

2 400 40

MADE IN SPAIN

Del Collegio della Compagnia de' SS. de Granada *De*
CLARISSIMI R. 5864 *De*

T H E O L O G I
M A G I S T R I R I C A R D I
DE MEDIAVILLA

SERAPHICI ORD. MIN. CONV. ENT.

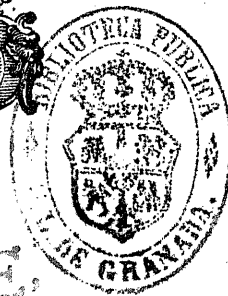
SVPER QVATVOR LIBROS SENTENTIARVM
PETRI LOMBARDI Quæstiones subtilissimæ,

Nunc demum post alias editiones diligentius, ac laboriosius (quoad fieri potuit)
recognitæ, & ab erroribus innumeris castigatæ,

NECNON CONCLVSIONIBVS, AC QVOTATIONIBVS AD SINGVLAS
Quæstiones adauctæ, & illustratæ, à R. P. F. LVDOVICO SILVESTRO à S. Angelo
in Vado, Doctore Theologo, & eiusdem instituti professore.

Cum Indice generali, ac locupletissimo totius operis.

AD ILLVSTRISSIMVM ET REVERENDISS. D. D.
MARCVM ANTONIVM GONZAGAM,
MARCHIONEM, PRINCEPEMQUE, ROM. IMPERII,
& Episcopum Cafalensem.

B R I X I A E.
DE CONSENSV SVPERIORVM.
M. D. XCI.

211864734

MO
ILLVSTRIS. MARCHIONI

SACRIQ. ROMANI IMPERII
PRINCIPI,

MARCO ANTONIO GONZAGAE

CASALENSIS ECCLESIAE
ANTISTITI VIGILANTISS.

VINCENTIVS SABIVS FELICITATEM.

QVOD est olim ab Aristotele Philosopho, vt ijs temporibus, sapientissimo præclare dictum, MARCE ANTONIO GONZAGA Princeps Illustris. longe plus voluptatis afferre nostris mentibus vel perexiguam diuinarum rerum notitiam, quam humanarum etiam maximam, fuit illud quidem etiam tum sane verissimum, cum diuina sapientia nondum mortalibus oborta oculis latebat adhuc lucem habitans inaccessibilem, & modo per immensam errorum caliginem tenuissimos quosdam sui radios ad cæcas hominum mentes transfundens. At vero postquam is, non modo in quo sunt omnes thesauri sapientiæ absconditi, sed qui est ipsa Dei sapientia, se se humanis subiecit obtutibus, & celestis doctrinæ thesauros in hominum genus prope omnes effudit; diuinarum rerum scientia tam longe præstare cœpit ceteris disciplinis, vt cum ijs nulla ratione conferenda esse videatur. Id facile intelligat, qui secum ipse reputet, e plurimis rebus, quas nos nullo fere negotio, ac certissima cognitione citra omnem erroris suspensionem Christo Iesu doctore didicimus, earum rerum vel in vna inuestiganda quamdiu, quanto labore, quam multiplici falsarum opinionum coaceruatione desudarit antiquitas; vt videantur prisca quidem sapientes vnum, aut alterum diuinæ scientiæ riuulum multorum errorum colluione fœdatum post diuturnam peruestigationem vix tandem attigisse; nostri vero in fontem ipsum nulla prauorum dogmatum permissione infectum incurrisse. Quo fit, vt nihilo minore sensu doloris, atque acerbitate verborum accusanda sit hoc tempore Christianorum hominum incuria, quam sit a Christo domino quondam Corozainensium, Bethsaidensium, & Caphernaumensium accusata; quibus iccirco iudicium seuerius, pœnamque grauiorem, quam Tyrijs, atque Sidonijs, in extremum tempus comminatur, quod singulari Dei munere concessam sibi, atque adeo vltro oblatam cælestem disciplinam non eo cum fructu, atque alacritate susceperint, qua

qua illi fuerant suscepturi. Et vero tam multos olim, tamque illustres viros, tanto studio, tanta contentione, tam ingenti laborum, temporis, ac fortunarum impendio quæsisse, atque indagasse quasi umbram nescio quam illius sapientiae, quam hodie plerique omnes ita ipsam despiciunt, vix ut agnoscere, ac tantum non exhorrescere videantur, quid, obsecro, aliud est, quam in prædicatione Ionæ Niniuitas, homines non genere modo, ac cultu, sed religione etiam prorsus alienos poenitentiam egisse, Christum ipsum Dei filium a ciuibus suis etiam contemni? Hanc maculam vsque adeo foedam nostrorum hominum studijs aspersam, non desunt hac ætate viri cum primis ingeniosi ac nobiles, qui eluere conentur pro viribus: quorum in numerum, qui te norunt, Præsul amplissime, adscribunt omnes: quippe virum eiusmodi, in quo non satis constet, vtrum claritas generis, an doctrinæ splendor magis eluceat; & cum in vtroque excellas, incertum sit, nobilitasne doctrinæ plus ornamentum afferat, an doctrina nobilitati. Nimirum is es, qui spretis sensuum oblectamentis, atque ijs voluptatum illecebris, quibus quotus quisque nobilium virorum tui similium ista præsertim ætate non indulget? huic potissimum diuinæ sapientiae studio ita te addixisti, ut nihilominus tua virtute ad Episcopatum factus, quam familiaris iure ad principatum natus esse videaris. Quamobrem, cum Ricardi a Mediauilla Theologi doctoris quam antiqui, tam nobilis commentaria in quattuor libros sententiarum, quæ poene iam extincta hortatu multorum in lucem reuocaui, primario alicui viro dicare, eiusque insignita nomine statuerem emittere, tu mihi vnus omnium occurristi, cuius & sapientia operi ornamentum, & nobilitas labori dignitatem, & humanitas muneri gratiam afferre maximam posset. Ac testem quidem habeo cum sapientiae tuæ famam, & nobilitatis familiam, tum vero humanitatis locupletissimam LAVRAM GONZAGAM sororem tuam grauissimam foeminam, quam ego non modo meritis meis, sed propemodum etiam cogitatione humaniorem erga me multis in rebus expertus, non dubitavi ex illius ingenio coniecturam facere de tuo: mihi que hac in re de tua humanitate plurimum polliceri. Te igitur precor etiam atque etiam, tibi vt Ricardus hic typis meis excusus, tuoque nomini dicatus cum testis virtutis sit, ac dignitatis tuæ, tum obses fidei, atque obseruantiae meæ; sicque mihi persuasum arbitrere, non tantum me apud te hoc opere tibi dicando promeritum esse, quantum eodem tu mihi recipiendo persolueris. Vale.

INDEX GENERALIS RERVM OMNIVM NOTABILIVM CONTENTARVM IN COMMENTARIIS

Magistri RICHARDI de Mediauilla,

In Quattuor Libros Sententiarum.

Aduerte autem, quod littera P, indicabit Primum Librum; S, Secundum; T, Tertium; Q, Quartum.

Numerus sequens verò indicabit folium, secundus Distinctionum, tertius Quæstionum, & quartus Columnam.

- A** IMPORTAT habitudinem principij. P. fol. 98. dist. 9. q. 2. col. 2
 Aaron fuit primus qui per sensibile signum in sacerdotem eligeretur. T. fol. 19. dist. 1. q. 4. col. 1
 Abuti dicuntur quando non indubitum finem referuntur. P. 18. dist. 1. q. 1. col. 1.
 Absolutum illud in quo posse creare, & posse generare, facit vt conueniant, & idem sunt, ratione tantum differant. P. 78. 7. 4. 2
 Absolutum in diuinis prædicatur de relatiuo. P. 78. 7. 4. 2
 Abundantia mannae quid figurauit. Q. 12. 1. 2. 1
 Ablutio in Baptismo quomodo habet rationem sacramenti. Q. 33. 3. 2. 2
 Ablutio animæ a culpa est primus effectus ad quem ordinatur baptismus. Q. 40. 3. 1. 1
 Ablutio est prolatio verborum in baptismo quomodo simul esse debent. Q. 42. 3. 2. 2
 Ablutio in baptismo circa quam partem fieri debeat, & qua ex causa. Q. 43. 3. 3. 1
 Ablutio periculo mortis imminente circa illam partem pueri fieri debet, quæ abluui potest, siue magna, siue parua. Q. 43. 3. 3. 2
 Abstinentiæ duplex acceptatio, & secundum quam sit virtus. Q. 206. 15. 1. 1
 Ablutio, & verba intentionaliter vniuntur in baptismo per intentionem ministrum. Q. 74. 6. 2. 1
 Abuti voluntate quot modis accidat. Q. 90. 7. 1. 1
 Absolutio quomodo intelligitur esse forma sacramenti poenitentiae. Q. 230. 16. 2. 1
 Absolutum non existere in relatione verum in creaturis. P. 236. 26. 1. 1
 Absolutio de peccatis oblitis cum conditione debet intelligi. Q. 251. 17. 6. 1
 Absoluere aliquo modo iudicare est. Q. 295. 18. 3. 2
 Absolutus ab officiali Episcopi excommunicati quando vere est absolutus. Q. 299. 18. 4. 1
 Absolutio ab eodem peccato numero quomodo iteranda sit. Q. 276. 18. 4. 2
 Absolutum non idem cum esse ad alterum quomodo verum sit, & quando non. P. 288. 33. 1. 2
 Absens per litteras non potest alium accusare. Q. 319. 19. 1. 1
 Abrahæ sinus cur ita dicebat. Q. 595. 45. 2. 1
 Abrahæ sinu non idem locus intelligitur ante Christi aduentum, & post. Q. 595. 45. 2. 2
 Actio est finis operatiuarum scientiarum. P. 7. 4. c. 2
 Actus vltimus, est quo in obiecto quiescitur. P. 21. 1. 4. 2
 Actiones personales radicanur in actibus essentialibus. P. 35. 2. 2. 1
 Actio personalis est actio ad aliquid intra. P. 35. 2. 2. 1
 Actus vnus essentialis non potest esse ratio, nisi vnus actus personalis in diuinis. P. 35. 2. 2. 2
 Vnus est tantum Actus dicendi, nec nisi vnus actus spirandi. P. 35. 2. 2. 2
 Actus vnico generandi non potest generari nisi vnicus filius perfectus totam accipiens substantiam patris. P. 36. 2. 2. 1
 Actus nullo modo finitus per potentiam, nec finibilis (cuiusmodi actus Deus est) maxime cognoscibilis est. P. 40. 3. 1. 1
 Actus intelligentiæ oritura naturali actu memoriæ, actus vero voluntatis ab vtroque. P. 51. 4. 1. 1
 Accidens absolutum est, quod natum est esse in alio, nec potest naturaliter per se stare. P. 53. 4. 1. 1
 Actus secundi magis elongantur à sua potentia, quam actus secundi. P. 53. 4. 1. 2
 Actus nisi essent similes obiecto, essentiae, & potentie nõ deueniremus per eos in cognitione causarum omnium. P. 57. 4. 1. 1
 Actus intelligendi quia est motus ad anima, non tantum respicit ipsam vt causam efficientem, sed etiam ut terminum. P. 57. 4. 1. 2
 Actus amandi similior est formali obiecto, quam ipsi potentiae. P. 58. 4. 1. 1
 Actus amandi magis est unum realiter cum potentia, quam cum obiecto, eo modo quo fit unum per accidens ex subiecto & accidente. P. 48. 4. 1. 1
 Actus amandi, quantum ad conatum magis est unum cum obiecto, quam cum potentia. P. 58. 4. 1. 1
 Actus quo anima amat se, est ei similior, quam actus cognoscendi. P. 58. 4. 2. 2
 Actus amandi & cognoscendi comparantur ad anima, sicut ad principium effectiuum, & sicut ad subiectum, & sicut ad obiectum. P. 58. 4. 2. 2
 Actus essentialis ut creare dicuntur de persona ratione essentialis. P. 67. 5. 1. 2
 Actus non est formæ ut agentis, sed ut illius per quod suppletur a figura.

I N D E X

Actus generandi ad hoc ut sit ad aliquid, sufficit, quod potentia generandi formalis, dicat ad aliquid. P. 67. 5. 1. 2

Actus humani omnes, aut eliciuntur, aut imperantur a libero arbitrio. S. 328. 25. 1. 1

I N D E X

Actus nullus elicitur ab habitu nisi in virtute formalis obiecti. T. 319. 27. 7. 1

Actus hominis non procedentes ex ratione, & voluntate, dicuntur quidem actus hominis, non tamen proprie dici possunt actus humanæ vitæ. q. 648. 49. 1. 2

I N D E X.

Adoptio quid sit. q. 548. 42. 1. 2
Adoptare quis possit. q. 549. 42. 1. 1
Adoptare, & arrogare in quibus differant. q. 549. 42. 1. 1
Aduentus Christi in iudicio, quare aduentui puris com-
paretur. q. 569. 43. 2. 2
Aequalitas ponit in diuinis aliquid in Deo sibi rem, & se-
cundum rationem. P. 273. 31. 1. 1
Aequalitas principaliter includit relatione. P. 273. 31. 2. 1
Aeternitas magis appropriatur patri. P. 274. 31. 1. 2
Aequalitas appropriatur filio ratione respectus que for-
maliter significat. P. 275. 31. 2. 2
Aeum omnium aeternorum non est vnum tantum.
S. 32. 2. 2. 2
Aeum angelorum non est quid successiuum. S. 34. 2. 3. 1
Aeum quomodo praecedat tempus. S. 38. 2. 2. 2
Aeum quomodo sit mensura Angelorum, & coeli Empy-
rei. S. 39. 2. 3. 1
Aeterna praerogatio naturae humanae, & quando im-
pleta. q. 13. 1. 1. 2
Aequales in vna virtute, aut acquisita, aut infusa iuxta
earum esse diuersum aequales, & inaequales esse que-
unt. T. 436. 36. 1. 2
Aequalitas iustitiae hominis ad Deum non potest esse si-
ne aequalitate amicitiae, & econuerso. q. 198. 15. 6. 1.
Affinitas quomodo, & quando contrahatur. q. 538. 41. 1. 2
Affinitas quoniam in matrimonio non consumato contra-
hatur. q. 539. 41. 2. 1
Affinitatis antiquitas tria genera erant. q. 540. 41. 4. 1
Affinitatis non contrahitur affinitate. q. 540. 41. 4. 1
Affinitas quando matrimonium impedit. q. 540. 41. 1. 2
Agere radicitur in entitate agentis. P. 98. 9. 2. 1
Agens non principale non semper est necessarium ad rei
conseruationem. S. 10. 1. 2. 1
Agens creatum de necessitate ad actionem praesupponit
effectum artificis increati. S. 100. 7. 1. 1
Agentem tantum mereri quantum intendit mereri p
bonitatem sui actus, dupliciter potest esse. S. 491. 41. 2. 2
Agere est a forma quatenus est in supposito. T. 48. 5. 1. 1
Agens & finis respiciunt actus: forma vero & materiam
substantiam. S. 515. 42. 1. 2
Agens assimilatur sibi patiens. T. 159. 15. 2. 2
Agonia quid. T. 166. 15. 3. 1
Agens non semper honorabilius patiente. T. 175. 16. 1. 1
Agens cum delectatur in sua actione fortius operatur.
T. 314. 27. 1. 1
Agens quanto est principaliter tato immediatus agit, quo-
modo intelligatur. q. 353. 3. 1. 2
Alius importat arietatem secundum exigentiam termini cui
adiungitur, sed non secundum exigentiam suppositio-
nis termini cui adiungitur. P. 62. 5. 2. 1
Agar quomodo fuit separata ab Abraam, & quo mitterio
id factum fuerit. q. 468. 33. 2. 2
Altiora te ne quaeris quomodo intelligatur. P. 1. 4. 6. 2
Alius per se sumptum dicit arietatem in persona, alia ve-
ro dicit arietatem in actione. P. 98. 9. 2. 1
Alanus fuit auctor de maximis Theologicis. P. 262. 29. 1. 1
Altaria cur lapidea esse debent. q. 166. 13. 2. 1
Altaria lignea cur antiquitus adhiberentur. q. 166. 13. 2. 1
Alleuiatio corporali infirmitatis est effectus secundarius
extremae vnctionis. q. 358. 23. 6. 1
Alleuiatio corporalis infirmitatis dupliciter causatur ab
ipsa extrema vnctione. q. 358. 23. 6. 1
Altaria, calices, semel consecrata, an consecrationem
amittere possint. q. 381. 25. 3. 2
Alter coniugum quando alteri credere debet dicenti se
in nunquam consentire, nec consentire. q. 415. 27. 4. 1
Alter coniugum si resuscitaretur alius non teneretur illum
recipere, & qua ratione. q. 419. 27. 4. 1
Amor est tantum cognitorum. P. 1. fol. 4. 1. c. 1
Amor et notitia possunt nominare tam habitus quam ac-
tus secundum quod sunt partes imaginis. P. 55.
4. 1. 2.
Amar e secundum quod est actus acquisitus non est de ra-
tione imaginis. P. 56. 4. 1. 1
Amor dicitur transformatio amantis in amatum, & non
est contra. P. 57. 4. 1. 1

Amor in quantum ad conatum est magis vnum cum ama-
to, quam cum amante.
Amor quo anima amat se naturaliter, principaliter & es-
sentialiter respicit ea in quantum est amata, quam in-
quantum est amans. P. 57. 4. 1. 2
Amor mutus non est vnus amor, in amantibus per plu-
res voluntates numero. P. 106. 10. 3. 2
Amor in diuinis tripliciter est essentialis, notionalis, &
personalis & hec est proprium spiritus sancti. P. 107.
10. 1. 2.
Amor amantis est in amato. P. 111. 11. 1. 2
Amor mutus a pluribus est. P. 114. 11. 3. 1
Amor purus, & spiratus, est prima ratio doni. P. 172
18. 2. 2
Amor dicitur in quantum procedit per modum volunta-
tis liberalis. P. 173. 18. 2. 1
Amisio boni mali nomin. accipit. P. 412. 46. 5. 2
Ambrosius aequaliter interfuit exequiis B. martini. S. 218
17. 4. 1.
Amor quid. T. 287. 26. 1. 2
Amor prior est omnium passionum. T. 288. 26. 1. 1
Amor & odium quare passiones principales dicuntur.
T. 290. 26. 2. 1
Amor prout est inclinatio quaedam in bonum in bonum
inditus est a conditore cuiuslibet creaturae. T. 303. 27. 1. 2
Amor fortior quam odium. T. 308. 27. 2. 1
Amoris passio est essentialiter transformatio appetitus
sensitui in rei amatae similitudinem. T. 309. 27. 2. 1
Amor est passio causatiua, odium vero destructiua. T. 309
27. 2. 1
Amicitia sumitur bifariam. T. 316. 27. 6. 2
Amicitia sumpta pro habitu gratuito est ipsa charitas.
T. 317. 27. 6. 2
Amari nihil potest, nisi cognitum. T. 326. 29. 7. 2
Amicitiae triplex acceptio. T. 330. 28. 1. 2
Amantem amare natura est, inimicum charitatis. T.
352. 30. 1. 1
Amor mercenarius secundum rationem suam apponitur
charitati. T. 418. 34. 2. 1
Amodo iam dicit spiritus & c. Apo. 14. quomodo exponen-
dum. q. 335. 21. 1. 2
Anima dum se conuertit ad Deum per actus potentiaru.
V. F. M. & ipsius meminit, ipsum cogitat, & ipsum a-
mat, quodammodo in ipsum transformatur. P. 51. 4. 2. 2
Anima competit passio, quatenus potest speciem intel-
ligibilem recipere. P. 52. 4. 1. 2
Anima (vt natura intellectualis est) potest recipere spe-
ciem intelligibilem, nullo mediante accidente. P. 52
4. 1. 2.
Anima potest (vt ipsi competit actio) abstrahere specie
intelligibilem a phantasmatis, vel se mouere ad in-
telligere, & velle, sine nullo accidente mediante. P.
53. 4. 1. 1
Anima potest dici uis comparatione affectionum, & etia
respectu formarum sensibilium, & intelligibilium. P.
53. 4. 1. 2
Anima potest dici forma comparatione materiae in qua
existit. P. 53. 4. 1. 2
Anima potest intelligere & velle nullo mediante acciden-
te, non tamen hoc conuenit omni substantiae. P. 54
4. 1. 1
Anima deuenit in cognitionem sui ipsius primo per co-
gnitionem obiectorum ab illa vero in cognitione ac-
tionis, ex cognitione uero actuum, venit ad cognita
sui. P. 54. 4. 2. 2
Anima non semper cognoscit actum suum ideo non sem-
per cognoscit seipsam. P. 54. 4. 2. 2
Anima nunquam intelligit sine phantasmate, nempe quia
actu est corporis corruptibilis forma. P. 55. 4. 2. 1
Anima contingit totaliter auferri ab actu intelligendi: si
aliqua sensitua potentia ipsi deseruiens, impeditur.
P. 51. 4. 2. 1
Anima enim seipsa habet naturalem aptitudinem ad se co-
gnoscendum, & amandum naturaliter. P. 55. 4. 1. 2
Anima in quantum cognita, & amata est obiectum no-
tiae, & amoris. P. 57. 4. 1. 1
Anima

I N D E X

Anima vt cognoscens, & amans magis est causa notitiae,
& amoris. P. 57. 4. 1. 1
Anima dum amat, nititur trahere, seu mouere se ad
amatum. P. 57. 4. 1. 1
Anima actus quo se naturaliter nouit, principaliter eam
respicit, & ex consequenti est ei similitudo. P. 57. 4. 1. 2
Angelus supremi per pauciores species descendit in spe-
ciem, quam inferiores. P. 88. 8. 1. 1
Anima intellectualis est in qualibet parte corporis huma-
ni tota. P. 89. 8. 1. 2
Anima intellectiua est forma substantialis corporis huma-
ni, per quam homo in specie constituitur. P. 89. 8. 1. 2
Anima secundum quamlibet sui potentiam non est in qua-
libet parte corporis tota. P. 90. 8. 1. 2
Angelus missus spiritus Sanctus, quia prius ordine na-
ture habuerunt esse. P. 143. 15. 1. 2
Angelorum esse substantiale est inuariabile. P. 187. 19. 1. 1
Anima est formalis causa vitae hominis. P. 156. 17. 2. 2
Anima est capax summi boni per charitatem. P. 157.
17. 1. 1
Anima apta nata est esse particeps summi boni. P. 157
17. 1. 1
Anima habet plus de entitate, quam charitas. ibidem
Anima est bona bonitate morali, quia est substantia hu-
ius bonitatis. ibidem
Anima cognoscit seipsam quomodo. P. 161. 17. 5. 2
Augmentum charitatis fit per additionem noui gradus,
quo excluditur aliquis gradus possibilitatis. P. 164
17. 2. 1
Anima non tantum potest capere de charitate, quando
habet eam quam si nihil de ea haberet. P. 166. 17. 4. 2
Angelus quam non est aptus esse forma alicuius materiae
sensibilis, ideo perfecte reflectitur super se. P. 301.
35. 2. 1
Angelus vere secundum suam substantiam est in loco dif-
finitive. P. 326. 37. 1. 2
Angeli sunt in spatio corporali. P. 327. 37. 2. 1
Angelus potest esse in puncto. P. 328. 37. 2. 1
Angelus non potest esse in pluribus locis. P. 329. 37. 3. 1
Angeli plures non possunt esse in vno loco. ibidem
Angeli sunt in Deo, quia Deus illabitur illis, vnus ta-
men angelus non illabitur alteri. P. 330. 37. 4. 1
Angelus est simplex simplicitate spiritualis (magnitudi-
nis) positiua. P. 330. 37. 4. 2
Angelus potest moueri de loco ad locum. P. 331. 37. 5. 1
Angelus compositus est ex natura actuali, & potentiali.
P. 331. 37. 1. 1
Angelus quamuis sit simplex, tamen bene est in loco par-
tibili. P. 331. 37. 1. 2
Angelus dum mouetur de loco ad locum, oportet per-
transire medium. P. 332. 37. 2. 1
Angelus dum mouetur non diffinit aliquod spatium in
actu, sed in potentia. P. 332. 37. 2. 1
Angelus non potest se mutare in instanti. P. 333. 37. 3. 1
Angeli boni fuerunt praedestinati: non tamen conuenit
eis praedestinari. P. 355. 40. 3. 2
Angelis licet intelligat uniuersale non propterea sequitur
esse infinite uirtutis. P. 383. 43. 4. 2
Angelus mouet caelum per uoluntatem mediante poten-
tia executiua. S. 16. 1. 3. 1
Angeli natura nobilior est, quam natura animae. S. 27.
1. 4. 1
Angelorum esse est in aeo, non in tempore. S. 32. 2. 1. 1
Angeli, quomodo cognoscant esse suum, tenere summum
gradum inter aeterna. S. 33. 2. 2. 1
Angeli boni cognitione supernaturali quid cognoscant.
S. 33. 2. 2. 1
Angeli an componatur ex esse & essentia realiter. S. 46. 3. 1. 1
Angeli, quomodo possunt intelligi secundum eorum actua-
lem existentiam sine relatione ad datorem. S. 46. 3. 1. 1
Angelorum bonitas, quo per seipsam formaliter sit bona.
S. 46. 3. 1. 1
Angelus licet sit quasi per formaliter per essentiam suam,
tamen sua essentia est ab alio. S. 46. 3. 1. 2
Angelus si crearetur absque omni auctoritate absoluto,
aduc esset suppositum vere. S. 46. 3. 1. 2

Angelus dum mouet semetipsum, si uelle, uel si intelli-
gere possibilis est respectu sui. S. 47. 3. 2. 2
Angelos componi ex materia & forma, quomodo intelli-
gitur. S. 48. 3. 2. 1
Angelus aliquorum accidentium est subiectum. S. 48. 3. 2. 1
Angelus licet compositus ex materia, & forma, non ta-
men intelligit per spe compositam ex materia, & for-
ma. S. 48. 3. 2. 2
Angelorum materia non est unigena cum materia reru
corporalium. S. 49. 3. 1. 2
Angeli materia non comportat vltimam actualitatem ip-
sius speciei in qua est per reductionem. S. 51. 3. 2. 1
Angeli non potuerunt peccare ab instanti suae creationis.
S. 64. 3. 2. 1. 1
Angeli si peccassent in primo instanti suae creationis, re-
ferretur haec culpa in autorem. S. 64. 3. 2. 2
Angelus non tenebatur in primo instanti creationis se re-
uertere ad Deum. S. 64. 3. 2. 2
Angeli boni non fuerunt conuersi ab instanti sue creatio-
nis. S. 65. 3. 2. 1
Angelus prius cognoscit se, quam Deum. S. 67. 4. 1. 2
Angelorum materia nobilior quacunque forma actualio-
ri corporali. S. 50. 3. 2. 2
Angelus uniuersalis in nulla est reali existentia. S. 52.
3. 1. 1
Angelus singularis significatus non importat differentiam
essentialem super speciem. S. 53. 3. 2. 1
Angeli substantia est vna numero non tamen per aliquid,
superadditum essentiae suae. S. 54. 3. 1. 2
Angelorum vnitas numeralis, & ipsius essentia non diffe-
runt, quomodo. S. 54. 3. 1. 2
Angelorum numerus non est quantitas discreta. S. 55. 3. 2. 2
Angeli potuerunt plures in vna, & eadem specie, aded
creari, vllam. S. 56. 3. 1. 2
Angeli potuerunt creari aded: inaequales in aliqua pro-
prietate naturali. S. 57. 3. 2. 2
Angelus quomodo aliquid per essentiam suam, aliqua si-
ne specie intelligat. S. 58. 3. 1. 2
Anima in cogitatione sui dum est in corpore, venire non
potest, nisi argumentando. S. 58. 3. 1. 2
Angelus intelligit aliquid per species. S. 59. 3. 1. 1
Angelus uniuersalia per species concretas intelligit, alia
vero per species a rebus acceptas. S. 60. 3. 2. 1
Angelus quomodo reducat spe intelligibilem de rebus
istis inferioribus. S. 60. 3. 2. 2
Angelus, quia est limitata essentia, non potest sufficienter
esse expressum rerum differentium. S. 69. 3. 1. 1
Angelus potuit diligere in puris naturalibus Deum plus
quam seipsam, aliter non habuisse naturalem rectitudi-
nem. S. 61. 3. 2. 2
Angelus potuit diligere Deum plusquam se in puris na-
turalibus, sed sub ratione, qua est bonum uniuersale.
S. 61. 3. 1. 2
Angelorum dilectionis ordo. S. 62. 3. 2. 2
Angelus plus superiorem, quam aequalem ante auctoritatem
diligebat. S. 62. 3. 2. 1
Angelus magis regulabat se in dilectione aliorum ange-
lorum, secundum dilectionem Dei, quam sui. S. 62.
3. 2. 2
Angelus quare cognouerit se certius, antequam Deum
cognosceret. S. 68. 4. 2. 1
Angeli fuerunt creati in gloria. S. 69. 4. 2. 1
Angeli in seipsis sine discursu Deum cognoscebant, quia
tamen naturaliter pot cognosci in effectu. S. 69. 4. 2. 2
Angelos esse creatos in gratia tripliciter potest intelligi.
S. 69. 4. 2. 2
Angelus non fuit reuelata sua conuersio, nec malis eo-
rum causis. S. 70. 4. 1. 2
Angelis magis congruum fuit reuelasse mundi perfectio-
nem, quam ipsorum permanentiam. S. 71. 4. 1. 1
Angelis, quid respiciendo naturam suam accederit di-
uersimode fuerunt admiratione suspensi. S. 71. 4.
1. 1.
Angeli malis, quare non fuerit eis reuelata eorum a-
uersionio. S. 71. 4. 2. 2
Angelos habuisse cognitionem matutinam, tripliciter
potest

I N D E X.

Animæ uirtute propria de suis receptaculis exire possunt superioris potentia non prohibente. Q. 596.45.3.1
Animæ recipiunt maiorem delectationem, uel afflictionem in aliquo ex corporeis receptaculis triplici ratione. Q. 596.45.4.2
Animæ post mortem corporea receptacula habent. Q. 594.45.1.2
Animæ separata magis congruit unus locus, quam alius ratione operationis. Q. 595.45.1.1
Animabus separatis quatuor de lege communi ante Christi aduentum corporea receptacula ascripta erant. Q. 595.45.2.1
Animæ beatorum orationes nostras cognoscunt in uerbo Dei: animæ autem in purgatorio existētēs cognoscunt per effectus suffragia pro ipsis facta, orationes uerò, quas ipsis porrigimus, nec uirtute naturali, nec in uerbo cognoscunt, sed quas audiunt ab eis, qui hinc ad eas pergunt, uel ab Angelis bonis, uel reuelatione diuina. Q. 611.45.1.2
Animæ tam beatæ, quam existentes in purgatorio, pro nobis orant. Q. 612.45.2.1
Animæ beatæ orant pro existentibus in purgatorio. Q. 613.45.4.2
Animalia, quomodo sunt ad ornatum elementorum. Q. 643.48.16.2
Anima per corporis resurrectionem quomodo clarius Deum uidebit. Q. 662.49.7.1
Anima Christi, cum ita perfectum actualitatis existentiam modum habuit separata a corpore, sicut coniuncta corpori. ibidem
Angelis non debetur aliqua Aureola, & quare. Q. 689.49.6.1
Angelis ratione ministerij, qui nobis exhibent, debetur premium accidentale, & ideo adhuc sunt in actu merendi. ibidem
Anima separata non potest aliquid sensibiliter cognoscere ex parte cognoscentis, potest tamen ex parte rei cognita. Q. 693.50.1.1
Anima separata a corpore potest intelligere, quomodo uerò intelligat, uariæ referuntur opiniones. Q. 694.50.2.2
Anima separata cognoscit singularia mediante specie, qua cognoscit uniuersale. Q. 697.50.3.1
Anima separata potest se mouere de loco ad locum, per suam naturalem uirtutem. Q. 698.50.1.1
Anima separata potest propria uirtute mouere aliquod corpus localiter, nisi impediatur. Q. 699.50.2.2
Ans separata non potest uirtute propria uniri alicui corpori, neque ut forma, neque ut prius eius motor. Q. 700.50.3.2
Appetitus noster non potest plenarie quietari in quocunque bono creato. P. 41.3.3.2
Apparitiones in ueteri Testamento erunt ad indicandam plenitudinem gratiæ futuram. P. 148.16.3.2
Apparitiones tam in ueteri Testamento, quam in nouo factæ fuerunt misterio angelorum. P. 149.16.4.1
Appropriatio sapientiæ, potentie, & bonitatis, ipsis personis, est conueniens. P. 295.34.1.2
Appetitus sensitiuus Christi fuit per omnia conformis uoluntati rationis deliberatiue. T. 183.17.1.1
Apostasia est species infidelitatis. T. 284.25.6.1
Apostasia quid, & quotuplex. T. 284.25.6.1
Apostasia quænam sit infidelitatis species. T. 234.25.6.1
Apostoli in confirmando uisibili signo loco materiæ utebantur. Q. 87.7.1.1
Apostoli supleuere multis omissis ab euangelistis, imò & sibi inuicem euangelistæ. Q. 104.8.2.2
Appetitus naturalis in aliquo frustratur per accidens. Q. 648.49.1.1
Aquæ benedictæ aspersiones, quomodo remittantur uenialia. Q. 6.1.3.2
Aquæ sex conditiones. Q. 39.3.1.2
Aqua fluens a latere Christi quid significauit. Q. 45.3.2.2
Aqua benedicta diaboli reprimere potestatem impugnant di ab exteriori. Q. 84.6.1.1
Aqua uino apponi debet, & qua ex causa. Q. 143.11.1.1
Aqua non prius conuertitur in sanguinem, quam conuertatur in uinum. Q. 143.11.3.2
Aqua in qua proportione debet apponi uino. Q. 43.11.3.2
Aqua alia à naturali apposita uino irritum non facit sacramentum. Q. 44.11.4.1
Aqua in æquali molis proportione apposita uino, per formam consecrationis, non transubstantiatur. Q. 144.11.5.2
Aquæ guttule non tollit quin sacerdos possit celebrare. Q. 100.8.3.1
Articuli fidei sunt per magna theologie sacre. P. 5.2.1.2
Articuli fidei virtualiter continent in se omnia, quæ tractantur in sacra theologia. P. 11.6.1.1
Articuli fidei præstant cognitionem eorū, quæ de Deo in speciali requiruntur. P. 11.6.1.2
Argumentatiuus modus in sacra theologia non repugnat. P. 12.7.2.1
Arrius insufficienter diuisit modum generationis. P. 128. col. 1. circa litteram.
Articulus fidei probauit Christum diuersimodè, secundum exigentiam materiæ. T. 222.21.3.2
Argumentum quid. T. 246.23.4.2
Articulus fidei, nullus est contra rectam rationem. T. 247.43.4.1
Articuli rectè traditur definitio non dicitur esse ueritas indiuisibilis de Deo arctans nos ad credendum. T. 273.25.1.1
Articulus unde dicitur. T. 273.25.1.1
Articuli fidei quot sint. T. 274.25.1.1
Articulus fidei, sanctam Ecclesiam catholicam, Sanctorum communionem &c. comprehendit ueritas de sacramentis. T. 274.25.1.2
Articulos fidei, quare non crediderint explicite, quare Christi aduentum præcesserunt. T. 281.25.4.2
Arma deferens in ciuitatem uililata est sententia excommunicationis causa huiusmodi, cum hoc ex ignorantia probabili facit, non incurret excommunicationem. Q. 307.18.5.2
Arctatio ex parte mulieris, quando impedit matrimonium. Q. 476.34.2.2
Assimilatio ad Deum magis ponderatur in perfectione imaginis, quam in æqualitate, quecunque illa sit. P. 52.4.2.1
Assumere uiam & eandem naturam non potuissent plures personæ simul. T. 8.1.4.1.1
Assumpta fuit caro mediante anima. T. 22.2.2.1
Assumpta fuit anima mediante gratia, & quomodo possit hoc intelligi. T. 22.2.2.2
Assumere dicitur trinitatem. T. 48.5.1.1
Assumptio naturæ humanæ non potuit terminari ad unitatem naturæ. T. 52.5.1.2
Ascendit Christus in cælum non statim post eius resurrectionem. T. 232.22.4.1
Ascendit Christus merito ad supremam partem supremi cœli. T. 232.22.4.2
Ascendere Christus potuisset in cælum in instanti iure tamen hoc noluit facere. T. 233.22.5.1
Attributū diuinæ essentia, est ipsa D. essentia tantū, proutly tantum excludit rem, quæ non est idem cum D. essentia. P. 29.2.2.2
Attributa non sunt tantum D. essentia filij tñ nō solū ré omne non realiter idem cum D. essentia, sed etiam secundam actum intelligendi, uel aptitudinæ, excludit. P. 29.2.2.2
Attributum sub ratione qua attributum est res quedam per actionem intellectus constituta. P. 29.2.2.2
Attributorum pluralitas, est in diuina essentia secundum rationem. P. 30.2.3.2
Attributa in Deo diuersam realem existentiam non habent, sed neque differentiam, secundum rem habere possunt. P. 31.2.3.2
Attributorum conceptiones in Deo non sunt uanæ, quia istis omnibus est correspondens in Deo omnimoda perfectio. P. 32.3.2
Attributorum pluralitas fuit ab æterno per comparationem ad plures conceptiones, quæ a Deo ab æterno fuerunt.

I N D E X

runt intellectu, quas etiam intellectus creatus formauit ex tempore. P. 32.2.3.1
Attributa diuina nulla inter se habent disparitatem, nisi ratione conceptionum, quas formamus nos. P. 33.2.4.1
Attritio potest fieri contritio, & quomodo. Q. 241.17.2.1
Attritionem fieri contritionem licet possibile sit non tamen necessarium. Q. 242.17.3.1
Attritio de maiori peccato, maior effectus debet. Q. 244.17.5.1
Auersio adeo & conuersio ad creaturam non sunt duo motus. S. 514.42.1.1
Auersio adeo & conuersio ad creaturam est amor inordinatus. S. 514.42.2.2
Auersio adeo posterior est ordine naturæ conuersione ad creaturam. S. 514.42.2.2
Audiens quispiam à confessore confitentis peccata sub sigillo ea tenere debet. Q. 342.21.3.2
Aureola secundum id, quod est, est in Christo perfectissime, non autem, ut militi datur à principe. Q. 688.49.5.1
Authoritates, quibus Ioseph pater Domini nostri dicitur, uel ipsum alios habuisse patres exponuntur. Q. 442.30.1.2
Aureolam martirum nobilior est quam uirginū. Q. 518.38.1.2
Auersio à peccato, quæ oritur ex timore seruili, prior est conuersione ad Deum, non tamen illam, quæ oritur ex timore filiali. Q. 262.17.3.1
Aurea, & aureola, quid. Q. 687.49.3.1
Aureola est gaudium de bono creato, non quocunque, sed priuilegiato priuilegio excellentis auctore, ibidem Aureola, cum sit gaudium, quoddam, est in aia beati, in corpore autem est decor, qui quidem est signum illius interni gaudij. Q. 687.49.4.2

B

Baptismus remittit debitum habendi iustitiam originalem. S. 397.32.1.2
Baptismus an remittat causam originalis peccati, quæ est in carne. S. 398.32.2.2
Baptismus est medicina personæ. S. 398.32.2.2
Baptismus liberat homines à pœnâ temporali. T. 202.19.1.1
Baptismati uicem gerit effusio sanguinis, propter Christum. T. 399.33.4.2
Baptismus quomodo habuit uirtutem a Christi passione. Q. 16.1.3.1
Baptismus propter, quæ sit perfectior circuncisione. Q. 23.1.4.1
Baptismus sacramentum intrantum dicitur. Q. 27.2.4.2
Baptismus Ioan. quomodo erat sacramentum. Q. 28.2.1.1
Baptismus Ioan. respectu baptismi Christi sacramentale fuisse dici debet, & ratio. Q. 28.2.1.1
Baptismus Ioan. quomodo pertinuisse dicitur ad no. Ie. Q. 28.2.1.1
Baptismus Io. cur sic dicitur. Q. 28.2.2.2
Baptismus Ioan. ad tempus solem ipsius institutus fuit. Q. 28.2.2.2
Baptismus Io. nec gratiam conferebat, nec caracterem imprimebat, & quare. Q. 29.2.3.1
Baptismus Io. quid significabat. Q. 29.2.3.1
Baptismus Io. quomodo erat sacramentale. Q. 29.2.3.2
Baptizati baptismio Io. cur rebaptizandi. Q. 30.2.4.1
Baptismus quot, & quibus integratur. Q. 33.3.1.1
Baptismi materia duplex. Q. 33.3.1.1
Baptismus, cur melius dicatur ablutio aquæ, quam ablus aqua. Q. 33.3.1.1
Baptizatus in nomine Christi, cur & quando non debuit rebaptizari. Q. 39.3.3.1
Baptismus fieri in aqua conducibile ostenditur ex sex conditionib. aquæ. Q. 40.3.2.2
Baptismus cur institutus sit in aqua. Q. 40.3.2.2
Baptismus ubi Christus insinuauit instituendum, & quibus. Q. 44.5.1.2

Baptismus ubi Christus instituit, & quibus. q. 44.3.1.2
Baptismus, quando obseruari præcepit Christus, & quibus. q. 44.3.1.2
Baptismus ante Christi passionem non fuit de necessitate salutis. q. 45.3.2.1
Baptismus suscipere quo tempore omnes obligati fuerunt. q. 45.3.3.2
Baptismi effectus qui sint. q. 49.4.1.2
Baptismus respicit tantum culpam præcedentem. q. 50.4.2.2
Baptismus, & medicina, & signum distinctiuum dicitur. q. 51.4.3.1
Baptisma quatuor modis accipitur. q. 52.4.1.1
Baptismi nostri quot fuerunt signa ante aduentum Christi. q. 52.4.1.1
Baptismus sanguinis, quomodo supplet uicem baptismi aquæ. q. 53.4.3.2
Baptismus sanguinis melior est aquæ baptismio, & qua ex causa. q. 53.4.3.2
Baptismus, quomodo dicitur aperire baptizato lanuam cœli. q. 55.4.2.2
Baptismus habet efficaciam à Deo. q. 67.5.1.1
Baptizare cū conditione quædam, & cur liceat. q. 57.4.1.1
Baptizare solus sacerdos potest, causa necessitatis excepta. q. 69.5.1.2
Baptizans sine aqua sanctificata, dempto casu necessitatis, licet uerum baptismum conferrat, peccat tamen mortaliter. q. 69.5.1.2
Baptizatus a non baptizato, quando non excusatur a peccato. q. 70.5.2.1
Baptizans, negligens in applicando intentionem suam ad ipsum actum peccat. q. 74.6.3.2
Baptismus sanguinis, absque ministri intentione baptizandi, uerè conficitur. q. 75.6.2.2
Baptizare in maternis ueteris baptismio aquæ, cur non liceat. q. 75.6.1.2
Baptizare paruulos Iudæorum, ipsis inuitis, magis esset ad dehonorationem sacramenti, quam ad honorem. q. 79.6.3.1
Baptismus irreiterabilis propter quatuor. q. 79.6.1.2
Baptizatus absque exorcismo, debet postea exorcizari. q. 83.6.1.2
Baptizandus quare per ora gestantium respondeat sacerdoti interroganti. q. 84.6.2.2
Baptizato, dum uingitur in capitis uertice, uestitur candida ueste, sacro tegitur uelo, traditurque ei cereus accensus, quid innuat. q. 81.6.3.1
Baptizatus cur uingatur in fronte. q. 86.7.1.2
Balsamum in materia conformis quid significet. q. 86.7.1.2
Baptizans sciens se maiore irretitum excommunicatione, & solenniter, sit irregularis. q. 291.18.5.2
Beatitudo non fuit plenarie cognita, ab ijs qui non fuerunt supernaturaliter illuminati. P. 4.1.1.1
Beati propter hoc quod sunt coniuncti cum sine perfectione diligendo referunt creaturas, quas diligunt in finem, quam cum erant uiatores. P. 20.1.3.2
Beati fruuntur tribus personis una fruitione. P. 24.1.4.2
Beati non cognoscunt Deum, quantum cognoscibilis est propter ipsius perfectionis infinitatem, & intellectus creati limitationem. P. 31.2.3.2
Beati cognitione qua cognoscunt Deum, & immediate uident, cognoscunt etiam creaturas in proprio genere. P. 45.3.3.1
Beati eodem actu quo cognoscunt creaturas in proprio genere, uident etiam ipsum Deum, quantum ad illud, quod de ipso refulget in creatura. P. 45.3.3.1
Beati nihil habens quod repugnet charitati. P. 163.17.2.2
Beata, Virgo doluit de passione Christi. quo dolore. P. 427.48.1.1
Beatitudo Dei, quid importet, & quid principalius. S. 25.1.2.1
Beatitudo, quare non distinguatur proprie eē bonitate. S. 25.1.2.1
Beatitudo uerius consistit in perfecto actu, quam in habitu. S. 463.38.3.2
Beati

I N D E X.

Beati optant magis, quam sperant uiatoribus felicitatem T. 598.26.5.1
Beatus quinam dici possit. T. 127.14.1.2
Beatitudo diligenda ex charitate, T. 330.28.1.1
Beatitudo creata non est per naturam supra nos. T. 330.28.1.1
Bene agere est magis diligendum, quam bene pati. T. 346.29.1.2
Benefactor magis diligendus, quam beneficiatus. T. 347.29.1.1
Beatitudo hominis est humanæ uitæ ultimus finis. q. 648.49.2.2
Beatitudo, quomodo est quid creatum, & quid increatum. q. 649.49.3.2
Beatitudo (proprie loquendo) non est habitus, sed actus. q. 650.49.4.1
Beatitudo cur nomine gaudiij frequenter appelletur. ibidem
Beatitudo hominis est perfecta unio hominis cum Deo, quomodo intelligatur, & accipitur unio. ibidem
Beatitudo est actus animæ tantum. q. 650.49.5.2
Beatitudo consistit in actu intellectus, & uoluntatis. simul. q. 652.49.6.1
Beatitudo principalius consistit in actu uoluntatis, quam intellectus. q. 654.49.7.1
Beatitudo principalis consistit in actu intelligibilis practici, siue affectui, quam intellectui. q. 656.49.8.1
Beatitudinem in communi omnes naturaliter appetunt, in speciali uero non omnes. q. 657.49.1.1
Beatitudinem in generali omnes de necessitate appetant uoluntate deliberatiua post cognitionem rei, & cogitationem. q. 658.49.2.1
Beatitudo impossibilis est sine Dei uisione. q. 660.49.6.1
Beatitudinem ueram homo ex solis naturalibus, nec ante mortem, nec post mortem consequi potest. q. 660.49.6.2
Beatitudo animæ redundat de lege communi, in corpore plenitudo sanctitatis, & vigor incorruptionis. ibid.
Beatificari totum hominem remanentem in hac mortalitatis uita impossibile est per quamcunque potentiam. Q. 661.49.6.1
Beatitudo electorum maior erit post iudicium, quam ante, extensiuè, & intensiuè. Q. 662.49.7.2
Beatus nullus potest se auertere à Deo, cur. Q. 663.49.7.2
Beatitudo ab omnibus beatis equaliter participatur ex parte obiecti, non autem ex parte dispositionis eorum. Q. 664.49.8.2
Beati immutari non poterunt à sensibus, nisi immutatione animalium. Q. 677.49.3.1
Beatorum corpora subtiliora erunt elementis, quo ad uirtutem penetrandi. Q. 678.49.4.2
Beatorum corpora clara erunt claritate, quæ uel educitur de potentia corporis per uirtutem beatitudinis, uel à Deo immediate creabitur. Q. 682.49.6.2
Beatorum corpora aded agilia erunt, ut anima uelociter poterit corpus suum mouere, sicut potest seipsam sine corpore. Q. 685.49.7.1
Beatorum corpora, quocunque mouebuntur ab anima, non mouebuntur contra suam inclinationem. ibidem
Beatorum corpora, per motum suum localem nullam acquirunt perfectionem, nec tamen in aliquo minuuntur eorum contemplatio, quia ubique. Deum semper presentem habebunt. ibid.
Beatorum corpora deferentur in nubibus ob reuerentiã non quia deferente indigeant. Q. 687.49.7.1
Beatis inest præmium accidentale, quod quidem ob id dicitur accidentale, quia absque illo potest esse anima beata. Q. 686.49.1.1
Beatorum bona non omnia includuntur in diffinitione essentiali beatitudinis. ibid.
Beatitudo est bonorum omnium aggregatio, quæ diffinitio fit, & quomodo intelligatur. ibidem
Beatitudo corporis non spectat ad essentialia præmia beati, sed accidentalia. Q. 686.49.2.2
Beatitudo corporis est essentialis præmio corporis, licet

fit accidentalis præmio animæ. ibidem
Beati præmium accidentale non omne Aureola est, sed illud tantum, quod habet beatus de operibus à se factis, quæ quidem habent rationem excellentis uictoriæ. Q. 687.49.3.1
Beati pro bonis operibus factis in mortali peccato non habent aliquod accidentale præmium à Deo specialiter datum. sed illud tantum, quod sentiunt in recogitando bona opera sua, & sibi complacendo in eis. Q. 689.49.7.2
Beatus magis gaudet de bono suo, quam de bono proximi sui. ibidem
Bigami irregularum quodupliciter contrahatur. Q. 421.27.1.2
Bigami per Papam dispensari possunt, licet non deceat. Q. 423.27.4.2
Blasphemia quid sit. S. 526.43.1.2
Blasphemare non est peccatum in spiritum Sanctum, sed spiritus blasphemie. S. 526.43.1.2
Blasphemia & falsa doctrina, quomodo opponatur fidei. T. 449.37.2.1
Bonum cuius uoluntas capax est sicut rei intrinsece, & inherens finitum est; boni tamen infiniti tanquam obiecti, ipsa capax est, ipsumque apprehendit, non tamen comprehendit. P. 24.1.3.1
Bona quo plura eo meliora presupposita æqualitate bonitatis in quolibet eorum plurium, non sic est in Deo, quia bonum infinitum. P. 29.2.1.1
Bonitas secundum rationem, differt a sapientia. P. 30.2.2.2
Bonitatis est se summe communicare. P. 34.2.1.1
Bonitas non potest summe communicari, nisi a persona increata. P. 34.2.1.1
Bonitas non dicitur uniuersæ de anima, & charitate. P. 157.17.1.1
Bonitas diuina in productione uerbi communicatur. P. 248.27.1.1
Bonitas creaturarum non includens imperfectionem est in Deo. P. 173.42.3.2
Bonitas est in eo per quod aliquid est appetibile. P. 398.45.3.2
Bonitas est in omni ente creato, & increato. P. 399.45.3.1
Bonitas in Deo est substantialis. P. 399.45.3.1
Bonitas rei, & uoluntatis est in Deo. ibid.
Bonitas uoluntatis, in quo consistat. P. 399.45.3.1
Bonitas Dei, non est forma effectuum. S. 24.1.1.1
Bonitatis ratio nobilior est, quam aliqua alia. S. 25.1.2.1
Bonitas, qua Deus dicitur ultimus finis, sub se comprehendit omne ratione entitatis. S. 25.1.2.2
Bonum sub ratione, qua contrahibile non est ipse Deus. S. 67.4.1.2
Bonum elicitur gratia assistente malum eadẽ desistente, quomodo. S. 293.24.1.2
Bonitas est ratio perfectionis. S. 298.24.5.2
Bonitas, bona est formaliter. S. 299.24.5.1
Bonitas melior est, quam entitas, & ueritas. S. 299.24.5.1
Bonum est obiectum uoluntatis. S. 299.24.5.1
Bonitas naturalis in homine, in quo consistat. S. 374.30.2.2
Bonum, & malum circunt omne genus. S. 420.34.3.2
Bonum quomodo sit causa mali. S. 422.34.1.2
Bonum increatum summe unum. S. 423.34.2.1
Bonum quod nullam habet defectibilitatem, non potest esse subiectum mali. S. 425.34.4.2
Bonum est ens inquantum est, uel habet illud quod esse, uel habere debet. S. 426. circa litteram.
Bonum naturæ, an per peccatum diminuatur. S. 435.35.1.2
Boni diminutio facta per peccatum in anima an habeat rationem peccati. S. 439.31.4.2
Bonum optimum hominis consistit in perfecto actu intellectus, & uoluntatis. S. 451.37.2.2
Bonum creaturæ, consistit in debito ordine ad ultimum

I N D E X

sum finem. S. 452.37.2.1
Bonitas est in actione naturæ, & moris. S. 453.37.1.2
Bonitas actus uoluntatis prouenit ex sufficienti ordine ad debitum finem. S. 461.38.1.2
Bonitas omnis est aliqua participatio ultimi finis. S. 470.38.13.1
Bonitatem non esse in uno, nisi propter aliud dupliciter potest intelligi. S. 493.40.3.1
Bonitas plus ualeat, secundum quod est in actu, quam secundum quod est in potentia. S. 493.40.3.2
Bonitas, uel malitia moralis an sit differentia essentialis. S. 494.4.1.2
Bonitas, uel malitia moris sunt in actione per deliberatam uoluntatem particularis agentis. S. 496.40.2.1
Bonum in relatione non est obiectum naturalis uoluntatis. S. 499.40.4.2
Bonum est ex una, & tota causa, malum ex multis & particularibus defectibus. T. 283.25.5.2
Bonum ut delectabile est magis cum naturale animalium, quam bonum ut arduum. T. 288.26.1.1
Bonum diligere, & malum odisse est eiusdem rationis. T. 292.26.2.2
Bonum sub ratione ardui est obiectum spei. T. 294.26.4.1
Boni differentia quedam sunt delectabile, & utile. T. 294.26.4.1
Boni ratio est formalissimum in obiecto charitatis. T. 294.26.4.2
Bonitas operantis cognoscitur in effectus perfectione. T. 404.1.2
Bonitas diuina est formale obiectum charitatis. T. 93.9.2.2
Bonum sensibile, & honestum non repugnant. T. 183.17.1.1
Bonitas Christi patientis maior quam malignitas illum occidentium. T. 199.29.1.2
Bonum nullum perfecte noscitur, quod non perfecte amatur. T. 305.27.1.1
Bonum cognitum solum amanti simile est causa amoris in animali. T. 307.27.2.1
Bonum qualiter contingat esse bono contrarium. T. 313.27.4.1
Bonum præsens magis mouet, quam absens. T. 315.27.5.1
Bonum summum, non est nisi unum. T. 316.27.6.2
Bonum esse secundum se nobilis est, quam esse bonum alterius. T. 320.27.7.1.2
Bono conuenit esse amabile sub ratione, qua bonum. T. 321.27.7.2
Bonum præsens causat gaudium, quia amatum. T. 322.26.7.1
Bonitas Dei est ratio diligibilitatis eiusdem. T. 322.27.8.2
Bonum diligitur, & malum odio habet per eandem uirtutem. T. 324.27.8.2
Bonitatis diuinæ ratio nobilior, quam ueritatis diuinæ. T. 325.27.9.2
Bonitas summa est prima ratio diligenti ex charitate. T. 333.28.2.1
Bonitas summa est formale obiectum charitatis, secundum esse, quod habet in re primo, & secundum esse quod habet in anima secundario. T. 334.28.2.1
Bonitatis summa ratio, quomodo differat, uel non differat ab ipsa summa bonitate. T. 335.28.2.1
Bonum tantummodo est diligibile. T. 338.29.2
Bonitas actionis plus ponderatur ad meritum, quod eius laboriositas. T. 351.30.1.1
Bonitatem aliquam habet omni creatura. T. 364.32.1.1
Boni dilectio non potest esse sine eius cognitione. T. 376.33.1.2
Boni cognitio non est dignior eius dilectione. T. 378.33.1.2
Bonum hominis est esse secundum rationem. T. 402.33.5.1
Bonum quare dicatur arduum. T. 419.34.2.1
Bonum putans esse malum magis decipitur, quam qui existimat malum esse bonum. T. 453.38.1.1
Bonum diuturnius magis eligendum, quam quod non est tale, tertio Topic. c. 1. quomodo intelligatur. Q. 184.14.2.1

Bonitas nostræ penitentia; quomodo sit infinita. Q. 184.14.1.2
Bona nostra sunt tria, fortunæ corporis, animæ, Q. 199.15.8.2
Bonum qui sequuntur ex matrimonio. Q. 405.26.3.2
Bona aliqua decet, & matrimonium excusantia. Q. 448.30.1.1
Bona matrimonij non est necesse semper esse in executione, ad conseruationem matrimonij. Q. 451.31.3.1
Bonum opus, quomodo dici possit scandalum. Q. 521.38.1.1
Bona matrimonij, quomodo reperiuntur in matrimonio infidelium. Q. 528.39.3.1
Bonum est melius, quod est permanentius. 3. Top. ca. 1. quomodo intelligitur. ibid.
Brutorum actiones omnes procedunt ex amore. T. 304.27.1.2
Bruta quare aliquando obediunt rationali imperio hominis. T. 371.33.1.2
Bucella intrinsecta Iudam proditorem manifestabat, non tamen aperte. Q. 145.11.3.2
Bucella ubi fuit intrinsecta. Q. 146.11.5.2

C

Causalia a causis remouentur, & super collocantur iuxta proprium principij rationem. P. 39.3.1.2
Causula creata importat realem relationem ad effectum, sed non de increata est uerum. P. 269.30.4.2
Capacitas rerum materialium elimitata spiritualium uero minimè. P. 166.17.4.1
Causa prima est uehementior adherentiæ, quam causa propinqua. S. 10.1.2.2
Causæ primæ sunt principales ad generationem filij carnalis, quam pater. S. 20.1.2.2
Caro de mortua, & uiua, dicitur anagolice, & non equi uocet. S. 223.17.5.2
Caro mortua non facit opus carnis. S. 223.17.5.1
Causa limitata quomodo concurrat ad productionem humani corporis. S. 225.17.1.2
Causa cuius non habet intellectus cognitionem, nisi acquisitam non intelligitur in actu. S. 314.24.5.1
Carnis distinctio. S. 380.30.1.2
Caro quando non potest causare culpam originale. S. 398.32.2.2
Caro dupliciter accipitur. S. 400.32.2.1
Caro Christi quomodo fuit in antiquis parentibus, eodem modo in eis fuit infecta, sed in assumptione fuit a terro purgata. T. 343.1.1
Caro separata ab anima deficit à perfectione carnis humanæ. T. 64.6.3.2
Caro Christi ex unione, quam habebat ad uerbum potuisset longè diutius à putrefactione conseruari, quam cetera corpora, sed non semper nisi ex nouo miraculo. T. 219.21.2.1
Caritas est forma fidei. T. 248.23.5.2
Causa prima ex amore produxit creaturam. T. 305.27.1.2
Causa est finis effectus. T. 321.27.7.1
Calor naturalis, quomodo habet vim conuertendi alimentum in carnem. Q. 14.1.2.2
Causa equiuoca quid sit. Q. 15.1.2.2
Caracter per circuncisionem non imprimetur. Q. 21.1.3.2
Caracter cur imprimatur in sacramentis. Q. 22.1.3.2
Caracter per circuncisionem solum in carne imprimetur. Q. 22.1.3.1
Causa efficiens cur non exprimitur in diffinitione sacramenti baptismi. Q. 34.3.3.2
Catechismus licet propter adultos sit institutus in baptismo, paruuli tamen & ipsi catechizandi sunt, & qua ex causa. Q. 81.6.1.2
Catechizare baptizandos quare antiquitus diaconis incumberebat. Q. 82.6.3.2
Caro non prodest quicquam, Io. 6. quomodo intelligitur. Q. 109.9.2.2
Calix significat passionem. Q. 158.12.2.2
Calix lapideus, ligneus, æreus, aut uitreus adhibere in missa

I N D E X.

missa non debet, & qualis haberi debeat, horumque omnium redditur ratio. Q. 166.13.3.2
Casus qui referuntur domino Papae. Q. 294.18.1.1
Casus de iniiciendo manus violentas in clericum, limitationes nonnullae ponuntur. Q. 294.18.1.1
Casus in quibus homo ipso iure incurrit excommunicationem enumerantur. Q. 301.18.5.1
Carnem cum sanguine comedere cur Noe, & filijs eius perhibetur. Gen.9. Q. 395.25.3.2
Carnalis copula, quomodo pertinet ad perfectionem matrimonii. Q. 443.30.2.2
Casus in quibus non licet dimittere uxorem propter fornicationem. Q. 482.45.1.1
Capilli unguis, cum homine resurgent, & secundum quam quantitatem, & quam ob causam. Q. 575.44.3.2
Certitudo simpliciter est illa, quae reddit scientiam nobiliorem quam certitudo secundum quid. P. 5.9.c.1
Certitudo maior quo habetur, an ab effectu an a causa. S. 327.2.2.2
Certitudo duplex in actu creaturae. T. 295.26.4.1
Certitudini spei opponitur diffidentia. T. 295.26.4.2
Certitudo duplex. T. 297.26.5.1
Certitudo quanta requiratur ad indicanda mala facta proximi. T. 392.33.3.1
Ceremoniae uel. in quae distinguebantur. Q. 110.1.1.2
Ceremoniae uel. circa tria consistebant. Q. 111.1.1.1
Ceremoniae uel. le. quae erant sacramenta. Q. 111.1.1.1
Celebrare sine igne, quare non decet. Q. 166.13.4.2
Celebrare sine uestibus benedictis inconuenit valde, & huius redditur ratio. Q. 166.13.4.2
Celebrans in loco interdicto a iudice fit irregularis. Q. 167.13.1.1
Celebrans in loco non interdicto personis interdictis non fit irregularis, & huius habetur ratio. Q. 167.13.1.1
Celebrans in loco interdicto a iure tantum non fit irregularis. Q. 167.13.1.1
Celebrans super altare non consecratum, aut fractum quam peccet. Q. 167.13.2.1
Celebrans sine uestibus benedictis non incurrit irregularitatem peccat tamen, & quando. Q. 167.13.3.2
Ceteri mortuorum non uixerunt, donec consumuntur mille anni. Apoc. 20. quo intelligendum. Q. 567.43.1.1
Charitas, quicquid diligit, diligit pp Deum. P. 10. 6.c.2
Creaturas inuestigando, possumus cognoscere esse unam ueritatem ultra omne ueritatem creatam. P. 43.3.1.1
Creatura, quia magis est non similis Deo, quam similis, ideo non possumus cognoscere quod est Deus. P. 43.3.1.2
Creaturas per ductu rationis naturalis non possumus inuestigare Deum esse trinum. P. 44.3.2.1
Charitate enim haec ut facultas ad fruendum Spiritu Sancto. P. 134.14.2.1
Christus in quantum Deus mittet Spiritum Sanctum. P. 143.75.1.2
Christus pro statu passibilitatis, fuit simpliciter angelis maior, minor uero secundum quid. P. 150.16.6.2
Charitas, quomodo sit habitus creaturae in anima. P. 156.17.1.2
Charitas dicitur bona, in quantum est ratio participandi summum bonum. P. 157.17.1.1
Charitas est accidens. P. 157.17.1.1
Charitas non dicitur bona bonitate morali, nisi ut est ratio, qua anima est moraliter bona. ibidem
Charitas creata non aequiualeat uita aeternae. ibidem
Charitas requiritur in anima non propter insufficientiam motoris, qui est Spiritus Sanctus: sed ipsius animae. ibidem
Charitas, quomodo diligenda ex charitate. P. 157.17.2.3
Charitas licet res habeat potest nihilominus cognoscisci quid sit secundum complete. P. 159.17.4.3
Charitas ut est habitus habitans uoluntatem ad diligendum Deum propter se, & super omnia cognoscisci potest per acquisitionem. P. 160.17.4.1
Charitatis cognitio ut est amor boni in generali est nobis innata. P. 159.17.4.2
Charitatis cognitio requirit similitudinem obiecti, & actus. P. 160.17.4.1
Charitas per essentiam, quomodo posset augeri. P. 162.17.1.1.1

Charitas quomodo mutetur cum augeatur. P. 162.17.1.2
Charitas augeatur per additionem noui gradus. P. 164.17.2.1
Charitas tanto simplicior, quanto in ea plus est de essentia charitatis. P. 164.17.2.1
Charitas non augeatur ex quolibet actu. P. 164.17.3.2
Charitas potest augeri in infinitum, & quomodo. P. 166.17.4.1
Charitas ex parte sua augeri potest in infinitum, tamen potest ex parte creaturae recipientis. P. 166.17.4.1
Charitas posset in infinitum augeri, extensiuè si infinita essent, quae deberent diligi. P. 167.17.4.1
Charitas nunquam potest minui. P. 167.17.5.2
Charitas ratio augeatur operibus nostris. P. 167.17.5.3
Charitas Christi mensurata est in se, & absolute, sed sine mensura in comparatione ad charitatem aliorum hominum. P. 169.17. circa litteram.
Christus dicitur pax nostra in ratione concordiae ad Deum. P. 276.31.2.1
Christus in carne aliquid reuelauit hominibus quod non angelis. S. 123.9.3.2
Christus quare missus usque ad nos. S. 129.10.2.1
Christo non fuit deputatus angelus ad custodiendum, sed mittebatur ad exhibendum tanquam de non obsequium. S. 135.11.1.2
Charitas, & gratia quomodo differant. S. 339.26.1.1
Charitas quomodo sit in essentia animae. S. 340.26.1.1
Charitas nunquam est informis. ibidem
Charitas et castitas sunt essentialiter habitus boni. S. 495.4.1.1
Christiani tenentur obedire, tam Dominis temporalibus, quam spiritalibus. S. 531.4.1.2
Christus finis legis. S. 463.38.2.2
Christum incarnari decuit magis, quam Patrem, aut Spiritum Sanctum. T. 111.1.3.2
Christum Dei filium iocarnari congruum fuisse, quia natura humana permanisset in statu innocentiae. T. 12.1.4.2
Christus unum tantum indiuiduum assumpsit naturam humanam. T. 17.2.2.2
Christus conuenientius assumpsit naturam humanam, quam Angelicam. T. 18.2.3.1
Christus habuit plenitudinem gratiae sanctificantis animam et corpus ipsius. T. 37.3.4.2
Christus in quantum Deus non fuit sanctificatus, sed in quantum homo. T. 37.3.4.2
Christum profecisse sapientia, &c. quomodo sit intelligendum. T. 38.3.4.1
Christus quando conceptus natus & passus. ibidem. circa litteram.
Christus nullo modo potest uere dici filius Spiritus Sancti. T. 41.4.2.1
Christus non est aliqua duo, uel aliqui duo. T. 60.6.2.2
Christus est aliquid unum, & aliquis unus. T. 60.6.2.2
Christus ratione suppositi non potest dici homo Dominicus, sed aliquo modo ita potest uocari in quantum homo. T. 71.7.1
Christus non est uere seruus. T. 71.7.1.1
Christum bis natum esse catholice affirmare potest. T. 80.7.1.1
Christus est filius naturalis ratione naturae aeternae, temporalis. T. 82.8.2.1
Christus, ut homo non est filius naturalis alicuius patris. T. 82.8.2.1
Christi productio ex utero non fuit naturalis. T. 82.8.2.2
Christus secundum quod homo, non est persona. T. 99.10.1.2
Christus secundum quod homo non est Deus. T. 100.10.1.1
Christus etiam in quantum homo non potest dici filius adoptiuus Dei. T. 101.10.1.1
Christus simpliciter non est dicendus creatura. T. 106.11.1.1
Christus secundum quod homo dici potest creatura. T. 108.11.2.1
Christus neque ut Deus, neque ut homo peccare potuit. T. 113.12.1.1
Christum assumere naturam humanam ex muliere tantum.

I N D E X.

tum fuit conuenientissimum. T. 115.12.2.1.2
Christus habuit quiddam perfectionis est in qualibet uirtute. T. 120.13.1.2
Christus ut Deus est caput omnis naturae angelicae & humanae habentis gratiam, ut homo est etiam caput Angelorum, sed non simpliciter sicut hominum. T. 122.13.2.2
Christus si nunquam fuisse passus Deus aliam uiam ordinasset per quam iusti fuissent liberati. T. 201.19.1.
Christus post resurrectionem suam efficacibus argumentis suam ipsam resurrectionem comprobauit. T. 223.21.3.2
Christus in triduo mortis, secundum esse actuale non fuit homo. T. 226.22.1.1
Christus non est ubique homo, quamuis Christus homo sit ubique. T. 227.22.1.2
Christi anima ex sua benignitate ad consolationem sanctorum Patrum & confusionem demonum, descendit ad infernum ubi iusti detinebantur captiui. T. 228.22.2.1
Christus mansit in inferno usque ad diem suae resurrectionis. T. 229.22.2.1
Christus ad inferos descendens non modo sanctos Patres in sinu Abrahae existentes, sed etiam captiuos in Purgatorio detentos liberauit. T. 230.22.3.2
Christus est uirtus una secundum speciem. T. 316.37.4.2
Christus nostra quare non possit adaequare charitatem animae Christi. T. 317.27.6.1
Charitas quid sit. T. 317.27.6.2
Charitatis est unus tantum actus principalis elicitus, imperati autem ab illa sunt quamplurimi. T. 318.27.6.2
Charitatis actus principalior est diligere amor amicitiae, quam amore concupiscentiae. T. 320.27.7.1
Charitas est maxima omnium uirtutum. T. 325.27.9.1
Charitas potest aliquando reperiri in anima sine aliquibus uirtutibus aliquando etiam absque aliquibus uirtutibus nequaquam. T. 326.27.9.2
Charitas non potest esse in anima carente uirtutibus moralibus infusus. T. 327.27.9.1
Charitas potest esse in anima carente scientia speculatiua sapientia & arte. T. 327.27.9.1
Charitate diligendum est illud quod sumus nos. T. 330.28.1.2
Christus, & B. Virgo diligendi magis, quam parentes. T. 343.29.1.2
Charitas semel habita potest amitti. T. 354.31.1.1
Charitas quacumque sit in homine potest per illum homo cuiusque tentationi resistere. T. 356.31.1.1
Christum, & B. Virginem Deus magis diligit quam quoscumque Angelos. T. 367.32.2.1
Charitas etiam imperfecta non potest esse cum carentia uirtutum moralium. T. 435.36.1.2
Choreas ducere diebus Dominicis peccatum mortale. T. 452.37.2.1
Christus cur finxit ire longius. T. 461.28.1.1
Charitas est uirtus nobilior quam latritia. T. 477.39.4.1
Charitas alterius sicut fidei non est datum ut possit subuenire alteri contra originale peccatum, & causa. Q. 17.1.1.1
Christus cum baptizaretur a Ioann. non instituit baptismi sacramentum sed innuit instituentum. Q. 44.3.1.2
Christus per passionem suam sufficienter exoluit penam peccatis, quae remittuntur in baptismo. Q. 55.4.2.2
Characteris effectus. Q. 62.5.2.3
Character nedom relationem, sed absolutum quid in anima uidetur significare. Q. 63.5.1.1
Character prius ordine naturae impenditur in baptismo, quam gratia. Q. 63.5.1.1
Characterem baptismi qui non habet alia sacramenta suscipere non potest. Q. 63.5.1.1
Character ad quod genus praedicamenti reducatur. Q. 63.5.1.2
Character habetur aliquam similitudinem cum omnibus speciebus praedicamenti qualitatis. Q. 63.5.1.2

Character, quomodo sit in animae essentia. Q. 64.5.2.1
Character cur sit in potentia animae. Q. 64.5.2.1
Character magis debet poni in intellectu, quam in uoluntate, & causa. Q. 64.5.2.1
Character cur indelebiter perseueret in anima. Q. 65.5.3.1
Character bestiae de quo Apocalip. 13. quid significet. Q. 65.5.3.2
Character cur in tribus tantum irreiterabilibus sacramentis imprimatur. Q. 66.5.2.1
Characteres impressionis, unde sumenda ratio. Q. 66.5.2.1
Character cur non fuerit in Christo impressus. Q. 66.5.2.2
Character baptismalis est supernaturalis potentia passiuua. Q. 70.5.2.1
Christus baptizari uoluit a Io. ut neminem a seipso baptizari posse doceret. Q. 70.5.3.2
Character baptismalis est proprius effectus baptismi. Q. 79.6.1.2
Christus oculos caeci nati prius liniens luto ex sputo facto, deinde mittens ipsum ad aquas Syloae, quid nobis innueret. Q. 82.6.2.1
Christus in quibus est a nobis imitandus. Q. 99.8.1.2
Christus peccatum Iudae non publicauit, quouique ipse seipsum manifestauit. Q. 113.9.1.2
Christus non consecrasset corpus suum in fermentato unde habeatur. Q. 140.11.3.1
Christus in ultima coena, quare semet sumpit. Q. 145.11.1.1
Charitatis augmento omnes uirtutes augentur. Q. 157.12.2.1
Christus in non confirmatis amitti potest. Q. 188.14.2.1
Christus non tantum peccato originali, sed per peccatis hominum actualibus, tam praeteriti, quam sequentibus, mortem sustinuit. Q. 199.15.7.2
Christus cum improperabit reprobis in iudicio operam misericordiae omissiones, quare spiritualium non meminerit, si uerum praedixit Matt. 25. Q. 203.15.4.1
Christus constitutus sacerdos iudices in foro conscientiae uoluit homines de necessitate salutis confiteri peccata sua. Q. 247.17.1.2
Christus Dominus captus est in peccatis nostris Trenor. vti de quo intelligatur. Q. 280.18.4.1
Charitas secum compatitur aliquod retardatiuum ascensionis animae in paradysum. Q. 335.21.1.2
Characteres ordinis duplex est effectus. Q. 373.24.2.1
Character in quolibet ordine imprimetur in surreptione illius exterioris signi, in quo principalis potestas, quam respicit ille ordo significatur expressius. Q. 373.24.3.2
Character in ordine sacerdotij, quando imprimatur. Q. 374.24.3.2
Christus, quare dicatur petra scandali. Q. 521.38.1.1
Circuncisio in leg. na. cur instituta. Q. 19.1.4.1
Circuncisio institutio conueniens ex multis. Q. 20.1.1.1
Circuncisio per circulem pelliculae incisionem, quid significet. Q. 20.1.1.1
Circuncisio erat signum detestationis concupiscentiae. Q. 20.1.2.2
Circuncisio cur die octauo facienda. Q. 21.1.2.1
Circuncide secundo filios Israel. Ios. 5 quomodo intelligatur. Q. 21.1.2.1
Circuncisio confertur gratia, gratum faciens. Q. 22.1.3.1
Circuncisio magis per se ordinabatur ad peccati remissionem, quam ad gratiae collationem. Q. 22.1.3.1
Circuncisio cessatio, qua ex causa fuit conueniens. Q. 23.1.4.1
Circuncisio data fuit in foedus sempiternum. Gen. 12. quomodo intelligatur. Q. 23.1.4.1
Circuncisio usque ad passionem Christi uim habuit purgandi. Q. 45.3.2.1

V N D E X.

Circumstantia, quando mutant speciem peccati. Q. 231. 16. 1. 1.
 Circumstantia, quoniam nam consistenda sint. Q. 257. 17. 5. 2.
 Circumstantia quid sit. Q. 257. 17. 5. 2.
 Circumstantia quae sint. Q. 257. 17. 5. 2.
 Cineres corporum in iudicio, quam naturalem inclinationem ad suscipiendas animas habebunt, & quam non. Q. 565. 43. 3. 2.
 Cicatrices in corporibus martirum non sunt deformitates. Q. 579. 44. 6. 2.
 Clementia quid. Q. 407. 5. 2.
 Claves regni caelorum quare sic dicuntur. Q. 170. 18. 1. 2.
 Claves ecclesiae quid sint. Q. 270. 18. 1. 2.
 Claves non ad aperiendum solum, sed etiam ad claudendum sunt datae. Q. 271. 18. 2. 1.
 Clausio caeli poena medicinalis est, & quantum proficit. Q. 271. 18. 2. 2.
 Claves scientiae, quomodo duae, & quomodo una. Q. 271. 18. 3. 2.
 Clerici episcopo excommunicato obedire non tenentur. Q. 300. 18. 2. 1.
 Claves scientiae omnibus sacerdotibus novae leg. collatae fuerunt. Q. 13. 19. 2. 1.
 Clavis Christi fuit clavis excellentiae. Q. 314. 19. 3. 1.
 Clericali utentes privilegio peccant non faciendo sibi rati tonsuram. Q. 368. 24. 1. 1.
 Clerici uxori clericali patientes privilegio compelli possunt, vt tonsuram ferant. Q. 368. 24. 2. 2.
 Clerici bigami, quando clericalem tonsuram deferre debent. Q. 369. 24. 3. 1.
 Cognitio finis vt possit adipisci est necessaria. P. 1. fol. 4. r. c. 2.
 Cognitio Dei vt finis beatificantis est nobis necessaria. P. 4. r. c. 1.
 Cognitio finis nostri beatificantis est nobis supernaturalis. P. 4. r. c. 1.
 Cognitio potentia frui tantum potest dispositiue per actum suum. P. 21. d. 1. c. 2.
 Cognitio praevia ad fruitionem vnica est trium personarum, vt cognoscuntur sub ratione qua sunt summum bonum. P. 24. 1. 4. 2.
 Cognitio quam habere possumus per naturam de ipso Leo medijs creaturis, est valde debilis. P. 39. 3. 1. 2.
 Cognitio Dei est omnibus ab ipso Deo naturaliter inserta quo ad conditiones generales. P. 41. 3. 2. 1.
 Cognitio Dei quoad quia est habere potest per conditiones a quibus hoc nomen Deus imponit ad significandum. P. 41. 3. 2. 1.
 Cognitio significato huius termini Deus, non propter hoc statim cognoscimus ipsum esse. P. 41. 3. 2. 1.
 Cognitio appropriatum haberi potest per creaturas. P. 44. 3. 2. 2.
 Cognitio qua beati cognoscunt creaturas improprio genere dicitur vespertina. P. 45. 3. 3. 1.
 Cognitio qua beati cognoscunt creaturas in Deo dicitur cognitio matutina, uel diurna. P. 45. 3. 3. 1.
 Cognitio nostra naturalis de Deo est per uestigium, uel per imaginem. P. 46. 3. 3. 2.
 Cognitio Dei in generali vt ens quoddam in communi est prior, quam cognitio per uestigium. P. 46. 3. 3. 2.
 Cognitionis actus propinquior est duo principio effecti uo, & ei similior quam actus amandi. P. 58. 4. 2. 2.
 Consilium in Deo non ponimus secundum quod dicit quendam quaestionem, qua inquiritur quid agendum sit. P. 70. 5. 4. 1.
 Coelum empyreum quamuis non mutetur variabilis tamen est de natura sua. P. 87. 8. 2. 1.
 Cognitione formata, & habituali, non potest cognosci spiritus Sanctus sine Filio. P. 142. 15. 2. 2.
 Corpus glorificatum potest esse cum corpore non glorificato, non tamen angelus. P. 330. 57. 4. 1.
 Caelum quomodo sit in loco. P. 327. 37. 1. 1.
 Contingens autem dum uidetur, vt praesens percipue videtur. P. 339. 38. 5. 2.
 Conseruatorum quaedam a Deo immediatè, quaedam mediatè conseruantur. S. 10. 1. 2. 2.

Conseruatio est actio diuina in Deo manens, idè quod Deus cum quadam relatione ad creaturam tm. S. 12. 1. 3. 1.
 Conuenientia non entis ad non ens non est maior, quam ad ens, quomodo. S. 15. 1. 2. 1.
 Corpora non possunt habere eandem mensuram unigenam cum euo angelorum. S. 32. 3. 3. 1.
 Coelum empyreum est locus beatorum. S. 2. 40. 1. 1.
 Coelum empyreum est aliud coelum supra firmamentum. S. 2. 40. 1. 1.
 Coelum empyreum non est stellatum. S. 2. 40. 2. 2.
 Coelum empyreum quare influat in haec inferiora. S. 41. 2. 3. 1.
 Corpus humanum nobilissimum. S. 41. 2. 3. 1.
 Corpora superiora quando influant. S. 41. 2. 3. 1.
 Cognitio causae ordine naturae prior est cognitione effectus, quo ad per quid, non quia. S. 67. 4. 1. 2.
 Cognitio matutina multipliciter accepta. S. 72. 4. 1. 2.
 Corpus glorificatum an possit esse cum non glorificato. S. 109. 8. 2. 2.
 Cogitationes voluntarie non multiplicans similitudinè. S. 112. 8. 4. 2.
 Corruptio fit per repugnantiam, corrumpentis ad id, quod corrumpitur. S. 144. 12. 2. 2.
 Coelum crystallinum, quare dicatur naturae aquae. S. 168. 14. 1. 1.
 Coelum crystallinum non est naturae aquae. S. 168. 14. 1. 1.
 Coelum crystallinum mouetur, & mouet. S. 169. 14. 2. 1.
 Coelum crystallinum non esse igneae naturae, quare. S. 170. 14. 3. 1.
 Caeli figura spherica. S. 171. 14. 4. 1.
 Caeli an mouerentur per suam formam naturalem, an ab intelligentia, & quomodo. S. 172. 14. 6. 2.
 Coelum non est causa efficiens elementorum, secundum fetora. S. 183. 14. 6. 1.
 Coelum ultimum Deus posset mouere motu recto. S. 186. 14. 3. 2.
 Caeli non sunt animati. S. 187. 14. 4. 2.
 Caeli an causent vitam in his inferioribus. S. 188. 14. 4. 1.
 Corpora caelestia effectus habent diuersos circa haec inferiora. S. 188. 14. 5. 2.
 Corpora caelestia nihil possunt super actus liberi arbitrii. S. ibidem.
 Corpora caelestia quomodo possint quo quomodo super actus lib. arb. ibidem.
 Coelum non videri in parte non stellata. S. 190. 14. 6. 1.
 Coelum minus videri a nobis in nocte quam de die, quare. S. 191. 14. 6. 2.
 Compositum quid perfectum est. S. 202. 15. 1. 1.
 Corpus Adae, non fuit materia prima tantum. S. 215. 17. 2. 1.
 Corpus vt est genus, quomodo accipitur. S. 222. 17. 5. 2.
 Corpus mortuum non necessario perdet totum esse quod habebat ante. S. 223. 17. 5. 2.
 Coelum non potest proportionari cum alijs elementis, vt constituent vnum per essentiam. S. 224. 17. 1. 1.
 Coelum non est de essentia alius corporis. ibidem.
 Caeli virtus cooperatur ad mixtionem. ibidem.
 Corpus Adae non fuit adeo productum aliqua influencia mediante. S. 225. 17. 2. 1.
 Coelestis influenza sola non sufficit ad causandam proportionem formarum elementarium in materia. S. 225. 17. 2. 2.
 Corpus Adae nobilissimè complexionatum. S. 226. 17. 3. 1.
 Corpora plus habent de calido, quam de frigido. ibidem.
 Corpora mortua efficiuntur frigida, & sicca. ibidem.
 Corpus si haberet elementares qualitates aequales, aequalitate aequiparantiae, esset ineptum ad actus vitae. ibidem.
 Corpus Adae poterat non corrumpi per iustitiam originalem, nec dissolutum fuisse. S. 226. 17. 3. 2.
 Creaturae quare incorruptibiles dicuntur. S. 243. 19. 1. 2.
 Corpus Adae in statu innocentiae quomodo fuisse conseruatum. S. 246. 19. 1. 2.
 Corpus

I N D E X.

Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, quomodo intelligitur. S. 258. 20. 4. 1.
 Culpa quid sit. S. 265. 21. 3. 2.
 Creatura in quantum est de nihilo defectibilis est. S. 282. 23. 1. 2.
 Cognitio per peccatum obscurata est. S. 289. circa litteram.
 Cognitio in vniuersali est indistincta, & imperfecta cognitio in singulari distincta. S. 312. 34. 4. 2.
 Cognitio summa in Deo. S. 324. 35. 1. 1.
 Concupiscentia coniuncta est peccato originali. S. 378. 30. 1. 1.
 Concupiscentia quomodo sit habitus. S. 378. 30. 2. 1.
 Concupiscentia in Baptismo remitti. S. 397. 32. 1. 2.
 Concupiscentia nullo modo est adeo. S. 399. 32. 1. 1.
 Concupiscentia non est neque in anima solum, neque in corpore tantum, sed in vtroque simul. S. 400. 32. 2. 1.
 Cognitio priora intellectus est principiorum. S. 465. 38. 1. 2.
 Conscientia est in intellectu practico, non autem in speculatiuo. S. 482. 39. 1. 1.
 Conscientia est dictamen quoddam ordinatum ad opus. S. 482. 39. 1. 1.
 Conscientia dicitur quasi cum ipsa scientia aliquid aliud importans. ibidem.
 Conscientia quomodo dicitur mala. S. 443. 39. 1. 2.
 Conscientia an sit habitus. S. 483. 39. 2. 1.
 Conscientia non est vnus habitus. ibidem.
 Conscientia aliquando dicit obiectum, aliquando actum, aliquando habitum. S. 483. 39. 2. 1.
 Conscientia naturalis ut lumen quoddam naturale una est numero. ibid.
 Conscientia quando dicitur testificans. ibid.
 Conscientia quando dicitur instigare, uel ligare. ibidem.
 Conscientia quando dicitur accusare remordere, uel excusare. ibidem.
 Conscientia erronea quando obliget, & quando non. S. 484. 39. 3. 1.
 Connexio libri tertij sent. cum praecedentibus. T. 3. 1. initio.
 Corporum duorum in eadem hoc existentium non est unum ubi. T. 8. 2. 4. 2.
 Conceptio Christi duplici aucta miraculo. T. 32. 3. 2. 1.
 Corporis Christi formatio simpliciter fuit miraculosa naturalis uero secundum quid. T. 32. 3. 3. 2.
 Conueniens fuit mysterium Incarnationis nunciari Virgini Matri per Angelum. T. 33. 3. 4. 2.
 Corpus habet naturalem inclinationem ad animari. T. 65. 6. 3. 1.
 Colere Deum uirtuose non est homini naturale. T. 84. 9. 1. 2.
 Congruum fuit Christum assumere naturam humanam de genere Adae licet ex aliunde potuisset assumere. T. 112. 12. 1. 1.
 Cognitio creaturarum in uerbo spectat ad beatitudinem essentialem. T. 134. 14. 2. 1.
 Cognoscere creaturas in uerbo, & eadem cognoscere in genere proprio quomodo differat. T. 139. 3. 1.
 Contrariorum speculationes non sunt contrariae. T. 170. 15. 4. 1.
 Contraria qualiter non possint simul esse in eodem. T. 169. 15. 4. 2.
 Corpus, & anima Christi a se inuicem intriduo separata aequae perfectae vnita fuerunt Diuino supposita, sicut ante. T. 217. 21. 1. 1.
 Corpus Christi post separationem animae non debuit putrefieri. T. 218. 21. 2. 2.
 Contrariorum idem potest esse causa dispositiue ratione diuersorum. T. 256. 23. 7. 2.
 Cognitio triplex in homine. T. 311. 27. 4. 2.
 Commune dicitur aliquid multipliciter. T. 289. 26. 2. 2.
 Cognoscens non est nisi qui cognoscit se cognoscere. T. 324. 27. 8. 2.
 Continuentia non est perfecta uirtus respectu temperantiae. T. 371. 33. 1. 1.

Cessatio ab actibus uirtutum moralium qualiter possit esse causa corruptionis ipsarum uirtutum. T. 374. 33. 1. 1.
 Consilium datur non de fine, sed de ijs quae sunt ad finem. T. 383. 33. 2. 2.
 Continentia bifariam sumitur. T. 404. 33. 5. 1.
 Continens habet fortiores impugnationes quam temperatus. T. 404. 33. 5. 2.
 Concupiscentiam sedare difficilius, quam iram. T. 405. 33. 5. 2.
 Continentia quid. T. 407. 33. 5. 4.
 Consilij & scientiae dona sunt circa idem obiectum materiale non autem formale. T. 427. 35. 2. 1.
 Colentibus Deum in uete. leg. quatuor opus erant. Q. 11. 1. 1. 1.
 Contritio supplere uicem baptismi, quomodo intelligatur. Q. 12. 4. 2. 2.
 Costa ex latere Adae dormientis ab late cuius similitudinem gerit. Q. 15. 1. 3. 2.
 Conuenientius datur circuncisio Abrahae, quam alij. Q. 20. 1. 1. 1.
 Corruptione uerborum, quando impeditur uirtus sacramenti. Q. 38. 3. 3. 1.
 Consensus actu, uel habitu in adulto suscipiente baptismum requiritur. Q. 77. 6. 3. 1.
 Coacti suscipientes baptismalem ablutionem, quando characterem recipiunt. Q. 78. 6. 2. 2.
 Consuetudo baptizandi diebus aliquibus solennibus licet non fuerit irrationabilis olim, non tamen melior hac, qua statim baptizantur pueri, & quare. Q. 81. 6. 3. 1.
 Confirmationis effectus quis sit. Q. 86. 7. 1. 2.
 Confirmatio datur ad exteriorem confessionem passionis Christi. Q. 87. 7. 2. 2.
 Confirmare simplex sacerdos potest ex D. Papae commissio ne. Q. 88. 7. 1. 1.
 Confirmare non sacerdos non potest etiam ex commissione Papae. 88. 7. 1. 2.
 Confirmare episcopus degradatus, nec de iure, nec de facto potest. Q. 89. 7. 2. 1.
 Confirmando episcopus suspensus, licet uere confirmet peccat. Q. 89. 7. 2. 2.
 Confirmare episcopus degradatus, quomodo possit. Q. 89. 7. 2. 2.
 Confirmationis contemptus adultis est damnabilis. Q. 91. 7. 1. 2.
 Confirmationis susceptio quomodo intelligitur, & non est ad salutem necessaria. Q. 91. 7. 1. 2.
 Confirmatio quomodo dignitate praecedat baptismum. Q. 92. 7. 2. 2.
 Confirmatio in sui essentia quinque requirit. Q. 93. 7. 2. 2.
 Confirmationis essentiae non est necessaria confessio, neque ieiunium. Q. 93. 7. 2. 2.
 Confirmati frater quare lauari ac ligari debet. Q. 93. 7. 2. 2.
 Confirmandus quare tenendus. Q. 94. 7. 1. 1.
 Cognationes spirituales matrimonia impediunt. Q. 94. 7. 1. 1.
 Confirmandus a non confirmato teneri non potest. Q. 94. 7. 1. 1.
 Confirmatum monachus tenere non potest, nisi & ille sit monachus. Q. 94. 7. 2. 1.
 Confirmationis sacramento, quomodo roboratur anima. Q. 94. 7. 2.
 Consecrationis uini essentia in quibus uerbis consistat. Q. 104. 8. 2. 2.
 Corpus Christi, in comunione realiter manducatur, & qua comestione. Q. 109. 9. 1. 1.
 Corpus Christi non unitur substantiae manducantis dum transmittitur in stomachum, sed ipse manducans unitur spiritualiter Christo capiti. Q. 109. 9. 1. 1.
 Corpus Christi digne suscipientium duodecim fructus. Q. 109. 9. 2. 2.
 Communionis duodecim effectus, duodecim fructibus ligni uitae assimilantur, de quo Apocalip. ultimo. Q. 109. 9. 2. 2.

I N D E X.

Confessio de peccato veniali non est necessaria. Q. 111.9.2.2
 Coniungitur homo de crimine, secundum iura quatuor modis. Q. 114.9.3.2
 Corporis Christi substantiam verè, & realiter contineri sub specie panis, & potuit Deus facere, & fecit, & congruum fuit facere ex multis ostenditur. Q. 117.10.1.1
 Corpus Christi sacramentaliter in pluribus altaribus semel esse potest. Q. 118.19.2.2
 Corpus Christi ut est sub specie panis, quomodo mouetur. Q. 122.10.1.2
 Corpus Christi quare non dicitur habere pedes in vna parte hostiæ, & manus in alia. Q. 123.10.1.1
 Corpus Christi, ut est sub specie panis, non potest naturaliter fieri præsens per essentiam nostro intellectui. Q. 125.10.1.2
 Corpus Christi, quare totum sit sub qualibet parte hostiæ. Q. 126.10.1.2
 Conuersio panis in corpus Christi quomodo sit, quid est nobilior creatione, ac incarnatione. Q. 157.11.6.2
 Corpus & sanguis Christi quare consiciantur de materiis distinctis, & distincte. Q. 138.11.1.2
 Corpus Christi potest confici de fermentato. Q. 140.11.3.2
 Corpus Christi, cur non debet in fermento confici. Q. 140.11.3.2
 Consecrans vinum sine aqua, licet verum faciat sacramentum tamen acriter puniendus. Q. 144.11.5.1
 Communicare sub vtraque specie populo, non licet, & quibus ex causis. Q. 146.11.6.2
 Communicare quando tenentur homines. Q. 158.12.1.1
 Cor hominis, quare dicitur durum, frangi, aut conteri. Q. 240.17.1.2
 Contritio quid sit, eiusque explicatio. Q. 240.17.1.2
 Contritio quomodo detur a Deo, sitque a nostro libero arbitrio. Q. 240.17.1.2
 Contritio quomodo sit natura posterior peccatorum remissione, & quomodo itidem prior. Q. 242.17.4.2
 Contritio quantumcumque parua pro quantumcumque magno peccato sufficit. Q. 244.17.5.1
 Cor contritum quando dicitur. Q. 244.17.5.2
 Contritio prout est actus penitentiae, qui est virtus, non potest esse causa efficiens remissionis peccati. Q. 245.17.7.1
 Conteri peccata sua sacerdoti, quando Deus præcepit. Q. 247.17.1.2
 Confessio non ordinatur solum ad taxationem poenæ, sed etiam ad alia multa. Q. 248.17.1.1
 Contritione sola peccatum mortale non remittitur, sed necessaria est confessio in re, uel in voto, explicite, vel implicite. Q. 248.17.1.1
 Confessio vocalis non est de iure naturæ, sed sola mentalis. Q. 248.17.3.2
 Confessio quæ fiebat in lege veteri generalis, & indistincte erat, & aliquo modo solum ad ipsam tenebantur. Q. 249.17.3.1
 Conteri laicis quis non tenetur in defectu sacerdotis. Q. 249.17.4.2
 Conteri tenentur omnes tam fideles, quam infideles. Q. 249.17.4.2
 Confessio non debet fieri per scripturam, sed per actum loquendi, & qua ex causa. Q. 250.17.4.1
 Conteri sacerdoti per interpretem, an liceat. Q. 250.17.4.1
 Confessio per scriptum quare non præcipiatur ullo iure. Q. 260.17.9.2
 Confessio facta in peccato mortali scienter licet non ualeat ad remedium, valet tamen quo ad impletionem præcepti. Q. 253.17.8.1
 Confiteus sacerdoti proprio, suadente tamen ad malum quomodo se gerere debeat. Q. 255.17.1.1
 Confessus habente potestatem episcopi, & absolutus, vere est absolutus nec iterare eadem peccata tenetur sacerdoti parochiali. Q. 256.17.2.1
 Confessi non sacerdoti credentes illum esse sacerdotem, tenentur eadem numero peccata iterare, ubi nouerint veritatem cum nec confessi fuerint, nec penitentiam sacramentum susceperint. Q. 256.17.3.2
 Confiteus tenetur omnia peccata detegere tam publica,

quam occulta, & qua ratione. Q. 257.17.4.1
 Confessio non est tantum ad notificandum peccata confessore, sed peccator sit humilior, & cautior. Q. 257.17.4.1
 Confessionis conditiones enumerantur, & explicantur. Q. 260.17.9.1
 Conditiones quæ de necessitate, & quæ de congruitate pertinent ad confessionem. Q. 260.17.9.1
 Correctio fraterna diuinum est præceptum, & ad primum præceptum secundæ tabulæ reducitur. Q. 314.19.1.2
 Constituto in extremis quomodo satisfactio sit iniungenda. Q. 225.20.2.1
 Confessione generali etiam mortalia oblita remittuntur. Q. 339.21.3.1
 Confiteus quod nõ fecit dupliciter peccat. Q. 339.21.4.2
 Confessor circa peccatum nondum opere completum, sed complendum, quomodo se gerere debet. Q. 341.21.2.2
 Confessionis reuelationem, quæ male sequantur. Q. 341.21.2.2
 Cæci nati quare debeant inungi in organo sensus uisus. Q. 360.23.5.2
 Concubitus non est de integritate matrimonij. Q. 409.26.3.2
 Consensus ut contrahatur in foro conscientie matrimonij requiritur, licet in foro exteriori si dicantur uerba ipsum explicantia quamuis non ita sit secundum rei veritatem, uerum iudicabitur matrimonium. Q. 413.27.2.2
 Consensus tacitus ad contrahendum matrimonium nõ sufficit. Q. 414.27.3.1
 Contrahens defacto, non de iure cum corrupta ab alio, quando est irregularis. Q. 423.27.3.2
 Contractio matrimonij est adimpletio promissionis illius. Q. 425.28.1.2
 Consensus de futuro quomodo non faciat matrimonium. Q. 425.28.1.2
 Consensus in matrimonium præsens, expressus per carnalem copulam in relatione ad uerba, quæ consensum de futuro prius expresserant, sufficit ad contrahendum matrimonium. Q. 426.28.2.1
 Concussionis crimen quid sit. Q. 387.25.2.1
 Consensus de futuro cum carnali copula sequente sufficit ad matrimonium præsumptum. Q. 426.28.3.2
 Consensus in carnalem copulam explicite non est necessarius ad contrahendum matrimonium, sed quomodo. Q. 430.28.4.2
 Consensus coactio per metum facta, quare & quando matrimonium impedit. Q. 432.29.1.2
 Consensus, quomodo intelligatur posse cogi. Q. 433.29.1.1
 Consentiens in dissentientem, & dissentiens in consentientem, quando cum alio contrahere nequeunt. Q. 435.29.3.2
 Contrahentes matrimonium cum intentione non suscipiendi prolem, nec educendi, si Deus daret irritum facerent matrimonium. Q. 450.31.1.1
 Concubitus coniugum absque intentione procreandæ proli, aut reddendi debitum, quale sit peccatum. Q. 452.31.2.1
 Concubitus coniugum absque intentione procreandæ proli, aut reddendi debitum, quando sit mortale peccatum, & quando non. Q. 453.31.3.1
 Concubitus concubiniarius est contra legem naturæ. Q. 467.33.1.1
 Concubitus concubiniarius dispensari non potest quin sit cum mortali peccato, & qua ratione. Q. 468.33.2.1
 Concubitus soluti cum coniugata, nondum tamen a marito cognita, est adulterium, & qua ratione. Q. 485.35.5.2
 Coiuges post diuortium quando possunt reconciliari. Q. 486.35.2.2
 Coniux fidelis quando potuit habitare cum coniuge infideli, & qua modo non possit. Q. 529.39.1.1
 Coniux infidelis dimissus a coniuge qui fidem recepit, quæ potest cum alio contrahere. Q. 531.39.3.1
 Consanguinitas est vinculum naturalis amicitie inter eos, qui in sanguine communicant. Q. 534.40.1.1
 Con-

I N D E X.

Consanguinitas, quomodo intelligatur deficere. Q. 534.40.1.2
 Consanguinitas tum ex dictamine iuris naturæ, tum legis diuinæ matrimonium impedit. Q. 535.40.2.1
 Contrahere cum suo stipite, quare nullus possit. Q. 535.40.4.2
 Cognatio spiritualis matrimonium impedit. Q. 546.42.1.2
 Cognatio spiritualis quid sit. Q. 546.42.1.2
 Cognatio spiritualis in quibus contrahatur, & quando dirimit matrimonium contractum, & quando solùm contrahendum impedit, non tamen contractum dirimit. Q. 547.42.2.1
 Cognatio spiritualis inter quas personas contrahatur. Q. 548.42.3.1
 Cognatio legalis impedit matrimonium, & qua ratione. Q. 549.42.2.2
 Cognatio legalis inter quos contrahatur. Q. 550.42.3.1
 Corpus quomodo præstat impedimentum animæ in merito. Q. 558.43.1.2
 Corpora omnia incinerabuntur in nouissimo tempore, quæ non incinerata fuerunt. Q. 563.45.2.2
 Corpora uiua tunc erunt per quid incinerabuntur. Q. 565.43.2.1
 Congruitas quare unus homo post alium non resurget, sicut unus post alium moritur. Q. 567.43.1.1
 Conscientiam alterius unusquisque leget in iudicio, & qua ratione. Q. 571.43.2.2
 Cognitionis, qua in iudicio unusquisque alterius conscientiam cognoscet, non erit naturalis, sed supernaturaliter in eo fiet per diuinam uirtutem. Q. 572.43.2.1
 Corpora electorum sine deformitate ulla resurrectionis esse probatur. Q. 579.44.6.1
 Corpora damnatorum sine quibus deformitatibus resurgent. Q. 579.44.6.1
 Complexio quid sit. Q. 580.44.7.1
 Corpora in iudicio complexione resurgent. Q. 580.44.7.1
 Creaturæ multipliciter referuntur ad Deum. P. 203.22.2.1
 Creaturæ non sunt capaces bonitatis in summo. P. 34.2.1.1
 Creaturæ ducunt nos in cognitionem Dei sub ratione, qua effectus eius sunt. P. 39.3.1.2
 Creare non dicitur attributum. P. 290.33.1.1
 Creatura omnis uehigiū est creatoris, per quod aliqua cognitio de creatore inuestigari potest. P. 45.3.1.2
 Creatura procedit a Deo secundum rationem exemplaritatis. Sicut exemplatum. P. 73.6.4.1
 Creaturæ habent suas proprias ueritates. P. 85.8.1.1
 Creatura nõ dicitur ens, nisi per quandam habitudinẽ ad summum ens. P. 93.8.2.1
 Creatura non est capax durationis æternæ. P. 99.9.1.2
 Creatura procedit a deo per modum uoluntatis, non tamen de necessitate, & sicut ratio uolenti. P. 105.10.1.1
 Creaturæ ad Deum est similitudo imitationis non participationis. P. 296.34.1.2
 Creatura cognoscit per rem, quæ est causa scientiæ, Deus uero minime. P. 300.31.1.1
 Creaturæ ab æterno non habuerunt esse existentis neque esse essentia. P. 303.55.4.1
 Creaturæ ab æterno habuerunt esse intellectum. P. 303.35.4.1
 Creaturæ rationales et beatæ, habuerunt cogitationum alterationes respectu rerum in proprio genere. P. 317.36.5.1
 Creatura potest esse ubique per accidens. P. 324.37.3.2
 Creaturæ licet non sint infinitæ, quomodo arguant uirtutem aliquam infinitam. P. 382.43.2.1
 Creatura non est capax infinitatis simpliciter. P. 383.4.3.2
 Creari etiam conseruari non sunt idem. P. 397.44.5.2
 Creatio esse ex nihilo, quomodo accipitur. S. 5.1.1.1
 Creatio est factio, licet non est contra. ibid.
 Creatio non est mutatio proprie. S. 6.1.2.1
 Creatio non debet reale extremum, nisi terminum ad quem. ibid.
 Creatio non debet dici inuolutio. S. 6.1.2.2

Creatio ut est actio Dei, est idem realiter, quod ipse Deus. S. 7.1.3.1
 Creatio actiua principaliter nominat actione ipsam idem cum ipso Deo, ex consequenti connotet creaturam. ibidem.
 Creationis actiue non est, quod aliqua res rationis eam consequatur. ibidem
 Creatio actiua & creatio passiuua, quomodo se habeant ad inuicem. ibidem
 Creatio considerata sub relatione rationis ad creaturam non est prior, nam quam creatura. ibidem
 Creatio actiua connotat effectum in actu, & in ipso realem habitudinem ad creatorem. S. 8.1.4.1
 Creare non est aliud, quam nunc primo esse ab aliquo, non de aliquo. S. 8.1.2.1
 Creaturæ proprie quod per se natum est existere, id uero conseruatur, quod non existit per se. S. 8.1.4.1
 Creare non dicitur referri ad creatorem simpliciter, sed dicitur nunc primo referri. S. 6.1.4.2
 Creatio, & conseruatio ex parte Dei idem sunt realiter, differunt tantum ratione ex parte creaturæ realiter differunt. S. 9.1.1.1
 Creatio, & conseruatio ab eodem sunt principio. S. 10.1.2.2
 Creatura quare non posset manere, nisi a Deo conseruaretur. S. 10.1.2.2
 Creaturæ permanentia est effectus positius. S. 12.1.3.1
 Creaturæ quæ processerunt a Deo tam immediate, quæ mediate, quomodo conseruentur. S. 13.1.4.1
 Creaturæ quomodo repugnet esse ab æterno. S. 18.1.4.2
 Creaturæ est ab vnico sunt principio. S. 19.1.1.2
 Creaturæ quomodo aliqua mediate, aliqua immediate a deo productæ. S. 21.1.2.2
 Creaturæ omnes æqualiter utriusque personis procedunt. S. 22.1.3.1
 Creatura non potest creare, unde hac. S. 23.1.4.1
 Creaturæ secundum gradus differentes imitantur Dei bonitatem. S. 24.1.1.1
 Creaturæ quænam mensura debeatur. S. 37.2.1.1
 Creatura non sunt eiusdem mensuræ. S. 39.2.3.2
 Creatura indiget supernaturali adiutorio, ut inclinatur ad gratiam. S. 93.7.1.2
 Creatio rerum manifestatio est omnium perfectionum Dei. S. 148.12.6.2
 Creatura irrationali erat assumptibilis, & non erat assu- ptibilis à Christi. T. 19.2.4.2
 Creatura una, quo modo magis distet à Deo quam alia. T. 19.2.4.2
 Christi caro formata fuit purissima Beatissima Virg. sanguine. T. 30.3.1.1
 Crux Christi est specialissimum memoriale passionis eiusdem Saluatoris. T. 90.9.2.1
 Crux Christi dupliciter debet uenerari. T. 90.9.2.2
 Cruces alia, quomodo adorandæ. T. 90.9.2.2
 Creator qualibet naturaliter appetit ultimam perfectionem proprie operationis. T. 127.14.1.2
 Creatura quilibet appetit coniungi suo principio quantum potest. T. 128.14.1.1
 Creatura nulla est purum esse. T. 129.14.1.1
 Creatura resurgat in uerbo. T. 133.14.2.2
 Creaturæ sunt in uerbo per similitudines. T. 133.14.2.2
 Creaturæ uidentur in uerbo, sicut in causa exemplari. T. 136.14.2.1
 Credere in Deum, Deum, & Deo differunt. T. 248.23.4.1
 Credere quis non potest, nisi duo concurrant. T. 255.23.7.1
 Creditum idem potest esse per credulitatem acquisitam, & per fidem infusam. T. 265.24.1.2
 Credere explicite omnes fidei articulos tenentur superiores ecclesiæ inferiores uero aliquos explicite, alios implicite credere tenentur. T. 280.25.4.1
 Credere quod teneantur illi quibus nulla omnino facta est reuolutio. T. 280.25.4.1

I N D E X.

Crediderunt ex antiquis nonnulli certius, quam moder- ni, si fiat comparatio singularis personae ad singularem personam, e contra vero si communitas ad communi- tatem comparatur. T. 282.25.4.1
Credere quid sit. T. 282.25.5.1
Creatura cuiuslibet vitas ex amore dependet. T. 305.27.1.2
Creatura in potentia ordinata ad effectum, & in esse in- tellecto prius fuit bona, quam a Deo dilecta, in effectu autem prius fuit a Deo dilecta, qua bona. T. 365.32.1.2
Creaturam fuisse bonam, tripliciter potest intelligi. T. 365.32.1.2
Creatura nunquam fuit diligibilis, nisi in quantum bona aliquo modo. T. 365.32.1.2
Creatio est mirabilior incarnatione, conuersione; pa- nis in corpus Christi. Q. 137.11.6.2
Credere omnes homines non esse mortuos, sed ali- quos in nouissimis temporibus esse viuos in immorta- litatem transmutandos non esse haereticum. Q. 564.43.1.1
Cruciatu decedentium in peccato mortali, quare de- beat esse aeternus. Q. 582.44.1.2
Cruciatu, & poena damnatorum ad quid sit instituta. Q. 583.44.1.1
Culpa analogice dicitur de peccato mortali, originali, & veniali. S. 402.32.2.1
Culpa est contra legem aeternam. S. 423.34.2.1
Culpa accidit in praetermittendo ordinem rectum. S. 424.34.3.1
Culpa accipitur dupliciter. S. 432.35.2.1
Culpa potest esse in aliquo ad tempus, sine poena. S. 445.36.1.1
Culpa non potest esse sine poena damni. ibid.
Culpa est inordinata laeso. S. 447.36.2.2
Culpa importat maiorem deordinationem a fine, quam poena. S. 452.37.2.1
Culpa quare fugienda. S. 452.37.2.2
Cum hominibus non dispositis ad aliquam infirmitatem quomodo sit agendum. Q. 8.1.1.2
Cultus Dei in ve. le. in quo consistebat. Q. 1.1.1.2
Cultellus petrinus in circuncisione adhibitus, quid signi- ficat. Q. 2.1.1.2.1
Cultus, qui per latrariam exhibetur, soli Deo debetur. T. 85.9.1.1
Cur aliquo tempore ecclesia in azimo non conficiendū instituerit. Q. 141.11.3.1
Culpa quid sit. T. 379.33.2.2

D

Datum connotat in creatura cui datur relationem realem in actu in ipso, secundum rationem. P. 175.18.6.2
Damnati licet non possint reuerti ad virtutem, tñ apti sunt ad eam. S. 437.35.2.2
Damnati nunquam habuerunt spem. T. 296.26.5.2
Dauid in cithara canens qua virtute malignum spiritum compescuit. Q. 84.6.1.1
Dare eleemosinam actum est uirtutis, & quomodo. Q. 200.15.1.2
Dare eleemosinam est sub praeepto legis naturae, diuinae & positivae. Q. 201.15.2.1
Dado eleemosinam quae sunt consideranda. Q. 201.15.2.1
Damnificare aliquem in fama, quis tripliciter potest. Q. 219.15.3.2
Dare spirituale ex pacto per sacramento duab. illicitum esse ostenditur causis. Q. 385.25.1.1
Dauid cur aedificare templum est prohibitus. Q. 393.25.3.2
Damnati omnes adulti resurgunt in iudicio. Q. 584.43.2.2
Damnati in iudicio ita comprimentur, & fient, ut tota quaedam. Q. 184.44.2.1
Damnatos plures futuros esse, saluatis probatur. Q. 584.44.2.2
Damnatos quare voluit Deus poena spiritali, & corpo-

rali torqueri. Q. 585.44.3.2
Damnatorum corpora ab igne inferni ne dum intentio- naliter, sed etiam materialiter calefient. Q. 588.44.6.1
Damnatorum corpora perpetuo igne inferni cruciabun- tur, non tamen consumuntur. Q. 589.44.7.1
Damnatorum corpora sicut per agens extrinsecum, ita nec per agens intrinsecum corrumpuntur. Q. 590.44.8.1
Damnati nedum ab igne, sed etiam ab alijs tribus ele- mentis cruciabuntur, & qua ratione. Q. 593.44.10.2
Damnati ad calorem nimium transeunt ab aquis ni- uium, ut dicitur Iob. 24. nullam mitigationem vnus per alium sentient. Q. 594.44.10.1
Damnatorum poena per viuorum suffragia non minui- tur, nec quoad durationem, nec quo ad intensiorem. Q. 623.46.4.2.1
Damnati utuntur scientia acquisita in hoc mundo. Q. 701.50.1.2
Damnatorum scientia ipsis non est delectabilis. ibidem
Damnatorum intellectui, quamuis Deus sit propinquo- r, per essentiam, non tamen sub ratione obiecti, nisi vt est puniens. ibidem
Damnati non cognoscunt quae circa nos fiunt cogniti- one certa, sed vel coniectura, vel reuelatione. Q. 702.50.2.1
Damnati sanctorum gloriam intuitiue videre non pos- sunt, arguitiue vero, nedum in generali, sed partim in speciali cognoscunt. Q. 703.50.3.1
Damnatis conceditur videre gloriam sanctorum media- te ad eorum afflictionem maiorem. Q. 703.50.3.2
Damnati naturaliter appetunt beatitudinem in generali appetitu debili, & ex deliberatiua voluntati depraua- to. Q. 704.50.1.1
Damnati licet respectu mali culpae deberent velle non esse, tamen respectu mali poenae debeant velle sic esse. Q. 705.50.2.1
Damnati, etsi uoluntate naturali non uolunt non esse, tamen uoluntate deliberatiua nullo modo per se uo- lunt ipsum non esse. Q. 706.50.3.1
Deus est finis principalis, & ultimus motus caeli. P. fol. 4.1. c. 1.
Deus est finis noster in ratione summi boni, plenari bea- tificantis. P. 1.4.1. c. 1.
Deus secundum quandam habitudinem rationis ad ens. quomodo dicitur analogice de creatore, & creaturis. P. 1.9.5. c. 1.
Deus est subiectum sacrae Theologiae. P. 10.6. c. 2.
Deus pluribus nominibus notificatur. P. 11.6. c. 1.
Deus est per se nostrum nobis quantum ad generales condiciones. P. 11.6. c. 1.
Deus est merces increata, cuius gratia ipsi seruiendum est. P. 19.1.2.2
Deus immediatè diligitur, & in uia, & in patria quam- uis in uia imperfecte, & in patria imperfecte. P. 22.1.2.1
Deus fruitur se ipso per omnimodam identitatem. P. 22.1.2.1
Deo soli, propter seipsum est amore inhaerendum. P. 23.1.3.2
Deus solus est obiectum fruitionis: secundum rationem perfectam. P. 23.1.3.2
Deus est quo magis excogitari non potest. P. 29.2.1.1
Deus scit se, quia per essentiam suam intellectui perfe- ctè ostendisse, qualis est ipse. P. 33.2.4.1
Deo autem inest natura purè intellectualis. P. 35.2.2.1
Deus est cognoscibilis a creatura, etiam per naturam. P. 39.3.1.2
Deum esse per se notum nobis, quomodo uerum sit, & quomodo non. P. 40.3.1.2
Deum esse non possumus demonstrare per causam. P. 41.3.3.1
Deus est primum motor, simpliciter immobilis. P. 41.3.3.1
Deum esse per demonstrationem scimus, & tamen habemus fidem qua hac credimus. P. 42.3.3.1
Deus est iustus: cum dicitur, non propterea ibi significa- tur

I N D E X.

tur compositio iustitiae ad Deum, non enim componi- tur. P. 43.3.1.2
Deus triplici via, nempe per ablationem imperfectionū, per causalitatem, & per supereminentiam inuestigari potest. P. 44.3.2.1
Deum esse trinum & vnum, non cognoscimus nisi per fi- dem, vel doctrinam, maxime per doctrinam sacrae scripturae. P. 44.3.2.1
Deus quia est cuiuslibet creaturae causa, ideo omnis crea- tura aliquam similitudinem Dei gerit. P. 45.3.1.2
Deum intelligimus in generali, cum intelligimus ens in communi, non dependēdo ad ens creatum, vel increa- tum. P. 46.3.3.2
Deum generare alium Deum verum est. P. 61.5.1.1
Deum generare Deum licet verum propter verbum gene- randi, non tamen simpliciter dicitur Deus distingui tur a deo sine determinatione. P. 61.5.1.1
Deum non generare Deum non est concedendum, quia generatio negaretur de quolibet supposito diuinae es- sentiae. P. 61.5.1.1
Deus si haberet diffinitionem, diffinitio esset ratio quare Deus diceretur de Deo, & quare Deus diceretur de patre. P. 61.5.1.2
Deus genuit alium Deum non valet, quia alius significat alicuius in deitate. P. 61.5.2.2
Deus est nomen substantiarum significans deitatem. P. 61.5.2.2
Deum generare alium Deum idem est quod genuit aliā deitatem. P. 61.5.2.2
Deum generare alium Deum in persona qui est idē cum generante, valet. P. 62.5.2.1
Deus quamuis supponit personam, tamen significat sub- stantiam. P. 62.5.2.1
Deus cum dicitur genuit alium Deum notatur alicuius in ter generantem, & genitum, & non tantum in suppo- sito, sed etiam in substantia. P. 62.5.2.1
Deus quia significatur per modum concretionis ad diui- num suppositum, ideo dicitur de supposito, & suppo- nit pro eo. P. 67.5.1.2
Deus naturaliter cognoscit, & amat seipsum. P. 72.6.3.2
Deus enim mobilis non est. P. 72.6.3.2
Dei ad creaturam nulla est relatio realis. P. 78.7.4.2
Deus per essentiam suam ostendit id quod est. P. 82.8.1.2
Deus est immutabilis, & quare. P. 85.8.1.2
Deus ratione suā immensitatis esse plenitudinem perfe- ctionis in se comprehendit. P. 86.8.1.1
Deus est summe simplex. P. 87.8.1.2
Deus nullo mō est in gēne, nec est aliorū genus. P. 92.8.2.1
Deus contrañā non potest per aliquam additionem. P. 92.8.2.2
Deus potest facere per creationem rem eiusdem speciei cum illare, quam facit per generationem natura. P. 124.13.3.2
Deus solus potest in nobis efficere charitatem. P. 134. dist. 14.3.2
Deus quomodo sit vita animae. P. 156.17.1.2
Deus potest immediate diligi in uia, non tamen cogno- sci. P. 158.17.3.2
Deus in nobis charitatis augmentum infundit. P. 161. 17.3.1
Deum velle quod sic fiat, quomodo melius sit sic fieri. P. 194.20.2.1
Deus si non generasset quomodo esset inuidus. P. 194. dist. 20.2.1.
Deum fuisse solum nō admittitur, & quare. P. 196.21.1.2
Deus potest nominari, sicut & intelligi, licet imperfecte. P. 201.22.1.2
Deus potest significari per modum qualitatis, quare. P. 202.22.1.1
Deus nominabilis est pluribus nominibus. P. 203.22.2.1
Deus nominabilis est nominibus translatis. P. 206.22.4.2
Deus nominari potest, non tantum nomine cuius simili- tudo est in Deo, sed nomine cuius res in Deo est. P. 206.22.4.2
Deus quomodo cognoscitur in uia. P. 213.23.3.1
Deus & creatura non constituunt numerū. P. 216.24.1.2

Deus amatur ex tempore amore creato, non tamen a- mor creatus est in Deo, sed in amante. P. 266.30.1.1
de Deo aliqua dicuntur ex tempore. P. 265.30.1.2
de Deo, quae dicuntur per accidens, & quot modis. P. 267.30.2.1
Deo omnia quae dicuntur ex tempore relationem signi- ficant. P. 267.30.3.2
Deus est extra totum ordinem creaturæ. P. 269.30.4.2
Deus cognoscit per essentiam, non tanquam causam sui scientiae. P. 300.35.1.1
Deus habet sui ipsius scientiam. P. 300.35.2.2
Deus intelligit alia a se. P. 301.35.3.2
Deus de omnibus vnam habet scientiam. P. 302.35.3.1
Deus non intelligit per aliquid extra se. ibidem
Deus ab aeterno intellexit aliud a se, quia ab aeterno vidit essentiam suam. P. 303.35.4.1
Deus est causa immediatissima omnium bonorum. P. 305.35.6.2
Deus omnia actu intelligit. P. 306.35.6.1
Deus est tota causa sufficiens singularium. P. 309.36.1.2
Deus cognoscit mala. P. 310.36.2.1
In Deo omnia quae cognoscit, quomodo sint in ipso vita. P. 311.36.3.1
Deus non intelligit per essentiam suam creaturam nisi vt imitabilis est ab ipsa. P. 313.36.2.2
Deus habet ideas generum, & specierum. P. 316.36.4.2
Deus cognoscit infinita bona cognitione simplicis intel- ligentiae. P. 317.36.5.2
Deus cognoscit certitudinaliter gradus entitatis, in quo- libet ente. P. 318.36.6.1
Deus est in omnibus rebus per essentiam, praesentiam, & potentiam. P. 323.37.1.2
Deus licet sit in omnibus rebus per essentiam, praesentia, & potentiam aequaliter, non tamen per influentiam. P. 324.37.2.1
Deus specialius est in illis in quibus est per influentiam gratiae, quam per influentiam naturae. P. 324.37.3.1
Deus est vbique. P. 324.37.3.1
Deum esse extra mundum quomodo intelligitur. P. 325.37.1.1
Deus enim per idem est idea rerum, & enunciabilem. P. 339.38.4.1
Deus scit nullum bonum posse fieri, nisi ipso uolente. P. 340.38.3.1
Deum non praesciuisse quod praescit possibile est, diuifim accipiēdo possibile. P. 346.39.2.2
Deus potest plura praescire quam praescit, non tamen praescire aliquid quod non praescit diuifim. P. 347.39.3.2
Deus nihil temerè facit. P. 350.39.2.1
Deus quia prouisor vniuersalis, ideo quandoque permit- tit defectus accidere. P. 350.39.2.4
Deus non omnibus immediate prouidet. P. 351.39.3.1
Deus praescit praedestinos saluandos, & eos saluare pro- ponit. P. 356.40.1.1
Deus ab aeterno certissime prouidet salutem saluandorū. P. 356.40.1.1
Deus praedestinos ordinauit ad salutem consequendā, contingenter. P. 357.40.2.1
Deum velle primo istum saluari, & postea non velle est impossibile. P. 357.40.2.2
Deus ea futura, quae ex arbitrij libertate proueniunt praesentia contuetur. P. 357.40.2.2
Deus respectu damnationis malorum, quomodo habeat suam practicam. P. 360.40.1.1
Deus licet nolit mala fieri, vult tamen permittere, quod fiant. P. 365.44.2.1
Deus scit quicquid sciuit, scientia simplicis intelligen- tia. P. 369.41.1.1
Deus non scit omne enunciabile esse verum, quod prius sciebat. P. 369.41.1.2
Deus scit omnia praesentialiter, nō tamen scit omnia praesentia. P. 369.41.2.2
Deus non potest facere duo contradictoria simul esse. P. 374.42.4.2
Deus non potest facere praeteritum non fuisse. P. 375. dist. 42.5.2
Deus

I N D E X.

Deus licet possit destruere omnes res, non potest tamen facere quin sint adeo intellectæ. P. 376.42.5.1
Deus potest facere contra naturam, an hac verum sit, & quomodo. P. 376.42.6.1
Deus adeo dicitur omnipotens, quia omnia potest. P. 378.42.8.1
Deus cum sit purus actus per nullam potentiam est finibilis, neque finitus. P. 381.43.1.1
Deus quamuis non possit operari mala, potest tamen illa prohibere. P. 381.43.2.2
Deum posse mouere mobile aliquod in tempore, & esse mutationem non motus in instanti. P. 382.43.2.1
Deus non potest facere infinitum. P. 383.43.4.1
Deus quomodo posset facere corpus infinitum actu secundum dimensionem. P. 384.43.5.2
Deus non potest facere multitudinem infinitam in actu. P. 386.43.6.1
Deus posse aliquid de potentia absoluta, aut de potentia ordinata. P. 387.43.7.1
Deus posset facere aliud vniuersum. P. 392.44.4.2
Deum facere posse partes vniuersi easdem adhuc, quomodo. P. 393.44.5.2
Deus non necessitate naturæ non produxit mundum. P. 394.44.6.2
Deus vult se. P. 398.45.1.1
Deus est summa bonitas. P. 399.45.3.1
Deus secundum rationem intelligendi est amabilis, quæ amet se, ita & intelligibilis. P. 399.45.3.1
Deus vult aliæ se, & quomodo. P. 400.45.4.1
Deus simplicitate non dicitur omnino uolens. P. 400.45.5.1
Deus bonorum omnium est prima causa. P. 401.45.1.1
Deus quamuis non velit malum, vult tamē bonum quod scit ex malo. P. 405.45.1.2
Deus vult omnes homines saluos fieri, quot modis possit intelligi. P. 410.46.1.1
Deus non vult malum fieri. P. 410.46.2.2
Deus iuste permittit mala fieri. P. 411.46.3.1
Deus multipliciter mala prohibet ne fiant. P. 412.46.4.1
Deus non potest præcipere mala fieri. P. 419.48.4.2
Destructio est negatio per manentiæ illius. S. 110.1.1.1
Deus non est tantum causatorius esse creaturæ, nec tantum immediata causa fieri ipsius, sed immediata causa ipsius esse. S. 111.1.2.1
Deum requieuisse quomodo intelligitur. S. 121.1.3.1
Deum posse per illam virtutem qua creauit rem, etiam ipsam in esse conferre, quare. S. 131.1.4.1
Deus non est tantum causa rei, vt hoc ens, sed etiam vt ens simplicitate. S. 151.2.1.1
Deus quomodo non possit facere de non ente non ens. S. 151.2.1.1
Deus quomodo produxit mundum volendo, & intelligendo. S. 151.3.2
Deus producendo mundum in tempore, quare non dicitur exisse de potentia in actum. S. 191.1.4.1
Deum diuersa præcipere diuersis temporibus, quare non mutabilem dicimus. S. 201.1.1.1
Deus quomodo sit causa efficiens, & finalis creaturæ. S. 241.1.1.1
Deus sub ratione bonitatis magis est finis, quam sub alia ratione. S. 241.2.2.2
Deus quomodo posset plures cælos creare. S. 273.1.1.1
Deus est vniuersale bonum a quo depēdet totum bonum naturæ. S. 61.3.1.2
Dæmonibus remanserunt naturalia dona absolute secundum id quod sunt, naturalis tantum aptitudo vniuersale bonum diminuta. S. 61.3.7.2
Dæmones naturali motu voluntatis diligunt Deum plus quam seipsos, ex deliberatio vero odio habent. S. 61.3.1.2
Deus non fuit, nec potuit esse causa auersionis angelorum. S. 63.3.1.1
Deus quare non potuerit cognosci certius, quam cognosceret se. S. 68.4.2.2
Deum non posse ignorari non esse. S. 68.4.2.2
Deus potuisset creare angelos in gratia si voluisset. S. 70.4.2.1

Deus expressius repræsentat quamlibet creaturam, quæ creatura seipsam. S. 73.4.2.2
Deus non tam respicit multitudinem operis, sicut perfectionem actus bonæ voluntatis. S. 80.5.2.2
Dæmones fuerunt de omni ordine angelorum. S. 84.6.2.1
Dæmones non sunt in locum inferni. S. 85.6.1.1
Dæmones aliquo modo sunt capaces gaudij. S. 86.6.2.1
Dæmones post iudicium nullum habebunt gaudium. S. 86.6.2.1
Dæmones quomodo habeant prælationem. S. 87.6.1.1
Dæmones vinci. S. 87.6.2.2
Dæmones non posse penitere digne, quare. S. 93.7.3.1
Dæmones non possunt facere mihi acula, sed tantum quedam mirabilia. S. 100.7.1.2
Dæmonum ministerio non licet vti. S. 101.7.2.1
Dæmones ad quid assumant corpora. S. 105.8.2.1
Dæmones corpora assumunt de elementari natura. S. 105.8.3.2
Dæmones assumunt corpora formata ex pluribus elementis. S. 106.8.3.1
Dæmones quare non possint formare corpora ab anima intellectiua, perfectibilia. S. 106.8.4.2
Dæmones quomodo possint generare. S. 108.8.6.1
Dæmones possunt ludificare homines. S. 110.8.3.1
Dæmones non possunt imprimere affectiones malas. S. 114.8.6.1
Deus nulla illuminatione descendit ad inferiores angelos nisi mediante superioribus. S. 124.9.3.2
Deum sanare, & docere hominem scientiam quomodo. S. 130.10.2.1
Dæmones licet concordes sint ad malum nostrum, tamē se inuicem odium. S. 137.11.3.2
Deum creasse omnia simul, quomodo. S. 148.12.6.2
Deus in illis sex diebus creauit omnia, tripliciter intelligitur. S. 205.15.1.1
Deum die septimo requieuisse. S. 205.15.1.1
Deus vni animæ dedit maiorem intellectus charitatem, quam alij. S. 211.17.6.1
Deus quare formauerit mulierē de costa viri. S. 232.18.1.2
Deus potuisset creare omnes animas simul. S. 239.18.3.1
Deus est causa subsistendi omni creaturæ. S. 243.19.1.2
Deum solum habere immortalitatem, quomodo. S. 243.19.1.2
Deus præseruasset hominem, quomodo ante peccatum ne moreretur. S. 247.19.1.1
Delectatio in copula carnali ante peccatum, tanta fuisse sicut nunc est. S. 253.20.3.1
Delectatio in copula carnali ante peccatum, licet magna fuisse, non obnubilasset tamen ratione. S. 253.20.3.2
Dei contemptus sine peccato mortali esse non potest. S. 266.21.1.2
Deus non potuisset facere creaturam liberam, quod non posset peccare suis naturalibus relictis. S. 282.23.1.2
Deus posset facere virtutem alicuius naturale alteri esse supernaturalem. S. 283.23.3.2
Deum decuit permittere hominem tentari. S. 283.23.3.2
Deus iuste permittit malum aliquod ob maius bonum. S. 284.23.3.1
Deus simpliciter est prouisor vniuersalis. S. 284.23.3.1
Deus permisit hominem tentari, vt ipsum permitteret vt lib. arb. libere. S. 284.23.3.1
Deus non potuit videri ab Adam in statu innocentie per essentiam. S. 285.23.1.2
Deus est vltimus finis sub ratione qua bonus. S. 298.24.5.2
Deum decet anima corpori infundere licet infecta. S. 406. circa litteram.
Deus non est auctor mali. S. 423.34.2.1
Deus in rebus creatis intendit bonum ordinis vniuersi. S. 423.34.2.2
Deus auctor mali poenæ. S. 423.34.2.2
Deus permisit hominem temporaliter affligi, quinque de causis. S. 446.36.2.2
Deus non est causa malæ voluntatis ipsius hominis. S. 454.37.1.1
Deus non tenetur prohibere malitiam ab actione, quia iuste potest permittere mala fieri. S. 454.37.1.1
Deus autē operatur per imperij voluntatis. S. 454.37.1.2
Deus

I N D E X.

Deus licet iustificet peccatorem, non tamen falsificat primam enunciationem de ipso. S. 455.37.2.1
Deus non fecit quod natura non est. S. 458. circa litteram.
Deus nullius rei est actor, quæ non habeat exemplar in Deo. S. 458. circa litteram.
Dei filius secundum formam serui, non ita principaliter est caput, sicut secundum formam Dei. T. 11.1.4.2
Dei filius licet incarnatus non fuisset, adhuc tamen vniuersum suam perfectionem habuisset. T. 12.1.4.2
Deus ab æterno præiudicium numerum saluandorum. T. 13.1.5.2
Deus totam humanam naturam assumpsit in incarnatione. T. 16.2.1.1
Decimatio in veteri lege quid. T. 36.3.2.1
Decimati sunt in Abraham omnes ab eo descensuri, ibidem.
Decimatio operat sacramentum in remedium peccati originalis, ibidem ad 2.
Decimatus non fuit Christus in Abraham. ibid. q. 3.
Deus non potest facere lineam actu infinitam. T. 66.6.3.1
Deus vere est homo. T. 70.7.1.1
Deus vere factus est homo, quomodo intelligendum. T. 71.7.1.2
Dæmones in natura inferiores hominibus. T. 95.9.3.2
Decuit magis Christum assumere sexum virilem, quam muliebrem. T. 114.12.2.1
Decuit filium Dei assumpsisse naturam humanam cum aliquibus defectibus. T. 156.15.1.2
Defectus non culpabiles, sed poenales consequentes totam naturam humanam decuit filium Dei assumere. T. 157.15.1.1
Defectus huiusmodi filij Dei non contraxit, sed sponte suscepit. T. 158.15.1.1
Defectus naturæ humanæ contrahere quis dicitur. T. 158.15.1.1
Deus quare nullo modo passibilis. T. 161.15.2.1
Deus solus est causa principalis efficiens liberationis a peccato. T. 199.19.1.1
Delectatio peccata nondum commissa potuerunt per passionem Christi. T. 199.19.1.2
Dæmoniaci etsi reuelat futura non tamen sunt prophetae. T. 261.23.7.1
Deus omnia intelligit modo complexo. T. 266.24.1.2
Deus quomodo sibi non sit infinitus. T. 295.26.4.1
Delectatio non est nisi in re amara. T. 308.27.2.2
Delectationes intellectuales sunt maiores, quam delectationes sensuales, & corporales. T. 311.27.4.1
Delectationes sensibiles fortius mouent, quam spirituales triplici de causa. T. 311.27.4.2
Delectatio aliqua est alteri delectationi contraria. T. 312.27.4.1
Delectationis effectus sunt desiderare, dilatare, vsum rationis impedire, operationem perficere. T. 313.27.4.1
Delectationes corporales triplici ratione vsum rationis impediunt. T. 313.27.13.2
Desperatio per se non est causa tristitiæ. T. 315.27.5.2
Desperationis causa quænam sit. T. 315.27.5.2
Delectatio quælibet est aliquod remedium contra tristitiam. T. 315.27.5.2
Delectabile est vnicuique cum se amari apprehendit. T. 316.27.5.1
Deus potest diligi aliquo actu charitatis quo non diligatur proximus nequit tamen proximus ex charitate diligi nisi diligatur Deus. T. 319.27.7.1
Deus non potest excessiue, i. nimis amari, vel a se, vel ab alijs. T. 322.27.8.2
Deus in via non potest a nobis perfecte diligi. T. 323.27.8.1
Deum diligere aliquis potest ex charitate, amore amicitie non diligendo seipsum eodem modo actu directe, & per se. T. 324.27.8.1
Deus est per se, & super omnia diligendus. T. 339.29.1.2
Deus dat de lege communi dat hominibus maiorem, vel minorem charitatem quo magis vel minus fuerit dispositus. T. 355.31.1.2
Deus diligit omnem creaturam per communicationem effectuum naturalium, non tamen per communicatio-

nem effectuum gratiæ. T. 364.32.1.1
Deus eandem rem secundum aliquid diligit, & secundum aliud odit. T. 364.32.1.1
Deus qualiter amet res inanimatas amore concupiscentiæ. T. 364.32.1.1
Deus diligit omnem creaturam affectu, & effectum. T. 364.32.1.2
Deus diligit creaturam ab æterno quoad actum volendi ei bonum, temporaliter vero quoad effectum collationis. T. 364.32.1.2
Deus non magis diligit Angelum quam hominem, nec e converso quoad actum diligendi, sed quoad bonum volitum quosdam homines magis quam quosunque Angelos, vt in pluribus tamen Angelos magis, quam homines. T. 367.32.2.1
Deus quare plura fecerit pro salute hominum, quam Angelorum. T. 367.32.2.1
Deus quoad premium essentialē æqualiter diligit innocentem, & peccatorem si eorum meritum sit æquale, & quantum ad premium accidentale innocentem magis diligit, quam peccatorem. T. 368.32.2.1
Deus quoad bonum volitum plus diligit Christum, quam totum genus humanum. T. 369.32.2.1
Definitio continet aliquando aliquid quod non est de essentia definiti. T. 381.33.2.1
Deum per se timere non possumus, quamuis per accidens timeri possit. T. 416.34.2.1
Decimæ oblatio quid significet. T. 19.1.4.2
Defectus quotuplex sit. Q. 27.2.4.2
Defectus culpæ quotuplex. Q. 27.2.4.2
Defectus poenæ quotuplex. Q. 27.2.4.2
Deus posuit in eo iniquitates, &c. Isa. 53. quomodo exponitur. Q. 55.4.2.2
Deficiente sacerdote in Missæ celebratione, quid tunc agendum. Q. 99.8.2.2
Deus potest facere substantiam sine proprio accidente. Q. 149.12.1.1
De moralibus iudicandum est, vt accidit in pluribus. Q. 180.14.2.1
Destructio peccati est per virtutem, vel actum virtutis. Q. 194.15.1.2
Deus non acceptat opera nostra, nisi prius acceptet operantem. Q. 197.15.4.1
Deformitas peccati quidnam sit. Q. 199.15.7.1
Deus ex priuilegio speciali peccata dimittere potest absque satisfactione. Q. 199.15.7.1
Deus ex priuilegio speciali, absque suæ iustitiæ iniuria alicui peccata dimittere sine satisfactione potest. Q. 199.15.7.1
Deus absque satisfactione peccata dimitteus, quomodo mala impunita non relinquit. Q. 199.15.7.2
Debitorem aliquem alicui esse tripliciter consideratur. Q. 242.17.3.1
Deus ex promisso, non ex commisso nobis debitor est. Q. 242.17.3.1
De iure naturæ quænam dicantur esse. Q. 248.17.3.2
Desflorans monialem, licet rem sacram auferat, s. virginitatem, tamen non incurrit excommunicationem ipso iure communi, nisi eam per violentiam opprimat, vel in tali casu fuerit lata ab Episcopo consecrate ipsam monialem sententia excommunicationis. Q. 305.18.1.1
Debitor a suo debito dupliciter potest liberari. Q. 327. dist. 20.2.2
Degradatio secundum aliquos quid sit. Q. 382.25.3.1
Defectus in membris quando reddit aliquem ineptum ad ordinem susceptionem. Q. 391.25.2.2
Deus quare voluit homines omnes ab uno descendere. Q. 534.42.1.2
Deformitas quadruplex. Q. 579.44.6.1
Deus punit peccatores non secundum exigentiam demeritorum suorum absolute, sed secundum exigentiam demeritorum, ut suam concedat bonitatem. Q. 617.46.2.2
Deus saluos non posset damnare, damnatos uerò posse saluare, rationem uide. ibidem.
Deus potest aliquem iuste punire, & temporaliter affligere non propter eius peccatum. Q. 618.46.3.2
Deus

I N D E X.

Deus non agit iustius cum uno, quam cum alio, & cur. Q. 619. 46. 4. 1.
Differentia subiecti, & materiae in aliqua scientia, quare. P. 11. 6. 6. 1.
Dilectio plus ascendit, quam nostra cognitio. P. 19. 1. 2. 2.
Diuinitas est in Deo bene dicitur. P. 30. 2. 2. 1.
Differentia secundum rem, est quae consequitur rem secundum esse reale, secundum rationem uero quae non consequitur rem nisi ut in esse. P. 31. 2. 3. 1.
Distinctio in diuinis non est, nisi per oppositas relationes. P. 35. 4. 2. 2.
Differentia in essentia, differunt, & in operatione, & virtute. P. 111. 1. 1. 1. 2.
Diligere intellectuualiter, prius est secundum rationem intelligendi, quam spirare. P. 120. 1. 2. 4. 1.
Dilectio qua diligimus Deum est aliqua beatitudinis inchoatio. P. 159. 17. 3. 1.
Diuina essentia quomodo non possit abstrahi. P. 213. 23. 3. 1.
Differentiae substantiales quae nobis ignota. P. 228. 25. 3. 1.
Distinctio quid sit. P. 228. 25. 3. 2.
Distinctio indicat quid est indistinctum in esse intellecto, uel esse reali. P. 229. 25. 3. 2.
Distinctio quanto prior est, tanto propinquior unitati. P. 240. 26. 2. 2.
Dicere proprie est producere uerbum. P. 249. 27. 2. 1.
Diligere Spiritu sancto est spirare Spiritum sanctum, uerum est de dilectione notionali non essentiali. P. 280. 32. 1. 2.
Diligere notionaliter, est amorem spirare in dilectum. P. 281. 32. 1. 2.
Distinctio personae alia est a distinctioe essentiae secundum rationem. P. 290. 34. 1. 2.
Differentia inter scientiam, praescientiam, prouidentiam, praedestinationem, reprobationem, propositum, & electionem. P. 364. 41. 3. 2.
Dispositio in Deo quid sit. P. 365. 41. 3. 2.
Differentia actuum unde sumenda. S. 49. 3. 1. 2.
Differentia constitutens tam speciem subalternam, quam speciem specialissimam est determinatiua essentiae absolute. S. 53. 3. 2. 2.
Differentia alicui adueniens (essentialis nempe) constituit speciem, aut specialissimam, aut subalternam. S. 56. 3. 1. 2.
Differentia essentialis qua differunt essentiae solo numero differentes uere est essentialis differentia. S. 57. 3. 1. 1.
Diligere Deum plusquam seipsum ut summum bonum est, est actus charitatis. S. 61. 3. 1. 2.
Diabolus nullum habet supernaturale adiutorium inclinans ad gratiam. S. 93. 7. 1. 2.
Diabolus non amplius demerebitur post iudicium. S. 94. 7. 2. 2.
Diabolus est in actu culpae, uel peccati. S. 94. 7. 2. 3.
Diabolus semper est in actu appetendi sibi indebita excellentiam. S. 95. 7. 2. 1.
Diabolo usque ad iudicium malus actus reputabitur pro culpa, & demerito. S. 95. 7. 2. 1.
Diabolus in iudicio recipiet totius poenae infligendae a iudice complementum. S. 95. 7. 2. 1.
Diabolus non indiget uirtute exteriori ad conseruationem speciei intelligibilis in memoria. S. 96. 7. 1. 2.
Diabolus an possit obliuisci. S. 96. 7. 1. 1.
Diabolus quare dicitur stultus. S. 96. 7. 1. 2.
Diabolus quo possit transmutare aliquid. S. 100. 7. 1. 1.
Diabolus potest ingredi corpus aliquod. S. 108. 8. 1. 2.
Diabolus stat simul cum anima in corpore, quomodo. ibidem.
Diabolus non potest illabi in anima. S. 109. 8. 2. 1.
Diabolus quomodo possit immittere species in anima. S. 215. 8. 5. 1.
Diabolus constituit angelum malum ad exercitum hominum. S. 135. 11. 1. 1. 2.
Dies multipliciter accipitur. S. 165. 13. 4. 1.
Differentia quaedam inter rationes primordiales naturales, & causales. S. 235. 18. 3. 2.
Diaboli motuum ad tentandos primos parentes. S. 261. 21. 1. 1.

Diabolus non reputabat se inferiorem homine ipso quantum ad naturam. S. 261. 21. 1. 1.
Diabolus quomodo appetijt felicitatem eternam. S. 261. 21. 1. 2.
Diabolus quid inuidebat in primis parentibus antequam ipsos tentaret. S. 262. 21. 1. 1.
Diabolus quare tentauit primos parentes sub forma serpentis. S. 262. 21. 2. 7.
Diabolus tentauit mulierem primo propter tria. S. 263. 21. 3. 1.
Diabolus quomodo se habeat in tentatione carnis. S. 264. 21. 1. 1.
Diabolus omnem passionem immundam excogitat quomodo. S. 264. 21. 1. 1.
Differentia inter vitium, peccatum, & culpam, & demeritum. S. 265. 21. 3. 2.
Diabolus sine alicuius tentatione peccauit. S. 269. circa litteram.
Diabolus decepit mulierem per promissionem excellentiae. S. 273. 22. 7. 1.
Dilectio Dei propter se, & super omnia est actus gratiae. S. 340. 26. 1. 2.
Differentia peccati originalis, & actualis, quae sit. S. 436. 35. 2. 2.
Discurrere non est idem, ac uinum post aliud cognoscere. T. 148. 44. 2.
Diuinitas unita suis animae, & carni Christi uincit uincione in actu, sed duplici in potentia. T. 218. 21. 1. 1.
Dispositio sumitur multis modis. T. 237. 23. 1. 2.
Dilige ex charitate, aliquid non potest quod non sit bonum. T. 267. 24. 1. 1.
Diligere bonum creatum sine relatione ad summum bonum nullo modo est actus charitatis. T. 319. 27. 7. 2.
Diligere bonum est actus fortior charitatis, quam obliuolud gaudere. T. 321. 27. 7. 1.
Dilectio Dei perfecta praesupponit perfectum illius cognitionem. T. 324. 27. 8. 1.
Diligendus est a nobis Deus & Angelus bonus, & malus ex charitate qui per naturam supra nos sunt malus tamen ratione naturae suae tantum quae est a Deo. T. 329. 28. 1. 2.
Diabolus ratione suae naturae tantum est ex charitate diligendus. T. 330. 28. 1. 1.
Difficultas, aut facilitas in operando, quando non augeat, aut minuatur meritum operis. T. 352. 30. 1. 1.
Diligere quis dicatur. T. 364. 32. 1. 2.
Dilectio Dei qua seipsum diligit, & omnem creaturam realiter eadem est, at secundum aliquas relationes rationis uidentur esse diuersae. T. 366. 32. 1. 1.
Dilectio Dei qua diligit creaturam proprie non recipit magis, uel minus. T. 366. 32. 1. 1.
Diligere quisque debet plus animam suam, quam totum mundum. T. 369. 32. 1. 1.
Difficilius est non mereri a rectitudine propter malum praesens, quam propter futurum. T. 396. 33. 4. 2.
Distinctio quid sit. Q. 5. 1. 2. 2.
Distinctio quibus proprie competit, & quibus minus proprie conuenit. Q. 5. 1. 2. 2.
Distinctio sacramenti qualis sit. Q. 5. 1. 2. 2.
Distinctiones sacramenti explicantur. Q. 6. 1. 3. 2.
Diluuium in l. nat. baptismum significauit. Q. 19. 1. 4. 1.
Distinctiones baptismi quomodo differant. Q. 24. 3. 3. 2.
Distinctiones baptismi quomodo singulae sint conuenientes. Q. 24. 3. 3. 2.
Dignitas quae acquiritur Episcopo in sui consecratione, cur per hominem ab eo auferri non possit. Q. 89. 7. 2. 2.
Diuisibilitas medij quando causat successionem in mutatione. Q. 135. 11. 4. 1.
Difficultas credendi non tantum prouenit ex maiori mirabilitate rei, quantum ex indispositione credentis propter usum, & consuetudinem contrariam. Q. 137. 11. 6. 2.
Dispositio sacramenti altaris cur solo presbytero conueniat. Q. 162. 13. 3. 1.
Diacono Eucharistiae dispensatio in casu necessitatis conuenire potest laicis nunquam. Q. 162. 13. 3. 2.
Dimittendum esse peccatori usque septuagies septies, Matth.

I N D E X.

Matth. 18. quomodo intelligatur. Q. 170. 13. 4. 2.
Dicite serui inutiles sumus, &c. Luc. 17. quomodo intelligendum. Q. 195. 15. 1. 1.
Differentia inter frangi, & diminui, uel conteri assignatur. Q. 240. 17. 1. 2.
Dispensatio quid sit. Q. 252. 17. 7. 1.
Dispensari a Papa non potest ut aliquis non teneatur confiteri. Q. 252. 17. 7. 1.
Dispensare super decimas quomodo Papa possit. Q. 252. 17. 7. 1.
Diabolus plus potest super excommunicatum, quam super non excommunicatum, & quare. Q. 290. 18. 2. 1.
Dicta paucorum non infamant. Q. 318. 19. 3. 2.
Diuina iustitia consonum aliquas animas in charitate a corporibus decedentes in Purgatorio puniri. Q. 335. 21. 1. 1.
Dispositio ad aliquem suscipiendum duplex esse potest. Q. 365. 24. 1. 2.
Dignus non est exequi ordinem actus qui gratiam gratum facientem non habet. Q. 372. 24. 1. 1.
Diffinitio simoniae congrue allata fuit. Q. 382. 25. 1. 2.
De iure naturae esse aliquid dupliciter dicitur. Q. 401. 26. 1. 1.
Diuortium posset fieri propter peccatum contra naturam, & quare de hoc non fiat mentio in casibus, quibus diuortium fieri potest. Q. 482. 35. 1. 2.
Diuortio facto, alter coniux in nocens alteri nubere non potest. Q. 485. 35. 1. 1.
Differentia inter donationem factam sub modo, & sub conditione. Q. 509. 38. 3. 2.
Dispensatio voti, si non adest rationabilis causa, potius est dissipatio, quam dispensatio. Q. 518. 38. 1. 1.
Dispensare in uotis quibus, & in quibus conueniat. Q. 519. 38. 2. 1.
Diuinam concedit bonitatem aliquando praetermittere cursum naturalis iustitiae, non autem moralis iustitiae respicientis exigentiam meritum, uel demeritorum in comparatione ad suam bonitatem. Q. 618. 46. 2. 1.
Donum increatum transfert accipientem in potestatem suam. P. 133. 14. 1. 2.
Dono charitatis homini infuso: Spiritus sanctus actu, uel habitu manifestatur. P. 138. 15. 1. 2.
Donum connotat tantum respectum in creatura, in aptitudine. P. 139. 15. 2. 1.
Dona illuminatiua appropriantur filio, dona uero inflammatiua Spiritui sancto. P. 142. 15. 1. 1.
Donum in diuinis est proprium Spiritus sancti. P. 172. dist. 18. 1. 1.
Donatio non procedit nisi ex amore. P. 172. 18. 1. 1.
Donum est proprietates distinctiua personae Spiritus sancti. P. 172. 18. 2. 1.
Donum non importat proprietatem distinctiuam nisi ratione respectus quem habet ad patrem, & filium. P. 173. 18. 2. 1.
Donum importat habitualem respectum ad creaturam. P. 173. 18. 2. 1.
Dono quod est Spiritus sanctus dantur alia dona, imo donum appropriatur Spiritui sancto. P. 174. 18. 5. 2.
Dominij rationes plures in hominibus. T. 94. 9. 2. 2.
Dolor uera passio fuit in Christo. T. 167. 15. 4. 1.
Dolor sensus exterioris Christi in passione qualiter attigerit passionem superiorem rationis. T. 169. 15. 4. 1.
Dolor Christi in passionibus fuit maximus. T. 170. 15. 4. 2.
Dolor triplex fuit in Christo. T. 179. 15. 4. 2.
Dolor penitentis non est tantus quantum fuit dolor Christi. T. 171. 15. 4. 1.
Dolor compassionis in Christo maior fuit, quam passionis. T. 171. 15. 4. 2.
Dolor exterior penes quid differat ab interiori. T. 171. 15. 4. 2.
Dolor exterior quare potius causet mortem, quam dolor interior. T. 172. 15. 4. 2.
Dotes corporis gloriosi nullae assumptae sunt a Christo cum illa mortalitate quam ipse induit. T. 179. 16. 1. 1.
Dolor generaliter sumptus idem est ac tristitia, si autem specificatur ab ea recte se iungitur. T. 314. 27. 5. 1.
Dona Spiritus sancti, ut sunt minus praesentia, quam uirtutes theologicae, nobiliora tamen sunt uirtutibus intellectuales, & moralibus. T. 412. 34. 1. 1.
Dona datur & ratione uirtutum Theologicarum, & moralium. T. 413. 34. 1. 2.
Dona qualiter sint nobiliora beatitudinibus, & fructibus. T. 413. 34. 1. 1.
Dona utrum sint ad salutem necessaria, nec ne. T. 414. dist. 34. 1. 1.
Dona cur dentur. T. 414. 34. 1. 2.
Dona remanebunt enim in patria quantum ad actus patriae conuenientes. T. 415. 34. 1. 2.
Donum intellectus, & donum sapientiae habent diuersa obiecta formalia. T. 425. 35. 2. 2.
Dona Spiritus sancti septem numerantur quae sunt inuicem ordinata. T. 429. 35. 3. 1.
Dona Spiritus sancti sunt inuicem connexa in charitate. T. 434. 36. 1. 2.
Dona qualiter sint de necessitate salutis. T. 435. 36. 1. 2.
Dominico die uacandum est ab omni opere seruuili, nisi urgeat necessitas maxima. T. 451. 37. 2. 1.
Dotes omnes Christum habuisse antequam a mortuis resurgeret quibusdam uidetur, sed non bene. Q. 146. 11. 4. 1.
Doloris magnitudo in contritione dupliciter potest intelligi. Q. 244. 17. 5. 2.
Dolor sensualis ad contritionis necessitatem non requiritur, licet ad eius faciat perfectionem. Q. 244. 17. 5. 2.
Dolor in contritione quomodo potest esse nimis magnus. Q. 246. 17. 8. 2.
Dominus quando potest excommunicari pro peccatis subditorum, & quando non. Q. 279. 18. 4. 2.
Domini ad seruuum non est iustitia commutatiua, potest tamen esse distributiua. Q. 617. 46. 1. 1.
Dotes tres animae, ratione qua dotes, sunt in omnibus beatis, in Angelis uero secundum id, quod sunt. Q. 672. dist. 49. 8. 2.
Dotes erunt in corporibus beatorum, per quas erit corpus perfectè obediens animae modo suo. Q. 674. 49. 1. 1.
Dotes illae erunt a Deo originatiuae mediante beatitudine animae. Q. 674. 49. 1. 2.
Dotes impassibilitatis quoad id, quod ponit, non erit aequaliter in corporibus omnium beatorum, quoad id, quod excludit, erit aequaliter in corporibus omnium beatorum. Q. 675. 49. 2. 2.
Duo & tres an dicant in diuinis aliquam rem posituam, & quomodo. P. 221. 24. 2. 1.
Duo & tres dicunt in diuinis rem relatiuam, & non absolutam, atque etiam indeterminate. P. 221. 24. 3. 2.
Dulia est uirtus a patria distincta. T. 93. 9. 2. 2.
Dulia habet diuersas species. T. 94. 9. 2. 1. & 2.
Dulia est certa quaedam species obseruantiae. T. 94. 9. 2. 1.
Duliae honor non debetur omnibus creaturis rationalibus, sed tantum bonis, & studiosis. T. 95. 9. 3. 1.
Dulcia honor exhibendus secundum aliquos actus corporales. T. 96. 9. 3. 1.
Duorum concordantium in actione quodlibet redditur forus. Q. 181. 14. 1. 1.

E

Ebrietas remedium est contra tristitiam. T. 315. 27. 5. 2.
Ebrietatis duplex acceptio. Q. 210. 15. 7. 1.
Eboriosus quando potest habere intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. Q. 246. 2. 1.
Ecclesiae nomine quid intelligatur. T. 121. 13. 2. 1.
Ecclesiae caput Christus quare appelletur. T. 121. 13. 2. 2.
Ecclesia nobilior Christo. T. 122. 13. 2. 2.
Ecclesiae caput Christus, ratione utriusque naturae. T. 123. 13. 2. 1.
Ecclesia non defendit tantum Christianum, sed etiam Iudeum ad ipsam confugientem. Q. 305. 18. 2. 2.
Ecclesia defendit etiam excommunicatum maiori excommunicatione, si ad ipsam confugiat. Q. 305. 18. 2. 2.
Ecclesia non tantum quae est consecrata, sed etiam non consecrata confugientem ad se defendit. Q. 305. 18. 2. 2.
Ecclesia nihil prohibet contra ius naturae. Q. 457. 32. 1. 2. Ec.

I N D E X.

Ecclesia parochialis debet habere canonicam portionem funeralium eius, qui alibi sepelitur. Q. 610. 45. 4. 2
Effectus & proximum eius principium sunt in eodem genere, accipiendo principium pro termino initiabili. P. 53. 4. 1. 2
Effectus eliciti a diuina potentia immediate dicuntur etiam immediate esse a diuina virtute. P. 401. 45. 2. 2
Effectuum procedentium a causa secunda Deus est causa mediata. P. 401. 45. 2. 2
Effectus fortuiti, & casuales an reducuntur in aliquam causam creatam. S. 456. 37. 1. 2
Effectus casuales vt effectus sunt quando dicuntur positionem ad Deum reducuntur, non tamen vt casuales. S. 457. 37. 2. 2
Effectus omnis habet similitudinem aliquam suae causae. T. 113. 12. 1. 1
Effectus est nobiliori modo in sua causa aequiuoca, quam in seipso, de qua causa intelligatur. Q. 15. 1. 2. 2
Effectus non debet precedere causam. Q. 26. 2. 1. 1
Effectus baptismi quomodo aequalis in omnibus. Q. 56. 4. 3. 2
Effectus sacramenti altaris principalis est vnium corpori Christi mystico per charitatem plus vnire. Q. 156. 12. 1. 2
Effectus principalis sacramentorum no. 1. quis sit. Q. 230. 15. 2. 1
Effectus principalis extremae vnctionis qs. Q. 356. 23. 2. 2
Egrotantes quare non teneantur ad ieiunium. Q. 207. 15. 4. 2
Ei multum peccata displicent, qui semper praesti esse ea destruere. Q. 188. 14. 2. 1
Esus carni ieiunium frangit. Q. 208. 15. 5. 2
Electio duas importat relationes, in finem, & ad illud cui praeligitur. P. 21. 1. 4. 1
Electio quid sit, & quid praesupponat. P. 364. 45. 1. 1
Eligibile oportet vt sit possibile. ibidem
Electi assumuntur ad ordines angelorum, sed non omnes. S. 125. 9. 5. 2
Elementum quodlibet vnica habet formam, & non plures. S. 175. 14. 6. 2
Elementa conuenire in substantialitate, & corporeitate. ibidem
Elementorum formae recipiunt magis, & minus. S. 177. 14. 2. 1
Elementi vnus materia, non habet in se potentiam actiuam ad formam alterius elementi. S. 178. 14. 4. 2
Elementorum partes extra suum locum posita, an moueantur ad illum, & quomodo. S. 180. 14. 4. 2
Elementa, & quo ad materiam, & quo ad formam fuerunt adeo immediate. S. 181. 14. 5. 1
Elementa si caelum non influeret, quomodo operarentur. S. 182. 14. 6. 2
Elementorum formae secundum suas essentias esse in mixto, vtrum verum sit. S. 195. 15. 1. 1
Elementa actiua, & passiuia, quomodo inuicem praedominantur. S. 197. 15. 2. 1
Elementa non concurrerent ad mixtionem, nisi virtute caelorum conciliarentur. S. 224. 17. 1. 1
Elementares qualitates in corpore Adae fuerunt in maxima aequalitate. S. 226. 17. 3. 1
Elementares qualitates in corpore Adae non fuerunt in aequalitate equiparentiae. S. 226. 17. 3. 1
Elementa ordinantur ad mixtum. S. 238. 18. 2. 1
Electio in nobis sequitur consilium. S. 324. 25. 1. 1
Electio in beatum ad quid. S. 327. 25. 2. 1
Elementa cur ad sua loca moueantur. T. 304. 27. 1. 2
Elementorum actiones ordinantur ad actiones mixtorum. T. 305. 27. 1. 1
Elementa quare corruptibilia. T. 354. 31. 1. 1
Eleemosina pro passione, & pro habitu voluntatis, quo quis habilitatur propter Deum ad subueniendum miseris indigentibus, accipitur. Q. 200. 15. 1. 2
Eleemosina vtilior est oratione, & ieiunio. Q. 202. 15. 3. 1
Eleemosina continet debite facta, orationem, & ieiunium. Q. 202. 15. 3. 2

Eleemosina quadruplex assignantur differentia. Q. 202. 15. 3. 2
Eleemosina maxima qd de bonis animae fit. Q. 203. 15. 5. 2
Eleemosina de quibus bonis corporis facienda, & quomodo facienda. Q. 203. 15. 5. 2
Eleemosina quomodo danda est malis. Q. 205. 15. 8. 2
Electi omnes resurgent. Q. 58. 43. 1. 1
Electi quare ante reprobos resurgent. Q. 566. 43. 1. 2
Emanationes omnes reduci necesse est in vniam primam. P. 34. 2. 1. 2
Emanationes omnes oportet reduci ad emanationem alicuius increatae personae. P. 34. 2. 1. 2
Emanatio creaturarum adeo magis appropriatur summe bonitati, quam omnipotentiae. P. 58. 4. 1. 1
Emanatio personae comprehenditur in perfectione existentiae diuinae essentiae. P. 105. 10. 1. 1
Emanatio verbi in diuinis prior est secundum rationem intelligendi, emanatione amoris, id est Spiritus sancti. P. 120. 12. 4. 1
Emanatio Spiritus sancti magis habet rationem processionis, quam emanatio filij. P. 123. 13. 2. 2
Emanatio creaturarum quomodo praesupponat generationem filij, & processionem Spiritus sancti. P. 126. 13. 5. 1
Emanatio verbi prior est secundum rationem intelligendi, quam essentia in ratione ideae. P. 250. 27. 4. 1
Emundatio ab ijs, quae sanctitati repugnant fieri non potest, nisi per gratiam gratum facientem. Q. 91. 7. 2. 1
Ens summum nihil habet de possibilitate. P. 87. 8. 3. 2
Ens dicitur de creatura, quam habet quandam imitationem diuini esse. P. 92. 8. 2. 2
Ens dicitur de Deo, quare. P. 92. 8. 2. 2
Enunciaciones quomodo in tempore formatae, fuerunt ab aeterno intellectu. P. 190. 19. 3. 2
Ens omne aliud a Deo creatum est, vel secundum totum, vel secundum prima principia. S. 5. 1. 1. 2
Ens productum per naturam creaturam, quomodo dicitur creatum. S. 5. 1. 1. 2
Ens secundum rationem est ens diminutum. S. 6. 1. 2. 1
Ens vt bonum est obiectum voluntatis. S. 99. 24. 5. 1
Ens quodlibet potest esse obiectum memoriae. S. 302. 24. 2. 2
Ens omne quomodo sit obiectum liberi arbitrij. S. 323. 25. 2. 2
Ens id quod nominat, nominat absolute. S. 426. circa litteram
Entis actu esse posse agere realiter, vel pati. T. 150. 14. 5. 1
Enoch, & Helias intrarunt dispensatiue in terrestre paradysum. T. 193. 18. 2. 2
Ens qua verum est bonum intellectus. T. 241. 23. 2. 1
Ens qua bonum est obiectum intellectus. T. 307. 27. 2. 1
Ens & bonum in esse reali, & in esse intellectu conuertuntur. T. 364. 32. 1. 2
Epicheia virtus qua sit. T. 388. 33. 3. 1
Episcopus non ieiunos confirmando peccat. Q. 95. 1. 2. 2
Episcopus minister est conferendi characterem, non autem auferendi. Q. 160. 13. 1. 2
Episcopus presbiter parochialis dicitur. Q. 256. 17. 2. 1
Episcopus concedens alicui potestatem audiendi confessiones non auferit inferiori curato iurisdictionem suam. Q. 256. 17. 2. 1
Episcopatus nomen dignitatis non ordinis est censendus. Q. 371. 24. 3. 1
Ex pluribus numero diuersis quomodo vnum constituitur. Q. 373. 24. 2. 1
Episcopus sponsus Ecclesiae dicitur. Q. 375. 24. 1. 2
Episcopatus proprie non est ordo, sed quo. Q. 376. 24. 2. 1
Episcopatus proprie non imprimat characterem. Q. 376. 24. 2. 1
Episcopatus est potestas ordinis, qui tamen non sacramentum. Q. 376. 24. 2. 1
Episcoporum omnium aliquem in Ecclesia superiorem esse oportet, qui sub Christo totius Ecclesiae sit caput. Q. 376. 24. 3. 2
Episcopi haeretici licet ordines de facto conferre possent, non tamen ordinum executionem. Q. 381. 25. 2. 1
Episcopus degradatus an possit ordines conferre duplex opinio.

I N D E X.

opinio affertur. Q. 381. 25. 3. 2
Episcopus de rebus ecclesiasticis nullo modo testari potest. Q. 603. 45. 1. 1
Episcopus quamuis non possit aliquid donare iure testamenti, potest tamen de mobilibus donare causa eleemosinae. ibidem
Aequalitas summa est in diuinis. P. 181. 19. 1. 2
Aequalitas quae est ex conuenientia in vna quantitate vnitatis proportionis, commensurationem includit. P. 182. 19. 1. 1
Aequalitas quae fundatur super eandem quantitatem in numero non includit commensurationem proprie. P. 182. 19. 1. 1
Aequalitas de suo significato non importat, nisi adaequationem. P. 182. 19. 1. 1
Aequalitas mutua est in Deo, & quae. P. 182. 19. 2. 2
Aequalitas vna numero est in diuinis. P. 183. 19. 3. 2
Aequalitas numerari non potest, nisi numeretur fundamentum proximum, & proprium. P. 183. 19. 3. 2
Erubescencia quid. T. 166. 15. 3. 1
Erat baptizans, & praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum, Luc. 3. quomodo intelligatur. Q. 24. 2. 3. 2
Errant dicentes non debere baptizari, nisi in die Epiphania, quando baptizatus est Christus. Q. 81. 6. 3. 1
Error in contrahendo matrimonium qui, & quando dirimat contractum. Q. 440. 30. 1. 2
Error circa principale motuum alicuius facti impedit consensum in ipsum factum. Q. 500. 38. 1. 2
Eremitae, & qui in statu sunt religionis differant. Q. 603. dist. 45. 2. 2
Essentia diuina vna tantum est, & hac quibus, & quot vijs probari possit. P. 28. 2. 1. 2
Essentia diuina, quia in circuitu inscripta, ideo vbique est. P. 29. 2. 1. 1
Essentiam diuinam non posse multiplicari, spectat ad eius nobilitatem. P. 34. 2. 1. 2
Essentia habet modum essendi absolutum. P. 34. 2. 1. 2
Essentia est de ratione personae, quia persona comprehendit essentiam, & relationem constitutiuam. P. 35. 2. 2. 1
Essentia diuina non prius existit perfecte secundum rationem intelligendi, quam in ea sit pluralitas personarum. P. 37. 2. 3. 1
Essentia creatae nihil addit limitatio, nisi relationem ad causam efficientem. P. 46. 3. 2. 1
Essentia nullo modo generat, ipsa enim a generante non distinguitur. P. 67. 5. 7. 1
Essentia est filij pater conceditur, sicut & hac essentia est pater. P. 67. 5. 7. 2
Essentia non potest producere, nisi creaturam. P. 99. 9. 1. 2
Essentia est generatio vera est, non tamen bene diceretur essentia generat, sic enim significatur generatio emanare ab essentia. P. 67. 5. 7. 2
Essentia est nomen magis abstractum, quam sapientia. P. 69. 5. 4. 2
Essentia autem non distinguitur, neque a diuina essentia, neque quam non a se ipsa, neque ab alia diuina essentia, quia non sunt plures, neque a persona, quia persona praedicantur de essentia. P. 67. 5. 1. 1
Esse diuinum est causa est omnis alterius esse mentura. P. 85. 8. 2. 1
Essentia non generat, nec generatur, sed nec spirat, nec spiratur. P. 105. 11. 4. 2
Essentiae conuenit donare, non tamen conuenit ipsi esse donum. P. 172. 18. 1. 2
Essentia diuina comparatur secundum rationem ad sui durationem. P. 185. 19. 2. 1
Essentia diuina ad plura comparatur secundum quas comparationes diuersimode nominatur. P. 185. 19. 2. 2
Essentiam vt nominatur nomine vniuersalitatatis non est actu in aliquo etiam reali extra intellectum. P. 188. 19. 2. 2
Essentia vt est vniuersalis non informat intellectum, sed eius similitudo. P. 188. 19. 2. 2
Essentia diuina existens in esse reali pluribus est communis, & non per abstractionem. P. 189. 19. 2. 1
Essentiae rerum ab aeterno fuerunt intellectae. P. 190. 19. 3. 2

Essentia & suppositum idem sunt secundum rem in diuinis. P. 213. 23. 3. 1
Essentia diuina non differt a suo esse. P. 213. 23. 3. 1
Essentia est de ratione personae. P. 219. 24. 3. 2
Essentia diuina est representatiua non sui ipsius tantum, sed etiam creaturae. P. 301. 35. 3. 2
Essentia diuina vt ratio cognoscendi seipsam, non habet rationem ideae, sed vt est ratio cognoscendi creaturam habet rationem ideae. P. 312. 36. 1. 1
Essentia hominis licet a diuino intellectu intellecta fuerit, non tamen fuit diuina essentia. P. 313. 36. 2. 1
Essentia diuina quae imitabilis a creatura, ideo cognoscit eam Deus vt imitabilem a creatura. P. 313. 36. 2. 1
Essentia diuina conuenit esse ideam, in quantum intelligit eam intellectus diuinus imitabilem a creatura. P. 313. 36. 2. 2
Essentia diuina sub ratione ideae non est ratio cognoscendi creaturam, sed est ratio quare respiciat creaturam, vt secundarium obiectum. P. 313. 36. 2. 2
Essentia diuina infinita est infinitate, quae dicit perfectionem, & includit positionem. P. 317. 36. 5. 1
Essentia diuina vt imitabilis modis infinitis, habet rationem vnus ideae. P. 317. 36. 5. 1
Essentia diuina vt cognita imitabilis, modis infinitis habet rationem infinitarum idearum. P. 317. 36. 3. 1
Essentia Dei est infinita. P. 380. 43. 1. 2
Esse rei dependet ab illo, per quod conseruatur in esse, quomodo. S. 131. 4. 1
Esse de nouo, & ipsum accipere ab aeterno non est possibile. S. 181. 4. 1
Essentia diuina non potest intelligi vt sufficiens ratio creandi, nisi in tribus personis. S. 221. 3. 1
Esse simplicissimi quaterni mensuratur quo. S. 322. 2. 1. 1
Essentia qua mensura mensuretur. S. 362. 2. 1
Esse quomodo mensuretur. S. 372. 3. 2. 1
Esse & essentia in angelis, quomodo differant. S. 45. 3. 1. 1
Essentia dicit absolute quid, esse dicit relationem ad datorem ipsius esse. S. 45. 3. 1. 2
Esse animae absolute mensuratur a quo, operationes vero quomodo mensurentur. S. 215. 17. 2. 1
Essentia creatoris per discursus creaturarum, non potest immediate ab homine intelligi. S. 313. 24. 5. 2
Esse triplex essentiae, existentiae, & substantiae. T. 62. 6. 2. 1
Esse in Christo duplex, nomen essentiae, & ratione existentiae, vnicum tamen esse est ratione substantiae. T. 62. 6. 2. 1
Esse primo & principaliter est suppositum. T. 107. 11. 1. 1
Essentiae diuinae proprium est quod sine sui multiplicatio ne sit tota de ratione plurium singularium. S. 52. 3. 1. 1
Essentiae designatio est per suum esse in actu. S. 53. 3. 2. 1
Essentia habens infinitam actualitatem dicitur infinita simpliciter. P. 152. 12. 9. 1
Essentia de re dicitur absolute. S. 379. 30. 1. 1
Esse appetunt omnia. T. 304. 27. 1. 2
Esse iuxta nos naturam contingit aliquid dupliciter. T. 331. 28. 1. 1
Esse hominis non potest esse sine corpore. T. 341. 29. 1. 2
Essentiae hominis pars infima est corpus. T. 341. 29. 1. 2
Essentia hominis nobilior quam gratia. T. 345. 29. 1. 3
Essentiae rei non potest remoueri a re ipsa mouente. T. 360. 31. 3. 2
Esse de dictamine legis naturae, quot modis accipitur. Q. 9. 1. 2. 2
Aeternitatis ratio est ipsa summa simplicitas, vnitas atque etiam immutabilitas. P. 33. 2. 4. 1
Aeternitas est in Deo. P. 184. 19. 1. 2
Aeternitas, potestas, & magnitudo idem sunt in Deo secundum rem, differunt tantum ratione. P. 186. 19. 2. 1
Aeternitati omnia realiter sunt praesentia. P. 349. 38. 5. 2
Aeternitas est duratio illimitata. P. 345. 39. 1. 1
Ethymologia nominis non semper conuertitur cum veritate rei significata. T. 63. 6. 2. 2
Aetas infantilis quorum ordinum susceptionem impedit, quorumcumque, nequaquam. Q. 390. 25. 2. 1
Eucharistia quibus sit figurata, & quare. Q. 98. 8. 3. 1
Eucharistia pluribus praemonstratur figuris varia ratione. Q. 98. 8. 3. 1

I N D E X.

Eucharistie conueniens ostenditur institutio. Q.98.8.4.2
Eucharistia sacramentum cur ante aduentum Christi no fuit institutum. Q.98.8.8.4.2
Eucharistia sacramentum, quare ante passionem, & post cenam fuit institutum. Q.99.8.4.1
Eucharistia sacramentum non post cenam, & ante prandium confici debet, & qua ratione. Q.99.8.1.1
Eucharistia cur se iune sumenda. Q.100.8.3.1
Eucharistia sacramenti inter alia sacramenta ostenditur excellentia. Q.102.8.1.1
Eucharistia sacramentum sumens cum peccato mortali, vel cum conscientia existendi in peccato mortali, peccat mortaliter. Q.111.9.1.1
Eucharistia sacramentum digne vt quis sumat, oportet vt reconcilietur Deo. Q.111.9.2.2
Eucharistia sacramentum sumere, multa etiam non peccata prohibent. Q.112.9.3.2
Eucharistia sacramentum quando dandum existenti in peccato mortali, & quomodo. Q.113.9.1.2
Executio realis applicationis potentiae ad actum suu hoc est actus rationis. P.19.1.1.1
Executio intellectus non ita se habet ad rationem culpae formaliter, sicut obduratio affectus. P.360.40.2.2
Executio electionis non potuit esse, nisi in tempore. P.364.1.2
Existencia accidentis in subiecto praesupponit existentiā subiecti. T.22.2.3.2
Exemplar praedestinationis nostrae Christus. T.102.10.4.2
Excellentia intelligibilis non debilitat, sed confortat intellectum, sicut excellentia sensibilibus corrumpit sensum. T.139.14.3.2
Expectare est actus spei, & quid sit. T.291.26.2.2
Expectatio gloriae animae est p virtute spei. T.298.26.5.1
Extrasit quid, & quomodo contingat. T.308.27.2.1
Existere in se nobilius est, quam existere in alio. T.320.27.7.2
Extraneus quando & quomodo sit diligendus magis, quam coniunctus. T.343.29.1.1
Excommunicatio non infligitur, nisi pro peccato mortale. T.452.37.2.1
Exorcismi forma exprimitur, & huius ratio. Q.84.6.4.2
Exorcismus, & catechismus in baptismo ad quid pertineant. Q.85.6.3.1
Extrema vnctio sacramentum dicitur exeuntium. Q.278. dist.2.4.2
Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, &c. Luc.14. quomodo exponendum.
Exorcismus plus potest ratione significationis, quam votum. Q.83.6.1.2
Exorcismus qua virtute potest diabolicam potestatem coarctare. Q.83.6.1.2
Exorcismus cur praecedat Baptismum. Q.83.6.1.2
Exorcismus reprimit potestatem impugnandi diaboli ab interiori. Q.84.6.1.1
Ex aqua, & vino in aequali virtutis proportione commixtis, nondum tamen in tertiam materiam mutatio vera potest fieri vini transubstantiatio. Q.144.11.5.2
Exequabit gratiam gratiae. Zach. 4. quomodo intelligatur. Q.184.14.2.1
Exercitatio corporalis ad modicum utilis est. Apost. 1. ad Thim. 4. quomodo intelligatur. Q.207.15.3.1
Excommunicatio grauissima poena est, quam Ecclesia potest inferre. Q.279.18.2.1
Excommunicare quis potest. Q.281.18.1.1
Excommunicatus excommunicare non potest. Q.281.18.2.2
Excommunicare est actus potestatis iurisdictionis in exteriori foro. Q.282.18.3.1
Excommunicare potest non sacerdos, habens tamen iurisdictionis potestatem. Q.282.18.3.1
Excommunicatus et potest excommunicari. Q.284.18.2.2
Excommunicari communis non potest. Q.285.18.3.1
Excommunicari mortui qua ratione solent. Q.285.18.4.2
Excommunicatio lata in habentem priuilegium, quando nulla sit. Q.285.18.5.2
Excommunicatio duplex, maior, scilicet, & minor. Q.286.18.1.2
Excommunicatio maior quid sit. Q.286.18.1.2
Excommunicatus a Papa tripliciter consideratur. Q.287.18.3.2
Excommunicatus minori excommunicatione, non priuatur communione fidelium, sed perceptione sacramentorum. Q.288.18.1.2
Excommunicatus minori excommunicatione non est ab actibus legitimis suspensus. Q.288.18.1.2
Excommunicatus minori excommunicatione, licet non debeat celebrare Missam, tamen celebrans non incurrit notam irregularitatis, quamuis grauius peccet. Q.288.18.1.2
Excommunicati maiori excommunicatione omnibus actibus legitimis priuantur. Q.289.18.1.1
Excommunicati maiori excommunicatione quare admittantur ad accusandum crimen haerese. Q.289.18.1.1
Excommunicatis maiori excommunicatione quando non profunt orationes Ecclesiae, & quando sic. Q.289.18.2.2
Excommunicatio dicitur poena damni. Q.290.18.2.1
Extrema vnctio quare detur infirmis. Q.357.23.5.2
Extrema vnctio, necessario ministrum presbyterum posscit. Q.358.23.1.2
Extrema vnctio cur solis infirmis conferat. Q.359.23.3.2
Extrema vnctio, quibus infirmis conferri debeat. Q.360.23.4.1
Extrema vnctio, quare, & quomodo sit iterabilis. Q.360.23.6.2
Excommunicatis maiori excommunicatione non potest dari ecclesiasticum stipendium. Q.290.18.2.1
Excommunicatus sic existens in sua obstinatione vsq; ad mortem inclusiue, post mortem non debet absolui. Q.290.18.3.1
Excommunicatus maiori excommunicatione cum tali obstinatione moriens non est in cimiterio sepeliendus. Q.290.18.3.1
Excommunicationis minoris duplex acceptio. Q.290. dist.18.4.2
Excommunicatus minori excommunicatione, an possit accipere, & retinere ecclesiastica beneficia. Q.290.18.4.2
Excommunicatus maiori excommunicatione absolvens in foro poenitentiae non incurrit irregularitatem, & qua ratione. Q.292.18.5.1
Excommunicans aliquem iniuste, ad damnum quod inde patitur, restituendum tenetur. Q.292.18.1.2
Excommunicantes iniuste, nisi ignorantia excuset, aeterna poena plectendi sunt. Q.293.18.4.1
Excommunicatio quotupliciter possit esse iniusta. Q.293.18.4.2
Excommunicatio non lata in scriptis, licet teneat, iudex tamen inferior eam sapendo sic suspensionem incurrit secus est de Episcopo. Q.293.18.3.1
Excommunicans iniuste pauperem, qm maiori poena dignus sit, ac si excommunicaret diuitem. Q.293.18.5.2
Excommunicatus accedens ad superiorem pro absolutione quamuis possit absolui, tamen remitti debet ad excommunicantem. Q.294.18.5.1
Excommunicatus excommunicatione minori non a quocunque est absolendus, & a quibus. Q.296.18.3.1
Excommunicatus non potest a peccatis absolui, nisi prius sit ab excommunicatione absolutus. Q.296.18.4.2
Excommunicatus sub vno episcopatu, quomodo sub alio possit absolui. Q.297.18.5.1
Excommunicatus quando inuitus est absolendus. Q.297.18.1.1
Excommunicatus per litteras potest absolui. Q.298.18.2.1
Excommunicatus a pluribus, a singulis, vel a superiori debet absolui. Q.298.18.3.2
Excommunicatus pluribus ex causis, omnes illas, si recollit explicari debet absoluenti. Q.298.18.3.2
Excommunicatum absolvens ab excommunicatione in aliquo lata, quibus verbis uti possit. Q.299.18.5.1
Expressio personae in confessione quando est necessaria. Q.346.21.2.1
Falsa opinio dicitur peccati, prout peccatum dicitur quocunque deuiatio a regula. P.263.29.3.2
Falsitas

I N D E X.

Falsitas dicitur carentiam veritatis, quam res se praetendit habere. P.85.8.2.1
Factio creaturae dependet a scientia quam Deus habet de creatura. P.305.35.5.1
Factio est in plus quam creatio. S.5.1.1.1
Factio multiplex. ibidem.
Factio proprie dicta non potest esse, nisi respectu entis. S.15.1.2.1
Fames & sitis in homine vn de causentur. T.158.15.1.1
Falsum est de intrinseca ratione mendacii. T.460.38.1.1
Fantasma quomodo cooperatur ad causandam speciem intelligibilem. Q.14.1.2.2
Facilius est homini seruare charitatem, quam habuit, quam se disponere ad eam quam amisit recuperanda. Q.358.17.6.2
Facere excommunicato quot modis intelligatur, & quibus.
Fauens incurrat eandem excommunicationem cum illo. Q.295.18.2.1
Fama, & infamia quid sint. Q.395.25.1.1
Fateri, qui testari possunt, & qui non. Q.602.45.4.2
Felicitas vera in quibus consistat. P.4.1.1.2
Felicitas aeterna ex puris naturalibus acquiri non potest. P.4.1.1.2
Fecunditas ad actum generandi formaliter est in significato potentiae generatiuae. P.76.7.1.1
Foemininum genus non dicitur distinctionem, nisi circa terminos personales. P.98.2.1
Festinantia in comedendo agnum quid significet. Q.11. dist.1.2.2
Festina comestio quando leuitatem insinuat. Q.11.1.2.2
Finis in ratione amati, & desiderati mouet amantem. P.4.1.1.1
Finis speculatiuarum scientiarum est veritas, operatiuaru vero actio. P.7.4.2.2
Finis in scientia magis est considerandus, quam materia ad praedicandam scientiam speculatiuam, vel practi cam. P.8.4.1.1
Finis sacrae scripturae est felicitas aeterna, ad quam fines aliarum scientiarum practicarum ordinantur. P.9.5.1.1
Fidem non habere meritum vbi humana ratio praebet experimenta quo debeat accipi. P.12.7.1.1
Finis potentiae volitiuae est velle. P.18.1.1.2
Filius Dei est ars quaedam omnipotentis atque sapientis Dei. P.34.2.1.1
Filius non distinguitur a verbo nisi ratione. P.35.2.2.1
Filius est de substantia patris quomodo intelligatur. P.69.5.3.1
Filius procedit a patre per modum exemplaritatis, id est per modum exemplandi. P.73.6.4.1
Filius procedit tanquam sapientia genita, & ars. P.73. dist.6.4.1
Filius procedit a patre tanquam actus intelligentiae a memoria, respectu talis obiecti cuius cognitio est innata. P.73.6.4.2
Filius quamuis distinguatur a patre, ratio tamen similitudinis vna numero est, ratione enim essentiae similes sunt. P.73.6.4.2
Filius posse generare alium filium repugnat distinctioni ipsius a patre, & quare. P.77.7.2.1
Filius ab aeterno habet esse, vt ab aeterno accipit esse, accipere. n. & habere tantum ratione differuat. P.99.9.1.1
Filius semper generatur. P.100.9.2.1
Filius non spiratur, nec est aspirato. P.111.11.1.1
Filius in omnibus assimilatur patri, quae non repugnat suae personali proprietati. P.111.11.1.2
Filius & Spiritus sanctus non differunt penes essentiam. P.112.11.2.2
Filius emanat per hac quod pater intelligit essentiam suam. P.127.13.5.1
Filius vere mittitur a Sp. sancto, principaliter tñ a patre, quia missio includit emanatione persone. P.141.15.2.1
Filius non mittitur homini de nouo quandoque intelligit aliquam veritatem. P.144.15.2.1
Fides & spes, vt sicut actus non distincti ab actibus habitibus infusis non habent ratione obiecti. P.158.17.2.1
Filius quamuis sit amor, non tamen procedit vt amor. P.172.18.1.1
Filius habuisse aptitudinem ab aeterno, vt daretur in tempore, verum est, ipsi tamen non. conuenit nomen domini. P.172.18.1.2
Filius quomodo sit sapiens sapientia genita, & quomodo non. P.283.3.2.2
Fini non est quid ordinabile ad aliud. P.364.41.1.1
Filius Dei accepit esse idem cu patre, ideo ab aeterno potuit esse, creatura vero minime. S.19.2.4.1
Finis essentialis naturae est substantia. S.53.3.2.2
Filius genitus mediante demone esset, non filius demonis, sed illius a quo receperat semen. S.108.8.6.1
Firmamentum sphaerae naturae est. S.170.14.4.2
Firmamentum quomodo habeat dextram, & sinistram partem. S.171.14.5.2
Firmamenti nomen importat omnes octauas sphaeras. S.184.14.1.2
Fidem habebat Adam in statu innocentiae. S.287.23.2.1
Filius pro peccato proximorum parentum puniuntur poena temporali, non aeterna. S.411.33.2.1
Finis omnium actuum volutatis, vnus est principalis plures proximi, & secundarij. S.462.38.2.2
Finis omnium bonorum actuum voluntatis an sit charitas. S.463.38.3.2
Finis omnium malorum voluntatum an vnus sit tantum. S.464.38.4.1
Finis duplex. S.464.38.4.1
Finis potest tripliciter intendi. S.474.38.1.1
Finis vltimus dupliciter potest accipi. S.477.38. circa litteram.
Finis & agens respiciunt actus. S.515.42.1.2
Fines vitioum capitalium. S.517.42. circa litteram.
Filius quare aliquando matri similis. T.32.3.2.1
Filius Dei tripliciter aliquis dicitur. T.41.4.2.1
Filius alicuius vt quis dicatur quanam requiratur. T.45.4.2. circa litteram.
Filius dicitur multis modis. ibidem.
Filius Dei assumpsit naturam humanam, non personam. T.56.5.2.1
Filius Dei assumpsisse hominem non proprie dicitur. T.59.6.1.1
Filius Dei in quantum homo vere fuit praedestinatus. T.75.7.2.2
Filiationes duae sunt in Christo aeterna ad Patrem, temporalis ad Matrem. T.81.8.2.1
Filius & Spiritus sanctus non possunt producere filios generando, sed creando. T.102.10.3.2
Filius Dei esse creaturam falsum est. T.106.11.1.1
Filius naturaliter producitura a patre. T.106.11.1.1
Filius Dei assumpsit naturam humanam cu aliquib; defectibus, necessitate conditionata, non absoluta. T.156.15.1.1
Filius Dei mortuum esse cum eius anima separata fuit a corpore verè possumus affirmare propter idiomatum communicationem. T.220.21.2.1
Filius Dei verè dicitur mortuus, & verè item immortalis. T.220.21.2.2
Fides informis praecedit naturae ordine spem informem, & charitatem, vtramq; vero formata praecedit charitas, sicque eodem ordine fide formata spes informis prior censenda est. T.244.23.3.2
Fidei definitio ab Apost. tradita qua dicitur substantia reru sperandarum, &c. recta esse defenditur. T.245.23.4.2
Fides quare dicatur substantia. T.246.23.4.1
Fides cum informis, tum praecipue formata recte dicitur virtus. T.247.23.4.1
Fides catholica est vna tm specie virtus. T.247.23.4.2
Fides credit humana & diuina per vnā rōnē. T.248.23.4.1
Fidei forma est charitas. T.248.23.5.2
Fides informis esse potest cum denudatur charitate, quae est illius perfectio. T.249.23.5.2
Fides eadem numero potest esse informis, & formata non simul, sed successiue diuerso tempore. T.250.23.5.2
Fides penes diuersas rationes potest esse, & in intellectu tantum, sicut in subiecto, & in intellectu, & voluntate simul. T.251.23.6.2

I N D E X.

Fides formata est ponenda potius in intellectu practico, quam speculativo. T. 25.2.23.6.2
 Fides ut inuitur veritati, quae credit sancta Ecclesia non voluntarie, sed coacte in demonibus reperitur. T. 253.23.6.1
 Fides tripliciter potest considerari. T. 253.23.6.1
 Fides simpliciter est certior scientia licet secundum quid sit oppositum. T. 254.23.7.1
 Fidei definitio ex Hugone. T. 254.23.7.1
 Fides tum informis tum formata a Deo infunditur. T. 255.23.7.1
 Fidelis, & infidelis vnum articulum credentes, quomodo differant. T. 255.23.7.1
 Fidei habitus infundit paruulis in baptismo. T. 255.23.7.2
 Fides dum malum arduum offendit homini dispositiue causat in ipso timorem. T. 255.23.7.2
 Fidei lumen simpliciter est nobilius gratia prophetiae. T. 257.23.8.1
 Fides est nobilior quam gratia faciendi miracula, si haec gratia sumatur pro ipsa miraculorum operatione, si vero sumatur pro potentia Dei, quae ex sua liberalitate facit miracula oppositum est dicendum. T. 263.23.8.2
 Fidei obiectum formale est verum increatum, obiectum vero materiale, potest esse verum creatum. T. 265.24.1.2
 Fidei catholicae in credendo non potest subesse falsum. T. 267.24.1.2
 Fidei obiectum est verum complexum, & incomplexum. T. 266.24.1.1
 Fidelis ut fidelis nihil falsum credere potest. T. 267.24.1.1
 Falsum sciri nullo modo potest. T. 267.24.1.1
 Fides non potest esse de visis quatenus visa sunt, quid si sub his lateat aliquod Diuinum, tunc idem secundum aliquid potest esse sensibile visum, & secundum aliud creditum. T. 267.24.1.2
 Fides & opinio possunt simul esse in eodem respectu diuersorum obiectorum. T. 270.24.1.1
 Fides mediatoris vel explicita, vel implicita fuit necessaria ad salutem omnibus fidelibus ante Christi aduentum. T. 277.25.3.1
 Fides explicita mediatoris aliquibus erat necessaria, alij vero sufficiebat fides implicita. T. 278.25.3.2
 Fidem explicitam omnium articulo habere tenetur maiores in Ecclesia post Christi aduentum, minoribus non item. T. 279.25.4.2
 Fides eadem specie est qua nos credimus modo, & quae veteres fideles credebant, licet in nobis explicita, in illis vero implicita. T. 281.25.4.1
 Fides trisariam sumitur. T. 281.25.4.1
 Fidei opponitur dubitatio. T. 295.26.4.2
 Fides potest manere destructa temperantia non charitas. T. 327.27.9.1
 Filio dat pater esse naturae sicut causa efficiens. T. 345.29.1.2
 Fides & spes in patria euacuabuntur, charitas nequaquam, immo potius perficietur quo ad actum, & habitum. T. 360.31.3.1
 Fidentia quid. T. 401.33.4.1
 Fieri aliquid potest contra naturam dupliciter. T. 442.37.1.2
 Filij in necessitatis articulo tenentur necessaria parentibus procedere ob maxima beneficia in eos collata. T. 453.37.3.1
 Filij a parentibus post Deum maxima beneficia receperunt. T. 453.37.3.1
 Filij parentibus non possunt reddere aequales. T. 453.37.3.1
 Filij in casu extremae necessitatis sibi potius providere tenentur, quam parentibus. T. 453.37.3.1
 Fides aliena ei qui non habet usum liberi arbitrij subuenire potest contra originale peccatum, & quomodo. Q. 17.1.1.1
 Fides nedom parentum carnalium, sed quorumcumque dirigentium ipsam in paruuli salutem facit ut deleatur veniale peccatum ipsius. Q. 17.1.1.1
 Fidei prerogatiua supra charitatem. Q. 17.1.1.1
 Fidei informis vnde desumatur. Q. 17.1.2.2
 Fides informis quomodo sit inefficax ad merendum. Q. 18.1.2.1
 Fides informis parentum cur iustificet paruulum, cui ad pro-

priam iustificationem nil proficiat. Q. 17.1.2.2
 Fides interior ad deletionem originalis peccati an sufficeret. Q. 18.1.3.1
 Fides potest dici semper manere, & quomodo. Q. 23.1.4.2
 Fictus quis dicatur. Q. 50.4.2.1
 Fictus quando recipit sacramentum, & quomodo non. Q. 50.4.2.1
 Fictus accipiens sacramentum recedente fictione, gratiam etiam assequitur. Q. 50.4.2.2
 Fictio gratiae suscipiendae magis repugnat, quam peccatum. Q. 50.4.2.2
 Fides in baptizante non requiritur ad hoc ut conferatur verum baptisma. Q. 73.6.1.2
 Formae artificiales quando determinatam materiam exigunt. Q. 87.7.1.1
 Finis ad quem est ordinatum sacramentum confirmatio nis recte per eius formam exprimitur. Q. 87.7.2.2
 Figura sacramenti Eucharistiae. Q. 87.8.3.2
 Fides, & Timor diuersimode corporum purificare dicuntur. Q. 180.14.2.1
 Filius non debet excommunicari pro peccato patris. Q. 279.18.3.2
 Filius non tenetur obedire parenti ut contrahat matrimonium. Q. 436.29.4.1
 Filioli obedite parentibus per omnia. Coloss. 3. quomodo intelligatur. Q. 439.29.4.1
 Firmatio determinata quomodo in uoto requiritur. Q. 502.38.2
 Fidelem cum infideli ante legem scriptam contrahere non fuit prohibitum. Q. 526.39.1.2
 Fidelem cum infideli nullo modo sub lege gratiae contrahere licet, & qua ratione. Q. 526.39.1.2
 Finis aliquis vltimus ascribendus est vitae humanae. Q. 648.49.1.1
 Finis vltimus vitae humanae non potest ordinari ad alium si nem per se. Q. 648.49.1.1
 Finis vitae humanae per se non est omnis actus eius. ibid.
 Fidelibus quibus liceat cum Iudaeis, & infidelibus communicare. Q. 527.39.1.1
 Fidelibus quare prohibeatur communicare cum haereticis, & apostatis. Q. 527.39.1.1
 Filij in quadruplici sunt differentia. Q. 542.41.3.1
 Filij nati ex matrimonio contrafacto inter affines quando sunt illegitimi. Q. 542.41.3.1
 Finis electorum quis sit. Q. 558.43.1.1
 Filius familias testari non potest, licet pater permitteret nisi de peculio castrales, uel quasi castrales. Q. 602.45.3.1
 Finem ultimum aliter attingunt creaturae rationales, & aliter irrationales. Q. 649.49.2.1
 Forma non tantummodo impeditur in operatione sua ex parte obiecti, sed etiam propter ineptitudinem materiae quam perficit. P. 55.4.2.1
 Forma est perfectio totius materiae. P. 89.8.1.2
 Forma baptismi non tantum consistit in re significata, sed etiam in modo significandi. P. 246.27.2.1
 Forma non est causa totius esse materiae. S. 143.12.1.2
 Formae creatae sub qua fuit materia, non statim consequuntur sunt uisibilia accidentia. S. 147.12.5.2
 Forma substantialis corporum in quo sit. S. 157.13.2.2
 Forma quomodo magis, & minus perfectius inest subiecto. P. 163.17.2.2
 Formae substantiales an recipiant magis & minus. S. 176. dist. 14.2.2
 Formam non generari, sed compositum de quo intelligatur. S. 199.15.1.2
 Forma cum corrumpitur in quid resoluitur. S. 200.15.1.1
 Forma extensa est principium actuum motus. S. 200. dist. 15.2.2
 Forma est principium intrinsecum compositi. S. 202. dist. 15.1.1
 Forma est essentia imperfecta. S. 202.15.1.1
 Forma perfectionem participat per compositum ibidem.
 Forma in generatione prius est ordine naturae, quam compositum. ibidem.
 Formae quando non sunt in specie per se, sed reductiue. S. 209.16.5.2

Formae

I N D E X.

Formae possibilitas quid. S. 214.17.1.1
 Formae prioritas quae. S. 215.17.2.1
 Formam inniti materiae quomodo. S. 216.17.3.2
 Forma alia datur in homine praeter animam intellectiuam. S. 221.17.5.1
 Forma completa post quicquid potest etiam in completa, aliter tamen. S. 223.17.5.1
 Forma disponens materiam ad susceptionem animae intellectiuae nobilissima inter alias formas. S. 225.17.2.1
 Forma vna & eadem numero non potest esse simul forma distinctarum materiarum. S. 227.17.4.2
 Formam vnam esse plurium indiuiduorum forma non est possibile. S. 236.18.1.2
 Forma educta de potentia materiae non potest res cognoscere nisi secundum esse singulare. S. 237.18.2.2
 Forma ita cognoscit, secundum quod habet esse in materia. ibidem.
 Forma producta naturaliter per virtutem generantis non potest se reflectere supra se, nec super actum suum. S. 238.18.2.1
 Fides non est per auditum solum, sed principaliter per inspirationem interiore. S. 287.23.2.1
 Forma per quam mouet se voluntas quid sit proprie. S. 299.24.5.2
 Formalis ratio potentiae. S. 302.24.2.2
 Formalis ratio obiecti intellectus est ens, vel verum. S. 302.24.2.2
 Formatio potentiae cognitiuae a specie cognoscibili non est sufficiens ratio eliciendi actum cognitionis. S. 306.24.1.2
 Formale & materiale peccati originalis, quid sit. S. 378.30.1.1
 Formale obiectum voluntatis non semper ratio veri boni simpliciter, sed aliquando malum sub ratione boni. S. 480.39.2.2
 Fomes in nobis est per corruptionem naturae. S. 487.39.3.2
 Fomes peccati repressus fuit, aut ligatus in Beata Virgine. T. 28.3.2.1
 Fomes ponit quandam corruptionem in carne, & appetitu sensitiuo. T. 29.4.4.2
 Formatio corporis Christi naturalis dici potest, & miraculosa. T. 32.3.3.1
 Fortitudo est per se circa medium timoris, & audaciae. T. 163.15.2.1
 Formicae cur ponat granum in cauernas imminente pluuia. T. 165.15.3.2
 Forma est prior materia ordine perfectionis. T. 245.23.3.1
 Forma replens capacitatem suae materiae est incorruptibilis. T. 354.31.1.1
 Forma caeli cur incorruptibilis. T. 354.31.1.1
 Forma accidentalis quatuor modis potest corrumpi. T. 374.33.1.1
 Forma perfecta virtute continet in se vim formarum imperfectarum. T. 375.33.1.2
 Fortitudo remanet in patria. T. 376.33.1.2
 Fortitudo qua quis audeat in his, quae sunt ad finem bonum habet veram rationem virtutis. T. 394.33.4.2
 Fortitudo duplex alia similitudinaria, alia vera existens. T. 394.33.4.2
 Fortitudinis similitudinariae modi quinque. T. 394.33.4.2
 Fortitudinis est fortior ferre firmitate carnis. T. 395.33.4.1
 Fortitudo ut est habitus recte se habens secundum rationis iudicium difficilia sustinendo est virtus ab alijs distincta. T. 395.33.4.2
 Fortitudo quare magis dicatur esse respectu passionum, quae sunt ratione periculi mortis, quam respectu passionum, quae sunt respectu vitae. T. 396.33.4.1
 Fortitudo non est respectu cuiuscumque terribilis, sed terribilis maximi. T. 396.33.4.2
 Fortitudo est vnica tantum species, quia vnicum obiectum formale. T. 397.33.4.2
 Fortitudinis actus principalior est sustinere, aggredi vero minus principalis. T. 398.33.4.1
 Fortitudo duplex. T. 399.33.4.1
 Fortitudinis partes integrantes sunt, fidentia, constantia pauentia, & perseverantia. T. 401.33.4.1

Fortitudinis donum non est respectu cuiuscumque ardui, sed illius mali ardui duntaxat quod poenae extremum in arduitate tenet. T. 428.35.3.1
 Fortitudo virtus, & fortitudo donum diuerso modo se habent respectu poenae extremae. T. 428.35.2.1
 Fornicari non licet ad mortem euitandam. T. 455.37.3.1
 Forma consecrationis panis exponitur. Q. 103.8.1.2
 Forma completiua substantiae corporeae semper praesupponit ordine naturae in materia aliquam dimensionem. Q. 134.11.2.1
 Forma determinata verborum in sacramento extremae vntionis vnde habeatur. Q. 157.25.4.1
 Formam recipere magis & minus per maiorem, vel minorem impermissionem cum suo contrario, quomodo intelligatur. Q. 675.49.2.2
 Frui quis dicitur quando amore inharet rei propter se ipsam. P. 21.1.4.2
 Frui est vltimus actus rei fruents, in re fruente, quam delectatio concomitatur. P. 21.1.4.2
 Frui non est actus cognitiuae potentiae, quia in eo non potest esse actus vltimus, nec potest esse quies, sed neque concomitatur delectatio actum suum. P. 21.1.4.2
 Frui re aliqua sicut obiecto, est in ea quiescere cum delectatione. P. 22.1.2.2
 Frui est per actum appetitiuae potentiae quiescendo in re aliqua tamquam in obiecto. P. 22.1.2.2
 Frui appropriatur Spiritui sancto. P. 274.31.1.2
 Frequentis susceptionis Eucharistiae ratio. Q. 157.12.1.2
 Frequentatione sacramenti cum non augetur feruor, minus autem potius deuotio, ab ea interdum abstinere debemus. Q. 157.12.1.2
 Fruitio non est idem realiter, quod gaudium in voluntate beata, sed differt ab ipso, sicut causa a suo effectu, & totum a parte. Q. 670.49.5.1
 Futura omnia sunt praesentia aeternitati. P. 345.39.1.1
 Futurum bonum non potest actu fieri, nisi Deo permitte, quare. P. 375.42.5.2
 Futurum malum non potest fieri praesens, nisi de permitte. ibidem.
 Futura quomodo sint in cognitione angelorum. S. 98.7.2.1
 Furem nocturnum occidens non est reus sanguinis, secus est dicendum de fure diurno. T. 454.37.3.2
 Furti rationem non habet sublatio rerum alienarum, siue occultatione manifesta, cum vrget necessitas. T. 456. dist. 36.3.1
 Fructus ex re per vim suram extorta, quando sint domino rei restituendi. Q. 224.15.6.2
 Fundamentum esse spiritualis aedificij diuersis virtutibus diuersa tamen ratione tribuitur. Q. 189.14.1.1
 Furioso non licet reddere debitum, nisi haberet lucidum interuallum, & tunc licet. Q. 461.32.2.2
 Frigiditas viri quando impedit matrimonium. Q. 475.34.1.2
 Furia quando impedit matrimonium. Q. 479.34.1.1
 Fulgebunt iusti sicut sol, quomodo intelligitur. Q. 683.49.6.2

G

Gaudium per se vitam prolongat. T. 315.27.5.1
 Gaudium si sit excessiuum aliquando interficit. T. 315.27.5.1
 Gaudendi causa amor. T. 322.27.7.1
 Gaudere plus debet quis proprijs meritis, quam alienis. T. 361.31.3.2
 Gaudium accidentale habebant innocentes in patria ob non uiolatum foedus vnitus cum Deo. T. 368.32.2.1
 Gaudium maius non est semper de re magis dilecta. T. 368.32.2.1
 Gaudium est de essentia beatitudinis. Q. 670.49.6.2
 Generatio in diuinis importat distinctionem in supposito, & unitatem in natura. P. 62.5.2.1
 Generatio in diuinis non terminatur immediate ad relationem sub ratione qua relatio est, sed sub ratione, qua persona est. P. 68.5.2.2
 Generatio terminatur in diuinis ad substantiam primariam quae est hypostasis. P. 68.5.2.2

I N D E X.

Generatio filij est necessaria necessitate immutabilitatis. P. 71.6.1.2
Generatio filij est etiam voluntaria: voluntate concomitante. P. 72.6.2.1
Generatio filij est per modum voluntatis. P. 72.6.3.1
Generatio in diuinis non est per naturam perfectionis tantum, quod aliud requiratur. P. 77.7.2.1
Genus sumitur a possibilitate, & hæc in summo simplici esse non potest. P. 92.8.2.2
Generationi filij uero competit generationis ratio. P. 97.9.1.1
Generatio perfecta non est progressus quidam a non esse, in esse. P. 97.9.1.2
Genitor, & genitum differunt realiter. P. 98.9.2.1
Genus neutrum significat indifferentiam, & per se sumptum substantiatur. P. 98.9.2.1
Generare non est aliquid principiatum a patre. P. 98.9.2.2
Generatio filij est ab æterno. P. 99.9.1.1
Generatio filij non est mutatio. P. 99.9.1.1
Generatio filij quia sine mutatione est ideo non potest dici fieri, nec factum esse. P. 100.9.2.1
Generatio actiua in patre nihil aliud dicit, nisi relatione ad genitum. P. 100.9.2.2
Generatio conuenientius exprimitur per uerbum præfens, quam per præteritum. P. 101.9.1.2
Generatio æterna conuenientius exprimitur per uerbum præteriti, quam per futurum. P. 102.9.2.1
Generatio spiratio, differunt realiter notionaliter. P. 124.13.3.2
Generare quamuis sit posse in patre, non est tamẽ in filio. P. 193.20.1.1
Genus quomodo assimilatur naturæ potentiali, & formæ. P. 227.25.2.2
Generatio non terminari immediate ad relationem, uerum est in creaturis, non in diuinis. P. 235.26.1.1
Generare, & generari sunt ratio ditionis inter patrem, & filium, ita & spirare & spirari. P. 240.26.2.2
Generatio actiua non est in genito, in diuinis nisi per circuncisionem. P. 245.27.1.2
Generatio actiua, & paternitas significant eandem proprietatem differunt tantum, secundum rationem, & in modo significandi. P. 246.27.2.1
Generare in diuinis nullam importat mutationem. P. 246.27.2.1
Generatio & paternitas significant realiter aliã, & aliam proprietatem. P. 246.27.2.1
Generatio in creatura non semper est respectu similis in natura. P. 246.27.2.2
Generari est actio geniti. P. 247.27.3.2
Generatio fit de aliquo existenti in potentia ad id quod generatur. P. 144.12.2.2
Generari cuius sit. S. 177.14.2.2
Generatio in paradiso terrestri per quid erat. S. 252.20.2.2
Generations, & multiplicationi speciei omnes in statu innocentie dedissent opera. S. 255.20.1.1
Generatio masculorum, & foeminarum melior est quã masculorum tantum. S. 255.20.1.2
Generans generat aliud. S. 313.24.5.1
Generans quomodo transfundit culpam originalem in genitum. S. 373.30.1.1
Generatio ante fit de substantia generantis. S. 384.30.2.1
Genus & differentia non sunt partes reales speciei. T. 61.6.1.1
Gehennæ dolor est terribilior morte. T. 395.33.4.2
Generatio humana, quando habuit exordium. Q. 8.1.1.2
Giezi proprie loquendo, spiritualia uendentes essent appellandi. Q. 383.26.2.1
Giezi accipiendo pecuniam a Namaan triplex peccatum commisit. Q. 383.25.3.2
Glacies, grando, niues cur non possunt esse materia baptismi. Q. 41.3.3.2
Gloria est perfectio, naturæ reatæ. S. 62.3.2.2
Gloria non mensuratur secundum quantitatem gratiæ

tantum, sed etiam secundum valorem operum. S. 351.27.2.2
Gloria de sua essentia comprehendit habitum gratiæ perfectæ. S. 364.29.2.1
Gloria multipliciter accipitur. ibidem
Gloriam animi Christus sibi non meruit. T. 191.18.2.2
Gloria non destruit perfectionem naturalem sed complet. T. 139.14.3.1
Glorificatum corpus potest esse cum non glorificato nõ quidem per dotem subtilitatis, sed per uirtutem diuinam. Q. 689.49.5.2
Gloria non tollit naturam, sed perficit. Q. 683.49.6.1
Gloriosi corporis claritatis occultatio, & manifestatio uoluntatis imperio subdetur. ibidem
Gloriosa corpora differunt in claritate secundum differentiam gloriæ animarum. ibidem
Gloriosi corporis lux in sua plenitudine uideri non potest absque miraculo ab oculo non glorificato. Q. 684.49.6.1
Gratia & gloria ponuntur in diffinitione predestinationis tanquam connotata. P. 354.40.1.1
Gratia gratum faciens est super facultatem cognitionis naturalis, & affectionis quomodo. S. 93.7.1.2
Gratia gratis data. i. iustitia originalis erat necessaria primis parentibus ad resistendum malo. S. 293.24.1.2
Gratia primis parentibus, erat necessaria ad profectum in bono meritorio de condigno. S. 294.24.2.1
Gratia gratis data erat necessaria in statu innocentie ad disponendum se ad profectum in bono. S. 294.24.2.1
Gratia restauratur a peccato. S. 325.25.1.2
Gratia & charitas quomodo differant. S. 339.26.1.1
Gratia ut perficit essentiam animæ dicitur gratia gratum faciens ut comparatione ad actum quo caro diligit Deum dicitur charitas. S. 339.26.1.1
Gratia non est forma charitatis, sed aliarum uirtutum. S. 340.26.1.1
Gratia est perfectio in supernaturaliter essendo. S. 340.26.1.2
Gratia est accidens. S. 341.26.2.1
Gratia est qua anima dicitur bona. ibidem
Gratia agit in anima per modum formæ. S. 341.26.2.1
Gratia corrumpi potest. S. 341.26.3.2
Gratia mouet lib. arbit. & per modum efficientis instrumentalis, & per modum formæ. S. 343.26.5.2
Gratia Dei est radix omnis meriti simpliciter. S. 350.27.1.1
Gratiæ augmentum, quomodo possit mereri. S. 351.27.2.1
Gratia facit ut in nobis habitet. Sp. Sanctus. S. 352.27.3.2
Gratia necessaria est ut homo resurgat a peccato. S. 358.28.1.2
Gratia gratum faciens est necessaria ad hoc ut homo nõ incurrat in nouum peccatum mortale. S. 359.28.2.2
Gratia gratum faciens datur naturæ pro persona uel personæ pro semetipsa, ideo potuit recuperari, non sic iustitia originalis. S. 363.29.1.1
Gratia ad quid necessaria primis parentibus. S. 363.29.1.1
Gratia operans in primis parentibus habuit effectum suum per se quod est reddere Deo gratum, non tamẽ habuit suum effectum per accidens, quod est sanare subiectum. S. 363.29.1.1
Gratia & gloria, quomodo se habeant ad inuicem. S. 364.29.2.1
Gratia in statu innocentie magis abundasset extensue, quã in statu miserie. S. 365.29.1.1
Gratia fuit naturalis Christo. T. 444.2.1
Gratia in Christo trifariam potest considerari. T. 444.2.1
Gratia aliqua creata fuit in Christo. T. 118.13.1.1
Gratia Christi quo ad essentiam suam fuit finita, licet secundum sit potest dici infinita. T. 119.13.1.1
Gratia perfecta & consummata plenitudo fuit in Christo ab initio suæ Conceptionis. T. 120.13.1.1
Gratia triplex in Christo. T. 120.13.1.1
Gratia aliqua est in Christo secundum quam est caput ecclesiæ. T. 121.13.2.3
Gratia

I N D E X.

Gratia uniois tripliciter accipitur. T. 124.13.3.1
Gratia uniois relata ad habitum ipsum est creata, si ad Dei uoluntatem est increata. T. 124.13.3.1
Gratia uniois, gratia personæ singularis gratia capitis sunt eadem realiter differunt ratione. T. 124.13.3.2
Gratia gratum faciens potetiorum efficit hominẽ, quã gratia gratis data. T. 176.16.1.1
Gratia sola Christi principium formale quo liberamur a culpa. T. 199.19.1.1
Gratia facienti miracula multiplex. T. 262.23.8.2
Grauium & leuium duplex mouens. T. 374.33.1.2
Gratia quid sit. T. 394.33.3.1
Gratia radix donorum. T. 435.36.1.1
Gratia & uirtutes quomodo sufficiunt ad curandum hominem. Q. 10.1.4.2
Gratia, & sacramenta alio, & alio modo sanant, & quibus. T. 10.1.4.2
Gratia sacramentorum, & uirtutum quomodo eadem. Q. 16.1.4.2
Gratia sacramentorum quomodo fuit necessaria in statu innocentie. Q. 16.1.4.2
Gratiæ actus quot sint. Q. 27.2.4.2
Gratia gratum faciens nedum contra culpam, sed & est contra penam. Q. 91.7.2.1
Gratia tanto dignior quanto est maior. Q. 92.7.2.1
Grano frumenti quare Christus se comparauit. Q. 139. dist. 11.2.2
Græci uide habere præsumunt Christum confecisse in fermentato. Q. 140.11.3.1
Græcorum ecclesia aquam non apponit uino in sacramento altaris. Q. 144.11.5.1
Gratiæ infusio est per creationem. Q. 245.17.7.1
Gratiæ infusio quomodo sit prior ordine nature remissione peccatorum, & quomodo oppositum etiam dici potest. Q. 262.17.4.2
Gratiarum actio duo respicere debet. Q. 351.22.5.1
Gratia gratum faciens in susceptione matrimonij confertur. Q. 405.26.3.2
Grauitas a qualitatibus tangibilibus in resurrectione diuina auferetur uirtute. Q. 580.44.7.1
Gula committitur quinque modis. Q. 209.15.6.2
Gustus quomodo erit in beatis. Q. 677.49.3.2

H

Habitudo quomodo reluceat in actu. P. 160.17.4.1
Habitudo alicuius scientiæ non potest augeri in nostro intellectu sine fine. P. 167.11.4.1
Habitudo importata nomine creatoris, & domini est in creatura non in Deo. P. 267.30.2.1
Habitudo scitorum ad scientiam quamuis sit necessaria, non tamen habitu uolitorum ad uoluntatem. P. 404.45.3.1
Habilitates plures quomodo sint in materia. S. 223.17.5.2
Habitudo vnde dicitur. S. 347.27.1.2
Habitudo multipliciter accipitur. S. 347.27.1.2
Habitudo omnis est qualitas. T. 237.23.1.1
Habitudo egenus ut prompte operemur bonum, ut nos ipsos perficiamus, & ad eorum perfectos actus eliciendos. T. 238.23.1.1
Habitudo existentes in anima nostra huic corpori corruptibili coniuncta, nec per actus, nec per species, nec per essentias eorum cognoscere possumus naturaliter. T. 339.23.1.2
Habitudo intellectus speculatiui uirtus dici potest. T. 240.23.2.2
Habitudo distinctio attenditur penes distinctionem formalium rationum obiecti. T. 242.23.2.1. & T. 417.34.2.1
Habitudo dicitur speculatiuus non penes obiectum, sed penes finem proximum. T. 253.23.6.1
Habitudo charitatis infunditur paruulis in baptismo. T. 354.31.1.1
Habitudo aliquos esse in parte concupiscibili, & irascibili negandum non est. T. 370.33.1.2
Habitudo quorum vnus ordinatur ad alterum possunt esse

se specie differentes. T. 381.33.2.2
Hastiludia excuere diebus Dominicis peccatum mortale. T. 452.37.2.1
Habitudo fidei non sufficit ad tollendum peccatum originale, & eius ratio. Q. 17.1.1.1
Habitudo penitentia aliquo modo prius ordine nature formatur quam eius subiectum, aliquo modo e conuerso. Q. 181.14.1.1
Habitudo uirtutum quomodo origine prioris, ad inuicem comparati dicantur. Q. 188.14.1.2
Habere curam de aliquo dupliciter contingit. Q. 214. dist. 19.1.2
Hæreticus non est quilibet infidelis. Q. 169.13.1.1
Hæreticus quis sit. Q. 169.13.1.1
Hæresis maximum omnium peccatorum ratione sua radicis, & quæ sit ista. Q. 169.13.3.2
Hæretici tales deprehensi quomodo tractandi. Q. 170.13.4.1
Hæretici recipi possunt ab Ecclesia ad penitentiam, non tamen ad conseruationem uitæ temporalis. Q. 170.13.4.1
Hypostasis in diuinis non constituitur per proprietates absolutas. P. 235.26.1.1
Hypostasis non est nomen intentionis. P. 236.26.2.1
Hypostasis in diuinis indiuiduũ dicitur deũ. P. 236.26.2.1
Hypostasis an possit abstrahi per intellectũ. P. 237.26.1.2
Hierarchia quid sit. S. 117.9.1.2
Hierarchiarum distinctio. S. 118.9.2.2
Hypostasis & suppositũ sola ratione differunt. T. 58.6.1.1
Hypocrisis est contra quintum præceptum secundæ tabulæ. T. 457.37.3.1
Hypocrisis unde dicitur. T. 457.37.3.1
Hypocrisis descriptio. T. 457.37.3.1
Hominem nescire utrum amore, aut odio dignus sit, quomodo intelligitur. P. 14. prolog. 2
Homo quia rationis capax potest se mouere, & determinare ad intendendum realem applicationem rei in finem. P. 18.1.1.1.1
Homo fruitur Deo per gratiam in via. P. 22.1.2.2
Homini nullum bonum potest sufficere præter summũ. P. 23.1.3.2
Homines sancti dare possunt Spiritum sanctum per modum impetrationis, non tamẽ auctoritatis. P. 134.14.3.2
Homo lumine naturali potest deuenire in cognitionem multarum ueritatum, sine nouo habitu infuso. P. 144. dist. 15.2.1
Homo scire non potest certitudinaliter, an habeat charitatem nisi ex reuelatione. P. 161.17.5.1
Homo alteratur per charitatem, & secundum charitatem cum charitas augeatur. P. 162.17.1.2
Homo alia ratione factus est, alia ratione qua hic homo. P. 316.36.4.2
Homo per obdurationem est malus per accidens. P. 360.40.2.2
Homines sancti uoluerunt passionem Christi, & quomodo. P. 426.48.7.2
Homo perfectus est in specie, quã anima. S. 210.16.5.1
Homo quando diceretur equiuoce homo. S. 225.17.2.1
Homines in statu innocentie uixissent in aere puriori, quam nunc. S. 230.18. circa litteram.
Homines an translati fuisset a deo omnes simul an successiue si non peccassent. S. 249.19. circa litteram.
Homines ante peccatum fuissent generati per copulam carnalem. S. 251.20.1.2
Homo in statu innocentie non impediatur per res exteriores a contemplatione intelligibilium. S. 286. dist. 23.1.1
Homo si mansisset in primo statu omnia obediissent ei. S. 26.1.3.1
Homo est finis rerum omnium, sed non ultimus. S. 26.1.3.1
Homines assumuntur ad quemlibet ordinem angelorum ad reparandas eorum ruinas. S. 85.6.2.1
Homo in statu innocentie uidebat Deum sine medio enigmatico, & impediẽte, non manu ducente. S. 286.23.1.1
Homo in statu innocentie de supernaturalibus cognoscebat quantum erat necessarium ad gubernationem uitæ

I N D E X.

vita hominis. S.288.23.3.1
 Homo urendo creatis ascendit ad cognitionem, & dilectionem Dei. S.313.24.5.2
 Homini naturale est in quantum homo est modificare suos motus secundum naturale iudicium rationis. S.317.24.3.1.
 Homo per virtutem semper bene vivit. S.348.27.2.2
 Homo non potest exire in actum a deo gratificatum & finem principalem virtutis attingere sine gratia gratum faciente. S.349.27.3.1
 Homo quomodo possit mereri gratiam alicui. S.350.27.1.2
 Homo quomodo possit mereri augmentum gratiae. S.351.27.2.1
 Homo cum gratia gratum faciente potest mereri vitam aeternam, sine gratia minime. S.352.27.3.1
 Homo non potest detestari culpam, nisi super naturali praesentis auxilio. S.357.28.2.1
 Homo non potest resurgere a peccato sine gratia. S.358.28.1.2
 Homo potest vitare quodlibet peccatum mortale, sine gratia gratum faciente, non tamen diu potest vitare novum casum in peccatum mortale. S.359.28.2.2
 Homo sine gratia potest resistere tentationi, non potest tamen vincere. S.360.28.3.2
 Homo miraculose formatus carnis infectionem minime contrahit. S.392.31.2.2
 Homo quanto magis peccat, tanto minus habet de naturali aptitudine ad virtutem. S.435.35.1.2
 Hominis optimum bonum consistit in actu perfecto intellectus, & voluntatis. S.451.37.2.2
 Hominis maximum malum consistit in defectu actus intellectus, & voluntatis. ibidem
 Homines quamvis multa mala velint non tamen ea volunt ut contrariantur ultimo fini. S.470.39.3.1
 Homo per voluntatem cum gratia adiutorio potest vitare omne peccatum mortale. S.504.41.1.1
 Homo magis obligatur ad servandum illud quod confirmat ex deliberatione, quam illud quod firmat ex surreptione. S.472.38.4.2
 Homo potest peccare venialiter volendo aliquid illicitum ex surreptione. S.504.41.1.1
 Homo nunquam mortaliter peccat, nisi omitendo, vel comittendo sit transgressor praeccepti directe, vel per aequivalentiam cui de necessitate obedire tenetur. S.512.42.2.1
 Homo per quodlibet peccatum mortale auertitur a Deo. S.515.42.1.2
 Homines produci possunt quadrifariam. P.13.1.5.2
 Hominis conceptio quomodo procedat. T.38.3. circa litteram.
 Homo dicitur ab homo. T.65.6.3.1
 Homo factus est Deus, quomodo sit intelligendum. T.72.7.1.2
 Homo vere praedestinatus est esse filius Dei. T.75.7.2.1
 Homo quilibet dum est in via honorandus est dulcia communitate dicta. T.95.9.3.2
 Honorandi sunt etiam inferiores a superioribus. T.95.9.3.2
 Hominibus, & Angelis convenit adoptari. T.101.10.3.1
 Hostia offerri solet pro defectu culpabili tantum, oratio autem fieri consuevit pro defectu culpabili & penali. T.184.17.2.1
 Homo purus cur pro peccato hominis satisfacere non potuit. T.210.0.1.2
 Homo nullus a Christo potuit hominem reparare. T.211.20.2.1
 Hominum cognitio in statu naturae lapsae quanta esse poterat. T.279.25.3.1
 Hominis effectus qualis. T.299.26.6.2
 Homo quid sit. T.299.26.6.2
 Hominem impium, qua ratione Deus non oderit. T.331.28.1.1
 Hominis inimici nostri non sunt diligendi quatenus inimici. T.331.28.1.2
 Homo debet ex charitate plus diligere seipsum quam proximum. T.340.29.1.2
 Homo plus debet diligere proximum quam corpus proprium. T.341.29.1.2
 Hominem occidere per iracundiam peius est quam per intemperantiam fornicari. T.405.33.5.2
 Hominis triplex consideratio. T.405.33.5.2
 Homo movetur duplici motore in actionibus suis. T.412.34.1.2
 Homo quilibet tria debet Deo. T.446.37.1.1
 Hominem occidere quando non sit contra praecceptum. T.453.37.3.2
 Homicidium est gravius peccatum, quam sit periurium. T.477.39.1.1
 Holocausta Arietum & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum. Isa. 1. quomodo intelligendum. Q.10.3.1.1
 Homini post lapsum aegrotanti Deus varijs temporibus varia exhibuit medicamenta. Q.26.2.1.1
 Homo per baptismum primo efficitur Christi membrum. Q.55.4.2.2
 Homo per totam vitam potest cavere a commissione peccati mortalis. Q.111.9.1.1
 Hostionibus notioribusque infamibus, quando est danda Eucharistia. Q.114.9.2.1
 Hoc est Corpus meum, non autem Hic est corpus meum, quare est dicendum. Q.133.11.1.1
 Hostia sanguine intincta quare populo non est danda. Q.146.11.5.1
 Hora conveniens celebrationis Missae. Q.164.13.3.2
 Hominem posse Deo satisfacere dup. potest intelligi. Q.195.15.2.2
 Homo faciens famulando Deo, quod potest nihil amplius ab eo requiritur. Q.195.15.2.2
 Homo tripliciter peccat. Q.200.15.8.1
 Hora comestionis tempore ieiunij. Q.211.15.8.2
 Homo non potest alium damnificare in boni animae, nisi dispositivae, & quomodo. Q.218.15.2.2
 Homo in articulo mortis quandiu usum retinet lib. arb. potest digne poenitere. Q.324.2.0.1.2
 Homicidium quodnam impediatur ordinis susceptionem. Q.393.25.3.2
 Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. Gen.2. tria bona matrimonij explicantur. Q.405.26.3.1
 Homines omnes non resurgent simul. Q.566.43.1.2
 Homo in iudicio cognoscet omnia peccata, quae fecit. Q.571.43.1.1
 Hostiensis reicitur, dicens religiosum posse eligere sibi sepulchrum, & quomodo intelligitur illa decretalis, quam pro se allegat. Q.610.45.3.2
 Humanitas proprie non potest dici species. T.58.6.1.1
 Humana natura Christi non est unita accidentaliter personae Christi quamvis aliquam similitudinem habeat cum unione accidentali. T.65.6.3.2
 Humilitatem cur Deus peculiariter laudaverit. T.88.9.1.1
 Humanitati Christi secundum se considerata non debetur cultus latrae. T.89.9.2.1
 Humanae naturae quae sunt propria vere de Christi persona dici possunt. T.108.11.1.2
 Humanum genus non fuit causa principalis Incarnationis Christi. T.369.3.2.1
 Humanum genus tempore legis cur parvulo comparabatur. Q.23.1.4.1
 Humores, qui resurgent cum homine, & qui non. Q.575.44.2.1
 Humor, & humiditatis differentia assignatur. Q.575.44.2.1
 Humores, quomodo conferant ad perfectionem corporum. Q.575.44.2.2

Idee attributorum aliter fuerunt in Deo ab aeterno, aliter creaturae, ipsa enim fuerunt per modum rei intrinsecae, creaturae vero obiectivae. P.32.2.3.1
 Identitas secundum rem, & modum se habendi facit ut uno plurificato, plurificet, & aliud, aliter non. P.34.2.1.2
 Identi-

I N D E X.

Identitas similitudo, & aequalitas idem re sunt in Deo, differunt tamen secundum rationem. P.132.19.1.1
 Ianuam caeli aperire quid sit. Q.55.4.2.2
 Ianua caeli ingressum quae impediunt, simpliciter & quae ad tempus. Q.55.4.2.2
 Iacob affirmans se esse Esau, non fuit mentitus. T.461.38.1.1
 Ideae creaturarum in divina essentia existentes sunt in ea vita increata. P.311.36.3.1
 Ideae sunt in Deo, per quas cognoscit. P.311.36.1.1
 Idea ut dicitur essentiam divinam imitabilem a creatura dicit respectum rationis ad creaturam. P.313.36.2.2
 Ideae in Deo plures sunt, secundum diversas relationes rationis. P.314.36.3.2
 Idiomatica non communicantur in abstractiones sed in creatione. T.227.22.1.2
 Ideae singularium (& quorum) sunt in Deo. P.316.36.4.1
 Ideo singularium existentium in eadem specie magis differunt secundum rationem quam inter ideam speciei, & singularis contenti sub ea. P.316.36.4.2
 Ideae infinitorum sunt in Deo, ut idea dicitur tantum rationem cognitivam. P.318.36.5.1
 Ideo in Deo nullum habens ordinem dignitatis quia aequales sunt dignitate. P.317.36.5.2
 Ideae, & attributa in Deo differunt. P.318.36.6.1
 Indivisibile potest esse in divisibili, sed non est contra. P.328.37.2.1
 Identitas rei in esse reali non requiritur ad identitatem enunciablem. P.366.41.1.2
 Idem numero est primum principium & ultimus finis. T.305.27.1.1
 Idiomatica quomodo communicantur. T.21.2.7.2
 Idem sibi ipsi elemosinam facere potest. Q.205.15.7.1
 Ieiunio, oratio, penetrat caelum. Q.206.15.2.1
 Ieiunij triplex assignatur differentia. Q.206.15.2.2
 Ieiunium ut est actus virtutis tantum, & ut est ieiunium ecclesiae est de praeccepto. Q.207.15.3.1
 Ieiunii quadruplex utilitas. Q.207.15.3.1
 Ieiunium triplex est. Q.209.15.6.2
 Ieiunantes quae effugere debent. Q.210.15.7.2
 Ieiunium Quadragesimale in cuius memoriam sit institutum. Q.211.15.8.1
 Ieiunia Quadragesimae, & quatuor Temporum ad quae fuerunt instituta. Q.211.15.8.1
 Ignis magis cognoscitur ex proprietatibus suis quid sit, quam per se naturaliter. P.54.4.2.2
 Ieiunij dies annotantur. Q.211.15.8.1
 Ignorantia quae sit poena. S.258.20.4.1
 Ignorantia neque infirmitas fuit in angelo, nec in primis parentibus. S.267.21.2.2
 Ignorantia fuit in primis parentibus, sed non proprie, quae vero fuerit in ipsis. S.277.22.7.1
 Ignorantia alia procedit ex peccato, aliam quam incurrit quis per peccatum. S.277.22.7.1
 Ignorantia affectata & crassa nullam dicit culpam formaliter. S.277.22.2.2
 Ignorantia in vincibilis excusat. ibidem
 Ignorantia deletur per poenitentiam, quantum ad id ratione cuius est culpa, non tamen quo ad id quod est in intellectu. S.278.22.2.1
 Ignorantes non continent peccant, nisi pro tempore quo tenentur aliquid scire. S.278.22.2.1
 Ignorantia necessarium quomodo ordinet ad culpam. ibidem.
 Ignis ubi primo generetur. T.128.14.1.1
 Ignorantia triplex. T.177.16.1.2
 Ignorantia quae nam a peccato excuset. T.177.16.1.2
 Ignis in sacrificio Missae adhibitus charitatis fervorem significat. Q.166.13.4.2
 Ignis infirmi quomodo agit in animam. Q.14.1.2.2
 Ignis corporeus in inferno ordinatus est ad cruciandum reprobos. Q.585.14.3.2
 Ignis inferni quomodo non est materialis, sicut ille qui est apud nos, & qua ratione. Q.585.14.3.2
 Ignis inferni quantum ad id quod est de essentia eius est eiusdem speciei, & naturae cum elementari igne. Q.586.44.4.1

Ignis in aliena materia multum diversificatur in operibus suis secundum exigentiam dispositionis materiae. Q.586.44.4.1
 Ignis quoruplici ex causa non lucet. Q.586.44.4.1
 Ignis carbo, & ignis flamma in quo differant. Q.586.44.4.2
 Ignis inferni quomodo sit perpetuo duraturus. Q.587.44.5.1
 Ignis inferni, quomodo incorruptibilis sit. Q.587.44.5.2
 Ignis inferni quomodo spiritus separatus torquetur diversorum opiniones recensentur. Q.591.44.9.1
 Ignis conflagrationis erit eiusdem speciei cum igne elementari duplici ratione. Q.630.47.2.2
 Ignem elementarem convertere illud, in quod agit, in sui naturam, quomodo intelligatur. ibidem
 Ignis conflagrationis supernaturaliter. Q.631.47.3.1
 Ignis conflagrationis praecedet iudicium. Q.631.47.4.2
 Ignis conflagrationis purgabit electos nondum mortuos & purgatione aliqua indiget, & mortuos eorum corpora ad cineres redigendo. Q.632.47.5.1
 Ignis conflagr. cruciabit reprobos & ante iudicium, et post. Q.633.47.6.1
 Ignis iste quoad illud purum, quoad infernum non descendet peracto purgationis officio supernaturaliter resolvetur in suam praecedentem materiam. Q.633.47.7.1
 Illuminatio enim D. Intellectus & D. essentia sunt de ratione huius attributi nempe sapientiae imponitur. P.29.2.2.2
 Illa quae sursum est Hierusalem libera est. Apost. ad Gal.4. quomodo intelligatur. Q.55.4.2.2
 Illud ecclesiae non defendet, qui hominem in ecclesia occidit. Q.305.18.2.2
 Illuminatio ratione differt ab ipsa essentia divina. P.29.2.2.2
 Illegitimi quomodo legitimum antur secundum. Canonistas & Legistas. Q.542.4.1.3.2
 Imperfectum originem suam trahit a perfecto. P.28.2.1.2
 Immutabilitatis ratio, est ipsa Divina simplicitas, & infinitas. P.33.2.4.1
 Infinitas D. essentiae, probatur per eius simplicitatem. P.33.2.4.1
 Imago attenditur, & assignatur in anima per comparationem ad intellectum & voluntatem, secundum quod nominat potentias actus, & expressius actus per comparationem ad obiectum suum. P.50.4.1.2
 Imago assignatur in anima in unitate essentiae, & Trinitate potentiarum, licet etiam non in actu etiam assignetur. P.50.4.1.2
 Imago maxime attenditur per conversionem memoriae intelligentiae, & voluntatis ad ipsum Deum minus vero per conversionem ad ipsam animam. P.51.4.2.1
 Imago impropiissime attenditur per comparationem intelligentiae, memoriae, & voluntatis ad creaturas. P.51.4.2.2
 Imago vero ut sit perfectiora requirit, 1. distinctionem potentiarum per comparationem ad actus 2. quandam proportionalis est adaequationem actuum potentiarum 3. quandam transformationem & assimilationem spirituales. P.51.4.2.2
 Imago expressius ponitur in anima, dum dicitur unam potentiam non esse aliam, & essentiam quam si dicerentur potentiae differre secundum aliquid absolutum. P.54.4.1.1
 Immensitas divini esse est ratio immutabilitatis. P.86.8.1.1
 Immutabilitas est solius Dei proprietatis. P.86.8.2.2
 Imago multipliciter accipitur. P.257.28.1.2
 Imaginem Dei esse in hominem naturaliter. S.208.16.1.1
 Imago Dei in homine attenditur secundum naturalia homini. S.205.16.1.1
 Imago in tribus consistit. S.208.16.3.1
 Imago, & similitudo, quomodo distinguuntur. S.208.16.3.2
 Imago Dei diversimode, in anima & in Angelis invenitur expressius. S.209.16.4.1
 Imago

I N D E X.

Imago Dei, in angelo, & in anima differt specie. S. 209. 16. 5. 2.
 Imago Dei expressius in viro, quam in muliere, secundum quid. S. 210. 17. 6. 2
 Imago creationis, & recreationis differunt. S. 211. 17. 6. 1
 Immortalitas Adæ non inerit sibi per naturalia tantum. S. 247. 19. 1. 1
 Immortalitas præstabatur Adæ per esum ligni vitæ dispositiue. S. 247. 19. 1. 2
 Immortalitas præstabatur Adæ per esum ligni vitæ completiue. ibidem
 Immortalitas innocentia, quæ eadem cum gloria, & quæ non. S. 248. 19. 2. 1
 Immortalitas Adæ quomodo accipitur. S. 249. 19. 2. 1
 Imago in quo consistit. S. 303. 24. 2. 1
 Imaginem ad nihilum redigi, quomodo intelligitur. S. 438. 35. 2. 1
 Imagini Christi, ut imago est idem cultus latræ debetur qui ipsimet Christo. T. 90. 9. 2. 1
 Imago Christi bifariam consideratur. T. 90. 9. 2. 1
 Imaginem fieri in ueteri lege cur prohibita. T. 90. 9. 2. 1
 Imagines contrem post Christi incarnationem licet. T. 99. 9. 2. 1
 Impedimenta quibus homines in ueteri lege immundi sepe fiebant cur instituta. Q. 12. 1. 3. 1
 Immolatio Arietis per Isaac, quid significabat. Q. 19. 1. 4. 1
 Immersio simpla quando baptizante excusat a peccato. Q. 43. 3. 3. 1
 Immerfusionum numerus secundum ecclesiæ ritum est obseruandus. Q. 43. 3. 3. 1
 Immersio trina in baptismo cur adhibenda. Q. 43. 3. 3. 2
 Immersio, & eleuatio in baptismo, quid significat. Q. 79. 4. 2. 2
 Immunditiam menstruarum quare non prohibet mulierem communicare. Q. 112. 9. 3. 2
 Impossibile est oculum corporalem per quodcunque miraculum ad hoc subleuari ut corpus Christi quod est sub sacramento videat. Q. 125. 10. 2. 2
 Impossibile est dari speciem corporalem quæ sit existentia corporis Christi sub specie panis representare. Q. 125. 10. 2. 2
 Impossibile est eos qui semel & c. Heb. 6. quomodo intelligitur. Q. 188. 14. 2. 1
 Impetrans litteras à D. Papa ta cita ueritate, uel per suam falsitatem non incurrit ipso iure excommunicationem. Q. 305. 18. 3. 2
 Immutantes aliquid circa litteras D. Papæ ipso iure per excommunicationis censendi sunt. Q. 306. 18. 4. 2
 Impedimentum affinitatis qui debeant admitti ad accusandum. Q. 543. 41. 3. 1
 Impedimentum nullum superueniens matrimonio rato soluit ipsum quo ad uinculum. Q. 546. 42. 1. 2
 Inuestigatio humana non sufficit ad perfecte cognoscendum Deum. P. 1. 4. 1. c. 1
 Inquisitio ueritatis ubi fundatur. P. 5. 2. c. 1
 Intellectus noster, quare non apprehendat res subtilissimas. P. 5. 2. c. 2
 Indigentia de bono habito necessario non est contrariationem beatitudinis. P. 22. 1. 2. 2
 Intellectus potest qualitatem unam sub diuersis rationibus intelligere. P. 30. 2. 3. 2
 Intellectus diuinus vnica intellectuione se ipsum comprehendit. P. 31. 4. 3. 2
 Infinitum ignotum esse: uerum est, de infinito, illa infinitate quæ conuenit possibilitati non finite per actum. P. 40. 3. 1. 1
 Intelligibile increatum magis distare ab intellectu creato, quam intelligibile creatum a sensu, quomodo. P. 40. 3. 1. 1
 Intellectus cum sit immaterialis per negationem materia sensibilis, ad imaginem Dei factus est. P. 40. 3. 1. 1
 Intellectus noster non potest attingere ad cognitionem Dei claram, & immediatam per creaturas, mediate scilicet. P. 42. 3. 1. 2
 Intellectus beatus cognoscit Deum non per creaturas,

sed in creaturis. P. 44. 3. 3. 1
 Intelligere in Deo prius est secundum rationem, quam uelle. P. 32. 2. 4. 2
 Intellectus non reducitur de potentia ad actum, nisi per receptionem specierum. P. 54. 4. 2. 2
 Intellectus non semper est in actibus suis, quod est intelligere. P. 54. 4. 2. 2
 Intellectus quamuis sit incorruptibilis, quantum ad sui essentiam: quandoque tamen sua operatio corrumpitur. P. 55. 4. 2. 1
 Intellectum agentem ut est potentia animæ, non semper intelligit, siue ut habitus, ut lumen. P. 55. 4. 2. 1
 Intelligere ut est actus acquisitus non est de ratione imaginis. P. 56. 4. 1. 1
 Intellectio quamuis sit passio in quantum est in intelligente tamen actio est in quantum est ab intelligente. P. 58. 4. 1. 1
 Intellectus concipiens D. essentia, & eius singularitatem neutro istorum conceptuum per se concipit Deum sicut est. P. 62. 5. 3. 2
 Intellectus, & natura in diuinis ratione differunt. P. 72. 6. 3. 2
 Intellectus diuinus intelligit essentiam suam sicuti est. P. 82. 8. 1. 2
 Intellectus diuinus essentiam diuinam per se respicit. P. 82. 8. 1. 2
 Intellectus creatus intelligendo rem, non intelligit ipsam per essentiam suam, sed tantum quod quid est considerat. P. 83. 8. 2. 2
 Innouatio in actione exteriori non includit mutabilitatem agentem. P. 99. 9. 1. 1
 Ingenitum patri appropriatur. P. 125. 13. 4. 2
 Indiuisibile additum indiuisibili non facit maius, sed plus. P. 164. 17. 2. 1
 Intentio in actu diligendi, & promptitudo non tantum est ex habitu charitatis, sed etiam ex habitu acquisito charitati consono. P. 168. 17. 5. 1
 Intellectus diuinus cum eo quod habet in se idem est realiter. P. 190. 19. 3. 1
 Intellectui representatur conceptus formatus de re aliqua, ad quid. P. 202. 22. 1. 1
 Intellectus noster non potest vno conceptu totam perfectionem Dei exprimere. P. 203. 22. 2. 1
 Intellectus noster prius ordine naturæ intelligit confuse. P. 204. 22. 3. 1
 Intellectus noster, quanto plus determinat circa illud, quod de Deo intelligit, tanto plus deficit a modo quo Deus in se est. P. 208. 22. 6. 1
 Individuum de quo dicitur, an de persona simpliciter in creaturis, quam in diuinis. P. 212. 23. 1. 1
 Indiuisio negationem diuisionis importat. P. 218. 24. 2. 2
 Intellectus, uere intelligens diuinam essentiam, non facit alium conceptum de ea à conceptu de actuali existentia. P. 218. 24. 2. 2
 Individuum ad quid imponitur. P. 236. 26. 2. 1
 Innascibilitas ut notio ab alijs distincta significat negationem relationis realis. P. 254. 28. 1. 1
 Innascibilitas non tantum negat natiuitatem a patre, sed negat simpliciter patrem esse ab alio. P. 254. 28. 1. 2
 Innascibilitas de suo principali significato importat negationem relationis realis. P. 255. 28. 1. 2
 In intellectu diuino non sunt diuersæ conceptiones. P. 314. 36. 3. 2
 Inordinatio non est carentia ordinis simpliciter sed in re in qua debet esse ordo. P. 317. 36. 5. 2
 Infinitum non est comparabile finito. P. 347. 39. 3. 2
 Infinitas in Deo ponit aliquid positium. P. 382. 43. 2. 1
 Innascibilitas non est relatio, sed reducitur ad genus relationis. P. 235. 28. 1. 2
 Innascibilitas de eius principali significato non est eadem actio cum paternitate. P. 256. 28. 2. 2
 Innascibilitas de suo secundo significato est eadem cum paternitate. ibidem
 Incarnatus dat intelligere habitudinem vnus personæ ad aliam, & est solius filijs. P. 268. 30. 3. 1
 Intellectus diuinus, quia non intelligit per organum, ideo

I N D E X.

ideo perfecte intelligit se. P. 301. 35. 2. 1
 Intelligere in diuinis, non est pati. P. 301. 35. 2. 1
 Intentio naturæ terminatur ad singulare vagum. S. 53. 3. 2. 2
 Indiuisibilitas non dicit aliquam rem positiam. S. 54. 3. 1. 2
 Indiuisibilia eiusdem speciei non habent prius, nec posterius in essentia. S. 56. 3. 1. 2
 Intellectus noster ordine naturæ prius cognoscit quidditatem rei, quam similitudinem illius. S. 67. 4. 1. 2
 Innocentia est maxima dispositio ad gratiã cum motu liberi arbitrij tamen. S. 70. 4. 2. 1
 Intellectus potest intelligere aliqua duo ut sunt extrema vnus relationis. S. 73. 4. 2. 2
 Intellectus non potest plura, simul intelligere quando tenet hoc. S. 132. 10. 3. 2
 Innocentia in Adam positie sumpta erat ratio, quare poterat non mori. S. 147. 19. 1. 2
 Immortalitas quid dicat. S. 248. 19. 2. 1
 Inuidia fuit proximum motuum diaboli ad tentandos primos parentes. S. 261. 21. 1. 2
 Inuidia cuius boni sit. ibidem
 Inuidia quomodo distinguuntur. S. 262. 21. 1. 1
 Innocentia an possit stare cum aliquo peccato. S. 267. 21. 1. 1
 Infidelitas fuit in Adam, prout opponitur obseruationi præcepti, non uirtuti fidei. S. 277. 22. 1. 1
 Infirmitas alleuit peccatum, quando. S. 280. 22. 4. 1
 Infirmitas minuit peccatum magis ratione auersionis, quæ conuersionis. S. 280. 22. 4. 1
 Intellectus quando est de ratione liberi arbitrij simpliciter, & quando dispositiue tantum. S. 295. 24. 3. 1
 Intellectus nunquam potest aliquid perfecte intelligere quin se intelligat illud intelligere. S. 297. 24. 4. 1
 Intellectus beatus qui intuetur toto conatu suo Deum se ipsum intueri intelligit. ibidem
 Intellectus an habeat obiectum uniuersalius quam uoluntas. S. 299. 24. 5. 2
 Intelligere nobilius aliquando, quam appetere. S. 299. 24. 5. 2
 Intellectus quando prior motor. S. 299. 24. 5. 2
 Intellectus agens quid sit. S. 300. 24. 1. 2
 Intellectus noster reducitur de potentia in actum per diuinam uirtutem. S. 301. 24. 1. 1
 Intellectus agens, & possibilis sunt distincte potentia in anima. S. 301. 24. 1. 1
 Intellectus possibilis quid sit. ibidem
 Intellectus agens quid sit. ibidem
 Intellectus agens, & possibilis nihil addunt absolutum in anima nostra, nisi respectus diuersos. ibidem
 Intellectus quando dicitur portio superior, uel inferior. S. 304. 24. 4. 2
 Intellectus quomodo educit speciem intelligibilem de sui potentia. S. 306. 24. 1. 2
 Intelligere quomodo sit quodam pati. S. 308. 24. 2. 1
 Intellectus noster potest etiam intelligere singularia. S. 311. 24. 4. 2
 Intellectus perfectus cognoscit uniuersale, quam sensus. S. 312. 24. 4. 2
 Intellectus diuinus sine omni inquisitione semper recte iudicat. S. 324. 25. 1. 1
 Intentio rei quid sit. S. 331. 25. 1. 2
 Intellectus omnem conclusionem, quam cognoscit, cognoscit in uirtute principij. S. 471. 38. 3. 1
 Intellectus se habet ad uoluntatem, sicut seruus. S. 472. 38. 4. 2
 Intentio est actus uoluntatis. S. 474. 38. 2. 2
 Intentio quomodo actus animæ. S. 474. 38. 2. 2
 Intentio finis quadrupliciter potest haberi. S. 475. 38. 3. 2
 Intentio quid sit. S. 491. 40. 1. 1
 Intentio aqualis elicit a uoluntate per gratiam aliquã bonitatem remunerabilem adeo quo ad præmium essentiale superaddit habitu gratia. S. 492. 40. 3. 2
 Intentio non sufficit ad meritum si adest facultas ad opus. S. 501. 41. 1. 1
 Intentio explicita est necessaria in actu ad merendum.

dum. S. 502. 41. 2. 1
 Infidelium non baptizatorum omnes inordinati motus, & actiones sunt peccata mortalia. S. 503. 41. 3. 1
 Inuidere alicui de diuina gratia dupliciter potest fieri. S. 526. 43. 1. 1
 Incarnatio uerbi Dei insinuat Apoc. 19. & prophetia explicatur fufe Tom. 3: initio Prologi.
 Incarnatio personæ filij Dei fuit possibilis. P. 4. 1. 1. 2
 Incarnatio filij Dei reuera facta est. ibidem
 Incarnationis nullum sufficiens exemplum reperitur in rebus creatis. ibidem
 Incarnari potuit vna persona Diuina sine alia. P. 6. 1. 2. 2
 Incarnari possibile est Patrem, & Spiritum Sanctum. P. 7. 2. 3. 2
 Incarnari suppositum aliquod diuinum congruum fuit. P. 10. 1. 1. 1
 Incarnari filium Dei congruum fuisset, etiam si homo in statu innocentia pertrahisset. P. 12. 1. 4. 2
 Incarnatio Christi facta fuit tempore conuenienti. P. 13. 1. 5. 2
 In incarnatione Christi simul tempore fuit carnis conceptio, & unio carnis, & animæ, & assumptio utriusque ad unitatem diuinæ personæ uirtute Spiritus Sancti. T. 23. 2. 4. 2
 Incarnatio Christi conuenienter tribuitur spiritui Sancto uel cause efficienti. T. 40. 4. 1. 2
 Incarnationem Christi nulla merita præcesserunt. T. 43. 4. 1. 2
 Individuorum numerus præfixus ex ordinatione diuina. T. 43. 4. 1. 2
 Incarnatio Christi non fuit necessaria absolute ad uitam æternam. T. 44. 4. 1. 1
 Incarnari duobus modis accipitur. T. 77. 8. 1. 2
 Iustitia in quadam æqualitate consistit. T. 86. 9. 1. 2
 Infidelium caput Christus quomodo. T. 122. 13. 2. 2
 Intellectus hominis hic non potest intelligere nisi res existentes in materia. T. 129. 14. 1. 1
 Intelligere componendo, & diuidendo quid sit. T. 148. 14. 4. 2
 Infirmitas melius tollitur sublata illius causa. T. 156. 15. 1. 2
 Ira quid sit. T. 160. 15. 2. 1. & 288. 26. 1. 1
 Inuidia quid. T. 164. 15. 3. 2
 Ira fuit in Christo & qualis. T. 166. 15. 3. 2
 Ira triplex acceptio. T. 166. 15. 3. 2
 Intellectus consideratur uel ut natura, uel ut ratio. T. 169. 15. 4. 1
 Intellectus quomodo nullius partis corporis sit actus. T. 169. 15. 4. 1
 Infidelitas est in uoluntate sicut in causa & est in intellectu, sicut in subiecto. T. 252. 23. 6. 1
 Infidelitatis plures sunt species. T. 283. 25. 6. 1
 Infideles habent motiua diuersa ad discredendum. T. 283. 25. 6. 2
 Infidelitatis species una est apostasia. T. 284. 25. 6. 1
 Inuidia unde proueniat. T. 308. 27. 2. 2
 Intellectus hic non speculatur nisi auxilio sensuum. T. 313. 27. 4. 1
 Intellectus non est altior potentia, quam uoluntas. T. 326. 27. 9. 1
 Inimicos tenentur omnes diligere quod communes effectus, quoad speciales non item nisi in casu necessitatis. T. 348. 30. 1. 2
 Inimico petenti ueniam tenentur remittere rancorem, non tamen satisfactionem. T. 349. 30. 1. 2
 Interpretans in malam partem dubia facta proximi ipsum contemnit. T. 392. 33. 3. 1
 Intemperantia peccatum est maius, quæ ira. T. 406. 33. 5. 1
 Inordinatio intellectus causat inordinationem affectus. T. 434. 36. 6. 1
 Inducens hominem ad uitandum quam probabiliter credit peccatum, quando peccet, uel non peccet. T. 476. 39. 3. 1
 Innoua signa & c. Eccl. 36. quid significat. Q. prolog. 1
 Instrumenta colendi Deum quæ fuerint in uete. leg. Q. 11. 1. 1. 1
 Instru-

I N D E X.

Instrumentum duplicem habet uirtutem. Q. 15. 1. 3. 2
 Infidelitas parentum cur paruulis filiis non efficiat, sicut e
 contra fides ad salutem proficit. Q. 17. 1. 1. 2
 Institutio omnis à Deo est conueniens. Q. 20. 1. 1. 1
 Instituta ab homine, destitui ab homine possunt.
 Q. 27. 2. 2. 1
 Institutio alicui rei duplex est. Q. 28. 2. 2. 2
 Interpositio in forma sacramenti, quando tollit vim sa-
 cramenti. Q. 28. 3. 3. 1
 Inclinatione ad peccandum per baptismum non tollit poeni-
 tus de lege communi. Q. 54. 4. 1. 2
 In anima non sunt nisi tria, potentia, &c. 2. Eth. c. 5. quo-
 modo intelligatur. Q. 63. 5. 1. 1
 Intentio baptizantis infidelis, quæ debeat esse ad hoc, q
 uerum confirmet baptismum. Q. 74. 6. 2. 1
 Intentio in habitu in baptizante respectu effectus in par-
 ticulari, sufficit ad conferendum uerum baptismum, li-
 cet requiratur in actu respectu effectus in uniuersali.
 Q. 74. 6. 3. 2
 In suscipiente baptismum non est necessaria aliqua actio
 ex parte suscipientis. Q. 76. 6. 2. 1
 Infideles occulti plus possunt nocere ecclesie, quam ma-
 nifesti. Q. 78. 6. 1. 1
 Infideles à fidelibus propter quid compellendi. Q. 78. 6. 1. 1
 Instructio triplex est. Q. 81. 6. 3. 1
 In ijs, que non mole magna sunt, idem est maius esse, q
 melius esse. Q. 92. 7. 2. 1
 In consecratione uini, quare additur pro uobis, & pro
 multis. Q. 105. 8. 2. 1
 In consecratione uini quare magis dicitur calix sangui-
 nis mei, quam sanguis meus. Q. 105. 8. 2. 1
 In consecratione uini, quare ponitur sanguis in obliquo.
 Q. 105. 8. 2. 1
 In consecratione uini cur addatur, æterni. Q. 105. 8. 2. 1
 In consecratione uini, quare dicitur mysterium fidei.
 Q. 105. 8. 2. 1
 In consecratione uini cur exprimat passio Christi, &
 non in consecratione panis. Q. 105. 8. 2. 1
 Interdicti suspensi, excommunicati, etiam iniuste exclu-
 duntur à susceptione Eucharistie. Q. 112. 9. 3. 2
 In sacramento Eucharistie, quinque significantur.
 Q. 138. 11. 1. 2
 In quolibet uino uitis, dummodo saluetur forma uini cõ-
 fici potest sanguis Christi. Q. 141. 11. 5. 2
 Inagrella quare non est conficiendum. Q. 142. 11. 5. 1
 In suscipiendo sacramentum debet esse desiderium ampli-
 oris conjunctionis cum Christo, & reuerentia sacra-
 menti. Q. 157. 12. 1. 2
 In primitiua ecclesia quare statutum fuit homines quali-
 bet die communicare. Q. 157. 12. 1. 1
 Infideles, qui christianam fidem nunquam susceperunt,
 sunt ad fidem inducendi, non tamen cogendi.
 Q. 170. 13. 4. 1
 Inanis est poenitentia, quam sequens culpa coinquinat
 de poen. distin. 3. cap. inanis. quomodo intelligatur.
 Q. 188. 14. 2. 1
 In satisfactione tria sunt consideranda. Q. 202. 15. 3. 1
 In satisfactione plus attendenda est bonitas, q poenitentia.
 Q. 202. 15. 3. 1
 In homine malo duo sunt nature, & uitium. Q. 205. 15. 8. 2
 Intentio uocali orationi tripliciter applicatur quomodo
 per ipsum sit efficax oratio. Q. 215. 15. 6. 1
 Intentio nimia ad uerba, quæ dicuntur, impeditiua est
 orationis. Q. 215. 15. 6. 1
 Inueniens aliquid a fortuna, quando illud tenetur resti-
 tuere. Q. 225. 15. 7. 1
 Interpres in consistendo non est adhibendus, & quomodo
 faciendum cum sacerdos non intelligit linguam.
 Q. 250. 17. 4. 1
 In iustificatione impij, quatuor requirunt. Q. 261. 17. 2. 2
 In iustificatione prior est conuersio ad Deum, q auersio
 à peccato. Q. 262. 17. 3. 1
 In motu exteriori quamuis prior sit recessus quam ac-
 cessus in executione, tamen in intentione motoris,
 prius est accessus, quam recessus. Q. 262. 17. 3. 1
 Intellectus potest plura simul intelligere, quando unum
 ordinatur ad aliud, idem de uoluntate. Q. 265. 17. 6. 1
 Inferior non potest suum superiorem excommunicare.
 Q. 284. 18. 1. 1
 Inferior capellanus quando episcopum ligare, aut solue
 re potest. Q. 284. 18. 1. 1
 Inferior iudex aliquem iniuste excommunicans ipso iure
 suspensionem incurrit. Q. 292. 18. 2. 2
 Iniectio manuum illius difficilis, & enormis quamam sit.
 Q. 308. 18. 1. 1
 Iniiciens manus uolentis in alium, si hic sit clericus ille
 secularis, nunquid ingrediens ille religionem ponit à
 prelato illius religionis absolui. Q. 308. 18. 1. 1
 Inferior superiorem quando, & quomodo corripere po-
 test. Q. 316. 19. 2. 1
 Inductio testium quando præcedere debet denunciatio-
 nem. Q. 317. 19. 2. 2
 Indulgentijs remittitur portio poenæ a Deo taxatæ.
 Q. 328. 20. 1. 2
 Indulgentias potest ecclesia dispensare. Q. 328. 20. 1. 2
 Indulgentiæ tantum ualent quantum sonant, quomodo
 intelligitur. Q. 329. 20. 2. 2
 Indulgentiæ quomodo pertinet ijs, qui sunt in purgato-
 rio. Q. 330. 20. 3. 1
 Indulgentiæ quid pertinet existenti in peccato mortale.
 Q. 331. 20. 1. 1
 Indulgentiis uti possunt & religiosi & quomodo.
 Q. 331. 20. 2. 1
 Indulgentiis prelati non possunt sibiipsis dare, bene pos-
 sunt illis uti, quas alijs dederunt. Q. 331. 20. 3. 1
 Indulgentias malus episcopus, quare dare possit.
 Q. 331. 20. 1. 2
 Indulgentias etiam non sacerdos dare potest. Q. 332. 20. 2. 1
 Indulgentias concedere quibus de iure conueniat.
 Q. 332. 20. 3. 1
 Indulgentias dare quibus Papæ de iure concedit.
 Q. 332. 20. 3. 1
 In inferno sunt quatuor loca se habentia secundum sub-
 & supra, & quæ sint exponitur. Q. 336. 21. 3. 2
 Ingratitudo speciale quedam peccatum est. Q. 350. 22. 4. 2
 Ingratitudo quamam maior an. s. illa qua aliquis cadit ab
 innocentia, & illa qua eadit à uera poenitentia.
 Q. 351. 22. 5. 1
 Infirmatur quis in uobis inducat presbyteros, &c. Ia. 5.
 plurale ponitur pro singulari. Q. 356. 23. 1. 1
 In primitiua Ecclesia, quare non fuit necessaria tot ordi-
 num multiplicatio. Q. 371. 24. 3. 1
 In Christo non est masculus, neque femina. Apost. ad Ga-
 la. 3. quomodo intelligatur. Q. 389. 25. 1. 1
 In Christo Iesu non est seruus, neque liber. Apost. ad Gal.
 3. quomodo intelligatur. Q. 391. 25. 1. 1
 Infamia quid sit. Q. 395. 25. 1. 1
 Infames, qui repellendi sunt ab ordinum susceptione.
 Q. 391. 25. 1. 2
 Infamia quando per poenitentiam per actum aboleatur
 si aut non impedit amplius ordinum susceptionem.
 Q. 396. 25. 2. 1
 Infames infamia facti, quando ab ordinum susceptione
 sunt expellendi. Q. 397. 25. 3. 2
 In matrimonio contrahendo sensibile signum exigitur,
 & qua ratione. Q. 414. 27. 3. 2
 Inuitæ nuptiæ difficilis exitus consueuerunt habere.
 Q. 437. 29. 3. 2
 Integritas carnis non pertinet ad uirtutis uirginitatis ef-
 fectum. Q. 471. 33. 1. 1
 Integritas carnis perdi potest absque diminutione uirtu-
 tis uirginitatis. Q. 471. 33. 1. 2
 Incestus cum consanguinea vxoris quando impedit ma-
 trimonium. Q. 479. 24. 2. 2
 Inducere iuuenes ad ingressum religionis quado, & qua
 tum expediat. Q. 511. 38. 3. 2
 Ingressu religionis tria sunt consideranda. Q. 512. 38. 3. 1
 In commutatione voti quæ sunt attendenda. Q. 515. 38. 1. 1
 Intrare religionem cum proposito exeundi non est bon-
 num. Q. 516. 38. 3. 2
 Infideles contrahentes in gradu prohibito, recipientes
 que fidem quando sunt separandi. Q. 536. 40. 5. 1
 In

I N D E X.

In resurrectione tria sunt consideranda. Q. 567. 43. 2. 2
 Instant resurrectionis quantum hinc distet nemini, neq;
 naturali scientia, neque diuina reuelatione reuelatū
 fuisse credendum est. Q. 570. 43. 3. 1
 Indebitus quantitatis excessus uel nature errore, uel su-
 perfluitate materie à corporibus resurgentibus refeca-
 bitur. Q. 581. 44. 9. 1
 Infernus significat cruciatum æternum, & locū illius cru-
 ciatus. Q. 582. 44. 1. 2
 Infernus locus terræ est infimus, & qua ratione hoc fa-
 ctum sit. Q. 583. 44. 2. 2
 Influentia cœli nobilior simpliciter est, quæ in circumfer-
 rentia, quam quæ est in centro, & qua ratione.
 Q. 585. 44. 2. 1
 In poenas damnatorum quare solum ignis fiat mentio.
 Q. 593. 44. 10. 2
 In iudicio uniuersali non solum mentalis, sed uocalis et
 erit disceptatio; reificatio, & sententia diffinitiu.
 Q. 626. 47. 2. 1
 In iudicio uniuersali de omnibus operibus erit discepta-
 tio mentalis, uocalis uero fiat, uel de operibus miseri-
 cordiæ solum, uel de illis præcipue. Q. 626. 47. 3. 2
 In iudicio uniuersali omnes personaliter comparebunt.
 Q. 626. 47. 4. 2
 In iudicio uniuersali aliqui saluabuntur, qui non iudica-
 buntur, quomodo intelligitur. Q. 627. 47. 4. 1
 In iudicio iudicabuntur omnes quoad retributionem, non
 quoad discussionem. Q. 627. 47. 6. 2
 In iudicio solus Christus ut homo potestate delegata iud-
 icabit. Q. 628. 47. 7. 1
 In iudicio non debet idem esse accusator & iudex, tenet,
 quando in iudice potest esse error in intellectu uel obli-
 quitas in uoluntate. ibidem
 In iudicio Christus ab omnibus uidebitur in humanitate
 gloriosa licet aliter, & aliter. Q. 636. 48. 2. 1
 Intellectus humanus naturaliter appetit immediate Deo
 coniungi. Q. 660. 49. 6. 1
 Intellectus in uisione beata non est tantum passiuus, sed
 etiam actiuus. Q. 666. 49. 1. 1
 Intellectus agentis lumen requiritur, ad beatam uisionem
 cum lumine gloriæ. Q. 667. 49. 2. 1
 Ioseph magis propheta quam Pharao. T. 259. 23. 8. 2
 Ioannis Baptista non dubitauit Christum esse Deum & ho-
 minem. T. 277. 25. 3. 2
 Ioseph filius Rachelis plus à patre dilectus, q plures ex a-
 liis filiis suis. T. 424. 35. 1. 1
 Iob cur afflictus plusquam exigerent peccata sua.
 T. 448. 37. 1. 1
 Ioseph uoluit occulte dimittere eam, &c. Matth. 1. quo-
 modo intelligatur. Q. 443. 39. 2. 2
 Ioseph quare dimittere uoluit beatam Virginem.
 Q. 483. 35. 3. 2
 Ipse est liberator, atq; &c. Dan. 6. qd significet. Q. 1. c. 2
 Ipse autem autem baptizabit uos in S.S. & igne quid signifi-
 ficet. Q. 40. 3. 1. 1
 Ira unde causetur. T. 389. 26. 2. 2
 Irregularitas contrahitur aliquando sine peccato.
 T. 454. 37. 3. 2
 Irregularitas est de iure positio. Q. 167. 15. 2. 1
 Irregularis non sua culpa potest excommunicare, & si p-
 pria culpa, dummodo non prohibeatur à iure, etiam
 excommunicare ualet. Q. 281. 18. 4. 2
 Irregularis fit quæque homo ex actu uirtutis. Q. 391. 25. 3. 1
 Irregularitas bigamiæ non tollitur per baptismum.
 Q. 422. 27. 2. 2
 Iustitia originalis quomodo operabatur ut calor natura-
 lis Adæ non debilitaretur. S. 245. 19. 1. 2
 Iustitia originali fuit spoliatus Adam per peccatum.
 S. 246. 19. 2. 2
 Iustitia originalis data fuit primis parentibus non ut sin-
 gulares personæ. S. 257. 20. 3. 1
 Iustitia originalis fuit data toti nature humanæ in pri-
 mis parentibus. ibidem
 Iustitia originalis non fuisset transfusa ab Adam in par-
 uulos. S. 257. 20. 3. 2
 Iustitia originalis in primis parentibus tollebat omnem
 obliquitatem. S. 266. 21. 1. 2
 Iustitia originalis nunquam se potuit compati in pecca-
 to. ibidem
 Iustitia originalis non fuit gratia gratum faciens.
 S. 293. 24. 1. 2
 Iudicare peccatū dupliciter potest intelligi. S. 326. 43. 2. 2
 Iustitia originalis erat necessaria primis parentibus ad re-
 sistendum malo. S. 293. 24. 1. 2
 Iustitia originalis data fuit personæ pro natura tota, ideò
 per actum personæ non potuit recuperari. S. 363. 29. 1. 1
 Iustitia originalis includebat perfectam obedientiam ui-
 rium inferiorum ad superiores. S. 372. 30. 1. 2
 Iustitiæ originalis dispositio erat per naturam complem-
 tum uero per donum gratuitum. S. 376. 30. 1. 2
 Iustitia originalis complementum non fuit gratia gratū
 faciens, sed gratis data. S. 377. 30. 2. 2
 Iustitiæ originalis carentia post baptismum culpa non est.
 S. 397. 32. 1. 2
 Iustitia absolute dicta in quantum est rectitudo est obm-
 naturalis uoluntatis, & etiam naturalis cognitionis.
 S. 498. 40. 4. 2
 Iustitia & misericordia in Deo sunt æqualis nobilitatis.
 T. 300. 26. 6. 1. 1
 Iustitia prout est habitus inclinans ad reddendum unicui
 que quod suum est uera & propria uirtus dicitur.
 T. 387. 33. 3. 2
 Iustitia triplex acceptio. T. 387. 33. 3. 2
 Iustitia proprie dicta respicit non tantum debitum, sed
 etiam æquale. T. 389. 33. 3. 1
 Iustitia communissime sumpta idem est eadem cum alijs
 uirtutibus, sed ut habitus determinans uoluntatem ad
 recte operandum essentialiter differt ab alijs.
 T. 390. 33. 3. 2
 Iustitiæ acceptio quadriplex. T. 390. 33. 3. 2
 Iustitia est in uoluntate sicut in subiecto. T. 391. 33. 3. 1
 Iustitiæ actus est iudicare disponendo ea quæ sunt iuxta
 dictamen sententiæ iustæ. T. 391. 33. 3. 2
 Iudicium quadruplex. T. 391. 33. 3. 2
 Iustitia quomodo uir magis in iudice quam in subdito.
 T. 392. 33. 3. 1
 Iustitiæ aduersatur quis damnificando proximum quoquo-
 modo nisi ex legitima causa. T. 392. 33. 3. 1
 Iudicium potest esse ut in pluribus uerum quod non sit ut
 in pluribus rectum. T. 393. 33. 3. 2
 Iustitiæ partes integrantes sunt declinare à malo, & face-
 re bonum. T. 393. 33. 3. 1
 Iustitiæ partes subiectiue quæ sunt. T. 393. 33. 3. 1
 Iustitiæ distributiue, & iustitiæ commutatiue ratio.
 T. 393. 33. 3. 1
 Iracundia est exprobrabilis coram Deo, quam intempe-
 rantia in conspectu hominum e contra. T. 405. 33. 5. 1
 Iure nature superflua diuitum sunt pauperum quoad usū
 T. 456. 37. 3. 2
 Iurare per Deum aliquando licet, aliquando non licet.
 T. 469. 39. 1. 1
 Iurare per Deum quid. T. 469. 39. 1. 1
 Iurare per Deum cum iudicio, cum ueritate, & causa legi-
 tima est actus bonus, & laudabilis. T. 469. 39. 1. 1
 Iurare à malo est non iurantis, sed aliter non credentis.
 469. 39. 1. 2
 Iurare per creaturam quamuis in ea relucet uestigium di-
 uine ueritatis nisi nulla adsit fraus est actus licitus.
 T. 470. 39. 1. 1
 Iuramentū duplex, assertoriū & promissoriū & utriusq;
 descriptio. T. 470. 39. 1. 1
 Iuramentum cur adhibeatur. T. 470. 39. 1. 1
 Iuramenta à quocunq; recipi potest modo adsint eius
 comites discretio, ueritas. T. 471. 39. 1. 1
 Iurare non debet facile potestates, & sacerdotes. T. 471. 39. 1. 1
 Iuramentum solemnne non est recipiendum uel exigendum
 ante prandium nisi in aliquo certo casu. T. 471. 39. 1. 1
 Iurare quando non sit actus uirtutis. T. 471. 39. 1. 2
 Iurans dolose se aliquid facturum uel non facturum teneat id
 prestare, & in foro ecclesie, & in foro Dei. T. 472. 39. 2. 1
 Iuramentum coactum in foro ecclesie non est obligatoriū
 secus accidit in foro Diuino. T. 473. 39. 2. 1
 Iu-

I N D E X.

Iustificati cur ad baptismi susceptionem obligentur.
 Q. 51. 5. 3. 1.
 Iustificati si postea baptizentur quo baptismi effectus recipiant.
 Q. 51. 4. 3. 2.
 Ius naturale dicitur quod occultus peccator non publicetur a suo prelato.
 Q. 113. 9. 1. 2.
 Iudæ datum fuit sacramentum in ultima cœna, & quare.
 Q. 145. 11. 2. 1.
 Iudas per acceptionem bucellæ non accepit corpus Christi, sed pœnam tantum.
 Q. 145. 11. 3. 2.
 Iudæi quare tolerandi.
 Q. 170. 13. 4. 2.
 Iustitia in Deo sub duplici ratione consideratur.
 Q. 217. 15. 1. 2.
 Iustificatio impij de lege communi, non fit nisi præcedente conversione voluntatis ad Deum.
 Q. 261. 17. 1. 1.
 Iustificatio impij præcise accepta, fit in instanti, si autem considerentur etiam dispositiones, nequaquam.
 Q. 264. 17. 6. 2.
 Iustificatio impij, quamvis gratiæ infusio, & culpæ remissio sint de essentia, tamen essentialior est gratiæ infusio.
 Q. 265. 17. 7. 2.
 Iustificatio impij ordine naturæ posterior est culpæ remissione, & gratiæ infusione, huiusque redditur ratio.
 Q. 266. 17. 8. 1.
 Iustificatio impij, quamvis sit supernaturalis, non tamé est miraculosa.
 Q. 266. 17. 9. 2.
 Iustos creare, & impios iustificare licet sint æqualis potentia, hoc tamé est maioris misericordiæ.
 Q. 266. 17. 9. 2.
 Iudex ecclesiasticus, potestate clauium aperire, & claudere tripliciter potest.
 Q. 271. 18. 2. 2.
 Iudex neminem debet excommunicare nisi per mortali peccato, & peccato contumaciæ, uel qui contumacia est annexa.
 Q. 279. 18. 2. 1.
 Iudicis delegati remanet potestas donec per literas ab eo auferatur, ipseque ad eum fuerint delata.
 Q. 283. 18. 5. 2.
 Iuramentum in absolutioe excommunicati non est de necessitate absolutiois, sed ad cautelam.
 Q. 298. 18. 2. 1.
 Iudex ex sola fama, nullo existente accusatore, quâdo debet ex officio procedere ad inquisitionem.
 Q. 318. 19. 3. 2.
 Iudicem recusare quibus casibus liceat.
 Q. 320. 19. 2. 1.
 Iudices dati de assensu partium non possunt recusari.
 Q. 320. 19. 2. 2.
 Iustitia distributiua est in Deo, commutatiua uero imprie est secundum quid.
 Q. 416. 46. 1. 2.
 Iurans aliquam ducere in vxorem, an possit intrare religionem matrimonio non contracto.
 Q. 438. 29. 4. 5.
 Iuramentum non infringit qui illud in melius commutat.
 Q. 438. 29. 4. 1.
 Iuramentum quando magis obligat, quam votum.
 Q. 508. 38. 2. 2.
 Iudæis contrahere cum chananæis solum fuit prohibitum, & qua ratione.
 Q. 526. 39. 1. 2.
 Iustitiæ opera Deus prætermittere potest secundum exigentiam meritorum, uel demeritorum absolutè, non autem in comparatione ad condecensiam bonitatis suæ.
 Iudicium uniuersale futurum est.
 Q. 625. 46. 1. 1.
 Iudicium uniuersale quandiu sit duraturum, minimè certum est, probabile tamen est, quod non protendatur ultra horam.
 Q. 627. 47. 5. 4.
 Iudicium quinque modis potest alicui conuenire. ibidè.
 Iudicare auctoritate ordinaria & delegata appropriatur Christo, delegata uero auctoritate non est Christo appropriatum, sed proprium.
 Q. 635. 48. 1. 2.
 Iudicare appropriari potest pluribus personis secundum aliam, & aliam rationem. sicut sapientia appropriatur filio & spiritui sancto alia, & alia ratione. ibidè.
 Iudicis aduentum præcedent aliqua signa.
 Q. 636. 48. 3. 2.
 Iudicis tempore Sol & Luna quomodo obscurabuntur.
 Q. 637. 48. 5. 2.
 Iudicii tempore uirtutes cœlorum mouebuntur.
 Q. 638. 48. 6. 1.
 Iudicabit Christus in aere super motem Oliueti homines in ualle Iosaphat, & circa.
 Q. 638. 48. 7. 1.

L

Latria recte uirtus appellatur.
 T. 84. 9. 1. 1.
 Latria sumitur tripliciter.
 T. 84. 9. 1. 1.
 Latria diuersis nominibus nuncupatur.
 T. 84. 9. 1. 2.
 Latria est specialis uirtus.
 T. 85. 9. 1. 1.
 Latria non est uirtus Theologica, sed Cardinalis.
 T. 85. 9. 2. 2.
 Latria non est species, sed pars potentialis iustitiæ.
 T. 86. 9. 1. 1.
 Latria est nobilior inter omnes uirtutes morales.
 T. 87. 9. 1. 2.
 Latriæ cultus debetur humanitati Christi si intelligatur unita Diuinitati.
 T. 89. 9. 2. 1.
 Latriæ cultus exhibendus est sanctæ cruci in qua Christus est crucifixus.
 T. 90. 9. 2. 2.
 Latriæ cultus exhibendus est per aliquos corporales ritus.
 T. 92. 9. 2. 1.
 Laus, & honor differunt.
 T. 96. 9. 3. 1.
 Lachrymæ gemitus non sunt remedia contra tristitiam.
 T. 315. 27. 5. 2.
 Latriæ actus principalis qui sit.
 T. 449. 37. 2. 1.
 Latria, & pœnitentia inter uirtutes morales digniores censendæ sunt.
 Q. 198. 14. 2. 2.
 Latriæ munus quid sit.
 Q. 212. 15. 2. 2.
 Leuitas cordis est uia assentire dicto hominis, sed cito assentire summæ ueritati non est leuitas cordis, sed reûtitudo.
 T. 247. 23. 4. 1.
 Lex Dei quando dicitur pungere conscientiam nostrâ.
 Q. 83. 39. 2. 1.
 Lex Christiana dicitur lex perfecte libertatis, quia liberat a seruitute peccati.
 S. 532. 44. 1. 2.
 Lex naturæ quid.
 T. 347. 29. 1. 1.
 Lex continet præcepta moralia, cerimonialia, & iudicialia.
 T. 441. 37. 1. 2.
 Lex Diuina quomodo à naturali distincta.
 T. 443. 37. 1. 2.
 Lex Diuina ad quid data.
 T. 443. 37. 1. 2.
 Lex præcipit de magnanimitate, & magnificentia.
 T. 443. 37. 1. 2.
 Lex naturæ indispensabilis etiam à Deo.
 T. 447. 37. 1. 2.
 Lex naturæ est participatio quædam legis æternæ.
 T. 447. 37. 1. 2.
 Lex humana aliqua recte permittit, quæ iuste lege Diuina puniuntur.
 T. 455. 37. 3. 2.
 Lex uetus est spiritalis, & ciuilis.
 T. 480. 40. 1. 1.
 Lex uetus est aliquo modo poterat iustificare, non tamen ita facile, neque ita perfecte, sicut lex noua.
 T. 482. 40. 1. 2.
 Lex æterna Dei continet legem naturæ.
 T. 483. 40. 2. 2.
 Lex æterna quid.
 T. 483. 40. 2. 2.
 Lex humana secundum quid continetur in lege naturæ, lex uero diuina nequaquam.
 T. 484. 40. 2. 2.
 Lex naturæ non importat totam rationem legis diuinæ.
 T. 485. 40. 2. 1.
 Lex diuina importat totam rationem legis naturæ & aliquid superaddit.
 T. 485. 40. 2. 1.
 Lex natura quomodo sit, uel non sit eadem apud omnes.
 T. 485. 40. 2. 1.
 Legis natura est unicum principium.
 T. 485. 40. 2. 2.
 Legis diuinæ unicum principium primum quod est credere omnes articulos fidei reuelatos à prima ueritate.
 T. 486. 40. 2. 1.
 Lex noua continetur in ueteri lege sicut perfectum in imperfecto.
 T. 486. 40. 2. 2.
 Legis nouæ & ueteris finis idem.
 T. 486. 40. 2. 2.
 Lex diuina tota virtualiter continetur suis principiis.
 T. 387. 40. 2. 1.
 Lex diuina & uetus distinguuntur sicut perfectum ab imperfecto.
 T. 487. 40. 2. 1.
 Lex noua euacuat ueterem quantum ad cerimonialia.
 T. 487. 40. 2. 2.
 Lex uetus dicitur lex timoris, noua uero amoris, & per has radices inuicem distingueretur.
 T. 487. 40. 7. 2.
 Lignum uitæ quomodo fuit sacræ rei signum.
 Q. 8. 1. 1. 2.

Lex

I N D E X.

Lex noua lex libertatis, & quomodo.
 Q. 10. 1. 4. 2.
 Lamina aurea quid præfigurauerit.
 Q. 12. 1. 2. 1.
 Legalium cessatio, propter quæ fuit conueniens.
 Q. 23. 1. 4. 1.
 Legalia tempore passionis Christi uim amiserunt.
 Q. 23. 1. 4. 1.
 Legalia quomodo obseruari poterant ante diuulgationem euangelii.
 Q. 23. 1. 4. 1.
 Legalia quomodo reuocata a Christo.
 Q. 23. 1. 4. 2.
 Lex quando de necessitate obseruanda.
 Q. 45. 3. 3. 2.
 Liberum arbitrium diuinum est immutabile ante electionem & post.
 S. 91. 7. 1. 1.
 Liberum arbitrium in uia ante electionem, & post est mutabile.
 ibidem.
 Liberum arbitrium angelorum ante electionem est mutabile, post electionem est immutabile.
 ibidem.
 Liberum arbitrium angelorum toto conatu se conuertit, & ita amplius reuocari non potest.
 ibidem.
 Liberum arbitrium angelorum quomodo nunc post confirmationem ita sunt liberum sicut ante.
 S. 92. 7. 2. 1.
 Liberum arbitrium quando idem cum uoluntate & intellectu.
 S. 295. 24. 3. 1.
 Liberum arbitrium est ipsa diuina uoluntas formaliter.
 S. 295. 24. 3. 1.
 Liberum arb. non est habitus super additus intellectui, & uoluntatis realiter.
 S. 295. 24. 3. 1.
 Lib. arb. non inclinatur ad unam partem determinate.
 ibidem.
 Lib. arb. non dicit intellectum, uel uoluntatem simul, neque alteram per se modum habitus.
 ibidem.
 Lib. arb. est habitus animi liberi sui, quomodo intelligitur.
 ibidem.
 Lib. arb. non est potentia distincta ab intellectu, & uoluntate.
 ibidem.
 Lib. arb. non est potentia uoluntate superior.
 ibidem.
 Liber. arbit. est ipsa uoluntas, & intellectus simul.
 ibidem.
 Lib. arb. est in Deo.
 S. 324. 25. 1. 1.
 Liber. arbit. non est uertibile in Deo in creatura uero sic.
 ibidem.
 Lib. arb. in quibus non inuenitur.
 ibidem.
 Lib. arb. non est in brutis.
 S. 325. 25. 2. 1.
 Lib. arb. libertas triplex ut ab aliquo.
 S. 325. 25. 1. 2.
 Libertas a necessitate cogente maximè conuenit liber. arbit.
 ibidem.
 Libertas a misera nobis referuatur in patria.
 S. 325. 25. 1. 2.
 Libertas a peccato recipit magis & minus ita è libertas à miseria.
 S. 325. 25. 1. 2.
 Libertas à necessitate cogente non recipit magis, & minus.
 S. 326. 25. 1. 1.
 Libertas triplex ut ad aliquid.
 S. 326. 25. 1. 1.
 Libertas essentialis arbitrii non amissibilis accidentalis uero sic.
 S. 327. 25. 2. 1.
 Lib. arb. respectu actuum interiorum potest quodammodo cogi, alias non.
 S. 328. 25. 1. 1.
 Lib. arb. quando includit consilium.
 S. 329. 25. 2. 1.
 Lib. arb. cogi non potest a creatura.
 S. 329. 25. 1. 2.
 Lib. arb. natura licet possit destrui a Deo: manente tamen potestate libe. arbit. non potest illud cogere.
 S. 330. 25. 2. 2.
 Lib. arb. usus pro statu isto non potest haberi sine phantasmate.
 S. 332. 25. 1. 1.
 Liber. arbit. usus non potest haberi in somnis.
 S. 333. 25. 2. 2.
 Lib. arb. aut moueatur in his quæ sunt infra facultatem naturæ indiget motione generali, communis alijs creaturis, speciali uero ut mouentur in his quæ sunt supra facultatem naturæ.
 S. 355. 28. 1. 2.
 Lib. arb. indiget gratia gratis data ad obseruanda præcepta, secundum substantiam operis; gratia gratum faciente, secundum intentionem mandantis.
 S. 357. 28. 3. 2.
 Libertas duplex.
 S. 465. 38. 1. 2.
 Liberi arbitrii absolute non est libere uelle.
 S. 465. 38. 1. 2.
 Linea cur ab omni puncto non possit separari.
 T. 67. 6. 3. 1.

Liberum arbitrium Christi, & nostrum sunt proportionata secundum essentias non quoad actuales existências.
 T. 199. 18. 1. 2.
 Liberum arbitrium in nobis aggrauatur in bono opere, ex aggrauatione corporis.
 T. 189. 18. 1. 2.
 Liberi arbitrii diuersitas in Angelis, & in Christo.
 T. 192. 18. 2. 1.
 Liberati sumus per passionem Christi ab omni culpa, quantum ad sufficientiam, non quoad efficaciam propter multarum indispositorum.
 T. 199. 19. 1. 1.
 Liberatos esse ab omni culpa per Christi passionem uarie accipitur.
 T. 199. 19. 1. 1.
 Liberati sumus per Christi passionem à potestate diabolica.
 T. 200. 19. 1. 1.
 Liberati sumus à pœna æterna per passionem Christi.
 T. 200. 19. 1. 2.
 Liberati à pœna æterna accipitur tripliciter.
 T. 200. 19. 1. 2.
 Lymbus patrû, quare dicat infernus inferior.
 T. 201. 19. 1. 2.
 Liberati sunt omnes homines per Christi mortem à pœna temporali sufficienter, sed non efficienter.
 T. 201. 19. 1. 2.
 Lymbus Patrum ad quem descendit Christus, illuminauit ab ipso corporaliter.
 T. 230. 22. 3. 1.
 Liber uitæ ut est notitia prædestinationis Dei in & approbationis Diuinæ, est quid increatum.
 T. 336. 31. 2. 1.
 Liber uitæ similis libro militiæ.
 T. 357. 31. 2. 1.
 Liber uitæ tripliciter accipitur.
 T. 357. 31. 2. 1.
 Liber uitæ cur dicatur Christus.
 T. 357. 31. 2. 1.
 Libro uitæ scripta sunt bona tantum, & mala pœnæ.
 T. 357. 31. 2. 2.
 Liquor alius sanguini Christi permisceri non potest.
 Q. 155. 12. 1. 1.
 Liquor additus speciei uini transubstantiati, si postea ceperetur, reputetur benedictus.
 Q. 155. 12. 1. 2.
 Licet nos, aut Angelus de cœlo euangelizet uobis &c. Apostolus, ad Galath. 1. quomodo intelligendum.
 Q. 284. 18. 1. 1.
 Liberantur aliqui citius, aliqui tardius à purgatorio, & qua ratione id fiat.
 Q. 336. 21. 1. 1.
 Lignum, sœnum, & stipulam ædificant, &c. Apost. Cor. 3. quid significet.
 Q. 338. 21. 4. 1.
 Liber corporalis spiritualibus annexus, quomodo uenditur potest.
 Q. 388. 25. 3. 1.
 Liber contrahens cum ancilla, quam credit liberam esse durante ista credulitate irritum matrimonium redditur.
 Q. 489. 36. 1. 2.
 Liber contrahens cum ancilla, quam sit esse ancillam tantum efficit matrimonium.
 Q. 490. 36. 2. 1.
 Liber uolens cum ancilla manere, quam tempore contractus credit liberam esse, potest ab illa dimitti, quantum est ex ui matrimonij, ratione tamen promissionis tenetur ei.
 Q. 491. 36. 1. 2.
 Liber contrahens cum ancilla, quam credit esse liberam, per quod possit ab illa separari.
 Q. 491. 36. 2. 2.
 Loca quatuor in inferno.
 T. 228. 22. 2. 1.
 Locatum nobilissimum decet esse in nobilissimo loco.
 T. 232. 22. 4. 1.
 Locus specierum est intellectus.
 T. 359. 31. 3. 1.
 Locatum est in loco ratione quantitatis primo & per se.
 Q. 118. 10. 1. 2.
 Locutiones quasnam adhibere debemus in conuersione exprimens panes in corpus Christi.
 Q. 137. 11. 5. 1.
 Locum inferni dare, & ratione, & autoritatibus probatur.
 Q. 182. 44. 1. 2.
 Lucifer fuit de supremo ordine, & nobilior inter alios angelos.
 S. 83. 6. 1. 2.
 Lucifer præerat ordini terrestri, non immediate, sed mediantibus alijs sibi subiectis.
 S. 83. 6. 1. 2.
 Lucifer Cherub uocatur ob splendorem scientiæ.
 S. 84. 6. 1. 1.
 Lucifer dicitur archangelus quare.
 S. 84. 6. 1. 1.
 Lux creata in primo die causabat diem, & noctem, quomodo.
 S. 156. 13. 1. 2.
 Lux hæc uisibilis est forma quædam accidentalis, an d. 2. uerum.

I N D E X.

uerum sit. S. 158. 13. 3. I
 Lux elementaris & celestis, qua unitatem vnum sunt. S. 158. 13. 4. I
 Lux quare non sit genus ad lucem celestem & elementarem. S. 159. 13. 4. 2
 Lucis proprium est; lucere, & reducere colores in actum. S. 159. 13. 4. 2
 Lumen educitur de potentia medii. S. 160. 13. 1. 2
 Lumen educi in instanti. S. 162. 13. 2. 1
 Lux quid sit. S. 165. 13. 4. 1
 Luminaria an posita sint in vno corpore continuo, an non. S. 184. 14. 1. 1
 Luminaria moueri motu proprio præter motum suæ spheræ. S. 185. 14. 2. 2
 Lucifer appetiuit rem magis illicitam quam primi parentes. S. 267. 22. 2. 2
 Lucifer appetiuit rem prohibitam a lege æterna, & naturæ. S. 267. 21. 2. 2
 Lucifer appetiuit fortiori motu voluntatis, quam primi parentes. S. 267. 21. 2. 2
 Ludus alearum & taxillorum, quare magis per leges prohibeatur, quam torneamenta. Q. 226. 15. 8. 1
 Ludi taxillorum prohibitionis redditur ratio. Q. 226. 15. 8. 1
 Lucifer primo suo motu appetiit excellentiam. T. 399. 33. 4. 2
 Lumen naturale quid. T. 442. 37. 1. 1
 Ludi quinam impediunt poenitentiam. Q. 232. 16. 1. 2

M

Malitia nunquam uti debet, cum tota ratio eius ordinationis sit ex parte ordinatis, ipsam detestando. P. 20. 1. 2. 1
 Manifestatio alicuius personæ emanantis quinque requirit. P. 138. 15. 1. 2
 Manifestatio passiuæ personæ emanantis significat quid creatum. ibidem
 Magnitudo in diuinis vnica est numero. P. 182. 19. 1. 1
 Malum non est in Deo, nec per essentiam, neque per similitudinem. P. 320. 36. 2. 1
 Malitia non est tantum respectu culpæ, sed etiam per culpæ sequelam. P. 360. 40. 2. 2
 Malum non est semper culpa tantum. P. 360. 40. 2. 2
 Malum poenæ potest esse adeo. P. 372. 42. 2. 2
 Malum fornicationis, & bonum honorificationis parentum, quare non opponuntur. P. 405. 46. 1. 1
 Mali nulla est natura. P. 412. 46. 5. 2
 Malum sub ratione qua malum, non est uerum realiter fieri, nisi per accidens. P. 413. 45. 5. 1
 Malum fieri non est uerum ueritate rei. P. 413. 46. 5. 1
 Malum fieri non est bonum simpliciter. P. 413. 46. 6. 2
 Malum quomodo possit esse ordinabile. P. 414. 46. 7. 1
 Malum sub ratione deformitatis non est ordinabile per se. P. 415. 46. 8. 1
 Materia fuit a Deo creata, & non formata tantum. S. 15. 1. 2. 1
 Materia non esse quid pure possibile. S. 143. 12. 1. 1
 Materia tenet infimum actualitatis gradum in entibus. S. 143. 12. 1. 2
 Materia nihil repugnat, sed non est commune fundamentum omnium formarum. S. 144. 12. 2. 2
 Malus actus voluntatis deliberatiue non potuit præcedere in Angelo primum naturale actum voluntatis illius, & ita non potuit in primo instanti peccare. S. 64. 3. 2. 2
 Masculinum genus non dicit distinctionem nisi circa terminos personales. P. 98. 9. 2. 1
 Manifestatio alicuius ueritatis in intellectum, est ipsum docere. S. 123. 9. 3. 2
 Materia præsupponitur in omni operatione naturæ. S. 144. 12. 2. 2
 Materia esse ingenerabile, & incorruptibile. S. 144. 12. 2. 2
 Materia est de essentia compositi. S. 146. 12. 3. 2
 Materia determinatione completa terminatur per formam. S. 147. 12. 4. 1
 Materia an fuerit finem forma creata. S. 147. 12. 5. 2

Materia quæ fuerit creata sub forma completa. S. 148. 12. 6. 2
 Materia principium omnis potentialitatis. S. 149. 12. 6. 1
 Materia quare non sit vniuersa in omnibus rebus. S. 150. 12. 8. 1
 Materia fuit naturæ creata ante omnem diem. S. 149. 12. 7. 2
 Materia posse dicere distinctionem, & qualem, quomodo. S. 151. 12. 9. 2
 Materia quomodo sit in potentia ad infinitas formas. S. 152. 12. 9. 1
 Materia quando dicitur vna numero. S. 152. 12. 9. 2
 Materia quomodo se habeat ad receptionem formarum. S. 152. 12. 9. 2
 Materia vnius elementi non habet in se potentiam ad formam alterius elementi. S. 178. 14. 3. 2
 Materia hæc in se aliquid de quo fiunt forme. S. 199. 15. 1. 1
 Materia est principium intrinsecum compositi. S. 202. 15. 1. 1
 Materia essentia imperfecta. S. 202. 15. 1. 1
 Materia perfectionem participat per compositum, ibidem.
 Materia differentia quædam corruptibilium, & incorruptibilium. S. 214. 17. 1. 1
 Materia possibilis quid.
 Materia apta recipere animam intellectiuam, quæ sit. S. 221. 17. 5. 2
 Malum additum malo, quando auget. S. 279. 22. 3. 1
 Malum est obiectum lib. arb. ut defectibile. S. 329. 25. 2. 1
 Malum formaliter dicitur non ens, sed entitatis priuationio. S. 329. 25. 2. 1
 Materia quanto possibilior tanto nobilioris formæ capaxior. S. 404. 32. 2. 1
 Malum concrete sumptum est aliqua essentia, abstracte vero minime, sed priuatio boni. S. 418. 34. 1. 2
 Malum in moralibus secundum quod est differentia constitutiua, includit bonum quoddam priuationio boni coniunctum. S. 419. 34. 1. 1
 Malum sub ratione qua malum non est specifica differentia. S. 419. 34. 1. 1
 Malum inuenitur in rebus. S. 419. 34. 2. 2
 Malitia est carentia boni debiti. S. 419. 34. 2. 2
 Malum non existit in rebus ex prima institutione naturæ, vel sub ratione, qua existunt. S. 419. 34. 2. 2
 Malum est in bono sicut in subiecto. S. 420. 34. 3. 1
 Malum non est pura negatio, sed priuatio. S. 420. 34. 3. 1
 Malum non est in rebus sicut pars, vel proprietas. S. 420. 34. 3. 2
 Malum non opponitur bono in quo est in speciali, sed in generali. S. 420. 34. 3. 2
 Malum & bonum circunt omne genus. S. 420. 34. 3. 2
 Malum purum non datur. S. 421. 34. 4. 1
 Malum purum parere includit contradictionem, ibidem.
 Malum non datur quod non sit principium. S. 422. 34. 1. 1
 Malum culpæ non est a bono creato per se, sed per accidens. S. 423. 34. 2. 2
 Malum culpæ est a bono creato non sub ratione, qua natura est. S. 424. 34. 3. 2
 Malum culpæ non intenditur a voluntate, nisi per accidens. S. 424. 34. 3. 1
 Malum culpæ sub ratione qua malum nullam habet similitudinem cum bono. S. 424. 34. 3. 1
 Mali origo fuit a bono creato, ratione alicuius defectibilitatis in voluntate. S. 425. 34. 4. 1
 Malum, & non bonum differunt. S. 426. circa litteram.
 Malus actus voluntatis corrumpit bonum, in quantum est in uolente, quando verificatur. S. 431. 35. 2. 2
 Malum culpæ, & malum poenæ differunt. S. 432. 35. 2. 1
 Malus habitus voluntatis causatur a malo actu, in quantum est a uoluntate, & in uoluntate simul. S. 432. 35. 2. 1
 Malus actus uoluntatis nostræ non est motio successiua. S. 432. 35. 3. 2
 Malus actus voluntatis, potest esse secundum numerum

I N D E X.

merum remissior & intensior. S. 434. 35. 4. 1
 Malus actus voluntatis licet non sit res successiua eius tamen productio potest esse successiua. S. 434. 35. 4. 2
 Malus actus voluntatis aliquid potest corrumpere in ipsa uoluntate. S. 435. 35. 1. 2
 Malum maximum hominis consistit in defectu actus intellectus, & uoluntatis. S. 452. 37. 2. 1
 Malum poenæ opponitur bono creato. S. 452. 37. 2. 1
 Malum culpæ directe contrariatur diuino honori, ibidem.
 Mali actus voluntatis multipliciter differunt. S. 464. 38. 4. 1
 Malarum uoluntatum diuersi fines. S. 464. 38. 4. 1
 Malarum uoluntatum vnus finis consumptione non numero sed similitudine. i. afflictio æterna. S. 464. 38. 4. 1
 Malitia, vel bonitas, moralis, an sit differentia essentialis actuum hominis. S. 494. 40. 7. 2
 Malitia moralis primo & per se est in actu deordinato uoluntatis interioris. S. 509. 42. 1. 1
 Malitia in actu exteriori est per relationem ad actum interiorum. S. 509. 42. 1. 1
 Materia & forma respiciunt rei substantiam agens & finis actus. S. 515. 42. 1. 2
 Maternitas quid necessario exigit. T. 42. 4. 2. 1
 Magnanimitas cur dicatur ornatus aliarum uirtutum. T. 88. 9. 1. 1
 Mater Christi non est adoranda adoratione latriæ, sed hyperdulæ. T. 91. 9. 2. 2
 Materia adæquate informata aliqua forma non est possibilis ad contrariam priuationem. T. 113. 12. 1. 1
 Malum aliquid naturæ esse potest secundum se, quod tamen sit bonum ad aliquem finem. T. 182. 17. 1. 1
 Mala quomodo resurgant in Deo. T. 134. 14. 2. 1
 Materia prima debetur aliquis actus. T. 304. 27. 1. 1
 Malum præfens fortiorem impressionem facit, quæ malum absens. T. 315. 27. 5. 1
 Malum apprehensum ut de propinquo necessario futurum est vna causa tristitia. T. 315. 27. 5. 2
 Malus in quantum malus non est diligendus. T. 331. 28. 1. 2
 Matres cur tenerius ament filios, quam patres. T. 345. 29. 1. 1
 Maius meritum aliquando est diligere inimicum, quam amicam aliquando oppositum. T. 350. 30. 1. 1
 Malæ culpæ quare non sint scripta in libro uitæ. T. 357. 31. 2. 2
 Magnanimus cur aliquis dicatur. T. 373. 33. 1. 2
 Monstra in naturalibus dicuntur peccata naturæ. T. 379. 33. 2. 2
 Martirium sustinere est actus fortitudinis gratiæ. T. 399. 33. 4. 1
 Martirium est actus charitatis & iustitiæ. T. 399. 33. 4. 1
 Martirem non facit mors naturalis, sed uiolenta. T. 399. 33. 4. 1
 Martirij gloriam assecuti sunt innocentes occisi per gratiam Dei. T. 399. 33. 4. 2
 Martirij sustinentia est uirtus præstantior ut est actus iustitiæ, quæ ut est actus fortitudinis. T. 399. 33. 4. 2
 Magnificencia quid. T. 401. 33. 4. 1
 Martirium dignius uirginitate. T. 404. 33. 5. 2
 Malum poenæ est bonum simpliciter. T. 416. 34. 2. 2
 Magnanimi actus qualis. T. 443. 37. 1. 2
 Magnificencia actus. T. 443. 37. 1. 2
 Materia potest prædicari de artificiatibus. Q. 7. 1. 4. 2
 Matrimonium in le. nat. ad quid institutum. Q. 18. 1. 4. 2
 Matrimonij sacramentum quomodo dicatur institutum esse ad remedium. Q. 30. 1. 4. 1
 Materia propinqua conuenientius prædicatur de re artificiali quam remota. Q. 33. 3. 1. 1
 Martirium & poenitentia quomodo dicantur baptisinata. Q. 52. 4. 1. 1
 Materiam sacramenti representat illius effectum. Q. 86. 7. 1. 2
 Materiam sacramenti confirmationis quomodo fuit a Christo determinata. Q. 86. 7. 1. 2
 Materiam sacramenti confirmationis non solo tactu, sed episcopi benedictione consecratur. Q. 86. 7. 2. 3
 Manducare corpus Christi sacramentaliter cum dicitur, cuius assumptione determinet ly sacramentaliter. Q. 110. 9. 3. 1

Manducare corpus Christi sacramentaliter, & non spiritaliter quis potest, & e conuerso. Q. 110. 9. 3. 1
 Manducare corpus Christi sub specie non est necessarium ad salutem nisi semel in anno. Q. 110. 9. 3. 1
 Malis elemosina danda ad sustentationem naturæ non ad fomentum malitiæ. Q. 205. 15. 8. 2
 Materiam triplex acceptio. Q. 151. 12. 2. 1
 Matrimonium quomodo sit de iure naturæ. Q. 401. 26. 1. 1
 Matrimonij quadruplex institutio. Q. 402. 26. 2. 1
 Matrimonium quo ad effectum quando Deus institutum prædixit, factio instituit, uerbo benedixit. Q. 403. 26. 3. 1
 Matrimonium in quantum fuit in remedium quando fuit à Deo institutum. Q. 403. 26. 3. 1
 Matrimonio quomodo conformentur contrahentes passionem Christi. Q. 405. 26. 3. 1
 Matrimonium post peccatum, quando fuit sub præcepto. Q. 406. 26. 2. 2
 Matrimonium quomodo sit in genere relationis. Q. 408. 26. 1. 1
 Matrimonium quomodo sit sacramentum nou. leg. Q. 408. 26. 2. 2
 Matrimonium quando fuit institutum, non conferebat gratiam gratum facientem. Q. 408. 26. 2. 2
 Matrimonium tribus nominibus appellatur, eisque conuenientissime. Q. 413. 27. 1. 1
 Matrimonium quare sic dicatur, & non patrimonium. Q. 413. 27. 1. 2
 Matrimonium dissolui per mutuum dissensum quomodo potest. Q. 415. 27. 1. 2
 Matrimonium super quod fundatur. Q. 415. 27. 1. 2
 Matrimonium non consumatum religionis ingressu dissolui potest. Q. 416. 27. 2. 1
 Matrimonium quando genitalium abscissione dissoluitur. Q. 416. 27. 3. 2
 Matrimonium consumatum quomodo per utriusque coniugis ingressum religionis dissolui possit. Q. 418. 27. 4. 1
 Matrimonij triplex significancia. Q. 421. 27. 1. 1
 Matrimonium non potest contrahi ad tps. Q. 418. 18. 1. 1
 Matrimonium cum consensu sub conditione, quando sit ratum. Q. 429. 28. 2. 1
 Matrimonium clandestinum tripliciter dicitur. Q. 429. 28. 3. 2
 Matrimonia consensu clandestino contracta iure ecclesiæ abhorret, & damnat. Q. 429. 28. 3. 2
 Matrimonium contractum per consensum coactum, sit per subsequenti consensum tacitum, validum & uerum. Q. 436. 29. 1. 2
 Matrimonium metu contractum, ac iuramento firmatum est ipso iure nullum. Q. 437. 29. 3. 2
 Matrimonium inter Mariam, & Ioseph fuit perfectum, & quomodo. Q. 443. 30. 2. 1
 Maria, & Ioseph quomodo fuerunt ex eadem tribu. Q. 443. 30. 2. 2
 Matrimonium quare fuerit contractum inter Mariam, & Ioseph. Q. 443. 30. 2. 2
 Matrimonium non potest contrahi ex causa inhonestæ persone, sed per accidens. Q. 444. 30. 1. 1
 Matrimonium contractum ex inhonestâ causa, quare sit bonum. Q. 444. 30. 1. 2
 Matrimonij bonum essentialiale triplex. Q. 448. 31. 2. 2
 Matrimonij bonorum primum est bonum sacramenti. Q. 449. 31. 3. 1
 Matrimonij bona, quomodo oportet existere in intentione contrahentium. Q. 450. 31. 1. 1
 Matrimonij bona quædò sūt in obligatione. Q. 450. 31. 2. 2
 Matrimonium contractum temporibus prohibitis quo sit separandum. Q. 462. 32. 2. 2
 Matrimonium quomodo potest impediri. Q. 475. 34. 1. 1
 Matrimonij quot sint impedimenta. Q. 475. 34. 1. 1
 Maleficium quando impedit matrimonium. Q. 477. 34. 1. 1
 Matrimonium liberi cum ancilla contractum non ratificatum per sequentem carnalem copulam, dummodo non habeat certam de illius seruitute notitiam. Q. 490. 36. 1. 2
 Matrimonium quæ ratificet per facile manumissionem. Q. 490. 36. 2. 2
 Matrimonium in orientali ecclesia non impedit ordinem nisi sit bigamia. Q. 496. 37. 2. 2

I N D E X.

Matrimonium contractum post votū solemnē continen-
tiæ est dirimendum. Q. 513.38.2.2
Matrimonium inter infideles legitimū esse potest, nō ta-
men ratum, & qua ratione. Q. 527.39.2.2
Matrimonium infidelium excusat eorum carnalem con-
cubitum. Q. 528.39.3.1
Matrimonium contractum inter infideles, quorum alter
ad fidem conuertitur, quomodo dissoluatur, & qua de
causa. Q. 530.39.2.1
Matrimonium non impeditur consanguinitate vitra quar-
tum gradum. Q. 535.40.3.2
Malos cognituros sua peccata in iudicio specialis reddi-
tur ratio. Q. 571.43.1.1
Mali in iudicio cognoscendo bona, quæ aliquando fece-
runt magis cruciabantur. Q. 571.43.1.1
Mansiones in celo diuersæ non diuersa receptacula cor-
poralia intelliguntur, sed diuersi præmiorum gradus.
Q. 594.45.2.2
Memoria est origo actuum intellectus, & voluntatis.
P. 51.4.1.1
Mens non quia meminit sui, & intelligit se, aut diligit se
imago est Dei, sed quia potest, meminisse & intellige-
re, & eum diligere à quo facta est. P. 51.4.2.1
Mens non semper se cogitat scilicet in habitu. P. 54.4.2.1
Memoria intelligibilis est retinere habitualiter.
P. 54.4.2.2
Memorari ut est actus acquisitus non est de ratione ima-
ginis. P. 56.4.1.1
Metaphora conuenienter, de Deo dicitur. P. 296.34.1.2
Metaphisica est simpliciter prima scientia inter phisicas.
P. 93.8.2.1
Mensura rerum multiplex. S. 37.2.2.1
Mensura alia datur præter tempus & æuum. S. 37.2.1.1
Meritum originale quid sit. S. 257.20.3.1
Mulier fuit primo tentata ante virum, propter tria.
S. 263.21.3.1
Memoria & intelligentia, an sint distincte potentia.
S. 302.24.2.2
Memoria non est idem quod intellectus agens.
S. 302.24.2.2
Memoria habet conferuare speciem intelligibilem.
S. 302.24.2.2
Memoria pro obiecto habet omne ens. S. 302.44.2.2
Meritum respectu alicuius rei duplex est. S. 350.27.1.1
Meritum de condigno non ponit de necessitate obliga-
tionem in retribuente, sed sufficientem ordinationē,
remunerati ad remunerationem. S. 352.27.3.2
Meritum non potest esse nisi aliquis voluntarie operetur.
S. 430.35.1.2
Meritum potest duplicem habere respectum ad premiū,
sive accidentale sive essenziale. S. 493.40.4.2
Medicina spiritualis contra morbum peccati fuit Incarnatio.
T. 13.1.2.1
Meriti cuiuscunque fundamentum fuit Incarnatio Christi.
T. 43.4.3.2
Meritoria causa omnium effectuum prædestinationis no-
stræ. T. 103.10.4.2
Meruisse Christum, & magnum fuisse eius meritum nul-
lo modo negandum est. T. 188.18.1.2
Mereri ut quis possit tria requiruntur. T. 188.18.1.2
Meruit Christus ab instanti suæ cōceptionis. T. 189.18.1.1
Meruit Christus in sua conuersatione. T. 190.18.1.1
Meruisse Christum in eius passione quis neget?
T. 190.18.1.2
Meruit sibi Christus gloriam sui corporis. T. 192.18.2.2
Meruit nobis Christus ianuam paradisi apertionem.
T. 193.18.2.2
Meruit Christus mentio condigni sufficienter per suam
passionem omnibus nobis gratiam gratam facientem.
T. 194.18.2.2
Meritum passionis Christi, quare non profit patientibus
actu pœnam æternam. T. 200.19.1.2
Mediator Dei & hominum est solus Christus. T. 204.19.2.1
Mediator nō dicitur quod quilibet facit pacē iter partes. T. 204.19.2.2
Mediatoris nomen conuenit Christo non secundum nat-
uram humanam absolute consideratam, sed quatenus

in psona Christi est unita diuinæ naturæ. T. 204.19.2.2
Mediatorem esse, & medium esse differunt. T. 205.19.2.1
Meritum auget uel minuit facilitas, aut difficultas ex par-
te actus, nō aut ex parte habitus operantis. T. 239.23.1.1
Medium diuerso modo sumitur in uirtute intellectuāli,
& morali. T. 241.23.1.1
Meritum oē cōsistit in dilectione charitatis. T. 351.30.1.2
Meretricium cur non prohibeatur. T. 455.37.3.2
Mendacium in quo consistat. T. 457.37.3.2
Mendacij materia, forma, definitio, & effectus mendacii
qui nam sint. T. 460.38.1.1
Mendacium omne peccatum est. T. 460.38.1.2
Mendacium non est quidquid figurate fit, aut dicitur.
T. 461.38.1.1
Mendacium quodcumque per accidens potest euadere pec-
catum mortale quamuis per se non omne mendacium
sit tale, sed illud tantum quod opponitur dilectioni Dei
& proximi. T. 462.38.1.1
Mendacium per se veniale propter multas circumstantias
fieri potest mortale. T. 462.38.1.1
Mentiens quis se laudando grauis peccat ceteris paribus
quam qui mentitur se vituperando. T. 463.38.1.1
Mentiendi habitus est in voluntate sicut in subiecto.
T. 464.38.1.1
Mentiendi habitus reductione opponitur uirtuti iusti-
tiæ. T. 465.38.1.1
Medicina contra morbum peccati quæ. Q. 9.1.2.1
Membra sunt instrumenta uoluntatis. Q. 185.14.2.1
Mendicantes ostiatim quare non teneantur ad ieiunan-
dum. Q. 208.15.4.2
Motus duplex. Q. 432.29.1.2
Media nocte clamor factus est, &c. Matth. 25. quid signi-
ficet. Q. 569.43.2.2
Merita, & demerita, tum propria, tum aliena a beatis
unico intuitu in iudicio uideri poterunt. Q. 572.43.3.1
Membra corporis omnia in iudicio resurgent. Q. 574.44.1.2
Membra idem numero, ex eadem materia reintegrabi-
tur in resurrectione. Q. 578.44.5.1
Membra feminea in resurrectione non erunt accommo-
data ueteri vsui, sed nouo decori, & qui hic erit.
Q. 581.44.10.2
Mereri, & impetrari per orationem deberent, & quo-
modo. ibidem
Missio conueniens creaturæ, & diuinæ personæ non sunt
eiufdem rationis. ibid.
Missio non potest esse ab æterno sed ex tpe. P. 139.15.2.1
Missio quo conueniat Filio, & Spiritui Sctō. P. 139.15.1.2
Missio includit emanationem personæ, de cōintellectu,
non de principali significato. P. 141.15.1.1
Missionem non conuenire toti Trinitati, hoc est ratione
connotati. P. 141.15.1.1
Missio Filii, & Spiritus Sancti, non est eadem, nec fit per
eamdem. P. 142.15.1.1
Missio proprie dicta non est vnus psonæ tm. P. 142.15.2.2
Missio uisibilis Spiritus sancti fuit admodum necessaria.
P. 147.2.2
Missio Spiritus sancti quæ fuit facta Christo fuit ad signi-
ficandam in eo plenitudinem gratiæ. P. 150.16.5.1
Missio facta apostolis post Resurrectionem fuit ad signifi-
candam plenitudinem redundantia in administratione
sacramentorum. P. 150.16.5.1
Minister malus baptismi, quando mortaliter peccat.
Q. 68.5.3.1
Misericordiæ diuinæ consonum fuit dare angelos ad cu-
stodiam hominum. S. 135.11.1.2
Miraculorū operatio pertinet ad prophetiā. T. 261.23.8.1
Miracula facit Deus aliquando per prauos homines.
T. 263.23.8.1
Misericordiam Dei contemnere peius est peius q̄ eiufdē
iustitiam paruipendere. T. 300.26.6.1
Miraculorum operatio quæ magis tribuitur fidei, q̄ chari-
tati. T. 326.27.9.1
Miles tria debet præcipi, & hō sui debet Deo. T. 446.37.1.1
Militiæ deputatorum ad constantem confessionem passio-
nis Christi quilibet ascribi potest. Q. 90.7.2.1
Missia una à pluribus sacerdotibus celebrari nō repugnat. Q. 100.8.2.1
Mini-

I N D E X.

Minister in Eucharistia sacr. nihil facit præter uerba pro-
ferre. Q. 102.8.1.1
Mixtio extranei grani cum grano tritici, quādo tollit nec
ex isto fiat apta materia sacri altaris. Q. 139.1.1.2.2
Missam a Sacerdote bono audire melius est, quam a ma-
lo, & qua ex causa. Q. 161.15.1.2
Missam a publicis peccatoribus audire quando prohibe-
tur. Q. 162.13.4.2
Missæ solennis quare tribus locis instituta est celebrari.
Q. 162.13.3.1
Missæ tres in nocte Natiuitatis ad triplicem statum legis
significandum celebrantur. Q. 165.13.4.1
Missæ quare non celebratur in die Parasceue. Q. 165.
13.4.1
Missam celebrare in loco non sacro non licet, & quare id
factum sit redditur ratio. Q. 165.13.1.2
Miraculum quot in sui ratione includat. Q. 266.17.9.2
Miraculum dicitur opus arduum, præter cursum natu-
ræ, & insolitum, & qua ratione. Q. 266.17.9.2
Milites principi excommunicato quando obedire nō te-
nentur, & quando sic. Q. 299.18.1.2
Missæ semper ualet, & alia bona, quæ facit homo ut mini-
ster Ecclesiæ, licet malus. Q. 602.45.4.2
Misericordia non est cōtra iustitiam, licet effectus mise-
ricordiæ sit præter iustitiam, ut iustitia accipitur pro
condemntia bonitatis. Q. 519.46.4.2
Misericordia est in Deo quoad essenziale, non quoad ac-
cidentale. Q. 420.46.1.1
Misericordia quomodo in Deo est prius secundum ratio-
nem intelligendi, quam iustitia, & è conuerso. Q.
621.46.2.1
Misericordia, & iustitia, quomodo sunt in omni operæ
Dei, & quomodo non. Q. 622.46.3.1
Motus procedendi in sacra Theologia, multiplex insinua-
tur. P. 112.1.7.1
Motus in Deo intelligi debet pro voluntate benignitatis
paternæ. P. 86.8.1.1
Motus in quantum est a mouente est actio, ut uero est in
mobili dicitur passio. P. 100.9.2.2
Modus existendi angeli in spatio, non est imaginabile.
P. 328.37.2.2
Mortis causa. S. 195.15.1.1
Motus naturalis mixtorum sequitur illam partem ad
quam mouentur elementa passiuæ. S. 197.15.2.2
Moralitas non est de differentia essentialis hominis.
S. 247.19.1.2
Motor mouens principaliter, & effectiue nobilissimus,
quando. S. 299.24.5.2
Motus alicuius potentia naturalis, naturalis est etiā sup-
posito cui illa potentia est naturalis. S. 317.24.3.1
Motus naturalis sensualitati, est etiam naturalis homini.
ibidem.
Motus quo homo mouetur frænata ratione naturalior
est ipsi ut homo. ibidem.
Motus quo mouetur homo secundum impetum sensua-
litaris naturalior est homini sub ratione qua animal.
ibidem.
Motus naturalis homini per naturam speciei quis ille sit.
ibidem.
Mors debuit infligi primis parentibus propter peccatū.
S. 368.29.2.1
Mors infligta primis parentibus non fuit per appositionē
sed per ablationem originalis iustitiæ. S. 368.29.2.1
Motus uoluntatis primus est circa finem. S. 465.38.1.2
Morales uirtutes in Christo, quæ non reperiuntur. T.
120.13.1.2
Modus cognoscendi naturalis respondet naturali modo
essendi ipsius cognoscentis. T. 128.14.1.2
Modus intelligendi nobilior est multa per species paucio-
res intelligere, & minoris diuersitatis, quam per plures,
& maioris diuersitatis. T. 147.24.4.2
Modus quare non curent homines. T. 165.15.3.1
Mortem potuisset euadere Christus. T. 165.15.3.1
Moriendi necessitas fuit in Christo non contracta, sed as-
sumpta. T. 175.16.1.1
Moriendi necessitas in Christo non fuit subiecta uolunta-

ti humanæ ipsius Christi. T. 175.16.1.2
Mors in quo consistat. T. 176.16.1.2
Mors Christi miraculosa. T. 177.16.1.1
Mors Christi cur tam cito secuta fuerit. T. 177.16.1.1
Modus omnis secundum quem res se habet, nisi præest
qualitas. T. 237.23.1.1
Motus quando nam sit ante quietem. T. 287.26.1.2
Motus intelligendi ordine naturæ præcedit actum uolen-
di. T. 321.27.7.2
Motus amoris est magis uitiuus sui subiecti cum suo ob-
iecto. T. 325.27.9.2
Mori pro salute patriæ nisi salua anima non est iuxta ra-
tionis iudicium. T. 400.33.4.1
Modestia quid. T. 407.33.5.2
Monacho facilius indulgeretur ut ascendat ad præsulatū
quam præfuit ut ad monachatū descendat. T. 424.35.1.1
Mortaliter peccant seculares qui cum possint die Domi-
nico Missam non audiunt. T. 451.37.2.2
Morbi, & infirmi statui remedia sunt commensuranda.
Q. 26.2.2.2
Modus tenendi puerum in baptismate, & quid significet.
Q. 43.3.3.2
Monachus quomodo potest eleemosynam facere. Q.
204.15.6.2
Modus exprimendi personam absoluentem, & absolutio-
nis actum in singulari, uel in plurali, non pertinet ne-
cessario ad essentialia sacramenti. Q. 259.17.8.2
Motus disponentes impium ad sui iustificationem. Q.
264.17.6.2
Monachi superiori excommunicato obedire non tene-
tur. Q. 300.18.3.2
Monitio secreta quando denunciationem præcedere de-
beat, & qua de causa. Q. 316.19.3.2
Moyse expressius quam Aaron figurabat Christum,
Q. 377.24.3.2
Morbum carnalis concupiscentiæ efficacius possunt homines
temperare per exercitium meditationum, &c.
quam per matrimoniale concubitum. Q. 406.26.2.2
Moniale benedictam cognoscere maius peccatum est,
quam alienum violare thorum, & additur ratio. Q.
484.35.5.2
Mortui qui in Christo sunt resurgent primi, deinde, &c.
Apost. 1. ad Thess. 4. quomodo intelligat. Q. 567.43.1.1
Momentum, de quo Apost. 1. Corint. 15. quid significet.
Q. 567.43.1.1
Mortui in quibus locis resurgent. Q. 568.43.3.1
Mortui quomodo dicuntur non habere partem in ope-
re, quod sub Sole geritur. Q. 597.45.1.2
Moyse, & Samuel si steterint coram me, &c. quomodo
intelligatur. Q. 613.45.3.1
Motus corporum cœlestium cessabit in mundi inuouatio-
ne. Q. 639.48.2.2
Motus corporum cœlestium cessabit in illo situ, in quo
creata fuerunt. Q. 640.48.3.2
Motus corporum cœlestium cessatio non est sufficiens
causa non agendi, nec patiendi elementa adinueniem.
Q. 642.49.4.1
Mortale quomodo ponitur in diffinitione hominis.
Q. 676.49.2.1
Motor proprius quinam proprie dicitur. Q. 700.50.3.2
Mutatus non dicitur Deus, licet de non agēte actionem
exteriorem factus sit agens. P. 86.8.1.1
Mutatio annihilationis Deo conuenire non potest. P.
86.8.1.1
Mutationem esse in missione, an uerum sit, & quomo-
do. P. 139.15.1.2
Multitudo, vnum a quo originem trahit supponit. P.
28.2.1.2
Mutatum esse primum, non potest dari in motu angeli.
P. 334.37.4.1
Mutabilitas respicit eas ut sunt in effectu, non ut adeo
intellectæ. P. 340.38.5.2
Mundum quomodo potuerit melius facere Deus. P.
390.44.1.1
Mutatio omnis accidens est quoddam. S. 8.1.4.1
Mundialis machina est ex nihilo. S. 14.1.2.2
Mundus

I N D E X.

Mundus factus est non tantummodo quantum ad formam, sed etiam quantum ad materiam. S.15.1.2.1
Mundum ab aeterno potuisse creari, quare non fuit possibile. S.17.1.4.2
Mundus multipliciter sumitur. S.19.1.1.2
Mundus maior, & minor, non in omnibus assimilantur. S.224.17.1.1
Mulier fuit facta de costa viri dormientis. S.232.18.1.2
Mulier & vir ad paria obligantur. S.232.18.1.2
Mulier allegorice representat Ecclesiam. S.233.18.1.1
Mulier non fuit producta de costa viri secundum rationem feminalem, sed causalem, & primordiale. S.236.18.3.1
Mulierem in statu innocentiae ex copula carnali amisisset virginitatem. S.254.20.4.1
Mulier quare mota ad comedendum de ligno vetito. S.275.22.3.1
Mulier grauius peccauit quam vir. S.275.21.3.1
Mulier in virum peccauit suadendo. S.275.22.3.1
Mulier si sola peccasset filij non nascerentur subiecti poenalaribus. S.276.22.4.1
Mutatio instantanea non praecedit tempore suum terminum. T.24.2.2.1
Munera Abel quomodo fuerit Deo accepta. Q.13.1.4.1
Mutatio circa formam baptismi, sex modis fieri potest, & quibus. Q.37.3.3.1
Mutatione circa formam sacramenti, quando tollitur virtus sacramenti, & quando non. Q.37.3.3.2
Mutationes naturales sunt tres, totidemque supernaturales. Q.136.11.5.2
Mutatio illa mirabilior in cuius termino a quo minus est de possibilitate ad terminum ad quem. Q.137.11.6.2
Mulieres praegnant quare non teneantur ad ieiunium. Q.207.15.4.2
Mulier presbytero parochiali, etiam crimine cum ipso perpetratum tenetur confiteri, quandoque tamen potest abstinere alteri confitendo. Q.259.17.7.1
Multae fuere signa rerum sacrarum in l.na. quae tamen sacramenta dici non debent, nisi late. Q.19.1.4.1
Munus quodcumque ex pacto tribuens pro spiritualibus simoniam admittit. Q.388.25.3.1
Mulieres nec de iure, nec de facto ordines suscipere valent. Q.389.25.1.1
Mulieres ordines non debere suscipere, quare sit institutum. Q.389.25.1.1
Mulier in respectu viri statum subiectionis habet. Q.389.25.1.1
Mulier quae contraxit per consensum coactum subsequente carnali copula, validum matrimonium reddit. Q.437.29.2.1
Mulier praegrans frequenter plus appetit concubitum, quam quando non est praegrans. Q.458.32.2.1
Mundus per ignem purgabitur. Q.629.47.1.1
Mundi innouatio non erit realiter sua purgatio. Q.639.48.1.1
Mundus quando innouabitur, lux corporum caelestium, & elementorum augebitur. Q.42.49.5.2
Mundus quando innouabitur, vegetabilia, & omnia bruta non remanebunt. Q.643.49.6.2
Mundo innouato eidem numero existenti nihil ad eius bonitatem Deus potest addere. Q.644.49.7.1

N

Natura quare nihil agat frustra. P.3.1.2
Natura cognita, non propterea cognoscitur statim eius secretissima operatio. P.72.6.3.2
Natura & intellectus in diuinis ratione differunt. P.72.6.3.2
Natura diuina in patre est quo pater potest generare, cum modo tamen habendi eam. P.76.7.1.1
Natura diuina dicit quid, modus autem habendi eam, non ab alio dicit ad aliquid. P.76.7.1.1
Natura diuina dicitur propria patris, considerata, vt non ab alio. P.76.1.1.1
Natura diuina, quauis in P.F. & Sp.S. eadem numero sit,

tamen solus pater habet eam non ab alio. P.77.7.2.1
Natura non impedita sine mora exit in actionem. P.99.9.1.1
Natura vniuersalis in abstractione non praedicatur de seipsa in concretionem. P.189.19.2.1
Natura quomodo fit ratio ordinis. P.194.20.4.2
Naturae ordo originis admittitur, non tamen essentiae. ibidem.
Natura in diuinis, & proprietates non faciunt compositionem. P.212.23.1.1
Natura in quantum natura non distinguit inter ea, quae sunt realiter vnam. P.394.44.6.2
Natura creata non potest dare permanentiam sine fine effectibus suis, sicut virtus increata. S.14.1.1.1
Natura humana intellecta praeter vnitatem & multitudinem, intelligitur non vt multiplicata. S.54.3.1.2
Natura recta ex toto suo conatu naturaliter tendit in suum principium. S.64.3.2.2
Natura inferior potest elicere cum supernaturali adiutorio fortioerem motum, quam superior cum minori. S.81.5.3.2
Natura non potest aliquid facere non de aliquo, nec resolueri in nihil. S.144.12.2.2
Natura quid denotet. S.199.15.1.2
Naturam esse fundamentum alicuius conuenientiae, tripliciter potest esse. S.208.16.1.1
Naturam peioratio per peccatum originale non est in paruo per actum suae voluntatis. S.222.17.5.1
Naturae peioratio in paruulo vnde sit. ibidem.
Naturam humanam constituta est anima, & corpore vni est esse. S.243.19.1.2
Naturale erat posse generare filios ante peccatum per copulam carnalem. S.251.20.1.2
Naturalia pura in primis parentibus non sufficiebant ad resistendum malo. S.293.24.1.2
Naturalis cognitio veri, & naturalis dilectio boni non sunt sufficientia principia spiritualis vitae. S.359.28.1.1
Naturalis facilitas ad bonum quomodo non fit magis meritoria. S.366.29.2.2
Naturalis bonitas humanae naturae in quo consistat. S.374.30.2.2
Natura humana ante peccatum nulli poenalaritati erat subiecta. S.375.30.1.2
Natura humana potuit a deo creari subiecta poenalaritati. S.375.30.1.2
Natura humana licet potuerit creari a deo subiecta poenalaritati, non tamen haec poenalaritas sit punitio. S.375.30.1.2
Naturalis appetitus accipitur dupliciter. S.393.31.3.1
Naturalis aptitudo in anima ad virtutem quomodo habeat infinitos gradus in potentia. S.437.35.2.2
Natura tripliciter accipitur. S.458. circa litteram.
Naturalis determinatio voluntatis ad volendum finem non repugnat libertati. S.465.38.1.2
Natura non assuescit in contrarium. S.486.39.2.1
Naturalis cognitio, & dilectio disponunt ad virtutem politicam. S.487.39.3.2
Naturam humanam assumpsit Christus mediantibus partibus ordine executionis, ordine vero intentionis agens assumpsit partes mediante natura. T.21.2.2.1
Natura diuina assumpsit naturam humanam in incarnatione Christi. T.48.5.1.1
Natura diuina abstractis ab ea personalitatibus simpliciter non potest aliquam aliam naturam assumere. T.49.5.1.1
Natura humana Christi quare nunquam fuit persona. T.50.5.2.2
Natura humana Christi est singularis, & indiuidua. T.58.6.1.1
Natura diuina & humana sunt de ratione hominis Christi. T.59.6.1.2
Natura humana in Christo conuenit esse praedestinata. T.76.7.2.1
Natura diuina non est nata de Virgine Maria. T.77.8.1.2
Naturae humanae in Christo vere conuenit esse natam de Virgine. T.78.8.1.1
Naturam diuinam esse hominem identice verum est. T.79.8.1.1

Natura

I N D E X.

Natura diuina non admittit in se culpam, aut poenale defectum. T.156.15.1.1
Naturae defectus duplex. T.157.15.1.1
Natura humana Christi non prius fuit in actu reali, nec duratione, nec natura, quam esset vnita verbo. T.192.18.2.1
Naturam humanam reparari congruum fuit ex parte Dei, & ex parte hominis. T.208.20.1.1
Naturam humanam reparari quomodo fuerit necessarium. T.208.20.1.2
Naturam humanam per satisfactionem reparari conuenientissimum fuit. T.209.20.1.2
Natura humana non est pars filij Dei. T.220.21.2.2
Natura integra dicebat hominem plus se debere diligere, quam alium. T.361.31.3.2
Natura artificiorum est ex parte materiae. Q.33.3.1.1
Natalium defectus quomodo ordinis susceptionem impediatur. Q.390.25.3.2
Natalium defectus quibus rationibus ordinis susceptionem de iure impediatur. Q.390.25.3.2
Natalium defectum patientes ad ordines non possunt promoueri dignitates, beneficiaque obtinere absque dispensatione speciali, quamuis sine istam, religionem ingressi post professionem ad ordines valeant promoueri. Q.390.25.3.2
Nati ex matrimonio inter affines contracto, quomodo sint legitimi. Q.542.41.3.1
Negatio dicitur differre secundum rationem, vel cooperatur ad differentiam secundum rationem. P.223.24.3.2
Negatio compositionis cogitari non potest, non cogitando negationem diuisionis. P.223.24.3.2
Negatio importata nomine incommunicabilitatis fundatur super aliquam proprietatem distinguentem. P.230.25.1.1
Negatio nullam rem ponit, licet sit specialis. P.255.28.1.2
Negatio proposita relationi, prohibet praedicationem generis de re, non reductionem ad illud genus. P.255. dist. 28.1.2
Negationes sunt entia rationis. S.6.1.2.1
Nestorij error circa maternitatem sacratissimae Virginis. T.42.4.2.1
Necessitas coactionis tollit rationem meriti, & demeriti. T.113.12.1.2
Necessitas moriendi in Christo, & in nobis diuersa. T.175.16.1.1
Necessitas reparandi hominis duplex. T.208.20.1.2
Necessario credenda ad salutem quanam sint. T.275.25.2.1
Necessitas coactionis tollit rationem meriti, non tamen hoc facit necessitas, quae est ex obligatione praeepti. T.388.33.3.1
Nemo nascitur ex aqua, & Sp.S. nisi volens, Io.9. quomodo intelligendum. Q.77.6.3.1
Ne suscipias peccatorem. Eccl.12. quomodo intelligatur. Q.205.15.8.2
Negociatio quomodo fit, & a qua abstinendum a poenitentibus sit. Q.233.16.2.1
Nemo militans Deo implicet se, &c. Apost. 2. ad Thim. 2. quomodo exponendum. Q.333.16.2.1
Necesse est vt veniant scandala, quomodo intelligatur. Q.121.38.1.1
Necesse est corrumpi, quod palpatur, quomodo intelligatur. Q.676.49.2.1
Nisi quis renatus fuerit, Io.3. quid significet. Q.45.3.2.1
Nisi manducaueritis, &c. Ioan.6. quomodo intelligatur. Q.146.11.6.2
Nomen semper significare intendit aliquid distincte: nullus enim rei imponit nomen, quam nescit. P.30.2.2.1
Notitia & amor possunt nominare habitus, & actus. P.55.4.1.2
Nomen Deus, non potest habere pluralem numerum, nisi incongrue. P.62.5.3.2
Nomen Deus imponitur ad significandam rem tale, quae non est multiplicabilis realiter, & de cuius pleno conceptu est ratio singularitatis. P.62.5.3.2
Nomen Dei est incommunicabile. P.62.5.3.2

Nomine Dei intendimus significare directe ipsam diuinam essentiam. P.63.5.3.1
Notio qua pater est genitor, est de ratione potentiae generandi. P.76.7.1.2
Notio dicitur quasi formalem distinctionis rationem. P.98.9.2.1
Notio significat rem vt in alio existentem. P.98.9.2.1
Nomen causae in diuinis non habere locum quare. P.118.12.1.1
Nomine amoris, & Spiritus sancti personaliter dicti importatur eadem proprietates. P.172.18.2.2
Nomen amoris dicitur per comparisonem ad modum procedendi Spiritus vero sancti ad spirationem passiuam. P.173.18.2.1
Nomine Spiritus sancti significatur persona cum proprietate illa qua refertur ad principium a quo spiratur. P.175.18.6.1
Numerus vere non ponitur in diuinis. P.188.19.1.1
Nomine Trinitatis signatur numerus quantum ad distinctionem numeratorum per suas personales proprietates. P.188.19.1.1
Nomen significare cum qualitate quid. P.200.22.1.1
Nomina quibus nominamus Deum non sunt synonyma. P.203.22.2.2
Nominum essentialium diuersitas est ex parte intellectus nostri. P.203.22.2.2
Nomina translata non dicuntur, nisi vbi transitio est rationem rei significata. P.206.22.4.2
Nomina quae dicuntur de Deo secundum substantiam. P.207.22.5.1
Nomen qui maxime Deo est proprium. P.208.22.6.1
Nomen personae conuenienter dicitur de Deo. P.212.23.1.1
Nomen personae in diuinis impositum fuit ad significandum suppositum distinctum relatiua proprietate. P.212.23.1.1
Nomen substantiae, quomodo conuenientius dicitur de Deo, quam de creatura. P.212.23.2.2
Nomen essentiae, an competat Deo. P.213.23.3.1
Nomen essentiae importat supereminentiam super essentias creatas. P.213.23.3.1
Notiones in diuinis sunt quinque tantum. P.242.26.2.1
Notitia secundum quod dicitur de verbo accipitur personaliter. P.249.27.2.1
Notiones in patre sunt tres. P.254.28.1.1
Notiones in patre non distinguuntur ab ipso non inter se, neque per comparisonem ad personam in qua sunt. P.254.28.1.1
Nomina adiectiua essentialia, non omnia praedicantur de proprietatibus. P.289.33.1.2
Nomina significantia essentiam tantum in creatura, sine miseria ad Deum possunt transferri. P.291.34.2.1
Nouatio, & innouatio differunt. S.6.1.2.2
Nobilius quid alio dupliciter. T.257.23.7.1
Nociuum omne interius clausum magis affligit, quam cum ad exteriora diffunditur. T.315.27.5.2
Nobilior est natura Angeli, quam animae. T.367.32.2.1
Nobilior quando non sit causa suo effectu. T.372.33.1.2
Nova lex in nos, &c. Heb. 2. quid significet. Q.1. c. 2
Nomina, & verba transposita idem significant, vt perier. c.1. quomodo intelligendum. Q.339.3.3
Non contaminent nomen sanctificatorum mihi. Leu. 22. quid significet. Q.68.5.3.1
Nolite sanctum dare canibus. Matth. 7. quid significet. Q.82.6.2.1
Non sacerdos non potest sacramentum altaris consecrare. Q.161.13.2.2
Non potens loqui quo tenetur confiteri. Q.250.17.4.1
Non corrigere proximum tripliciter conuenire potest. Q.314.19.1.2
Non admissi ad accusationem secundum circa qui sint. Q.319.19.1.1
Non licet viro, nisi ob fornicationem uxorem dimittere, &c. Matth. 19. quomodo intelligatur. Q.416.27.2.1
Non erit apud te sterilis, &c. Deuter. 7. quomodo intelligendum. Q.442.30.1.1
Non resurgunt impij in iudicio: Psal. quomodo intelligatur.

I N D E X.

penitendi multis inspiravit sceleratis, Q.290.18.2.1
Ordines esse in ecclesia necessarium ostenditur. Q.369.24.1.2
Ordo quomodo sit sacramentum. Q.370.24.2.1
Ordo quomodo sit vnum sacramentum. Q.370.24.2.2
Ordinum numerus septenarius conuenientissimus ostenditur. Q.370.24.3.2
Ordinis sacramentum non fuit in le. nature. Q.18.1.4.2
Ordines quare non est necesse tot esse in ecclesiastica hierarchia, quot in angelica. Q.371.24.3.1
Ordinato ordinem digne suscipienti gratia gratum faciens confertur. Q.372.24.1.1
Ordinem digne suscipienti semper confertur aliqua illius imitatio. Q.372.24.1.1
Ordo quilibet characterem imprimit. Q.372.24.2.1
Ordinum aliquorum quamuis potestas videatur esse circa corporales actus, secundum rei veritatem illi actus ad spirituales sunt ordinati. Q.373.24.2.1
Ordo datur non in remedium vnius personae, sed totius ecclesiae. Q.373.24.2.1
Ordinis duplex acceptio. Q.376.24.2.1
Ordo quinam impediatur matrimonium. Q.496.37.1.1
Ordo reformationis corporum in iudicio. Q.563.43.3.1
Ordo quid sit. Q.583.44.2.2
Ordo nullus est in inferno. Iob 10. quomodo intelligatur. Q.593.44.10.2
Orationes, quae a beatis pro nobis expressae sunt, semper exaudiuntur, quae vero interpretatiuae, nequaquam. Q.612.45.3.2
Orationes existentium in purgatorio, licet vniis prodesse possint, non tamen semper exaudiuntur, sicut nec nostrae. Q.613.45.3.1
Oratio existentium in purgatorio licet ipsis non proficit quoad augmentum gratiae, & gloriae, prodest tamen quoad mitigationem, & abiectionem poenae. ibid.
Osium in latere arcis Noe, quid significauerit. Q.15.1.3.2

P

Pater quia est suppositum D. essentiae genuit filium. P.61.5.1.1
Pater creat ergo essentia creat non valet. P.67.5.1.2
Pater genuit filium de necessitate, necessitate quidem immutabilitatis. P.71.6.1.2
Pater licet naturaliter generet filium, generat etiam uoluntate voluntate concomitante. P.72.6.2.1
Pater generat filium per naturam. P.72.6.3.1
Pater dedit filio potentiam spirandi, ergo & generandi non sequitur. P.77.7.2.2
Pater potens est, natura gignere filium, melius est, quae pater per essentiam potens est gignere filium. P.79. col. i. circa litteram.
Pater est quidam a filio sed non aliud. P.98.9.2.1
Pater genuit filium ab aeterno. P.98.9.2.1
Pater secundum id quod est, non praecedit filium, nec natura nec duratione. P.99.9.1.1
Pater spirat ratione firmitatis ad actum spirandi. P.111.11.1.1
Pater licet perfecte spiret, non tamen filius superfluit: quia vnum sunt inspirando. P.111.11.1.2
Pater & filius sunt unus spirator spiritus Sancti. P.115.11.5.1
Pater, & filius quomodo debeant dici unum principium. P.115.11.5.1
Pater, & filius dicuntur duo spirantes, propter pluralitatem suppositorum. P.115.11.4.1
Pater est ingenuus est affirmatiua non de praedicatione priuatiua, sed de praedicatione infinito. P.127.13.4.2
Patri quamuis conueniat per aliquod signum manifestari, non tamen mitti. P.140.15.2.1
Patribus antiquis non fuit facta visibilis missio, nec filij, neque spiritus Sancti. P.148.15.3.2
Pater generando filium coaequat sibi cum. P.182.19.2.2

Pater & fil. & S. S. rationabiliter, non deberet dici tres substantiae. P.114.23.2.1
Pater ideo est quia generat, ut paternitas dicitur habitudine ad filium. P.247.27.3.1
Pater quamuis tres habeat notiones non potest tamen dici trinus. P.254.28.2.2
Pater dicitur positiuam relationem ad principium. P.256.28.2.2
Pater & filius sunt vnum principium spiritus sancti, non tamen idem. P.261.29.1.2
Paternitas est hypostasis patris sub ratione qua subsistens. P.256.28.2.2
Pater non dicitur sapiens sapientia genita. P.282.32.1.1
Paradisus Terrestis describitur a magistro. S.229.17.5.1
Paradisus Terrestis non ascendit vsque ad spheram Lunae. S.229.17.5.1
Paradisus Terrestis temperamentum vnde. ibidem
Paruuli initium bene uiuendi habuissent, sed non terminum in statu innocentiae. S.256.2.2.2
Paruuli infirmitatem carnis habuissent in statu innocentiae in agendo, sed non in patriendo. ibidem
Paruuli non habuissent in statu innocentiae infirmitatem mentis non quantum ad habitum, sed quantum ad usum. S.256.2.2.2
Paruuli nati essent in statu innocentiae in perfectione iustitiae, quantum ad habitum, non quantum ad usum voluntarium. S.258.20.4.1
Paruuli nati essent in statu innocentiae, in perfectione scientiae, quo ad habitum, quo ad usum vero non. S.258.20.4.2
Paruuli in statu innocentiae non habuissent statim perfectum usum rationis. S.258.20.4.2
Paruuli omnes descendentes ab Adam, habent aliquam culpam a sua origine. S.372.30.1.1
Paruuli debitorum sunt originalis iustitiae. S.372.30.2.1
Paruuli natura caret iustitia originali, non per actum uoluntatis ipsius paruuli, sed ipsius Ade. S.372.30.1.2
Paruulo enim iuste imputatur poena damni pro macula contracta. S.401.32.1.1
Paruuli Sodomorum fuerunt puniti poena temporali pro peccato proximorum parentum. S.421.33.2.2
Paruuli decedentes ante baptismum non puniuntur poena sensibili. S.414.33.1.1
Paruuli decedentes ante baptismum habebunt aliquam cognitionem, nullum tamen dolorem. S.415.33.2.2
Passiones quae habent rationem peccati, & quae non. S.444.36.2.1
Passio poenalis, quomodo sit voluntaria, licet de sua natura sit in voluntaria. S.444.36.2.2
Passio propria triplex. S.66.6.3.1
Passio propria separator a subiecto. T.67.6.3.2
Pars potentialis alicuius totius quae dicitur. T.87.9.1.1
Paulus in rapto non vidit creaturas in verbo per creaturas earum similitudines. T.135.14.2.1
Passio aliqua per accidens fuit in Christo, quamuis passio proprie dicta illi inesse nullo modo potuit. T.158.15.2.1
Passio sumitur multipliciter. T.158.15.2.2
Passio secundum partem sensitiuam fuit magis in potentia appetitiua animae Christi, quam in cognitiua. T.159.15.2.2
Passiones in Christo qualiter magis fuerint in eius appet. sensitiuo, & qualiter in voluntate. T.161.15.2.1
Passionum duarum contrariarum secundum accessum, & recessum respectu eiusdem obiecti non est idem medium secundum speciem. T.162.15.2.1
Passio Christi nec meritoria, nec demeritoria Christo, qua ratione. T.191.18.1.1
Paradisus acceptio triplex. T.193.18.2.2
Paradisus quem Christus latroni promisit in Cruce qualis. T.194.18.2.1
Passio Christi est coniuncta nostris animabus uirtualiter. T.199.19.1.2
Pater tradidit filium passioni. T.212.20.2.2
Pater

I N D E X.

Pater multis modis tradidit Christum morti. T.212.20.1.2
Paradisus nomen generale est ad omne illud ubi foeliciter uiuit. T.228.22.2.2
Passio Christi tripliciter conformatur. T.231.22.3.2
Paulus, & Barnabas nihil posuerunt in Symbolo Apostolorum. T.275.25.2.2
Passio ut comparatur ad ordinem rationis conuenit habere in se bonitatem vel malitiam moralem. T.285.25.1.2
Passio dupliciter consideratur. T.285.25.1.2
Passiones in brutis, non sunt moraliter bonae. T.286.25.1.1
Passio concordans bono actui voluntatis auget bonitatem moralem hominis volentis. T.286.26.1.1
Passiones concupiscibilis in via generationis sunt priores, quam passiones irascibilis. T.287.26.1.2
Passiones irascibilis quatuor praecipuae. T.290.26.2.1
Passio omnis quae est respectu boni, est effectus amoris. T.308.27.2.2
Passio omnis, quae est respectu mali est effectus odii. T.308.27.2.1
Passiones specificantur ex habitudine ad obiecta. T.310.27.2.1
Parentes maiori affectu diligendi etiam minus boni, quam alij proximi. T.343.29.1.2
Pater est magis diligendus quam filius. T.344.29.1.1
Pater magis est diligendus quam mater. T.344.29.1.2
Patrem carnalem diligere plus debemus, quam spiritualem, licet huic maior reuerentia exhibenda quam illi. T.345.29.1.2
Pars totius cur se opponat pro toto. T.400.33.4.2
Patientia quid sit. T.401.33.4.1
Paruuli in utero matris non possunt regenerari, & qua ex causa. Q.18.1.3.1
Paulus circumcidit Timotheum, & non Titum, & qua ex causa. Q.23.1.4.2
Passio quomodo effectus causa esse possit. Q.34.3.2.1
Pater, & mater, quomodo sint vnum generationis principium. Q.36.3.2.2
Passio Christi, quomodo dicatur omnibus aperuisse ianuam caeli. Q.55.4.2.2
Particula enim quare ponatur in forma sacramenti Eucharistiae. Q.101.8.1.2
Pauperes semper habebitis uobiscum. Matth. 26. quomodo intelligatur. Q.117.10.1.2
Partes ut sunt in continuo, habent rationem vnius. Q.126.10.1.2
Panis, & uini conuersio in corpus, & sanguinem Christi, quomodo fiat. Q.132.11.1.1
Panis cum conuertitur in corpus Christi, non debet dici annihilari. Q.134.11.3.2
Panis, & uinum congrue insituitur materia Eucharistiae, tum ratione celebrationis, tum ratione significatiouis. Q.138.11.1.2
Panis, & uinum, conuenientissime vtrunque Christi corpus s. uerum, & mixtum significant. Q.138.11.1.2
Panis de frumento autonomatice panis dicitur. Q.139.11.2.1
Panis de spelta non potest esse materia, ex qua conficiatur corpus Christi. Q.139.11.2.2
Pascha quinque modis accipitur. Q.140.11.3.2
Panis in sacramento altaris uere, & non fantastice frangitur, & ratione cuius. Q.152.12.1.1
Panis fractio in sacrificio Missae, propter quid fiat. Q.152.12.1.1
Particula Hostiae in calice demissa, quid significat. Q.158.12.1.1
Particula tres ex Hostia confectae, quid significant. Q.158.12.1.1
Participare cum iniuste damnificante nouem modis contingit, & quibus. Q.220.15.4.2
Pars principalis in sacramento poenitentiae, quoniam sit. Q.230.16.2.1
Participantes cum excommunicato, qui excusentur ab excommunicatione. Q.286.18.1.2

Participantes cum excommunicato, quam excōicationē, & quando incurrant. Q.286.18.1.2
Participans cum excommunicato, quando mortaliter peccet. Q.287.18.2.1
Participans cum excommunicato a Papa, quando maiore excommunicatione astringitur. Q.287.18.3.2
Participans cum excommunicato in crimine eandem incurrit excommunicationem cum illo. Q.294.18.1.1
Paulo quare licuit arguere Petrum. Q.316.19.2.1
Partes in unenda in extrema vnctione, quoniam sint. Q.360.23.5.1
Partus magis debet sequi conditionem matris, quam patris, & qua ratione. Q.493.36.2.2
Paruuli, qui cum solo peccato originali perierunt resurgunt in iudicio. Q.559.43.3.1
Passiuum dupliciter formam agentis recipere potest. Q.588.44.6.1
Personae diuinae, sunt subiecti Theologiae supposita quaedam. p.63.c.2
Personae diuinae vnica adoratione adorantur. p.24.1.4.2
Perfectum tunc vnumquodque est quando potest producere sibi simile, quomodo valeat in generabilibus, & corruptibilibus. p.29.2.1.1
Perfectio diuina (licet sit vna res simplex) potest tamen pluribus rationibus apprehendi. p.30.2.3.2
Perfectiones diuinae essentiae non attribuuntur, quia primo in pleniori modo sint in creaturis, sed e contra. p.31.2.3.1
Perfectiones omnes diuinae essentiae attribuimus, ipsas de diuina essentia praedicando. p.31.2.3.1
Perfectionum pluralitas conuenit Deo, quia Deus superat intellectum nostrum, nec potest vna conceptione apprehendi. p.31.2.3.2
Perfectiones omnes reducuntur ad aeternitatem, scilicet pietatiam, & beatitudinem. p.33.2.4.1
Perfectionum, (nempe bonitatis, vnitatis, & veritatis) prior secundum rationem intelligendi est vnitatis, secundum da veritas, tertia bonitas. p.33.2.4.1
Perfectiones diuinae talis sunt naturae, quod aptiores sunt secundum vnum ordinem intelligendi, quam secundum alium. p.33.2.4.1
Personarum pluralitas datur in diuinis. p.34.2.1.1
Personarum pluralitas multipliciter probatur. p.34.2.1.1
Perfectiones est producere similem sibi in natura, summo vero perfectionis est producere summo sibi simile. p.34.2.1.1
Persona diuina est aequè nobilis sicut, & diuina essentia. p.34.2.1.2
Personarum distinctio est per proprietates relatiuas. p.34.2.1.2
Persona habet modum essendi in relatione ad aliam. p.34.2.1.2
Personae diuinae sunt tantum tres. p.35.2.2.1
Personarum pluralitas quomodo praesupponat secundum rationem intelligendi perfectam existentiam essentiae. p.36.2.3.2
Personae sunt consubstantiales ipsi diuinae essentiae, immo sunt ipsa diuina essentia. p.50.4.1.2
Persona in Trinitate cum essentia diuina, non dicit nisi proprietatem relatiuam. p.54.4.1.1
Persona non sic est de ratione essentia sicut e contra. p.67.5.1.2
Persona & essentia in diuinis idem sunt realiter & hoc propter summam simplicitatem. p.67.5.1.2
Personae ad personam est relatio realis. p.76.7.1.2
Persona diuina filij habet respectum ad posse generari, sub ratione qua generabilis est. p.78.7.4.2
Perfectio diuina esse requirit quod communicetur per generationem, quamuis non generetur. p.97.9.1.2
Persona significat rem per se stantem. p.98.9.2.1
Persona diuina quamuis sit producta est capax durationis aeternae. p.99.9.1.2
Perfectiones rerum differunt realiter in principiis. p.112.1.2.2
Persona Spiritus Sancti uerè datur cum charitas infunditur. p.133.14.1.1
c prae-

I N D E X.

præmium essentiale non tantum correspondet habitui
charitatis viæ, sed etiam habitibus & actibus simul.
165.17.3.1
peccatum mortale destruit charitatem, veniale non,
p.167.17.5.2
Peccatum veniale, diminuitur radicatio charitatis in ani-
ma, p.167.17.5.2
Persona habens plures proprietates, æqualis est habenti
vnam tantum, p.182.19.1.2
Personæ non dicuntur plura subiecta æqualitatis,
p.183.19.3.2
Persona quælibet diuina est in alia, p.186.19.3.2
Persona est in alia, qua essentia cuiuslibet personæ est in
alia, p.186.19.3.2
Personæ sunt æquales in potentia, p.193.20.1.2
Personæ licet inter se distinguantur gradum tamen prio-
ris & posterioris non habent, p.194.20.3.2
Personarum pluralitas ab æterno fuit in Deo, p.196.
21.1.2
Persona dicitur suppositum rationalis, vel intellectualis na-
tura, p.212.23.1.1
Persona an dicitur de tribus personis, p.212.23.1.1
Persona diuina non est particulare, nec indiuiduum, sed
tamen res est incommunicabilis, p.212.23.1.1
Personæ diuinæ sunt tres, Pater, Filius, Spiritus Sanctus,
p.213.23.1.2
Personæ significatæ nomine generali non dicuntur ad ali-
quid simpliciter vero hoc nomen significat res rela-
tiuas, p.221.24.3.2
persona, quomodo significet hypostasim, & essentiam,
p.226.25.1.2
Persona propriè diffiniri non potest, & quomodo solet
diffiniri, p.227.25.2.1
Persona non dicitur vniuocè, nec analogicè de persona
creata, & increata, p.229.25.1.2
Persona quomodo dicat rem communem diuinis perso-
nis, p.230.25.2.2
Persona diuina in nulla est specie, ibidem
Persona non significat rem rationis, nec est communitas
relatiua negatiua, ibid.
Personæ distinguuntur per emanationes tãquam per prin-
cipia effectiua, per proprietates, ut formalia,
p.240.26.2.1
Persona distinguitur ab alia per suam formam cõstituen-
tem, p.240.26.2.2
Persona quælibet diligit se, & aliam spiritu Sancto,
p.280.32.1.1
Personæ quomodo, diligant nos, spiritu Sancto,
p.281.32.2.2
Personæ tot sunt, quot proprietates personales,
p.288.32.1
Persona comparata ad D. essentiam idem est realiter,
p.290.34.1.1
Persona non addit quid reale super essentiam,
p.291.34.2.1
Perfectio infinita modis infinitis est imitabilis,
p.317.36.5.1
Perfectiones in Deo alia ratione dicuntur attributa, alia
ratione dicuntur perfectiones, p.318.36.6.2
Permissio non est signum quod Deus velit malum, sed
quod non vult impedire, p.405.45.1.1
Peccatum enim non est a primo principio creaturarum,
S.20.1.1.1
Peccati deformitas creatura non est, neque Deum habet
actorem, S.20.1.1.1
Peccatum originale est carentia boni debiti nunquam ha-
biti, p.65.3.2.1
Peccatum actuale est carentia boni debiti antea habiti,
S.65.3.2.1
Peccatum luciferi, fuit superbia, S.76.5.1.2
Peccatum aliorum angelorum fuit superbia, S.78.
5.2.1
Peccatum luciferi fuit quod an modo occasio peccandi,
alijs angelis qui peccauerunt, S.79.5.3.1
Peccatum originale in pueris quare non sit voluntarium
in ipsis, S.222.17.5.1

Peccatum originale quomodo contrahitur, S.239.18.3.1
Peccatum quid sit, S.265.21.3.2
Peccatum non semper est in tentatione carnis,
S.265.21.3.2
Peccatum primorum parentum fuit mortale, & non ve-
niale, S.266.21.1.2
Peccatum nunquam fuit sine obliquitate, S.266.
21.1.2
Peccatū cum originali iustitia nunquam se potuit compa-
ti, S.266.21.1.2
Peccatum veniale non est dispositio necessitatis ad mor-
tale, S.266.21.1.2
Peccatum primorum parentum non fuit grauius omnib.
alijs, S.267.21.2.2
Peccati grauitas unde sumatur, S.267.21.2.2
Peccatum luciferi fuit maius omnibus alijs,
S.267.21.2.2
Peccatū primorum parentum originem habuit a pecca-
to Angeli, S.268.21.2.1
Peccatum primorum parentum non ita habilitauit eos
ad malum sicut peccatum Angeli, S.268.21.3.2
Peccatum primorum parentum fuit remissibile,
ibidem.
Peccatum remissibile, & irremissibile quomodo distent
in infinitum, S.269.21.3.1
Peccatū primorum parentum fuit corrupta tota natura
humana, sed non totaliter, S.269.21.3.1
Peccatum quando remissibile, S.269.21.3.1
Peccatum mulieris fuisse superbiam, S.272.22.1.1
Peccato simili peccauerunt Adam & Eua, S.273.22.2.2
peccatum mulieris fuisse grauius, quàm uiri, quare,
S.275.22.3.1
peccatum Adæ fuit ex suggestionē diaboli, & mulieris si-
mul, S.275.22.3.1
peccatum Adæ fuit grauius quam peccatum mulieris, re-
spectu peccantis, S.275.22.3.2
peccatum quanto plus de bono corrumpit, tanto gra-
uius est, S.276.22.4.1
peccatum mulieris tantum non tolleretur iustitiam origi-
nalem, nec aliud nascentibus, S.276.22.4.1
peccatum primorum parentum ex ignorantia propria
non præcessit, sed ex quo ad nescientia, S.277.
22.1.1
peccatum quali infirmitate alleuietur, S.280.22.4.1
peccati grauitas attenditur penes auersionem,
S.280.22.4.1
perfectio est ratio nobilitatis, S.298.24.5.2
peccatum mortale, quando committitur, S.295.
24.3.1
peccatum, quomodo possit esse in sensualitate,
S.314.24.1.2
peccatum non est causa efficiens corruptionis gratiæ, sed
uoluntas, S.341.26.3.2
peccatum originale per prius est in potentijs animæ, &
in essentia, S.388.31.1.1
peccato originali primo, quid inficiatur, S.389.31.2.1
peccatum originale dupliciter consideratur, S.389.
31.2.1
peccatum originale quomodo diuersimodè consideratū,
diuersimodè inficiat, S.390.31.2.1
peccatum originale, multipliciter nominatur, S.385
circa litteram.
peccatum originale, quomodo contrahitur, S.392.
31.2.1
peccatum originale remittitur per baptismum, quomo-
do, S.397.32.1.1
peccatum originale, quare dicitur peccatum absolute,
S.402.32.2.2
peccata proximorum parentum non transeunt ad poste-
ros, quo ad culpam, S.410.33.1.1
peccata primorum parentum imputatur paruulis ad cul-
pam ante baptismum, S.410.33.1.2
peccata carnalia ut plurimum, ex sensualitate oriuntur,
S.316.24.2.1
peccata quædam carnalia, quædam spiritualia,
S.315.24.2.2

pecca-

I N D E X.

Peccatum originale non est maius in vno, quàm in alio.
S.412.33.1.1
Peccatum originale vnum est in specie plura numero,
S.413.33.2.1
Peccatorum numeratio vnde sumatur, S.413.33.2.2
Peccatum commissionis, & omissionis a parte rei substra-
tæ deformitati opponuntur, S.425.34.4.2
Peccatum omissionis de necessitate non includit actum,
S.430.35.1.2
Peccatum consistere in aliquo actu tripliciter potest esse,
S.430.35.1.1
Peccatum potest esse siue cum aliquis facit quod non debet,
siue non faciendo, quod debet, S.430.35.1.2
Peccatum an actio est, dicitur culpa non vt est passio,
S.431.35.2.2
Peccatum an diminuat bonum naturæ, S.435.35.1.2
Peccatum actuale est priuatio boni debiti prius habiti,
S.436.35.2.2
Peccatum originale est priuatio boni debiti, nunquam
habiti ibidem
Peccatum quomodo diminuat naturalem aptitudinem ad
virtutis susceptionem, S.437.35.2.1
Peccatum totaliter tollit aptitudinem super naturalem ad
bonum, non autem naturalem, S.437.35.2.2
Peccatum potest destruere virtutem in actu totaliter, nõ
destruit tamen aptitudinem, S.438.35.2.1
Peccatum potest esse pœna peccati, S.443.36.1.2
Peccatum ratione suæ deformitatis habet ordinem reale
non habet ad aliud peccatum per se sed per accidens,
S.443.36.1.2
Peccatum potest esse sine omni sensibili pœna,
S.445.36.1.1
Peccata ratione conuersionis ab inuicem distinguuntur
S.448. circa litteram,
Peccatum vnius generis, vel proximi generis disponit ad
aliud eiusdem generis, S.448. circa litt.
Peccatum sub ratione qua peccatum nocumentum est, &
causa nocimenti quod est pœna, S.432.37.2.2
peccatum quando potest dici res, & quando non,
S.459.37. circa litte.
Personæ diuinæ sunt per se finis, ratione summæ bonita-
tis, S.462.38.2.2
Peccatum semper est voluntarium, S.503.41.1.2
Peccans plus demeretur per actum exteriorem & interio-
rem simul, quàm per interiozem tantum, S.509.42.1.1
Peccatum fuisse licet non dicar in re positionem in mète
tamen diuina dicat quò postituum, S.511.41.1.1
Peccatum quodcunque ex deliberatione factum nõ sem-
per est mortale, S.512.42.2.1
Peccatum mortale excludit a peccatore gratiam gratum
facientem, S.512.42.2.1
Peccatum veniale non excludit gratiam gratum facientē
S.512.42.2.2
Peccatum originale grauius est, quàm veniale, etiam ex
deliberatione factum, S.512.42.2.2
Peccatum originale non potest stare cum gratia gratum
faciente, S.512.42.2.2
Peccatum mortale, quomodo excedat veniale in infinitū
S.513.42.2.1
Peccatum omne quod in actu consistit comprehendit au-
ersionem a Deo, & conuersionem ad creaturam,
S.513.42.1.2
Peccata per quid distinguuntur specie, S.515.42.1.2
Peccatum sub ratione nec habet speciem, nec formam,
S.515.42.2.2
Peccatum veniale, & mortale aliquando specie differunt
aliquando non, S.515.42.1.2
Peccata non sunt paria, S.516.42.2.2
Peccatorum distinctio, S.517.42. circa litt.
Peccatorum capitalium fines, S.517.42. circa lit-
teram.
Peccatum in Spiritum Sanctum quadrupliciter accipitur,
S.529.45.1.1
Peccati in Spiritum Sanctum distinctio, S.520.
42.1.2
Peccare ex electione non est ratio sufficiens constituen-

di genus peccati distinctum, S.521.42.1.1
Peccatum in Spiritum Sanctum, quando præsupponit
aliud peccatum, S.521.43.2.2
Peccatum in Spiritum Sanctum ratione generis peccati
est cæ, eris peccatis grauius, S.522.43.1.2
Peccato in Spiritum Sanctum homo grauiori modo auer-
titur a Deo, S.522.43.1.2
Peccatum est irremissibile tripliciter, S.524.
43.2.1
Peccati in Spiritum Sanctum, sex sunt species,
S.525.43.1.2
Peccare in Spiritum sanctum, tunc quis dicitur cum ex
electione desperatur, S.526.43.1.1
Persona Diuina incarnata præter naturam humanam quã
assumpsit, potest aliam numero naturam humanam as-
sumere, T.9.1.1.1
Personam vnam tantum incarnari congruum fuit,
T.11.1.2.1
Peccatum Angeli irremediabile, T.18.2.1.1
Perfectio maxima naturæ humanæ fuit in sui coniunctio-
ne cum Deo in vnitatem personæ, T.40.4.1.2
Persona Diuina propriissime dicitur assumpsisse naturam
humanam, T.48.5.1.1
Personarum distinctio si non esset in natura Diuina, vt
docet fides posset Diuina natura aliquam naturam assu-
mere, T.48.5.2.1
Persona Christi proprie loquendo multo tempore potuit
dici composita, licet per quandam similitudinem talis
dici possit post incarnationem, T.63.6.3.2
Peccare nullo modo potuit Christus, T.113.12.1.1
Peccandi potentiam habuisse Christum, quomodo possit
concedi, & item quomodo sit negandum,
T.114.12.1.1
Perfectio rei cuiuslibet consistit in perfecta coniunctione
cum suo principio, T.118.14.1.1
Perfectiones creaturarum sunt in verbo modo altiori, quàm
in ipsis creaturis, T.135.14.2.1
Peccauerunt magis qui Christum occiderunt, quam si ip-
sum non occidissent, putantes quod illum occidere te-
nerentur, T.177.16.1.2
Peccatum hominis, quare dicatur infinitum,
T.210.20.1.2
Perfectum quid, T.323.27.8.1
Petrum ne aut Ioannem plus dilexerit Christus incertū
est, T.368.32.2.2
Petrus vitæ actiue, typum gerebat Ioannes contempla-
tiue, T.368.32.2.2
peccatum est vitium sub ratione, qua decuit à prima in-
stitutione naturæ, T.379.33.2.2
peccatum sub ratione vitij, & peccati est in voluntate,
& in alijs potentijs, at sub ratione culpæ, vel demeriti
est solum in voluntate, T.379.33.2.2
perseuerantia quid, & quotuplex, T.401.
33.4.1
perseuerantia est conditio cuiuscunque virtutis,
T.401.33.4.2
peccata, quomodo sint, vel non sint inuicem connexa
T.435.36.1.2
peccatum consideratur secundum tria, T.436.36.1.1
periuurium quodcunque, vel quod formam, vel ple-
num, & integrum est dicendum mendacium,
T.474.39.3.2
periuurij gradus triplex, T.474.39.3.2
perierat qui verum iurat credens falsum iurare,
T.475.39.3.1
periuurium magis directe prohibetur primo, quàm osten-
uo præcepto Decalogi, T.475.39.3.1
periuurium deliberatum est peccatum mortale, non
deliberatum uero est veniale duntaxat, T.475.
39.3.2
periuurio grauius peccatum est homicidium, T.477.
39.4.1
periuurium grauis est peccatum, quàm adulterium,
T.478.39.4.1
perfectior fidei cognitio sacramenta perfectius significan-
tia exigat, Q.9.1.2.2

e 2 Perfe

I N D E X.

Perfectioni l. perfectio correspondet sacramentorum, Q. 13. 1. 1. 2.
 Peccatum originale, quomodo sit in paruulis, Q. 167. 1. 1. 1.
 Peccato originali non deberi poenam sensus quomodo verum, Q. 20. 1. 1. 2.
 Peccata actualia quomodo tollebantur per circuncisionem, Q. 21. 1. 3. 2.
 Personam ministri cur Græci non exprimantur in forma sacramenti baptismi, Q. 39. 3. 3. 1.
 Peccatum est effectus propriæ uoluntatis, & quomodo, à diabolo dicatur esse, Q. 60. 1. 1. 2.
 Per impressionem characteris baptismalis intrat homoecclesiam militantem, Q. 77. 6. 3. 1.
 Per sacramenta no. le. est emundatio ab ijs, quæ repugnant sanctitati, Q. 91. 7. 2. 1.
 Per susceptionem sacramenti altaris uenialia peccata remittuntur, & quandoque mortalia, Q. 156. 12. 1. 2.
 Peccatum tanto maius est, quanto plura bona corrum-pit, Q. 169. 13. 3. 2.
 Per quæ quis peccat, per hæc & torquetur, Sap. 11. quomodo intelligatur, Q. 185. 14. 2. 1.
 Peccatum mortale quomodo mortificat bona opera, Q. 186. 14. 2. 2.
 Peccator de peccato remisso per poenitentiam quando pe-nitere tenetur, Q. 187. 14. 1. 1.
 Peccator plus quam semel per poenitentiam resurgere po-est, Q. 188. 14. 2. 1.
 Peccatum originale grauius est actuali mortali, naturæ actuali autem mortale personæ, Q. 195. 15. 2. 2.
 Peccato originali satisfacere non poterat, nisi præponde-rans toti naturæ, Q. 195. 15. 2. 2.
 Peccatum actuale mortale Deus nunquam dimittit dele-ge communi, absq; aliqua satisfactione, Q. 198. 15. 7. 2.
 Peccatorum causæ tres sunt, concupiscentia carnis, con-cupiscentia oculorum, superbia uitæ, Q. 199. 15. 8. 2.
 Peregrinantes, quare non sint astricti ieiunio, Q. 208. 15. 4. 1.
 Petenda in oratione quænam sint, Q. 215. 15. 4. 2.
 Petitione non uult Deus uoluntatem nostram sibi inno-escere, sed desiderium nostrum exercere, Q. 214. 15. 4. 1.
 Petitio sexta in oratione Dominica explicatur, Q. 216. 15. 8. 2.
 Peccatum ueniale quando potest fieri mortale, Q. 231. 16. 2. 2.
 Peccatum mortale absque ueniale remitti potest, licet nõ è conuerso, Q. 235. 16. 2. 2.
 Peccatum mortale incurrit homo per quantumcunque paruum uelle deliberatum, & absolutum, Q. 244. 17. 5. 1.
 Peccatum mortale non statim quis confiteri debet, ac il-lud admittit, nisi in quatuor casibus, Q. 258. 17. 6. 2.
 Percutiens personam ecclesiasticam quando nõ incurrit excommunicationem à iure, Q. 301. 18. 5. 2.
 Peccator quando tenetur peccatorem corrigere fraterne & quomodo, Q. 315. 19. 2. 1.
 Personam cum qua poenitens confitetur se peccasse debet - confessor sub confessionis sigillo tenere, Q. 344. 21. 4. 1.
 Peccata semel dimissa eadem numero redire non possit, Q. 349. 22. 1. 1.
 Per peccatum mortale sequens omnia peccata dimissa in eadem specie non reuertuntur, nisi secundum qd., Q. 349. 22. 2. 2.
 Peccata prius dimissa non redeunt quantum ad poenam per sequens peccatum mortale, Q. 350. 22. 3. 2.
 Petere debitum coniuges dupliciter possunt, Q. 455. 32. 2. 2.
 Petere debitum non est de necessitate, Q. 455. 32. 2. 2.
 Peccator scienter suscipiens ordinem peccat, Q. 366. 24. 1. 1.
 Persona seruilis condiciones illegitima est ad contrahen-dum matrimonium, quoadiu per libera habetur, Q. 490. 36. 2. 1.

Petrus quomodo fuerit scandalū Christo, Q. 521. 38. 1. 1.
 Peccatum originale, quomodo sit causa mortis, Q. 559. 43. 3. 1.
 peculium castrense, & quasi castrense quid, Q. 602. 45. 3. 1.
 penetratiuum est aliquid triplici de causa, Q. 678. 49. 4. 2.
 Philosophicæ scientiæ remote, & debiliter excitant ad di-lectionem Dei, p. 4. 1. c. 1.
 Philosophicæ scientiæ sufficienter tractasse de omni ente quomodo intelligatur, p. 4. 1. c. 2.
 Philosophicæ scientiæ non ordinēt anima id felicitate æ-ternam, quare, p. 4. 1. c. 2.
 Philosophicæ scientiæ, iuuant ut quis se disponat ad futu-ram felicitatem, p. 4. 1. 2.
 philosophia a quibus liberet, & quopellit, p. 4. 1. c. 2.
 Philosophi deuenerunt in cognitionem diuine naturæ in generali, & obscure, & mediate, p. 72. 6. 3. 2.
 Phantasma duplici sit, p. 331. 25. 1. 2.
 Phantasma duplici de causa necessaria ad intelligendum pro statu isto, S. 331. 25. 1. 2.
 Pietas quid, T. 393. 33. 3. 2.
 Pietatis donum respicit Deum ut patrem summum, hoc minem uero ut imaginem istius patris, T. 429. 35. 3. 1.
 Plures esse essentias Diuinas repugnat, nam si hoc esset; altera illarum non haberet Deitatem, p. 29. 2. 1. 1.
 Pluralitas non est superflua quando plenitudo bonitatis est ratio pluralitatis, p. 34. 2. 1. 2.
 Pluralitas in diuinis non debet dici simpliciter, nisi dicatur, personarum, p. 34. 2. 1. 2.
 Plenitudo gratiæ triplex in Christo, T. 120. 13. 1. 1.
 plenitudo temporis apud Apostolum, Gal. 4. quid signifi-cat, Q. 13. 1. 1. 2.
 plenitudo gratiæ, quando inceperit infundi, Q. 26. 3. 2.
 plenus Christianus quando, & quotupliciter quis sit, Q. 91. 7. 1. 2.
 plures confirmatum tenere non prohibendum, ubi talis est consuetudo, Q. 94. 7. 2. 1.
 potentia omnis actiua potest exequi realem applicatio-nem alicuius rei ad finem debitum, p. 18. 1. r. c. 2.
 potentia animæ, nec sunt accidentia, nec addunt aliqua rem absolutam super essentiam animæ, sed tantum re-spectus ad actus & obiecta, p. 52. 4. 1. 2.
 potentia naturalis accipitur aliquando pro naturali mo-do, uel aptitudine potentiæ, p. 53. 4. 7. 2.
 potentia quia addit super essentiam, propterea essentia non prædicatur de potentia, p. 53. 4. 1. 2.
 potentia non respicit actum secundum, nec attingit, nisi mediante actu primo, p. 53. 4. 1. 2.
 potentia generantis dicit naturam diuinam cum primita-te, p. 70. 7. 3. 1.
 potentia generandi in diuinis dicitur quid, & ad aliquid simul: formaliter tamen dicitur ad aliquid, p. 76. 7. 1. 1.
 potentia generandi, ut dicit modum habendi naturam diuinam, ut non ab alio est patri propria, p. 76. 7. 1. 1.
 potentia generandi non dicere quid absolutum tantum quare, p. 76. 7. 1. 1.
 potentia generandi, dicit fecunditatem ad aliam genera-di, sed cum hac etiam dicit diuinam naturam, p. 76. 7. 1. 1.
 potentia generandi non est in filio ad posse generare, p. 77. 7. 2. 1.
 potentia esse in filio, (siue passiuam) qua potuit genera-ri, quomodo sit in ipso, p. 77. 7. 3. 2.
 potentia qua potuit filius generari, non differt a potentia qua pater potuit generare in aliquo absoluto, p. 77. 7. 3. 2.
 potentia passiuam non ponitur in filio, ut dicit quendam re-cessum ab actualitate summa, p. 78. 7. 3. 1.
 posse creare dicit substantiam diuinam cum respectu ra-tionis ad creaturam, p. 78. 7. 4. 2.
 posse creare constat ipsum creatibile, p. 78. 7. 4. 2.
 posse generare dicit Diuinam substantiam cum modo ha-bendi eam non ab alio, p. 78. 7. 4. 2.
 posse creare, & posse generare respectu ad connotata ma-xime differunt, p. 78. 7. 4. 2.
 potentia spirandi dicit, quid, & aliquid simul formaliter tamen dicit ad aliquid, p. 114. 11. 4. 2.
 Poten-

I N D E X.

Potentia spirandi dicit diuinam naturam cum modo ha-bendi eam non ab alio per spirationem, p. 114. 11. 4. 2.
 Potentia generatiua non tantum dicit naturam diuinam, sed etiam proprietatem innascibilitatis, p. 124. 13. 3. 2.
 Potentia generandi in filio non est posse, sicut nec po-tentia spirandi in spiritu sancto, p. 193. 20. 1. 1.
 Possibilitas non ponitur in diuino supposito, p. 227. 25. 2. 2.
 Potentia sensitiua non reflectitur super se quia operatur per organum, p. 300. 35. 2. 2.
 Potentia intellectiua reflectitur super se quia non opera-tur per organum, p. 300. 35. 2. 2.
 Potentia diuina nihil attingit, quod non attingat eius essentia, p. 323. 37. 1. 2.
 Potentia ut est principium transmūtadi aliud ponitur in Deo, p. 377. 42. 1. 1.
 Possibile aliquid dari simpliciter secundum cam supe-riorem quomodo uerum sit, p. 377. 42. 7. 2.
 Posse omnia quæ uult se posse Deus, non est præcisa ratio omnipotentia, p. 378. 42. 8. 1.
 Potentiam Dei esse infinitam quadruplici ratione proba-tur, p. 381. 43. 2. 2.
 Potentia Dei non exceditur a scientia secundū id qd sunt, nam idem sunt realiter, p. 381. 42. 2. 2.
 Potentia aliqua in corpore, & potentia in substantia ha-bente uoluntatem differunt, p. 382. 42. 2. 1.
 Possibilitas respectu sui ipsius, uel alterius inferioris se requirit materia, non tamen respectu causæ primæ, S. 47. 3. 2. 2.
 Potentia superior potest quicquid potest inferior, nobi-liori tamen modo, S. 223. 17. 5. 1.
 Potentia non moriendi eadem dicit immortalitatem, glo-riæ, & innocentia, S. 248. 19. 2. 1.
 Potentia generatiua quare data est homini, S. 252. 20. 1. 1.
 Potentia generatiua erat in perfecta obedientia uolunta-tis, S. 255. 20. 1. 2.
 Potentia inferiores in primis parentibus non declinabāt ab imperio rationis, & uoluntatis, S. 266. 21. 1. 2.
 Potentia peccandi, indicat quid perfectionis, quam po-tentia non peccandi, S. 283. 23. 2. 1.
 Potentia inferiores in primis parentibus erant plenariæ subiectæ imperio uoluntatis, S. 293. 24. 1. 2.
 Potentia peccandi non est libertas in ratione termini ad quem, S. 327. 25. 2. 1.
 Pena duplex damni, & sensus, S. 401. 32. 1. 1.
 Pena effectiue non est inflicta adeo, sed permissiue tan-tum, S. 406. 32. 2. 1.
 Pena sensibilis huius uitæ, & alterius differt, S. 414. 33. 1. 1.
 Pena est læsio in uoluntaria per se ad aliquod demeritū ordinata, S. 443. 36. 1. 2.
 Pena non tantummodo importat priuationem, sed actio-nem punientis, & passionem rei puniæ, S. 447. 36. 1. 1.
 Pena aliquando iuuat animam ad coniunctionem cum Deo, S. 447. 36. 1. 2.
 Pena sub ratione poenæ, est ordinata læsio, S. 447. 36. 2. 2.
 Pena quæ adeo est, & quæ non, S. 448. 36. 2. 1.
 Potentiarum distinctio non est secundum distinctionem obiectorum quorumcunque, sed obiectorum forma-lium, S. 479. 39. 1. 2.
 Potestas peccandi non est contra libertatem à coactione, S. 480. 39. 2. 1.
 Potentia inferiores à uoluntate possunt esse subiectū pec-cati, quomodo, S. 505. 41. 2. 1.
 Pena proprie solam respicit uoluntatem, S. 505. 41. 3. 2.
 Pena alicuius non est nisi quod est contra uoluntatem, S. 506. 41. 3. 1.
 Pena proprie dicta est carentia uisionis Dei, S. 506. 41. 3. 2.
 Pena essentialis mensuratur per intensionem Dei contē-ptum, S. 510. 42. 1. 1.
 Pena dicit priuationem delectationis, & positionem do-loris, S. 511. 42. 1. 1.
 Potentia peccandi non est dicenda potentia, sed defecti-bilitas, S. 528. 44. 1. 2.

Potentia peccandi, quomodo sit adeo, S. 529. 44. 2. 2.
 Potestas adeo est quo ad essentiam, S. 530. 44. 1. 1.
 Potestas tripliciter consideratur, ibidem.
 Positum sub alio dupliciter potest intelligi, T. 58. 6. 1. 2.
 Potentia operantis cognoscitur in productione effectus, T. 40. 4. 1. 2.
 Potentiæ sensitiuæ, sunt alligatæ organis corporis, T. 129. 14. 1. 2.
 Potentia generatiua hominis est nobilior, quàm potentia generatiua æqui, T. 129. 14. 1. 2.
 Potentia quælibet apprehensiuam in nobis naturaliter ap-petit suam perfectionem, T. 168. 15. 4. 1.
 Potestas diaboli fuit ualde restricta per passionem Chri-sti, licet non omnino ablata, T. 200. 19. 1. 1.
 Pena æterna nulli debetur, nisi per peccatum mortale, T. 201. 19. 1. 1.
 Pena temporalis triplex, T. 201. 19. 1. 2.
 Penitentiam formatam nullus habere potuit, nisi in virtu-te meriti Christi, T. 212. 20. 1. 1.
 Potentiæ naturales non indigent habitibus determinanti-bus, T. 238. 23. 1. 2.
 Potentia una potest esse simul in pluribus actibus, T. 298. 26. 5. 2.
 Potestas ad offerendum aliquid Deo in le. na. non erat di-stituta a seculari potestate, Q. 18. 1. 4. 2.
 Populo in deserto degenti cur non licuerit circuncidi, Q. 21. 1. 2. 1.
 Positio uerbi pro uerbo, quando tollit uim constituendi sacramentum ab eius forma, Q. 38. 3. 3. 1.
 Poenitentia tripliciter dicitur, & quæ ad baptismum ne-cessaria, Q. 54. 4. 1. 2.
 Poena omnis temporalis peccato originali debita non tol-litur baptismis, & qua ex causa, Q. 55. 4. 2. 2.
 Potestas collata a Christo ministris sacramentorum, quæ extiterit, Q. 61. 5. 2. 1.
 Potestas multipliciter adhuc distinguitur, & quæ fuerit ministris baptismi à Christo collata exprimitur, Q. 61. 5. 3. 2.
 Potestas baptizandi in nomine Petri, uel Pauli, cur à Christo non fuit collata ministris, Q. 61. 5. 3. 2.
 potestas baptizandi, cur homini concessa, Q. 67. 5. 2. 2.
 potestas baptizandi cur angelo malo non fuit commissio, Q. 67. 5. 2. 2.
 potestas papæ, super corpus Christi uerum non exceditur potestatem simplicis sacerdotis, Q. 88. 7. 1. 2.
 polutio nocturna, quando impedit susceptionem sacra-menti Eucharistiæ, Q. 112. 9. 3. 2.
 potentior est diuina uirtus in separando accidens à substantia, quam intellectus noster, Q. 149. 12. 1. 1.
 possibilitas corruptionis specierum sacramentalium vn-de attendatur, Q. 152. 12. 2. 2.
 potestas consecrandi fundatur super characterem, Q. 16. 13. 1. 2.
 poenitentia quatuor acceptiones, Q. 174. 14. 1. 1.
 poenitentia quomodo intelligatur esse uirtus generalis, Q. 174. 14. 2. 2.
 poenitentia est uirtutis species specialissima, Q. 175. 14. 1. 2.
 poenitere est seipsum iudicare, Q. 176. 14. 2. 2.
 poenitentia quomodo sit pars iustitiæ, Q. 176. 14. 2. 2.
 poenitentia in uoluntate est ut in subiecto, Q. 177. 14. 1. 2.
 poenitentia in quibusnam beatis reperitur, & quomodo, Q. 178. 14. 2. 1.
 poenitentia, quomodo acquiri possit à nobis, Q. 179. 14. 1. 1.
 poenitentia quare potius timore dicatur concipi, quam amore, aut spe, Q. 180. 14. 2. 1.
 poenitentia fo. mata per gratiam quodcunque peccatum remitti potest, imformi autem solum disponitur ho-mo ad suscipiendam gratiam Dei per quam formaliter remittitur peccatum, Q. 184. 14. 1. 2.
 poenitentia ratione sui actus interioris, & exterioris, & etiam

I N D E X.

& etiam interioris solum, tota poena peccato debita remitti potest. Q. 185. 14. 2. 1.
Poenitentia est medicina animae curatiua. Q. 187. 14. 1. 1.
Poenitentia triplex, secreta, publica, solemnis. Q. 190. 14. 1. 1.
Poenitentia solemnis, quare irreuerabilis. Q. 190. 14. 1. 1.
Poenitentia solemnis quando imponenda. Q. 190. 14. 1. 1.
Poenitentia solemnis, nec clericis, nec laicis nobilib. nec iuuenibus imponenda. Q. 190. 14. 1. 1.
Poenitentia solemnis cuius typum gerat. Q. 194. 13. 1. 1.
Poenitentia solemnis, quibus ritibus agatur. Q. 190. 14. 1. 1.
Potus vini, quare non interdicitur ieiunantibus. Q. 209. 15. 1. 1.
Poenitentia quadruplex acceptio. Q. 229. 16. 1. 1.
Poenitentia, vt est sacramentum tribus integratur. Q. 229. 16. 1. 1.
Poenitentia, vt virtus necessaria est baptismate regeneratis, de peccatis ante ipsum commissis. Q. 233. 16. 1. 2.
Poenitentia non est proprie, nisi de peccatis propria voluntate commissis. Q. 233. 16. 1. 2.
Poenitentia de peccatis notis nedum in communi, sed etiam in speciali, est ad salutem necessaria. Q. 234. 16. 2. 1.
Poenitentia de peccatis ignotis, quomodo facienda. Q. 234. 16. 2. 2.
Poenitentia de venialibus esse necessariam dupliciter accipi potest. Q. 235. 16. 1. 1.
Poenitentia de venialibus quadrupliciter est ad salutem necessariam. Q. 235. 16. 1. 1.
Potestatem iudicandi in foro conscientiae, quando Christus dedit discipulis. Q. 247. 17. 1. 2.
Poenitens si in confitendo omnem adhibuit diligentiam sibi possibilem, ut integre confiteatur, si postea recordatur alicuius peccati, potest illud alteri confiteri, si secus fecerit eundem sacerdotem repetere tenet, vel reiterare confessionem. Q. 251. 17. 6. 1.
Poenitens rite confessus, & absolutus, eadem numero peccata iterare non tenetur. Q. 253. 17. 8. 1.
Poenitens sacerdoti non habenti facultatem absoluendi a referuatis, plus petere debet absolutionem de referuatis a superiori. Q. 253. 17. 8. 1.
Poenitens quando tenetur eadem numero peccata iterare, quae alteri prius confessus fuerat sacerdoti. Q. 253. 17. 8. 1.
Poenitens duobus simul confitens recte absolui potest, licet absoluentes peccent. Q. 259. 17. 8. 2.
Potestas ligandi, & solvendi triplex. Q. 270. 18. 1. 2.
Potestas clauium, & potestas conficiendi fundantur in sacerdotali caractere. Q. 271. 18. 3. 1.
Poenitens satisfactionem, quando necessario implere tenetur. Q. 272. 18. 5. 2.
Poenitens sentiens satisfactionem nimis grauem quid agere debet. Q. 272. 18. 5. 2.
Potestas libera ad excommunicandum, & absoluendum requiritur. Q. 181. 18. 1. 2.
Potestas sacerdotum vet. leg. respectu cuius erat. Q. 312. 19. 1. 2.
Potestate clauium non potest sacerdos circa quamcumque vi, & quatione. Q. 313. 19. 3. 2.
Poenitentia digna quamnam sit. Q. 324. 20. 1. 2.
Poenitentiam ueram hominem in articulo mortis habere quidem potest, licet sit difficile, & quando hoc accidit est speciale beneficium diuinae misericordiae. Q. 325. 20. 1. 1.
Poena ex duplici radice caesatur. Q. 327. 20. 1. 1.
Poena purgatorio maior est qualibet poena temporali. Q. 327. 20. 1. 1.
Poena maior est, quanto apprehensio laesionis fortior. Q. 327. 20. 1. 1.
Poena purgatorii quomodo potest dici satisfactoria. Q. 327. 20. 2. 2.
Poenitens iniunctam sibi poenitentiam a confessore, quando celare debet. Q. 346. 21. 3. 2.
Poenitentia exterior sacramentum est interioris & interioris res sacra exterioris, & quomodo. Q. 352. 22. 1. 1.

Poenitentia exterior quomodo ca est interioris. Q. 352. 22. 1. 1.
Poenitentia quomodo sit vnum sacramentum. Q. 353. 22. 3. 1.
Poenitentia quomodo sit ab institutione, & quomodo a natura. Q. 353. 22. 4. 2.
Poenitentia sacramentum, quomodo, & quando a Christo fuit institutum. Q. 354. 22. 5. 1.
Potestas ministrorum ecclesiae ad quid ordinetur. Q. 370. 24. 3. 2.
Potestates quorumlibet ordinum in quibus expressius significentur. Q. 374. 24. 3. 1.
Potestate sacerdotali quo ad primum eius actum, nulla est maior in ecclesia praeter diuinam. Q. 375. 24. 1. 1.
Potestatem ligandi & solvendi, quomodo potest episcopus in aliquibus sacerdotibus minuere. Q. 375. 24. 1. 2.
Potestatem eligendi summum Pontificem Imperatoribus traditam ab aliquibus pontificibus, resignare eos maxime decuit. Q. 377. 24. 3. 1.
Potestas conferendi ordines quomodo solis episcopis conueniat, & quomodo alijs. Q. 380. 25. 1. 2.
Post carnalem copulam consensum de futuro sequentem quoad iudicium Dei aliud matrimonium contrahi potest, secus uero quo ad iudicium Ecclesiae. Q. 427. 28. 4. 1.
Potentia coeundi necessaria est ad vinculum matrimonij. Q. 476. 34. 1. 1.
Poena corrigens non est necessaria ubi correctio iam praecessit. Q. 483. 35. 2. 1.
Potestas super totum hominem nulli alij a Deo conuenit. Q. 501. 38. 1. 1.
Potestas super totum hominem, quomodo sanctis conueniat. Q. 501. 38. 1. 1.
Potestas peccandi non est libertas, nec pars libertatis. Q. 510. 38. 1. 2.
Poena damnatorum quomodo erit infinita. Q. 583. 44. 1. 1.
Poena vermis, siue remorsus conscientiae est maior in damnatis, quam poena ignis. Q. 708. 50. 2. 1.
Poenarum omnium maxima in damnatis est carentia visionis Dei. Q. 709. 50. q. ult. 1.
Principia sacrae Theologiae sunt ar fidei. P. 5. 2. c. 2.
Proprietatem absolutam etiam realiter distinctam est plurificare. P. 34. 2. 1. 2.
Productio personae sit per actionem immanentem, ideo non accipitur secundum agendi in aliud ad extra. P. 35. 2. 2. 2.
Potentia dicitur principium emanationum creaturarum ad extra. P. 35. 2. 2. 2.
Processio per modum naturae, & per modum intellectus non distinguitur realiter in diuinis. P. 35. 2. 2. 2.
Productio per modum artis reducitur ad productionem per modum intellectus. P. 36. 2. 2. 1.
Principium actus magis est causa eius quam terminus. P. 57. 4. 1. 1.
Principio primo significamus Deum in quantum est producentis, uel ut produxit creaturas. P. 66. 5. 3. 1.
Proprietates optime dicitur de essentia, praedicatione tamquam est per identitatem. P. 67. 5. 1. 2.
Productio eorum quae producuntur ad exemplar voluntas est imperans, & eliciens productionem. P. 73. 6. 4. 2.
Productio non terminatur ad relationem in creaturis. P. 88. 8. 2. 1.
Principium, & principiatum dupliciter considerantur. P. 99. 9. 1. 1.
Processio spiritus Sancti dicitur esse per modum intellectus, sed tantum dirigentis. P. 105. 10. 1. 1.
Processio spiritus Sancti terminatur ad similem naturam in creaturis, uero minime. P. 105. 10. 1. 1.
Processio spiritus Sancti a genito est ratio distinctionis realis inter filium, & spiritum sanctum. P. 113. 11. 1. 2.
Proprietates notionalis quae personam constituit dicitur potest personalis. P. 114. 11. 3. 1.
Processio spiritus a patre & filio non est processio in rem exteriorem transiens. P. 123. 13. 1. 1.
Processio non est causalis, neque localis, ergo non est pro-

I N D E X.

processio, non valet. P. 123. 13. 1. 1.
Processio nominat emanationem passiuam. P. 123. 13. 1. 1.
Processio in diuinis propria est spiritus Sancti. P. 123. 13. 2. 2.
Processio spiritus Sancti est aliquo modo ex tempore ut dicitur habitudine termini ad quem. P. 130. 14. 1. 2.
Processio & spiratio differunt in modo significandi. P. 131. 14. 1. 1.
Processio aeterna & temporalis, quomodo differant, & quomodo non. P. 131. 14. 2. 2.
Processio, missio, & donatio, quo differant. P. 132. 14. 3. 2.
Proportio signi inter quae inueniatur, & quid haec praestat. P. 202. 22. 1. 1.
Proprietates in diuinis ponit rem aliquam in personis, quae distinguuntur. P. 239. 26. 1. 1.
Proprietates personalis, est personae constitutiua tanquam per principia formalia. P. 240. 26. 2. 2.
Proprietates ut constituens prior est seipsa secundum rationem intelligendi, ut dicitur habitudine ad alium. P. 240. 26. 2. 2.
Proprietates sunt relationes, & non substantiae. P. 242. 26. 2. 2.
Proprietates in comparatione ad personas in quibus sunt idem sunt realiter quod ipse persona. P. 241. 26. 1. 1.
Proprietates transit in substantiam ratione communitatis cum alijs accidentibus, manet tamen quoad rationem propriam quod est relatio. P. 241. 26. 1. 1.
Proprietates personales realiter ab inuicem distinguuntur. P. 245. 27. 1. 2.
Proprietatibus personalibus conuenit distingui. P. 245. 27. 1. 2.
Primitus non importat relationem realem, nec actualem ad filium neque ad S. S. P. 257. 28. 2. 1.
Principium non dicitur uniuocè respectu personae, & creaturarum. P. 262. 29. 2. 2.
Principio de principio, quomodo intelligitur. P. 263. 29. 4. 2.
Pulchritudo appropriatur filio. P. 273. 31. 1. 2.
Proprietates quomodo sit prius, uel non, quam ipsa constituere. P. 287. 33. 1. 2.
Proprietates in quantum est persona non est relatio. P. 288. 33. 2. 1.
Proprietates non esse impersonis falsum est. P. 288. 33. 2. 1.
Proprietates idem est realiter cum Diuina essentia. P. 288. 33. 1. 2.
Proprietates differenter sunt in Diuina essentia, & in personis. P. 289. 33. 2. 1.
Principium purum possibile pro se non potest fieri a quacumque potentia quomodo. P. 316. 36. 4. 1.
Praescientia Dei simpliciter non est causa rerum. P. 337. 38. 1. 2.
Praescientia Dei, ut includit Diuinum beneplacitum est causa rerum. P. 337. 38. 1. 2.
Praescientia Dei non est tantum de rebus futuris sed etiam enunciablem. P. 339. 38. 4. 1.
Praescientia Dei est respectu omnium futurorum. P. 339. 38. 5. 2.
Praescita quomodo necessario euenient. P. 341. 38. 6. 2.
Prouidentia pertinet ad scientiam practica. P. 348. 39. 1. 2.
Prouidentia in Deo est respectu creaturarum. ibidem propositum ordinandi creaturas, & ratio fuerunt, ab aeterno. P. 348. 39. 1. 2.
Prouidentia includit diuinam uoluntatem ordinandi res inter se & ad suum finem. P. 348. 39. 1. 2.
Prouidentia diuinae omnia sunt subiecta. P. 349. 39. 2. 1.
Praedestinatio esse practica praescientiam alicuius, quid includat. P. 353. 40. 1. 2.
Praedestinare, & praedestinari differunt. P. 354. 40. 1. 1.
Praedestinatio in cludit praescientiam, & prouidentiam. ibidem.
Praedestinatio est aeterna, & de sua ratione tria includit. P. 354. 40. 2. 2.
Praedestinatio importat ordinem ad aliquid temporale, non ut praescientia sit, sed futurum. P. 354. 40. 2. 2.

praedestinatio est praeparatio gratiae interioris. P. 354. dist. 40. 2. 2.
praedestinatio licet conueniat etiam angelis, proprie tamen, ut connotat effectum futurum hominibus conuenit. P. 355. 40. 3. 1.
praedestinati omnes saluabuntur. P. 356. 40. 1. 1.
propositum Dei nunquam frustratur. P. 356. 40. 1. 1.
praedestinari per bona opera saluabuntur. P. 356. 40. 1. 1.
praedestinati scripti sunt in libro vitae. ibidem.
praedestinati non de necessitate saluabuntur, quomodo intelligi debeat. P. 357. 40. 2. 1.
praedestinare quia includit salutem contingenter futuram, ideo possibile est aliquid non esse praedestinatum. P. 357. 40. 2. 1.
praedestinatorum numerum posse augeri, quomodo intelligendum. P. 358. 40. 3. 2.
praescientia differt a reprobatione. P. 359. 40. 1. 2.
praedestinatio est pars prouidentiae respectu illorum qui diuinitus ordinantur in aeternam salutem. ibidem.
propositum quid sit. P. 365. 41. 2. 1.
praescientia quid sit. P. 364. 41. 2. 2.
praedestinatio nostra causa est salutis nostrae. P. 366. 41. 1. 2.
praedestinatio quomodo nullam habet rationem. P. 366. 41. 1. 1.
praedestinationis ratio, est sola Dei uoluntas. P. 368. 41. 2. 1.
productio boni creati, non fuit adeo de necessitate uoluntatis. P. 403. 45. 3. 2.
productio entis secundum materiam, & formam est maior quam mutatio secundum formam tantum, ratione termini ad quem. S. 6. 1. 2. 2.
principia creaturarum quare non duo manichaeos. S. 20. 1. 1. 1.
proprietates naturalis consequens Angelum quacumque ex parte illa sit, non sunt, nisi a supernaturali agente. S. 62. 5. 3. 1.
prouidentiam diuinam decuit dare angelos ad custodiendam hominum. S. 135. 11. 1. 1.
proprietates astrorum quorundam. S. 170. 14. 3. 1.
principium actuum corruptionis intrinsecum in animalibus, unde sit. S. 196. 15. 1. 2.
principium purum possibile quid significet. S. 199. 15. 1. 2.
principium quomodo cognoscibile. ibidem.
promissio facta ante deliberationem non obligat de necessitate salutis. S. 295. 24. 3. 2.
principium actuum nostri intellectus. S. 301. 24. 1. 2.
prouidentia non est sine lib. arb. quando. S. 325. 25. 2. 1.
principium non principiatum summe simplex est, & a nullo dependens quia nihil prius eo. S. 422. 34. 1. 1.
praemium addit supra meritum conuictionem cum Deo. S. 452. 37. 2. 1.
principium malorum actuum uoluntatis respectu diuersarum uoluntatum diuersum est. S. 464. 38. 4. 1.
proportio bifariam sumitur. T. 5. 1. 1. 1.
punctum a linea separari non implicat. T. 66. 6. 3. 1.
praedestinatum esse filium esse non admittitur absolute, sed cum additione secundum quod homo. T. 74. 7. 2. 1.
praedestinari quid sit. T. 74. 7. 2. 2.
praedestinatio Christi est eiusdem rationis secundum quid cum praedestinatione nostra. T. 103. 10. 4. 1.
praedestinationis Christi primus effectus qualis. T. 103. dist. 10. 1. 1.
principium naturale producat assimilatum sibi productum quantum potest. T. 106. 11. 1. 1.
proportio qualis sit inter intellectum animae, & ipsum Deum. T. 128. 14. 1. 2.
proficere in cognitione contingit quatuor modis. S. 140. 14. 3. 1.
poenales defectus naturae humanae varij. T. 157. 15. 1. 2.
pueri morientes cum solo peccato originali cur non doleant ex carentia uisionis Dei. T. 171. 15. 4. 1.
principium primum probari potest in prima scientia. T. 222. 21. 3. 2.
prudentia essentialior est uirtus intellectualis, & materialiter est moralis. T. 242. 23. 2. 1.
prophetiae acceptio propria, & eius definitio. T. 258. 23. 8. 1.
prophete-

I N D E X.

Prophetia lumen aliquando est in malis. T. 258.23.8.2
 Prophetica cognitionis gradus multiplex. T. 259.23.8.1
 Prophetica illuminationi quidam sunt à natura aptiores alij. T. 259.23.8.2
 Prophetæ nomen vnde dictum. T. 261.23.8.1
 Præsumptio directæ opponitur spei. T. 299.26.6.1
 Præsumptio duplex. T. 299.26.6.1
 Priuatio non est principium essendi. T. 306.27.1.1
 Proximus nõ est ex charitate diligibilis nisi propter Deum. T. 319.27.7.2
 Proximi corpus est ex charitate diligendum. T. 332.28.1.2
 Proximas maiori præditus bonitate est etiam cæteris paribus diligibilior, & affectu, & effectu. T. 342.29.1.1
 Prædestinatum peccatorem simpliciter Deus plus diligit ratione boni voliti, quam iustum præscitum, secundum quid tamen secus est. T. 367.32.2.2
 Prudentia qualiter sint dignior cæteris virtutibus Cardinalibus. T. 378.33.1.1
 prudentiæ triplex acceptio. T. 378.33.1.1
 prudentiæ magis opponitur peccare scienter, quam ignoranter. T. 378.33.1.2
 Prudentia vere dicenda est virtus. T. 379.33.2.1
 prudentia est per se quidem specialis virtus ab alijs moralibus distincta, licet sine illis non sit prudentia. T. 380. dist. 33.2.2
 prudentiæ dantur plures species, & quælibet earum habet rationem boni, & veri. T. 381.33.2.1
 princeps bonus esse non potest, nisi sit vir bonus. T. 381. dist. 33.2.2
 princeps prudens esse nequit in regimine ciuitatis qui nõ sit prudens in regimine sui ipsius. T. 381.33.2.2
 prudentia est virtus moralis existens in intellectu practico, licet secundum quid sit virtus intellectualis. T. 382.33.2.1
 prudentia præstituit finem particularem, non tamen generalem omnibus virtutibus moralibus. T. 382.33.2.2
 prudentis non est tantum præcipere, & consulere, sed & præfigendo mediâ sufficientia finem attingere. T. 383.33.2.2
 prudentia non potest tradi obliuioni, & si posset hoc non esset ita facile, sicut de cæteris virtutem. T. 384.33.2.1
 prudentiæ partes integrales octo, subiectiua duo, ad similitudinem vero partium potentialium sunt tres. T. 384.33.2.2
 proportionis geometricæ, & arithmetica ratio. T. 386. 33.3.2, & T. 389.33.3.2
 præcepta moralia omnia sũt de lege naturæ. T. 441.37.1.2
 præceptum primum legis naturæ, quale. T. 441.37.1.1
 præcepta moralia quænam intelligantur. T. 442.37.1.2
 præcepta omnia moralia sunt de actibus omnium virtutum. T. 443.37.1.1
 præcepta omnia moralia ad decem Decalogi præcepta reducuntur. T. 446.37.1.2
 præcepta Decalogi, nec plura sunt, nec pauciora, quæ decem, quæ recte in primam, & secundam tabulam distinguuntur. T. 445.37.1.2
 præcepta Decalogi cur isto numero & ordine describantur. T. 446.37.1.1
 præcepta Decalogi ita sunt indispensabilia, vt tamen propter aliquas circumstantias possit, & expediat in eorũ aliquibus aliquando dispensari. T. 447.37.1.1
 præcepta omnia primæ tabulæ sunt de actibus latræ. T. 448.37.2.2
 præceptum de obseruatione sabbathi, quomodo sit morale, & quomodo cerimoniale. T. 450.37.2.1
 Principes non peccant, si non puniunt publica meretricia. T. 455.37.3.2
 præcepta duo extrema Decalogi iure danda fuerunt in veteri lege. T. 480.40.1.1
 præcepta duo extrema Decalogi sunt inuicem formaliter distincta. T. 480.40.1.2
 præcepta ista duo debuerunt esse distincta à præcepto de non mechando, & non iurando. T. 481.40.1.2
 præcepta Evangelica tenemur nos diligentius obseruare quam Iudæi præcepta veteris legis. T. 483.40.1.1

Primi parentes, quomodo prodierunt in esse. Q. 8.1.1.2
 Per sacramenta homines post corruptionem peccati ab idolatria ad cultum solius veri Dei adunati fuerunt. Q. 9.1.2.1
 Præcepta moralia cur non fuerunt instituta in lege naturæ. Q. 9.1.2.2
 Primogeniti omnes à Noe, vsque ad Aaron pontifices fuerunt. Q. 18.1.4.2
 Pronomen Hoc, adhibitum in forma consecrationis corporis Christi, quid demonstret. Q. 103.8.1.1
 Prius ordine nature formatur habitus penitentiæ, qua elicitur actus Deo acceptus. Q. 182.14.2.1
 Pro peccato originali nulla a nobis requiritur satisfactio sed sola baptismi susceptio. Q. 195.15.2.2
 Pueri quare non teneantur ad ieiunium. Q. 207.15.4.2
 Præceptum de confitendo sacerdoti, quomodo ecclesiæ circumstantiauit. Q. 248.17.2.1
 Præceptum de confitendo sacerdoti vnde habetur esse à Deo, & non ab ecclesia. Q. 249.17.4.2
 Præceptum de confessione faciendâ, quando homines non obligat. Q. 249.17.4.2
 Præceptum de celando peccata confitentis in fauorem confitentis, & confessionis datum est. Q. 341.21.3.2
 Prophetia cur detur mulieribus, non autem ordo. Q. 389.25.1.2
 Præcepta tria dedit Deus homini ante peccatum. Q. 466.26.1.1
 Primi parentes quare ante peccatum carnalem copulam non contraxerint. Q. 406.26.1.1
 Præceptum de matrimonio, prout est ad officium ordinatum non obligat hoc tempore, & qua ratione. Q. 407.26.3.1
 Præceptum de coniunctione in matrimonium, quando reuocatum fuit. Q. 407.26.3.2
 Puella in contrahendis sponsalibus, non contradicens consentire videtur in foro ecclesiæ. Q. 419.27.1.2
 Præscriptio vt sit valida tria requirit. Q. 540.41.2.1
 Præscriptio de contrahendo cum affine quare fieri non possit. Q. 541.41.2.1
 Promissio quando obligationem inferat. Q. 505.38.3.1
 Professus in religione episcopatum recipiens non defraudat religionem. Q. 508.38.1.1
 Prodesse alij per accidens, dupliciter contingit. Q. 609.45.2.1
 Priuilegio speciali potest quis in hac vita Deum clarè videre absque hoc, quod sit beatus. Q. 661.49.6.1
 Priuilegio speciali potest homo per virtutem diuinam beatificari quoad animam corpore non beatificato. ibidem.
 Pusillanimitas ex qua causa oriatur. T. 301.26.6.1
 Pusillanimitas quid. T. 301.26.6.1
 Pusillanimitas quomodo spei opponatur. T. 300.26.6.2
 Pusillanimitas opponitur secundum suam speciem virtuti magnanimitatis tantum. T. 301.26.6.1
 Purificatio cur remaneat in lege euangelica. Q. 23.1.4.2
 Puer in vtero matris sanguinis baptismi à peccato originali purgari potest. Q. 53.4.3.2
 Pulchrum cur sit amabile. T. 307.27.2.1
 Publicè excommunicato intrante ecclesiam omnes debent exire. Q. 287.18.2.1

Qualitas non generari sed quale, quomodo. P. 163.17.2.1
 Quantitas quæcunque illa sit, est ratio æqualitatis. P. 181.19.1.2
 Quantitas virtutis nobilium fundamentum est æqualitatis quam quantitas molis. P. 182.19.1.1
 Quantitas molis non est in Deo, sed tantum virtutis. P. 185.19.2.2
 Qualitas & quantitas simpliciter in diuinis transeunt in substantiam. P. 241.26.1.2
 Quantitas virtualis est aliqua res in Deo. P. 273.31.1.1
 Qualitas omnis quadrupliciter corrumpi potest. Q. 65.5.3.1

I N D E X.

Quantitas corporis Christi in sacramento altaris non circumscribitur quantitate speciei. Q. 117.10.2.2
 Quantitas animæ, & diuinitas quomodo continentur in sacramento altaris. Q. 118.10.2.1
 quantitas corporis Christi sub specie panis, cur non deicit ab ipso separari. Q. 118.10.2.1
 quantitatem non esse materiam multis probatur. Q. 133.11.2.2
 quale corpus Christi dedit discipulis in Cœnæ. Q. 146.11.4.1
 quantitas substantiæ, & quantitas qualitatis non recte secundum aliquos assignantur. Q. 149.12.1.2
 quantitas vnde habet quod per se existat in sacramento altaris. Q. 151.12.2.1
 qualitates quibus complexionantur corpora in resurrectione, non erunt elementares, sed illis similes. Q. 580.44.7.1
 qualitates corporum difformiter in corporibus electorum, & reproborum reperientur in resurrectione. Q. 580.44.7.1
 quæcunque infra nos existunt quoad naturam sunt à nobis ex charitate diligenda. T. 332.28.1.1
 quæ multiplicantur in inferioribus vniuntur in superioribus, & perfectioribus. Q. 111.1.1.1
 quæ non rapui &c. Psalm. 68. de quo intelligatur. Q. 55.4.2.2
 quæ communicant in materia agunt, & patiuntur ad inuicem. p. de gen. t. c. 53. quomodo intelligatur. Q. 61.5.2.2
 quælibet forma consecrationis vini à quouis euangelista tradita conficit sacramentum. Q. 104.8.2.2
 quæ personæ non teneantur ad ieiunium. Q. 207.15.4.2
 quæ rentes victum cum graui labore quare ieiunio non sint stricti. Q. 208.15.4.1
 quies nunquam ponitur in obiecto per actum ordinatum ad actum vltiorem. P. 211.1.4.2
 quies tantummodo ponitur in actu vltimo. P. 211.1.4.2
 quies omnis vel est secundum appetitum regulatum, vel libidinosum, vel sensuale: primo modo boni fruuntur summo bono: secundo mali bono creato: tertio modo bruta fruuntur cibo. P. 22.1.2.1
 quiescere recte tunc dicitur quis, tum per omnimodam identitatem realem, tum ita per gloriam, atque etiam per gratiam. P. 22.1.2.2
 quies vltima est ipse Deus. P. 23.1.3.2
 quies triplex. S. 205.15.1.1
 quilibet ex charitate debet diligere seipsum. T. 330.28.1.2
 quicunque in nos sunt si sint eiusdem speciei, & in ea existant perfecte ex charitate sunt à nobis diligendi. T. 330.28.1.1
 quid per oblationes, sacrificia, & decimas significaretur in vet. Q. 19.1.4.2
 quod incipit esse alicubi, vbi prius non erat, quando dicatur mutatum esse. Q. 117.10.1.2
 quod corpus Christi in vltima Cœnâ passibile edebatur non tamen ledebatur diuina fuit potentia. Q. 146.11.4.1
 quilibet sacerdos si non de iure, tamen de facto consecrari potest. Q. 161.13.1.1
 quilibet sacerdos constitutum in extremis absolueri potest. Q. 164.13.2.2
 quid sit habitus virtutis esse per charitatem formatum. Q. 18.14.2.1
 qui illicita commisit satisfaciendo debet ab aliquibus licitis abstinere. Q. 206.15.2.2
 qui non manducat manducantem non iudicet quomodo intelligatur. Q. 207.15.3.1
 quid oremus sicut oportet nescimus Apostolus Roma. 8. quomodo intelligatur. Q. 214.15.4.1
 qui aperit, & nemo claudit, &c. Apoc. 3. quomodo intelligatur. Q. 271.18.1.1
 quid ad nos de ijs qui foris sunt, &c. Apost. 1. Cor. 5. quomodo intelligendum. Q. 282.18.2.2
 qui sunt in purgatorio aliquomodo cum ecclesia militante, aliquomodo cum triumphante communicant. Q. 330.20.3.1

quilibet minister ecclesiæ secundum aliquid gerit figuram Christi. Q. 375.24.1.2
 quicunque dimiserit vxorem nisi ob fornicationem. Matth. 19. quid illa exceptio significet. Q. 486.35.1.1
 quid fidelis est celat, &c. Prouer. 11. quid significet. Q. 571.43.2.2
 quodlibet sacramentum circa materiam propriam vna vice fortitur totum suum effectum. Q. 360.23.6.2
 quos Deus coniunxit homo non separet: quomodo intelligatur. Matth. 19. Q. 417.27.3.1
 quomodo se recedant aquæ &c. Job 14. quomodo intelligatur. Q. 556.43.2.1
 quorum incorruptibilis substantia, quæ mouetur, &c. Philosophus 2. de gen. t. 7. quomodo verificetur. Q. 557.43.3.2

R

Rationale non acquirit animali intentionem animalitatis, sed acquirit & esse in effectu. P. 227.25.2.2
 Ratio naturalis deitas Deum debere diligi plus quam, quamcunque creaturam. S. 61.3.1.1
 Rationale dicitur bifariam. T. 383. circa litteram.
 Ratio formalis intelligendi quænam sit. T. 147.14.4.2
 Radix merendi quæ. T. 193.18.2.1
 Raptus immediate factus ex diuina virtute simpliciter nobilior est quam fides, secundum quid tamen fides est illo nobilior. T. 261.23.7.2
 Raptus quod duplex & quid sit raptus. T. 261.23.8.2
 Ratio accidentis quæ. T. 37.2.7.6.2
 Ratio summæ bonitatis quæ in Deo est, quomodo differat ab ipsa summâ bonitate. T. 335.28.2.1
 Ratio principij actiui excellentur est quam passiuus. T. 344.29.1.2
 Ratio naturalis dicitur hominem semper debere tendere ad illud quod dicitur recta ratio. T. 383.33.2.1
 Ratio iustitiæ perfecta cur non sit inter patrem & filium. T. 387.33.3.2
 Rationis actus est dicere & definire. T. 391.33.3.2
 Rationalis anima naturaliter immortalis. T. 400.33.4.2
 Radix merendi charitas. T. 423.35.1.1
 Rationabile esse dupliciter accipitur. Q. 11.1.2.2
 Rationabile eo ipso aliquod factum dicitur, quia Deus vult illud fieri. Q. 568.43.3.2
 Reuelatio necessaria est ad cognoscendum Deum, vt finis beatificans. P. 14.1.1
 Rerum diuersarum diuersa sunt scientiæ quæ accipiuntur. P. 1.7.3.1
 Re tunc vtimur, quando illam referimus in bonum finem. P. 18.1.1.1
 Res quælibet referri in finem debitum potest dupliciter intelligi. P. 18.1.1.2
 Relatio rei in finem per modum distantis hoc est proprii rationis secundum rationem verò mouentis, & liberè inclinantis: hac tantum est voluntatis. P. 19.1.1.1
 Res omnes ad inuicem sunt connexæ, & ideo in vnum reducuntur. P. 28.2.1.2
 Res quæ non est idem realiter cum diuina essentia est de ratione attributorum. P. 29.2.2.2
 Res an ratione constituta, est de ratione attributorum. P. 29.2.2.2
 Relationes secundum rem sunt quæ consequuntur rem secundum esse reale, rationis vero, quæ consequuntur vt intellecte tantum. P. 31.2.3.1
 Relatio multiplicat Trinitatem. P. 34.2.1.2
 Rem non posse putari non esse, hac prouenit propter connaturalem proportionem ad intellectum nostrum. P. 41.3.2.1
 Res cognoscitur per suam imaginem, quando cognoscitur, sub ratione qua illius rei imago est. P. 44.3.2.2
 Res quanto magis est causa alicuius actus, tanto ille actus est ei familiarior. P. 57.4.1.1
 Relatio tanto est inter extrema minus ens, quanto illa minus habent de entitate. P. 59.4.2.1
 Relatum resert antecedens sub eodem modo supponendi.

I N D E X.

mendi. P.61.5.1.2
 Realis modus se habendi, & respectus rationis differunt
 plusquam ratione. P.78.7.4.2
 Res omnis quæ non est rationis in se habet veritatem.
 P.85.8.2.2
 Relationes non tantum pondet a subiecto, sed etiam a
 termino. P.85.8.2.1
 Relatiua in quantum relatiua simul sunt in intellectu.
 P.99.9.1.2
 Res naturaliter operantes ad suos fines determinate
 sunt. P.156.17.1.2
 Relatio ponit extrema sua in actu, hoc est relatio in actu.
 P.174.18.4.1
 Relationis fundamentum proprium & proximum, quæ
 est æqualitas, est quantitas. P.183.19.3.2
 Relatio de sua natura non dicit nisi respectum.
 P.184.19.3.1
 Res diuersorum generum eadem mensura non mensu-
 rantur. P.184.19.1.2
 Res tantum habet de bonitate, quantum habet de perfe-
 ctione, hoc enim est ratio boni. P.186.19.2.1
 Res enim, dum intelligitur aduenit ei aliquid in intelle-
 ctu, quod non erat ei extra. P.188.19.2.2
 Res diffinita a nobis habet terminos. P.227.25.2.2
 Relationes in diuinis sunt subsistentes. P.236.26.1.1
 Res, quam dicit proprietatem relatiua in persona, non dif-
 fert ab ipsa, nisi ratione tantum. P.240.26.1.1
 Relationes quibus personæ referuntur ad inuicem, quo-
 modo similes sint cum ijs quibus referuntur ad seip-
 sas. P.240.26.1.1
 Relationes præsupponunt distinctionem inter relata, ve-
 ra est in creaturis. P.240.26.2.2
 Relationes in diuinis summam habens entitatem.
 P.240.26.2.2
 Relatio quæ est inter ens, & non ens, est res rationis tan-
 tum a parte utriusque extremi. P.269.30.4.1
 Relationem realem non ponunt in Deo, ea quæ dicuntur
 de ipso ex tempore. P.269.30.4.1
 Relationes reales quantum ad vtrumque extremum, quæ
 sint. P.269.30.4.1
 Relatio realis non potest aduenire alteri sine mutatione
 secundum rem relatinam. P.269.30.4.2
 Relationes quomodo sint ipsemet personæ, & quando
 non. P.287.33.2.2
 Relatio comparata ad rem in qua est, substantia est, in
 comparatione ad terminum manet relatio. P.288.33.1.2
 Res quanto communicabilior est, tanto simplicior, ve-
 rum est, de communicabilitate in personis.
 P.291.34.2.1
 Res habens esse exemplatum, non præsupponit ipsam ha-
 bere aliud esse quare. P.303.35.4.1
 Rem cognosci per aliquid, & in aliquo differt.
 P.313.36.2.2
 Relatio rationis, per quam scientia habet ratione pro-
 scientiæ, magis est per scientiam, quam per res scitas.
 P.358.38.3.1
 Res omnes de quibus est scientia, fuerunt adeo intelle-
 cte. P.347.38.5.1
 Reprobatio addit aliquid supra præscientiam, & aliquo
 modo differunt intra se. P.359.40.1.2
 Reprobatio est præscientia iniquitatis quorundam, &
 præparatio damnationis eorundem. ibidem.
 Reprobatio est pars providentiæ respectu eorum qui salu-
 tatem non consequentur. ibidem.
 Reprobationis causa non sunt demerita. P.368.41.7.2
 Rem habere, est habere facultatem fruendi ea.
 P.398.45.1.1
 Res quando habet entitatem quam debet habere tunc
 est amabilis. P.398.45.2.2
 Res magis respicit illud ad quod tedit, quam illud a quo
 recedit. S.5.1.1.2
 Relatio essentiæ creatæ ad creatorem est de ratione crea-
 tionis. S.8.1.4.1
 Res creata non potest manere, nisi quandiu a creatore
 conseruatur. S.10.1.2.2
 Relatio quæ consequitur Deum vt creator vtrum est a re-
 latione, quæ consequitur ipsum vt conseruator.
 S.13.1.4.2
 Res factio per virtutem creatam, aut per virtutem increa-
 tam quomodo dicuntur terminari in mundo.
 S.14.1.1.1
 Relatio creaturæ ad datorem res aliqua est quamuis non
 absoluta. S.45.3.1.2
 Relatio realis fundata super substantiam accidens non
 est proprie, nisi largo modo. S.46.3.1.1
 Res formaliter vna est per essentiam suam, in quantum
 indiuisibilis est. S.56.3.1.2
 Res per id quod est vna numero distinguitur ab alia.
 S.56.3.1.2
 Res per qualitatem actiuam creare aliam simile non potest,
 quomodo intelligitur. S.130.10.1.1
 Rei completio duplex. S.205.15.1.1
 Rei nomen dupliciter intelligitur. S.227.17.4.1
 Res enim quælibet vna est secundum suum esse reale.
 S.235.18.2.1
 Res appetitu a lucifero erat prohibita appeti a lege æter-
 na, & naturæ. S.267.21.2.2
 Res appetitu a primis parentibus fuit prohibita prohibi-
 tione disciplinæ. S.267.21.2.2
 Res tantum est bona, quantum habet de perfectione.
 S.298.24.5.2
 Res cognita per aliud obiectum, non cognoscitur imme-
 diate. S.313.24.5.2
 Res quælibet habet aptitudinem ad habendam aliquam
 perfectionem quam non habet. S.422.34.1.1
 Rerum bonarum nullam causam esse nisi Deum.
 S.426. circa litteram.
 Res temporales secundum suum esse extra, sive in succes-
 sione non secundum esse suum in intellectu.
 S.433.35.3.1
 Relatio ad indebitum finem non tantum dicit relationem,
 sed etiam deformitatem relationis ratione indebiti
 finis. S.454.37.1.2
 Res tripliciter accipitur. S.458.37. circa litteram.
 Res potest tripliciter tendere in finem. S.474.38.1.1
 Relatio operis in finem debitum dupliciter potest intel-
 ligi. S.503.41.3.1
 Res non sentit poenam nisi quæ habet voluntatem.
 S.505.41.3.1
 Religiosi quando tenentur magis obedire prælatis quam
 patri carnali, & econtra, & quando non. S.533.44.2.1
 Res nulla est persona quæ sit vnica digniori se.
 T.58.6.1.1
 Relatiuum non semper refert idem secundum suppositum.
 T.61.6.2.1
 Relatio pendet ex subiecto & termino. T.81.8.2.2
 Resurrectio Christi qualiter dicatur fuisse propter no-
 stram iustificationem. T.199.19.1.2
 Redemit nos Christus per passionem suam & a seruitute
 diaboli, & a pœna æterna. T.202.19.2.2
 Redemptio nostra toti Trinitati vt primæ causæ adscribitur,
 sed actus solutionis & precium solutum soli Chri-
 sto tribuitur. T.203.19.2.2
 Reparata quare non fuit natura Angelica. T.208.20.1.1
 Reparare hominem potuit Deus per alium modum, quæ
 per mortem Christi, sed noluit quia isto modo nullus
 fuit conseruator. T.210.20.1.2
 Resurgere filium Dei ante communem aliorum resurre-
 ctionem maxime conuenit. T.221.21.3.1
 Resurrexit Christus tertia die, sed hoc intellige per sy-
 necdochim. T.221.21.3.2
 Resurrectio Christi exemplar nostræ resurrectionis.
 T.222.21.3.1
 Resurrectionem suam dequit Christum probare per ar-
 gumenta non euacuanda meritum. T.222.21.3.2
 Relatio charitatis ad suum obiectum est de ratione ip-
 sus. T.317.27.6.2
 Relatio ad nasum est de ratione similitatis. T.317.27.6.2
 Res actu existens plus mouet quam data est in potentia.
 T.342.29.1.2
 Reuerentia maior debetur patri spirituali, quam carnali.
 T.345.29.1.2

Resur-

I N D E X.

Resurgere homo potest qui cecidit a charitate ad æqua-
 lem charitatem, si æqualem habeat dispositionem,
 T.355.31.1.2
 Reprobatorum Deus de naturam diligit, culpam vero o-
 dit. T.364.32.1.1
 Res est mensura nostri intellectus. T.373.33.1.2
 Religio quid. T.393.33.3.2
 Repentina mortis periculum magis terribile, quam præ-
 uisum. T.396.33.4.2
 Reuerentia quid. T.418.34.2.2
 Rescitus uirtutis non consistit in indiuisibili.
 T.437.36.1.2
 Respexit Deus ad Abel, & munera eius, Gen.4. quomodo
 intelligatur. Q.13.1.4.1
 Repressio fomitis per baptismum non est æqualis in par-
 pulis & in adultis, nec in illis, ad inuicem collatis cum
 adolefcunt, & cur hoc illis euenit. Q.57.4.3.1
 Remissionem peccatorum esse ab alio in baptismo qua-
 tuor modis intelligi potest. Q.60.5.1.2
 Res non est sensibilis per materiam formaliter, nec per
 formam substantialem, sed per accidentia sensibilia.
 Q.153.12.1.2
 Requisita ad celebrationem missæ quid significant.
 Q.167.13.4.2
 Robur animæ in virtute consistit. Q.185.14.1.2
 Reconciliari Deo quomodo pertineat ad poenitentiam,
 Q.189.14.2.2
 Restitutio uirtutum amissarum quomodo fiat per poeni-
 tentiam. Q.189.14.2.2
 Restitutio quomodo sit pars satisfactionis. Q.117.15.1.2
 Restituere bona animæ quomodo quis debeat.
 Q.2.8.15.2.2
 Restituere bona corporis quomodo quis debeat.
 Q.218.15.2.2
 Restitutio debet fieri rei ablata si potest, sin minus æqui-
 ualentis. Q.219.15.3.1
 Restituere inuenta a persona quando quis debet.
 Q.225.15.7.1
 Restituere ludo acquisita quando quis debeat.
 Q.225.15.8.2
 Religiosus iniiciens manus violentas in alium religiosum
 quando possit a suo prælato absolui. Q.308.18.2.2
 Religiosus vnus religionis iniiciens manus violentas in
 religiosum alterius religionis a quo debeat absolui.
 Q.308.18.3.2
 Religiosus iniiciens manus violentas in deum, & in
 rem non potest a proprio prælato absolui. Q.309.18.4.1
 Remissio poenæ non fit remanente culpa. Q.330.20.1.2
 Reuelare peccatum etiam de licentia consistentis non licet.
 Q.340.21.1.2
 Reuelare peccata vel præterita, vel futura nullo pacto cō-
 fessori licet. Q.341.21.2.1
 Remissio peccatorum est res sacram. tum interioris,
 tum exterioris. Q.352.22.2.2
 Remissio uenialium est principalis effectus extremæ vn-
 ctionis. Q.357.24.5.2
 Reddere debitum coniuges habent de necessitate.
 Q.455.32.1.2
 Reddere & exigere debitum coniugi etiam temporibus
 sacris licet. Q.457.32.1.2
 Reddere vel exigere debitum in loco sacro non licet nisi
 ibi quod longum tempus eisent reclusi. Q.458.32.1.1
 Reddere & exigere debitum tempore impregnationis li-
 cet, dummodo tollatur periculum abortus.
 Q.458.32.2.1
 Reddere & exigere debitum temporibus menstrui non li-
 cet quare hoc non liceat. Q.458.32.2.1.2
 Reddere debitum quando mulieri post partum liceat.
 Q.461.32.1.1
 Reddere debitum alteri coniugi leproso alteri sanus tenet
 & qua ratione. Q.461.32.2.2
 Repudiare uxorem nunquam fuit licitum & qua ratione
 id aliquando permissum fuerit. Q.469.33.1.1
 Repudiaram uxorem quando vir poterit sibi reconcilia-
 re. Q.470.33.2.1
 Repudium in uet. non licebat uxorem dare uiro & qua

ratione. Q.484.35.4.2
 Resurrectio quid sit. Q.557.43.3.1
 Reformatio humanorum corporum in iudicio nequa-
 quam per naturam erit. Q.560.43.1.1
 Resurrectio cuiuslibet erit in instanti. Q.567.43.2.2
 Resurrectio in ultimo instanti temporis proprie dicitur
 erit. Q.569.43.1.1
 Resurrectio in aurora futura est. Q.569.43.2.2
 Resurgentium ætas quænam erit. Q.580.44.8.2
 Redemptio animæ uiri diuitiæ suæ, quomodo intelligi-
 tur. Q.599.45.3.2
 Religiosus testari non potest, cum nihil proprium ha-
 beat. Q.603.45.2.2
 Religioso potest aliquid legari, sed illud acquiritur mona-
 sterio, si monasterium possit aliquid in communi pos-
 sideri. Q.603.45.2.1
 Religiosus de licentia sui superioris potest esse testamen-
 ti executor, secus non. Q.605.45.1.1
 Religiosi testamentorum executores habentes exemptio-
 nem specialem ab ordinarijs conueniri non possunt.
 Q.605.45.2.2
 Reprobos non est inconueniens duplici igne cruciari.
 Q.633.47.6.1
 Res quanto est nobilior, tanto potentior est ad conse-
 quendum finem suum, tenet cæteris paribus.
 Q.661.49.6.1
 Romana Ecclesia prima & magistra omnium.
 Q.143.11.1.1

S

Sapientia conditiones quæ, & quot assignentur.
 P.9.5.2
 Sapientia est attributum sub ratione qua attribu-
 tum quod intellectus eam Deo attribuit. P.30.2.2.1
 Sapientia formalis significat illuminationem a qua no-
 men sapientiæ imponitur, quam ipsam essentiam.
 P.30.2.2.1
 Sapientia non significat per modum concreationis ali-
 quid, concernit tamen actum sapiendi. P.69.5.4.2
 Sapientiam quomodo non possit præire voluntas.
 P.73.6. circa litteram.
 Sapientia semper accipitur essentialiter quantum est de
 ratione rei significante. P.107.10.2.2
 Sacramentum est signum gratiæ mediante humano mini-
 sterio. P.147.16.1.1
 Sapientia quomodo appropriatur diuersimode ipsis per-
 sonis. P.296.34.1.1
 Sancti volunt poenas reprobatorum. P.427.48.2.2
 Sanguis Christi in triduo non fuit vnus diuinitati.
 T.21.2.2.2
 Sanctificari aliquid quadrupliciter potest intelligi.
 T.37.3.3.2
 Sapiens habet passiones per rationem moderatas.
 T.286.26.1.2
 Sapientiæ obiectum est Deus in ratione veri excitatiui
 in eius dilectionem. T.424.35.2.2
 Sapientiæ actus qualis. T.424.35.2.2
 Sapientia est simpliciter nobilior uirtutibus intellectu-
 alibus, & secundum quid prudentia sapientiæ & alijs hu-
 iusmodi iure præponitur. T.438.36.1.1
 Sabbathi obseruatio iure in Dominici diei obseruatione
 mutatur. T.452.37.2.1
 Sacro ordini annexo est obligatio continentiæ ex eccle-
 siæ statuto. T.472.39.2.1
 Sacramentum quid sit. Q.1.
 Sacramenta vet. legis quare non consistebant in uerbis si-
 cut nouæ legis sacramenta. Q.4.1.1.2
 Sacramentum quomodo sit vnus quid ex re, & uerbo.
 Q.5.1.1.1
 Sacramenti diffinitio est vna per accidens. Q.5.1.2.2
 Substantia est quæ proprie diffinitur. Q.5.1.2.2
 Sacramenti diffinitiones explicantur. Q.6.1.3.2
 Sacramentum quomodo signum rememorationum, de-
 monstratum, pronosticum. Q.7.1.3.1
 Sacramenta cur non instituta in statu innocentia.
 Q.8.

I N D E X.

Q. 8.1.1.1
 Sacramenta propter quæ fuerunt instituta. Q. 8.1.1.2
 Sacramenta post lapsum quare fuerunt instituta. Q. 9.1.2.1
 Sacramenta legis naturæ quomodo de dictamine sint legis naturalis. Q. 9.1.2.2
 Sacramenta quomodo a Deo fuerunt instituta in lege naturæ. Q. 9.1.2.2
 Sacramenta quæ sub naturæ lege præcesserunt fuerunt quasi umbra veritatis, quæ vero sub scripta lege tanquam imago, & figura veritatis. Q. 9.1.3.2
 Sacramenta sunt quædam protestatio fidei. Q. 10.1.3.1
 Sacramenta alia & alia institui sunt necesse secundum diuersos status cognitionis fidei, & qua de causa. Q. 10.1.3.1
 Sacramenta sunt quædam velamina anagogica. Q. 10.1.4.1
 Sacramenta quare debuerint institui sub lege euangelica. Q. 10.1.4.2
 Sacramenta no. le. cur faciliora, & numero pauciora. Q. 10.1.4.2
 Sacramenta no. le. eam liberiores reddit, & quomodo. Q. 10.1.4.2
 Sacramenta & gratia alio, & alio modo sanant, & quibus. Q. 10.1.4.2
 Sacramenta & sacrificia in vet. l. realiter distinguebantur, in noua autem aliquid idem re est sacramentum, & sacrificium. Q. 11.1.1.1
 Sacramenta vet. l. quomodo fuerunt rationabilia. Q. 11.1.2.2
 Sacramenta no. l. omnia præfigurata fuisse in vet. l. Q. 11.1.2.2
 Sacramenta no. l. quibus præfigurata fuerint in vet. l. Q. 11.1.2.2
 Sanguis arietis immolati, quo tangebatur extremi auriculæ, & pollex manus dexteræ, ac pedis quid præfigurauit. Q. 12.1.2.1
 Sacerdos tur per contactum aquæ expiationis, quæ aspergebatur cinis vitulæ ruffæ numerorum. 19. immundi fiebant. Q. 12.1.2.1
 Sacramenta no. l. cur non emundant ab irregularitate. Q. 12.1.3.1
 Sacramenta veter. leg. adhibentes quid meruerint. Q. 12.1.4.1
 Sacramenta vete. leg. quomodo animæ sanitatem afferbant. Q. 13.1.4.1
 Sacramenta veter. leg. quomodo distinguuntur a no. leg. sacramentis. Q. 13.1.1.2
 Sacramentum qua sacramentum respicit uscipientem. Q. 14.1.1.1
 Sacramenta quomodo sint causæ instrumentales. Q. 14.1.2.2
 Sacramenta causare gratiam quomodo exponatur secundum aliquos. Q. 14.1.2.2
 Sacramenta conferre gratiam ex vi sacramenti, quomodo intelligitur. Q. 15.1.2.1
 Sacramenta quomodo sunt simul cum passione Christi. Q. 16.1.3.1
 Sacramenta quot fuerint in lege nat. Q. 18.1.4.2
 Sacramenta vete. leg. non exequentes reatum præuaricationis non incurrebant. Q. 19.1.4.2
 Sacramenta in quorum remedium nobis sint tradita. Q. 26.2.1.1
 Sacramenta legalia, & euangelica quo tempore simul esse potuerint. Q. 16.2.2.2
 Sacramentum extremæ vnctionis vbi legatur institutum fuisse a Christo. Q. 17.2.3.1
 Sacramentum confirmationis vbi legatur fuisse a Christo institutum. Q. 27.2.3.1
 Sacramentorum numerus septenario recte complectitur. Q. 27.2.4.2
 Sacramenta ad septem virtutum actus nos adiuuant. Q. 27.2.4.2
 Sacramenta sunt nobis in remedium contra septem defectus. Q. 27.2.4.2
 Sacramenta aliqua euangelicæ. l. cur adhuc in gentibus

vet. l. sacramentis instituta. Q. 44.3.1.2
 Sacramenta omnia media dicuntur sacramenta progre-dientium. Q. 38.2.4.1
 Sacramentum Eucharistiæ quomodo reiterabile dicitur. Q. 79.6.1.2
 Sacramentum Eucharistiæ quomodo dicitur causa essentia Christi, nec non corporis eius mystici. Q. 96.8.1.2
 Sacramentum Eucharistiæ inter omnia altissimum. Q. 96.8.1.2
 Sacerdos cum debite intentione proferens verba consecrationis super debitam materiam (alij omnibus omissis) verè consecrarent. Q. 101.8.1.2
 Sanguis Christi pro omnibus est effusus quo ad sufficientiam, non tamen omnes recipiunt illius sufficientiæ efficaciam. Q. 104.8.2.2
 Sacramentum Eucharistiæ quomodo est quoddam totum æterogenum. Q. 106.8.4.2
 Sacerdos dans hostiam non consecratam in manifesto peccatori occulto grauissime peccaret. Q. 114.9.1.1
 Sacramentum extremæ vnctionis ex contemptu prætermittens peccaret, licet non sit de necessitate absolute. Q. 336.23.3.2
 Sacerdos tantum panem consecrare potest, quantum sensibilibiter præsentem potest demonstrare. Q. 128.10.1.1
 Sacerdos transubstantians panem in discrete licet non im-pediat virtutem sacramenti, tamen grauius peccat. Q. 128.10.1.1
 Sacerdos vnâ partem hostiæ indeterminate consecrâs, in illem consecrat. Q. 128.10.2.2
 Sanguis Christi debet confici de vino existente sub specie potabili. Q. 142.11.5.1
 Sanguis Christi quando de aceto potest confici, & quando non. Q. 142.11.5.1
 Sanguis Christi de musto potest confici, & quare. Q. 142.11.5.2
 Sacerdos celebrans quomodo se debeat gerere cum materia in debitam sibi propositam aduertit. Q. 143.11.6.2
 Sacramentum extremæ vnctionis propria gaudet verborum forma, & quam ipsa sit. Q. 357.23.4.1
 Sacerdos sciens aquam in dolio vini positam, debet nihilominus, cum eo vitur in sacrificio, aliam etiam apponere, & qua ex causa. Q. 144.11.6.2
 Sanguis Christi quantumcunque vini addatur, non corrumpitur, potest tamè diuidi species illa in partes adeo paruas vt non saluetur sub illis ratio sacramenti. Q. 155.12.1.1
 Sacerdotes celebrantes cum episcopo in ordinationibus, an vere omnes consecrent. Q. 163.13.1.2
 Sacerdos notabiliter negligens vti potestate conficiendi sacramentum Eucharistiæ peccat. Q. 164.13.2.2
 Sanguis in die pasche quare non referuatur sicut corpus. Q. 165.13.4.2
 Sacrificate sacrificium iustitiæ, &c. P. sal. 4. quid significet. Q. 176.14.2.2
 Satisfactio quid sit. Q. 195.15.1.1
 Satisfactio merito Christi, quomodo iungatur. Q. 195.15.2.2
 Satisfactio aliquam quare Deus requirit a nobis. Q. 196.15.2.1
 Satisfacere cur debeamus per opera pœnalia. Q. 196.15.3.1
 Satisfactio formaliter in actu voluntatis consistit. Q. 196.15.3.1
 Satisfacere pro uno peccato, non autem pro alio quando, & quomodo quis potest, & quando non. Q. 198.15.6.1
 Sacramenta quænam secundum totum sui ministrantur a ministris, & quæ non. Q. 229.15.1.2
 Sacerdos proprius quadrupliciter potest intelligi. Q. 254.17.1.2
 Sacerdos proprius, cui confiteri quis debet, quinam sit. Q. 255.17.1.1
 Sacerdos parochialis potest pœnitentem subditum sibi admittere ad Eucharistiam, si affirmat se legitime esse confessum ei, qui potest absolueret: vel sufficientem fidei

I N D E X.

dem faciat se ei esse confessum, qui potest absolueret. Q. 256.17.2.2
 Sacerdotes omnes quare non possint soluere, & ligare. Q. 272.18.3.1
 Sacerdos quomodo peccata dimittere dicatur. Q. 273.18.1.2
 Sacerdos virtute clauium partem pœnæ temporalis, peccato debite dimittere potest. Q. 274.18.2.1
 Satisfactio iniungitur pœniti nedom propter pœnam peccato debitam, sed etiam ad cautelam contra futura. Q. 274.18.2.1
 Sacerdos parochialis, quando tenetur audire confessiones suorum parochianorum. Q. 274.18.3.2
 Sacerdos absoluens quem non potest, quomodo peccet. Q. 277.18.5.2
 Sacerdos officium suum ignorare non debet. Q. 278.18.5.1
 Sacerdos recipiens oblationes excommunicatorum parochianorum, quando incurrat excommunicationem. Q. 287.18.4.2
 Sacrilegium quotupliciter committitur. Q. 304.18.1.2
 Sacrilegium committens non incurrit excommunicationem, nisi aliud ei addatur. Q. 304.18.1.2
 Sacerdotes vet. l. non clauis, sed signum clauium habebant. Q. 312.19.1.2
 Satisfactio est propter duo, ad faciendam f. emendâ pro peccatis, & ut sit medicamentum contra sequelas peccati. Q. 325.20.2.2
 Satisfacere pro alio quomodo quis possit. Q. 325.20.3.2
 Sacerdotis ordinandi præparatio in tribus consistit. Q. 375.24.3.1
 Sacramenta emendo, aut vendêdo, quare simonia comittatur. Q. 384.25.1.2
 Sacramentum no. l. dici dupliciter potest. Q. 488.26.2.2
 Scriptura sacra quare reuelata. P. 3.1.c.2
 Scientia acquisita parum iuuat ad cognitionem beatitudinis. P. 4.1.c.1
 Scientiæ oēs quæ conueniant in una utilitate. P. 4.1.c.2
 Scriptura sacra quæ doceat fugere. P. 4.1.c.2
 Scientiæ aliqua procedunt ex principiis notis, quomodo. P. 5.2.c.1
 Scientia quæ sit vna tantum pluriū ordinatorum in vnum finem. P. 6.3.c.1
 Scia omnis determinat, aut de principiis, aut de his, quæ habent habitudinem illa principia. P. 6.3.c.2
 Scriptura sacra considerat omnia in comparatione, ad vnum quidem Deus. P. 7.3.c.1
 Scientiam Theologicâ vnitatem suam habet tum a subiecto, tum a forma. P. 7.3.c.1
 Scientiæ vnitatis, attenditur penes cum quæ principaliter traduntur in ipsa. P. 7.3.c.1
 Scriptura quicquid tractat, principaliter tractat propter operationem. P. 8.4.c.1
 Scriptura sacra de Deo tractat prout est conditor retributor, administrator, restaurator atque sanctificator. P. 10.6.c.2
 Scriptura sacra de omnibus tractat, quæ tum ad intrinsecam Dei perfectionem; tum ad refulgentiam suæ perfectionis pertinet. P. 11.6.c.1
 Scientia est in Deo, realiter cum ipsa Diuina essentia. P. 300.35.1.1
 Scientia creata causatur a rebus. P. 301.35.3.2
 Scientiæ causatæ distinguuntur secundum diuersa media formalia. P. 301.35.3.2
 Scita a Deo, quæ sunt idem quod ipse fuerunt ab æterno secundum vtrumque esse. P. 302.35.4.2
 Scientia Dei, quomodo sit practica, & speculatiua. P. 305.35.5.2
 Scientia Dei est propter productionem creature ipsam referendo. P. 305.35.4.1
 Scientia operabilium dicitur practica. P. 304.35.5.2
 Scientia Dei est de omnibus presentibus. P. 305.35.6.2
 Scientia non est tantum vniuersalium, sed etiam singularium. P. 309.36.1.1
 Scientia Dei non est habitus, significat tamen per modum habitus. P. 310.36.3.2
 Scientia Dei est causa approbatiua, ut res futura eueniat. P. 378.38.3.2

Scientia diuina non dependet a rebus, sed magis res dependet ab ea. P. 340.38.5.1
 Scientia Dei quid sit. P. 364.41.2.2
 Scientia quo ad obiecta plurimum est, quam potentia. P. 381.42.2.2
 Scientiæ speculative quærentur propter interiore in-terlectus perfectionem. S. 470.38.3.1
 Scientia multipliciter accipitur. S. 483.39.2.1
 Scientia qua Christi anima cognoscit res in proprio genere, non est per plures habitus distincta. T. 143.14.3.1
 Scientia animæ Christi est sibi concreta. T. 143.14.3.1
 Scire & opinari sunt actus specie differentes. T. 147.14.4.2
 Scientia quænam sit certior quam fides. T. 154.23.7.1
 Scire aliquid habitualiter, & credi simul à nobis non est inconueniens. T. 268.24.1.2
 Scientia eadem specie esse de genere, & de specie. T. 281.25.4.2
 Scire naturaliter per se amatur ab omnibus. T. 313.27.4.1
 Scriptus simpliciter in libro vitæ non potest ab eo deleri, qui uerò secundum quid scriptus est, vtique deleri potest. T. 358.31.2.1
 Scientiæ habitus & actus in patria saluabitur, sed modus sciendi per phantasmata nou euacuabitur. T. 358.31.3.2
 Scientiæ habitus quid. T. 359.31.3.1
 Scientia rei naturalis per media mathematica formalis est mathematica, quam naturalis. T. 425.35.2.2
 Scientiæ donum uerfatut circa agibilia per nos. T. 426.35.2.2
 Scientiæ actus principalis non est cognoscere Christi humanitatem. T. 426.35.2.1
 Scientiæ cuiuslibet est vnicum principium. T. 486.40.2.1
 Sciter rebaptizans irregularis est. Q. 80.6.2.2
 Sciens aliquid de confessione a confessore reuelante, illud celare tenetur. Q. 341.21.1.2
 Scandalum quid significet & quid sit ostenditur. Q. 520.38.1.2
 Scandala euenire quomodo sit necessarium. Q. 521.38.1.1
 Scandalum non semper est peccatum mortale. Q. 521.38.1.1
 Scientia non est de non ente, quomodo intelligitur. Q. 661.49.6.2
 Seruire Deo licet, pro mercede increata quæ est ipse Deus. P. 19.1.2.2
 Sexuum commixtio potest esse sine omni peccato. T. 115.12.2.2
 Separatio ab eo a quo procedit necessaria est in motu locali alias non. P. 123.13.1.1
 Segnitias quid. T. 166.15.3.1
 Sensibilia signa sunt intelligibilia. T. 230.22.2.1
 Sensus non apprehendit compositionem vnius rei cum alia. T. 266.24.1.2
 Sensibilia sunt magis nota quoad nos quam spiritualia. T. 311.27.4.2
 Sensibile non est sensibile nisi per materiam, primo de cœl. 92. quomodo intelligatur. Q. 353.12.1.2
 Senes quare non teneantur ad ieiunium. Q. 208.15.4.1
 Separari ab ecclesiæ communionem aliquando debet homo, & qua ratione. Q. 278.18.1.2
 Seruus non est excommunicandus pro peccato domini. Q. 279.18.3.2
 Sententia quot modis iniusta dicatur. Q. 280.18.5.1
 Sententia excommunicationis quot casibus timenda sit, & quot nequaquam. Q. 280.18.5.1
 Sententia excommunicationis lata in communitatem an teneat. Q. 285.18.3.1
 Seruitus licet de iure impediatur ordinis susceptionem, nõ tamen de facto. Q. 391.25.1.2
 Seruus quid sit. Q. 391.25.1.2
 Separata propter maleficium, si postquam alia matrimonia contraxerunt, carnaliter se cognoscant, ad primum matrimonium sunt reuocandi. Q. 478.34.2.1

I N D E X.

Seruus contrahens cum ancilla quam credit esse liberam, vel liber cum libera quam credit ancillam, vel seruus cum libera, quam credit ancillam matrimonium ratū faciunt, & qua ratione. Q. 489.36.1.2
 Serui, & ancillæ inuicem, imo & cum liberis matrimonium contrahere possunt inuitis dominis. Q. 492.36.1.1
 Serui contrahentes de licentia dominorum non possunt vendi in partibus quantumcunque remotis, secus si nõ interfuerit illa licentia. Q. 492.36.2.2
 Seruus, qui se seruum fecit, saluo iure uxoris, si dominus, & uxor simul ab eo aliquid exigant, ut potè ille aliquid seruitutis officium, illa ut reddat matrimonij debitū, magis tenetur uxori obedire, quam domino. Q. 493.36.1.1
 Senectus quare dicitur corona dignitatis. Q. 581.44.8.1
 Sexus resurgentium diuersi erunt, non enim omnes in eodem sexu resurgent. Q. 581.44.10.2
 Sexus uterque quibus fuit quomodo resurgit in iudicio. Q. 581.44.10.2
 Sexus femineus quomodo sit de intentione naturæ. Q. 581.44.10.2
 Sicut oues in inferno postei sunt, &c. Psal. 48. quid significet. Q. 584.44.2.1
 Seruus testari non potest. Q. 602.45.3.1
 Sepultura prodest mortuis in charitate non per se, sed per accidens, nec non luminaria panni, & alij sumptus, qui sunt in sepulturis. Q. 608.45.1.1
 Sepultura defunctorum prodest nedum uiuis sepelientibus, uerum etiam alijs. Q. 608.45.2.2
 Sepulturam eligere potest quilibet adultus mentis compos in loco magis religioso ubiunque uoluerit. Q. 609.45.3.2
 Sepulturam eligere potest episcopus in minori & minus religiosa ecclesia. ibidem.
 Sedebitis super sedes iudicantes 12. tribus Israel, quomodo intelligitur. Q. 627.47.4.1
 Sensus omnes erunt in beatis in suo actu. Q. 676.49.3.2
 Singularium non esse scientia, & de quibus singularibus. P. 111.6.2
 Simplicitati diuinæ non repugnat esse in Deo pluralitatem attributorum secundum rationem. P. 30.2.3.2
 Simplicitas diuina quia in nullo est deficiens, ideo in pluribus suppositis non plurificata. P. 34.2.1.1
 Simplicitas in diuinis, facit ut omnia sint idem realiter. P. 67.5.1.2
 Simplicitas in Deo, est ratio immutabilitatis. P. 85.8.1.2
 Simplicitas summa solius Dei propria est. P. 88.8.2.1
 Simplicitas multiplex est. P. 90.8.1.1
 Simplex non potest esse a duobus, diuersis in essentia. P. 111.11.1.2
 Simplicitas, & unitas, an dicant plura attributa in Deo. P. 223.24.3.1
 Simplicitas cũ diuina essentia nominat aliquid positiuū. P. 223.24.3.1
 Singulare non est diffinibile proprie. P. 228.25.2.1
 Singularium an sit scientia. P. 229.25.3.1
 Singulare an sit nomen secundæ intentionis. P. 236.26.2.1
 Sillogismi ex oppositis, conclusio semper est falsa. P. 303.35.4.2
 Signa diuinæ voluntatis sunt quinque. P. 405.45.1.1
 Signa diuinæ voluntatis quando conformantur ipsi, & quando non. P. 405.45.2.2
 Similitudo non est necessaria intellectui non aggrauato corpore, ut intelligat se. S. 58.3.1.2
 Simplicitas quam compositionem excludat. S. 177.14.2.2
 Similitudo distingui ab imagine. S. 208.16.1.2
 Similitudo est per gratiam gratum facientem. S. 208.16.1.2
 Simitas quid. T. 317.27.6.2
 Signa faciam, quam &c. Exod. 34. Q. 1.2
 Significare rem sacram quomodo conueniat alijs a sacramento. Q. 7.1.3.1
 Spiritus sanctus magis proprie dicitur mitti a patre, quam quod seipsum mittat. P. 140.15.1.2

Spiritus sanctus missus fuit ad omnes bonos inuisibiliter. P. 143.15.1.1
 Spiritus sanctus missus fuit ad Christum inquam Christus est homo. P. 143.15.1.2
 Spiritus sanctus aliquando uisibiliter missus est. P. 147.16.1.1
 Species aliquæ uisibiles in quibus apparitiones, tam in vet. testamento, quam in nouo fuerunt, adeo immediate formate. P. 149.16.4.1
 Species in qua apparuit spiritus sanctus facta fuit ministerio Angelorum. P. 149.16.4.2
 Species in quibus factæ sunt apparitiones uere sunt corporales. P. 150.16.5.1
 Spiritus sanctus esse est donum realiter qua Deus. P. 173.18.3.2
 Spiritus sanctus ut Deus est & ut donum differunt secundum rationem. P. 173.18.3.2
 Spiritus sanctus ab æterno fuit donum. P. 174.18.4.1
 Spiritus sanctus non fuit donum antequam daretur non ualet, sed bene antequam procederet. P. 174.18.4.1
 Spiritus sanctus non potest dici noster, quamuis possit dici donum nostrum, & datum nostrum. P. 175.18.6.1
 Spiritus sanctus potest dici noster ut spiritus est non ut sanctus est, & quare. P. 175.18.6.1
 Spiritus sanctus non procedit in aliquem sicut in subiectum tamen ratione effectus procedit in creaturam. P. 176.18.7.2
 Speratio actiua distinguitur a generatione actiua. P. 254.28.1.2
 Species appropriatur filio. P. 273.31.1.2
 Spiritui sancto appropriatur concordia quo est in amore essentiali. P. 276.31.2.1
 Spirare formaliter significat ipsam emanationem. P. 281.32.1.1
 Spiritus sanctus quomodo diligit, se ipso. P. 283.32.2.2
 Spiratio actiua idem est realiter quod pater & filius. P. 288.33.2.1
 Spiritus sanctus est nomen proprium tertie personæ. P. 108.10.3.2
 Spiritus sanctus procedit a patre, & filio. P. 111.11.1.1
 Spiritus sanctus si non procederet a filio non distinguere tur realiter ab eo & quomodo. P. 112.11.2.2
 Spiritus sanctus procedit a patre & filio ut sunt unum in potentia spirandi plures in persona. P. 113.11.3.2
 Spiratio actiua non debet dici actus personalis. P. 114.11.3.1
 Substantiua quomodo numerum habeant. P. 115.11.4.1
 Spiritus sanctus non prius procedit a patre quam a filio. P. 117.12.1.2
 Spiritus sanctus principalis procedit a patre quam a filio, (nempe) quia etiam filius spirare habet a patre. P. 118.12.1.1
 Spiritus sanctus ita plene procedit a filio sicut a patre. P. 118.12.2.2
 Spiritus sanctus procedit a patre mediante filio. P. 119.12.3.1
 Spirationi spiritus sancti cõuenit processionis ratio, quæ est amoris ab amante. P. 122.13.1.2
 Spiratio actiua non distingui a patre & filio uerum est, sed spiratio passiuæ distinguitur. P. 123.13.1.1
 Spiritus sanctus emanat per hac quod pater & filius uolunt essentiam suam. P. 127.13.5.1
 Spiritus sanctus datur rationali creaturæ, & quomodo datur, & ad quid datur. P. 133.14.1.1
 Spiritus sanctus nunquam datur proprie sine charitate, licet detur aliqui ad aliquem actū gratiæ gratis date, sine charitate. P. 134.14.2.1
 Spiritus sanctus non est ratio donandi in quantum datus, sed in quantum procedens, ut efficiens. P. 134.14.2.1
 Si me inuitam violari feceris, mihi castitas duplicabitur ad coronam, quomodo intelligitur. Q. 687.49.4.2
 Solus pater est pater quomodo teneat. P. 197.21.2.1

Solus

I N D E X.

Solus pater est Deus an sit concedendum. P. 197.21.3.1
 Solus Deus est pater quo pacto concedi debeat. P. 198.21.4.1
 Somnus mitigat tristitiam. T. 316.27.5.1
 Sicut in carnali generatione nemo se gignit ita neque in sacramentali. Q. 70.5.3.2
 Si constaret bonum Angelum aliquem baptizasse, his ab alio non esset rebaptizandus. Q. 70.5.4.2
 Sobrietas alia est uirtus ab abstinentia. Q. 210.15.7.2
 Solus sciens aliquem esse excommunicatum, quomodo tenetur ipsum uitare. Q. 288.18.5.1
 Spiritus sanctus licet sit nobilis sicut & alia personæ non propterea producit aliam personam, cum vnus sit tantum actus spirandi. P. 36.2.2.1
 Substantia est ens natum per se stare, vel natum esse de essentia per se stantis. P. 53.4.1.1
 Spiritus sanctus procedit per modum uoluntatis. P. 104.10.1.2
 Spiritus sanctus procedit de necessitate substantiæ, & sicut ratio uolendi non sic creaturæ. P. 105.10.1.1
 Spiritus sanctus procedit per modum amoris. ibidem.
 Spiritus sanctus quamuis tendat in alium sicut in obiectum est tamen amor in se. P. 106.10.2.1
 Spiritus sanctus procedit per modum mutui amoris. P. 106.10.3.2
 Spiritus sanctus non procedit a filio in patrem sicut in subiectum, sed sicut in obiectum. P. 106.10.3.2
 Spiritus sanctus est nexus patris, & filij. P. 108.10.2.1
 Similitudinem proportionalitatis, & non qualitatis inter corporalia, & spiritalia dari. Q. 8.1.4.1
 Simplicitas realiter eadem est cum uirtutes ueritatis, sed differunt ratione. T. 457.37.3.2
 Signum esse in genere relationis quomodo accipiatur. Q. 343.3.2
 Signa timoris magis apparent in fronte. Q. 93.7.2.2
 Species panis & uini sunt signa dupliciter rei. Q. 96.8.1.2
 Sicut inuestitur canonicus per lib. Ber. in ser. de cõ. domini, quomodo debet exponi. ibidem.
 Si aliquis consecrasset in triduo mortis Christi, ibi tantum fuisset corpus absque anima. Q. 118.10.2.1
 Si duo corpora possent esse simul, & infinita, philosophus 4. physicorum, quomodo intelligitur. Q. 122.10.1.1
 Simoniaci hæretici non sunt, nisi quadam similitudine. Q. 169.13.2.1
 Si auerterit se iustus, &c. Ezech. 18. quomodo intelligitur. Q. 186.14.2.2
 Si Deus nunquam incarnatus, aut incarnandus fuisset aliam uiam a merito Christi ordinasset per quam pœnitentes ab eo reciperent charitatem. Q. 197.15.4.1
 Sine pœnitentia sunt Dei dona. Rom. 11. quomodo intelligendum. Q. 233.16.1.2
 Sigillum confessionis, & sigillum secreti quomodo differant. Q. 346.21.4.2
 Subiectio quænam repugnat libertati. Q. 370.24.1.1
 Simonia quare conuenientissime sic nominetur. Q. 383.25.2.1
 Simoniaci qui proprie loquendo dicendi sint. Q. 383.25.2.1
 Simoniacus quocumque modo, irregularis est. Q. 383.25.3.2
 Simonia grauior est in ordinis susceptione, quam in beneficii allocatione. Q. 383.25.3.2
 Species concrete in ipsis Angelis sunt in numero finito, & determinata. S. 60.3.2.2
 Species exemplata non habere tantam uirtutem in representando, sicut idea, quare. S. 60.3.2.2
 Spiritus prædicatur de homine, in quo sensu. S. 216.17.3.2
 Spiritus eum separatur a corpore perit. S. 220.17.5.2
 Species in imaginatione habet aliud esse quam in intellectu. S. 301.24.1.2
 Spiritus nomen multipliciter sumitur. T. 23.2.2.1
 Spes sine fide non est uirtus. T. 245.23.3.1

Species intelligibiles in nostro intellectu non sunt contrariæ, nec sunt eiusdem speciei. T. 147.14.4.2
 Spes est prior in via generationis cunctis passionibus irascibilis naturæ ordine. T. 289.26.2.1
 Spes quid sit. T. 289.26.2.1
 Spes prior est desperatione, timore, audacia, & ira. T. 289.26.2.2
 Spes est vna ex principalibus passionibus irascibilis. T. 290.26.2.1
 Spes & timor quare principales passionis dicantur. T. 290.26.2.1
 Spei multæ passionis contrariantur. T. 290.26.2.2
 Spes uere uirtus est. T. 292.26.3.1
 Spes multiplex acceptio. T. 292.26.3.1
 Spes est vna ex uirtutibus Theologicis. T. 293.26.3.1
 Spes est vna uirtus specifica. T. 293.26.3.2
 Species uirtutis attenditur penes obiectum formale. T. 293.26.3.2
 Spei obiectum est bonum sub ratione ardui. T. 294.26.4.1
 Spei actui inest certitudo participata a fide. T. 295.26.4.1
 Spei habitus est nobis a solo Deo infusus ut a causa prima. T. 295.26.4.2
 Spei finis immediatus est Deus. T. 295.26.4.1
 Spem nunquam habuerunt damnati. T. 296.26.5.2
 Spem habuerunt Patres in limbo, & eam item habent existentes in Purgatorio. T. 296.26.5.2
 Spes qualiter destruat in damnatis. T. 297.26.5.1
 Spes non potest esse in demonibus. T. 297.26.5.1
 Spem non habent beati in paradiso. T. 297.26.5.2
 Spes est in uoluntate sicut in subiecto. T. 298.26.5.1
 Spei directe opponitur præsumptio. T. 299.26.6.1
 Spei magis opponitur desperatio quam præsumptio. T. 300.26.6.1
 Spei non opponitur pusillanimitas nisi indirecte. T. 300.26.6.2
 Speciebus intelligibilibus in anima nihil est contrarium. T. 374.33.1.2
 Spiritus sanctus descendens, & manens super Christum, quid significaret. Q. 60.5.1.2
 Species sacramenti Eucharistiæ sunt sacramentum corpus Christi est sacramentum & res. Q. 96.8.1.2
 Species panis & uini, quomodo sunt unum sacramentum. Q. 97.8.2.1
 Species paruuli, vel fructum carnis, quæ apparuerunt aliquando sub speciebus panis quare non uidentur esse corpus Christi. Q. 125.10.2.2
 Species in sacramento altaris habent uim nutriendi, & quo pacto. Q. 156.12.2.1
 Spemendum est inimicis benefacere. 2. topic. quomodo intelligatur. Q. 205.15.8.2
 Spectacula quando & quæ præcauere debemus. Q. 232.16.1.2
 Spiritalia ex duplici comparatione talia dicuntur. Q. 386.25.2.1
 Spiritalium quorumnam uenditio sit simonia. Q. 386.25.2.1
 Spiritalia pro temporalibus quomodo dentur. Q. 329.20.1.1
 Sigillum confessionis est de iure naturæ. Q. 340.21.1.2
 Spiritalibus annexa quænam uendi, aut emi absque simonia possint. Q. 387.25.3.2
 Sponsalia ante septennium contrahi minime potest. Q. 419.25.1.2
 Sponsalia quot, & quibus modis contrahantur. Q. 419.27.2.2
 Sponsalia publice contracta dissolui non possunt per mutuum dissensum, nisi prius ad iudicem catur. Q. 420.27.3.1
 Sponsalia in quibus casibus dissoluantur. Q. 420.27.4.1
 Sponsalia metu facta quando irrita. Q. 434.29.2.1
 Sponsalia quænam, & quando inducant affinitatem. Q. 539.3.2
 Stella ex æquo lucent die, ac nocte. T. 139.14.3.2
 Stupor quid sit. T. 166.15.3.1

I N D E X.

Statera quænam cuiuslibet assignabitur in resurrectione. Q. 581. 44. 9. 1
Stellæ ante iudicium non propriè cadent de cælo. Q. 637. 48. 4. 1
Substantia bene habet aliquando aliquam actionem mediante aliquo accidente. P. 54. 4. 1. 1
Suppositum diuinæ essentia distinguitur a supposito diuinæ essentia. P. 61. 5. 1. 1
Substantia intellectualis quanto est simplicior tanto est nobilior. P. 88. 8. 1. 1
Substantia dicitur de Deo quia est ens stans per se ipsum tantum. P. 92. 8. 2. 2
Substantia dicitur de creatura quare. P. 92. 8. 2. 2
Substantia an per se stando conuenit Deo. P. 212. 23. 2. 2
Substantia diuina non dicitur attributum, sed fundamentum attributorum. P. 318. 36. 6. 2
Substantia spiritualis creata quæcunque illa sit suis naturalibus relicta potest peccare. P. 373. 42. 2. 2
Substantia corporea in corpoream mutari non potest. S. 49. 3. 1. 2
Superbia fuit primum peccatum luciferi. S. 76. 5. 1. 2
Superbia peccauerunt omnes alij angeli qui peccauerunt. S. 78. 5. 2. 1
Superbia diaboli non potest amplius intendi. S. 93. 7. 1. 2
Substantiam nullo potest percipi sensu, quare. S. 157. 13. 2. 1
Substantiam non consequuntur sensibilia accidentia, quando hoc verum est. S. 157. 13. 2. 2
Substantia nihil potest addi. S. 223. 17. 5. 1
Superbia fuit primum motuum diaboli ad tentandos primos parentes. S. 261. 21. 1. 2
Substantia cognitio. S. 310. 24. 3. 2
Substantia quanto elongata a materia tanto habet de cognitione & libertate. S. 324. 25. 1. 1
Substantia tripliciter accipitur. S. 458. circa literam.
Superbia licet fuerit primum peccatum nõ tamen est primum motuum in omni homine. S. 464. 38. 4. 2
Superbia quomodo possit dici radix omnium peccatorum capitalium. S. 517. 42. circa literam.
Subditi sunt in duplici differentia. S. 531. 44. 1. 2
Suppositum vnum tantum est in Christo naturæ diuinæ & humanæ, vnius ab æterno, alterius ex tempore. T. 57. 6. 1. 2
Substantias duas esse in Christo falsum est. T. 58. 6. 1. 2
Suppositum vltra naturam dicit rationem existendi in se & per se. T. 58. 6. 1. 2
Substantia actualis in Christo una tantum. T. 63. 6. 2. 2
Substantialis aliqua alia forma incompleta, cum ipsa anima intellectiua. T. 64. 6. 3. 2
Superbia causa nostræ infirmitatis. T. 156. 15. 1. 2
Successio in mutatione causatur ex sola limitatione motoris per comparationem ad distantiam terminorum. T. 232. 22. 5. 2
Sufficiencia numeri sacramentorum ex parte gratiæ quam conferunt. Q. 27. 2. 4. 2
Suspicio triplex est, & quid vnaqueque sit. Q. 114. 9. 3. 2
Suspecti suspicionem violenta iudicandi sunt, ac si res ita de facto esset. Q. 114. 9. 3. 2
Substantia panis per se primo, & immediate transubstantiatur in corpus Christi. Q. 118. 10. 2. 1
Successio in opere est propter resistentiam patientis. Q. 135. 11. 4. 1
Sustinens flagella sibi immissa quomodo satisfacit. Q. 196. 15. 3. 2
Sufficiencia numeri partium satisfactionis vnde colligatur. Q. 199. 15. 8. 2
Suspensus ab officio, non autem a iurisdictione, excommunicare potest. Q. 281. 18. 2. 2
Synderefs inclinatur ad bonum in generali, & murmurat contra malum in generali. S. 485. 39. 1. 1
Synderefs diuersimode considerata est & in intellectu, & in voluntate. S. 485. 39. 1. 2
Synderefs secundum quod est in intellectu est aliquid de terminans naturaliter intellectum ad dictanda bonum absolute. S. 486. 39. 2. 1
Synderefs secundum quod est in affectu est id quo volun-

tas formaliter determinatur ad volendum bonum absolute. S. 486. 39. 2. 1
Synderefs quomodo dicitur præcipitari. S. 486. 39. 2. 2
Synderefs duplex est actus. S. 487. 39. 3. 1
Synderefs per peccatum non potest totaliter extinguere. S. 487. 39. 3. 2
Synderefs in nobis est per naturam animæ. S. 487. 39. 3. 2
Symbolum Apostolorum continet omnia quæ principaliter a nobis sunt credenda. T. 275. 25. 2. 1
Symbolum a quibus Apostolis compositum. T. 275. 25. 2. 2
Symbolum Nicenum, & Symbolum Athanasij cur composita. T. 275. 25. 2. 2
Symbolum Apostolorum est principalis alijs Symbolis. T. 276. 25. 2. 1
Symbola hæc tria cur diuersis temporibus recitantur in ecclesia. T. 276. 25. 2. 1
Symbolum Apostolorum cur maius dicatur. T. 276. 25. 2. 1
Symbolum Apostolorum cur dicatur ad Primam & Completorium. T. 276. 25. 2. 1
Symbola cur dicantur, hæc veritates catholice. T. 276. 25. 2. 1
Symbola alia possent adhuc facere ecclesia. T. 276. 25. 2. 1
Suffragia viuorum profunt defunctis in charitate, suam poenitentiam in purgatorio explentibus, ad eorum poenam mitigandam & abbreviandam. Q. 597. 45. 9. 2
Suffragia viuorum quomodo dicuntur opera mortuorum. ibidem
Suffragia facta pro uno quomodo profunt omnibus in purgatorio existentibus. Q. 598. 45. 2. 1
Suffragia facere pro defunctis meritorium est facienti, non tamen ei prodest ad remissionem poenæ, cui iam erat obnoxius. Q. 598. 45. 2. 2
Suffragia facta pro vno tantum, magis illi profunt, quam alijs per modum satisfactionis, nec non per modum consolationis, si charitatem habet æqualem. Q. 599. 45. 3. 2
Suffragia facta a viujs existentibus in peccato mortali, quomodo profunt defunctis. Q. 602. 45. 4. 1
Subtiliora possunt magis se simul compati, tenet cæteris paribus. Q. 681. 49. 5. 2

T

Actus dimensionum separatarum, a materia non tamen a naturali aptitudine existendi in materia, neque a qualitatibus naturalibus actiuis, & passiujs, est naturalis. Q. 154. 12. 2. 2
Terminus significans naturam modo concreto, non dicitur æquiuoce de natura in concretionem, ad supposita, & de supposito naturæ. P. 61. 5. 1. 2
Temporalis processio includit æternam, & addit habitudinem secundum rationem, vel secundum dici ad creaturam. P. 132. 14. 2. 1
Terminatio non est ponenda in diuinis. P. 182. 19. 1. 1
Tentatio hominis fuit diuersa a tentatione Angelorum. S. 79. 5. 3. 1
Tempus vnum habet subiectum tantum. S. 152. 12. 9. 1
Tentatio carnis, quando est cum tentatione hostis. S. 264. 21. 1. 1
Tentationi carnis difficilius est resistere quam tentationi hostis. S. 264. 21. 2. 2
Tentatio diaboli fortior simpliciter. S. 265. 21. 2. 1
Tentatio carnis quando non est culpa, vel demeritum, sed peccatum vel vitium. S. 265. 21. 3. 2
Tentatio Adam fuit fortior quam mulieris, quia diabolus & mulier simul instigabant. S. 275. 22. 3. 1
Tentatio quomodo appetenda, & quomodo non. S. 285. 23. 4. 1
Temporis plenitudo intelligitur tempus natiuitatis Christi. T. 13. 1. 2. 2
Terminus productionis est ens actu. T. 78. 8. 1. 1
Temperantia est per se circa omnes passiones irascibilis. T. 163. 15. 2. 1
Tædium quale fuerit in Christo. T. 164. 15. 3. 2
Temporalis poena triplex. T. 201. 19. 1. 2
Tertia die cur Christus resurrexit. T. 222. 31. 3. 1
Tempe-

I N D E X.

Temperantia præponitur continentia. T. 286. 26. 1. 2
Temperantia remanet in patria. T. 376. 33. 1. 2
Terribilis est obiectum fortitudinis. T. 398. 33. 4. 1
Temperantia est peculiaris virtus ab alijs distincta. T. 393. 33. 5. 1
Temperantia est virtus. T. 402. 33. 5. 1
Temperantia triplex acceptio. T. 402. 33. 5. 1
Temperantia circa quam delectationem potissimum versetur. T. 402. 33. 5. 2
Temperantia non est nisi delectabilis præsentis in actu. T. 403. 33. 5. 1
Temperantia ut importat abstinentiam ab omni actu uenereo est melior quam abstinentia. T. 404. 33. 5. 1
Temperantia partes integrantes, subiectiua, & potentiales quæ. T. 407. 33. 5. 1
Tempora statuta ad ieiunium quæ sunt. Q. 211. 15. 8. 1
Testes quotuplici de causa inducantur. Q. 318. 19. 2. 1
Testes quinam possent excipi ab accusato. Q. 320. 19. 3. 2
Testis adductus debet a iudice circa decem interrogari. Q. 321. 19. 2. 1
Testamentum: quodnam sit seruandum, & infringendum. Q. 603. 45. 1. 1
Testamentum, ad hoc vt teneat, sufficit fieri coram duobus vel tribus testibus legitimis. Q. 604. 45. 3. 1
Testamenti executor si in promptu habeat bona testantis, statim executionem adimplere debet. Q. 606. 45. 3. 1
Testamenti executionis dilatio animæ testatoris præiudicat duplici ratione. Q. 607. 45. 4. 1
Tentio non est dos ab alijs distincta. Q. 672. 49. 7. 1
Tentio non est dos correspondens spei, sed securitas perpetuationis visionis, & fruitionis. ibidem
Tenebræ corporales sunt in inferno, ibique est aliquod lumen obscuritati permixtum, quo damnati videre possunt vnde doleant. Q. 707. 50. 1. 2
Theologia diuinitus reuelata existit. P. 3. 1. 2
Theologia non esse frustra reuelata quomodo intelligatur. P. 3. 1. 2
Theologia habetur, spiritu sancto inspirante. P. 3. 1. 2
Theologia ad quid nobis necessaria. P. 4. 1. 1
Theologia est necessaria ad Dei cognitionem, præter ea quæ inuestigatio humana habet. P. 4. 1. 1
Theologia utilis est, & ad Dei cognitionem & ad excitationem nostri affectus. P. 4. 1. 1
Theologia propinquius excitat affectum nostrum in Dei dilectionem. P. 4. 1. 1
Theologia non tantum ordinatur ad felicitatem æternam, & politicam etiam. P. 4. 1. 2
Theologia fidem dignè quomodo dicitur. P. 5. 2. 1
Theologia procedit ex principij notificatis lumine superioris scientiæ. P. 5. 2. 1
Theologia quare dicitur lex. P. 5. 2. 2
Theologia licet sit scientia speculatiua aliquo modo principalis tamen debet dici practica. P. 7. 4. 2
Theologia certitudinem suam habet lumine diuinæ scientiæ. P. 9. 5. 1
Theologia sacra alias scientias in certitudine obiecti, melioritate, & dignitate excellit. ibidem
Theologia sacra principaliter tractat de Deo secundum quod facultate naturalis rationis transcendit secundario etiam de his, quæ de ipso lumine naturali inuestigare possunt. P. 9. 5. 1
Theologia quicquid considerat hac tamen vt comprehenditur infra diuinam perfectionem, aut in quantum sunt Dei effectus. P. 10. 6. 2
Theosaurizare quid. T. 453. 37. 3. 1
Timoris passio qualiter fuerit in Christo. T. 165. 15. 3. 1
Timoris duplex acceptio. T. 165. 15. 3. 2
Timoris species sex. T. 166. 15. 3. 1
Timor quid. T. 289. 26. 2. 1
Timor & spes quare principales passiones dicantur. T. 290. 26. 2. 1
Timere moderate non est virtus, sed actus virtutis fortitudinis. T. 292. 26. 2. 2
Timere moderate proprie non est actus fortitudinis. T. 371. 33. 1. 2

Timor mali unde causetur. T. 397. 33. 4. 1
Timorem moderari difficilius quam audaciam. T. 398. 33. 4. 1
Timores Dei omnes sunt a Deo secundum se, nullus tamen præter timorem filialem, & initialem est donum spiritus sancti. T. 416. 34. 2. 2
Timor quadruplex, mundanus, seruilis, initialis, & filialis. T. 417. 34. 2. 1
Timor initialis cur ita appelletur. T. 417. 34. 2. 1
Timor seruilis specie differt ab initiali & filiali. T. 417. 34. 2. 1
Timor filialis & initialis quomodo differat. T. 417. 34. 2. 1
Timor non opponitur virtuti spei. T. 417. 34. 2. 2
Timor seruilis adueniente charitate remanet quoad essentiam suam, & seruitas recedit. T. 417. 34. 2. 2
Timor Dei qualiter intelligatur esse initium sapientiæ. T. 418. 34. 2. 1
Timor filialis primus effectus sapientiæ. T. 418. 34. 2. 1
Timor qui est donum spiritus sancti remanebit in patria, quantum ad habitum, & aliquem actum. T. 418. 34. 2. 2
Timoris donum habet duplicem actum. T. 418. 34. 2. 2
Timor castus oritur ex amore casto, & ex amore rerum temporalium oritur timor seruilis. T. 488. 40. 2. 2
Timoris & poenitentia differentia. Q. 180. 14. 2. 1
Totum integrale non reperitur in diuinis. P. 187. 19. 1. 2
Tonabit Deus & c. Iob 37. significat mortuorum resurrectionem. Q. 1. 2
Tonfura quomodo sit congrua dispositio ad ordines suscipiendos. Q. 365. 24. 1. 2
Tonfura quomodo fieri debeat. Q. 365. 24. 1. 2
Tonfura quare in vertice capitis, & c. fiat. Q. 365. 24. 1. 2
Tonfio Nazareorum quid significabat. Q. 366. 24. 1. 1
Tonfura non est sacramentum, & tamen quid sacramentale. Q. 366. 24. 2. 1
Tonfura non est annexa abrenunciatio temporalium. Q. 367. 24. 3. 1
Tonfurati, & episcopi licet possint habere de proprio, debent tamen minus de proprio esse solliciti quam laici, & de illo liberalius pauperibus elemosynas dare. Q. 367. 24. 3. 1
Totum quod est de veritate humanæ naturæ, quomodo intelligatur debere cū homine resurgere. Q. 576. 44. 4. 2
Transmutatio non est de ratione perfecte generationis. P. 97. 9. 1. 1
Totum aliquod numerale non fuit ab æterno. P. 190. 19. 3. 1
Trinitas non prædicatur de qualibet persona propter distinctionem personarum inter se. P. 187. 19. 1. 2
Trinitas non constituitur ex rebus in essentia diuersis. P. 187. 19. 1. 2
Tres vnitates personales non debent dici constituere ternarium. P. 188. 19. 1. 1
Trinitas est solus Deus, quomodo explicari debet vt vera sit. P. 199. 21. 5. 1
Trinitas in diuinis idem est, quod tres personæ vnus essentia. P. 222. 24. 1. 2
Trinitas, & trinus idem significant, tamen sub modo alio, & alio. P. 222. 24. 1. 2
Transmutatio substantialis quot modis sit. S. 198. 15. 1. 2
Triplex est esse, essentia, existentia, & subsistentia. T. 62. 6. 2. 1
Tristitia magis conuenit nomen passionis quam gaudij. T. 250. 15. 2. 1
Tristitia passionem suscepit Christus, & qualem. T. 163. 15. 1. 2
Tristitiæ species una tantum fuit in Christo, id est, miseria. T. 164. 15. 3. 1
Tristitia de malo proprio, & de malo proximi utrum specie differant. T. 164. 15. 3. 2
Tristatur homo plus de passione sibi iniuste illata, quam de illa quæ iuste infligitur. T. 170. 15. 4. 2
Tristitia dicitur dolor interior, dolor uero qui ab eo distinguitur dicitur dolor exterior. T. 374. 27. 5. 2
Tristitia est magis noxia corpori, quam quæuis alia passio. T. 374. 27. 5. 2
Tristitiam mitigare possunt quæcunque in homine causant.

I N D E X.

tant, vel augent delectationem. T. 315.27.5.2
Triticia sustinere difficilius, quam a delectabilibus abstinere. T. 396.33.4.1
Transpositio verborum in forma sacramenti, quando tollet vim sacramenti. Q. 38.3.3.1
Transubstantiatio panis in corpus Christi non est propter aliquam convenientiam illius ad substantiam corporis, aut propter aliquod inter eos commune, & propter quid sit. Q. 121.10.1.1
Transgressores legis de danda elemosyna licet non puniantur lege humana, puniuntur tamen lege divina. Q. 201.15.2.2
Traianum de Inferno ereptum ad preces Greg. quomodo intelligitur. Q. 597.45.1.2

V

VAcare operibus carnis multum impedit elevationem mentis. Q. 457.32.1.2
Veritas est finis tantum speculatiuarum scientiarum. P. 7.4.2
Veritas nunquam potest odiri. P. 14. prolog. 2.
Veritas est essentia uniuscuiusque rei, in quantum per ipsam res ex parte sua talem ostendit se, qualis est ipsa. P. 33.2.4.1
Verbum non distinguitur a filio nisi ratione. P. 35.2.2.2
Veritatem aliquam super omnem veritatem creatam, possumus cognoscere per creaturas. P. 43.3.1.2
Vestigium confuse representat. P. 44.3.2.2
Vestigium est impressio facta aliqua parte. P. 45.3.1.2
Veritas quomodo sit in Deo. P. 82.8.1.2
Veritas complexa est circa compositionem, & diuisionem. P. 82.8.1.2
Veritas increata appropriatur filio, & quare. P. 82.8.1.2
Veritas quomodo sit in soli Deo. P. 82.8.1.2
Veritas quomodo sit in essentia rei. P. 83.8.2.2
Veritas est solius Dei proprietas. P. 84.8.2.2
Verbum nostrum non est aliquid in se subsistens: neque eiusdem substantia cum mente generate sicut in Deo. P. 97.9.1.2
Verbum futuri temporis non ostendit generationem perfectam, neque permanentem. P. 102.9.2.1
Verbum non fuit antequam proferretur verum. P. 174.18.4.1
Veritas existens in intellectu diuino, non potest plurificari. P. 190.19.3.1
Veritas vnica fuit, ab aeterno. P. 190.19.3.2
Veritates licet ab aeterno in re non fuerint, fuerunt tamen intellecte. P. 190.19.3.2
Verbum multipliciter accipitur. P. 248.27.1.1
Verbum intelligibile quando perfectum. ibidem.
Verbum vere ponitur in diuinis. ibidem.
Verbum in diuinis dicitur personaliter. P. 249.27.2.1
Verbum in diuinis quare dicat respectum ad creaturam. P. 250.27.3.1
Verbum non connotat realem respectum ad creaturam in actu ad Deum, sed in potentia. P. 250.27.3.1
Verbum emanans per intellectum emanat vt declaratiuum, & operatiuum. P. 250.27.4.1
Velle Dei non dicitur motus. P. 398.45.1.1
Velle diuinum nullum habet rationem motiuam. P. 404.45.4.2
Versio non minus respicit ens ex parte termini, qua creatio ex parte principij. S. 5.1.1.2
Veritatis ratio non est bona nisi per rationem bonitatis. S. 25.1.2.1
Veritas qua Deus est, est ratio effectiua cognoscendi, quicquid cognoscimus. S. 67.4.1.2
Veritas qua est ipse Deus, non est ratio formalis quocognoscimus quicquid cognoscimus. ibidem.
Velle primum non tantum est in voluntate, sed etiam a voluntate. S. 296.24.4.2
Velle & nolle an possint esse simul. S. 297.24.4.1
Veritas quo sit formale obiectum intellectus. S. 298.24.5.2
Verbum de creatore formatum post cognitionem ipsius per creaturas, est obiectum intellectus sui. S. 314.24.5.1
Veritas rei vltra essentiam importat conformitatem ad suum exemplar. S. 379.30.1.1

Velle non est motus proprie dictus, nec mutatio proprie dicta. S. 432.35.3.2
Veritas vel falsitas enunciationis sunt ab intellectu creato. S. 455.37.2.2
Velle rem & aduertere se velle differunt. S. 470.38.3.1
Velle triplex. S. 480.39.2.1
Velle naturale non disponit sufficienter hominem ad gratiam. S. 488.39. circa literam.
Velle deliberatiuum quando non est quid morale. S. 498.40.4.2
Velle scire, & posse peccare differunt. S. 529.44.1.1
Verbum est nobilissimum intelligibile. T. 127.14.1.2
Verbum diuinum est infinitae entitatis & intelligibilitatis. T. 132.14.1.2
Verbum & creatura in quantum videtur in verbo sunt vnium. T. 135.14.2.1
Verecundia quid. T. 166.15.3.1
Veniale peccatum remittitur post mortem decedentibus in gratia. T. 297.26.5.1
Veritas quid. T. 394.33.3.1
Verecundia est virtus. T. 407.33.5.2 & 408.33.5.2
Verecundiae triplex acceptio. T. 408.33.5.2
Veritas tripliciter accipitur. T. 464.38.1.2
Verbum, & res quomodo faciunt unum in sacramento. Q. 5.1.1.1
Vestes missam celebrantium sex sunt. Q. 166.13.4.2
Veniale quomodo distinguitur a mortali peccato. Q. 232.16.2.1
Venialia multa non aequivalent vni mortali peccato, & quare ratione. Q. 322.16.2.1
Venialia quomodo remittuntur post hanc vitam. Q. 336.21.1.1
Venialia remitti post hanc vitam quo ad culpam quomodo intelligendum. Q. 337.21.1.1
Venialia non separant ab aeterno bono, licet ad separationem disponant. Q. 337.21.3.2
Venialia aliqua per accidens aeterna poena puniri est possibile. Q. 336.21.3.1
Venialia per quam generalem confessionem remittuntur, & quomodo. Q. 338.21.1.2
Vehementia doloris quomodo corpus corrumpatur. Q. 590.44.7.1
Vegetabilia & bruta sunt nobiliora simpliciter elementis, non tamen quoad conditionem durabilitatis. Q. 643.49.6.2
Vita aeterna est finis omnium quae habentur in sacra Theologia. P. 6.3.1
Virtutes in sacra Theologia praecipuntur, vitia vero prohibentur. P. 7.4.2
Vti est quod in vsum venerit ad id quod amas obtinendum referre. P. 18.1.1.2
Virtute nunquam male vitur quisquam. P. 20.1.2.1
Vita contemplatiua comprehendit cognitionem & dilectionem. P. 22.1.1.1
Visio euidentiis distinguit statum patriae a statu viae, quam dilectio. ibidem.
Viatores imperfecte fruuntur Deo, quia imperfecte quiescunt in Deo. P. 23.1.2.1
Virtutem esse expetendam propter se quomodo intelligatur. P. 24.1.3.1
Vnitatis ratio communior quam simplicitatis, & sic unitas est inter perfectiones prior, quam simplicitas. P. 33.2.4.1
Vnitatis ratio est in diuina essentia cum simplicitate ratio infinitatis etiam cum immutabilitate ratio aeternitatis. P. 33.2.4.1
Virtus tota actus essentialis in vno actu personali exprimitur propter summam perfectionem actus personalis. P. 35.2.2.2
Virtus appellari potest sacer habitus. P. 53.4.1.2
Virtutes dantur per modum formae, Spiritus vero sanctus vt motor. P. 133.14.1.2
Virtutes a charitate per suos actus ordinantur in finem suum. P. 156.17.1.2
Vita aeterna redditur habenti charitatem. P. 157.17.1.1

Virtus

I N D E X.

Virtus in creatura qualitas est, in creatore minime. P. 182.19.1.1
Virtus est vltimum omni, quod res potest. P. 185.19.2.2
Virtutes quibus non est finis, sunt pendentes per infinitum primum, quod est uirtus uirtutum. P. 301.35.2.1
Vitiium non contrariatur voluntati beneplaciti, sed tantum imperio Dei. P. 417.48.1.2
Viator non debet optare alicui damnationem. P. 427.48.2.2
Virtus creata ad plura intenta minuitur, quando una intentio ad aliam non regulatur. S. 132.10.2.2
Vita in quo consistit. S. 197.15.2.1
Vita in quo magis radicatur. S. 197.15.2.2
Virgo Beata nobiliorem animam habere naturaliter, quae quilibet homo. S. 211.17.6.1
Vir caput mulieris, ad quid. S. 232.18.1.2
Vir & mulier ad paria obligantur. ibidem.
Vir per mulierem emollitur. ibidem.
Vir allegorice representat Christum, mulier Ecclesiam. S. 233.18.1.1
Virtutes corporales quae. S. 237.18.2.2
Viuens simpliciter nobilior est non viuente. S. 244.19.2.2
Virtus ligni vitae ad conseruationem vitae in Adam, quantal. S. 245.19.1.2
Vita Adae post peccatum non potuisset perpetuari per esum ligni. S. 246.19.2.2
Vixisset Adae in aeternum, si comedisset de ligno vitae, quomodo intelligitur. S. 246.19.2.2
Viuere sine fine, Enoch, & Helias nequeunt licet nutriantur ligno vitae. S. 246.19.2.2
Virginitas in statu innocentiae fuisset amissa ob copulam carnalem. S. 254.20.4.1
Virginem concipere miraculum est. S. 254.20.4.2
Vitiium quid sit. S. 265.21.3.2
Vir partium curiositate, partim ex amicitate ad mulierem peccauit. S. 275.22.3.1
Vir quomodo fuit seductus. S. 277.22.1.1
Vita non est beata, nisi sit sempiterna. S. 286.23.1.1
Vita hominis ad finem supernaturalem ordinatur. S. 288.23.3.1
Virtus Dei in omnibus operatur. S. 293.24.1.2
Virtus quomodo inuenitur in sensualitate. S. 315.24.1.1
Virtutes non insunt nobis a natura. S. 317.24.3.2
Virtus est perfectio in supernaturaliter operando. S. 340.26.1.2
Virtus quid sit. S. 347.27.1.1
Virtus perficit potentiam, quo ad bene esse. S. 347.27.1.2
Virtus vltimum de potentia, quomodo intelligatur. ibidem.
Virtus semper est in actu primo, non tamen in actu secundo. S. 348.27.2.2
Virtus secundum suum esse perfectum non potest esse sine gratia, secundum imperfectum uero sic. S. 349.27.3.1
Virtutis relatio ad temporalem finem, duo includit. S. 349.27.3.2
Virtutes politice non sunt infra facultatem naturae. S. 355.28.1.2
Virtutes inferiores non possunt exire in actus suos, nisi supposita generali influenza. S. 355.28.1.2
Virtus proprie nominat habitum. S. 485.39.1.2
Virginis Beatissimae carnem non ante animationem, sed post coniunctionem naturae fuisse sanctificatam pie credendum est. T. 26.3.1.2
Virginis anima peccatum originale contraxit. T. 27.3.1.1
Virgo beatissima statim post infusionem animae ante ortum ex utero fuit sanctificata. T. 27.3.1.2
Virgo beatissima post primam sanctificationem nullum peccatum actuale commisit, nec ad peccandum ullam habuit propensionem. T. 28.3.1.1
Virgo Maria post conceptionem filij Dei nullo modo potuit peccare nec secundum actum, nec secundum habitum. T. 29.3.1.1
Virgo cooperata est actu ad formationem corporis Christi. T. 31.3.2.1
Virgo B. uere potest dici mater Christi. T. 42.4.2.1

Virgo Maria potest uere dici mater Dei. T. 42.4.2.2
Vita duplex in Christo, quomodo esse intelligatur. T. 62.6.2.2
Virtus vna animi, quando impediatur alterum. T. 92.9.2.2
Vifus maxime delectatur in colore viridi. T. 162.15.2.1
Viator simul, & comprehensor Christus. T. 168.15.4.1
Virtutem infinitam qualiter habuerit Christi passio. T. 201.19.1.1
Virtutes morales & intellectuales distinguuntur inter se penes subiectum, & obiectum, ab utroque uero Theologicae, distinguuntur penes obiectum tantum. T. 241.23.2.2
Virtutes Theologicae sunt nobis necessariae ad vltimum finem consequendum. T. 242.23.3.2
Virtutis cuiuslibet Theologicae Deus est obiectum. T. 243.23.3.2
Virtutes Theologicae non sunt plures tribus. T. 243.23.3.2
Virtutis vnus secundum speciem possunt esse plures actus quorum vnus includitur in alio. T. 248.23.4.1
Visio Pauli deficiens fuit a uisione beatorum. T. 262.23.7.1
Virtus omnis partis appetitiuae habens Deum pro obiecto est Theologica, quae autem habet creaturam est uirtus moralis. T. 293.26.3.1
Vinum amicum naturae, & mitigat tristitia. T. 316.27.5.1
Virtutes Theologicae quare maiores uirtutibus moralibus, & intellectualibus. T. 325.27.9.2
Viator purus non potest habere charitatem, nisi habeat fidem & spem. T. 326.27.9.2
Virtus naturalis fortius agit respectu obiecti proximi, quam remoti. T. 340.29.1.2
Virtus formatiua corporis, est in semine patris. T. 344.29.1.2
Vir maiori dilectione prosequi debet parentes, quam uxorem. T. 346.29.1.2
Virtutes morales sunt in rationali parte animae, sicut in subiecto. T. 370.33.1.2
Virtutes omnes negare esse in rationali parte animae, ut comprehendit intellectum, & uoluntatem est contra rationem. T. 370.33.1.2
Virtus tripliciter sumitur. T. 371.33.1.1
Vitiium habens rationem culpae, qualiter sit in sensualitate. T. 371.33.1.1
Virtutes Cardinales quaedam ex actibus acquiruntur, aliae sunt in nobis per solam infusionem a Deo. T. 372.33.1.1
Virtutes Cardinales sunt duplicis ordinis. T. 372.33.1.1
Virtutes Cardinales non principaliter acquiruntur per actus. T. 372.33.1.2
Virtus moralis in medio consistit. T. 372.33.1.1
Virtutis cuiuslibet essentia est in anima intellectiua. T. 374.33.1.1
Virtus corrumpitur a duplici causa. T. 374.33.1.2
Visum cur amittat diutius existens in carcere. T. 375.33.1.1
Virtutes morales qualiter remanebunt in patria, & qualiter euacuabuntur. T. 376.33.1.2
Virtutes morales sunt tantum quatuor, prudentia, iustitia, fortitudo, & temperantia, quae etiam cardinales, principales, & generales uocantur. T. 377.33.1.1
Virtutes morales cur quaternario numero definiantur. T. 377.33.1.2
Virtutes Theologicae non dicuntur humanae, Cardinales uero inter humanas numerantur. T. 377.33.1.1
Virtus potest esse circa aliquid tripliciter. T. 388.33.3.2
Virtus aliquando est circa passiones tantum, aliquando circa operationes, & passiones simul diuersa tamen ratione. T. 388.33.3.2
Vindicatio quid sit. T. 394.33.3.1
Virtutum uariarum descriptiones ex Cicerone. T. 397.33.4.1
Vitae naturalis amor est maximus inter amores rerum temporalium. T. 397.33.4.1
Vita magis amata, quam omnia temporalia. T. 399.33.4.2
Virginitate dignius martirium. T. 404.33.5.2
Vitiium peius odium, quam inuidia, & inuidia, quam iracundia. T. 405.33.5.1
Virtutes Theologicae nobiliores sunt, quam dona Spiritus

I N D E X.

ritus San&ti. T. 412.34.1.1
Vita contemplatiua non consistit in solo intellectu, sed ad alias etiam potentias pertinet. T. 420.35.1.2
Vita contemplatiua plus importat, quam contemplatio. T. 421.35.1.1
Vita contemplatiua principaliter consistit in contemplatione primæ ueritatis, secundum quid in ueritate creata. T. 421.35.1.1
Virtutum omnium cardinalium opera pertinent ad uitã actiuam. T. 421.35.1.2
Vita actiua in quo differat à cõttemplatiua. T. 421.35.1.2
Vita contemplatiua, si consideretur secundum essentiam suam simpliciter est præstantior, quam actiua, licet in aliquibus actiua sit contemplatiuæ preferenda, & econtra. T. 422.45.1.2
Virtutes contemplatiuæ opera profunt operanti, & alijs. T. 423.35.1.2
Virtus aliqua moralis nobilior, quam scientia speculatiua. T. 429.35.3.2
Virtutibus respondent dona, & donis beatitudinis. T. 430.35.3.1
Virtutes politice perfectæ sunt inuicem connexæ in prudentia, secus autem si sint imperfectæ. T. 433.36.1.2
Virtutum politicarum materia magis eonnexa est, quam habituum speculatiuorum. T. 434.36.1.1
Virtutis unius unus tãtum actus principalis, plures tamen esse possunt ex consequenti. T. 449.37.1.1
Vitiu grauius illud est quod longius recedit à uirtute. T. 463.38.1.1
Virtus est de bono, & difficili. T. 463.38.1.1
Virtus quanto altior, tanto actus illius difficiliore. T. 478.39.4.2
Virtus in sacramento quanam sit & a quo. Q. 16.1.3.1
Virtutes penitentia in l.na. non fuerunt sacramentum. Q. 18.1.4.2
Virtus sanctificandi in aquam transit medijs uerbis, & declaratur exemplo. Q. 35.3.1.2
Vir à muliere, & mulier à uiro, in confirmatione tenori potest; magis enim uirum à uiro, & mulierem, à muliere teneri decet. Q. 94.7.2.2
Virtus transubstantiatiua in consecratione panis, & uini plus respicit sacerdotem. Q. 106.8.3.1
Vinum de uite Christum adhibuisse in ultima cœna unde habeatur, eiusque conuenientia. Q. 141.11.4.1
Vinum aquæ mixtum Christum dedisse Discipulis extribus probatur. Q. 143.11.1.1
Vino cur admisceatur aqua in sacramento altaris, non autem frumento aliud granum. Q. 143.11.1.2
Vino tantum de aqua est apponendum ut trahatur in naturam uini. Q. 143.11.2.2
Vinum quomodo intelligatur conuerti in sanguinem. Q. 144.11.4.1
Virtus conferendi, non est data speciei uini consecrati, sic assistit uerbis consecrationis. Q. 155.12.1.2
Virtutes omnes quomodo augentur in suscipiente sacramentum altaris. Q. 157.12.2.1
Virtus est circabonum, & difficile, quomodo intelligatur. Q. 174.14.1.2
Virtus moralis consistit in medio. 2. Eth. c. 5. & 6. quomodo intelligendum. Q. 177.14.2.1
Virtus penitentia non est in damnatis. Q. 178.14.2.2
Virtus penitentia reperitur in ijs, qui sunt in Purgatorio, & quo ad habitum, & quo ad actum. Q. 178.14.2.2
Virtutes omnes amissa restituntur per penitentiam. Q. 185.14.1.2
Virtutum origo immediate est a Deo. Q. 188.14.1.2
Violare Ecclesiam, & immunitatem ecclesie ualde differunt. Q. 305.18.2.1
Violans ecclesiam est ipso iure communi excommunicatus. Q. 305.18.2.1
Violans immunitatem ecclesie non est ipso iure excommunicatus. Q. 305.18.2.1
Vitare mendacium est de iure natura. Q. 340.21.1.2
Vir emittendo professionem in aliqua religione absque uoluntate uxoris peccat. Q. 418.27.4.1
Vinculum contractum per consensum expressum per ver

ba de futuro per se non potest efficere matrimonium. Q. 425.28.1.2
Virgo Maria uirginitate Deo uouit, & quomodo. Q. 442.30.1.1
Virginitas quando est uirtus. Q. 471.33.1.1
Virtutem in medio consistere, quomodo sit intelligendum. Q. 471.33.1.2
Virginitas an sit maioris meriti castitate conjugali, & qsi hac illam præcesserit. Q. 472.33.2.2
Vir accusans uxorem de fornicatione coram iudice spirituali non debet facere obligationem ad legem talionis secus autem si coram iudice seculari, & qua ratione. Q. 483.35.3.2
Vir, & uxor quò ad separationem ob adulterium ad paria iudicantur: fauorabilius autem actio uiri cõtra mulierem recipitur, quam econuerso. Q. 484.35.4.1
Vir, uxorem suam, nondum a se cognitam, tradens inuitam proprio consanguineo cognoscendam non potest ingredi religionem contra illius uoluntatem, non tamen ab illa petere debitum potest. Q. 485.35.2.1
Vir dans fidem de contrahendo cum uxore alterius, eodẽ adhuc uiuente, qui tamen nec ante, nec post promissionem, & cognouit, si cum illa contrahat non sunt separandi, grauius tamen, & promittendo, & contrahendo peccat. Q. 487.35.4.2
Vir saluo iure uxoris, se seruum facere potest. Q. 492.36.1.1
Vir, & mulier ad bigamiam transeuntes non debent benedici a presbytero, & qua ratione. Q. 551.42.2.1
Visio creaturarum in Deo utrum ad beatitudinis essentiam pertineat, utraque pars sustineri potest. Q. 668.49.3.1
Ultima hora, quare uoluit Deus ab hominibus ignorari. Q. 570.43.3.1
Vnitates vnica est in Deo, quia vna actualitas. P. 34.2.1.2
Vnitates personales conceduntur in Deo. P. 34.2.1.2
Vniuersale ubique est ubi est suum singulare. P. 87.8.2.1
Vnitates numeralis prohibet essentiam communicatam de pluribus prædicari. P. 188.19.2.2
Vnitates, quæ ponitur in diuinis. P. 216.24.1.2
Vnitates in diuinis nullum absolutum ponit distinctum ab essentia. P. 218.24.2.2
Vnitates significat essentiam cum ipsa indiuisibilitate opposita diuisioni. P. 219.24.2.1
Vnitates in Deo dicit nobilissimam passionem. ibidem
Vnitates essentialis est de ratione unitatis personalis. P. 219.24.3.2
Vnitates essentialis non tantum ponitur in diuinis, sed etiã personalis. ibidem
Vnitates nominat rem sub ratione, qua indiuisibilis est. ibidem
Vnum ad quid significandum appropriatur in diuinis. P. 220.24.3.1
Vnitates essentialis, siue substantialis sunt ipsamet essentia vel substantia. P. 220.24.1.2
Vnitates essentialis quando clauditur in significato Trinitatis. P. 222.24.1.2
Vnitates cum diuina essentia non dicit aliquam rem possessiuam. P. 223.24.3.2
Vnitates quantitatis virtualis, ultra quantitatem dicit negationem diuisionis illius. P. 273.31.1.2
Vnitates magis appropriatur patri, quare. P. 275.31.2.2
Vnitates ut conuertibilis est cum aternitate propria est secundum rationem intelligendi inter tres intentiones generales. P. 275.31.2.2
Vnio non est principium pluralitatis, sicut vnitates. P. 276.31.2.1
Vnum simpliciter potest esse plura secundum rationem. P. 303.35.4.2
Vnitates certior est mensura, quam numerus. S. 32.2.2.2
Vniuersale multipliciter acceptum. S. 52.3.1.1
Vniuersale, quomodo sit in intellectu Angeli. S. 52.3.1.2
Vnitates indiuidualis significata non importat cum essentia rationem aliquam positiuam, sed negationem tantum. S. 53.3.2.1
Vnitates

I N D E X.

Vnitates indiuidualis, quomodo sit ipsa essentia. S. 54.3.1.2
Vnitates, quæ inuenitur in intentionibus logicalibus. S. 235.18.2.1
Vniuersale ordine natura intelligitur prius singulare. S. 312.24.4.1
Vnitates enim opponitur discordia. S. 423.34.2.1
Vnum, est ens sub ratione qua indiuisum. S. 426.7.1.1
Vnio incarnationis in humana natura est creatura, in Diuina uero nequaquam. T. 51.5.3.1
Vnio ista non est idem quod assumptio. T. 51.5.3.2
Vnum per essentiam constitutum, est ex corpore, & anima Christi. T. 64.6.3.2
Vnio natura diuina, & humana in Christo est maxima ex parte personæ in qua copulantur. T. 66.6.3.1
Vnio qua tres personæ ununtur in unitate substantia, maior est illa qua vnita est natura humana diuina personæ. T. 66.6.3.1
Vnio tribus modis accipitur. T. 218.21.1.1
Vnum quodque magis est illud quod est formaliter, quã quod est participatiue. T. 242.23.2.1
Vnio non quæcunque intelligibilis cum intellectu sufficit ad intelligendum. T. 129.14.1.1
Vnitates speciei attenditur penes rationem formalem obieci. T. 281.25.4.2
Vnitates cuiusque creaturæ procedit ex amore. T. 305.27.1.2
Vnio plura non possunt esse cõtraria. 10. Met. 14. quomodo exponi debeat. Q. 16.1.4.2
Vndio lapidis, quem unxit Iacob, quid significauerit. Q. 19.1.4.1
Vnitates ministrj baptismi, quomodo est de necessitate. Q. 42.3.1.1
Vnde habeamus Apostolos, B. Virg. nec non Io. Bapt. fuisse baptizatos. Q. 51.4.3.2
Vnus est interitus hominum, & iumentorum. Ecclesia. 2. quomodo exponendum. Q. 54.4.3.1.2
Vnione eiusdem animæ ad idem numero corpus idẽ numero hõ resurget in uniuersali iudicio. Q. 54.4.3.3.1
Vnio iterata animæ ad corpus in iudicio, quomodo erit per naturam, & quomodo non. Q. 56.2.4.3.2.1
Volitates tantum est uti, quia est principaliter mouens, & sui ipsius, & omnium quæ sunt in Regno animæ. P. 19.11.1.1
Volitates, est nobilior potentia, quam intellectus. P. 22.1.1.1
Volitati non licet statuere quietem, nisi in Deo, re nobilissima quæ per uoluntatem attingi potest. P. 23.1.3.2
Volitates cum moueatur ab ipso Deo sicut à primo moto re non potest acquiescere plenarie, nisi in ipso. P. 24.1.3.1
Volitates non semper est in actibus suis quod est uelle. P. 54.4.2.2
Volitates magis est actiua, quam intellectus. P. 58.4.2.2
Volitates quamuis sit magis causa efficiens amoris, quã intellectus notitiæ: non tamen est similior amor uoluntati, quam notitia intellectui. P. 59.4.2.1
Volitates, pater generationem filij naturalem approbat. P. 72.6.2.1
Volitates est imperans, vel eliciens productionem eorum quæ sunt ad exemplar. P. 73.6.4.2
Volitates in imagine non potest præire sapientiam. P. 74.6. col. 1. circa litt.
Volitates diuina cum modi habendi eam non ab alio per spirationem est potentia, per quam speratur S. S. P. 76.7.1.2
Volitates non potest exire in actum amandi, nisi mediãte actu intelligendi. P. 120.12.4.2
Volitates est instrumentum seipsum mouens. P. 140.15.1.2
Volitates altior est potentia, quam intellectus. P. 158.17.3.2
Volitates creaturæ rationalis, vel intellectualis non ita potest habilitari ad diligendum Deum, quod non amplius. P. 166.17.4.2
Voces sunt nota passionum, quomodo. P. 202.22.1.1
Volitates Dei est reãtudo prima. P. 368.41.2.1

Volitates Dei, est prima causa bonorum omnium creatorum. P. 401.45.1.1
Volitates Dei bonorum omnium est immediata causa. P. 401.45.2.2
Volitates Dei non est bonorum creatorum causa necessaria. P. 403.45.3.2
Volitatis nobilitates, est nõ posse necessitari. P. 403.45.3.2
Volitates Dei esse ex ratione quando. P. 404.45.2.2
Volitates diuina, quibus signis manifestetur. P. 404.45.1.1
Volitati beneplaciti nihil potest euenire contrarium. P. 417.48.1.2
Volitati signi, potest aliquid euenire contrarium, & nõ impleri. P. 418.48.2.1
Volitates nostra, quomodo. possit conformari uoluntati diuina. P. 422.48.1.2
Volitates obstinata, non coguntur se non conformare uoluntati diuina. P. 424.48.2.1
Volitati diuina, quomodo tenemur semper conformari. P. 423.48.2.2
Volitati diuina conformare uoluntatem nostram, non tenemur in omni uolito. P. 424.48.1.1
Volitati diuina tenemur conformare uoluntatem nostram in forma uolendi. P. 425.48.2.2
Volitati Dei magis attribuitur productio machinæ mundialis, quam potentia & scientia. S. 16.1.3.1
Volitates nostra sensualitatem mutat mediante potentia aliqua executiua. S. 16.1.3.1
Volitates mutabilis est ad bonum, & ad malum suæ naturæ relicta. S. 91.7.1.2
Volitates spiritus separati quomodo non possit post electionem, contrarium eligere. S. 93.7.1.1
Volitates, quomodo se moueat & unde habet hoc posse. S. 93.7.1.2
Volitates naturalis reãta, & integra in angelis præposuisset Deum bono proprio. S. 61.3.1.2
Volitates aliquando fertur motu naturali reãto in magis bonum, quam in magis similem. S. 62.3.2.2
Volitates est potetia creata, per quam creatura magis potest ordinari in Deum, si reãta est, uel deordinari si iniqua est. S. 63.3.1.2
Volitates in primis parentibus a lege æterna non declinabat. S. 266.21.1.2
Volitates est quæ punitur, & non aliud. S. 278.22.2.1
Volitates & liberum arb. quando idem. S. 295.24.3.1
Volitates quando peccet. S. 295.24.3.1
Votum quid sit. S. 295.24.3.2
Volitates quando habet rationem lib. arb. S. 295.24.3.2
Volitates potest eligere consiliatorem antequam intellectus consiliet. S. 295.24.3.2
Volitates non est lib. arb. in quantum potest se mouere naturaliter, sed libere. ibidem
Volitates dum uult aliquid perfecte, uult se illud uelle aliter non semper. S. 296.24.4.1
Volitates ad uolendum finem non tantum mouet se, sed etiam determinat se. S. 296.24.4.2
Volitates uelle aliquid deliberatiue, & nolle illud idẽ ex deliberatione: non possunt simul esse. S. 297.24.4.1
Volitates nobilior est quam intellectus. S. 298.24.5.1
Volitates quomodo moueat & moueatur. S. 303.24.2.1
Volitates tendit tam in arduum, quam in delectabile, ppea non distinguitur in irascibilem & concupiscibilem. S. 303.24.3.2
Volitates respicit arduum, & delectabile sub ratione quadam communi. S. 303.24.3.2
Volitates diuina non est determinata ad alteram partem. S. 324.25.1.1
Volitatis deliberatio per naturam ad bonum libertati, non repugnat, sed concordat. S. 324.25.1.1
Volitates dũ uult finẽ sine coactione mouet se quãuis ad illum motum sit determinata a create. S. 328.25.2.2
Volitates uult malũ non per se, sed per accidẽs. S. 329.25.2.1
Volitates mouetur appetitu sensitiuo inclinãdo, & aliquo modo disponendo. S. 330.25.1.1
Volitates est causa efficiens corruptionis græ. S. 341.26.3.2
Volitates promptius mouebatur ad bonum in statu innoãcentia, quam nunc. S. 366.29.2.2
Volitates

I N D E X.

Voluntatem malam nullum malum præcessit. S.426.34.
circa litteram.
Voluntas dum vult non mutatur quãdiu vult. S.433.35.2
Voluntas, quomodo possit elicere actum unum intensio-
rem, quam alium. S.434.35.4.2
Voluntas necessario vult finem. S.465.38.1.1
Voluntas diuina summe libera ex natura sua determinat
ad uolendum bonum. S.465.38.1.2
Voluntas potest se mouere immediate aliquo actu uolen-
di. S.468.38.2.1
Voluntas proprie non mouet se ad uolendum se habens
uoluntatem mouet se per eam. S.468.38.2.1
Voluntas potest se reflectere supra se. S.469.38.2.1
Voluntas omnia quod uult, uult in uirtute ultimi finis.
S.469.38.3.2
Voluntas quicquid uult sub ratione boni illud uult ibid.
Voluntas non est indifferens ad uolendum & nolendum
finem. S.471.38.4.2
Voluntas nõ est minus libera in uolendo ea quæ sunt ad finem,
respectu cuius præcessit consiliũ intellectus, quam ante.
S.472.38.4.1
Voluntas non est minus libera respectu actus eligendi, quã
respectu alterius actus. S.472.38.4.1
Voluntas liberior est respectu actuum ex deliberatione,
quam procedentium ex surreptione. S.472.38.4.2
Voluntas potest moueri contra iudiciũ intellectus. S.472.38.4.2
Voluntas mouetur in finem tripliciter. S.475.38.2.1
Voluntatem moueri in finem, & in illud quod est ad finem
dupliciter potest fieri. S.476.38.4.2
Voluntas deliberatiua, & naturalis eadem potentia reali-
ter. S.479.39.1.2
Voluntas nra liberima est in quã cogi nõ potest. Q.80.39.2.1
Voluntas non semper habet bonum uerum pro obiecto for-
malis, sed & aliquã malum sub ratione boni. Q.80.39.2.2
Voluntas potest esse in duobus actibus, quorum unus est
ratio alterius. S.381.39.3.2
Voluntas potest etiam esse mala sine bono existente. S.498.
circa litteram.
Voluntas est subiectum peccati, ut peccatum dicit de ordi-
nationem. S.505.41.2.1
Voluntas sola quando dicitur puniri. S.505.41.3.2
Voluntarium multiplex. S.506.41. circa litte-
ram.
Voluntas in Christo quatuorplex fuerit. T.181.17.1.2
Voluntas rationis deliberatiua in Christo nunquam dif-
cors fuit à uoluntate diuina, sed semper fuit concors &
in uolito & in modo uolendi. T.182.17.1.1
Voluntas naturalis rationis Christi licet in uolito dissi-
det à uoluntate deliberatiua, in ratione tamen uolendi
non dissidebat. T.182.17.1.2
Voluntas per charitatem imperat actus omnium uirtu-
tum. T.318.27.6.2
Voluntas nobilior intellectu. T.378.33.1.2
Voluntas & intellectus est mobilis à Spũ S. T.429.35.3.1
Voluntati creatoris non potest placere facere aliquid, quod
includat contradictionem. Q.120.10.1.1
Vos in libertatem uocati estis. Apost. ad Gala. 5. quomodo
intelligendum. Q.370.24.1.1
Vouens uirginitatem uolendo nubere mortaliter peccat.
Q.430.28.4.2
Vouere non reddere debitum alteri coniux sine alterius
licentiã non potest bene uouere potest non exigere.
Q.456.32.1.1
Votum continentie esse sacris ordinibus initiatis annexũ,
maxime conueniens, & rónabile ostenditur. Q.496.37.1.1
Votum continentie Orientalis Ecclesia noluit recipere.
Q.497.37.2.2
Votum factũ propter finem malũ non tenet. Q.500.38.1.2
Votum de re bona, propter finem temporalem, hoc obtin-
to, tenet. Q.501.38.2.1
Vouere propter finem indifferentem, quando quis po-
test. Q.501.38.3.1
Voti forma includit quod fiat Deo. Q.501.38.1.1
Vota quæ sunt Sanctis non plenè habent rationem uoti,
per cõparationem ad sanctũ, sed ad Deũ. Q.502.38.1.2
Votum quid sit. Q.504.38.2.2
Votum de non uouendo, nisi uerbo, uel scripto uotum
exprimatur, tenet. Q.503.38.3.1
Votum de re inutili non tenet. Q.503.38.1.2
Votum Iepse non fuit obligatorium nisi ad occidendum
animal imolaticium, unde occidendo filiã fatuus fuit,
Q.503.38.1.2
Voto factõ in baptismo inest diminutiue ratio uoti, &
qua ratione. Q.504.38.2.1
Votum singulari non potest fieri de bono uili necessario
ad salutem. Q.504.38.2.1
Vouere quare religiosis non liceat. Q.505.38.1.2
Vouere quibus datum sit, & quibus non. Q.506.38.2.2
Votum quod fecit monachus de licentiã Abbatis, quando
posuit idem Abbas retractare. Q.507.38.3.1
Votum licitum obligat uouentem ad ipsum implendum,
quatuor exceptis casibus. Q.507.38.1.2
Votum quomodo maius sit iuramento. Q.508.38.2.2
Votum quomodo est sub præcepto quod in secunda tabu-
lã & sub secundo, & sub primo. Q.508.38.2.2
Votum cum conditione factum, quæ conditio non imple-
tur culpa uouentis, est obligatorium. Q.509.38.3.1
Vouere quando expediat. Q.510.38.1.1
Votum simplex continentie non dirimit matrimonium
contractum, licet impediat contrahendũ. Q.512.38.1.2
Votum solemne quatuorplex emittitur. Q.513.38.2.2
Votum solemne, & publicum distinguuntur. Q.514.38.3.2
Votum quomodo solemnizetur. Q.514.38.3.2
Votum quomodo potest commutari. Q.515.38.1.1
Votum intelligitur reddi siue reddatur in se, siue in equi-
ualenti. Q.515.38.1.2
Vota quæcunque possunt in votum religionis commuta-
ri. Q.515.38.2.2
Votum emittens de ingrediendo religionem, & postquã
intrauerit exit, quando potest dici adimpleuisse uotũ.
Q.516.38.3.2
Vota quænam dispensari valeant. Q.516.38.1.1
Votum de nunquam petendo à D. Papa dispensationem,
quare sit obligatorium. Q.520.38.3.1
Vouens si aliquod facinus admittet, se uelle ingredi reli-
gionem, quæ sibi nihilominus maxime displicet, quõ
obligatur ad implendum uotum. Q.523.38.3.1
Vox tubæ in iudicio quæna causa erit reformationis cor-
porum. Q.563.43.3.1
Vox tubæ cuius uox erit. Q.563.43.3.1
Voluntas licet non se mutat in determinando ad uolen-
dum beatitudinem, ille tamen actus elicitor à uoluntate
te. Q.658.49.3.2
Voluntas etsi non mereatur in appetendo beatitudinem
in generali, meretur tamen in appetendo in speciali.
Q.659.49.5.1
Voluntas in uisione beata non tantum est passiuã, nec tan-
tum actiuã, sed magis passiuã est, quam actiuã.
Q.669.49.4.1
Voluntatis reñitudo comprehenditur sub dote fructio-
nis. Q.672.49.7.1
Vfus ut dicit executionem realem rei in fine non præce-
dit electionem in intentione uero sic præcedit.
P.21.1.4.1
Vfus rationis ex leuiori causa impeditur, quam corrup-
tatur uita. T.315.27.5.1
Vfus uoluntatis illicitus abusus est. Q.90.7.1.1
Utendum non est re increata. P.19.1.1.c.2
Vti & frui, quomodo coincident & vnum pro alio acci-
piatur. P.19.1.2.c.2
Vti aliquid possumus, uel sicut instrumento uel sicut ha-
bitu, aut sicut actu, aut sicut obiecto. P.20.1.2.c.1
Vti conuenit soli habenti uoluntatem, siue sit creator, si-
ue creatura, siue beata, siue uia trix excepta creatura
damnata. P.20.1.3.2
Vtimur rebus, ut bonitate Dei perfruamur. P.2.1.3.2
Vti passiuo modo dictum nulli diuinæ personæ conuenit
P.274.31.1.2
Vt sciatis quia filius hominis habet potestatem, &c. Matt. 9.
quomodo exponatur. Q.60.5.1.2
Vxor quando potest elemosinam facere. Q.204.15.6.2
Vxor non est excommunicanda pro peccato mariti.
Q.279.18.3.2

Vxor

I N D E X.

Vxor marito excommunicato obedire tenetur.
Q.301.18.4.1
Vxores plures simul habere lex naturæ prohibet.
Q.465.33.1.1
Vxores plures simul habere ex diuina dispensatione, quã
doque licitum fuit, & quare hoc fuit factũ. Q.466.33.2.1
Vxorem dimittere propter fornicationem, quomodo li-
cet. Q.482.35.1.1
Vxorem dimittere propter adulterium, quando tene-
tur vir eius. Q.482.35.2.2
Vxorem dimittere propter adulterium aliquando potest
vir eius arbitrio proprio, aliquando opus est iudicio ec-
clesiæ. Q.483.35.3.2
Vxor adulterans de licentiã uiri, propter tale adulterium
potest quõ ad thorum, & cohabitationem a viro per iu-
diciũ ecclesiæ dimitti. Q.485.35.1.1
Vxor incidente in incurabilem infirmitatem quæ non
potest compati carnalem copulam, maritus per accidens
obligatur ad continentiam per totam uitam suam.
Q.486.35.1.1
Vxor procurans maritum interfici per infidelem, cũ quo
adulterata est, si hic illius studio ad fidem conuertatur,
non potest cum illa contrahere, & si contrahunt matri-
monium est dirimendum. Q.487.35.3.1
Vxorem occidere propter adulterium, quomodo liceat
viro. Q.497.37.1.1
Vxoricideum non tollit matrimonium contractum, im-
pedit autem contrahendum. Q.497.37.2.2

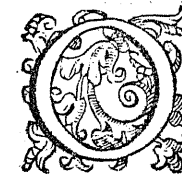
Z

Z Izania eradicari prohibetur ante messem. Matth.
13. quomodo intelligendum. Q.170.13.4.2

F I N I S.

INDEX TITVLORVM AC CAPITVM IN SINGVLAS LIB. I. DISTINCT.

DISTINCTIO I.

MNIS doctrina est de rebus, vel de signis. fol. 15
De rebus quibus fruendum est, vel utrum, & de his quæ fruuntur & videntur. ibidem
Quid sit frui vel uti. 15.16. & 17.

DISTINCTIO II.

De Trinitate & vnitate. 25
Quæ fuerit intentio scribentium de trinitate. 25
Quis ordo sit seruandus cum de Trinitate agitur. ibid.
De testimonijs veteris testamenti, quibus Trinitatis mysterium declaratur. 25. & 26
De testimonijs veteris testam. ad idem pertinentibus. 26

DISTINCTIO III.

De cognitione creatoris per creaturas in quibus trinitatis vestigium apparet. 37.38

DISTINCTIO IIII.

De imagine & similitudine trinitatis in anima humana. fol. 47.48
De similitudine creatæ & creatæ trinitatis. 48.49
De trinitatis vnitate. 49

DISTINCTIO IIII.

Vtrum Deus se Deum genuerit. 59
Vtrum trinitas de vno Deo prædicetur, sicut vnus Deus de tribus personis. 60

DISTINCTIO V.

Vtrum diuina essentia genuerit filium, vel genita sit à patre, vel de ipsa natus sit filius, vel spiritus sanctus processerit. 63.64.65.
Quod filius non sit de nihilo, sed de aliquo, nõ tamen de materia, sic & spiritus sanctus. 66
Quare verbum patris dicatur filius naturæ. 66

DISTINCTIO VI.

Vtrum pater voluntate genuerit filium, an necessitate, & an volens vel nolens sit Deus. 70

DISTINCTIO VII.

Vtrum pater potuerit, vel voluerit gignere filium. 74
An posse gignere filium sit aliqua potentia in patre, quæ non sit in filio. 74.75

DISTINCTIO VIII.

De veritate ac proprietate diuinæ essentia. 79
De incommutabilitate eiusdem. 80
De simplicitate eiusdem. 80
De corporali & spiritali creatura, quomodo sit multiplex, & non simplex. 80
Quod Deus cum sit simplex, tamen multiplex dicatur. 80
Quod Dei simplicitas nulli prædicamentorum subiiciatur. 81
Quod Deus abusive dicatur substantia. 81
Quod non sit aliquid in Deo quod non sit Deus. 81

DISTINCTIO IX.

De distinctione trium personarum. 94
De coæternitate patris & filij. 94
De ineffabili, & non intelligibili generationis modo. 94
Vtrum debeat dici, Semper gignitur filius, vel semper genitus est. 95
De obiectionibus hæreticorum nitentium probare filium non esse coæternum patri. 95

DISTINCTIO X.

De spiritu Sancto, quod amor patris & filij propriè dicatur, cū sit in Trinitate amor, qui est Trinitas, sicut verbum propriè dicitur sapientia, & tamen tota Trinitas dicitur sapientia. 102
Quod eadem nomina propriè & vniuersaliter accipiantur. 103
Quod spiritus sanctus sicut patri & filio est communis ita commune nomen habeat proprium. 103

DISTINCTIO XI.

Quod spiritus Sanctus procedat à patre & filio, quem tamen Græci à filio procedere dissentunt. 109
De conuententia Latinorum & Græcorum in sensu, & differentia in verbis. 109.110

DISTINCTIO XII.

Vtrum spiritus Sanctus prius, vel plenius procedat à patre quam à filio. 116
Quod spiritus Sanctus principaliter, & propriè dicatur procedere à patre. 116.117

DISTINCTIO XIII.

Quare spiritus sanctus, cum sit de substantia patris, non dicatur genitus, sed tantum procedens. 121
Cur filius dicatur procedere, cum spiritus sanctus non dicatur gigni. 121
Quod non possit mortalis distinguere inter generationem filij & processionem spiritus sancti. 121
Vtrum spiritus sanctus debeat dici ingenuus, cum non sit genitus. 121.122

DISTINCTIO XIII.

De gemina processione spiritus sancti, temporali & æterna. 128
Quod non solum dona spiritus sancti, sed etiam spiritus Deus detur hominibus & mittatur. 129
An viri sancti possint dare spiritum sanctum. ibidem

DISTINCTIO XV.

Quod spiritus sanctus à seipso detur, & quod filius à seipso mittatur. 135
Quomodo intelligenda sit missio vtriusque. 135
Quod à spiritu sancto etiam sit filius missus. 135
Quod filius etiam sit datus à seipso. 136
Quomodo intelligendum sit illud, A meipso nõ veni. 136
Vtrum semel tantum sit filius missus, an sæpe. 136
De duobus modis missionis filij. 136
Quod secundum alterum modum semel sit missus, secundum alterum sæpe, & secundum alterum modum dicatur missus in mundum, secundum alterum non. 136
Quare pater non dicatur missus. 137
Quod filius, & spiritus sanctus non sint quasi minores patre quia missi. 137

DISTINCTIO XVI.

De missione spiritus sancti, quæ fit duobus modis, visibiliter & inuisibiliter. 145
Quod filius, secundum quod homo non modò patre, sed spiritu sancto etiam minor sit. 146

DISTINCTIO XVII.

Quod spiritus sanctus sit charitas qua diligimus Deum & proximum. 151
Quod fraternæ dilectio sit Deus, nec pater vel filius, sed tantum spiritus sanctus. 151
Quod non sit dictum illud per causam, Deus charitas est, sicut illud, Tu es patientia mea, & spes mea. 151
Quomoda

I N D E X.

Quomodo spiritus sanctus mittatur vel detur nobis. 152
 Vtrum spiritus sanctus augeatur in homine, vel minus
 vel magis habeatur vel detur, & an detur habenti vel
 non habenti. ibid.
 Quod aliqui dicant charitatem Dei & proximi non esse
 spiritum sanctum. 153, 154
 Vtrum concedendum sit, per donum dari dona. 154

D I S T I N C T I O. XVIII.

Vtrum spiritus sanctus eadem ratione dicatur donum qua
 datum siue donatum. 169, 170
 Quod sicut filius nascendo accepit non tantum ut esset fi-
 lius, sed etiam essentia, ita spiritus sanctus procedendo
 accepit non tantum ut esset donum, sed etiam ut es-
 set essentia. ibid.
 Quod spiritus sanctus dicatur donum & donatum, secun-
 dum duos modos praedictos processionis, qui secundum
 quod donum est, refertur ad patrem & filium, secun-
 dum quod datum, ad eum qui dedit, & ad eos quibus
 datur. ibid.
 An filius, cum sit nobis datus, possit dici noster, vt spiritus
 sanctus. 171
 Vtrum spiritus sanctus, ad seipsum referatur. ibid.

D I S T I N C T I O XIX.

De aequalitate trium personarum. 177
 Quod aeternitas, & magnitudo, & potentia, in Deo vnum
 sint, etsi videantur diuersa. ibid.
 Quod aliqua personarum aliam non excedat magnitudi-
 ne, quia non est maior vna persona alia, nec maius ali-
 quid duarum quam vna, nec tres quam duae vel vna. ibid.
 Quomodo dicatur pater esse in filio, & filius in patre, &
 spiritus sanctus in vtroque. 177, 178
 Quod nulla personarum pars sit in trini. ibid.
 Quare tres personae dicantur summe vnum. ibid.
 Cum dicimus tres personas esse vnam substantiam vel es-
 sentiam, nec ut genus de speciebus, nec ut speciem de
 individuis praedicamus, quia non est essentia genus, &
 persona species, vt essentia species, & personae indi-
 uida. ibid.
 Quod nec secundum materialem causam dicantur tres
 personae vna essentia. 179
 Nec ita dicantur tres personae vna essentia, vt tres homi-
 nes vna natura vel vnus naturae. ibid.
 Vtrum tres personae differant numero, quae proprietati-
 bus distinctae sunt. 180
 Quare tres personae simul non sint maius aliquid quam
 vna. ibid.
 Quod Deus non sit dicendus triplex, sed vnus. ibid.

D I S T I N C T I O XX.

Quod aliqua personarum non excellat aliam potentiam.
 fol. 191
 Quod non minus possit filius quam pater. ibid.
 De obiectionibus haereticis contra hoc, & responsionibus
 catholicis. 192

D I S T I N C T I O XXI.

Quomodo possit dici solus pater, vel solus filius, vel solus
 spiritus sanctus, cum sint inseparabiles. ibid.
 Vtrum debeat dici, Solus pater est Deus, vel solus filius
 est Deus, vel solus spiritus sanctus est Deus, an, Pater
 est solus Deus, filius est solus Deus, spiritus sanctus est
 solus Deus. ibid.
 Quomodo trinitas dicatur solus Deus, cum ipsa sit cum
 spiritibus & animabus sanctis. 196

D I S T I N C T I O XXII.

De nominum differentia quibus vtimur loquentes de
 Deo. 200
 De hoc nomine, quod est Trinitas. ibid.

De his quae temporaliter Deo conueniunt, & relatiue di-
 cuntur. ibid.
 De his quae temporaliter Deo conueniunt, & non relati-
 ue dicuntur. ibid.
 De his quae proprie ad singulas personas pertinent, & de
 his quae vnitatem essentiae significant. ibid.

D I S T I N C T I O XXIII.

De hoc nomine, quod est persona, quod cum secundum
 substantiam dicatur, tamen non singulariter, sed plu-
 raliter accipitur in summa. 209, 210
 Qua necessitate dictum sit. Tres personae a Latinis, & a
 Graecis, Tres hypostases vel substantiae. ibid.
 Quare no dicamus patrem & filium & spiritum sanctum
 esse tres Deos, vt tres personas. ibid.
 Cur non dicamus tres essentias vt tres personas. 210, 211
 Quod in trinitate non sit diuersitas, vel singularitas, vel
 solitudo, sed vnitatis, & trinitas, & distinctio, & iden-
 titas. ibid.
 Quod Deus non debeat dici multiplex. ibid.

D I S T I N C T I O XXIII.

Quid significetur his nominibus, Vnus vel vna, duo vel
 duae, tres vel tria, Trinus vel trinitas, Plures vel plura-
 litas, Distinctio vel distinctae, cum his vtimur loquen-
 tes de Deo. 215

D I S T I N C T I O XXV.

Quid significetur hoc nomine persona in plurali nume-
 ro, scilicet cum dicitur personae. 223, 224
 De triplici acceptione huius nominis persona in trinita-
 te. 224, 225
 Ex quo sensu dicatur, Alia persona patris, alia filij, alia spi-
 ritus sancti, siue alius in persona patris, alius in perso-
 na filij, alia in persona spiritus sanctus. ibid.

D I S T I N C T I O XXVI.

De hoc nomine hypostasis. 231
 De proprietatibus personarum, & de nominibus earum
 relatiuis. 232
 Quod non omnia dicantur de Deo secundum substan-
 tiam, quaedam enim secundum relationem, non tamen
 secundum accidens. ibid.
 Quare dicatur proprium esse vnigeniti filium Dei esse,
 cum etiam homines sint filij Dei. ibid.
 Quod homo dicatur filius trinitatis, & trinitas pater ho-
 minum. 232
 Quod spiritus sanctus eadem proprietate donum dica-
 tur, qua spiritus sanctus, & vtroque modo relatiue ad
 patrem & ad filium. 233
 Vtrum pater, vel filius, vel trinitas ipsa possit dici spiritus
 sanctus. ibid.
 Quod non omnia quae relatiue dicuntur, suis ad se vicif-
 sim respondeant vocabulis. ibid.

D I S T I N C T I O XXVII.

Quae sint illae proprietates quibus distinguuntur perso-
 nae. 243
 Quod non omnino sit idem dicere, esse patrem, & genuif-
 se vel habere filium. ibidem
 Quod proprietates determinent hypostases, non substan-
 tiam, id est naturam. ibid.
 De generali regula eorum quae ad se, & eorum quae rela-
 tiue dicuntur. 244
 An secundum substantiam dicatur Deus de Deo, & hu-
 iusmodi. ibid.

D I S T I N C T I O XXVIII.

Quod non tantum tres sint proprietates personarum.
 fol. 251
 An solus pater debeat dici non genitus vel non filius, si-
 cut dicitur ingenitus. 252
 De proprietate quam notat ingenitus. ibid.
 Responso Ambr. contra Arrianos de ingenito. ibid.
 An diuersum sit, esse patrem & esse filium. ibid.

Si sapien-

I N D E X.

Si sapientia genita dicatur secundum relationem, vel se-
 cundum substantiam. ibid.
 De imagine. 253

D I S T I N C T I O XXIX.

De principio. 259
 Quod ab aeterno pater est principium, & filius, sed non
 spiritus sanctus. ibid.
 Quomodo pater sit principium filij, & ipse cum filio spi-
 ritus sancti. ibid.
 An eadem notione pater & filius sint principium spiritus
 sancti. 260

D I S T I N C T I O XXX.

De his quae temporaliter de Deo dicantur, & relatiue se-
 cundum accidens, quod non Deo sed creaturis acci-
 dit. 264
 An spiritus sanctus dicatur datum vel donatum relatiue
 ad se, cum a se detur. 265

D I S T I N C T I O XXXI.

An filius dicatur aequalis vel similis patri secundum sub-
 stantiam. 270
 De sententia sancti Hilarij, qua Trinitatem personarum
 propriam ostendit. 270, 271
 Quare patri attribuat vnitatis. ibid.
 Quare pater & filius dicantur esse vnum vel vnus Deus,
 sed non vnus. ibid.
 Quare dicatur aequalitas esse in filio. 273
 Quare in spiritu sancto dicatur esse vtriusque concordia
 vel connexio. ibid.

D I S T I N C T I O XXXII.

Vtrum pater vel filius eadem dilectione se diligant, quae
 procedit ab vtroque, id est, spiritu sancto. 276
 Vtrum pater sit sapiens sapientia quam genuit. 277
 An filius sit sapiens seipso, vel per seipsum. ibid.
 An vna sit tantum sapientia patris. 278
 Sicut in trinitate est dilectio quae est trinitas, & tamen spi-
 ritus sanctus est dilectio quae non est trinitas, nec ideo
 sunt duae dilectiones, ita & de sapientia. ibid.
 Quare pater non dicatur sapiens sapientia genita, sicut di-
 citur diligens dilectione quae ab ipso procedit. ibid.

D I S T I N C T I O XXXIII.

Vtrum proprietates personarum sint ipse personae, vel di-
 uina vna. 284
 Quomodo proprietates possint esse in natura Dei, nec
 eam determinent. 285, 286

D I S T I N C T I O XXXIII.

De verbis Hilarij quibus secundum prauorum intelligenti-
 am, videtur dicere, non idem esse diuinam naturam,
 & rem naturae, & non idem esse Deum & quod Dei est.
 fol. 291, 292
 Vtrum ita possit dici, Vnus Deus trium personarum, vt di-
 citur Vna essentia trium personarum, & tres personae
 vnus essentiae. ibid.
 Quod potentia, sapientia, bonitas, in scriptura interdum
 ad personas distincte referantur. ibid.
 Quare patri potentia, filio sapientia, spiritui sancto boni-
 tas tribuatur, cum sit vna sapientia, potentia, & boni-
 tas trium. 293
 De hoc nomine homouision, vbi in autoritatem receptu
 sit, & quid significet. ibid.

D I S T I N C T I O XXXV.

De scientia, praescientia, prouidentia, dispositione, & praes-
 censione Dei. 298
 De quibus sit praescientia vel prouidentia. ibid.
 De quibus dispositio. ibid.
 De quibus praedestinatio. ibid.
 De quibus prouidentia. ibid.
 De quibus sapientia, vel scientia. ibid.
 Vtrum praescientia, vel dispositio, vel praedestinatio Dei
 esse potuerit, si nulla essent futura. ibid.

Quod scientia Dei de temporalibus est & aeternis. 299
 Quomodo omnia dicantur esse in Deo, & vita in eo. ibid.

D I S T I N C T I O XXXVI.

Vtrum omnia debeant dici esse in Dei essentia, vt in Dei
 cognitione vel praescientia esse dicuntur. 307
 Qua ratione bona dicantur esse in Deo, & no mala. ibid.
 Vtrum idem sit, omnia esse ex Deo, & per ipsum, & in ip-
 so. 308
 Quod omnia sint in quolibet trium, & per ipsum, & in ip-
 so. ibid.
 Quod non omnia quae ex Deo sunt, etiam de ipso sunt.
 ibidem.

D I S T I N C T I O XXXVII.

Quibus modis dicatur esse Deus in rebus. 319
 Quod Deus non vbiunque est, habitat, sed econuerso.
 ibidem.
 Vbi fuerit Deus antequam esset creatura. 320
 Quod Deus, cum sit in omnibus rebus essentialiter, non
 tamen coinquinetur sordibus rerum. ibid.
 Cum Deus sit vbiique & semper, non tamen localis, nec lo-
 co, nec tempore mouetur. 321
 Quibus modis aliquid dicatur locale vel circumscrip-
 tibile. ibidem
 Quid sit mutari secundum tempus. ibid.
 Vtrum spiritus creati sint locales & circumscrip-
 tibiles. ibidem.
 Quod Deus sit vbiique sine locali motu. 322

D I S T I N C T I O XXXVIII.

An scientia vel praescientia Dei sit causa rerum, vel econ-
 uerso. 335
 Vtrum praescientia Dei possit falli. 336

D I S T I N C T I O XXXIX.

Vtrum scientia Dei possit augeri, vel minui, vel aliquo
 modo mutari. 342
 An Deus possit nouiter vel ex tempore scire vel praescire
 aliquid. 343
 Vtrum Deus possit scire plura quam scit. ibid.
 Quod Deus & semper & simul sciat omnia. ibid.

D I S T I N C T I O XL.

An aliquis praedestinatus possit damnari, vel reprobus sal-
 uari. 351, 352
 Quid sit reprobatio Dei, & in quibus consideretur, &
 quis sit praedestinationis effectus. ibid.

D I S T I N C T I O XLI.

Vtrum aliquod sit meritum obdurationis vel misericor-
 diae. 362, 363
 De varijs super hoc carnalium opinionibus, An ea quae se-
 mel scit Deus vel praescit, semper sciat vel praesciat, &
 semper scierit vel praescierit. ibid.

D I S T I N C T I O XLII.

De omnipotentia Dei, quare dicatur omnipotens, cum
 nos multa possimus quae ipse non potest. 370
 Quomodo dicatur Deus omnia posse. ibid.
 De omnipotentia Dei, quod secundum duo considere-
 tur. 370, 371

D I S T I N C T I O XLIII.

Inuectio contra illos qui Deum dicunt nihil posse, nisi
 quod vult & facit. 378, 379

D I S T I N C T I O XLIII.

An Deus possit facere aliquid melius quam facit, vel alio,
 vel meliori modo. 388
 Vtrum Deus semper possit quod potuit. ibid.

D I S T I N C T I O XLV.

De voluntate Dei, quae essentia Dei est, & de signis eius.
 fol. 395
 Quod licet idem sit Deo velle quod esse, non tamen pos-
 sit dici omnia esse quae vult. ibid.

I N D E X.

De intelligentia harum locutionum, Deus scit, vel Deus vult, Deus scit omnia, vel vult aliquid. ibid. Quod Dei voluntas summe bona, causa sit omnium quæ naturaliter sunt, cuius causa non est querenda, quia prima & summa causa est omnium. 395 Quibus modis accipiatur Dei voluntas. 395.396 Quod præceptio, prohibitio, permissio, consilium, operatio, nomine voluntatis interdum intelligantur vel accipiantur. 396 Vtrum Deus velit ab omnibus fieri ea quæ præcipit, vel non fieri ea quæ prohibet. 396.397

DISTINCTIO XLVI.

Quod voluntas Dei, quæ ipse est, in nullo cassari possit. fol. 406 Quomodo intelligendum sit illud, Volui congregare filios tuos, & noluisse, & illud, Qui vult omnes homines saluos fieri. 406.407 Vtrum mala Deo nolente an volente fiant. 407 Quomodo intelligendum sit illud Augustini, Mala fieri bonum est. ibid.

I N D E X T I T V L O R V M E T C A P I T V M

L I B R I S E C V N D I.

DISTINCTIO I.

VOD vnum sit principium rerum, & non plura. 2 Quid sit creare, quid facere. ibid. Secundum quam rationem dicantur de Deo huiusmodi verba, agere, facere, &c. ibid. Quare rationalis creatura facta sit, id est, homo, vel angelus. 3 Quomodo dicatur homo factus propter reparationem angelici casus. ibid. Quare ita homo sit institutus, vt vnica sit anima corpori. ibid.

DISTINCTIO II.

De angelis, quando facti sunt. 28 Quod nihil factum sit ante cælum & terram. 29 Quod simul cum tempore & cum mundo cœperit spiritalis creatura & corporalis. ibid. Vbi angeli mox creati fuerint. ibid. Quod simul creata sit visibilium materia, & inuisibilium natura, & vtraque informis. ibid. Quomodo dixerit Lucifer, Ascendam in cælum. 30

DISTINCTIO III.

Quales facti fuerint angeli. 46 An omnes angeli fuerint æquales in essentia, sapientia, & libertate arbitrij. ibid. Quo communia & æqualia habuerint angeli. ibid. Bonine an mali creati sint, & an aliqua mora fuerit inter creationem & elapsum. 46.47 De triplici sapientia angelorum ante casum vel confirmationem. ibid. An aliquam habuerint Dei dilectionem vel sui ante casum. ibid.

DISTINCTIO IIII.

An perfecti & beati creati sint, an miseri & imperfecti. fol. 67.68 Quod tribus modis dicatur perfectum. ibid.

DISTINCTIO V.

De confirmatione & conuersione stantium, & auersione & lapsu cadentium. 74 De libero arbitrio breuiter agitur. 75 An aliquod datum fuerit stantibus pro conuenterentur. ibidem. Qua gratia indiguerint angeli, & qua non. ibid. An lapsus sit imputanda auersio. ibid. Vtrum beatitudinem quam acceperunt in confirmatio-

Quæ multiplici acceptione boni. 407.408 Quod mala vniuersitati valeant. ibid. Quod in Deo nõ est causa vt homo sit deterior. 408.409

DISTINCTIO XLVII.

Quomodo voluntas Dei de homine impleatur, quocunque se vertat. 415 Ex quo sensu quædam dicantur fieri contra Dei voluntatem. 416 Duæ præceperit Deus omnibus bona facere, & mala vitare, et si non id ab omnibus velit impleri. ibid.

DISTINCTIO XLVIII.

Quod homo aliquando bona voluntate aliud velit quam Deus, & mala idem quod Deus. 420 Quod Dei voluntas per malas hominum voluntates impleatur. ibid. Vtrum placuerit viris sanctis, quod Christus moreretur & pateretur. 421 Vtrum passiones sanctorum debeamus velle. ibid.

ne stantes, meruerint per aliquam tunc appositam gratiam. ibid.

DISTINCTIO VI.

Quod de maioribus & minoribus quidam ceciderint, inter quos vnus fuit celsior, scilicet Lucifer. 81 Vnde & quomodo deiecti sint. ibid. Quare non sit eis concessum habitare in cœlo vel in terra. ibid. De prælationibus dæmonum. ibid. An omnes dæmones sint in hoc aere caliginoso, an aliqui in inferno. ibid. De potestate Luciferi. ibid. An dæmones semel victi a sanctis, vltra accedant ad ipsos, vel ad alios. ibid.

DISTINCTIO VII.

Vtrum boni angeli peccare, vel mali rectè viuere possint. fol. 88 Quod cum vtrique habeant liberum arbitrium, non tamen ad vtrumque facti possint. ibid. Quod boni post consummationem liberius habeant liberum arbitrium quam ante. ibid. An possint ex natura peccare sicut ante. 89 Quibus modis angeli mali nocent veritatem temporalium rerum. ibid. Quod magicæ artes virtute & scientia diaboli valeant: quæ est ei a Deo. ibid. Quod malis angelis non seruiat ad nutum materia visibilium rerum. ibid. Quod non sint creatores, licet per eos magiranas & alia fecerint, sicut nec boni, et si per eorum ministerium fiant creaturæ. ibid. Quod solus Deus sic operetur creationem rerum, sicut iustificationem mentis. 89.90 Quod angeli mali multa possint per natura vigorem, quæ non possunt propter Dei prohibitionem. ibid.

DISTINCTIO VIII.

Vtrum omnes angeli corporei sint. 102 De formis in quibus apparuit Deus, & de illis in quibus angeli apparent. ibid. Quod Deus in specie qua Deus est, nunquam apparuerit mortalibus. 102.103 Quomodo dicantur dæmones intrare in homines. 103

DISTINCTIO IX.

De ordinum distinctione. 115 Quid appelletur ordo, & quæ sit ratio cuiuscunque nominis. ibid. Quod nomina illa sumpta a donis gratiæ, non propter se, sed propter nos eis data sint. ibid. Vtri hi ordines ab initio creationis distincti fuerint. 116 Vtrum omnes angeli eiusdem ordinis, sint æquales. ibid.

I N D E X.

Quomodo dica t scriptura, decimum ordinem compleri debere de hominibus. ibid. Vtrum homines assumantur iuxta numerum stantium, an lapsorum. ibid.

DISTINCTIO X.

An omnes cœlestes spiritus mirantur. 127 An Michael, Gabriel, Raphael, sint nomina ordinum & spirituum. ibid.

DISTINCTIO XI.

Quod singulæ animæ habeant angelum bonum ad custodiam, malum vero ad exercitium. 133 Vtrum angeli proficiant in merito & præmio vsque ad iudicium. 133.134

DISTINCTIO XII.

De distinctione operum sex dierum. 141 Quod alij senserint omnia simul facta in materia & forma, alij per intervalla temporum. ibid. Quomodo per intervalla temporum res corporales condite sint. ibid. Quo sensu tenebræ dicantur esse aliquid, & quo dicantur non esse aliquid. ibid. Quare illa materia confusa sit dicta informis, & vbi ad esse prodierit, & quantum in altum ascenderit. 141.142 De quatuor modis diuinæ operationis. ibid.

DISTINCTIO XIII.

De primo distinctionis opere. 164 De luce facta primo die, si spiritalis, an corporalis fuerit. ibid. Quibus modis accipiatur dies. ibid. De naturali ordine comparationis dierum, & de illo qui pro mysterio introductus est. 164.165 De intelligentia horum verborum, Dixit Deus. ibid.

DISTINCTIO XIII.

De opere secundæ diei, qua factum est firmamentum. fol. 165 Quod cælum tunc factum debeat intelligi. ibid. De qua materia factum sit. ibid. Quomodo aquæ possint esse super cælum, & quales sint. ibidem. De figura firmamenti. 166 Quare tacerit scriptura de opere secundæ diei. ibid. Quomodo aquæ congregate sint in vnum locum, cum multa sint maria & flumina. ibid. De opere quartæ diei, qua facta sunt luminaria. ibid. Quomodo accipiendum sit illud, Sint in signa & tempora: ra: ibid.

DISTINCTIO XV.

De opere quintæ diei, qua facta sunt natatilia & volatilia. 192 De opere sextæ diei, qua creata sunt animalia & reptilia terræ. ibid. De venosis & noxijs animalibus. ibid. Vtrum minuta animalia tunc creata fuerint. 193 Quare post omnia factus sit homo. ibid. De sententia illorum qui simul omnia facta esse contendunt. ibid. Quomodo intelligenda sit requies Dei. ibid. Quomodo accipiendum sit quod dicitur Deus compleffe opus suum septima die, cum tunc quiescerit. ibid. Quomodo omnia facta a Deo dicantur valde bona. ibid. De sanctificatione septimæ diei. ibid.

DISTINCTIO XVI.

De hominis creatione. 206 Qualis factus sit homo. ibid. De imagine & similitudine ad quam factus est homo. ibidem. Quare homo dicatur imago, & ad imaginem, filius vero non ad imaginem. 207

DISTINCTIO XVII.

De creatione animæ, an de aliquo facta sit. 211 De inspiratione & insufflatione Dei. ibid.

Quando facta fuerit anima, an in corpore, an extra corpus. ibid. In qua ætate factus sit homo. 212 Quare homo extra paradysum creatus, in paradysum sit positus, ibid. Quibus modis paradysus accipiatur. ibid. De ligno vitæ. ibid. De ligno scientiæ boni & mali. ibid.

DISTINCTIO XVIII.

De formatione mulieris. 230 Quare de latere viri, & non de alia parte corporis formata sit. ibid. Quare dormienti viro, & non vigilianti subtracta sit costilla. ibid. Quod de costâ multiplicata in se, sine additamento extrinseco facta fuerit. ibid. De causis superioribus & inferioribus. ibid. De causis quæ in Deo sunt simul & in creaturis, & de his quæ in Deo tantum sunt. 231 De anima mulieris, quod non sit ex anima viri: quia animæ non sunt ex traduce. ibid.

DISTINCTIO XIX.

De statu hominis ante peccatum, qualis fuerit secundum corpus, & qualis post peccatum. 240 Quomodo dicatur homo factus in animam viuentem, ibidem. Corpus hominis ante peccatum mortale & immortale erat, post peccatum, mortuum. ibid. Vtrum immortalitas quam tunc habuit, fuerit de conditione naturæ, an ex gratiæ beneficio. ibid. An posset homo viuere semper vtens alijs lignis, & non de ligno vitæ, Deo non mandante vt de illo ederet. ibidem. De immortalitate corporis. 240.241

DISTINCTIO XX.

De modo procreationis filiorum, si non peccassent primi homines. 249 Quare in paradiso non coierint. ibid. De modo translationis in melius, si non peccassent. ibid. Vtrum in perfectione staturæ, & vsu membrorum procrearentur filij. ibid. Vtrum etiam in sensu paruuli nascerentur. 250 De duobus bonis, altero hic dato, altero promisso. ibid.

DISTINCTIO XXI.

De inuidia diaboli qua ad tentandum accessit. 258 De forma in qua venit. 259 De calliditate serpentis. ibid. Vtrum diabolus serpentem elegerit vt per eum tentaret. ibidem. De modo tentationis. ibid. De duplici specie tentationis. ibid. Quare peccatum hominis, & non angeli curabile sit. 260 Quod non soli viro præceptum fuerit datum. ibid.

DISTINCTIO XXII.

De origine illius peccati. 269.270 De mulieris elatione. ibid. De viri elatione. ibid. Quis magis deliquerit, vir, an mulier. 271 De ignorantia excusabili vel inexcusabili. ibid. An voluntas præcesserit illud peccatum. ibid.

DISTINCTIO XXIII.

Quare Deus permiserit hominem tentari quem sciebat casurum. 280 Qualis fuerit secundum animam homo ante peccatum, fol. 281 De triplici scientia hominis ante lapsum. ibid. Vtrum homo præseius fuerit eorum quæ sibi futura erant. ibidem.

DISTINCTIO XXIII.

De gratia hominis & potentia ante casum. 289

I N D E X.

De adiutorio homini in creatione dato, quo stare poterat. 290
 De libero arbitrio. ibid.
 De sensualitate. ibid.
 De ratione & partibus eius. ibid.
 De simili ordine peccandi in nobis & in primis parentibus. ibid.
 Quod in nobis sit vir, & mulier, & serpens. ibid.
 De spiritali coniugio viri & mulieris in nobis. ibid.
 Qualiter per ista tria in nobis consumetur tentatio. 291
 Quando mulier manducet sola cibum vetitum. ibid.
 Quando etiam vir manducet. ibid.
 Quando sit veniale vel mortale peccatum. 292
 Quibus modis accipiatur sensualitas in scriptura. ibid.

DISTINCTIO XXV.
 Definitio liberi arbitrii secundum philosophos. 320
 Qualiter in Deo accipiatur liberum arbitrium. ibid.
 Quod angeli & sancti liberum habeant arbitrium. ibid.
 Quod liberius erit liberum arbitrium, quando peccare non poterit. 321
 De differentia libertatis liberi arbitrii secundum diuersa tempora. ibid.
 De quatuor statibus liberi arbitrii. ibid.
 De corruptione liberi arbitrii per peccatum. ibid.
 De tribus modis libertatis liberi arbitrii, a necessitate, a peccato, a miseria. 321, 322
 De libertate quæ ex gratia, & quæ ex natura. ibid.

DISTINCTIO XXVI.
 De gratia operante & cooperante. 335
 Quid sit voluntas. ibid.
 Quæ sit gratia voluntatem bonam præueniens. 336
 Quod bona voluntas quæ præuenitur gratia, quædã Dei dona præueniat. ibid.
 Quod cogitatio boni præcedat fidem. 337
 Quod intellectus & cogitationem boni & dilectionem præueniat. ibid.
 An per liberum arbitrium bonum operetur homo sine gratia. ibid.
 Vtrum vna & eadem gratia sit, quæ dicitur operans & cooperans. ibid.
 Quomodo gratia mereatur augeri. ibid.
 De tribus generibus bonorum. ibid.
 In quibus bonis sit liberum arbitrium. ibid.

DISTINCTIO XXVII.
 De virtute, quid sit, & quid actus eius. 344
 De gratia quæ liberat voluntatem, an virtus sit, an non. ibidem.
 Quomodo ex gratia incipiant bona merita, & de qua gratia hoc intelligatur. 345
 Quod bona voluntas gratiæ principaliter sit. ibid.
 Quare ratione dicatur fides mereri iustificationem. ibid.
 De muneribus virtutum, & de gratia, quæ non est, sed facit meritum. ibid.
 Quod idem sit virtus & liberi arbitrii, sed virtutis principaliter. ibid.
 Quidam putant virtutes bonos vsus esse liberi arbitrii, i. actus mentis. 346

DISTINCTIO XXVIII.
 De hæresi Pelagiana. 353
 Quomodo Pelagiani dictis Augustini vtantur in testimonium sui erroris. ibid.
 Quomodo Augustinus verba illa determinet in retractionibus. 354
 De hæresi Iouiniani & Manichæi, quas collidit Hieronymus. ibid.

DISTINCTIO XXIX.
 Vtrum homo ante peccatum eguerit gratia operante & cooperante. 361
 Si homo ante lapsum virtutes habuerit. ibid.
 De eiectione hominis de paradiso. ibid.
 Quomodo intelligendum sit illud, Ne sumat de ligno vitæ, & viuat in æternum. ibid.

De flammeo gladio ante paradysum posito. ibid.
 An ante peccatum homo comederit de ligno vitæ. 362

DISTINCTIO XXX.
 Quod per Adam peccatum & pœna transferit in posteros. 368
 Vtrum illud peccatum quod transijt fuerit originale, an actuale. ibid.
 Quidam putant fuisse actuale. ibid.
 Quomodo dicant illud intrasse in mundum. 369
 Quod originale peccatum id sit quod per Adam transijt in posteros. ibid.
 Quid sit originale peccatum. ibid.
 Quod originale peccatum sit culpa. ibid.
 Quod originale peccatum dicatur fomes peccati, id est, concupiscentia. ibid.
 Quid nomine concupiscentiæ intelligatur, quæ fomes est peccati. ibid.
 Quod per Adam originale peccatum intrauerit in omnes, id est, concupiscentia. ibid.
 An sit originale peccatum in quo omnes peccauerunt. fol. 370
 Ex quo sensu dictum sit, Per inobedientiam vnus multi sunt constituti peccatores. ibid.
 Quod originale peccatum in Adam fuerit, & in nobis sit. ibidem.
 Quomodo omnes dicantur in Adam fuisse quando peccauit, & ex eo descendisse. ibid.
 Quod nihil extrinsecum conuertatur in humanam substantiam, quæ est ex Adam. 371

DISTINCTIO XXXI.
 Quomodo originale peccatum a patribus transeat in filios, an secundum animam, an secundum carnem. 385
 Quod per carnem introducat peccatum, & quomodo ostendit. ibid.
 Carnis corruptionis causam ostendit, ex qua peccatum fit in anima. 386
 Quare dicatur peccatum esse in carne. ibid.
 Vtrum causa originalis peccati, quæ est in carne, sit culpa, an pœna. ibid.
 Quare dicatur originale peccatum. ibid.

DISTINCTIO XXXII.
 Quomodo originale peccatum dimittatur in baptismo. fol. 394
 Vtrum fœditas quam caro ex libidine contrahit, in baptismo diluatur. 395
 Vtrum illius concupiscentiæ Deus sit autor. ibid.
 Quare illud peccatum imputetur animæ. ibid.
 Vtrum illud peccatum sit necessarium an voluntarium. ibidem.
 Quare Deus iungat animam corpori, sciens eam inde maculari. ibid.
 An anima sit talis qualis a Deo creatur. ibid.
 An animæ ex creatione sint in donis naturalibus æquales. 396

DISTINCTIO XXXIII.
 An peccata omnium præcedentium patrum paruuli originaliter trahant vt peccatum Adæ. 407
 Quomodo in illo primo vno peccato plura reperiantur. ibidem.
 An peccatum Adæ sit grauius cæteris. 408
 An illud peccatum sit primis parentibus dimissum. 408
 Quomodo peccata parentum visitentur in filios, & non visitentur. 408, 409

DISTINCTIO XXXIII.
 De peccato actuale. 416
 Quæ fuerit causa secundaria primi peccati. ibid.
 Quæ fuerit secundaria causa malorum. ibid.
 Quod non nisi in bona re sit malum. 417
 Quod in his fallat dialecticorum regula de contrarijs. ibidem.

DISTINCTIO XXXV.
 Quid sit peccatum. 426
 Vtrum

I N D E X.

Vtrum malus actus, in quantum peccatum est, sic corruptio vel priuatio boni. 427
 Quomodo peccatum possit corrumpere bonum, cum nihil sit. 428
 Qualiter se homo elonget a Deo. ibid.
 An pœna sit priuatio boni. ibid.

DISTINCTIO XXXVI.
 Quod quædam simul sint peccata & pœna peccati: quædam peccata & causa peccati, alia vero peccata, & causa, & pœna peccati. 440
 An peccatum sit causa peccati, in quantum peccatum est. ibidem.
 Quod non omne peccatum sit pœna peccati. 441
 Vtrum peccata aliqua essentialiter sint sine peccato. ibid.
 Quod cum peccatum sit pœna peccati, peccatum est ab homine, pœna a Deo. ibid.
 De quibusdam quæ indubitanter sunt peccata & pœnæ, & in quantum eas patimur, peccata non sunt. 442

DISTINCTIO XXXVII.
 Quod aliqui putent malos actus nullo modo esse a Deo. fol. 449
 Ex quo sensu dictum sit, Deus nõ est mali autor. 449, 450

DISTINCTIO XXXVIII.
 De voluntate, & eius fine. 458
 Quid sit bonus finis, scilicet charitas. 459
 Quod omnes bonæ voluntates vnum finem habeant, & tamen quædam diuersos fines sortiantur. ibid.
 De differentia voluntatis, intentionis, & finis. ibid.

DISTINCTIO XXXIX.
 Quare voluntas dicatur peccatum, cum sit de naturalibus quorum nullum aliud peccatum est. 477
 Quare actus voluntatis sit peccatum, si aliarum potentiarum non sunt peccata. 478
 Ex quo sensu dicatur naturaliter omnis homo velle bonum. 478

INDEX TITVLORVM ET CAPITVM LIBRI TERTII.

DISTINCTIO I.
 De Incarnatione Verbi. 2
 Quare filius carnem assumpsit, non pater vel spiritus Sanctus. ibidem
 Vtrum pater, vel Spiritus Sanctus potuerit incarnari. ibid.
 An filius, qui tantum carnem accepit, aliquid fecerit quod non pater vel Spiritus Sanctus. ibid.

DISTINCTIO II.
 Quare totam humanam naturam acceperit, & quid nomine naturæ intelligatur. 14
 De vnione verbi & carnis mediante anima. 14
 Quod Verbum simul assumpsit animam & carnem, nec caro prius sit concepta, quam assumpta. 15

DISTINCTIO III.
 De carne assumpta, qualis antè fuerit. 24
 Quod nullus hic sit sine peccato, excepta Virgine. 25
 Quare Christus non fuerit decimatus in Abraham, sicut Leui. 25
 Quare caro Christi non dicte sit peccatrix, sed similis. 25
 Carnem Christi non prius cõceptam, quam assumptam. 26

DISTINCTIO IIII.
 Quare spiritui Sancto tribuatur Incarnatio, cum sit opus Trinitatis. 38
 Quare dicatur Christus conceptus & natus de Spiritu sancto. 39
 Quare Apostolus dicat Christum factum, quem nos fatemur natum. 39

DISTINCTIO V.
 Si persona vel natura personam vel naturam assumpsit & si natura Dei sit incarnata. 45, 46
 An diuina natura debeat dici caro facta. 46

DISTINCTIO XL.
 An ex fine omnes actus pœnari debeant. 488
 Ex quo affectu vel fine omnes sint boni vel mali. 489, 490

DISTINCTIO XLI.
 An omnis intentio & actio infidelium sit mala. 499
 Quibus modis dicatur bonum. 500
 Quomodo intelligatur illud, Peccatum adeo est voluntarium, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. ibid.
 Et illud, Nusquam nisi in voluntate peccatum est. ibid.
 Et item, Non nisi voluntate peccatur. ibid.
 Quod mala voluntas sit voluntarium peccatum. ibid.

DISTINCTIO XLII.
 An voluntas & actio mala in eodem & circa idem sint vnum peccatum, an plura. 506
 Si peccatum ab aliquo commissum in eo sit vsquequo peccateat. 507
 Quibus modis accipiatur reatus. ibid.
 De modis peccatorum. ibid.
 Quomodo differant delictum & peccatum. ibid.
 De septem principalibus vitijs. ibid.
 De superbia. ibid.
 Quomodo superbia dicatur radix omnium malorum, & cupiditas, cum superbia non sit cupiditas. ibid.

DISTINCTIO XLIII.
 De peccato in spiritum sanctum. 518
 Vtrum omnis obstinatio sit peccatum in spiritum sanctum. ibid.
 Qualiter accipiatur peccatum in spiritum sanctum. fol. 518, 519

DISTINCTIO XLIIII.
 De potentia peccandi, an sit homini vel diabolo a Deo. fol. 527
 An aliquando resistendum sit potestati. 528

DISTINCTIO VI.
 De intelligentia harum locutionum, Deus est hõ, Deus factus est homo, & c. tres sententias ponit. 54, 55
 Quatuor species habitus distinguuntur. 56

DISTINCTIO VII.
 Deinde quæ singulis sententijs aduersari videntur ponit. 67
 Ex quo sensu dicatur Christus prædestinatus. 67, 68
 Quod non debeat dici homo dominicus. 69

DISTINCTIO VIII.
 An diuina natura dici debeat nata de virgine. 76
 De gemina Christi natiuitate, qua bis natus est. 76

DISTINCTIO IX.
 De adoratione exhibenda humanitati Christi. 83

DISTINCTIO X.
 An Christus, secundum quod homo, sit adoptiuus filius. 97, 98
 Vtrum persona an natura prædestinata sit. 98

DISTINCTIO XI.
 Vtrum Christus sit creatus, vel factus. 104
 De perfidia & pœna. Arrij. 104

DISTINCTIO XII.
 An homo ille semper fuerit 110
 An Deus alium sumere potuerit, vel aliunde quam de genere Adæ 111
 Si homo ille potuerit peccare, vel non esse Deus. 111
 Si Deus potuerit assumere hominẽ in sexu muliebri. 111

DISTINCTIO XIII.
 De sapientia & gratia Christi hominis, an in eis proficere potuerit. 116, 117

DISTINCTIO XIII.
 Si anima Christi habuerit sapientiam parem cum Deo, & si omnia 8 4

I N D E X.

si omnia sciat quæ Deus. 126
Quare Deus non dederit illi animæ potentiam omnium vt scientiam. 126
DISTINCTIO XV.
De hominis defectibus quos assumpsit Christus. 152
De propensione, & passione timoris, vel tristitiæ. 153
De quibusdã capitulis Hilarij obscuris, quib. carne Christi dolores passionis submoueri videntur. 154
De tristitia Christi, & eius causa secundum eundẽ. 154
DISTINCTIO XVI.
An in Christo fuerit necessitas patiendi & moriendi, quæ est defectus generalis. 173
De statibus hominis, & quid Christus de singulis acceperrit. 174
DISTINCTIO XVII.
Si omnis Christi oratio vel voluntas impleta sit. 179
De voluntatibus Christi secundum duas naturas. 179
De capitulis quibusdam Ambrosij & Hilarij, vbi de dubitatione & timore Christi agitur. 180
DISTINCTIO XVIII.
Si Christus meruerit sibi & nobis, & quid nobis. 186
Quod à conceptu meruerit sibi idem quod per passionẽ. 186
De eo quod scriptum est, Donauit illi nomen quod est su per omne nomen. 186
Si Christus sine omni merito habere valuerit quod merito obtinuit. 187
De causa passionis & mortis Christi. 187
DISTINCTIO XIX.
Qualiter à diabolo & à peccato redemit nos Christus per mortem. 196
Cur Deus homo & mortuus. 197
Quomodo à pœna nos redemerit Christus. ibidem
Quomodo pœnam nostram portauerit. ibid.
Si solus Christus redemptor & mediator debeat dici. ibi.
De mediatore. ibidem
Secundum quam naturam sit mediator. 198
DISTINCTIO XX.
Quod alio modo potuerit liberare, & quare isto modo potius. 206
Qua iustitia sit victus diabolus. 206
De causa inter Deum, & hominem, & diabolum. ibid.
De traditione Christi facta à iuda, à Deo, & à iudæis. ibi.
Vtrum Christi passio sit opus Dei, an iudæorum. 207
DISTINCTIO XXI.
Si in Christi morte separata fuerit anima vel caro à Verbo. 213, 214
Qua ratione dicatur Christus mortuus vel passus. 214
DISTINCTIO XXII.
Si Christus in morte fuerit homo. 224
Si Christus vbicunque est, sit homo. 224
Quod Christus vbique totus sit, sed non totum, vt totus est homo vel Deus, sed non totum. 225
Si ea quæ dicuntur de Deo vel de Filio Dei, possint dici de homine illo, vel de filio hominis. 225
DISTINCTIO XXIII.
Si Christus habuerit fidem, spem, & charitatem. 234
Quid sit fides. ibid.
Quot modis dicatur fides. ibid.
Quid sit credere Deum, vel Deo, vel in Deum. ibid.
De informi qualitate mentis quæ in malo Christiano est. ibidem
Quomodo dicatur vna fides. ibidem
Quod fides sit de his quæ non videntur propriè, ipsa tamẽ videatur ab eo in quo est. 235
Descriptio fidei. ibid.
Quare sola fides dicatur fundamentum. ibid.
DISTINCTIO XXIII.
Quomodo intelligatur quod scriptum est, Cum factum fuerit credatis. 264
Si Petrus habuerit fidem passionis quando vidit illum hominem pati. ibid.
Si aliqua scientur quæ creduntur. ibidem
DISTINCTIO XXV.
De fide antiquorum. 271
De fide simplicium. 271
Quæ ante Aduentum credere sufficeret. 272
De fide Cornelij. 272
De æqualitate, fidei, spei, charitatis, & operis. ibidem
DISTINCTIO XXVI.
De spe, quid sit. 284
De quibus sit spes, & quomodo differant fines, & spes. ibi.
An in Christo fuerit fides, vel spes. ibidem
An iusti in inferno fidem & spem habuerint. ibidem
DISTINCTIO XXVII.
De charitate Dei, & proximi, quæ in Christo, & in nobis est. 301
Quid sit charitas. ibidem
Si eadem charitate diligatur Deus, & proximus, quare dicantur duo mandata charitatis. ibidem
De modo diligendi. 301, 302
De impletionẽ illius mandati, Diliges Deum ex toto corde. 302
Quod alterum mandatum in altero sit. 302
Quæ charitate diligenda sint. ibid.
DISTINCTIO XXVIII.
Si iubeamur diligere totum proximum & nos totos. 328
Quod in dilectione proximi includatur dilectio angelorum, & quis sit proximus. 328
Quibus modis dicatur proximus. 329
DISTINCTIO XXIX.
De ordine diligendi, quid prius, quid posterius. 336
An omnes homines pariter diligendi sint. 336
De gradibus charitatis. 337
DISTINCTIO XXX.
Si melius sit diligere inimicos, quam amicos. 347
DISTINCTIO XXXI.
Si charitas semel habita amittatur. 352
Quare fides, spes, & scientia dicantur euacuari: & nõ charitas, cum & ipsa sit ex parte. 353
Si Christus eum ordinem diligendi seruauerit quem nos ibidem.
DISTINCTIO XXXII.
De charitate Dei. 362
Quomodo dicatur Deus magis, vel minus diligere hunc, vel illum. 369
Quod dupliciter inspicienda sit dilectio Dei. ibid.
Si quis magis vel minus diligatur à Deo vno tempore, quã alio. ibidem
Si Deus ab æterno dilexerit reprobos. ibidem
DISTINCTIO XXXIII.
De quatuor virtutibus principalibus. & vtrum hæc virtutes in Christo fuerint, & in angelis sint, & de vrb. earũ. 369
DISTINCTIO XXXIII.
De septem donis Spiritus Sancti, & vtrum sint virtutes, & sint in angelis. 409
Vtrum in Christo fuerint illa septem dona. ibidem
De timorum distinctione. 410
De timore casto, & seruili, & initiali. ibid.
Quomodo differant castus & seruilis vel initialis. ibidem
Quod timor seruilis & initialis dicantur initium sapientiæ sed differenter. 411
Quomodo castus timor permaneat in æternum. ibid.
An timor pœnæ, qui fuit in Christo, seruilis, vel initialis fuerit. ibidem
DISTINCTIO XXXV.
De sapientia & scientia, quomodo differant. 419
In quo differat sapientia ab intellectu. 419
Vtrum intellectus & scientia, quæ inter dona numerantur, sint illa quæ naturaliter habet homo. 420
DISTINCTIO XXXVI.
De connexionẽ virtutum quæ non separantur, & an cunctæ virtutes paræ sint in quocunque sunt. 431
Quomodo in charitate tota lex pendet. 432
DISTINCTIO XXXVII.
De decẽ mandatis, quomodo continentur in duob. 430
Quare idolum nihil esse in mundo dicatur. 439
Quare in Spiritu Sancto propriè dicatur fieri remissio peccatorum. 439
De sensu spirituali & carnali legis. ibid.
De furto. ibid.
De mendacio. ibid.
DI-

I N D E X.

Verum malus actus, in quantum peccatum est, sic corruptio vel priuatio boni. 427
Quomodo peccatum possit corrumpere bonum, cum nihil sit. 428
Qualiter se homo elonget à Deo. ibid.
An pœna sit priuatio boni. ibid.
DISTINCTIO XXXVI.
Quod quædam simul sint peccata & pœna peccati: quædam peccata & causa peccati, alia vero peccata, & causa, & pœna peccati. 440
An peccatum sit causa peccati, in quantum peccatum est. ibidem.
Quod non omne peccatum sit pœna peccati. 441
Vtrum peccata aliqua essentialiter sint sine peccato. ibid.
Quod cum peccatum sit pœna peccati, peccatum est ab homine, pœna a Deo. ibid.
De quibusdam quæ indubitanter sunt peccata & pœna, & in quantum eas patimur, peccata non sunt. 442
DISTINCTIO XXXVII.
Quod aliqui putent malos actus nullo modo esse a Deo. fol. 449
Ex quo sensu dictum sit, Deus nõ est mali autor. 449, 450
DISTINCTIO XXXVIII.
De voluntate, & eius fine. 458
Quid sit bonus finis, scilicet charitas. 459
Quod omnes bonæ voluntates vnum finem habeant, & tamen quædam diuersos fines fortuantur. ibid.
De differentia voluntatis, intentionis, & finis. ibid.
DISTINCTIO XXXIX.
Quare voluntas dicatur peccatum, cum sit de naturalibus quorum nullum aliud peccatum est. 477
Quare actus voluntatis sit peccatum, si aliarum potentiarum non sunt peccata. 478
Ex quo sensu dicatur naturaliter omnis homo velle bonum. 478
DISTINCTIO XL.
An ex fine omnes actus pensari debeant. 488
Ex quo affectu vel fine omnes sint boni vel mali. 489, 490
DISTINCTIO XLI.
An omnis intentio & actio infidelium sit mala. 499
Quibus modis dicatur bonum. 500
Quomodo intelligatur illud, Peccatum adeo est voluntarium, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. ibid.
Et illud, Nusquam nisi in voluntate peccatum est. ibid.
Et item, Non nisi voluntate peccatur. ibid.
Quod mala voluntas sit voluntarium peccatum. ibid.
DISTINCTIO XLII.
An voluntas & actio mala in eodem & circa idem sint vnum peccatum, an plura. 506
Si peccatum ab aliquo commissum in eo sit vsquequo peccateat. 509
Quibus modis accipiatur reatus. ibid.
De modis peccatorum. ibid.
Quomodo differant delictum & peccatum. ibid.
De septem principalibus vitijs. ibid.
De superbia. ibid.
Quomodo superbia dicatur radix omnium malorum, & cupiditas, cum superbia non sit cupiditas. ibid.
DISTINCTIO XLIII.
De peccato in Spiritum sanctum. 518
Vtrum omnis obstinatio sit peccatum in Spiritum sanctum. ibid.
Qualiter accipiatur peccatum in Spiritum sanctum. fol. 518, 519
DISTINCTIO XLIII.
De potentia peccandi, an sit homini vel diabolo a Deo. fol. 527
An aliquando resistendum sit potestati. 528

INDEX TITVLORVM ET CAPITVM

LIBRI TERTII.

DISTINCTIO I.
De Incarnatione Verbi. 2
Quare filius carnem assumpsit, non pater vel Spiritus Sanctus. ibidem
Vtrum pater, vel Spiritus Sanctus potuerit incarnari. ibid.
An filius, qui tantum carnem accepit, aliquid fecerit quod non pater vel Spiritus Sanctus. ibid.
DISTINCTIO II.
Quare totam humanam naturam acceperit, & quid nomine naturæ intelligatur. 14
De vnione verbi & carnis mediante anima. 14
Quod Verbum simul assumpsit animam & carnem, nec caro prius sit concepta, quam assumpta. 15
DISTINCTIO III.
De carne assumpta, qualis antè fuerit. 24
Quod nullus hic sit sine peccato, excepta Virgine. 25
Quare Christus non fuerit decimatus in Abraham, sicut Leui. 25
Quare caro Christi non dicte sit peccatrix, sed similis. 25
Carnem Christi non prius cõcepim, quam assumptã. 26
DISTINCTIO IIII.
Quare Spiritui Sancto tribuatur Incarnatio, cum sit opus Trinitatis. 38
Quare dicatur Christus conceptus & natus de Spiritu sancto. 39
Quare Apostolus dicat Christum factum, quem nos fate-mur natum. 39
DISTINCTIO V.
Si persona vel natura personam vel naturam assumpsit & si natura Dei sit incarnata. 45, 46
An diuina natura debeat dici caro facta. 46
Quare, cum humanam naturam Christus assumpsit, nõ etiam personam hominis assumpsisse dicendum sit. 47
DISTINCTIO VI.
De intelligentia harum locutionum, Deus est hõ, Deus factus est homo, & c. tres sententias ponit. 54, 55
Quatuor species habitus distinguuntur. 56
DISTINCTIO VII.
Deinde quæ singulis sententijs aduersari videntur ponit. 67
Ex quo sensu dicatur Christus prædestinatus. 67, 68
Quod non debeat dici homo dominicus. 69
DISTINCTIO VIII.
An diuinæ natura dici debeat nata de virgine. 76
De gemina Christi natiuitate, quæ bis natus est. 76
DISTINCTIO IX.
De adoratione exhibenda humanitati Christi. 83
DISTINCTIO X.
An Christus, secundum quod homo, sit adoptiuus filius. 97, 98.
Vtrum persona an natura prædestinata sit. 98
DISTINCTIO XI.
Vtrum Christus sit creatus, vel factus. 104
De perfidia & pœna. Arrij. 104
DISTINCTIO XII.
An homo ille semper fuerit 110
An Deus alium sumere potuerit, vel aliunde quam de genere Adæ 111
Si homo ille potuerit peccare, vel non esse Deus. 111
Si Deus potuerit assumere hominẽ in sexu muliebri. 111
DISTINCTIO XIII.
De sapientia & gratia Christi hominis, an in eis proficere potuerit. 116, 117
DISTINCTIO XIII.
Si anima Christi habuerit sapientiam parem cum Deo, & si omnia g. 4.

I N D E X.

si omnia sciat quæ Deus. 126
Quare Deus non dederit illi animæ potentiam omnium ut scientiam. 126
DISTINCTIO XV.
De hominis defectibus quos assumpsit Christus. 152
De passione, & passione timoris, vel tristitiæ. 153
De quibusdã capitulis Hilarij obscuris, quib. carne Christi dolores passionis submoueri videntur. 154
De tristitia Christi, & eius causa secundum eundẽ. 154
DISTINCTIO XVI.
An in Christo fuerit necessitas patiendi & moriendi, quæ est defectus generalis. 173
De statibus hominis, & quid Christus de singulis accepit. 174
DISTINCTIO XVII.
Si omnis Christi oratio vel voluntas impleta sit. 179
De voluntatibus Christi secundum duas naturas. 179
De capitulis quibusdam Ambrosij & Hilarij, vbi de dubitatione & timore Christi agitur. 180
DISTINCTIO XVIII.
Si Christus meruerit sibi & nobis, & quid sibi, & quid nobis. 186
Quod à conceptu meruerit sibi idem quæ per passionẽ. 186
De eo quod scriptum est, Donauit illi nomen quod est suum per omne nomen. 186
Si Christus sine omni merito habere valuerit quod merito obtinuit. 187
De causa passionis & mortis Christi. 187
DISTINCTIO XIX.
Qualiter à diabolo & à peccato redemit nos Christus per mortem. 196
Cur Deus homo & mortuus. 197
Quomodo à pœna nos redemerit Christus. ibidem
Quomodo pœnam nostram portauerit. ibidem
Si solus Christus redemptor & mediator debeat dici. ibidem
De mediatorẽ ibidem
Secundum quam naturam sit mediator. 198
DISTINCTIO XX.
Quod alio modo potuerit liberare, & quare isto modo potius. 206
Qua iustitia sit victus diabolus. 206
De causa inter Deum, & hominem, & diabolum. ibidem
De traditione Christi facta à iuda, à Deo, & à iudæis. ibidem
Vtrum Christi passio sit opus Dei, an iudæorum. 207
DISTINCTIO XXI.
Si in Christi morte separata fuerit anima vel caro à Verbo. 213, 214
Qua ratione dicatur Christus mortuus vel passus. 214
DISTINCTIO XXII.
Si Christus in morte fuerit homo. 224
Si Christus vbicunque est, sit homo. 224
Quod Christus vbique totus sit, sed non totum, vt totus est homo vel Deus, sed non totum. 225
Si ea quæ dicuntur de Deo vel de Filio Dei, possint dici de homine illo, vel de filio hominis. 225
DISTINCTIO XXIII.
Si Christus habuerit fidem, spem, & charitatem. 234
Quid sit fides. ibidem
Quot modis dicatur fides. ibidem
Quid sit credere Deum, vel Deo, vel in Deum. ibidem
De informi qualitate mentis quæ in malo Christiano est. ibidem
Quomodo dicatur vna fides. ibidem
Quod fides sit de his quæ non videntur propriè, ipsa tamẽ videatur ab eo in quo est. 235
Descriptio fidei. ibidem
Quare sola fides dicatur fundamentum. ibidem
DISTINCTIO XXIII.
Quomodo intelligatur quod scriptum est, Cum factum fuerit credatis. 264
Si Petrus habuerit fidem passionis quando vidit illum hominem pati. ibidem
Si aliqua scientur quæ creduntur. ibidem
DISTINCTIO XXV.
De fide antiquorum. 271
De fide simplicium. 271

I N D E X.

DISTINCTIO XXXVIII.
De triplici genere mendacij, & de octo speciebus mendacij. 458
Quid sit mendacium. ibidem
Quid mentiri. ibidem
Quod omne mendacium peccatum sit, siue profit, siue nõ & quare. 458
In quibus rebus cum periculo erretur, vel non. 459
DISTINCTIO XXXIX.
De periurio, & an sit periuriũ quod nõ est mendaciũ. 466
De triplici modo periurij. ibidem
An iuratio sit malum. ibidem
De iuramento quod sit per creaturas. 467
Quæ iuratio sit grauior, an quæ sit per Deum, an quæ sit per creaturas, vel per euangelium. ibidem
Quid sit dicere, Per Deum iuro. ibidem
De illis, qui iurant per falsos Deos. ibidem
Quod iuramentum, vel promissio contra Deum facta nõ sit tenenda. ibidem
Si sit periurus qui non facit, quod incautè iurat. 468
De illis, qui verborum calliditate iurant. ibidem
De illo qui cogitat aliquem iurare. ibidem
DISTINCTIO XL.
Quare lex dicatur comprimere manũ, non animum. 479
Quæ sit littera occidens. ibidem
De legis & Euangelij distantia. ibidem
FINIS.

INDEX TITVLORVM AC CAPITVM LIBRI QVARTI.

DISTINCTIO I.
De sacramentis. 2
Quid sit sacramentum. ibidem
Quid sit signum. ibidem
Quo differant signũ, & sacramentũ. ibidem
Quare instituta sint sacramenta. ibidem
Differentia sacramentorum veterum, & nouorum. ibidem
De circumcisione. 3
Quod remedium illi habuerint qui fuerunt ante circumcisionem. 3
De institutione circumcisionis, & de causa. 3
De paruulis defunctis ante diem octauum, quo fiebat circumcisio. 3
DISTINCTIO II.
De sacramentis nouæ legis. 24
De baptismo. ibidem
De differentia baptismi Ioannis, & Christi. ibidem
Quid utilitatis baptismus Ioannis habuerit. ibidem
An Ioannis baptismus fuerit sacramentum. ibidem
De forma baptismi Ioannis. ibidem
DISTINCTIO III.
Quid sit baptismus. 30
De forma baptismi. ibidem
Quod Apostoli in noie Christi baptizauerint. ibidem
Si in nomine patris, tantum, vel Spiritus Sancti possit tradi baptismus. 31
De institutione baptismi. ibidem
Quare in aqua tantum fiat. ibidem
De immersione, quoties fieri debeat. 32
Quando circumcisio amiserit vim suam. ibidem
De causa institutionis baptismi. ibidem
DISTINCTIO IIII.
De illis qui suscipiunt sacramentum & rem; & sacramentum, non rem; & rem, non sacramentum. 46
De fide accidentibus. ibidem
Quomodo intelligatur illud, Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis. 47
Quod passio suppleat vicem baptismi, item fides & contritio. ibidem
Quid profit baptismus cum fide accidentibus. 48
Quid iustis dimittatur in baptismo. ibidem
Cuius rei sacramentum sit baptismus quem recipit iustus. ibidem
DISTINCTIO V.
Quod baptismus a que bonus sit, a bono vel a malo datus homo vel malo. 58
De potestate baptismi & ministerio. 59
Quæ fuerit potestas baptismi, quam Christus potuit dare seruis, & non dedit. ibidem
DISTINCTIO VI.
Quibus liceat baptizare. 71
An rebaptizandi sint qui ab hæreticis baptizantur. ibidem
Quod nullus in materno vtero baptizetur. ibidem
Vtrum baptismus sit cum verba corruptè proferuntur. ibidem
De illo qui pro ludo immergitur. 72
De responsione patrinorum. ibidem
De catechismo & exorcismo. ibidem
DISTINCTIO VII.
De sacramento confirmationis, quod non nisi a summis sacerdotibus tradi potest. 85
Quæ sit virtus huius sacramenti. ibidem
Vtrum hoc sacramentum dignius sit baptismo. ibidem
Vtrum possit iterari. ibidem
DISTINCTIO VIII.
De sacramento altaris. 94
Quod figura huius sacramenti & baptismi in veteris testamenti præcesserit. 95
De institutione huius sacramenti. ibidem
De forma. ibidem
Quare Christus post alium cibum dederit hæc sacramentum discipulis. ibidem
De sacramento & re. ibidem
Quod res sacramenti duplex sit. ibidem
DISTINCTIO IX.
De duobus manducandi modis. 107
De errore illorum qui dicunt Christum tantum ab onis sumi. ibidem
De intelligentia quorundã verborum ambiguum. 108
DISTINCTIO X.
De hæresi illorum qui dicunt corpus Christi non esse in altari, nisi in figura vel in signo. 115
De sanctorum testimonijs, quibus probatur, verum corpus Christi esse in altari. 116
DISTINCTIO XI.
De modo conuersionis. 129
Quomodo dicatur corpus Christi confici de substantia panis. ibidem
Quare sub alia specie sumatur. 130
Quare sub duplici specie. ibidem
Quare aqua misceatur vino. ibidem
Quale corpus dederit Christus discipulis in cœna. ibidem
DISTINCTIO XII.
Vbi illa accidentia fundentur. 147
De fractione & partibus. ibidem
De confessione Berengarij. ibidem
Quid illæ partes significant. ibidem
An Christus immoletur in altari quotidie, & an sit sacrificium quod a sacerdote geritur. 148
De causa institutionis. ibidem
DISTINCTIO XIII.
Si hoc sacramentum conficiatur ab hæreticis, vel excommunicatis. 158
Quid faciat hæreticum, & quid sit hæreticus. 159
DISTINCTIO XIII.
De poenitentia. 171
Vnde dicatur poenitentia. ibidem
Quid sit poenitentia. 172
Quid sit poenitere. ibidem
De solenni & vnica poenitentia. ibidem
Quod peccata sæpe dimittantur per poenitentiam. ibidem
DISTINCTIO XV.
Quod pluribus irretitus peccatis non possit veni de vno poenit.

I N D E X.

penitere, nisi de omnibus poeniteat.	191	De corona & tonsura.	ibidem
Quibus de causis contingant flagella.	191	De ostiarijs	362
De Aegyptiis, & Sodomitis, qui dicuntur temporaliter puniti ne in aeternum perirent.	191	De lectoribus	ibidem
De generibus eleemosynarum	191	De exorcistis.	ibidem
Quid sit eleemosyna.	191	De acolytis.	ibidem
Vtrum in mortali peccato permanentes, & largas eleemosynas facientes, debeant dici satisfacere.	191	De subdiaconis & diaconis.	363
Vtrum bona quae fiunt ab aliquibus malis, valeant ad meritum vitae, cum fuerint conuersi ad bonum.	192. 193	De presbyteris	363
DISTINCTIO XVI.			
De tribus in poenitentia considerandis, scilicet compunctione, confessione, & satisfactione.	227	Qui dicantur ordines sacri.	ibidem
Quae sit vera satisfactio.	ibidem	Quid appelletur ordo.	364
Quae sit satisfactio falsa.	228	De nominibus dignitatis & officiis.	364
De tribus actionibus poenitentiae.	ibidem	De episcopo.	ibidem
De multitudine venialium quae grauant, vt vnum grande peccatum.	ibidem	De Pontifice.	ibidem
De satisfactioe venialium	ibidem	De quadripartito Episcoporum ordine	ibidem
DISTINCTIO XVII.			
Vtrum sine confessione dimittantur peccata.	226	De vate.	ibidem
Si sufficiat soli Deo confiteri.	237	De cantore.	ibidem
Quod non sufficiat soli Deo confiteri, si possit sacerdoti confiteri.	237	DISTINCTIO XXV.	
An sufficiat confiteri laico.	238	De ordinis ab haereticis.	378
Ad quid valeat confessio.	239	De simonia, vnde dicatur, & quid sit.	379
DISTINCTIO XVIII.			
De remissione quam praestat sacerdos.	267	De his, qui a simoniaciis ordinantur scienter, vel no.	ibid.
De clauibus.	ibidem	De his, qui dicunt se emere corporalia, & non spualia. ib.	ibid.
De vsu clauium.	ibidem	De distinctione simoniacorum.	ibid.
Si sacerdos possit dimittere peccata vel retinere.	ibidem	De his, qui violenter a simoniaciis, vel aliis haereticis ordinantur.	ibid.
Quomodo sacerdotes dimittant peccata, vel retineant.	268	DISTINCTIO XXVI.	
Quomodo sacerdotes ligent, vel soluant a peccatis. ibid.	ibid.	De sacramento coniugij.	399
Quomodo intelligendum sit illud, Quodcumque solueris super ter. &c.	269	De institutione coniugij, eiusque causa.	ibid.
Quae sint interiores tenebrae, & interior macula.	269	Quando secundum praecipuum, quando secundum indulgentiam contractum sit coniugium.	ibidem
DISTINCTIO XIX.			
Quando haec clauis dentur, & quibus.	310	Quibus modis accipiatur indulgentia.	ibidem
Vtrum per indignos transfundatur gratia dignit.	310	Quod nuptiae bonae sint.	400
Quomodo intelligendum sit, Maledicam benedictionibus vestris.	311	Cuius rei sacramentum sit coniugium.	ibid.
Qualis esse debeat iudex ecclesiasticus.	311	DISTINCTIO XXVII.	
DISTINCTIO XX.			
De his qui in fine poenitent.	322	Quae sint consideranda in coniugio.	410
De his qui poenitentiam non complent.	322	Quid sit coniugium.	ibid.
De illo cui sacerdos indiscretus iniungit poenitentiam parua. ibi.	322	De consensu qui efficit coniugium	ibidem
Quod morientibus non sit imponenda satisfactio, sed in notescenda.	323	Quando incipiat esse coniugium.	ibidem
Quid in necessitate non sit poenitentia vel reconciliatio. ibi.	323	De opinione quorundam, qui dicunt coniugium non esse ante carnalem copulam.	ibi.
Quod presbyter non reconciliet aliquem inconsulto episcopo, nisi in necessitate.	ibid.	Quod sponsa ante carnalem copulam possit ingredi monasterium sine consensu sponsi.	410
An oblatio eius sit recipienda, qui currens ad poenitentiam praenititur morte.	324	Quod coniugatus sine consensu nequeat profiteri continentiam.	411
DISTINCTIO XXI.			
De peccatis, quae post hanc vitam dimittuntur.	333	De adulterinis coniugijs.	ibid.
De his qui aedificant aurum, argentum, lapidum preciosum, lignum, scenum, stipulam.	333	Quod multipliciter sponsus & sponsa accipiatur.	412
De igne purgatorio, quo alij citius, alij tardius purgant. ib.	333	Quae sponsa sit vidua mortuo sponso, & quae non.	ibid.
Quid sit aedificare lignum, scenum, aut stipulam.	ibid.	DISTINCTIO XXVIII.	
Quid sit aedificare aurum, argentum, lapidum pretiosum. ibid.	ibid.	Si consensus de futuro, etiam iuramento firmatus, faciat coniugium.	424
Quod aliquis verè poeniteat, et si non de omni veniali. ibi.	334	De his, quae pertinent ad substantiam, & ad decorè sacri. ibi.	ibid.
Quid profit generalis confessio.	334	Vtrum consensus ille qui facit matrimonium, sit de carnali copula, an de cohabitatione an de alio.	ibid.
Quod nemo debeat confiteri peccata quae non fecit. ibid.	334	Quare de latere viri formata sit mulier	ibidem
De poena sacerdotis qui peccata confitenti publicat. ibid.	334	DISTINCTIO XXIX.	
DISTINCTIO XXII.			
Si peccata dimissa redeant.	347	Quod non sit consensus legitimus vbi est coactio.	471
Quid sit sacramentum & res.	ibid.	DISTINCTIO XXX.	
DISTINCTIO XXIII.			
De sacramento vnctionis extremae.	354	De errore qui euacuat consensum.	438
De tribus generibus vnctionis.	ibid.	De coniugio Mariae & Ioseph.	439
A quibus fuerit hoc sacramentum institutum.	ibid.	De finali causa coniugij.	ibidem
De iteratione huius sacramenti.	ibidem	Quod malus finis non contaminet sacramentum. ibidem	ibidem
DISTINCTIO XXIV.			
De ordinibus ecclesiasticis, & quot sint.	361	DISTINCTIO XXXI.	
Quare sint septem	ibidem	De tribus bonis coniugij.	445
Quales assumendi sint ad clerum.	ibidem	De duplici separatione.	ibidem
		De his, qui procurant venena sterilitatis.	ibid.
		Quando sint homicidae qui procurant abortum.	446
		De excusatione coitus, quae fit per bona coniugij.	ibid.
		De indulgentia Apostoli. i. Cor. 7	ibidem
		De malo incontinentiae.	ibidem
		De carnis delectatione, quae peccatum sit vel non.	447
		DISTINCTIO XXXII.	
		De solutione carnalis debiti.	453
		De continentia ex communi consensu seruanda.	454
		Quando cessandum sit à coitu.	ibid.
		Quibus temporibus non sint celebrandae nuptiae.	ibid.
		DISTINCTIO XXXIII.	
		De diuersis legibus coniugij.	463
		Vtrum Ioanis virginitas sit puereda castitati Abraham.	ibid.
		Quae	Quae

I N D E X.

DISTINCTIO XXXVIII.		per creaturas, vel per euangelium.	ibid.
De triplici genere mendacij, & de octo speciebus mendacij.	458	Quid sit dicere, Per Deum iuro.	ibidem
Quid sit mendacium.	ibidem	De illis, qui iurant per falsos Deos.	ibid.
Quid sit mentiri	ibidem	Quod iuramentum, vel promissio contra Deum facta non sit tenenda.	ibidem
Quod omne mendacium peccatum sit, siue profit, siue non & quare.	458	Si sit periurus qui non facit, quod incaute iurat.	468
In quibus rebus cum periculo erretur, vel non.	459	De illis, qui verborum calliditate iurant.	ibid.
DISTINCTIO XXXIX.		De illo qui cogitat aliquem iurare.	ibid.
De periurio, & an sit periurium quod non est mendacium.	466	DISTINCTIO XL.	
De triplici modo periurij.	ibid.	Quare lex dicatur comprimere manus, non animum.	479
An iuratio sit malum.	ibidem	Quae sit littera occidens.	ibid.
De iuramento quod fit per creaturas.	467	De legis & Euangelij distantia.	ibid.
Quae iuratio sit grauior, an quae fit per Deum, an quae fit		FINIS.	

I N D E X T I T V L O R V M A C C A P I T V M

L I B R I Q V A R T I.

D I S T I N C T I O I.

E sacramentis.	2	De catechismo & exorcismo.	ibid.
Quid sit sacramentum.	ibid.	DISTINCTIO VII.	
Quid sit signum.	ibidem	De sacramento confirmationis, quod non nisi a summis sacerdotibus tradi potest.	85
Quo differant signum, & sacramentum. ibid.	ibid.	Quae sit virtus huius sacramenti.	ibid.
Quare instituta sint sacramenta	ibid.	Vtrum hoc sacramentum dignius sit baptismo.	ibid.
Differentia sacramentorum veterum, & nouorum	ibidem	Vtrum possit iterari.	ibid.
De circuncisione.	3	DISTINCTIO VIII.	
Quod remedium illi habuerint qui fuerunt ante circuncisionem.	3	De sacramento altaris.	94
De institutione circuncisionis, & de causa.	3	Quod figura huius sacramenti & baptismi in veteris testamento praecesserit.	95
De paruulis defunctis ante diem octauum, quo fiebat circuncisio.	3	De institutione huius sacramenti.	ibid.
DISTINCTIO II.		De forma.	ibid.
De sacramentis nouae legis.	24	Quare Christus post alium cibum dederit haec sacramentum discipulis.	ibid.
De baptismo.	ibidem	De sacramento & re.	ibid.
De differentia baptismi Ioannis, & Christi.	ibi.	Quod res sacramenti duplex sit.	ibid.
Quid utilitatis baptismus Ioannis habuerit.	ibi.	DISTINCTIO IX.	
An Ioannis baptismus fuerit sacramentum.	ibidem	De duobus manducandi modis.	107
De forma baptismi Ioannis.	ibidem	De errore illorum qui dicunt Christum tantum ab onibus sumi.	ibid.
DISTINCTIO III.		De intelligentia quorundam verborum ambiguum.	108
quid sit baptismus.	30	DISTINCTIO X.	
De forma baptismi	ibidem	De haeresi illorum qui dicunt corpus Christi non esse in altari, nisi in figura vel in signo.	115
Quod Apostoli in nomine Christi baptizauerint	ibidem	De sanctorum testimonijs, quibus probatur verum corpus Christi esse in altari.	116
Si in nomine patris, tantum, vel Spiritus Sancti possit tradi baptismus.	31	DISTINCTIO XI.	
De institutione baptismi.	ibid.	De modo conueffionis.	129
Quare in aqua tantum fiat.	ibid.	Quomodo dicatur corpus Christi confici de substantia panis.	ibid.
De immersione, quoties fieri debeat.	32	Quare sub alia specie sumatur.	130
Quando circuncisio amiserit vim suam.	ibidem	Quare sub duplici specie.	ibid.
De causa institutionis baptismi.	ibid.	Quare aqua misceatur vino.	ibid.
DISTINCTIO IIII.		Quale corpus dederit Christus discipulis in cena.	ibid.
De illis qui suscipiunt sacramentum & rem; & sacramentum, non rem; & rem, non sacramentum.	46	DISTINCTIO XII.	
De fide accedentibus.	ibidem	Vbi illa accidentia fundentur.	147
Quomodo intelligatur illud, Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.	47	De fractione & partibus.	ibid.
Quod passio suppleat vicem baptismi, item fides & contritio.	ibidem	De confessione Berengarij.	ibid.
Quid profit baptismus cum fide accedentibus.	48	Quid illae partes significant.	ibid.
Quid iustus dimittatur in baptismo.	ibid.	An Christus immoletur in altari quotidie, & an sit sacrificium quod a sacerdote geritur.	148
Cuius rei sacramentum sit baptismus quem recipit iustus.	ibid.	De causa institutionis.	ibid.
DISTINCTIO V.		DISTINCTIO XIII.	
Quod baptismus aequè bonus sit, a bono vel a malo datus homo vel malo.	58	Si hoc sacramentum conficiatur ab haereticis, vel excommunicatis.	158
De potestate baptismi & ministerio.	59	Quid faciat haereticum, & quid sit haereticus.	159
Quae fuerit potestas baptismi, quam Christus potuit dare seruis, & non dedit.	ibid.	DISTINCTIO XIII.	
DISTINCTIO VI.		De poenitentia.	171
Quibus liceat baptizare.	71	Vnde dicatur poenitentia.	ibid.
An rebaptizandi sint qui ab haereticis baptizantur.	ibid.	Quid sit poenitentia.	172
Quod nullus in materno vtero baptizetur.	ibid.	Quid sit poenitere.	ibid.
Vtrum baptismus sit cum verba corruptè proferuntur.	ibidem.	De solenni & vnica poenitentia.	ibid.
De illo qui pro ludo immergitur.	72	Quod peccata saepe dimittantur per poenitentiam.	ibid.
De responsione patrinorum.	ibid.	DISTINCTIO XV.	
		Quod pluribus irretitus peccatis non possit verè de vno poen-	

I N D E X.

pœnitere, nisi de omnibus pœniteat.	191	De corona & tonsura.	ibidem
Quibus de causis contingant flagella.	191	De ostiarijs	362
De Aegyptiis, & Sodomitis, qui dicuntur temporaliter puniri ne in æternum perirent.	191	De lectoribus	ibidem
De generibus elemosynæ	191	De exorcistis.	ibidem
Quid sit elemosyna.	191	De acolytis.	ibidem
Vtrum in mortali peccato permanentes, & largas elemosynas facientes, debeant dici satisfacere.	191	De subdiaconis & diaconis.	363
Vtrum bona quæ fiunt ab aliquibus malis, valeant ad meritum vitæ, cum fuerint conuersi ad bonum.	192. 193	De presbyteris	363
D I S T I N C T I O X V I.			
De tribus in pœnitentia considerandis, scilicet compunctione, confessione, & satisfactione.	227	Qui dicantur ordines sacri.	364
Quæ sit vera satisfactio.	ibidem	Quid appelletur ordo.	364
Quæ sit satisfactio falsa.	228	De nominibus dignitatis & officiis.	364
De tribus actionibus pœnitentiæ.	ibidem	De episcopo.	ibidem
De multitudine venialium quæ grauant, vt vnum grande peccatum.	ibidem	De Pontifice.	ibidem
De satisfactione venialium	ibidem	De quadripartito Episcoporum ordine	ibid.
D I S T I N C T I O X V I I.			
Vtrum sine confessione dimittantur peccata.	236	De vate.	ibidem
Si sufficiat soli Deo confiteri.	237	De cantore.	ibidem
Quod non sufficiat soli Deo confiteri, si possit sacerdoti confiteri.	237	D I S T I N C T I O X X V.	
An sufficiat confiteri laico.	238	De ordinis ab hæreticis.	378
Ad quid valeat confessio.	239	De simonia, vnde dicatur, & quid sit.	379
D I S T I N C T I O X V I I I.			
De remissione quam præstat sacerdos.	267	De his, qui a simoniaco ordinantur scienter, vel nō.	ibid.
De clauibus.	ibidem	De his, qui dicunt se emerere corporalia, & non spūalia.	ibid.
De vsu clauium.	ibidem	De distinctione simoniacorum.	ibid.
Si sacerdos possit dimittere peccata vel retinere.	ibidem	De his, qui violeat a simoniaco, vel alijs hæreticis ordinantur.	ibid.
Quomodo sacerdotes dimittant peccata, vel retineant.	268	D I S T I N C T I O X X V I.	
Quomodo sacerdotes ligent, vel soluant a peccatis.	ibid.	De sacramento coniugij.	399
Quomodo intelligendum sit illud, Quodcunque solueris super ter. &c.	269	De institutione coniugij, eiusque causa.	ibid.
Quæ sint interiores tenebræ, & interior macula.	269	Quando secundum præceptum, quando secundum indulgentiam contractum sit coniugium.	ibidem
D I S T I N C T I O X I X.			
Quando hæc clauis dentur, & quibus.	310	Quibus modis accipiatur indulgentia.	ibid.
Vtrum per indignos transfundatur gratia dignit.	310	Quod nuptiæ bonæ sint.	400
Quomodo intelligendum sit, Maledicam benedictionibus vestris.	311	Cuius rei sacramentum sit coniugium.	ibid.
Qualis esse debeat iudex ecclesiasticus.	311	D I S T I N C T I O X X V I I.	
D I S T I N C T I O X X.			
De his qui in sine pœnitent.	322	Quæ sint consideranda in coniugio.	410
De his qui pœnitentiam non complent.	322	Quid sit coniugium.	ibid.
De illo cui sacerdos indiscretus iniugit pœnitentiã parua.	ibid.	De consensu qui efficit coniugium	ibidem
Quod d morientibus non sit imponenda satisfactio, sed innotescenda.	323	Quando incipiat esse coniugium.	ibidem
Quæ in necessitate non sit pna negãda vel recõciliatio.	ibid.	De opinione quorundam, qui dicunt coniugium nō esse ante carnalem copulam.	ibid.
Quod presbyter non reconciliat aliquem inconsulto episcopo, nisi in necessitate.	ibid.	Quod sponsa ante carnalem copulam possit ingredi monasterium sine consensu sponsi.	410
An oblatio eius sit recipienda, qui currens ad pœnitentiã præuenitur morte.	324	Quod coniugatus sine coniugis consensu nequeat profiteri continentiam.	411
D I S T I N C T I O X X I.			
De peccatis, quæ post hanc vitam dimittuntur.	333	De adulterinis coniugijs.	ibid.
De his qui ædificant aurum, argentum, lapidum pretiosum, lignum, fœnum, stipulam.	333	Quod multipliciter sponsus & sponsa accipiatur.	412
De igne purgatorio, quo alij citius, alij tardius purgãt.	ibid.	Quæ sponsa sit vidua mortuo sponso, & quæ non.	ibid.
Quid sit ædificare lignum, fœnum, aut stipulam.	ibid.	D I S T I N C T I O X X V I I I.	
Quid sit ædificare aurũ, argentũ, lapidẽ pretiosum.	ibid.	Si consensus de futuro, etiam iuramento firmatus, faciat coniugium.	424
Quod aliquis verè pœniteat, et si non de omni veniali.	ibid.	De his, quæ pertinent ad substantiã, & ad decorẽ sacri.	ibid.
Quid profit generalis confessio.	334	Vtrum consensus ille qui facit matrimonium, sit de carnali copula, an de cohabitatione an de alio.	ibid.
Quod nemo debeat confiteri peccata quæ non fecit.	ibid.	Quare de latere viri formata sit mulier	ibidem
De pœna sacerdotis qui peccata contenti publicat.	ibid.	D I S T I N C T I O X X I X.	
D I S T I N C T I O X X I I.			
Si peccata dimissa redeant.	347	Quod non sit cõsensu legitimus vbi est coactio.	471
Quid sit sacramentum & res.	ibid.	D I S T I N C T I O X X X.	
D I S T I N C T I O X X I I I.			
De sacramento vnctionis extremæ.	354	De errore qui euacuat consensum.	438
De tribus generibus vnctionis.	ibid.	De coniugio Mariæ & Ioseph.	439
A quibus fuerit hoc sacramentum institutum.	ibid.	De finali causa coniugij.	ibidem
De iteratione huius sacramenti.	ibidem	Quod malus fini non contaminet sacramentum.	ibidem
D I S T I N C T I O X X I I I I.			
De ordinibus ecclesiasticis, & quot sint.	361	D I S T I N C T I O X X X I.	
Quare sint septem	ibidem	De tribus bonis coniugij.	445
Quales assumendi sint ad clerum.	ibidem	De duplici separatione.	ibidem
		De his, qui procurant venena sterilitatis.	ibid.
		Quando sint homicidæ qui procurant abortum.	446
		De excusatione coitus, quæ fit per bona coniugij.	ibid.
		De indulgentia Apostoli. i. Cor. 7	ibidem
		De malo incontinentiæ.	ibidem
		De carnis delectatione, quæ peccatũ fit vel non.	447
		D I S T I N C T I O X X X I I.	
		De solutione carnalis debiti.	453
		De continentia ex communi consensu seruanda.	454
		Quando cessandum sit a coitu.	ibid.
		Quibus temporibus non sint celebrandæ nuptiæ.	ibid.
		D I S T I N C T I O X X X I I I.	
		De diuersis legibus coniugij.	463
		Vtrum Ioãnis virginitas sit pterenda castitati Abraham.	ibid.
		Quæ	

I N D E X.

Quæ fuerit consuetudo coniugij sub lege.	464	De nocte media.	551
Cui licuerit tunc plures vxores habere, vel non.	ibid.	De libris qui tunc aperientur.	ibidem.
De virginitate meutis, & carnis.	ibi.	De memoria electorum, si tunc pterita mala teneant.	ibid.
D I S T I N C T I O X X X I I I.			
De personis legitimis.	473	De his, qui viui reperientur	ibidem
De frigidis separandis, vel non.	ibid.	Quomodo intelligatur Christus iudex viuorum, & mortuorum.	553
De his, qui maleficiis impediti coire nequeunt.	ibi.	D I S T I N C T I O X L I I I I.	
De furiosis.	474	De ætate & statura resurgentium.	572
De his qui dormiunt cum duabus sororibus.	ibidem	Quod resurget quicquid fuit de substantia & natura corporis, & in eadem parte corporis.	ibidem
Quod non sit dimittenda vxor pro aliqua macula corporis.	ibidem	Quod sancti sine omni deformitate resurgent.	ibid.
D I S T I N C T I O X X X V.			
De iuri viri & mulieri.	480	Vtrum reproborum corpora cum deformitatibus resurgant quas hic habuerunt.	573
Quod fornicariam nequeat dimittere, vir, nisi ipse expers fuerit fornicationis, & econuerso.	ibid.	Quod non consumentur malorum corpora quæ tunc ardebunt.	ibid.
De recõciliatione eorum qui propter fornicationem separantur.	ibidem	Si dæmones corporali igne cremantur.	ibidem
De illis qui ante coniunctionem se polluerunt, per adulerium.	481	Si animæ sine corporibus sentiant ignem materiale.	ibi.
D I S T I N C T I O X X X V I.			
Vtrum propter seruilem conditionem possit fieri separatio.	488	De abortiuis foetibus & monstris.	ibi.
De copula serui & ancillæ diuersorum dominorum.	ibid.	D I S T I N C T I O X L V.	
De viro qui se facit seruum, vt diuidatur ab vxore.	ibid.	De diuersis animarum receptaculis post mortem.	594
De ætate contrahentium.	ibidem	De suffragijs defunctorum.	ibidem
D I S T I N C T I O X X X V I I.			
In quibus ordinibus nequeat contrahi matrimonium.	895	De officijs sepulturæ.	585
De interfectoibus suarum coniugum.	ibidem	De duobus quæ bonis, quorum alter post mortem plura habet auxilia.	ibid.
D I S T I N C T I O X X X V I I I.			
De votis & votorum differentia.	498	Quibus suffragijs iuuabuntur mediocriter boni in fine reperi.	ibidem
De illis, qui post longam captiuitatem redeunt.	499	Quomodo sancti, & glorificati, vel angeli, audiant preces supplicantium, & quomodo intercedant pro nobis.	ibi.
D I S T I N C T I O X X X I X.			
De dispari cultu.	504	D I S T I N C T I O X L V I.	
De coniugio fidelis & infidelis, & duorum infidelium.	ibid.	Si valde malis præstetur mitigatio pœnæ.	614
De fornicatione spiritali propter quã dimitti coniunx potest.	ibid.	De occulto iudicio Dei.	ibidem
Pro quibus peccatis possit fieri separatio vel non.	505	De iustitia & misericordia Dei.	ibid.
Quomodo liceat fideli aliam ducere vel non.	ibidem	Quare quædam opera dicantur iustitiæ, quædam misericordie vel bonitatis Dei.	615
Vtrum coniugium inter infideles sit.	ibid.	Quomodo vniuersæ viæ Domini dicantur misericordia, & veritas.	ibidem
Quid coniugium infidelium sit legitimum, sed non ratum.	ibidem	D I S T I N C T I O X L V I I.	
D I S T I N C T I O X L.			
De cognatione carnali	531	De sententia iudicij.	623
De computatione graduum consanguinitatis.	532	Quod sancti iudicabunt, & quomodo.	ibidem
Quare sex gradus computentur	ibid.	De ordinibus eorum qui erunt in iudicio.	ibidem
De dispensatione Gregorij habita ad Anglos.	ibi.	De ordine iudicij & ministerio angelorum	624
D I S T I N C T I O X L I.			
De gradibus affinitatis.	536	Si post iudicium dæmones præerunt hominibus ad puniendum.	ibidem.
De varijs traditionibus affinitatis.	537	D I S T I N C T I O X L V I I I.	
Si coniugium sit inter eos qui nota consanguinitate diuiduntur.	ibidem	De forma iudicis.	633
Quibus personis testificantibus sint dirimenda coniugia	ibidem	Quod apparebit in forma serui.	ibid.
Quibus personis testificantibus sint dirimenda coniugia.	ibid.	Quare secundum formam serui dicatur Christus suscitatus corpora.	634
Quid sit fornicatio, & quid stuprum.	ibid.	De loco iudicij.	ibidem
Quid adulterium, & quid incestus.	ibidem	De qualitate luminarium & temporis post iudicium.	ibid.
Quid raptus, quid stuprum.	ibidem.	D I S T I N C T I O X L I X.	
D I S T I N C T I O X L I I.			
De spiritali cognatione.	543	De differentia mansionum in celo & in inferno.	645
Qui sint filij spirituales.	ibidem	Si quid ibi cognoscatur ab aliquo, quod non intelligant omnes.	646
De copula spiritualium, vel adoptiuorum & naturalium filiorum.	544	De paritate gaudij.	ibid.
De copula filiorum, qui ante compaternitatem, vel post nati sunt	ibid.	Si maior sit beatitudo sanctorum post iudicium.	647
Si cui liceat duas commatres ducere vnam post alterã.	545	D I S T I N C T I O L.	
Si vir & vxor simul tenere valeant puerum.	ibidem	Si mali in inferno peccabunt.	690
De secundis & tertijs nuptijs, & deinceps.	ibid.	Quare dicantur tenebræ exteriores.	ibid.
D I S T I N C T I O X L I I I.			
De resurrectionis & iudicij conditione.	551	Si damnatorũ animæ notitiam habeant eorum quæ hic sunt.	691
De voce tubæ.	ibid.	De Lazaro & diuite.	691
		Si boni & mali inuicem se videant.	ibidem
		De chaos inter bonos & malos.	ibidem
		Vtrum visa impiorum pœna minuat, vel augeat gloriam bonorum.	ibidem

F I N I S.

INDEX QVAESTIONVM

IN COMMENTARIIS MAGISTRI RICARDI
DE MEDIAVILLA SVPER PRIMVM LIBRVM

SENTENTIA RV M.

VTRVM sacra scriptura sit nobis necessaria. fol. 1.3
Vtrum Theolog. sit scientia. q. 2. 5.1
Vtrum Theologia sit vnica scia. 6.1
Vtrum Theologia sit scientia speculatiua vel practica. 7.1
Vtrum hac scientia sit alijs nobilior. fol. 8.2
Vtrum Deus sit obiectum in hac scientia. 10.1
Vtrum modus procedendi in sacra scriptura sit argumentatiuus. 11.2
Quomodo iste liber sese habet ac rheologiam. 12.1
Vtrum modus procedendi in hoc libro, & in sacra scriptura sit vniformis, vel diuersus. 12.2

DISTINCTIO I.

VTERIS, ac nouae legis. &c. 17.2
Vtrum uti sit actus voluntatis. 18.1
Vtrum sit qualibet re vtenda. 19.1
Vtrum quaelibet res habens voluntatem vtatur. 20.1
Vtrum vsus praecedat electionem. 20.2
Vtrum frui sit actus appetitiue potentiae. 21.1
Vtrum omnis substantia habens appetitiuam potentiam & cognitiuam possit frui. 22.1
Vtrum solus Deus sit debitum obiectum fruitionis. 23.1
Vtrum beati fruuntur Deo vna fruitione, vel plurib. 24.1

DISTINCTIO II.

HOC itaque vera ac pia fide credendum est. 27.1
Vtrum vna sit diuina essentia tantum, vel plures. 28.1
Vtrum quodlibet attributum diuinae essentiae sit ipsa diuina essentia tantum. 29.1
Vtrum in diuina essentia sit attributorum aliqua pluralitas secundum rationem. 30.2
Vtrum inter illa sit aliquis ordo, secundum rationem intelligendi. 32.1
Vtrum in Deo sit personarum pluralitas. 33.2
Vtrum illa pluralitas sit Trinitas tantum. 35.1
Vtrum primo secundum rationem intelligendi diuina essentia perfecte existat, quam sit in Deo pluralitas personarum. 36.2
Quot modis insinuat Trinitas in sacra scriptura. 37.1

DISTINCTIO III.

APOSTOLUS nanque ait, &c. 39.1
Vtrum Deus sit cognoscibilis a creatura. 39.1
Vtrum Deum esse sit nobis per se notum. 40.1
Vtrum Deum esse possit demonstrari. 41.1
Vtrum per creaturas possumus aliquo cognoscere de Deo quid est. 42.1
Vtrum per creaturas possumus cognoscere q. Deus trinus & vnus est. 43.2
Vtrum intellectus beatus cognoscat Deum per creaturam. fol. 44.2
Vtrum vestigium Dei sit in omni creatura. 45.2
Vtrum cognitio Dei per vestigium addat rem aliquam vltra creaturam in qua est. 46.2
Vtrum cognitio Dei per vestigium sit prima cognitio quam habemus de Deo per naturam. 46.2
Vtrum imago attendatur in memoria intellectiua, & voluntate secundum q. sunt nomina potentiarum, vel actuum. 50.1
Vtrum attendatur imago in memoria intellectiua, & voluntate per comparationem ad obiectum increatum tantum. 51.1
Vtrum praedictae potentiae sint accidentia. 53.1

Vtrum in nobis sint semper in actibus suis. 54.1
Vtrum notitia & amor secundum q. sunt partes imaginis nominet rationes, vel habitus vel vniuersales actus. 55.2
Vtrum mens nominet ibi substantiam animae, vel potentiam. ibidem
Vtrum actus, quo anima nouit se naturaliter, & actus quo naturaliter amat se sint ei similiores in quantum est nota & amata, quam in quantum cognoscens, & amans. ibidem.
Vtrum actuum praedictorum actus amandi sit ei similiores quam actus cognoscendi. 58.1

DISTINCTIO III.

HIC oritur quaestio. &c. 60.2
Vtrum hac sit vera Deus genuit Deum. ibid.
Vtrum hac sit concedenda Deus genuit alium Deum. 61.2
Vtrum hoc nomen Deus habeat congrue pluralem numerum. 62.1

DISTINCTIO V.

POST quaeritur. &c. 66.2
Vtrum essentia diuina generet. 68.2
Vtrum essentia diuina generetur. 68.1
Vtrum filius generetur de substantia patris. 68.2
Vtrum pater sit a seipso. 69.2

DISTINCTIO VI.

PATEREA quaeri solet. &c. 71.1
Vtrum pater genuit filium de necessitate. ibid.
Vtrum pater genuit filium voluntate. 72.2
Vtrum pater genuit filium natura. 72.1
Vtrum pater genuit filium secundum rationem exemplaritatis. 72.2

DISTINCTIO VII.

HIC quaeri solet a quodam. &c. 75.1
Vtrum potentia generandi in diuinis dicat quid vel ad quid. 75.2
Vtrum potentia generandi sit in filio ad posse generare. fol. 76.2
Vtrum in filio sit potentia qua potuit generari. 77.2
Vtrum posse creare & posse generare sit vnus posse. 78.2

DISTINCTIO VIII.

NVNC de veritate. &c. 81.2
Vtrum in Deo sit veritas. 82.2
Vtrum in solo Deo sit veritas. 83.1
Vtrum in Deo sit immutabilitas. 85.2
Vtrum immutabilitas sit solius Dei proprietatis. 86.1
Vtrum Deus sit summe simplex. 87.1
Vtrum solus Deus sit summe simplex. 88.1
Vtrum anima sit tanta simplicitatis, q. sit in qualibet parte corporis tota. 89.1
Vtrum summe simplex, scilicet Deus sit in genere. 91.2

DISTINCTIO IX.

NVNC ad distinctionem personarum accedamus, &c. fol. 96.1
Vtrum generationi filij Dei vere conueniat perfecte generationis ratio. 96.2
Vtrum sit necessarium, quod inter generantem & generatum

INDEX

ratum sit realis distinctio. 97.2
Vtrum pater ab aeterno genuit filium. 98.2
Vtrum conuenientius significetur aeterna generatio per verbum praesentis temporis, quam per verbum praeteriti. 101.2
Vtrum conuenientius significetur aeterna generatio per verbum praeteriti, quam per verbum futuri. 101.2

DISTINCTIO X.

NVNC post filij aeternitatem. &c. 104.5
Vtrum Spiritus Sanctus procedat per modum voluntatis. 104.2
Vtrum Spiritus Sanctus procedat per modum amoris. 105.1
Vtrum Spiritus Sanctus procedat per modum mutui amoris. 106.2
Vtrum amor sit proprius spiritus sancti. 107.1
Vtrum spiritus sanctus sit proprie nexus patris, & filij. 107.2
Vtrum esse spiritum sit proprium spiritus sancti. 108.1

DISTINCTIO XI.

HIC dicendum est. &c. 110.1
Vtrum spiritus sanctus procedat a patre, & filio. 110.2
Vtrum spiritus realiter distingueretur a filio si non procederet ab eo. 111.2
Vtrum spiritus sanctus procedat a patre & filio in quantum sunt vnus. 113.2
Vtrum potentia spiratiua dicat quid vel ad quid. 114.1
Vtrum pater & filius debeant dici vnus spirator. 114.2

DISTINCTIO XII.

ITEM quaeritur cum spiritus sanctus. 117.2
Vtrum spiritus sanctus per prius procedat a patre, quam a filio. ibidem
Vtrum spiritus sanctus plenius procedat a patre, quam a filio. 118.1
Vtrum spiritus sanctus procedat a patre mediante filio. 118.1
Vtrum generatio sit prior, secundum rationem intelligendi, quam spiratio. 119.2

DISTINCTIO XIII.

POST hac considerandum est, &c. 122.1
Vtrum spirationi spiritus sancti vere conueniat processionis ratio. 122.2
Vtrum procedere proprium sit spiritus sancto. 123.1
Vtrum spiratio realiter idem sit, q. generatio. 124.1
Vtrum esse ingentum vere possit dici de spiritus sancto. 125.1
Vtrum de necessitate praesupponat generationem filij, & spirationem spiritus sancti creaturaru emanatio. 125.2

DISTINCTIO XIII.

PATEREA diligenter notandum est, &c. 130.1
Vtrum sit aliqua processio, quam spiritus sanctus procedat temporaliter. 130.2
Vtrum processio spiritus sancti temporalis distingatur ab alia qua procedit aeternaliter. 131.1
Vtrum spiritus sancti processio temporalis, & eius donatio, & eius missio realiter differant. 132.2
Vtrum vere detur spiritus sanctus rationalibus vel intellectualibus creaturis. ibidem
Vtrum aliquando detur spiritus sanctus sine dono charitatis. 133.2
Vtrum spiritus sanctus detur a viris sanctis. 134.1

DISTINCTIO XV.

HIC considerandum cum spiritus sanctus. &c. 137.1
Vtrum missio secundum q. conuenit diuinae personae sit personae emanantis per aliquid donum sibi appropriatum manifestatio. 137.2
Vtrum aliqua diuina persona missa fuerit ab aeterno. 139.1

Vtrum mitti conueniat filio & spiritus sancto. 139.2
Vtrum mitti patri conueniat sicut & filio. 140.1
Vtrum spiritus sanctus mittatur a seipso. 140.2
Vtrum filius mittatur a spiritus sancto. 141.1
Vtrum secundum eadem dona sit missio filij, & spiritus sancti. 141.2
Vtrum vni personae conueniat mitti sine alia. 142.1
Vtrum spiritus sanctus missus fuerit ad omnes bonos. 143.1
Vtrum filius mittatur homini, quandocunque de nouo aliquam veritatem cognoscitur. 133.2

DISTINCTIO XVI.

NVNC de spiritus sancto videndum est, &c. 146.1
Vtrum spiritus sanctus fuerit aliqua missio, visibilis. 146.2
Vtrum illa missio fuerit utilis. 147.1
Vtrum facta fuerit missio visibilis patribus veteris testamenti. 148.1
Vtrum ille species in quibus fuit visibiliter missus spiritus sanctus facta fuerint ab angelis. 148.2
Vtrum quaelibet illarum specierum in quibus missus fuit spiritus sanctus vere fuerit corporalis. 149.2
Vtrum Christus fuit angelis minor pro illo statu quo erat passibilis. 150.2

DISTINCTIO XVII.

IAM nunc accedamus. &c. 154.2
Vtrum charitas sit aliquid creatum in anima. 155.2
Vtrum charitas creata sit ex charitate diligenda. 157.2
Vtrum per charitatem creatam Deo inmediate diligatur in via. 188.2
Vtrum non habens charitatem possit scire quid est charitas. 159.1
Vtrum aliquis in hac mortali vita possit se scire charitatem habere certa scientia. 160.2
Vtrum charitas possit augeri. 162.1
Vtrum charitas augeatur per additionem nouae charitatis. 162.2
Vtrum charitas augeatur in quolibet motu. 164.2
Vtrum charitas possit augeri sine fine. 165.2
Vtrum charitas possit diminui. 167.1

DISTINCTIO XVIII.

HIC quaeritur cum spiritus sanctus. &c. 171.2
Vtrum esse diuinum sit spiritus sancto proprium. 171.2
Vtrum ratio doni sit proprietatis distinctae personae spiritus sancti. 172.2
Vtrum eo sit donum quo Deus. 172.1
Vtrum esse donum ab aeterno conueniat spiritus sancto. fol. 173.2
Vtrum per donum quod est spiritus sanctus dentur omnia alia dona. 174.1
Vtrum spiritus sanctus possit dici donum nostrum, & spiritus noster. 175.1
Vtrum spiritus sanctus a patre detur ipsi filio. 176.1

DISTINCTIO XIX.

NVNC postquam coaeternitatem trium personarum. & car. 181.1
Vtrum in diuinis sit aequalitas vera. inter personas. 181.2
Vtrum inter personas diuinas sit aequalitas mutua. 182.2
Vtrum inter diuinas personas sit aequalitas vna numero. bi.
Vtrum in Deo sit aeternitas. 184.2
Vtrum in Deo sit magnitudo. 185.2
Vtrum quaelibet persona sit in alia. 186.1
Vtrum in Deo sit totum integrale. 187.2
Vtrum in diuinis sit totum vniuersale. 188.1
Vtrum ab aeterno fuerit vnitatum aliquod totum numerale. 189.2

DISTINCTIO XX.

NVNC ostendere restat. &c. 192.2
Vtrum tres personae sint aequales in potentia. ibid.
Vtrum

I N D E X.

Vtrum valeat hoc argumentum, qd si pater non genuiffet æqualem sibi filium cum tamen poffet, qd in eo effet inuidia. 193.2
 Vtrum inter diuinas personas fit ordo. 194.1
 Vtrum inter diuinas personas fit ordo naturæ. 194.2

DISTINCTIO XXI.

Hic oritur quæftio. &c. 196.1
 Vtrum hæc fit recipienda Deus ab æterno fuit folus. 196.2
 Vtrum hæc fit vera folus pater est pater. 197.1
 Vtrum hæc fit vera folus pater est Deus. 197.2
 Vtrum hæc fit vera folus Deus est pater. 198.1
 Vtrum hæc fit vera Trinitas est folus Deus. 198.2

DISTINCTIO XXII.

Post prædicta differendum nobis videtur. &c. 201.1
 Vtrum Deus fit nominabilis. ibidem
 Vtrum Deus fit nominabilis pluribus nominibus. 202.2
 Vtrum in illa nomina per prius significant diuinam substantiam, quàm conceptum quem facit intellectus noster de illa. 203.1
 Vtrum omnia illa nomina dicantur de Deo translative. 206.1
 Vtrum omnia nomina dicta de Deo dicantur secundum substantiam. 207.1
 Vtrum hoc nomen qui est magis prædicatur de Deo, quàm aliquid aliud nomen latinum. 207.2
 Vtrum vere sint regulæ, quas ponit magister in littera de diuinis nominibus. 208.2

DISTINCTIO XXIII.

Prædictis adiciendum est. &c. 211.2
 Vtrum Deo conueniat nomen personæ. ibidem
 Vtrum Deo conueniat nomen substantiæ. 212.1
 Vtrum nomen essentiæ Deo conueniat. 212.2
 Vtrum illi tres qui sunt in diuinis debeant dici tres personæ. 213.2
 Vtrum debeant dici tres substantiæ. 214.1
 Vtrum debeant dici tres essentiæ. 214.2

DISTINCTIO XXIII.

Hic diligenter inquiri oportet. &c. 216.1
 Vtrum vnitas quæ est principium numeri fit i Deo ibidem.
 Vtrum vnitas ponat aliquid in Deo. 217.1
 Vtrum in Deo fit vnitas personalis, vel tantum vnitas se habens modo absoluto. 219.1
 Vtrum vnitas numerus fit accidens. 220.1
 Vtrum isti termini duo tres dicantur in diuinis aliquam repositiuam. 221.1
 Vtrum dicantur in diuinis tantummodo rem relatiuam. 221.2
 Vtrum de significato huius nominis quod est Trinitas fit essentialis vnitas. 222.2
 Vtrum essentialis vnitas quæ clauditur in significato Trinitatis fit vnitas summa. require eâ D. 8. in illa quæstione, in qua probatum est in Deo esse summam simplicitatem, quia ibi virtualiter determinatur, vtrum illa vnitas, & simplicitas sint in Deo plura attributa. 223.1

DISTINCTIO XXV.

Præterea considerandum est. &c. 226.1
 Vtrum nomen personæ significet hypostasim aut substantiam. ibidem
 Vtrum diuina persona possit a nobis diffiniri. 226.2
 Vtrum persona creata sit diffinibilis. 227.2
 Vtrum persona dicat quid commune vniocum personis creatis & increatis. 229.1
 Vtrum persona dicat quod commune vniocum personis increatis. 230.1
 Vtrum conuenienter possimus dicere tres personas in

eadem essentia. 231.1

DISTINCTIO XXVI.

Nunc de proprietatibus personarum, &c. 233.2
 Vtrum in diuinis sit aliqua hypostasis constituta per proprietatem absolutam. 234.1
 Vtrum nomen hypostasis significet intentionem secundam. fol. 236.2
 Vtrum per intellectum possit abstrahi hypostasis a proprietate relatiua. 237.1
 Vtrum proprietates ponat aliquid in persona. 238.2
 Vtrum personæ distinguantur per illas proprietates relatiuas. 240.1
 Vtrum proprietates personarum sint relationes. 241.1
 Vtrum sint plures notationes, quàm quinque. 241.2

DISTINCTIO XXVII.

Hic quæri potest, &c. 244.1
 Vtrum proprietates personales distinguantur ab inuicem. 245.1
 Vtrum generatio actiua, & paternitas significant eandem proprietatem. 245.2
 Vtrum proprietas sit ratio actus personalis vel econuerso. 246.2
 Vtrum verbum vere sit in diuinis. 247.2
 Vtrum verbum in diuinis dicatur essentialiter vel personaliter. 248.1
 Vtrum verbum importet respectum ad creaturam. 249.2
 Vtrum illa persona quem est filius, & verbum expressius nominetur nomine verbi, quàm nomine filij. 250.2

DISTINCTIO XXVIII.

Præterea considerari oportet. &c. 253.1
 Vtrum in patre sint tres notiones tantum. 253.2
 Vtrum propter tres notiones quæ sunt in eo possit dici trinus. 254.2
 Vtrum innascibilitas sit realis relatio. 255.1
 Vtrum innascibilitas sit idem quod paternitas. 256.1
 Vtrum imago dicatur essentialiter in Deo. 257.2
 Vtrum imago secundum quod personaliter accipitur conueniat soli filio. 258.1

DISTINCTIO XXIX.

Est præterea aliud nomen. &c. 260.2
 Vtrum pater & filius possint dici idem principium spiritus sancti. 261.1
 Vtrum principium dicatur vniocè de principio respectu personæ, & respectu creature. 262.2
 Vtrum sit peccatum contrarie opinari de principatione spiritus sancti. 263.1
 Vtrum principium significet substantiam; cum dicitur principium de principio. 263.2

DISTINCTIO XXX.

Sunt etiam quædam, &c. 265.1
 Vtrum aliquid dicitur de Deo ex tempore. 265.2
 Vtrum illa quæ de Deo dicuntur de Deo ex tempore dicantur de Deo per accidens. 266.2
 Vtrum ea quæ de Deo dicuntur ex tempore significant relationem. 267.2
 Vtrum ea quæ de Deo dicuntur ex tempore, ponant in Deo aliquam relationem realem ad creaturam. 268.2

DISTINCTIO XXXI.

Præterea considerari oportet. &c. 272.1
 Vtrum æqualitas, & similitudo aliquam rem in Deo ponant. 272.2
 Vtrum similitudo & æqualitas in Deo significant aliquam relationem realem. 273.1
 Vtrum hæc appropriatio Hylarij fit conueniens per quæ appro-

I N D E X

appropriat æternitatem patri, speciem imagini; vsam muneris. 274.1
 Vtrum appropriatio Aug. per quam appropriat primo de doctrina Christi versus principium vnitatem patri, æqualitatem filio, concordiam spiritui sancto fit conueniens. 275.1

DISTINCTIO XXXII.

Hic oritur quæstio ex prædictis deducta. &c. 279.1
 Vtrum quælibet persona sese, & quamlibet aliam personam diligit spiritui sancto. 279.2
 Vtrum quælibet persona diligit nos spiritui sancto. 281.1
 Vtrum pater sit sapiens sapientia genita. 282.1
 Vtrum filius sit sapiens sapientia genita, vel ingenita. 283.1

DISTINCTIO XXXIII.

Post supradicta, &c. 286.1
 Vtrum prius sit secundum rationem intelligendi proprietatem esse, quàm ipsa constituere personam. 286.2
 Vtrum proprietates sint ipsæ personæ. 287.2
 Vtrum proprietates sint ipsa diuina essentia. 288.1
 Vtrum proprietates sint in essentia. 289.1
 Vtrum omnia adiectiua essentialia prædicentur de proprietatibus. 289.2
 Vtrum adiectiua personalia prædicentur de proprietatibus. 290.1

DISTINCTIO XXXIII.

Prædictis est adiciendum. &c. 293.2
 Vtrum persona & essentia realiter sint idem. 294.1
 Vtrum persona aliquam rem addat super essentiam. 294.2
 Vtrum potentia debeat appropriari patri, sapientia filio, bonitas spiritui sancto. 295.2
 Vtrum sit conueniens dici de Deo aliquid translative. fol. 296.1
 A quibus rebus debeat ad Deum fieri translatio. 296.2

DISTINCTIO XXXV.

Cumque supra differiebamus. &c. 299.2
 Vtrum in Deo sit scientia. ibidem
 Vtrum Deus sui ipsius habeat scientiam. 300.2
 Vtrum Deus sciat alia a se. 301.2
 Vtrum omnia scita a Deo habuerunt ab æterno esse essentia. 302.1
 Vtrum diuina scientia de alijs a se sit practica. 304.1
 Vtrum scientia Dei sit de omnibus bonis presentibus. 305.1
 Vtrum diuina scientia sit semper in actu intelligendi ipsa scita. 306.1

DISTINCTIO XXXVI.

Solet quæri. &c. 308.2
 Vtrum Deus cognoscat singularia. 310.1
 Vtrum omnia quæ Deus cognoscit sint in ipso vita. 310.2
 Vtrum in Deo sit idea per quam cognoscat. 311.2
 Vtrum diuinæ essentiæ tantum conueniat esse ideam, in quantum est cognita, vt imitabilis a creatura. 312.2
 Vtrum in Deo sint plures ideæ. 314.1
 Vtrum in Deo sint ideæ singularium. 315.1
 Vtrum in Deo sint ideæ infinitorum. 316.2
 Vtrum in Deo sit aliqua differentia, secundum rationem idearum attributorum. 318.1

DISTINCTIO XXXVII.

Et quoniam demonstratum est. &c. 322.2
 Vtrum Deus sit in omnibus rebus per essentiam. 323.1
 Vtrum Deus sit in omnibus rebus æqualiter. 324.1
 Vtrum esse vbique conueniat soli Deo. 324.2
 Vtrum Deus sit extra omnem locum. 325.1
 Vtrum angelus sit nusquam. 325.2
 Vtrum sit in spatio, vel in aliquo impartibili ipsius spatij

sicut in puncto. 327.2
 Vtrum angelus possit simul esse in pluribus locis. 328.2
 Vtrum plures angeli possint simul esse in eodem loco. fol. 329.1
 Vtrum angelus possit se mouere de loco ad locum sine assumpto corpore. 330.2
 Vtrum mouendo se de loco ad locum, oporteat ipsum pertransire medium inter duo loca. 332.1
 Vtrum angelus possit pertransire in instanti medium inter duo loca. 332.2
 Vtrum in motu angeli sit aliqua mutatio prima. 334.1

DISTINCTIO XXXVIII.

Nunc ad propositum reuertentes. &c. 336.2
 Vtrum in Deo sit præscientia. ibidem
 Vtrum præscientia Dei sit causa futurorum. 337.1
 Vtrum futura sint causa præscientiæ Dei. 338.1
 Vtrum præscientia Dei sit respectu enunciabilium. 338.2
 Vtrum Deus habeat præscientiam omnium futurorum. 339.2
 Vtrum omnia futura de necessitate euenient. 340.2

DISTINCTIO XXXIX.

Præterea quæri solet. &c. 344.1
 Vtrum futura sint rationabiliter præsentia æternitati. ibidem
 Vtrum possibile sit Deum non præscire illud quod præscit. 346.1
 Vtrum possibile sit Deum plura scire, quàm præscit. 347.1
 Vtrum diuina prouidentia habeat rationem scientiæ practicæ. 348.1
 Vtrum omnia sint subiecta diuinæ prouidentie. 349.1
 Vtrum Deus omnibus prouideat immediate. 350.2

DISTINCTIO XL.

Prædestinatio notâ. &c. 353.1
 Vtrum prædestinatio passiuæ dicta, quo ad principale significatum sit in prædestinante. ibidem
 Vtrum prædestinatio sit æterna. 354.1
 Vtrum prædestinari solis hominibus conueniat. 355.1
 Vtrum omnes prædestinati saluabuntur. 355.2
 Vtrum de necessitate saluabuntur. 356.1
 Vtrum possibile sit, quod numerus prædestinatorum augeatur. 358.1
 Vtrum reprobatio idem sit pœnitus, quod præscientia. 359.1
 Vtrum obduratio sit pœna, vel culpa. 360.1
 Vtrum obduratio sit a Deo, sicut ab efficiëte causa. 360.2

DISTINCTIO XLI.

Si autem quærimus. &c. 363.2
 Quomodo differant scientia, præscientia, prouidentia, & prædestinatio, propositum, dispositio, & electio. 364.2
 Vtrum præscientia meritorum sit ratio prædestinationis saluandorum. 365.1
 Vtrum in Deo sit aliqua ratio quæcunque sit illa, quæ prædestinavit aliquos, & non alios. 366.2
 Vtrum hominis demerita sint ratio reprobationis suæ. 368.2
 Vtrum sit aliqua ratio quæcunque sit illa quare Deos magis reprobauerit Esau, quàm Iacob. ibidem
 Vtrum Deus scit quicquid sciuit. 369.2
 Vtrum Deus sciat omnia præsentialiter. 369.2

DISTINCTIO XLII.

Nunc de omnipotentia Dei. 371.2
 Vtrum in Deo sit potentia respectu aliorum a se. 372.2
 Vtrum Deus possit facere mala. 372.2
 Vtrum Deus possit facere quæcunque bona creature possibilia. 372.2
 Vtrum

I N D E X

Vtrum Deus possit facere contradictoria simul.	374.1	Vtrum Deus sit omninolens.	400.1
Vtrum Deus possit facere, quod res praterita nunquam fuerit.	375.2	Vtrum uoluntas Dei sit omnium bonorum creatorum prima causa.	400.2
Vtrum Deus possit aliquid facere contra naturam.	376.1	Vtrum uoluntas Dei sit omnium bonorum creatorum imediata causa.	401.1
Vtrum aliquid dicatur possib. ile simpliciter, secundum causas superiores, uel inferiores.	377.1	Vtrum uoluntas Dei sit bonorum creatorum causa necessaria.	403.1
Vtrum Deus dicatur omnipotens: quia potest omnia que uult se posse.	377.2	Vtrum diuini uelle sit aliqua ratio motiua.	404.1
		Vtrum diuinae uoluntatis sint tantum quinque signa.	494.2
		Vtrum quodlibet illorum signorum conformetur uoluntati beneplaciti.	405.2

DISTINCTIO XLIII.

Q uidam tamen de suo sensu gloriantes, &c.	380.1
Vtrum essentia Dei sit infinita.	381.2
Vtrum potentia Dei sit infinita.	381.1
Vtrum infinitas potest aliquid in Deo.	382.1
Vtrum Deus possit facere aliquid infinitum, quod ex nulla parte esset finitum.	382.2
Vtrum possit facere aliquid infinitum in actu, secundum dimensionem.	383.2
Vtrum possit facere aliquid infinitum in actu, secundum multitudinem.	386.1
Vtrum Deus possit aliqua de potentia absoluta quae non potest de potentia ordinata.	387.1

DISTINCTIO XLIIII.

N unc ostendit istud restat, &c.	389.1
Vtrum Deus potuit facere uniuersum melius, pro statu praesenti.	389.2
Vtrum Deus potuit facere uniuersum antequam fecit.	391.1
Vtrum Deus possit facere aliud uniuersum.	392.2
Vtrum Deus easdem partes uniuersi adhuc facere possit.	393.1
Vtrum diuina potentia hoc uniuersum de necessitate naturae produxerit, uel producere potuerit.	394.1

DISTINCTIO XLV.

I am de uoluntate, &c.	397.1
Vtrum in Deo sit uoluntas.	397.2
Vtrum Deus uelit se.	398.1
Vtrum ideo sit bonus, quia uult se.	398.2
Vtrum Deus uelit alia ase.	399.2

F I N I S . . .

S C R I P T U M

S V P E R P R I M V M

S E N T E N T I A R V M

EDITVM A FRATRE RICHARDO DE MEDIA VILLA

Ordinis Minorum, Doctore clarissimo.

P R O L O G V S.

ABSCONDIRA produxit in lucem. Hae uerba scripta sunt, Iob 28. Ad litteram de Deo dicta: secundum sensum allegoricum de Magistro possunt exponi sic: abscondita, idest, diuina produxit in lucem, idest, manifestauit supple nobis, secundum quod patitur materiae sublimitas, & nostri ingenij debilitas. Et secundum hanc expositionem in uerbis propositis, dantur intelligi quatuor causae huius operis. materia in hoc quod dicitur abscondita. forma in hoc quod dicitur produxit in lucem. efficiens in supposito huius uerbi produxit. finis in effectu ipsius productionis in lucem.

*Quatuor
causae huius
operis.*

*Diuina quae
sunt nobis
abscondita.*

Diuina sunt materia huius libri quae dicuntur nobis abscondita, & propter suam sublimitatem, & propter nostrae carnis corruptibilitatem, & multis etiam sunt abscondita propter uoluntatis peruersitatem.

Dico ergo primo, quod diuina sunt nobis abscondita propter suam sublimitatem: sicut enim tempus, & motus, & materia, & consimilia nobis sunt abscondita, eo quod ex parte sua sunt parum cognoscibilia propter suam in essendo debilitatem: sic econuerso diuina, quae ex parte sua maxime sunt cognoscibilia, tamen nobis sunt abscondita propter suam in essendo sublimitatem. Vnde Auic. 6. naturalium, lib. 5. capit. res subtilissimas non potest intellectus apprehendere, quia excedunt eum: quae uero sunt debilis esse, ut motus, tempus, & materia; aliquando difficile est intelligere, eo quod sunt debilis esse. De absconditione autem diuinorum, propter suam sublimitatem potest exponi illud, quod scribitur Ecclesiast. 43. Multa sunt abscondita maiora his; multa uero de Deo maiora his, supple quae cognoscimus in istis inferioribus, sunt abscondita, supple nobis. In quibus uerbis satis datur intelligi, quod multa de diuinis abscondita sunt nobis propter suam sublimitatem: & quia non dixit omnia, sed multa; datur intelligi etiam nobis: quia diuina non ideo dicuntur nobis abscondita, quia penitus & totaliter nos lateant: sed quia de illis pauca cognoscimus, & secundum debilem cognitionem. Vnde Philof. 11. de animalibus.

opinio nostra, & sermo de substantia diuina, una est & pauca. una dicitur propter paucitatem eorum, quae cognoscimus de ea; & pauca propter cognitionis debilitatem.

Secundo dico, quod diuina sunt nobis abscondita propter nostri corporis corruptibilitatem. quia enim nostrum intelligere in hac uita secundum legem communem dependet a ministerio uirium sensitiuarum, quae organo corporalibus sunt alligatae: ita ut secundum quod dicit Philof. 1. de anima: intelligere & considerare, consumuntur alio quodam modo. interius corrupto, idest, organo memoriae, uel imaginariae, uel extimatiae: & iterum, quia esse intellectiuae est nostri corporis forma: & forma impeditur in actu suo, non tantum propter indispositionem materiae quam perficit; Ideo hac duplici causa corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Sap. 9. ut minus possit intelligere diuina. Vnde de sapientia diuina dicitur Iob 28. Abscondita est ab oculis omnium uiuentium, supple in corpore corruptibili. quia sicut dicit Greg. Moral. versus finem libri. Quamdiu hic moraliter uiuitur, uideri per quasdam imagines Deus potest: sed per ipsam naturam suam speciem non potest: supple nisi ex priuilegio speciali. hoc ideo dico, quia August. in antepenultima q. ad Orosium loquens de raptu Pauli dicit. Ad hoc profecto peruenerat Paulus, ut Deum sic in ista uita uideret, sicut Sancti post hanc uitam uidebunt.

Tertio dico, quod diuina multis sunt abscondita, propter suae uoluntatis peruersitatem: propter hoc enim, quod per uoluntatis peruersitatem anima elongatur a patre luminum; ideo propter uoluntatis peruersitatem minus intellectus illuminatur, & ex consequenti in diuinorum cognitione impeditur. Item sicut propter colligantiam naturalem inter membra, in eodem corpore per uniuersitatem contingit, quod aliud in actu suo impeditur: sic propter colligantiam naturalem inter uoluntatem, & intellectum in esse animae, per uoluntatis peruersitatem impeditur intellectus in diuinorum cognitione. & ideo recte dictum est, quod diuina multis sunt abscondita, propter suae uoluntatis peruersitatem. & de hoc potest exponi quod dicitur Deuteron. 32. in persona Domini.

Rich. super 1. Sent. A Ab-

Abfcondam faciē meam ab eis, & paucis interpositis fequitur: generatio enim peruerfa est. In quo satis datur intelligi, quod multa de Deo abscondita sunt multis, propter suā voluntatis peruerfitatem.

Causa formalis est duplex.

Causa formalis duplex est, forma tractatus & forma tractandi: forma tractatus est diuisio libri, in libros partiales, & librorū partialium in distinctiones, & distinctionum in capitula. Forma tractandi, est modus agendi, qui tangitur in hoc, quod dicitur produxit in lucem. Optimus enim modus producendi in lucē intelligibilia abscondita, est procedere per auctoritates, & rationes, quia auctoritas inclinatur ad credendum, & ratio illuminat ad intelligendum, & credere præparat viam intellectui ad veritatis intelligibilem cognitionem. Iuxta illud Esa. 7. secundum aliam translationem, nisi credideritis, non intelligetis. hunc autem modum procedēdi obseruat Magister. Procedit enim per rationes auctoritatibus confirmatas. Vnde per quandā similitudinem potest dici, posuisse stellas in firmamento cœli, id est, in Ecclesia; rationes enim Magistri, stellaris comparari possunt per quandā similitudinem: stellæ enim habent in situ sublimitatem, in esse subtilitatem, in figura rotunditatem, in qualitate claritatem, in essendo incorruptibilitatem. Sic, & rationes Magistri, quia sunt de valde sublimi materia, in qua quasi sitæ sunt, per metaphorā possunt dici habere in situ sublimitatē. Et quia partes rationum subtiliter sunt connexæ, possunt dici habere in esse subtilitatem. Et quia adeo illuminatæ per Magistrum processerunt: & quantum in se est, directe intellectum reducunt in Deum: ideo ad modum circuli possunt dici habere in figura rotunditatem. Et quia sicut, quod altitudo materiæ patitur, valde intelligibiles sunt: ideo possunt dici habere in qualitate claritatem. Et quia per solidas auctoritates confirmatæ sunt, ut interimi nequeant: ideo possunt dici habere quasi quadam incorruptibilitatem.

Causa efficiens duplex.

Causa efficiens duplex est, primaria, & principalis, quæ solus Deus est; & cuiuslibet etiam alterius doctrinæ. Vnde Aug. 5. confess. bene ante medium, loquens ad Deū dixit, nec quicquam præter te alius est doctor veritatis ubique, & vndeunque claruerit. Doctor dico primarius, & principalis. Huius etiam doctrinæ est causa ministerialis, & secundaria. Et hæc causa fuit Magister Petrus Lombardus doctor theologiæ: postmodum Parisien. episcopus: & hæc causa datur intelligi in supposito huius verbi produxit. Et quia sicut dicitur in prima propositione de causis. Ois causa primaria plus influit super suum causatum, quam causa secundaria; ideo Deus magis est causa huius doctrinæ, & cuiuslibet alterius, quam aliqua alia causa. Et quia sicut scribitur in Commento super prædictā propositionem,

non figitur causatum causæ secundæ, nisi per virtutem causæ primæ. Ideo verum est, quod dicit August. 8. de ciui. Dei. 4. cap. quod sine Deo nulla doctrina instruit. Et quia sicut scribitur in Cómto libri de causis, super præallegatam propositionem, cū remouet causa secunda à re virtutem suam, causa vniuersalis prima non remouet virtutem suam ab ea. Ideo Deus sine alio doctore medio instruit, quem voluerit, & quando: sicut patet in Apostolis, & Prophetis: & forte sine doctore medio, multa de se per aliquam gratiam gratis datam aliquibus Philosophis reuelauit. Vnde Apost. ad Rom. 1. Deus enim illis manifestauit, quod forte significare voluit Trimegistus in lib. de diuinitate ad Asclepium, versus finem. Cum dixit, gratias agimus tibi summe, & exuperantissime: tua enim gratia tantum sumus cognitionis tuæ lumen consecuti.

Causa finalis datur intelligi in effectu ipsius productionis in lucem, qui est illuminatio intellectus ad diuinorū cognitionem. Ad hoc. n. est iste liber, ut diuina in intellectu nostro luceant, & luce acquisitæ scientiæ, & luce gratiæ, & luce gloriæ. Hac enim triplici luce contingit diuina in intellectu humano luce: sed secunda lux est clarior prima, & tertia, quam secunda. In prima enim luce potest cognosci quid Deus est: non perfecte, nec in speciali: sed imperfecte valde, & in generali: sicut quod est prima veritas, & prima bonitas, & similia: non cognitione clara, sed obscura: non simplici, sed discursiua: non immediata, quæ est per speciem creaturæ. Arguendo, & discurrendo, in talem possumus accedere creatoris cognitionem. Vnde Apost. ad Rom. 1. Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas. In secunda luce cognoscitur, quod Deus est vnus, tamen in generali, & minus imperfecte, quam ante: non tamen cognitione clara, & immediata: sed adhuc per speculum in ænigmate. In tertia luce, & si Deus à nulla creatura cognoscatur, quātum cognoscibilis est propter suam infinitatem, & creaturæ sublimitatem: tamen cognoscitur immediate per speciem propriam, vel sine specie per essentiam, quæ cognitio dicitur visio, propter sui claritatem, & immediationem.

Prima luce, quāuis ceteris paribus magis luceat in intellectu Beatorum: tñ etiam illa lucet in mentibus peccatorū. Vnde Io. 1. Lux in tenebris lucet. tenebræ hic possunt intelligi, mentes peccatorum. Vnde Aug. 13. de trinit. capit. 1. exponens verbum prædictum dicit: tenebras quippe intelligi voluit auerfa ab huiusmodi luce, eamque minus idonea contueri corda mortaliū. In talibus cordibus lux prima quæ Deus est, frequenter lucet luce acquisitæ scientiæ de

Causa finalis.

Triplici luce, diuina luce in intellectu humano.

C. 10.

debiliter tamē: debilis est enim lux acquisitæ scientiæ ad intelligendum diuina: & tñ sicut dicit Phil. 1. 1. de animalibus, illud minimum quod potest haberi de cognitione rerum altissimarum, desiderabilius est, quam certissimum, quod habetur de istis rebus.

Secundo dico, quod diuina lucent in intellectu humano luce gratiæ: & de hoc potest exponi illud verbum Apost. ad Ephes. 5. Eratis aliqui tenebræ, nunc autem lux in Dño: tenebræ propter peccata, lux autem propter gratiā. Quod autem in hac luce cognoscimus aliqua ad quæ cognoscenda nō sufficeret lux acquisitæ scientiæ: potest probari per testimonium fidelium, & infidelium. Dicit enim Auic. 9. met. c. 7. loquens de dispositione aiarum, postquam sunt exuta à corporibus suis, sic oportet autē te scire, quod promissio aliqua est, quæ fide recipitur: quia non est via ad probandum eā, nisi credendo testimonio prophetæ. Sicut est illa, quæ est de eo, quod anima habebit corpus apud resurrectionem. Ecce testimonio istius, resurrexio non potest cognosci luce acquisitæ scientiæ tantum: & tñ cognoscitur fide. Et Aug. 13. de tri. c. 9. dicit sic: Fides autem ista, totum hominem immortalem futurum, qui utique constat ex anima, & corpore, & ob hoc vere beatum, non argumentatione humana, sed diuina auctoritate promittit: cui consonat sententia Dionisij. 6. de diuin. nomin. & Damasc. libr. 4. cap. vltimo.

Tertio dico, quod diuina lucent in intellectu humano luce gloriæ, & sic lucet in intellectu beatorum tñ. Vnde Tob. 13. dicitur: luce splendida fulgebis. lux enim gratiæ in respectu lucis gloriæ aliquo modo est subobscura, quæ Deū nobis ostendit in ænigmate. Vnde Apost. 1. ad Corinth. 13. Videmus nunc per speculum in ænigmate, sed lux gloriæ ita est splendida, quod Deum facit videri facie ad faciem: quæ visio, sicut dicit Glo. super illum locum Psal. Ostendam illi salutarem meum: est tota merces, supple, in quantum includit cōsummatā dilectionem. hanc mercedem nobis præstare dignetur Iesus Christus, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

QUIA hic liber spectat ad theologiam: ideo antequam ingrediamur proprias quæstiones libri, quærenda sunt aliqua conuenientia de theologia, breuiter tamen.

Primo, vtrum doctrina theologica sit necessaria.

Secundo, vtrum sit scientia.

Tertio, vtrum vna.

Quarto, vtrum speculatiua.

Quinto, vtrum alijs nobilior.

Sexto, quid sit subiectum eius.

Septimo, vtrum modus procedendi in sacra Scriptura sit argumentatiuus.

Octauo, qualiter iste liber se habet ad theologiam, scilicet, vtrum sicut pars, vel sicut subalternatus eidem, vel quomodo aliter.

Nono, vtrum modus procedendi in hoc libro, & in sacra scriptura sit vniformis, vel diuersus.

QVÆSTIO PRIMA.

PRIMO ostendo, quod sacra scriptura nō sit nobis necessaria: quia doctrina eorum, quæ transcendent nostram naturalem cognitionem, non est nobis necessaria: sed doctrina theologiæ est huiusmodi: ergo non est nobis necessaria. Maior probatur sic: quia quærere nobis necessaria non debet nobis prohiberi: sed Eccl. 3. dicitur, Altiora te ne quæsieris: ergo ea quæ sunt altiora nostra cognitione naturali, non sunt nobis necessaria.

Item de omni ente sufficienter tractatū est in Philosophicis doctrinis, sed non est scientia, nisi de ente: quia ut dicitur 1. Poster. quod non est, non est scire: ergo nulla doctrina præter philosophicas est nobis necessaria. Maior probatur sic: quia non tantum de creaturis tractant philosophicæ doctrinæ, sed etiā de Deo. Vnde secundum Phil. 6. metaph. quadam vocatur diuina, scilicet, metaphysica.

Item doctrina non est nobis necessaria, nisi propter animæ ordinationem: sed sicut dicit Algazel in libro de quinque essentijs: philosophia non est, nisi ordo animæ: ergo videtur, quod nulla doctrina sit nobis necessaria, nisi philosophica tantum.

Item Aug. super illud Psal. incensa igni, & suffossa dicit, quod omne peccatum est ex amore male inflammate, vel timore male humiliante: sed istæ radices duæ exterminantur per doctrinam philosophicā: ergo alia doctrina philosophica nō est nobis necessaria. Minor probatur auctoritate Tullij libr. 2. de Tusculanis quæstionibus dicentis sic: philosophia medetur animis, inanes sollicitudines detrahit, cupiditatibus liberat, pellit timores, auctoritas videtur expressa.

CONTRA 2. ad Tim. 3. Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia: sed scriptura theologica est diuinitus inspirata, secundum beatū Petrum, secunda canonica, cap. 1. dicit enim, quod spiritus sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines: ergo est utilis ad prædicta.

Item secundum Phil. 3. de anima: natura nihil agit frustra: ergo multo fortius, nec ipse Deus: cum ergo theologia sit per inspirationem Spiritus sancti, ut ante probatum est, non est frustra: ergo est necessaria.

RESPONDEO, Dico, quod doctrina theologica est nobis necessaria principaliter pro Rich. super 1. Sent. A 2 pter

Ar. primo.

Secundo.

Tex. cōmen. 4.

Tex. cōmen. 1.

Tertio.

Quarto.

In oppositū.

Text. cōmen. 45.

Solutio que fionis.

Doctrina theologica est nobis necessaria.

pter illa quæ de Deo non possunt à nobis cognosci nisi per reuelationem, & ex consequenti etiã propter cognitionem aliquorum, quæ de Deo possumus cognoscere per humanam inuestigationem, & propter excitationem nostri affectus ad efficaciorẽ Dei dilectionem: quæ etiam iuuat intellectum ad cognitionem. Quod propter primũ sit nobis necessaria declaro sic: finis in ratione amati, & desiderati mouet amatẽ propter finem. vnde quia Phil. videbat qd Deus est finis principalis, & vltimus modus celi, dicit. 12. meta. qd mouet, sicut amatum, & desideratũ: sed non pot amari, nisi præcognitũ. Vnde Aug. 10. de tri. c. 1. firmissime nouimus nisi nota amari nõ posse: ergo nobis desiderantibus operando finem nostrum adipisci, necessaria est cognitio finis nostri. finis autem noster Deus est in ratione summi boni plenarie beatificãtis: ergo cognitio Dei sub tali ratione necessaria est nobis, sed talis cognitio de Deo à nobis haberi non potest, nisi per reuelationem, quia cognitio nostræ plenariæ beatitudinis est nobis supernaturalis: cuius signum est, quia qui non fuerunt de hoc supernaturaliter illuminati nunquam plenariam beatitudinem posuerunt: qualitercunque fuerint excellentes in acquisita scientia: ergo illa doctrina quæ tradit nobis prædictam cognitionem de Deo est nobis necessaria, propter illa quæ à nobis non possunt cognosci nisi per reuelationem. hæc autem est doctrina theologica, & ideo ita est nobis necessaria, quod nisi illa duce nesciremus ad quem finem perueniendum esset. Vnde August. 18. de ci. Dei, c. 41. Quid agit, aut quomodo vel qua vt ad beatitudinem perueniatur frustra humana se porrigit infelicitas si diuina non inducit auctoritas, quasi dicat, nesciret quo tendere deberet.

Tex. cõmen. 36. 37.

Secundo dico, qd est etiam nobis utilis propter cognitionem aliquorũ quæ de Deo possunt haberi à nobis per humanam inuestigationem, quia per humanam inuestigationem pauci ad cognitionem eorum perueniunt, & per multum tempus, & cum multo labore, & vt in multis cum admixtione errorũ; per theologiam autem ad cognitionem illorum perueniunt multi, & citius, & cum minori labore, & sine errorum admixtione.

Tertio dico, qd est utilis propter excitationem nostri affectus ad efficaciorẽ Dei dilectionem: quia quãuis scientiæ philosophicæ bene vtentẽ habeant excitare ad Dei dilectionẽ. hic tamen est à remotis, & debiliter. videmus, qd multum vacãtes circa scientias philosophicas, sine theologia ceteris paribus tepidiores sunt in Dei dilectione, quã vacantes theologiæ: eo quod theologia exprimit nobis cognitionem illorum de Deo, quæ magis de propinquo, & efficacius nostrum affectum excitat ad Dei dilectionem, & quia effi-

caciter diligere Deum; iuuat ad clariorẽ intellectus cognitionem. sequitur etiam qd hac ratione theologia, valet ad nostri intellectus efficaciorẽ cognitionem.

AD PRIMVM in oppositum dico, qd aliora te querere potest intelligi multipliciter. vno modo in spiritu diabolico: & sic quæsierunt aliora se multi hæretici. Alio modo in spiritu humano, & sic quæruunt aliora se multi præsumptuosi, & curiosi. Alio modo in spiritu diuino, & sic quæsierunt aliora se theologici sancti. primo modo, & secundo illud intelligitur, Aliora te ne quæsieris, non tertio modo: vnde ibidem subditur plurima super sensum hominis ostensa sunt tibi.

Ad primũ. Solutio argumentorum. Querere aliora dupliciter.

Ad secundum cum dicis, qd in doctrinis philosophicis sufficienter tractatum est de omni ente, dico, quod falsum est: quia & si de omni ente tractauerunt, nõ tamen sufficienter, quia de his, quæ de Deo non sunt cognoscibilia à nobis nisi per reuelationem, sufficienter tractare non poterunt.

Ad secundum. Doctrina philosophica non sufficienter tractat de omni ente.

Item de his, quæ possent per humanam inuestigationem acquiri, insufficienter tractauerunt, quia aliquos errores inseruerunt.

Ad tertium cũ dicis, qd philosophicæ scientiæ sufficienter ordinant animam, &c. dico, qd non est verum per comparisonem ad felicitatem veram: & ideo super Philosophicas fuit ista doctrina necessaria. Ad ordinandum animam per comparisonem ad felicitatem æternam, quæ est felicitas sine miseria, & etiã multum iuuat, vt aia ordinetur per comparisonem ad felicitatẽ politicam, & plusquã philosophicæ scientiæ: non nego tamen quin philosophicæ doctrinæ iuuent illum bene vtentem ad se disponendũ ad futuram felicitatẽ. Vnde Auic. 10. metaph. c. 3. omnes scientiæ conueniunt in vna vtilitate, quæ est acquisitio perfectionis humanæ animæ in effectu præparantis eam ad felicitatem futuram.

Ad tertium. Philosophicæ scientiæ non sufficienter ordinant animam.

Per prædicta patet solutio ad illud quod tu arguis. quarto per auctoritatem Tullij. Philosophia enim liberat cupiditatibus, & pellit timores, sicut qd habent impedire politicam felicitatem: de qua loquitur Phil. 1. Ethic. & felicitatem contemplatiuam, quæ potest acquiri ex naturalibus, de qua loquitur Phil. 10. Ethic. quæ felicitates, non sunt felicitates, nisi secundum quid. multis enim miserijs sunt permixtæ. sed sacra scriptura docet fugere cupiditates male inflammãtes, & timores male humiliantes secundum quod sunt impedimenta deueniendi ad felicitatem veram, quæ consistit essentialiter in clara Dei visione, & perfecta eius fruitione, & securitatis perfectione: quæ felicitas ex puris naturalibus acquiri non potest: & propterea magis iuuatur homo per theologiam, quã per philosophicam tantum ad declinandum cupiditates interiores, & secundum quod sunt impedimenta illius

Ad quartum. C. 9. C. 8. & infra.

illius imperfectæ perfectionis: vt infra loquitur, qd acquiri ex naturalibus ab hoie potest.

QVAESTIO II.

Ar. primo.

ECVNDO queritur, vtrũ theologia sit scientia. Et vtrũ qd non: quia scientia debet procedere ex principijs per se notis: sed theologia procedit ex articulis fidei, qui nõ sunt per se noti: ergo non est scientia. Maior patet, quia sicut dicit Alanus in prologo de maximis theologiæ. ois sciẽtia suis vtitur regulis, vel proprijs fundamentis, & has regulas Phil. 1. Post. vocat dignitates, & vult quod sint per se notæ.

Tex. cõmen. 5.

Secundo.

Tex. cõmen. 4.

Item sicut Phil. 3. met. si nõ fuerit aliud à particularibus nihil erit intellectuale, sed omnia erunt sensibilia, & impossibile est, vt aliquid sciatur per scientiã nisi aliquis fingat qd sensus est scientia: ex hac auctoritate recipio, qd de singularibus nõ est scientia: sed in hac scriptura narratur facta singulariũ personarum vt Abraham, Isaac, & Iacob, & multorum aliorum: ergo non est scientia.

Tertio.

Item differẽtia videtur esse inter legem, & scientiã: quia lex præcipit, scientia enumerat: sed hæc scriptura est lex. vnde diuiditur in legem veterem, & nouam: ergo nõ est scientia.

Quarto.

Item cognitio principiorũ huius doctrinæ est infra scientiã. Dicit enim Hug. 1. li. de sac. parte 10. c. 1. qd fides est supra opinionem, & infra scientiam constituta: sed non pot esse maior certitudo in conclusionibus alicuius doctrinæ, quã in principijs eius: ergo theologia, & quantum ad principia, & quantum ad conclusiones, est infra scientiam constituta.

In oppositũ

CONTRA. Aug. de trin. lib. 14. c. 1. dicit sic: huic scientiæ tribuo illud tãtummodo quo fides saluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roborat: hoc autẽ ad theologiã pertinet: ergo est scia.

Item illa scriptura est scia super quam debet fundari ois inquisitio veritatis: sed sacra scriptura est huiusmodi. Dicit enim B. Aug. 3. de tri. c. 11. qd extat auctoritas diuinarum scripturarum. vnde mens nostra deuiare non debet, nec relicto solidamẽto diuini eloquij, per suspicionum suarũ abrupta præcipitari: vbi nec sensus corporis regit, nec perspicua ratio veritatis elucet: ergo sacra scriptura est scia.

Solutio quaestionis. Scientiam procedere ex principijs notis dupliciter.

RESPONDEO, qd theologia est scientia, sed modum, qd quædam scientiæ sunt quæ procedunt ex principijs per se notis in lumine naturali intellectus: vt arithmetica, & geometria. Quædam quæ procedunt ex principijs notis in lumine superioris scientiæ: sicut perspectiua procedit ex principijs notificatis per geometriam, & musica ex principijs notificatis per arithmetica: & hoc modo theologia est scientia. procedit enim ex principijs notificatis in lumine superioris scientiæ, quæ est scientia Dei, & Beatorum. Vnde sicut musica assentit

principijs traditis ab arithmetica, & perspectiua principijs traditis à geometria. Ita theologia assentit principijs sibi traditis à Deo. cuius scientiæ per se notæ sunt. Hęc autẽ principia sunt articuli fidei. ex his enim procedit hæc scientia in demonstrationibus suis. Vnde Aug. 1. de ci. ca. 3. loquens in persona sua, & theologorũ dicit sic: de sensibilibus quæ à nostro sensu interiori remota sunt, his nos oportet credere, qui hoc in illo incorporeo lumine disposita didicerunt, vel manẽtia contuentur. Nec ex his sequitur tã, qd sit scientia simpliciter: sed etiã quo ad nos aliquo modo in quantum suppositis per fidem huius doctrinæ principijs: certitudinaliter cognoscere possumus, connexionem necessariam conclusionum huius doctrinæ ad sua principia, nectamen ita plene habet rationem scientiæ, quo ad nos in hac vita de lege cõi: sicut musica, vel perspectiua de quarũ principijs possumus cognitionem certã acquirere: in quantum possumus acquirere cognitionem illarum scientiarũ quibus subalternantur: nec est hoc contra nobilitatem huius sciẽ, sed magis pro ea: quia ratione altitudinis materiæ de qua tractat: nostrã transcendit naturalẽ cognitionem: ea em quæ maxime sunt scibilia, quantum est ex parte sua, nobis sunt modicum intelligibilia. Vnde Phil. 2. meta. Sicut Nycticoracum oculi ad lucem diei se habent, sic animæ nostræ intellectus ad ea quæ sunt omnium naturæ manifestissima. Et Auic. 6. nat. lib. 5. c. 5. Res subtilissimas non potest aliquando intellectus apprehendere: quia excedunt eum.

Theologia nõ est scientia simpliciter tantũ.

Tex. cõmen. 1.

Solutio argumentorum. Ad primũ.

AD ILLVD, quod primo arguebatur in oppositũ, qd quælibet sciẽtia procedit ex principijs per se notis, &c. Dico, quod verum est, vel naturali lumine intellectus, vel lumine superioris scientiæ: quãuis autẽ principia huius scientiæ, non sint per se nota nobis naturali lumine intellectus: sunt tã per se nota lumine superioris scientiæ, quæ est scientia ipsius Dei, & Beatorũ. Vnde theologia supponit sua principia sibi tradita ab illa superiori scientia, in cuius lumine per se nota sunt.

Ad secundum. Quomodo theologia est de singularibus.

Ad illud quod arguebatur secundo, qd scientia nõ est de singularibus, &c. Dico, quod illa quæ traduntur de singularibus personis in sacra scriptura non traduntur ibi: ideo qd scientia sit de illis principaliter, sed introducitur propter exemplum vite, sicut aliquã fit in scientijs moralibus. Itẽ ad declarandũ auctoritatẽ illorũ per quos ad nos diuina reuelatio processit, per quam habita est sacra scriptura.

Ad tertium. Quare theologia dicitur lex.

Ad illud quod arguebat tertio, qd est lex, &c. Potest dici, qd ideo dicitur lex, quia est scientia, docens obseruare legem, & suscipere: & quia ibi etiam continetur lex diuina. Vel potest dici secundum alios, qd partim est lex: partim scientia: quia sicut enũciat multas veritates pertinentes ad vnũ subiectum, qd spectat ad

rationem scientiæ: ita continet multa præcepta ordinata ad vnum finem, quod spectat ad rationem legis, & et quo ad hoc non excluditur à ratione scientiæ: quia lex scia practica est.

Ad quartum dicendum, quod procedit de perfectione scientiæ non simpliciter, sed quo ad nos: tñ quo ad nos, multum participat de ratione scientiæ, quia principia eius cum multo robore testimoniorum nobis sunt tradita. Vnde Rich. 1. li. de tri. c. 2. Vtinam attenderent Iudei, & aduerterent Pagani cum quanta conscientie securitate pro hac parte ad diuinum iudicium potermus accedere: nonne cum omni confidentia Deo dicere poterimus? Dñe, si error est à te ipso decepti sumus. Nam ista in nobis tantis signis, & prodigijs confirmata sunt & talibus, quae non nisi per te fieri poterant: certe à summæ sanctitatis viris sunt nobis tradita, & cum summa, & autentica attestacione probata te ipso cooperante, & sermonem confirmantem sequent. signis.

QVAESTIO III.

PRIMO queritur vtrum theologia sit vna scientia. Et vtrū quod non: quia secundum Phil. 1. Post. vna est scientia, quae vnius generis est subiecti. Hæc autem non est vnius generis subiecti: quia, ut patet, tractat de ente creato, & increato quod in nullo vniuocantur, nec in aliquo genere subiecto conueniunt: ergo non est vna scientia.

Secundo. Item Phil. 3. de anima, secantur scientiæ, & sensus in res: ergo, cum in theologia tractetur de rebus concretis materie transmutabili, & de re separata à materia, ut de Deo, & de moribus hominum: videtur, quod ad minus sint tres scientiæ, scilicet, naturalis, diuina, & moralis.

Tertio. Item hæc scientia si habet vnitatem, aut hoc est ex parte subiecti, vel materie, aut ex parte forme. Non primo modo, quia tractat de omni ente, nec ex parte forme, quia forma est modus agendi, quod diuersus est, modo narratiuus, modo probatiuus: ergo nullo modo debet dici vna simpliciter.

Quarto. Item illa pars theologie in qua narrat historias singularium personarum magis differt ab illa in qua agit de trinitate personarum, & vnitatem diuine essentie, quod differat naturalis philosophia à morali, sed moralis, & naturalis non constituunt vnam scientiam: ergo illa pars theologie, in qua agitur de historijs singularium personarum, & ista in qua agitur de trinitate personarum, & vnitatem essentie diuine, non constituunt vnam scientiam: ergo theologia non est vna scientia.

In oppositum. **CONTRA** Phil. 8. Pol. versus principium. quoniam vnus finis ciuitatis omnium manifestum est, quod disciplina vnam, & eandem necessesse est esse omnium: ex quo accipio, quod de rebus ordinatis directe ad vnum finem vna est scientia, sed omnia quae traduntur in theologia directe referuntur ad vnum finem, scilicet ad vitam æternam. Vnde Ioan. 20. Hæc autem scripta sunt, ut credatis: & ut credentes vitam habeatis: ergo theologia est

vna scientia. **Item** metaphysica, quæ est vna scientia tractat de omni ente vniuersaliter. Vnde dicit Phil. 4. met. secundum antiquam translationem, quod vnius scientie consideratio est de ente vniuersaliter. Et Auic. 1. met. suæ. c. 1. dicit, quod subiectum metaphysicæ est ens in quantum ens: ergo non obstante hoc, quod in sacra scriptura tractatur de omni ente, potest esse vna scientia.

Item secundum Phil. 1. Post. vna scientia est illa quæ ex principijs vnitis in natura vnius subiecti, considerat illius subiecti partes, & passionem: sed theologia ex principijs habetibus Deum pro subiecto, quæ principia sunt articuli fidei, considerat non partes Dei, quia partes non habet, sed Dei proprietates, & perfectiones, & effectus: ergo est vna scientia.

RESPONDEO, quod theologia est vna scientia, & ratio huius est: secundum enim quod dicit Phil. 4. meta. secundum antiquam translationem non est consideratio vnius scientie de rebus, quæ tamen dicuntur de vno: sed etiam consideratio de rebus quæ attribuuntur vni naturæ: istæ etiam dicuntur de vno quoquo modo. Ex hoc accipio, quod illa scientia est vna in qua omnia, quæ considerantur in ea, considerantur secundum aliquam comparationem ad aliquod vnum: sed omnia quæ determinantur in scientia, aut sunt principia, aut habent quandam habitudinem ad principium, sed theologia scientia virtualiter est in principijs: ergo cum in principijs prædicatum referatur ad subiectum principij, quia prædicatum compositio quædam habet ad subiectum; sequitur, quod omnia quæ determinantur in scientia, considerantur secundum aliquam habitudinem ad subiectum principiorum: illa ergo scientia in cuius principijs est vnum & idem subiectum est vna: sed in principijs sacre scripture, quæ sunt articuli fidei, est vnum & idem subiectum, scilicet, Deus.

Quod patet quia si de quolibet articulo, formes enunciationem, Deus erit subiectum in qualibet. Vnde si istum articulum, Carnis resurrectionem, facies enunciationem formatam, dices sic: Deus resuscitabit homines. Similiter si de isto articulo, Credo in Deum p. o. c. c. & terræ formes enunciationem, Deus erit subiectum in ea: dicendo, Deus est pater omnipotens creator celi, & terræ, & sic de alijs: ergo sequitur, quod theologia est vna scientia.

ADILLUD quod primo arguebatur in oppositum, quod ista scientia non est vnius generis subiecti, &c. dico, quod non omnia quæ traduntur in scientia sunt subiectum: immo quedam sunt subiecti partes, quedam passionem, quando est subiectum habens partes, & passionem proprie dictas: à simili, dico quod non omnia quæ considerantur in sacra scriptura sunt subiectum: sed quedam subiecti supposita ut tres personæ: quedam proprietates, quedam propriæ operationes, quedam effectus. Et hæc omnia ut dictum est in questione, competunt vni scientiæ, in quantum considerantur secundum com-

comparationem ad subiectum principiorum quod est vnum, scilicet Deus.

Ad secundum. Ad illud quod ar. 2. quod de rebus diuersis, diuersæ sunt scientiæ, &c. dico, quod hoc debet intelligi quando considerantur, non in relatione ad aliquid vnum, quod sit principiorum subiectum. Hoc autem non est sic: immo omnia quæ considerantur in sacra scriptura, considerantur secundum aliquam comparationem ad aliquid vnum, quod est principiorum istius scientiæ subiectum, scilicet Deum.

Ad tertium. Ad illud, quod arguebatur tertio, quod non habet vnitatem ex parte subiecti, &c. dico, quod immo subiectum est vnum, scilicet Deus: & habet etiam vnitatem ex parte forme: quia omnia quæ considerantur in hac scientia: & omnis modus considerandi sunt secundum habitudinem ad subiectum articuloꝝ fidei, quæ sunt principia huius scientiæ: quod subiectum vnum est. scilicet Deus.

Ad quartum. Ad illud quod arguebatur, quarto dico, quod argumentum fallit in duobus. Vno modo, quia ut dictum est superius, facta singularium personarum, non traduntur in sacra scriptura, quia illa sit de illis principaliter: sed introducuntur propter exemplum vite, sicut aliquando fit in morali philosophia, & et ad declarandum autoritatem eorum, per quos processit ad nos reuelatio diuina: vnitatem autem scientie, vel pluralitas, non debet considerari secundum ea, quæ incidentaliter traduntur in ea, sed secundum ea quæ principaliter in ea considerantur.

Deficit etiam arg. alio modo, quia philosophia naturalis, & moralis, non sunt diuersæ scientie: quia res morales, & naturales sunt res diuersæ tantum, sed quia moralis, & naturalis non considerant illas res secundum comparationem ad aliquid vnum subiectum, quia cum istæ res considerantur in comparatione ad aliquid vnum, siue vnum numero, quod est Deus: siue vnum quodam vnitatem analogice, sicut est ens, sic pertinere possunt ad vnam scientiam.

QVAESTIO IIII.

PRIMO queritur, vtrum theologia sit scientia speculatiua. Et videtur, quod sic, per Boc. qui 1. de tri. c. 2. diuidit speculatiuam scientiam in naturalem, mathematicam, & theologiam.

Secundo. Item practica est de operabilibus per nos. Hæc autem est de Deo, qui non cadit sub opere nostro: ergo non est practica, sed speculatiua.

Tertio. Item Ioã. 17. dicitur: Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te, &c. sed vita æterna est finis huius scientiæ. Vnde Io. 20. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, & ut credentes, vitam habeatis. Finis ergo huius scientiæ est speculatio, sed à fine denominari debet practica, vel speculatiua scientia: ergo est speculatiua.

Quarto. Item habitus principiorum huius scientie, est habitus speculatiuus, quia principia huius scientiæ, sunt articuli fidei: quorum habitus est

fides, quæ videtur esse habitus speculatiuus cum dicitur, quid credendum magis, quam quid agendum: ergo, &c.

CONTRA 2. met. dicitur, quod finis speculatiue est veritas, finis scientiæ operatiue est actio: sed finis huius scientiæ est operatio. Vnde Iaco. 1. Estote factores verbi, & non auditores tantum: ergo est practica.

Item in ea docetur iuste, & recte viuere, honeste conuersari, præcipiuntur virtutes, prohibentur vitia. hoc autem pertinet ad scientiam practica m.

Item theologia Dei diuiditur in nouam legem, & veterem: lex autem est scientia practica.

Item Greg. 2. moral. in principio dicit sic: Scriptura sacra metis oculis, quasi quoddam speculum opponitur, ut interna nostra facies in ipsa videatur: ibi etenim fæda, ibi pulchra nostra conspiciuntur, ibi sentimus quantum profecimus, ibi à profectu, quam longe distamus: narrat gesta virorum, & ad imitationem corda prouocat infirmorum: hæc autem videntur spectare ad scientiam practica m: ergo, &c.

RESPONDEO, quod hæc scientia, & si aliquo modo possit dici speculatiua, in quantum est de subiecto non operabili per nos, quod subiectum Deus est, ut postea declarabitur: & etiam practica in quantum multa tractantur in ea de operabilibus per nos: dico tamen, quod principaliter est practica, quam speculatiua, extendendo proximam: non tantummodo ad operationem exteriorem, sed et ad operationem voluntatis interioris: & ratio huius est: scientia non debet dici speculatiua simpliciter, quia non est de rebus operabilibus per nos tantum; nec scientia practica simpliciter, quia est de rebus operabilibus per nos tantum. hoc enim non faceret scientiam speculatiuam nisi secundum quid, nec scientiam practica m, nisi secundum quid: sed ideo dicitur scientia simpliciter speculatiua: quia est eorum quæ non sunt opera nostra, nec nostre dispositiones: & hoc propter scire, non propter operari. Vnde Auic. 1. met. c. 1. dicit sic: speculatiua sunt illæ in quibus querit perfici virtus anime speculatiua per acquisitionem intelligentie in effectu, per adeptionem scientie imaginatiue, & creditiue de rebus, quæ non sunt nostra opera, nec nostre dispositiones. In his ergo finis est certitudo scientiæ, & opinionis, & scientia simpliciter practica est eorum, quæ sunt nostra opera, vel nostre dispositiones: & hoc propter operationem. Vnde Auic. 1. met. suæ. c. 1. dicit, quod practicæ sunt illæ in quibus primum querit perfici virtus anime speculatiua per adeptionem scientie imaginatiue, & creditiue, de rebus quæ sunt nostra opera: ad hoc ut secundario proueniat perfectio virtutis practice in moribus: sic ergo duo considerantur in scientia pure speculatiua, scilicet materia, & finis: & sicut in scientia pure practica: nunc autem ita est, quod quis sacra scriptura principaliter tractet de rebus non operari-

bilibus per nos: tamen quia tam de istis, quam de illis tractat principaliter propter operationem, extendendo nomen operationis ad affectionem voluntatis interiorem: quam propter cognitionem: ideo omnibus computatis magis debet dici practica, quam speculativa. Finis enim non accidentaliter quem constituit intentio consideratis, sed essentialiter quem principaliter respicit scientia, quantum est ex parte sua, magis est considerandus, ad iudicandum scientiam speculativam, vel practicam, quam

Tex. cō-
ment. 2. materia. Vnde Phil. 2. Metaph. speculativam & practicam distinguit penes finem, dicens, quod theologiae finis est veritas, & practicae opus. q̄ autem magis sit propter operationem, quam propter cognitionem patet: & per ea quae in ea tractantur, & ex modo tractandi, quia ea quae ibi tractantur magis nata sunt excitare affectionem, quam illuminare cognitionem: quamvis nata sint utrumque facere: quia quae in ea tractantur principaliter de Deo, sunt maxime amabilia; & modus procedendi est exhortativus, ut plurimum, quia ut plurimum procedit, vel precipiendo, vel prohibendo, vel comminando, vel promissionibus alliciendo, vel exempla inducendo, vel veritatem modo placenti simpliciter narrando, quamvis interdum etiam procedat arguendo. Et sic patet, quod modus, ut plurimum maxime natus est excitare affectionem.

Ad primū. AD ILLUD, quod primo argumento in oppositum per Boetium dico, q̄ per theologiam intelligebat mathematicam, quae dicebatur theologia Philosophorum: & illa scientia speculativa est.

Ad secundum. Ad illud quod ar. secundo dico, q̄ quamvis haec scientia principaliter tractet de Deo, qui non est res operabilis per nos, quam de operabilibus per nos: tamen principaliter tractat de Deo propter dilectionem, quam propter cognitionem, quia ipse qui hanc scientiam inspiravit, plus acceptat a nobis diligere, quam cognoscere. & ideo voluit in hac scientia tradi illa potissima quae maxime nata sunt in cordibus nostris divinam excitare dilectionem: & etiam per modum maximae dilectionis excitativum: & sic vides, quod de materia speculabili potest esse consideratio sub tali ratione: & propter talem finem, q̄ scientia magis est practica, quam speculativa, sicut e contra de materia practica posset esse consideratio sub tali ratione, & per talem modum, & propter talem finem, quod magis esset scientia speculativa, quam practica.

Ad tertium. Ad illud quod ar. tertio dico, quod auctoritas Domini in Ioanne, intelligitur de cognitione in quantum dilectionem includit: quia illa cognitio quae est in vita aeterna, est cognitio perfecta. Et secundum quod dicit B. Aug. lib. 83. qq. q. 35. Nullum bonum perfecte noscitur, quod non perfecte amatur.

Ad quartum potest dici, quod fides magis est habitus practicus, quam speculativus extendendo praxim ad dilectionem. Vnde videmus, quod per fidem credimus, quae credimus non ut in credendo sistamus, sed ut credita diligamus: & per dilectionem tendamus in id quod credimus: & etiam fides est in intellectu, in quantum est mobilis a voluntate, quod habitui speculativo non competit.

Q V A E S T I O V.

IN T O quæritur utrum haec scientia sit alijs nobilior. Et videtur q̄ non: quia certitudo pertinet ad dignitatem scientiae: sed aliqua alia sunt certiores ista: quia de principijs earum non potest dubitari: ergo aliqua alia sunt nobiliores ista.

Item secundum q̄ potest trahi ex sententia Phil. 1. Phys. ad Philosophiam primam pertinet pbare principia naturalis philosophiae: sed ista non probat principia naturalis philosophiae: ergo non est prima: sed si non est prima, non est alijs nobilior.

Item illa scientia, quae non potest dici sapientia non est omnibus alijs dignior: quia sapientia est dignior scientia. Vnde Phil. 6. Ethic. c. 8. dicit, q̄ sapientia est caput scientiarum: sed ista scientia non potest vere dici sapientia: quia secundum q̄ dicit Phil. 1. Met. sapientia causa sui ipsius, & gratia sciendi: non gratia evenientium gratia: quia propter praxim ut in praecedenti quaestione declaratum est; ergo non est alijs dignior.

Item illa scientia quae est omnibus alijs nobilior est uniuersalis & prima: sed haec non est talis: quia non est de ente uniuersali, & primo quod est ens commune enti creato, & increato communitate analogica: sed est de Deo, ut ostenditur quaestione sequenti.

CONTRA Aug. 11. de ciu. Dei, c. 1. loquens de sacra Scriptura dicit sic: Super omnium gentium litteras omnia sibi genera ingeniorum humanorum diuina excellens auctoritate subiecit, ergo &c.

Item August. in 2. epist. ad Volusianum non multum post principium dicit sic: Tanta est christianarum profunditas literarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia vsque ad decrepitam senectutem maximo ocio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere: videtur ergo velle quod sit omnibus alijs profundior: sed talis est omnibus alijs dignior.

RESPONDEO q̄ ista scientia nobilior est omnibus alijs scientijs tam practicis, quam speculativis: excepta scientia Dei, & Beatorum. q̄ autem sit nobilior omnibus speculativis patet: quia vna scientia speculativa est alia dignior,

Ad quartum
Fides est magis habitus practicus, quam speculativus.

Ar. primo.

Secundo:

Text. cō-
men. 12.

Tertio:

C. 2.

Quarto.

In oppositum.

Theologia est nobilior omnibus alijs scientijs.

Tex. cō-
men. 1.

gnior: aut quia certior, aut quia de meliori, & mirabiliori subiecto secundum Phil. in 1. de anima. Haec autem scientia omnibus alijs est certior, quantum est ex parte sua, quia alia scientia suam habent certitudinem ex naturali lumine rationis humanae: quam circa conclusiones contingit deficere. Haec autem scientia habet certitudinem ex lumine diuinae scientiae, quae errare non potest, nec circa principia, nec circa conclusiones quascunq;. Est etiam de meliori, & mirabiliori subiecto, quia ut in seq. q. ostendetur, est de ipso Deo sub ratione qua ens summe perfectum, maxime quantum ad ea quae de ipso facultatem naturalis rationis transcendunt: si autem aliqua alia considerat de Deo, hoc est tantummodo quantum ad ea, quae de ipso possunt inuestigari lumine naturali. & est in quantum ipse Deus se habet secundum aliquam habitudinem rationis ad ens, q̄ analogice dicitur de creatore, & creaturis. sic enim Metaphysica tractat de Deo: quia est de ente secundum q̄ ens; secundum q̄ videtur velle Phil. 4. met. & Auic. 1. met. suæ. c. 1. & Deus est quoddam ens. sic ergo vides, q̄ ista scientia tractat de Deo sub ratione nobiliori, quam metaphysica: quia ens summe perfectum est nobilior ratio, quam ens in quantum ens: & etiam sub ratione mirabiliori: quia ea quae non sunt nata cognosci de Deo a creatura nisi per relationem: mirabilia sunt, quam ea quae possunt cognosci de Deo per inuestigationem in naturali lumine factam.

Tex. cō-
men. pr.

Est etiam ista scientia nobilior omnibus scientijs alijs practicis: quia scientiarum practicarum illa est dignior ad cuius finem finis alterius ordinatur: sicut civilis militari. Nam bonus exercitus ordinatur ad bonum ciuitatis: & ita finis scientiae militaris ordinatur ad finem scientiae civilis. Vnde Phil. 1. Eth. c. 1. dicit sic: Videmus autem & preciosissimas virtutes, id est, scientiarum sub hac existentibus: ut puta militarem, economicam, rhetoricam, finis autem sacrae Scripturae est aeterna felicitas, ad quam sicut ad finem vltimum ordinantur fines omnium scientiarum practicarum: est ergo dignior omnibus alijs, quapropter omnes aliae scientiae vocari possunt ancillae istius. Vnde de ista scientia potest exponi quod scribitur Prover. 9. Misit ancillas suas vocare ad arcem, id est, alias scientias.

Ad primū. AD ILLUD quod primo arguebatur in oppositum dico, q̄ ista scientia omnibus alijs scientijs certior est simpliciter, quamvis aliqua alia certiores sint secundum quid, s. per comparisonem ad debilitatem intellectus nostri: eo q̄ sicut dicit Phil. 2. met. Sicut nycticoracis oculi se habent ad lucem diei, sic & animae nostrae intellectus ad ea quae sunt omnium naturae manifestissima. Et sicut Phil. 1. Phys. nihil prohibet aliquid esse notius simpliciter, minus tamen notum quo ad nos. Certitudo autem, quae est certitudo simplici-

ter, reddit scientiam nobiliorem, quam certitudo quae est secundum quid. Hoc autem est quo ad nos.

Ad secundum arg. dicendum, q̄ haec scientia habet iudicare de omnibus alijs scientijs, & de principijs earum, eo q̄ considerat causam altissimam, & sub altissima ratione. Vnde quicquid in alijs scientijs inuenitur huic scientiae repugnans, iudicandum est esse falsum. Vnde Apost. 2. ad Cor. 10. in persona sui, & sanctorum Theologorum dicit: Consilia destruentem, & omnem altitudinem extolletem se aduersum scientiam Dei.

Per hanc etiam scientiam possunt probari aliarum scientiarum principia, eo modo quo probationem recipiunt: & multo excellentius, quam per quamcunque aliam scientiam. Vnde istud principium naturalis philosophiae, q̄ quantitas est aliud reale praedicamentum a praedicatione substantiae: nunquam ita efficaciter probari posset per metaphysicam, sicut per vnum de principijs huius scientiae, hoc est per vnum articulum fidei quo credimus in sacramento altaris, Quantitatem panis, sine substantia panis remanere, quae in corpus Domini nostri Iesu Christi transubstantiata est.

Ad tertium dicendum, q̄ ista scientia est sapientia. Vnde Deut. 4. de ipsa sapientia dicitur, Haec est vestra sapientia, & intellectus coram populis. Vnde & sibi conueniunt conditiones sapientiae, docet enim omnia scire ut contingit.

Item tractat de his, quae sunt valde difficulta homini ad cognoscendum.

Item est certissima simpliciter, ut ante dictum est.

Item considerat causam simpliciter altissimam, & sub ratione altissima.

Item est maxime sui gratia: quia non ordinatur ad res temporales, ut ad finem, sed directe ad aeternam felicitatem.

Item principalior est alijs scientijs, & aliae sunt subservientes ei.

Istas autem sex condiciones, ponit Phil. de sapientia 1. meta. Cum ergo dicebas in argumento q̄ sapientia est sui gratia, non intendebat Phil. excludere, quin sit propter felicitatem, quia secundum Auic. 1. meta. suæ. c. 3. omnes scientiae ordinantur ad aeternam felicitatem: sed ista magis de propinquo, & specialius: sed intendebat Phil. dicere, q̄ sapientia non est eligibilis principaliter propter temporalem utilitatem, nec propter istas operationes exteriores, sicut propter principalem finem; & ego non dico, q̄ ista scientia sit eligibilis propter res temporales, neq; propter istas operationes exteriores, sicut propter principalem finem, sed propter Dei cognitionem, & dilectionem.

Ad quartum dicendum, q̄ haec scientia est vniuersalis, & prima: quia est sicut de subiecto de ente simpliciter primo, q̄ est substantia increata. Et sicut dicit Phil. 6. met. scientia de substantia simpliciter prima, vniuersalis, & prima talis

Ad secundum.

Principia aliarum scientiarum possunt quodammodo probari per theologia.

Ad tertium. Theologia esse sapientiam per conditiones sapientiae.

C. 2. &c.

Ad quartum.

Tex. cō-
men. 1.

talis enim substantia, quamuis non sit vniuersalis in predicando: tamen est vniuersalis in causando, & in apprehendendo in se, superexcellenti modo perfectiones omnium entium. Vnde ad scientiam, quae est de tali substantia pertinet considerare de omni ente in operationem ad illam substantiam, & propter eam: & ideo quamuis metaphysica sit sicut de subiecto de ente secundum quod ens: non propter hoc est vniuersalior, nec prior quam ista: immo minus est vniuersalis, & posterior: quia non considerat nisi de ente considerabili in lumine naturali; hoc autem de ente considerabili lumine naturali, & supernaturali, quamuis principaliter de considerabili lumine supernaturali. prioritas etiam entis, secundum quod ens est prioritas secundum nostram rationem intelligendi: sed omne ens aliud ab ente, quod est subiectum in hac scientia, est realiter posterius eo.

Q V A E S T I O V I.

Dr. primo. **Text. cōmen. 70.** **S**EXTO quaeritur, vtrum Deus sit subiectum in hac scientia. Et videtur quod non; quia secundum Phil. 2. Phys. materia non coincidit cum efficiente, neque cum forma, neque cum fine: sed Deus est causa efficiens principalis huius scientiae, & finis eius. Vnde Eccl. 43. consummatio sermo nū ipse est: ergo non est subiectum in hac scientia.

Secundo. **Text. cōmen. 1.** Item secundum Phil. 1. Post. de subiecto oportet praecognoscere quid est, & quia est, sed secundum Dam. li. 2. c. 4. de Deo dicere, quid est secundum subiectum, impossibile est.

Tertio. **Text. cōmen. 2.** Item nulla scientia inquirat esse sui subiecti, sed supponit per auctoritatem ante allegatam de 1. Post. sed in hac scientia inquiratur an Deus sit; quia secundum Auic. 1. meta. sup. c. 1. esse Dei inquiri debet in aliqua scientia, & non est alia in qua ita debeat inquiri vel possit, cum sit altissima: ergo Deus non est subiectum in ea.

Quarto. **Text. cōmen. 12.** Item secundum Phil. 3. meta. de singulari non est scientia, sed Deus est quid singulare: ergo de ipso nulla potest esse scientia.

Quinto. Item Hug. in prologo super angelicam hierar. dicit, quod opera restorationis sunt materia diuinarum scripturarum. & etiam quedam gloria in princ. Psalt. dicit, quod materia theologiae est totus Christus, scilicet, sponsus, & sponsa. Et August. 1. de Doct. Christ. parum post principium videtur velle, quod theologia sit de rebus, & signis: quae si vera sunt, Deus non est subiectum in hac scientia.

Item vt supradictum est, ista scientia magis est practica, quam speculatiua, extendendo proximam ad operationem voluntatis interiorem: sed si Deus esset subiectum in ea, magis esset speculatiua, quam practica: quia Deus non dependet ex opere nostro: ergo cum finis scientiae proximus sit, cognitio subiecti scientiae esset speculatiua, non tantummodo ratione subiecti, sed etiam ratione finis: & ita speculatiua simpliciter.

CONTRA Boet. 2. de tri. c. 1. dicit, quod theologia est abstracta sine motu, atque separabilis, nam Dei substantia, & materia, & motu caret: ergo videtur velle, quod Deus sit subiectum in hac scientia.

Item sicut se habet habitus ad obiectum: ita videtur se habere scientia ad subiectum: sed illud assignatur per se obiectum alicuius habitus, sub cuius ratione, omnia quae cadunt sub illo habitu referuntur ad ipsum habitum: quapropter dicimus, quod per se obiectum charitatis est ipse Deus: quia quicquid charitas diligit, diligit propter Deum: ergo similiter illud est subiectum in scientia, ratione cuius tractantur omnia, de quibus illa scientia considerat: sed omnia quae considerantur, in sacra scriptura considerantur. aut in quantum comprehenduntur infra diuinam perfectionem, aut in quantum sunt Dei effectus: ergo Deus est subiectum in theologia.

Item theologia dicitur a theos, quod est Deus, & logos, quod est sermo: quasi sermo de Deo: Deus ergo est subiectum in ea.

RESPONDEO, quod Deus est subiectum in hac scientia: quamuis principaliter consideret illud, quod de ipso non est cognoscibile per naturalis rationis inuestigationem; & hoc declaro sic: secundum enim quod potest trahi ex dictis Phil. 1. Post. illud est subiectum in scientia cuius per se proprietates considerat. Sed sacra scriptura considerat per se Dei proprietates, & Dei operationes: ergo Deus est subiectum in ea. Minor declaratur sic. in sacra enim scriptura agitur de Deo secundum rationem suam naturalis perfectionis, & in quantum eius perfectio relucet in operibus conditionis, & administrationis, & restorationis, & sanctificationis, & retributionis. Ad quae sex possunt reduci omnia, quae considerantur in sacra scriptura, quia intra diuinam perfectionem comprehenduntur attributa diuinam essentiae, personarum emanationes, & personarum proprietates. In operibus conditionis comprehenduntur creatio creatorum, distinctio, & distinctorum ordinatio.

In operibus restorationis etiam multa opera comprehenduntur: quia figurata fuit in veteris legis, & sacramentorum veterum institutione, initiata in filij Dei incarnatione, promota in nouae legis datione, completa in Christi passione, paucis hominibus manifestata in resurrectione, & aliquibus Angelis in ascensione, & toti mundo in euangelij per discipulos praedicatione: quia, vt dicit Psalm. In omnem terram exiuit sonus eorum.

In operibus etiam sanctificationis intelligo virtutum infusionem, & sacramentorum nouae legis susceptionem.

In operibus etiam retributionis continetur tanquam praemia extremi iudicij examinatio: continetur etiam ibi reprobatorum damnatio: sed principaliter electorum glorificatio, & sic

In oppositum
Responsio. Dominum esse subiectum theologiae.

Text. cōmen. 4.

Dr. primo.
Text. cōmen. 70.
Secundo.
Text. cōmen. 1.
Tertio.
Text. cōmen. 2.
Quarto.
Text. cōmen. 12.
Quinto.

ostensum est, quo omnia quae considerantur in sacra scriptura, aut spectant ad Dei intrinsicam perfectionem, aut ad refulgentiam suae perfectionis per multiplicem eius operationem: quia per quandam appropriationem, potentia maxime relucet in creatione, sapientia in administratione, misericordia in restoratione, & sanctificatione, iustitia in reprobatorum damnatione, & bonitatis affluentia, maxime in electorum glorificatione. Hoc idem etiam declaro per rationem aliam sic: tota scientia virtualiter est in principijs: sed articuli fidei sunt principia huius scientiae: ergo tota ista scientia virtualiter est in articulis fidei. Illud ergo quod est subiectum articulo, est subiectum huius scientiae: sed Deus est subiectum articulo fidei: quod patet, quia si de singulari articulo formes enunciationes, Deus erit subiectum in qualibet illarum, v.g. si de primo articulo quem apposuit Petrus in symbolo, qui est: Credo in Deum patrem, creatoris, & terrae: formes enunciationem, Deus erit subiectum in ea, dicendo, Deus est pater omnipotens, creator caeli, & terrae. Similiter de secundo articulo quem apposuit Ioannes, qui est, In Iesum Christum filium eius unigenitum, si fiet enunciatio, Deus erit subiectum in ea, dicendo, Deus est filius, &c. Et similiter de alijs articulis: patet ergo quod Deus est subiectum in hac scientia.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod materia non coincidit cum fine, & c. dico, quod debet intelligi de materia, quae est subiectum transmutationis: quia talis materia dicitur quod possibile ordinatum ad finem, de subiecto autem considerationis non habet veritatem: tale autem est subiectum scientiae: & ideo non est inconueniens, immo valde conueniens, quod Deus sit subiectum, & finis huius scientiae.

AD SECUNDUM cum dicitur, quod de subiecto oportet cognoscere quid est, & c. dico, quod illud intelligendum est, de quid est, quod dicitur per nomen: de Deo autem scimus, quid est, quod dicitur per nomen: quia quamuis nesciamus perfecte quid est Deus: scimus tamen aliquo modo in generali, quid Deus est per suas operationes, & sicut ipsum cognoscimus, sic nominamus. Vnde dicitur, Deus tanquam fouens vniuersa, vel tanquam malitiam consumens, vel tanquam considerans omnia. Vnde Dam. 1. lib. cap. 9. dicit sic: Theos. i. Deus, dicitur ab eo, quod est thein. i. fouere vniuersa, vel ab ethin. i. ardere; Deus enim consumens omnem malitiam est, vel a theaste, id est, considerando omnia.

AD TERTIUM cum dicitur, quod in hac scientia inquiratur an Deus sit: dico, quod falsum est, sed supponitur: sed aliqua specialia de Deo inquiruntur, quae per articulos fidei declarantur: Deum autem esse quantum ad generalissimas conditiones nobis per se notum est, vt postea declarabitur: & ideo quo ad hoc in aliqua scientia non debuit inquiri: quantum autem ad aliquas speciales condiciones non nobis per se notas,

quae in hac scientia supponuntur, etiam inquiri non debuit, neque in hac scientia, neque in alia: quia haec tradita sunt in hac scientia, per scientiam Dei cui per se nota sunt.

AD QUARTUM cum dicitur, quod de singulari non est scientia: dico, quod intelligendum est de singulari corruptibili, sed de singulari incorruptibili, bene potest esse scientia. Deus autem est singulariter incorruptibilis: vnde non obstante sua singularitate de ipso potest esse scientia, maxime cum sit singulare intellectuale.

AD QUINTUM cum dicitur, per auctoritatem Hug. & glo. & Aug. dico, quod differt dicere materiam scientiae, & subiectum scientiae: materia enim scientiae dici potest omnia illa quae tractantur in illa scientia: sed subiectum scientiae, dicitur illud, quod actu importat illam formalem rationem, sub qua considerantur omnia, quae tractantur in scientia: & quia in sacra scriptura, Deus est huiusmodi: ideo Deus est subiectum in ea, quia tamen in ea tractat de operibus restorationis, & de Christo, & de Ecclesia, & de rebus, & de signis: ideo opera restorationis, possunt dici materia huius scientiae: sicut dicit Hug. & sponus, & sponsa in glo. praallegata: & res, & signa secundum praallegatam auctoritatem Aug. nec mireris si facio differentiam inter subiectum scientiae, & materiam, cum et in naturalibus magna sit differentia inter materiam, & subiectum. Vnde Auic. 7. meta. c. 1. vult quod subiectum est aliquid actu existens per se, materia vero non: vnde subiectum tantummodo est in potentia ad formam accidentalem: materia vero est in potentia ad formam substantialem: & mediante substantiali ad accidentalem. Ita dico, quod subiectum scientiae est quod primo consideratur a scientia; materia vero est illud quod cadit sub consideratione scientiae per subiectum.

AD SEXTUM cum dicitur, quod ista scientia magis est speculatiua, quam practica, & c. dico, quod falsum est, quia ad hoc, quod scientia sit practica extendendo proximam ad operationem voluntatis interiorem, non oportet quod sit principaliter de re operabili per nos: sed sufficit, quod sit de subiecto principaliter sub illa ratione qua est motiuum ipsius voluntatis ad ordinatam dilectionem: Deus autem sub ratione qua summe bonus, est huiusmodi: quia in quantum lux, & veritas, & summe ens, est cognoscibilis: sub ratione autem qua summe bonus, est maxime amabilis: in hac autem scientia, & si tractetur de Dei veritate: & ideo ista scientia, sit speculatiua: principaliter tamen est practica extendendo proximam ad operationem voluntatis interiorem.

Q V A E S T I O V I I.

PRIMO quaeritur, vtrum modus procedendi in sacra scriptura sit argumentatiuus. Et vtrum, quod non. Dicit enim Greg. in quadam hom. super illud Ioan. 20. Cum esset sero die illo, & c. quod fides expe-

Ad quartum
De singulari incorruptibili est scientia.
Ad quintum
Materia scientiae, & subiectum scientiae differunt.

Ad sextum.

Ar. primo.

non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum: ergo argumentari per rationem, efficit contra finem huius scientiæ, vt videtur.

Secundo.

Item hæc scientia habita est per reuelationem. talis autem scientia non videtur procedere per argumentationem: ergo &c.

In oppositum.

CONTRA. Apost. ad Tit. I. dicit sic. amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere.

Item beatus Petrus in prima canonica sua. c. 3. dicit sic. Dominum Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni posceti vos rationem, de ea, que in nobis est fide, & spe: videtur ergo quod modus in sacra scriptura sit ratiocinarius.

Responsio. Adplex modus procedendi in sacra scriptura.

RESPONDEO quod modus procedendi in sacra Scriptura propter sui amplitudinem est multiplex: alicubi enim procedit præcipiēdo, alicubi prohibēdo, alicubi comminando, alicubi promissionibus eliciendo, alibi exemplum inducēdo, alibi veritatem de Deo, & de eius effectibus simpliciter narrando, alicubi arguendo: non tamen arguit ad probandum sua principia quæ sūt articuli fidei, sed ex his arguit ad probandū alia, nisi cum probat aliquādo vnum articulum per alium. Vnde Apostolus 1. ad Corinth. cap. 15. ex Resurrectione Christi procedit ad probandum communem resurrectionem. Iste tamen multiplex modus procedendi non derogat vnitati huius scientiæ, eo quod omnes isti modi principaliter diuinam respiciunt inspirationem.

Ad primum.

AD PRIMUM cum dicitur, quod fides non habet meritum &c. Dico quod illa argumentatio quæ procedit ex articulis fidei non euacuat meritum fidei, nec minuit, quia talis ratiocinatio est in virtute luminis fidei. Vnde de tali argumentatione non debet intelligi auctoritas Gregor. sed de ratione quæ procedit ex principijs cognitis in lumine naturali. talis enim euacuat meritum fidei, cum sibi homo principaliter innititur.

Ad secundum.

Per hoc patet quomodo debeat responderi ad secundum: scientiæ enim habitæ per reuelationem non repugnat modus procedendi argumentatiuus: arguendo ex principijs creditis in virtute luminis supernaturalis.

QVAESTIO VIII.

Libri se habere ad scientiam aliquam dupliciter.

CTAVO quæritur sine argumentis, quomodo liber iste se habet ad theologia. Respondeo, quod vno modo se habet liber ad aliquam scientiam, sicut continens ordinatam expositionem literæ, & sententiæ illius libri in quo continetur ipsa scientia principaliter, & sic se habet commentum metaphysicæ ad metaphysicam & postillæ super Bibliam ad sacrâ scripturam. Alio modo tanquam continens expositionem sententiæ, non serio tamen exponēdo litteram il-

lius libri, vel illorū in quo, vel in quibus principaliter tradit scientia, & sic se habent multa originabilia sanctorū ad scientiam theologiæ.

Alio modo sicut continens scientiam subalternatā illi scientiæ, sic se habet liber musicæ ad scientiam arithmeticæ, aut in quantum continens scientiā subalternatam aliam scientiam, sic se habet liber arithmeticæ ad scientiam musicæ. Alio modo sicut continens ordinatam exceptionem quorundam auctoritatū magis vtilium illius libri, vel illorum in quo vel in quibus traditur scientia, sic liber concordantiarum extractarum de Biblia se habet ad scientiam theologiæ.

Alio modo, sicut continens expositionem auctoritatum magis vtiliū illorum librorum qui facti sunt ad explanationem alicuius scientiæ, & sic se habet liber sententiarum ad originabilia sanctorum. Alio modo sicut ordinata congregatio multarū quæstionum vtilium. Ad maiorem intelligentiam, & explanationem sententiæ, quarum solutiones rationibus, & auctoritatibus confirmatæ sunt, & sic liber sententiarum se habet ad scientiam theologiæ, & ideo in eo non debet assignari aliud subiectum, quam subiectum theologiæ, sicut non diceret aliud esse subiectū libri physicorum & quæstionum quæ factæ sunt super illum librū ad intelligentiam illorum quæ tractantur in illo libro, nisi forte velles ibi assignare aliquam differētiā secundum rationem, secundum proportionem ad modos tractandi.

QVAESTIO IX.

NONO quæritur vtrum modus procedendi in hoc libro & in sacra scriptura sit vniformis, vel diuersus. Respondeo, quod non est penitus vniformis, nec penitus diuersus, magis tamen diuersus quam vniformis, & hoc patet quia modus procedendi in hoc libro est tantummodo argumentatiuus, & inquisitiuus tam per rationes quam per auctoritates: modus autem procedendi in sacra scriptura non est tantum argumentatiuus, sed est ibi multiplex alius modus vt patuit in alia quæstione.

Modus procedendi in hoc libro est difformis a modo procedendi in sacra scriptura.

Præterea cum sacra scriptura procedit argumentando, non procedit ad probandum sua principia, nisi cum quandoque probatur vnū per aliud vt in alia quæstione ostensum est. In hoc autē libro articuli fidei ponuntur in quæstione & probantur per auctoritates, & persuasiones, & per validas rationes a posteriori sumptas.

Itē vbi sacra scriptura arguendo procedit, facit argumenta subtiliora, efficaciora, profundiora quam sint argumenta huius libri. vnde propter profunditatem argumentorū non æstimamus sacram scripturam quandoque arguere vbi arguit. Vnde Hieronymus in epistola ad Paulinum de omnibus diuinæ historiæ libris. c. 7. dicit de libro Iob, quod omnes leges

leges dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat: non est tamen penitus diuersus iste modus ab illo in hoc, quod aliquo modo imitatur modus procedendi sacre scripturæ argumentarium: quamuis non attingat: & sic patet, quod magis est diuersus ab illo modo, quo procedit sacra scriptura, quam idem.

MAGISTRI SENTENTIARVM Liber Primus incipit.

Prologus boni sanctæ catholicæ veritatis.

Rationes mouentes Magistrum ad aggrediēdū opus ex approbatione, & amore. Ratio detrahens laboris immensitas, & propria infirmitas. Ratio compellens, zelus domus Dei.

VPIENTES aliquid de penuria ac tenuitate nostra cum pauperula in gazaphilacium Domini mittere, ardua scandere; opus vltra vires nostras agere præsumpsimus: consummationis fiduciam laborisque mercedem in Samaritano statuente: qui prolatis in curationem seminiui duobus denarijs, supererogati cuncta reddere professus est. Delectat nos veritas pollicentis, sed terret immensitas laboris. Desiderium hortatur perficiendi, sed debortatur infirmitas desciendi: quam vincit zelus domus Dei. Quo inardescentes, fidem nostram aduersus errores carnalium, atque animalium hominū Davidicæ turris clypeis munire; vel potius munitam ostendere, ac theologicarum inquisitionū abdita aperire. nec non & sacramentorum ecclesiasticorum pro modulo intelligentiæ nostræ notitiam tradere studuimus. non valentes studiosorū fratrum votis iure resistere. eorum in Christo laudabilibus studijs lingua ac stilo nos seruire flagitantium. quas bigas in nobis agitat Christi charitas. Quamuis non ambigamus omnem humani eloquij sermonem calumnie, atque contradictioni emulorum semper fuisse obnoxium. Quia dissentientibus voluntatum moribus dissentiens quoque sit animorū sensus, vt cum oē dictum veri ratione perfectum sit: tamen dū aliud alijs, aut uidetur, aut complacet: veritati vel non intellectæ, vel offendenti, impietatis error obnitatur, ac voluntatis inuidia resulter, quam Deus sæculi huius operatur in illis dissidentia filijs: qui non rationi voluntatem subiiciunt: nec doctrinæ studium impendunt: sed his quæ somniantur sapientiæ verba coaptare nituntur, non veri sed placiti rationem sectantes. Quos iniqua voluntas non ad intelligentiam veritatis, sed ad defensionem placentium incitat: non desiderantes doceri veritatem, sed ab ea ad fabulas conuertentes auditū. Quorum professio est magis placita, quam docenda conquirere, nec docenda desiderare, sed desideratis doctrinam coaptare. habent rationem sapientiæ in superstitio, quia fidei defectiōem sequitur hypocrisis mendax: vt sit vel in verbis pietas, quam amiserit conscientia: ipsamque simulatam pietatem omnium verborum mendacio impiam reddunt, false doctrinæ

na institutis, fidei sanctitatem corrumpere molientes. auriumque pruriginem sub nouello sui desiderij dogmate alijs ingerentes. qui contentioni studentes, contra veritatem sine federe bellant. Inter veri nanque assertionem, & placiti defensionem, pertinax pugna est, dum se, & veritas tenet, & se voluntas erroris tuetur. Horum igitur Deo odibilem Ecclesiā euertere, atque ora oppilare, ne virus nequitie in alios effunderet, & lucernā veritatis in candelabro exaltare volentes, in labore multo ac sudore: hoc volumus Deo præstante compegimus. ex testimonijs veritatis in aeternum fundatis, in quatuor libris distinctum. In quo maiorum extra doctrinamque reperies: in quo per dominicæ fidei sinceram professionem: vitæ peræ doctrinæ fraudulentiam prodidimus, aditum demonstrandæ veritatis complexi, nec periculo impie professionis inserti, temperato inter vtrumque moderamine vrentes. Sicuti vero parum vox nostra insonuit, non à paternis discessit limitibus. Non igitur debet hic labor cuiquam pigro, vel multum docto uideri superfluous, cum multis impigris, multisque indolis, inter quos etiam mihi sit necessarius, breui uoluntate complicitans patrum sententias, appositis eorum testimonijs, ut non sit necesse querenti, librorum numerositatem euoluere. cui breuitas, quod queritur, offert sine labore. In hoc autē tractatu, non solum piū lectorem, sed etiam liberum correctorē desidero; maxime vbi profunda versatur veritatis quæstio, quæ vtiā tot haberet inuētores, quot habet contradictores. Vt autem quod queritur facilius occurrat, titulos quibus singulorum librorum capitula distinguuntur, præmisimus.

Rationes mouentes discipulos ad audiendum, & cum hoc ostēdit opus suū esse autenticum.

Offendit opus suū esse compendiosum.

PROLOGVS.

VPIENTES aliquid de penuria &c. Hic liber primaria &c. Hic liber primaria sui diuisione diuidit in partes 3. Quia primo præmittitur prologus. Secundo tractatus: ibi. (Veteris ac nouæ legis.) Tertio recapitulatio aliqualis in fine quarti libri: ibi. (Hic de pedibus sedentis.)

Diuisio totius operis.

Prima pars quæ continet prologum diuiditur in tres partes. Primo enim intendit reddere auditorem intentum. Secundo docilem: ibi. (Horum igitur, & Deo odibilem ecclesiam.) Tertio beneuolum: ibi. (Non igitur debet hic labor.) Et in hoc procedit ordinate, quia secundum Boetium in libro de disciplina scholarium. cap. 6. debet discipuli subiectio in tribus consistere. In attentione: beneuolentia: & docilitate: vt sit docilis ingenio: attentus exercitio: beneuolus animo. Attētus in quantum ad audiendum: docilis ad intelligendum: beneuolus ad retinendum.

Diuisio prologi.

Prima diuiditur in tres partes secundum tria quæ reddunt auditorem attentum. Quorum vnum est materiæ arduitas: quod tangit cum dicit (Cupientes &c.) Secundum est doctoris intelligentia. Et hoc tangit ibi. (Desiderium

derium hortatur proficiēdi.) Tertium est impugnantium malitia : quam tangit ibi. (Quāuis non ambigamus.)

Prima in duas. Primo enim tangitur arduitas operis aggrediendi . Secundo fiducia consummandi : ibi . (Consummationis fiduciam .)

Illā pars in qua tangitur doctoris diligentia, quæ ibi incipit . (Desiderium, &c.) Diuiditur in partes duas : secundum duos quæ reddunt doctorem diligentem . Vnum est zelus Ecclesiæ . Aliud est instantia supplicationis fraternæ, quæ tangitur ibi . (Non valentes studiorum fratrum .)

Illā pars in qua tangitur impugnantium malitia, quæ ibi incipit, (Quamuis non ambigamus .) diuiditur in partes duas, quia primo notat eorum malitiam, quantum ad impugnationem veritatis . Secundo, quantum ad doctrinam falsitatis, ibi . (Quorum professio .) Tunc sequitur illa pars, in qua intendit reddere auditorem docilem ad intelligendum, quæ ibi incipit . (Horum igitur, &c.) Et diuiditur in partes duas : secundum duos, quæ disponunt auditorem ad hoc ut sit docilis ad intelligendum, scilicet doctrinæ euidens utilitas, quod primo tangit . Secundo, doctrinæ certa veritas, quam tangit ibi . (Ex testimonijs veritatis in æternum fundatis .) Tunc sequitur illa pars, in qua intendit reddere auditorem beneuolum, quæ ibi incipit . (Non igitur debet .) Et diuiditur in duas partes, secundum duos quæ reddunt auditorem beneuolum, scilicet operis bonitas contra superfluitatem, & doctoris humilitas, cōtra proprii iudicij pertinacitatem : quam humilitatem, tangit ibi . (In hoc autem tractatu .)

Quæ se quæ vntur valent ad expositionem litteræ . (De penuria ac tenuitate,) non sra penuria dicit defectum substantiæ exterioris : tenuitas vero defectum substantiæ interioris : & ideo hæc (penuria) trāsmittitur ad significandum defectum scientiæ acquisitæ . (Tenuitas) autem ad significandū defectum naturalis intelligentiæ . (Gazophylacium .) Locus est in quo ponitur pecunia, & dicitur à gaza, quæ est pecunia, & phylax, quæ est feruare . Dicitur autem à quibusdam, quod corbona erat locus in quo reponerentur donaria sacerdotum . musach erat archa, in qua reponerentur donaria Regum, & Principum . Gazophylacium erat archa in qua reponerentur donaria trāseuntium . (Ardua scandere .) scilicet triplici gradu relinquendo species sensibiliū, phātasīā imaginabiliū, repugnantiam rationum naturalium . (Opus ultra vires nostri .) nisi Deus specialiter adiuuaret . (Præsumptio bona, & mala .) non præsumptione arrogantia de seipso, quæ mala est, sed accipiēdo præsumptionem pro quadam speciali confidentia de Dei adiutorio, & hæc bona est . (In Samaritano .)

Penuria.

Tenuitas differunt.

Gazophylacium.

Corbona.

Musach quomodo differunt.

Præsumptio bona & mala.

id est, Christo significato per Samaritanum . (Semiuiui .) id est generis humani per peccatum primi parentis grauius in naturalibus vulnerati . (Duobus denarijs .) id est, veteri & nouo Testamento . (Supereroganti .) Contra Apocalypf. ultimo . Si quis appouerit ad hoc, apponet Deus super illum plagas .

Dubium.

Solutio, non debet apponi dissimile, vel repugnans, sed potest apponi verum ad illius veri explanationem : & forte illud proprie, non esset apponere, sed implicitum explicare, & manifestare . Quia verum valens ad expositionem sacræ scripturæ, in ipsa implicite, & virtualiter continetur . (Professus est .) id est promissit . (Zelo domus Dei .) non secundum quod excludit consortium bonū, sed malum . (Carnalium .) qui carnaliter de Deo sentiūt . scilicet, quod habeat membra carnea . (Atque animalium,) qui de Deo sentiunt ad modum animæ, scilicet, quod habeat affectiones animales . (Dauidicæ turris .) id est, sacræ scripturæ, cuius fundamentum est sensus litteralis, super quem surgit moralis, inde allegoricus, & in summo anagogicus . (Clypeus .) id est rationibus, & exemplis, & auctoritatibus sanctorum . (Bigas .) id est linguam, & stilū, quia sicut biga solet moueri à duobus equis : sic lingua, & stilus à dilectione Dei, & proximi . (Agitat Christi charitas .)

Solutio.

CONTRA Ecclesi. 9. nescit homo vtrum amore, aut odio dignus sit .

Dubium.

Solutio, & si nesciatur in hac vita sub certitudine, nisi per reuelationem ; scitur tamen aliquo modo per coniecturam : sed hoc non est proprie scire, sed probabiliter opinari . (Calumniæ .) Calumniator est falsi criminis accusator . (Obnoxium .) id est debitum, vel subiectum . (Dissentiens quoque fit animorum consensus .) quia voluntas multum trahit iudicium . (Veritati autem non intellexit .) sicut tripliciter impeditur visus ne videat : aut propter impedimentum in organo, aut propter auersionem ab obiecto, aut propter defectum luminis : sic veritas non intelligitur, quandoque propter defectum ex parte virtutis cognitiuæ, vel propter auersionem ab ipsa veritate, aut quia aliquando peccatis hominis exigentibus, diminuitur in intellectu hominis influenza lucis increatæ . (vel offendent .)

Solutio.

Veritas quare non intelligitur aliquando.

CONTRA primo metaph. Omnes homines natura scire desiderant, sed nihil scitur nisi verum : ergo omnes homines naturaliter amant veritatem .

In princip.

RESPONDEO, Veritas nullo modo potest odiri per se, hoc est, sub ratione qua veritas, quia veritas ita se habet ad intellectum, quod perfectio intellectus consistit in cognitione veritatis . Vnde veritas est bonum ipsius intellectus . Omnis autem res naturaliter appetit suam perfectionem . Veritas tamen potest

Veritas licet per se non possit odiri bene potest, per accidens .

potest odiri per accidens, scilicet sub ratione qua puniens, vel redarguens . Vnde August. 10. confess. quasi in medio, dicit de malis . amant veritatem lucentē, oderunt redarguentem : sic debet intelligi auctoritas beati Augustini in quadam homelia, super illud Marci 6. Misit Herodes, ac tenuit Ioannem ; vbi dicit sic : Cum sanctum Euangelium legeretur, Crudele spectaculum ante oculos nostros constitutum est, caput sancti Ioannis in disco ferulis missum crudelitatis, propter odium veritatis . (Obnitatur .) id est contradicat . (habent rationem sapientiæ in superstitione .) id est, per apparentiam religionis, quam prætendunt in quadam superflua obseruatione, videntur verbis sapientiæ adhærentes . (Hypocritis mendax .) quia aliud prætendit, & aliud intendit . (Omnium verborum mendacium .) vel à falsitate signi, vel à falsitate intentionis . (Pruriginem .) id est, feruorem ad audiendum . (Opilare .) id est obturare, vel claudere . (vipereæ doctrinæ .) id est hæreticæ . (Liberum correctorem .) qui scilicet solo amore corrigendi, non inuidia reprehendat . Vnde dicit quidam : errorem meum libenter audio, sed ab eo qui recitat non libenter . Amicus enim ille est, qui quærit abolere vitium, non insultare vitioso .

Cumque his intenderit Theologorum speculatio studiosa, atque modesta ; diuinam scripturam formam præscriptam, in doctrina tenere aduertet . De his ergo nobis aditum ad res diuinas, aliquatenus intelligendas Deo duce aperire volentibus : differendum est ; & primum de rebus, postea de signis disseremus .

De rebus communiter agit .

ID ERGO in rebus considerandum est, ut in August. eodem Augustinus ait, quod res aliæ sunt quibus fruendum est, aliæ quibus vtendum est, aliæ quæ fruuntur, & vtuntur . Illæ quibus fruendum est, nos beatos faciunt . Istis quibus vtendum est, tendentes ad beatitudinem adiuuamur, & quasi admiculamur, vt ad illas res, quæ nos beatos faciunt peruenire, eisque inhaerere possimus .

Res vero quæ fruuntur, & vtuntur, nos sumus ; De rebus, quasi inter vtræque constituti, & Angeli, & sancti . Frui autem est amore alicui rei inhaerere propter seipsam . Vti vero id quod in vsu venerit referre, ad obtinendum illud quo fruendum est ; alias abuti est non vti . Nam vsus illicitus, abusus, vel abusio nominari debet .

Res igitur quibus fruendum est, sunt Pater, & Filius, & Spiritus sanctus . Eadem tamen Trinitas, quadam summa res est, communisque omnibus fruentibus ea . si tamen res dici debet, & non rerum omnium causa : si tamen & causa . Non enim facile potest inueniri nomen, quod tantæ excellentiæ conueniat, nisi quod melius dicitur trinitas hæc, vnus Deus . Res autem quibus vtendum est, mundus est, & in eo creata . Vnde August.

De rebus quibus fruendum est.

August.

Augustinus in eodem : Vtendum est hoc mundo non fruendum, vt inuisibilia Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciantur, id est, vt de temporalibus æterna capiantur . Item in eodem . In omnibus rebus illæ tantum sunt, quibus fruendum est, quæ æterna, & incommutabiles sunt . Ceteris autem vtendum est, vt ad illarum perfruitionem perueniatur . Idem Augustinus in libro 10. de Trinitate ; fruimur cognitio, in quibus ipsis propter se voluntas delectata conquiscit . Vtimur vero eis, quæ ad aliud referimus quo fruendum est .

De rebus quibus vti dnm est.

August.

Item quid intersit inter frui, & vti aliter, quam supra .

NOTANDUM vero, quod idem Augustinus in libro decimo de Trinitate ; aliter, quam supra accipiens vti, & frui, sic dicit : Vti est assumere aliquid in facultatem voluntatis . Frui autem est vti cum gaudio, non adhuc spei, sed iam rei . Ideoque omnis qui fruatur, vtiur ; assumit enim aliquid in facultatem voluntatis cum sine delectationis, non autem omnis, qui vtiur, & fruatur : si id quod in facultatem voluntatis assumit, non propter ipsum, sed propter aliud appetit . Et attende, quia videtur Augustinus dicere illos frui tantum, qui in re gaudent, non iam

August.

De misterio Trinitatis.

DISTINCTIO I.

VERIS AC NOVAE legis continentiam diligenti indagine etiam, atque etiam considerantibus, nobis præuia Dei gratia innotuit, sacræ pagine tractatum circa res, vel signa præcipue versari . Vt enim egregius doctor Augustinus, ait in libro de Doctrina Christiana . Omnis doctrina vel rerum est, vel signorum . Sed res etiam per signa discuntur . Proprie autem hic res appellantur, quæ non ad significandum aliquid adhibentur . Signa vero, quorum vsus est in significando . Eorum autem, aliqua sunt, quorum omnis vsus est in significando, non in iustificando, id est, quibus non vtimur, nisi aliquid significandi gratia, vt aliqua sacramenta legalia . Alia quæ non significant, sed conferunt, quod intus adiuuet, sicut euangelica sacramenta . Ex quo aperte intelligitur, quæ hic appellentur signa : res illæ videlicet, quæ ad significandum aliquid adhibentur . Omne igitur signum, etiam res aliqua est . Quod enim nullæ res est, vt in eodem Augustinus ait, Omnino nihil est . Non autem e conuerso, omnis res, signum est : quia non adhibetur ad significandum aliquid .

August.

Item quid intersit inter frui, & vti aliter, quam supra .

NOTANDUM vero, quod idem Augustinus in libro decimo de Trinitate ; aliter, quam supra accipiens vti, & frui, sic dicit : Vti est assumere aliquid in facultatem voluntatis . Frui autem est vti cum gaudio, non adhuc spei, sed iam rei . Ideoque omnis qui fruatur, vtiur ; assumit enim aliquid in facultatem voluntatis cum sine delectationis, non autem omnis, qui vtiur, & fruatur : si id quod in facultatem voluntatis assumit, non propter ipsum, sed propter aliud appetit . Et attende, quia videtur Augustinus dicere illos frui tantum, qui in re gaudent, non iam

August.

iam in spe : & ita in hac vita non videmur frui sed tantum vi : ubi gaudemus in spe , cum supra dictum sit , frui esse amore inherere alicui rei propter se . Qualiter etiam hic multi adherent Deo .

Determinatio eorum , quæ videntur contraria .

HAEC ERGO quæ sibi contradicere videntur , sic determinamus , dicentes nos & hic , & in futuro frui , sed ibi proprie , & perfecte , & plene : ubi per speciem videbimus quo fruemur . hic autem dum in spe ambulamus , fruimur quidem , sed non adeo plene . Vnde Augustinus in libro decimo de Trinitate . Fruimur cognitis , in quibus voluntas est . Idem in lib. de Doctrina Christiana , ait : Angeli illo fruentes , iam beati sunt : quo & nos frui desideramus ; & quantum in hac vita iam fruimur , vel per speculum in enigmate , tanto nostram peregrinationem & tollerabilius sustinemus , & ardentius finire cupimus .

Alia determinatio .

POTEST etiam dici , quod qui fruatur etiam in hac vita , non tantum habet gaudium sp̄i , sed etiam rei : quia iam delectatur in eo quod diligit ; & ita iam rem aliquatenus tenet . Constat igitur , quod debemus Deo frui , & non vti . Illo enim , ut ait Augustinus , fruere , & non efficiere beatus , & in quo spem ponis , ut ad id peruenias . De hoc idem ait in libro de Doctrina Christiana . Dicimus nos ea re frui , quam diligimus propter se , & ea re fruendum nobis esse tantum , qua efficiuntur beati : ceteris vero utendum . frequenter tamen , dicitur frui , cum delectatione vti . Cum enim adest , quod diligitur , etiam delectationem secum gerit . si tamen per eam transferis , & ad illud ubi permanendum est , eam retuleris , vteris ea : & abusive non proprie diceris frui . Si vero inhæseris , atque permanseris , finem in ea ponens letitiæ tuæ : tunc vere , & proprie frui dicendus es . Quod non est faciendum , nisi in illa trinitate , idest , summo , & incommutabili bono .

Utrum hominibus sit fruendum , vel utendum .

CVM AUTEM homines , qui fruuntur , & videntur alijs rebus , res aliquæ sint : queritur utrum frui debeant , an vti , an vtrumque ? Ad quod sic respondet Augustinus in libro de Doctrina Christiana . Si propter se homo diligendus est , fruimur eo : si propter aliud , vtimur eo . Videtur autem mihi propter aliud diligendus . Quod enim propter se diligendum est : in eo constituitur beata vita : cuius etiam spes hoc tempore nos consolatur . In homine autem spes ponenda non est ; quia maledictus est , qui hoc facit . Ergo si liquide advertas , nec seipso quisquam frui debet : quia non se debet diligere propter se , sed propter

illud quo fruendum est . Huic autem contrarium videtur , quod Apost. ad Philemonem , loquens ait : Ita frater , ego te fruatur in Domino ; quod ita determinat Aug. Si dixisset tantum te fruatur , & non addidisset in Domino , videretur finem dilectionis ac spem constituisse in eo . Sed quia illud addidit , in Domino , se finem possuisse , eodemque frui significavit . Cum enim , ut idem August. ait : Homine in Deo fruere , Deo potius , quam homine fruere .

Hic queritur , an Deus fruatur , an utatur nobis .

SED cum Deus diligit nos , ut frequenter scriptura dicit , quæ eius dilectionem erga nos multum commendat ; querit Aug. quomodo diligit : an ut utens , an ut fruens , & procedit ita . Si fruatur , eget bono nostro , quod nemo sanus dixerit . Ait enim Proph. Bonorum meorum non eges . Omne enim bonum nostrum , vel ipse est , vel ab ipso est . Non ergo fruatur nobis , sed vtitur . Si enim nec fruatur nobis , nec vtitur : non inuenio quomodo diligit nos . Neque tamen sic vtitur nobis , ut nos alijs rebus . Nos enim res quibus vtimur , ad id referimus , ut Dei bonitate perfruamur . Deus vero ad suam bonitatem usum nostrum refert : ille enim miseretur nostri propter suam bonitatem . Nos autem nobis inuicem propter illius bonitatem . Ille nostri miseretur , ut se perfruamur . Nos vero inuicem nostri miseremur , ut illo fruamur . Cum enim nos alicuius miseremur , & alicui consulimus , ad eius quidem facimus utilitatem , eamque intuemur . Sed & nostra sit consequens ; cum misericordiam , quam alijs impendimus , non relinquit Deus sine mercede . Hæc autem merces summa est , ut ipso perfruamur . Item quia bonus est , sumus , & in quantum sumus , boni sumus . Porro autem , quia iustus est , non impune mali sumus , & in quantum mali sumus , intantum etiam minus sumus . Ille ergo vsus quo nobis vtitur Deus : non ad eius , sed ad nostram utilitatem refertur , ad eius vero tantummodo bonitatem .

Utrum utendum , an fruendum sit virtutibus .

HIC considerandum est , utrum virtutibus sit utendum , an fruendum . Quibusdam videtur , quod eis sit utendum , & non fruendum ; & hoc confirmant auctoritate August. qui ut prætaxatum est , dicit non esse fruendum , nisi Trinitate , idest , summo , & incommutabili bono . Item dicunt , ideo non esse fruendum eis , quia propter se amanda non sunt , sed propter æternam beatitudinem . Illud autem quo fruendum est , propter se amandum est . Sed quod virtutes propter se amanda non sint , immo propter beatitudinem solam , probant auctoritate Aug. qui in lib. 13. de trin. contra quosdam , ait : Forte virtutes , quas propter solam beatitudinem amamus , sic nobis persuadere audent , ut ipsam beatitudinem non amemus . Quod si faciunt etiam ipsas utique amare desisimus , quando illam propter

Aug. in li. de doctr. Christiana .

Opinio magistri quod virtutibus non est fruendum .

Obiectio .

Solutio .

propter quam solam istas amauimus , non amamus . Ecce his verbis videtur Aug. ostendere quod virtutes , non propter se , sed propter solam beatitudinem amanda sint . Quod si ita est : ergo eis fruendum non est . Alijs vero contra videtur , scilicet , quod fruendum eis sit , quia propter se petenda & amanda sunt . Et hoc confirmant auctoritate Ambrosii , qui ait super illum locum Epistolæ ad Galat. Fructus autem spiritus est charitas , gaudium , pax , patientia , &c. hic non nominat opera , sed fructus , quia propter se petenda . Si vero propter se petenda sunt : ergo & propter se amanda sunt . Nos autem harum , quæ videntur , auctoritatum repugnantiam de medio eximere cupientes , dicimus quod virtutes propter se petenda & amanda sunt , & tamen propter solam beatitudinem : propter se quidem amanda sunt , quia delectant sui possessores sincera , & sancta delectatione , & in eis parium gaudium spirituale . Verum tamen non est hic consistendum : sed ultra gradientum . Non hic hæreat dilectionis gressus , neque hic sit dilectionis terminus , sed referatur hoc ad illud summum bonum , cui soli omnino inherendum est , quia illud propter se tantum amandum est , & ultra illud nihil querendum est . illud est enim supremus finis . Ideo August. dicit quod eas diligimus propter solam beatitudinem . non quin eas propter se diligamus , sed quia id ipsum quod eas diligimus referimus ad illud summum bonum cui soli inherendum est , & in eo permanendum , finisque letitiæ ponendus . quare virtutibus non est fruendum . Sed dicit aliquis frui est amore inherere alicui rei propter seipsam , ut prædictum est . Si ergo propter se virtutes amanda sunt , & eis fruendum est . Ad quod dicimus in illa descriptione ubi dicitur , propter seipsam , intelligendum est tantummodo ut scilicet ametur propter seipsam tantum , non ut referatur ad aliud , sed ibi ponatur finis , ut supra ostendit Augustinus dicens . Si inhæseris atque permanseris , finem ponens letitiæ , tunc vere & proprie frui dicendus es , quod non est faciendum nisi in illa trinitate , idest , summo & incommutabili bono . utendum est ergo virtutibus , & per eas fruendum summo bono , ita & de voluntate bona dicimus . Vnde August. in lib. 10. de trinit. ait . Voluntas est per quam fruimur : ita & per virtutes fruimur , non eis : nisi forte aliqua virtus sit Deus , ut charitas de qua postea tractabitur .

EPILOGVS .

MNIUM igitur quæ dicta sunt , ex quo de rebus specialiter tractauimus : hæc summa est quæ alia sunt quibus fruendum est : alia quibus utendum est : alia quæ fruuntur , & videntur . Et inter eas quibus videntur , etiam quedam sunt per quas fruimur ut virtutes , & potentie animi : quæ sunt naturalia dona : de quibus omnibus antequam de signis tractemus , agendum est . ac primum de rebus quibus fruendum est , scilicet , de sancta atque indiuidua Trinitate .

August.

DISTINCTIO I.

Eteris ac noue legis continentia &c. Terminato prologo hic incipit tractatus qui sic diuiditur . Sicut enim dictum est , iste liber est de Deo sicut de subiecto .

In primo libro agitur de Deo , quantum ad rationem suæ naturalis perfectionis .

In secundo libro agitur de ipso in quantum eius perfectio relucet in operibus creationis . In tertio secundum quod eius perfectio relucet in operibus reformationis .

In quarto secundum quod eius perfectio relucet in sacramentis quæ sunt instrumenta sanctificationis , & in operibus retributionis .

Vel aliter potest dici , scilicet quod in primo libro agit de rebus magnis magnitudine essentia , scilicet de rebus quibus fruendum est .

In secundo , de rebus magnis magnitudine euentia , scilicet de creaturarum productione , & ornatu , & distinctione , & ministracione .

In tertio libro de rebus magnis magnitudine beneficentia , scilicet de Christi incarnatione , natiuitate , conuersatione , prædicatione , passione , Resurrectione , & Ascensione , & ad recipiendum istam beneficentiam dispositione , quæ dispositio est per virtutes .

In quarto libro agit de rebus magnis magnitudine efficientia , scilicet de sacramentis & de iudicio & de pœnis & præmijs . Vnde & in persona sapientie increate exprimente materiam sacre scripturæ dicitur Prover. 8. Audite quoniam de rebus magnis locutura sum .

Primus liber diuiditur in partes duas . In prima enim parte inquitur materia ipsius primi libri & per consequens etiam aliorum trium .

In parte secunda exequitur de rebus magnis magnitudine essentia , sive de Deo quantum ad rationem suæ naturalis perfectionis , in principio secundæ distinctio ibi (habitaq; vera ac pia fide tenendum est .)

Prima etiam in duas , quia primo ponit quædam diuisiones , ut descendat ad propositum : secundo epilogat breuiter quæ dicta sunt ibi (omnium ergo quæ dicta sunt ibi .)

Prima diuiditur in duas partes , quia primo procedit veritate narrando , diuidendo , & diffiniendo : secundo questionibus incidentes mouedo & determinando , ibi (Cū aut homines .)

Prima iterum diuiditur in tres . In prima ponit materia omnium scripturarum quandam generalē diuisionē , hoc est diuisionem inter res & signa , & diuisionem exemplificationem . In secunda ponit rerum subdiuisionem , ibi (id ergo in rebus considerandum est .)

Tertio soluit quandam contrariam obiectionem , ibi . (notandum vero & ista .)

Tertia pars diuiditur in duas , quia primo Rich. super 1. Sent. B ponit

Diuisio ista facta in quatuor libros .

Diuisio primi libri .

August.

August.

ponit illam contrariā obiectionem: secundo illius obiectionis determinationem: ibi. (hic ergo quæ sibi contradicere videntur.)

Tunc sequitur illa pars, quæ ibi incipit: (Cum autem homines.) in qua procedit incidentes quæstiones mouendo, & determinando, quæ diuiditur in tres.

In prima, quærit an homines hominibus debeant uti, vel frui.

In secunda, vtrum Deus hominibus vtatur, vel fruatur: ibi, (sed cum Deus diligat nos.)

In tertia, vtrum virtutibus sit fruendum, vel vtendum: ibi, (hic considerandum est.)

ARTICVLVS I.

CIRCA hanc dif. primo, querendū est de vti, secūdo, de frui. Circa primū q̄runtur quatuor. Primo, vtrum sit actus voluntatis. Secundo, vtrum qualibet re sit vtendum. Tertio, vtrum quælibet res habens, voluntatē vtatur. Quarto, vtrum vsus præcedat electionem.

QVAESTIO I.

PRIMO ergo q̄ro, vtrum vti sit actus voluntatis. Et v̄, q̄ non. Dicit enim B. Aug. 1. de doc. chr. parū post principiu: q̄ vti est illud, quod in vsu venit, ad illud q̄ amas obtinēdū, referre: sed eius est referre, cuius est conferre. Cum ergo voluntatis, non sit cōferre, sed rationis: videt q̄ vti non sit actus voluntatis, sed rationis.

Item Aug. li. 83. qq. q. 30. dicit sic: Oīa quæ facta sunt, in vsu hoīs facta sunt: quia oībus vtitur rō iudicando, quæ homini data est: v̄ ergo quod vti sit rationis, non voluntatis.

Item vsus nihil aliud v̄ dicere, nisi actū potentia frequentatū, sed quælibet potentia potest actum suum frequentare: ergo vti non est actus voluntatis tm̄. C̄ Item vti re aliqua est ipsam ad finē debitum realiter applicare: hoc autem fit per exteriorem operationem: ergo vti non videtur esse actus, nisi potentia exequentis ipsam operationem exteriorem, per quam res ad finem debitum applicatur.

CONTRA August. lib. 2. de lib. arb. versus finem, dicit quod ipsa voluntas vtitur se, & alijs, sicut ratio cognoscit se & alia: ergo vti est actus ipsius voluntatis.

Item August. 10. de trin. cap. 11. vti est aliquid assumere in facultatem voluntatis: ergo est actus ipsius voluntatis.

Item Aug. 10. de tri. cap. 11. non omnis qui vtitur, fruatur: sed id quod in facultatem voluntatis assumit, non propter ipsum, sed propter aliud appetit: ergo vti est ipsius voluntatis realiter ad aliquid aliud.

RESPONDEO, q̄ vti re aliqua est ipsam referre ad finē debitum semel, vel frequēter. Et dico ad finē debitum: quia rem aliquā referre ad finē indebitum, magis debet dici abuti, q̄ vti. Vnde Aug. 1. de doc. chr. parū post prin-

cip. vti est, q̄ in vsu venerit ad id, q̄ amas obtinēdum referre, si tm̄ amādum est. nā vsus illicitus abusus potius, vel abusus noīanda est & posui ibi semel accipiēdo vti in quātum diuiditur cōtra ociositatē: posui ēt ibi frequenter accipiēdo vti fm̄ q̄ diuiditur cōtra dif-

fuetudinē: rem autē referre ad finē debitum pōt aliquis dupliciter, s̄ aut realē applicationē alicuius rei ad finē debitū exequendo, aut intendēdo: ita tm̄ q̄ intendens se moueat, aut determinet ad illā intentionē. aliter em̄ intendens finē, non refert proprie loquendo aliqd ad finē intēntionaliter: sed ille ipse, qui ipsum determinauit ad talē intentionem. Primo mō vti est actus cuiuslibet potentia actiua. quælibet enim potentia actiua pōt exequi realē applicationē alicuius rei ad finē debitum, & sic natura vtitur semine: cum semen producit ad fructū. Fructus em̄ est finis seminis: & sic etiā dici pōt natura vti nutrimēto cum ipsum conuertit in corpus nutriendū: hoc enim est finis nutrimenti, & virtus gressiua pedibus cū eos applicat ad ambulandum, & ipsa voluntas semetipsa cum semetipsam realiter applicat ad volendū: velle enim finis est potentia volitiua, potentia enim ordinatur ad actum.

Secundo modo vti est actus solius voluntatis, vt eliciētis: quis sic intelligitur, vt dirigens dictando. Vnde Aug. li. 83. qq. q. 30. vti aliqua re non pōt nisi aīal, q̄ rationis est particeps: quia nulla potētia irrationalis potest se mouere, & determinare ad intendendū realē applicationē alicuius rei ad finē debitum q̄nis enim naturalis appetitus, appetat realē applicationē rei ad finē: quia fm̄ q̄ dicit Phil. 2. Phys. natura intēdit finē: tm̄ quia illum finem cognoscēdo natura non p̄stituit: & quia talis appetitus in re naturali nō est ab ea, sed ab in-

stituente naturam in ea: ideo sic appetere realem applicationē rei ad finē debitum non est vti illa re. Vnde appetitus grauis existētis super trabē non pōt dici vti ipso graui: quis appetat ipsum graue esse deorsum pp grauis naturā. similiter quis appetitus sensitiuus appetat realē applicationē alicuius rei ad finē debitū: sicut cum brutū appetit aliquā perfectiōnē sui factus, vt pote appetit q̄ habeat plumas ad volandū, quia tm̄ ille appetitus non dirigitur libera cognitione cōsiderate in ipso fine rationē finis, & rationē debiti, & rationem ordinis rei ad finē: sed dirigitur quodā naturali instinctu, nec ille appetitus libere mouetur, sed quadā naturali nece sitate agitur: dicente Damasc. lib. 7. cap. 21. quod bruta aguntur a naturali appetitu: ideo brutum appetendo factum suum deduci ad perfectiōnem: non dicitur vti suo factu: voluntas autem appetendo creaturam realiter applicari ad finem suum, quia ad hoc appetendo mouet se, dicitur vti illa re, quia sic applicat rem ad finem suum in intēntione. Vnde voluntas dicitur vti creatura quam

Referre ad finem debiti sum dupliciter.

Vti est solius voluntatis.

T. c. 80.

quam diligit propter Deum: sic ergo patet ex his omnibus q̄ vti proprie & principaliter nō est alicuius potentia, nisi ipsius appetitus rationalis qui est volūtas, quia voluntas est principaliter mouens, & sui ipsius & omnium quæ sunt in regno animæ. Vnde Ansel. in li. de concordia præscientiæ & lib. ar. inter medium & finem. voluntas mouet omnia alia instrumenta quibus sponte vtimur, & quæ sunt in nobis, vt stilus & securis, & facit omnes voluntarios motus, ipsa vero se suis affectionibus mouet, actiones autem non attribuuntur proprie loquendo istis, sed principali agenti.

AD PRIMVM in oppositum cum dicis, quod est referre cuius est cōferre. Dico q̄ verum est loquendo de referre per modū dictantis, sed non est verum loquēdo de referre per modum libere inclinantis vel mouentis. ratio autem refert dictando, voluntas autem libere inclinādo & mouēdo, & sic accipitur referre, cū ab Aug. ponitur in diffinitione ipsius vti.

AD SECUNDVM. Ad secundum cum dicis, quod ratio vtitur omnibus iudicando &c. Dico q̄ ibi accipitur vti non proprie, sed pro actu primo ad actum vtendi proprie dictum, vel accipitur ibi vti secundum quod dicit executionem realis applicationis potentia ad actum suum.

AD TERTIVM. Ad tertium dico, q̄ procedit secundum q̄ vti accipitur pro executione reali applicationis alicuius rei ad suum actum frequentata.

AD QUARTVM. Ad quartum cū dicis, q̄ vti re aliqua est ipsam realiter applicare ad finem debitum, &c. Dico quod executio istius realis applicationis bene est cuiuslibet potentia actiua, quia tamen ista realis applicatio est solius voluntatis, sicut principaliter sub Deo mouentis, quamuis sit ipsius intellectus, sicut dirigētis, quia voluntas est principaliter mouens alias potentias ad illam executionem, & actiones magis attribuuntur principali mouēti, quàm instrumentis: ideo vti non est ita proprie aliarum potentiarum, sicut ipsius voluntatis.

QVAESTIO II.

SECUNDO queritur vtrum qualibet re sit vtendum. Et videtur quod sic Deo vtendum est, sicut ostendam: ergo multo fortius qualibet re alia est vtēdum. Assumptum probatur, quia super illud Luc. 15. quāti mercenarij &c. Dicit glos. quod licet Deo seruire intuitu mercedis, sed maxime seruitur Deo ipsum amando: ergo licitum est Deum amare propter mercedē, hoc autem est vti Deo, quia qui Deum amat propter mercedem, Deum refert ad mercedē in intēntione. C̄ Item Aug. 10. de tri. c. 11. omnis qui fruatur vtitur, sed sicut ipse dicit de doct. christ. lib. 1. parum post principium. Res quibus fruendum est sunt Pater & Filius & Spiritus sanctus: ergo vtendum est Patre & Filio &

Ad primū.

Ad secundū.

Ad tertiu.

Ad quartum.

Artic. 1.

Secundo.

Spiritu sancto: ergo multo fortius quacūque re alia. C̄ Item licitum est aliquid magis cognoscere quam summam veritatē: ergo similiter licitum est aliquid magis diligere quàm summam bonitatem: sed quod licitum est minus diligere, licitum est referre in intentione ad magis dilectū. hoc autem est vti: ergo vtendum est summa bonitate: multo fortius ergo quacūque re alia est vtendum. C̄ Item Aug. 10. de tri. ca. 11. vti est aliquid assumere in facultatem voluntatis, sed peccata possunt assumi in facultatem voluntatis: ergo peccatis est vtēdum, multo fortius ergo quacūq; re alia, cum peccata formaliter loquēdo non debeāt dici res, sed voluntarij defectus rerum.

CONTRA Aug. lib. 83. q. q. 30. omnis humana peruersio quod etiam vitiū vocatur, est fruendum vti velle, atque frui vtendis: sed Deo fruendum est. Vnde Aug. 1. de doct. christ. inter medium & finem. Hæc summa merces est, vt ipso perfruamur: ergo re increata vtēdum non est. C̄ Item vti re aliqua est ipsam applicare ad finem debitum in re vel in intēntione, sed peccatum non est ordinatum ad aliquem finem debitū, quia est quædam deordinatio à fine debito: ergo peccato non est vtendum.

RESPONDEO quod re increata non est vtendum, quia vti re aliqua, vt iam dictum est est ipsam referre ad finem debitū reali applicatione vel intentione: illa ergo re est vtēdū quæ ordinabilis est in finē, non illa quæ ad finem non ordinatur, sed finis est aliarū rerum: Deus aut non ordinatur ad finem, sed est vti mus finis creaturarum, & ideo non est vtēdū re increata, sed qualibet creata re est vtēdū.

AD PRIMVM in oppositum cum dicis, quod licet Deo seruire intuitu mercedis, &c. dico quod intelligendum est de mercede increata quæ Deus est, qui est summa merces diligētium se. Vnde dixit ad Abraham, Gen. 15. Noli timere Abraham ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis, & hoc patet si legitur littera gl. præalleg. quæ talis est: Qui futurę mercedis intuitu digna operari satagūt, quotidianis supernæ gratiæ reficiūtur alimentis.

AD SECUNDVM. Ad secundum cum dicis, q̄ omnis qui fruatur, vtitur &c. dico q̄ sumitur ibi, vti nimis improprie & nimis large. extenditur. n. vti ad omnem actū volendi, q̄ patet, quia postquam dixit Aug. oīs qui fruatur vtitur, statim subiungit: assumit. n. aliquid in facultatem voluntatis.

AD TERTIVM. Ad tertium cum dicis quod licitum est magis aliquid cognoscere, quàm summam veritatem &c. dico quod si ita faciliter possemus magis cognoscere per gratiā cōem veritatem increatam quàm creatam, sicut possumus magis diligere bonitatem increatam, quàm creatam, non esset nobis licitum magis cognoscere veritatem creatam quam increatam: nunc autem ita non est, quia nostra dilectio plus ascendit quam nostra cognitio. vnde super Rich. super 1. Sent. B 2 illud

Tertio.

Quarto.

In oppositū. Responso. Deo non est vtendum.

Ad primū.

Ad secundū.

Ad tertiu.

Artic. 1.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppositū.

Responso. Vti quid sit vti distinguitur contra abuti.

illud verbum Angel. hierar. 7. c. calidum acutum, & superferuidum. Habetur in commeto. dilectio supereminet scientiæ, & maior est in telligentia. plus enim diligitur quam intelligatur, & appropinquat dilectio, & intrat vbi intellectus foris est, sed quia per gratiã communem potest intellectus noster magis assentire primę veritati quam veritati creatę, non est licitum nobis magis assentire alicui veritati creatę quam increatę.

Ad quartum.

Vti quadrupliciter.

Ad quartum cum dicis, qd peccata possunt assumi in facultatem volutatis. dico quod vti aliquo ad præsens potest accipi quadrupliciter, aut sicut in instrumento quo operamur, sicut carpentarius vtitur securi & sic sola voluntate vtimur, accipiendo vti proprie & principaliter: aut sicut habitu quo regulamur, & sic vti mur habitu virtutis non viti, & sic intelligitur verbum Magistri lib. 2. dif. 17. & accipitur ab Aug. 2. de li. ar. versus finē cum dicit quod nullus male vtitur virtute: aut sicut actu quo mouemur, & sic non omni actu cōtingit bene vti, sicut illo qui mox nominatus coniunctus est malo, vt mentiri & sic de cōsimilibus: aut sicut obiecto circa quod mouemur, & sic omni alio a Deo vtendum est, vel accipiendo, si bonum est, vel detestando si est malum culpę, vel patienter sustinēdo, si est malum penę, tamen quia vtile dicit aliquid qd in se habet vnde ordinetur, cuiusmodi non est malitia, ideo non debet concedi quod vtēdum sit malitia, qd tota ratio suę ordinationis est ex parte ordinantis qui bene vtitur malitia ipsam detestando propter Deum. Vnde non est concedendum qd quicquid potest assumi in facultate voluntatis cadat sub vsu proprie dicto, nisi intelligendo de hoc qd est assumptibile in facultate voluntatis, acceptabile propter aliud.

Q V A E S T I O I I I.

Artic. 1.

RERTIO queritur vtrum quilibet res habens voluntate vtitur. Et videtur qd non. Aug. 1. de doct. christ. inter medium & finem. Res quibus vtimur ad id referimus, vt bonitate Dei perfruamur, sed ipse non refert aliquā rem ad se, vt p hoc ipse fruatur bonitate sua: ergo Deus nulla re vtitur. **C**Item qui vtitur aliqua re indiget ea, sed secundum Psalm. Deus bonorum nostrorum non eget: ergo Deus nullo bono creato vtitur, cum ergo non vtatur seipso, videtur qd ipse non vtitur. Non est ergo verum quod quilibet res habens voluntatem vtitur.

Secundo.

Tertio.

Item quilibet beatus est res habens voluntatem, sed nullus beatus vtitur cum ipsi sint in termino, & motus cessat cum peruenitur ad terminum: ergo nō est verum quod quilibet res habens voluntatem vtitur.

In oppositum.

CONTRA. Prouerb. 16. Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus: ergo om-

nia creata refert ad seipsum, vt ad finem, sed vti re aliqua est referre ipsam in debitum finem: ergo Deus vtitur omnibus creaturis. sed minus videbatur vti conuenire Deo, quam alicui alij rei habenti voluntatem, cum Deus summe fruatur seipso: ergo quilibet res habens voluntatem vtitur.

RESPONDEO. Vti re aliqua est ipsam referre in debitum finem, sed omnis res habens voluntatem potest aliquam creaturam referre in debitum finem, siue sit creator, siue creatura beata, siue creatura viatrix: ergo quilibet res habens voluntate vtitur, excepta creatura dānata, quę voluntate sua non vtitur, sed abutitur, illud quod refert non in finem debitum, sed indebitum referendo: sed ipsa creatura quę vtitur, rem qua vtitur refert in finem debitum qui est aliud a referēte: Deus autem refert ea quibus vtitur, ad finem debitum qui est ipsemet. Quod autē Deus vtatur creatura testatur Aug. 1. de doct. christ. inter medium & finem, dicēs sic de Deo. Non fruitur nobis, sed vtitur: nam si neq; fruitur, neq; vtitur non inuenio quomodo diligit, sed neque sic vtitur vt nos, nā nos res quibus vtimur ad id referimus, vt bonitate Dei perfruamur: Deus autem ad suam bonitatem vsus nostrum refert.

Quilibet habens voluntatem praeter damna- tor pot vti.

AD PRIMVM in oppositum cum dicis qd res quibus vtimur ad id referimus, vt bonitate Dei perfruamur &c. dico quod Augustinus ibi loquitur de nostro vti, quod patet in hoc quod dicit res quibus vtimur &c.

Ad primū.

AD SECUNDVM cum dicis qd qui aliqua re vtitur indiget ea. Dico qd non est verum quando ille qui vtitur, rem qua vtitur, non refert in seipsum, vt in finem propter sui ipsius utilitate, sed ppter bonitatem: sic etiā vtitur Deus.

Ad secundum.

AD TERTIVM cum dicis qd motus cessat cum peruenitur ad terminum &c. Dico quod verū est de illo motu, qui est propter distantiam a termino, sed non est verum de motu qui causatur ex coniunctione cum termino, siue cum fine: perfectus autem vsus causatur ex coniunctione voluntatis cum ipso fine. Vnde beati propter hoc quod sunt coniuncti cū fine perfectius diligendo referunt creaturas quas diligunt in finem quam cum erant viatores adhuc non perfecte coniuncti cum fine.

Ad tertium.

Motus cessat cum peruenitur ad terminū de quo motu sit verum.

Q V A E S T I O I I I I.

VARTO queritur vtrum vsus praecedat electionem. Et videtur quod non. Dam. lib. 2. cap. 21. post electionem mens impetū facit ad operationem & postea vtitur: ergo vsus non praecedit, sed sequitur electionem.

Artic. 1.

Item eligere est praoptare vnū alteri, vsus autem super hoc videtur addere relationem in finem. Cum ergo illud quod se habet per additionem ad aliquid sit posterius illo, videtur, quod vsus sit posterior electione.

Secundo.

CON-

In oppositum.

CONTRA absolutum prius est relatiuo, ergo minus relatum ante magis relatum, sed electio importat duas relationes, quia importat relationem ad finem, & relationē ad illud cui aliquid praeligitur. Vnde Dam. li. 2. c. 21. dicit quod electio ex duobus praecipientibus eligere hoc est praeter altero optare. vsus autem non importat relationem, nisi ad finem. ergo vsus naturali ordine praecedit electionem.

Vsus dupliciter.

RESPONDEO dico qd si accipiatur vsus pro eo quod est referre aliquid ad finem debitum in intentione tantū. sic dico, quod naturali ordine vsus praecedit electionem, sicut bene probat ratio facta ad hanc partem. Si autem accipiatur vsus pro executione realis applicationis alicuius rei ad finem debitum. sic dico quod electio vsus praecedit, quia p electionem voluntatis est in completa dispositione ad imperandum executionem.

Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum cum arguis per auctoritatem Dam. Dico quod Dam. accipit ibi vsus, aut pro executione realis applicationis alicuius rei ad finem debitū, aut pro consuetudine, & sic accipiendo vsus, verum est, quod sequitur electionem.

Ad secundum.

Vsus addit super electionem.

AD SECUNDVM cum dicis, quod vsus videtur addere super electionem relationem in finem &c. Dico quod tam vsus quam electio important relationem ad illud cui aliud praeligitur, & ita secundum quod vti accipitur pro intentione realis applicationis alicuius rei in finem debitum. sic vsus praecedit electionem, quia electio se habet per additionem ad vsus, sicut cum voluntas admittit aliquid ad hoc, vt in finem debitum referatur.

A R T I C V L V S I I.

CONSEQUENTER querendum est de frui. Et circa hoc queruntur quat. or.

Primo vtrum frui sit actus appetitiue potētię. Secundo vtrum oīs substantia habēs appetitiuam potētiā, & cognitiuam frui possit. Tertio vtrum solus Deus sit obiectum debitū fruitionis. Quarto vtrum beati fruuntur Deo vna fruiōne vel pluribus.

Q V A E S T I O I.

Artic. 1.

PRIMO ergo queritur vtrum frui sit actus appetitiue potētię. Et videtur quod non. Philosoph. 10. Ethic. c. 8. dicit quod ratio vel intellectus in nobis est nobilissima potētiā, sed frui est actus nobilissimę potētię quę sit in fruente, cum sit nobilior actus ipsius fruētis. ergo est actus cognitiue potētię non appetitiue.

Secundo.

Item August. 1. de doctrina christiana, inter medium & finem. Hęc est summa merces, vt ipso perfruamur, scilicet Deo, sed secundum beatum August. 1. de trin. ca. 8. Contemplatione Dei nobis promittitur actionū omnium finis, atq; aterna perfectio gaudiorum.

illa ergo contemplatio est fruiō, sed contemplatio est actus cognitiue potētię non appetitiue, ergo & ipsa fruiō.

Tertio.

Item Auicē. 8. meta. c. vltimo. Scias quod delectatio vniuscuiusq; virtutis plena est acquisitio suę perfectionis. Delectari ergo in suā perfectione est actus cuiuslibet potētię apprehēsiuę, eius autem est frui, cuius est delectari: ergo frui non est actus potētię appetitiuę tantum, sed etiam est actus omnium potētiarum cognitiuarum.

Quarto.

Item August. 15. de trin. c. 21. Inest memoria, inest dilectio huic intelligentiæ quę cognitione formatur, potētiā ergo intellectiua potest diligere, sed frui est actus cuiuslibet potētię, quę cognoscēdo potest diligere, quia talis potest in obiecto delectabiliter quiescere. ergo frui est actus potētię intellectiue.

In oppositū.

CONTRA Aug. 1. de doctrina christiana parum post principium dicit qd frui est amare inhærere alicui rei propter seipsā, sed amare non est actus nisi potētię appetitiue. Vnde Augustinus dicit 15. de trin. c. 7. quod non amamus nisi per volūtatem. ergo frui non est actus nisi potētię appetitiuę.

Item Aug. 10. de tri. cap. 11. dicit quod frui est vti cum gaudio, sed sicut visum est supra vti primo & principaliter non est actus, nisi potētię appetitiuę. ergo nec frui.

Frui dicitur per similitudinem fructus in arbore.

RESPONDEO qd frui in re fruente dicitur secundum similitudinem suauis fructus in arbore. Suauis fructus arboris est vltimum qd de arbore expectatur, & cum suauitate percipitur. Ita dico quod frui in re fruente est vltimus actus rei fruētis, quā delectatio concomitatur immediate: vltimus autem actus est quo in obiecto quiescit. ergo frui est vltimus actus ipsius fruētis. quo quiescit in re qua fruitur, quā delectatio immediate concomitatur. Quapropter triplici de causa non potest esse actus cognitiue potētię, qd actus potētię cognitiue non est actus vltimus, quia ad actum appetitiue potētię ordinatur, quia secundum philosophum. 3. de anima: appetitus sequitur cognitionem. In actu cognitiue non potest esse quies, quia non quiescit in obiecto per actum ordinatum ad actum vltiorem, quia in tali actu magis est tendentia quā quies, actum etiā cognitiue non concomitatur delectatio, nisi mediante actu appetitiue potētię: nō. n. delectamur in cognito, nisi quia ipsum diligimus, nec delectamur in cognitione, nisi in quantum diligimus cognitionē. Sequitur ergo qd frui non est actus cognitiue potētię, nisi dispositiue, & qd est solius potētię appetitiuę elicite: cognitio. n. disponit ad actum appetitus qui est fruiō. Et sic patet qd frui nō est actus cuiuscunq; potētię appetitiue: nō. n. est actus potētię appetitiuę rei carentis potētiā cognitiua. Quapropter elementa, mineralia, & plātę non fruunt, quā-

T. c. 38.

uis habeant naturalē potentiam appetitiuā, cuius actus est quādam inclinatio naturalis, quia enim cognitione carent, per suum appetitum non delectantur in obiecto.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicis, quod intellectus est nobilissima potētia, &c. dico q̄ voluntas nobilior est potentia, quā intellectus, vt ostendetur libr. 2. vnde ad hoc vt verbum philosophi allegatū verum sit, debet accipi intellectus prout nōminat totam partem intellectiuam comprehendentem rationem & voluntatem, quā distinguitur contra vegetatiuam, & sensitiuam.

Ad secundū. Ad secundum cum dicis quod contemplatio est finis &c. dico quod Augustinus ibi accipit contemplationem pro vita contemplatiua, quē comprehendit cognitionem & dilectionem. aliquando tamen magis denominatur a cognitione quā a dilectione, non quia principaliter sit in cognitione quā in dilectione finis rationalis creaturæ, immo econuerso, vt in quarto ostendetur, sed quia visio euidētius distinguit statum patriæ a statu viæ quā dilectio, eo quod Deus non videtur immediate in via de cōmuni lege. Deus autem immediate diligit, & in via, & in patria, quam uis in via imperfecte & in patria perfecte.

Ad tertiuū. Ad tertium cum dicis, quod quālibet potentia delectat in sua perfectione, dico quod hoc intelligendum est de appetitiua potentia immediate. Ad perfectionem autem potentiæ apprehensiuæ apprehendens delectatur per potentiam appetitiuam.

Ad quartū. Ad quartum cum dicis quod inest dilectio huic intelligentiæ, quæ cogitatione formatur, &c. non est intelligendum q̄ per intellectum diligamus, cū ante in eodem libro dicat Augustinus, quod non amamus nisi per voluntatem, sed intelligendum est quod habet per potentiam concomitantē, cuius est actus amandi per quem applicatur ipsa intelligentia ad hoc vt actus intelligendi formetur.

QVAESTIO II.

Artic. I. SECUNDO queritur vtrū omnis substantia habens appetitiuam potentiam, & cognitiuam possit frui. Et videtur quod non. August. 1. de doctrina christiana inter medium & finem dicit sic loquens de Deo, qd̄ diligit, aut vt nobis vtatur, aut vt fruatur, sed si fruatur eget bono nostro, ex hoc habeo quod fruens indiget re qua fruatur, sed Deus non indiget, neque se, neque alio, quia oīs indigentia a Deo summe exclusa est, ergo Deus nō fruatur nec se nec alio.

Secundo. Item sancti in patria nulla re indigent, quia secundum B. Aug. 13. de tri. c. 5. Beatus non est nisi qui habet omnia q̄ vult, & nihil mali vult. Sed, vt iam dictū est, qui fruatur re aliqua indiget ea, ergo sancti in patria non fruuntur.

Tertio. Item secundum Aug. 10. de tri. ca. 10. Fruuntur

mur cognitis in quibus volūtas propter seipsā delectata conuiescit, sed sancti in via non quiescunt, quia Deo perfecte coniuncti non sunt. Vnde dicit beatus Aug. 1. conf. loquens ad Deum. Fecisti nos domine ad te, & inquietum est cor nostrū donec requiescat in te. ergo sancti in via non fruuntur.

Item Ansel. in lib. de casu diaboli. c. 6. dicit de Angelis malis, quod nullum bonum velle possunt quo non careāt. ergo nullum bonum habent quod habere velint; sed dilectio non est nisi ex presentia boni voliti. ergo non delectantur. sed fruitio non est sine delectatione: ergo non fruuntur.

Item Aug. 1. de doctrina christiana. parum post principium. Res quæ fruuntur & vtuntur nos sumus, & Magister addit in littera, & Angeli sancti. ergo videtur quod bruta, quamuis habeant potentiam cognitiuam, & appetitiuam non fruuntur.

CONTRA frui aliqua re sicut obiecto, est in ea quiescere cum delectatione, sed hoc potest competere cuilibet rei habenti potētiam cognitiuam & appetitiuam; ergo omnis talis res potest frui.

RESPONDEO q̄ frui est per actum potentia appetitiuæ quiescere in re aliqua tanquam in obiecto: quem actum delectatio comitatur immediate. Hæc autem quietatio potest esse vel secundum appetitum regulatum ratione rātum, & sic fruuntur boni summo bono, vel secundum appetitum libidinosum liberum tamen, & sic fruuntur mali bono creato: vel secundum appetitum sensualitatis tantum, & sic bruta fruuntur cibo. Vnde August. lib. 83. q. 3. frui cibo, & qualibet corporali voluptate non absurde æstimantur bestia, secundum autem voluntatem recta ratione regulatam contingit frui tripliciter, secundum quod triplex potest esse quies per volūtatē in summo bono. Vno modo per omnimodam idētitatem realem, & sic fruuntur Deo seipso. Alio modo per gloriam, & sic fruuntur beati Deo. Alio modo per gratiam viæ, & sic sancti homines viatores fruuntur Deo.

Primo modo fruens nō indiget re qua fruatur. nullus. n. proprie dicitur indigere seipso.

In secundo modo est indigentia necessitatis, quæ etiam est de bono habito.

In tertio modo est indigentia cuiusdā penuriae quæ est de bono non plene habito.

PER HOC patet responsio ad argumentum primum. non enim valet ista consequentia, si Deus fruatur nobis, egeret bono nostro, ergo si fruatur se, eget seipso.

Patet etiam ad secundum, quia indigentia necessitatis q̄ est de bono habito non est contra rationem beatitudinis, nec repugnat huic q̄ dictum est, q̄ beati habent quicquid volūt.

Ad tertium cum dicis, q̄ sancti in via non quiescunt in Deo &c. dico quod eo modo quo

Quarto.

Quinto.

In oppositū.

Solutio.

Quietatio potest esse dupliciter.

Frui recte contingit tripliciter.

Ad primū.

Ad secundū.

Ad tertiuū.

per voluntatem quiescunt in Deo, fruuntur Deo, & quia in Deo non quiescunt perfecte eo q̄ non habent ipsum in re, ideo non fruuntur perfecte, quia tamen habent in intentione intendentes ipsum propter semetipsum, ideo in Deo quiescunt, quamuis imperfecte, quia eorum intentio in Deo quiescit, & in ea fruuntur Deo, quamuis imperfecte respectu fruitiois patriæ.

Ad quartū. Ad quartum dico quod verbum Ansel. debet intelligi de Angelis malis pro statu quem habebunt post iudicium, quia tamen dilectio eorum, qua de malis gaudent est tanta amaritudine reserua, ideo nō debet concedi quod fruuntur, nisi secundum quid & determinando qualiter fruuntur, & qualiter non.

Ad quintū. Ad quintum cum dicis quod inter creaturas, nos & Angeli sancti sumus qui fruunt &c. hoc non est intelligendum cum præcisione. Vnde nō ponitur ibi tantum, nominat tamen magis homines & Angelos sanctos, quā bruta propter hoc, quod rationali naturæ quæ est homo & Angelis sanctis conuenit fruitio secundum rationem perfectam, brutis autem secundum rationem imperfectam, quia brutum & si cognoscat bonum in quo appetitus eius quiescit secundum id quod est: non tamen cognoscit in eo rationem boni, & quāuis etiam appetat ipsum secundum id quod non est, tamen appetit in ipso rationem boni, cum eam non apprehendat nec est eius appetitus natus in bono quiescere quod possit dare appetitui perfectam quietem.

QVAESTIO III.

Artic. I. TERTIO queritur vtrum solus Deus sit debitum obiectum fruitiois. Et videtur quod non, dicit enim Tullius in Rethorica, quod expetendum rum tria sunt genera. Vnum quod propter se expetendum est, scilicet, scientia & virtus. Aliud quod propter alterum tantum vt pecunia. Alterum quod propter vtrumque vt amicitia, sed illud quod propter se est expetendū potest esse debitum obiectum fruitiois: ergo scientia & virtus possunt esse fruitiois obiectum debitum.

Secundo. Item capacitas nostræ voluntatis finita est ergo aliquo bono finito repleti potest, sed illud quod potest replere nostram voluntatem potest totū appetitum nostræ voluntatis quietare, & tale bonū non potest esse debitū obiectum fruitiois: ergo aliquod bonum finitum potest esse fruitiois nostræ debitum obiectū.

Tertio. Item Apostolus ad Philip. Ita frater ego te fruar in domino, sed in hoc Apostolus non reprehenditur: ergo creatura potest esse debitum fruitiois obiectum.

In oppositū. CONTRA Aug. 1. de doctrina christiana parum post principium. Frui est amore inhe-

rere alicui rei propter seipsam, sed soli Deo propter seipsum est amore inhærendum: ergo solo Deo est fruendum.

RESPONDEO quod solus Deus est debitum obiectum fruitiois loquendo non de fruitioe secundum rationem imperfectam, secundum quem modum bruta fruuntur cibo, vt supra visum est, sed de fruitioe secundum rationē perfectam, quæ tamen perfectio gradus habet, quæ fruitio est per liberam voluntatem, & hoc ostendo per auctoritates & rationes. per auctoritates sic. Dicit enim beatus Augustinus. 1. de doctrina christiana. parum post principium, vtendum est hoc mudo non fruendum. & parum post dicit. res quibus fruendum est, sunt Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Item infra in eodem libro cum adest quod diligitur etiam dilectionem secū necesse est gerat, per quam si transferis eamq; ad illud vbi per amandum est retuleris: vteris ea, & abusiue, non proprie diceris frui. Si vero inheferis atq; permanseris finem in ea ponens lætitiæ tuæ, tunc vere & proprie frui dicendus es, quod non est faciendum nisi in illa Trinitate. i. summo & incōmunicabili bono.

Hoc idem ostenditur duabus rationibus, primo sic, non est licitum voluntati statuerē vltimam quietem, nisi in re nobilissima, quæ per voluntatem attingi potest, quia sola talis res est finis vltimus voluntatis, & non est licitum statuerē sibi non vltimum finem pro vltimo fine, sed Deus est res nobilissima & per voluntatem attingi potest, quia de anima dicitur 14. de tri. cap. 8. quod eo est imaginatio Dei quo eius capax & particeps esse potest, quod a simili potest dici de Angelo. ergo nulli voluntati licitum est statuerē vltimam quietem nisi in Deo, sed frui re aliqua est in ea vltimo quiescere, vt haberi potest ex supradictis dicente Aug. 1. de doctrina christiana, q̄ frui est amore inhegere alicui rei propter seipsam. ergo non est licitum frui nisi Deo.

Item non est licitum per liberam voluntatem statuerē vltimam quietem, nisi in illa re, in qua sola quietari potest, sed talis res est solus Deus, vt ostendam. ergo non est licitū voluntati statuerē vltimam quietem nisi in Deo, sed per voluntatem frui re aliqua est in ea statuerē vltimam quietem, quia vt supradictum est, frui est vltimus actus appetitiuæ potentia quæ delectabiliter quiescit in obiecto. ergo non est licitum frui aliqua re tāquam obiecto nisi Deo. Minor patet per Augustinum dicentem 1. confess. prope principium ad Deum sic. fecisti nos Domine ad te & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te, & per auctorem de spiritu, & anima, ante medium dicentem q̄ tantæ dignitatis est humana conditio, vt nullum bonum ei possit sufficere præter summum, quod etiam persuadet experientia, quia homo experitur in se quod quātum Rich. super 1. Sent. B 4 cun-

Responsio. Solo Deo esse fruendū.

Offendit duabus rationibus solo deo esse debite fruendum.

cunque cogitet magnum bonum finitum semper inuenit appetitum suum paratum ad amplius appetendum. Patet etiam hoc per rationem, quia mobile tendit in motorem per influentiam quam recipit a motore, sed primus motor magis est mouens in omni motu quam secundi motores, quod probari potest per illud quod habetur prima propositione de causis in textu, & in commento, & ideo mobile plus tendit in primum motorem quam in motores secundarios, ex quo sequitur quod cum voluntas moueatur ab ipso Deo, sicut a primo motore non potest acquietari plenarie in ipso.

Ad primū.
Solut. argu-
mentorum.

AD PRIMVM in oppositum cum dicis quod scientia & virtus propter se expetenda sunt, &c. dico quod ibi ponit propositio pro prepositione ly propter pro per. Vnde vult dicere quod per se expetenda sunt, quia sunt bona honesta & per se ordinantia hominem in vltimum finem: non tamen propter hoc sequitur quod expetenda sunt propter se sicut propter finem vltimum. vnde ly per se, excludit per accidens.

Ad secundum.

AD SECUNDUM, cum dicis quod capacitas nostrae voluntatis finita est, &c. dico quod illud bonum cuius voluntas nostra capax est sicut rei intrinsecus, & inherens finitum est: tamen boni infiniti tanquam obiecti ipsa capax est, quia ipsum apprehendit non tamen comprehendit, quamuis actu finito & intesive, & ideo in bono finito nullatenus perfecte quiescere potest.

Ad tertium.

AD TERTIUM cum arguis per Apostolum ad Philipp. dico quod sensus est secundum gloss. Ego te fruor in domino, id est, gaudebo de te in regno Dei, si feceris quod rogo, hoc est: gaudebo de fructu tuo, simile dicitur ad Ro. 15. vbi Apostolus si vobis primum ex parte fructus ero, quod exponens gloss. dicit, id est, de fructu vestro letatus.

QVAESTIO III.

Artic. I.

ARTICULO I. QUERITUR VTRUM beati fruuntur Deo vna fruitione vel pluribus. Et videtur quod pluribus. Quia secundum Philosophum 2. de anima. distinctio actuum innotescit per obiecta. ergo cum in diuinis sint tres personae quibus fruendum est, illis fruuntur beati triplici fruitione. Item tres personae pluribus cognitionibus cognoscuntur suis proprietatibus quae sunt plures: ergo cum cognitio sit praeva ad fruitionem. Videtur quod beati fruuntur tribus personis pluribus fruitionibus.

In oppositū.
C. de ad ali-
quid.

CONTRA: relatiua sunt simul natura & intellectu, secundum Philosophum in predicamentis, sed tres personae non distinguuntur, nisi relationibus secundum Boetium 1. lib. de tri. cap. vltimo, dicentem quod substantia continet unitatem, relatio multiplicat trinitatem. ergo tres personae vnica cognitione cognoscuntur. ergo & beati illa vnica fruitione fruuntur.

RESPONDEO quod beati fruuntur tribus personis vna fruitione, & ratio huius est, quia ratio quare fruendum est illis est summa bonitas quae vna est in tribus personis: & sic formale obiectum fruitionis in illis est vnum, & ideo respectu earum non numeratur actus fruitionis, & vnica etiam adoratione adorantur, secundum quod dicit Dam. lib. 1. cap. 8.

Solut. q.
Beati fru-
untur vnica fru-
itione tribus
personis.

AD PRIMVM in oppositum cum dicis quod actus innotescunt per obiecta &c. dico quod hoc intelligendum est de distinctione obiectorum quantum ad rationem formalem. In tribus autem personis non est distinctio summae bonitatis, quae est formale obiectum fruitionis.

Ad primū.

AD SECUNDUM cum dicis quod cognitio est praeva ad fruitionem &c. dico quod cognitio in quantum est praeva ad fruitionem, vna est trium personarum quia sic cognoscuntur sub ratione qua sunt vnum summum bonum.

Ad secundū.

Argumentum ad partem oppositam gratia conclusionis concedatur.

SEQUITUR EXPOSITIO
textus vel literae.

IRCA LITERAM omnis doctrina vel rerum est, vel signorum; hic accipitur res large prout sub nomine rei etiam intelliguntur priuationes: quae tamen quia non cognoscuntur nisi per habitum secundum philosophum 1. de anima. ideo de eis non est doctrina primo: sed ex consequenti. (Omne signum res aliqua est.) s. sumendo rem in sua generalitate non prout est pars praedictae diuisionis quae est in res & signa. (Non autem omnis res signam est) s. loquendo de signo quod significat aliquid ex institutione, non de signo quod significat ex natura sua: quia omnis creatura aliquo modo representat creatorem. (Primum de rebus & postea de signis differemus.) Contra. quia per signa deueniendum est in cognitionem rerum. Dico quod verum est illarum rerum quarum sunt signa: sed illa signa de quibus postea determinat, non sunt instituta ad significandum res de quibus agit in hoc primo. (Non enim facile potest inueniri nomen quod tantae excellentiae conueniat.) Huic concordat quod habetur: 22. propositione de causis: causa prima est super omne nomen quod nominatur. (Omnis qui fruuntur utitur.) Contra. bruta fruuntur, & non utuntur. Respondeo loquitur de fruitione quae est per voluntatem: & de uti secundum quod est aliquid assumere in facultatem voluntatis: & sic verum est quod omnis qui fruuntur utitur. (In homine spes ponenda non est.) Verum est sicut in saluatore: potest tamen poni spes in homine tanquam in coadiutore: & ab homine possumus expectare aliquid temporale: non tamen sicut a principali datore: quia principalis dator omnium bonorum Deus est. (Ita frater ego te fruor in domino.) Expositum est in solutio-

Res largo
modo sumi
potest.

Signum du-
plex.

Dubiū.
Solutio.

Contra.
Responsio.
Quo in ho-
mine est po-
nenda spes,
& quo non.

Vltimi.
penultimi.
q. huius di-
ne

ne cuiusdam argumenti. potest tamen aliter dici quod est ibi hypallage. i. fruor Domino in te. (Quia bonus est deus sumus.) hoc est dictum quia bonitas eius est ratio quae voluit ab aeterno dare nobis esse ex tempore. & ideo ex illo verbo non sequitur quod quia fuit bonus ab aeterno, quod fuerimus ab aeterno. (Virtutes propter se expetendae, & amandae sunt.) Expositum est in solutione primi argumenti penultima. q. huius distinctionis.

DISTINCTIO II.

De mysterio Trinitatis, & unitatis.

August.

NOTATAQUE vera ac pia fide tenendum est quod Trinitas sit vnus & solus verus Deus: vt ait Aug. in lib. 1. de tri. s. Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, & haec trinitas vnus eiusdemque substantiae vel essentiae dicitur, creditur, & intelligitur: quae est summum bonum: quod purgatissimis mentibus cernitur. Mentis enim humanae acies inuvalida in tam excellenti luce non figitur nisi per iustitiam fidei emundetur. Idem in li. retrac. Non approbo quod in oratione dixi: Deus qui non nisi mundos verum scire voluisti. respondere enim potest multos etiam non mundos multa scire vera. De hac re ergo summa, & excellentissima cum modestia, & timore agendum est: & attentissimis auribus atque deuotis audiendum: vbi quaeritur vnitas trinitatis patris, & filij & spiritus sancti. quia neque periculosius alicubi erratur: nec laboriosius aliquid quaeritur: neque fructuosius aliquid inuenitur. Proinde omnis qui audit, & legit ea quae de ineffabili, & inaccessiblei luce diuinitatis dicuntur: studeat imitari atque seruare, quod venerabilis doctor Aug. in 1. lib. de tri. de seipso ait. Non pigebit me inquit, sicubi hesito, quaerere: nec pudebit sicubi erro discere. Quisquis ergo audit hoc vel legit: vbi pariter certus est, mecum pergat: vbi pariter hesitat, quaxrat mecum: vbi errorem suum cognoscit, redeat ad me, vbi meum reuocet me. Itaque ingrediamur simul charitatis viam tendentes ad eum de quo dictum est. quaerite faciem eius semper.

Suadet de
hac mate-
ria cum mo-
destia, & ti-
more.

August.

August.

Io. 10.

pater non sit qui filius est. & Spiritus sanctus nec pater sit nec filius, sed tantum pater, & filij spiritus vtrique coequalis: & ad trinitatis unitatem pertinet. Tenemus ergo patrem, & filium, & spiritum sanctum vnum esse naturaliter Deum: vt ait August. in lib. de fide ad Petrum. Neque tamen ipsum patrem esse qui filius est: nec filium ipsum esse qui pater est: nec spiritum sanctum ipsum esse qui pater est aut filius. Vna enim patris, & filij, & spiritus sancti essentia: quam graeci homousion vocant. in qua non est aliud pater, aliud filius, aliud spiritus sanctus: quia vnus sit personaliter alius pater, alius filius, alius spiritus sanctus.

Quis ordo seruandus sit cum de trinitate agitur. CAETERVM vt in lib. 1. de trinitate docet August. primum secundum auctoritates sanctarum scripturarum: vtrum ita fides se habeat, demonstrandum est. Deinde aduersus garrulos ratiocinatores elatiores magis quam capaciores, rationibus catholicis, et similitudinibus congruis ad defensionem, & assertionem fidei vtendum est: vt eorum inquisitionibus satisfaciens mansuetos plenius instruamus: & illi si nequiverint inuenire quod quaeritur: de suis mentibus potius quam de ipsa veritate vel de nostra disputatione conquerantur.

August.

Testimonia sanctorum de Trinitate.

PROPONAMVS ergo in medium veteris ac noui testamenti auctoritates quibus diuina unitatis atque trinitatis veritas demonstratur, ac primum ipsa legis exordia occurrant: vbi Moyses ait. Audi israel: dominus Deus tuus Deus vnus est. Item. Ego sum dominus deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti. Non erunt tibi dii alieni praeter me. Ecce hic significauit unitatem diuinae naturae. Deus enim, & dominus, vt ait Ambro. in lib. 1. de trinitate: nomen est naturae: nomen est potestatis. Item alibi loquens Deus ad Moysen ait. Ego sum qui sum. & si quaesierint nomen meum, vade, & dic eis. Qui est misit me ad vos. Dicens enim ego sum: non nos sumus: & qui est, non qui sumus: aperitissime declarauit vnum Deum solum esse. In cantico etiam Exodi legitur. Dominus omnipotens nomen eius. non ait dominus: unitatem volens significare. Personarum quoque pluralitatem: & naturam unitatem simul ostendit dominus in Genesi dicens. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, dicens enim, Faciamus, & Nostram, pluralitatem ostendit personarum: dicens vero, Imaginem unitatem essentiae. Vt enim dicit August. in libro de fide ad Petrum. Si in illa natura patris, & filij, & spiritus sancti vna esset tantum persona: non diceretur, Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem. Cum enim dicit, Ad imaginem ostendit vnam naturam esse: ad cuius imaginem homo fieret. cum vero dicit, Nostram ostendit eundem Deum, non vnam sed plures esse personas.

Deut. 6.

Exo. 20.

Ambr.

Exod. 3.

Exo. 15.

Gen. 1.

August.

Aperite ostendit quod nec solitudo nec diuersitas, nec singularitas ibi est, sed similitudo.

HILARIVS quoque in lib. 3. de tri. dicit his verbis significari, & in trinitate nec diuersitas est, nec singularitas vel solitudo: sed similitudo, & pluralitas siue distinctio. ait enim sic. Qui dixit, Faciamus

Hylar.

mus

positionem per Iesu Christi auctoritatem: Secundo per testimonia apostolorum: ibi. (Ioannes quoque in epistola. cano. ait.)

ARTICVLVS I.

CIRCA hanc di. Primo quaeritur de essentia unitate. Secundo de personarum pluralitate. Circa primum quaeruntur quatuor. Primo vtrum in Deo sit ponere essentiae unitatem.

Secundo vtrum quodlibet attributum diuinae essentiae sit ipsa diuina essentia tantum.

Tertio vtrum diuina essentia sit attributorum aliqua pluralitas secundum rationem.

Quarto vtrum inter illa sit aliquis ordo secundum intelligendi rationem.

QVAESTIO I.

PRIMO ergo quaeritur vtrum vna sit diuina essentia tantum vel plures. Et videtur quod plures. Ansel. Monolo. 15. ca. Omne quod melius est ipsum, quam non ipsum in Deo ponendum est: sed melius est plures diuinas essentias esse quam non esse. Cum secundum Philosophum tertio topicorum. plura bona paucioribus magis sunt eligenda: ergo videtur quod sint plures diuinae essentiae.

Item tunc vnumquodque perfectum est cum potest producere sibi simile, secundum Philosophum 4. met. sed diuina essentia est perfectissima: ergo potest essentiam sibi similem producere. Sed secundum Philosophum 3. phy. in perpetuis non differt esse, & posse: ergo sunt plures diuinae essentiae.

Item potentior est lux spiritualis, quam corporalis. sed lux corporalis potest lucem sibi similem producere: ergo cum secundum beatum Io. in prima canonica sua. c. 1. Deus sit lux potest similem lucem sibi producere, & si potest producta est, quia vt supra dictum est in perpetuis non differt esse, & posse.

CONTRA Philosophus 12. metaph. in fine dicit, quod pluralitas principatum non est bonum: sed si essent plures dii esset pluralitas principatum, quia vnus Deus non est sub alio: ergo non sunt plures dii.

Item Philosophus 8. ethicorum. c. 10. dicit quod regnum est optima politia. dicit etiam ibidem quod in regno principatur vnus melius est ergo in vniuerso esse vnum principem quam plures: sed si essent plures dii essent principes plures. rationabilius est ergo ponere vnum Deum tantum.

RESPONDEO quod vna est diuina essentia tantum, quod patet auctoritatibus, & rationibus. Dicitur enim Deutro. 6. Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est.

Item Philosophus in fine. 12. metaph. lo-

quens de principe totius vniuersitatis concludit quod vnus est princeps. Auicenna etiam dicit primo metaph. c. 6. quod impossibile est vt ei quod est necesse esse sit compar aduocatus, necesse esse Deum.

Item 9. meta. suae c. 1. dicit quod vniuersitas habet principium: & subdit quia est vnum in quantum non est communicans ei aliquid villo modo in suo esse quod est ei. & propter hanc unitatem est impar. Dicit etiam Trimegistus de diuinitate ad Asclepium quod vnus, est mundus vnus est Deus.

Patet etiam hoc rationibus auctoritatibus roboratis.

Prima talis est secundum beatum Dionysium. 5. de diu. no. Omnis multitudo ab unitate trahit originem: ergo tota multitudo unitatis rerum vnum habet primum principium tantum. Illud autem principium Deus est.

Secunda talis. Omnis ordo essentialis cum habeat prius, & posterius in dignitate, oportet quod habeat aliquid primum. primum vero alicuius ordinis vnum est tantum, aliter non esset primum, sed illud quod simpliciter est primum in dignitate, Deus est: ergo tantum est vnus Deus, qui quamuis non ordinetur ad multitudinem creaturarum: tamen tota multitudo creaturarum ordinatur ad ipsum. Et haec ratio trahi potest ex verbis Ansel. monol. 4. c.

Tertia talis. Omnes creature aliquam habent connexionem, quia partes sunt vnius mundi, connexionem autem diuersorum oportet reducere ad aliquid vnum. oportet ergo connexionis creaturarum esse vnum primum principium tantum. Et haec ratio trahi potest ex verbis Philosophi. 12. metaph. circa finem: vbi loquens contra illos qui ponebant plura principia non connexa. dicit quod in connexionem vniuersi substantiam faciunt. Et ex verbis Platonis dicentis in Thymeo: quod mundus est vnus, quia iuxta vnum exemplar formatus est.

Quarta talis. Omne imperfectum oportet trahere originem ab aliquo simpliciter perfecto. perfectum autem simpliciter non potest esse nisi vnum: quia si essent plures essentiae perfectae: aliqua perfectio esset in vna quae non esset secundum illum modum: nec altiori in alia, & sic neutra simpliciter esset perfecta. Quia secundum quod potest trahi ex verbis Philosophi. 5. metaph. c. de perfecto. Illud autem simpliciter perfectum in quo reperiuntur omnes nobilitates cuiuslibet entis per modum tamen altiore. Illud est simpliciter perfectum Deus est. Vnde etiam Commentator ibi dicit: quod haec est dispositio primi principij. f. Dei. & potest haec ratio trahi ex sententia Dam. lib. 1. cap. 5.

Quinta talis. Quod incircumscriptum est vbiq; est: & si loca essent infinita vbiq; esset. cum ergo diuina essentia sit incircumscripta vbiq;

vbiq; est: ergo si essent plures diuinae essentiae, vnam oporteret esse in alia: & ita vnam penetrari ab alia. Quia autem ab alia penetraretur, purus actus non esset: quod est contra diuinae essentiae rationem: non sunt ergo plures diuinae essentiae, sed vna tantum. Et haec ratio, sumi potest a Dam. lib. 1. c. 2.

Sexta talis. Ansel. Monol. c. 2. dicit quod Deus est quo maius cogitari non potest: sed si essent plures dii, quolibet illorum aliquid maius cogitari posset: quia illi plures simul aliquid maius essent, quam vnus tantum: ergo vnus est Deus.

Septima talis. Si essent plures dii, in aliquo differrent: aliter non essent plures essentiae: si in nullo conuenirent, alter illorum non haberet deitatem: & ita iam non essent plures dii: ergo in aliquo conuenirent, & in aliquo differrent, & sic summe simplices non essent: vt autem inferius probabitur. f. dist. 8. Deus est summe simplex: ergo vnus est Deus tantum.

AD PRIMUM in oppositum cum dicis, quod melius est plures deos esse quam vnum & c. Dico quod falsum est, quia hoc esset ponere quemlibet illorum limitatum, & in pluribus bonis limitatis non posset esse tantum de bonitate, quantum est in bono infinito. Verbum autem Philosophi intelligendum est de pluribus bonis: praesupposita equalitate bonitatis in quolibet bonorum pluri, & in quolibet bonorum pauciorum.

Ad secundum cum dicis quod vnumquodque perfectum est cum potest producere sibi simile & c. Dico quod hoc intelligendum est in generabilibus, & corruptibilibus. nec enim propter hoc iudicamus Solem imperfectum: quia non potest alium Solem generare: nec angelum: quia non potest generare alium angelum.

Ad Tertium cum dicis, quod potentior est lux spiritualis, quam corporalis & c. Dico quod verum est: sed aliquid est nobilitatis in natura inferiori, quod non esset nobilitatis in natura superiori. Vnde secundum B. Dionysium. de diu. no. c. 4. inter medium, & finem: esse ira cundum est nobilitatis in cane: & tamen non est nobilitatis in homine. Sic dico quod nobilitatis est in luce creata posse lucem sibi similem generare ab ea in essentia differente: hoc tamen non esset nobilitatis in luce increata: quia hoc esset contra rationem suae summe simplicitatis, & suae infinitae perfectionis: sicut probari posset ex his quae dicta sunt in corpore quaestionis.

QVAESTIO II.

SECUNDO quaeritur vtrum quodlibet attributum diuinae essentiae sit ipsa diuina essentia tantum. Et videtur quod non, quia ipsa diuina essentia non est attributum sed fundamentum

attributorum suorum. sed si quodlibet attributum esset ipsa tantum: ipsa esset attributum: ergo nullum attributum diuinae essentiae est ipsa diuina essentia tantum.

Item attributum diuinae essentiae est illud quod significatur hoc nomine sapientia, & hoc nomine veritas, & sic de alijs: sed nullo nomine significare possumus diuinam essentiam, quia ipsam nescimus, & nullus imponit nomen rei quam nescit: ergo nullum attributum diuinae essentiae est ipsa diuina essentia.

Item essentia non est sapientia tantum, quia est sapientia, & bonitas, & sic de alijs: ergo a simili videtur, quod sapientia non sit essentia tantum.

CONTRA quodlibet attributum diuinae essentiae est in ea. sed quicquid est in diuina essentia est ipsa tantum: quia sicut dicitur in commento super octauam propositionem de maximis theologiae. Cum Deus sit simplex, nihil est in eo praeter id quod ipsum est, ergo quodlibet attributum diuinae essentiae est ipsa diuina essentia tantum.

RESPONDEO quod attributum potest considerari secundum id quod est, ut pote in quantum sapientia vel bonitas: & sic de alijs: vel sub ratione qua attributum est. Primo modo dico, quod si per hoc aduerbium tantum non excludatur nisi res: quae non est realiter idem cum diuina essentia: attributum est diuina essentia tantum, quia nulla res realis siue abstracta siue relatiua: quae non est realiter idem cum diuina essentia, est de ratione attributi secundum id quod est: quia hoc stare non potest cum summa diuinae essentiae simplicitate. nulla etiam res a ratione constituta, quae proprie dicitur res rationis est de ratione attributi secundum id quod est. absurdum enim est dicere quod aliqua res a ratione constituta sit de ratione diuinae sapientiae. Si autem per ly tantum excludatur non solum res quae non est realiter idem cum diuina essentia: sed etiam res secundum rationem intelligendi actu, vel aptitudine differens ab ea: attributum non est diuina essentia tantum, illuminatio enim diuini intellectus, & diuina essentia sunt de ratione istius attributi, quod est diuina sapientia: ita quod ipsa illuminatio videtur quasi formaliter significari nomine sapientiae: quia est ratio a qua nomen sapientiae imponitur ad significandum, praedicta autem illuminatio differt secundum rationem intelligendi actu, vel aptitudine ab essentia. Inter illa enim secundum suum esse intellectum est, vel esse potest aliqua differentia. Differentia autem quae non consequitur res nisi secundum suum esse intellectum, non est differentia realis, sed tantum secundum rationem intelligendi. Si autem consideretur attributum sub ratione qua attributum est: sic dico quod de ratione attributi est aliqua res rationis constituta per actio-

nem

Respondeo Deum esse vnum & non plures.

In oppositum. T. finali.

Secundo. T. c. 19.

T. c. 33.

T. finali.

C. 21.

Artic. 1.

nem intellectus. ex hoc enim sapientia est attributum sub ratione qua attributum, q̄ intellectus eā Deo attribuit: dicendo intellectualiter Deum esse sapientē seu sapientiam esse in Deo: ipsum autem sic de Deo dici, opus est rationis. Exemplū, si dicatur Petrus est sapiens: de ratione suæ sapientiæ secundum id quod est: nō est aliqua res rationis ab intellectu cōstituta: tamen sub ea ratione qua dicitur de petro, de eius ratione est res rationis, quia sicut dicit Auicenna 3. metaph. capit. vlti. Prædicatum, & subiectum formaliter important res rationis.

Ad primū. AD PRIMVM dicendum quod eadem res sub vna ratione bene est in seipsa considerata sub ratione alia. Bene enim dicitur quod diuinitas est in Deo.

Ad secundū. Ad secundum dicendum, quod aliquando per nomen significare intendimus aliquid distincte, & in singulari, quod tamen significare sic non possumus: quia nec sic intelligimus: & nullus imponit nomen rei quam nescit: nec ex dictis sequitur quod aliquid ignotum intēdamus. quia sicut dicit Aug. 10. de trini. c. 1. non est idem cum dicitur amat scire incognita, ac si diceretur amat incognita: quia ut parum post dicit, qui scire amat incognita, non ipsa incognita sed ipsum scire amat. Prædictam distinctionē tangit Ansel. monol. c. 5. dicens de nominibus dictis de Deo. quod valde minus aliquid immo longe aliud in mente mea sua significatione constituuntur quam sit illud ad quod intelligendum per hanc tenuem significationem mens ipsa mea conatur perficere. Dico ergo quod si aspiciamus ad illud quod per nomen alicuius attributi verbi gratia, per nomen sapientiæ significare intendimus, illud est diuina essentia sub ratione qua illuminata seu illuminatio est diuini intellectus, ita quod formalis significat ipsam illuminationem a qua nomen sapientiæ imponitur, quam essentiam, nomen enim formalis significat illud a quo ad significandum imponitur, quam illud ad quod significandum imponitur: ad vtrumque tamen significandum imponitur. Si autem inspiciamus ad illud quod nomine sapientiæ significamus distincte, & in singulari: sic proprie nomen non dicitur de diuina essentia nisi negatiue: & sic forte intelligitur illud verbum Diony. 2. cap. ange. hierar. Negationes in diuinis veris sunt: affirmationes vero incompatibiles. Et illud Alani. 20. ppositione de maximis theologie. Omne simplex proprie est, & improprie dicitur esse.

Ad tertium. Ad tertium dicendum, quod si ly tantū nō excludat nisi rem quæ non est realiter idem quod sapientia: essentia est sapientia tantum. Si autem excludat rem secundum rationem differentem a sapientia, sic essentia non est sapientia tantum: quia bonitas secundum ratio-

nem differt a sapientia. Ad primum ad partem aliam dicendum, quod non plus concludit nisi quod nullum attributum differt a diuina essentia secundum realem: & hoc verum est, & dico rem realem: quia res generaliter accepta dicitur de rebus rationis.

Q V A E S T I O III.

TERTIO quæritur vtrum in diuina essentia sit attributorum aliqua pluralitas secundum rationem. Et videtur quod non Boetius de trini. lib. 1. c. 3. id verè vnum est in quo nullus est numerus: ergo verius est vnum in quo non est numerus neque secundum rem: neque secundum rationem: quam vbi est numerus secundum rationem: ergo cum pluralitas secundum rationem importet numerum secundum rationem: non possumus cum summa vnitatem essentiam talem ponere pluralitatem.

Item pluralitas secundum rationem est pluralitas conceptuum: sed Deus in comprehendendo suam perfectionem non format plures conceptus. ergo in ipso nulla est pluralitas secundum rationem.

Item Philosophus. 4. metaph. ratio quam significat nomen est diffinitio: sed attributa quæ sunt in Deo diffiniri non possunt: quia sunt ipse Deus. Et secundum Auicennam. 8. metaph. cap. 5. Deus non habet diffinitionem: ergo attributa Dei rationem non habent: nō plurificantur ergo secundum rationem.

C O N T R A videmus intellectum posse distinguere vbi nulla est realis distinctio. Vnde vnam simplicem qualitatem vtpote albedinē potest intellectus sub diuersis rationibus intelligere vtpote sub ratione qua qualitas: vel sub ratione qua color: vel sub ratione qua albedo: ergo similiter non obstante quod Deus sit vna res simplex, potest eius perfectio sub pluribus rationibus apprehendi. non repugnat ergo simplicitati diuinæ esse in Deo pluralitatem attributorum secundum rationem.

R E S P O N D E O quod in diuina essentia est attributorum pluralitas secundum rationem: ad cuius intelligentiam sic procedendum est: primo declarandum quid importatur nomine diuinorum attributorum.

Secundo quid importatur nomine differentiarum secundum rationem.

Tertio quomodo differant attributa secundum rationem per comparisonem ad intellectum creatum.

Quarto quomodo per comparisonem ad intellectum diuinum.

Q V A N T V M ad primum articulum sciendum est quod diuina attributa sunt super excellentiarum perfectionum repertarum in generibus. entium: quarum quamlibet melius est simpli-

Art. 1.

Secundo.

Tertio. T. C. 2. 8.

In oppositū.

Responsa.

Primus articulus Diuina attributa quæ dicitur.

simpliciter habere per modum intrinsecæ rei quam non habere: cuiusmodi sunt esse viuentem, sapientem, potentem, verum, iustum, beatum, æternum, & quicquid absolute melius est quā nō ipsum, quæ de diuina essentia vere, & proprie prædicantur. habere enim quālibet istarum rerum per modum rei intrinsecæ rem habentem faceret meliorem quā non habere. Vnde si lapis haberet formam sapientiæ esset res melior quam sit modo. Similiter si homo iustus est: si sibi superaddatur sapientia, melior est, quamuis melior esset iustus non multum sapiens quā sapiens iniustus, non sic autem posset dici de omnibus perfectionibus reperitis in generibus entium. non enim esset homo melior habendo formam auri, vel argenti per modum rei intrinsecæ quam non habendo, & sic de multis alijs, quapropter quamuis in Deo sint superexcellentiarum perfectionum repertarum in generibus entium: non tamen omnia nomina significatiua istas perfectiones de deo prædicamus: prædicatione enim propria non diceremus Deum esse aurum, nec Deum esse asinum, nec Deum esse lapidem, nisi per modum translationis. secundum quod dicit Apostolus. 1. ad Cor. 10. petra erat Christus, cum tamen in Deo sint superexcellentiarum perfectionum auri, & asini, & lapidis. dicuntur autem illæ superexcellentiarum perfectionum attributa diuinæ essentia, non quia primo in pleniori modo sint illæ perfectiones in creaturis quam in diuina essentia: quia econtra est: sed quia tales perfectiones diuinæ essentia attribuiimus, ipsas de diuina essentia predicando, dicendo diuina essentia est potens, sapiens, iusta, & sic de alijs. Vnde etiam in communi vsu loquendi: si aliquis prædicat sapientiam de aliquo, dicendo Petrus est sapiens, nos dicimus, quod talis attribuit Petro sapientiam. hoc de primo articulo.

Articulus secundus. Quid importatur nomine differentiarum secundum rationem.

Q V A N T V M ad secundum sciendum, quod relationes secundum rem dicuntur quæ consequuntur res secundum esse suum reale, quod habent in actu, & relationes secundum rationem quæ non consequuntur res nisi in quantum intellectæ sunt: siue possint esse in actu reali, vt intellectæ sunt, siue nō: hoc addo propter vniuersalitatē quæ consequitur re sub tali modo intellectæ: quod sub tali modo non potest habere esse reale actualis existentia. quicquid enim actu est in re, vnum numero est: quamuis istæ secundæ magis puræ sint secundum rationem, quā aliæ. Similiter dico, quod differentia secundum rem est quæ consequitur rem secundum esse suum reale, quod habet in actu: & differentia secundum rationem quæ non consequitur rem nisi in quantum est intellecta siue in esse reali, & actualis existentia esse possit sub tali modo sub quo intellectæ est, siue non. quia ergo ipsa attributa secundum suum esse reale, quod realiter habent in

Deo: nulla consequitur differentia, ideo dico quod in Deo non differunt secundum rem. quia tamen in quantum intellecta sunt, bene consequitur ea aliqua differentia vt iam patebit: ideo dico quod differunt differentia quæ est secundum rationem, & pure est differentia secundum rationem, quia sicut attributa iu Deo diuersam realem existentiam non habent, ita nec possunt habere differentiam secundum rem. hoc de secundo articulo.

Q V A N T V M ad tertium articulum notandum est, quod ista pluralitas rationum conuenit ex hoc, quod res quæ Deus est, superat intellectum nostrum, ita quod vna conceptio non potest apprehendere omnes modos perfectionum quæ sunt in Deo, & ideo aliam conceptionem format de diuina sapientia, aliam de potentia, & sic de alijs: maxime quia ad cognoscendum ista in Deo ascendit a creaturis in quibus ista sunt differentia. Diuinus autem intellectus, quia totam suam perfectionem comprehendendo semetipsum intelligit vno conceptu, totam suam perfectionem plenissime dicit. beati tamen quia Deum immediate vident: sibi possent vnum nomen imponere, quod nec significaret sapientiam tantum, nec potentiam tantum, sed omnes perfectiones Dei quas in Deo apprehendunt. Vnde pro statu patriæ dicitur de nobis Zach. vltimo. quod in illa die erit dominus vnus, & nomen eius vnum. nō tamen possent ipsum nominare vno nomine exprimente plenarie totam Dei perfectionem, eo quod illam perfectionem quantum cognoscibilis est, non cognoscunt propter ipsius perfectionis infinitatem & intellectus creati limitationem. Est ergo pluralitas istarum rationum ex parte ipsius Dei propter plenitudinem perfectionis, & ex parte nostri intellectus, qui deficienter se habet ad comprehendendum diuinam perfectionem: nec sunt istæ diuersæ conceptiones quas de Deo formamus castæ, vel vanæ, quia istis omnibus est correspondens in Deo plena, & omnimoda eius perfectio: sine aliqua reali pluralitate, & hoc de tertio.

Artic. 3. Quomodo differunt attributa secundum rationem per compositionem ad intellectum creatum.

Artic. 4. Quomodo differunt per comparisonem ad intellectum diuinum.

Q V A N T V M ad quartum patere potest ex prædictis quid dicendum. Dicendum est enim quod illa attributa in Deo sunt vnum re: & rationes eorum secundum quod sunt in Deo per modum rei intrinsecæ sunt vnum re, sed rationes eorum secundum quod ab intelligentibus creatis conceptæ sunt vel conceptibiles, & ab ipso Deo intellectæ, plures sunt non pluralitate reali, sed quia in eis sunt plures respectus rationis ad intellectum. Conceptio autem quam facio modo de sapientia Dei, & illa quam facio de potentia, & sic de alijs: quamuis ab æterno non essent, tamen ab æterno fuerunt intellectæ a Deo, sicut etiam omnes creaturæ fuerunt a Deo intellectæ ab æterno, quāuis ab æterno non habuerint esse: vnde Idæarum

earum aliter fuerunt in Deo ab æterno; aliter creatura, quia ideæ fuerunt in Deo p modum rei intrinsecæ: & ita realiter & fuerunt, & sunt realiter idem quod Deus. ego autem, & aliæ creaturæ non fuimus in Deo per modum rei intrinsecæ, nec realiter, nec fuimus idē, quod Deus: sed sicut obiectū, utpote color dicitur esse in vidente, & asinus in intelligente: quia creatura ab æterno fuit secundarium obiectū intellectus diuini. Dico ergo quod pluralitas attributorum fuit ab æterno per comparationem ad plures conceptiones quæ a Deo ab æterno fuerunt intellectæ, quas ex tempore formauit intellectus creatus de diuina perfectione vel potuit formare.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicis, quod illud vere vnum est in quo nullus est numerus. Dico quod pluralitas quæ consideratur per comparationem ad plures cōceptiones intellectus, in nullo est contra rationem summæ simplicitatis: quia illa pluralitas a Deo intellecta non fuit in Deo per modum rei intrinsecæ: & iō per illā pluralitatem intellectā non est minus simplex. Sicut si ego per essentiam meam, & vnico actu, qui idem esset cum essentia mea, intelligerem omnino quæ intelligo: non propter hoc essem minus simplex, quam si intelligerem vnum tantum.

Ad secundum. Ad secundum cum dicis quod Deus in comprehendendo suam perfectionem non format plures conceptus &c. Dico quod verum est: tamen ab æterno intellexit plures conceptus quos facturi eramus ex tempore de sua perfectione: & intellexit cuilibet illorū conceptū esse aliquid vere correspondens in sua perfectione: quæ tamen summe est vna.

Ad tertium. Ad tertium cum dicis quod ratio quam significat nomen est diffinitio &c. Dico, quod intelligendum est in habentibus diffinitionē. In his autem quæ non habent diffinitionem ratio est illud quod primo concipimus per nomen quod significat illam rem. Vnde ratio diuinæ sapientiæ est illud quod primo concipimus per hoc nomen sapientiæ: & hoc est illud a quo imponitur nomē ad significādū, quod videtur esse formaliter in significato eius.

QVÆSTIO IIII.

Art. I. VARTO quæritur vtrū inter attributa diuinæ essentia sit aliquis ordo secundū rationem. Et videtur quod non, Aug. 19. de ciui. c. 13. Ordo est parium dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio: sed inter diuina attributa nullo modo est disparitas secundū rationem. omnes enim rationes eorum æqualis sunt nobilitatis, cum vnum sint in Deo: ergo inter illa non est ordo secundum rationē. *Secundo.* Item non est ibi ordo secundum rationem ex parte diuinæ essentia, nec ex parte intelle-

ctus: quia illud attributum quod vna vice intelligit primo, alia vice potest intelligere secundo: ergo nullo modo est ibi ordo secundum rationem.

Item apprehensio intellectus casta est, & vna cui nihil respondet in re. sed certum est, quod inter diuina attributa nō est aliquis ordo realis, cum sit vna res tantum: ergo intellectus intelligens ea secundum quendam ordinē castus est & vnus: sed ordo rationis nō videtur posse accipi nisi per comparationem ad intellectum. ergo inter diuina attributa nullus ordo rationis est.

In oppositū. CONTRA vt patet ex quæstione præcedenti in attributis est aliqua pluralitas secundum rationem: sed pluralitas in qua non est ordo, est inordinata: cum ergo in diuinis nihil sit inordinatum: inter diuina attributa est aliquis ordo secundum rationem.

Item prius est in Deo secundum rationem intelligendi intelligere quam velle: ergo in ipso priora sunt secundum rationem intelligendi, attributa respicientia intellectū quam respicientia voluntatem.

Inter diuina attributa non esse ordinē realem sed secundum rationem. RESPONDEO cū impossibile sit esse ordinem sine aliqua pluralitate, & inter diuina attributa non sit aliqua realis pluralitas secundum rem absolutam nec secundum rem relatiuam, vt patet ex quæstione præcedenti: impossibile est, quod inter diuina attributa sit aliquis realis ordo: quia tamen inter diuina attributa est aliqua pluralitas in comparatione ad intellectum, quæ est pluralitas rationis, eo quod non consequitur ea nisi in quantum intellecta sunt: non est inconueniens ponere, quod inter diuina attributa sit aliquis ordo secundum rationem intelligendi in quantum intellectus noster priorem conceptionē de vno facit quam de alio. Vnde prius in nostra ratione intelligendi est diuinum esse quā aliquod attributum eius, & intelligere quam velle, & attributa respicientia intellectum priusquam respicientia voluntatem: nec loquor hic de ordine qui tantum est ex parte voluntatis: quia tali ordine posset in nostra ratione intelligendi quandoque vnum esse prius: quandoque posterius, sicut placeret nobis, sed loquor de ordine qui est in cōceptionibus nostri intellectus intelligentis diuina attributa secundum illum ordinem, secundum quem magis sunt apta nata intelligi: & sic intelligendo diuinas perfectiones, est talis ordo ex parte nostra. Prius enim secundum rationem intelligendi intelligimus diuinū esse quam aliquam eius perfectionem. Secundo suum intelligere. Tertio suum velle. Et inter suas perfectiones priores sunt in nostra ratione intelligendi illæ quæ respiciunt ipsum in quantum est essentia, quā illæ quæ respiciunt ipsum in quantum est vita. Et inter primas priores est vnitas, secunda simplicitas. Communior est

est enim ratio vnitatis quā simplicitatis. omne enim simplex vnum est: sed nō conuertitur generaliter loquendo de vno, quod ideo dico, quia vnum compositum non est pure, & proprie vnum, quia & si non sit diuisum, tamē est diuisibile. Vnde dicit Aug. lib. de vera religione vltra medium. Omne corpus verū corpus est: sed falsa vnitas. Ratio summæ simplicitatis, & vnitatis sunt in diuina essentia ratio infinitatis. & ista tria ratio immutabilitatis: & immutabilitas cum prædictis sunt ratio eternitatis. Vnde inferius per diuinæ essentia simplicitatem probabitur in diuina essentia esse infinitas, & per diuinam simplicitatem, & infinitatem immutabilitas, & per immutabilitatem æternitas. Inter perfectiones etiā quæ cōueniunt Deo in quantum est vita, priores sunt illæ in nostra ratione intelligendi, quæ respiciunt ipsum intelligere, quam illæ, quæ respiciunt ipsum velle, & inter primas prior vnitas quam sapientia. Ideo enim Deus scit se, quia per essentiam suam intellectui perfecte ostendit se talem qualis est ipse, sed essentia vniuersalis cuiusque rei est eius veritas in quantum p ipsam res ex parte sua talem ostendit, se qualis est ipsa. Inter perfectiones quæ respiciunt diuinum velle, prima est bonitas, secunda misericordia, tertia iustitia, & illa ad quam omnes aliæ ordinantur, est diuina beatitudo, quæ omnes diuinas perfectiones in sua ratione cōcludit. Quæ autem dicta sunt cum Aug. concordāt, qui 15. de tri. c. 5. omnes diuinas perfectiones reducit ad æternitatem, sapientiam, beatitudinem. Ex dictis potest cōcludi, quod istarum trium perfectionū, vnitatis, veritatis, bonitatis, Prima secundum rationem intelligendi est vnitas, Secunda veritas, Tertia bonitas: & ideo de hoc non oportet facere quæstionem.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum dicendum, quod illud verbum August. intelligitur de ordine, qui est inter res diuersas. Potest etiam dici quod istæ conceptiones, quas ordinate facimus de diuinis attributis, habent disparitatem, in quantum vnam primo formamus, quam aliam, ipsa tamen attributa nullam inter se penitus disparitatem habent, cum sint res vna.

Ad secundum. Ad secundū dicendum, quod quamuis istis ordinatis conceptionibus non respondeat aliquis ordo realis in perfectionibus diuinæ essentia: tamen ipsæ perfectiones talis sunt naturæ, quod aptiores sunt secundum vnum ordinem intelligendi, quam secundum alium.

Ad tertium. Ad tertium dicendum, quod sicut illi pluralitati secundum rationem qua dicuntur esse plura attributa, non respondet aliqua realis attributorum pluralitas: nec tamen est casta, quia illi respondet plenitudo diuinæ perfectionis, de qua ab intellectu nostro possunt plures vere conceptiones formari, vt patet in quæstione præcedenti. Sic iste ordo conceptio-

num castus non est, quia respondet natura diuinarum perfectionum per quā exigunt magis secundum vnum ordinē, quam secundum alium apprehendi.

ARTICVLVS II.

CONSEQUENTER quærendum est de personarum pluralitate. Et circa hoc quærentur quatuor.

Primo vtrum in Deo sit personarum pluralitas.

Secundo vtrū illa pluralitas sit trinitas tm.

Tertio vtrum primo secundum rationem intelligendi diuina essentia perfecte existat, quam sit in Deo pluralitas personarum.

Quarto sine argumentis quot modis insinuat trinitas in sacra scriptura.

QVÆSTIO I.

Artic. I. PRIMO ergo quæritur vtrū in Deo sint plures persone. Et videtur quod non, quia de nobilitate diuinæ essentia est, quod non plurificatur: sed æque nobilis est persona sicut essentia: ergo in Deo personæ non plurificantur.

Secundo. Item quæ sunt omnino idem re, plurificato vno, plurificatur aliud: ergo cum persona, & essentia realiter sint idem, si essent plures persone in Deo, essent & plures essentia, quod falsum est.

Tertia. Item pluralitas est superflua, quando non est plus de bonitate in pluribus, quam in vno. T. c. 50. Vnde Philosophus 1. phys. si aliquid æque bene potest fieri per vnum sicut per plura, magis ponendum est vnum, quam plura: sed in pluribus diuinis personis nō plus potest esse de bonitate, quam in vna, ergo superflua est ponere in diuinis plures personas.

Quarta. Item vbicumque est pluralitas sunt plures vnitates, sed in Deo non sunt plures vnitates, cum in Deo non sint plures entitates. Et secundum Philosophum. 4. metaph. ens, & vnum non differunt nisi ratione: ergo in Deo non sunt personæ plures.

Quinto. Item de ratione personæ diuinæ est essentia, & proprietates distinctiua quæ est proprietates relatiua. sicut videmus, quod de ratione sortis est homo cum ratione distinctiua quæcunque sit illa. cum ergo essentia in diuinis non plurificetur, non plurificatur quicquid est de ratione diuinæ personæ. sed non possunt dici simpliciter plures personæ, quando non plurificatur quicquid est de earum ratione: ergo in Deo non sunt simpliciter plures personæ.

In oppositū. CONTRA Augustinus de fide ad Petrum, non multum post principium: si in illa natura Patris, & Filij, & Spiritus sancti vna esset tantum persona; non diceretur. Rich. super 1. Sent. C. Facia-

Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.

Item Trimegistus de diuinitate ad Asclepium dicit. Omnium effectus naturamque cognoscens, miretur, adoret atque collaudet artem, diuinamque mentem. Sed Aug. 6. lib. de trin. c. 10. dicit, quod filius Dei est ars quaedam omnipotentis atque sapientis Dei: nominando filium nomine verbi: ergo in diuinis est ponere mentem paternam, & verbum eius, & sic personas plures.

Responsio. In Deo plures esse personas.

RESPONDEO quod in Deo sunt plures personæ, & hoc potest declarari ex suppositionibus manifestis. Quarum prima est quod in Deo est summa bonitas, Secunda, quod in Deo est summa perfectio. Tertia, quod in Deo est summa simplicitas, & hoc probatur distinct. 8. Quarta quod in Deo est summa primitas. Quinta quod omnes emanationes necesse est reduci in unam primam: sicut omnes unitates in unam unitatem primam. Ex prima suppositione argumentato sic: In Deo est summa bonitas: ad summam bonitatem pertinet se summe communicare. quia secundum Dionys. de angelica hierar. ca. 4. Bonum est sui communicatiuum: sed diuina bonitas non potest se summe communicare alicui creaturæ: nec omnibus simul: quia non sunt capaces bonitatis in summo: ergo in diuinis oportet esse personam increatam, cui summe communicetur: sed nullus potest eam summe communicare nisi persona increata: ergo oportet esse in diuinis personam summe communicantem diuinam bonitatem, & aliam cui summe communicetur. Ex secunda suppositione arguo sic. In Deo est summa perfectio: sed perfectionis est producere simile sibi in natura: ergo summæ perfectionis est producere summe sibi similem, sed nulla persona creata potest esse Deo summe similis: ergo ad perfectionem diuinam spectat, quod ibi sit emanatio alicuius personæ increatæ. Nec simili modo posses arguere de essentia: quia hoc poneret limitationem in producta, & in producente, non sic autem posset dici de persona producente, & producta, quia suam infinitatem hinc ratione essentia. Ex tertia suppositione arguo sic. In Deo est summa simplicitas, sed quanto aliquid simplicius, tanto in pluribus suppositis inuenitur, ut patet in vniuersali, quod simplicius est singulari. Ex defectu autem simplicitatis est, quod numeretur in pluribus suppositis: ergo cum in diuina essentia sit simplicitas in nullo deficiens: oportet, quod sit in pluribus suppositis non plurificata. Ex quarta suppositione arguo sic. In Deo est summa primitas, & quanto aliquid prius, tanto secundus: ergo sicut essentia diuina propter sui primitatem principium est aliarum essentiarum, ita oportet ponere, quod persona in diuinis, quæ non est producta, est alterius personæ productiua in eadem essentia propter sui primitatem. Ex quinta sup-

positione arguo sic. Omnes emanationes necesse est reduci in unam primam, sicut omnes unitates in unam primam unitatem. Non potest autem omnes reduci in unam emanationem alicuius creaturæ, quia multæ creaturæ a Deo immediate tantum emanauerunt, ergo oportet omnes emanationes reduci ad emanationem alicuius increatæ personæ, sed eadē persona non potest emanare a semetipsa. Vnde Aug. 1. de trini. ca. 1. Nulla omnino res est quæ seipsam gignat, ut sit: validius autem argumentum ad principalem conclusionem est argumentum luminis fidei hic distantis animæ fideli, & validissimum testimonium sacre scripture, quibus magis innitendum est, quam rationi.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitis, quod quæque nobilis est persona sicut essentia &c. Dico, quod verum est, tamen non posse diuinam essentiam multiplicari spectat ad eius nobilitatem, quia talis plurificatio non posset fieri, nisi per proprietates absolutas, & realiter distinctas, & ita plus esset de bonitate in pluribus, quam in vna, & sequeretur quamlibet illarum esse limitatam, quod esset contra diuinæ essentia nobilitatem. Distinctio autem personarum est per proprietates relativas, dicitur Boet. in lib. de trin. c. 10. quod relatio multiplicat trinitatem, ad talem autem distinctionem non sequitur in diuina essentia, nec augmentum, nec multiplicatio bonitatis.

Ad secundum cum dicitis, quod quæ sunt omnino idem re, plurificato vno plurificatur aliud &c. Dico, quod verum est si est identitas secundum rem, & secundum modum se habendi: quamuis autem essentia, & persona sint idem re, tamen essentia habet modum essendi absolutum, persona vero habet modum se habendi in relatione ad aliam.

Ad tertium cum dicitis, quod pluralitas est superflua, quando plus non est de bonitate in pluribus, quam in vno &c. Dico, quod falsum est, quando plenitudo bonitatis est ratio pluralitatis, sic autem est in Deo. Plenitudo enim bonitatis est eius ratio, quod in Deo sint plures personæ.

Ad quartum cum dicitur quod in Deo non sunt plures unitates &c. Dico, quod verum est loquendo de unitate essentiali, quia tunc essent in Deo plures actualitates, quia tale vnum, & ens conuertuntur. Non est autem verum loquendo de unitate personali. Vnde concedo, quod in Deo sunt plures unitates personales.

Ad quintum cum dicitis, quod non plurificatur quicquid est de ratione diuinæ personæ &c. Dico, quod immo secundum quod vna nata est distinguere ab alia; in essentia autem non sunt nata distinguere, qua propter pluralitas personarum non debet dici simpliciter pluralitas, vel numerus, nisi dicatur personarum, quia hoc ponendo, non ponis totam numeri rationem.

Ad primū.

Ad secundū.

Ad tertium.

Ad quartū.

Ad quintū.

Q V A E S T I O I I.

SECUNDO queritur, vtrum in Deo sint tres personæ tantum. Et videtur quod non, quia sicut in Deo est sapientia, & voluntas, ita est ibi potentia: ergo sicut est ibi persona procedens per modum intellectus, & per modum voluntatis, videtur, quod sit etiam ibi persona procedens per modum potentia: ergo sunt plures, quam tres, scilicet tres procedentes, & vna quæ non procedit.

Artic. I.

Secunda.

Item, sicut est ibi persona procedens per modum voluntatis, & personam procedens per modum intellectus: ita videtur, quod sit ibi persona procedens per modum naturæ, & persona procedens per modum artis cum in Deo sit natura, & ars.

Tertio.

Item ad nobilitatem personæ spectat producere personam, aliter enim nulli personæ conueniret, sed tres personæ sunt æqualis nobilitatis: ergo Spiritus sanctus producit personam: & ita plures sunt, quam tres.

Quarto.

Item, si perfectionis est in patre generare filium; maioris perfectionis est in eo generare duos filios, & maximæ perfectionis generare multos filios. per illam regulam Phil. 2. thop. quod sicut simpliciter, ad simpliciter: ita magis, ad magis. Vnde videtur, quod si voluptas bona, & magis voluptas, magis bona. Videtur ergo, quod pater omnipotens multos filios genuerit, & sic sunt plures personæ quam tres.

Quinto.

Item quia filius non accepit voluntatem per spirationem, ideo potest spirare: ergo a simili cum Spiritus sanctus non habeat naturam per generationem, videtur quod potest generare, & ex consequenti, quod generat.

In oppositū.

CONTRA I. Cano. Io. capit. ultimo. Tres sunt qui testimonium dant in celo; pater, verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt ergo &c.

Responsio.

In diuinis esse tantum tres personas.

RESPONDEO quod in diuinis sunt tres personæ tantum: scilicet pater, filius, & Spiritus sanctus; & hoc testatur sanctissima fides christiana: cui falsum subesse non potest. Hoc etiam declaratur ratione, cum essentia sit de ratione personæ, quia persona comprehendit essentiam, & relationem personæ constitutiuam: oportet; quod actiones personales radiceantur; ut ita loquar, in actibus essentialibus, cum autem actio personalis sit, actio ad aliquid intra: oportet, quod radiceatur in actu essentiali, non tendente ad extra sed intra manente. In Deo autem cum sit natura pure intellectualis: non sunt nisi duo tales actus, scilicet intelligere, & velle: ergo in diuinis persona non producit personam nisi per modum intelligendi, scilicet generando & sic producit verbum, & per modum volendi, scilicet spirando, & sic producunt pater, & filius Spiritus sanctum. Vnus autem actus essentialis non potest esse ratio, nisi vnus actus personalis in diu-

nis: quia vnus actus essentialis non potest esse ratio duorum actuum personalium simul, quia tota virtus actus essentialis in vno actu personali exprimitur propter summam perfectionem personalis actus: nec etiam successiue: quia in Deo non preterit aliquis actus: ergo in diuinis non est nisi vnus actus dicendi: nec nisi vnus actus spirandi cum in diuina essentia non sit nisi vnus actus intelligendi: nec nisi vnus actus volendi propter essentia unitatem, & ipsorum actuum perfectionem, quia quilibet æquat totam virtutem potentia cuius est actus: sed vnus actus dicendi non terminatur nisi ad vnū verbum: nec vnus actus spirandi nisi ad vnū spiritum sanctum: ergo in Deo non sunt nisi duæ personæ productæ. scilicet vnum verbum, quod idem est re quod filius: vnus spiritus sanctus: & persona patris quæ non est producta, & est producens: ergo in diuinis sunt tres personæ tantum. Huius autem exemplum in creaturis expressum reperire non possumus; exemplum de imagine, & vestigio: de quibus agere dist. sequenti, potest poni exemplum de triangulo: quamuis in infinitum sit magis dissimile quam simile. In triangulo tres sunt anguli, & vnus non est alius, & tamen quilibet totam superficiem trianguli comprehendit: ita quod illi tres anguli in essentia superficiem non distinguuntur: scilicet per relationes distinctas: cum quilibet angulus totam superficiem trianguli comprehendat: sed sub respectu alio, & alio. Multæ alia rationes congruitatis, quarum vna posset sumi ex parte summæ germanitatis, & alia ex parte summæ charitatis quæ requirit dilectum a se, diligi ab altero, & diligere alterum, possent adduci: quæ causa breuitatis possunt dimitti.

Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitis, quod in Deo est persona procedens per modum potentia &c. dico, quod non oportet, quia cum productio personæ sit actio manens intra, non accipitur secundum principium agendi in aliud extra. potentia autem in diuinis est hmoi principium: & bene secundum ipsam consideratur actio ad extra, & ita secundum ipsam non est aliqua emanatio nisi extrinsecus, quæ est emanatio creaturarum.

Ad secundū.

Ad secundum cum dicitis, quod est ibi persona procedens, & per modum naturæ, & per modum artis &c. Dico quod processio per modum naturæ qua procedit filius, & processio per modum intellectus, qua procedit verbum non distinguuntur in diuinis realiter: nec etiam filius, & verbum. Vnde sola ratione differunt: & ad hoc assignatur duplex ratio. Vna quia non sunt relationes oppositæ: nec etiam disparatæ: quia in diuinis, vna est de alterius naturæ. Filius enim procedit per modum naturæ, verbum autem per modum naturæ, quæ est intellectus, seu natura intellectualis, & non est distinctio in diuinis nisi secundum oppositas relationes, vel sal-

Productio filij, & verbi sunt idē.

tim disparatas: alia quia id quod procedit per modum intellectus; vt verbum ex ratione modi procedendi procedit per modum similitudinis: sicut & filius qui procedit per modum nature, productio autem per modum artis reducitur ad productionem per modum intellectus, vel ad productionem per modum voluntatis.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicis, quod cum spiritus sanctus sit æque nobilis sicut aliæ personæ producit personam &c. dico quod non oportet: immo ex hoc quod est æqualis nobilitatis: sicut aliæ personæ non producit aliquam personam: quia cum probatum sit in corpore quaestiois, quod in diuinis non potest esse nisi vnus actus spirandi, nec nisi vnus actus generandi, eo quod vnus actus essentialis in diuinis non potest esse radix: vt ita loquar nisi vnus actus personalis: si spiritus sanctus spiraret, spiraret eodem actu spirandi quo spiratus est: & ita nõ spiraret nisi se supra ipsum: & si generaret, generaret eodem actu quo filius genitus est, a quo procedit ipsemet spiritus sanctus: & ideo produceret illum eundem filium a quo productus est. Ex hoc videri potest quod si filius generaret cum non possit generare nisi eodem actu quo genitus est, nõ generaret nisi seipsum: quod ergo spiritus sanctus non potest generare nec spirare: non est propter hoc quod sit minus nobilis quam pater, vel filius: quia ex eadem nobilitate diuinæ essentia est, quod pater generat, & spirat: & filius spirat, & non generat, & spiritus sanctus: quod non generat neque spirat.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicis, quod si perfectionis est generare vnum filium maioris perfectionis est generare plures filios. Dico, quod non sequitur in diuinis: quia ex summa perfectione quæ est in patre generat tam perfectum actu generandi, & filium tam perfectum: quod equatur vt ita loquar totus conatus potentia generatiua, & ideo cum ille actus generandi semper maneat: altero actu non potest generare: quia cum potentia exit in actum ita perfectum, quod ille actus æquat totam intentionem potentia: illa potentia non potest exire in alium actum simile illo durante. Vnde si ponatur aer in summa dispositione ad fuscipiendum lumen, quia sol illuminat ipsum ex toto conatu suæ virtutis, & aer recipit quantum potest recipere: dico, quod manente illo lumine, sol non posset in aere lumē aliud generare. Vnico autem actu generandi non potest generari nisi vnus filius perfectus totam accipiens substantiam patris.

Ad quintum.

Quare filius spirat.

Ad quintum dicendum, secundum aliquos: quare ratio quare filius spirat: non est tantum: quare non est spiratus: sed quia nõ est spiratus neque a spirato. Quamuis autem spiritus sanctus non sit genitus tñ est a genito, sed quare spiritus sanctus generare non posset; etiam si non procederet a filio: ideo adhuc dicendum aliter ad argumentum, scilicet quod non est simile: quia spirari personam a filio non includit in diuinis esse plures actus spirandi: sed si spiritus sanctus generaret, cum nõ posset generare actu illo quo filius genitus est, essent in diuinis plures actus generandi: quod ostensum est, esse impossibile.

deret a filio: ideo adhuc dicendum aliter ad argumentum, scilicet quod non est simile: quia spirari personam a filio non includit in diuinis esse plures actus spirandi: sed si spiritus sanctus generaret, cum nõ posset generare actu illo quo filius genitus est, essent in diuinis plures actus generandi: quod ostensum est, esse impossibile.

Q V A E S T I O III.

ERTIO quaeritur vtrum primo secundum rationem intelligendi diuina essentia perfecte existat: quam sit in Deo pluralitas personarum. Et videtur, quod sic, quia actus notiones per quos est in diuinis personarum pluralitas, præsupponunt perfectam existentiam personæ cuius sunt actus: sed perfecta existentia essentia est de ratione perfectæ existentia personæ, cum essentia sit de ratione personæ: ergo personarum pluralitas præsupponit perfectam existentiam diuinæ essentia.

Art. 1.

Item dicere præsupponit hypostasim patris perfecte sapientem, secundum August. 7. de trini. c. j. In Deo hoc est esse quod sapere: ergo dicere præsupponit hypostasim patris perfecte existentem, sed de ratione perfectæ existentia personæ est perfecta existentia essentia. ergo dicere, præsupponit perfectam existentiam essentia: & ex consequenti personarum pluralitas.

Secunda.

CONTRA si personarum pluralitas præsupponeret perfectam essentia existentiam, præsupponeret perfectam existentiam suæ sapientia; voluntatis, & potentia. Cum ergo hæc sufficiant ad productionem creaturarum: emanatio creaturarum non dependeret ab emanatione personarum: quod falsum est: cum dicat August. 1. lib. confess. longe post principium ad Deum loquens. Verbo tibi coeterno simul, & sempiterno dicis omnia, quæ dicis: & sic quicquid dicis nec est aliter quam dicendo facis.

In oppositum.

Item si diuina essentia in vna hypostasi perfecte existeret; pluralitas hypostasum esset superflua: quod falsum est.

AD ISTAM quaestioem dicunt quidam, quod diuinam essentiam perfecte existere dupliciter potest intelligi: scilicet aut de perfecta eius existentia, simpliciter: aut de perfecta eius existentia quam requirit constitutio personæ. Primo modo pluralitas personarum non præsupponit secundum rationem intelligendi perfectam essentia existentiam, sed econuerso: quia natura eius est existere in tribus suppositis. Aliter enim emanatio personarum non comprehenderetur infra perfectionem diuini esse: seu non includeretur in perfectione eius. Secundo modo pluralitas personarum præsupponit perfectam essentia existentiam, cum actus notiones

Trinitas omni modis inuicem in sacra scriptura.

Responsio prima opinio. Pluralitas personarum an præsupponat existentiam essentia.

tionales præsupponant perfectam existentiam hypostasis, cuius sunt actus. Nec ex hoc sequitur, quod præsupponant perfectam existentiam essentia modo primo. Potest enim aliquid intelligi esse de ratione perfectæ suppositi: quod tamen simpliciter non intelligitur esse perfectum habere. Et per hoc, vt dicunt, patet responsio ad primum ad partem primam & etiam ad secundum. Mihi autem videtur dicendum, quod diuinam essentiam perfecte existere potest dupliciter intelligi. Vno modo pro existere omnibus modis quibus existere apta nata est. Alio modo pro existere tali existentia, in qua nulla penitus est existendi imperfectio. Primo modo non existit perfecte prius secundum rationem intelligendi quam sit in ea pluralitas personarum: quia nata est existere vt nõ habita ab alio: & sic existit in patre: & vt habita ab alio per generationem non essentia: sed habentis eam: & sic est in filio, & vt habita ab alio per spirationem: & sic est in spiritus sancto. Secundo modo dico, quod prius secundum rationem intelligendi existit perfecte quam sit in ea pluralitas personarum: quia in hypostasi patris est absque omni imperfectio existendi, sed hæc est difficultas: cum pater non sit nisi sit filius: quia sic loquendo de perfecte existere, non existit perfectius tribus predictis modis simul quam vno modo: sicut nec plus de perfectione existendi in tribus personis simul quam in vna. Et sic procedunt argumenta ad partem primam.

Opinio doc.

Diuinam essentiam perfecte existere dupliciter intelligitur.

Ad primum.

Ad secundum.

AD PRIMUM ad partem secundam patebit quid dicendum: cum infra quaeretur distinctio. 13. Vtrum creaturarum emanatio de necessitate præsupponat generationem filij, & spirationem spiritus sancti.

Ad secundum dicendum, quod non propter hoc est in diuinis superflua pluralitas personarum: quia huius pluralitatis ratio est super perfecta diuinæ essentia existentia, in hypostasi non habente eam ab alio.

Q V A E S T I O IIII.

ARTO quaeritur sine argumentis quot modis insinatur trinitas in sacra scriptura. Respondeo, quod octo modis ad minus. Vno modo per significationem principalem: ibi. Math. ultimo. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Secundo per numeri connotationem. Gen. 1. Faciamus hominem &c.

Tertio modo per terminorum suppositionem. Ecclesiast. 24. Ego ex ore altissimi prodij.

Quarto per connotationem nomine imaginis, quia secundum Hilarium, imago connotat respectum personarum adinuicem.

Quinto per verborum ordinem in Psalm Benedicat nos Deus Deus noster: benedicat nos Deus.

Sexto per trinam replicationem. Esa. 6. Sanctus sanctus sanctus &c.

Septimo per operum appropriationem. Gen. 1. In principio creauit Deus &c.

Octauro per constitutionis habitudinem differentem Rom. 1. Ex ipso, & per ipsum, & in ipso &c.

IRCA literam. (purgatissimis metibus cernitur.) purgatissimis, scilicet a sensibilibus: a fantasticis imaginibus: a vanis rationibus, quo ad cognitiuam: & a culpa, & sequela culpæ: & occasionibus quo ad affectiuam: nisi per iustitiam fidei emundetur. (non figuratur.) scilicet loquendo de fixatione: non tantum speculatiua: sed etiam practica: quæ est per bonam affectionem. Deus nomen est nature, scilicet quantum ad illud cui imponitur: quia quantum ad illud a quo imponitur nomen est operationis secundum Dam. lib. 1. c. 9. (neque diuersitatem &c.) hoc verum est de similitudine quæ est accidentalis: nec in parte essentia: sed quæ est in tota essentia sicut in diuinis: (nec alienus.) hoc tenet in diuinis propter summam simplicitatem. (In libro quoque sapientia) hoc loquitur Magister secundum vsum Ecclesie: quia illa auctoritas est Prouerb. 8. (& tu Bethleem &c.) Hæc est litera secundum. lxx. quod in nostra littera in Michæa negatio non ponitur: sed hic est Matth. 2.

Incipit ostendere quomodo per creaturam potuerit cognosci creator.

DISTINCTIO III.

PRIMA PARS.

APOSTOLVS namque ait quod inuisibilia Dei a creatura mundi per ea que facta sunt, intellecta conspiciuntur. sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas. Per creaturam mundi intelligitur homo propter excellentiam quam excellit inter alias creaturas, vel propter conuenientiam quam habet cum omni creatura. homo ergo inuisibilia Dei intellectu mentis conspiciere potuit: vel etiam conspexit, per ea que facta sunt. id est per creaturas visibiles vel inuisibiles. A duobus enim inuabitur, scilicet a natura que rationalis erat, & ab operibus a Deo factis. vt manifestaretur homini veritas. Ideoque Apostolus dixit. Quia Deus reuelauit illis scilicet dum fecit opera: in quibus artificis aliquatenus reuelat indicium.

Prima ratio vel modus quomodo potuit cognosci Deus.

Ambr. NAM sic Ambrosius. Ut Deus qui natura inuisibilis est, etiam a visibilibus posset sciri; opus fecit quod opificem visibilitate sui manifestavit, ut per certum incertum posset sciri, & ille Deus omnium esse crederetur, qui hoc fecit quod ab homine impossibile est fieri. Potuerunt ergo cognoscere siue cognouerunt, ultra omnem creaturam esse illum qui ea fecit, quae nulla creaturarum facere, vel destruere valet. Accedat quaecunque creatura: & faciat tale caelum, & terram. & dicam quia Deus est. Sed quia nulla creatura talia facere valet; constat super omnem creaturam esse illum qui ea fecit. Ac per hoc illum esse Deum, humana mens cognoscere potuit.

Secunda ratio qua potuit cognosci, vel modus quo nouerunt.

August. ALIO etiam modo Dei veritatem ductu rationis cognoscere potuerunt: vel etiam cognouerunt. Ut enim Aug. ait in lib. de ciui. Dei. Viderunt summi Philosophi nullum corpus esse Deum, & ideo cuncta corpora transcenderunt quaerentes Deum. Viderunt etiam quicquid mutabile est non esse summum bonum Deum omniumque principium. & ideo omnem animam mutabilemque spiritus transcendunt. Deinde viderunt omne, quod mutabile est non posse esse nisi ab illo qui incommutabiliter, & simpliciter est. Intellexerunt ergo eum, & omnia ista fecisse, & a nullo fieri potuisse.

Tertia ratio, vel modus.

August. CONSIDERAVERUNT etiam quicquid est in substantiis, vel corpus esse, vel spiritum: meliusque aliquid spiritum esse quam corpus, sed longe meliorem qui spiritum fecit, & corpus.

Quartus modus, vel ratio.

INTELLEXERUNT etiam corporis speciem esse sensibilem, & spiritus speciem intelligibilem. & intelligibilem speciem sensibili praeulerunt. Sensibilia dicimus quae visu tactuque corporis sentiri queunt. Intelligibilia quae conspectu mentis possunt intelligi. Cum ergo in eorum conspectu, & corpus, & animus magis minusque speciosa essent: si autem omni specie carere possent omnino nulla essent: viderunt esse aliquid quo illa speciosa facta sunt. ubi est prima, & incommutabilis species. ideoque incomparabilis, & illud esse rerum principium rectissime crediderunt, quod factum non esset: & ex quo cuncta facta essent. Ecce tot modis potuit cognosci veritas Dei. Cum ergo Deus una sit & simplex essentia, quae ex nulla diuersitate partium, vel accidentium consistit; pluraliter tamen dicit Apostolus: inuisibilia Dei, quia pluribus modis cognoscitur veritas Dei per ea quae facta sunt. Ex perpetuitate namque creaturarum intelligitur conditor aeternus. ex magnitudine creaturarum omnipotens. ex ordine, & dispositione sapiens. ex gubernatione bonus. Haec autem omnia ad unitatem deitatis pertinent monstrantur.

Quomodo in creaturis apparet vestigiura trinitatis.

August. NUNC restat ostendere: utrum per ea quae facta sunt aliquod trinitatis vestigium, vel indicium exiguum haberi potuerit. De hoc August. in lib. 6. de Trinita. ait. Oportet, ut creatorem per ea quae facta sunt intellectu conspicientes trinitatem intelligamus. Huius enim trinitatis vestigium in creaturis apparet. Haec enim quae arte diuina facta sunt; & unitatem quandam in se ostendunt, & speciem, & ordinem. Nam quodque horum creatorum, & unum aliquid est, sicut sunt naturae corporum, & animarum, & aliqua specie formantur. sicut sunt figurae, vel qualitates corporum, ac doctrinae vel artes animarum. & ordinem aliquem petit aut tenet. sicut sunt pondera, vel collocationes corporum, & amores, vel delectationes animarum, & ita in creaturis praeclucet vestigium trinitatis. In illa enim trinitate summa origo est omnium rerum, & perfectissima pulchritudo, & beatissima delectatio. Summa autem origo: ut August. ostendit in lib. de vera religione. intelligitur Deus pater a quo sunt omnia, a quo filius, & spiritus sanctus. Perfectissima pulchritudo intelligitur filius, scilicet veritas patris nulla ex parte ei dissimilis. quem cum ipso, & in ipso patre veneramus, qui forma est omnium quae ab uno facta sunt, & ad unum referuntur. Quae tamen omnia, nec fierent a patre per filium, neque suis finibus salua essent: nisi Deus summe bonus esset, qui & nulli naturae quae ab illo bona esset, inuidit: & ut in bono ipso maneret, alia quantum vellet, alia quantum posset dedit: quae bonitas intelligitur spiritus sanctus qui est donum patris, & filij. quare ipsum donum Dei cum patre, & filio aequae incommutabile, colere, & tenere nos conuenit. Per considerationem itaque creaturarum unius substantiae trinitatem intelligimus: sed unum Deum patrem a quo sumus, & filium per quem sumus, & spiritum sanctum in quo sumus, scilicet principium ad quod recurrimus: & formam quam sequimur: & gratiam qua reconciliamur unum, scilicet quo auctore conditi sumus: & similitudinem eius per quam ad unitatem reformamur, & pacem qua unitati adheremus, scilicet Deum qui dixit: Fiat, & uerbum per quod factum est omne, quod substantia-liter, & naturaliter est: & donum benignitatis eius qua placuit, quod ab eo per uerbum factum est & reconciliatum est auctori ut non interiret. Ecce ostensum est qualiter in creaturis aliquatenus imago trinitatis indicatur. non enim per creaturarum contemplationem sufficiens notitia trinitatis potest haberi vel potuit sine doctrina uel interioris inspirationis reuelatione. Vnde illi antiqui Philosophi quasi per umbram, & de longinquo viderunt veritatem. Deficientes in contuitu trinitatis, ut magi Pharaonis in tertio signo. Adiuuamur tamen in fide inuisibilem, per ea quae facta sunt.

DISTN-

DISTINCTIO III.

Postit intentione magistri in 3. dist. Diuisio diuisionis.

POSTOLVS namque ait.) Postquam ostendit Magister essentiae unitatem, & personarum trinitatem per scripturas, hic probat hoc idem per creaturas: & hoc per rationes, & similitudines sumptas a creaturis. Et diuiditur pars ista in duas, quae primo ostendit diuinam essentiae unitatem, secundo personarum trinitatem: ibi. (nunc restat ostendere.) Prima diuiditur in duas. primo probat propositum suum in generali, secundo in speciali: ibi. (nam sicut Ambro. ait.) Et ista secunda diuiditur in quatuor secundum quatuor rationes. secunda ibi. (Alio etiam modo.) tertia ibi. (considerauerunt &c.) quarta ibi. (Intellexerunt etiam corporis speciem.) Tunc sequitur illa pars in qua per rationes, & similitudines sumptas a creaturis probat personarum trinitatem: quae ibi incipit. (Nunc restat ostendere.) Et diuiditur in partes duas. Primo enim ostendit propositum per similitudinem vestigij quae est similitudo longinqua. Secundo per similitudinem imaginis quae est similitudo magis propinqua, quae similitudo vestigij: ibi. (Nunc vero ad eam iam perueniamus disputationem &c.) Prima cum praecedentibus potest esse praesentis lectionis: & diuiditur in partes tres. Primo ostendit quomodo est vestigium trinitatis in creaturis. Secundo quo per illud cognoscitur trinitas in diuinis: ibi. In illa enim trinitate. Tertio ostendit imperfectionem humani inuini cognitionis: ibi. (Ecce ostensum &c.)

ARTICVLVS I.

IRCA hanc partem huius tertiae distinctio possunt quaeri tria. Primo de cognitione Dei a creatura. Secundo de modo cognoscendi Deum per creaturam. Tertio de vestigio Dei in creatura. Circa primum possunt quaeri tria. Primo utrum Deus sit cognoscibilis a creatura: Secundo utrum Deum esse, sit nobis per se notum. Tertio utrum Deum esse, possit demonstrari.

QVAESTIO I.

PRIMO ergo quaero utrum Deus sit cognoscibilis a creatura. Et videtur quod non. secundum enim Philosophum. 1. Physi. Infinitum secundum quod infinitum, est ignotum: sed Deus in quantum Deus est infinitus: ergo Deus in quantum Deus est ignotus a creatura.

Artic. 1. T. C. 35.

Secundo.

Tertio.

Item Dionys. de diu. no. 5. c. de Deo loquens dicit, quia ineffabile hoc, & incognoscibile.

Item plus distat intelligibile increatum ab

intellectu creato: quam intelligibile creatum a sensu: sed intelligibile creatum non potest cognosci a sensu: ergo intelligibile increatum non potest cognosci a creato intellectu.

Item Philosoph. 3. de anima. vult quod intellectus noster nihil cognoscat sine phantasmate: sed Deus cum sit natura pure intellectualis, nullum habet fantasma: ergo Deus non potest a nostro intellectu cognosci.

Quarto. T. C. 36.

CONTRA Aug. 14. de trinit. c. 9. sic dicit. Nunc vero ad eam perueniamus disputationem ubi principale mentis humanae quo nouit Deum, vel potest cognoscere, considerandum suscepimus: ergo principale mentis humanae potest Deum cognoscere.

In opposit.

Item Trimegistus de diuinitate ad Asclepium loquens ad Deum sic dicit. Gratias tibi agimus summe, & exuperantissime: tua enim gratia tantum fumus cognitionis tuae lumine consecuti.

RESPONDEO quod Deus est cognoscibilis a creatura etiam per naturam. Dicit enim B. Dionys. 2. c. de diu. no. quod causatiua habent causaliu receptas imagines: & vocat causatiua ipsa creata: causalia vocat causas, similitudines hic vocat imagines. Vnde in translatione Abbatis habetur sic: creata sunt qualescunque ipsius. f. causae imagines contingentes. Oes autem creaturae effectus Dei sunt, quod quae a Deo processerunt mediate, & immediate: eo quod sicut scribitur super primam propositionem de causis: Omnem operationem quam efficit causa secunda, efficit etiam causa prima, veruntamen per modum altiore, & sublimiore; & multae a Deo processerunt immediate tantum, ergo omnes creaturae habent aliquam similitudinem Dei: & ita aliquo modo Deum representant. cum ergo per naturam possimus acquirere cognitionem de multis creaturis: per naturam possumus deuenire in cognitionem ipsius Dei aliquo modo sub ratione qua creaturae effectus eius sunt. Vnde scribitur in lib. sapientiae. c. 13. A magnitudine speciei, & creaturae cognoscibiliter poterit creator horum videri. Et apostolus ad Ro. j. Inuisibilia ipsius a creatura mundi per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas: quia tamen sicut dicit Dionys. 2. c. de diu. no. non est diligens similitudo causatiuis, & causabilibus. pro quo habetur in transla. Abbatis. Non diligens autem proportionalis est comparatio causae propriae ad causata: quia ut parum postea dicit Dionys. Causalia a causatiuis remouentur, & supercollocantur, iuxta proprium principij rationem: pro quo habetur in transla. Abbatis. Ipsae causae a causatis segregantur, & supercollocantur per naturam suae causalitatis. Ideo cognitio quam per naturam possumus habere de Deo manuducendo nos ad cognitionem ipsius per creaturas, est valde debilis, ma

Responso.

Deum esse cognoscibilem a creatura.

xime propter Dei sublimitatem, & nostri intellectus naturalem debilitatem. secundum enim, quod ait Auicē. 6. naturalium lib. 5. c. 5. subtilissimas non potest aliquando intellectus apprehendere; quia excedunt eum.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur quod infinitum secundum, quod infinitum ignotum est &c. dico, quod verū est de infinito illa infinitate, quæ conuenit possibilitati non finite per actum: quia possibilitas non cognoscitur a nobis nisi per actum. talem autem infinitatem in Deo non ponimus: loquendo autem de infinitate, quæ conuenit actui non finito nec finibili per aliquam possibilitatem sic propositio non habet veritatem. Actus enim nullo modo finitus per potētiam nec finibilis: (cuiusmodi actus Deus est) maxime cognoscibilis est: quantum est ex parte sua: & tale infinitum, & eius infinitatem potest cognoscere rationalis creatura: quāuis non ita perfecte, sicut ex parte sua cognoscibile est: quia non potest ipsum cognoscere nisi actu finito, & intensiue.

Ad secundū. Ad secundum, cum arguitur per auctoritatem Dionysij dico, quod illa auctoritas intelligēda est de cognitione, qua cognoscitur: quā tum ex parte sua cognoscibilis est: sic enim Deus solus cognoscit seipsum.

Ad tertium. Ad tertium cū dicitur, quod magis distat intelligibile increatū ab intellectu creato quā intelligibile creatum a sensu &c. dico, quod verū est in ratione entis: sed non ratione cognoscētis, & cogniti: quia intellectus cum sit immaterialis per negationem materiæ sensibilis: & ad imaginem Dei factus. Ad cognoscendum Deum ordinatur ut sic ipsum cum eius adiutorio capiat per cognitionem, & amorē. Vnde Aug. 14. de trin. c. 8. dicit de anima. Eo quippe ipso est imago eius quo capax eius est: eiusque esse particeps potest, virtus autē sensitua cum per organum materiale, & sensibile cognoscat, nullo modo ordinatur ad hoc, ut cognoscere possit intellectuales creaturas.

Ad quartū. Ad quartum dico, quod quamuis non habeat Deus fantasma: tamen sui effectus per quorū cognitionem aliquāliter ascendimus ad aliquam Dei cognitionem fantasma habent: & cum dico in hac quæstione nos Deum posse cognoscere per naturam aliquāliter, ut amoueat omnem controuersia sub nomine naturæ comprehendo omnia quæ de lege communi dantur intellectui a sua creatione.

Q V A E S T I O II.

Artic. I. **S**ECUNDO quæritur vtrum Deum esse, sit nobis per se notum. Et videtur quod sic secundum Ansel. pro sol. c. 2. Deus est quo maius cogitari non potest, sed illud quo maius cogitari non potest: non potest putari non esse: quia

maius est, id quod non potest putari non esse: quam illud quod potest putari non esse: ergo cum tale sit nobis per se notum, Deum esse est nobis per se notum.

Item Dama. lib. 1. c. 1. dicit, quod cognitio existēdi Deum omnibus ab ipso naturaliter inserta est. *Secundo.*

Item Hugo. lib. 1. de sacr. parte 3. c. 1. dicit, quod Deus ab initio sic in homine cognitionem suam temperauit: ut sicut nunquam quid esset poterat comprehendere sic nunquam quia esset poterat ignorari. *Tertio.*

Item Philosophus primo poste. vult illud esse principium per se notum, quod cognoscimus in quantum terminos cognoscimus: sed scito quid dicitur per istum terminum Deus: & per hunc terminum esse: statim videtur veritas istius: Deus est: quia Deus est purum esse: ergo Deum esse est nobis principium per se notum. *Quarto.*

CONTRA Dama. lib. 1. c. 3. Intantum inualuit pernicioſa hominum malitia: ut dicāt Deū non esse: sed intellectus non potest contradicere rei per se notę: ergo Deum esse nō est per se notum. *T. c. 6.*

Item secundum Philosophum. 3. de anima. Intellectus compositus præsupponit simplicem, sed non est nobis per se notum quid est Deus: ergo Deum esse non est nobis per se notum. *T. c. 21.*

Item secundū Auic. 1. metaph. c. 1. Deum esse non est manifestum per se.

RESPONDEO Deum esse, nobis esse per se notum dupliciter potest intelligi, scilicet aut quantum ad conditiones sibi, & creaturæ communes: non communitate vniuocationis: sed analogię quæ sunt ens: vnum bonū, & verum. Aut quantum ad conditiones: a quibus hoc nomē Deus imponitur, ad significandum: quæ sunt, fouere vniuersa: posse cōsumere omnem malitiam: cōsiderare omnia, sicut enim dicit Dam. lib. 1. c. 20. theos. i. Deus: dicitur ab eo quod est thei. i. fouere vniuersa: vel ab ethera. i. ardens, Deus enim cōsumens omnem malitiam est, vel a theaste. i. considerando omnia: nulla enim eum latent. Primo modo Deum esse, nobis est per se notū: quia aliquod ens esse, & aliquod vnum esse: & aliquod verum esse: & aliquod bonum esse vltro se offerunt cognitioni nostræ. Secundo modo quamuis Deum esse sit per se cognoscibile: tamen proprie loquendo de nobis per se noto: ipsum esse non est nobis per se notum, quia quamuis esse aliquod ens fouens omnia, & potens consumere omnem malitiam: & omnia considerans sit per se cognoscibile: quantum est ex parte sua: & quamuis naturę nostræ insertum sit: vnde possumus inuestigādo deuenire in cognitionem: quia est aliquod tale: tamen intellectus noster non de necessitate statim assētit, quod sit aliquod ens

Esse per se notum Deū esse intelligi tur dupliciter.

tale sicut de necessitate statim assentit, quod de quolibet affirmatio vel negatio, & quod omne totum maius est sua parte, quādo ista proponuntur, vel occurrunt cogitationi, sic procedunt argumenta ad partem secundam.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur quod maius est illud quod non potest putari non esse, quā illud quod potest putari non esse &c. Dico quod non est verum quando rei quæ a nobis non potest putari non esse, hoc conuenit propter maximam & connaturalem sui ad nostrum intellectum proportionem, & rei quæ potest a nobis putari nō esse, hoc conuenit, non propter eius in essendo debilitatē, sed propter suam in essendo sublimitatē, quia intantum transcendit intellectus nostri debilitatem, quod ex suis naturalibus non potest, nisi debilitate, & de difficili attingere ad existentia illius entis cognitionem.

Ad secundū. Ad secundum dicendum quod illud verbū Dam. intelligendum est de cognitione quantum ad generales conditiones supradictas, aut ideo hoc dicit quia naturæ nostræ insertum est, vnde inuestigādo deuenire possumus in cognitionem, quia Deus est quantum ad conditiones a quibus hoc nomen Deus imponitur ad significandum.

Ad tertium. Simili modo potest dici ad tertium.

Ad quartū. Ad quartum dicendum, quod illud principaliter est per se nobis notum, quod cognoscimus in quantum terminos cognoscimus, quantum ad illud quod de significato termini vltro offert se nostræ cognitioni, sed cognito significato huius termini Deus quantum ad illud quod de ipso vltro offert se cognitioni nostræ, non propter hoc statim cognoscimus ipsum esse, loquēdo de cognoscendo ipsum esse modo secundo.

Q V A E S T I O III.

Artic. I. **T**ERTIO quæritur vtrum Deum esse possit demonstrari. Et videtur quod non, quia secundum Philosophum primo poste. Demonstratio est per priora, sed nihil est prius diuino esse: ergo esse de Deo demonstrari non potest. *T. cō. 5. & infra.*

Secundo. Item principium demonstrationis non est demonstrabile, quia aliter procederēt demonstrationes in infinitum. Sed secundum Auic. 8. met. c. 2. Deus est demonstratio de omni quod est: ergo ipse Deus demonstrari nō potest, nec suum esse cum esse Dei idem sit quod Deus.

Tertio. Item mediū in demonstratione, debet esse medium inter subiectum, & prædicatum, vel diffinitio subiecti, sed nihil potest esse mediū inter Deum, & esse suum, nec Deus habet diffinitionem, ut dicit Auicē. 8. metaph. cap. 2. ergo non potest demonstrari esse de Deo.

Quarto. Item August. 11. de ciuit. Dei. cap. 4. Deum esse credimus, sed creditum demonstrari non

potest: ergo Deū esse demonstrari non potest.

CONTRA Auicē. 8. metaph. suæ. cap. 2. dicit quod de Deo sunt signa manifesta, sed omne tale demonstrabile est: ergo Deum esse demonstrari a nobis potest. *In oppositū. Deū esse demonstrari potest a nobis quia nō attenditur propter quid.*

Item videmus vnam rem magis esse quā aliam: hoc autem non potest esse, nisi per maiorem, & minorem approximationem ad illud quod summe est: ergo demonstratum videtur esse aliquod ens quod summe est: & tale ens Deus est.

RESPONDEO secundum Philosophum primo Poste. est quædam demonstratio propter quid, qua demonstratur passio de subiecto per causam, & est quædam demonstratio quia in qua demonstratur causa per effectum. *Responsio. T. c. 30.*

Loquendo de prima demonstratione dico quod non possumus demonstrare Deum esse, quia esse Dei causam non habet per quā possumus ipsum demonstrare de Deo: loquendo autem de demonstratione quæ est per effectum, sic dico quod possumus demonstrare Deum esse multipliciter. Primo sic in nobis experimur legem naturalem quæ immutabilis est, nobis autem per se notum est legem immutabilem non posse nobis imprimi, nisi ab aliquo qui simpliciter immutabilis est: ergo ex his per se notis, concluditur aliquem esse qui simpliciter immutabilis est, & hic est Deus.

Item experimur appetitum nostrum non posse plenarie quietari in quocunque bono creato, sed nobis per se notum est omnem naturalem appetitum rationalis creaturæ quietari posse ab aliquo, nisi impedimentum apponatur accidentale. Ergo ex his tanquam ex per se notis concluditur esse aliquod increatum bonum, quod nostrum appetitum potest plenarie quietare, & hoc Deus est.

Item scimus tanquam per se notum, quod omne quod mouetur, ab aliquo mouetur, sed per se notum est, quod in mouentibus & motis non est procedere in infinitum. Ex quo sequitur esse vnum primum motorem simpliciter immobilem, & hoc est Deus.

Itē dissonantia non veniunt ad concordantiam semper, vel frequenter, nisi per aliquem concordantem, hæc est per se nota, sed in mundo multæ sunt res naturarum dissonantium in vnum ordinem concordantes semper, vel frequenter, & hæc est per se nota: ergo sequitur naturarum omnium dissonantium in ipso mundo esse aliquem concordantem, & hic est Deus.

Item omnia entia tam sensibilia, quā intellectualia tendunt in finem: hæc est per se nota, sed si esset finis vltra finē in infinitum, appetitus naturalis vclūtatis nostræ non tenderet ad quiescendum in fine, quia hic appetitus vanus esset cum esset, ad aliquid quod nullo modo haberi posset: ergo restat quod omnium entium est finis vltimus, & hic est Deus.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur quod demonstratio est per priora, dico quod verum est de demonstratione propter quid, non de demonstratione quia.

Ad secundum. AD SECUNDUM cum arguitur quod Deum esse est principium demonstrationis, &c. Dico quod sic debet intelligi, quia nobis impressit lumen, quo scimus de subiecto demonstrare passionem, non quod hec propositio Deus est, sit principium per se notū quo ad nos ad demonstrandum de subiecto passionem, vocando per se notum, sicut dicimus per se notum esse quo ad nos hoc principium, de quolibet affirmatio, vel negatio: & istud, omne totum est maius sua parte: preterea principia aliquo modo probari possunt a posteriori. Vnde &

T. c. 13. Philosophus. 4. metaphyl. disputat contra negantem principia.

Ad tertium. AD TERTIUM dicendum quod maior non est vera, nisi de demonstratione qua demonstratur predicatum de subiecto per causam.

Ad quartum. AD ILLUD quod arguitur quarto per auctoritatem Augustini. Dico quod Deum esse per demonstrationem scimus, & tamen habemus fidem qua hoc credimus, quamuis demonstrare nesciremus, & per quam cum ipsis demonstrationibus, per quas demonstramus Deum esse, illi veritati firmiter assentimus.

ARTICVLVS III.

CONSEQUENTER quærendum est de modo cognoscendi Deum per creaturam. Circa quod quærentur tria. Primo vtrum per creaturas possimus aliquo modo cognoscere de Deo quid est. Secundo vtrum per creaturas possimus cognoscere, quod Deus trinus & vnus est. Tertio si intellectus beatus Deum per creaturam cognoscere potest.

QVAESTIO II.

Artic. I. **R**IMO ergo quæro vtrum per creaturas possimus aliquo modo cognoscere de Deo quid est. Videtur quod non, Damasc. libr. 1. cap. 4. Quæcunque in Deo dicimus affirmatiue non naturam, sed ea quæ sunt circa eius naturam ostendunt. Et ponit exemplum de bonitate & iustitia, & sapientia. Cū ergo non possimus alia cognoscere de Deo per creaturas, quàm illa vel con similia, videtur quod non possimus cognoscere per creaturas quid est Deus.

Secundo. Item Dionys. de Angel. hierar. cap. 2. dicit quod in diuinis negationes veræ sunt, affirmationes vero incompactæ: ergo nihil vere possumus affirmare de Deo: quod non esset verum si per creaturas possemus aliquo modo cognoscere quod est Deus.

Tertio. Item intelligere quid est res, est ipsam videre intellectualiter. Sed per creaturas non pos-

sumus Deum videre, cum in eius visione consistat vita beata: cum dicat Saluator Ioan. 17. ad patrem. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te &c. ergo per creaturas non possumus aliquo modo intelligere quid est Deus.

Item Algazel. cap. 3. metaphyl. suæ dicit sic. Si est aliquid cuius simile non est in te, illud nullo modo poteris intelligere. Et hæc est eius essentia, quoniam ipse est ens absque eo quod respondetur ad quid est.

Item intellectus cognoscit rem per sui assimilationem ad ipsam, sed omnis creatura magis est Deo dissimilis quàm similis: ergo magis facit nescire quid est Deus quàm scire.

CONTRA Glos. super illud verbum ad Rom. 1. (quod notum est Dei manifestum est illis.) Dicit quod in se habent vnde noscere possent quod cognoscibile de Deo est, scilicet, naturalem rationem. Et super illud verbum. (Deus enim illis manifestauit.) dicit glossa per opus suum per quod eos erudiuit: hoc idem dicit, ne sola natura sufficere videretur supple sine operibus exterioribus, & quod ita intelligatur, patet per hoc quod statim sequitur vt enim Deus qui natura inuisibilis est, etiam a visibilibus posset sciri, opus fecit quod opificem visibilitatis suæ manifestauit, vt per certum incertū posset sciri, & ille Deus omnium crederetur, qui hoc fecit quod ab his impossibile est fieri.

RESPONDEO, quod cognoscere per creaturas aliquo modo quid est Deus potest intelligi dupliciter. Vno modo de cognitione quæ est in speciali clara & immediata, & ad talem cognitionem habendam de Deo non potest intellectus attingere per creaturas. Alio modo potest intelligi de cognitione in generali obscura, & discursiua, siue mediata, & sic per creaturas possumus inuestigando deuenire aliquo modo in cognitionem quid est Deus cū adiutorio illius luminis, quod de lege communi nostro intellectui a sua creatione est impressum, & hoc declaro sic. August. 8. de trinitate. 6. Non potest homo diligere quod iustum esse credit, ob hoc ipsum, quod iustum esse credit: si quid sit iustus, ignorat. cū ergo per creaturas possimus excitari ad intelligendum Deum, cum ipsum diligere non possemus: credendo ipsum esse Deum, si quid sit Deus omnino ignoraremus: videtur quod per creaturas aliquo modo cognoscere possimus quid est Deus.

Item August. eodem libr. in eodem ca. vult quod non potest homo cognoscere signa animalium iusti nesciens omnino quid sit iustus: ergo similiter non possemus per creaturas cognoscere aliquam similitudinem Dei esse in creaturis: si per creaturas nullo modo possemus cognoscere quid est Deus.

Item Constabulus lib. de differentia spiritus & animæ. Impossibile est scire differentiam aliquarum rerum, nisi sciatur quid sit vnaquæque earum.

T. c. 146. earum. Vnde & per hoc Philosophus 2 de anima & circa. ma probat esse sensum communem sub cuius apprehensione contineantur omnia sensibilia sensuum particularium, vt indicare possit differentiam inter illa. Sed per creaturas inuestigando possumus cognoscere quod Deus non est creatura: ergo per creaturas inuestigando possumus cognoscere aliquo modo quid est Deus, & quid creatura.

Si autem velles dicere ad omnia ista argumenta quod intelliguntur de quid est, quod dicitur per nomen: hoc non obstat, quia nomen imponitur ad significandum aliquid pertinentens ad essentiam rei quam significat, quia secundum Philosophum 4. met. ratio quam significat nomen est diffinitio, supple in habentibus diffinitionem. In his autem quæ non habent diffinitionem est aliquid pertinens ad essentiam significatæ rei: qui ergo cognoscit quid est quod dicitur per hoc nomen Deus, aliquo modo cognoscit quid est Deus. Item ad principale. Per creaturas inuestigando possumus cognoscere esse vnam veritatem vltra omnem veritatem creatam, & ex consequenti eam non esse accidens alicuius creaturæ, & quod non est accidens Deo, & ex consequenti quod est aliquid in se existens, & sic est substantia, & ita per creaturam inuestigando possumus cognoscere, quod veritas increata est substantia, & hoc est cognoscere quid est in generali.

Item Apostolus ad Ro. 1. vult quod per ea quæ facta sunt potest cognosci sempiterna Dei virtus & diuinitas, & hoc cognoscere est aliquo modo cognoscere quid est Deus in generali obscure, & mediate.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum arguitur per auctoritatem Damasceni: Dico quod Damasc. ea quæ sunt circa naturam vocat attributa diuinæ essentiæ per hoc quod quæuis idem sint realiter, quod diuina essentia: tñ differunt ratione, sicut diceremus qui affirmat sapientiam de Deo non affirmat iustitiam: quamuis n. realiter sint idem in Deo sapientia, & iustitia, tñ ratione differunt: & tunc esset sensus, quod qui affirmat sapientiam de Deo, affirmat sub alia ratione de Deo, quàm ille qui affirmat iustitiam, quamuis eadem res affirmetur vtroque.

Ad secundum. AD SECUNDUM cum dicitur quod in Deo affirmationes sunt incompactæ, &c. potest dici quod intelligit, quod quamuis affirmemus de Deo mediante nota compositionis, quæ importatur per hoc verbum est: tamē isti compositioni non respondet aliqua compositio realis in ipso Deo. Cui concordat comment. super 18. propositionem de maximis theologis vbi dicitur sic. Incompacta vero siue incompacta dicitur affirmatio cum non significat compositionem quam significare videtur, vt cum dicitur Deus est iustus, non enim ibi significatur compositio iustitiæ ad Deum: non enim compositur vel inhæret. Sed potius significatur

esse iustitia, quam iustus. quia tamē in transla. Abba. habetur quod nihil de Deo possumus affirmare: proprie dici potest quod intellectus Dionysij est quod illud quod affirmamus de Deo, improprie affirmamus, propter hoc quod nec proprie, nec sufficienter de Deo loqui possumus.

Ad tertium cum dicitur quod intelligere quid est res, est ipsam videre intellectualiter &c. Dico quod hoc non habet veritatem, nisi cum intelligitur quid est in speciali clare & immediate.

Ad quartum cum arguebatur per auctoritatem Algazelis: dico quod debet intelligi de cognitione quod est Deus in speciali, aliter verbum suum non haberet veritatem.

Ad quintum dicendum, quod quia creatura magis est non similis Deo, quàm similis: ideo per creaturas non possumus cognoscere perfecte quid Deus est. Vnde qui non habet aliam cognitionem de Deo quàm per creaturas, ita cognoscit Deum, quod tamen quid est Deus magis lateat ipsum, quàm sit cognitum ab eo.

QVAESTIO III.

SECUNDO quæritur vtrum per creaturas possimus cognoscere, quod Deus trinus & vnus est. & videtur quod sic. Richardus. 1. libr. de tri. cap. 4. dicit quod de omnibus essentis quæcunque æternæ sunt, æterna ratione carere non possunt: ergo trinitatis & vnitatis est ratio æterna, & ita necessaria: sed veritas quæ habet rationem necessariam videtur posse inuestigari per creaturas: ergo &c.

Item per creaturas possumus deuenire in cognitionem appropriatorum, scilicet, potentia, sapientia, & bonitatis. Vnde & Philosophus primo cœli & mundi loquens de numero trinario, dicit per hunc numerum adhibui mus nos ipsos magnificare Deum vnum creatorem eminentem proprietatibus eorum quæ sunt creata: sed cognitio appropriatorum dependet ex cognitione priorum: ergo per creaturas possumus cognoscere patrem cui attribuitur potentia, & filium cui appropriatur sapientia, & Spiritum sanctum cui appropriatur bonitatis affluentia.

Item vt habetur Gen. 1. nos sumus facti ad imaginem Dei, scilicet, quantum ad animam. Sed res potest cognosci in sua imagine: ergo cum possimus cognoscere in nostra anima essentiam vnitatis & potentiarum trinitatem: videtur quod per hoc possumus in Deo cognoscere personarum trinitatem & essentiam vnitatis.

Item quia in creatura est vestigium Dei, ideo per cognitionem creaturæ secundum id quod est, deuenire possumus in cognitionem eiusdem sub ratione qua in ea vestigium Dei est: ergo a simili cum in anima nostra sit imago summæ trinitatis & vnitatis, per cognitionem animæ nostræ secundum id quod est, deuenire possumus in cognitionem eiusdem sub ratione qua

qua in ea est imago summe trinitatis, & unitatis. Sed sic cognoscendo animam nostram cognoscere possumus quod Deus est trinus & vnus.

In oppositum. CONTRA per creaturas non possumus cognoscere de Deo illud cuius simile non inuenitur in creatura. Sed in creatura non inuenimus vnā essentiam in tribus suppositis: ergo per creaturas non possumus hoc cognoscere de Deo.

Item ad Heb. I. Fides est argumentum non apparentium. Sed Deum esse trinum & vnum est de articulis fidei: ergo per creaturas non apparet nobis.

Responso. R E S P O N D E O, quod per creaturas ductu rationis naturalis non possumus inuestigando cognoscere Deum esse trinum & vnum, quod patet sic. secundum enim Dionysium ult. cap. de di. no. In cognitionem Dei per inuestigationem tripliciter ascendimus a creaturis. Vno modo per ablationem conditionum imperfectarum, & sic cognoscimus Deum esse increatum & infinitum & sic de alijs. Alio modo per causalitatem creaturarum, & sic cognoscimus ipsum esse creatorem, gubernatorem & sic de alijs. Tertio modo per supereminentiam conditionum perfectarum, & sic cognoscimus ipsum esse super lumē super vitam & sic de alijs. Sed nullo istorum modorum possumus ipsum cognoscere trinum & vnum, quia hoc non est cognoscere per ablationem, & ita non potest cognosci secundum primum modum, nec etiam per causalitatem creaturarum, quia omnia quae dicuntur de Deo per respectum ad creaturas pertinent ad essentiam, & non distincte ad personas. Nec etiam hoc potest cognosci per tertium cognoscendi modum, quia sic cognoscitur Deus quantum ad supereminentiam perfectionum quarum participationes sunt in creatura, in nulla autem creatura inuenitur in tribus suppositis vna essentia: Deum ergo esse trinum & vnum non cognoscimus, nisi per fidem vel doctrinam maxime per doctrinam sacrae scripturae. Vnde si aliqui philosophi cognouerunt in diuinis plures personas: hoc fuit aut quia legerunt libros sacrae scripturae, aut quia Deus per aliquam gratiam gratis datam eis reuelauit, cui concordat verbum Apostoli ad Rom. I. dicentis, Deus enim illis manifestauit: & sic cognouit ille Platonius, qui in libro suo posuit euangelium Ioannis vsque ad illud verbum caro factum est, secundum quod narrat August. 7. confess. quasi in medio. Et etiam sic cognouit Hermes qui alio nomine dicitur Mercurius, qui fecit librum qui dicitur verbum perfectum in quo sic ait. Hic est filius benedicti Dei &c. secundum quod narrat August. lib. contra quinque haeres. longe post principium, & sic nouit etiam Sibylla illud quod August. I. 8. de ciuitat. Dei. cap. 22. refert ipsam dixisse, & Auicenna illud quod dixit de Spiritu sancto. I. 10. metaph. c. 2.

Ad primum. AD PRIMVM cum arguitur in oppositum per auctoritatem Richar. dico quod non quacunque ratio necessaria potest inuestigari per creaturam, & ideo hoc in argumento supponendo peccabas.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod per creaturas possumus deuenire in cognitionem appropriatorum &c. dico quod verum est secundum id, quod sunt in generali, non tamen sub ratione qua personis sunt appropriata, & sic cognitio appropriatorum non dependet ex cognitione propriorum.

Ad tertium. Ad tertium cum dicis, quod res potest cognosci in sua imagine &c. Dico quod verum est, quando imago cognoscitur sub ratione qua illius rei imago est, quāuis autem possumus cognoscere in anima nostra id quod est imago, non tamen ipsam possumus cognoscere per creaturas sub ratione qua est imago summe trinitatis & unitatis.

Ad quartum. Ad quartum dicendum quod non est simile, quia ratio vestigij est ratio confusa, ratio imaginis est ratio distincta, ratio enim vestigij est in creatura respectu Dei, quantum ad communia, ratio imaginis respicit propria. Et sicut dicit Philosophus I. phys. sunt nobis primum manifesta confusa, magis quamuis distincta, vel minus confusa sunt notiora simpliciter, sed quod ipse vult ibidem.

Q V A E S T I O III.

Artic. I. TERTIO quaeritur vtrum intellectus beatus cognoscat Deum per creaturam. Et videtur quod sic, quia multum scit concludere de Deo arguendo a creaturis, quod videtur idem quod cognoscere Deum per creaturam: ergo &c.

Secundo. Item simul possumus aliquid videre mediate & immediate, vt patet cum videmus hominem in speculo per lineam reflexam, & simul cum hoc dirigendo aspectum in ipsum per lineam non reflexam: ergo similiter non obstante quod intellectus beatus immediate cognoscat Deum, similiter cum hic potest ipsum cognoscere per creaturam.

In oppositum. CONTRA Bernar. lib. 5. de considera. ad Eugen. cap. I. Quid opus est scala tenenti iam solium: creatura autem est quasi scala qua ad cognitionem Dei ascendimus: ergo cum intellectus beatus dum immediate videat per creaturam non ascendit ad Dei cognitionem.

Responso. R E S P O N D E O, quod intellectus beatus Deum non cognoscit per creaturam, sed tamen non obstante quod Deum videt clare, & immediate simul cum hoc ipsum cognoscit in creatura, quia cognoscere Deum per creaturam est per cognitionem creaturae discurrendo ascendere in cognitionem creatoris quantum ad aliqui id quod alias non cognoscebatur de eo, sicut cognoscere conclusionem per prin-

principia est per cognitionem principiorum discurrendo acquirere conclusionis cognitionem, ita quod alia est cognitio, qua cognoscitur principium & alia cognitio, qua cognoscitur conclusio ex prima cognitione causata. Intellectus autem beatus a cognitione creaturae non discurret ad inquirendum aliquam cognitionem creatoris, quāam ante de creatore non haberet, & ideo dicimus quod non cognoscit Deum per creaturam. Cognoscere autem in creatura est ita perfecte cognoscere creaturam, quod vna cognitione, & sine discursu cognoscat Deum, quantum ad illud quod de ipso refulget in creatura, sicut cognoscere conclusionem in principio est ita perfecte, & clare cognoscere principium, quod simul eodem actu cognoscatur conclusio virtualiter contenta in principio, quia ergo beati cum hoc quod vident Deum immediate in quo creaturas vident, vident etiam creaturas in proprio genere ita perfecte, quod eodem actu quo creaturas vident in proprio genere vident etiam ipsum Deum, quantum ad illud quod de ipso refulget in creatura, ideo concedimus quod cum hoc quod Deum vident in se, quae visio potest dici matutina, vel diurna, cognoscunt etiam Deum in creatura, quae cognitio respectu prima potest dici vespertina. Sicut enim cognitio creaturae in Deo, quia ibi cognoscitur perfectius, & clarius quāam in seipsa, dicitur matutina vel diurna, & alia cognitio qua cognoscitur in seipsa dicitur vespertina: a simili aequaliter dico, quod cum cognitio qua Deus cognoscitur in seipso sit perfectior, & clarior quāam illa qua cognoscitur in creatura etiam ab intellectu creato, potest dici cognitio Dei matutina vel diurna, & secunda respectu istius, potest dici vespertina non propter rem cognitā, quae summa lux est: sed propter modum cognoscendi.

Ad primum. AD PRIMVM in oppositum dico quod non est idem cognoscere discursum, & cognoscere discurrendo. Vnde quāuis intellectus beatus optime sciat, quomodo intellectus viator discurret a cognitione creaturarum ad acquirendum aliquam cognitionem de Deo, non tamen per istum modum Deum cognoscit.

Ad secundum. Ad secundum dicendum quod non plus concludit, nisi quod intellectus beatus Deum videt in se, & in creatura, & hoc concessum est. Sed non sequitur ex hoc quod cognoscat Deum per creaturam, sicut in corpore quaestiois determinatum est.

A R T I C V L V S III.

CONSEQUENTER quaeritur de vestigio Dei in creatura. Et circa hoc quaeruntur tria.

Primo vtrum vestigium Dei sit in omni creatura
Secundo vtrum addat rem aliquam ultra creaturam in qua est.

Tertio vtrum cognitio Dei per vestigium sit prima cognitio, quam habemus de Deo per naturam.

Q V A E S T I O I.

Artic. I. PRIMO ostendo quod vestigium Dei non est in omni creatura, quia vestigium distinguitur contra imaginem: ergo in creatura, quae est Dei imago non est Dei vestigium.

Secundo. Item vestigium consistit in modo, specie, & ordine, quorum quodlibet est creatura, & tamen in neutro eorum per se videtur esse vestigium, quia sic esset vestigij vestigiū sine fine.

Item Ambrosius in examer. libr. I. versus finem. Natura lucis est, vt non sit numero pondere & mensura, sicut caetera creata. Sed in illis tribus consistit Dei vestigium: ergo lux non est vestigium Dei.

In oppositum. CONTRA Augustinus super Gen. ad litteram. libr. 4. ante medium: vult quod omnis creatura gerit vestigium creatoris.

Item August. I. de ciuitat. Dei. ca. 4. Omnes creaturae clamant Deum eas fecisse: ergo per creaturas Deus inuestigari potest: sed vestigium est per quod Deus inuestigari potest: ergo qualibet creatura est vestigium creatoris.

Responso. R E S P O N D E O, quod vestigium Dei est in omni creatura. Ad cuius altiore intelligentiam. Primo declarandum est quare creatura est vestigium creatoris. Secundo quare dicitur consistere in modo specie & ordine. Tertio vtrum modus, species, & ordo dicant rem aliquam ultra creaturam in qua sunt.

Artic. I. Q V A N T V M ad primum sciendum quod vestigium est impressio facta aliqua parte, & maxime pedibus animalis per quam inuestigatur via incessus eius; non in diuiduum animalis: sed genus vel speciem debiliter representans, & quia representatio non secundum in diuiduum, sed secundum genus vel speciem est confusa; ideo tractum est nomen vestigium ad significandum similitudinem cuiuscunque rei ipsam confuse & debiliter representatam. Et quia omnis effectus gerit aliquo modo similitudinem suae causae, & Deus est cuiuslibet creature causa, & ita quaelibet creatura aliqua similitudinem Dei gerit debiliter, & confuse, maxime propter infinitam sublimitatem Dei super creaturam: ideo quaelibet creatura vestigium est creatoris per quod aliqua cognitio de creatore inuestigari potest, secundum modum qui supra dictus est. Et haec de primo articulo.

Artic. 2. Q V A N T V M ad secundum sciendum quod modus, vno modo idem est quod terminus, & quia terminatum, est limitatum, & mensuratum: ideo accipitur modus interdum pro rei limitatione vel mensura: species etiam interdum accipitur pro pulchritudine secundum quod dicitur, iste est valde speciosus, id est pulcher. Ex hoc autem quod Deus est causa creaturarum

turatum efficiens exemplaris & finalis oportet in omni creatura esse limitationem eo ipso quod effecta est, & pulchritudinem eo ipso quod ad pulcherrimum exemplar facta est, & ordinem eo ipso quod finem habet: in re enim quæ habet finem, oportet esse ordinem ad finem. Quia ergo modus creaturæ, hoc est eius limitatio, vel mensura Deum repræsentat sub ratione causæ efficientis, & pulchritudo eius Deum repræsentat sub ratione causæ exemplaris, & ordo ipsum repræsentat sub ratione causæ finalis, quæ est repræsentatio non distincta, quia non est quantum ad propria personarum: sed quantum ad appropriata: non tamen sub ratione qua appropriata sunt: ideo in qualibet creatura dicitur consistere Dei vestigium quantum ad eius modum, id est limitationem, vel mensuram, & eius speciem, id est, pulchritudinem, & eius ordinem in ipsum finem. Et hæc de secundo articulo.

Artic. 3. **Q**UANTUM ad tertium, sciendum est, quod ista tria in quantum sunt partes vestigij, super creaturam, in qua non sunt, non addunt rem aliquam absolutam. ipsa enim essentia creatura seipsa limitata est: ita quod ille ablatius non importat habitudinem causæ efficientis, sed habitudinem per modum causæ formalis, ita quod limitatio creatæ essentiæ super ipsam creaturam essentiam non addit, nisi relationem ad causam efficientem, & sua pulchritudo relationem ad causam exemplarem, & eius ordo relationem ad causam finalem. aliter enim esset modus modi, pulchritudo pulchritudinis: ordo ordinis in infinitum, aut non reperiretur in qualibet creatura vestigium Dei. Et sic patet solutio ad quæstionem tertiam.

Ad primū. **A**D PRIMVM in oppositum dico, quod quamuis vestigium distinguatur contra imaginem, tamen simul esse in eadē creatura sub ratione alia ita quod sit vestigium ratione modi, speciei, & ordinis. imago autem ratione alicuius specialioris distinctionis, per quam Deum magis distincto repræsentat.

Ad secundum. **S**ecundum argumentum solutum est per id quod dictum est in tertio quæstionis articulo, quod ista non addunt rem absolutam super creaturam essentiam, quæ ratione istorum vestigium dicitur esse, relatio autem creaturæ ad Deum non refertur ad ipsum mediante alia relatione, & ideo non oportet esse vestigium vestigij sine fine, quamuis in omni creatura sit Dei vestigium, ut dictum est.

Ad tertium. **A**d tertium cum arguebatur per auctoritatem Ambr. dico quod non intendebat negare modum, speciem, & ordinem esse in luce secundum quod sunt partes vestigij: sed intendebat quod non sunt in luce modo ita limitato, sicut in cæteris corporalibus creaturis, eo quod maxime est sui diffusiva, & qualitas corporalis agentis maxime communis, scilicet, cæli, per quam agit in hæc inferiora.

QUESTIO III.

TERTIO quæritur utrum cognitio Dei per vestigium sit prima cognitio, quam habemus de Deo per naturam. Et videtur quod non, quia secundum Augustinum 8. de trin. cap. 6. nullus potest cognoscere signa animi iusti, omnino nesciens quid sit iustus: ergo a simili nullus potest cognoscere signa Dei omnino nesciens quid sit Deus: sed vestigium est aliquod signum Dei: ergo nullus potest cognoscere vestigium Dei in creatura, & ex consequenti nec Deum cognoscere per vestigium, nisi prius præcognito aliquo modo quid sit Deus.

Secundo. **I**tem anima non movet se ad acquirendum cognitionem alicuius rei, cuius nullam penitus habet cognitionem, quia secundum Philosophum 6. phys. omne quod movetur ad aliquid, partem habet de eo ad quod movetur: sed cognitio Dei per vestigium est cognitio acquisita: ergo talis cognitio præsupponit aliquam cognitionem de Deo.

Tertio. **I**tem cognitio Dei per vestigium præsupponit appetitum cognoscendi Deum: quia sicut dicit August. 9. de trin. c. ult. Partum mentis antecedit appetitus: sed appetitus cognoscendi Deum præsupponit aliquam cognitionem de Deo: quia sicut dicit Aug. 10. de trin. cap. 1. Nisi impressam cuiusque doctrinæ haberemus in animo notionem, nullo ad eam discendam studio flagraremus: ergo cognitio Dei per vestigium præsupponit aliquam de Deo cognitionem.

In oppositum. **C**ONTRA: Nostra prima naturalis cognitio de Deo est per effectus, quia anima non potest acquirere cognitionem de re aliqua, nisi per eius effectum vel causam. Deus autem non habet causam: sed cognitio Dei per suos effectus est cognitio eius per vestigium: ergo prima nostra naturalis cognitio de Deo, est per vestigium.

Item omnis nostra naturalis cognitio de Deo est per vestigiū, vel per imaginem, quia Deum non possumus naturaliter cognoscere per seipsum. Sed prior est in nobis cognitio Dei per vestigium, quam per imaginem, quia est magis confusa: ergo cognitio Dei per vestigium est prima cognitio, quam de Deo habemus per naturam.

Responsio. **R**ESPONDEO quod quamuis omnis cognitio, quam habemus de Deo per naturam sit valde in generali, tamen vna magis est in generali, quam alia. Cum enim intelligimus ens in communi non descendendo ad ens creatum vel increatum, intelligimus Deum intelligentione generalissima, in quantum intelligimus aliquid commune sibi, & cuilibet creaturæ non communitate vnioca, sed analogæ. Et hæc naturalis cognitio de Deo prior est, quæ Dei cognitio per vestigium, quia ista præsupponit

supponit in intellectu alicuius alterius cognitionem: sed illa non. Vnde secundum Auic. lib. 1. metaphysic. cap. 5. ens commune omnibus rebus nullo modo potest manifestari nobis per aliquid notius illo. Alio modo cognoscitur Deus a nobis in generali in quantum cognoscimus esse aliquod ens increatum, cuiuslibet entis creati causam effectivam, exemplarem, & finalem, & hanc cognitionem habemus de Deo per naturam, primo per vestigium: patet igitur quod etiam naturali cognitione quam habemus de Deo in quantum cognoscitur, ut quid distinctum ab ente creato, cognitio per vestigium est prima.

Ad 1. & secundum. **D**uo prima argumenta ad partem primam procedunt de cognitione Dei generalissima, qua cognoscitur in ratione entis generalissime dicti.

Ad tertium. **A**d tertium dicendum simili modo, tamen non omnē cognitionem per vestigium oportet præcedere appetitum, quamuis oporteat quod præcedat ordine nature, vel temporis formatam cognitionem quæ est partus mentis vel non sine partu.

Argumenta ad partem aliam procedunt de cognitione Dei qua cognoscitur, ut quid distinctum ab ente creato.

CIRCA litteram (a creatura mundi) id est, ab homine, quia homo in aliquo communicat cum omni creatura: habet enim commune esse elementis, lapidibus, & alijs inanimatis, vivere cum plantis, sentire cum brutis, apprehendere intelligibilia cum Angelis, quamuis alio modo. (Nam sicut Ambros. ait.) Hic ponunt quatuor rationes ad ostendendum, quod ex consideratione creaturarum potest cognosci aliquid esse supra omnem creaturam. Et hoc est Deus.

Prima ratio procedit ex hac suppositione, quod ad producendum aliquid de nihilo, exitur potentia infinita: ideo nulla creatura hoc potest.

Aliæ tres procedunt ex suppositione status in causis, ut quod supra omne mutabile sit aliquid immutabile, & supra omne bonum, & melius aliquid optimū, & supra omne pulchrum aliquid pulcherrimū. (Ex perpetuitate namque creaturarum,) quia conditor creaturæ fuit ante omnem creaturam duratione, & quod sic ante creaturam fuit, ab æterno fuit, quia cum creatura cœperit ex tempore si conditor duratione creaturam non præcessisset iam non creator, sed creatura esset. (Ex ordine & dispositione sapiens.) Nota quod est ordo rerum inter se & iste per appropriationem indicat Dei sapientiam, & est ordo rerum in finem & iste per appropriationem indicat Dei bonitatem. (Vnitatem quandam in se ostendunt, & speciem, & ordinem.) Nota quod assignatur vestigium quandoque in modo, specie, & ordine, & quandoque in vnitatem, specie, & ordine,

ut hic: quandoque in mensura, numero & pondere. Sapient. 11. Et ad idem possunt referri. In hac enim littera accipitur vnitatem terminata quod refertur ad modum, mensura ut visum est in quæstione refertur ad modum, quia terminatum est mensuratum. Et quia secundum quod dicit August. 11. de civi. Dei. cap. 19. Omnis corporis pulchritudo est partium congruentia cum quadam suavitate coloris, & in omni creatura quantumcumque simplici est aliqua congruens pluralitas, saltem ex actuali & potentiali, vel absoluto, & relatiuo, quæ loco suavis habet aliqualem consignificationem coloris. Ideo numerus refertur ad speciem per quam intelligitur pulchritudo, quæ habet creatura eo ipso quod facta est ad pulcherrimum exemplar, & quia res per suū pondus ordinatur ad finem in quem tendit: ideo pondus refertur ad ordinem (per quod factum est omne quod substantialiter & naturaliter est.) Hoc dicit ad excludendum peccatum, quia peccatum a Deo non est, nec substantialiter est. Vnde glo. August. super illud verbum Ioan. 1. (Sine ipso factum est nihil.) Vult quod malum nihil est formaliter loquendo, & hoc est, quia defectus debiti boni est, nec est generaliter a causa, immo est a causa deficiente. (In tertio signo.) Contra præcesserat conuersio manus suæ in leprosam. Exod. 4. cap. Et virge in Serpentem, & aquæ in sanguinem. Exod. 7. Et eductio ranarum. Exod. 8. Respondeo loquitur hic de signo quod fuit signum, & plaga non fuit signum tantum.

DISTINCTIO IIII.

Quomodo in anima sit imago Trinitatis.

NUNC VERO ad eam iam pervenimus disputationem: ubi in mente humana, qua novit Deum, vel potest nosse, trinitatis imaginem reperiamus. Ut enim ait Augustinus in 14. lib. de trin. licet humana mens non sit eius natura cuius Deus est: imago tamen illius quo nihil melius est: ibi querenda, & invenienda est, quo natura nostra, nil habet melius, id est, in mente. In ipsa etiam mente antequam sit particeps Dei, eius imago reperitur, & si enim amissa Dei participatione deformis sit: imago Dei tamen permanet. Eo enim ipso imago Dei est mens quo capax eius est, eiusque particeps esse potest. Iam ergo in ea trinitatem qua Deus est inquiramus. Ecce enim mens meminit sui: intelligit se, diligit: se hæc si cernimus, cernimus trinitatem nondum quidem Deum, sed imaginem Dei. Hic enim quædam apparet trinitas, memoria, intelligentia, & amoris. Hæc ergo tria potissimum trahemus, memoriam, intelligentiam, voluntatem.

Hæc

In oppositum.

Responsio.

August.

Tria ostēdit esse in anima que re- lative dicuntur et æqualia sunt, scilicet licet, memoria, intelligentiam, & dilectionem.

August. Hæc ergo tria, ut Augustinus ait in libr. 10. de tri-
 non sunt tres vite, sed vna vita, nec tres mentes, sed
 vna mens, vna essentia. Memoria vero dicitur ad
 aliquid, & intelligentia, & voluntas, sicut dilectio
 similiter ad aliquid dicitur: vita vero dicitur ad se-
 ipsam, & mens, & essentia. Hæc ergo tria, eo vnum
 sunt quo vna vita, vna mens, vna essentia, & quic-
 quid aliud ad seipsa singula dicuntur, etiam simul
 non pluraliter, sed singulariter dicuntur. Eo vero
 tria sunt, quo ad se inuicem referuntur.

Quomodo æqualia sint, quia capiuntur a
 singulis omnia & tota.

August. **ÆQUALIA** etiam sunt non solum singula
 sed etiam singula omnibus. Alioquin non
 se inuicem caperent: se autem inuicem capiunt. Ca-
 piuntur enim, & a singulis singula, & a singulis om-
 nia. Memini enim me habere memoriam, & intelli-
 gentiam, & voluntatem, & intelligo me intelli-
 gere, & velle atque meminisse, & volo me velle, &
 meminisse intelligere.

Quomodo tota illa tria memoria capiat.
TOTAMQUE meam memoriam, & intelli-
 gentiam, & voluntatem simul memini. Quod enim
 memoria mea non memini, illud non est in memoria
 mea: nihil autem tam in memoria est, quam ipsa
 memoria: totam ergo memini. Item quicquid intel-
 ligo, intelligere me scio, & scio me velle quicquid
 volo, quicquid autem memini scio. Totam igitur
 intelligentiam, totamque voluntatem meam memini.

Quomodo illa tria tota capiat intelligentiam.
SIMILITER cum hæc tria intelligo, tota si-
 mul intelligo, neque enim quicquam intelligibilem
 est quod non intelligam, nisi quod ignoro. Quod au-
 tem ignoro, nec memini, nec volo. Quicquid ergo
 intelligibilem non intelligo: consequenter etiam nec
 memini, nec volo. Quicquid ergo intelligibilem me-
 mini, & volo, consequenter intelligo.

Quomodo illa tria tota capiat voluntas.
VOLENTAS mea etiam totam intelligen-
 tiam, totamque meam memoriam capit. dum vtor
 toto eo quod intelligo, & memini. Cum itaque in-
 uicem singulis, & omnia & tota capiuntur. æqua-
 lia sunt tota singula totis singulis, & tota singula si-
 mul omnibus totis, & hæc tria vnum, vna vita, vna
 mens, vna essentia. Ecce illius summæ vnitatis at-
 que trinitatis, vbi vna est essentia, & tres personæ,
 imago est, humana mens licet impar. Mens autem
 hic pro animo ipso accipitur, vbi est illa imago tri-
 nitatis: proprie vero mens dicitur, ut ait Augusti-
 nus, non ipsa anima, sed quod in ea est excellentius
 qualiter sepe accipitur. Illud etiam sciendum est
 quod memoria non solum est absentium, & præteri-
 torum, sed etiam presentium, ut ait Augustinus in
 14. libr. de trin. Alioquin non se caperet.

Ex quo sensu illa tria dicantur esse vnum,
 & vna essentia quæritur.
HIC attendendum est diligenter ex quo sen-
 su accipiendum sit, quod supra dixit illa tria, scili-
 cet, memoriam, intelligentiam, & voluntatem esse
 vnum, vnam mentem, vnam essentiam: quod vtrique
 non videtur esse verum iuxta proprietatem sermo-

nis. Mens enim, id est, spiritus rationalis essentia est
 spiritualis, & incorporea. Illa vero tria naturales
 proprietates, seu vires sunt ipsius mentis, & a se in-
 uicem differunt, quia memoria non est intelligentia,
 vel voluntas, nec intelligentia voluntas, siue amor.

Quod etiam ad se inuicem dicitur relative.
ET HÆC tria etiam ad seipsa referuntur, ut
 ait Augustinus in 9. libr. de trin. Mens enim amare
 seipsam, vel meminisse non potest, nisi etiam nouerit
 se. Nam quomodo amat, vel meminit quod nescit.
 Miro itaque modo tria ista inseparabilia sunt a seip-
 sis, & tamen eorum singulum, & simul omnia vna
 essentia est, cum & relative dicantur ad inuicem.

Hic aperitur quod supra quærebatur, scili-
 cet, quomodo hæc tria dicantur vnum.
SED IAM videndum est, quomodo hæc tria
 dicantur vna substantia. Ideo, quia, scilicet, in ipsa
 anima, vel mente substantialiter existunt, non sicut
 accidentia in subiectis, quæ possunt adesse, vel abesse.
 Vnde Augustinus in 9. libr. de trin. ait. Admone-
 mur, si vt cunque uidere possimus, hoc in animo exi-
 stere substantialiter non tanquam in subiecto, vt col-
 lor in corpore: quia & si relative dicuntur ad inuicem;
 singula tamen substantialiter sunt in substan-
 tia sua. Ecce ex quo sensu illa tria dicantur esse vnum,
 vel vna substantia. Quæ tria, ut Augustinus ait in

15. libr. de trin. in mente naturaliter diuinitus insti-
 tuta quisquis viuaciter perspicit, & quam magnum
 sit in ea, vnde potest etiam sempiterna immutabilis-
 que natura recoli, conspici, concupisci: reminisci-
 tur enim per memoriam, intuetur per intelligen-
 tiam, amplectitur per dilectionem; profecto reperit
 illius summæ trinitatis imaginem.

Quod in illa similitudine est dissimilitudo.
VERUNTAMEN caueat ne hanc imaginem
 ab eadem trinitate factam, ita ei comparet; ut omni-
 no existimet similem, sed potius in qualicumque ista
 similitudine magnam quoque dissimilitudinē cernat.
 Prima dissimilitudo.

QVOD breuiter ostendi potest. Homo vnus per
 ista tria meminit, intelligit, diligit, qui nec memo-
 ria est, nec intelligentia, nec dilectio, sed hæc habet:
 vnus ergo homo est, qui habet hæc tria, non ipse est
 hæc tria. In illius vero summa simplicitate nature
 quæ Deus est, quamuis vnus sit Deus, tamen tres per-
 sonæ sunt, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, &
 hæc tres personæ sunt vnus Deus. Aliud est itaque
 trinitas res ipsa: aliud imago trinitatis in re alia.

propter quam imaginem etiam illud in quo sunt hæc
 tria, imago dicitur, scilicet, homo. Sicut imago di-
 citur & tabula, & pictura quæ est in ea, sed tabu-
 la nomine imaginis appellatur propter picturam,
 quæ est in ea.

Altera dissimilitudo.
RVRSVS ista imago quæ est homo habens il-
 la tria, vna persona est. Illa vero trinitas non vna
 persona est, sed tres personæ, pater filij, & filius pa-
 tris, & Spiritus sanctus patris & filij. Itaque in
 ista imagine trinitatis non hæc tria vnus homo, sed
 vnus hominis sunt. In illa vero summa trinitate
 cuius hæc imago est, non vnus Dei sunt illa tria, sed
 vnus

August.

August.

August.

Quod pp it la tria homo dicitur ima go.

vnus Deus, & tres sunt illæ personæ non vna per-
 sona. Illa enim tria non homo sunt, sed hominis
 sunt, vel in homine sunt. Sed nunquid possumus
 dicere trinitatem sic esse in Deo, ut aliquid Dei sit,
 nec ipsa sit Deus? Absit, ut hoc credamus. Di-
 camus enim in mente nostra imaginem trinitatis,
 sed exiguam, & qualemcunque esse, quæ summa
 trinitatis ita gerit similitudinem, ut ex maxima
 parte sit dissimilis. Sciendum vero est, quod hæc
 trinitas mentis, ut ait Augustinus in 14. libr. de tri-
 nitate. non propterea tantum imago Dei est, quia
 sui meminerit mens, & intelligit ac diligit se, sed
 quia potest etiam meminisse, & intelligere, &
 amare illum a quo facta est.

Alia assignatio trinitatis in anima, scilicet,
 mens, notitia, amor.

POTEST etiam alio modo alijsque nomini-
 bus distingui trinitas in anima, quæ est imago il-
 lius summæ, & ineffabilis trinitatis. Vt enim ait
 Augustinus in 11. libr. de trinitate. Mens, & no-
 titia eius, & amor tria quadam sunt. Mens enim
 nouit se, & amat se, nec amare se potest, nisi etiam
 nouerit se: duo quadam sunt mens, & notitia eius.
 Item duo quadam sunt mens: & amor eius. Cum
 ergo se nouit mens, & amat se, manet trinitas, scilicet,
 mens, amor, & notitia. Mens autem hic ac-
 cipitur non pro anima, sed pro eo, quod in anima
 excellentius est. Hæc autem tria cum sint distin-
 cta à se inuicem, dicuntur tamen esse vnum, quia
 in animo substantialiter existunt.

Quod mens vice Patris, notitia Filij, amor
 Spiritus sanctus accipitur.

ET EST IPSA mens quasi parens, & no-
 titia eius quasi proles eius. Mens enim cum se co-
 gnoscit, notitiam sui gignit, & est sola parens suæ
 notitia. Tertius est amor qui de ipsa mente, & no-
 titia procedit dum mens cognoscit se, & diligit se,
 non enim posset se diligere, nisi cognosceret se.
 Amat etiam placitam prolem, id est, notitiam
 suam, & ita amor quidam complexus est parentis,
 & prolis.

Quod non est minor mente notitia, nec
 amor vtroque.

NEC MINOR est proles parente dum tan-
 tam se nouit mens quanta est, nec minor est amor
 parente, & prole, id est, mente & notitia, dum tan-
 tum se diligit mens, quantum se nouit quanta est.

Quod hæc tria in seipsis sunt.

SUNT ETIAM hæc singula in seipsis, quia
 & mens amans in amore est, & amor in amantibus
 notitia, & notitia in mente noscens est. Ecce in his
 tribus qualemque vestigium trinitatis apparet.

Quomodo mens per ista proficiat ad intel-
 ligendum Deum.

MENS ITAQUE rationalis considerans hæc
 tria, & illam vnam essentiam in qua ista sunt, ex-
 tendit se ad contemplationem creatoris, & videt
 vnitatem in trinitate, & trinitatem in vnitatem.
 Intelligit enim vnum Deum esse, vnam essentiam,
 vnum principium. Intelligit enim, quia si duo es-
 sent, vel vterque insufficiens esset, vel alter super-

Quo ea di- cantur esse vnum.

Item in eo- dem.

flueret, quia si aliquid deesset vni quod haberet
 alter, non esset ibi summa perfectio. Si vero ni-
 hil vni deesset quod haberet alter, cum in vno es-
 sent omnia, alter superflueret. Intellexit ergo vnum
 esse Deum omnium auctorem, & vidit quia absque
 sapientia non sit quasi res fatua, & ideo intellexit
 eum habere sapientiam, quæ ab ipso genita est, &
 quia sapientiam suam diligit, intellexit etiam ibi
 esse amorem.

Hic de summæ trinitatis vnitatem.

QUAPROPTER iuxta istam consideratio-
 nem, ut ait Augustinus in 11. libro de Trinitate.
 Credamus Patrem, & Filium, & Spiritum san-
 ctum vnum esse Deum, vniuersæ creaturæ condito-
 rem, & rectorem, nec Patrem esse Filium, nec Spi-
 ritum sanctum, vel Patrem esse, vel Filium, sed tri-
 nitatem relatarum ad inuicem personarum. Vt
 enim ait ipse in libro de fide ad Petrum. Vna est
 natura, sine essentia Patris, & Filij, & Spiritus
 sancti, non vna persona. Si enim sic esset vna per-
 sona, sicut est vna substantia Patris, & Filij, & Spi-
 ritus sancti: veraciter trinitas non diceretur. Rur-
 sus quidem trinitas esset vera, sed vnus Deus tri-
 nitas ipsa non esset: si quemadmodum Pater, & Fi-
 lius, & Spiritus sanctus personarum sunt ab inui-
 cem proprietate distincti, sic fuissent quoque natu-
 rarum diuersitate discreti. Fides autem Patriar-
 charum, Prophetarum, atque Apostolorum vnum
 Deum prædicat trinitatem esse. In illa ergo sancta
 trinitate vnus est Deus pater, qui solus essentialiter
 de seipso filium vnum genuit, & vnus filius est, qui
 de vno patre solus essentialiter natus, & vnus Spi-
 ritus sanctus, qui solus essentialiter à patre filioque
 procedit. Hoc autem totum non potest vna perso-
 na, id est, gignere se, & nasci de se, & procedere de
 se. Vt enim ait Augustinus in primo libro de trini-
 tate. Nulla res est quæ seipsam gignat, ut sit.

August.

Aug. in lib. de fide ad Petrum.

DISTINCTIO III.

NVNC VERO ad eam iam per-
 veniamus. Postquam ostendit
 Magister propositum, scilicet,
 personarum trinitatem
 per similitudinē vestigij, quæ
 est similitudo magis longin-
 qua. Hic ostendit idē per similitudinem ima-
 ginis, quæ est similitudo magis propinqua,
 quàm similitudo vestigij. Et diuiditur in par-
 tes duas, quia primo proponit, & declarat
 quod intendit.

Secundo propositum iam declaratum con-
 cludit in vltimo capitulo huius distinctionis.
 (Quapropter iuxta nostram considerationē.)
 Prima in duas, primo probat propositum per
 imaginem, quæ consistit in memoria, intelli-
 gentia, & voluntate.

Secundo per imaginem in quantum consi-
 stit in mente, notitia, & amore, ibi. (Potest alio
 modo alijsque nominibus.) Prima in quatuor.
 Rich. super 1. Sent. D Primo

Primo enim ostendit ubi sit quaerenda ratio imaginis, scilicet, in tribus potentijs partis superioris.

Secundo ostendit unitatem, & qualitatem illius imaginis, ibi. (Hec igitur tria, ut ait Augustinus.)

Tertio mouet quaestionem ortum habentem ex praedictis, ibi. (Hic attendendum est diligenter.) Ibi enim inuestigat, quomodo potentia animae se habent ad animae essentiam.

Quarto ne credatur omnimoda similitudo trinitatis creatae ad trinitatem increatam, multas dissimilitudines ostendit, ibi. (Veruntamen caueat, &c.) Sequitur illa pars in qua declarat suum propositum per imaginem, secundum quod consistit in mente, notitia, & amore, quae ibi incipit. (Potest alio modo.) Et diuiditur in partes duas.

Primo enim ponit illius imaginis assignationem.

Secundo illius assignationis utilitatem, ibi. (Mens itaque rationalis.)

CIRCA hanc secundam partem istius distinctionis possunt quari quatuor.

Primo de assignatione imaginis, quae consistit in memoria, intelligentia, & voluntate.

Secundo de ijs potentijs per comparationem ad actus suos, & ad essentiam animae.

Tertio de assignatione imaginis, quae consistit in mente, notitia, & amore.

Quarto de notitia, & amore, per comparationem ad ipsam animam.

Circa primum quaeruntur duo.

Primo utrum imago attendatur in ijs tribus, secundum quod sunt nomina potentiarum, vel actuum.

Secundo utrum attendatur imago in istis per comparationem ad obiectum increatum tantum.

QVAESTIO I.

Artic. I.

PRIMO ergo quaero utrum imago attendatur in memoria, intelligentia, & voluntate, secundum quod sunt nomina potentiarum, vel actuum.

Et videtur quod secundum quod sunt nomina actuum. Augustinus. 11. de Trinitate. ca. 2. assignans trinitatem in sensibili parte animae, assignat eam secundum actualem visionem, ergo similiter in parte intellectuali animae debet assignari secundum actus.

Secundo.

Item partes imaginis debent oriri ab inuicem, quia in diuinis vna persona oritur ab alia, ergo cum potentia animae non orientur ab inuicem, quia simul ipsi animae concreantur, sed in illis est origo quantum ad actus, videtur quod imago attendatur in memoria, intelligentia, & voluntate, non secundum quod significant potentias, sed actus.

Tertio.

Item in diuinis personis est summa actua-

litas, ergo debet eius imago assignari in anima secundum illud quod est in anima actualissimum, huiusmodi autem sunt actus.

CONTRA: Imago semper manet in anima. Vnde Psalm. In imagine pertransit homo. Sed actus animae non sunt semper in anima, ergo non est imago Dei in anima, quantum ad actus.

Item personae sunt consubstantiales ipsi diuiniae essentiae, immo ut melius loquar sunt ipsa diuina essentia, ergo debet assignari in anima secundum tria ipsi animae magis consubstantialia, cuiusmodi sunt potentiae non actus.

Item diuiniae personae sunt aequales, sed memorari, intelligere, velle, non sunt actus aequales, quia multa intelligimus, quae nolumus: ergo non debet assignari in anima imago per comparationem ad istos actus.

RESPONDEO, quod imago debet assignari in anima per comparationem ad ista tria, & secundum quod nominant potentias, & secundum quod nominant actus, sed expressius est imago Dei in anima, quando istae potentiae sunt in actibus suis per comparationem ad obiectum debitum, maxime ad obiectum, quod Deus est, quam quando non sunt in actibus suis, quia ut arguebatur origo ab inuicem maxime est secundum actus, & dicunt quid actualius, quam potentiae sub ratione qua potentiae sunt.

Præterea, in anima nostra non est verbum, dum non actu intelligit, sicut dum actu intelligit, quia secundum beatum Augustinum in quodam sermone de Beato Ioanne Baptista. Ista vox sonus est, & index cognitionis, verbum vero ipsa cognitio, quia tamē actus non sunt consubstantiales ipsi animae, sicut potentiae, & sunt ab anima separabiles, & non potentiae, ideo non debet assignari imago in anima in unitate essentiae, & in trinitate actuum tantum: Sed in unitate essentiae, & in trinitate potentiarum, ita quod si assignetur in potentijs secundum quod sunt in actibus suis, est expressior, tamen in ipsis potentijs non existentibus in actibus suis cum unitate essentiae attenditur imago quamuis non ita expresse. Dicit enim beatus Augustinus in libr. 14. de Trinitate. capitul. 8. quod anima eo est imago Dei quo capax eius est: hæc autem sonat non capere in actu: Sed aptitudinem, vel potentiam ad capiendum.

EX IIS patet qualiter solui debeant argumenta ad utranque partem, excepto argumento ultimo, quod fuit ad partem secundam. Cum. n. dicitur quod multa intelligimus, quae nolumus: Dico quod loquendo de actu intelligendi naturali quo aequaliter Deum cognoscimus, & de naturali dilectione, qui Deum cognoscit, vult Deum, & per comparationem ad obiectum, quod Deus est, isti actus sunt de ratione expresse imaginis. Sic ergo vides quomodo assignatur

In opposit.

Responso.

Imago expressius assignatur in anima per memoriam inuentionem, & voluntatem, secundum quod nominant potentias, et actus, licet possit assignari in potentijs tantum.

Argumenta ad utranque partem soluantur.

assignatur imago in anima, cum potentiae sunt in actibus suis, quia in diuinis est vna essentia, & tres personae complete, & in anima nostra vna essentia, & tres potentiae per suos actus aliquam completionem habentes, quam sine actibus non habent, tunc ibi consubstantialitas ad animam ratione potentiarum, quae repraesentant consubstantialitatem personarum ad essentiam, & inseparabilitatem personarum ab anima, quae repraesentat inseparabilitatem personarum ab essentia. Et est ibi distinctio inter potentias maxime per comparationem ad actus, quae repraesentat distinctionem personarum inter se. Et est ibi origo actuum ab inuicem, quia actus intelligentiae oritur a naturali actu memoriae, actus voluntatis ab utroque, & hoc repraesentat, quomodo filius oritur a patre, & Spiritus sanctus ab utroque.

QVAESTIO II.

Artic. I.

SECUNDO QVAERITUR utrum attendatur imago in memoria, intelligentia, & voluntate per comparationem ad obiectum increatum tantum. Et videtur quod non, quia qui conformatur imagini, conformatur ei cuius est imago: ergo cum anima sit imago Dei videtur quod dum cognoscendo se, & amando se sibi ipsi conformatur, non recedit a conformitate Dei, ergo videtur quod imago attendatur in anima per conuersionem sui ad se.

Secundo.

Item equalitas est de ratione imaginis: Sed magis seruatur equalitas per comparationem sui ad se, quam ad Deum: ergo magis attenditur imago in anima per conuersionem sui ad se, quam ad Deum.

Tertio.

Item Augustinus. 10. de Trinitate. cap. 11. & recitatur in littera assignat aequalitatem istarum potentiarum per comparationem ad quaecumque obiecta, cum ergo hic intendat inuestigare imaginem, videtur quod intendat imaginem esse in istis tribus potentijs cum unitate substantiae, per comparationem ad quaecumque obiecta.

In opposit.

CONTRA August. 14. de Trinitate. cap. 12. Mens non quia meminit sui, & intelligit se, & diligit se, imago Dei dicenda est. Sed quia potest meminisse, & intelligere, & eum diligere a quo facta est.

Item anima eo est imago Dei quo ei conformis est: Sed anima non conformatur Deo, nisi secundum quod conuertitur ad ipsum, quia quantum ab ipso auertitur, tantum Deo difformis efficitur: ergo non attenditur imago Dei in anima, nisi secundum sui conuersionem ad Deum.

Responso. Maxime attenditur imago per conuersionem

RESPONDEO quod maxime attenditur imago in anima per conuersionem memoriae, intelligentiae, & voluntatis ad ipsum Deum minus per conuersionem earum ad ipsam ani-

mam: Sed improprie per comparationem earum ad inferiores creaturas. Et ratio huius est. Sicut enim videmus quod imago in corporalibus in tribus consistit, quorum vnum est partium ordinata distinctio: aliud quod ex isto sequitur est debita lineamentorum figuratio, & tertium est coloris assimilatio, ita dico quod imago trinitatis in anima in ijs perficitur per quandam similitudinem. Ibi enim est ordinata potentiarum maxime per comparationem ad actus distinctio, & quasi loco figurationis potentiarum quaedam proportionalis adaequatio, quae consistit in hoc, quod memoria meminit sui, & intelligentiae, & voluntatis, & intelligentia intelligit se, & memoriam, & voluntatem, & voluntas vult se, & intelligentiam, & memoriam, & etiam memoria memoratur actum suum, & intelligentiae, & voluntatis. Et intelligentia intelligit actum suum, & memoriam, & voluntatis. Et voluntas vult actum suum, & intelligentiae, & memoriam, & quasi loco coloris est cuiusdam transformationis spiritualis assimilatio. Et quia hoc vltimum, quod maxime videtur esse completiuum in imagine, maxime est in anima per conuersionem suarum potentiarum ad Deum, quia dum ipse meminit, & ipsum cogitat, & ipsum amat, aequaliter in eius similitudinem transformatur: memorando vero & intelligendo & amando semetipsum aliquo modo sibi ipsi assimilatur, quia Dei imago est, & expressius assimilatur rei, quod ipsi immediate assimilatur, quam quod assimilatur sibi mediante participatione sua, ideo maxime est imago in anima, cum supradictae tres potentiae conuertuntur ad Deum, & minus cum conuertuntur ad ipsam animam: Sed minime cum conuertuntur ad ipsas infimas creaturas, quae debilius, & imperfectius summam trinitatem, & unitatem imitantur. Vnde & si per comparationem ad eas possit dici in anima esse trinitas, non tamen imago sine determinatione dicendo imago imperfectissima, vel deformis.

Tria prima argumenta concludunt, quod in istis tribus potentijs aequaliter attenditur imago per conuersionem sui ad animam, & hic concessum est, quamuis non ita expresse, sicut per conuersionem sui ad Deum, medium tamen illorum sophisticum est, quia cum dicitur ibi, quod maior est aequalitas per conuersionem potentiarum ad animam, quam ad Deum, dico quod non est verum loquendo de aequalitate, quae attenditur inter partes imaginis: Sed bene verum est de illa aequalitate tali qualis est, quae consideratur inter actum, & obiectum: anima enim bene potest se diligere tantum quantum ex parte sua diligibilis est: Sed non potest tantum Deum diligere quantum ex parte sua diligibilis est, hæc autem aequalitas non requiritur inter partes imaginis, maxime cum illud cuius

Rich. super 1. Sent. D 2 no-

nostra anima est imago, hoc est Deus excedat nostram animam in infinitum. Vel potest dici quod assimilatio ad Deum magis ponderatur in perfectione imaginis, quam haec aequalitas quae modo dicta est.

Ad argumenta in oppositum. Primum argumentum ad oppositum verum concludit, quia probat imaginem Dei in anima nostra consistere maxime per conversionem potentiarum animae ad ipsum Deum.

Aliud argumentum ad eandem partem videtur peccare, quia probare videtur quod nullo modo, nec perfecte, nec imperfecte est imago Dei in anima nostra per conversionem potentiarum eius ad aliud quam ad Deum, & hoc falsum est, nec oportet ut supponebatur in argumento, quod anima intelligendo creaturam deiformis fiat Deo, eo quod essentia creaturae exemplar habet in mente creatoris, quamvis intelligendo creaturam, minus sit conformis Deo, quam quando ipsum intelligit.

CONSEQUENTER quaeritur de predictis potentijs per comparationem ad actus suos, & ad essentiam animae.

Et circa hoc quaeruntur duo.

Primo utrum ille potentiae sint accidentia ipsius animae.

Secundo utrum semper sint in actibus suis.

QVAESTIO I.

Artic. 1. C. de qualitate.

PRIMO ergo quaero utrum praedictae potentiae sint accidentia. Et videtur quod sic, per Philosophum in praedicamentis, quod ponit naturalem potentiam, & imponentiam in secunda specie qualitatis.

Secundo.

Item Dionysius lib. de Angel. hierarchia. 11. cap. diuidit Angelum in essentiam, virtutem & operationem, & ita distinguit virtutem contra essentiam: hic autem non esset, nisi esset accidens eius.

Tertio.

Item Augustinus. 15. de Trinitat. cap. 7. dicit, quod si sola anima cogitetur, aliquid eius est in ea, tanquam caput eius, vel oculus, vel facies, & sic patet, quod potentia non est idem quod ipsa anima, relinquitur ergo quod sit aliud quod accidens eius.

Quarto.

Item sicut se habet essentia ad esse, sic potentia ad agere, ergo permutatim sic se habet essentia ad potentiam, sicut esse ad agere. Sed esse & agere realiter differunt secundum aliquid absolutum: ergo essentia & potentia similiter differunt, potentia ergo dicit aliquid realiter ultra essentiam.

Quinto.

Item in eodem genere est effectus, & proximum eius principium, sicut patet in linea, & puncto, & vnitate, & numero: Sed potentia est proximum principium actus qui est accidens

Sexto.

Item verum, & bonum non differunt, nisi secundum rationem, ergo si potentiae animae non differrent inter se, nisi secundum rationem,

intelligere, & velle ipsius animae non differrent, nisi secundum rationem, quod falsum est, potentiae ergo ipsius animae realiter inter se differunt secundum aliquid absolutum, & ita addunt aliquid absolutum super essentiam animae, sed omne tale est accidens.

Item potentia qua ignis calefacit, est quodam accidens, quod est naturalis ignis proprietates, ergo a simili potentia, qua anima intelligit est naturalis eius proprietates, & ita accidens.

Item in anima est imago Dei, ergo oportet quod ibi sit substantiae vnitas, & potentiarum trinitas, ergo oportet quod potentiae dicant aliquam essentiam super essentiam animae, sed talis essentia non potest esse, nisi accidens.

CONTRA forma accidentalis si separatur a forma substantiali seipsa agere possit, ut patet in Sacramento altaris, ergo multo fortius forma substantialis, sine forma accidentali, ergo anima per suam essentiam intelligere potest.

Item forma animae non est pure passiva, ergo per seipsam aliquo modo est actiua. Sed si aliqua actio potest sibi competere per seipsam, hoc maxime videtur esse intelligere, & velle.

Item propriae passionis originantur a substantia dicente Philosopho 1. phys. quod materia cum forma causa est omnium accidentium, quae sunt supple in ea, sicut mater, originare autem propriam passionem est agere, & constat quod haec actio substantiae conuenit non mediante alio accidente, quia aliter esset processus in infinitum, ergo a simili substantia animae intelligere potest non mediante alio quo accidente.

RESPONDEO quod potentiae animae non sunt accidentia, nec addunt aliquam rem absolutam super animae essentiam, sed tantummodo respectus ad actus, & obiecta. Quod autem non sint accidentia patet. dicit enim Philosophus secundo de anima, quod si oculus esset animal anima eius esset visus, & vocat ibi visum potentiam visiuam, quod veritatem non haberet si potentia visiva esset accidens, quia nullum accidens posset esse anima alicuius animalis.

Item Augustinus. 9. de trinitate. cap. 4. probat ex intentione, quod potentiae animae non sunt accidentia, loquens de istis potentijs sub nomine notitiae, & amoris.

Item substantia aliquod accidens potest recipere non mediante alio accidente, in quantum ipsa est passiva, aliter enim esset procedere in infinitum.

Item aliquid potest agere non mediante alio quo accidente, in quantum ipsa est actiua, ergo & substantia ipsius aequae similiter. Sed passio quae competit animae in quantum est natura intellectualis, passiva, est specie intelligibile recipere, ergo ipsa potest recipere per seipsam non mediante alio quo accidente, actio etiam quae maxime

Septimo.

Octavo.

In oppositum.

T. c. 80.

Responsio. Potentias animae non esse accidentia, nec addunt aliquam rem absolutam super animae essentiam sed tantum respectus.

maxime competit animae in quantum est natura intellectualis actiua, speciem intelligibilem a phantasmatis abstrahere, vel se ad actum intelligendi mouere, & velle, ergo hic potest per seipsam non mediante aliquo accidente alio, quam intelligi specie de qua constat quod non est animae potentia: restat ergo quod potentia animae, per quam speciem intelligibilem potest recipere, & per quam speciem intelligibilem potest a phantasmatis abstrahere, & per quam se potest ad actum intelligendi mouere, & potentia per quam potest velle, non sunt accidentia ipsius animae.

Ex hoc patet quod secundo fuit propositum in solutione, scilicet, quod non addunt aliquam rem absolutam super animae essentiam, quia substantia est ens natum per se stare, vel natum esse de essentia per se stantis, hic dico extendendo nomen substantiae ad substantiam compositam, & partes eius, absolutum autem accidens dicimus quod natum est esse in alio, nec potest naturaliter per se stare, nec est de essentia eius in quo est, nec ex ipso & eo in quo est potest vnum per essentiam constitui: hic satis potest haberi ex dictis Philosophi libr. praedicam. Vbi vult quod esse in subiecto est esse in alio non sicut pars eius, & non posse esse sine eo in quo est supple naturaliter, & dicit quod hoc competit accidentibus. Ex quo patet quod si potentiae dicerent aliquam rem absolutam super essentiam, cum essent in ea non tanquam partes essentiae, nec possent naturaliter sine essentia animae esse, quod essent animae accidentia, quod improbatum est. Ex quo sequitur illud quod tertio fuit propositum in solutione, scilicet, quod non addunt super essentiam animae, nisi respectus ad actus, & obiecta, cui sententiae expressae videtur concordare Augustinus. 9. lib. de trinitat. cap. 4. & etiam. capit. 5. quod patet ibidem suam litteram intuenti. Et auctor de spiritu & anima expressissime hoc sentit. Dicit enim. cap. 3. quod sensus, imaginatio, ratio, intellectus, & intelligentia haec omnia in anima non aliud sunt, quam ipsa anima, aliae, & aliae proprietates inter se propter varia exercitia, & paucis interpositis subdit, quod sunt id quod ipsa. Et 11. cap. dicit de anima, quod secundum sui operis officium varijs nuncupatur nominibus, dicitur namque anima dum vegetat, spiritus dum contemplatur, sensus dum sentit, animus dum sapit, dum intelligit mens, dum discernit ratio, dum recordatur memoria, dum vult voluntas; & paucis interpositis subiungit, quoniam ista omnia vna anima est, proprietates quidem diuersae; vocans relationes nomine proprietatum. Huic etiam videtur consonare littera Auicennae. 6. naturalium libro primo capit. primo, vbi dicit quod anima potest dici vis comparatione affectionum, quae emanant ab ipsa. Similiter etiam po-

test dici vis comparatione formarum sensibilium, & intelligibilium quas recipit, & potest dici forma comparatione materiae in qua existit, ad hoc etiam videntur facere duae primae rationes adductae pro parte ista in opponendo.

AD PRIMUM in oppositum, dico quod Philosophus in praedicamentis, naturalem potentiam accipit pro naturali modo, vel aptitudine potentiae, vnde non vocat potentiam illud quo res potest, sed quo taliter potest.

Ad secundum. Ad secundum potest dici, quod Dionysius ibi loquebatur de Angelis sanctis, & virtutem vocabat non potentiam, sed sacros habitus potentiarum qui proprie virtutes dicuntur, & secundum veritatem qualitates sunt, vel si accipit virtutem pro potentia, intendebat distinguere potentiam contra essentiam in quantum super potentiam addit determinatum respectum.

Ad tertium. Ad tertium dici potest quod cum Augustinus dicit: mentem esse aliquid ipsius animae, sicut caput, oculum, vel faciem, hoc dixit propter hoc, quia potentia super essentiam addit determinatum respectum, propter quod essentia non praedicatur de potentia, sicut nec cursus de currere, quamvis currere super cursum non addat, nisi relationem, scilicet, ad currentem, & quod ista fuerit mens Augustini patet cum alibi, scilicet. 9. de trinitat. capit. 4. expresse velit potentias animae nullam rem absolutam addere super ipsam.

Ad quartum. Ad quartum cum dicitur quod sicut se habet essentia ad esse, sic potentia ad agere, & c. Dico quod falsum est, quia actus secundus magis elongatur a sua potentia, quam actus primus a sua essentia, quia potentia non respicit actum secundum, nec attingit, nisi mediante actu primo, vnde si ponatur quod esse substantiale, non addat rem absolutam super essentiam cuius est esse, non propter hoc sequitur quod agere non addat rem absolutam ultra potentiam cuius est agere.

Ad quintum. Ad quintum cum dicitur, quod in eodem genere est effectus, & proximum eius principium, & cetera. dico quod verum est accipiendo principium pro termino initiali intrinseco, sicut est punctus in linea, quamvis non sit pars eius & instans in tempore, quamvis non sit pars eius & vnitas in numero, quae est principium, & pars numeri, de principio autem extra, cuiusmodi est potentia respectu actus, non habet veritatem, aliter enim sequeretur quod potentiae animae essent in praedicamento actionis, vel passionis cum ipsum intelligere sit actio, vel passio.

Ad sextum. Ad sextum cum dicitur quod si potentiae animae non differrent secundum rem absolutam, actus non differrent secundum rem absolutam, maxime cum verum, & bonum sola ratione differant. Dico quod non oportet, quia velle est a substantia intellectuali mediante intelligere.

En ante praedicamentis.

Anima varijs nuncupatur nominibus.

Ad primam.

Ad secundam.

Ad tertiam.

Ad quartam.

Non est verum quod sicut se habet essentia ad esse ita substantia ad agere.

Ad quintam. Quando est verum quod effectus sit in eodem genere cum suo principio.

Ad sextam.

Vnde oportet, quod realiter distinguatur ab eo: prima enim differentia secundum rationem in obiectis, & secundum respectus in potentijs, potest esse ratio differentiae in actibus secundum aliquid absolutum, quia magis distinguunt res, vel magis multiplicantur in principijs, quam in principijs.

Ad septimum.

Ad septimum dico, quod bene substantia habet aliquam actionem mediante aliquo accidente, sicut ignis calefacit mediante caliditate, & aliquam actionem etiam habet substantia aliquando non mediante aliquo accidente, & tales actiones sunt intelligere, & velle, quae animae competunt non mediante aliquo absoluto accidente tanquam potentia qua agunt.

Ad octauum.

Ad octauum cum dicitur, quod secundum hanc opinionem non esset in anima, Dei imago &c. Dico quod immo secundum istam opinionem expressius assignatur imago in anima, quam secundum aliam, quia in summa trinitate persona cum essentia non dicit, nisi proprietatem relatiuam, vt pater cum essentia proprietatem paternitatis, filius proprietatem filiationis, Spiritus sanctus proprietatem spirationis dicte passiuae, & tamen quia vna proprietatem non est alia vna persona, non est alia. Cum ergo pono, quod potentia memorandi in anima, quae respondet patri non addit super essentiam, nisi proprietatem relatiuam, nec potentia intelligendi quae respondet filio addit super essentiam, nisi proprietatem relatiuam, nec similiter voluntas quae respondet Spiritui sancto addit super essentiam, nisi proprietatem relatiuam, & per distinctionem istarum relatiuarum proprietatum, dico vna potentiam non esse aliam, & essentiam, & illam proprietatem includi in ratione potentiae, multo expressius assigno rationem imaginis in anima, quam si ponerem illas potentias secundum aliquid absolutum differre, & substantiam non cadere in ratione potentiae. Et vere hoc videtur August. sentire. 9. de trin. ca. 4.

Argumentum tertium pro parte alia, quam uis gratia principalis conclusionis possit concedi, tamen non cogit, quia Philosophus in illo verbo non signauit in composito ex materia, & forma respectu accidentium, quae sunt in ea, nisi causalitatem passiuam, quod patet per hoc quod addit, sicut mater cum secundum rationem femina in generatione non sit principium, nisi passiuum, nec ministrat, nisi materiam, vt expresse dicit 15. lib. de animalibus.

Q V A E S T I O I I.

Artic. I.

SECUNDO quaeritur vtrum memoria, intelligentia, & voluntas in nobis semper sint in actibus suis. Et videtur quod sic. August. 10. lib. de trin. cap. vltim. vult quod mens semper sui me-

minerit, semper se intelligit, semper se diligit.

Item Philosophus 3. de anima, dicit de intellectu agente, quod semper intelligit.

Item Philosophus 1. de generatione. ca. de augmento dicit, quod animalia semper nutriuntur. Si ergo nutritiua semper est in actu suo, multo fortius memoria, intelligentia, & voluntas, quae sunt nobiliores potentiae.

Item Auicen. 6. naturalium. libr. 1. capit. 1. vult quod si aliquis homo crearetur subito perfectus in tali dispositione, quod non haberet usum alicuius sensus quamuis non affirmaret exteriora suorum membrorum, nec occulta suorum interiorum, tamen affirmaret se esse. Sed talis homo esset ineptissimus pro illo statu ad hoc quod intellectus esset in actu suo: ergo in quocunque statu homo fuerit, semper in intellectu est in actu suo.

CONTRA August. 14. de trinit. cap. 7. dicit quod mens non semper se cogitat, & ponit exemplum de geometra, & musico qui vtranque nouit scientiam, non tamen semper cogitat de vtraque.

Item intellectus non reducitur de potentia ad actum, nisi per receptionem speciei, nec semper habuit anima nostra intelligibilem speciem, quia secundum Philosophum. 3. de anima: creatur, sicut tabula rasa in qua nihil est actu scriptum: ergo anima nostra non semper fuit in actu intelligendi.

RESPONDEO quod quicquid sit de memoria intelligibili cuius actus non est, nisi retinere quasi habitualiter, tamen intelligentia & voluntas in nobis non sunt semper in actibus suis qui sunt intelligere & velle, & hoc patet secundum Philosophum. 2. de anima, quia naturaliter anima deuenit in cognitionem sui primo per cognitionem obiectorum, & ab illa veniendo ad cognitionem actuum, & ex cognitione actuum veniendo ad cognitionem sui ipsius. Sed anima non semper cognoscit actum suum: non enim semper intelligimus nos intelligere, hic docet experientia: ergo non semper cognoscit seipsam, & constat quod non semper cognoscit aliud a se: ergo non semper est in actu cognoscendi.

Item Philosophus. 5. Topic. magis scimus quid ignis, quam quid anima: Sed nescimus quid ignis naturaliter, nisi quantum possumus ex proprietatibus eius argumentando concludere: ergo nec scimus naturaliter quid anima, nisi quantum possumus arguendo concludere per actus & obiecta. Cum ergo intelligentia non semper sit in tali actu arguendi, anima non semper intelligit se. Sed constat quod non semper est in actu intelligendi aliquid a se quando non intelligit se: ergo non semper est in actu intelligendi.

Item Philos. 1. de anima: intelligere & considerare, consumuntur alio quodam interius corrupto, ipsum autem impassibile est, in quo notat quod

Secundo. T.c. 20.

Tertio. T.c. 41.

Quarto.

In oppositum.

T.c. 14.

Responsio. Non semper intellectus, & voluntas sunt in actibus suis.

T.c. 33.

Com. 21.

T.c. 66.

quod si intellectus sit incorruptibilis quantum ad sui essentiam, quod tamen sua operatio, quae est intelligere quandoque corrumpitur propter corporis ineptitudinem, & ratio est, quia anima est forma substantialis corporis humani, & forma non tantummodo impeditur in operatione sua, ex parte obiecti respectu cuius agit, sed etiam propter ineptitudinem materiae, quam perficit, non est ergo semper anima in actu intelligendi.

T.c. 30.

Item Philosophus 3. de anima, nequaquam sine phantasmate intelligit anima, quod intelligendum est naturaliter dum est actu corporis corruptibilis forma, cum ergo phantasma sit per quae sensitiua interior dirigatur ad cognoscendum, non intelligendo indigemus ministerio alicuius potentiae sensitiuae interioris: cum ergo illam contingat impediri quantum ad suum actum, vel totaliter actum eius auferri, ex consequenti contingit totaliter auferri ab homine actum intelligendi.

Ad primum.

AD PRIMUM in oppositum cum arguitur per auctoritatem Augustini dicens quod mens semper se intelligit &c. Dico quod verum est in habitu, & quod August. sic intelligat, patet per illud exemplum quod ponit de grammatico & musico. 14. de trin. ca. 7. & fuit adductum in opponendo pro parte ista.

Ad secundum.

Ad secundum cum arguis de intellectu agente: dico quod sicut patet per litteram Philosophi ibidem, aliquando Philosophus loquitur de intellectu agente, vt de quadam substantia separata, & quo ad hoc errauit. Vnde a domino Stephano Episcopo Parisiensi communicatus est iste articulus, quod intellectus agens est quaedam substantia separata superior ad intellectum possibilem, & quod secundum substantiam, potentiam, & operationem est separatus a corpore nec est forma corporis humani. Aliquando loquitur de intellectu agente, vt est potentia animae, & sic dicit quod est habitus quidam vt lumen, & sic non dicit ipsum semper intelligere, nisi quia quantum est ex parte sua semper abstraheret species intelligibiles a phantasmatibus, nisi esset impedimentum ex parte phantasmatum, vel virium sensitiuarum, eo quod actio intellectus agentis naturalis est, & sic non acciperetur ibi intelligere pro cognoscere.

Ad tertium.

Ad tertium dico quod non est simile de nutritiua, & intellectiua quantum ad semper esse in actu suo, quia in eo quod nutritur continue fit deperditio, & ideo necessaria fuit potentia per quam continue fieret restauratio. Et haec est nutritiua, quae humores continue conuertit in corpus, qui humores sunt immediatum nutrimentum, vt dicitur libr. de somno & vigilia.

Ad quartum.

Ad quartum cum arguitur per auctoritatem Auicen. dico, quod ille homo de quo loquitur, non ita esset ineptus ad actum intelli-

gendi, sicut homo perfecte dormiens, vel furiosus, quia dormiens perfecte, vel furiosus non tantummodo non iuuatur ad intelligendum per interiores sensitiuas, sed per inordinatum modum earum impeditur, & in perfecto dormiente est etiam speciale impedimentum ex parte virtutis nutritiuae, quae in somno nimis in actu suo intenditur, & excessiua intensio vnius virtutis animae impedit aliam secundum Auicen. 6. naturalium libr. 5. capit. 7. aggrauatur etiam anima ex inrigidatione organorum, in homine autem secundum illum statum quem describit Auicen. non essent ista impedimenta, quamuis aliqua virtute sensitiua non adiuuaretur. Vel potest dici secundum aliquos, quod in praedicto loco non est tenendus Auicenna: si velit excludere omnem actum potentiae sensitiuae, quia omnis nostra cognitio naturalis incipit a sensu.

CONSEQUENTER quaeritur de tertio principali, scilicet, de assignatione imaginis, quae consistit in mente, notitia, & amore. Et circa hic quaeruntur duo.

Primo vtrum notitia, & amor secundum quod sunt partes imaginis, nominent potentias, vel habitus, vel naturales actus.

Secundo vtrum mens nominet ibi substantiam animae, vel potentiam.

Q V A E S T I O I.

PRIMO ergo ostendo quod notitia & amor non dicunt actus, quia secundum quod sunt actus, non sunt semper in mente, sed secundum quod sunt partes imaginis, semper sunt in mente: ergo non dicunt actus.

Item videtur quod non dicant habitus, quia cum habitus habeantur per acquisitionem non semper fuerunt in anima. Sed notitia & amor secundum quod sunt partes imaginis semper fuerunt in anima, quia imago Dei semper in anima est: ergo non dicunt habitus.

Item videtur quod non dicant potentias, quia imago non consistit in potentiarum dualitate.

RESPONDEO quod notitia & amor possunt nominare, & habitus naturales, & actus naturales secundum quod sunt partes imaginis, ita vt dicatur haec imago consistere in mente, notitia, & amore, secundum quod mens est nomen substantiae, quae se nouit, & amat, & notitia, & amor sunt naturales actus, vel habitus, & ita consistit imago in tribus, scilicet, in vnitatem substantiae, & duobus habitibus, vel actibus naturalibus: anima enim seipsa habet naturalem aptitudinem ad se cognoscendum & amandum, & naturaliter seipsam cognoscit, & amat, ita quod mens in praedicta assignatione imaginis, & nominat substantiam quae se nouit & amat, & est sibi loco memoriae respectu notitiae sui ipsius, & amoris. Et ita secundum Rich. super 1. Sent. D 4 dum

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppositum.

T.c. 14.

Responsio. Notitia, & amor, vt sunt imaginis partes posse actus & habitus naturales nominare.

Secundo.

Tertio.

Responsio. Notitia, & amor, vt sunt imaginis partes posse actus & habitus naturales nominare.

dum viam istam non tantummodo confide- ramus ibi trinitatem, sed trinitatem & vni- tatem, quia vnitas substantiæ in nomine men- tis intelligitur, trinitas in ipsamet mente pro ut sibi ipsi est loco memoriæ, & in notitia, & in amore.

Ex his patet quod hæc assignatio imaginis differt a prima, quia illa est expressior quam ista, quia in illa exprimuntur trinitas in me- moria intelligentia, & voluntate, & vnitas in substantia animæ: hic autem sub nomine men- tis duo comprehenduntur, scilicet, substantia animæ, & naturalis actus, vel habitus memo- randi respectu sui ipsius.

Præterea, imago prima assignari videtur potissimum per comparisonem ad obie- ctum, quod est Deus: hic autem per compa- rationem ad obiectum quod est ipsamet ani- ma, & ita prima assignatio imaginis satis est expressior quam ista.

Ad primam. CUM arguis primo quod notitia, & amor non dicant actus, dico quod bene verum est, quod memorari, cognoscere, & amare secun- dum quod sunt actus acquisiti, non sunt de ra- tione imaginis, quia sic actus memoriæ oritur ab actu intelligentiæ: respectu enim eorum quorum acquirō cognitionem prius est actua- liter cognoscere, & deinde memoriæ comen- dare, secundum autem quod sunt de ratione imaginis, debet esse econuerso, quia cogno- scere respondet filio, memorari patri, & filius oritur a patre, & non econuerso, sed respectu eorum quorum cognitio innata est, actus me- moriæ non oritur ab actu intelligentiæ, sed e- conuerso, quapropter tam in ista assignatio- ne imaginis, quam in alia, debemus dicere quod imago consistit in anima nostra respectu obie- cti naturaliter cogniti & amati. Vnde Augu- stinus 14. de trinit. cap. 3. dicit, quod in anima hominis, id est, rationali siue intellectuāli ima- go creatoris immortaliter immortalitati eius est insita. Et si dicis quod isti actus naturales, scilicet, cognoscere & amare semetipsum non semper actu sunt in anima, dico quod verum est. Sed ex hoc non sequitur quin imago sit in anima semper, quamuis non secundum ratio- nem ita perfectā, quando sunt potentiæ, & ha- bitus naturales non in actibus suis, sicut quan- do sunt in actibus suis.

Ad secundam. Ad secundum cū dicitur quod habitus ha- bentur per acquisitionem &c. Dico quod ve- rum est de aliquibus, tamen bene sunt aliqui habitus naturales. In hac autem assignatio- ne, imaginis notitia, & amor non accipiuntur pro habitibus acquisitis, sed innatis, quia ani- ma naturaliter habilis est ad cognoscendum se, & diligendum, & tales habitus semper in anima fuerunt.

Ad tertiam. Ad tertium cū dicis quod non possunt nomi- nare potentias, dico quod immo, nec pro- pter hoc esset ista assignatio imaginis in po-

tentiarum dualitate, quia ipsa substantia ani- mæ respectu cognitionis sui ipsius est sibi lo- co potentiæ memoratiuæ, ita vt in isto casu po- tentia memoratiua nō addit respectum super essentiā anime, nisi ad ipsamet, qui magis est respectus rationis quam rei, & sic patet quod ratio imaginis potest assignari in mente noti- tia & amore, sed valde incomplete, si notitia, & amor acciperentur pro potētis, expressius autem si accipiantur pro habitibus naturali- bus, siue actibus, sed adhuc magis expresse se- cū dum quod sunt in actibus suis naturalibus.

EX PRAEDICTIS patet solutio ad a- liam quæstionem, quia mēs ibi accipitur pro sub- stantia anime, in qua etiam intelligitur me- moria, eo quod respectu cognitionis sui ipsius ipsa est sibi loco memoriæ, vt dictum est, siue memoria nomet potentiam, siue naturalem habitum, eo quod ille naturalis habitus nul- lam rem addit super ipsam, sed tamen addit aliquid differens tantum secundum rationem ab anima.

CONSEQUENTER queritur de quarto principali. Et circa hoc queruntur duo.

Primo vtrum actus quo anima naturaliter nouit se, & actus quo naturaliter amat, se sint ei similiores in quantum est nota, & amata quam in quantum cognoscens & amans.

Secundo vtrum actuum prædictorum actus amandi, sit ei similiores quā actus cognoscendi.

Q V A E S T I O I.

RIMO ostendo quod prædicti actus sunt similiores animæ in quantum est cognita, & amata, quam in quantum cognoscens, & amans secundum Phi- losophum 5. phis. motus principaliter respi- ciunt terminum ad quem quā a quo. Sed prædictorum actuum anima est terminus ad quem in quantum nota & amata, & terminus a quo in quantum cognoscens & amans: ergo sub primo respectu principaliter eam respi- ciunt actus prædicti, quā sub respectu secun- do, & ex consequenti sub primo respectu si- miliores sunt ei.

Item Augustinus 11. de trinit. cap. 2. dicit, quod tanta est similitudo inter similitudinem visibilis, & visibile, quod non possunt, nisi per rationem distingui. Sed in eodem capitulo il- lam formam dicit esse visionem: ergo videtur Augustinus sentire actum videndi esse simi- liorem visibili quā videnti, cum non sic ex- primat eius similitudinem ad videntem, sicut ad visibile: ergo a simili, actus animæ supra- dicti sunt ei similiores in quantum est nota, & amata quam in quantum cognoscens & amans.

Item effectus similiores est causæ agēti, quam patienti, sed in cognoscendo cognitum est a- gens & cognoscens patiens. Vnde dicit Phi- losophus 3. de anima, quod intelligere est quod-

Artic. 1.

T. cō. 4.

Secundo.

Tertio.

T. cō. 2.

dam

dam pati: ergo actus quo anima cognoscit se, est sibi similiores in quantum est cognita, quam in quantum cognoscens: ergo a simili, & actus quo amat se sibi similiores est in quantum est ama- ta, quam in quantum amans.

In opposit.

CONTRA actus sunt similiores potētis, quorum sunt actus, quam obiectis, quia ma- gis sunt vnum cum eis. Sed anima in quantum cognita, & amata est obiectū notitiæ, & amo- ris, est autem cognoscens, & amans per potē- tiam cognoscendi, & amandi: ergo sub hac ra- tione actus supradicti sunt similiores eidem.

Item anima in quantum cognoscens, & a- mans magis est causa notitiæ, & amoris, quā in quantum cognita, & amata, quia modo pri- mo est eorum principium, modo secūdo ter- minus, principium autem actus magis est cau- sa eius, quam terminus. Sed quanto res magis est causa alicuius actus, tanto ille actus est ei similiores: ergo prædicti actus similiores sunt animæ, in quantum est cognoscens, & amans, quam in quantum est cognita, & amata.

Responsio.

AD CLARIUS videndum huius quæ- stionis veritatem.

Primo declarandum est, supradictos actus similes esse animæ, & in quantum est cogno- scens, & amans, & in quantum est nota, & ama- ta, nō similitudine fundata super aliquid vni- uoce dictum de similibus, sed similitudine imitationis.

Secūdo, quod actus amandi est sibi similiores in- quantum est amata, quam in quantum amans.

Tertio, quod actus cognoscendi est sibi similiores, in quantum est cognoscens, quam in quantum est cognita, extendendo cognoscere ad dicere.

Art. 1.

Actus esse similes ani- mæ, vt co- gnoscens, & amans, & co- gnita, & a- mata.

PRIMUM declaro sic, prædicti actus cau- santur ab anima, & in quantum est cognoscens, & amans, & in quantum cognita, & amata, ta- les enim actus causantur a potentia, & obie- cto. Vnde August. 9. de trinit. c. vlti. notitia pa- ritur, & a cognoscente, & a cognito. Sed secū- dum Diony. 2. ca. de diu. no. effectus habent aliquas similitudines suarum causarum.

Præterea nisi actus esset similis obiecto nō deueniremus in cognitionem eius per cog- nitionem obiecti, nisi etiam esset similis poten- tiæ, & essentiæ non deueniremus per eius cog- nitionem in cognitionē potentiæ, & essentiæ.

Artic. 2.

Actus amā- di est anima similiores, vt est amata quam vt a- mans.

SECUNDUM articulum declaro sic, ani- ma amando quasi nititur se trahere, seu mo- uere ad amatum, quapropter non dicitur amor transformatio amati in amantem, sed aman- tis in amatum. Vnde quantum ad conatum, amor est magis vnum cum amato, quam cum amante, secundum quem modum debet intel- ligi illud verbum. B. de præcepto, & dispensa- tione versus finem, scilicet, quod spiritus noster non est præsentior vbi animat, quā vbi amat. Et illud Diony. 4. cap. de diu. no. ante mediū vbi dicit de tacito amore, quod non finit se- ipsos esse amantes, sed amā dorum. Huic etiā

concordat Aug. 11. de ci. c. 27. vbi vult, quod amor sit pondus animæ. Huic etiam concor- dat, quod communiter dicitur, scilicet, quod amor est motus ab anima ad rem. Ex quibus omni- bus patet, quod amor, quo anima naturaliter a- mat se principaliter, & vt ita loquar essenti- aliter, respicit eam in quantum est amata quam in quantum est amans, & ex consequenti secū- dum primum respectum est ei similiores.

Præterea amatum est quasi finis amoris, fi- nis autem est causa causarum secundū Aui- cen. 6. metaph. suæ. c. 5. Vnde efficiens actum format secundum exigentiam finis: anima er- go actum quo se amat, producit secundum exi- gentiam sui ipsius in quantum est obiectum il- lius, formale enim obiectum amoris est fi- nis eius.

Artic. 3.

Actus co- gnoscendi se habet oppo- sito modo quā actus amans di.

T. c. 64.

TERTIUM articulum declaro sic, anima in cognoscendo quasi nititur in se trahere co- gnitum, quod quia facere non potest trahit eius similitudinem. Vnde Aug. 10. de trinit. ca. 5. quod quia anima corporea quæ foris sunt non po- test secum introrsus tanquam in regione in- corporeæ naturæ inferre imagines eorū con- uoluit, & rapit. Et 11. de trinit. c. 3. dicit, quod cō- bibit species per corporis sensus. Vnde secun- dum Philosophum 1. de ani. intelligere dicitur motus ad animam, anima enim in cogno- scendo magis nititur transformare cognosci- bile in se, quam se in cognoscibile. Vnde actū suum format secundum exigentiam sui, & se- cundum esse, quod cognoscibile habet in ipsa, ex quibus patet, quod actus quo anima naturaliter se nouit principaliter, & vt ita loquar essen- tialiter respicit eam, & ex consequenti est ei similiores, in quantum cognoscens quā in quan- tum cognita extendendo cognoscere ad dice- re, quod ideo dico, quia intelligere nominat in- tellectionē, vt in intelligente, & ideo dicitur pati, dicere autem nominat eam vt ab intelli- gente. Vnde dicere est formare intellectionē.

Ad primam.

AD PRIMUM dicendum, quod actus in- telligendi, quia est motus ad animam non tā- tum respicit ipsam vt causam efficientem: sed etiam vt terminum, quia anima intelligendo nititur transformare cognoscibile in seipsum, vel potest dici, quod Philosophus terminū a quo non vocat causam efficientem. Vnde cum de frigido fit calidum, ipsa calefactio non respi- cit ipsum calefaciens, vt terminum a quo, sed ipsum frigidum, vel non calidum, anima autē in quantum dicens causa est efficiens intel- lectionis, & intellectū est terminus ad quem & non intellectum terminus a quo.

Ad secundam.

Ad secundum dicendum, quod sicut simi- litudo inter visionem, & visibile tanta est, quod non possunt distingui nisi per rationem, ita est inter visionem, & potentiam visuam, & maior, nec Aug. asserendo primum negauit secundum. Vel potest dici, quod non est simi- le de visione sensibili, & actu intelligendi, quā anima

anima magis est causa efficiens intellectus suæ, quam visus visionis, intellectus enim magis est potentia actiua, quam sensus.

Ad tertium. Ad tertium dicendum, quod quamuis intellectio sit passio in quantum est in intelligente, tamen actio est in quantum est ab intelligente, per actuum ipsius intellectus, & sic principalis est ab anima quam ab obiecto, quia actiuum intellectus est principale agens, & similitudo obiecti est agens instrumentale.

Ad primum. AD PRIMVM ad partem aliam dicendum, quod quamuis bene procedat de actu cognoscendi, non tamen de actu amandi, actus enim amandi similior est formali obiecto, quam ipsi potentia: quamuis enim magis sit vnum realiter cum potentia, quam cum obiecto, eo modo quo fit vnum per accidens ex subiecto, & accidente, tamen quantum ad conatum est magis vnum cum obiecto, quia est quidam conatus voluntatis tendentis in amatum, & ideo sua similitudo maior est ad illud, cum quo est magis vnum quo ad conatum, quam ad illud cum quo est magis vnum realiter per accidens, sicut dicimus vnum fieri ex subiecto, & accidente.

Ad secundum. Ad secundum dicendum, quod anima in quantum est obiectum amoris quo se amat magis, est amoris illius causa quam in quantum est amans, quia formale obiectum amoris est finis eius, & finis est causa causarum. Vnde Aui. cen. 6. metaph. c. 5. causa finalis in quantum ipsa est causa, causa est, ut causæ sint causæ in effectu: igitur causalitas causæ finalis est causa esse aliarum. Vnde emanatio creaturarum a Deo magis appropriatur summæ bonitati per quam est summus finis, quam omnipotentia: quæ est principium creationis elicitiuum. Vnde August. 1. de doc. Christi. quasi medio loco inter medium, & finem dicit, quod quia bonus est Deus, sumus.

QVÆSTIO II.

Artic. 1. **S**ECUNDO quæritur utrum actuum prædictorum actus amandi sit animæ similior, quam actus cognoscendi. Et videtur, quod non, quia potentia cognoscendi est magis vnum cum anima, quæ potentia amandi, cum potentia amandi non sit in ea nisi mediante potentia cognoscendi: ergo & actus cognoscendi magis accedit ad unitatem cum anima, quæ actus amandi, & ex consequenti similior est ei.

Secundo. Item anima magis est idem cum seipsa sub ratione qua est, quam sub ratione qua bona: quia bonitas ab ea differt saltem secundum rationem: sed actus cognoscendi respicit ipsam sub ratione qua est, quia secundum Philosophum. 3. de ani. obiectum intellectus est ens, seu quod quid est, actus autem amoris respicit ipsam sub ratione qua bona, ergo actus cognoscendi respicit ipsam sub illa ratione qua

magis est idem sibi, & ex consequenti est ei similior.

CONTRA ille actus est animæ similior quo magis transformatur in seipsam, & penetrat seipsam, & conatur maxime esse vnum sibi. Sed anima amando se magis transformat se in se, & penetrat se, & tendit ad esse maxime vnum in se, quam cognoscendo se, quia amor est transformatio amantis in amatum, & magis penetrat, quam cognitio, secundum Commentum super illud angelicæ hierar. c. 7. (calidum acutum &c.) & magis vnit, unde Dion. 4. c. de diu. no. dicitur vis vnitiua: ergo actus quo amat se est ei similior, quam actus quo se cognoscit.

Item anima in quantum amans, magis est causa amoris, quam sit causa cognoscendi in quantum cognoscens, voluntas enim magis est actiua, quam intellectus. cum ergo isti actus sint similes animæ in quantum est causa eorum, similior est ei actus amandi, quæ cognoscendi.

RESPONDEO quod actus prædicti comparantur ad animam sicut ad principium effectiuum, & sicut ad subiectum, & sicut ad obiectum, quia sunt ab anima, & in anima, & respectu animæ. Dico ergo quod in quantum sunt respectu animæ, hoc est in quantum respiciunt eam ut obiectum, similior est ei actus amandi quam cognoscendi propter rationes tactas in primo argumento ad partem secundam. Et præterea res sub ratione qua bona, cum bonum, & perfectum sint idem, magis est attractiua potentia ad se, vel ad sui similitudinem, quæ sub ratione qua essentia.

In quantum autem comparatur ad eam, ut ad principium effectiuum: Dico, quod actus cognoscendi similior est ei, quia ex sui natura propinquior est suo effectiuo principio, quam actus amandi, sicut ex sui natura actus amandi propinquior est fini, quam actus cognoscendi.

Præterea in diuinis quamuis verbum, & spiritus sanctus equaliter sint patri similes ratione essentia: quia eandem accipiunt, tamen verbum ex modo procedendi, qui est per modum intellectus, procedit ut similis, quam spiritus sanctus, qui procedit per modum voluntatis. Videtur ergo, quod actus, quo anima naturaliter nouit se, procedit ab ea ut similior ei quæ actus quo naturaliter diligit se, & hoc videtur bene probare primum argumentum ad partem primam.

Ad secundum quo videtur apparenter concludi, quod sit similior ei in quantum est obiectum, dicendum, quod non valet: quia quamuis anima minus differat a se, in quantum est obiectum cognitionis, quam sua bonitas ratione cuius est obiectum amoris, tamen similitudo quæ est in actu amoris ad animam sub ratione qua bona, magis excedit similitudinem quæ est in actu cognitionis ad animam sub ratione

In oppositum

Responsio. Actus amandi in quantum est respectu animæ est magis similior ei quæ actus cognoscendi, licet per obiectum sit ut comparatur ad eam ut ad principium effectiuum.

tratione qua est essentia, quam identitas animæ ad suam essentiam excedat identitatem eiusdem ad suam bonitatem. Vel secundum aliquos potest dici, quod quanto res nominatur sub sua maiori essentiali perfectione, tanto nominatur ut magis idem sibi. res enim perfecta magis est idem sibi ipsi: quia quanto extrema relationis minus habent de entitate, tanto relatio inter illa est minus ens.

Ad argumentum in oppositum. PRIMVM argumentum ad partem aliam procedit de similitudine amoris ad animam in quantum est eius obiectum.

Ad secundum. Ad secundum dicendum, quod quamuis voluntas magis sit efficiens causa amoris, quæ intellectus notitia: ex hoc tamen non sequitur, quod amor sit voluntati similior, quam notitia intellectui: quamuis enim omnis effectus aliquo modo sit similis suæ causæ, tamen quandoque similior est ei quæ minus est eius causa, caliditas enim principalis causatur ab igne per suam formam substantialem, quam per suam formam accidentalem, quia forma accidentalis operatur in virtute formæ substantialis: & tamen caliditas, & calefactio similiores sunt caliditati ignis, quam substantia: eius. Ignis etiam generatus per motum similior est igni, quam motui.

Aliqui tamen dicunt, quod intellectus est magis causa sui actus naturalis, quam voluntas naturalis amoris, quia amor causatur non tantum a voluntate, sed etiam a cognitione, & ita intellectus, & voluntas concurrunt ad causandum amorem. Sed naturalis intellectus cognitio nullo modo principiatur a voluntate, quia tamen similitudo amoris magis excedit similitudinem notitia: in quantum comparatur ad animam, ut ad obiectum, quam similitudo notitia: similitudinem amoris in quantum comparatur ad animam, ut ad principium effectiuum. ideo omnibus pensatis concedendum est amorem quo anima naturaliter amat se sibi esse similiorem, quam illum actum quo naturaliter nouit se.

CIRCA literam. (Imago Dei permanet.) scilicet quantum ad substantialia, quamuis non semper sit in anima secundum suum esse perfectissimum, quod in hoc consistit, quod potentia: sint in actibus suis per comparationem ad Deum. (hæc tria ad se inuicem referuntur) quod est intelligendum quantum ad relationem originis actuum quorum vnus oritur ab alio, scilicet actus intelligentia: ab actu memoriæ: & actus voluntatis ab utroque. (Et maxima parte sit dissimilis.) Verum est simpliciter valde tamen similis ad res sui generis comparata. (Fides patriarcharum, prophetarum, atque apostolorum.) scilicet, quia a patriarchis credita, a prophetis credita, & signata, ab apostolis credita, & expresse, & aperte prædicata.

Hic quæritur utrum concedendum sit, quod Deus se genuerit.

DISTINCTIO IIII.

HIC ORITVR quæstio satis necessaria. Constat enim, & inefabiliter verum est, quod Deus pater genuit filium. Ideo quæritur, utrum concedendum sit, quod Deus genuit Deum. Si enim Deus genuit Deum, videtur quod aut se Deum, aut alium Deum genuerit. Si Deus alium Deum genuit, non est tantum vnus Deus. Si autem seipsum Deum genuit, aliqua res seipsam genuit. Ad quod respondentes dicimus sane, & catholice concedi, quod vnus vnus genuit, & quod Deus Deum genuit, quia Deus pater Deum filium genuit. In simbolo quoque scriptum est. Lumen de lumine: Deum verum de Deo vero. Quod vero additur, ergo genuit se Deum, vel alium Deum, neutrum concedendum esse dicimus. Quod alium Deum non genuit manifestum est, quia vnus tantum Deus est, quod autem seipsum non genuit, ostendit August. in primo libr. de trini. dicens. Qui putant eius potentia esse Deum ut seipsum ipse genuerit, eo plus errant, quod non solum Deus ita non est, sed nec spiritalis neque corporalis creatura. Nulla enim res est, quæ seipsam gignat ut sit. & ideo non est credendum, vel dicendum, quod Deus genuit se.

Alia quæstio de eodem. SED ADHVC opponunt garruli ratiocinatores dicentes. Si Deus pater genuit Deum, aut genuit Deum, qui est Deus pater, aut Deum qui non est Deus pater. Si genuit Deum qui non est Deus pater, ergo Deus est, qui non est Deus pater. non ergo vnus tantum Deus est. Si vero genuit Deum qui est Deus pater, ergo genuit seipsum. Ad quod respondemus determinantes istam propositionem, qua sic proponunt. Si Deus pater genuit Deum, aut Deum qui est Deus pater, aut Deum qui non est Deus pater. Hoc enim sane, & praeintelligi potest, & ideo respondendum est ita. Deus pater genuit Deum qui est ipse pater. Hoc dicimus esse falsum; & concedimus alteram, scilicet genuit Deum, qui non est pater, nec tamen genuit alterum Deum, nec ille qui genitus est alius Deus est quam pater, sed vnus Deus cum patre. Si vero additur, genuit Deum qui non est Deus pater, hoc distinguimus, quia dupliciter potest intelligi. Genuit Deum, qui non est Deus pater, scilicet Deum filium, qui filius non est pater qui Deus est. hic sensus verus est. Si vero intelligatur sic. genuit Deum qui non est Deus pater, id est qui non est Deus qui pater est. hic sensus falsus est. Vnus enim, & idem Deus est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, & e conuerso Pater, & Filius, & Spiritus sanctus vnus est Deus.

Opinio

DISTINCTIO IIII.

Opinio quorundam dicentium tres personas esse vnum Deum, vnam substantiam, sed non e conuerso, scilicet vnum Deum, vel vnam substantiam esse tres personas.

QVIDAM tamen veritatis aduersarij concedunt Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: siue tres personas esse vnum Deum, vnam substantiam, sed tamen nolunt concedere vnum Deum siue vnam substantiam esse tres personas, dicentes diuinam substantiam predicari de tribus personis, non tres personas de substantia diuina. Fides autem catholica tenet, ac predicat, & tres personas esse vnum Deum, vnam substantiam, siue essentiam, siue naturam diuinam, & vnum Deum siue essentiam diuinam esse

Inducit contra eos au- thoritates Augustini.

tres personas. Vnde August. in primo lib. de trinita. ita ait. Recte ipse Deus trinitas intelligitur beatus, & solus potens. Ecce quam expresse dixit, ipse Deus trinitas, vt ostenderet, & ipsum Deum esse trinitatem, & trinitatem ipsum Deum. Item in eodem. In verbis inquit illis apostoli, quibus de aduentu Christi agens dicit. Quem ostendit beatus, & solus potens, rex regum, & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem &c. Nec Pater proprie nominatus est, nec filius, nec Spiritus sanctus, sed beatus, & solus, & potens, id est vnus, & solus Deus verus, qui est ipsa trinitas. Ecce hic aperte dicit vnum solum Deum esse ipsam trinitatem, & si vnus Deus

August.

trinitas est, ergo vnus Deus est tres persone. In li. 5. de trinit. Non tres Deos, sed vnum Deum dicimus esse ipsam prestantissimam trinitatem. Item in libro de fide ad Perrum in expositione symboli. Satis est christiano rerum creaturarum causam visibilibus siue inuisibilibus, non nisi bonitatem credere creatoris, qui est Deus verus, & vnus, nullamque esse naturam, que non aut ipse sit, aut ab ipso, eumque esse trinitatem Patrem, scilicet & Filium, & Spiritum sanctum. Item Aug. in sermone de fide. Credimus vnum Deum vniam esse diuini nominis trinitatem. Idem in 6. lib. de tri. Dicimus Deum solum esse ipsam trinitatem. Ecce his, & alijs pluribus auctoritatibus euidenter ostenditur dicendum esse, & credendum, quod vnus Deus est trinitas, & vna substantia tres persone, sicut e conuerso trinitas dicitur esse vnus Deus, & tres persone dicuntur esse vna substantia.

August.

Redit ad premissam questionem, scilicet an Deus pater, se Deum, an alium Deum genuit.

August.

NUNC ad premissam questionem reuertamur, vbi querebatur, an Deus pater genuerit se Deum, an alium Deum. Ad quod dicimus neutrum fore concedendum. Dicit tamen Aug. in epistola ad Maximinum, quod Deus pater se alterum genuit his verbis. Pater vt haberet filium de seipso non minuit se ipsum, sed ita genuit de se alterum se, vt totus maneret in se, & esset in filio tantus quantus, & solus. Quod ita intelligi potest. i. de se alterum se genuit, non vtrique alterum Deum, sed alteram personam, vel genuit se alterum. i. genuit alterum qui hoc est, quod ipse. Nam & si alius sit pater, quam filius, non est tamen aliud, sed vnum.

IC ORITUR questio &c.) Postquam declarauit Magister esse in Deo essentiam unitatem, & personarum trinitatem. In hac parte ostendit personarum originem, & personalem distinctionem. Et diuiditur pars ista in partes duas. Primo enim agit de generatione filij a patre. Secundo de processione spiritus sancti ab vtroque dif. 10. ibi. (Nunc post filij aternitatem.) Prima diuiditur in partes tres. Primo determinantur proprietates personarum generantis. Secundo proprietates naturarum in qua conueniunt generans, & genitus. dist. 8. Nunc de veritate. Tertio proprietates personarum genitae. dist. 9. (Nunc ad distinctionem personarum.) Prima iterum diuiditur in partes. 4. Primo inquit Magister quid sit genitum hoc est ad quid terminetur generatio. Secundo de quo sit generatio, circa medium. 5. dist. (Dicitur quoque, & frequenter.) Tertio modo quomodo sit ipsa generatio. dist. 6. (Preterea queri solet.) Quarto de potentia per quam est generatio. dist. 7. (Hic queri solet a quibusdam.) Iterum prima diuiditur in duas: quia primo inquit vtrum Deus generetur. Secundo vtrum diuina essentia generetur, & generet. dist. 5. (Post hoc queritur.) Prima diuiditur in partes quatuor. Primo inquit Magister vtrum Deus genuit Deum, & ponit questionis determinationem. Secundo opponit in contrarium, & soluit obiectionem, ibi. (Sed adhuc opponunt.) Tertio reprobatur quorundam errorem, ibi. (Quidam tamen.) Quarto reuertitur ad soluendum supradictam obiectionem addendo aliam solutionem, ibi. (Nunc ad pre dictam questionem reuertamur.)

De personarum origine, & personali distinctione.

CIRCA hanc distinctionem queruntur tria. Primo vtrum Deus genuit Deum. Secundo vtrum Deus genuerit alium Deum. Tertio vtrum hoc nomen Deus, habeat pluralem numerum.

Q V A E S T I O I.

RIMO ergo quero vtrum hac sit vera, Deus genuit Deum. Et videtur, quod non, quia generans distinguitur a genito. Sed Deus non distinguitur a Deo, cum non sint plures dii, ergo Deus non genuit Deum.

Artic. I.

Item quamuis filius non genuerit patrem, tamen hac non est concedenda, Deus non genuit Deum, ergo similiter, quamuis pater genuerit filium, hac non est concedenda, Deus genuit Deum.

Secundo.

Item Deus non genuit Deum qui est pater, quia pater est ingenitus, nec genuit Deum qui non est pater, quia hoc implicat, & Deus non est

Tertio.

est pater, quod falsum est; ergo Deus non genuit Deum.

Item quando predicatum dicitur de subiecto significante aliqua duo equiuoce, quamuis pro altero significatorum habeat propositio veritatem, non propter hoc debet iudicari oratio vera, sed distinguenda. Sed hoc nomen Deus non videtur dici vniuoce de persona, & de diuina natura, quia non dicitur secundum eandem rationem de vtraque, quia si queratur quare pater est Deus, dicitur quia est suppositum deitatis, hac autem non est ratio quare Deus dicitur de deitate: ergo quamuis hic posset verificari ratione suppositi, non propter hoc debet concedi propositio simpliciter vera, sed distinguenda.

In oppositum.

CONTRA in symbolo confitemur Deum de Deo, lumē de lumine: hoc est filium de patre.

Item Magister huius dicta. I. dicit, & Deus Deum genuit.

Responsio. Deo genuit Deum esse concedendum, quia terminus concretus potest stare, & pro natura, & pro supposito natura &c.

RESPONDEO quod hac est vera, Deus genuit Deum, & hoc patet sic. cum enim terminus significat aliquam essentiam modo concreto. Dico quod potest stare in oratione, vel pro natura in concretionem ad suppositum, vel pro supposito illius naturae: & pro quocumque istorum verificetur propositio debet iudicari simpliciter vera. Vnde vno homine currente hac est vera simpliciter: homo currit ratione suppositi, & hec simpliciter est vera, homo est species ratione naturae in concretionem ad suppositum: cum ergo hoc nomen Deus significet diuinam essentiam per modum concreti, & vera sit hac propositio, Deus genuit Deum ratione suppositi, quia pater qui est suppositum diuinæ essentiae genuit filium, qui est suppositum diuinæ essentiae simpliciter vera debet iudicari.

Ad primum.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, & Deus non distinguitur a Deo &c. Dico quod vnum suppositum diuinæ essentiae distinguitur ab alio supposito diuinæ essentiae, & hoc sufficit, quia ista Deus genuit Deum, vera iudicatur ratione suppositi, quia tamen in verbo generandi in diuinis notatur cum distinctione genitoris, & geniti essentiae unitas in vtroque, per verbum autem distinguendi importatur distinctio tantum, ideo quamuis hac sit vera simpliciter, Deus genuit Deum, illa tamen non debet recipi simpliciter, Deus distinguitur a Deo, nisi cum determinatione, dicendo Deus generans distinguitur a Deo genito.

Ad secundum.

AD SECUNDUM cum dicitur, & hac non est concedenda Deus non genuit Deum &c. Dico, quod verum est, quia hoc nomen Deus inquam significat naturam non plurificabilem, nec secundum rem, nec secundum apprehensionem, (si tamen vere apprehendatur) habet naturam termini singularis, cum præponere vel postponere negationem non differat, & ideo dicendo Deus non genuit Deum, negatur generare non tantummodo de filio, sed de

quolibet supposito diuinæ essentiae.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, & Deus non genuit Deum qui non est pater &c. Dico, quod relatiuum refert antecedens sub eodem modo supponendi, sub quo antecedens præcessit ipsum relatiuum, nisi faciat simplicem relationem. Sed cum dicitur Deus genuit Deum hoc, quod est Deum, stat pro supposito, & ita pro Deo genito. Et ideo hoc relatiuum, qui refert Deum genitum cum dicitur Deus genuit Deum, qui non est pater. Vnde sensus est, quod Deus genuit Deum genitum qui Deus genitus non est pater, & hoc est verum, nec propter hoc licet inferre: ergo Deus non est pater.

Ad tertium.

Ad quartum dico, quod terminus significans naturam modo concreto, non dicitur equiuoce de natura in concretionem ad supposita, & de supposito naturae. Vnde iste terminus homo non predicatur equiuoce de homine, & de sorte, immo secundum rationem communem: homo enim est homo, quia animal rationale mortale, & sortes similiter, vnde si Deus haberet diffinitionem, eadem diffinitio esset ratio quare Deus diceretur de Deo, & quare Deus diceretur de patre. Vnde sicut dicimus, quod Deus est Deus inquam fouens omnia, & contemplans omnia, ita dicimus, quod pater est Deus, quia fouens omnia, & contemplans omnia.

Ad quartum.

Terminus concretus significans naturam, quod non dicitur equiuoce naturae, & supposito.

Q V A E S T I O II.

SECUNDO queritur vtrum hac sit concedenda Deus genuit alium Deum. Et videtur, quod sic, quia genuit alium, non alium non Deum, quia filius est Deus: ergo alium Deum.

Artic. I.

Item generatio importat distinctionem: distinctio alietatem: ergo sicut dicitur, & Deus generat Deum, ita potest dici, quod generat alium Deum.

Secunda.

Item alius videtur importare alietatem secundum exigentiam termini cui adiungitur. Sed cum dicitur Deus genuit alium Deum, iungitur termino stanti, pro supposito: ergo dicit alietatem suppositi: ergo cum filius qui est suppositum genitum sit alius a generante: vnde potest concedi, quod Deus alium Deum genuit: cum solum videatur notari alietas suppositi.

Tertio.

CONTRA alius importat alietatem in generali, & cum alius sit adiectiuum, determinatur hac alietas per significatum nominis substantiuum cui adiungitur: Deus autem est nomen substantiuum significans deitatem: ergo cum sibi adiungitur hoc adiectiuum alius, notat alietatem in deitate: ergo cum dicitur Deus genuit alium Deum, sensus est, quod genuit suppositum habens aliam deitatem, quam sit deitas generantis, quod falsum est. ergo ista non est concedenda Deus genuit alium Deum.

In oppositum. Non est concedendum Deum genuit se alium Deum quia ly alius notat alietatem essentiae.

Quod concedimus pro ratione nunc dicta. AD PRIMUM in oppositum dico, quod Deus non

Ad primum.

non genuit alium Deum: nec genuit aliū non Deum: sed dico, q̄ genuit aliū in persona, qui est idem Deus cum generante. Hęc autem duę genuit alium Deum: genuit alium nō Deum, non contradicunt: arguendo autem procedebas, ac si ille duę cōtradiçtorix opponerent.

Ad secundum. Ad secundum dico, q̄ generatio in diuinis importat distinctionem in supposito, & unitatem in natura. alius autem, vt dictum est, cū adiungitur huic termino (Deus) importat distinctionem in natura. & ideo quia in diuinis est distinctio in personis: & unitas in substantia, ideo proprie dicitur, q̄ Deus genuit Deum, nec tamen concedi debet, q̄ Deus genuit alium Deum: immo est propositio falsa.

Ad tertium. Ad tertium cū dicitur, q̄ alius videtur importare alietatem secundum exigentiam termini cui adiungitur &c. Dico, q̄ verum est: sed non secundum exigentiam suppositionis termini cui adiungitur. Sed secundum exigentiā significationis eius. Deus autem quamuis supponat personam: quia potest supponere personam, vel essentiam, & pro quocunque illorum habeat propositio veritatem, vera est: tamen significat substantiā: & ideo cum dī Deus genuit alium Deum, notatur alietas inter generantem, & genitum, non tantummodo in supposito: sed etiam in substantia.

Q V A E S T I O III.

Artic. I.

TERTIO queritur vtrum hoc nomē Deus congrue habeat pluralem numerum. Et videtur, q̄ sic, q̄ hebræi congrue dicunt heloym, quod est plurale. huius, quod dico hel. quod idē est latine, q̄ Deus: ergo similiter cōgrue possumus dicere plures dij.

Secundo.

Item in Psalm. scribitur. Ego dixi dij estis.

Tertio.

Cap. de nomine.

Item, primo peryermenias dicitur, q̄ ista Catonis est, neque vera neque falsa est: cuius ratio videtur esse, quia verum, & falsum præsupponunt congruitatem in oratione. Sed vere dī, q̄ non sunt plures dij: ergo congrue dī.

Quarto.

Item quāuis non possit esse nisi vnum primum principium, tamen congrue habet pluralem numerum: ergo similiter, quamuis non sit, nisi vnus Deus, nec possit esse, tamen congrue poterit habere numerum pluralem.

Item congrue dicitur tres personæ diuinæ, ergo non repugnat sibi numerus pluralis ratione essentia, nec ratione suppositi: constat, quia plura sunt: ergo nullo modo repugnat sibi habere pluralem numerum.

In oppositū.

CONTRA Ita propriū est Deo nomē Dei sicut Richardo nomen Richardi, sed Richardus, quia nomen propriū est non habet pluralem numerū cōgrue: ergo nec hoc nomē Deus.

Item Ansel. pro sol. 2. c. Deus est quo nihil maius cogitari potest: sed si diuina substantia esset multiplicabilis in nra cognitione, Deus non esset quo maius cogitari non possit, quia

maius est cogitare duos Deos, quā vnum: ergo diuina substantia non est multiplicabilis in apprehensione, sed terminus significans re non multiplicabilem in apprehensione, non potest congrue pluralem numerum habere: ergo hoc nomen Deus non potest congrue habere pluralem numerum.

RESPONDEO, q̄ hoc nomen Deus si intelligatur illud, quod significat plene, & sicut est, nō potest habere pluralem numerū nisi in congrue loquendo de incōgruitate, quę cōsistit in repugnantia consignificati ad intellectum, & hoc declaratur sic. Ille terminus, qui significat rem aliquam de cuius pleno conceptu non est ratio singularitatis suæ, congrue potest habere pluralem numerū siue res significata per terminum sit multiplicabilis naturaliter siue non, vnde quia de pleno conceptu naturæ humanæ, q̄ est res multiplicabilis per indiuidua, non est ratio singularitatis suæ. iō iste terminus homo habet pluralem numerū. Similiter quia de pleno conceptu naturæ Solis nō est ratio singularitatis suæ. ideo iste terminus, Sol congrue habet pluralem numerū: quamuis res, quam significat, non sit multiplicabilis per naturā. Si autē aliquis terminus significat rem aliquam de cuius pleno cōceptu est ratio singularitatis suæ, ille terminus non potest congrue habere pluralem numerū maxime per comparisonem ad intellectū plene concipientem rem illam, sicut est, nisi p̄ quandā similitudinē: vnde quia hoc nomen Achilles imponitur ad significandum rem sub tali modo, q̄ de pleno conceptu illius rei, quam significat est ratio singularitatis suæ: ideo hoc nomē Achilles non potest cōgrue habere pluralem numerum proprie, sed solum secundum similitudinem in quantum multi possunt participare proprietates similes proprietatibus Achillis secundum, q̄ dicimus de forti homine: iste est Achilles. hoc autē nomē Deus imponitur ad significandum rem talē, quæ non est multiplicabilis realiter, & de cuius pleno cōceptu est ratio singularitatis suæ. Vnde intellectus cū facit alium cōceptum de diuina essentia: aliū conceptū de sua singularitate: neutro istorum conceptū per se concipit ipsum sicut est, quia non tm̄ modo eadē res est diuina essentia, & sua singularitas, sed etiā in rōne diuinæ essentia cōprehenditur rō singularitatis suę, & ideo per cōparationē ad intellectū intelligentem diuinā essentiā, sicut est iste terminus Deus, non pōt congrue habere pluralem numerū, quāuis possit fm̄ quandam similitudinem, quia proprie loquendo nomen est incōmunicabile. Vnde sapiens. Sap. 14. loquens de noīe Dei, & reprehendens illos, qui idolū adorabāt pro Deo. Dicit incōmunicabile nomen lignis, & lapidibus imposuerunt, quia tū in cognitionem rei, quā significat hoc nomē Deus, ascendimus de lege cōi per cognitionē creatu-

Responso.
Deus proprie non habet numerū pluralem congrue licet bene p̄ quādam similitudinem.

creaturarum, quę sunt multiplicabiles in suppositis: & ita non facimus conceptū de ea fm̄ modum existendi quē habet: ideo per comparisonem ad modum nostrum apprehēdēdi, possumus eam significare aliquo noīe in plurali numero congrue: quia tamen vtimur hoc nomine Deus ad significandum diuinā essentiam, sicut est: & hoc, per illud nomen intendimus: ideo hoc nomen Deus, congrue pluralem numerum non habet proprie.

Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum dicendum, q̄ sicut dicit Rabi Moyses. c. 4. hoc nomē heloym equiuocum Deo est, & Angelis, & iudicibus habentibus ducatum in villis, & sic pōt dici, q̄ in secūda significatione, & tertia, congrue dicitur pluraliter, non in prima, nisi forte apud Hebræos, cum aliquo articulo, vel ex vsu, significet diuinā supposita.

Ad secundū.

Ad secundum dicendum, q̄ illud verbum, Psalmus, accipitur per quādā similitudinem, secundum quam viri supra communem legem virtuosī, vocantur dij, vel diuini.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, q̄ verum, & falsum præsupponunt congruum in oratione: dico, q̄ verum est, loquendo de congruitate opposita incongruitati causate ex repugnātia accidentium, sicut est in ista Catonis est: nō est autem verum, de congruitate opposita, incongruitati consistenti in repugnantia significati ad intellectum.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, q̄ quāuis non sit, nec esse possit, nisi vnum primum principium: tamen congrue dī plura prima principia, &c. Dico, q̄ per primum principium significamus Deum, in quantum est, produciens, vel in quantum produxit creaturas: & ita Deum significamus sub tali cōparatione, de cuius pleno conceptu, non est ratio singularitatis suæ: de pleno enim conceptu principiationis creaturarū, non est ratio singularitatis: alij tñ dicunt, q̄ talia nomina principium, creator, causa prima, significant ipsas actiones, per modū concretionis, ad ipsum a quo sunt, hoc est ad Deū: & ideo significant ipsas actiones, & dant intel ligere ipsum Deum, sicut iste terminus agens, primo significat ipsam actionem, & secundario ipsum a quo est actio. Per hoc autem nomen, Deus, intendimus significare directe, ipsam diuinā essentiam, sicut est.

Ad quintū.

Ad quintū cum dicitur, q̄ congrue dicitur tres personæ diuinæ, &c. Dico, q̄ verū est, sed non sequitur, q̄ si denominatiū congrue habeat pluralem numerum, q̄ ita sit de nomine principali, quia ab vno possunt plura denominari, vt ab Israel, omnes Israelitæ. Et hoc de ista quæstione, sine præiudicio dicta sint.

Dubius.

CIRCA litteram. (Lumen de lumine.) Contra, præpositio importat transitionem: ergo & distinctionem.

Responso.

Respondeo, hanc distinctionē exercet, non circa essentiam, sed circa supposita. (Nolunt

concedere vnum Deū, siue vnam substantiam. esse tres personas.) Sciendum, q̄ hi dicuntur fuisse discipuli Giliberti Porretani, & fuit ratio eorū hęc, q̄ terminus a parte subiecti stat pro supposito: & nullum deinde suppositum, est tres personæ.

Sed ratio eorum non valet: quia terminus a parte subiecti potest stare, vel pro supposito, vel pro ipsa natura; & pro quocūque istorum cōueniat, sibi prædicatum, vera est propositio simpliciter; & certum est, q̄ ipsa diuina natura, est ipsa tria supposita prædicatione per identitatem. Sed si aliquis vellet instare contra dicta in termino non habente naturam termini discreti: non tamē posset instare in hoc nomine, Deus: quia non tantum habet naturam termini cōis, quam habet, in quantum natura eadem in numero est communis tribus suppositis: sed etiam habet rationē termini discreti: & certum est, de tali termino, q̄ potest supponere illud, quod significat, siue ponatur a parte subiecti, siue a parte prædicati. (Satis est christianorū, &c.) non satis loquendo de sufficientia, quo ad finem: sed quantum ad scientiam, & necessariorum ad salutem.

Hic queritur an pater genuit diuinam essentiam, vel ipsa filium an essentia genuit essentiam, vel ipsa nec genuit, nec genita est.

DISTINCTIO V.

POST HAEC queritur vtrum cōcedendum sit, q̄ pater genuit diuinā essentiam, vel q̄ diuina essentia genuit filium, vel essentia genuit essentiam. an omnino non genuit, nec genita est diuina essentia. Ad quod catholicis tractatoribus consentientes dicimus. Quod nec pater genuit diuinā essentiam, nec diuina essentia genuit filium, nec diuina essentia genuit essentiam. Hic autem nomine essentia intelligimus diuinā naturam, quæ communis est tribus personis, & tota in singulis. Ideo non est dicendum, q̄ pater genuit diuinā essentiam, diuina essentia relative diceretur ad patrem, vel pro relativo poneretur. Si autem relative diceretur, vel pro relativo poneretur, non indicaret essentiam. Vt enim ait. Aug. in 5. libr. de trinita. Quod relative dicitur non indicat substantiam.

Secunda ratio. **I**TEM cum Deus pater sit diuina essentia, si eius sit genitor, esset vtique genitor eius rei, quæ ipse est, & ita eadem res seipsam genuisset, quod Aug. negat, vt supra ostendimus.

Tertia ratio, & potior. **I**TEM si pater est genitor essentia diuina, cum ipse essentia diuina sit, & Deus sit: eo ergo q̄ generat,

Ratio prima quare ita sit.

August.

rat, & est, & Deus est. Ita ergo non illud quod generatur est a patre Deus, sed pater eo, quod generat, & est, & Deus est, & si ita est non genito gignens, sed gignenti genitus causa est, ut & sit, & Deus sit. Simili ratione probat Aug. in lib. 7. de trin. quod pater non est sapiens sapientia, quam genuit, quia si ea sapiens est, ea est, hoc enim est sibi esse, quod sapere, & si hoc est sibi esse, quod sapere, non per illam sapientiam quam genuit pater sapiens est. Quid enim aliud dicimus cum dicimus hoc illi est esse, quod sapere, nisi eo est quo sapiens est? Ergo quae causa illi est, ut sapiens sit, etiam ipsa illi causa est, ut sit. Si ergo sapientia quam genuit, illi causa est, ut sapiens sit, & causa illi est, ut sit. Sed causam patri, qua sit, a patre genitam nullo modo quisquam dixerit sapientiam, quid enim est insanius? Ita ergo si pater genuit essentiam qua est, essentia quam genuit causa est illi ut sit. Non ergo ipsam qua est essentiam genuit. Nam in illa simplicitate inquit Aug. quia non est aliud sapere, quae esse, eadem est ibi sapientia quae essentia. Ideo quod de sapientia, hoc de essentia dicimus. Sicut ergo non genuit sapientiam qua sapiens est, ita nec essentiam qua est. Ut enim sapientia sapiens est: & potentia potens, ita & essentia ipse est. Eademque sapientia est, & potentia, quae essentia. Patet itaque ex praedictis, quia pater essentiam diuinam non genuit.

Hic aduersari videtur Augustinus. **HVIC** autem videtur contrarium, quod Aug. ait in lib. de fide ad Petru. Deus cum verbu genuit, id quod ipse est genuit, nec de nihilo, nec de aliqua ita facta conditaque materia, sed de seipso id quod est ipse. Item Deus pater, qui verissime se indicare animis cogitatur, & voluit, & potuit, hoc ad seipsum indicandu genuit, quod est ipse qui genuit. Ecce aperte dicit his verbis Deum patrem genuisse illud, quod ipse est. Illud autem quod ipse est, non est nisi diuina essentia, videtur ergo diuinam essentiam genuisse. Ad quod respondemus illa verba sic intelligenda esse dicentes. Pater de seipso genuit illud, quod ipse est, id est filium qui est illud, quod pater est. Nam quod pater est, & filius hoc est, sed non qui pater est, & filius hic est.

Alias partes quaestionis exequitur. **ITA ETIAM** non est dicendum, quod diuina essentia genuit filium, quia cum filius sit diuina essentia, iam esset filius res a qua generatur, et ita eadem res seipsam generaret. Ita etiam dicimus, quod essentia diuina non genuit essentiam. Cum enim vna, & summa quadam res sit diuina essentia: si diuina essentia essentiam genuit, eadem res seipsam genuit, quod omnino esse non potest, sed pater solus genuit filium, & a patre, & filio procedit spiritus sanctus.

Quae videantur praedictis esse contraria. **PRAE DICTIS** autem videtur contrarium esse, quod dicit Aug. in lib. 7. de tri. Hoc inquit est Deo esse, quod sapere: vnde pater, & filius simul sunt vna sapientia, quia vna essentia, & singillatim sapientia de sapientia, sicut essentia de essentia. Ecce his verbis aperte dicit Aug. sapientiam de sapientia, & essentiam de essentia. vbi videtur significare quod sapientia sapientiam, & essentia genuerit essentiam. Idem in lib. de fide ad Petrum ait. Sic Christum Dei filium, i.

nam ex trinitate personam Deum verum crede, ut diuinitatem eius de natura patris natam esse non dubites. Hic videtur dicere, quod natura filij sit nata de natura patris. Idem in lib. 15. de trin. ait. Dicitur filius consilium de consilio, & voluntas de voluntate, sicut substantia de substantia, sapientia de sapientia. Et hic videtur dicere, quod substantia sit genita de substantia, & sapientia de sapientia. Sed hoc ita determinamus, sapientia de sapientia, & substantia de substantia est. i. filius qui est sapientia, qui est substantia, est de patre, qui est eadem substantia, & sapientia, & filius qui est diuinitas, natus est de patre qui est natura diuina. Et ut expressius dicamus, dicimus filium sapientiam esse de patre sapientia, & dicimus filium substantiam esse genitum de patre, & a patre substantia, & autem ita intelligi debeat, Aug. ostendit in lib. 7. de trin. dicens Pater ipse sapientia est, & dicitur filius sapientia patris, quomodo dicitur lumen patris. i. sicut lumen de lumine, & vterque vnum lumen sic intelligatur sapientia de sapientia, & vterque vna sapientia, & vna essentia. Item ideo Christus dicitur virtus, & sapientia Dei, quia de patre virtute, & sapientia etiam ipse virtus, & sapientia est, sicut ipse lumen de patre lumine est, & ipse fons vitae est apud Deum patrem fontem vitae. Filius ergo sapientia de patre sapientia est, sicut filius lumen de patre lumine, & Deus filius de Deo patre, & ut singulis sit lumen, & singulis Deus, & singulis sapientia, & singulis vnum lumen, vnum Deus, vna sapientia. Ecce manifeste his verbis aperit Aug. ex quo sensu accipienda sint praedicta verba, & his similia, scilicet cum dicitur substantia de substantia, vel substantia genuit substantiam.

Quod vbi praedictae expositioni contrarium. **HVIC** vero etiam contrarium videtur quod Hilarius ait in 4. libr. de trinitate. Nihil inquit nisi natum habet filius, & geniti honoris admiratio in honore generantis est. Cum ergo filius essentiam habeat, tota. n. in eo est diuina essentia videtur, quod ipsa diuina essentia nata sit. Item in quinto li. ait. Natiuitas Dei non potest eam ex qua prouecta est non tenere naturam, nec enim aliud quam Deus subsistit, quod non aliunde quam de Deo subsistit. Ecce hic dicit natiuitatem Dei prouectam ex natura, & ita videtur ex his verbis atque praedictis natura Dei, & genita, & genuisse. Quod apertius dicit in lib. 9. de tri. Nos inquit vniuersum Deum in forma Dei manentem, in natura Dei mansisse profiteamur, nec vniuersum formae seruilem in naturam diuinam vniuersum refundimus, nec rursum, corporali insinuatione patrem in filio praedicamus, sed ex eo eiusdem generis genitam naturam naturaliter in se gignentem habuisse naturam, quae in forma naturae se gignentis manens, formam naturae, & infirmitatis corporalis accepit. Non enim defecerat Dei natura ne esset, sed in se humilitatem terrenae natiuitatis manens sibi Dei natura susceperat, generis sui potestatem in habitu assumptae humanitatis exercens. Ecce hic aperte dicit, & naturam genuisse, & naturam genitam, & naturam assumptam se naturam, quod a plerisque negatur. Item in eod. Nunquid vniuerso Deo contumelia est patrem sibi inaccessibilem Deum esse, cum ex inaccessibili Deo nati-

August. **Determinatio eorum que videtur contraria.**

August. **Expositione confirmat per uerba eiusdem.**

Hilarius.

Hilarius.

Hilarius, quod natura Dei in forma sua manens formam naturae, & infirmitatis corporalis accepit.

Hilarius.

uitas vniuersa, in naturam vniuersam subsistat. Ecce, & hic dicit vniuersam naturam.

Quomodo sint intelligenda praemissa verba Hylarij.

Hylar. **SED** quia haec verba, sane vult intelligi, ipse idem dicit in 4. lib. Intelligentia dicitur ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus. Haec ergo verba ita intelligi possunt. Nihil habet filius, nisi natum, id est, nihil habet secundum, quod Deus est, nisi quod nascendo accepit; & ipse nascendo patris in se subsistentem naturam habuit. Vnde idem Hylar. addit in 5. lib. eandem naturam habet genitus, quam ille qui genuit: ita tamen, ut natus non sit ille qui genuit. Nam quomodo erit pater ipse cum genitus sit. Sed in his ipsis subsistit ille, qui genitus est, in quibus totus est ipse qui genuit: quia non est aliunde, qui genitus est: & ideo non refertur ad aliud, quod in vno subsistit ex vno. Ac si in generatione filij, & naturam suam, (ut ita dicam,) sequitur indemutabilis Deus, indemutabilem Deum gignens, nec naturam suam deserit ex indemutabili Deo, indemutabilis Dei perfecta natiuitas. Subsistentem ergo in eo Dei naturam intelligamus, cum in Deo Deus insit. Nec praeter eum, qui Deus est, quisquam Deus, alius sit, quia ipse Deus, & in eo Deus. Natura ergo Dei patris, veritas in Deo filio esse docetur, cum in eo Deus intelligitur esse, qui Deus est. Est enim vnus in vno: & vnus ab vno.

Hylar.

Expositione confirmat per uerba eiusdem.

Quod legitur pater de sua substantia genuisse filium substantiae patris. **DICITUR** quoque, & frequenter in scriptura sacra legitur, pater de sua substantia genuisse filium, vnde Aug. in li. de fide ad Petrum, ait: Pater Deus de nullo genitus Deo, semel de sua natura, sine initio genuit filium Deum, sibi aequalem: & eadem qua ipse naturaliter aeternus est diuinitate, coaeternum. Ecce hic dicit Aug. filium genitum de natura patris. Est autem vna natura Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Si ergo de natura patris, genitus est filius, genitus est de natura filij, & spiritus sancti: immo de natura trium personarum. Idem quoque Aug. in lib. 15. de tri. dicit: Christum esse filium substantiae patris, & de substantia patris genitum; tractans illud verbum Apost. loquentis de Deo patre sic: Qui eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij charitatis suae. Quod dictum est, inquit, filij charitatis suae: nihil aliud intelligatur, quam filij sui dilecti, quam filij substantiae suae. Charitas quippe patris, quae in natura eius est ineffabiliter simplici: nihil est aliud, quam ipsa natura, atque substantia, ut diximus, & saepe iterare non piget, ac per hoc filius charitatis eius, nullus alius est, quam qui de substantia eius est genitus. Ecce hic aperte dicit Aug. filium esse genitum de substantia patris, & filium substantiae patris. Idem quoque Aug. in lib. 2. contra haereticum Maximinum, substantiam Dei genuisse filium, & filium genitum de substantia patris asserit, dicens. Carnalibus cogitationibus pleni substantiam Dei, de seipsa gignere filium non putatis, nisi hoc patiatur, quod substantia carnis patitur, quando gignit. Erratis, non scientes scripturas, neque virtutem Dei. Nul-

lo enim modo verum Dei filium cogitatis, si eum natum esse de substantia patris negatis. Non enim iam erat hominis filius, & Deo donante factus est, Dei filius ex Deo natus, gratia, non natura. An forte, & si non hominis filius erat: tamen iam aliqua erat quae aliquid; creatura, & in Dei filium Deo mutante conuersa est: Sed nihil horum est; ergo, aut de nihilo, aut de aliqua substantia natus est. Sed ne crederemus vos putare de nihilo esse Dei filium: affirmatis, non vos dicere de nihilo esse Dei filium. De aliqua ergo substantia est. Et si non de substantia patris, de qua sit dicite, sed non inuenietis. Iam ergo vniuersum Dei filium Iesum Christum de patris esse substantia, non vos nobiscum pigeat confiteri. Idem in eodem. Vtrique legimus, ut simus in vero filio eius Iesu Christo. Dicite quoque; nobis: vtrum iste verus Dei filius ab eis, qui gratia filij sunt, quadam proprietate discretus, de nulla substantia sit, an de aliqua? Non dico, inquit de nulla, ne dicam de nihilo: ergo de aliqua substantia est. Quero de qua? Si non de patris substantia est, aliam quare. Si aliam non inuenis, patris agnosce substantiam, & filium cum patre homouision confitere: Idem in eodem. Confiteor Deum patrem omnino incorruptibiliter genuisse, sed quod est ipse genuisse. Item dico, quod saepe dicendum est, aut de aliqua substantia est natus Dei filius, aut de nulla. Si de nulla, ergo de nihilo, quod vos iam non dicitis. Si vero de aliqua, nec tamen de patris substantia, non est verus filius. Si vero de patris substantia, vnus eiusdemque substantiae sunt pater, & filius. Vos autem, nec filium de substantia patris genitum vultis: & tamen eum, nec ex nihilo, nec ex aliqua materia, sed ex patre esse conceditis: nec videtis, quam necesse sit, ut qui non ex nihilo, nec ex aliqua alia re, sed ex Deo, nisi ex Dei substantia esse non possit, & hoc esse, quod Deus est; de quo est, id est, Deus de Deo natus est, quia non alius prius fuit, sed natura coaeterna de Deo est.

Colligens summam praedictorum, aperit ex quo sensu accipienda sint.

HIS verbis praemissis immo videtur, quod diuina substantia filium genuerit, & quod filius sit genitus de substantia patris, & quod de Deo est natura coaeterna, & quod pater id quod ipse est, genuit. Id autem, quod ipse est, diuina essentia est: & ita putari potest diuinam essentiam genuisse. Vchementer mouent nos haec verba, quae, quomodo intelligenda sint: malle magis ab alijs audire, quam tradere. Vt tamen sine praedictis, atque temeritate loquar: ex hoc sensu dicta, possunt accipi. Natura coaeterna de Deo est, id est, filius coaeternus patri, de patre est: ita quod est eadem cum eo natura, vel eiusdem natura. Quem sensum confirmat Aug. ibidem subiiciens; & quod dixerat, quasi explanans. Dicit enim natura coaeterna est de Deo, addidit. Non est aliud filius, quam illud de quo est, i. vnus eiusdem substantiae est. Deinde apertius, talem intellectum ex praedictis verbis fore habendum, aperit in eod. li. contra Maximinum di. Trinitas haec, vnus eiusdemque substantiae est, quia non de aliqua materia, vel de nihilo est filius, sed de quo est genitus. Itemque Spiritus sanctus, non de aliqua materia, vel de nihilo est, sed inde est, vnde procedit. His

Rich. super 1. Sent. E vti-

August.

August.

August.

August.

August.

August.

lo enim modo verum Dei filium cogitatis, si eum natum esse de substantia patris negatis. Non enim iam erat hominis filius, & Deo donante factus est, Dei filius ex Deo natus, gratia, non natura. An forte, & si non hominis filius erat: tamen iam aliqua erat quae aliquid; creatura, & in Dei filium Deo mutante conuersa est: Sed nihil horum est; ergo, aut de nihilo, aut de aliqua substantia natus est. Sed ne crederemus vos putare de nihilo esse Dei filium: affirmatis, non vos dicere de nihilo esse Dei filium. De aliqua ergo substantia est. Et si non de substantia patris, de qua sit dicite, sed non inuenietis. Iam ergo vniuersum Dei filium Iesum Christum de patris esse substantia, non vos nobiscum pigeat confiteri. Idem in eodem. Vtrique legimus, ut simus in vero filio eius Iesu Christo. Dicite quoque; nobis: vtrum iste verus Dei filius ab eis, qui gratia filij sunt, quadam proprietate discretus, de nulla substantia sit, an de aliqua? Non dico, inquit de nulla, ne dicam de nihilo: ergo de aliqua substantia est. Quero de qua? Si non de patris substantia est, aliam quare. Si aliam non inuenis, patris agnosce substantiam, & filium cum patre homouision confitere: Idem in eodem. Confiteor Deum patrem omnino incorruptibiliter genuisse, sed quod est ipse genuisse. Item dico, quod saepe dicendum est, aut de aliqua substantia est natus Dei filius, aut de nulla. Si de nulla, ergo de nihilo, quod vos iam non dicitis. Si vero de aliqua, nec tamen de patris substantia, non est verus filius. Si vero de patris substantia, vnus eiusdemque substantiae sunt pater, & filius. Vos autem, nec filium de substantia patris genitum vultis: & tamen eum, nec ex nihilo, nec ex aliqua materia, sed ex patre esse conceditis: nec videtis, quam necesse sit, ut qui non ex nihilo, nec ex aliqua alia re, sed ex Deo, nisi ex Dei substantia esse non possit, & hoc esse, quod Deus est; de quo est, id est, Deus de Deo natus est, quia non alius prius fuit, sed natura coaeterna de Deo est.

Colligens summam praedictorum, aperit ex quo sensu accipienda sint.

HIS verbis praemissis immo videtur, quod diuina substantia filium genuerit, & quod filius sit genitus de substantia patris, & quod de Deo est natura coaeterna, & quod pater id quod ipse est, genuit. Id autem, quod ipse est, diuina essentia est: & ita putari potest diuinam essentiam genuisse. Vchementer mouent nos haec verba, quae, quomodo intelligenda sint: malle magis ab alijs audire, quam tradere. Vt tamen sine praedictis, atque temeritate loquar: ex hoc sensu dicta, possunt accipi. Natura coaeterna de Deo est, id est, filius coaeternus patri, de patre est: ita quod est eadem cum eo natura, vel eiusdem natura. Quem sensum confirmat Aug. ibidem subiiciens; & quod dixerat, quasi explanans. Dicit enim natura coaeterna est de Deo, addidit. Non est aliud filius, quam illud de quo est, i. vnus eiusdem substantiae est. Deinde apertius, talem intellectum ex praedictis verbis fore habendum, aperit in eod. li. contra Maximinum di. Trinitas haec, vnus eiusdemque substantiae est, quia non de aliqua materia, vel de nihilo est filius, sed de quo est genitus. Itemque Spiritus sanctus, non de aliqua materia, vel de nihilo est, sed inde est, vnde procedit. His

Rich. super 1. Sent. E vti-

August.

August.

August.

August.

August.

August.

August.

vtiq; uerbis aperte ostendit ea ratione dici filium esse de substantia patris, qui est de patre genitus: ita quod est eiusdem substantia cum eo, & spiritum sanctum esse de substantia patris, & filij: quia ab utroque procedit, ita quod est eiusdem substantia.

Quod nec filius, nec spiritus sanctus est de nihilo, sed de aliquo, non tamen de materia.

Hilar.

OSTENDITUR quoq; ex illis uerbis, filium & spiritum sanctum non esse de nihilo, sed de aliquo: sed tamen de materia. Vnde etiam Hyl. in 12. lib. de trin. ait: Vnigenitus Deus cum natus sit: patrem testatur auctorem, cum ex manente, natus est: non est natus ex nihilo, & cum ante tempus natus est: omnem sensum praenit nascendo. Hic aperte dicitur, qd filius non est natus ex nihilo. Similiter, & spiritus sanctus non est dicendus esse, vel procedere ex nihilo, quia filius de substantia patris natus est. i. a patre est: cum quo eiusdem substantia est, & eadem substantia. Ex quo sensu accipiendum est illud. Pater genuit id, quod est ipse. i. filium, qui est hoc, quod pater. Et hoc ita debere intelligi Aug. aperit dicens, in 1. lib. contra Maximinum. Hoc genuit pater, quod est: alioquin non est verus filius: si quod est pater, non est filius. Item substantia Dei genuit filium. i. pater substantia, genuit filium, qui est eadem substantia, & eiusdem substantia.

August.

Quod sic esse intelligendum Aug. ostendit dicens, ad Maximinum. Sicut dicitis, spiritus, spiritum genuit: ita dicit, spiritus eiusdem naturae, uel substantiae, spiritum genuit. Item sicut dicitis, Deus, Deum genuit: ita dicit, Deus eiusdem naturae, uel substantiae, Deum genuit. Hoc si credideris, & dixeris, nihil de hac re ulterius accusaberis. His enim uerbis aperit, quomodo praedicta debeant intelligi. Similiter filius natus est de substantia patris, uel pater genuit filium de sua natura, siue essentia. de se natura, & essentia, genuit filium eiusdem essentia, ac natura, & qui est eadem essentia, ac natura. Similiter expone illud. Filius substantia patris & filius substantia. i. qui est substantia, eo quo & filius eadem substantia est: quia consubstantialis, est patri filius. Et hic sensus adiuuatur ex his uerbis Aug. qui in lib. 5. de trin. ait: Tres personas eiusdem essentiae, uel tres personas, unam essentiam dicimus. Tres autem personas ex eadem essentia non dicimus: quasi aliud ibi sit, quod essentia est, aliud, quod persona. His uerbis ostenditur non esse dicendum, personam esse ex essentia: nisi ex sensu praedicto. Qui sensus confirmatur etiam ex eo, quod in li. 15. de tri. idem ait: Sicut nostra scientia, scientia Dei: sic & nostrum uerbum, quod nascitur de nostra scientia: dissimile est illi uerbo Dei, quod natum est de patris essentia. Tale est autem, ac si dicerem de patris scientia, de patris sapientia, uel quod est expressus: de patre essentia, de patre scientia, de patre sapientia. Ex hoc itaq; intellectu, uerbum Dei patris unigenitus filius per omnia patri similis, & aequalis recte dicitur Deus de Deo, lumen de lumine, sapientia de sapientia, essentia de essentia: quia hoc est omnino, quod pater: non tamen pater, quia iste filius, iste pater.

August.

Quare uerbum patris dicatur filius natura. INDE est, quod solus unigenitus Dei, dicitur natura filius, quia eiusdem naturae est, & eadem natura est cum patre. Vnde Hylarius in lib. de trin. de

Hylar.

Christo loquens. Natura, filius est: quia eandem naturam, quam ille qui genuit, habet.

DISTINCTIO V.

OST hec queritur, &c.) Postquam inquisit Magis. vtrum Deus genuerit Deum: hoc inquit, vtrum diuina essentia generet, & generetur. Et diuiditur ista pars, in partes duas.

Quia primo inquit, vtrum diuina essentia generet, & generetur: & vtranq; quaest. soluit.

Secundo, contra vtranq; solutionem simul opponit: ibi. (Praedictis autem vtr esse contrarium.) Prima diuiditur in partes duas.

Primo determinat quaestionem, vtrum essentia sit genita.

Secundo illam quaestionem, vtrum essentia generet: ibi.) Ita etiam non est dicendum.) Prima iterum in duas.

Primo determinat quaestionem.

Secundo contra suam determinationem opponit, & illam oppositionem soluit: ibi. (Huic autem videtur contrarium, &c.) Sequitur illa pars quae ibi incipit: (Praedictis autem vtr, &c.) In qua ipse opponit contra vtranq; determinationem simul. Et diuiditur in partes duas: quia primo opponit per uerba Aug. & soluit. Secundo per uerba Hylarij, & soluit.) Huic uero id est contrarium vtr, &c.) Sequitur illa pars, quae diuisa fuit superius. (Dicitur quoque, & frequenter.)

In qua inquit, de quo sit generatio in diuinis. Et diuiditur in partes tres: quia primo inquit, vtrum pater de sua substantia genuerit filium, & quod sic per auctoritatem ostendit.

Secundo, quomodo illa auctoritas sane intelligatur, exponit ibi. (His uerbis praemissis.)

Tertio ostendit, quod pater filium, de nihilo non genuit: ibi. (Ostenditur quoque ex uerbis praemissis.)

IRCA hanc distinctionem, quaeruntur quattuor..

Primo, vtrum essentia diuina generet.

Secundo, vtrum generetur.

Tertio, vtrum filius generetur de substantia patris.

Quarto, vtrum pater sit a seipso.

QVAESTIO I.

PRIMO ergo quaero, vtrum essentia diuina generet. Et videtur, quod sic: quia pater generat, sed diuina essentia est pater: ergo diuina essentia generat.

Item actus essentialia, sicut creare, & gubernare praedicantur de persona: ergo a simili, actus notionales, sicut generare, potest praedicari de essentia.

Item quicquid praedicatur de aliquo potest supponere pro illo, sed essentia praedicatur de patre:

patre: ergo pro patre potest supponere, sicut ergo ista conceditur, Deus genuit Deum ratione suppositi: videtur, qd ista similiter essentia generat, concedi debeat ratione suppositi.

Quarto.

Item de quocunq; dicitur subiectum, & propria passio. Vnde de quocunq; praedicatur homo, praedicatur risibile: sed generare est proprietas patris: ergo cum sit hoc uera, diuina essentia est pater: haec est etiam uera, diuina essentia generat.

Quinto.

Item qui est pater, est filij pater: sed essentia est pater: ergo essentia est pater filij, sed filius est genitus a patre: ergo essentia filij genuit.

Sexto.

Item quamuis ista non recipiatur, forma agit, sed suppositum per formam: tamen ista recipienda uidetur forma, ut in supposito agit: ergo, & si ista non recipiatur, simpliciter essentia generat: ista tamen (ut uidetur,) debet recipi essentia, ut in supposito patris generat.

Septimo.

Item de ratione patris, est essentia, & proprietates relatiua, sed totum suppositum patris generat: ergo saltem haec, scilicet, proprietates, & essentia simul generant.

In oppositum.

CONTRA extra de summa trin. & si. ca. c. Damnamus. §. (nos aut.) dicit ibi, (Nos autem) sacro approbante concilio credimus, & confitemur, & ita quolibet trium personarum est illa res, uidelicet, substantia, essentia, seu natura diuina, quae sola est uniuersorum principium, praeter quod etiam aliud inueniri non potest, & illa res, non est generans, nec genita, neq; procedens.

Responsio. Essentiam diuinam non generare.

RESPONDEO, qd diuina essentia non generat, & ratio huius est: quia generans distinguitur a genito, quia secundum Aug. 1. de tri. c. 1. nulla omnino res est, quae seipsam gignat, ut sit: essentia autem non distinguitur, neq; a diuina essentia, quia a seipsa non; nec ab alia essentia diuina, quia non sunt plures diuinae essentiae, nec a persona, quia persona praedicatur de essentia; & e contra: & est essentia de ratione personae: restat ergo, qd diuina essentia non generat. Vnde & abbatem Ioachim contrarium asserentem, reprehendit sancta Ecclesia: & libellum siue tractatum, quem edidit contra Magistrum Perrum Lombardum, in quo assererat diuinam essentiam generare, damnauit; ut habetur extra de sum. trin. & si. ca. c. Damnamus.

Ad primam.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod diuina essentia, est pater, &c. Dico, qd uerum est, sed in processu fallacia est: quia mutatur modus praedicandi. Cum enim dicitur, essentia est pater, est praedicatio per identitatem: & cum dicitur, pater generat, est praedicatio ad similitudinem illius praedicationis, quae est per inherentiam; & dico ad similitudinem, quia proprie loquendo in diuinis, inherentia non est: mutatio autem in modo praedicandi, bene im-pedit illationem: si autem seruaretur uniformis modus praedicandi, teneret consequentia; hoc modo essentia, est pater: pater est ille qui generat: ergo essentia est ille, qui generat: & hoc

Diuersus modus praedicandi.

est uerum, quia essentia est pater qui generat. Vel potest dici, qd per aliam rationem, pater dicitur de essentia, quam sit illa per quam generare dicitur de patre, quia pater dicitur de essentia, quia est realiter idem cum ea, & generare dicitur de patre: quia habet diuinam naturam, non ab alio: ideo in processu uidetur esse defectus similis defectui, qui est in fallacia accidentis.

Ad secundam.

Ad secundum dicendum, qd actus essentialia ut creare, & gubernare, dicuntur de persona ratione essentiae: quia essentia est de ratione personae: non sic autem est persona de ratione essentiae, sicut de ratione hominis, non est fortis: quamuis in diuinis propter summam simplicitatem: ipsa persona, & essentia realiter idem sint: & ideo non ualet iste processus: pater creat, ergo essentia generat.

Ad tertiam.

Ad tertium cum dicitur, qd quicquid praedicatur de aliquo potest supponere pro illo, &c. Dico qd uerum est, de praedicto, quod significat rem suam per modum concretionis ad illud subiectum, sicut Deus significat diuinam essentiam per modum concretionis ad diuinum suppositum: & ideo dicitur de supposito, & supponit pro eo: essentia autem significat per modum abstractionis, non per modum concretionis ad suppositum. Et ideo quauis dicatur de supposito praedicatione, quae est per identitatem: non tamen supponit pro eo. Vnde in ratione suppositionis termini non tantummodo respiciendum est ad rem significatam, sed ad modum significandi.

Ad quartam.

Ad quartum cum dicitur, qd de quocunq; dicitur subiectum, & propria passio, &c. Dico, qd uerum est, quod subiectum praedicatur de aliquo: per illam rationem, per quam propria passio conuenit illi subiecto: aliter non oportet, qd sit uerum, v.g. esse speciem conuenit homini: quia tamen non conuenit ei ratione huiusmodi, quod dicitur de sorte: ideo non oportet, qd si homo dicatur de sorte, qd pro hoc species dicatur de sorte: homo enim dicitur de sorte, in quantum dicitur idem secundum rem: quamuis sub ratione alia, & alia: quia quod dicitur fortis modo signato, dicitur homo, modo non signato: sed indeterminato: & ratione huius conuenit homini esse speciem: ut autem ostensum est in solutione arg. 1. per aliam rationem, pater dicitur de essentia, quam sit illa, per quam generare dicitur de patre.

Ad quintam.

Ad quintum dico, qd eo modo quo ista uera est, essentia est pater: & ista potest concedi essentia est filij pater: quia cum dicitur essentia est pater sensus est, qd essentia est ille, qui est pater: & sicut essentia est ille, qui est pater: ita essentia est ille, qui est filij pater: nec ex hoc licet inferre, qd essentia generet filium: quia in ista ipse actus attribuit essentiae, ut emanans ab ea: in ista autem essentia est ille, qui est pater suppositum, proprietatis dicitur de essentia: praedicatione tamen, quae est per identitatem optime dicitur proprietates de essentia; hoc est enim uera essentia, est generatio: sic enim dicendo, non significatur generatio emanare ab essentia: sicut dicendo, essentia generat.

Ad sextum. Ad sextum cum dicitur, q̄ forma, vt in supposito agit, &c. Dico, q̄ hoc argumentum peccat in materia, & in forma: ista enim nō debet recipi, fortitudo vt in homine frangit lapidē, sed homo per fortitudinem: actus enim nō est formæ, vt agentis, sed vt illius per quod suppositum agit: ita dico, q̄ non debet concedi, diuina natura, vt in patre generat; sed pater per diuinam naturā, vt non habens eam ab alio: peccat etiam argumentum in forma, quia si cōcederemus istam in creaturis, potentia generandi, vel natura, vt in supposito generat: nō tamen debemus concedere istam in diuinis natura, vt in supposito generat: quia in creaturis natura existens in supposito generat, distincta a natura geniti, in diuinis autem non: diuina em̄ natura, vt in patre non est distincta a diuina natura, vt in filio, quia eadem natura est: Fuerunt tamen aliqui, qui dixerunt, q̄ diuina essentia, vt in patre distincta est a seipsa, vt in filio: quia hoc nō est ponere distinctionem circa essentiam, sed circa modum habendi eam. Vnde etiam istam concedere volebāt, essentia vt in patre generat: magis tamen placeat mihi responsio prima, quia secundum modum eorum sequeretur, q̄ essentia, vt in patre generaret semetipsam, vt in filio, quod nō est mihi intelligibile, quia per generari accipit res esse simpliciter, non tantum esse in aliquo.

Ad septimum. Ad vltimum dico, q̄ non plus potest concludere, nisi quod pater generat per essentia, & verum est, quia pater generat per essentiam sub ratione, quam natura, quam habet pater, non est ab alio.

Q V A E S T I O I I.

Artic. 1. C. 21. **S**ECUNDO queritur, vtrum diuina essentia generetur. Et videtur quod sic: quia *fm Phil. 2. Top.* mouentibus nobis, mouentur ea, quę in nobis sunt: ergo a simili, cum filius generetur, generatur essentia, cum sit in filio.

Secundo. T. cō. 10. Item *fm Phil. 5. Phys.* in ad aliquid, non est motus, nec generatio similiter: cum ergo *fm Boet. lib. 1. de trin. c. vlt.* non sit in diuinis, nisi substantia, & relatio: in diuinis terminatur generatio immediate ad essentiam.

Tertio. In sex primis cipis. Itē auctor sex principiorū, loquens de substantijs secundis, dicit, q̄ natura occulte operatur in ijs, volēs dicere, q̄ in generatione primæ substantię, generatur secūda: qui enim generat sortē, generat hominem: cum ergo suppositum in diuinis se habeat ad similitudinē primæ substantię, essentia vero ad similitudinem secundæ: videtur, quod quia generatur suppositum, generetur essentia in supposito.

Quarto. T. cō. 18. Item *fm Phil. 1. de generatione.* Generatio simpliciter terminatur ad substantiam: sed in diuinis est generatio simpliciter, & vere vt infra declarabitur: ergo ibi vere generatur substantia: cum ergo idem sit in diuinis, substan-

tia, & essentia: videtur, q̄ essentia generetur. **C**ONTRA genitū de generante non predicatur: sed essentia prædicatur de se, & de qualibet persona: ergo nec a se, nec ab aliqua persona generatur.

Item extra de sum. trin. & fi. c. c. Dānamus. dicitur, q̄ substantia, essentia, seu natura diuina, non est genita, nec procedens. **R**ESPONDEO, quod essentia diuina, non generatur.

Ad intelligentiā aut solutionis aliquorum argumentorum, notandū est, q̄ in creaturis dicimus esse substantiam primā, & secundam, *fm Phil. in prædictis*; vocantem sortem, primam substantiā, & hoīem, secundam substantiā: in diuinis autem, *fm aliqualem similitudinem*, quasi pro prima substantia, est hypostasis; & essentia, pro secūda. Sed quia in creaturis substantia secūda generatur in primis substantijs, non aut in diuinis: ideo in creaturis, quamuis terminetur generatio ad primam substantiam primo; terminatur tamen ad secundā substantiam ex consequenti: in diuinis aut, ita generatur hypostasis, q̄ ipsa essentia nō generatur, nec primo, nec ex consequenti: sicut bene ostendebat ratio adducta pro parte ista.

AD PRIMVM in oppositum cū dicitur, q̄ mouentibus nobis, &c. dicūt quidam, q̄ nō est simile, quia quicquid est in nobis, dependet ab esse nostro: essentia aut non dependet a filio, quia tota est in patre: quia tñ nomē dependentiæ, non bene sonat in diuinis: ideo dicendum aliter ad ar. sic: q̄ si essentia diuina numeraretur in suppositis, tunc teneret illud simile. Sed modo non tenet, quia essentia in suppositis non numeratur.

Ad secundum dico, q̄ generatio in diuinis nō terminatur immediate ad relationem, sub ratione qua relatio est: Sed sub ratione qua est persona in se subsistens, vel sic: q̄ sicut compositum ex materia & forma generatur: & tñ materia nō generatur: Sic aliquo modo a simili persona, de cuius ratione est essentia & proprietates, generatur: & tamen essentia nō generatur.

Tertium arg. solutum est per hoc, q̄ dictum est in corpore q̄ procedebat enim de substantia secūda, quæ numeratur in primis.

Ad quartum dico, q̄ in diuinis terminatur generatio ad substantiam primam, quæ est hypostasis, non ad essentiam, quamuis per generationem communicetur.

Q V A E S T I O I I I.

TERTIO queritur, vtrū filius generetur de substantia patris. Et vñ, quod non: quia hæc præpositio de, cum sit transitiva importat aliquam diuersitatem: nulla autē est diuersitas, nec realis distinctio inter filium, & substantiam patris.

Item hæc præpositio de, aut accipitur materialiter, vt cum dicitur cultellus de ferro, aut origi-

originaliter, vt radius de sole, aut ordinaliter vt de mane fit meridies. Sed nullo istorū modorum, filius potest dici esse de substantia patris: ergo nullo modo.

Tertio. Item aut hoc dicitur propter originem, aut propter consubstantialitatem, nō propter originem, quia filius non oritur a substantia patris: nec propter consubstantialitatem, quia pari ratione posset dici, quod pater est de substantia filij: ergo nullo modo potest dici, filium esse de substantia patris.

Quarto. Item Ansel. in lib. de process. Spiritus sancti. c. 1. nec natura permittit, nec intellectus capit, existentem de aliquo esse, scilicet, illum de quo existit, sed filius est substantia patris: ergo non est de substantia patris.

In oppositū. **C**ONTRA, Ansel. monol. 40. cap. verbum summi spūs, est oīno ex ipsius sola essentia.

Item Aug. 15. de trin. c. 19. filius charitatis eius, nullus est alius, quam qui de substantia eius est genitus.

Item Dam. lib. 1. c. 8. generatio est de substantia generantis, sed filius vere generatur a patre: ergo vere de substantia patris generatur.

Item pater producit filium, non de nihilo, quia sic esset creatura: ergo de aliquo, non de aliquo alio, quam de substantia sua: ergo vere generat filium de sua substantia.

Responsio. Pater genuit filium de sua substantia. **R**ESPONDEO, q̄ pater genuit filium de sua substantia, non partem substantię cōmunicando sibi, sed totam. Vnde sequitur, q̄ ita perfectum genuit, sicut est pater, cum eadem sit substantia patris, & filij.

Argumenta pro parte ista, gratia conclusionis possunt concedi.

Ad primū. **A**D PRIMVM in oppositum cum dicitur, q̄ hæc præpositio de, cum sit transitiva importat aliquam diuersitatem &c. Dico, q̄ non semper diuersitatem importat realem respectu casus cui immediate adiungitur, sed vel respectu illius, vel alterius, qui cum illo constructur, & oportet extendere nomen diuersitatis ad distinctionem. Dico ergo, q̄ respectu substantię patris notat differentiam *fm rōnē*, quia substantia diuina, & filius ratione differunt, inter autem patrem, & filium notat realem distinctionem notionalem.

Ad secundum. Ad secundum dico, q̄ hæc præpositio de, nō accipitur ibi materialiter, quia in diuinis nō est materia, nec accipit ibi ordinaliter loquēdo de ordine in quo cōsiderantur post, & ante, quia in diuinis non est ante, & post, nec accipitur substantialiter tantum, sed dico, quod accipitur substantialiter, & originaliter simul. Vnde cum dicitur filium esse de substantia patris notatur origo filij a patre, & ipsum accipisse a patre eandem essentiam, quā habet pater: Per hoc patet responsio ad tertium.

Ad quartum. Ad quartum dico, q̄ Ansel. in auctoritate preallegata loquitur secundum, q̄ hæc præpositio de, accipitur originaliter tñ, volens dice-

re, q̄ nec natura pmittit nec intellectus capit q̄ ille, qui oritur ab aliquo sit ille a quo orit.

Fuerunt aut aliqui qui aliter voluerunt exponere filium esse de substantia patris dicentes hæc debere intelligi accipiēdo substantiā pro hypostasi, quæ est in diuinis ad similitudinē substantię primæ in creaturis, & dixerunt, q̄ sicut sol gignit sui similitudinē p multiplicationem, & tñ illa similitudo dī genita de sole, & a sole, ita dicunt, q̄ hypostasis patris multiplicando se, naturaliter pfectissime genuit hypostasim filij perfectissimam cōicans tamē sibi totam essentiam suam. Dicunt enim, quod non satis proprie dicitur filius esse de essentia cum totam essentiam accipiat.

Sed hic modus respondendi est expresse contra Ansel. monol. 1. c. sicut patet in sua auctoritate allegata in opponendo p parte ista. Et præterea pari ratione spiritus sanctus esset a patre, & filio per hæc q̄ persona patris, & filij voluntarie multiplicassent se: & tñ sequeretur, q̄ essēt duo spiritus sancti, qđ falsum est.

Q V A E S T I O I I I I.

QUARTO queritur sine argumētis. Vtrum pater sit a seipso.

RESPONDEO, si intelligatur esse a seipso, quia pducitur a se falsum est, quia impossibile est aliquid seipsum producere. Vnde Aug. 1. de trin. c. 1. nulla res est quæ seipsam gignat. si autē intelligatur esse a seipso, quia est non productus ab aliquo sic verū est, & sic debet intelligi cum dī p se a seipso. **C**IRCA literā. (Si aut relatiue diceret, vel p relatiuō ponere, nō indicaret essentia.)

CONTRA hoc nomē Deus significat essentiam, & tamen pro relatiuō ponitur cū dicitur Deus generat.

RESPONDEO, intelligendum est, q̄ si essentia pro relatiuō poneretur nō indicaret essentiam sup. tñ, quia quāuis indicaret essentiam significando indicaret etiā personā supponendo, & hoc esset contra naturam termini, quia significat per modum abstractissimū. Sed hoc nomen Deus significat per modum cōcreti. (Si p se est genitor diuinę essentię &c.) nota q̄ essentia est nomen magis abstractum, quam sapientia, quia quāuis sapientia non significet per modū concretionis aliquid suppositum, concernit tñ actum sapiendi: & ideo non sic ista posset sustineri essentia genita sicut ista sapientia genita: tñ proprie dici non potest sapientia increata genuit sapientiam increatam. (Cum enim vna, & summa quędam res sit diuina essentia.)

Cōtra hoc opponebat Ioachim, sic. Si est ibi vna summa res quæ non generat nec generatur, nec spirat, nec spiratur: ergo in diuinis est quaternitas.

Rūdeo, nō sequit, q̄ ipsa diuina essentia est realiter idē cū generante, & genito, & spirato.

Vnde cū illis non ponit ibi numerū: qualibet enim persona cōparata ad diuinam essentia, idē est realiter cū illa. (Consilium de consilio.)

Cōtra Dam. li. 2. c. 21. Consiliū nō dicimus in Deo; ignorantis enim nature est consiliari.

Respondeo, non dicimus cōsiliū in Deo, fm q̄ dicit quādam quæstionem, qua inquiritur, quid agendum sit: sed secundum q̄ dicit certam agendorum cognitionē. (Ideo non refertur ad aliud, quod in vno subsistit ex vno.) id est, q̄ natū est ex vno: & subsistit in illo vno per identitatem naturæ, nō refertur per illam natiuitatem ad aliud, hoc est ad rē alterius naturæ, sed refertur ad alium, qui est eiusdem naturæ. (In regnū filij charitatis suæ,) i. chari filij sui: vnde genitiuus constructur ex vi designationis essentia. (Tres personas eiusdem essentia.)

Contra, non dicimus tres personas eiusdem Dei.

Respondeo nō est simile, quia dicendo, tres personas eiusdem Dei esset constructio possessiua, quia Deus significat per modum concreti, sed essentia significat per modū abstracti. Vnde dicendo tres personas eiusdem essentia, non est constructio possessiua, sed ex vi designationis essentia.

Utrum pater voluntate genuit filium, an necessitate, et an volens, vel nolens sit Deus.

DISTINCTIO VI.

Orosius. **P**RAETEREA quæri solet, vtrum pater genuerit filium voluntate, an necessitate. De hoc Oros. ad Aug. ita ait, voluntate genuit pater filium, vel necessitate: sed nec voluntate, nec necessitate, quia necessitas in Deo non est, præire voluntas sapientiam non potuit. Quocirca vt Aug. ait in 15. lib. de tri. Ridentia est dialectica Eunomij, à quo eunomiani heretici orti sunt. Qui cum non potuisset intelligere, nec credere voluisset vngentium Dei filium, verbū Dei esse natura, id est, de substantia patris genitum; non natura, vel substantia dixit esse filium, sed filium voluntatis Dei: volens asserere accedentē Deo voluntatem, qua gigneret filium, sicut nos aliquando aliquid volumus, quod antea non volebamus: propter quod multabilis intelligitur nostra natura: quod absit, vt in Deo esse credamus. Dicamus ergo verbum Dei esse filium Dei natura, non voluntate: vt docet Aug. in 15. li. de tri. vbi quendā catholicum heretico respondit heretico verisimiliter interroganti: utrū Deus filium volens, vel nolens genuerit, ut si diceret, nolens absurdissima Dei miseria sequeretur. Si autē volens continuo quod intēdebat, concluderet, non natura

esse filium, sed voluntatis. At ille uigilantissime uicissim quæsiuit ab eo, utrum Deus pater volens, aut nolens sit Deus, ut si responderet, nolens, sequeretur grandis absurditas, & miseria, quam de Deo credere magna est insania. Si autem diceret, volens, responderetur ei: ergo & ipse uoluntate sua, Deus est, non natura. Quid ergo restabat, nisi ut obmutesceret sua interrogazione, obligatum indissolubili uinculo se uidentis? Ex prædictis docetur non esse concedendum, quod Deus uoluntate, uel necessitate; uel volens, uel nolens sit Deus. Item quod uoluntate, uel necessitate, uel volens, uel nolens genuerit filium.

Oppositio contra prædicta.

SED contra hoc opponitur sic: Voluntas Dei est natura, siue essentia Dei, quia non est aliud Deo esse, aliud uelle: et ideo sicut una essentia triū personarū, ita & una voluntas. Si ergo Deus natura, Deus est; & voluntate, Deus est; & si verbū Dei natura filius Dei est: & voluntate filius Dei est. Hoc autem facile est refellere. Nā & præscientia Dei, siue scientia, qua scit, uel præscit bona, & mala: diuina natura, siue essentia est; et prædestinatio, siue voluntas eius, eadē diuina essentia est; nec est aliud Deo scire, & uelle, quā esse; & cum sit vnum, & idem scientia Dei, uel voluntas: non tamen dicitur de voluntate, quicquid dicitur de scientia, & e cōuerso: nec omnia illa sua uoluntate Deus uult, quæ sua scientia scit: cum sua scientia nouerit, ita bona, quam mala: uoluntate autem nō uelit, nisi bona. Scientia quippe Dei, & præscientia de bonis est, & malis: uoluntas uero, & prædestinatio de bonis est tantum: & tamē vnum, & idem in Deo est scientia, & voluntas, & præscientia, & prædestinatio. Ita cum vnum sit natura Dei, & voluntas: dicitur tamen pater genuisse filium natura, non uoluntate, & esse Deus natura non uoluntate.

Qualiter intelligenda sint illa uerba, pater, nec nolens, nec volens, Deus est; nec uolens, nec nolens, genuit filium.

PRAEDICTA tamen uerba, quibus prudenter dictum est, quod Deus pater, nec uolens, nec nolens est Deus: nec nolens, nec uolens genuit filium, siue uoluntate, siue necessitate: ex tali sensu uidentur accipienda, vt uoluntatem præcedentem, uel accedentem intelligamus, qualiter Eunomius intelligebat. Non enim ipse Deus est uoluntate præcedenti, uel efficienti, uel uolens priusquam Deus: nec uoluntate præcedenti, uel accedenti genuit filium; nec prius uolens, quā generans, genuit filium; nec prius generans, quā uolens genuit filium: uolens tamen genuit, sicut potens genuit: & bonus genuit filium, & sapiens genuit, & huiusmodi. Si enim pater sapiens, & bonus dicitur genuisse filium: cur non, & uolens. Cum ita sit in Deo, idem esse uolentem, quod est esse Deū, sicut idem est esse sapientem, quod est esse Deum. Dicamus ergo, quia pater sicut sapiens: ita uolens, genuit filium, sed non uoluntate præcedenti, uel accedenti. Quē sensum aperit Aug. & confirmat, ita dicens super epist. ad Ephes. De filio Dei, id est, Domino nostro Iesu Christo scriptum est: quia cum patre semper fuit, & nūquam eum, ut esset, paterna uoluntas præcessit, & ille quidem natura, filius est.

Responso.

Hila. in lib. de synodis. Eos qui dicunt de non extantibus esse filium Dei; similiter qui dicunt, quod nō consilio, nec uoluntate pater genuit filium anathematizant sancta Ecclesia. Item si quis uolente patre dicat, naturam filij anathema sit. Nō enim uolente patre coactus pater, uel naturalis necessitate datus, cū uolens genuit filium: sed more ut uolens sine temporibus & impossibilitate, uolens genuit filium: & nūquam eum, ut esset, paterna uoluntas præcessit, & ille quidem natura, filius est.

DISTINCTIO VI.

RAETEREA quæri solet. Postquam ostēdit Magister, quid est generans, & quid est genitū: in quo ostēdit quos terminos habeat ista generatio. In hac parte, declarat modum, per quē est ipsa generatio. Et diuiditur pars ista, in partes tres. Primo inquiritur, vtrum pater uoluntate, uel necessitate genuit filiū, & ponit huius quæstionis determinationem. Secundo, contra hic obijcit, & ponit suę obiectionis solutionē: ibi. (Sed contra hæc opponitur sic:) Tertio reuertitur ad suā determinationis explanationem: ibi. (Prædicta tamen uerba.)

CIRCA hanc distinctionem, quærentur quatuor.

Primo, vtrū pater genuit filiū necessitate. Secundo, vtrum uoluntate.

Tertio, vtrum natura.

Quarto, vtrum secundum rationem exemplaritatis.

QVÆSTIO I.

Art. I.

PRIMO ergo quæritur, vtrum pater genuit filium de necessitate. Et uidetur, q̄ nō: quia Ansel. 2. libro, cur Deus homo, cap. 10. dicit, quod improprie dicitur necessitas, ubi nec coactio uel la est, nec prohibitio. Sed pater non genuit filium, nec coactione, nec prohibitione: ergo non genuit filium de necessitate.

Secundo.

Item necessitas opponitur libertati, quia libertas se habet ad opposita. Vnde Philos. lib. 2. perihier. dicit, q̄ potestates rationales sunt ad opposita. Sed pater genuit filium summa libertate: ergo nulla necessitate.

Tertio.

Item propter illud, quod aliquis facit de necessitate, non est laudabile. Sed Deus debet multum laudari ex hoc, quod filium genuit: ergo ipsum non genuit de necessitate.

Quarto.

Item, quod de necessitate agit, subiacet actioni suæ: Sed Deus non subiacet actioni suę: quia hæc est contra nobilitatem agentis: ergo nihil agit de necessitate.

In oppositū.

CONTRA, Generationem filij, impossibile est non esse. Sed secundum Phil. lib. 2. perihier. Impossibile nō esse, æquiualeat huic necessitate esse: ergo generationē filij necesse ē esse.

Item secundum Ansel. cur Deus homo. 10. c. quodlibet inconueniens Deo, est impossibile. Sed inconueniens est Deo, nō generare filium, cum gignere sit perfectionis, vt supra ostensum est: ergo Deum non gignere filium impossibile est: ergo patrem filium gignere necesse est.

Responso. Necessariū multipliciter dicitur.

RESPONDEO, secundum q̄ potest trahi ex uerbis Phil. 5. meta. aliquid est necessarium

propter aliud: sicut illud, quod est necessariū propter causam suam, & illud est necessarium quoquo modo. Alio modo dicitur necessariū per se, & simpliciter, q̄ impossibile est, vt sit alio modo, ita q̄ nō sit hæc necessitas, per causam aliā. Prima necessitas est triplex, scilicet, necessitas indigētia, qua indiget re aliqua ad consecutionem alicuius finis, secundum quam dicimus, q̄ homini necessarius est cibus ad uitam. Alia est necessitas coactionis, seu uolentia, secundum quam dicimus, quod lapidem iactatum sursum, necesse est sursum moueri. Alia est necessitas immutabilitatis, secundum quam dicimus, q̄ necesse est solem lucere.

Dico ergo, q̄ accipiendo necessitatem immutabilitatis, quæ est per se, & nō per causam aliam, quæ est necessitas simpliciter: ita q̄ nullo modo potest aliter se habere: sic dico, q̄ pater genuit filium de necessitate, nō autem accipiendo necessitatem alijs modis. & quia heretici accipiebant necessitatem, pro necessitate indigētia, uel coactionis: ideo dicunt Sancti, quod pater non genuit filium necessitate: illa autem necessitas, secundum quā dicimus, quod pater genuit filium de necessitate: nullo modo repugnat libertati, sed uariabilitati.

EX PRAEDICTIS potest patere responsio ad argumenta ad utramq; partem. Quia argumenta prima, procedunt de necessitate coactionis, uel prohibitionis, quæ necessitas, non est in generatione filij.

Argumenta uero ad partem aliam, concludunt de necessitate immutabilitatis, quæ est per se, & non per causam aliam. Et sic uerum est, quod pater genuit filium de necessitate.

QVÆSTIO II.

SECUNDO quæritur, vtrū pater genuit filium uoluntate. Et uidetur, q̄ sic: quia generatio filij est bona; sed Deus uult omne bonum: ergo uoluntate generat filium.

Item non genuit contra uoluntatem, quia tunc esset miser: nec præter uoluntatem, quia tunc actio eius non esset in sua potestate: ergo genuit uoluntate.

Item nobilior est communicatio uoluntaria, quā non uoluntaria: sed communicatio qua pater communicat filio essentiam suam, est nobilissima: ergo est uoluntaria.

CONTRA Aug. ad Oros. q. 7. dicit, q̄ pater, nec uolens, nec de necessitate genuit filium. Item Apost. 1. Cor. c. 1. dicit, quod Christus est Dei sapientia: ergo si uoluntate genuit filium, uoluntas sapientiam præcessit.

Item duo sunt modi producendi, s. per modum naturæ, & per modum uoluntatis, & sunt inter se distincti: ergo si pater produxit filium uoluntate; non produceret ipsum per modum naturæ, quod falsum est.

Rich. super 1. Sent. E 4 RE-

Responsio. Pater non generat filium voluntate, nisi ob imitante. RESPONDEO, quod patrem generare filium voluntate, hoc potest intelligi quadrupliciter, scilicet, aut voluntate antecedente, per quam placet opus fiendum antequam fiat: & sic planum est, quod pater non genuit filium voluntate. Vel voluntate consequente, per quam opus incipit placere, postquam factum est. Et sic et planum est, quod pater non genuit filium voluntate. Vel voluntate actum eliciente: & sic etiam pater non genuit filium voluntate, quia producere voluntate actum eliciente, non est generare, sed spirare, aut potest hoc intelligi de voluntate concomitante, & approbante: Et sic dico, quod pater genuit filium voluntate: Et hoc satis planum est. Pater enim per suam voluntatem illam generationem approbat, quia ipsam vult, & amat: quia tamen ablatius magis proprie constituitur in habitudine causae: ideo non est concedendum, quod pater genuit filium voluntate sine determinatione, & explanatione.

Solutio sum. EX PRAEDICTIS patere potest responsio ad argumenta ad utramque partem.

Argumenta enim ad primam partem procedunt de voluntate concomitante, & approbante.

Argumenta vero ad oppositum procedunt de voluntate antecedente, vel consequente, vel accedente, vel actum eliciente.

QVAESTIO III.

Artic. I. **Q**UERTIO quaeritur, utrum pater genuit filium natura. Et videtur, quod non: quia philosophi per investigationem potuerunt devenire in cognitionem divinae naturae. Sed natura cognita, cognosci potest naturalis eius operatio: ergo per investigationem potuissent devenire philosophi in cognitionem generationis filii, quod supra declaratum est esse falsum.

Secundo. Item quamvis in Deo idem sint re voluntas, & natura: tamen quia ratione differunt, non dicimus, quod idem sit modus procedendi per modum naturae, & per modum voluntatis: ergo cum in divinis ratione differat intellectus, & natura: non est idem modus procedendi per modum naturae, & per modum intellectus. Sed filius procedit per modum intellectus, quia ut verbum: ergo non procedit per modum naturae.

Tertio. T. c. 3. Item 2. Physic. dicitur, quod natura est principium motus, sed generatio filii non est cum motu: ergo non est per modum naturae.

CONTRA Damasc. lib. 1. ca. 8. dicit, quod creatio est opus voluntatis, sed generatio est opus naturae.

Item Magister huius distinctionis, capit. 2. dicit, patrem genuisse filium natura.

Responsio. Generatio filii a patre est per modum naturae. RESPONDEO, quod generatio filii a patre est per modum naturae, hoc est dictum, quod pater ipsum filium generat per naturam. Sicut enim dicit Rich. 6. de trinitate, cap. 16. genera-

tio est productio existens de existente secundum operationem naturae: cum ergo vere pater genuerit filium, vere genuit ipsum per naturam; & hoc pater per exemplum, quod ponit August. 6. de trinitate, capit. 1. ubi vult, quod sicut ignis producit candorem, id est, lucem, ita pater filium: planum est autem, quod productio lucis ab igne fit per naturam, in quo dat intelligere, quod pater generat filium per naturam.

Ad primam. AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod philosophi per rationes naturales potuerunt devenire in cognitionem divinae naturae, &c. Dico, quod verum est in generali, & obscure, & mediate, non in speciali, & clare etiam immediate. Sed non oportet, quod si aliqua natura sit cognita, quod propter hoc cognoscatur eius secretissima operatio. Unde non cognoverunt naturalem Dei operationem, quae est in generando naturaliter filium: quamvis cognoverint, quod ipse Deus naturaliter cognoscit, & amat seipsum.

Ad secundam. Ad secundum cum dicitur, quod in divinis intellectus, & natura, ratione differunt, &c. Dico, quod verum est, & in quantum filius procedit per modum naturae, est filius: in quantum vero per modum intellectus, est verbum: & sicut intellectus, & natura, idem sunt re, & differunt ratione, sic filius, & verbum. Sub alia enim ratione dicitur verbum, & filius, quamvis sit in eadem persona: ratio autem, quare modus procedendi per modum voluntatis realiter distinctus est a modo procedendi per modum naturae, loquendo de re notionali: cum tamen natura, & voluntas non differant, nisi ratione: hoc patebit inferius, cum quaeretur, utrum Spiritus sanctus distingueretur a filio si non procederet ab eo: Et ibi plenius patebit solutio huius argumenti.

Ad tertiam. Ad tertium cum dicitur, quod natura est principium motus in eo in quo est, &c. Dico, quod loquitur de natura creata in rebus mobilibus, & sic nihil ad propositum. Deus enim mobilis non est: Sed sicut dicit Boet. lib. 3. de consolatione, quasi in medio. Deus stabilisque manens dat cuncta moveri.

QVAESTIO IIII.

Artic. I. **Q**UARTO quaeritur, utrum pater genuit filium secundum rationem exemplaritatis. Et videtur, quod sic: Seneca ad Lucillum Episto. 59. parum ante medium dicit, quod Idea est eorum, quae naturaliter fiunt, exemplar aeternum: Sed filius est a patre naturaliter: ergo habet in patre exemplar aeternum: ergo pater genuit filium aspiciendo ad exemplar.

Secundo. Item quod procedit secundum rationem artis, & sapientiae, producit ad exemplar. Sed secundum August. 6. de trinitate, c. 10. Filius est ars plena omnium rationum viventium, & est sapien-

fapientia genita. Cum ergo procedat, ut videtur secundum rationem artis: videtur, quod pater ipsum produxit aspiciendo ad exemplar.

Tertio. Item filius procedit a patre, ut intelligentia a memoria; secundum quod patet per assignationem imaginis supra positam. Sed memoria habet in se speciem, per quam parit actum intelligentiae: ergo pater habet in se exemplar secundum quod produxit filium.

Quarto. Item pater cognoscendo se, produxit filium, ita quod prius secundum rationem intelligendi, est cognitio patris, quam productio filii: ergo videtur, quod pater produxit filium aspiciendo ad seipsum tanquam ad quoddam exemplar filii.

In oppositum. CONTRA, Ab artifice creato aliter procedit archa, aliter procedit filius: quia archa secundum rationem naturae exemplaris, filius secundum rationem naturae: ergo similiter ab increato artifice, aliter procedit creatura, aliter filius: quia creatura ad exemplar: filius non. Item qui est in alio per essentiam, non est in eo per exemplar: sed filius est in patre per essentiam, quia eadem est essentia patris, & filii: ergo filius non est in patre per exemplar.

Responsio. Procedere secundum rationem exemplaritatis dupliciter. RESPONDEO, Aliquid procedere ab alio secundum rationem exemplaritatis, dupliciter potest intelligi: Vel ita quod procedat, sicut exemplatum: vel tanquam ratio exemplandi alia.

Primo modo procedit creatura a Deo secundum rationem exemplaritatis: quia Deus produxit creaturam secundum exemplar suum, quod habet in mente divina.

Secundo modo procedit filius per modum exemplaritatis, quia ipse filius procedit a patre per modum exemplandi: Et potest aliquo modo poni tale exemplum, esto quod aliquis artifex conciperet naturaliter aliquod exemplar in mente sua, non habendo aspectum in concipiendo ad aliquod exemplar illius conceptio- nis directivum: & post hoc secundum illud exemplar, aliquod opus produceret: Diceremus quod illud exemplar processisset ab illo artifice non ut exemplatum, sed tanquam ratio exemplandi: opus autem productum ad hoc exemplar produceretur ab illo artifice tanquam exemplatum.

Ad primam. AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod Idea est eorum, quae generaliter fiunt, exemplar aeternum, &c. dico, quod Seneca loquitur ibi de ijs, quae naturaliter fiunt a creatura: Volens dicere, quod naturales operationes creaturarum habent in Deo aeternum exemplar.

Ad secundam. Ad secundum cum dicitur, quod filius procedit secundum rationem artis, & sapientiae, &c. Dico, quod filius procedit tanquam sapientia genita, & ars, non ut exemplatus secundum aliquam artem, & sapientiam.

Ad tertiam. Ad tertium cum dicitur, quod filius procedit a patre tanquam actus intelligentiae a memoria, &c. Dico, quod verum est, aliquo modo. Sed hoc debet intelligi respectu talis obiecti, cu-

ius cognitio est nobis innata: quia respectu talis obiecti, memoria naturaliter parit actum intelligentiae: & sic proprie loquendo non parit ipsum per imperium voluntatis aspiciendo ad exemplar.

Ad quartam. Ad quartum cum dicitur, quod pater intelligendo se, genuit filium, &c. Dico, quod verum est, & quod filius etiam est expressissime similis patri: nec tamen ex istis sequitur, quod pater filium produxit ad exemplar: quia illud quod ad exemplar producit, ita distinctum est ab exemplari, quod ratio similitudinis in exemplari, & exemplato vna numero non est: quamvis autem filius distinguatur a patre: tamen ratio similitudinis in eis, vna numero est, quia ratione essentiae similes sunt, quae vna numero est in patre, & filio.

Præterea in productione illius, quod producit ad exemplar, voluntas est imperans, vel eliciens productionem, & aspectus ad exemplar est, ut dirigens in illa productione: filius vero, & si producat voluntate approbante, & concomitante: non tamen voluntate principiante productionem, sed principaliter per naturam.

Item & si pater in gignendo filium intueatur se, non tamen ad hoc est iste intuitus, ut ipsum natura regularetur in filii generatione, quamvis pater intelligendo se, filium producat per modum naturae.

Argumenta quae fuerunt ad partem aliam, concludebant, quod filius non procedit a patre secundum rationem exemplaritatis, tanquam exemplatus. Et hoc est verum.

CIRCA litteram. (Nec voluntate, nec necessitate.) Nota, quod non oportuit, quod distingueret de necessitate, sicut fuit distinctum in quaestionibus, quia respondebat ad intellectum quaerentis, qui intendebar quaerere de necessitate coactionis. (Præire sapientiam voluntas non potest.)

CONTRA, Quia sapientiam genitam, quae est filius, præit secundum rationem intelligendi, voluntas paterna: quia absolutum prius est secundum rationem intelligendi ipso relativo.

Solutio. Quomodo sapientiam non possit voluntas præire. RESPONDEO, Potest sic exponi voluntas, id est emanatio per modum voluntatis, non potest præire sapientiam genitam. Præire autem secundum rationem intelligendi, si filius produceretur per voluntatem elicientem ipsam productionem.

Vel sic, in patre prius est secundum rationem intelligendi sapientia, quam voluntas, sicut intelligere, quam velle, nec potest esse contrarium. Contrarium autem esset, si emanatio filii, quam oportuit esse emanationem primam secundum rationem intelligendi, esset per modum voluntatis: quia tunc voluntas prior esset in patre secundum rationem intelligendi, quam sapientia, quod esse non potest. Ethæc ratio procedit ex hac suppositione verissima, quod

quod oportuit emanationem filij, esse emanationem primam.

Vel potest littera adhuc alio modo exponi, quod in imagine voluntas non potest præire sapientiam, hoc est, cognitionem: quia actus intelligentiæ, est ab actu memoriæ, & actus voluntatis procedit ab utroque: ergo cum actus intelligentiæ respondeat filio, filius per modum voluntatis produci non potuit. (Ex prædictis docetur non esse concedendum, quod Deus, &c.) Et paucis interpositis sequitur. (Vel volens, vel nolens, genuerit filium.)

Contra, Videtur diuisio per immediata. Respondeo dicendo, quod falsum est, quia velle, & nolle, non sunt contradictorie opposita: quia utrumque affirmat actum voluntatis, quia nolle aliquam rem fieri, est ipsam velle non fieri: sed velle, & non velle contradicunt.

Hic queritur, an pater potuerit, vel voluerit gignere filium.

DISTINCTIO VII.

Hic solet queri à quibusdam, utrum pater potuerit, vel voluerit generare filium. Si enim, inquit, potuit, vel voluit generare filium: ergo potuit aliquid, & voluit, quod nec voluit, nec potuit filius.

Nam filius, nec potuit, nec voluit generare filium. Cui versutia facile respondemus dicentes, posse, vel velle generare filium, non est aliquid posse, vel velle subiectum potentiæ, vel voluntati. Est tamen aliqua potentia, vel voluntas, scilicet, posse, vel velle gignere filium: & ideo distinguenda est intelligentia præpositi verbi, posse, vel velle gignere filium, & posse, vel velle aliquid; neque enim generatio filij aliquid eorum est, quæ subiecta sunt diuinæ potentiæ, & voluntati: nec est aliquid inter omnia, vel de omnibus, sed super omnia, & ante omnia, Non enim ante voluit, vel potuit, quam genuit: Sicut nec ante fuit, quæ genuit, quia ab æterno fuit, & ab æterno genuit. Ex simili quoque, hoc videre possumus. Pater enim potest esse pater, & vult esse pater: Filius autem, nec potest, nec vult esse pater: ergo pater potest, vel vult aliquid, quod non potest, vel vult filius; non sequitur: quia esse patrem, non est esse aliquid, sed potius est esse ad aliquid, ut in sequenti ostendetur.

Ponit quædam verba Augustini: unde potest moueri auditor.

August. **S**ED vehementer nos mouet, quod August. ait in 1. libro contra Maximinum, qui assererat patrem potentior esse filio, eo quod filium genuit Deum creatorem, filius autem non: dicebatque patrem potuisse gignere, non filium; & ideo potentior esse filio. Ad quod respondens August. dicere videtur, quod filius etiam potuit gignere: volens ostendere patrem esse, non potentior filio, his verbis: Absit, ut

August. **S**ED vehementer nos mouet, quod August. ait in 1. libro contra Maximinum, qui assererat patrem potentior esse filio, eo quod filium genuit Deum creatorem, filius autem non: dicebatque patrem potuisse gignere, non filium; & ideo potentior esse filio. Ad quod respondens August. dicere videtur, quod filius etiam potuit gignere: volens ostendere patrem esse, non potentior filio, his verbis: Absit, ut

ideo potentior sit pater filio, sicut putas: quia creatorem genuit pater, filius autem non genuit creatorem: neque enim non potuit, sed non oportuit. Vide, & diligenter attende, hæc verba: non enim non potuit, sed non oportuit. Videtur enim dicere, quod filius potuit gignere, sed non oportuit: & ita potuit, quod non oportuit. Quare autem non oportuit, subdit, dicens: Immoderata enim esset diuina generatio, si genitus filius, nepotem gigneret patri: quia & ipse nepos, nisi auo suo pronepotem gigneret; secundum vestram mirabilem sapientiam, impotens diceretur. Similiter etiam ille, si nepotem non gigneret auo suo, & pronepotem pro auo suo, non à vobis appellaretur omnipotens, nec impleveretur generationis series, si semper alter ex altero nasceretur; nec eam perferret vllus, si non sufficeret vnus omnipotens. Itaque omnipotentem genuit filium patris natura, non fecit.

Opponitur prædictis verbis Augustini.

Hoc autem videtur quibusdam non posse stare, scilicet, quod filius potuerit gignere. Si enim potuerit filius gignere, potuit esse pater: & si potuit esse pater, potuit ergo esse pater, vel sui, vel patris, vel Spiritus sancti, vel alicuius alius. Sed alius non, quia nullus alius, semper fuit. Nec patris, quia pater est ingenuus, & innascibilis. Nec sui, quia nulla res se ipsam gignere potest. Nec Spiritus sancti, quia nasci non potuit: si enim nasci potuit, potuit esse filius, & ita mutabilis esse potuit.

Hic queritur quomodo intelligenda sint.

Quomodo ergo accipietur, quod supra dictum est: non enim non potuit gignere, sed non oportuit: quasi potuit, sed non oportuit. Non est nobis perspicuum aperire quomodo sit hoc verum: & ideo sub silentio potius esset prætereundum, nisi me super hoc aliquid loqui cogeret instantia querentium.

Hic aperitur ex quo sensu accipienda sint.

Potest ergo sic intelligi: non enim non potuit, sed non oportuit, id est, non ex impotentia sui fuit, quod filius non genuit, sed ei non conueniebat: sicut Deus filius, non est Deus pater: nec tamen hoc ex impotentia sui est. Nam, & pater similiter, non est filius, nec hoc est ex impotentia patris. Sed querit Maximinus Arianorum episcopus. Unde ergo est, quod pater non potest esse filius, vel filius pater? Non vti que ex impotentia, sed pater, proprietate generationis, pater est: quia oportet eum non esse filium. & filius, proprietate natiuitatis, filius est: quia oportet eum non esse patrem; de quibus proprietatibus, postea plenius tractabatur.

Utrum pater natura sit potens gignere filium: & an hoc sit aliqua potentia, quæ sit in filio.

Item queritur à quibusdam. Si pater potens sit natura gignere filium: & an hæc sit aliqua potentia, quæ sit in filio. Ad quod dicimus, quia pater non est potens, nisi natura: eius enim potentia natura est, vel essentia. At inquit illi: Si potens est gignere, habet ergo potentiam gignendi. Filius autem non habet potentiam gignendi, si non potest gignere: habet ergo aliquam potentiam patrem, quam non habet filius; non sequitur. Eandem enim potentiam habet

habet penitus filius, quam & pater: quia pater potuit gignere, & filius gigni potuit. Eadem enim potentia est in filio, quæ potuit gigni, quæ est in patre, quæ potuit gignere. Sed contra hoc opponitur. Aliud est posse gignere, aliud est posse gigni. Hoc distinguendum est; si enim cum dicitur, aliud est posse gignere, aliud posse gigni; aliam significes potentiam quæ pater potens est gignere, & aliam, quæ filius potens est gigni, falsus est intellectus. Si autem dicas, patrem posse habere aliam proprietatem, siue notionem, quæ genitor est: & filium, aliam, quæ genitus est, verus est intellectus. aliam enim habet pater proprietatem, quæ pater est: aliam filius, quæ filius est.

Quomodo sit intelligendum, filius habet, vel non habet potentiam generandi.

Ita etiam cum dicitur, filius non habet potentiam generandi, quam pater habet, dupliciter intelligi potest; si enim dicatur, non habet filius potentiam generandi, quam & pater, scilicet, quæ potens sit ad generandum, id est, ut genuerit, vel ut generet, sicut pater, verum est. Si vero intelligatur sic, non habet potentiam quæ possit gigni, vel genitus esse, quæ eadem, pater potens est, ut genuerit, vel ut gigneret, falsum est: sicut dicitur, pater habet potentiam, quæ potest esse pater; filius vero non habet potentiam, quæ possit esse pater; & econuerso, filius habet potentiam, quæ potest esse filius: pater vero non habet potentiam, quæ possit esse filius: habet ergo aliquam pater, quam non habet filius; & econuerso. Absit, quia eadem est potentia patris, quæ potest esse pater, & filij, quæ potest esse filius. Ita etiam eadem est voluntas, quæ pater vult esse pater, non filius: & filius vult esse filius, non pater; & eadem est voluntas filij, quæ vult esse genitus, & patrem genuisse: & patris quæ vult esse genitor, & filium genuitum esse.

DISTINCTIO VII.

Hic queri solet à quibusdam. (Supra inquit Magister de terminis generationis, inquirendo, quid est generans, & quid est genitum: & inquit de quo est generatio, & quomodo est generatio. In hac parte inquit de potentia, per quam est filij generatio. Et diuiditur pars ista, in partes duas. Primo inquit, utrum filius possit generare. Secundo, utrum potentia generandi sit in filio: ibi. (Item queritur à quibusdam.) Prima, diuiditur in partes quattuor. Primo determinat principalem questionem. Secundo opponit contra, per auctoritatem: ibi. (Sed vehementer.) Tertio, opponit contra auctoritatem per rationem: ibi. (Hoc autem non videtur.) Quarto, reuertitur ad proponendum prædictæ auctoritatis expositionem: ibi. (Quomodo ergo accipietur.) Tunc sequitur pars illa, in qua inquit, utrum potentia generandi sit in filio, quæ ibi incipit. (Item queritur à quibusdam.) Et diuiditur in partes duas. In prima ponit questionum, & obiectionum contrariarum determinationem. Secundo, subdit determinationis maiorem explanationem: ibi. (Ita etiam cum dicitur.)

di sit in filio, quæ ibi incipit. (Item queritur à quibusdam.) Et diuiditur in partes duas. In prima ponit questionum, & obiectionum contrariarum determinationem. Secundo, subdit determinationis maiorem explanationem: ibi. (Ita etiam cum dicitur.)

CIRCA hanc distinctionem possunt queri quatuor.

Primo, utrum potentia generandi dicat, quid, vel ad aliquid.

Secundo, utrum potentia generandi sit in filio ad posse generare.

Tertio, utrum in filio sit potentia, quæ potuit generare.

Quarto, utrum posse generare, & posse creare, sit vnum posse.

QVÆSTIO I.

Primo ergo ostendo, quod potentia generandi in diuinis, dicit ad aliquid tantum: quia ut patet ex 2. de anima: potentia innotescunt per actus: Sed actus generandi non significat, nisi ad aliquid: ergo, & similiter potentia generandi.

Item proprius actus egreditur à supposito per propriam formam. Sed generare, est proprius actus ipsius patris, egrediens à patre per potentiam generandi: ergo potentia generandi est propria patri. Sed, quod est proprium patri non significat, nisi ad aliquid: ergo potentia generandi non significat, nisi ad aliquid.

Item abstractis per intellectum relationibus in diuinis, adhuc remanent attributa essentialia. Sed non remanet potentia generandi: ergo potentia generandi, non dicit aliquid essentialia: restat ergo, quod solum dicit ad aliquid.

Item potentia generandi non videtur dicere, nisi fecunditatem ad actum generandi. Sed illa fecunditas dicit ad aliquid, quia dicit aliquid proprium patri: ergo potentia generandi non dicit, nisi ad aliquid.

Contra ostendo, quod significet tantummodo quid, quia sicut dicit Isaac in diffinitionibus, in creatura est vis infra rebus, ex similibus similia procreas: ergo videtur similiter, quod in diuinis natura sit illud quo generans, generat. Sed natura in diuinis non significat, nisi quid: ergo potentia generandi, non significat, nisi quid.

Item in diuinis, voluntas non significat, nisi quid: ergo similiter, & potentia non significat nisi quid.

Item ad hæc est auctoritas Magistri in littera. Item intimior est Deo actus generandi, quam creandi, sed Deus creat per potentiam, quæ dicit quid: ergo similiter generat per potentiam, quæ dicit, quid.

Respondeo, quod potentia generandi in diuinis, dicit quid, & ad aliquid simul. Sed formalius

*in diuinis li-
cet forma-
lius dicat
ad aliquid,
tamen dicit
etiam quid.*
malius videretur dicere ad aliquid; & hoc pa-
tet sic: illud enim, quo pater potest generare,
est potentia generatiua. Sed illud, quo pater
potest generare, est natura diuina, cum modo
habendi eam, non ab alio. Natura autem diui-
na, dicit, quid: modus autem habendi eam, non
ab alio, dicit ad aliquid. Et ideo dico, quod po-
tentia generandi simul dicit, quid, & ad ali-
quid: & quia ille modus habendi diuinam na-
turam formalius, ut ita loquar, videtur esse in
ratione potentie, quam ipsa natura: ideo quam-
uis potentia generandi, simul dicat, quid, & ad
aliquid: tamen formalius ad aliquid, quam
quid. Huic autem congruit aliquo modo, quod vi-
demus in creaturis, quod potentia generandi in
creatura, aliquam formam dicit: & ita aliquid
absolutum cum quadam aptitudine, & respec-
tu ad actum: & ita in ratione potentie gene-
ratiuae in creatura includitur quid, & ad ali-
quid; hoc est, quid absolutum, & respectus.

Ad argum.
RESPONDENDUM est ergo ad argu-
menta ad utramque partem. Et primo ad illa,
quae probant, quod non significat, nisi ad aliquid.
Ad primū. Dicendum ergo ad primū, quod ad hoc, quod
actus generandi fit ad aliquid, sufficit, quod po-
tentia generandi formalius, ut ita loquar, di-
cat ad aliquid: quia ipsa natura diuina per
modum habendi eam, non ab alio determina-
tur ad actum personalem, & proprium.

Ad secundum.
Ad secundum cum dicitur, quod proprius ac-
tus egreditur a supposito per propriam for-
mam, &c. Dico, quod & si natura diuina non sit
propria patri: tamen ipsa, ut considerata sub
tali modo habendi eam, qui est habere eam,
non ab alio patri est propria: quia, & si eadem
natura diuina in numero sit in tribus perso-
nis: tamen in nulla alia persona, a persona pa-
tris, est cum modo habendi eam, non ab alio:
quia ergo potentia generatiua, significat di-
uinam naturam, cum modo habendi eam, non
ab alio: ideo dici potest, quod potentia gene-
randi, est patri propria.

Ad tertium.
Ad tertium dicendum, quod non plus conclu-
dit, nisi quod potentia generandi, non dicit,
quid absolutum tantum; & hoc verum est, sed
dicit, quid, & ad aliquid: vnde abstractis om-
nibus proprietatibus, per intellectum rema-
neret, quo ad illud, quod dicit, quid: non quo
ad illud, quod dicit ad aliquid: & ideo verum
est, quod si abstraherentur per intellectum rela-
tiones, vel essentia a relationibus: quia non
remaneret in ratione intellectus sic abstra-
hentiis potentia generandi.

Ad quartum.
Ad quartum dico, quod potentia generandi be-
ne dicit fecunditatem ad actum generandi:
sed cum hoc etiam dicit diuinam naturam,
quamuis ipsa fecunditas formalius sit, ut ita
loquar, in significato potentie generatiuae.

Ad argum.
In oppositū.
Ad primū.
CONTRA respondendum est ad argumen-
ta alia, quae probabant, quod dicit tantum, quid.
Ad primum cum dicitur, quod in creaturis, na-

tura est vis infusa rebus, &c. Dico, quod potentia
generandi in creaturis, non nominat tantum-
modo naturam generantis, sed cum hoc natu-
ralem aptitudinem, & respectum ad talem actum.
Ad secundum cum dicitur, quod voluntas non
dicit, nisi quid, &c. Dico, quod ita potentia, quae
est communis tribus, non dicit nisi quid: ergo
potentia generandi non dicit, nisi quid.

Potest etiam solui aliter, quia sicut natu-
ra diuina, cum modo habendi eam, non ab alio,
est potentia, per quam generatur filius: ita
voluntas diuina, cum modo habendi eam non
ab alio per spirationem, est potentia, per quam
spiratur Spiritus sanctus.

Ad tertium, quod arguebatur per auctoritatem
Magistri: dici potest ipsum sensisse, quod poten-
tia generandi, dicit, quid: sed non tantum, quia
cum hoc dicit, ad aliquid. Vnde dicit in lite-
ra: si autem dicas, patrem posse habere aliam
propriam, siue notionem, qua genitor est:
& filium aliam, qua genitus est; verus est intel-
lectus. Sed notio, qua pater genitor est: est de
ratione potentie generandi: ergo vult, quod
aliquid relatiuum, est de ratione potentie
generandi.

Ad quartum cum dicitur, quod intimior est Deo
actus generandi, quam creandi, &c. Dico, quod
si accipiatur actus creandi, pro actione Dei in-
teriori. Sic aequae est intima Deo actio crean-
di, sicut actio generandi, quia sic actus crean-
di, est Deus ipse: tamen illa actio, ratione crea-
tionis non habet, nisi in quantum connotat e-
manationem creature a Deo: nec propter hoc
oportet, quod si potentia, non dicatur in creante
aliquam relationem reale, quod propter hoc, de
ratione potentie generandi, non sit aliqua re-
latio realis: quia Dei ad creaturam, nulla rea-
lis relatio potest esse: Sed personae, ad perso-
nam, est realis relatio, cum per relationes di-
uinae personae inter se distinctae sint.

Q V A E S T I O I I.

SECUNDO quaeritur, vtrum poten-
tia generandi sit in filio ad posse ge-
nerare. Et videtur, quod sic: quia secun-
dum Phil. 4. meth. tunc vnumquodque
perfectum est, cum potest generare, sibi simi-
le: Sed filius est perfectissimus: ergo potest
generare sibi similem.

Item filius est expressissima imago patris:
ergo in omnibus debet assimilari patri, quae
non repugnant distinctioni sui ipsius a patre:
Sed ipsum generare, alium filium non repu-
gnat distinctioni, qua distinctus est a patre
suo: ergo videtur, quod possit alium filium generare.

Item ego video, quod cum sol multiplicat sui
similitudinem, ipsa similitudo solis gignit a-
liam: ergo similiter, cum filius sit similitudo
patris a patre genita: videtur, quod gignat a-
lium filium, tanquam sui similitudinem.

Item

Quarto.
Item pater spirat, & generat: ergo videtur,
quod sicut dedit filio potentiam spirandi, quod
etiam sibi dederit potentiam generandi.

In oppositū.
CONTRA, In diuinis omnis potentia sem-
per est in actu suo, quia Deus est actus purus.
Sed filius non generat, quia non sunt in diui-
nis, nisi tres personae: ergo filius generare
non potest.

Item si filius posset generare, pari ratione
& genitus de eo posset generare: & sic deinceps,
sine fine: ergo in diuinis posset esse in-
finitae personae, quod falsum est.

RESPONDEO, quod in filio non est poten-
tia generandi ad posse generare. Et huius pro-
batio haberi potest expresse, per illud, quod
dictum est in illa quaestione, vtrum in Deo sint
tres personae tantum. Ibi enim probatum est,
quod in diuinis non potest esse, nisi vnus actus
generandi: ex quo sequitur, quod si filius posset
generare, non nisi eodem actu, quo genitus est,
& ita posset generare seipsum, quod absurdum
est: filius ergo generare non potest.

In praecedenti quaestione dictum est, quod
potentia generandi, est natura diuina, cum mo-
do habendi eam, non ab alio; quamuis autem
in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, sit eadem na-
tura diuina in numero: tamen solus pater habet eam
non ab alio, ex quo sequitur, quod potentia gene-
ratiua, non est in filio, neque in Spiritu sancto.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur,
quod tunc vnumquodque perfectum est, cum
potest generare sibi simile, &c. Dico, quod illa
propositio, aut non debet intelligi cum praeci-
sione, cum videamus multas creaturas per-
fectas, quae sibi similes generare non possunt,
aut debet intelligi in solis generabilibus, &
corruptibilibus.

Ad secundum cum dicitur, quod filium posse
generare alium filium, non repugnet distin-
ctioni, qua distinctus est a patre suo, &c. Di-
co, quod falsum est, quia cum potentia generandi
sit natura diuina, ut non habita ab alio: Si fi-
lius haberet potentiam generandi: sequitur,
quod haberet naturam diuinam, non ab alio:
& ita quod non esset distinctus a patre, & quod
non esset filius.

Ad tertium cum dicitur, quod similitudo geni-
ta a sole, gignit aliam sibi similem, &c. Dico,
quod quamuis hoc verum sit: non tamen ex hoc
sequitur, quod filius Dei, alium filium gigne-
re possit, quia generatio in diuinis, non est per
naturam perfectionis tantum: Sed per natu-
ram perfectionis cum modo habendi eam non
ab alio: & ideo quamuis filius sit aequae perfe-
ctus, sicut pater: quia tamen istam perfectio-
nem habet a patre: ideo quamuis pater genuerit
filium perfecte similem sibi: ille tamen fi-
lius, alium filium generare non potest, & ip-
sum hoc non posse, non impotentiae, sed po-
tentiae est.

Ad quartum cum dicitur, quod sicut pater de-

dit filio potentiam spirandi, ita dedit sibi po-
tentiam generandi. Dico, quod non sequitur, quia
potentia spirandi est voluntas diuina, ut non
habita per spirationem, & quia filius habet
eam non per spirationem: ideo in filio, est po-
tentia spiratiua, sicut in patre: potentia autem
generandi, est natura diuina, ut non habita ab
alio: & quia filius habet eam a patre: ideo sibi
repugnat habere potentiam generatiuam.

Q V A E S T I O I I I.

TERTIO quaeritur, vtrum in filio sit
potentia qua potuit generari. Et vi-
detur, quod sic: quia nullus potest face-
re, quod non est possibile fieri: ergo a
simili videtur, quod pater non potuisset generare
filium, nisi filius potuisset generari: Sed in il-
lo qui potest generare, est potentia, qua gene-
rare potest: ergo in illo, qui potest generari,
est potentia, qua generari potest: in filio ergo
est aliqua potentia, qua potuit generari.

CONTRA, Sicut potentia, qua aliquis po-
test generare, est potentia actiua: ita videtur,
quod potentia qua aliquis potest generari, sit po-
tentia passiua. Sed in filio non est aliqua po-
tentia passiua, cum sit tantae actualitatis, sicut
est pater: ergo in filio non est aliqua potentia:
qua potuit generari.

Item secundum rationem intelligendi, prius
est potentia, qua aliquis potest generari, quam
ipse generetur: & prius secundum rationem in-
telligendi, est ipsum generari, quam ipsum esse:
ergo potentia, qua filius potuit generari,
non est in filio, cum prius sit secundum ratio-
nem intelligendi, quam filius habuit esse.

RESPONDEO, quod in filio est aliqua po-
tentia, qua potuit generari, & hoc sine praui-
dicio declaro sic: quamuis in re, quae fit de ni-
hilo, non sit aliqua potentia, qua potuit fieri
eo, quod talem rem possibile fuit fieri solum:
per potentiam creantis: tamen in re quae fit de
aliquo, est aliqua potentia, qua fieri potuit a
potentia facientis. Vnde cum ex aere ge-
neratur ignis; dicimus, quod in illo de quo
potuit ignis fieri, est aliqua potentia, qua ignis
potuit generari.

Dicimus, quod in igne iam genito, est ali-
quo modo, aliqua potentia, qua potuit gene-
rari. Sicut autem supra ostensum est, filius non
est genitus de nihilo, sed de aliquo; non de
materia, quia materia in diuinis non est, sed
de substantia patris: ergo videtur, quod ipsa
diuina substantia, sub ratione, qua communi-
cabilis per generationem, est potentia, qua fi-
lius potuit generari: cum ergo diuina substan-
tia sit in filio: videtur, quod in filio sit substan-
tia, qua potuit generari. Et ita pater, quod po-
tentia qua filius potuit generari, non differt a
potentia, qua pater potuit generare in aliquo
absoluto: nec etiam tantum distinguitur a po-
tentia

Artic. I.

In oppositū.

Secundo.

Responsio.

In filio esse
aliquam po-
tentiam, qua
potuit gene-
rari.

tentia generantis, quantum distinguitur genitus a genitore: quia potentia generantis, dicit naturam diuinam cum primitate, quæ notatur, vel includitur in modo habendi eam, non ab alio: potentia autem qua filius potuit generari, non nominat ipsam diuinam essentiam cum filiatione: quia prius fuit secundum rationem intelligendi, quam ipsa filiatio. Sed ut dictum est, nominat diuinam essentiam sub ratione, qua communicabilis per generationem: per hoc potest patere responsio ad argumenta.

PRIMUM argumentum, non plus concludit, nisi quod in filio est potentia, qua potuit generari: Vnde gratia conclusionis posset concedi, quamuis in modo procedendi posset esse defectus.

Ad primū. AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod in filio non est aliqua potentia passiva, &c. Dico, quod verum est proprie accipiendum potentiam passiuam: sic enim dicit, quendam recessum ab actualitate summa: vnde diuina essentia, quantum de ipsa filius potuit generari aliquam realem passibilitatem, non importat: quia ex summa eius actualitate est, quod de ipsa tota potuit filius generari. vnde sic non habet rationem potentie passivæ, nisi quantum ad modum significandi.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod prius secundum rationem intelligendi, est potentia, qua aliquis potuit generari, quæ ipse generetur, &c. Dico, quod verum est: tamen ex hoc non sequitur quin potentia qua filius potuit generari sit in filio: Sed bene sequitur, quod illa potentia non potuit generari, ut præexistente in se secundum rationem intelligendi, sed ut secundum rationem intelligendi præexistente in alio, scilicet in patre, quia filium habere illam potentiam præsupponit secundum rationem intelligendi ipsum esse: & ipsum esse præsupponit ipsum generari, cum non habeat esse, nisi per generationem, & ipsum generari præsupponit ipsum potuisse generari: & cum loquor hic de præexistente, & præsupponere, non intelligo aliquam prioritatem, nisi secundum rationem intelligendi.

Q V A E S T I O IIII.

Artic. I. **V**ARTO queritur, vtrum posse generare, & posse creare, sit vnū posse. Et videtur, quod non: quia diuersi actus sunt generare, & creare: ergo & diuersum posse, est posse generare, & posse creare.

Secundo. Item posse creare est in omnibus personis: non autem posse generare: ergo non est idē posse.

Tertio. Item idem non est maius seipso, sed maius est posse generare diuinam personam, quam posse producere creaturam: ergo non est idem posse, posse generare, & posse creare.

In oppositū. CONTRA, In Deo nulla videtur esse per-

sonarum diuersitas, quia summæ simplicitati hoc videtur derogare: ergo oportet, quod posse generare, & posse creare, sit vnū posse.

RESPONDEO, quod posse creare, dicit diuinam substantiam cum quodam respectu rationis ad creaturam, ut voluntarie creabilis est, non ut creata: & ita posse creare, connotat ipsum creabile: posse autem generare dicit diuinam substantiam, cum modo habendi eam, non ab alio: & sic importat respectum ad ipsam personam sub ratione, qua generabilis est. Vnde de quamuis persona filij Dei semper sit genita: tamen posse generare in patre, non importat respectum ad filium sub ratione, qua genitus, sed sub ratione qua generabilis, sed genitor importat respectum ad filium sub ratione, qua genitus est: & ita sicut posse creare, connotat creabile: ita secundum aliqualem similitudinem, posse generare, connotat generabile: quantum ergo ad illud absolutum, quod significat posse creare, & posse generare, realiter idem sunt, & sola ratione differunt: quantum ad respectus quos important, magis differunt: quia, ut dictum est, posse creare, importat respectum rationis ad creabile, non respectum reale: quia Dei ad creaturam, nulla potest esse realis relatio. Sed posse generare, importat aliquem modum se habendi ad generabile: realis autem modus se habendi, & respectus rationis differunt plusquam ratione: quantum autem ad connotata, posse generare, & posse creare, maxime differunt: cum ex vna parte connotetur creatura, ut creabilis; ex alia parte connotetur persona ut generabilis: & ideo quamuis ista prædicatio recipiatur, potentia generandi est illud, quod absolute dicit in Deo potentia creandi: quia in diuinis absolutum prædicatur de relatione: tamen sine præiudicio, non mihi videtur, quod ista debeat recipi tanquam vera, virtutē sermonis: posse generare, est posse creare, propter differentiam respectuum, quos important, & propter connotata.

PER hoc patet, quomodo possit responderi ad argumenta: cum enim primo dicitur, quod diuersi actus sunt generare, & creare, &c. Dico, quod si creare accipiatur pro ipsa emanatione creaturæ, ut a Deo est, & non pro ipsa actione interiori, quæ est Deus; sic planū est, quod realiter differunt creatio, & generatio. Sed ex hoc concludi non potest, nisi quod posse generare, & creare, ratione differunt, & secundum quosdam respectus, quia posse creare, ut dictum est, dicit quendam respectum rationis ad creabile: & posse generare dicit quendam realem habitudinem ad generabile.

Ad secundum dicitur, quod posse creare, est in omnibus personis, non autem posse generare, &c. Dico, quod verum est. Sed ex hoc concludi non potest, quod secundum aliquid absolutum differunt. Videmus enim, quod paternitas est in solo patre, & diuina substantia est in tribus personis eadem

Responsio. Posse creare, & posse generare sunt idē realiter, differunt tamen ratione.

Ad primū.

Ad secundum.

numero: & tamen paternitas comparata ad substantiam, idem est realiter cum ipsa substantia, propter summam simplicitatem, quæ in Deo est.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod maius est posse generare, quam creare, &c. Dico, quod ratione ipsius potentie, non est maius: Sed æquale, sicut persona non est maior, quam essentia, nec e-conuerso: tamen ratione connotati, verum est: maius enim est persona, quam creatura.

ARGUMENTVM ad oppositum non concludit, nisi quod posse creare, & posse generare, differant secundum connotata, & etiam secundum respectus: quia posse generare dicit realem habitudinem ad generabile: posse autem creare, dicit respectum rationis ad creabile. Sed bene concludit, quod id quod est, posse creare, & ipsum posse generare in aliqua re absoluta, non differunt, nec tanquam importantia duos respectus, reales ex opposito distinctos, quauis aliqualiter differant per importare respectum reale, & non importare.

CIRCA litteram. (Posse, vel velle generare filium, non est posse, vel velle aliquid subiectum voluntati, vel potentie.) Quia generare non dicit quid, sed ad quid. (Neque generatio filij aliquid eorum est, quæ subiecta sunt diuinæ potentie, & voluntati: neque est aliquid inter omnia, vel de omnibus.) quia cum Deus nihil habeat cōe vniucum, cum creatura, non cadit sub distributione, qua dicimus, quod filius est omnipotens, vel spiritus sanctus. Vnde non sequitur, filius est omnipotens, & spiritus sanctus omnipotens: ergo possunt generare. (Esse patrem non est esse aliquid.) quod sic est intelligendum, quod esse patrem, non est esse aliquid, secundum quod aliquid accipitur pro aliquo absoluto. quod est esse patrem, non est esse aliquid, sed ad aliquid. (Filius autem non genuit creator: neque enim non potuit.)

Contra duæ negationes æquivalent vni affirmationi: ergo si neque non potuit, ipse potuit.

Respondeo, quod cum dicitur, non potuit, ita quod sit oratio negatiua: sic sequitur, nec, non potuit: ergo potuit, sed secundum quod non potuit accipitur, quasi pro quadam dictione priuatiua; sic non sequitur, & ita accipitur hoc. Vnde cum hic dicitur, nec non potuit, sensus est, quod nec ex impotentia fuit. (Pater est potens natura gignere filium.) Et nota, quod magis proprie dicitur, & melius, quod pater potens est natura gignere filium, quam pater potens est essentia gignere filium, quia quamuis natura, & essentia, idem sint secundum rem: tamen differunt secundum rationem: quia essentia, dicit absolute, quod dicit: natura vero, in quantum est principium actionis naturalis: tamen cum dicit Magister, quia pater est potens natura gignere filium, debet intelligi natura, cum modo habendi eam, non ab alio. (Filius habet eandem potentiam, quam pater: & qua pater potuit gignere, filius potuit gigni.) quod intelligendum est, quantum ad absolutum, quod est de ratione potentie: non tamen, quantum ad re-

latiuum: & hoc clarius potest exponi per illud, quod in questionibus dictum est.

De veritate, & proprietate, & incommutabilitate, & simplicitate essentie Dei.

DISTINCTIO VIII.

NUNC de veritate, siue proprietate, & incommutabilitate, atque simplicitate diuinæ nature, vel substantie, siue essentie agendum est. Est itaque Deus, ut ait Augustinus in 5. li. de tri. sine dubitatione substantia, vel

August.

si melius hoc appellatur, essentia: quæ Græci, vsiam, vocant. Sicut enim ab eo, quod est sapere, dicta est sapientia; & ab eo, quod est scire, dicta est scientia; ita ab eo, quod est esse, dicta est essentia. Et quis magis est, quæ ille, qui dixit famulo suo: Ego sum, qui sum: et dices filijs Israel: Qui est, misit me ad vos: Ipse vere, ac proprie dicitur essentia: cuius essentia, non nouit præteritū, vel futurum. Vnde Hieronimus ad Marcellam scribens, ait: Deus solus, qui exordium non habet veræ essentie, nomen tenuit: quia in eius comparatione, qui vere est, quia incommutabilis est; quasi non sunt, quæ mutabilia sunt. De quo n. dicitur, fuit; non est; & de quo dicitur, erit; nondum est. Deus autem tantum est, qui non nouit fuisse, vel futurum esse. Solus ergo Deus, vere est; cuius essentie comparatum nostrum esse, non est.

Hieron.

Qualiter intelligenda sint verba Hieronymi, querendum est.

HIC diligenter aduertendum est, quomodo intelligi debeant illa verba Hieronimi: Deus tantum est, & non nouit fuisse, vel futurum esse: tanquam non possit dici de Deo fuit, vel erit, sed tantum est: cum de eo scriptum frequenter reperimus, fuit ab æterno, fuit semper, & erit in sæcula, & huiusmodi. Vnde videtur, quia non est tantum dicendum de Deo fuit, vel est, vel erit. Si enim diceretur tantum fuit: putaretur, quod desierit esse. Si diceretur tantum est: putaretur, quod non semper fuerit, sed esse cæperit. Si tantum diceretur erit: putaretur non esse modo. Dicatur ergo, quia semper fuit, est, & erit: ut intelligatur, quia nec cepit, nec desijt, nec desinet, nec desinet esse. De hoc Augustinus super Ioan. ita ait: Cum de sempiterna re, proprie dicatur, est: secundum nos, bene dicitur, fuit, & erit: fuit, quia nunquam desijt: erit, quia nunquam deerit: est, quia semper est: non præterijt, quasi quod non maneat: non orientur, quasi quod non erit. Cum ergo nostra locutio per tempora varietur, de eo vere dicuntur verba cuiuslibet temporis, qui nullo tempore defuit, vel deest, vel deerit: & ideo non est mirum, si de spiritu veritatis, veritas loquens, dixit per futurum. Quæcumque audiet, loquetur: Audiet, scilicet ab eo a quo procedit. Audire illius, est scire: id est, etiam esse: a quo ergo illi, est essentia; ab illo, audiet, id est, scientia: quæ non est aliud, quæ essentia. Audiet ergo, dixit de eo, quod audiuit, & audit. i. quod semper sciuit, & scit, & sciet.

August.

Ecce

Aperit hic quomodo sine intelligenda.
 eebit dicit Aug. verba cuiuslibet temporis dici de Deo, sed tamen proprie, est. Illud ergo, quod Hieron. dicit, ita intelligendum est. Non nouit fuisse, vel futurum esse, sed tantum esse. i. cum dicitur de Deo, quod fuit vel erit; non est intelligendum, quod preterierit, vel futurus sit, sed quod existat simpliciter sine aliquo temporali motu. Licet enim verba substantia diuersorum temporum de Deo dicatur: ut fuit, erit, est, et at; non tamen temporales motus esse distinguunt, si preteritum, vel futurum, vel preteritum imperfectum, vel preteritum perfectum, vel preteritum plusquam perfectum: sed essentiam, siue existentiam sua diuinitatis simpliciter insinuant. Deus ergo solus proprie dicitur essentia, vel esse. Vnde Hil. in 7. lib. de trin. ait: Esse non est accidens Deo, sed subsistens veritas, & manens causa, & naturalis generis proprietates.

Hilar.

Hic de incommutabilitate.

DEI etiam solius essentia incommutabilis dicitur proprie: quia nec mutatur, nec mutari potest. Vnde Aug. in 5. lib. de tri. Alia inquit, essentia, vel substantia capiunt accidentia, quibus in eis fiat, vel magna, vel quantacunque mutatio. Deo autem aliquid huiusmodi accidere non potest: & ideo sola substantia, vel essentia, quae est Deus, incommutabilis est; cui profecto maxime, ac verissime competere esse. Quod enim mutatur, non seruat ipsum verum esse: & quod mutari potest, etiam si non mutetur, potest, quod fuerat, non esse. Ideoque illud solum, quod non tantum non mutatur: verum etiam mutari omnino non potest, verissime dicitur esse. i. substantia Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Ideoque Apost. loquens de Deo, ait: Qui solus habet immortalitatem. Vt enim ait Aug. in lib. de trin. Cum anima quodammodo immortalis esse dicatur, & sit; non diceret Apost. Solus Deus habet immortalitatem: nisi quia vera immortalitas incommutabilitas est, quam nulla potest habere creatura: quoniam solius creatoris est. Vnde Iacob. ait: Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Et Dauid. Mutabis ea, & mutabuntur: tu autem idem ipse es. Ideo Aug. super Gen. dicit: quod Deus, nec per loca, nec per tempora mouetur: creatura vero per loca, & tempora. Et per tempora moueri, est per affectiones commutari. Deus autem, nec loco, nec affectione mutari potest; qui per Prop. ait: Ego Deus, & non mutor: qui est immutabilis solus. Vnde recte solus dicitur habere immortalitatem. In omni enim mutabili natura, ut ait Aug. contra Maximinum, nonnulla mors est ipsa mutatio: quia facit aliquid in ea non esse, quod erat. Vnde & ipsa anima humana, quae ideo dicitur mortalis, quia secundum modum suum, nunquam desinit viuere: habet tamen quandam mortem suam, quia si iuste viuebat, & peccat; moritur iustitiae: si peccatrix erat, & iustificatur, moritur peccato. Vt alias eius mutationes taceam, de quibus modo longum est disputare. Et creaturam naturam celestium mori potuit, quia peccare potuit. Nam, et Angeli peccauerunt, & demones facti sunt: quorum est diabolus princeps; & qui non peccauerunt, peccare potuerunt. & cuiusque rationali creatura praestatur, ut peccare non possit; non est hoc naturae propriae, sed Dei gratia. Et ideo solus Deus, ut ait Apost.

Aug. Quae sit vera immortalitas, quae in solo creatore est. Iacob.

habet immortalitatem: qui non cuiusquam gratia, sed natura sua, nec potuit, nec potest aliqua commutatione mutari: nec potuit, nec poterit aliqua mutatione peccare. Proinde, ut ait August. in 1. lib. de trinit. Substantiam Dei sine ulla commutatione, mutabilia facientem, & sine vilo suo temporali motu, temporalia createm, intueri, & nosse, licet sit difficile, oportet. Vere ergo, ac proprie immutabilis, est sola diuinitatis essentia, quae sine sui mutatione cunctas condidit naturas.

Hic de simplicitate.

EADEMQUE sola proprie, ac vere simplex est: ubi nec partium, nec accidentium, nec quarumlibet formarum, vlla est diuersitas, siue variatio, vel multitudo. Vt autem scias quomodo simplex sit illa substantia; te docet Aug. in 6. lib. de trin. Animaduerte primo, quare omnis creatura sit multiplex, & nullo modo vere simplex; & primum de corporali; postea de spiritali creatura. Corporalis utique creatura, ex partibus constat: ita ut sit ibi alia pars minor, alia maior; & maius sit totum, quam qualibet pars: & in vno quoque corpore, aliud est magnitudo, aliud color, aliud est figura. Potest enim, & minuta magnitudine manere idem color, & eadem figura: & colore mutato manere eadem figura, & eadem magnitudo. Ac per hoc multiplex esse conuincitur natura corporalis, simplex autem nullo modo.

Quae creatura simul triplex, & non simplex.

Hic de corporali ostendit quare sit multiplex.

Hic de spiritali creatura ostendit, quomodo sit multiplex, & non simplex.

CREATURA quoque spiritalis, ut est anima, in comparatione quidem corporis, est simplex; sine comparatione vero corporis, est multiplex; & non simplex. Quae ideo simplex dicitur respectu corporis; quia mole non diffunditur per spacium loci: sed in vnoquoque corpore, & in toto, tota est; & in qualibet eius parte, tota est. Et ideo cum sit aliquid in quauis exigua particula corporis, quod sentiat anima, quauis non fiat in toto corpore: illa autem tota sentit, quia tota non latet. Sed tamen, nec in ipsa anima vere simplicitas est. Cum enim aliud sit artificiosum esse, aliud inertem, aliud acutum, aliud memorem, aliud cupiditas, aliud timor, aliud letitia, aliud tristitia: possuntque haec, & alia huiusmodi innumerabilia in anima inueniri natura; & alia, sine alijs; & alia magis, alia minus; manifestum est, non simplicem, sed multiplicem esse naturam. Nihil enim simplex, mutabile est; omnis autem creatura, mutabilis est: nulla ergo creatura, vere simplex est. Deus vero, & si multiplex dicatur: vere tamen, & summe simplex est. Dicitur enim magnus, bonus, sapiens, beatus, verus: & quicquid aliud, non indigne dici videtur, sed eadem magnitudo eius est, quae sapientia. Non enim mole magnus est, sed virtute: & eadem bonitas, quae sapientia, & magnitudo, & veritas: & non est ibi aliud ipsum beatum esse, & aliud magnum, aliud sapientem; aut verum, aut bonum esse, aut omnino esse.

Aug. Hic de corpore ostendit quare sit multiplex.

Quomodo Deus simplex.

Qualiter Deus cum sit simplex, multiplex tamen dicatur.

Hic diligenter notandum est, cum dicat Aug. solum Deum vere simplicem esse: cur dicat eundem multi-

multipliciter dici? Sed hoc non propter diuersitatem accidentium, vel partium dicit, sed propter diuersitatem ac multitudinem nominum, quae de Deo dicuntur. quae licet multiplicia sint, vnum tamen significant. s. diuinam naturam. haec. n. non ita accipiuntur cum de illa incommutabili aeterna; substantia incomparabiliter simpliciore, quae est humanus animus dicuntur. quem admodum cum de creaturis dicuntur. Vnde Aug. in 6. lib. de trinit. Deo inquit est hoc esse, quod est fortem esse, vel sapientem esse, vel iustum esse, & si quid de illa simplici multiplicitate vel multiplici simplicitate dixeris: quo substantia eius significetur. Humano autem animo non est hoc esse, quod est fortem esse, aut prudentem, aut iustum. Potest. n. esse animus, & nullam istarum habere virtute.

Tanta est Dei simplicitas, quod nulli praedicamentorum subijcitur.

QUOD autem in natura diuina nulla sit accidentium diuersitas, nullaque penitus mutabilitas, sed perfecta simplicitas, ostendit August. in 5. lib. de trin. dicens. Intelligamus Deum quantum possumus, sine qualitate bonum. sine quantitate magnum, sine indigentia creatorem, sine situ presidentem, sine habitu omnia continentem, sine loco ubique totum, sine tempore sempiternum, sine vlla sui mutatione mutabilia facientem, nihilque patientem. Quisquis Deum ita cogitat, & si nondum potest omnino inuenire quid sit: pie tamen caueat quantum potest aliquid de illo sentire, quod non sit. Ecce si subtiliter intendas, ex his atque predictis aperitur illa praedicamenta artis dialecticae Dei naturae minime conuenire, quae nullis est subiecta accidentibus.

Aug. Hic de corpore ostendit quare sit multiplex.

Quod Deus non proprie, sed abusive dicitur substantia.

VNDE nec proprie dicitur substantia, ut August. ostendit in lib. 7. de trin. Sicut ab eo, quod est esse appellatur essentia, ita ab eo, quod est subsistere substantiam dicimus, si tamen dignum est ut Deus dicatur subsistere. Hoc enim de his rebus recte intelligitur, in quibus subiectis sunt ea quae in aliquo subiecto esse dicuntur, sicut in corpore color, aut forma. Corpus enim subsistit, & ideo substantia est. Res vero mutabiles neque simplices, proprie dicuntur substantia. Deus autem si subsistit, ut substantia proprie dici possit, inest in eo aliquid tanquam in subiecto, & non est simplex. Neque enim est dicere, ut subsistat Deus, & subsit bonitati suae, atque illa bonitas non substantia sit, vel potius essentia. Neque ipse Deus sit bonitas sua, sed in illo sit tanquam in subiecto. Vnde manifestum est Deum abusive substantiam vocari, ut nomine vsitatore intelligatur essentia. quod vere, ac proprie dicitur, ita ut fortasse solum Deum dici oporteat essentiam. Est enim vere solus, quia incommutabilis est.

Aug. Hic de corpore ostendit quare sit multiplex.

Aug. Hic de corpore ostendit quare sit multiplex.

Hylar. Hic de corpore ostendit quare sit multiplex.

Quod non est aliquid in Deo, quod non sit Deus.

Huius autem essentiae simplicitas, ac sinceritas tanta est, quod non est in ea aliquid, quod non sit ipsa, sed idem est habens, & quod habetur. Vnde Hylarius in 7. lib. de trinit. ait. Non ex compositis Deus qui vita est, subsistit, neque qui virtus est ex

infirmis continetur, neque qui lux est ex obscuris coopratur, nec qui spiritus est ex disparibus formulis est, totum quod in eo est vnum est. Idem in 8. lib. de trin. Non humano modo ex compositis Deus est, ut in eo aliud sit, quod ab eo habetur, & aliud sit ipse, qui habeat, sed totum vita est natura, scilicet perfecta, & infinita, & non ex disparibus constituta, sed viuens per totum ipsa. De hoc eodem Boetius in 1. lib. de trinit. ait. Quocirca hoc vere vnum est in quo nullus numerus. nullum in eo aliud praeter id, quod in eo est. neque enim subiectum fieri potest. August. quoque in lib. de fide ad Petrum dicit. In Dei substantia non est aliquid quod non sit substantia, quasi aliud sit ibi substantia, aliud quod accidit substantiae. Sed quicquid ibi intelligi potest substantia est. Verum haec dici possunt facile, & credi. vide ri autem nisi puro corde omnino non possunt. Item Aug. in 1. lib. de tri. Sic habetur in natura vniuersi iusque trium: quod qui habet hoc sit, quod habet, sicut immutabilis simplexque substantia. Vnde Isidorus ait. Deus simplex dicitur siue non amittendo, quod habet, seu non aliud habet, quod non est ipse. & aliud, quod in ipso est, & cum tantae simplicitatis, atque sinceritatis sit natura diuina, est tamen in ea trinitas personarum. Vnde Aug. in lib. 11. de ciuita. ait. Non propter hoc naturam summi boni simplicem dicimus, quia est pater in ea solus, aut filius in ea solus, aut spiritus sanctus in ea solus. i. quia est sola ista nominum trinitas siue substantiam personarum, sicut Sabelliani putauerunt. Sed ideo simplex dicitur, quia est hoc, quod habet: excepto, quod relatiue quaeque persona ad alteram dicitur, nec est ipsa. Nam utique pater habet filium, ad quem relatiue dicitur, nec tamen ipse est filius, & filius habet patrem, nec tamen ipse est pater. In quo vero ad semetipsum dicitur non ad alterum. hoc est, quod habet, sicut ad seipsum dicitur. viuus habendo vitam. & eadem vita est ipse. Propter hoc utique natura haec dicitur simplex, quod non sit aliud habens. & aliud quod habet, sicut in ceteris rebus est. Num enim habens liquorem, liquor est, nec corpus color, nec anima est sapientia. Ecce quanta est identitas, quanta est vnitatis, immutabilitas, simplicitas, puritas diuinae substantiae, iuxta infirmitatis nostrae valitudinem assignauimus.

Boet.

August.

Isidor.

Ambr.

DISTINCTIO VIII.

VNC de veritate &c. Supra determinauit magister proprietates personarum generantis. In hac parte determinat proprietates naturae, in qua conueniunt generans, & genitus. Et diuiditur in partes tres. Primo agit de diuinae naturae veritate. Secundo de immutabilitate. ibi. (Dei etiam folius essentiam.) Tertio de diuina simplicitate. ibi. (Eademque sola.) Prima diuiditur in partes duas, quia primo ipse ostendit in diuina natura esse veritatis proprietatem. Secundo remouet quandam Rich. super 1. Sent. F dubita-

dubitationem incidentem. ibi. (Hic diligenter attendendum est.) Tunc sequitur illa pars quæ ibi incipit. (Dei etiam solius essentiam.) In qua agit de diuina immutabilitate, & diuiditur in partes duas, quia primo ostendit in Deo esse immutabilitatem, & immortalitatem. Secundo ostendit in omni creatura esse mutabilitatem, & aliqualem mortalitatem. ibi. (In omni enim mutabili natura.) Tunc sequitur illa pars quæ incipit. ibi. (Eadēque sola.) In qua agit de diuina simplicitate, & diuiditur in partes tres: quia primo ostendit, quod diuina natura est simplex proprie. Secundo, quod est simplex vere: ibi. (Hic diligenter notandum est. Tertio, quod est simplex summe: ibi. (Huius autem essentia simplicitas.)

CIRCA hanc distinct. quaruntur quatuor. Primo de Dei veritate. Secundo de Dei immutabilitate. Tertio de Dei simplicitate. Quarto de simplicitate per comparisonem ad animam, & ad genus. Circa primum quaruntur duo. Primo vtrum in Deo sit veritas. Secundo vtrum veritas sit solius Dei proprietas.

Q V A E S T I O I.

ARTIC. I. **P**RIMO ergo ostendo, quod in Deo non sit veritas, quia veritas consistit in quadam conformitate ipsius rei ad suum exemplar, sed in Deo non est aliqua conformitas ad exemplar: quia exemplar non habet: ergo in Deo non est veritas.

Secundo. **T. cō. 8.** Item secundum, quod dicit Philosophus. 6. metaphys. bonum, & malum sunt in rebus, verum, & falsum in anima: ergo videtur vel Philosophus, quod veritas non est in re, sed tantummodo in apprehensione: ergo quamuis Deus intelligat veritatem, videtur tamen, quod veritas non sit realiter in sua essentia.

Tertio. **Circa prin.** Item secundum Philosophum li. 1. peryher. circa compositionem, & diuisionem est falsitas, & veritas, sed in Deo nec est compositio, neque diuisio, nec realis, nec quantum ad intellectum, quia non componit nec diuidit: ergo in Deo non est veritas.

Quarto. Item Aug. de vera relig. parum ultra medium, veritas est similitudo principij, sed diuina essentia nullum habet principium: ergo in diuina essentia non est veritas.

In oppositū. **C**ONTRA, Ioan. 14. dicit saluator. ego sum via, veritas, &c. Item Auic. 8. metaphys. capit. 3. quicquid est necesse esse est veritas. veritas enim cuiuscunque rei est proprie sui esse, quod stabilitum est ei: ergo nihil est dignius esse veritatem, quam necesse esse sed necesse esse vocat Deum.

Responso. **R**ESPONDEO, quod in Deo est veritas.

tas: ratio huius est, veritas est in intellectu ex hoc, quod intelligit ipsum intelligibile: secundum, quod est, ita vt apprehensio intellectus, vel intellectus apprehendendo, conformetur intelligibili, & inde est, quod aliqui dicunt, quod veritas est adequatio rei, & intellectus. diuinus autem intellectus intelligit essentiam suam sicut est: & intelligendo eam intelligit omnia, alia quantum intelligibilia sunt, quia etiam Deus per essentiam suam quantum est ex parte sua ostendit id quod est, & etiam per eam conformis est suo intellectui, quam per se respicit, & qui ex sui natura immutabiliter verus est: & sub hac duplici ratione est veritas in essentia rei, vt declarabit in questione sequenti. ideo concedendum, quod non tantum est veritas in intellectu diuino, sed etiam in diuina essentia, quæ veritates, quamuis sint idē secundum rem, aliquantulum tamen differunt secundum rationem, quia veritas essentia primo modo dicta prior est secundum rationem intelligendi, quam veritas intellectus: sed veritas essentia secundo modo dicta præsupponit secundum rationem intelligendi veritatem intellectus, & sic patet, quod non est circulario in assignationem veritatis.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod veritas consistit in quadam conformitate ipsius rei ad suum exemplar &c. Dico, quod hoc non habet veritatem: nisi de veritate creata.

Ad secundum cum dicitur, quod veritas non est in re: sed in apprehensione & cetera. Dico, quod ille non fuit intellectus Philosophi, non enim intendebat negare veritatem esse in rebus cum dicat. secundo metaphys. quod sicut se habet vnumquodque: vt fit ita ad veritatem. vnde verbum suum sumptum de sexto metaphysic. intelligendum est de veritate, quæ est in ente diminuto, quod est ens constitutum ab intellectu, sed quod dicit Commentator ibidem. cum enim tale ens sit in anima, nec possit esse in re extra, veritas eius non potest esse in re extra, sed in anima tantum.

Ad tertium cum dicitur per Philosophum, lib. peryherme. quod circa compositionem, & diuisionem est veritas, & falsitas &c. Dico, quod Philosophus ibi loquebatur de veritate complexa, cuiusmodi veritas in Deo non est, quamuis diuinus intellectus talem veritatem intelligat actu intelligendi in complexo.

Ad quartum cum dicitur, quod veritas est similitudo principij &c. Dico, quod ibi loquitur de principio personaliter dicto, & per veritatem intelligit personam filij, cui veritas increata appropriatur, quia ratione modi procedendi cum procedatur per

In Deo est veritas.

Ad primū.

Ad secundum.

T. c. 4.

Ad tertium.

Ad quartum.

per modum naturæ similis est suo principio a quo est. hoc est patri.

Q V A E S T I O II.

Artic. I.

SECUNDO queritur vtrum in solo Deo sit veritas: & videtur, quod sic, Auic. 1. metaphysic. 8. quicquid est præter necesse esse, quod est vnum falsum, est in se: ergo cum necesse esse vocet Deum: videtur, quod in omni alio a Deo sit falsitas: & ita veritas est in solo Deo.

Secundo.

Item veritas, & vanitas opponuntur: sed in omni creatura est vanitas, quia secundum Apostolum ad Rom. c. 8. vanitati creatura subiecta est & Ecclesiastes. 3. cuncta subiacent vanitati: ergo in nulla creatura est veritas: ergo veritas in solo Deo est.

Tertio.

Item nihil est verum per essentiam nisi Deus. Dicit enim Aug. lib. 83. questionum. q. 1. quod aliud est anima: aliud est veritas in quo dat intelligere, quod nulla creatura est vera per essentiam suam, sed si res esset veritate creata, aliud a Deo per essentiam esset verum, scilicet ipsa veritas creata: ergo nulla res est vera veritate creata. & si sic in solo Deo est veritas.

Quarto.

Item Ansel. lib. de veritate versus finem dicit, quod vna est in omnibus veritas: sed hoc non posset esse verum, si creaturæ essent vere veritate creata: quia tunc quod essent creaturæ tot essent veritates: ergo non est aliqua creata veritas, restat ergo, quod in solo Deo sit veritas.

Quinto.

Item Dionys. de diu. no. ca. 5. nihil est ens cuius non sit essentia, & subiectum ipsum per se esse: ergo per se esse, quod est diuinum esse est essentia, & subiectum omnis entis: ergo a simili veritas ipsius Dei est veritas omnis veri. non est ergo veritas nisi in Deo.

Sexto.

Item si creatura esset vera veritate creata. esset etiam falsa falsitate creata, sed omne creatum a creatore est, ergo creaturam esse falsam a creatore esset, quod non videtur concedendum.

Septimo.

Item quicquid odiri potest, falsum est, quia videtur, quod verum odiri non possit, secundum enim Aug. 10. confess. prope medium: quicunque aliquid amat sic amat, vt velit illud esse veritatem. Sed qualibet creatura potest odiri ab aliquo: ergo in qualibet creatura est falsitas: cum ergo veritas non sit simul cum falsitate, eo quod contrariantur. videtur, quod non sit veritas nisi in Deo.

In oppositū. T. cō. 4.

CONTRA secundum Philosophum 2. metaphys. vnumquodque sicut se habet vt fit: ita ad veritatem. Vbi cūq; ergo est entitas: ibi est veritas, sed entitas non est in solo Deo, quia est ponere entitatem creatam: ergo veritas non est in solo Deo.

Item ita comune est verum sicut bonum: sed bonitas non est solius Dei proprietas, quæ de operibus Dei. Dicitur Gen. 1. quod erant

valde bona: ergo veritas non est solius Dei proprietas.

Item Aug. 1. lib. soliloquiorum versus finem dicit, quod si falsa est arbor, non est arbor, si arbor est, vt vera sit necesse est, sed non esset ita nisi entitas rei esset eius veritas: cum ergo in qualibet re sit entitas, in qualibet re est veritas: non est ergo solius Dei proprietas.

Responso.

RESPONDEO primo declarandum est: quod in intellectu creato est veritas rei cōmunis.

Secundo, quomodo in re creata est veritas.

Tertio, quod veritas intellectus creati non est summa neque pura.

Quarto, quod veritas creata quæ est in re: non est summa, neque pura.

Quinto, quod veritas, quæ est in diuino intellectu in diuina essentia est summa, & pura.

Sexto ex his concludes, quod veritas aliquo modo est solius Dei proprietas, & aliquo modo non.

PRIMVM articulum declaro sic: in omni re, quæ non est res rationis, est veritas rei: vt in sequenti articulo patebit, sed intellectus, & actus eius sunt res, & non sunt res rationis: quia res rationis est ens diuinitus constitutum per actionem intellectus creati secundum

1. Artic. In intellectu est creato esse veritatem. Com. 8.

Commentatorem super 6. metaphys. ergo in intellectu, & in actu eius est veritas rei, quia intellectus creatus intelligendo rem quam per rei essentiam non intelligit: format apud se conceptum de illa re, in quo considerat quid est res, qui conceptus est ens diminutum, & res rationis cum per actum rationis constitutum sit, est in intellectu veritas rationis, sed ille conceptus verus est, quia illius conceptus creata veritas super ipsum non addit, nisi conformitatem ad rem in representando intellectui eam sicut est. Vnde Aug. lib. de vera religio. longe ultra medium dicit, quod veritas est, quæ ostendit id quod est.

SECUNDVM articulum declaro sic, veritas est in essentia rei dupliciter. Vno modo in quantum per eam res, quantum est ex parte sua: ostendit id quod ipsa est, etiam si nullus intellectus hoc apprehenderet, & sic veritas est ratio per quam ens est obiectum intellectus, nisi enim res nata esset quantum est ex parte sua ostendere, id quod ipsa est: non posset intelligi, & tamen illa ratio non est primo intellecta: sed ens absolute est primum intellectum. Alio modo est veritas in essentia rei, scilicet in quantum per eam est conformis intellectui ex sui natura immutabiliter vero, & quam per se respicit. Vnde, quia res naturales non respiciunt nostrum intellectum, nisi per accidens, non attenditur in eis, veritas ex sui conformitate ad nostrum intellectum, quia etiam intellectus artificis creati, non est

2. Artic. Quomodo in re creata est veritas.

immutabiliter verus ex sui natura, sed potest concipere falsum exemplar rei artificialis: iō quamuis in conformitate rei artificialis ad intellectum artificis creati sit aliquo modo in ea veritas, non tamen simpliciter, quia nō est veritas in tali conformitate nisi in quantum exēplar in intellectu artificis creati: concordat exēplari, quod habet res artificiales in intellectu artificis increati. Vnde Ansel. in lib. de veritate. ca. 7. veritas est in omnium quæ sunt essentia, quia hoc sunt, quæ in summa veritate sunt: cum ergo. essentia cuiuslibet rei creatæ aliquo modo quantum est ex parte sua ostendat, quid est ipsa res, & res per eam aliquo modo sit conformis suo exēplari, quod habet in intellectu diuino, qui est immutabiliter verus ex sui natura, & quam per se respicit, in essentia cuiuslibet rei creatæ: est duplici modo creatæ veritas, quæ super essentiam non addit, nisi cōformitatem prædictā: ita, quæ ipsa essentia, & illa conformitas sunt de ratione veritatis, quamuis formaliter videatur prior importare illam conformitatem.

TERTIUM articulum declaro sic, ad hoc: quod sit summa, & pura veritas in intellectu: oportet, quod pure, & summe conformetur summo, & puro intelligibili, summe, & pure intelligendo ipsum sicut est, & quantum intelligibile est. Summum autem, & purum intelligibile diuina essentia est: cui nullus intellectus creatus potest esse conformis modo prædicto, propter illius essentiam infinitatem, & intellectus creati limitationem.

QUARTUM articulum declaro sic. essentia creaturæ non est summe ens, quia sibi negatæ sunt multæ perfectiones essendi, tanquam non potentes conuenire sibi, nec est etiā pure ens, quia quamuis in ea cum sua entitate nō possit esse simul negatio omnis entitatis: quia hoc includeret contradictionem: tamē cū sua entitate simul est admixta multiplex, non entitas per negationem multiplicis gradus entitatis ab ea in quantum est de nihilo: cū ergo essentia creaturæ sit de ratione suæ veritatis (vt dictum est) in ea non est veritas summa neque pura.

Præterea essentia creaturæ per pmixtionē alicuius non entitatis, quæ est in ea quasi tenebra, non ostendit quantum est ex parte sua summe, & pure, id quod ipsa est. Quapropter dixit Aug. 26. q. ad Orosium, quod creatura plus videtur in arte qua facta est: quam in seipsa quæ facta est, non est etiam summe, & pure cōformis suo exemplari, quod habet in diuino intellectu, quia quāuis ipsum immitetur: non tamen implet: & ita cū illa conformitate deformitas admixta est.

QUINTUM articulum declaro sic. ad hoc, quod veritas in intellectu sit summa, & pura non plus requiritur, nisi quod intellectus sit summus, & purus, & quod summe, & pure sit cō-

formis summo, & puro intelligibili summe, & pure intelligendo ipsum sicut est, & quantum intelligibile est. Sed sic se habet diuinus intellectus, & suum intelligere ad diuinam essentiam, quæ est summum, & purum intelligibile, quia summe idem est cum ipsa.

Ad hoc tamen, quod in essentia sit summa, & pura veritas, nō plus requiritur nisi quod sit summe, & pure ens, & summe, & pure ostendens, quantum est ex parte sua id quod est habens eam, & summe, & pure conformis intellectui summe, & pure vero. Diuina autem essentia est huiusmodi, quamuis magis proprie dicatur suo intellectui summe idem, quam summe conformis.

EX DICTIS patet veritas articuli sexti, quod summa, & pura veritas est solius Dei proprietatis: non autem veritas generaliter dicta, quia in creatura est veritas imperfecta, & impura, quia quāuis cum sua veritate nō possit simul esse negatio omnis veritatis, quia hoc includeret contradictionem, tamen cum sua veritate simul est admixta multiplex non veritas per negationem multiplicis gradus veritatis ab ea, sicut cum sua bonitate est multiplex non bonitas. Quapropter dicit Aug. 8. de trinita. ca. 3. quod bonum creatum potest dici non bonum.

AD PRIMUM in oppositum. Respondeo quod Auic. ibi loquebatur de veritate summa, & pura, & intendebat, quod non est veritas in creatura nisi participata, & permixta.

Ad secundum tamen dico, quod non plus concludit, nisi quod veritas naturæ, est veritas vanitati permixta, & hoc verum est.

Ad tertium cum dicitur, quod nihil est verum per essentiam nisi Deus, tunc dico, quod hoc est verum sic intelligendo, quia nullius rei essentia excepta essentia Dei, est sua veritas ab alio non creata, quamuis enim essentia veritatis creatæ, sit sua veritas, quia si esset vera formaliter per aliam veritatem esset processus sine fine, tñ est ab alio causata, quæ eius est causa efficiēs, & existēs, & finalis veritas increata.

Ad quartum cum dicitur, quod vna est in omnibus veritas, tunc dico, quod Ansel. per hoc nō intendebat negare esse in creatura veritatem participatam, & permixtam, sed veritatem summam, & puram, quia explanās verbum suum, intendit declarare esse vnā veritatem in omnibus secundum illam similitudinem qua dicitur esse vnum tempus omnium temporalium, sed non obstante, quod vnum sit tempus proprie dictum omnium temporalium: quia sic tempus est continuitas motus ab anima numerata, qua mediante motu cuius est passio, mensurat animam durationes motuum aliorum, quæ est continuitas motus primi mobilis manifeste nobis noti: tamen motus alij habent suas proprias continuitates, quæ a continuitate, quæ est tempus proprie dictum

6. Artic. Summa, & pura veritas est solius Dei proprietatis non cōmunitur dicitur.

Ad primū.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartum. Vnam esse omnium veritatem sicut omnium temporalium est tempus.

3. Artic. Veritas in intellectu non esse summam nec puram.

4. Artic. Veritatem rei creatæ nō esse summam, nec puram.

5. Artic. In intellectu diuino est summa, & pura veritas.

dictum deficiunt, & illa mensurantur. Ita dico, quod quamuis vna sola sit veritas principaliter dicta, quæ veritas in solo Deo est, tamen creaturæ habent suas proprias veritates deficientes a veritate prima, quia sunt quædam participationes illius: & mensurantur per illam: vnde secundum, quod scimus vnam creaturam magis imitari primam veritatem, quam aliam: secundum hoc dicimus vnam creaturam aliam veriolem. Potest etiam dici, quod ideo aliquo modo dicitur omnium verorum summa veritas, quia veritas creata super essentiam creaturæ, non addit nisi conformitatem quandam ad primam veritatem, quæ cōformitas relatio quædam est, & relationes nō tantummodo dependēt ex subiectis, sed etiā ex termino. Et ita ad significādū, quod omnium istarum conformitatum terminus est vna veritas: ideo forte dictum est, quod omnium verorum est vna veritas: non enim ita sunt diuersæ istæ conformitates inter se, quam si haberent diuersas veritates pro terminis.

Ad quintū.

Ad sextū. Falsitas nō dicitur quid posituum.

Ad septimum. Verū potest odiri per accidens.

Verum, & falsum opponuntur priuatiue non cōtrariue.

ipsa res se habere pretendit, vnde homo mortuus falsus est homo, quia videtur similis homini, & tamen non est homo. Verum est tamē quod veritas, & falsitas, quæ sibi opponuntur nullo modo sunt in eodem respectu eiusdem. Vnde in falso denario est veritas, & falsitas, quia est verum corpus, & falsus denarius: quia veritas corporis, & falsitas denarij non opponuntur. Similiter in oratione falsa est veritas, & falsitas, quia secundum Ansel. lib. de veritate parum post principium, in hoc est in ea veritas: quia significat, quod accepit significare. Falsitas vero in hoc, quia significat aliud quam est in re.

CONSEQUENTER quæritur de diuina immutabilitate &c. hic quæritur duo: primo vtrū in Deo sit immutabilitas. Secundo vtrū immutabilitas sit solius Dei proprietatis.

Q V A E S T I O I.

PRIMO ostendo, quod in Deo non sit immutabilitas Aug. super Gen. li. 8. longe ante finē. Deus mouet seipsum sine loco, & sine tempore: ergo Deus non est immutabilis.

Item Diony. circa principium Angel. hierar. sic dicit: omnis a patre motus manifestationis luminum processio in nos optimè, ac largè proueniens. Iterum vt vnica virtus restituens nos replet, & conuertit ad congregātis patris vnitatem. Ecce quod Diony. æternum patrem dicit esse motum.

Item exire ab ocio in actum mutatio quædam est, sed Deus exiuit ab ocio in actum, cum de non creante factus fuit creans: ergo mutatus fuit: non ergo immutabilis.

Item sap. 7. dicitur de sapientia increata: quod omnibus mobilibus mobilior est.

CONTRA Malachiæ. 3. Ego dominus, & non mutor.

Itē numeri 23. Non est Deus quasi homo, vt mentiatur; nec vt filius hoīs, vt mutetur.

RESPONDEO, quod Deus est omnino immutabilis, quod probatur etiam per summam eius actualitatem, & per summam eius simplicitatem, & per summam eius immensitatem. Cū enim immutatio sit actus entis in potētia sibi quod huiusmodi. secundum Philosophū. 3. phis. In nullo potest esse mutabilitas, in quo non est aliqua possibilitas: quæ cū summa actualitate stare non potest.

Præterea, quod mutatur transit quantum ad aliquid, & manet sibi aliud. Vnde si est mutatio alterationis transit quantum ad aliquod accidens, & remanet quantum ad substantiā: si est mutatio secundum locum transit quantum ad vbi: & remanet quantum ad aliud: si est mutatio secundum formam: transit sibi formā: & manet quantum ad materiam. In omni ergo re mutabili est aliqua compositio, quæ cum summa simplicitate stare non potest.

Art. 1.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppositū.

Dominū esse immutabile tribus rationibus probat.

T. C. 6.

Præterea omne, quod mutatur per suam mutationem, pertingere potest ad aliquid, quod ante non habeat nisi sit mutatio annihilationis, de qua omnibus planum est, quod Deo conuenire non potest. Sed cum Deus sit immensus, ubique est, & iterum ratione sua immensitatis omnem plenitudinem perfectionis in se comprehendit. Quapropter nullam perfectionem nouam recipere potest, Deus ergo omnino immutabilis est, cui sententiæ concordat Philosophus. 8. phyf. vbi vult, quod primus motor est immobilis, & per se, & per accidens, sed primus motor est Deus.

T. c. 37. 44. & circa.

Ad argum. Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum cum argumentis, per auctoritatem Aug. dico, quod Aug. ibi extendit nomen motus ad omnem actionem. Vnde intelligere, & velle, diuinum vocat ibi nomine motus.

Ad secundum.

Ad secundum cum arguis per auctoritatem Diony. Dico, quod intelligit per motum patris voluntatem benignitatis paternæ, qua lumina sua super nos effundit.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, quod Deus exiit ab ocio in actum, quando de non creante factus fuit creans &c. Dico, quod est considerare duplicem actionem, vnam quæ manet in agente: aliam quæ transit in rem exteriorem. In Deo autem actio interior æterna est, & realiter idem, quod Deus. Actio autem exterior transit in creaturam, quia ergo Deus sine nouo exitu in primam actionem, potuit de nouo exire in secundam actionem: ideo quando de non agente actionem exteriorem factus est agens actionem exteriorem, mutatus non est.

Ad quartum.

Ad quartum cum arguitur per auctoritatem sapientiæ. Dico, quod illud verbum intelligitur secundum quandam similitudinem. Dicitur enim omnibus mobilior propter hoc, quod influentia eius velocissime descendit, & omnem attingit creaturam, sicut dicimus per quandam similitudinem, quod sol velocissime mouetur, cum lumen suum cito diffunditur.

Q V A E S T I O II.

Artic. I.

SECUNDO queritur. Vtrum immutabilitas sit solius Dei proprietates, & ostendo, quod non, quia August. 12. confess. quasi in medio loco inter principium, & medium, dicit, quod materia informis est inuariabilis: ergo & immutabilis, non est ergo in solo Deo immutabilitas.

Secundo. In princip.

Item auctor sex principiorum dicit, quod forma est in variabili essentia consistens immutabilitas: ergo non est proprie solius Dei.

Tertio.

Item cælum empyreum non mutatur secundum tempus, quia mensuratur euo, nec quantum ad formam, nec quantum ad locum, ergo est simpliciter immutabile, & sic immutabilitas non est in solo Deo.

Quarto.

Item secundum Philosophum 5. phyf. Mu-

rationis non est mutatio: ergo ipsa mutatio est immutabilis: non est ergo immutabilitas in solo Deo.

T. c. 10.

Item imutabile est vbique, & semper. Tale autem non mutatur: ergo in solo Deo non est immutabilitas.

Quinto.

CONTRA, omne mortale est mutabile. Sed omnis creatura quantum est ex se est mortalis, quia Apostolus. 1. ad Timo. vlti. dicit de Deo, quod solus habet immortalitatem, s. virtute propria: ergo omnis creatura est mutabilis.

In oppositum.

Item Psal. de creaturis loquens ad Deum dicit. Mutabis ea, & mutabuntur: tu autem idem ipse es.

RESPONDEO quod cum probatum sit in questione præcedenti Deum esse immutabilem, & omnis creatura sit mutabilis, vt declarabo, sequitur, quod immutabilitas sit solius Dei proprietates. Quod autem quælibet creatura sit mutabilis, hoc patet, omnes enim creature aut sunt corruptibiles, quod est esse mutabile ab ente in actu in ens in potentia, cuiusmodi sunt omnia generabilia, & corruptibilia, aut sunt variabiles, hoc est mutabiles ab vno actu in alium actum, quod esse potest secundum formam substantialem, & sic est variabilis materia generabilium, & corruptibilium, aut secundum qualitatem accidentalem corporalem, & sic est variabile subiectum corporale: maxime generabile, & corruptibile: aut sunt variabile secundum locum, sicut omnia corpora tam corruptibilia, quam incorruptibilia, & etiam aliquo modo ipsi angeli, & animæ, aut sunt variabiles secundum affectiones sicut angeli, & animæ. Omnes etiam creature sunt vertibiles, hoc est annihilari possibiles si suæ naturæ relinquerentur. Vnde Dam. lib. 1. cap. 3. dicit, quod quorum esse a versione incipit, hæc versioni subiecta sunt: & Aug. 4. super Gen. dicit de virtute diuina, quod si ab eis, quæ creata sunt, regenerandis aliquando cessaret, simul, & illorum cessaret species, omnique natura concideret. Et hoc est rationale, sicut enim antequam crearentur non erant in eis aliqua potetia, qua possibiles essent fieri, sed possibile erat eas creari tantummodo per diuinam potentiam, ita dico, quod postquam creata sunt, non est in eis potentia qua possent in suo esse manentem, nisi manerentur per diuinam potentiam. Cui concordat Auic. 6. metaph. suæ. ca. 1. dicens, quod omne creatum eget datore sui esse semper: & incessanter quamdiu habuerit esse: restat ergo, quod immutabilitas est solius Dei proprietates, quod testatur August. 12. de ciuit. Dei. capit. 1. dicens sic. Dicimus itaque immutabile bonum non esse nisi vnum verum bonum Deum.

Responsio. Cum omnis creatura sit mutabile, ideo immutabilitas esse solius Dei proprietatem.

AD PRIMVM, in oppositum cum dicitur, quod materia informis est inuariabilis, tunc dico, quod si esset inuariabilis: tunc esset vertibilis. Et præterea quamuis

Ad argum. Ad primū.

quamuis non posset variari, quamdiu esset per se: si per se esset tamen variabilis, esset in quantum posset formam recipere.

Ad secundum.

Cælum empyreum licet si sit mutabile est tamen vertibile.

Ad secundum cum dicitur, quod forma est inuariabilis, tunc dico, quod si esset inuariabilis omnino, tamen est vertibilis. Et præterea quauis non sit variabilis secundum suum esse absolutum proprie loquendo de variabilitate: tamen quia naturalem habet aptitudinem, vt sit in materia in qua potest recipere variabilitatem, simpliciter inuariabilis dici non debet.

Ad tertium.

Ad tertium cum arguitur de cælo empyreo: dico, quod quamuis non mutetur, tamen vertibile est quantum est de natura sua, sicut, & omnis creatura nisi per potentiam Dei maneretur, & etiam quamuis non mutetur localiter, tamen dico, quod mutari posset ab aliqua intelligentia creata vel creabili, vel saltem a diuina potentia.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, quod mutationis non est mutatio &c. Dico, quod mutatio non mutatur aliqua alia mutatione, nec corruptio corrumpitur aliqua alia corruptione, & hic est intellectus Philosophi, vt dicunt quidam. Videtur tamen magis dicendum, quod motus proprie non mutatur: nec proprie corruptio corrumpitur, quamuis corruptio desinat esse, quomodo autem ista intelligi debeant inferius ostendetur. Cum ergo mutatio desinat esse, simpliciter immutabilis dici non debet.

Ad quintum.

Ad quintum cum dicitur, quod vniuersale est vbique, & semper &c. Dico, quod verum est vbi est suum singulare, & quando est suum singulare, hoc autem est, quia totum saluatur in singulari quolibet. Dico ergo, quod secundum esse, quod habet in singulari mutari potest, & etiam fm esse, quod habet per comparationem ad intellectum a quo completum sui esse, fm quod vniuersale est, dependet: vt infra declarabitur, aliquo modo mutabile est.

CONSEQUENTER queritur de diuina simplicitate, & circa hoc queruntur duo. Primo vtrum Deus sit summe simplex. Secundo vtrum solus Deus sit summe simplex.

Q V A E S T I O I.

Art. I.

PRIMO ostendo, quod Deus non est summe simplex, res compositæ sunt nobiliores, quam simplices. Vnde, & homo est magis compositus brutum, & brutum planta, sed Deus esse summe nobilis: ergo summe compositus.

Secundo.

Item productio non terminatur ad relationem nisi per hoc, quod producit aliquid absolutum productum, nec relatio producit nisi per hoc, quod aliquid absolutum in quo ipsa est producit: ergo in patre est aliquid absolutum producatum, & in filio aliquid absolutum productum. Sed productum distinguitur a producente: ergo in Deo est distinctio secundum ali-

quid absolutum, sed hoc non potest stare cum summa simplicitate.

Tertio.

Item ens non contractum, est ens commune, quod prædicatur de omni ente. Sed ens diuinum non prædicatur de omni ente: ergo est ens contractum. sed nullum tale est vere simplex: ergo ipse Deus non est summe simplex.

Quarto. T. c. 27.

Item Philosophus 1. phyf. dicit, quod substantia nulli est accidens: ergo quod est accidens alicui, nulli est substantia. sed sapientia est accidens in nobis: ergo in Deo non est substantia. In Deo ergo est compositio ex substantia & accidente: ergo Deus non est summe simplex.

In oppositum.

CONTRA Aug. 6. de trin. c. 2. loquens de equalitate spiritus sancti patri: dicit sic. æqualis est patri etiam spiritus sanctus: & si æqualis, in omnibus æqualis propter summam simplicitatem, quæ in illa substantia est.

Item Auic. 1. metaph. c. 6. dicit sic. Impossibile est, quod esse eius, quod est necesse esse, coniungatur ex multitudine: ergo summe simplex est.

Responsio.

RESPONDEO, quod Deus est summe simplex, quia quod non est compositum ex alijs, nec componibile alijs, nec aliud componibile sibi, illud est summe simplex, sed Deus est homo: ergo est summe simplex: maior patet, quia quod non est summe simplex, cadit necessario in aliquam prædictarum compositionum. Minor patet, & per rationem, & per inductionem, per rationem sic. Summe ens nihil habet de possibilitate, quia possibilitas est recessus a summo entitatis. Vnde Auic. 4. metaph. suæ. c. 2. dicit, quod potentia est imperfectio. Omnis autem compositio siue sit ex alijs, siue cum alio includit possibilitatem in composito: ergo summe ens non potest esse compositum ex alijs: nec componi cum alio, nec aliud componi sibi, quamuis aliud possit sibi vniri. Sed Deus est summe ens. Dicit enim August. 2. de lib. ar. quasi in medio loco inter medium, & finem, quod Deus est, & vere summeque est: ergo Deus non est compositus ex alijs, nec componibilis alijs, nec aliud componibile sibi: quamuis aliud vnibile sit ei, quia natura humana Domini Iesu Christi personæ filij Dei vnita est. Quod autem compositio ex alijs includat possibilitatem in composito, testatur Philosophus. 7. metaph. dicens sic. duo nãq; sic actu nunquam sunt vnum actu. Sed si potestate duo fuerunt, erunt vnum. quod etiam compositio cum alio includat possibilitatem in sic composito patet, quia quod est componibile alijs est in potetia, vt recipiatur ab alio, & illud cui aliud est componibile, est in potentia ad recipiendum aliud. Et sic ratione ostensum est, quia Deus non est compositus ex alijs, nec alijs componibilis, nec aliud componibile sibi. Hoc idem patet per inductionem: in Deo, cum sit summe ens, non potest esse compositio ex partibus quantitatis, quia omne tale corpus est, nullum autem

T. c. 49.

Rich. super 1. Sent. F 4 corpus

corpus summe est, nec ex materia, & forma, quia cum materia dicat in infimum gradum entitatis, non pot esse de essentia summi entis nec ex essentia, & supposito, quia cum essentia sit qua unumquodque est id, quod est, supponitur, quod non est sua essentia, non summe est, nec ex essentia, & esse, quia solum purum esse summe est, nec ex genere, & differentia, quia quod est arctatur ad genus non summe est nec ex accidente, & subiecto, quia nullum tale summe est, & sic complete probata est minor principalis rationis, & maior fuit superius declarata, & sic sufficienter probatum est, quod Deus summe simplex est.

Ad argumenta. Ad primam. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod compositum nobilior est, quam simplex: tunc dico, quod verum est in ordine corporum mixtorum, non tamen verum est in ordine substantiarum intellectualium. Supremi enim angeli per pauciores differentias descendunt in speciem, quam inferiores. Unde quanto substantia intellectualis est simplicior, tanto est nobilior.

Ad secundam. Ad secundum cum dicitur, quod productio non terminatur ad relationem, nisi per hoc, quod producitur aliquid absolutum, tunc dico, quod verum est in creaturis non in Deo, quia relationes in creaturis non sunt subsistentes, sicut sunt relationes in diuinis. Unde paternitas in quantum subsistens est persona patris, & filiatio in quantum subsistens est persona filii, & spiratio passiva in quantum subsistens est persona spiritus sancti.

Ad tertiam. Ad tertium cum dicitur, quod ens non contraatum predicabile est de omni ente, & dico, quod verum est, si est natum contrahi per aliquam determinationem, Deus autem est ens non contraatum, nec natum contrahi, & ideo non oportet, quod predicetur de omni ente, quauis sit ens nullo modo contractum.

Ad quartam. Ad quartum cum dicitur, quod illud, quod est accidens nulli est substantia, tunc dico, quod verum est, & bene concedo, quod sapientia quæ in nobis est, nulli est substantia, & sapientia quæ in Deo est nulli est accidens.

QVÆSTIO II.

Artic. I. SECUNDO queritur. Vtrum solus Deus sit summe simplex. Et videtur, quod non, quia punctus, & vnitas nullam penitus videntur habere compositionem.

Secundo. Item principia ex quibus aliquid componitur, aut sunt summe simplicia, & sic habeo propositum, aut non. Si non, tunc queram de principijs ex quibus illa componuntur, & sic erit abire in infinitum, aut oportet ponere aliqua principia summe simplicia, ex quibus aliquid componitur.

In princip. Tertio. Item auctor sex principiorum dicit, quod forma est consistens in essentia simplici.

Item cum esse creature differat ab essentia creature, ut velle noster Boetius de hebdomadibus: Deus posset ipsum separare ab essentia creature, sed ipsum esse sic separatum non esset ex alijs compositis, nec compositum alij: ergo esset summe simplex. Summa ergo simplicitas non est ita Deo propria, quin possit conuenire creature.

CONTRA nihil est summe simplex nisi purus actus: quia ubi est possibilitas cum actu, iam compositio est, sed omnis creatura eo ipso, quod est creatura habet aliquam possibilitatem: ergo nulla creatura est summe simplex.

Item hoc idem vult magister in litera. RESPONDEO quod solus Deus est summe simplex, quia omnis creatura, vel est composita ex alijs, vel componibilis alij, vel alia componibilis ei. Nullum autem tale summe simpliciter est, quia quamuis aliqua creatura non sit composita ex alijs, tamen eo ipso, quod est alij componibilis a summa simplicitate recedit, quia eo ipso est in ea entitas talis actualitatis defectus, quod summe simplici conuenire non potest. Vides ergo quod non est idem a summa simplicitate deficere, & ex alijs compositum esse, cum videamus aliquam creaturam a summa simplicitate deficere, quæ nullo modo ex alijs composita est.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod punctus, & vnitas nullam videntur habere compositionem. Dico, quod quamuis essentia puncti non sit composita ex alijs non propter hoc sequitur, quod sit summe simplex, quia cum alio componitur, & in hoc a summa simplicitate deficit. Similiter posset dici de vnitate creata de illa, scilicet quæ ex alijs composita non est, hoc ideo dixi: quia secundum aliquos illa vnitas quæ est principium quantitatis discrete bene ex alijs composita est, cum numerus qui est quantitas discreta ex continui diuisione causetur. Vtrum autem ita sit, vel non, inferius declarabitur.

Ad secundum dico, quod quamuis bene concludit aliquas creaturas non esse compositas ex alijs tamen ex hoc non sequitur aliquam creaturam esse summe simplicem, quam consequentiam processus argumenti implicabat, quia quis principia compositi non sint composita ex alijs: tamen inter se sunt componibilia. Ad tertium cum arguebatur per auctorem sex principiorum dico, quod non dicit, quod forma sit summe simplex, sed tantummodo formæ intendit attribuere simplicitatem, quæ excludit compositionem ex materia, & forma.

Ad quartum cum dicitur, quod Deus posset ipsum esse separare ab essentia creature &c. Dico, quod si esse creature diceret aliquam rem absolutam ultra essentiam: cuius est esse, & per diuinam potentiam ab essentia separaretur, adhuc non esset summe simplex. In hoc tantum deficeret a summa simplicitate, quia

Quarto.

In opposit.

Responsio. Summa simplicitate soli Deo conuenire, & nulli creature.

Ad argumenta. Ad primam.

Ad secundum.

Ad tertiam.

Ad quartam.

quia in eo esset naturalis aptitudo ad hoc, ut componeretur cum essentia. Vtrum autem esse realiter differat ab essentia secundum aliquod absolutum, vel non, hoc inferius declarabitur, & si inueniatur quod non dicit aliquam rem absolutam ultra essentiam cuius est esse, tunc planum est, quod per nullam potentiam posset esse creature separari ab essentia creata.

CONSEQUENTER queritur de quarto predicamentali, & circa hoc quaruntur duo. Primo vtrum anima sit tantæ simplicitatis, quod sit in qualibet parte corporis tota. Secundo vtrum summe simplex sit in genere.

QVÆSTIO I.

Artic. I.

PRIMO ostendo, quod anima non est tantæ simplicitatis, quod sit in qualibet parte corporis tota. Dicit enim Philosophus in libr. de causa motus animalis, quod non est opus in vnaqueque corporis parte esse animam, sed natura nihil facit frustra, ergo anima non est in qualibet parte corporis tota.

Secundo. T. cō. 6.

Item Philosophus. 2. de anima. Anima est actus corporis physici organici, sed quælibet pars corporis non est organica, ergo non est anima cuiuslibet partis corporis actus.

Tertio. T. cō. 9.

Item Philosophus. 2. de anima. Sicut se habet pars animæ ad partem corporis, ita tota anima ad totum corpus: ergo videtur quod anima ita sit in toto corpore, quod pars animæ sit in parte corporis, & ita non est in qualibet parte corporis tota.

Quarto.

Item cum potentia radiceatur in essentia anime, si anima esset in qualibet parte corporis tota, quælibet potentia esset in qualibet corporis parte quod videtur falsum. Non enim videtur potentia auditiva esse in pede.

Quinto.

Item aliter anima influeret in qualibet parte corporis immediate, quod falsum videtur, quia influit in totum corpus mediante corde.

Sexto.

Item si anima esset in qualibet parte corporis tota, tunc quælibet pars esset substantia animata sensibilis, & ita quælibet pars hominis esset animal, quod falsum videtur.

Septimo.

Item si anima tota est in manu, tota in pede cum aliquando manus moueatur pede quiescente, simul anima quiesceret, & moueretur, quia secundum Philosophum. 2. Topicorum. Mouentibus nobis necessarium est, & quæ in nobis sunt omnia simul moueri, sed idem simul moueri, & quiescere impossibile videtur.

Octauo.

Item tertio de animalibus dicit Auicenna, quod anima hominis est vna virtus a qua procedunt omnes virtutes corporis, & accidit quod in illo membro in quo occultatur anima, quod illud membrum sit primum membrum in vita, & tunc de facili probabitur quod cor sit principium venarum, & neruorum. Ecce videtur velle Auic. quod anima hominis non est, nisi

in corde, & quod inde suas virtutes influit per totum corpus humanum.

Item res existens in paruo spatio non potest naturaliter esse in maiori, nisi mutetur, sed crescente corpore paruuli non propter hoc mutatur anima eius: ergo non est in qualibet parte corporis ad perfectam quantitatem deducti.

CONTRA August. in libr. 6. de Trin. ca. 6. Anima in vnoquoque corpore, & in toto tota est, & in qualibet eius parte tota est.

Item secundum Damascenum primo libro cap. 23. & libr. 2. cap. 3. Angelus est ubi operatur: ergo cum anima magis coniungatur corpori, quam Angelus loco, & in qualibet parte corporis operetur, videtur quod sit in qualibet corporis parte: ergo cum sit simplex est in qualibet parte corporis tota.

Item, sicut Deus est in maiori mundo, ita anima in minori mundo, hoc est in homine, qui dicitur minor mundus, secundum Philosophum. 8. phys. Sed Deus est totus in qualibet parte maioris mundi: ergo anima in qualibet parte corporis humani.

Item forma, quæ extenditur per extensionem materiam, sicut albedo, quamuis non sit tota in qualibet parte suæ materiam quantum ad totalitatem quantitatis suæ quæ sibi competit per accidens, tamen quantum ad totalitatem essentiam tota est in qualibet parte, multo fortius anima intellectiua cum sit simplicior, est in qualibet corporis parte quantum ad totalitatem essentiam suæ, & quia totalitatem quantitatis corporalis non potest habere, nec per se, nec per accidens, videtur quod simpliciter tota sit in qualibet parte corporis.

RESPONDEO, quod anima intellectiua est in qualibet parte corporis humani tota, & primo intendo declarare, quia ita est: Secundo modum ostendere per quæ hoc possibile est.

Quod autem ita sit patet, quia ut inferius probabitur. Anima intellectiua est forma substantialis corporis humani per quam homo in specie constituitur. Forma autem est perfectio totius materiam: ergo anima est substantialis perfectio totius corporis humani, cum ergo anima intellectiua non extendatur secundum corporis extensionem, sequitur ipsam esse cuiuslibet partis corporis humani substantialem perfectionem secundum se totam, quamuis non eodem modo compararetur ad totum, & ad partes, quia ad totum comparatur primo & per se, sicut ad proprium, & proportionatur perfectibile. Ad partes autem per posterius secundum, scilicet, quod habent ordinem ad totum.

Per quem autem modum hoc sit possibile, declaro, est quædam simplicitas per negationem magnitudinis corporalis, & magnitudinis spiritualis, & ista est simplicitas puncti. Iterum

Nono.

In opposit.

T. cō. 17.

Responsio.

Artic. I. Anima esse tota in qualibet parte corporis.

Artic. 2. Aliam esse totam in qualibet parte corporis.

quomodo sit possibile. Simpliciter multiplex.

Iterum potest intelligi quaedam simplicitas per priuationem magnitudinis corporalis, & magnitudinis spiritualis: & talis simplicitas esset in substantia corporea, si esset a suis dimensionibus separata, quia tunc esset apta nata extendi non extensa. est alia simplicitas per negationem magnitudinis corporalis, positua tamen magnitudinis spiritualis finita, & talis simplicitas est in Angelis, & in anima intellectiua, quamuis in alio & alio gradu, secundum quod plus, vel minus accedunt ad summum simplex quod Deus est. Est alia simplicitas per negationem magnitudinis corporalis, positua magnitudinis spiritualis infinite, & talis simplicitas est in Deo: cum ergo Deus attingeret infinita loca, si tot essent, totus propter suam simplicitatem, & infinitam eius magnitudinem spiritualement simul, & ipse Angelus attingat quamlibet partem alicuius loci finiti, totus propter suam simplicitatem, & suam magnitudinem spiritualement finitam simul, videre possumus aliquo modo, quomodo etiam est possibile, quod anima sit perfectio cuiuslibet partis corporis humani tota, cum ipsa cum sua simplicitate, quae negat magnitudinem corporalem, habeat quandam magnitudinem spiritualement corpori, quod natum est perficere, proportionatam. Vnde per istam magnitudinem spiritualement quamlibet partem corporis humani attingit: & cum sit simplex, oportet quod ex quo attingit, attingat secundum se totam, non est ergo imaginanda simplicitas animae, sicut simplicitas puncti: quia enim simplicitas puncti negat & magnitudinem corporalem, & spiritualement, ideo non potest esse simul nisi in vno indiuisibili. Cum autem secundum beatum Augustinum in libr. 6. de Trini. cap. 3. in his quae non mole magna sunt, hoc est maius esse, quod est melius esse, & bonitas consistat in ratione perfectionis, videtur quod illa essentia spirituali magnitudine est maior quae perfectione est plenior: & illa essentia est minima paruitate spirituali, quae minimum habet de perfectione.

Argumenta probantia quod anima intellectiua est in qualibet parte corporis tota, gratia conclusionis possent concedi: sed ratione processus dicendum erit aliquid ad aliqua eorum.

Ad argumenta. Ad primu.

AD PRIMVM in oppositum, quod arguebatur per auctoritatem Philosophi de causa motus animalium, dico quod ibi Philosophus loquitur de anima quantum ad potentiam motiuam.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur quod anima est actus corporis physici organici, & carnis. Dico quod verum est, sicut primi & proportionati perfectibilis, tamen ex consequenti potest esse perfectio partium secundum quod habent ordinem ad totum, quamuis non sint corpora organica.

Ad tertiu.

Ad tertium cum dicitur, quod sicut se ha-

bet pars animae ad partem corporis, ita tota anima ad totum corpus & carnis. Dico quod aut Philosophus intelligit de anima bruti, quam intellexit esse extensam secundum corporis extensionem, aut si intelligit de anima intellectiua, dicendum quod partem animae ibi vocat potentiam, & bene verum est quod anima secundum quamlibet sui potentiam non est in qualibet parte corporis tota, eo quod in vna parte habet respectum ad vnum actum, quam non habet in alia parte, & econuerso.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur quod potentia radicantur in essentia animae &c. Dico quod bene verum est sic intelligendo quod ultra essentiam animae non dicunt, nisi respectus, sicut supra declaratum est: tamen quia in quosdam actus anima nostra, dum est istius corporis perfectio, non est nata exire, nisi mediante determinato organo, ideo non oportet quod quamuis anima non sit in qualibet parte corporis tota, quod in pede sit potentia auditiua, quia ibi non est organum mediante quo habeat respectum ad actum audiendi, per quem respectum anima habet rationem potentiae auditiuae.

Ad quintum.

Ad quintum cum dicitur, quod anima influeret in quamlibet partem corporis immediate &c. Dico quod prout viuere dicit primum actum vitae, sic quaelibet pars immediate viuere per animam mediante toto corpore, quod est primum profectibile ab ea. Sed si accipiamus viuere pro secundo actu vitae, sic primo & principaliter influit in cor, & mediante corde in alia membra, & ideo cum influentia animae deficit in corde, non durat in alijs membris, & quamuis sit praesens cuilibet parti per essentiam, bene tamen influit secundum actum vitae in vnam partem mediante alia, ut sic partes corporis inter se maiorem habeant connexionem, per quam compago corporis fortius conseruetur, & regimen animae ordinatius disponatur.

Ad sextu.

Ad sextum dico, quod quamuis anima sit in qualibet parte corporis tota, non propter hoc sequitur, quod quaelibet pars hominis sit animal, quia animal dicitur compositum ex anima & suo profectibili primo & proportionato, quod est totum corpus, non aliqua pars eius, & ideo non oportet quod quaelibet pars sit animal, maxime cum partes corporis humani continue sint, ut inferius poterit declarari.

Ad septimum.

Ad septimum cum dicitur quod tunc simul moueretur anima & quiesceret &c. potest dici secundum aliquos quod non est inconueniens, quod aliquid simul moueatur, & quiescat per accidens, sicut aliquis sedens in cathedra in nauis, moueatur per motus nauis, & quiescat quiete cathedrae, sic dicant quod non est inconueniens, quod anima simul quiescat quiete pedis, & motu manus moueatur.

Vel potest dici secundum aliquos quod nulla pars corporis diffinit animam, sed totum corpus,

corpus, & ideo non mouetur anima, nisi per motum corporis totius.

Ad octauu.

Ad octauum quod arguebatur per auctoritatem Auicennae. Dico quod pro tanto dicit Auicenna quod anima occultatur in corde, quia ibi primo influit secundum actum vitae.

Ad nonnu.

1. Responso. Existens in paruo spatio potest esse in maiori sine sui mutatione. In spiritibus maioribus potest esse in minori spatio.

Ad nonnum dicunt quidam, quod maior habet instantiam quando illud quod est in paruo spatio excedat illud spatium. Vnde quia diuina essentia excedit totum mundum, si mundus aueretur, esset in qualibet parte eius, sine sui mutatione. Spiritualis autem animae magnitudo tantae nobilitatis est, quod excedit quantitatem corporis paruuli, quamuis ipsum corpus paruuli vere, & substantialiter perficiat, & ideo crescente corpore paruuli semper est anima non per sui mutationem in qualibet parte corporis tota. Si autem dicas rem non posse esse in spatio, & ipsum excedere: dicunt quod falsum est in spiritualibus rebus, quia Deus praesens est toti mundo, & ipsum excedit in infinitum. Angelus etiam potest esse in spatio minori, quam sit illud spatium cui toti potest se simul facere praesentem, ita dicunt de anima per comparationem ad corpus, quamuis anima non debeat dici esse in corpore, sicut in spatio, sed sicut forma in materia.

2. Responso.

Alij dicunt quibus ego assentio quod quamuis anima rationalis habeat virtutes, & operationes in quibus non communicat materia corporalis, ut patet in intellectu & voluntate, & actibus earum, eo quod nobilior est inter omnes formas informantes naturam corporalem. Et forma quanto est nobilior, tanto magis naturam suam virtualiter extendit, tamen nunquam suum corpus essentialiter transcendit, quia aliter tota sua substantia esset in corpore, & tota extra corpus, quod eis rationabile non videtur. De hoc tamen quaeretur lib. 2.

3. Responso.

Ideo aliter soluendum ad argumentum dicendo, quod quia anima est perfectio corporis, quia est substantia: ideo cum substantia corporis ad perfectam quantitatem perducitur, anima mutatur per accidens, scilicet in quantum illud, cuius est perfectio mutatur.

Ad tertiu. In oppositu.

Tertium argumentum ad partem veram, quod per similitudinem procedit existentiae Dei in maiori mundo, & animae in minori mundo. Sane oportet intelligi quod Deus est in maiori mundo non sicut eius forma, sed essentialiter, praesentialiter, potentialiter, est etiam totus non solum in qualibet parte maioris mundi, sed etiam in quolibet indiuisibili maioris mundi. Anima autem est in corpore suo, quod ibi vocatur minor mundus, tanquam substantialis forma ipsius, & quamuis sit tota in qualibet parte corporis sui, non tamen est in indiuisibili corporis sui, quia indiuisibile corporis, quod est punctus, pars corporis non est. Vnde neque puncti potest dici anima esse forma.

Ad quartu.

Quartum etiam argumentum ad partem ve-

ram peccat in processu, quamuis ab aliquibus ponatur pro solutione quaestionis, quamuis enim albedo tota sit in qualibet parte superficiei quantum ad totalitatem speciei, non tamen quantum ad totalitatem indiuidui. Anima autem intellectiua cum non habeat extensionem, nec per se, nec per accidens, non posset esse in qualibet corporis parte tota, quantum ad totalitatem speciei, nisi esset ibi tota, quantum ad totalitatem indiuidui significati, quod est haec anima.

Q V A E S T I O II.

SECUNDO quaeritur. Vtrum summe simplex sit in genere. Et hoc est quaerere vtrum Deus sit in genere, & videtur quod sic, quia omne compositum ex genere & differentia est in genere, sed Deus est huiusmodi, quia cum idem importetur per genus & differentiam sub ratione alia & alia talis compositio summe simplici, non repugnat, cum sibi non repugnet pluralitas secundum rationem: ergo ipse Deus in genere est.

Artic. I.

Secundo.

Item omne quod potest intelligi modo determinato, & modo indeterminato in genere est, sicut indiuiduum vel species, quia quod dicitur genus modo indeterminato, dicitur species modo determinato non significato, & indiuiduum modo determinato significato. Sed Deus potest intelligi modo indeterminato, sicut a nobis intelligitur, & modo determinato, sicut intelligitur a beatis: ergo Deus in genere est.

Tertio.

Item cum intelligo ens non sub ratione, quae creatum, nec increatum, cum haec compositio non sit cassa, huic apprehensioni correspondet aliqua res, haec autem non esset, nisi ens diceret aliquid ratione reale entis creato, & increato, sicut animal homini, & asino, & sic de alijs: ergo ens creatum & increatum continetur sub ente generale dicto, sicut sub genere, Deus ergo in genere est.

Quarto.

Item genus est quod praedicatur in quid & secundum eandem rationem de contentis sub eo differentibus, plus quam secundum numerum, sed substantia praedicatur in quid de Deo, & de qualibet substantia creata, & secundum eandem rationem ut videtur, quia si quaeratur quare Deus est substantia, pro ratione reddetur, quia est ens per se stans: hic etiam eadem ratio reddetur, si quaeratur quare substantia creata est substantia: ergo videtur quod substantia sit genus ad substantiam increatam, & ad substantiam creatam.

Quinto.

Item Auicenna i. metaphys. cap. i. ens secundum quod ens est subiectum in metaphysico. & non Deus: ergo cum metaphysico sit de ente simpliciter, primo cum sit philosophia prima, videtur quod ens secundum quod ens, prius est Deo. Sed omne quod habet aliquam realem intentionem

intentionem priorem se; est in genere: ergo Deus est in genere.

Sexto. T. cō. 2. Item Philosophus. 10. metaphysic. Vnumquodque mensuratur minimo sui generis, & dicit Comm. quod illud minimum quo mensurantur omnes substantiæ, est primus motor: ergo primus motor est in genere substantiæ. Primus autem motor Deus est.

Item omne ens determinatum est in aliquo genere determinato, sed Deus est ens de terminatum, quia distinguitur ab omni ente alio: ergo est in aliquo genere determinato.

In oppositū. CONTRA genus est prius natura eo quod est in genere, sed Deo nihil est prius natura, nec duratione: ergo Deus non est in genere.

Item Auicena. 5. metaphysic. su. cap. 5. diffinitio secundum hoc quod consentiunt auctores artis, composita est ex genere & differentia: ergo si Deus esset in genere cum omne tale habeat genus, & differentiam, Deus posset diffiniri, quod falsum est, quia omne tale terminatum est. Vnde Philosophus. 7. metaphysic. interdum diffinitionem terminum vocat.

Item singulare perfectum est in genere, nisi si mediante aliqua specie. Sed Deus est singulare summe perfectum, & non est dare aliquam speciem mediante qua in genere collocetur: ergo Deus non est in genere.

Item omne quod est in genere potest intelligi modo indeterminato, sed diuina essentia cum ipsa sit sua singularitas, modo indeterminato intelligi non potest: immo videtur quod qui ipsam modo indeterminato intelligere credit, nihil de ipsa intelligit: ergo diuina essentia in genere non est.

Responsio. SOLVITIO quod ipse Deus non est in genere directe, sicut species vel indiuiduum, nec per reductionem, nec est etiam genus aliorum. Quod autem non sit in genere directe patet, quia quamuis idem importetur per genus, & speciem, & indiuiduum: modo tamen alio & alio, quia quod dicit genus modo indeterminato, dicit species modo determinato, & indiuiduum modo significato, genus tamen sumitur a possibilitate rei, vel a re per quam est possibilitas. Differentia vero a forma. Nulla ergo res est in genere, in qua possibilitas non est. Cum ergo Deus purus actus sit in genere, non est neque sicut species, neque sicut indiuiduum.

Præterea si Deus esset in genere illud genus esset ens, cum Deus sit suum esse, sed ens non potest esse genus alicuius, quia omne genus habet differentias, quæ sunt extra intentionem generis. Vnde genus non prædicatur de differentia, secundum Philosophum. 6. topicor. sed nulla differentia possit inueniri, de qua non prædicaretur ens. Non ens enim non potest esse differentia, quia sicut dicit Auicena. 1. metaphysic. cap. 4. Si proprietas fuerit aliquid, tunc illud de quo illa dicitur, erit aliquid

Com. 8. fine dubio. Ens ergo rationem generis habere non potest: Deus ergo in genere non est. Præterea quæcunque sunt in genere, in aliquo conueniunt, scilicet in ratione generis, & in aliquo differunt, scilicet in ratione differentia. Sed quodlibet talium a summa simplicitate recedit: summe ergo simplex non est in genere.

Præterea genus secundum aliquam rationem communem dicitur de suis speciebus, & indiuiduis, sed neque ens, neque substantia, neque aliquid aliud dici potest de Deo, & re alia secundum aliquam rationem communem, ens enim dicitur de Deo, quia Deus est esse, ens autem dicitur de creatura, quia habet quandam imitationem diuini esse. Similiter substantia dicitur de Deo, quia est ens stans per seipsum tantum. Substantia autem dicitur de creatura in quantum imitatur primam substantiam, sine qua non possit stare. Restat ergo quod neque ens, neque substantia, neque aliquid aliud potest esse genus ad Deum, & ad creaturam, quæ est, nec quæ posset esse, vel intelligi: Deus ergo in genere non est. Vnde & Auicena. 8. metaphysic. cap. 2. dicit quod manifestum est quod primus non habet genus.

Quod etiam non sit in genere: per reductionem patet, quia sic sunt in genere res habentes imperfectum esse, sicut punctus qui reducitur ad genus quantitatis continue, & materia & forma ad genus substantiæ, & priuatio ad genus sui habitus. Deus autem habet perfectissimum esse: non est ergo per reductionem in genere.

Nec est etiam genus aliorum, quia genus dicit aliquid non contractum, contrahibile tamen per additionem differentia, & prædicabile de pluribus essentijs quæ sunt, vel esse possunt, vel intelligi: Deus autem nullo modo contrahi potest per aliquam additionem, nec est aliquid commune prædicabile, nisi de tribus personis increatis. De pluribus autem essentijs prædicabile non est: ergo nullo modo rationem generis habet, quamuis in se habeat perfectiones omnium generum excellentiori modo in infinitum, quam sint in ipsis generibus, & hæc est etiam bona ratio, quare ad nullum genus determinatum arctari potest.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur quod compositio ex genere: & differentia summe simplici non repugnat &c. Dico quod falsum est, quia genus sumitur a ratione possibilitatis, quæ in summo simplici esse non potest. Ad secundum cum dicitur, quod Deus potest intelligi modo indeterminato &c. Dico quod falsum est, quod enim intelligitur modo indeterminato intelligitur, ut prædicabile de pluribus. Qui autem conatur Deum intelligere, ut aliquid prædicabile de pluribus, Deum non intelligit, sed quandam vanitatem quam sibi fingit, bene tamen potest Deus intelligi modo imperfecto.

Ad argumenta.

Ad primū.

Ad secundum.

Ad

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur quod cum intelligo ens non sub ratione qua creatum, nec increatum, huic conceptioni respondet aliqua res &c. Dico quod verum est, sed non vniuocè dicta de creato, & increato, sed per quandam analogiam. Et ideo non oportet quod sit genus ad creatum, & ad increatum, sicut cum intelligo sanum non in ratione qua in animali, nec sub ratione qua in vrina. Non propter hoc oportet quod sanum sit genus ad sanum in animali, & ad sanum in vrina, quia non dicitur vniuocè de vtroque, sed per quandam analogiam. Vrina enim non dicitur sana, nisi per quandam habitudinem ad sanitatem, quæ est in animali, ut valet, quia est illius sanitatis ostensiuæ, similiter creatura non dicitur ens, nisi per quandam habitudinem ad ens diuinum, ut valet, quia est illius entis imitatio.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, quod substantia dicitur de Deo, & de creatura secundum eandem rationem &c. Dico quod falsum est, quia substantia dicitur de Deo, quia est ens per se tantum, non per adiutorium alterius entis. Substantia autem dicitur de creatura, quia est ens non sustentatum in subiecto sustentans accidentia, cui esse non competit, nisi per adiutorium entis increati, quia nisi ab ente increato seruaretur, ad nihilaretur, ut supra declaratum est.

Ad quintum.

Ad quintum cum dicitur, quod metaphysica est de ente simpliciter primo &c. Dico quod ens secundum quod ens non est ens simpliciter primum, sed ipse Deus, quia ens secundum quod ens non dicit aliquid reale commune Deo, & creaturæ, ut supra dictum est. Vnde quamuis metaphysica sit de ente secundum quod ens, non propter hoc est de ente simpliciter primo. Et cum dicis, quod est scientia simpliciter prima. Dico quod verum est inter physicas, tamen est alia scientia simpliciter ea prior & melior, quæ est de Deo, sicut de subiecto, & illa est theologia.

Ad sextum.

Ad sextum cum dicitur quod vnumquodque mensuratur minimo sui generis, &c. Dico quod illud verbum intelligitur de mensura proportionata. Hanc enim oportet esse homogeneam mensurato. Deus autem non est mensura proportionata alijs subiectis, sed pro tanto dicitur mensura omnium, quia vnumquodque tantum habet de esse, quantum appropinquat ad Deum.

Ad septimum.

Ad septimum cum dicitur, quia Deus est ens determinatum. Dico quod falsum est, quia ens determinatum importat contractionem per aliquid: Deus tamen est ens perfectum & completum, & seipso ab omni alio ente distinctum. Vnde ab alijs entibus non differt differentia sibi adueniente, sed seipso.

CIRCA LITTERAM diuinæ naturæ, scilicet, prout est principium agendi. (Vel substantiæ,) scilicet, prout est ratio subsisten-

di. (summe essentia,) scilicet, prout est ratio essendi. (Vel si melius hic appellatur essentia) scilicet, quia essentia magis significat in abstractione, & ita magis significat diuinam simplicitatem, quam nomen substantiæ. (Ab eo quod est sapere dicta est sapientia.) scilicet, quantum ad originem nominandi secundum grammaticum, quia actus sunt nobis notiores quam habitus, & sicut res cognoscimus, ita nomina imponimus: non autem est verum simpliciter, quia per sapientiam est sapiendi actio. (Non nouit præteritum, vel futurum.) non, scilicet, notitia experientia, quia non variatur tempus, quamuis certissime cognoscat omnia præterita & futura, & possibilia fieri, quæ nunquam erunt. (Solutus Deus vere est.) verum est secundum quod veritas essendi excludit permixtionem cum possibilitate. (Cuius essentia comparatum nostrum esse non est.) hoc verbum debet intelligi de operatione secundum determinatam proportionem, quia nostrum esse quantumcunque multipliciter, nunquam æquiparatur diuino esse, sicut nec punctus lineæ: immo minus, tamen nostrum esse aliquam habet habitudinem ad diuinum esse, quia per illam habitudinem sumus. Tantum enim habemus de esse, quantum diuinum imitatur. (Esse non est accidens Deo.) Nota quod esse proprie loquendo etiam non est accidens in creatura saltem absolutum: hoc ideo dixi, quia aliquam relationem importat secundum essentiam creaturæ, tamen aliquantulum assimilatur accidenti in creatura, in Deo autem non sic, quia Deus est purum esse, quod dici non potest de creatura habente esse. Esse etiam creaturæ est destructibile, non autem esse diuinum. Vnde Augustinus in libr. 5. de Trin. capit. 4. dicit. Nihil itaque accidens in Deo, quia nihil imitabile, aut amissibile, & sic autem extendit nomen accidentis ad omne illud quod admitti potest, vel mutari. (Subsistens veritas.) quia non dependet ab aliqua alia essentia. (Manens causa,) quia immutabiliter in seipso permanens causa est omnis creaturæ. (Naturalis generis proprietates) quia esse diuinum non est admissibile, vnum tamen significat, scilicet diuinam naturam, nec propter hoc sunt nomina synonyma, scilicet, bonus, magnus, sapiens, beatus, verus, &c. quia quamuis significant vnum re, tamen sub alia & alia ratione. (Deus autem non subsistit, ut substantia proprie dici possit.) Verum est secundum rationem impositionis: dicitur enim a substando, quia subsistit alijs nouem generibus. Secundum vero quod habet rationem per se existentis, sic maxime conuenit Deo & summo. (Non ex compositis.) per hoc excludit compositionem ex principijs essentialibus quæcunque sint illa. (Neque qui virtus est ex infirmis continetur.) per hoc excludit compositionem ex materia naturali & forma.

forma. Talis enim materia est cum priuatione, & reddit formam instabilem, & infirmam. (Neque qui lux est, ex obscuris coaptatur.) per hoc excludit compositionem ex misibili- bus, quia enim in mixtione est quaedam qua- litatum quasi confusio: ideo est ibi quasi ob- scuritas quaedam. (Neque qui spiritus est ex di- sparibus formulis est,) per hoc excludit com- positionem ex natura corporali & spiritali, ut est in homine. (Ecce quantum est idempti- tas.) Per hoc excludit diuersitatem inter essen- tiam & personam. (Quanta est vnitas.) per hoc excludit multiplicationem essentiae in perso- nis. (Immutabilitas:) per hoc excludit com- munem mutabilitatem. (Puritas:) per hoc ex- cludit omnis priuationis possibilitatis per- mixtionem.

De distinctione trium personarum.

DISTINCTIO IX.

NUNC ad distinctionem persona- rum accedamus. Teneamus ergo ut docet Augustinus in libro de fide ad Petrum: Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum vn- um esse Deum naturaliter, nec tamen ipsum Patrem esse qui Filius est, nec Filium esse ipsum qui pater est, aut filius. Vna enim est essen- tia patris, & filij, & Spiritus sancti. In qua non est aliud pater, aliud filius, aliud Spiritus sanctus, quamuis personaliter alius sit pater, alius filius, alius Spiritus sanctus.

Hic de aeternitate filij cum patre. **G**ENITVS est enim a patre filius, & ideo alius: nec tamen ante fuit pater quam filius. Co- aeterna enim sunt sibi tres personae.

Argumentum Arrianorum. **S**ED contra hoc inquit hereticus ut refert Am- brosius in 1. libr. de Trinitate. Omne quod natum est principium habet, & ideo quia filius natus est, prin- cipium habet, & esse cepit. quod hereticorum ore sic dictum est. Nam ipse Arrius, ut meminit Au- gustinus in 6. libr. de Trinitate dixisse fertur. Si fi- lius est, natus est. si natus est erat quando non erat filius.

Responso Augustini catholica. **Q**VI hoc dicit non intelligit etiam natum esse. Deo, sempiternumque esse ut sit coaeternus patri filius, sicut splendor qui gignitur ab igne, atque diffunditur, coaeternus est illi. & esset coaeternus si ignis esset aeternus.

Oppositio Augustini contra hereticum. **I**TEM si Dei filius inquit Augustinus virtus & sapientia Dei est, nec vnquam fuit Deus sine vir- tute, & sapientia: coaeternus est Deo patri filius. Dicit autem Apostolus Christum esse Dei virtutem & Dei sapientiam. Aut ergo non fuit quando non

fuit filius, aut aliquando Deus non habuit virtu- tem, & sapientiam. quod dementis est dicere. Constat enim quia semper habuit sapientiam. sem- per ergo habuit filium.

Responso Ambrosij ad idem auctoritate fulsa.

EIDEM quoque Arriannice quaestioni Am- brosius in hunc modum respondet. Ego inquam fi- lium esse natum confiteor, quod reliquum est impie- tatis horresco. Scriptum est enim in veteri testa- mento, ut vel vnus e pluribus dicam. Ante me non fuit alius Deus, & post me non erit. Quis er- go hoc dicit, pater an filius? Si filius ante me in- quit non fuit alius Deus. Si pater post me inquit non erit, hic priorem, & ille posteriorem non habet. Inuicem enim in se, & pater in filio, & filius in pa- tre cognoscitur. Cum enim patrem dixeris, eius etiam filium designasti, quia nemo ipse pater est sibi. Cum filium nominas, etiam patrem fateris, quia nemo ipse sibi filius est. Itaque nec filius sine patre, nec pater potest esse sine filio. Semper er- go pater semper & filius.

Ineuetio Ambrosij contra hereticum. **I**TEM dic inquam mihi hereticus. Fuit ne quan- do omnipotens Deus pater non erat? Nam si pater esse cepit: Deus ergo primo erat, & postea pa- ter factus est. quomodo ergo immutabilis Deus est? Si enim ante Deus, postea pater fuit, utique ge- nerationis accessione mutatus est, sed auertat Deus hanc amentiam.

Ineffabile est quomodo filius sit, & non ha- beat patrem priorem, sicut modus gene- rationis intelligibilis, & ineffabilis.

SED quæris a me inquit Ambrosius, quomo- do si filius sit, non priorem habeat patrem? qua- ro item abs te, quando vel quomodo filium putes esse generatum? Mibi enim impossibile est genera- tionis scire secretum. Mens deficit, vox silet, non mea tantum, sed & Angelorum, supra Potestates, & supra Angelos, & supra Cherubim, & supra Se- raphim, & supra omnem sensum est, quia scriptum est. Pax Christi supra omnem sensum est. Et si pax Christi supra omnem sensum est. quomodo non est supra omnem sensum tanta generatio? Tu ergo ori manum admoue, scrutari non licet superna myste- ria. Licet scire quod natus sit. non licet discutere quomodo natus sit. Illud mihi negare non licet. hoc quaerere metus est. Ineffabilis enim est illa genera- tio. Vnde Esa. Generationem eius quis enarrabit?

Quidam præsumunt discutere generatio- nis seriem.

QUIDAM tamen de ingenio suo præsumen- tes dicunt illam generationem posse intelligi & alia huiusmodi. Inherentes illi auctoritati Hieronymi su- per Ecclesiast. In sacris scripturis, quis sepius non pro impossibili, sed pro difficili ponitur, ut ibi. Gene- rationem eius quis enarrabit? Sed hoc non dixit Hie- rony. ideo quod generatio filij aeterna plene intelligi, vel explicari possit a quoquam mortalium, sed quia de ea aliquid intelligi uel dici potest. Quidam tamen hoc accipiunt dictum de temporali Christi generatione.

Vtrum

Vtrum debeat dici semper gignitur, vel semper genitus est filius.

HIC quæri potest cum generatio filij a patre, nec principium habeat, nec finem, quia aeterna est: vtrum debeat dici filius semper gignitur, vel sem- per genitus est, vel semper gignetur. De hoc Gre- gor. super Iob ait. Dominus Deus Iesus in eo quod virtus, & sapientia Dei est de patre ante tempora natus est: vel potius quia nec cepit nasci, nec de- fuit. dicamus verius semper natus, non autem pos- sumus dicere semper nascitur, ne imperfectus esse videatur. At vero ut aeternus designari valeat, & perfectus, & semper dicamus & natus, quatenus & natus ad perfectionem perineat, & semper ad aeternitatem, quamuis per hoc ipsum quod perfe- ctum dicimus: multum ab illius veritatis expressio- ne deuiamus, quia quod factum non est, non potest dici proprie perfectum: sed balbutiendo, ut possu- mus excelsa Dei resonemus. Et Dominus nostrae in- firmitatis verbis condescendens. Estote inquit per- fecti, sicut & pater vester caelestis perfectus est. Super illum locum etiam Psalm. Ego hodie genui te. de hac generatione filij ita loquitur Augusti- nus. Quamquam per hoc quod dicit hodie. possit etiam intelligi dies ille quo Christus secundum hominem natus est. tamen quia hodie presentiam si- gnificat, atque in aeternitate, neque præteritum quicquam est, quasi esse desierit, neque futurum quasi nondum sit, sed praesens tantum, quia quicquid aeter- num est semper est. diuinitas tamē accipitur de sempiterna generatione sapientiae Dei. Ecce his verbis ostendit August. quod generatio filij semper est, nec præterijt, nec futura est, quia aeterna est. Ideo di- xit genui. ne nouum putaretur, scilicet, ne videre- tur incepisse. hodie dixit. ne præterita generatio vi- deretur. Ex his ergo verbis Prophetae, ut ait Ioan- nes Chrysost. nihil aliud manifestatur, nisi quia ex ipsa essentia patris semper genitus est filius.

August. in libr. 83. q. de sepe na- to differens ait. Melior est semper na- tus, quam nascitur, nõdum est natus, et nõquam na- tus, aut na- tus erit si semper na- scitur. Aliud enim est nasci, aliud natum esse, ac per hoc nunquã filius est si nunquã na- tus est. Fi- lius autem est, quia na- tus est de patre, vel potius: quia nec cepit nasci, nec desit: dicamus verius semper natus. Sed quo-

Origenes videtur dicere contrarium. ait enim quod semper generatur filius a patre.

ORIGENES vero super Hieremiam dicit, quod filius semper generatur a patre, his verbis. Saluator noster est sapientia Dei. sapientia vero est splendor aeternae lucis. Saluator ergo noster splen- dor est claritatis. Splendor autem non semel nasci- tur, & definit: sed quotiens ortum fuerit lumen ex quo splendor oritur, totiens oritur etiam splendor claritatis. Sic ergo Saluator semper nascitur. Vnde de ait in libro Sapient. Ante omnes colles generat me. Non ut quidam male legunt, generauit. His verbis aperte ostendit Origenes sane dici posse, & debere, filius semper nascitur. Quod videtur con- trarium illi verbo Greg. præmissio, scilicet, non pos- sumus dicere semper nascitur.

Exponit præmissa verba Gregorij ne pute- tur inter doctores esse contrarietas.

SED ne tanti auctores sibi contradicere in re tanta videantur, illa verba Gregor. benigne inter- pretemur. Dominus inquit Iesus ante tempora na- tus est de patre, vel potius: quia nec cepit nasci, nec desit: dicamus verius semper natus. Sed quo-

modo verius dicitur hoc, scilicet, quod filius sem- per natus est, quam illud, scilicet, quod de patre ante tempora natus est. Illud enim sincera & ca- tholica fides tenet ac prædicat, ut istud. Quare ergo ait dicamus verius, cum vtrunque pariter sit verum, nisi quia volebat intelligi hoc ad maiorem euentiam, & expressionem veritatis dici quam illud. His etenim verbis omnis calumniandi ver- sutus hæreticis obstruitur aditus, quibus Christi se- cundum deitatem generatio sine initio, & sine fi- ne esse ac perfecta monstratur. Non autem adeo aperte manifestatur veritas cum dicitur filius ante tempora genitus est de patre, vel filius semper nascitur de patre. Et ideo dicit Gregorius, quod non possumus dicere semper nascitur. Non inquam ita conuenienter, non ita congrue ad explanatio- nem veritatis. Potest tamen dici si sane intelliga- tur. semper enim nascitur filius de patre, ut ait Origenes. non quod quotidie iteretur illa genera- tio, sed quia semper est: semper ergo nascitur, id est, natiuitas eius sempiterna est.

Quod filius semper generatur, confirma- tur ex dictis Hylarij.

HYLARIVS quoque dicit filium nasci ex pa- tre in libr. 7. de Trinitate, his verbis. Viuens Deus & natura aeterna viuens potestas est, & quod cum sacramento scientiae suae ex eo nascitur, non potuit aliud esse quam viuens. Nam cum ait. Si- cut misit me viuens pater, & ego viuo propter pa- trem, docuit vitam in se per viuentem patrem in- esse. Ecce hic habes, quia filius nascitur ex patre. Item in eodem. Cum dicit Christus. Sicut pater habet vitam in se, sic & filio dedit vitam habere in semetipso. omnia viua sua ex viuente testatus est. Quod autem ex viuo viuum natum est: habet natiuitatis perfectum sine nouitate naturae. Non enim nouum est, quod ex viuo generatur in viuum, quia nec ex nihilo est, & vita quae natiuitatem su- mit ex vita, necesse est per naturae vnitatem, & per- fectae natiuitatis sacramentum, ut & in viuente viuatur, & in se habeat vitam viuentem. Ecce & hic habes, quia generatur ex viuo viuens filius. Item in eodem. In Deo totum quod est, viuunt. Deus enim vita est, & ex vita non potest esse quicquam nisi viuum, neque ex deriuatione, sed ex virtute nati- uitatis est. Ac si dum totum quod est viuunt, & dum totum quod ex eo nascitur virtus est, habet natiuitatem filius, non demutationem. Et hic dicit quia nascitur. Item in 6. libro de Trinitate. Donat pater filio tantum esse quantum est ipse. cui inma- scibilitatis esse imaginem sacramento natiuitatis im- partit. quem ex se in sua forma generat. Hic di- cit quia generat pater filium.

Item in eo- dem.

Breuiter docet quid de hoc concedendum sit.

DICAMVS ergo filium natum de patre an- te tempora, & semper nasci de patre, sed con- gruentius semper natum, & eundem semper fateamur ab aeterno esse & patri coaeternum, id est, au- tiori. pater enim generatione auctor filij est, ut in sequenti ostendetur. Vt ergo pater est aeternus: ita & filius aeternus est, sed pater sine auctore, filius vero

Attende to- tum, quod in eodem est vi- uunt.

Hylar.

vero non, quia pater inascibilis, filius natus. Et ut ait Hylarius in 12. libro de Trinitate. aliud est sine auctore semper esse aeternum. aliud patri, id est, auctori esse coaeternum. Vbi autem pater auctor est: ibi & natiuitas est, quia sicut natiuitas ab auctore est: ita & ab aeterno auctore aeterna est natiuitas. Omne autem quod semper est etiam aeternum est, sed tamen non omne quod aeternum est, etiam immatum est, quia quod ab aeterno nascitur habet aeternum esse, quod natum est. Quod autem non natum est, id cum aeternitate non natum est, quod vero ex aeterno natum est, id si non aeternum natum est, iam non erit, & pater auctor aeternus. Si quid ergo ei qui ab aeterno patre natus est ex aeternitate defuerit, id ipsum non est auctori ambiguum defuisse. Quia si gignenti est infinitum gignere, & nascenti etiam infinitum nasci est. Medium enim quod inter natiuitatem Dei filij, & generationem Dei patris, nec sensus admittit, quia & in generatione natiuitas est, & in natiuitate generatio est, quia sine vtroque neutrum est, vtrumque ergo sine intervallo sui est.

Argumentatio haeretici.

SED inquiet haeticus. Omne quod natum est non semper fuit, quia in id natum est, ut esset. Nemo ambigit quin ea quae in rebus humanis nata sunt, aliquando non fuerint. Sed aliud est ex eo natio si quod semper non fuit, aliud ex eo natum esse quod semper est. Ibi nec semper fuit qui pater est, nec semper pater est, & qui non semper pater est, non semper genuit. Vbi autem semper pater est, semper filius est, quod si semper Deo patri proprium est, quod semper est pater: necesse est filio semper proprium esse, quod semper est filius. Quomodo ergo cadet in intelligentiam nostram, ut non fuerit semper, cui proprium est semper esse quod natum est? Natum ergo unigenitum Deum confitemur, sed natum ante tempora, nec ante esse quam natum, nec ante natum quam esse, quia nasci quod erat, iam non nasci est, sed ipsum demutare nascendo. Hoc autem humanum sensum & intelligentiam excedit mundi. Non hoc capit ratio humanae intelligentiae, sed prudentiae fidelis professio est.

DISTINCTIO IX.

NVNC ad distinctionem personarum accedamus, & caet.) Postquam determinauit Magister aliquas proprietates personae generantis, & proprietates naturae in qua conueniunt generans & genitus. Hic determinat aliquas proprietates ipsius personae genitae. Et diuiditur pars ista in partes duas. Primo enim ostendit quid de generatione filij debeamus sentire. Secundo quo sermone debeamus eam significare, ibi. (Hic quari potest cum generatio filij.) Prima diuiditur in partes quatuor; Primo proponit generationem filij esse personarum distinctionem, & ipsius geniti esse aeter-

nam durationem. Secundo ponit contra hoc haeticorum oppositionem, ibi. (Sed contra hoc.) Tertio ponit illius oppositionis responsionem, ibi. (Qui hoc dicit.) Quarto excludit curiosorum superfluam inquisitionem ibi. (Sed quaeris a me.) Tunc sequitur pars illa quae incipit. (Hic quari potest.) In qua ostendit quo sermone debeamus aeternam filij generationem significare. Et diuiditur in partes quattuor. Primo ponit doctorum apparentem controuersiam. Secundo illam reducit ad concordiam, ibi. (Sed ne tanti auctores.) Tertio per verba Hylarii confirmat responsionem suam, ibi. (Hylarius quoque ait.) Quarto concludit fidei veritatem de aeterna generatione esse tenendam, & quomodo debeamus significare eam, ibi. (Dicamus ergo filium.)

CIRCA hanc distinctionem possunt quaeriri tria.

- Primo de filij Dei generatione.
- Secundo de illius generationis duratione.
- Tertio de illius generationis significatione. De primo possunt duo quaeri. Primo vtrum generationi filij Dei vere conueniat perfectae generationis ratio.
- Secundo vtrum sit necessarium quod inter genitorem, & genitum sit realis distinctio.

QV AESTIO I.

PRIMO ostendo, quod illi generationi vere non conuenit perfectae generationis ratio, quia de ratione est transmutatio. Sed secundum beatum Iacobum in Canonica sua. capit. 1. apud Deum non est transmutatio: ergo generationi quae est in diuinis vere non conuenit perfectae generationis ratio.

Item esse acceptum per generationem perfectum est receptum, sed nullum esse receptum est per se subsistens: ergo diuinum esse non esset in filio per se subsistens, quod falsum videtur.

Item in nobis processioni verbi a mente nostra non vere competit perfectae generationis ratio: ergo cum filius Dei procedat sicut verbum a mente paterna, illi productioni non vere competit perfectae generationis ratio.

Item perfecta generatio est quidam progressus a non esse in esse, sed hoc est habere initium: ergo si productioni filij vere conueniret perfectae generationis ratio, filius Dei haberet initium, quod falsum est.

Item omne illud sine quo diuinum esse intelligitur summe perfectum, non est de eius perfectione, sed sine ratione generationis intelligitur esse diuinum summe perfectum, quia in Spiritu sancto est esse diuinum summe perfectum: ergo perfectio diuini esse non requirit, quod in Deo sit generatio.

CON-

In oppositum.

Co. 2. 8.

Responsio. Generationi filij Dei, competit ratio generationis.

Generatio nis perfecta ratio.

CONTRA Pfal. in persona patris loquens ad filium, ait: Ego hodie genui te. Sed verbum generandi simpliciter dictum, intelligi debet de generatione perfecta, quae est generatio simpliciter: quia secundum Phil. 2. Top. Simpliciter est, quod nullo addito dicitur: ergo generationi, quae est in diuinis vere competit perfecta generationis ratio.

Item Isaia vlt. Si ego qui caeteris generationem tribuo, sterilis ero, dicit Dñs, q. d. non.

Item Trimegistus de diuinitate ad Asclepium. Non solum Deum ò Asclepi, sed animalia omnia: & animalia, impossibile enim aliquid eorum, quae sunt infœcundum esse, sed fœcunditas est maxime, vbi est perfecta generatio: ergo generationi filij Dei vere conuenit perfecta generationis ratio.

RESPONDEO, quod generationi filij Dei vere cõpetit perfecta generationis ratio: quia secundum Damasc. 1. lib. c. 8. Ratio generationis est ista: generatio est ex substantia generantis produci, quod generatur secundum substantiam: & paucis interpositis subdit. Quod generatio est sine principio, & aeterna, opus naturae existens. Ex istis colligo perfecte generationis rationem talem, scilicet, quod generatio est aeterna productio alicuius, secundum substantiam per modum naturae de substantia generantis. Per hoc, quod dicitur secundum substantiam, excluditur generatio secundum quid, quae terminatur ad esse accidentale. Per hoc, quod dicitur per modum naturae, excluditur productio per modum voluntatis. Per hoc, quod dicitur de substantia generantis, excluditur generatio, quae non sit de substantia generantis, sed de aliena: ut cum ex aere generatur ignis. Per hoc, quod dicitur aeterna, excluditur generatio, quae est cum transmutatione: quia talis aeterna esse non potest. Et generatio, quae est de parte substantiae generantis, & non de tota: quia non potest esse sine transmutatione: & ex consequenti, nec sine initio. Et quia in generatione, quae est de tota substantia generantis: genitum perfecte assimilatur genitori. Ideo per hoc vocabulum, aeterna, excluditur generatio equiuoca: in qua genitum non perfecte assimilatur genitori. Per rationem ergo generationis supradictam, excluditur omnis imperfectio, quae reperiri potest in generatione imperfecta. Cum ergo supradicta ratio generationis vere reperiat in generatione filij Dei, vere sibi competit perfecte generationis ratio.

Ad argumenta. Ad primũ. Transmutatio nõ est de ratione generationis perfecte. Ad secundũ.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod de ratione perfecte generationis est transmutatio, &c. Dico, quod falsum est: immo hoc spectat ad imperfectam generationem, quae est de parte substantiae generantis, non de tota.

Ad secundum, cum dicitur, quod esse acceptum per generationem perfectam est receptum, &c.

Dico, quod non omne acceptum est receptum in aliquo subiecto: alioquin non posset dici, quod tota substantia rei creatae esset accepta à Deo: cum totius substantiae non sit aliquod subiectum, receptiuum: potest ergo dici, quod esse diuinum, per generationem est acceptum, non receptum in aliquo subiecto. Accipere autem esse diuinum per generationem, non est contra subsistentiam diuini esse.

Ad tertium cum dicitur, quod in nobis processioni verbi a mente nostra, nõ vere competit perfecta generationis ratio. Dico, quod verum est, quia verbum nostrum non est aliquid in se subsistens, neque eiusdem substantiae cum mente generante: verbum autem diuinum, est in se subsistens, & eiusdem substantiae cum patre generante.

Ad quartum cum dicitur, quod perfecta generatio est quidam progressus a non esse, in esse, &c. Dico, quod falsum est, immo hoc competit generationi ratione alicuius imperfectionis existentis in generatione. Hoc enim competit generationi in creaturis, quae importat quendam exitum de potentia in actum.

Ad quintum cum dicitur, quod sine ratione generationis, intelligitur esse diuinum summe perfectum, &c. Dico, quod quamuis intelligatur esse diuinum summe perfectum in aliqua persona, quae non generat: sicut in persona patris, & filij, & in persona spiritus sancti: tamen perfectio diuini esse requirit, quod communicetur per generationem, quamuis non generetur.

QV AESTIO II.

SECUNDO quaeritur. Vtrum sit necessarium, quod inter generantem, & genitum sit realis distinctio. Et videtur, quod non: quia idem potest mouere seipsum, quia sicut Ansel. libro de concordantia praescientiae, & lib. arb. longe ante finem. Voluntas, est instrumentum seipsum mouens: ergo à simili idem potest generare seipsum.

Item generare est a patre, nec tamen a patre distinguitur realiter, quia generatio actiua est pater: ergo a simili non oportet, quod quamuis genitum sit a genitore, quod ab ipso distinguitur realiter.

Item generatio in diuinis est ad verbum, sed ipse pater habet rationem verbi: ut videtur cum in seipso cognoscat illud, quod cognoscit: ergo videtur, quod non sit realis distinctio inter genitum, & generantem.

CONTRA August. 1. de trinit. cap. 1. Nulla res est, quae seipsam gignat, ut sit.

Item in humanis optime sequitur: Ioseph est filius Iacob: ergo non est pater eiusdem, ergo a simili sequitur in diuinis, hic est genitus: ergo non est genitor illius qui genuit eum, quod non esset verum, si nõ oporteret esse realem distinctionem inter genitorem, & genitum.

Rich. super 1. Sent. G R E-

Non omne acceptum, est receptum.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quintum.

Arg. 1.

Secundo.

Tertio.

In oppositum.

Respon- sio Hy- lar.

Quid sit proprium patri & filio.

Responso. **R**ESPONDEO, quod necessarium est, quod inter genitorem, & genitum sit realis distinctio: quia generare, est agere: sed agere radicatur in entitate agentis: ergo secundum rationem intelligendi prius est aliquis, quam generet. Sed si aliquis posset generare seipsum, cum generans per generationem, dat esse genito: posset esse, quod rationem intelligendi, prius aliquis generaret, quam esset. Sequitur ergo, quod nullus potest generare seipsum. Quapropter dicit Anselm. in libro de processu spiritus sancti, longe post principium. Nec natura permittit, nec intellectus capit existentem de aliquo esse de quo existit. Nec necessarium est ergo, quod inter generantem, & genitum sit realis distinctio non in re essentiali: quia vna est essentia in diuinis in tribus personis, sed in re personali, & notionali. Et quia essentia dicit quid non distinctum, nec distinguens, & persona dicit rem distinctam, & per se subsistentem, & notio dicit quasi formalem distinctionis rationem: Ideo propter distinctionem, quae est inter genitum, & genitorem, non potest dici filius aliud a patre, nec econuerso: quia neutrum genus significat per indifferentiam, & per se sumptum substantiatur: & ideo per se sumptum notat alietatem in substantia, sed filius est alius a patre; & econuerso, quia masculinum genus, & foemininum cum per se sumuntur si sunt adiectiua, adiectiue retinentur. Vnde non dicunt distinctionem, nisi circa terminos personales, & notionales positos in locutione: & quia neutrum genus cum alicui termino substantiuo adiungitur immediate: est adiectiuum, adiectiue retentum: ideo quando additur termino personali notat distinctionem in supposito. Vnde ista est vera. Pater est aliud suppositum a filio: & quia alius importat alietatem secundum exigentiam termini, cui immediate adiungitur: ideo haec est falsa. Pater est alius Deus a filio: & quia masculinum genus est perfectius, quam foemininum: ideo per quandam appropriationem alius per se sumptum, dicit alietatem in persona; & alia dicit alietatem in notione, quia persona significat rem per se stantem: notio autem significat rem, vt in alio existentem: quamuis idem sit re persona, & proprietates, per quam persona distinguitur.

Ad argum. **A**D PRIMVM in oppositum cum dicitur, quia idem potest mouere seipsum, &c. Dico, quod verum est, si ratione alterius mouet: & ratione alterius mouetur, quia mouet se ratione sui actiui, & mouetur ratione passibilis sui. Et praeterea ex hoc, quod aliquid mouet se, cum motor per motum non det mobili esse simpliciter: non sequitur, quod aliquis prius secundum rationem intelligendi habeat agere, quam esse, quod inconueniens sequeretur, si aliquis generaret seipsum: sicut

Ad argum. **A**D PRIMVM in oppositum cum dicitur, quia idem potest mouere seipsum, &c. Dico, quod verum est, si ratione alterius mouet: & ratione alterius mouetur, quia mouet se ratione sui actiui, & mouetur ratione passibilis sui. Et praeterea ex hoc, quod aliquid mouet se, cum motor per motum non det mobili esse simpliciter: non sequitur, quod aliquis prius secundum rationem intelligendi habeat agere, quam esse, quod inconueniens sequeretur, si aliquis generaret seipsum: sicut

fuit ostensum in corpore quaestionis. Ad secundum. **A**D SECUNDVM cum dicitur, quod generare est a patre, &c. Dico, quod hoc non proprie dicitur: quia haec praepositio, a, importat habitudinem principij: & generare non est aliquid principiatum a patre: sed debet dici, quod generare est actus patris per potentiam generatiuam: nec videtur dicere ultra patrem, & potentiam generatiuam ipsius patris, nisi relationem ad filium, vt ad illum qui per naturam de substantia eius est. Et potest poni aliquale exemplum, quamuis multum remotum in nobis, in productione intellectus formatae, quae est verbum nostri intellectus, repraesentans verbum aeternum. Producere enim intellectum, non dicit ultra intellectum formatum, nisi quandam relationem ad ipsam intellectum.

Ad tertium. **A**D TERTIUM cum dicitur, quod pater habet rationem verbi, &c. Dico, quod falsum est. De ratione enim verbi, non tantum est, quod in eo cognoscatur aliquid: sed etiam quod sit productum per modum intellectus: quamuis autem pater cognoscat in seipso: quia tamen productus non est, rationem verbi non habet. **C**ONSEQUENTER quaeritur de secundo principio. Et circa hoc, quaeruntur duo.

Ad tertium. **A**D TERTIUM cum dicitur, quod pater habet rationem verbi, &c. Dico, quod falsum est. De ratione enim verbi, non tantum est, quod in eo cognoscatur aliquid: sed etiam quod sit productum per modum intellectus: quamuis autem pater cognoscat in seipso: quia tamen productus non est, rationem verbi non habet.

CONSEQUENTER quaeritur de secundo principio. Et circa hoc, quaeruntur duo.

Primo, vtrum pater ab aeterno genuit filium. Secundo, vtrum semper generet eum.

Q V A E S T I O I.

Artic. I. **P**RIMO ostendo, quod pater ab aeterno non genuit filium: quia sicut se habet generatio ad esse, ita corruptio ad non esse. Sed omne quod corrumpitur definit esse: ergo omne quod generatur incipit esse, sed nihil tale ab aeterno est genitum.

Secundo. Item nihil accipit, quod iam habet: sed filius accepit esse a patre: ergo aliquando non habuit esse: sed quod accepit esse, post non esse, ab aeterno genitum non est.

Tertio. Item principium est ante principiatum, sed pater est principium filij: ergo est prior filio, quod non esset verum, si filium genuisset ab aeterno.

Quarto. Item essentia nihil potuit producere ab aeterno: vt in secundo libro declarabitur: ergo a simili persona nihil potuit producere ab aeterno.

Quinto. Item cum filius habeat esse a patre, sicut a principio, ipse habet principium essendi, sed in diuinis idem est esse, & duratio: ergo filius habet principium suae durationis, sed nihil tale videtur esse genitum ab aeterno.

In oppositum. **C**ONTRA Filius est Deus: ergo si non esset genitus ab aeterno, esset Deus recens: contra Psalm. dicentem: Non erit in te Deus recens: filius ergo est genitus ab aeterno.

Item

Item in Symbolo Athanasij dicitur: Aeternus pater, aeternus filius.

Item aliter filius, non esset aequalis patri: quod falsum est, cum dicatur in Symbolo: Tres personae sunt coaequales.

Responso. **R**ESPONDEO, quod pater genuit filium ab aeterno, quia cum pater non sit productus: statim occurrit haec veritas intellectui, quod pater habuit esse ab aeterno: & cu declaratum sit superius, quod in tribus personis est vna essentia: quam filius per generationem accepit a patre: sequitur, quod pater per generationem filij esse, dedit filio generando: ergo dedit sibi esse aeternum. Sed genitus habens esse aeternum, & essentiam aeternam, non potuit esse genitus, nisi ab aeterno.

RESPONDEO, quod pater genuit filium ab aeterno, quia cum pater non sit productus: statim occurrit haec veritas intellectui, quod pater habuit esse ab aeterno: & cu declaratum sit superius, quod in tribus personis est vna essentia: quam filius per generationem accepit a patre: sequitur, quod pater per generationem filij esse, dedit filio generando: ergo dedit sibi esse aeternum. Sed genitus habens esse aeternum, & essentiam aeternam, non potuit esse genitus, nisi ab aeterno.

Praeterea natura non impedita sine mora exit in suam actionem, quam citius potest: sed natura in patre nullo modo est impedita: ergo per illam pater genuit, quam citius potuit: cum ergo filio non repugnaret esse ab aeterno: cum per generationem acceperit esse aeternum: sequitur, quod pater potuit ipsum generare ab aeterno, & ex consequenti genuit.

Praeterea summa actualitas in vtroque exigat: vt nunquam fuerit potentia ad generare, sine generare; nec ad generari, sine generari: quod non esset verum, si pater ab aeterno filium non genuisset.

Praeterea, quamuis innouatio in actione exteriori non includet mutabilitatem in agente: vt patet, quia Deus creat de nouo sine sui mutatione: tamen innouatio in actione interiori, quae manet in agente, includit mutationem in agente: cum ergo generatio in diuinis sit actio intrinseca: innouatio in generatione includeret mutationem in Deo: sed si pater non genuisset filium, ab aeterno fuisset generatio noua: ergo pater genuit filium ab aeterno.

Ad argumenta. **A**D PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod sicut se habet generatio ad esse, ita corruptio ad non esse, &c. Dico, quod verum est, de generatione, quae est species mutationis: generatio autem filij Dei non est mutatio.

Ad secundum. **A**D SECUNDVM cum dicitur, quod nihil accipit, quod iam habet, &c. Dico, quod in diuinis est instantia: quia ab aeterno filius habet esse, & ab aeterno accepit esse: sed tamen prius secundum rationem intelligendi fuit accipere, quam habere. Ideo enim ab aeterno habet, quia ab aeterno accepit.

Ad tertium. **A**D TERTIUM cum dicitur, quod principium est ante principiatum, &c. Dico, quod principium, & principiatum possunt considerari dupliciter; vel secundum quod sunt, vel sub habitudine principij, & principiatum. Primo modo principium in creaturis antecedit principiatum natura, vel tempore. In Deo vero nullo modo. Vnde pater secundum id quod est, non praecedit filium, nec natura, nec dura-

tione: sed tantum secundum rationem intelligendi. In quantum vero relatiua sunt; sic non praecedit pater filium: etiam secundum rationem intelligendi: quia relatiua, in quantum relatiua simul sunt in intellectu.

Ad quartum. **A**D QUARTVM cum dicitur, quod essentia nihil potuit producere ab aeterno, &c. Dico, quod illud simile non est bonum, quia vt ostenditur in secundo; creatura non est capax durationis aeternae, cum accipiat aliud esse a creatura, quia eo ipso accipit esse nouum. Persona autem diuina, quamuis producta sit, capax est durationis aeternae, quia non accipit aliud esse absolutum ab essentia producentis. Essentia autem non potest producere, nisi creaturam.

Ad quintum. **A**D QUINTVM cum dicitur, quod filius habet principium essendi, &c. Dico, quod verum, de principio originante non ipsum esse, sed personam quae accipit esse: non tamen verum est, accipiendo principium pro termino initiati. Et ita dico de filij Dei duratione: quia ipse filius a patre accepit, & esse, & durationem eandem, quam habet pater.

Q V A E S T I O II.

Artic. I. **S**ECUNDO quaeritur. Vtrum pater semper generet filium. Et videtur, quod non. Augustinus libro 83. quaestionum, quaest. 37. Qui semper nascitur nondum est natus, sed filius est natus: ergo non semper nascitur: ergo non semper generatur.

Secundo. Item Philosophus primo periherm. Quod fit non est: ergo a simili quod generatur genitum non est, sed filius Dei genitus est: ergo non generatur.

Tertio. Item generari terminatur ad genitum esse, sed filius Dei genitus est: ergo eius generatio terminata est.

Quarto. Item nobilius est genitum esse, quam generari: quia generari, est via ad genitum esse: sed quod nobilius est, Deo est attribuendum, & minus nobile ab eo remouendum: ergo videtur, quod filius genitus est, & non generatur.

Item reprehenduntur illi qui dicunt, quod mundus semper creatur: quia quod creatum est, amplius non creatur: ergo similiter quod genitum est, amplius non generatur.

In oppositum. **C**ONTRA, Dicit Gloss. super illud Ierem. II. Inuenta est contumacia: & est Originis secundum Magistrum in littera, quod Saluator noster semper nascitur: ergo semper generatur.

Item si Deus ab aeterno genuit, & modo non generat, mutatus est, quod impossibile est: Semper ergo generat filium.

Item inconueniens est aliquam potentiam in Deo non esse in actu suo: ergo potentia generatiua in Deo semper est in actu suo: ergo cum non generet alium filium, semper generat istum.

Rich. super I. Sent. G 2 Item

Item in his, quæ sunt sine motu simul sunt factum esse, & fieri. Vnde cum ego video rem aliquam, quamdiu video eam, visus meus immutatus est ab ea, & semper immutatur. Vnde & à visu meo ipsa res simul visa est, & videtur: ergo cum generatio filij non sit per motum, videtur quod simul sit genitus, & generetur.

Responsio. **R**ESPONDEO, quod filius Dei ab æterno genitus est, & semper generatur. Vnde simul generatus, & genitus est: quod nituntur quidam ostendere per hoc, quia habet simplicitatem cum immensitate: quia enim immensus generatur sine fine, & quia simplex totus genitus est.

Sed hoc non videtur satis sufficienter declarare propositum, quia non tantummodo semper genitus est sub ratione qua simplex: sed etiam sub ratione qua immensus, nec tantummodo semper generatur sub ratione qua immensus est, sed sub ratione qua simplex.

Alia opinio. Alij volunt declarare propositum per alium modum, qui magis mihi placet. Quod enim in his, quæ fiunt per motum, non possit esse simul fieri, & factum esse: hoc est, quia motus est entis in potentia, secundum quod huiusmodi, secundum Philosoph. 3. Physic. Vnde illud quod mouetur, est in potentia ad illud, ad quod mouetur. Et ideo secundum Philos. 6. Physic. Nihil mouetur ad illud, quod iam habet. Et quia cum aliquid factum est, inde habet illud ad quod ordinabatur motus factionis.

T. c. 6. *T. c. 32.* Item non potest esse, quod aliquid simul fiat, & factum sit loquendo de factione proprie dicta, quæ est per motum; quamuis omne illud, quod fit per instantaneam mutationem in eodem instanti fiat, & factum sit: tamen transit fieri remanente facto esse, eo quod tale fieri nunc importat primo accipere esse, ab alio. Cum ergo generatio filij Dei, sit sine mutatione, & motu: quapropter proprie dici non potest ibi esse fieri, nec factum esse. Videtur, quod simul sunt ibi generari, & genitum esse respectu eiusdem personæ.

Præterea in generatione, quæ est cum mutatione, vel motu: ipsa mutatio est generatio actiua, in quantum est à generante, & generatio passiua, in quantum est in genito: sicut secundum Philos. 3. Physic. c. de motu. Actio, & passio radicatur in vno motu: ita quod idem motus, in quantum est à mouente, est actio; & in quantum est in mobili, est passio. Generatio ergo actiua ultra illam mutationem, & actionem manentem in agente, non dicit nisi relationem generantis ad genitum: sicut ad illum de sua substantia, est naturaliter; & generatio passiua ultra illam mutationem, non dicit, nisi relationem geniti, ad genitorem: vt ad illum de cuius substantia est naturaliter. Cum ergo in diuinis sit generatio sine mutatione, & motu, eo quod mutatio in generatione spectat ad generationis imperfectionem: sequitur

T. c. 20. quod generatio actiua non dicit ultra potentiam generatiuam ipsius patris, & ipsum patrem: & actionem manentem in generante, nisi relationem ipsius genitoris ad genitum, sicut ad illum, qui est de sua substantia, est naturaliter: & generatio passiua, non dicit, nisi relationem ipsius geniti ad genitorem, sicut ad illum a quo est naturaliter in identitate substantiæ. Sicut ergo in diuinis semper est illa relatio genitoris ad genitum, & geniti ad genitorum: ita semper est in diuinis generatio actiua, & generatio passiua. Pater ergo semper filium generat, & semper filius generatur.

Ad argum. Ad primū. **A**D PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod qui semper nascitur nondum est natus, &c. Dico, quod verum est in creaturis, quæ nascuntur per motum, in quibus non potest simul esse, nasci, & natum esse. In diuinis autem non est verum.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod illud, quod fit non est, &c. Dico, quod verum est, de fieri quod est cum motu. Et quia proprie loquendo non inuenitur fieri, nisi cum mutatione, vel motu: ideo generatio filij Dei, non est in fieri, nec in facto esse proprie loquendo, sed est in esse inuariabili, simul tamen est ibi generari, & genitum esse.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod generari terminatur ad genitum esse, &c. Dico, quod verum est, prout terminatum esse excludit imperfectionem. Si autem accipiatur, secundum quod excludit durationem: sic non terminatur generatio ad genitum esse in diuinis, sed tantummodo in creaturis. Generatio enim filij Dei summe perfecta est: & tamen semper durat.

Ad quartum. Ad quartum cum dicitur, quod nobilior est genitum esse, quam generare, &c. Dico, quod non est verum, nisi in creaturis, in quibus generari, & genitum esse simul esse non possunt.

Ad quintum. Ad quintum cum dico, quod illud, quod accipit pro simili, non est simile; quia creari est, nunc primo modo de aliquo non esse: nullus autem potest dicere, quod mundus nunc primo est. Et ideo non debemus dicere, quod mundus nunc creatur. Vnde ibi est ratio quare non simul compatiuntur se semper creari: & creatum esse respectu eiusdem rei, quæ assignari non possit ad ostendendum filium non posse simul generari, & genitum esse.

CONSEQUENTER quaeritur de tertio principali. Et circa hoc, quaeruntur duo.

Primo, utrum conuenientius significetur æterna generatio per verbum presentis temporis, quam per verbum præteriti.

Secundo, utrum conuenientius per verbum præteriti, quam per verbum futuri.

Q V A E S T I O I.

Artic. I.

PRIMO OSTENDO, quod conuenientius significetur æterna generatio per verbum presentis temporis, quam præteriti: quia in æternitate nihil præterit, sed in æternitate præsens est: ergo cum generatio filij sit æterna, conuenientius exprimitur per verbum presentis temporis dicendo, pater ab æterno generat filium, quam per verbum præteriti dicendo, pater ab æterno genuit filium.

Secundo.

Item Isidorus lib. 7. Eth. c. 1. Deus non nouit fuisse, vel futurum esse, sed non negatur quin Deus nouerit præsens tempus: ergo ad significandum rem diuinam, magis competit præsens tempus, quam præteritum.

Tertio.

Item Deus qui conuenientissime se nominare nouit, magis nominauit se. Exod. 3. per verbum presentis temporis, dicendo: Ego sum, qui sum: &, Qui est, misit me ad vos: quam per verbum præteriti temporis: ergo cum æterna generatio realiter idem sit, quod ipse Deus conuenientius exprimitur per verbum presentis temporis, quam præteriti.

Quarto.

Item sicut dictum est in quaestione præcedenti: pater semper generat filium: ita quod semper est ibi potentia actui coniuncta: sed hoc magis repræsentatur per verbum presentis temporis, quam præteriti.

In oppositum.

CONTRA, quod significatur, vt in fieri non significatur per modum ita perfectum, sicut quod significatur, vt in facto esse: sed æterna generatio cum significatur per præsens tempus, significatur, vt in fieri. Sed per præteritum tempus significatur, vt in facto esse: ergo conuenientius significatur per præteritum, quam per præsens.

Item præteritum, in quantum præteritum importat immutabilitatem: non autem præsens, in quantum præsens: quamuis præsens, in quantum æternum immutabilitatem importet: ergo cum diuina generatio sit omnino immutabilis, videtur apertius significari per verbum præteriti temporis, quam per verbum presentis.

Item August. lib. 83. quaestionum, quaest. 36. Melior est semper natus, quam qui semper nascitur: sed eo modo conuenientius significatur filij Dei generatio, quo expressius bonitas eius exprimitur: ergo conuenientius per verbum præteriti temporis, quam presentis æterna filij Dei generatio significatur.

Item æterna sapientia, qui est filius Dei, generationem suam exprimit. Prouer. 8. per verbum præteriti temporis, dicendo: Dominus possedit me in initio viarum suarum. Et dicendo: Ante omnes colles ego parturiebar: sed ipsa conuenientissime nominare se nouit: ergo conuenientissime per verbum præteriti temporis nominatur.

Responsio.

RESPONDEO, quod cum præsens æternitate

conueniat secundum se: non autem præteritum: quia non dicimus de Deo fuisse, nisi in quantum aliqua pars durationis successiue sibi coexistit. Videtur, quod simpliciter dicendo, & habendo aspectum ad naturam rei, conuenientius exprimitur æterna generatio per verbum presentis temporis tantum, quam per verbum præteriti temporis per se. Vnde Orig. super illud verbum Ieremias. Inuenta est coniuratio. Saluator noster semper nascitur. Vnde ait in libro Sapientia. Ante omnes colles me Dominus generat: & non vt quidam male legunt, generauit: habendo tamen respectum ad excludendum errorem de cordibus hominum simplicium, ne possent estimare illam generationem esse in fieri: conuenientius exprimitur per verbum præteriti temporis, per se dicendo: Ab æterno pater genuit filium, quam per verbum presentis temporis per se dicendo: Pater ab æterno generat filium: quia tamen illa generatio talis est, quod semper est perfecta: & tamen genitus, semper generatur: vt in præcedenti quaestione declaratum est. Ideo conuenientissime declaratur per verbum presentis temporis, & participium præteriti, dicendo: Pater generat genitum ab æterno: vel per verbum præteriti temporis, & aduerbium presentis, dicendo: Ego hodie genui te: sicut scribitur in Psalm. quia sic significatur ipsa generatio, vt perfecta, & vt permanens: quia præteritum exprimit eam, vt perfectam: & præsens, vt permanentem. Vnde & Greg. 29 moral. in princ. exprimens ipsam generationem passiuam: dicit de filio Dei congruentius dici semper natus, quam semper nascitur: quia per hoc, quod dicitur natus, ostenditur esse perfecta. Et per hoc, quod dicitur semper esse, permanens demonstratur.

EX HIS patet facilius responsio ad argumenta ad utramque partem. Argumenta ad primam partem ostendunt, quod conuenientius exprimitur per verbum presentis temporis per se, quam per verbum præteriti temporis per se habendo aspectum ad naturam rei. Et hoc verum. Argumenta autem ad partem aliam ostendunt, quod conuenientius exprimitur per verbum præteriti temporis per se, quam per verbum presentis temporis per se, habendo respectum ad excludendum errorem de cordibus simplicium. Sed omnibus computatis conuenientius exprimitur, vt dictum est, per verbum præteriti temporis, cum aliqua nota presentis, vel per verbum presentis temporis cum participio præteriti temporis simul, quam per alterum tantum.

Q V A E S T I O I I.

SECVNDO quaeritur sine arg. Vtrum conuenientius significetur æterna generatio per verbum præteriti temporis, quam per verbum futuri: hoc est quaerere quid conuenientius dicitur, pater genuit filium, aut pater filium generabit.

Rich. super 1. Sent. G 3 RE-

Quod conuenientius exprimitur generatio æterna per verbum presentis, quam per præteritum, licet conuenientissime per verbum presentis, & participium præteriti, vel econtra.

Ad omnia argumenta simili.

Conueniens
suis exprimi-
tur aeter-
na genera-
tio per ver-
bum prae-
teriti tem-
poris, quam
futuri tem-
poris.

RESPONDEO, quod longe conuenientius dicitur pater genuit, quã generabit: quia per verbum prae-teriti temporis significatur generatio esse perfecta, quamuis nõ esse in actu: quia per hoc, quod dico genuit ex vi verbi prae-teriti temporis, non ostenditur permanentia generationis, quamuis ex natura rei bene sequatur, in diuinis fuit generatio: ergo adhuc permanet. Per verbum autem futuri temporis non ostenditur, neque perfecta, neque permanens, quia futurum caret actualitate, & perfectione. Et ideo non ita conuenienter dicitur pater generabit, sicut pater genuit. Vtrumque tamen dici potest, quia sicut verbum prae-teriti temporis dicitur de Deo, in quantum aliqua pars durationis successiue sibi coexistit: ita verbum futuri temporis dicitur de Deo, in quantum futura duratio sibi coexistit. Vnde & vere dicitur Deus fuit, Deus est, & Deus erit; & pater genuit, pater generat, pater generabit. Vnde Esa. vi. Annunciat generatio per verbum futuri temporis: cum in persona patris dicitur: Si ego qui ceteris generationem tribuo, sterilis ero, dicit Dominus, quasi dicat, non: Ecce dicendo, non ero sterilis: idem est, quod generabo, vel sine generatione non ero.

CIRCA litteram. (Non est aliud pater, aliud filius.) Contra videtur sequi alius: ergo aliud. Respondeo. Verum est in creaturis, in quibus non est distinctio in persona, sine distinctio in essentia. In Deo autem est distinctio in persona sine distinctio in essentia. (Coaeternae sibi sunt tres personae.) Contra sequitur, vt videtur. Tres coaeterni: ergo tres aeterni, sed vt dicitur in symbolo. Non sunt tres aeterni. Responso, quod in diuinis. Nomen significans substantiam, reperitur secundum triplicem modum. Quoddam enim est significans substantiam per modum substantiae: & tale nullo modo debet dici in plurali, siue sit substantiuum, vt hoc nomen Deus, siue substantiuatum; vt hoc nomen, aeternum, vnde tres personae non debent dici dii, nec plura aeterna. Quoddam significat per modum adiacentiae: sicut adiectiua, adiectiue retenta: & quia talia trahunt numerum a suppositis, possunt dici in plurali, & talia sunt verba, & participia. Aliud est nomen quod significat substantiam in adiacentia connotando inter relationem mutuam: sicut hoc nomen coaeternus: & tale etiam potest dici in plurali. Vnde bene dicitur, tres personae sunt coaeternae. Splendor qui gignitur ab igne, atque diffunditur, coaetus est illi. Ex hoc videtur argui, quod illuminatio medij fit in instanti. Et quia hoc aliquibus videtur dubium, & aliquibus falsum: ideo glosatur auctoritatem sic, vt per splendorem intelligatur ipsa lux existens in sua radice, vel per splendorem intelligunt initium diffusionis ipsius lu-

cis, quod quidem initium in instanti est, siue illuminatio medij fit in instanti, siue non. Vtrum autem medium illuminetur in instanti, vel non: in secundo libro declarare propono. (Quod ex eo nascitur, non potuit aliud esse, quam viuens:) quia enim Deus est vita: & in vita nihil est, nisi viuens, non potuit produci a Deo in identitate substantiae, nisi viuens. (Quod ex viuo, viuum natum est.) Habet natiuitatis perfectionem sine nouitate naturae.) Verum est de viuo, in quo nihil est, non viuens; & in quo nihil est in potentia. Et in hoc excluditur generatio in creaturis: vbi aliquando de viuo, non nascitur viuum; & aliquando de viuo, viuum; quod non habet naturae perfectionem; & quod nascitur de creatura, nascitur cum nouitate naturae. (Sacramento natiuitatis.) id est, sacro secreto. (Pater enim generatione, actor filij est.) Nota, quod actor proprie, non dicitur hic causalitatem. Vnde debet glosari actor, id est, principium. (Ab aeterno auctore, aeterna natiuitas est.) Contra si illud argumentum esset bonum, videretur, quod etiam sequeretur ab aeterno, aeterna creatio, quod falsum est. Respondeo. Non est simile, quia natiuitas filij Dei, est de substantia generantis tota. Vnde filius nascendo non accepit nouum esse, sed idem esse absolutum, quod habet pater. Creatura autem non accepit idem esse, quod habet creator. Quapropter sequitur, qd accepit nouum esse.

Hic de Spiritu sancto agitur, & prius, quod sit amor patris, & filij dicitur.

DISTINCTIO X.

MNC post filij aeternitate de spiritu sancto, quantum Deo donante videre conceditur, differamus: Spiritus sanctus amor est, siue charitas, siue dilectio patris, & filij. Vnde Aug. in 15. lib. de trin. ait: August.

Spiritus sanctus, nec patris est solius, nec filij est solius, sed amborum: & ideo communem, qua inuicem se diligunt pater, & filius, nobis insinuat charitatem.

Quod spiritus sanctus proprie dilectio dicitur, & tamen trinitas sit dilectio.

IOANNES autem in Epist. canonica ait: Deus charitas est: non dixit spiritus sanctus, charitas est. Quod si dixisset, absolutior esset sermo, & non parua pars quaesita, sed quia dixit: Deus charitas est, incertum est: & ideo quaerendum est: vtrum Deus pater sit charitas, an filius, an spiritus sanctus, an Deus ipsa trinitas: quia & ipsa non tres dii, sed vnus Deus est. Ad quod Aug. in eodem lib. ita dicit: Nescio, cur sicut sapientia, & pater dicitur, & filius, & spiritus sanctus, & simul oēs, non tres, sed vna sapientia: non ita et charitas dicatur pater, & filius, et spiritus sanctus, & simul oēs vna charitas. Non ideo tamen quisquam

Responso.

nos inconuenienter estimet charitatem appellare spiritum sanctum: quia, & Deus pater, & Deus filius, potest charitas nuncupari: sicut proprie verbum Dei, etiam sapientia Dei dicitur: cum & pater, & spiritus sanctus sit sapientia.

Sicut verbum Dei, proprie dicitur sapientia: & tamen tota trinitas, dicitur sapientia: ita, & spiritus sanctus, proprie dicitur charitas: & tamen pater, & filius, & spiritus sanctus, dicitur charitas.

SI ERGO proprie aliquis horum trium, charitas nuncupari debet: quis aptius, quam spiritus sanctus? vt, scilicet in illa summa simplici; natura non sit, aliud substantia, & aliud charitas: sed substantia ipsa, sit charitas: & charitas ipsa, sit substantia; siue in patre, siue in filio, siue in spiritu sancto: & tamen spiritus sanctus, proprie charitas, nuncupatur. Ecce his verbis aperte dicit Aug. qd in trinitate, charitas aliquando refertur ad substantiam, qua communis est trium personarum, & tota in singulis; aliquando specialiter ad personam spiritus sancti, sicut sapientia Dei; aliquando pro substantia diuina, aliquando pro filio accipitur; & hoc in multis fieri reperitur.

Exemplis firmat eadem nomina proprie, & vniuersaliter accipi.

PLVRIBVS enim exemplis doceri potest, multa rerum vocabula, & vniuersaliter poni: et proprie quibusdam rebus adhiberi, sicut legis nomine quando simul omnia veteris instrumenti signatur eloquia; aliquando autem proprie vocatu qua data est per Moysen. Multa alia suppetunt exempla: sed in re aperta, vitanda est longitudo sermonis. Sicut ergo vnicum Dei verbu, proprie vocamus, nomine sapientia: cum sit vniuersaliter, & spiritus sanctus, & pater ipsa sapientia: ita spiritus sanctus proprio vocabulo, charitas, nuncupatur: cum sit pater, & filius vniuersaliter charitas.

Auctoritatem ponit, quod filius, proprie dicatur sapientia.

De spū sancto testimonium quae-rit, & inuenit, vbi dicitur esse charitas.

SED Dei verbum, id est, vngenuitatis Dei filius, a parte dictus est, Dei sapientia; ore Apostoli, dicentis: Christum, Dei virtutem, & Dei sapientiam. Spiritus autem sanctus, vbi sit dictus, charitas; inuenimus, si diligenter Ioannis Apost. eloquium scrutemur, qui cum dixisset: Diligamus inuicem, quia ex Deo, est dilectio, adiunxit: Et omnis qui diligit, ex Deo natus est: quia dilectio, Deus est. Hic manifestauit se dixisse, eam dilectionem esse Deum, quam dixit, ex Deo. Deus ergo ex Deo, est dilectio: sed, quia & filius ex Deo patre natus est; & spiritus sanctus, ex Deo patre procedit: quem potius eorum, hic debeamus accipere dictum esse dilectionem, merito quaeritur: Pater enim solus, ita Deus est, vt non sit ex Deo: & ideo dilectio, qua ita Deus est, vt ex Deo sit, non ipse pater est; sed aut filius, aut spiritus sanctus. Sed in consequentibus, cum Dei dilectionem commemorasset Ioannes, qua dilexit nos, & hinc hortatus esset, vt nos inuicem diligamus, atque ita Deus in nobis maneat, quia vtrique dilectionem, Deum dixerat; statim volens de hac re aperius, aliquod eloqui, inquit: In hoc cognoscimus, quia in ipso manemus, & ipse in nobis,

quia de suo spiritu dedit nobis. Spiritus itaque sanctus, de quo dedit nobis, facit nos in Deo manere, & ipsum in nobis; hoc autem facit dilectio. Ipse est ergo Deus dilectio. Deus ergo spiritus sanctus, qui procedit ex Deo, significatur vbi legitur. Deus dilectio est, & dilectio ex Deo est. Ecce his verbis aperte dicit Aug. spiritum sanctum esse charitatem patris, & filij; & in tantum quoque sermonem produxit, vt videatur dixisse, spiritum sanctum, non solum esse dilectionem patris, & filij, qua se inuicem, & nos diligunt; sed etiam qua diligimus Deum. Sed vtrum ipse sit charitas, qua nos diligimus Deum, in sequenti explicabitur.

Redit ostendere, quod proposuerat, scilicet, quod spiritus sanctus sit amor, quo pater a filio, & filius a patre diligitur.

NUNC vero, quod incepimus ostendere, curamus, scilicet, spiritum sanctum dilectionem esse, siue amorem patris, & filij; quo scilicet pater, diligit filium; & filius patrem. De hoc Hier. super 14. Psalm. Hieron. ait: Spiritus sanctus, nec pater est, nec filius: sed dilectio, quam habet pater, in filium: et filius, in patrem. Aug. quoque in 6. lib. de trinit. ait: In omnibus equalis est patri filius, & est vnus eiusdemque substantia. Quapropter etiam spiritus sanctus in eadem unitate substantia, & equalitate consistit.

Quid sit spiritus sanctus, hic aperitur.

ali- enim sit vnitas amborum, siue sanctitas, ffican- itas: manifestum est, quod non aliquis duor lex, mo vterque coniungitur, quo genitus a gignente diligitur, genitoremque suum diligit: sintque non participatione, sed essentia sua: neque dono superioris alicuius, sed proprio suo seruantes vnitate spiritus in vinculo pacis. Ecce hic habes spiritum sanctum esse quo filius diligitur a patre: & pater a filio: & quo illi duo seruant vnitatem pacis. Spiritus ergo sanctus, vt ait Aug. in eodem: commune est aliquid patris, & filij, quicquid illud est. At ipsa communio consubstantialis, & coaeterna est: quasi si amicitia conuenienter dici potest, dicatur: sed aptius dicitur charitas, & haec quoque substantia, quia Deus substantia est: & Deus, charitas est. Tria ergo sunt, & non amplius: vnus diligens eum, qui de illo est: & vnus diligens eum, de quo est, & ipsa dilectio. Quae nihil est, quomodo Deus dilectio est? Si non est substantia, quomodo Deus substantia est.

Quod spiritus sanctus, sicut communis est patri, & filio: ita commune nomen, habet proprium.

HIC notandum est, qd sicut spiritus sanctus in trinitate specialiter dicitur charitas, qua est pater, & filij vnio: ita, & nomen tenet proprie: quod patri, & filio communiter quodammodo congruit. Vnde August. in 15. lib. de trinitate. Si charitas, inquit, qua pater diligit filium: & patrem diligit filius ineffabilem communionem demonstrat amborum, quid conuenientius, quam vt ille proprie, dicatur charitas: qui spiritus est communis ambobus? Hoc enim sanus creditur, & intelligitur: vt non solū spiritus sanctus charitas sit in illa trinitate, sed non frustra proprie charitas nuncupetur: propter illa, quae dicta sunt: Rich. super 1. Sent. G 4 sicut

sicut non solus in illa Trinitate, vel spiritus, vel sanctus; quia, & pater spiritus, & filius spiritus; & pater sanctus, & filius sanctus; & tamen ipse, non frustra, dicitur spiritus sanctus. Qui enim est communis ambobus id vocatur ipse proprie, quod ambo communiter. Alioquin si in illa Trinitate solus spiritus sanctus, est charitas: profecto, & filius non solius patris, sed etiam spiritus sancti filius inuenitur. At enim Apostolus de Deo patre, Transtulit nos in regnum filij charitatis suae. Si ergo non est in ista trinitate charitas Dei, nisi spiritus sanctus, filius est etiam spiritus sancti. Sed quia hoc absurdissimum est: restat, ut non solus ibi sit charitas spiritus sanctus: sed propter ista, de quibus satis differui, proprie sic vocatur.

DISTINCTIO X.

NUNC post filij aeternitatem, &c. Supra determinavit Magister de generatione filij a patre.

In hac parte determinat de processione Spiritus sancti ab utroque; & diuiditur pars ista, in partes duas.

In prima determinat de aeterna processione Spiritus sancti.

In secunda de ipsius processione temporalis in principio distinct. 14. ibi. (Præterea diligenter notandum est.) Prima diuiditur in partes tres.

In prima determinat de processione Spiritus sancti in comparatione ad personam procedentem.

In secunda in comparatione ad principium a quo procedit, distinct. 11. (Hic dicendum est Spiritus sanctum.)

In tertia in comparatione ad generationem distinct. 13. ibi. (Post hoc considerandum est.) Prima diuiditur in partes quattuor.

In prima ostendit, quod Spiritus sanctus est amor patris, & filij.

In secunda, quod est amor, non a proprietate, sed etiam proprie: ibi. (Pluribus enim exemplis.)

In tertia, quod est amor communis utriusque: ibi. (Nunc vero quod incepimus.)

In quarta, quod ideo habet nomen commune, quia est amor communis utriusque: ibi. (Hic notandum est.)

CIRCA hanc distinctionem de duobus principaliter potest queri.

Primo, de modo procedendi Spiritus sancti.

Secundo, de proprietatibus conuenientibus sibi.

De primo, possunt queri tria.

Primo, utrum Spiritus sanctus procedat per modum voluntatis.

Secundo, utrum procedat per modum amoris.

Tertio, utrum per modum mutui amoris.

QV AESTIO I.

PRIMO ostendo, quod Spiritus sanctus non procedit per modum voluntatis. Non enim videtur diuina persona per eundem modum emanare, per quem procedunt creature a Deo, sed creature procedunt a Deo per modum voluntatis: ergo Spiritus sanctus non procedit per modum voluntatis.

Item quicquid procedit per modum voluntatis: videtur procedere per modum intellectus: quia intellectus dirigit voluntatem, sed Spiritus sanctus non procedit per modum intellectus, quia sic verbum Dei procedit: ergo Spiritus sanctus non procedit per modum voluntatis.

Item productio per modum voluntatis, non terminatur ad simile in natura, sed Spiritus sanctus procedit, sicut similis in natura principio a quo procedit: ergo non procedit per modum voluntatis.

Item sicut in diuinis, intellectus est natura: ita voluntas est natura: sed persona, quae procedit per modum intellectus, procedit etiam per modum naturae: ergo videtur si Spiritus sanctus procederet per modum voluntatis: procederet etiam per modum naturae, sed non procedit per modum naturae: ergo neque per modum voluntatis.

CONTRA non inuenitur, nisi duplex actus in diuinis, interius manens, scilicet, intelligere, & velle: cum ergo actus essentialis interius manens sint ratio actuum personalium. In diuinis non est, nisi duplex motus emanandi, scilicet, per modum intellectus, & per modum voluntatis: sed persona verbi procedit per modum intellectus: ergo Spiritus sanctus procedit per modum voluntatis.

Item creature procedunt a Deo per intellectum, & voluntatem, sed per modum intellectus procedit verbum, in quo Deus omnia nouit: ergo per modum voluntatis procedit Spiritus sanctus, in quo Deus omnia creata esse voluit.

RESPONDEO, quod Spiritus sanctus procedit per modum voluntatis: quia sicut per naturam: ut modo ab alio habitam, est fecunditas in persona ad producendum personam per modum naturae, & de natura, ut est patris: Ita per voluntatem, ut non habitam per spirationem, est fecunditas in persona ad producendum per modum voluntatis. De natura tamen ut est patris, & filij: & ideo sicut in diuinis ponimus personam procedentem per modum naturae, quae persona est filius: ita ibi ponimus personam procedentem per modum voluntatis,

Artic. 1.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppositum.

Responsio. Spiritus sanctus procedit per modum voluntatis, non est dubium.

tatis; quae persona, est spiritus sanctus. **A**D PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod creature procedunt per modum voluntatis, &c. Dico, quod verum est, & spiritus sanctus per modum voluntatis. Nec tamen est idem modus procedendi, quia creature emanant a Deo per modum voluntatis: non tamen de necessitate, & diuersitate substantiae, & non sicut ratio volendi. Spiritus autem sanctus emanat a suo principio per modum voluntatis de necessitate immutabilitatis, & in identitate substantiae: & sicut ratio volendi, in quantum in eo: quauis non per eum patrem, & filium volunt alia.

AD SECUNDVM cum dicitur, quod quicquid procedit per modum voluntatis, procedit per modum intellectus, &c. Dico, quod falsum est, si intelligatur per modum intellectus, ut elicientis: si tamen intelligatur per modum intellectus, ut dirigentis, sic pater, & filius per voluntatem, ut non habitam per spirationem eliciant spirationem spiritus sancti: tamen per intellectum inspirando diriguntur.

AD TERTIUM cum dicitur, quod productio per modum voluntatis, non terminatur ad simile in natura, &c. Dico, quod verum est, in creaturis: non tamen verum est in Deo; in quo voluntas ita potens est, sicut natura.

AD QUARTVM cum dicitur, quod sicut intellectus, est natura: ita & voluntas, est natura, &c. Dico, quod verum est, sed quia eadem est natura: quae est de ratione intellectus, & voluntatis. Et ut est de ratione intellectus, est ratio productionis filij; quae propter sui perfectionem equat totam virtutem naturae: ideo impossibile est aliquam personam emanare per modum voluntatis, ut naturaliter agentis, sed liberaliter tantum: quia aliter eadem natura esset ratio actiua duarum productionum sub ratione, qua natura quarum quilibet propter suam perfectionem aequaret totam virtutem ipsius naturae: nec ex hoc sequitur, quod persona, sicut emanans possit non produci: quamuis emanet per modum voluntatis liberaliter operantis, quia productio personae comprehenditur in perfectione existentiae, quam requirit diuina essentia, quia propter summam eius perfectionem nata est esse in tribus suppositis relatiuis: ita quod perfecte in quolibet; emanatio autem creature non comprehenditur inter perfectionem existentiae diuinae essentiae.

QV AESTIO II.

SED queritur, utrum spiritus sanctus procedat per modum amoris: & videtur, quod non: quia omnis amor procedit, ut in alium tendens, sed spiritus sanctus procedit, ut in se perfecte ens: ergo non procedit, ut amor.

Item sicut in diuinis est amor, ita & gaudium: cum ergo in diuinis, non dicatur esse

Artic. 1.

Secundo.

persona procedens per modum gaudij. Videtur, quod in diuinis, nulla sit persona procedens per modum amoris.

Item illud, quod procedit per modum amoris, est per amorem productum: sed spiritus sanctus, non est aliquid productum per amorem, cum sit ipse amor: ergo non procedit per modum amoris.

Item cum in natura intellectuali non tantum fit voluntas, tendens in delectabile, sed etiam tendens in arduum: videtur, quod si esset ibi processio amoris, qui videtur esse respectu delectabilis, quod ibi esset processio per modum spei, quae videtur esse respectu ardui. Sed in diuinis non ponitur aliqua persona procedens per modum spei: ergo nec aliqua procedens per modum amoris.

CONTRA in anima, quae est imago Dei, est aliquid procedens per modum intellectus, scilicet, nostra intellectualis cognitio; & aliquid per modum amoris, scilicet, nostra rationalis affectio: ergo similiter, cum in Deo sit persona procedens per modum intellectus, scilicet, verbum est ibi persona procedens per modum amoris, quem voco spiritum sanctum. Ita sicut declaratum est, in quo procedens spiritus sanctus procedit per modum voluntatis: ergo procedit per nobilissimum modum procedendi, qui est per modum voluntatis, quia quae in Deo sunt nobilissimo modo, ibi sunt: sed nobilissimus modus procedendi per modum voluntatis, est procedere per modum amoris: quia amor, est voluntatis nobilissimus actus. Vnde secundum beatum Augustinum 14. de ciuitate Dei. c. vlt. Omnes actus voluntatis radicantur in amore. Gregorius in quadam homelia super illud Iosue 15. Hoc est praecipuum meum. Dicit, quod praecipua diuina multa sunt, & vnum: multa, per diuersitatem operis: vnum, in radice dilectionis: ergo spiritus sanctus procedit per modum amoris.

RESPONDEO, quod spiritus sanctus procedit per modum amoris, sicut ostendit ratio secunda facta ad partem istam. Ad cuius intelligentiam sciendum, quod procedere per modum amoris, dupliciter potest intelligi. Vno modo, per hoc, quod est procedere, sicut amor. Alio modo, per hoc, quod est procedere, sicut ex amore productum. Primo modo, a nobis procedit, per voluntatem nostram, amor noster. Secundo modo procedunt a nobis actus, quos producimus ex amore.

Primo modo, procedit spiritus sanctus per modum amoris: quia spiritus sanctus est amor procedens: & in aliquo modo, ad similitudinem modi secundi, potest dici procedere per modum amoris: quia cum actus essentialis sint ratio actuum personalium: & in diuinis, sit amor essentialis, qui conuenit patri, & filio, & spiritui sancto. Videtur, quod iste essentialis amor, sit ratio actus spirandi, quo producitur amor personalis, qui est spiritus sanctus.

Tertio.

Quarto.

In oppositum.

Responsio. Spiritus sanctus procedit per modum amoris, non est dubium.

Ad argu-
menta.
Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod omnis amor procedit, ut in alium tendens, &c. Dico, quod verum, sicut in obiectū, non sicut in subiectum. Hoc autem non repugnat huic, quod est existere in seipso. Dico ergo, quod spiritus sanctus, quamuis tendat in alium, sicut in obiectum. Vel ut melius dicam respiciat aliū, sicut obiectum: eo quod verbum tendendi non proprie ibi recipitur: est tamen amor in se existens, quamuis non sic posset dici de amore in creaturis.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, quod sicut in diuinis est amor: ita est ibi gaudium: dico, quod verum est, & cum dicis postea, quod non est ibi persona procedens per modum gaudij, potest dici sine prauidicio: tamen quod amor comprehendit in se totam nobilitatem emanationis per modum voluntatis: ideo nulla persona debuit emanare per modum alterius actus, cum talis modus emanandi, non esset modus emanandi principalis. Voluerunt tamen aliqui dicere, quod & si sit in diuinis persona procedens per modum gaudij: quod tamen realiter non distinguitur a persona procedente per modum amoris: sicut nec verbum, quod procedit per modum intellectus, realiter distinguitur a filio, qui procedit per modum naturae tantum: tamen primus modus soluendi, videtur communior, & securior.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, quod spiritus sanctus non est aliquid productum per modum amoris, cum sit ipse amor, &c. Dico, quod quamuis sit amor personalis: productus est tamen per modum amoris, id est, per modum: cuius ratio est essentialis amor, quia amor essentialis, est ratio actus spirandi amorē personalem, qui est spiritus sanctus. Et praeterea procedere per modum amoris, non tantummodo est procedere, sicut ex amore productum, sed etiam procedere, sicut amor.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, quod in diuinis non est aliqua persona procedens per modum spei, &c. Dico, quod non oportet, quia in natura intellectuali, voluntatis actus est respectu boni: non sub ratione qua delectabile, nec sub ratione qua arduum: sed sub aliqua ratione altiori, quae comprehendit utramque rationem: hoc est sub ratione, qua bonum est. Vnde ultra delectabile sub ratione qua bonum: & arduum, sub ratione, qua bonum: & quia principalis actus voluntatis respectu boni, sub ratione, qua bonum est amor: & non debuit esse persona procedens in diuinis, per modum voluntatis: nisi procederet per modum nobilissimi actus ipsius voluntatis: ideo non debuit esse in diuinis persona procedens, per modum voluntatis, nisi illa quae procedit per modum amoris, quae persona, est spiritus sanctus.

Q V A E S T I O I I I.

TERTIO quaeritur, Vtrum spiritus sanctus procedat per modum mutui amoris. Et videtur, quod non: quia tunc procederet a patre in filium, & a filio in patrem: quod falsum videtur, quia pater nihil recipit a filio.

Item amor mutuus, non videtur vnus amor, sed duo amores. Sed spiritus sanctus, est vnus amor: ergo non est mutuus amor.

Item in diuinis non est amor debitus, ut videtur: quia debere, videtur importare quandam obligationem, sed amor mutuus, est debitus: quia amor, qui amanti rependitur, debetur ei: ergo in diuinis non est mutuus amor.

Item nihil est principium, & terminus respectu eiusdem, sed si spiritus sanctus procederet per modum mutui amoris, hoc est a patre in filium: & econuerso: tunc pater esset principium, & terminus respectu spiritus sancti, & similiter filius. Videtur ergo, quod spiritus sanctus non procedat per modum mutui amoris.

CONTRA gloss. super illud Psal. Misit de summo, & accepit me: dicit sic, spiritus sanctus dilectio est vtriusque, scilicet, patris in filium, & filij in patrem: sed talis amor, est amor mutuus: ergo spiritus sanctus, procedit per modum mutui amoris.

Item qui non amat amantē se, nimis est ingratus: ergo cum in filio nulla sit ingratitude, ipse amat patrem amantem se: ergo sicut est amor procedens a patre in filium: ita est amor procedens a filio in patrem, sed talis amor, est mutuus; & talis amor, est spiritus sanctus: ergo spiritus sanctus procedit per modum mutui amoris.

RESPONDEO, quod spiritus sanctus procedit per modum mutui amoris: quia est amor procedens a patre in filium, sicut in obiectum non sicut in subiectum: & a filio in patrem, sicut in obiectum, non sicut in subiectum. Cum enim spiritus sanctus sit amor perfectus in delectatione, vnione, & rectitudine: & amor perfectus delectationis, vnionis, & rectitudinis habeat ex mutuitate: sequitur de necessitate, quod spiritus sanctus procedit per modum mutui amoris.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod pater nihil recipit a filio, &c. Dico, quod verum est; nec propter hoc sequitur quin spiritus sanctus procedat a filio in patrem, sicut in obiectum: sed bene sequitur, quod non procedit a filio in patrem, sicut in subiectum.

Ad secundum cum dicitur, quod amor mutuus, non est vnus amor, &c. Dico, quod verum est, in amantibus; qui amant plures voluntates in numero: sed non est verum, in amantibus, qui amant per vnā voluntatem in numero: cuiusmodi sunt pater, & filius.

Ad tertium cum dicitur, quod amor mutuus

Artic. I.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppositum.

sum.

Responsio.

Spiritus sanctus procedit per modum mutui amoris.

Ad primū.

Ad secundum.

Ad tertium.

tuus est debitus, &c. Dico, quod ille amor debitus est, quia rectus: sed tamen ille amor non desiderat debitum. Vnde quantumcumque debeat: dum tamen debitum non attendatur, ratio liberalitatis non minuitur, sed ratio rectitudinis ostenditur.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, quod nihil est principium, & terminus respectu eiusdem: tunc dico, quod respectu actus amoris falsum est: quando ego amo meipsum, ego sum istius amoris principium: & terminus accipiendo terminum pro subiecto. Cum ergo spiritus sanctus sit vnus amor procedens a patre, & filio, in quantum sunt vnum in potentia spiratiua, ut inferius ostendetur: non est inconueniens, sed magis conueniens, quod istius amoris pater sit principium, & obiectum: & quod etiam eiusdem amoris filius sit principium, & obiectum.

CONSEQUENTER sequitur de secundo principali. Et circa hoc, quaeruntur tria.

Primo, vtrum amor sit proprium spiritus sancti.

Secundo, vtrum spiritus sanctus sit proprie nexus patris, & filij.

Tertio, vtrum esse spiritum sit proprium spiritus sancti.

Q V A E S T I O I.

Artic. I.

PRIMO ergo ostendo, quod amor non sit proprium spiritus sancti: quia sicut se habet sapientia ad filium, sic amor ad spiritum sanctum: sed sapientia non est proprium filij, sed appropriatum: ergo amor non est proprium spiritus sancti, sed appropriatum.

Secundo.

Item Aug. 15. de trin. c. 19. dicit, quod in summa trinitate non solum spiritus sanctus est charitas: cum ergo charitas sit amor. Amor non est proprium spiritus sancti.

Tertio.

Item 2. Corinth. ult. super illud, Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei: dicit Gloss. id est, Deus pater charitatem dans nobis, cuius dilectio misit Christum: ergo dilectio conuenit patri: non est ergo proprium spiritus sancti.

In oppositum.

CONTRA, sicut se habet verbum ad filium, sic amor ad spiritum sanctum: sed verbum est proprium filij: ergo amor est proprium spiritus sancti.

Item illud est proprium personae, quod importat modum suum emanandi, sed amor importat modum emanationis Spiritus sancti: quia procedit per modum amoris: ergo amor est proprium spiritus sancti.

Responsio.
In diuinis est amor triplex.

RESPONDEO, quod in diuinis est amor essentialis, & notionalis, & personalis: amor essentialis communis est patri, & filio, & spiritus sancto: sed appropriatur spiritui sancto, quia maiorem videtur habere similitudinem cum

eius proprio: amor notionalis est spiratio actiua, quae communis est patri, & filio: & non conuenit ei spiritus sancto; amor personalis est amor spiratus. Et hic amor est proprium spiritus sancti. Per hoc patet quomodo debeat responderi ad argumenta ad utramque partem.

AD PRIMVM cum dicitur, quod sicut se habet sapientia ad filium, sic amor ad spiritum sanctum, &c. Dico, quod non est omnino simile, quia sapientia semper accipitur essentialiter, quantum est ratione rei significatae, ut inferius ostendetur: licet aliquando supponat pro persona ratione adiuncti: ut cum ostenditur sapientia genita: sed amor accipi potest essentialiter, ut visum est.

Ad secundum cum arguitur per auctoritatem Augusti. dico, quod ibi loquebatur de amore essentiali.

Ad tertium cum arguitur per illam gloss. dico, quod illa loquitur de dilectione essentiali: & bene concedo, quod ista dilectio non est proprium spiritus sancti.

Argumenta quae fuerunt ad partem aliam, procedunt de amore spirato: & bene verum est, quod ille amor est proprium spiritus sancti.

Q V A E S T I O I I.

SECUNDO quaeritur. Vtrum spiritus sanctus sit proprie nexus patris, & filij: Et videtur, quod non: quia quod ab aliquibus distinctum est, non est nexus eorum, sed spiritus sanctus a patre, & filio distinctus est: ergo non est nexus eorum.

Item nexus habet rationem medij respectu illorum, quae necuntur. Sed spiritus sanctus in trinitate non habet rationem medij respectu illorum, quae necuntur: sed spiritus sanctus in trinitate non habet rationem medij personae, immo filius: ergo non est nexus patris, & filij.

Item nexus non est, nisi separatorum, sed pater, & filius non sunt separati: ergo spiritus sanctus non est nexus eorum.

Item sicut pater, & filius conueniunt in spirando spiritum sanctum: sic & filius, & spiritus sanctus, conueniunt in hoc, quod a patre producti sunt: ergo si spiritus sanctus, propter hoc diceretur nexus patris, & filij: ita pater esset nexus filij, & spiritus sancti, quod tamen non dicitur.

CONTRA August. 6. de trinitate, capit. 5. loquens de spiritus sancto. Non est aliquis duorum quo uterque coniungitur: ergo spiritus sanctus nexus est, in quo coniungantur duae personae, scilicet, pater, & filius.

Item Dionys. de diuin. nom. c. 4. dicit amorem, siue angelicum, siue diuinum vnitiuam quandam intelligimus virtutem, sed spiritus sanctus est amor: ergo est res vnitiua amantium, est ergo nexus patris, & filij.

Responsio.
Spiritus
est amor
& filij.

RESPONDEO, quod pater, & filius communicant in vno spiritu: & quia ille spiritus est amor spiratus, & amor mutuus, qui propriissime nexus est illorum à quibus spiratur: ideo concedo, quod Spiritus sanctus est proprie nexus patris, & filij.

Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod illud quod ab aliquibus distinctum est, non est nexus illorum, &c. Dico, quod falsum est. Nam à duobus corporibus glutinosis, aliquando procedit ab eis aliquid distinctum quo necuntur, & in quo vniuntur, quamuis istud exemplū à proposito nostro sit remotissimū.

Ad secundum.

AD SECUNDUM cum dicitur, quod nexus habet rationem medij respectu illorum, quæ necuntur, &c. Dico, quod quandoque sic, quandoque non. Necuntur enim quandoque duo lapides per cementum medium: quandoque necuntur aliqua duo in vno tertio, sicut duo ligna in vna flamma, secundum quam habet similitudinem pater, & filius, necuntur in spiritu sancto.

Ad tertium.

AD TERTIUM cum dicitur, quod nexus non est, nisi separatorum, &c. Dico, quod falsum est. Nexus enim bene est distinctorum: quamuis autem pater, & filius non sint separati, nec separatione locali, nec separatione essentiali, quæ proprie dicuntur separationes: Sunt tamen distincti distinctione personali, quæ separatio dici non debet.

Ad quartum.

AD QUARTUM dico, quod quamuis filius, & spiritus sanctus sint à patre: non tamē propter hoc ita habet rationem nexus respectu filij, & spiritus sancti: sicut spiritus sanctus respectu patris, & filij: quia secundum rationē intelligentiæ distinctio connexorum, prior est, quam nexus eorum: pater autem secundum rationem intelligendi prior est, quam distinctio filij, & spiritus sancti. Et præterea filius, & spiritus sanctus non procedunt à patre per eundem modum. Sed pater, & filius eodem modo spirant spiritum sanctum.

Item amor in diuinis non est proprium patris, sicut spiritus sancti. Amoris autem proprium est esse nexum.

Q V A E S T I O III.

Artic. I.

AR T I C U L U S I. Q U A E R I T U R. V t r u m e s s e s p i r i t u m, s i t p r o p r i u m s p i r i t u s s a n c t i. Et videtur, quod non: quia Ioan. 4. dicit Saluator, quod Deus est spiritus: sed quælibet persona, est Deus: ergo quælibet persona, est spiritus.

Secundo.

Item omnis substantia incorporea, est spiritus: sed tota trinitas est huiusmodi: ergo tota trinitas est spiritus.

Tertio.

Item spiratio est actus naturalis: ergo spirari maxime conuenit personæ, quæ procedit per modum naturæ, sed illa persona, est filius: ergo filius, maxime est spiratus: maxime ergo sibi conuenit esse spiritum, secundum quod

spiritus dicitur à spiratione.

Item illi conuenit esse spiritum cui conuenit inspirare, sed diuina substantia nos inspirat. Vnde Iob 32. Inspiratio oīporētis dat intelligentiam: ergo diuinæ substantiæ conuenit esse spūm: ergo non est propriū spiritus sancti.

CONTRA spiritus dicitur, quia spiratur, sed sola persona spiritus sancti spiratur in diuinis: ergo soli spiritui sancto conuenit esse spiritum.

Item proprium spiritus sancti est esse spiritum sanctum: sed hoc nomen sanctus, non caret hoc nomen spiritus, cum quælibet persona in diuinis sit quæ sancta: ergo etiā propriū est spiritus sancti, esse spiritum sanctum.

RESPONDEO, quod hoc nomen spiritus, inuenitur in corporibus, & in creatura rationali, & intellectuali, & in Deo maxime: quia in eo maxime est spiritualitas, & spiratio, & quolibet istorum modorum potest accipi: vel secundum quod dicitur à spiritualitate, vel secundum quod dicitur à spiratione; spiritus in corporibus, secundum quod dicitur à spiritualitate, diuiditur contra corpulentiam, siue grossitiam: & sic dicitur spiritus quoddam corpus subtile, mediante quo anima facit operationes naturales, & animales in corpore: sicut Constabulum in lib. de differentia spiritus, & animæ. Secundum autem quod dicitur à spiratione: sic dicitur flatus, & sic accipit Chryl. homel. 26. super Ioan. ante mediū exponens illud Ioan. 3. Spiritus ubi vult, spirat. Secundum autem quod spiritus accipitur in creatura rationali, vel intellectuali, in quantum dicitur à spiritualitate: sic diuiditur contra corpus, & sic substantia rationalis, dicitur spiritus, & sic accipitur in Eccl. ubi dicitur. c. 3. Quis nouit si spiritus filiorum Adam, &c. Secundum autem, quod dicitur à spiratione, sic amor dicitur spiritus. Et ratio est hæc, quia spiratio in corpore, est actus internus; & actus vitalis habens originem à calore, sic in substantia rationali, vel intellectuali; amor, est actus internus: quia remanet in amante, & actus vitalis: quia amor, est vita animæ. Vnde Hugo in soliloquio de arra sponse, quasi in principio loquens animæ suæ, ait: Scio anima mea, quia vita tua dilectio est. Similiter dico, quod in diuinis potest accipi spiritus, secundum quod dicitur à spiritualitate: & sic dicitur absolute, & conuenit toti trinitati: vel secundum quod dicitur ab spiratione: & sic conuenit illi soli personæ, quæ procedit, ut amor, quia illa sola spiratur. Et quia solus spiritus sanctus, in diuinis procedit ut amor: ideo sola persona spiritus sancti, est spiritus; secundum quod spiritus, dicitur à spiratione: & quia est amor recte, & ordinane spiratus. Ideo non tantum dicitur spiritus, sed etiam spiritus sanctus. Per hoc patet quomodo debeat responderi ad argumenta ad utramque partem.

Quarto.

In oppositū.

Responsio.
Spiritus dicitur
si multo
dis.

Ad argumenta.
Ad primū,
& secundum.
Ad tertium.

PRIMUM enim argumentum, & secundum, procedunt de spiritu, secundum quod dicitur à spiritualitate.

Ad tertium cum dicitur, quod spiratio est actus naturalis. Dico, quod verum est, in corporibus, quæ spirant propter necessitatem conseruationis naturæ: tamen in spiritibus, qui spirant ex liberalitate, non est verum, sed est actus voluntatis.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, quod illi conuenit esse spiritum, cui conuenit inspirare: dico, quod verum est, loquendo de spiritu, secundum quod dicitur à spiritualitate, & sic accipiendo spiritum: concedo, quod sicut tota trinitas nos inspirat: ita est, & vnus spiritus.

Argumenta ad oppositum procedunt de spiritu, secundum quod dicitur à spiratione.

CIRCA litteram. (Spiritus sanctus amor est, siue charitas, siue dilectio patris, & filij.) Nota, quod amor dicitur quendam actum voluntatis respectu boni. Vnde in creaturis dicitur quandam affectus ad hætionem ad bonum dilectio, vltra hoc importat quadam electionem: & charitas vltra hoc quandam appropriationem. (Proprie verbum Dei sapientia dicitur.) Glofandum est sic: proprie, id est, appropriate. (Siue enim vnitas sit amorū.) In quantum est nexus patris, & filij: hoc est vnitas in qua vniuntur: non vnitas qua sunt formaliter vnū: sic est, pater, & filius, vnū sunt deitate. (Siue sanctitas, in quantum eorum munditiam, & immaterialitatem ostendit.) (Siue charitas.) In quantum per modum liberalitatis procedit. (Transtulit nos in regnū filij charitatis suæ.) i. filij sui charissimi. Vnde ille genitiuus construitur ex vi designationis essentialis: non quod velim dicere, quod filius sit filius essentialis: sed talis modus construendi in grammatica sic notatur.

Quod Spiritus sanctus procedit à Patre, et Filio.

DISTINCTIO XI.

HIC dicendum est spiritum sanctum à patre esse, & filio: & procedere à patre, & filio, quod multi hæretici negauerunt. Quod autem de utroque procedat, multis diuinarum eloquiorum testimonijs comprobatur. Dicit enim Apost. Misit Deus spiritum filij sui in corda vestra. Ecce hic dicitur spiritus filij. Et alibi: Qui autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Ipse etiam filius de spiritu sancto dicit in Euangelio: Quem ego mittam vobis à patre. Patris autem spiritus dicitur est, ubi legitur. Si spiritus eius qui suscitauit Christum à mortuis habitat in vobis. Et ipse Christus dicit: Non enim vos estis qui lo-

quimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur. Et in alio loco. Quem mittet pater in nomine meo. Et alibi ipse filius de spiritu sancto ait: De patre procedit. His, & alijs auctoritatibus pluribus ostenditur, quod spiritus sanctus à patre, & filio procedit.

Quod Græci non concedunt spiritum sanctum procedere à filio.

GRÆCI tamen dicunt, spiritum sanctum procedere tantum à patre, & non à filio. Quod ideo dicunt, quia veritas in Euangelio fidem integram continent, de processione spiritus loquens solum patrem, & commemorat dicens: Spiritus qui à patre procedit. Et etiam ideo: quia in principalibus Concilijs, quæ apud eos celebrata sunt: ita symbola eorum subiūctis anathematibus sancita sunt, ut nulli de trinitatis fide aliud docere, vel aliter prædicare, quam ibi continetur, liceat. In quibus quidem symbolis cum spiritus sanctus commemoratur procedere à patre, et non à filio: quicumque inquit à filio eum procedere addunt, anathema incurrit: vnde, et nos arguunt anathematis reos. Addunt etiam ad assertionem suam opinionis, et in testimonium nostræ damnationis de symbolo fidei, quod secundum traditionem prædictorum Conciliorum Leo I I I. Romæ transcriptum in tabula argentea post altare B. Pauli, posita posteris reliquit pro amore, ut ipse ait: & cautela fidei orthodoxæ. In quo quidem symbolo in processione spiritus solus commemoratur pater his verbis: Et in spiritum sanctum Dominum, & viuificantem ex patre procedentem, cum patre, & filio coadorandum, & glorificandū, &c. Illud est symbolum, quod in Missa catur, editum in Nicæno Concilio; in fine cuius subiūctum est. Qui aliud docuerit, vel prædicauerit, anathema sit. Ideoque Græci nos anathematizatos dicunt: quia dicimus spiritum sanctum à filio procedere, quod ibi non continetur. Quod enim secundum nos ibi dicitur. Qui à patre filioque procedit, alterum à Latinis est additum, scilicet, filioque.

Responsio ubi determinatur prædicta. Nos autem illa verba ita determinamus. Qui aliud docuerit, vel aliter prædicauerit; vel contrarium docuerit, vel contrario modo prædicauerit, anathema sit. Aliud ergo posuit pro opposito; qualiter & Apostolus in Epistola ad Gal. Siquis aliud euangelizauerit, id est, contrarium, anathema sit. Non dicit, si quis addiderit. Nam si illud diceret, sibi ipsi, ut ait August. præiudicaret, qui cupiebat venire ad quosdam quibus scribebat, sicut ad Thessalonic. ut suppleret quæ illorum fidei deerant. Sed qui supplet, quod minus erat addit, non quod inerat, tollit. Qui autem prætergreditur fidei regulam, non incedit in via, sed recedit à via. Ad illud autem quod de Euangelio opponunt: respondemus ita, quia cum dicat, in eo veritas spiritum sanctum à patre procedere, non addit solo: & ideo etiam à se procedere non negat: sed ideo patrem tantum nominat, quia ad eum solet referre etiam quod ipsius est, quia ab illo habet.

Quod Græci in sensu nobiscum conueniunt & si verbis differant. Sciendum est tamen, quod Græci consentunt spiri-

Spiritum sanctum esse filij, sicut patris: quia, & Apostolus dicit: Spiritum filij; & veritas in Evangelio, spiritum veritatis. Sed cum non sit aliud spiritum sanctum esse patris, vel filij; quam esse a patre, vel filio: etiam in hoc in eadem nobiscum fidei sententiam convenire videntur, licet in verbis dissentiant.

Auctoritatibus Græcorum ostendit spiritum sanctum procedere etiam a filio.

VNDE etiam quidam eorum catholici Doctores intelligentes unam eandemque fore sententiam prædictorum verborum, quibus dicitur spiritum sanctum procedere a filio, & esse filij; professi sunt spiritum sanctum etiam procedere a filio. Vnde Athanasius in symbolo fidei. Spiritus sanctus a patre, et filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Ecce spiritum sanctum aperte dixit procedere a patre, & filio. Didymus etiam eorum maximus doctor in lib. de Spiritu sancto, spiritum sanctum a filio procedere dicit. Saluator, inquit, qui est veritas. Non enim loquitur a semetipso. Hoc est, non sine me, & sine meo, & patris arbitrio: quia inseparabilis est a me, & a patris voluntate: quia ex se, non est, sed ex patre, & me est. Hoc enim ipsum, quod subsistit, & loquitur a patre, & a me illi est. Item. Spiritus sanctus, qui est spiritus veritatis, spiritusque sapientie, non potest audire a filio loquente, quæ ne scit: cum hoc ipsum sit quod profertur a filio, id est, procedens Deus de Deo. Spiritus veritatis procedens a veritate, consolator manans ex consolatore. Item Cyrillus episcopus in epistola Nestorio directæ, ait: Spiritus intelligitur per se secundum quod spiritus est, & non filius: sed tamen non est alienus ab eo. Spiritus enim veritatis nominatur, & profluit ab eo, sicut ex Deo patre. Ioannes quoque Chrysostomus in homel. quadam de expositione symboli, sic ait: Iste est spiritus procedens de patre, & filio; qui dividit dona propria, prout vult. Idem in alia homel. Credendum est spiritum sanctum patris esse, & filij. Istum spiritum sanctum dicimus patri, & filio coequali; & procedentem de patre, & filio. Hoc credite, ne colloquia mala corrumpant bonos mores. Ecce a doctoribus Græcorum aperta habemus testimonia: quibus spiritus sanctus a patre, & filio procedere ostenditur. Omnis ergo lingua confiteatur spiritum sanctum procedere a patre, & filio.

Athanasius.

Didymus.

Cyrillus

Ioannes Chryf.

DISTINCTIO XI.

HIC DICENDUM est spiritum sanctum esse a patre, & filio, &c.) Supra determinavit Magister de processione spiritus sancti in comparatione ad personam, quæ procedit.

Hic determinat de eiusdem processione in comparatione ad principium a quo procedit & dividit in partes duas. In prima ostendit, quod processio spiritus sancti est a patre, & filio. Secundo inquirat per quem modum est a patre, & filio in principio 12. distinct. ibi. (Itæ quæ-

ritur cum spiritu sanctus, &c.) Prima dividitur in partes quattuor. Primo ostendit magister, quod spiritus sanctus a patre, & filio procedit. Secundo rationes Græcorum quibus nituntur ostendere, quod a solo patre procedat, adducit, ibi: (Græci tamen dicunt.) Tertio rationes, & auctoritates eorum dissolvit: ibi. (Nos autem illa verba determinamus ita.) Quarto ostendit in quo Græcorum opinio: opinioni Latinorum consentit: ibi. (Scientiam tamen.)

CIRCA hanc distinctionem, quærentur quinque.

Primo, utrum Spiritus sanctus procedit a patre, & filio.

Secundo, utrum realiter distingueretur a filio, si non procederet ab eo.

Tertio, utrum procedat ab eis, in quantum sunt unum, vel in quantum sunt duo.

Quarto, utrum potentia spiratiua dicat, quid, vel aliquid.

Quinto, utrum pater, & filius debeant dici unus spirator.

Q V A E S T I O I.

RIMO ostendo, quod spiritus sanctus non procedit a patre, & filio. Dam. lib. 3. cap. 8. Spiritum ex patre dicimus, & spiritum patris nominamus. Ex filio vero, spiritum non dicimus: sed filij spiritum nominamus.

Item eodem lib. & eodem c. longe ante auctoritatem præallegatam. Credimus in unum spiritum sanctum Deum viuificatorem ex patre procedentem, & in filio requiescentem. Videtur ergo, quod non procedit a filio, sed tantum a patre.

Item Dionysius de div. no. ca. 2. dicit, quod pater est fontalis deitas: filius autem, & spiritus Dei genitricis deitatis: si sic oportet dicere fructices Deo germinati, & veluti flores: sed florum, & fructicum unus, non procedit ab alio: ergo spiritus sanctus non procedit a filio.

Itæ nihil procedit ab eo in quo requiescit, sed spiritus sanctus requiescit in filio. Dicitur enim in legenda S. Andreæ. Quod spiritus sanctus procedit a patre, & permanet in filio: ergo spiritus sanctus non procedit a filio.

Item Ioan. 15. dicitur de spiritu, quod a patre procedit: cum ergo ibi non faciat mentionem de filio. Videtur, quod a solo patre procedat.

Item in quattuor Concilijs apud Græcos celebratis, ubi a patribus sufficienter fides est explicata: dicitur spiritus sanctus procedere a patre: nec fit ibi mentio, quod procedat a filio: ergo videtur, quod a solo patre.

Item nihil omnino simplex potest esse a duobus, alioquin effectus esset simplicior sua causa: ergo cum spiritus sanctus sit una persona

Artic. 1.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Sexto.

Septimo.

na summe simplex: impossibile est, quod procedat a patre, & filio.

Ostendo.

Item aut: pater perfecte, & sufficienter spirat spiritum sanctum, aut non: si non, ipse est in spirando imperfectus, quod non est dicendum, si sic superfluum est, quod spiraretur a filio.

In oppositum.

CO T R A, Aug. 15. de trin. c. 26. & expressius. c. 14. & ad Orosium. q. 2. Amor in imagine trinitatis procedit a gignente mente, & genita notione: cum ergo notitia repræsentet filium: amor qui est spiritus sanctus non tantummodo procedit a patre, sed etiam a filio.

Item inter personas est æqualis germanitas: quia æqualis dilectio, quod non esset verum, si spiritus sanctus non procederet a filio: tunc enim non esset tanta germanitas inter filium, & spiritum sanctum, sicut inter quamlibet illarum personarum, & ipsum patrem: ergo spiritus sanctus procedit a patre, & filio.

Responsio. Spiritus procedere a patre, & filio, & hoc firmiter debet credi corde, & firmiter confiteri ore: quod autem procedat a patre, & filio, probatur auctoritatibus, & rationibus. Dicit enim Saluator Ioan. 15. Cum venerit paraclytus, quem ego mittam vobis a patre; sed non mitteret eum, si non procederet ab eo.

RE S P O N D E O, quod spiritus sanctus procedit a patre, & filio; & hoc firmiter debet credi corde, & firmiter confiteri ore: quod autem procedat a patre, & filio, probatur auctoritatibus, & rationibus. Dicit enim Saluator Ioan. 15. Cum venerit paraclytus, quem ego mittam vobis a patre; sed non mitteret eum, si non procederet ab eo.

Item Ioan. 16. dicitur de spiritu sancto. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet: sed non accipit a filio, nisi procedendo ab eo.

Item Rom. 8. & Gala. 4. Apostolus nominat spiritum sanctum, spiritum filij: & constat, quod hoc non dicitur ratione consubstantialitatis tantum: quia sic etiam posset dici filius spiritus sancti: ergo oportet, quod hoc sit ratione alicuius originis. Spiritus ergo sanctus procedit a filio. Rationibus, & hoc idem declaratur. Cum enim filius Dei, sit filius perfectissimus: oportet, quod sit patri similis in omnibus, quæ non repugnant eius personali distinctioni, sed quod filius spiret: hoc non repugnat distinctioni, quæ est inter ipsum, & patrem: ergo spirat spiritum sanctum, sicut & pater. Præterea, ut declaratum est ibi, distinctio procedenti. Spiritus sanctus procedit per modum mutui amoris: sed si non procederet a filio, non procederet per modum mutui amoris: ergo procedit a patre, & filio.

Præterea illa eadem ratio per quam pater spirat, est in filio. Pater enim spirat ratione primitatis ad actum spirandi, quæ in ipso est eo ipso, quod non spiratur, nec est a spirato; & hæc eadem ratio est in filio: filius enim non spiratur, nec est a spirato: ergo necessariū est, quod spiritus sanctus procedat ab utroque eorum.

Ad primū.

AD P R I M V M in oppositum cum dicitur, quod ex filio spiritum non dicimus, &c. Dico, quod auctoritas sua in hoc non recipitur. Ipse enim fuit Græcus. Vel potest dici, quod non negat spiritum sanctum ex filio, sed negat hoc dici: quia Græci hoc non consentunt.

Ad secundum cum dicitur, quod spiritus sanctus requiescit in filio, &c. Dico, quod hoc non excludit quin procedat ab eo, quia & filius dicitur manere in patre: cum tamen procedat ab eo. Vel dicitur spiritus sanctus quiescere in filio secundum similitudinem, qua dicitur, quod amor amantis, quiescit in amato.

Ad secundum.

Ad illud quod tertio arguebatur per auctoritatem beati Dionysii. Dico, quod illa similitudo attenditur quo ad habitudinem horum ad unum principium, non ad invicem: sicut enim duo flores ab uno principio: sic filius, & spiritus sanctus a patre. Sed in hoc est dissimilitudo: quia spiritus sanctus est a filio, sed flos a flore.

Ad tertium.

Ad illud, quod quarto arguebatur dicendum, sicut ad secundum.

Ad quartum.

Ad quintum cum dicitur, quod Saluator dicit spiritum sanctum procedere a patre, &c. Dico, quod non dicit a solo patre: unde seipsum non excludit: tamen quandoque nominat patrem, non nominando se ad significandum, quod hoc per quod spirat spiritum sanctum, habet a patre.

Ad quintum.

Ad illud quod arguebatur sexto, de quattuor Concilijs. Dico, quod in eis ita dicitur spiritus sanctus procedere a patre, quod non negatur procedere a filio. Et quamvis non exprimerent ipsum procedere a filio: non propter hoc sequitur, quod negarent. Tunc enim forte non erat tanta necessitas exprimendi, sicut fuit postea.

Ad sextum.

Ad septimum cum dicitur, quod nihil omnino simplex potest esse a duobus, &c. Dico, quod verum est, a duobus diversis per essentiam: quarum una non dependet ab alia: quia quæ sic differunt per essentiam: ita differunt per virtutem, & operationem, quod unus effectus per eundem modum, non potest esse totus ab utroque, sed pater, & filius eiusdem essentiae sunt: & in eis est eadem vis spiratiua; & una, & eadem spiratione spirant. Et ideo una persona simplex bene procedit ab illis duobus.

Ad septimum.

Ad octavum cum dicitur, quod aut pater perfecte, & sufficienter spirat, aut non, &c. Dico, quod pater perfecte spirat: nec tamen ideo filius superfluit, quia sunt unum in spirando. Et hoc est, non ex imperfectione patris, qua indigeat filij adiutorio, sed ex perfectione filij, qua in omnibus assimilatur patri, quæ non repugnat suæ personali proprietati.

Ad octavum.

Q V A E S T I O I I.

SIC VIDETUR quæritur. Vtrum spiritus sanctus realiter distingueretur a filio, si non procederet ab eo. Et videtur, quod sic: quia ecclesia non imponit Græcis, quod negent trinitatem personarum, quamvis negent spiritum sanctum non procedere a filio.

Artic. 1.

Item videmus, quod ea quæ sunt unita in principio, multiplicatur in principiatis. Vnde omnes

Secundo.

nes perfectiones rerum realiter idem sunt in primo principio: & tamen realiter differunt in principiis: ergo in patre differentia secundum rationem inter naturam, & voluntatem esset sufficiens ratio realis distinctionis inter filium, & spiritum sanctum: etiam si spiritus sanctus non procederet a filio.

Tertio. Item Aug. 5. de trin. c. 14. assignat rationem: quare spiritus sanctus non est filius, quia procedit non quomodo natus, sed quomodo datus, id est, non per modum naturae, sed per modum voluntatis: ergo videtur, quod hoc sufficiat ad realem distinctionem inter filium, & spiritum sanctum: etiam si spiritus sanctus non procederet a filio.

Quarto. Item Ansel. in lib. de processione spiritus sancti, versus principium. Dicit, quod spiritus sanctus non est filius: quia filius nascendo habet esse a patre: spiritus sanctus non nascendo, sed procedendo: ergo adhuc esset realis distinctio inter filium, & spiritum sanctum, etiam si spiritus sanctus non procederet a filio.

In oppositum. CONTRA, Ansel. in libr. de processione spiritus sancti, versus principium: in diuinis est vnitas, ubi non obuiat aliqua relationis oppositio: sed si spiritus sanctus non procederet a filio: relationes eorum non essent oppositae: ergo esset realiter vna persona filius, & spiritus sanctus.

Item filius, & spiritus sanctus non possunt realiter distingui penes rem quam accipiunt: quia eadem rem habet spiritus sanctus per spirationem, quam habet filius per generationem: ergo non possunt distingui, nisi penes modos emanandi. Sed si spiritus sanctus non procederet a filio: spiratio non distingueretur realiter a generatione cum natura, & voluntas in patre realiter non distingueretur: ergo spiratus realiter non distingueretur a genito.

Responsio. RESPONDEO, de hoc diuersae sunt opiniones.

Prima opinio. Quidam enim dicunt, quod realiter distinguitur: sicut videtur sentire Ansel. in lib. de processione spiritus sancti: quia differentia secundum rationem in principio bene est sufficiens ratio producendi producta realiter distincta, quia dicunt ipsi. Quamuis intellectus, & voluntas in anima non differant, nisi secundum rationem, & ens; vel verum, & bonum non differunt, nisi secundum rationem: tamen intelligere, quod est respectu entis, sub ratione, qua ens; vel sub ratione, qua verum: & velle quod est respectu entis, sub ratione qua bonum realiter distincta sunt. Dicunt ergo, quod diuersitas secundum rationem inter naturam, & voluntatem in patre est sufficiens ratio distinctionis inter spiritum sanctum, & filium: etiam si spiritus sanctus non procederet a filio.

Alia opinio. Alij dicunt, quod questio non tantummodo supponit impossibile: sed etiam impossibile, scilicet, esse filium, & non esse fi-

lium: & esse patrem, & non esse patrem: quia in diuinis non potest esse filius, nisi perfectus. Nec esset filius summe perfectus, nisi assimilaretur patri in omnibus, quae non repugnant suae distinctioni a patre, sed quod filius spiraret: hoc illi distinctioni non repugnat: ergo cum non esset perfectus filius, nisi spiraret: & ex consequenti, nec esse filius, cum non possit ibi esse filius, nisi perfectus. Et si non esset ibi filius, non esset ibi pater. Quare ergo, utrum spiritus sanctus distingueretur a filio, si non procederet ab eo, in tua quaestione contradictionem includis.

Tertia opinio. Alij, siue ista questio implicet impossibile, siue non. Dicunt, quod posito hoc, siue impossibile, siue per impossibile, quod si spiritus sanctus non procederet a filio, non distingueretur realiter ab eo. Dicit enim Dam. lib. 3. cap. 15. sic: Quorum natura, eadem; horum actio, eadem: ergo ab eo in quo non est realis pluralitas, non sunt simul plures actiones realiter distinctae, nisi terminus vnus, seu productus per vnam sit principium alterius. Cum ergo inter naturam, & voluntatem in patre nulla sit realis pluralitas: sequitur, quod si spiritus sanctus non procederet a filio, quod spiratio realiter non distingueretur a generatione. Et ex consequenti, nec spiratus a genito.

Præterea, quamuis verbum procedat per modum intellectus, & filius per modum naturae: tamen quia intellectus, & natura in Deo non differunt, nisi secundum rationem: & filius non procedit a verbo, nec econuerso: ideo filius, & verbum non differunt, nisi secundum rationem: ergo similiter cum in patre idem sit re natura, & voluntas: si spiritus sanctus non procederet a filio, procederet per modum naturae: & per modum voluntatis, non esset sufficiens ratio existendi inter filium, & spiritum sanctum realem distinctionem.

Qui vult sustinere hanc vltimam opinionem, quae aliquibus videtur rationabilior, & fidei fauorabilior: potest respondere per hunc modum ad argumenta, quae sunt contra hanc partem.

Ad primam. AD PRIMVM cum dicitur, quod Ecclesia non imponit Græcis, quod negent trinitatem personarum, &c. Dico, quod sicut Græci implicite negant trinitatem personarum, ita Ecclesia de hoc eos implicite redarguit: cum eos redarguit de hoc, quod spiritum sanctum negant procedere a filio.

Ad secundam. Ad secundum cum dicitur, quod perfectiones rerum differunt realiter in principiis: hoc est in creaturis, &c. Dico, quod verum est, sed ex hoc tua conclusio non sequitur: quia istae perfectiones in creaturis non distinguuntur penes modos accipiendi, sed penes essentias. Nec quia earum sunt plures relationes ad creatorem: ideo plures sunt, sed econuerso: sed filius, & spiritus sanctus non distinguuntur penes essentiam: & ideo si vnus non

non procederet ab alio, non esset quo realiter distinguerentur. Non enim potest dici, quod distinguerentur per distinctionem generationis, & spirationis, cum inter generationem, & spirationem non sit realis distinctio, nisi per hoc quod Spiritus sanctus procedit a genito. Processio ergo Spiritus sancti a genito est ratio distinctionis realis inter filium & Spiritum sanctum, & inter generationem & spirationem.

Ad tertiam & quartam. Ad ea quae arguebantur tertio, & quarto per auctoritates Augustini, & Anselmi potest dici, quod aut non tangunt in illis auctoritatibus totam rationem distinctionis Spiritus sancti ad filium, aut non loquuntur nisi de distinctione secundum rationem: bene enim verum est secundum omnes, quod si Spiritus sanctus non procederet a filio, & filius procederet a patre nascendo, sicut modo, & Spiritus sanctus a patre per spirationem, adhuc filius esset filius, & Spiritus sanctus esset Spiritus sanctus, sed non haberent inter se distinctionem realem, sed tantummodo secundum rationem. Vel potest dici, quod in illis auctoritatibus tangunt implicite totam rationem distinctionis Spiritus sancti a filio, quia procedere quo modo datus includit procedere a filio.

Tenentes primam opinionem respondent. Qui vult sustinere primam opinionem, potest respondere ad argumenta in contrarium per hunc modum.

Ad primam. AD PRIMVM cum dicitur, quod in diuinis est vnitas ubi non obuiat aliqua relationis oppositio, &c. Dico quod verum est: sed non propter hoc est intentio Ansel. quin sufficeret ad distinctionem personalem relationum disperatio quae esset inter filium, & Spiritum sanctum, etiam si Spiritus sanctus non procederet a filio. Et hic satis expresse videtur sentire Anselm. in lib. de processione Spiritus sancti.

Ad quartam. Ad quartum dico, quod quamuis natura, & voluntas realiter non distinguantur in patre: tamen emanatio voluntatis bene distingueretur ab emanatione per modum naturae. Ad hoc enim sufficeret differentia secundum rationem inter naturam & voluntatem in patre: maxime cum potentia generatiua in patre non dicat naturam tantum, sed naturam cum modo habendi eam non ab alio. Vnde est in patre primitas ad generationis actum, & potentia spiratiua in patre non dicit voluntatem tantum, sed voluntatem cum modo habendi eam non ab alio per spirationem. Vnde est in patre primitas ad spirationis actum.

Ad confirmationem. Ad illud quod dicebatur pro confirmatione alterius opinionis, quod verbum realiter non distinguitur a filio &c. Dico quod verum est, tamen forte ex hoc non sequitur tuum propositum, quia intellectus & natura non possunt creare tantam distinctionem in actionibus suis sicut intellectus, & voluntas maxime loquen-

do de actione intellectus, quae naturaliter est per ipsum: cuiusmodi est illa actio qua a patre procedit verbum: immo sic loquendo intra rationem actionis intellectualis comprehenditur ratio actionis naturalis, non autem sic de actione quae est per modum voluntatis, & de illa quae est per modum intellectus, quamuis vna aliam praesupponat secundum rationem intelligendi.

QVAESTIO III.

Artic. 1. **T**ERTIO queritur. Vtrum Spiritus sanctus procedat a patre & filio in quantum sunt vnus. Et videtur quod non, quia procedit ab eis, ut nexus amborum. nexus autem non est vnus, sed plurius: ergo procedit ab eis, ut sunt plures, non ut sunt vnus.

Secundo. Item actus spirandi amorem mutuum non est vnus, sed plurius, sed actus quo procedit Spiritus sanctus a patre & filio, est actus spirandi amorem mutuum: ergo est actus eorum, ut plures sunt.

Tertio. Item actus personales sunt personarum in quantum sunt personae: ergo actus spirandi est actus patris, & filij secundum esse personale ipsorum: ergo secundum esse distinctum.

In oppositum. CONTRA nihil vnum & simplex procedit a pluribus ut plures sunt, sed Spiritus sanctus est vnus & simplex: ergo non procedit a patre & filio, in quantum plures sunt.

Item si procederet ab eis, in quantum plures sunt, cum plures sint suis proprietatibus personalibus, procederet a patre, in quantum pater est & a filio, in quantum filius est, & sic pater paternitate referretur ad Spiritum sanctum, & filius filiatione, quod falsum est.

Responsio. RESPONDEO, quod Spiritus sanctus procedit a patre & filio, in quantum plures sunt in persona, & vnum in potentia spiratiua: cum enim potentia spiratiua quantum ad modum existendi necessarium ad hoc, ut per eam sit actus spirandi de necessitate, praesupponat secundum nomen intelligendi conceptionem verbi a patre. Talis distinctio requiritur de necessitate ad actum spirandi: cum etiam Spiritus sanctus procedat a patre, & filio vna spiratione, & vnâ operationem oporteat esse per potentiam vnâ, necessarium est ponere quod in patre & filio sit vna potentia spiratiua, per quam sunt vnum principium Spiritus sancti, non duo principia, cui concordat Gregor. 10. extra de summa trinitate. & fide catholica. dicens sic. Fideli ac deuota professione fate-mur quod Spiritus sanctus eternaliter ex patre & filio, non tanquam ex duobus principijs, sed tanquam ex vno principio non duabus spirationibus, sed vnica spiratione procedit. Qui autem dicunt quod pater posset spirare, etiam si non generaret, quamuis concedant quod Spiritus sanctus procedat a patre & filio, qui plures

Rich. super 1. Sent. H sunt

sunt in persona, in quantum sunt vnum in potentia spiratiua, tamen negant istam. Spiritus sanctus procedit a patre & filio, in quantum sunt plures in persona & vnum in potentia spiratiua. Quicquid autem sit de hoc, illud tamen certum est, quod formaliter, vt ita loquar procedit ab eis, in quantum sunt vnum in potentia spiratiua, quam, in quantum sunt plures in persona.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur quod procedit vt nexus amborum, & cat. Dico quod istud argumentum non plus concludit, nisi quod procedit a pluribus, & hoc est verum. Ab eis tamen procedit in quantum in potentia spiratiua sunt vnum.

Ad secundum. Ad secundum potest dici, quod per similem modū. Amor enim mutuus a pluribus est, sed hæc non excludit quin sit ab eis in quantum sunt, in aliquo vnum, vt in potentia amatiua.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod actus personales sunt personarum in quantum persone sunt &c. Dico quod sicut non quecunque proprietas notionalis est proprietas personalis, sed tantum modo illa que personam constituit, ita non quicunque actus notionalis debet dici actus personalis, sed ille qui respicit personalem proprietatem tantum, sicut generare, spirare: vnde spiratio actiua quamuis sit actus notionalis: non tamen debet dici personalis, quia non est a patre & filio, in quantum sunt persone distinctæ, sed in quantum sunt in potentia spiratiua vnum, quæ potentia spiratiua nõ dicit proprietatem constituentem personam.

Q V A E S T I O IIII.

Artic. I. **Q**UARTO queritur vtrum potentia spiratiua dicat quid, vel ad aliquid. Et videtur quod non dicat quid, quia illud quod dicit quid in diuinis comune est tribus personis, sed potentia spiratiua non conuenit, nisi patri & filio: ergo non dicit quid.

Secundo. In principio. Item Philosophus lib. de som. & vigil. dicit quod eius est potentia cuius est actus, sed actus spirandi non conuenit tribus personis: ergo neque potentia spirandi: ergo non dicit quid.

Tertio. Item non videtur dicere voluntatem, quia tribus conueniret, nec proprietatem personalem, nec notionem, quia non diceret nisi communem spirationem. Communis autem spiratio dicit actum & non potentiam. Videtur ergo quod potentia spiratiua nihil sit, & ita non dicit quid.

In oppositū. CONTRA, Sicut se habet potentia generatiua ad generandum: ita potentia spiratiua ad spirandum: sed potentia generatiua videtur dicere quid, quia dicit diuinam naturam: ergo & potentia spiratiua dicit quid.

Item spirare amorem est amare, sed volun-

tas est potentia per quam amans amat: ergo est potentia per quam spirans spirat, sed voluntas dicit quid: ergo potentia spiratiua dicit quid.

Responso. Sicut potentia generandi dicit diuinam naturam non habet ab alio. Ita potentia spirandi per se non dicit diuinam naturam nõ habitam. per spirationem ab alio. & ideo dicit quid. & ad aliquid licet formalis ad aliquid. **R**ESPONDEO, quod sicut potentia generatiua dicit diuinam naturam cum modo habendi eam non ab alio, & ita cum proprietate innascibilitatis, in qua includitur primitas ad generationis actum: ita potentia spiratiua dicit voluntatem diuinam cum modo habendi eam: non ab alio per spirationem, & ita cum ratione inspirabilitatis, in qua includitur primitas ad spirationis actum. Et ita patet quod potentia spiratiua dicit quid & ad aliquid simul, quamuis formaliter videatur dicere ad aliquid: eo quod formaliter videtur nominare modum habendi diuinam voluntatem non ab alio per spirationem, neque a spirato quam ipsam diuinam voluntatem.

Per hoc patet quid dici debeat ad argumenta ad vtranque partem.

Ad primū. & secundū. PRIMVM enim argumentum, & secundum bene probant quod non dicit quid tantum, quia sic esset communis tribus personis.

Ad tertium. Ad tertium dicendum, quod procedit ab insufficienti, quamuis enim non dicat voluntatem tantum, nec personalem proprietatem, nec ipsam spirationem actiuam, non tamen propter hoc sequitur quod nihil sit, quia cum ipsa diuina voluntate dicit modum habendi diuinam voluntatem, non per spirationem, neque a spirato: & ita dicit inspirabilitatem, que includit primitatem ad actum spirandi.

Argumenta etiam ad partem aliam, facilius possunt solui.

Argumenta in contrarium. Ad primū. Ad primum enim cum dicitur quod potentia generatiua dicit quid &c. Dico quod verum est, sed non tantum: immo cum hæc dicit ad aliquid.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur quod spirare amorem est amare. Verum est notionaliter, & potentia per quam amans notionaliter amat, non est diuina voluntas tantum, sed voluntas cum modo supradicto habendi eam.

Q V A E S T I O V.

Artic. I. **V**INTO queritur vtrum pater & filius debeant dici vnus spirator. Et videtur quod non, quia quicunque spirant sunt spirantes: pater & filius spirant: ergo sunt spirantes: ergo a simili sunt spiratores.

Secundo. Item actus quo ad modum significandi numeratur secundum supposita, sed spirator dicit actum: ergo quo ad modum significandi debet numerari secundum supposita. Cum ergo pater & filius sint duo supposita spirantia: debet dici duo spiratores, non vnus spirator.

Tertio. Item spirans participium est: sed participium quo ad modum significandi numerari debet secundum supposita: ergo pater & filius debent

debet dici duo spirantes, sed si sunt duo spirantes, non sunt vnus spirator, vt videtur.

Quarto. Item sicut pater & filius vna spiratione spirant: ita pater & filius & spiritus sanctus sunt per vnum esse: immo vt proprius loquar sunt vnum esse, sed hoc non obstante vere potest dici pater & filius & spiritus sanctus sunt: ergo & vere potest dici: pater & filius spirant: sed qui spirant non sunt vnus spirator, vt videtur.

In oppositū. CONTRA: Spirator dicitur ab actu spirandi: ergo ab vno actu spirandi vnus spirator: sed pater & filius vno actu spirant spiritum sanctum: ergo sunt vnus spirator spiritus sancti.

Item pater & filius dicuntur vnum principium spiritus sancti: ergo cum spirando principient spiritum sanctum, debent dici vnus spirator spiritus sancti.

Responso. **R**ESPONDEO: Quidam dicunt, quod pater, & filius debent dici vnus spirator spiritus sancti, quod declaratur per auctoritatem & rationem. Dicitur enim in Commento super 24. propositione de maximis Theologiarum, quod non est concedendum patrem & filium esse principia spiritus sancti, sed potius principium: non spiratores spiritus sancti, sed potius spirantes spiritum sanctum, quamuis enim dicatur ab Hylario spiritum sanctum procedere a patre & a filio auctoribus. Ponitur ibi nomen substantiuum pro adiectiuo, vt sit sensus, auctoribus, id est, spirantibus: tamen improprietas ad consequentiam deducenda non est.

Ex hac auctoritate habemus quod pater & filius debent dici vnum principium spiritus sancti & vnus spirator spiritus sancti, & dicuntur duo spirantes spiritum sanctum. Cuius ratio est, quia spirans adiectiuum est, spirator vero substantiuum est. Adiectiua vero numerum habent quantum ad modum significandi a suppositis non a se. Substantiua vero a se ipsis secundum formam significatam. Et ideo propter pluralitatem suppositorum pater, & filius dicuntur duo spirantes propter vnitatem spirationis significatæ per hoc nomen spirator, que spiratio est vna principatio, & pater & filius principiant spiritum sanctum. Pater, & filius dicuntur vnus spirator, & vnum principium spiritus sancti.

Adiectiua, & substantiua diuersimode habent significatiū. Et ad hoc est alia ratio, quamuis enim hoc nomen creator sit nomen verbale: tamen quia nomen substantiuum est, & tres persone vna creatione creant, dicuntur pater & filius & spiritus sanctus non tres creatores, sed vnus creator: ergo similiter cum hoc nomen spirator sit nomen substantiuum, & significet vnam spirationem, qua pater & filius spirant spiritum sanctum, non obstante quod sit nomen verbale debent pater & filius dici non duo spiratores, sed vnus spirator.

Instantia. Sed forte dices quod argumentum peccat, quia tres persone sunt vnus qui creat, sed pater & filius non sunt vnus qui spirat, quia hoc non posset verificari, nec ratione suppositi, quia pater & filius nõ sunt aliquod vnum suppositum, nec ratione essentia, quia sicut essentia non generat nec generatur: ita essentia nec spirat nec spiratur.

Contra eam. Contra hanc instantiam arguo, sicut pater & filius & spiritus sanctus dicuntur vnus spirator, quia sunt vnus Deus qui creat: ita pater & filius possunt dici vnus principiator spiritus sancti, quia sunt vnum principium quod spiritus sanctus principiat. Et qua ratione posset dici vnus principiator, & vnus spirator, & si hoc nomen principium in masculino genere significaretur: tunc expressius simile videretur. Sed de hoc non est magna vis, quia sicut in ista tres persone sunt vnus Deus qui creat, ly qui non refert aliquod vnum suppositum absolutum, quia nullum tale est in diuinis, sed refert tres personas in quantum sunt vnum in deitate. Ita in ista pater & filius sunt vnum principium quod spirat, ly quod non refert aliquod vnum suppositum absolutum, sed refert patrem & filium, in quantum sunt vnum in potentia spiratiua.

Alia opinio. Alij dicunt ad quæstionem, quod pater & filius sunt duo spiratores, quia nomen verbale trahit numerum a suppositis, & duo sunt supposita que spirant, nec potest verificari ista: pater & filius sunt vnus spirator, quia sunt vnus Deus qui spirat, sicut ista tres persone sunt vnus creator, quia sunt vnus Deus qui creat.

Ad argumenta contra primam opinionem. Qui vult tenere primam opinionem, potest respondere ad argumenta, quæ sunt contra eam per hunc modum.

Ad primū. AD PRIMVM potest dici quod non sequitur, sunt duo spirantes: ergo duo spiratores, quia spirans cum sit adiectiuum quantum ad modum significandi, trahit numerum a suppositis. non sic autem hoc nomen spirator cum sit substantiuum.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur quod actus quantum ad modum significandi numerari debet secundum supposita & cet. Dico quod non est verum quando significatur per nomen substantiuum, & actus est vnus & formale principium vnum. Spirator autem nomen substantiuum est.

Ad tertium. Ad tertium dicendum quod non sequitur, sunt duo spirantes: ergo non sunt vnus spirator, sicut satis potest videri ex prædictis.

Ad quartum. Ad quartum cum dicitur quod qui spirant non sunt vnus spirator &c. Dico quod falsum est. Illi enim qui sunt, scilicet, pater & filius & spiritus sanctus sunt vnum ens: verbum enim quantum ad modum significandi trahit numerum a suppositis: non sic autem nomen substantiuum, quamuis significet illam rem, quam significat verbum.

Ad argu-
menta con-
tra secun-
dam viam.
Ad primam.

Qui vult tenere aliam opinionem, potest respondere ad argumenta contra eam per hunc modum.

AD PRIMVM cum dicitur quod ab vno actu spirandi debet dici vnus spirator, & cæt. Potest dici, quod falsum est eo, quod nomen verbale, quantum ad modum significandi trahit numerum a suppositis.

Ad secundam.

Ad secundum dici potest, quod non est simile de hoc nomine principium, & de hoc nomine spirator, quia hoc nomen principium non sic est nomen verbale, sicut hoc nomen spirator.

CIRCA litteram. (Quod ego mittam vobis a patre.) Per hoc saluator dedit intelligere Spiritum sanctum a se procedere æternaliter, quia in processione temporali includitur æterna, & etiam dedit intelligere se habere a patre potentiam per quam spirat Spiritum sanctum. (In principalibus concilijs) que fuerunt quatuor, vt habetur Decretorum distinctio. 16. canones. Primum Nicænum sub Constantino Augusto imperante. Secundum Constantinopolitanum sub Theodosio Seniore. Tertium Ephesinum sub Iunioris Theodosio Augusto. Quartum Calcedonense sub Martino Principe. Alterum a latinis est additum scilicet, filioque.

Sed quaeritur quomodo hoc fuerit factum, sine conuocatione concilij.

Respondeo, quia clare constabat ex intellectu verborum Euangelij, quod procedebat a filio. Ideo ad hoc exprimendum non erat necesse concilium conuocari. (Qui aliter docuerit, vel aliter prædicauerit) id est, contrarium docuerit, vel contrario modo prædicauerit. Et bene hoc exponitur, quia ibi non tota fidei plenitudo exprimitur cum de descensu ad inferos nihil ibi exprimitur.

Utrum Spiritus sanctus prius, vel plenius procedat a Patre, quam a Filio.

DISTINCTIO XII.

TEM QUÆRITUR cum Spiritus sanctus a patre procedat, & a filio: vtrum prius vel magis processerit a patre quàm a filio, quod nititur hereticus ostendere ita dicens. Si processit vtrique Spiritus sanctus a patre, processit vtrique aut nato iam filio, aut non nato filio. Si vero iam nato filio processit, ante natus est filius, quàm processerit Spiritus sanctus. Processit ergo natiuitas filij processionem Spiritus sancti. Si autem processit a patre non genito filio, ante processit quam filius genitus fuerit.

Argumentatio heretici.

Responso Augustini ad id quod primo quaerebatur, scilicet, an prius a patre quam a filio processerit.

HIS & huiusmodi quaestionibus magis laboriosis quam fructuosius respondet Augustinus in 15. lib. de Trinitate dicens. In illa summa trinitate qua Deus est: interualla temporum nulla sunt per que possit ostendi, aut saltem requiri: vtrum prius de patre natus sit filius, & postea de ambobus processerit Spiritus sanctus. Nunquid ergo possumus quaerere vtrum iam processerit de patre Spiritus sanctus quando natus est filius, an nondum processerit, & illo nato de vtroque processit. Non possunt profusus ibi ista quaeri, vbi nihil ex tempore inchoatur, vt ex consequenti perficiatur in tempore. Ideo qui potest intelligere sine tempore generationem filij de patre, intelligat sine tempore processionem Spiritus sancti de vtroque. Ecce his verbis absoluta est quaestio illa qua quaerebatur, vtrum prius processerit Spiritus sanctus a patre, quam a filio.

Hic agitur de eo quod secundo quaerebatur, scilicet, an plenius vel magis processerit a patre quam a filio.

NUNC tractandum est quod secundo quaerebatur, scilicet, an plenius vel magis procedat Spiritus sanctus a patre quam a filio. Ad quod dicimus, quia sicut non ante procedit a patre quam a filio, ita non plenius vel magis procedit a patre quam a filio. Augustinus tamen in 15. lib. de trinitate dicit. quod Spiritus sanctus principaliter procedit de patre. Non frustra inquit in hac trinitate non dicitur verbum Dei, nisi filius, nec donum Dei, nisi Spiritus sanctus: nec de quo genitum est verbum, & de quo procedit Spiritus sanctus principaliter, nisi Deus pater. Ecce audistis, quia Spiritus sanctus principaliter procedit a patre. Sed ne te hoc turbaret: ipse continuo ex quo sensu dixerit aperit dicens. Ideo addidi principaliter, quia & de filio Spiritus sanctus procedere reperitur, sed hoc quoque illi pater dedit non iam existenti, & nondum habenti. Sed quicquid vngeno verbo dedit, gignendo dedit. Sic ergo eum genuit, vt etiam de illo donum commune procederet, & Spiritus sanctus Spiritus esset amborum. Ecce exposuit ipsemet quomodo Spiritus principaliter procedat a patre, non quia prius vel magis procedat a patre quam a filio, sed quia cum procedat a filio: hoc ipsum habet filius a patre.

August.

Quod Augusti. dicit Spiritum sanctum procedere a patre.

Ex quo sensu dixerit principaliter procedere a patre.

Hieron.

Ex eodem sensu etiam dicitur Spiritus sanctus proprie procedere a patre.

EX EODEM sensu etiam dicitur procedere proprie de patre. Vnde Hieronymus in expositione catholice fidei: Nicæni que symboli ait. Credimus in Spiritum sanctum qui de patre procedit proprie. Item Spiritum sanctum verum Deum inuenimus in scriptura: & de patre esse proprie. Et ita de patre filius, & Spiritus sanctus proprie & vere de patre procedit. Ecce aperte dicit Spiritum sanctum proprie esse de patre et proprie procedere a patre. Quod non est ita intelligendum tanquam prius vel plenius a patre procedat, quam a filio, sed quia hoc habet pater

pater a se, non ab alio, vt de ipso sit & procedat Spiritus sanctus. Filius autem non a se, sed a patre hoc habet, vt de ipso sit, et procedat Spiritus sanctus.

Ex eodem sensu dicitur Spiritus sanctus esse, & mitti a patre per filium.

FORTE etiam iuxta hanc intelligentiam dicitur Spiritus sanctus mitti per filium, & a patre esse per filium. Vnde Hylarius ad Deum patrem de Spiritu sancto, & filio loquens in 12. libr. de Trinitate ait. In Spiritu sancto tuo ex te profecto, & per eum misso. Item ante tempora vngenuus tuus ex te natus manet, ita quod ex te per eum Spiritus sanctus tuus est, quod & si sensu non percipiam: tamen teneo in conscientia. In spiritualibus enim rebus tuis hebes sum. Item in eodem. Conserua hanc oro fidei meae religionem, vt quod in regenerationis meae simbolo professus sum, semper obtineam te patrem, scilicet, & filium tuum vna tecum adorem. Spiritum sanctum tuum qui ex te per vngenuum tuum est, promerear. Ecce aperte dicit Spiritum sanctum a patre per filium, & mitti, & esse, quod non est intelligendum quasi a patre per filium minorem mittatur, vel sit, sed quia ex patre & filio est, & mittitur ab vtroque, sed hoc ipsum habet filius a patre, vt ab ipso & sit & mittatur Spiritus sanctus. Hoc ergo voluit significare Hylarius, distinctionem faciens in locutione, vt ostenderet in patre esse auctoritatem. Inde est etiam quod veritas ostendens patrem esse auctorem processionis qua procedit Spiritus a filio, dixit in Euangelio. De patre procedit cum de patre & filio procedat Spiritus sanctus. Vnde August. in libr. 12. de Trinitate quaerit. Si de patre & filio procedit Spiritus sanctus, cur filius dixit, de patre procedit? Cur putas nisi quia solet ad eum referre, etiam quod ipse est, de quo & ipse est, sicut ait. Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me. Si ergo hic intelligitur eius doctrina, quam tamen non dixit suam, sed patris, quanto magis illic intelligendus est Spiritus sanctus de ipso procedere vbi sic ait, de patre procedit, vt non diceret de me non procedit. A quo autem habet filius vt sit Deus, est enim Deus de Deo, ab illo vtrique habet, vt etiam de illo procedat Spiritus sanctus. Et ideo Spiritus sanctus, vt etiam de filio procedat, sicut procedit de patre, ab ipso habet patre. Quapropter qui potest intelligere in eo quod ait filius. Sicut habet pater vitam in semetipso, sic dedit & filio vitam habere in semetipso. non sine vita existenti iam filio vitam patrem dedisse, sed ita eum sine tempore genuisse, vt vita quam pater filio gignendo dedit, coæterna sit vitæ patris qui dedit. Intelligat etiam sicut habet pater in seipso, vt de illo procedat Spiritus sanctus, sic dedisse filio, vt etiam de isto procedat idem Spiritus sanctus, & vtrunque sine tempore. Ita ergo dictum est Spiritum sanctum de patre procedere, vt intelligatur quod etiam procedit de filio, de patre esse, & filio. Si enim quicquid habet de patre habet filius, de patre habet vtrique vt & de illo procedat Spiritus sanctus, sed nulla ibi tempora cogitantur que habeat prius & posterius, quia ibi omnino nulla sunt.

Hylar.

Hylar.

Quaestio cur filius dixit de Spiritu sancto a patre procedere cum ab vtroque procedat.

DISTINCTIO XII.

TEM QUÆRITUR cum Spiritus sanctus & c. Supra declarauit Magister quod Spiritus sanctus est a patre & filio. In hac parte inquit qualiter procedat a patre & filio. Et diuiditur pars ista in partes quatuor. In prima inquit vtrum Spiritus sanctus per prius procedat a patre quam a filio. Secundo vtrum plenius procedat a patre quam a filio, ibi. (Aut tractandum est.) Tertio inquit vtrum proprie procedat a patre, vel potest dici quod ibi exponit quasdam auctoritates dubias, ibi. (Ex eodem sensu & c.) Quarto inquit vtrum Spiritus sanctus procedat a patre per filium, ibi. (Forte etiam iuxta hanc intelligentiam.)

CIRCA HANC distinctionem quaruntur quatuor.

Primo vtrum Spiritus sanctus per prius procedat a patre, quam a filio.

Secundo vtrum plenius a patre quam a filio procedat.

Tertio vtrum a patre mediante a filio.

Quarto vtrum generatio sit prior secundum formam intelligendi, quam spiratio.

QVAESTIO I.

PRIMO OSTENDO, quod Spiritus sanctus per prius procedit a patre quàm a filio, quia causa prior est quæ agit non supposita alia, quam quæ agit alia præsupposita, sed pater spirat non præsupposito alio principio: filius spirat præsupposito alio principio, scilicet, patre: ergo pater per prius producit Spiritum sanctum quam filius.

Artic. 1.

Item quod habet aliquid ex se per prius habet, quam ille qui hoc habet ab alio. Sed producere Spiritum sanctum habet pater ex se, filius habet hoc a patre: ergo per prius habet hoc pater, quam filius.

Secundo.

Item non procedit a patre iam nato filio, quia tunc esset filio posterior: ergo procedit a patre non nato filio, & ita per prius a patre, quam a filio.

Tertio.

CONTRA Anselmus in libro de processione Spiritus sancti quasi in medio. In Deo nihil, aut natura, aut tempore prius, vel posterius est.

In oppositum.

Item Athanasius in Trinitate. Nihil prius aut posterius.

RESPONDEO, quod Spiritus sanctus non procedit per prius a patre, quam a filio proprie loquendo de prioritate. Et hoc patet, quia non procedit prius a patre, quam a filio duratione, quia ab vtroque procedit ab æterno, nec causalitate, quia causa & causatum proprie lo-

Responso. Spiritus sanctus non prius procedit a patre, quàm a filio.

Rich. super 1. Sent. H 3 quæ-

quando non sunt, nisi inter ea quae sunt diuersae essentiae, quia causa est ad cuius esse sequitur aliud. nec etiam prius origine, quia procedit a patre & filio in quantum sunt Spiritus sancti vnum originale principium, nec proprie loquendo potest dici quod Spiritus sanctus per prius procedat a patre, quam a filio prioritatem auctoritatis, vel principalitatis, nisi exponendo sic, quod potentiam per quam filius spirat habet a patre. Vnde & Augustinus postquam dixerat. 15. de Trinitate. cap. 18. Quod Spiritus sanctus principaliter procedit a patre subiunxit sic. Ideo autem addidi principaliter, quia & de filio Spiritus sanctus procedere reperitur, sed hoc quoque illi pater dedit.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur quod causa prior est, quae agit alia non supposita, quam econuerso &c.

Respondeo quod nomen causae proprie loquendo hic non habet locum, sed nomen principii. Pater autem & filius sunt vnum principium Spiritus sancti. Vnde non potest dici, quod filius spirat Spiritum sanctum praesupposito alio principio Spiritus sancti.

Ad secundum. AD SECUNDUM cum dicitur, quod ille qui habet aliquid ex se per prius, habet illud quam ille qui hoc habet ab alio, &c. Dico quod verum est, si per prius intelligamus principaliter. Aliter non oportet quod verum sit in diuinis. Accipiat tamen principaliter secundum expositionem modificantem, quae dicta est in corpore quaestionis.

Ad tertium. AD TERTIUM dico, quod si non concedatur quod Spiritus sanctus procedit a patre iam nato filio, aut non nato filio. Dico tamen quod concedi debet quod non procedit a patre iam nato filio, nec ex hoc potes concludere quod Spiritus sanctus sit prior filio. Sed tantum potes concludere quod filius non est prior Spiritus sancto.

Q V A E S T I O II.

Artic. I. SECUNDO quaeritur, utrum Spiritus sanctus plenius procedat a patre, quam a filio. Et videtur quod sic, quia productum plenius producit a principio primario, quam a secundario, quod videtur posse probari per primam propositionem de causis, ubi dicitur quod causa primaria plus influit super causatum, quam causa secundaria, sed pater est primum principium Spiritus sancti, quia est principium non de principio. filius autem secundarium principium, quia est principium de principio. ergo Spiritus sanctus plenius procedit a patre, quam a filio.

Secundo. Item dicitur 1. posteriorum. Quod propter quod vnumquodque tale & illud magis, sed filius spirat propter patrem: ergo magis spirat pater quam filius.

Item filius habet a patre quod spiret Spiritum sanctum pater vero a nullo. ergo magis spirat pater quam filius.

Ita quoque procedit res principaliter, ab eo procedit plenius, sed secundum Augustinum 15. de Trinitate. cap. 17. Spiritus sanctus procedit a patre principaliter: ergo plenius procedit a patre quam a filio.

CONTRA: Vbi est vnitas non est magis, & minus, sed pater & filius sunt vnum in spirando: ergo vnus non spirat alio plenius.

Item quamuis filius habeat a patre quod creatura sit ab eo, non tamen a patre plenius procedit creatura quam a filio: ergo a simili quamuis filius habeat a patre quod producat Spiritum sanctum, non propter hoc sequitur, quod Spiritus sanctus plenius sit a patre quam a filio.

RESPONDEO, quamuis potentiam spiratiuam habeat filius a patre, quia tamen illa eadem potentia spiratiua quae est in patre, est in filio, & ita nobiliter & ita plenarie, sicut in patre. Ideo ita plene procedit Spiritus sanctus a filio, sicut a patre.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod pater est primum principium Spiritus sancti, &c. Potest dici quod cum pater & filius sint vnum principium Spiritus sancti, quod non bene dicitur, quod pater sit primum principium Spiritus sancti.

Ad secundum cum dicitur, quod propter quod vnumquodque & illud magis &c. Dico quod haec propositio intelligenda est, ubi est vera ratio causalitatis, & causa vniuersa ubi eadem in numero, quamuis autem filius accipiat a patre vim spiratiuam. Non tamen vis spiratiua est causata a patre in filio, quamuis sibi sit a patre communicata, & etiam eadem vis spiratiua in numero quae est in patre dante, est in filio accipiente.

Ad tertium cum dicitur, quod filius habet a patre quod spiret Spiritum sanctum &c. Dico quod verum est, sed ex hoc non sequitur quod pater plenius spirat quam filius, cum illa eadem potentia in numero per quam spirat pater sit in filio ita plenarie, & ita nobiliter, sicut in patre.

Ad quartum dicendum, quod Augustinus dicendo Spiritum sanctum principaliter a patre procedere, non per hoc intendebat quod plenius procederet a patre, sed quia pater dedit filio potentiam spiratiuam, per quam Spiritus sanctus spiratur a filio sicut a patre. Sicut ipsemet Augustinus exponit in eodem loco: vnde supradicta auctoritas sumpta est.

Q V A E S T I O III.

Artic. I. TERTIO quaeritur, utrum Spiritus sanctus procedat a patre mediante filio. Et videtur quod non, quia sicut se habet per se ad per accidens, ita immediatum ad mediatum. Sed nihil quod est

Tertio.

Quarto.

In contrarium.

Responsio.

Ita plene Spiritus sanctus procedit a filio, sicut a patre, quia eadem vim spiratiuam habet, licet ea habeat a patre.

Ad primū.

Ad secundum.

Pater non dicitur primum principium Spiritus sancti.

Ad tertium. Propter quod vnum quodque illud magis quam aliter sit intelligendum.

Ad quartum.

est a patre per se, est a patre per accidens, ergo similiter cum Spiritus sanctus sit immediate a patre: non est ab eo filio mediante.

Secundo. Item Spiritus sanctus immediatus procedit a filio quam a patre, sed si Spiritus sanctus procederet a patre mediante filio immediatus videretur procedere a filio, quam a patre, quia immediatus videtur processio, quae medium non recipit, quam quae recipit: ergo Spiritus sanctus non procedit a patre mediante filio.

Tertio. Item ubi non est, nisi vnum principium, non potest vere dici principium mediatum & immediatum: ergo cum pater & filius sint vnum principium Spiritus sancti, non potest dici quod pater principiet Spiritum sanctum mediante filio, quia hoc includere videretur patrem esse Spiritus sancti principium mediatum, & filium principium immediatum.

In oppositū. CONTRA, In imagine actus voluntatis, qui Spiritum sanctum repraesentat, procedit a memoria quae repraesentat patrem mediante actu intelligentiae, qui repraesentat filium: ergo Spiritus sanctus a patre procedit mediante filio.

Item Richard. 5. de Trinitate. cap. 8. ostendit Spiritum sanctum esse a patre mediante filio, & in sequenti capitulo dicit. Inuenimus oportere esse vnā aliquam existentiam innascibili quidē immediate tantum coniunctam. Inuenimus & aliam eiusdem existētiā, tam mediatam, quam immediatam germanitate coherere.

Responsio. RESPONDEO, quod Spiritus sanctus procedit a patre mediante filio, & cum hoc a patre immediate. Vnde secundum Richardum 5. de Trinitate. ca. 8. & 9. processio Spiritus sancti a patre est mediata & immediata. Mediata quidem in quantum procedit a filio, qui filius procedit a patre, immediata etiam quia ab ipso patre spiratur, & potest poni exemplum aliquale quamuis remotum in creaturis, quod ponit Richardus. 5. de Trinitate. cap. 6. in productione ipsius Seth ab Adam, quia ab Adam exiuit immediate, & mediante in quantum exiit ab Eua, quae producta fuit de substantia Adae.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur quod nihil quod est a patre, per se est a patre per accidens &c. Dico, quod si accipiat per accidens pro per aliud: sic dico quod multa sunt a patre per se, quae sunt ab eo per aliud, scilicet, quaelibet actio non defectiua culpabiliter quae est a creatura, quia cuiuslibet talis actionis Deus est causa mediata, & mediante creatura. Sed si accipiat per accidens proprie secundum quod causa per accidens dicitur respectu effectus, quae non producit ex intentione, secundum quem modum fortuna dicitur causa per accidens, vel dicatur causa per accidens, quae accidit causae per se secundum quem modum dicimus, quod album aedificat per accidens, sic dico quod esse causam per acci-

dens conuenire non potest dignitati causae primae. Vnde hoc modo loquendo de causa per accidens non sequitur. Nihil quod est a patre per se: est ab eo per accidens: ergo nihil quod est ab eo immediate est ab eo mediate.

Ad secundum cum dicitur, quod immediatior videtur processio, quae medium non recipit, quam quae recipit, &c. Dico quod falsum est: ubi mediatio non repugnat immediationi, sic autem est in proposito. Sicut videmus quod Seth non minus immediate processit ab Adam, quam si genuisset eum de vna muliere quae non fuisset facta de substantia Adam: si Deus fecisset sibi aliquam talem. Vides ergo quod non quaecunque mediatio excludit immediationem.

Ad tertium cum dicitur, quod ubi non est nisi vnum principium non potest dici mediatum vel immediatum & cetera. Dicendum quod cum dico Spiritum sanctum esse a patre mediante filio: non intelligo ipsum esse a patre, sicut ab vno principio distincto a filio in ratione principiandi Spiritum sanctum, & a filio, sicut ab alio principio, sed intelligo quod filius a quo est Spiritus sanctus, est a patre, & ab ipso habet potentiam spiratiuam, per quam pater & ipse sunt vnum principium Spiritus sancti.

Q V A E S T I O IIII.

Artic. I. QUARTO quaeritur. Vtrum generatio sit prior secundum rationem, intelligendi, quam spiratio. Et videtur quod non, August. in libr. 9. de Trinitate. cap. ultimo: partus mentis procedit appetitus, sed partus mentis repraesentat emanationem verbi in diuinis: appetitus vero emanationem spiritus sancti: ergo prior est secundum rationem intelligendi spiratio Spiritus sancti, quam generatio verbi.

Ita quanto aliquid communius, tanto prius secundum rationem intelligendi, sed spiratio actiua est cōior, quam generatio actiua: ergo prior est secundum rationem intelligendi.

Item generatio & spiratio aequae immediate sunt a patre, sed primū & immediate idem. Vnde propositio immediata est qua non est altera prior. primo Posteriorum: ergo aequae prima secundum rationem intelligendi est spiratio, sicut generatio.

Item actus spirandi nihil praesupponit, nisi potentiam spiratiuam, vel ea mediante, quia inter potentiam & actum non est medium, sed potentia spiratiua non praesupponit generationem, quia per generationem communicatur filio a patre. Rem autem communicari praesupponit ipsam praehaberi a communicante: ergo spiratio secundum rationem intelligendi non praesupponit generationem.

CONTRA in imagine prior est emanatio notitia a memoria, quam emanatio amoris: Rich. super 1. Sent. H 4 quia

Ad secundum. Non quacunque mediatio excludit immediationem.

Ad tertium.

Artic. I.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppositum.

quia secundum August. 1o. de Trinita. cap. 1. Incognita non possumus diligere: ergo a simili in diuinis prior est emanatio verbi secundum rationem intelligendi, quam emanatio amoris qui est Spiritus sanctus.

Item cum Spiritus sanctus procedat per modum mutui amoris qui secundum rationem intelligendi presupponit distinctionem amantium, eius spiratio presupponit secundum rationem intelligendi distinctionem spirantium: sed spirantes, scilicet, pater & filius distinguuntur per generare & generari: ergo spiratio presupponit secundum creationem intelligendi generationem.

RESPONDEO, quod generatio secundum rationem intelligendi prior est quam spiratio, quia generatio est per modum naturae, spiratio per modum voluntatis. Actus vero voluntatis secundum rationem intelligendi presupponit actionem naturae. Vnde & secundum nostram rationem intelligendi, prius occurrat nobis diuina natura, quam eius voluntas.

Præterea dicere intellectualiter prius est secundum rationem intelligendi, quam spirare: quia dicere intellectualiter est actio per modum intellectus, & spirare est actio per modum voluntatis. Actio autem quæ est per modum voluntatis presupponit actionem, quæ est per modum intellectus. Vnde & nostræ apprehensionis prius occurrit diuinum intelligere, quam diuinum velle. Cum ergo dicere non videatur esse prius quam generare, quia intellectus non est prior secundum rationem intelligendi quam natura. Sequitur quod prius est secundum rationem intelligendi generare, quam spirare.

Præterea generare prius est secundum rationem intelligendi quam filius: sed filius prius est secundum rationem intelligendi, quam spiraret, secundum quod est prius priore est prius posterior: ergo prius est secundum rationem intelligendi generare, quam spirare.

AD PRIMVM in oppositum tum dicitur quod partum mentis præcedit appetitus, &c. Dico quod intelligendum est de partu mentis completo & appetitu incompleto, quia appetitus completus presupponit partum mentis completum, & appetitus incompletus partum mentis incompletum. Spiratio autem est per modum voluntatis completa, cum in Deo esse non possit voluntas incompleta.

Ad secundum cum dicitur quod quanto aliquid communius tanto prius secundum rationem intelligendi, &c. Dico quod hæc non est vniuersaliter vera propositio, nisi de eo quod est communius per prædicationem secundum quem modum animal communius est quam homo. Communitas autem communis spirationis non est in prædicando de generatione, & de aliqua alia emanatione, sicut videmus, quod animal prædicatur de homine

& de asino, sed sua communitas est in existendo in duobus, & talis existentia presupponit secundum rationem intelligendi distinctionem illorum duorum.

Præterea nos videmus, quod prius secundum rationem intelligendi illud conuenit, alicui: cui conuenit per se, quam illud quod sibi conuenit cum alio.

Ad tertium cum dicitur, quod generatio & spiratio æque immediate sunt a patre &c. Potest dici quod si pater spiret immediate: spirat tamen cum hoc mediante filio, & secundum hoc, spiratio presupponit secundum rationem intelligendi generationem. Et præterea si poneretur per impossibile quod Spiritus sanctus non procederet a filio, & quod pater generaret & spiraret adhuc secundum rationem intelligendi, esset prior generatio, quam priuatio, sicut natura & intellectus voluntate.

Ad quartum dicendum, quod maior est falsa: spiratio enim principaliter presupponit generationem non mediante potentia spiratiua, quamuis ea mediante presupponat posse generare. Inter actum enim & potentiam bene est dispositio media necessaria ad hoc, vt potentia exeat in actum, vt patet in nobis. Voluntas enim non potest exire in actum amandi, nisi mediante actu intelligendi. Nec tamen de necessitate presupponit actum intelligendi, quamuis presupponat potentiam intellectuam, quamuis tamen potentia spiratiua non presupponat simpliciter generationem: tamē ipsa sub ratione qua existens in filio, vel in quantum existens in filio secundum rationem intelligendi presupponit generationem.

Alij dicunt, quod quamuis potentia spiratiua prius secundum rationem intelligendi sit in patre quam eam communicet filio per generationem: tamen quantum ad illum existendi modum qui de necessitate requiritur ad hoc, vt per ipsam possit esse actus spirandi, non est ita, quia actus spirandi de necessitate presupponit secundum rationem intelligendi conceptionem verbi a patre, tãquam necessariam ad hoc, vt per potentiam spiratiuam pater exeat in actum spirandi. Sed hæc glosa parum, aut nihil videtur realiter differre a prima.

CIRCA litteram quod dicitur hæreticus) scilicet, Arius. (Credimus in Spiritum sanctum qui de patre procedit proprie.) Nota quod proprie non dicit ibi notam sollicitudinis, sed hoc dicitur quia filius quod producat Spiritum sanctum, hoc habet a patre. (Veritas ostendens esse patrem processionis auctorem.) Hoc ideo dicitur, quia pater dedit filio potentiam spiratiuam, per quam producit Spiritum sanctum. Et ideo interdum dicitur procedere a patre non faciēdo expressam mentionem de filio, ad significandum quod filius habet a patre, quod possit producere Spiritum sanctum.

Ad tertium.

Ad quartum.

Responsio. Generatio prior est, quam spiratio secundum rationem intelligendi.

Ad primū. Quando verum est, partum mentis præcedat appetitus.

Ad secundum. Non omne communius est prius in collectione.

Quare Spiritus sanctus cum sit de substantia patris non dicatur genitus, vel filius, sed tantum procedens.

DISTINCTIO XIII.

OST HÆC considerandum est, quantum a talibus, quales nos sumus, intelligi potest cum Spiritus sanctus procedat de patre, & sit de substantia patris, cur non dicatur esse natus, sed potius procedere, & cur non dicatur filius? Quare autem Spiritus sanctus non dicatur, vel sit natus, & ideo non sit filius. Aug. ostendit in 15. lib. de trinitate ita dicens. Si Spiritus sanctus filius diceretur, amborum vtrique filius diceretur, quod absurdissimum est. Filius quippe nullus est duorum nisi patris, et matris. Absit autem, vt inter Deum patrem, & Deum filium tale aliquid suspicemur. Absurdissime ergo filius diceretur amborum. i. patris, & filij. Amborum enim filius diceretur, si eum ambo genuissent, quod abhorret omnium sanorum sensus. Non ergo ab vtroque est genitus, sed procedit ab vtroque amborum Spiritus. His verbis ostenditur, cur Spiritus sanctus cum sit de patre, non tamen dicatur genitus, vel filius.

August.

August.

Questio Maximini.

Respon.

August.

Cum Spiritus sanctus non dicatur genitus cur filius dicatur procedere.

CUM autem Spiritus sanctus non dicatur genitus, sed tantum procedens, quæri solet, cur filius non dicitur tantum genitus, sed & procedens? Sicut ipse in euangelio Ioã. ait. Ego ex Deo processi, vel exiui, & veni in mundum. Non ergo tantum Spiritus sanctus procedit a patre, sed etiam filius. Ad quod dicimus, quod cum vterque procedat a patre dissimiliter tamen. Nam Spiritus sanctus, vt ait Aug. in 5. lib. de trin. procedit a patre, non quō natus, sed quō datus, vel donum. Filius autem processit nascendo, exijt vt genitus. Ac per hoc illud elucescit, vt potest. s. cur Spiritus sanctus etiam non sit filius: cum, & ipse a patre exeat. Ideo. s. non dicitur filius, quia neque natus est sicut vnigenitus, neque factus, vt per Dei gratiam in adoptionem nasceretur sicut nos.

Quod non potest distingui a nobis inter generationem filij, & processionem Spiritus sancti.

INTER generationem vero filij, & processionem Spiritus sancti, dum hic viuimus distinguere nõ sufficimus. Vnde Aug. Maximino præmissam questionem refricanti. s. quærenti, cur Spiritus sanctus non diceretur filius, cum de patris esset substantia, respõdens sic ait. Quæris a me si de substantia patris est filius, de substantia patris est et Spiritus sanctus, cur vnus filius sit, et alius non sit filius? Ecce respondeo: siue capias, siue non capias. De patre est filius, de

patre est Spiritus sanctus, sed ille genitus est, iste procedens.

cedens. Ideo ille filius est patris de quo est genitus. Iste autem Spiritus est vtriusque: quoniam de viroque procedit, sed ideo cum de illo loqueretur ait. De patre procedit, quoniam pater processionis eius auctor est, qui talem filium genuit, & gignēdo ei dedit, vt et de ipso procederet Spiritus sanctus. Nam nisi procederet etiã de ipso non diceret discipulis. Accipite Spiritum sanctum. cumque insufflando daret, vt a se quoque procederet significans, aperte ostenderet stando, & spirando dabat occulte. Quia ergo si nasceretur, non tantum de patre, nec tantum de filio, sed de ambobus vtrique nasceretur, sine dubio filius diceretur amborum, ac per hoc, quia filius amborum, nullo modo esset, non oportuit nasci eum de ambobus. Amborum est ergo Spiritus sanctus procedendo de ambobus.

Hic dicit, quod non valet inter illa duo distingere.

VIDE autem inter se nasci, & procedere inter sit de illa excellentissima natura loquens, explicare quis potest? Non omne quod procedit nascitur, quãuis omne procedat, quod nascitur. Sicut non omne quod bipes est: homo est: quamuis bipes sit omnis, qui homo est. Hoc scio: distinguere autem inter illam generationem, & hanc processionem nescio, non valeo, non sufficio, ac per hoc, quia & illa, & ista est ineffabilis. Sicut propheta de filio loquens ait. Generationem eius quis enarrabit. Ita de Spiritu sancto verissime dicitur, processionem eius quis enarrabit. Satis sit ergo nobis, quia non est a seipso filius, sed ab illo de quo natus est, non est a seipso Spiritus sanctus, sed ab illo de quo procedit. Et quia de vtroque procedit sicut iam ostendimus. De Spiritu sancto quō ipse de Deo sit, nec tamē ipse filius sit, quoniam procedendo, non nascendo, legitur esse de Deo, iam superius quantum visum est disputauimus.

An Spiritus sanctus debeat dici ingenuus.

NUNC considerandum est cum Spiritus sanctus non sit genitus, vtrum debeat dici ingenuus. Ad quod dicimus Spiritum sanctum, nec genitum, nec ingenuum debere dici. Vnde Aug. ad Orosiũ ait. Spiritum sanctum, nec genitum, nec ingenuum fides certa declarat, quia si dixerimus ingenuum: duos patres videbimur affirmare. Si autem genitum, duos filios credere culpamur. Sicut enim solus filius dicitur genitus, ita, & solus pater dicitur ingenuus, eo quod ab alio non sit. Vnde Aug. in 15. lib. de trinit. Pater inquit solus nõ est de alio, ideo solus appellatur ingenuus, non quidem in scripturis, sed in consuetudine disputantium: & de re tanta, sermonem qualem valuerint, proferentium. Filius autem de patre natus est. & Spiritus sanctus de patre principaliter, & cõiter de vtroque procedit. Ideoque cum Spiritum sanctum genitum non dicamus, dicere tamen ingenuum non audeamus, ne in hoc vocabulo, vel duos patres in illa trinitate, vel duos qui nõ sunt de alio, quispiam suspicetur. Ecce bis verbis aperte ostendit Spiritum sanctum nec genitum, nec ingenuum debere dici.

Quod Hieronymus dicit Spiritum sanctum ingenuum, quod vř predictis aduersari.

HIERONYMVS tamen in regulis diffinitionum contra hæreticos dicit Spiritum sanctum ingenuum.

Quod Hieronymus dicit Spiritum sanctum ingenuum, quod vř predictis aduersari.

HIERONYMVS tamen in regulis diffinitionum contra hæreticos dicit Spiritum sanctum ingenuum.

August.

August.

genitum esse his verbis. Spiritus sanctus pater non est, sed ingenuus atque infectus. Pater non est, quia patris est, & in patre est. processione habet ex patre, & non natiuitatem. Filius autem non est, quia genitus non est. Ecce his verbis dicitur spiritus sanctus esse ingenuus, quod videtur aduersari praemis- sis verbis Augustini.

Determinatio secundum diuersas acce- ptiones dicit eos locutos.

SED ut istam, quae videtur repugnantiam de medio abigamus. Dicimus, quod Hieronymus aliter ac cepit nomen ingenui, & aliter Aug. Accepit enim Aug. ingenuum qui, vel quod de alio non est, & se- cundum hoc de solo patre dicitur. Hieronymus ve- ro ingenuum dicit non genitum. & secundum hoc de spu sancto potest dici, cum spu sanctus non sit genitus.

Ex verbis Hieronymi ostenditur ex quo sensu dixit spiritum sanctum ingenuum.

QVOD autem Hieronymus ita acceperit, ostē- ditur ex verbis suis, quibus in eodem tractatu uti- tur faciens talem diuisionē. Omne quod est, aut in- genitum est, aut genitum, aut factum. Est ergo, quod

Diuisio haec notanda est diligenter.

nec natum est, nec factum. & est quod natum est, & factum non est, & est, quod nec natum est, nec factum est, & est quod factum est, & natum non est & est quod factum est, & natum est, & renatum est: & est quod factum est, & natum est, & renatum non est. Nunc praepositorum singulis rebus subsisten- tiam destinamus. Quod ergo nec natum nec factum est, pater est, non enim ab aliquo est. Quod autem natum est, & factum non est: filius est, qui a patre ge- nitus est, non factus. Quod iterum nec factum, nec na- tum est, spiritus sanctus est, qui a patre procedit. Quod etiam factum est, & natum non est, caelum, & terra caeteraque insensibilia sunt. Quod autem factum, & natum, & renatum est, homo est, quod vero factum est, & natum est, & renatum non est, animalia sunt. Ecce his verbis ostendit Hieronymus se ingenuum accipere non genitum. Aliter enim non esset praemis- sa diuisio vera. s. omne quod est, aut ingenuum est, aut genitum, aut factum. Atque in diuisionis huius prosecutione, in assignatione ingenui ubique ponit non natum.

DISTINCTIO XIII.

OST hanc considerandum est &c.) Supra determinauit magister de processione spiritus sancti per comparationem ad personam procedentem, & ad principium a quo procedit. In hac parte determinat de ea per comparationem ad generationem, & diuiditur pars ista in partes duas. Primo determinat vtrum spiritus sanctus debeat dici genitus. Secundo vtrum debeat dici ingenuus. ibi. (Aut considerandum est.) Prima diuiditur in partes quatuor. In prima ostendit, quod esse genitum non potest dici de spiritu sancto. In secunda, quod procedere potest dici de filio. ibi. (Cum autem spiritus sanctus.) In tertia ostendit qualiter differt ge-

neratio, & processio. ibi. (Inter generationem vero filij &c.) In quarta ostendit, quod illa differentia non potest perfecte sciri in speciali ab intellectu humano. ibi. (Quod autem inter nasci, & procedere &c.) Tunc sequitur illa pars quae ibi incipit. (Nunc considerandum.) In qua determinat vtrum spiritus sanctus debeat dici ingenuus. Et diuiditur in partes quatuor: quia primo determinat quaestionem. Secundo subiungit ad contrariam oppositionem. ibi. (Hieronymus tamen.) Tertio soluit per distinctionem. ibi. (Sed ut istam quae videtur.) Quarto per auctoritatem Hieron confirmat suam solutionem. ibi. (Quod autem Hier. &c.)

CIRCA hanc distin. quaeruntur quinque. Primo vtrum spirationi spiritus sancti vere conueniat processionis ratio.

Secundo vtrum procedere sit proprium spiritui sancto.

Tertio vtrum spiratio realiter idem sit, quod generatio.

Quarto vtrum esse ingenuum possit vere dici de spiritu sancto.

Quinto vtrum de necessitate praesupponat generationem filij: & spirationem spiritus sancti: creaturarum emanatio.

QVAESTIO I.

PRIMO autem ostendo, quod spirationi spiritus sancti non vere conueniat processionis ratio, quia de ratione processionis est motus, sed in spirationi spiritus sancti nullus est motus. ergo sibi vere non competit processionis ratio.

Artic. I.

Item de ratione processionis est separatio procedentis ab eo a quo procedit: sed spiritus sanctus non separatur a patre, & a filio: quia eiusdem essentiae cum eis est. ergo spirationi eius non conuenit vere processionis ratio.

Secundo.

Item processio vel est localis. s. de loco ad locum: vel causalis sicut radius procedit a Sole, sed spiratio spiritus sancti non est processio localis: nec causalis: quia proprie in diuinis non est causa, & causatum. ergo spirationi spiritus sancti non conuenit vere processionis ratio.

Tertio.

Item quicquid est ab aliquo distinguit ab eo, sed spiratio non distinguitur a patre, & filio, quia praedicatur de eis. ergo spiratio non est a patre, & a filio, sed de ratione processionis est esse ab alio. ergo spirationi spiritus sancti non vere conuenit processionis ratio.

Quarto.

CONTRA Dam. lib. I. c. 8. Credimus patrem, & filium, & spiritum sanctum a patre procedentem, & in filio requiescentem.

In oppositum.

Itē Io. 12. dicit Saluator. Cum venerit paraclytus quem ego mittam vobis a patre spiritum veritatis qui a patre procedit &c.

RESPONDEO, quod spirationi spiritus sancti vere conuenit processionis ratio non processionis localis, nec processionis causalis proprie loquendo, sed illius processionis quae est amoris

Responsio. Quomodo ratio processionis conuenit

amoris ab amante, & remanet in amante: nec separatur ab eo. Spiritus enim sanctus est amor spiratus a patre, & filio, non recedens a patre, & filio, sed in patre, & filio manens.

AD PRIMUM in oppositum. Cum dicitur, quod de ratione processionis est motus &c. Dico, quod verum est secundum esse, quod habet in creatura, aliter non.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod de ratione processionis est separatio procedentis ab eo a quo procedit &c. Dico, quod verum est de processionem locali, vel causalis transeunte in rem exteriorem. de processionem autem causalis non transeunte in rem exteriorem non est verum.

Vnde in nobis procedit amor a nobis, & in nobis remanet. Et haec est processio, quae maxime inter creaturas assimilatur processionem spiritus sancti, quia & si spiritus sanctus non spiretur a patre, & a filio tanquam a causa propria loquendo de nomine causa, quia proprie causa est ad cuius esse sequitur aliud: tamen spiritus sanctus est amor spiratus a patre, & a filio tanquam ab vno principio. Vnde non est processio in rem exteriorem transiens.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod spiratio spiritus sancti non est processio localis, nec causalis &c. Dico, quod quamuis non sit localis, neque proprie sit a patre, & a filio tanquam a causa, tamen est a patre, & a filio tanquam a principio. Vnde non valet, non est processio localis neque causalis. ergo non est processio.

Ad quartum. Ad quartum cum dicitur, quod spiratio non distinguitur a patre, & a filio. Dico, quod de spirationem actiua verum est, quamuis sit actio patris, & filij, sed spiratio passiuia distinguitur a patre, & a filio, nec praedicatur de eis, sed de spiritu sancto. Processio autem nominat emanationem passiuam. Vnde non dicimus, quod pater procedat, quamuis ergo spirationem actiuae non vere conueniat processionis ratio: vere tamen conuenit spirationem passiuae.

QVAESTIO II.

SECUNDO quaeritur vtrum procedere proprium sit Spiritui sancto. Et videtur quod sic Aug. 15. de trini. c. 26. Sicut filio praestat essentiam sine villo initio temporis, sine vlla mutatione naturae de patre generatio, ita spiritui sancto praestat essentiam sine villo initio temporis, sine vlla mutatione naturae ab vtroque processio. Videtur ergo dare intelligere, quod processio sit personalis proprietate spiritus sancti.

Item Athana. Spiritus sanctus non factus nec creatus, nec genitus, sed procedens. ergo distinguit processionem contra generationem. videtur ergo, quod sit proprium spiritui sancto.

Item Athana. Spiritus sanctus non factus nec creatus, nec genitus, sed procedens. ergo distinguit processionem contra generationem. videtur ergo, quod sit proprium spiritui sancto.

Item procedere est ab vno in alium tendere: sed solus spiritus sanctus est ab vno in

alium sicut in obiectum, hoc est a patre in filium, & econuerso: ergo proprium est eius procedere.

CONTRA Saluator Ioan. 8. Ego ex Deo processi. Procedere ergo commune est filio, & spiritui sancto.

In oppositum.

Item Richar. 5. lib. de trini. ca. 7. Processio immediata consistit in personarum dualitate. Mediata vero nunquam sine personarum trinitate: ergo per ipsum habeo, quod processio conuenit personae quae est a patre immediate tantum. Procedere ergo commune est filio, & spiritui sancto.

Item in imagine commune est notitiae, & amori procedere a mente, sed notitia representat filium, amor spiritum sanctum, ergo commune est filio, & spiritui sancto procedere a patre.

RESPONDEO quod procedere vno modo idem est, quod ab alio esse, & sic est commune secundum rationem filio, & spiritui sancto. Alio modo accipitur procedere per hoc, quod est esse ab alio in alium, ut in obiectum, sicut est amor ab amante in amatum. Et sic in diuinis procedere proprium est spiritui sancto, quamuis autem procedere in quantum idem est, quod esse ab alio sit commune filio, & spiritui sancto, tamen appropriatur spiritui sancto: tum quia procedit a duobus: filius vero ab vno solo, tum quia procedit ab vno in alium, ut in obiectum: non sic autem filius. Vnde expressius videtur habere rationem processionis emanationem spiritus sancti, quam emanationem filij. Et ideo nomen commune emanationem spiritus sancti appropriatur, cum emanationem filij speciali nomine nominetur, hoc est nomine generationis, sicut videmus, quod quia commune accidens plus videtur habere de ratione accidentalitatis, quam accidens proprium, ideo nomen generale retinet cum accidens proprium speciali nomine nominetur, scilicet nomine proprii. Sciendum tamen est, quod sicut est nomen specialiter significans emanationem filij, quod nomen est generatio, ita est nomen specialiter significans emanationem spiritus sancti, & istud nomen est spiratio.

Responsio. Procedere multis modis dicitur.

Procedere quomodo sit proprium spiritui sancto.

PER hoc patet quomodo responderi debeat ad argumenta ad utramque partem. Tria enim prima ostendunt, quod procedere est proprium spiritui sancto loquendo de processionem quae est ab vno in alium, ut in obiectum, secundum quem modum procedit amor ab amante in amatum, sic enim debent intelligi auctoritates Aug. & Atha.

Tria argumenta ad aliam partem concludunt, quod procedere commune est filio, & spiritui sancto secundum, quod procedere idem est, quod esse ab alio. Et hoc verum est, quamuis rationibus supradictis in corpore quaestionis nomen processionis appropriatum sit illi processionem,

Ad argumenta. Pro utraque parte.

Artic. I.

Secundo.

Tertio.

cessioni, qua aliquis procedit ab vno in aliū sicut in obiectum.

Q V A E S T I O III.

AR T I O quæritur. Vtrum spiratio realiter sit idem, quod generatio. Et videtur, quod sic, Dama. lib. 1. c. 8. generare est sibi similem in natura producere de sua substantia, sed per spirationem producitur similis in natura, quia spiritus sanctus similis est in natura patri, & filio: ergo spiratio est generatio.

Secundo. Item in omni natura communicabili est vnus modus in specie quo comunicatur. Vnde Cōmentator super 3. physico. dicit. Quoniam si esset possibile, vt homo generaretur, & non a femine: ille homo diceretur homo equiuoce cum isto homine, & parum post cōtra Auic. qui dicit, possibile esse hominem generari a terra, sed conuenientius in matrice, dicit, qd iste sermo, ab homine qui dat se: scientiæ, est valde fatuus: ergo similiter modus quo comunicatur vna natura in numero realiter est vnus numero, sed per spirationem, & generationem in diuinis comunicatur eadem natura in numero: ergo in diuinis realiter est vna emanatio, in numero spiratio, & generatio.

Tertio. Item si differunt, aut differunt seipsis: aut aliquo alio, non seipsis, quia seipsis non sunt, nec aliquo alio: quia non essentia. in eadem enim essentia sunt, nec relatione: vt videtur, quia relationis nō est relatio: ergo nullo modo realiter distinguuntur.

Quarto. Item ab vno simplici in quantum simplex non sunt actus realiter distincti. ergo cum generatio, & spiratio sint a patre qui est penitus simplex, videtur, quod inter se realiter nō distinguuntur.

In oppositū. C O N T R A per vnum modum procedendi est tantum vnus procedens in diuinis: ergo cum sint duo distincti procedentes, scilicet filius, & spiritus sanctus: videtur, quod generatio per quam procedit filius realiter sit distincta a spiratione per quam procedit spiritus sanctus.

Item quamuis natura, & voluntas in Deo sint idem re: tamen differunt ratione, sed differentia secundum rationem in principio benefacit realem distinctionem in principia, sicut patet in hoc, qd plures creaturæ immediate sunt a Deo: ergo vtrūq; a patre per naturam, & voluntatem possint esse emanationes realiter distinctæ.

Responsio. R E S P O N D E O, qd ista quæstio: vtrum spiratio idem sit, quod generatio, dupliciter potest intelligi, vno modo ita, quod quæritur, vtrū spiratio spiritus sancti sola ratione differat a generatione filij. Et sic dico, qd non: immo realiter distincta est ab ea nō re essentia-

li, sed notionali, & hæc realis distinctio nobis innotescit per terminos, qui realiter distincti sunt, qui termini sunt filius, & spiritus sanctus. Distinguuntur autem illæ duæ emanationes seipsis formaliter extendendo nomen formæ ad notionem. Non enim est inconueniens aliqua formaliter, distinguere seipsis. Vnde Auicē. 5. metaph. c. 6. dicit, qd non oportet, vt vnicuique differentia sit differentia. Distinguuntur etiam inter se illæ duæ emanationes per aliquid originaliter, scilicet per potentiam generatiuam, & per potentiam spiratiuam. Potentia enim generatiua non tantummodo dicit naturam diuinam, sed cum hoc dicit proprietatem innascibilitatis, quæ includit primitatem ad actum generandi, nec potentia spiratiua dicit tantum voluntatem diuinam, sed cum hoc dicit spirabilitatem, quæ includit primitatem respectu actus spirandi. Et talis differentia in potentijs sufficit secundum aliquos ad causandam distinctionem in emanationibus. Clarius tamē assignatur earum distinctio per hoc, quod spiratio est a filio qui est generatus, & ita spiratio est per generationem mediante filio. Alio modo potest intelligi quæstio: ita vt quæritur vtrum spiratio spiritus sancti habeat in se rationem generationis: & dico, quod non, quia generatio est productio similis in natura per modum naturæ, sed quamuis pater, & filius producant per spirationem sibi similem in natura, hoc tamen non est per modum naturæ, sed per modum voluntatis. Et ideo spiratio non habet in se generationis rationem. Sicut si voluntas mea esset ita potens, quod per modum voluntatis possem facere hominem de substantia mea: illa factio non esset generatio eo, qd non esset a me per modum naturæ, sed per modum voluntatis.

Ad primū. A D P R I M V M in oppositum cum dicitur, qd generare est sibi simile in natura producere &c. Dico, qd verum est quādo hoc est per modum naturæ. Spiratio autem non est per modum naturæ, sed per modum voluntatis.

Ad secundū. A D S E C U N D U M cum dicitur, qd non est, nisi vnus modus comunicandi vnā naturā &c. Dico, quod quamuis secundum aliquos hoc non sit verum vniuersaliter, cum dicat Aug. in lib. de trini. c. 8. qd multa animalia coeundo alia pariunt: cum illa nullis coeuntibus parētibus orta sint: tamen de natura hominis certum est, quod non est nisi vnus modus comunicandi eam per creatam virtutem propter nobilitatem, & perfectionem naturæ humanæ, & propter limitationem, & imperfectionem creatæ virtutis, quæ non potest attingere ad veritatem speciei nisi per modum vnū. In diuinis vero non est verum propter infirmitatem potentia, per quam fit communicatio. Vnde, & Deus potest facere per creationem rem eiusdem speciei cum illa re, quam natura

Spiratio nō habet in se rationem generationis.

natura facit per generationem. **Ad tertium.** Ad tertium dico, quod quamuis non sint seipsis originaliter, quia a seipsis non sunt: tamen quasi formaliter loquendo seipsis sunt tales notiones. Vnde & seipsis quasi formaliter distinguuntur. Et quia non sunt a seipsis sic intelligendo, quod spiratio non est a seipso: ideo non distinguuntur a seipsis nisi in quantum spiratio est per generationem mediante genito, & sic est inter eas realis distinctio per hoc, quod spiratio est a generatione mediante genito.

Ad quartū. A D Q U A R T U M cum dicitur, qd ab vno simplici in quantum simplex. nō sunt actus realiter distincti &c. Dico qd si volo tenere, qd spiritus realiter distingueretur a filio, & si non procederet ab eo, oportet, qd dicam, qd ab vno realiter simplici, qui est pater per potentiam generatiuam, & per potentiam spiratiuam essent istæ duæ notiones realiter inter se distinctæ, in quantum in eo est differentia secundum rationem: quia natura, & voluntas in patre differunt secundum rationem, & in quantum in ea est differentia secundum respectus, quia alium respectum importat primitas ad actum generandi, quam primitas ad actum spirandi. Sed quia spiritus sanctus procedit a filio, est adhuc dare alium modum, quo originatur distinctio inter spirationem, & generationem, scilicet per hoc, qd spiratio est per generationem mediante genito.

Q V A E S T I O IIII.

AR T I O quæritur. Vtrum esse ingentium vere possit dici de spiritu sancto. Et videtur, quod sic: Spiritus sanctus est, & non est genitus, ergo est ingentium.

Secundo. Item habet in litera, & est auctoritas Hiero. in libello de regulis distinctionum contra hereticos, qd spiritus sanctus pater non est, sed ingentium atque infectus.

Tertio. Item aut est non genitus: aut non est nō genitus, sed non est non genitus, quia duæ negationes equipollent vni affirmationi: ergo est non genitus, sed sequitur est non genitus: ergo ingentium, vt videtur.

In oppositū. C O N T R A, Aug. ad Orosium. q. 2. Spiritus sanctus non ingentium, neque genitum fides certa declarat.

Item Aug. 15. de trini. cap. 26. Cum spiritus sanctus genitum non dicamus, dicere tamen non audemus ingentium, ne in hoc vocabulo vel duos patres in illa trini, vel duos, qui non sunt de alio quispiam suspicetur. Pater enim solus non est de alio: ideo solus appellatur ingentium.

Item, quod non est susceptibile iustitiæ nō potest dici, nec iustum, nec iniustum: ergo cū spiritus sanctus non sit susceptibilis gñationem

nis, nō potest dici, nec genitus, nec ingentium. **Responsio.** R E S P O N D E O, qd si ingentium dicatur, quod non generatur. sic conuenit patri, & essentia, & spiritus sancto. Si autem dicatur ingentium, qd non generatur, & secundum rationem intelligendi prius est generatione, sic conuenit patri, & essentia, sed non spiritus sancto. Si autem dicatur ingentium, quod nō generatur, nec per generationem comunicatur, & prius est secundum rationem intelligendi generationem sic conuenit soli patri, quia spiritus sanctus secundum rationem intelligendi generationem consequitur, quia est a genito & essentia per generationem comunicatur filio, quia ergo spiritus sanctus, & si non generatur, nec per generationem comunicatur, tamen secundum rationem intelligendi generationem consequitur. & essentia quamuis non generatur, tamen per generationem comunicatur, & ideo esse ingentium in communi vsu loquendi patri appropriatur, qui non generatur, nec secundum rationem intelligendi generationem consequitur, nec per generationem comunicatur.

Per hoc patet quomodo responderi debeat ad argumenta ad vtramque partem.

Argumenta enim ad partem primam ostendunt esse ingentium posse dici de spiritu sancto secundum, qd ingentium dicitur, quod nō generatur, & hoc est verum, tamen nō debemus spiritus sanctum dicere ingentium nisi cum ista expositione propter hoc, qd in communi vsu loquendi appropriatur ingentium illi, qui nec generatur, nec per generationem comunicatur, nec generationem secundum rationem intelligendi consequitur.

Primum, & secundum argumentum ad partem aliam ostendunt esse ingentium, non posse vere dici de spiritu sancto secundum, quod ingentium dicitur, qd non generatur, nec generationem secundum rationem intelligendi consequitur, quia & si spiritus sanctus non generetur, tamen generationem secundum rationem intelligendi consequitur.

Tertium argumentum speciali solutione indiget. Peccat enim in processu: si enim processus esset bonus, posset cōcludi, qd pater nō deberet dici ingentium, quia pater non est susceptibilis generationis. Vnde debes scire, qd secundum, qd esse ingentium dicitur de patre non est nota priuationis, quia in Deo priuatio locum non habet. Habet enim quicquid debet habere. Vnde ista pater est ingentium est affirmatiua non de prædicato priuatio: sed de prædicato infinito.

Q V A E S T I O V.

VI N T O quæritur. Vtrū de necessitate præsupponat generationem filij, & spirationem spiritus sancti creaturarum emanatio. Et videtur, qd nō ad emanationem

Responsio. Ingentium quomodo dicitur, ut primo de accipiatur, & quomodo conueniat soli patri.

Ad argum. principia.

Ad argumenta. In oppositū.

Ad tertium.

Artic. 1.

nationem creaturarum sufficit diuina sapientia in dirigendo, & voluntas in imperando, & potentia in exequendo: sed ista sunt in patre secundum rationem intelligendi ante generationem filij, & spirationem spiritus sancti: ergo Deus posset creare si non esset nisi vna hypostasis in diuinis.

Secundo.

Item quia emanatio creaturarum necessario præsupponit causam primam: Philosophi per illam emanationem poterunt diuenire in cognitionem causæ primæ. ergo si emanatio creaturarum de necessitate præsupponeret emanationem personarum potuissent deuenire Philosophi per cognitionem creationis in cognitionem æternæ generationis, & spirationis, quod falsum est.

Tertio.

Item creare non attribuitur proprietati: nec Deo ratione proprietatis. ergo emanatio personarum non videtur habere aliquam rationem causalitatis respectu emanationis creaturæ.

Quarto.

Item pater non intelligit per filium neque vult per spiritum sanctum, sed est intelligens, & volens per seipsum: ergo emanatio filij, & spiritus sancti non videntur fuisse necessaria ad emanationem creaturarum.

In oppositum.

CONTRA emanatio creaturarum de necessitate præsupponit illud per quod factum est creatura. Sed Ioã. 1. dicitur de verbo Dei, quod omnia per ipsum facta sunt. ergo emanatio creaturarum de necessitate præsupponit emanationem verbi.

Item Aug. 15. lib. de trini. cap. 11. Hominis opera nulla sunt, quæ non prius in corde dicantur: ergo similiter emanatio creaturarum a Deo de necessitate præsupponit in Deo dicere pari ratione, & spirare.

Item creatura emanat per hoc, quod Deus imperat eam esse, sed imperare est dicere, quod probatur a simili. Quod sicut dicit Isidorus. 10. lib. ethimo. bene ultra medium. Orare est dicere: ergo cum per dicere emanet verbum a dicente, emanatio creaturæ de necessitate præsupponit emanationem verbi, tanquam causam vel existentem de ratione causæ.

Item Aug. confessio. bene ante medium lib. loquens ad Deum dicit. Verbo tibi cœterno simul, & sempiterno dicis omnia quæ dicis, & sic quicquid dicis, ut fiat nec aliter contradicendo facis. Sed dicere importat productionem verbi: ergo emanatio creaturarum de necessitate præsupponit productionem verbi: ergo similiter productionem spiritus sancti.

Responsio.

RESPONDEO, quod emanatio creaturarum de necessitate præsupponit generationem filij, & spirationem spiritus sancti. Ad cuius intelligentiam sciendum, quod vnam rem de necessitate præsupponere aliam, potest intelligi tripliciter: vno modo tanquam rem quæ de necessitate simul est cum sua causa, & sic secundum Auic. 6. metaph. ca. 5. Incidere de ne-

Vnam rem
necesse præ
supponere
aliam.

cessitate præsupponit fuscitatem in ferro. per fuscitatem causa exempli intelligimus colorem ferri quicumque sit. Alio modo tanquam rem quæ necessario simul est cum sua causa, & per quam producitur aliquid de necessitate in quo saluatur tota sua causa. Tertio modo tanquam causam præcisam, vel existentem de ratione causæ præcisæ: quæ causa non est nisi res necessaria, & per se sufficiens ad productionem effectus.

Primo modo, & secundo emanatio creaturarum de necessitate præsupponit generationem filij, & spirationem spiritus sancti, quia cum causa præcisæ emanationis creaturarum quæ est hypostasis infinitæ sapientiæ bonitatis, & potentiæ, necessario simul sunt, & per eas producuntur de necessitate personæ, in quibus saluatur tota causa productionis creaturæ. Loquendo autem de præsuppositione modo tertio dicunt aliqui, quod emanatio creaturarum non præsupponit de necessitate emanationem personarum, quia non præsupponit eas de necessitate, nisi in quantum includunt infinitam potentiam, sapientiam, & bonitatem, quæ in qualibet hypostasi sunt ita perfectæ, quod per illa potest creare, cum in hypostasi patris habeant ita perfectam existentiam, quæ sufficit ad hoc, quod per illa hypostasis patris possit producere filium, & spiritum sanctum, & non est maius posse producere creaturam, quæ personam æternam. Videtur, quod in sola hypostasi patris est totalitas causæ productionis creaturæ.

Præterea si quælibet persona non esset omnipotens per se non diceretur in symbolo. Credo in Deum patrem omnipotentem, sed quælibet persona per se omnipotens est per se sufficiens causa productionis creaturæ: ergo secundum rationem intelligendi prius est hypostasim patris esse sufficientem causam ad posse creandum, quam filium, & spiritum sanctum ab eo procedere.

Alij dicunt contrarium, quia de ratione causæ sufficientis ad posse creare est diuinæ essentiæ perfectæ existentia simpliciter, necessaria enim est ad hoc, quod diuinum intelligere, & velle sint simpliciter perfectæ, sed diuina essentia non est nata habere perfectam existentiam simpliciter, nisi in tribus suppositis relatiuis, scilicet patre, & filio, & spiritus sancto: ita tamen, quod per esse in tribus perfectissime est in quolibet illorum trium. ergo hi tres sunt necessarij ad sufficientem causam creandi. Sed per hoc est filius, quia generatur. & spiritus sanctus, quia spiratur: ergo prædictæ emanationes de necessitate requiruntur ad posse creare tanquam existentes de ratione præcisæ causæ creationis.

Præterea quamuis Deus vno actu summe simplici intelligat essentiam suam, & alia, & vno actu volendi summe simplici velit essentiam

Emanatio
creaturarum
necessario
supponit ge-
nerationem
filij, & spi-
rationem spi-
ritus sancti.

Alia opin.

sentiam suam, & alia tamen isti actus non respiciunt, alia nisi per ipsam essentiam intelligentiæ, & volitam, ergo emanationes rerum emanantium per hoc, quod Deus intelligit essentiam suam, & vult eam, sunt causa emanationis rerum emanantium per hoc, quod Deus intelligit, & vult. Sed filius emanat per hoc, quod pater intelligit essentiam suam, & spiritus sanctus per hoc, quod pater, & filius volunt essentiam suam. Creaturæ autem emanant per hoc, quod dicitur intelligit, & vult eas esse. ergo emanatio filij, & spiritus sancti sunt causæ, ut creaturæ a Deo emanent.

Præterea generare, & spirare important relationes reales ad genitum, & spiratum: sed creare non dicit in creante relationem reale ad creaturam, sed relationem rationis. Cum ergo inter istas relationes sit aliquis ordo inter res habentes ordinem, vna est alterius causa, & relatio rationis non possit esse causa prædictarum relationum realiū: sequitur, quod prædictæ relationes sunt causa prædictæ relationis secundum rationem.

Ad argum.
Contra hanc
opinionem.
Ad primū.

QUI vult tenere hanc opinionem. potest dicere ad primum, quod maior esset vera: si pater per sapientiam, & amorem essentialem tantum intelligeret, & vellet alia a se non tantum intelligere speculatiue, & velle complacentiæ, quo sibi complacet in bonis possibilibus fieri, quæ tamen nunquam fiunt. hoc etiā actu intelligendi quo productio creaturæ disponitur, & actu volendi quo productio creaturæ: ut ita loquar affectatur. Sed hoc est impossibile, quia sapientia disponens, & amor affectans, qui respiciunt actum: sunt sapientia, & amor procedens sine quibus intellectus, & voluntas non sufficienter disponentur per suos actus essentiales ad producendum creaturas.

Ad secundum.

Ad secundum dicendum, quod lumē naturale non sufficit ad inuestigandum omnia, quæ emanatio creaturæ præsupponit de necessitate in sua causa.

Ad tertium.

Ad tertium dicendum, quod & si creare non conueniat Deo ratione proprietatis tantum. Conuenit tamen sibi ratione substantiæ, & proprietatum notionalium simul quæ sunt generatio, & spiratio.

Ad quartum.

Ad quartum dicendum, quod maior intelligenda est de intelligere simplicis intelligentiæ, & de velle complacentiæ non de actu intelligendi sub ratione, qua ipso actu dicitur aliquid esse, vel non esse, vel ut aliquid fiat, vel non fiat, nec de actu videndi sub ratione qua ipso actu, ut ita loquar affectatur aliquid esse. Vnde secundum istos dicere, & spirare sunt in diuinis ad perficiendum intelligere, & velle communia, & essentialia. Sed quomodo hoc concordet cum verbis Aug. 7. de trini. ubi probat patrem non esse sapientem sapientia genita: difficile est intelligere.

AD RATIONES autem pro alia opinione adductas in corpore quæstionis, facilius possunt soluere his suppositis: quæ dicta sunt pro parte ista.

Qui vult tenere primam opinionem potest dicere ad primum in oppositum: quod illud per quod verbum est causa emanationis creaturarum non est res producta: cum illud sit substantia diuina, quæ producta non est, quamuis verbo sit per generationem comunicata, & ideo non oportet, quod emanatio verbi sit de ratione causæ emanationis creaturæ, cum illud per quod verbum est eius causa prius secundum rationem intelligendi perfecte fuerit in hypostasi patris, quam ab ea emanauerit verbum.

Ad secundum dicendum, quod non valet, quia anima intelligit per verbum suum: sed hypostasis patris non intelligit per verbum suum: nec pater, & filius voluit per spiritum sanctum: quamuis pater dicat verbo, & ipse, & verbum diligant se spiritus sancto, ut inferius declarabitur.

Ad tertium, quod imperare in Deo est velle creaturam esse, quod quamuis de necessitate præsupponat secundum rationem intelligendi diuinum intelligere: non tamen verbi emanationem, quamuis esse creaturæ illa de necessitate præsupponat: non sicut effectus causam, sed sicut res, quæ non potest esse nisi ex tempore, præsupponit re æternam de necessitate communicantem, & communicantem suam causam.

Ad quartum potest patere solutio per ea quæ dicta sunt ad primum.

Ad primam rationem, quæ in corpore quæstionis adducitur pro ista secunda opinione patet responsio per dicta superius distinct. 2. in solutione illius quæstionis. vtrum primo secundum rationem intelligendi diuina essentia perfecte existat, quam sit in Deo pluralitas personarum.

Ad secundam rationem dicendum, quod cognitio qua pater cognoscit essentiam suam, quamuis respiciat alia cognoscibilia essentia mediante: non tamen mediante emanatione verbi: hæc enim falsa est: pater intelligit per emanationem verbi, seu per verbum alia ab essentia sua. Similiter actus quo vult essentiam suam, quamuis respiciat alia volabilia essentia mediante: non tamen emanatione mediante spiritus sancti: hæc enim falsa est, pater, & filius volunt alia ab essentia sua per emanationem spiritus sancti, vel per spiritum sanctum. Cum ergo Deum intelligere, & velle esse alia a se sit sufficiens causa emanationis creaturarum, emanationes personarum non habent respectu eius ratione causæ, nec illius relationis secundum rationem, quæ est creatoris ad creaturas, & sic patet solutio ad tertiam rationem.

Ad primū.
In oppositū.

Ad A. h. scilicet.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad rationes adductas in corpore.

Ad secundum.

CIRCA literam procedit a patre, (nō modo natus, sed quomodo datus:) videtur, quod ista non sit sufficiens ratio distinguendi inter spiritum sanctum, & filium: quia spiritus sanctus non est datus nisi ex tempore, & tamen ab æterno distinctus est a filio.

Respondeo, q̄ ibi accipitur datus pro ratione donandi, & quamuis spiritus sanctus nō sit datus nisi ex tempore: tamen ab æterno processit tanquam ratio donandi, vel sicut aptus donari. (Distinguere inter illam generationem, & istam processionem nescio) quo ad habitum scientiæ. (Non valeo.) quo ad genitum. (Non sufficio.) quo ad vtrumque. Pater solus non est de alio: ideo solus appellatur ingenuus non quidem in scripturis: sed in consuetudine disputantium.)

Instantia. CONTRA, Dionys. cap. i. de diuini nominis. Vniuersaliter itaque non audendum dicere, nec intelligere, quid de superessentiali, & occulta diuinitate præter diuinitus nobis ex facris eloquijs expressa.

Solutio. RESPONDEO, intelligendum est de expressis vel in se, vel in suo antecedente: & in sacra scriptura nobis expressa sunt: ex quibus solum patrem esse ingenuum concludimus de necessitate accipiendi ingenuum, quod non generatur, nec per generationem communicatur, nec generationem secundum rationem intelligendi consequitur.

Est, quod natum est, & non est factum.

Contra hoc opponit Arrius ponens. 12. modos generationis per quos nititur probare, quod nihil est genitum, q̄ non sit factum.

Primus modus est per defluxum lineæ a puncto.

Secundus per emissionem radij a sole.

Tertius per sigillationem sicut figura fit in cera a sigillo.

Quartus per bonæ voluntatis immisionem.

Quintus per exitum accidentium a substantia.

Sextus per speciei abstractionem, secundum quem modum species rerum generantur in anima.

Septimus secundum voluntatis a cognitione excitationem.

Octauus per transfigurationem, vt cum ex ere fit statua.

Nonus secundum motus a causa mouente productionem.

Decimus per exitum specierum a genere per adductionem differentiarum constituentium speciem.

Vndecimus secundum exemplaritatē, secundum quem modum procedit archa exterior ab exemplari, quam habet in mente artificis.

Duodecimus per nascentiam, secundum quem modum homo generatur ab homine.

Respondeo, quod illa diuisio procedit ab

insufficienti, quia non comprehendit nisi modos generationis, qui reperiri non possunt in creaturis. Similis autem modus illi modo, quod filius æternus generatur a patre, in creaturis reperiri non potest.

Etiam Arrius insufficienter diuidebat modos generationis in creaturis. In illa enim diuisione non continetur ille modus generationis, quo vnum elementum naturaliter generatur ab alio.

Quod gemina est processio Spiritus sancti.

DISTINCTIO XIII.

PRAETEREA diligenter annotandum est, quod gemina est processio spiritus sancti. æterna videlicet que ineffabilis est, quæ a patre, & filio æternaliter, & sine tempore processit, & temporalis quæ a patre, & filio ad sanctificandam creaturam procedit. Et sicut ab æterno communiter ac simul procedit a patre, & filio, ita & in tempore communiter, & simul ab utroque procedit ad creaturam non diuisim a patre in filium, & a filio ad creaturam. Vnde Aug. in 15. lib. de trinitate ait. Spiritus sanctus nō de patre procedit in filium, & de filio procedit ad sanctificandam creaturam, sed simul de utroque procedit, quamuis hoc filio pater dederit, vt sicut de se. ita etiam de illo procedat.

De temporali processione specialiter agitur.

DE TEMPORALI autem processione Beada in homelia Dominica prima post Ascensionem ita loquitur. Cum gratia spiritus sancti datur hominibus, profecto mittitur spiritus a patre, mittitur, & a filio. procedit a patre. procedit, & a filio: quia & eius missio est ipsa processio. His verbis aperte ostendit donationem gratiæ spiritus sancti dici processionem, vel missionem eiusdem. Sed cum donatio, vel datio non sit nisi temporalis: constat quia & hæc processio siue missio temporalis est. Hanc quoque temporalem spiritus sancti processionem Aug. in 15. lib. de trinitate insinuat dicens, spiritus sanctum processisse a Christo, quando post resurrectionem insufflauit in discipulos his verbis. Cum resurrexisset Christus a mortuis, & apparuisset discipulis, insufflauit, & ait. Accipite spiritum sanctum: vt etiam eum de se procedere ostenderet, & ipse, est virtus quæ de illo exibat, vt legitur in Euangelio, & sanabat omnes. Et vt ostenderet hanc processionem spiritus sancti non esse aliud, quam donationem; vel dationem ipsius spiritus sancti: addit. Post resurrectionem Dominus Iesus bis dedit spiritum sanctum, semel in terra propter dilectionem proximi, & iterum de celo propter dilectionem Dei, quia per ipsum donum diffunditur charitas in cordibus nostris: quæ diligimus Deum, & proximum.

August.

Quod

Quod aliqui dicunt ipsum spiritum sanctum non dari, sed dona eius.

SUNT autem aliqui qui dicunt spiritum sanctum ipsum Deum non dari, sed dona eius, quæ non sunt ipse spiritus, & vt aiunt spiritus sanctus dicitur dari, cum gratia eius, quæ tamen non est ipse: datur hominibus, & hoc dicunt Bedam sensisse in superioribus verbis. quibus dicit spiritum sanctum procedere cum ipsius gratia datur hominibus, tanquam non ipsemet detur, sed gratia eius. Sed quod ipse spiritus sanctus qui Deus est; & tertia in trinitate persona detur: aperte dicit Aug. in 15. lib. de trinitate ita dicens. Eundem spiritum sanctum datum cum insufflasset Iesus. de quo mox ait. Ire baptizate omnes gentes: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. ambigere non debemus. Ipse est ergo qui etiam de celo datus est die Pentecostes. Quomodo ergo Deus non est qui dat spiritum sanctum. immo quantus est Deus qui dat Deum. Ecce his verbis aperte dicit spiritum sanctum ipsum, scilicet Deum dari hominibus a patre, & a filio. Et quod ipse spiritus sanctus qui Deus est, ac tertia in trinitate persona: nobis detur: nostrisque infundatur, atque illabatur mentibus, aperte ostendit Ambr. in 1. lib. de spiritu sancto dicens. Licet multi dicantur spiritus, quia legitur. Qui facit angelos suos spiritus: vnus est tamen Dei spiritus. Ipsum ergo vnum spiritum, & apostoli, & prophetae sunt consecuti. sicut etiam vas electionis dicit, quia vnum spiritum potauimus. quasi eum qui non queat scindi, sed infundatur animis: & sensibus illabatur, vt secularis suis restringat ardorem, qui spiritus sanctus non est de substantia rerum corporalium, nec de substantia inuisibilium creaturarum. His verbis aperte dicit spiritum sanctum ipsum, qui creatura non est, infunditur mentibus nostris. Item in eodem. Omnis creatura mutabilis est. sed non mutabilis spiritus sanctus. Quid autem dicere dubitem, quia datus est, & spiritus sanctus: cum scriptum sit. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Qui cum sit inaccessible natura: receptibilis tamen propter bonitatem suam nobis est complens virtute omnia, sed qui solis participetur iustis, simplex substantia, opulentus virtutibus, vnicuique præsens, diuidens de suo singulis, & vbi que totus. Incircumscriptus ergo & infinitus spiritus sanctus qui discipulorum sensus separatorum infudit, quem nihil potest fallere. Angeli ad paucos mittebantur, spiritus sanctus autem populis infundebatur. Quis ergo dubitet, quin diuinum sit quod infunditur simul pluribus nec videtur? Vnus est spiritus sanctus qui datus est omnibus: licet separatim apostolis. Et hic aperte dicit Ambr. quod spiritus sanctus qui est substantia simplex cum sit vnus datur pluribus. Alia quoque auctoritate hoc idem astruitur, scilicet, quod spiritus sanctus qui est equalis filio hominibus detur, Ait enim Aug. de verbis apostoli sic. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. a quo datur? ab illo qui dedit dona hominibus, quæ dona? spiritum sanctum, qui tale dat donum qualis est ip-

Quod ipse spiritus sanctus qui Deus est; & tertia in trinitate persona detur: aperte dicit Aug. in 15. lib. de trinitate ita dicens. Eundem spiritum sanctum datum cum insufflasset Iesus. de quo mox ait. Ire baptizate omnes gentes: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. ambigere non debemus. Ipse est ergo qui etiam de celo datus est die Pentecostes. Quomodo ergo Deus non est qui dat spiritum sanctum. immo quantus est Deus qui dat Deum. Ecce his verbis aperte dicit spiritum sanctum ipsum, scilicet Deum dari hominibus a patre, & a filio. Et quod ipse spiritus sanctus qui Deus est, ac tertia in trinitate persona: nobis detur: nostrisque infundatur, atque illabatur mentibus, aperte ostendit Ambr. in 1. lib. de spiritu sancto dicens. Licet multi dicantur spiritus, quia legitur. Qui facit angelos suos spiritus: vnus est tamen Dei spiritus. Ipsum ergo vnum spiritum, & apostoli, & prophetae sunt consecuti. sicut etiam vas electionis dicit, quia vnum spiritum potauimus. quasi eum qui non queat scindi, sed infundatur animis: & sensibus illabatur, vt secularis suis restringat ardorem, qui spiritus sanctus non est de substantia rerum corporalium, nec de substantia inuisibilium creaturarum. His verbis aperte dicit spiritum sanctum ipsum, qui creatura non est, infunditur mentibus nostris. Item in eodem. Omnis creatura mutabilis est. sed non mutabilis spiritus sanctus. Quid autem dicere dubitem, quia datus est, & spiritus sanctus: cum scriptum sit. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Qui cum sit inaccessible natura: receptibilis tamen propter bonitatem suam nobis est complens virtute omnia, sed qui solis participetur iustis, simplex substantia, opulentus virtutibus, vnicuique præsens, diuidens de suo singulis, & vbi que totus. Incircumscriptus ergo & infinitus spiritus sanctus qui discipulorum sensus separatorum infudit, quem nihil potest fallere. Angeli ad paucos mittebantur, spiritus sanctus autem populis infundebatur. Quis ergo dubitet, quin diuinum sit quod infunditur simul pluribus nec videtur? Vnus est spiritus sanctus qui datus est omnibus: licet separatim apostolis. Et hic aperte dicit Ambr. quod spiritus sanctus qui est substantia simplex cum sit vnus datur pluribus. Alia quoque auctoritate hoc idem astruitur, scilicet, quod spiritus sanctus qui est equalis filio hominibus detur, Ait enim Aug. de verbis apostoli sic. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. a quo datur? ab illo qui dedit dona hominibus, quæ dona? spiritum sanctum, qui tale dat donum qualis est ip-

Ambr.

August.

se. Magna est misericordia eius. donum dat sibi æquale, quia donum eius spiritus sanctus est. Præmissis, & alijs pluribus auctoritatibus aperte monstratur, quod spiritus sanctus equalis patri, & filio nobis datur, nec ideo tamen minor est patre, & filio. Vnde Aug. in 4. lib. de trinitate ait. Non ideo inquit minorem spiritum sanctum, quia & eum pater misit, & filius arbitrandum est.

An viri sancti, & ecclesiæ prælati dent, vel dare possint spiritum sanctum, quod nō dant hic ostendit Deus.

HIC queritur vtrum, & sancti viri dent, vel possint dare alijs spiritum sanctum. Quem si alijs dant, cum eius donatio supra sit dicta processio, videtur ab eis procedere spiritus sanctus vel mitti. Sed creator a creatura non mittitur, vel procedit. Restat ergo, vt spiritum sanctum ipsi non dent nec possint dare. Vnde Aug. in 15. lib. de trinitate. Non aliquis discipulorum Christi dedit spiritum sanctum. Orabant quippe vt veniret in eos quibus manum imponebant, non ipsi eum dabant. Quem morem in suis præpositis etiam nunc seruat ecclesia. Denique, & Simon magus offerens apostolis pecuniam non ait. Date mihi, & hanc potestatem, vt dem spiritum sanctum, sed cuiusque inquit imposuero manus, accipiat spiritum sanctum. Quia nec scriptura a superioribus dixerat. Videns autem Simon, quia apostoli darent spiritum sanctum, sed dixerat. Videns autem Simon: quia per impositionem manuum apostolorum daretur spiritus sanctus. Ecce his verbis ostendit Augustinus, nec apostolos, nec alios ecclesiæ prælatos dedisse, vel dare spiritum sanctum.

Quod non possunt dare spiritum sanctum hic docet.

ET QVOD plus est non posse etiam dare dicit in eodem libro subdens. De Christo scriptum est, quod acceperit a patre promissionem spiritus sancti, & effuderit, in quo vtraque natura monstrata est, humana scilicet, & diuina. Accepit quippe vt homo, effudit vt Deus. Nos autem accipere quidem hoc donum possumus pro modulo nostro. Effundere vero super alios non vtrique possumus, sed vt hoc fiat: Deum super eos a quo id efficitur, inuocamus. His verbis expresse dicit nos spiritum sanctum non posse super alios effundere. i. alijs dare.

Quod videtur contrarium.

SED huic videtur contrarium quod apostolus ad Gal. de se loquens ait. Qui tribuit vobis spiritum, & operatur virtutes in vobis. Ecce euidenter dicit se tribuisse spiritum. Sed intelligendum est hoc dixisse apostolum, non quia haberet potestatem, & auctoritatem dandi spiritum sanctum, sed quia ministerium habuerit in quo dabatur a Deo spiritus sanctus. Vt enim August. super eundem locum exponens illud apostoli verbum. Ab apostolo prædicata est eis fides, in qua prædicatione aduentum, & presentiam spiritus sancti senserant. sicut illo tempore in nouitate inuocationis ad fidem etiam sensibilibus miraculis presentia spiritus sancti apparebat, vt in actibus apostolorum legitur. Aperte hic ostendit quomodo illis spiritus sanctum apostolus tribue-

Determinatio.

Rich. super 1. Sent. I rit.

rit. Non utique ipsum mittendo in eos: sed predicando eis fidem Christi, quam illis recipientibus, quod spiritus sanctus in eis esset, aliquibus signis visibilibus monstrabatur. Non ergo homines quantumcumque sancti dare possunt spiritum sanctum.

DISTINCTIO XIII.

RAETEREA diligenter notandum est. Postquam determinavit magister de eterna processione spiritus sancti. In hac parte determinat de eius processione temporali, & dividitur pars ista in partes tres. Primo agit de illa processione per comparationem ad principium a quo. Secundo agit de illa comparatione ad modum 16. dist. nunc de spiritu sancto videndum est. Tertio agit de eadem per comparationem ad proprietatem secundum, quam convenit temporaliter procedere spiritui sancto in principio 18. dist. (hic quaeritur cum spiritu sancto &c.)

Prima dividitur in partes duas. Primo ostendit quod spiritus sanctus procedit a patre, & a filio temporali processione. Secundo inquit, utrum similiter processione temporali procedat a seipso. 15. dist. (hic considerandum est.) Prima iterum dividitur in duas. Primo enim ostenditur spiritum sanctum procedere processione temporali a patre, & filio.

Secundo inquit utrum tali processione procedat ab aliquo viro sancto. ibi. (Hic quaeritur utrum viri sancti.) Prima dividitur in partes tres. Primo ostendit spiritum sanctum non tantummodo aeternaliter, sed etiam temporaliter procedere a patre, & filio. Secundo ostendit quid appellatur eius temporalis processio. ibi. (De temporali autem processione.) Tertio ostendit, quod per temporalem processione vere datur spiritus sanctus secundum se non tantummodo in effectu suo. ibi. (Sunt aliqui qui dicunt spiritum sanctum.) Tunc sequitur illa pars quae ibi incipit. (Hic quaeritur &c.) In qua inquit utrum spiritus sanctus procedat processione temporali ab aliquo viro sancto. Et dividitur in partes duas: quia primo ponit quaestiones determinationem. Secundo opponit contra, & subdit oppositionis solutionem. ibi. (Sed huic videtur contrarium.)

CIRCA hanc distinctionem quaeritur principaliter de duobus.

Primo de spiritu sancti temporali processione.

Secundo de ipsius donatione.

Circa primum quaeruntur tria.

Primo utrum sit aliqua processio qua spiritus sanctus procedit temporaliter.

Secundo utrum distingatur ab illa, qua procedit aeternaliter.

Tertio utrum processio temporalis spiritus sancti, & eius donatio, & missio differant realiter.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod non fit aliqua processio qua spiritus sanctus procedit temporaliter, quia nulla est temporalis generatio filii nisi secundum naturam humanam. ergo cum spiritus sanctus non habeat naturam humanam: videtur a simili, quod nulla sit eius processio temporalis.

Item processio spiritus sancti est sua spiratio, sed nulla est temporalis eius spiratio. ergo nec processio.

Item nihil procedit in re ubi est: sed spiritus sanctus cum sit immensus in omni creatura est. ergo non procedit in aliquam creaturam, & aliter non posset procedere temporaliter.

CONTRA Spiritus sanctus habetur a creatura ex tempore, sed non habetur ab ea nisi secundum, quod procedit in ipsam. ergo procedit ex tempore in creaturam.

Item donum, quando datur procedit a dante in recipientem, sed spiritus sanctus datur ex tempore rationali creaturae. ergo ex tempore procedit in ipsam.

RESPONDEO, quod in processione spiritus sancti cum procedat ut in alium: importatur duplex habitudo una ad principium a quo procedit, & secundum hanc habitudinem non potest esse processio spiritus sancti nisi aeterna. Alia ad terminum ad quem, vel in quem procedit: & secundum hanc habitudinem est processio spiritus sancti temporalis, & aeterna: quia secundum, quod processio spiritus sancti dicitur habitudinem ad terminum ad quem, vel in quem procedit sicut in obiectum tantum: sic cum talis habitudo sit aeterna: secundum talem habitudinem: est etiam aeterna processio spiritus sancti. Si autem importetur habitudo ad terminum ad quem vel in quem, procedit spiritus sanctus non tantummodo sicut in obiectum: sed etiam sicut ad illud in quo de nouo incipit esse vel alio modo esse, quam ante erat: per quod importat noua realis habitudo ipsius termini ad spiritum sanctum: cui respondet noua habitudo secundum dici in spiritu sancto ad ipsum terminum: sic cum talis habitudo sit ex tempore: dico, quod secundum hanc habitudinem, vel ratione huius habitudinis spiritus sanctus procedit ex tempore.

AD PRIMUM, in oppositum. Cum dicitur, quod nulla est temporalis generatio filii nisi secundum naturam humanam &c. Dico, quod non est simile de generatione, & processione: quia generatio importat terminum habitudinem ad principium a quo, sed processio spiritus sancti non terminum importat habitudinem ad principium a quo, sed etiam ad terminum ad quem. Diuina autem persona non potest impor-

Artic. I.

Secundo.

Tertio.

In oppositum.

Responsio. In processione spiritus sancti duplex habitudo.

Ad primum.

importare habitudinem ad aliquid temporale: sicut ad principium a quo. ergo non potest esse aliqua generatio diuinae personae nisi ratione humanae naturae, quae non sit aeterna. Sed quia diuina persona bene importat habitudinem secundum rationem, vel secundum dici ad aliquod temporale, sicut ad terminum in quo de nouo incipit esse, vel alio modo esse: quam ante erat, per hoc, quod illud temporale alio modo se habet ad ipsam, quam ante habebat: ideo potest esse aliqua processio temporalis spiritus sancti.

Ad secundum cum dicitur, quod processio spiritus sancti est sua spiratio &c. Dico, quod quamuis idem sint res: tamen differunt in modo significandi, quia spiratio non significat nisi habitudinem ad principium a quo, & non ad terminum ad quem. Processio vero significat habitudinem utramque. Et quia processio spiritus sancti non potest esse temporalis nisi per comparationem ad terminum ad quem. Ideo & si non possit dici spiratio spiritus sancti esse temporalis, potest tamen aliqua processio spiritus sancti esse temporalis.

Ad tertium cum dicitur, quod nihil procedit in rem ubi est &c. Dico, quod verum est de processione locali, sed de processione spiritali bene procedit persona spiritus sancti in rem, in qua ante erat per hoc, quod alio modo in illa re esse incipit: immo ut proprius loquar per hoc, quod illa res alio modo incipit se habere ad ipsum.

QVAESTIO II.

SECUNDO quaeritur. Utrum processio spiritus sancti temporalis distingatur ab illa, qua procedit aeternaliter. Et videtur, quod non, quia istae processiones sic se habent ad spiritum sanctum, sicut se habent ad solem lucere & illuminare. Sed ille actus non differunt realiter: ergo processio spiritus sancti aeterna, & temporalis non differunt realiter.

Item idem simplex non procedit ab eisdem diuersis processioneibus simul, cum ergo spiritus sanctus sit simplex, & semper procedat a patre, & a filio aeterna processione, nunquam procederet temporaliter si temporalis processio esset alia ab aeterna processione.

Item processio temporalis non addit super processione aeterna, nisi respectum ad creaturam, sed ille respectus realis non est, quia Dei ad creaturam nulla potest esse realis relatio: ergo illud, quod addit processio temporalis super aeternam, non potest creare inter aeternam processione, & temporalem realem differentiam.

CONTRA processio temporalis super

processione aeternam addit habitudinem ad creaturam, sed illa habitudo res aliqua est, quia quod non est res aliqua, non est ratio referendi unum ad aliquid: ergo istae duae processiones realiter differunt.

Item quaecumque habent inter se ordinem, habent inter se distinctionem. Sed processio temporalis, & aeterna habent inter se ordinem: quia prior est aeterna processio, quam temporalis. ergo habent inter se distinctionem.

RESPONDEO, quod processio temporalis spiritus sancti distinguitur ab alia: qua procedit aeternaliter aliquo modo, & aliquo modo non.

Ad cuius intelligentiam sciendum, quod processiones aliquae distinctionem possunt habere inter se quinque modis, aut per distinctionem principiorum a quibus aliquid procedit, sicut filius procedit a patre, & matre.

Aut per distinctionem modorum per quos sunt processiones, ut processio notitiae, & amoris a mente.

Aut per distinctionem procedentium, & sic distinguuntur processiones duorum geminorum ab eadem matre.

Aut per distinctionem terminorum non coordinatorum, & sic distinguitur dilectio qua homo diligit proximum ab illa qua diligit seipsum.

Aut per distinctionem terminorum coordinatorum large loquendo de coordinatione, & sic distinguitur dilectio qua homo diligit Deum, & proximum.

Secundum primum modum non distinguitur aeterna processio spiritus sancti, & temporalis: quia sunt a patre, & filio, in quantum sunt unum.

Nec modo secundo, quia utraque processione procedit spiritus sanctus per modum voluntatis, quamuis aliter sit per modum voluntatis aeterna processio, quam temporalis, quia aeterna de necessitate temporalis non.

Nec tertio modo, quia utraque processione est eadem persona quae procedit.

Nec quarto modo, quia illi termini habent coordinationem, quia aeterna respicit personam pro termino vocando terminum obiectum. Temporalis respicit creaturam pro termino, & hoc secundum aliqualem ordinationem secundum, quod potest exponi coordinationem inter creatorem, & creaturam. Per hoc enim, quod spiritus sanctus procedit a patre in filium, ut in obiectum, & econuerso. procedit ab utroque simul ad sanctificandam creaturam. Vnde August. in 15. libr. de trinitate capitulo 27. ait: Spiritus sanctus non de patre procedit in filium, & de filio procedit ad sanctificandam creaturam. Sed simul de utroque procedit. Restat ergo, quod Rich. super 1. Sent. I 2 praedi-

Responsio. Processiones inter se possunt quinque modis distingui.

Primo.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Processio aeterna quo modo distinguitur a temporalis, &c. quia non.

Ad secundum.

Ad tertium.

Artic. I.

Secundo.

Tertio.

In oppositum. Primo.

Q V A E S T I O I I I.

prædictæ processiones quinto modo distinguuntur, scilicet, per distinctionem terminorum coordinatorum. Et ita patet, quod temporalis processio includit æternam: & addit super eam in spiritu sancto novam habitudinem secundum rationem, vel secundum dici ad creaturam, & connotat aliquem realem effectum in creatura per quæ est nova habitudo realis in creatura ad spiritum sancti personam. Ex quibus sequitur, quod termini istarum processionum essentialiter differunt, quia vna respicit tantum terminum, quem respicit ab æterno, & alia importat respectum ad terminum temporalem. Sed in essentia istarum processionum differentia inveniri non potest nisi secundum rationem. Creatura enim ad quam sanctificandam procedit spiritus sanctus, & effectus sanctificationis, & realis relatio quæ per illum effectum est in creatura ad spiritum sancti personam: non sunt de essentia siue de realitate processionis temporalis spiritus sancti. Per hoc patet, quid dici debeat ad argumenta ad utramque partem.

Ad prima quatuor dicendum, quod non plus concludunt nisi quod inter processionem æternam spiritus sancti: & eius processionem temporalem non est aliqua realis differentia quantum ad illud, quod est de realitate processionis, & hoc verum est sicut patet ex corpore quæstionis. non concludunt tamen quin differant secundum rationem. & etiam secundum connotatum, quod est temporalis effectus in creatura quem connotat actu temporalis processio spiritus sancti: non sic autem processio eius æterna, & certum est, quod ille effectus connotatus essentialiter differt ab æterna processione.

Ad argum. In oppositum. Ad primu.

Ad argumeta alterius partis magis in speciali soluendum est. AD PRIMVM cum dicitur, quod processio temporalis super processionem æternam addit habitudinem ad creaturam &c. Dico, quod verum est de habitudine secundum dici, vel secundum rationem quæ nullam facit differentiam realem. Sed bene addit in creatura realem relationem ad spiritum sanctum, sed illa non est de realitate processionis temporalis, nec de eius principali significato, sed est aliquid actualiter connotatum.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod istæ processiones habent inter se ordinem &c. Dico, quod non habent inter se ordinem realem nisi ratione effectus connotati, & non ratione principalis significati. Et sic debet intelligi verbum magistri in littera, quod gemina est processio spiritus sancti, scilicet, æterna, & temporalis.

TERTIO queritur sine argumentis. Vtrum spiritus sancti processio temporalis, & eius donatio, & eius missio realiter differant.

RESPONDEO, quidam volunt, quod non differunt realiter, sed secundum rationem tantum. Nam processio temporalis principaliter importat respectum ad terminum ad quem, missio ad principium a quo. donatio vero ad effectum.

Alij autem maiorem differentiam conantur assignare inter hæc tria.

Dicunt enim, quod processio temporalis de principali significato non significat nisi processionem æternam cum quodam respectu secundum rationem, vel secundum dici ad creaturam, & actu connotat novum effectum in creatura, & novam realem relationem in creatura ad spiritum sanctum.

Donatio vero de suo principali significato non dicit aliquam emanationem, quia tota trinitas dat seipsam loquendo de emanatione secundum rem qua emanat ipsamet persona, sed dicit emanationem doni appropriati personæ: in quo dono etiam ipsamet persona vere datur recipienti illud donum.

Missio vero dicit representationem personæ emanantis per emanationem alicuius rei visibilis, vel invisibilis appropriatæ illi personæ. Et ita de principali significato missionis non est emanatio personæ, sed est de intellectu significati missionis, sicut nasus non est de principali significato simitaris, quamvis simitas nasi includit de intellectu. Quæ autem prædictarum opinionum sit verior magis poterit videri postquam fuerint factæ quæstiones de donatione, & missione: sicut factæ sunt de temporali processione.

CONSEQUENTER queritur de secundo principali. Circa quod tria queruntur.

Primo vtrum vere detur persona spiritus sancti rationalibus, vel intellectualibus creaturis.

Secundo vtrum aliquando detur sine dono charitatis.

Tertio vtrum detur a viris sanctis, siue a prælatis.

Q V A E S T I O I.

PRIMO autem ostendo, quod nunquam datur vere spiritus sanctus rationalibus, vel intellectualibus creaturis.

Dicitur enim. 24. propositione de causis, quod causa prima existit in rebus omnibus secundum dispositionem vnam. ergo si de nouo datur alicui creaturæ. hoc non est secundum se, sed tantummodo secundum donum

donum creaturæ sibi appropriatum. Aliter enim non esset in rebus omnibus secundum dispositionem vnam.

Secundo. Item, quod datur alicui: sit in potestate accipientis, sed spiritus sanctus cum sit omnipotens non potest fieri sub potestate alicuius creaturæ. ergo non vere datur secundum se.

Tertio. Item magister lib. 2. 27. distinct. dicit, quod virtus est bona qualitas mentis: qua bene viuuntur, & qua nullus male vitur qua Deus solus in homine operatur. ergo donatio virtutis rationali creaturæ sufficit ad recte viuendum: sine hoc, quod secundum se detur spiritus sanctus.

In oppositum. CONTRA ad Rom. 5. Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis.

Item Aug. 15. lib. de trini. c. 26. Eundem spiritum sanctum datum cum insufflasset Iesus De quo mox ait. Ite, & baptizate gentes, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, ambigere non debemus.

RESPONDEO, quod spiritus sanctus vere, & proprie datur secundum se non tantum donum creatum sibi appropriatum, & ratio est hæc, quia dare spiritum sanctum rationali vel intellectuali creaturæ est facere, quod illa creatura habeat facultatem ad fruendum eo. hanc autem facultatem habet creatura rationalis, vel intellectualis per charitatem, & ideo cum sibi datur donum charitatis: vere etiam sibi datur persona spiritus sancti per essentiam. quamvis enim ante istud donum esset in ea persona spiritus sancti per essentiam, quia ubique est, tamen ipsa creatura non habebat facultatem ad fruendum eo, sicut si homo pauper haberet alicuius diuitis pecuniam in sua domo, non propter hoc diceremus, quod haberet illam pecuniam sicut rem suam. Vnde non obstante quod illa pecunia præsens erat in domo pauperis, posset sibi dari de nouo a diuite, quo facto non tantummodo haberet eam per solam pecuniæ præsentiam in domo, sed haberet eam sicut rem suam. A simili aliquando dico, quod quamvis spiritus sanctus sit per essentiam præsens omni rei, quia tamen peccator non habet facultatem ad fruendum eo: ideo non obstante illa præsentia, potest a Deo vere dari persona spiritus sancti, & datur etiã creaturæ rationali cum donum charitatis infunditur.

RESPONDEO, quod spiritus sanctus vere, & proprie datur secundum se non tantum donum creatum sibi appropriatum, & ratio est hæc, quia dare spiritum sanctum rationali vel intellectuali creaturæ est facere, quod illa creatura habeat facultatem ad fruendum eo. hanc autem facultatem habet creatura rationalis, vel intellectualis per charitatem, & ideo cum sibi datur donum charitatis: vere etiam sibi datur persona spiritus sancti per essentiam. quamvis enim ante istud donum esset in ea persona spiritus sancti per essentiam, quia ubique est, tamen ipsa creatura non habebat facultatem ad fruendum eo, sicut si homo pauper haberet alicuius diuitis pecuniam in sua domo, non propter hoc diceremus, quod haberet illam pecuniam sicut rem suam. Vnde non obstante quod illa pecunia præsens erat in domo pauperis, posset sibi dari de nouo a diuite, quo facto non tantummodo haberet eam per solam pecuniæ præsentiam in domo, sed haberet eam sicut rem suam. A simili aliquando dico, quod quamvis spiritus sanctus sit per essentiam præsens omni rei, quia tamen peccator non habet facultatem ad fruendum eo: ideo non obstante illa præsentia, potest a Deo vere dari persona spiritus sancti, & datur etiã creaturæ rationali cum donum charitatis infunditur.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod causa prima existit in rebus omnibus secundum dispositionem vnam &c. Dico quod spiritus sanctus datur non per hoc, quod aliter se habeat, quam ante quantum est ex parte sua, sed quia facit, quod aliter creatura se habeat ad ipsum, quam ante habebat.

AD SECUNDUM cum dicitur, quod illud quod datur alicui sit in potestate accipientis &c. Dico, quod verum est de dono creato, non

autem de dono increato, quia donum increatum transfert accipientem in potestatem suã, vt liberalius ei seruiat, vel seruiat liberaliter qui ante seruiebat seruiliter, nec etiam de bono creato habet propositio forte vniuersaliter veritatem, quia anima datur corpori, nec tamen per hoc fit sub corporis potestate. immo potius econuerso.

AD TERTIUM cum dicitur, quod donatio virtutis per se sufficit ad recte viuendum &c. Dico, quod verum est per modum formæ, tamẽ cum hoc requiritur motio causæ primæ per modum efficientis, & finis. Et ideo non tantum requiritur, quod detur donum spiritus sancti, sed etiam quod detur ipsemet spiritus sanctus.

Item Aug. 15. de trini. cap. 17. Deus igitur Rich. super 1. Sent. I 3 Spi-

autem de dono increato, quia donum increatum transfert accipientem in potestatem suã, vt liberalius ei seruiat, vel seruiat liberaliter qui ante seruiebat seruiliter, nec etiam de bono creato habet propositio forte vniuersaliter veritatem, quia anima datur corpori, nec tamen per hoc fit sub corporis potestate. immo potius econuerso.

AD TERTIUM cum dicitur, quod donatio virtutis per se sufficit ad recte viuendum &c. Dico, quod verum est per modum formæ, tamẽ cum hoc requiritur motio causæ primæ per modum efficientis, & finis. Et ideo non tantum requiritur, quod detur donum spiritus sancti, sed etiam quod detur ipsemet spiritus sanctus.

Q V A E S T I O I I.

SECUNDO queritur. Vtrum aliquando detur spiritus sanctus sine dono charitatis. Et videtur quod sic. August. 4. de trinitate capit. pe-

multi. dicit. Sicut spiritus sanctus donum Dei esse, est a patre procedere, ita mitti est cognosci, quod ab illo procedit, sed hoc potest fieri per aliquod donum gratiæ gratis datæ appropriatum spiritui sancto: ergo mitti potest sine charitate, sed cum mittitur datur: ergo potest dari sine charitate.

Item nihil datur sine dono priori, quia donum prius est ratio dandi alia dona: ergo cum spiritus sanctus sit primum donum: nullum donum gratiæ gratis datæ datur, nisi detur spiritus sanctus. Cum ergo quandoque gratia gratis data detur sine charitate. videtur, quod spiritus sanctus detur sine charitate.

Item sicut in præcedenti quæstione dictum est dare ordinatur ad habere, sed contingit habere spiritum sanctum sine charitate. Vnde, & Balaam spiritum sanctum habuit ad prophetandum, cum tamen tunc charitatem non haberet: ergo videtur, quod spiritus sanctus potest dari sine charitate.

Item si non posset dari spiritus sanctus sine charitate: tunc prius ordine naturæ haberemus charitatem, quam spiritum sanctum, quia prius potest dari sine posteriori: sed non habemus, prius ordine naturæ charitatem, quam spiritum sanctum, quia spiritus sanctus ordine naturæ est prior motor animæ, quam charitas: ergo potest dari sine charitate.

CONTRA dicitur in littera, quod temporalis processio spiritus sancti est ad sanctificandam creaturam, sed cum procedit temporaliter datur: ergo datur ad sanctificandam creaturam: cum ergo sanctificatio creaturæ non possit esse sine charitate, spiritus sanctus non datur sine charitate.

Item Aug. 15. de trini. cap. 17. Deus igitur Rich. super 1. Sent. I 3 Spi-

Spiritus sanctus qui procedit ex Deo cum datus fuerit homini accendit eum in dilectione Dei, & proximi, & ipse dilectio est: cum ergo in sancta Dei dilectione, & proximi fit charitas: non datur spiritus sanctus sine charitate.

Responsio. Spiritus sanctus sine charitate potest dari improprie, & secundum quid. s. ad aliquem actum gratiae gratis date. Sed proprie, & simpliciter non datur nisi cum charitate: quia sine charitate non habemus facultatem fruendi spiritu sancto, quam facultatem habemus per donum charitatis, quam uis imperfecte per charitatem quae est in via: perfecte tamen habebimus eam per charitatis perfectionem: quam habemus in patria. Per hoc patet quid dici debeat ad argumenta ad utramque partem.

Ad argum. Pro utraq; parte. Ad primu. Ad secundu. Ad tertiu. Ad quartu.

AD PRIMVM cum dicitur, quod mitti est cognosci esse ab alio &c. Dico, quod illud debet intelligi de cognitione perfecta formata per charitatem. Ad secundum cum dicitur, quod nihil datur sine dono priori &c. Dico, quod verum est sine dono priori efficiente: aut mouente. bene tamen datur donum posterius sine hoc, quod datur donum prius donatione simpliciter, quae ordinatur ad habere. Non enim spiritus sanctus est ratio donandi quodlibet aliud donum in quantum datur, sed in quantum procedens, ut efficiens: & exemplar aliorum donorum.

Tertium argumentum non plus concludit, nisi quod potest dari improprie, & secundum quid sine charitate, & hoc concessum est.

Ad quartum dico, quod cum dare ordinatur ad habere, & creatura rationalis habeat spiritum sanctum per hoc, quod habet charitatem, quae est donum spiritui sancto appropriatum: quia per charitatem est in creatura facultas ad fruendum spiritu sancto: prius ordine naturae habemus charitatem, quam simpliciter habeamus spiritum sanctum, quia tamen nostrae charitatis causa efficiens est spiritus sanctus, dico, quod prius ordine naturae est in nobis operans spiritus sanctus, quam charitatem habeamus, quia ipsam per spiritus sancti operationem habemus.

Argumenta ad partem aliam concludunt, quia spiritus sanctus non datur simpliciter sine charitate, quod concessum est.

QVAESTIO III.

ARTIC. I. TERTIO queritur. Vtrum Spiritus sanctus detur a viris sanctis. Et videtur, quod sic. quia in sacramentis datur spiritus sanctus. Sed qui dat aliquid in quo datur aliud, dicitur illud dare. Vnde qui dat medicinam fanatiuam: dicitur dare sanitatem, ergo qui dant sacramenta, dant spiritum sanctum.

Secundo. Item corpus illuminatum potest aliud illu-

minare, & inflammatum aliud inflammare: ergo, & sanctus homo charitate inflammatum potest alium hominem charitate inflammare.

Item Ioan. 20. Dedit Saluator apostolis potestatem remittendi peccata. Cum dicit: Accipite spiritum sanctum quorum remiseritis &c. Sed non remittitur peccatum homini: nisi cum sibi datur spiritus sanctus: ergo acceperunt potestatem dandi spiritum sanctum.

CONTRA Aug. 15. de trini. ca. 26. Quomodo Deus non est, qui dat spiritum sanctum? ergo nullus dat spiritum sanctum nisi Deus.

Item nullus potest dare rem, quae est supra se, sed spiritus sanctus est supra omnem hominem: ergo nullus homo potest spiritum sanctum dare.

RESPONDEO, quod dare spiritum sanctum per modum impetrationis, vel per modum ministerij homines sancti possunt orando, & ita per orationem impetrando praelati, siue sancti, siue non sancti sacramenta ministrando, sed dare spiritum sanctum per modum auctoritatis solus Deus potest, quia solus Deus potest in nobis efficere charitatem, cum qua, vel per quam datur nobis spiritus sanctus. Et quia duo vltima argumenta probant spiritum sanctum non posse dari ab homine per modum auctoritatis: ideo secundum hunc sensum concedenda sunt.

AD PRIMVM, ad aliam partem dicendum, quod non plus concludit nisi, quod homines possunt dare spiritum sanctum ministerialiter. s. sacramenta ministrando: in quorum digna susceptione datur a Deo suscipienti spiritus sanctus.

Ad secundum cum dicitur, quod corpus illuminatum potest aliud illuminare &c. Dico quod non est simile de lumine corporali, & spiritali, quia secundum quosdam lumen corporale educitur de potentia corporis, quod illuminatur, sed gratia non. Et si teneatur secundum aliquos, quod lumen corporale est a corpore lucido per multiplicationem. adhuc non valet argumentum, quia ex magna dignitate luminis gratiae est, quod non est nata produci nisi per creationem.

Ad tertium cum dicitur, quod apostoli acceperunt potestatem remittendi peccata &c. Dico, quod hoc intelligendum est de potestate remittendi peccatum per modum ministerij, quia acceperunt potestatem ministrandi sacramenta, in quorum receptione si recipiens sit dispositus, Deus remittit peccatum suscipienti.

CIRCA litteram (Spiritus sanctus non de patre procedit in filium) non scilicet, sicut in susceptibile subiectum. (Ad sanctificandam creaturam). s. de non sancta faciendo sanctam, vel in sancta confirmando sanctitatem suam, vel in creatura sanctitatem augendo, vel sanctitatem manifestando. (Ipse est virtus

Tertio.

In oppositum.

Responsio. Sancti viri dare possunt spiritum sanctum per modum impetrationis, non tamen auctoritatis.

Ad primu.

Ad secundu.

Ad tertiu.

virtus quae de ipso exibat.) Nota, quod virtus appropriatur patri in quantum virtus est vltimum potentiae: quia patri appropriatur potentia. filio prout intelligitur quasi media inter substantiam, & operationem, quia filius secundum rationem intelligendi est in trinitate persona media, sed appropriatur spiritui sancto in quantum est principium boni operis, quia spiritui sancto appropriatur bonitas cum affluentia. (Spiritus sanctus qui Deus est: est trina in trinitate persona.) Hoc debet intelligi secundum ordinem originis: quia pater est a nullo: filius a patre, spiritus sanctus a patre, & a filio. Non ergo debet intelligi secundum ordinem naturae, vel temporis, vel dignitatis. (Non mutabilis est spiritus sanctus.) Contra sapientiae. 7. dicitur de spiritu sapientiae, quod est mobilis.

Respondeo hoc debet intelligi effectiue: quia immobiliter in se manens dat cuncta moueri.

Vtrum spiritus sanctus a seipso detur.

DISTINCTIO XV.

INCONSIDERANDUM est, cum spiritus sanctus detur hominibus a patre, & filio, quod est ipsum tempore procedere ab utroque vel mitti. Vtrum etiam a seipso detur? Si datur a se, & procedit vel mittitur a se. Ad quod dicimus, quia spiritus sanctus, & Deus est, & donum siue datum, et ideo dat, & datur. Dat quidem in quantum Deus, & datur in quantum donum. Cum autem donatio, siue datio spiritus sancti sit operatio Dei, & communis sit, & indiuisa operatio trium personarum. donatur itaque spiritus sanctus non tantum a patre, & filio, sed etiam a seipso. Vnde Aug. in 15. lib. de trinitate dicit, quod seipsum dat. Sicut inquit corpus carnis nihil est aliud quam caro, sic donum spiritus sancti nihil est aliud quam spiritus sanctus. Intantum ergo donum Dei est, in quantum datur eis quibus datur.

August. c. 1.

Ioan. 3.

Apud se autem Deus est, & nemini datur, quia Deus erat patri, & filio, & coaeternus antequam cuiquam daretur. nec quia illi dant, & ipse datur, ideo minor est illis. Ita enim datur sicut Dei donum. ut etiam seipsum det sicut Deus. Non enim dici potest non esse suae potestatis. de quo dictum est. Spiritus ubi vult spirat. Ecce aperte dicit, quod spiritus sanctus seipsum dat. Si enim spiritus sanctus seipsum dare non potest, & eum pater dare potest, & filius. potest itaque pater aliquid, & filius, quod non potest spiritus sanctus. Item. Si pater, & filius dant spiritum sanctum, nec ipse dat aliquid. ergo pater operatur, & filius, quod non operatur spiritus sanctus. Dat ergo spiritus sanctus seipsum. Si autem se-

ipsum dat tunc, & a seipso procedit, & mittitur. Quod utique verum est. Nam processio temporalis spiritus sancti vel missio ipsius est donatio, & ipsa Dei operatio. Procedit ergo spiritus sanctus temporaliter a se, & mittitur a se, quia datur a se.

Non est mirum si spiritus sanctus dicitur mitti, vel procedere a se. cum etiam filius dicitur mitti a se.

NE AVTEM mireris, quod spiritus sanctus dicitur mitti, vel procedere a se. Nam & de filio dicit Aug. in 2. lib. de trinitate. quod non tantum a patre missus est, sed etiam a seipso, & a spiritu sancto. quarens quomodo filius vel spiritus sanctus sit missus, cum vterque sit vbiq; tanquam Deus? Nam vterque inquit Aug. legitur missus. De spiritu sancto enim legitur. Quem mittet pater in nomine meo. Et iterum. Si abiero mittam eum ad vos. Et filius de se dicit. Exiui a patre, & veni in mundum. Et Apostolus dicit. Misit Deus filium suum. In propheta autem scriptum est ex persona Dei. Caelum, & terram ego impleo. Itaque vbiq; Deus est. vbiq; ergo est filius: vbiq; etiam est spiritus sanctus. Illuc ergo missus est filius, & spiritus sanctus vbi erant.

August. ca. 5. Tom. 3.

Ioan. 4. d. Io. 16. b. Ibid. f. Gal. 4. d. Hieron. 23. d.

Quomodo intelligenda sit missio vtriusq;.

QUOCIRCA quarendum est quomodo intelligatur missio filij vel spiritus sancti. Pater enim solus inquit Aug. in eodem, nusquam legitur missus, sed filius, & spiritus sanctus. Et de filio primo videamus quomodo missum eum Apostolus dicat. Misit Deus filium suum factum ex muliere, vbi satis ostendit. eo ipso missum filium, quo factum ex muliere. Proinde mitti a patre sine spiritu sancto non potuit: quia pater intelligitur misisse eum cum fecit ex femina, quod utique non fecit sine spiritu sancto. Ecce hic dicit filium missum a patre, & spiritu sancto.

August. 5. lib. 2. de trini.

Prius de missione filij.

Quod a spiritu sancto filius sit missus auctoritatibus confirmatur.

ET QVOD a spiritu sancto filius sit missus, ut ait Aug. in eodem. auctoritatibus confirmatur. Ipse Christus dicit per Isaiam Nunc misit me Dominus & spiritus eius. De hoc Ambro. in libro secundo de spiritu sancto ita ait. Quis est qui dicit. Me misit Dominus, & spiritus eius, nisi qui venit a patre, ut saluos faceret peccatores id est Christus? ergo & pater filium misit, & spiritus sanctus. Idem in eodem. Datus est a patre ut Isa. dicit. Puer natus est nobis, & filius datus est nobis. Datus est audeo dicere, & a spiritu: quia & a spiritu missus est. Dicit enim filius Dei. Spiritus Domini super me: propter quod vnxit me. Euangelizare pauperibus misit me: praedicare captiuis remissionem &c. Quod cum de libro Isaiae legeret: ait in euangelio. Hodie completa est haec scriptura in auribus vestris, ut de se dictum esse signaret. Bene autem dixit super me, quia quasi filius hominis, & vnctus est & missus ad praedicandum. Nam secundum diuinitatem non super Christum est spiritus, sed in Christo. Ecce his verbis ostendit Ambro. filium esse missum, & datum nobis, & filium, quod non tantum a patre, sed etiam a spiritu sancto.

Lib. 2. capit. 5. Es. c. 48. Ambr. c. 3. De SS. Trinitate. Cap. 2. Esa. 19. a. Esa. 61. a.

Luc. 4. d.

Rich. super 1. Sent. I 4 Quod

Quod filius sit datus etiam a seipso.

Cap. 2.

DEINDE ostendit esse datum etiam a seipso, ita dicens in eodem lib. Cum non diffinitum fuerit per prophetam a quo datus est filius, ostenditur datus gratia trinitatis, ut etiam ipse filius se dederit. Ecce hic dicit, quod filius se dedit, quia trinitas eum dedit. Si autem filius a se datus est, a se ergo missus est, & a se processit. Et hoc utique verum est, et concedi oportet, cum eius missio sit diuina operatio.

Aug. c. 5.

Quod filius sit missus a se.

QUOD AUTEM a se mittatur, Augustinus astruit in lib. 2. de trinitate dicens. Forte aliquis cogat ut dicamus etiam a seipso missum esse filium, quia & Maria conceptus, & partus operatio trinitatis est. Sed inquit aliquis, quo pater eum misit, si ipse se misit? Cui respondeo querens ut dicat quomodo eum pater sanctificauit, si & ipse se sanctificauit? Vtriusque enim dominus ait. Quem pater inquit sanctificauit, & misit in hunc mundum. Et alibi. Ego pro eis sanctifico meipsum. Item quero quo pater eum tradidit? si ipse se tradidit? Vtrumque enim legitur. Credo, quod respondebit, si probe sapit, quia una voluntas est patris, & filij, & inseparabilis operatio. Sic igitur intelligat illam incarnationem, & ex virgine natiuitatem, in qua filius intelligitur missus, una eademque operatione patris, & filij inseparabiliter esse factam, non inde separato spiritu sancto, ergo a patre, & filio missus est idem filius, quia a patre, & verbo eius factum est ut mitteretur, id est incarnatus hominibus appareret. Non enim missus est mutando locum, quia in mundo erat. Quapropter, & pater inuisibilis una cum filio secum inuisibili, eundem filium visibilem faciendo misisse eum dicitur est qui si ita visibiles fieret, ut cum patre inuisibilis esse desisteret, id est si substantia inuisibilis verbi in creaturam visibilem mutata, & transiens verteretur, ita missus a patre intelligeretur filius: ut tantum missus non etiam mittens cum patre inueniretur. Cum vero sic est accepta forma serui, ut maneret incommutabilis forma Dei, manifestum est, quod a patre, & filio non apparentibus factum sit, quod apparet in filio, id est ab inuisibili patre cum inuisibili filio, idem ipse filius visibilis mitteretur.

Io. 10. g.

Io. 17. c.

Ibidem.

Lib. 2. c.

5. de tri.

Ad Phil.

lip. 3.

Io. 8. c.

Solu.

Summatim colligit quæ ex prædictis astruuntur.

Ex prædictis aperte monstratur, quod filius missus est a patre: & a spiritu sancto, & a seipso, & quæ sit ipsa missio, scilicet, incarnatio. i. quod factus est homo, per quod visibilis apparuit, quod est opus commune patris, & filij, & spiritus sancti.

Quæstio cur dicit a me ipso non veni.

SED ad hoc opponitur, si filius a seipso missus est, cur ergo ait? a meipso non veni, Ad hoc August. respondet in secundo libro de trinitate dicens: hoc dictum est secundum formam serui. secundum quam non petijt, ut mitteretur, id est non est operatus incarnationem, sed secundum formam Dei.

Vtrum semel tantum missus sit filius, an sæpe.

Hic queritur vtrum semel tantum missus sit

filius, an sæpe mittatur? Si enim missio filij ipsius tantum incarnatio est, cum semel tantum incarnatus sit, & semel tantum videtur missus. Ac si sæpe mittitur, est & alia eius missio quam incarnatione. Sed quæ est illa? Nunquid æterna genitura missio eius dicenda est, an etiã alia missio querenda est.

Quod duobus modis dicitur filius mitti.

AD quod dicimus, quod duobus modis dicitur filius mitti præter illam æternam geniturã quæ ineffabilis est, secundum quam etiam missus posset dici, ut videtur quibusdam, sed melius ac verius secundum eam dicitur genitus. Præter eam ergo duobus modis dicitur mitti, scilicet vel cum visibiliter mundo apparuit carne indutus, vel cum se in animas piæ sic transfert, ut ab eis percipiatur, ac cognoscatur. Hos duos missionis modos aperte August. distinguit in 4. lib. de tri. dicens. Non eo ipso, quod de patre natus est, missus dicitur filius, sed vel eo, quod apparuit huic mundo, verbum caro factum. Vnde dicit. A patre exiui, & veni in mundum, vel eo, quod ex tempore cuiusquam mente percipitur, sicut dictum est de sapientia. Emitte illam de celis sanctis tuis, & a sede magnitudinis tuæ; ut mecum sit, & mecum laboret, id est doceat me laborare. Et tunc unicuique mittitur: cum a quoquam cognoscitur atque percipitur, quantum cognosci, & percipi potest pro captu, vel proficientis in Deum, vel perfectæ in Deo anime rationalis.

Quod secundum alterum semel, secundum alterum sæpe sit missus, & secundum alterum ut sit homo, & secundum alterum ut sit cum homine.

ECCE distincti sunt duo modi missionis filij. & secundum alterum semel tantum missus est Dei filius. secundum alterum sæpe missus est, & mittitur quotidie. Nam secundum alterum missus est, ut sit homo, quod semel tantum factum est. Secundum alterum vero mittitur, ut sit cum homine, quomodo quotidie mittitur ad sanctos, & missus est etiam ante incarnationem, & ad omnes sanctos qui ante fuerunt, & etiam ad angelos. Vnde Augustinus de filio, id est de sapientia patris loquens in 4. libro de trinitate ait. Aliter mittitur sapientia, ut sit cum homine. aliter missa est ut sit homo. In animas enim sanctas se transfert, & amicos Dei, & prophetas constituit. sicut implet etiam sanctos angelos. Sed cum venit plenitudo temporis, missa est non ut impleret angelos, nec ut esset angelus, nec ut esset cum hominibus, vel in hominibus, ut antea in patribus erat, & in prophetis, sed ut ipsum verbum fieret caro. i. homo.

Quod secundum alterum modum dicitur missus in mundum, secundum alterum non.

PRAETEREA notandum est, quod cum his duobus modis mittatur filius. secundum alterum dicitur missus in mundum, secundum alterum vero non. Eo enim modo missus dicitur in mundum quo visibilis mundo apparuit. Vnde Aug. in eod. lib. ait. Cum

ex tempore cuiusquam mente percipitur, mitti quidem dicitur, sed non in hunc mundum. Non enim sensibi-

sensibiliter apparet, id est, corporeis sensibus præsto est. Nam & nos secundum quod mente aliquid æternum capimus, non in hoc mundo sumus, & omnium iustorum spiritus etiam in carne viuentium in quantum diuina sapiunt non sunt in hoc mundo. Ex prædictis liquet, quod præter ineffabilem genituram duobus modis mittitur filius, scilicet, cum visibiliter apparuit, vel inuisibiliter percipitur mente.

Cur pater non dicitur missus cum ab aliquo cognoscitur ut filius.

HIC queritur cur pater non dicitur missus, cum ex tempore a quoquam cognoscitur sicut filius? Ad quod dicimus, quia in eo est principij auctoritas, qui non habet de quo sit, a quo filius est, & spiritus sanctus. Pater enim est (ut ait Augustinus in eodem libro) principium totius diuinitatis, vel si melius dicitur deitatis, quia principium est filij & spiritus sancti. Nam ut ait Augustinus in eodem. Si voluisset etiam Deus pater per subiectam creaturam visibiliter appareret, absurdissime tamen aut a filio quem genuit, aut a spiritu sancto qui de illo procedit, missus diceretur. Congruenter autem ille missus dicitur qui in carne apparuit, mississe autem ille qui in ea non apparuit.

August. libr. & c. cap. 21. in fi. li. 4.

August. lib. 2. de trin. c. 3.

August. cap. 21.

Putauerunt quidam filium & Spiritum sanctum minores fuisse patre, quia missi dicuntur.

IDEOQUE putauerunt quidam heretici cum pater non sit missus, sed filius & spiritus sanctus patrem esse maiorem, ac filium minorem esse, & spiritum sanctum, atque patrem quasi maiorem mississe utrunque quasi minorem. Quod Augustinus improbat in quarto lib. de Trinitate illis contradicens. Non ideo inquit arbitrandum est minorem esse filium quod missus est a patre, nec ideo minorem spiritum sanctum, quod & pater eum misit, & filius. Siue enim propter visibilem creaturam, siue potius propter principij auctoritatem, vel commendationem: non propter inæqualitatem, vel imparitatem vel dissimilitudinem substantiæ in scripturis hæc posita intelliguntur. Non ergo ideo dicitur pater mississe filium, vel spiritum sanctum, quod ille esset maior & illi minores: sed maxime propter auctoritatem principij commendandam, & quia in visibili creatura non sicut ille apparuit. Ecce ostensum est quæ sit missio filij, & quibus modis mittatur.

DISTINCTIO XV.

IC CONSIDERANDUM cum spiritu sancto &c.

Postquam ostendit Magister quod spiritus sanctus temporaliter procedit a patre & filio.

In hac parte inquit: vtrum spiritus sanctus temporaliter procedat a seipso, & diuiditur in tres partes. Primo ostendit spiritum sanctum temporaliter procedere, vel mitti a seipso. Secundo ostendit hoc idem per simile de filio, ibi. (Ne autem mireris.) Tercio inquit: vtrum patri conueniat missio, ibi.

(Hic queritur cur pater.) Prima manet indiuisa. Sed secunda diuiditur in tres partes. Primo ostendit filium mitti a patre, & spiritus sancto. Secundo ostendit ipsum mitti a seipso, ibi. (Deinde ostendit.) Tertio ostendit modos missionis qui dicuntur de ipso filio, ibi. (Hic queritur vtrum semel tantum missus sit filius.) Prima in tres. Primo ostendit filium missum a patre. Secundo a patre, & a spiritu sancto simul, ibi. (Quocirca querendum est.) Tertio ostendit ipsum specialiter missum a spiritu sancto, ibi. (Et quod a spiritu sancto, &c.) Tunc sequitur illa pars quæ ibi incipit. (Deinde ostendit.) in qua ostendit filium mitti a seipso, & diuiditur in partes duas. Primo ostendit filium mitti a seipso. Secundo soluitur contraria obiectio, ibi. (Sed adhuc opponitur.) Tunc sequitur illa pars quæ ibi incipit. (Hic queritur vtrum semel tantum.) quæ diuiditur in partes tres. Quia primo ostendit duos modos missionis ipsius filij. Secundo ostendit differentiam illorum modorum. Quantum ad numerum, ibi. (Ecce distincti sunt.) Tertio quantum ad terminum, ibi. (Præterea notandum est.) Tunc sequitur illa pars quæ incipit, ibi. (Hic queritur cur pater.) In qua inquit vtrum patri conueniat missio, & diuiditur in partes duas.

Primo enim proponit quæstionem & quæstionis determinationem.

Secundo excludit errorem, ibi. (Ideo quia putauerunt quidam heretici.)

CIRCA HANC distinctionem potest esse dubitatio circa quinque.

Primo circa missionem secundum sensum in generali.

Secundo per comparisonem ad missum.

Tercio per comparisonem ad mittentem.

Quarto circa comparisonem missionis filij ad missionem spiritus sancti.

Quinto circa missionem per comparisonem ad terminum.

De primo possunt queri duo. Primo vtrum missio secundum quod conuenit diuinæ personæ sit personæ emanantis per aliquod donum sibi appropriatum manifestatio.

Secundo vtrum aliqua diuina persona missa fuerit ab æterno.

QUESTIO I.

PRIMO igitur ostendo quod missio non sit personæ emanantis per aliquod donum sibi appropriatum manifestatio, quia manifestatio personæ emanantis per aliquod donum sibi appropriatum quid creatum est: Sed missio significat quid increatum, quia aliter de personæ æterna dici non posset: ergo missio non est per aliquod donum appropriatum personæ emananti eiusdem personæ manifestatio.

Item

Sap. 7. Aug. ca. 20. Io. 16. g.

Sap. 9. b.

August. ca. 20.

Sap. 7. d.

Gal. 4.

August. li. 4. c. 20.

Secundo.

Item persona diuina mitti dicitur vere, & proprie: sed manifestari personam per aliquod donum sibi appropriatum non est ipsam mitti, nisi metaphorice: ergo missio non est personae emanantis per aliquod donum sibi appropriatum manifestatio.

Tertio.

Item Spiritus sanctus alicui mittitur, quandoque donum charitatis sibi infunditur, sed frequenter infunditur homini donum charitatis, & illa infusio homini non manifestatur: ergo aliquando est Spiritus sancti missio, cum tamen ipse Spiritus sanctus non manifestetur.

Quarto.

Item acquisitio doctrinae non est missio, sed acquisitio doctrinae est personae emanantis per aliquod donum sibi appropriatum manifestatio.

In opposit.

CONTRA Augustinus in lib. 4. de Trinitate. capit. penultimo. Sicut natum esse est filio a patre esse: ita mitti est cognosci, quod ab alio sit. Missio ergo personae est suae emanationis cognitio, sed cognitio est per manifestationem: ergo missio est personae emanantis manifestatio ad cognoscendum personae emanationem.

Item August. in libr. 2. de Trinitate. cap. 5. loquens de columba, & de linguis, quae apparuerunt in similitudinem ignis in die Pentecostes. dicit sic: haec operatio visibiliter expressa, & oculis mortalibus oblata missio Spiritus sancti dicta est, sed illa operatio fuit manifestatio Spiritus sancti per aliqua Spiritus sancto appropriata: ergo missio est personae emanantis per aliquid sibi appropriatum manifestatio.

Item aut missio significat personae emanationem, & connotat eius manifestationem, aut econuerso. Si primo modo: tunc persona non mitteretur a seipsa, quia non emanat a seipsa, & tamen persona mittit seipsam, ut infra videtur. Restat ergo quod missio significat personae emanantis manifestationem, & connotat eius emanationem.

Responsio. Missio quid sit.

RESPONDEO, quod missio personae diuinae est personae emanantis, vel emanationis personae per aliquod donum sibi appropriatum actu, vel habitu manifestatio, per quod ipsa persona secundum quid, vel simpliciter habetur, vel magis habetur, vel haberi actu, vel habitu ostenditur. Et haec missionis descriptio omni missioni conuenit, siue visibili, siue inuisibili, siue missioni simpliciter, siue missioni secundum quid: haec autem manifestatio habet rationem missionis propter hoc, quia sicut in creaturis aliquando missum accipit essentiam a mittente, ut radius a Sole, aliquando auctoritatem ut iaculum a proiectore, aliquando auctoritatem ut nuncius a praecipiente, sic persona emanans ab alio accipit esse virtutem, & auctoritatem.

Item loco separationis missi a mittente est ipsius personae emanatio loco subiectionis missi ad mittentem est in persona missa passiva principatio: loco operis missi in loco ad quem mittitur, est noui effectus productio.

Item sicut missum per suam missionem manifestatur, ut patet: cum per suam missionem sit praesens. Et etiam quandoque habetur, ut patet in missione doni, ita persona emanans per effectum sibi appropriatum actu vel habitu manifestatur, & habetur simpliciter, si est gratia gratum faciens, vel secundum quid, si est gratia gratis data, vel haberi ostenditur, ut patet in missione visibili.

AD PRIMVM cum dicitur, quod manifestatio personae emanantis per aliquod donum sibi appropriatum quid creatum est &c. Dico, quod in manifestatione personae emanantis quinque intelligo effectum creatum, per quem persona manifestatur & relationem effectus ad illam personam, & personam per quam manifestatur, & emanationem eiusdem, & in ipsa quendam respectum secundum dici ad effectum per quem manifestatur. Et quia effectus, & eius relatio ad personam manifestatam quid creatum dicuntur: ideo dico quod manifestatio personae emanantis passiva significat quid creatum, & cum dicis in minori quod missio significat quid increatum: dici potest de missione passiva secundum quod dictum est de manifestatione passiva. Nec est inconueniens per istum modum increatum denominari a creato. Vere enim dicitur quod Deus diligitur a creatura amore creato: hoc enim non est ponere aliquid creatum in Deo.

Ad primam.

In manifestatione personae emanantis quinque intelliguntur.

Ad secundum.

Missio proprie diuinae personae, & creaturae non sunt eiusdem rationis.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad secundum cum dicitur quod persona diuina mitti dicitur vere & proprie &c. Dico quod verum est loquendo de missione quae conuenire potest rei increatae, quia missio proprie dicta conueniens creaturae, & missio proprie dicta in quantum est conueniens diuinae personae, non sunt eiusdem rationis vnioce. Et cum dicis in minori quod personam diuinam manifestari per effectum sibi appropriatum non est mitti proprie, dico quod hoc verum est loquendo de missione propria quae conuenit creaturae, sed aliqualem similitudinem inter illas missiones ostendi in corpore quaestionis.

Ad tertium dico quod quandoque donum charitatis homini infunditur persona Spiritus sancti actu vel habitu manifestatur.

Ad quartum cum dicitur, quod acquisitio doctrinae non est missio &c. Dico quod verum est maxime cum est per viam communem, sed ex hoc non sequitur quod missio non sit personae emanantis manifestatio appositis illis conditionibus quae factae sunt in corpore quaestionis, quia illa manifestatio est per aliquem effectum personae emananti appropriatum, & habitum per specialem & supernaturalem inspirationem.

Q V A E S T I O II.

Artic. I.

SECUNDO queritur. Vtrum aliqua persona missa fuerit ab aeterno. Et videtur quod sic: quia secundum quod dicit Beda, & recitat Magister distinctio. 14. missio est ipsa processio: ergo cum diuinae personae conueniat procedere ab aeterno, sibi conuenit mitti ab aeterno.

Secundo.

Item sicut missio dicit respectum ad creaturam ita donum. Sed quamuis Spiritus sanctus non sit datus nisi ex tempore, tamen esse donum sibi conuenit ab aeterno.

Tertio.

Item amans dicitur amorem suum mittere in amatum, sed Spiritus sanctus procedit a patre ut amor respectu filii, & a filio respectu patris, & hoc ab aeterno: ergo videtur quod pater ab aeterno misit Spiritum sanctum ad filium, & econuerso.

In opposit.

CONTRA missio aut significat nouum effectum, aut nouum modum existendi in alio, sed neutrum istorum est ab aeterno: ergo nec missio.

Item August. in 4. lib. de Trinitate. cap. penult. Non eo ipso, quod de patre natus est missus dicitur filius, sed vel eo quod apparuit huic mundo verbum caro factum. Vnde dicit a patre exiit & ueni in mundum, vel eo quod tempore cuiusquam mente percipitur, non mittitur ergo filius, nisi ex tempore: ergo a simili nec Spiritus sanctus.

Responsio. Missio non potest esse nisi ex tempore.

RESPONDEO, quod sicut visum est ex quaestione praecedenti: missio est personae emanantis per aliquem effectum sibi appropriatum actu vel habitu, manifestatio cum alijs conditionibus appositis in quaestione praecedenti. Sed talis manifestatio non potest esse, nisi ex tempore: ergo nulli personae mitti conuenit ab aeterno.

Ad primam.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod processio est missio &c. Dico quod verum est de processione, quae est ex tempore tantum, & tamen est aliqua differentia inter illam & missionem, ut supra visum est distinctio praecedenti. Vltima quaestione articuli primi.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, quod Spiritus sancto conuenit esse donum ab aeterno &c. dico, quod verum est, secundum quod donum dicitur ab aptitudine donandi. Vnde non connotat respectum in creatura, nisi in aptitudine. Missio autem includit effectum appropriatum personae quae mittitur, & actualem respectum illius effectus ad ipsam personam.

Ad tertium. Amor non respicit amatum, ut subiectum, sed ut obiectum.

Ad tertium cum dicitur, quod amans dicitur amorem suum mittere in amatum &c. Dico quod hoc non habet veritatem proprie loquendo, nisi forte quantum ad conatum, secundum quem modum loquendi dicit Bernardus de praecipio & dispensatione versus finem lib. 9. spiritus noster non est praesentior ubi animatur quam ubi amat. Amor ergo amantis quamuis in amatum tendat, sicut in obiectum: non

tamen amatum respicit tanquam subiectum. CONSEQUENTER queritur de secundo principali &c. hic quaeruntur duo. Primo vtrum mitti conueniat filio, & Spiritui sancto. Secundo vtrum conueniat patri sicut & filio.

Q V A E S T I O I.

PRIMO ostendo, quod mitti non conueniat, nec filio, nec Spiritui sancto, quia ubi est missio, ibi est mutatio, sed nec filio, nec Spiritui sancto conuenit mutari: ergo neque mitti.

Artic. I.

Item missio videtur esse ad ministerium, sed inferioris est ministrare, quia secundum Saluatorem in Euangelio secundum Lucam. c. 22. Maior est qui recumbit, quam qui ministrat: ergo mitti non conuenit personae, qua nulla res potest esse superior.

Secundo.

Item ubi est missio: ibi est missi a mittente separatio, sed neque filius, neque Spiritus sanctus separantur a patre, neque a seipsis: ergo mitti non conuenit, neque filio, neque Spiritui sancto.

Tertio.

CONTRA, Ioan. 15. dicit Saluator. Cum venerit Paraclytus, quem ego mittam vobis a patre spiritum veritatis. Mitti ergo conuenit Spiritui sancto.

In opposit.

Item ad Galat. 4. Misit Deus filium suum factum ex muliere &c. ergo mitti conuenit filio.

Responsio. Missio conuenit filio & Spiritui sancto.

RESPONDEO, quod mitti conuenit filio & Spiritui sancto, quia vterque illorum est persona emanans, & manifesta per aliquem effectum sibi appropriatum, quandoque per effectum per quem habetur, quandoque per effectum per quem haberi ostendebatur, & hoc est mitti, ut superius visum est in prima quaestione huius distinctio.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod ubi est missio ibi est mutatio & caetera. Dico quod si intelligatur de mutatione missi non est verum, nisi de missione qua mittitur creatura. Si autem intelligatur de mutatione circa personam ad quam fit missio, vel circa effectum per quem fit personae missae manifestatio, sic verum est quod in missione diuinae personae est aliqua mutatio.

Ad primam. Missio quomodo saepe includat mutationem.

Ad secundum cum dicitur, quod missio videtur esse ad ministerium, &c. Dico quod sicut inferiori sub ratione qua inferior est conuenit ministrare, ita superiori conuenit administrare. Dico ergo quod diuina persona magis mittitur ad ministrandum proprie loquendo, quam ad ministrandum. Administrare enim bene competit Deo. Vnde secundum Augustinum in libr. 7. de Trinitate. capit. 31. Deus res quas condidit, administrat: sic soluent quidam. Potest tamen aliter dici quod persona diuina cum inuisibiliter mittitur ad hoc principaliter mittitur, ut sibi seruiatur.

Ad secundum.

Ad

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod ubi est missio, ibi est missi a mittente separatio &c. Dico quod verum est de missione qua mittitur nuncias a præceptore, vel iaculum a iaculatore. Sed de missione diuinę personę non est verum.

Q V A E S T I O II.

Artic. I. **S**ECUNDO quæritur. Vtrum mitti patri conueniat, sicut & filio. Et videtur quod sic: quia manifestari potest in aliquo effectu sibi appropriato: ergo sibi mitti conuenit, vt videtur.

Secundo. Itē misso aliquo mittitur omne, illud quod inseparabile est ab eo, sed pater inseparabilis est a filio & a Spiritu sancto: ergo mittitur cum filio & Spiritu sancto.

Tertio. Item Damascen. lib. 1. cap. 8. dicit quod pater & filius & Spiritus sanctus solum differunt penes in generatione & generationem & processione, sed mitti neutrum istorum dicit: ergo in hoc quod est mitti conueniunt.

In oppositū. T. CO. 37. 38. 39. & circa. **C**ONTRA: Philosophus. 8. physicorum. probat quod omne mobile reducitur ad motorem immobilem: ergo a simili omne quod mittitur, reducitur ad aliquem mittentem cui non conuenit mitti. Cum ergo cuiuslibet alij personę a persona patris mitti conueniat, patri non conuenit mitti, vt videtur.

Item Augustinus in 2. libr. de Trinit. cap. 5. Pater solus nunquam legitur missus.

Responsio. **R**ESPONDEO, quod patri bene conuenit manifestari in aliquo effectu sibi appropriato. Vnde August. in libr. 2. de Trinit. cap. vltim. Nemo sani capitis affirmare debet nullam personam patris per aliquam speciem corporalem vigilantium oculis demonstrari. Sed quia missio cum hoc quod dicit manifestationem connotat in persona missa emanationem, vt superius visum est, & pater nō emanat: ideo suum manifestari non est mitti. Vnde August. in 4. libr. de Trinitate. cap. vltimo. Si voluisset Deus pater per subiectam creaturam visibiliter apparere; absurdissime tamen aut a filio quę genuit, aut a Spiritu sancto qui de illo procedit missus diceretur, & in eodem libr. cap. præcedenti sic dicitur. pater cum ex tempore a quoquam cognoscitur, non dicitur missus. Non enim habet de quo fit, aut ex quo procedat.

Ad primū. **P**ER HOC patet solutio ad primū, quia reddita est ratio, quare suum manifestari non est mitti.

Ad secundū. **A**d secundum cum dicitur, quod misso aliquo mittitur omne, illud quod inseparabile est ab eo &c. Dico quod non est verum, quia ad hoc quod vna persona possit mitti, sine alia sufficit sine separatione distinctio.

Ad tertium. **A**d tertium, quod arguebatur per Damasc. dico quod in missione filij includitur eius generatio, & in missione Spiritus sancti eius pro-

cessio, & in missione generaliter dicta personę emanatio in generali.

CONSEQUENTER quæritur de tertio principali. Et circa hoc quærentur duo. Primo vtrum Spiritus sanctus mittat a seipso. Secundo vtrum filius mittatur a Spiritu sancto.

Q V A E S T I O I.

PRIMO ostendo, quod Spiritus sanctus non mittatur a seipso. Dicit. n. Philosoph. 7. physic. quod omne quod mouetur ab alio mouetur: ergo a simili omne quod mittitur ab alio mittitur.

Item missus refertur ad mittentem, sed Spiritus sanctus non refertur ad seipsum: ergo nō mittit seipsum.

Item missio includit emanationem personę, sed Spiritus sanctus non emanat a seipso: ergo non mittitur a seipso.

Item actus secundum quem persona reflectitur super seipsam essentialiter est: sed missio non est quid essentialiter, quia patri non conuenit, vt dictum est: ergo nulla persona seipsam mittit.

CONTRA Magister in littera, & August. in libr. 15. de Trinitate. cap. 19. Dicunt quod Spiritus sanctus ita datur, sicut Dei donum, vt etiam seipsum dat, sicut dicitur: sed ipsum Spiritum sanctum dare est ipsum mittere: ergo mittit seipsum.

Item mittere est personam emanantem per aliquem effectum sibi appropriatum manifestare, sed Spiritus sanctus sic manifestat seipsum: ergo seipsum mittit.

RESPONDEO, quod Spiritus sanctus mittit seipsum, quia per descriptionē passiuam missionis positam in prima quæstione huius distinctio elici potest, quod mittere est personam emanantem per aliquem effectum sibi appropriatum manifestare, & secundum quid vel simpliciter dare, vel haberi ostendere. Sed Spiritus sanctus per aliquem effectum sibi appropriatum actu vel habitu manifestat se & dat & haberi ostendit: ergo mittit se, quia tamen de cointellectu missionis est emanatio personę: ideo magis proprie Spiritus sanctus mitti dicitur a patre & a filio, eo quod non tantum est ab eis sua manifestatio, sed etiā sua emanatio.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur quod omne quod mouetur ab aliquo mouetur &c. Dico quod argumentum deficit dupliciter, tum quia propositio veritatem non habet in spiritualibus: secundum enim Ansel. in libr. de concor. & præscientia lib. ar. versus finem. Voluntas est instrumentum seipsum mouens: tum quia supponit quod mitti sit moueri, & hoc est falsum. Persona enim quę mittitur, non mutatur.

AD SECUNDO cum dicitur, quod Spiritus sanctus non refertur ad seipsum &c. Dico quod verum

Nihil refertur ad seipsum relatione reali, sed bene ratio. **V**erum est relatione reali, nō relative quę est secundum rationem: non oportet autem quod missus referatur ad mittentem relatione reali, sed sufficit quod referatur relatione secundum rationem, & sic Spiritus sanctus sub ratione qua missus refertur ad seipsum sub ratione qua mittens.

Ad tertium cum dicitur, quod missio includit emanationem personę &c. Dico quod verum est de cointellectu non de principali significato. Si enim significaret in recto principalem emanationem personę, & connotaret eius manifestationem, persona non mitteret personam, quę nō procedit ab ea, sed missio significat manifestationē in recto. Et ideo oīs persona mittit personam emanantem cum illam per modum supradictum manifestat.

Ad quartum cum dicitur, quod missio non est quid essentialiter &c. Dico quod quamuis mitti non conueniat toti trinitati: tamen mittere toti trinitati conuenit, quia de principali significato missionis est ista manifestatio supradicta, emanatio autē de intellectu. Vnde quod mitti non conuenit cuiuslibet personę, hoc non est ratione principalis significati quod est supradicta manifestatio, sed ratione connotati quod est personę emanatio, ratione cuius Spiritus sanctus nō reflectitur super seipsum, quia non spirat se, & tamen se mittit manifestando se modo supradicto.

Q V A E S T I O II.

ARTIC. I. **S**ECUNDO quæritur. Vtrum filius mittitur a Spiritu sancto. Et videtur quod non: Augustinus in libr. 2. de Trinitate. cap. 5. A patre exire & venire in hunc mundum, hoc est mitti, & loquitur ibi de missione filij, sed filius nō exit a Spiritu sancto: ergo non mittitur ab ipso.

Secundo. Item secundum Dionys. de Angelica Hierarch. cap. 15. Angeli illuminati non illuminant illuminantes se: ergo similiter persona diuina non mittit personam mittentem se: sed Ioan. 16. dicit Saluator. Si non abiero Paraclytus non veniet ad vos, si autem abiero mittam eum ad vos: ergo Paraclytus, id est, Spiritus sanctus non mittit filium.

Tertio. Item mittens videtur habere auctoritatem super missum, sed Spiritus sanctus nō habet auctoritatem super filium: ergo non mittit eum.

In oppositū. **C**ONTRA Isai. 48. dicit filius: nunc misit me Dominus & spiritus eius.

Item 2. de Trinitate. cap. 5. mitti a patre sine Spiritu sancto nō potuit: ergo cum pater eum mittit: Spiritus sanctus eum mittit.

RESPONDEO quod filius mittitur a Spiritu sancto, quia ille effectus per quem filius manifestatur est a Spiritu sancto, quia tamen missio connotat personę emanationem: ideo magis proprie dicitur filius missus a patre quam

a Spiritu sancto, eo quod a patre non tantum est filij manifestatio, sed etiam ipsius emanatio.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod a patre exire & venire in hunc mundum, hoc est mitti &c. Dico quod August. ibi describit non quid est filium mitti communitate, sed quid est filium mitti a patre.

Ad secundum cum dicitur, quod Angeli illuminati non illuminant illuminantes se, &c. Dico quod verum est, quia illuminare notat superioritatem in illuminante super illuminatum, sed mittere non semper notat auctoritatem in mittente super missum, sed super effectum missio appropriatum.

Ad tertium cum dicitur, quod mittens videtur habere auctoritatem super missum, &c. Dico quod non est verum, nisi de missione propriissime dicta quę est quando mittitur persona a principio a quo emanat, sicut filius a patre, vel Spiritus sanctus ab utroque.

CONSEQUENTER quæritur de quarto principali, & circa hoc quærentur duo.

Primo vtrum secundum eadem dona sit missio filij & Spiritus sancti. Secundo vtrum vni sine alio conueniat mitti.

Q V A E S T I O I.

PRIMO ostendo, quod secundum eadem dona sit missio filij & Spiritus sancti, quia si aliqua sunt inter se idem represententur per idem, sed filius & Spiritus sanctus sunt idem, quia eiusdem substantiæ sunt: ergo manifestantur per idem donum: secundum ergo idem donum est missio vtriusque.

Item idem donum aliquando appropriatur filio, aliquando Spiritu sancto, sicut misericordia. Vnde Zacharias eam appropriauit filio, cum dicit Luc. 1. per viscera misericordię Dei nostri in quibus visitauit nos oriens ex alto, sed persona diuina mittitur cum dono sibi appropriato: ergo secundum idem donum mittitur filius & Spiritus sanctus.

Item in omni dono creato est vestigium trinitatis, scilicet, modus, species, & ordo: sed modus representat Deum in ratione causę efficientis, in quo representat. Dei potentiam, quę patri appropriatur, species Deum in ratione causę exemplaris in quo representat sapientiam quę appropriatur filio. Ordo representat Deum in ratione causę finalis, in quo representat bonitatem quę appropriatur Spiritu sancto. Quodlibet ergo donum creatum quod potest vni personę appropriari, potest etiam appropriari & alij: ergo secundum omne donum, secundum quod mittitur Spiritus sanctus, mittitur filius & conuerso.

CONTRA quędam dona appropriantur vni personę quę non appropriantur alij, sicut sapientia filio, clementia Spiritu sancto: ergo cum

cum missio sit personae emanantis per effectum sibi appropriatum manifestatio secundum aliquod donum mittitur, secundum quod non mittitur Spiritus sanctus & econuerso.

Item scriptura secundum aliquos effectus dicit mitti Spiritum sanctum visibiliter secundum quos non dicit mitti filium, sicut in specie ignis. Act. 2. in flatu. Ioan. 20. in specie columbae. Matth. cap. 3. & Luc. cap. 3. ergo similiter in missione inuisibili secundum aliqua dona mittitur Spiritus sanctus, secundum quae non mittitur filius.

Responso. Missio filij & Spiritus sancti non fit per eadem dona.

RESPONDEO, quod missio est personae emanantis per effectum sibi appropriatum manifestatio. Per effectum dico, qui effectus secundum id quod est personae appropriatum specialiter. Et ideo cum sint quaedam dona, quae specialiter appropriantur filio, sicut dona illuminatiua, & quaedam quae appropriantur Spiritui sancto, sicut dona inflammatiua: ideo secundum aliqua dona dicitur mitti filium secundum quae dona non dicitur mitti Spiritum sanctum, & econuerso.

Ad primu.

AD PRIMVM in oppositum, dico quod quamuis filius & Spiritus sanctus idem sunt in essentia: tamen quia personae distinctae sunt: ideo aliquod donum secundum id quod est magis est natum, ducere intellectum in cognitione proprietatis vnus personae quam alterius, & ideo magis appropriatur vni quam alij.

Ad secundum.

Ad secundum, dico quod si aliquod donum secundum aliquam rationem appropriatur alicui personae, & secundum id quod est appropriatur alij, secundum illud donum non dicitur mitti proprie, nisi illa persona cui donum secundum id quod est appropriatur, nisi multum extendendo nomen missionis, & si est aliud donum, quod secundum id quod est, non magis appropriatur filio, quam Spiritui sancto quamuis secundum vnam rationem posset vni appropriari, tunc forte secundum illud donum non diceretur aliqua persona distincte mitti.

Ad tertiu.

Ex dictis patet responso ad tertium, quamuis enim dona inflammatiua ratione modi representent patrem: ratione speciei filium: ratione ordinis Spiritum sanctum, tamen secundum id quod sunt specialius representant personam Spiritus sancti, quam filij propter maiorem apparentiam similitudinis eorum ad personam Spiritus sancti, quam ad personam filij: ideo secundum illa dona magis dicitur mitti Spiritus sanctus quam filius.

Q V A E S T I O II.

Artic. I.

SECUNDO quaeritur. Vtrum vni personae conueniat mitti sine alia. Et videtur quod sic, quia potest esse noua sanctificatio sine noua illuminatione, & noua illuminatio sine noua sanctificatione: ergo cum illuminatio approprietur

filio & sanctificatio Spiritui sancto, videtur quod vnus aliquando mittatur sine alio.

Secundo.

Item vna persona potest mitti visibiliter sine alia. Vnde per incarnationem dicitur fuisse missus filius non Spiritus sanctus, & per flatum Spiritus sanctus non filius: ergo similiter vnus potest inuisibiliter mitti sine alio.

Tertio.

Item alia est notio filij, alia notio Spiritus sancti: ergo cum res possit cognosci per suam notionem potest cognosci Spiritus sanctus sine filio, & econuerso. Sed secundum August. in lib. 4. de Trinitate. cap. penult. mitti est cognosci esse ab alio: ergo potest mitti filius sine Spiritui sancto.

In oppositum.

CONTRA Spiritus sanctus semper mittitur cum gratia, sed nunquam datur gratia quin detur sapientia, nec sapientia cara quin detur gratia: ergo cum sapientia approprietur filio, gratia Spiritui sancto nunquam mittitur Spiritus sanctus sine filio nec econuerso.

Responso.

RESPONDEO, quod missione improprie dicta, & secundum quidque est secundum aliquod donum gratiae gratis datae non gratum facientis missus est aliquando inuisibiliter Spiritus sanctus & non filius & econuerso. Sed loquendo de missione proprie dicta quae est missio simpliciter, per quam vere & simpliciter datur persona quae mittitur, cum talis missio non possit esse sine charitate, & cum habitu charitatis semper infundatur a Deo aliquis illuminatiuus habitus vel eius augmentum, qui habitus illuminatiuus appropriatur filio, sicut charitas Spiritui sancto nunquam mittitur filius quin mittatur Spiritus sanctus, & econuerso.

Ad primu.

AD PRIMVM in oppositum, dico quod si intelligatur de illuminatione, secundum quam simpliciter mittitur filius: sic dico quod maior argumenti falsa est, quantum ad vtranque partem copulatiue, quia talis illuminatio non datur de nouo, sine noua sanctificatione, vel eius augmento. Et constat etiam quod non datur noua sanctificatio sine noua illuminatione.

Ad secundu.

Ad secundum cum dicitur, quod vna persona potest visibiliter mitti sine alia &c. Dico quod non est simile de missione visibili, & inuisibili, quia non est tanta connexio in effectibus exterioribus, sicut in gratuitis habitibus, & formatis qui connectuntur in charitate.

Ad tertiu.

Ad tertium cum dicitur quod potest cognosci filius sine Spiritui sancto, & econuerso: tunc dico quod cognitione formata, & habituali non cognoscitur vnus sine alio, quia sic cognitio eorum connexa est in charitate, & de tali cognitione intelligi debet verbum August. cum dicit. Quod mitti est cognosci esse ab alio.

Cognitione formata, & habituali non cognoscitur filius sine Spiritui sancto.

Argumentum ad partem aliam procedit de missione proprie & simpliciter dicta.

CONSEQUENTER quaeritur de quinto principali. Et circa hoc quaeruntur duo.

Primo vtrum missus fuerit Spiritus sanctus ad omnes bonos.

Secundo

Secundo vtrum mittitur filius homini quandoque; de nouo aliquam veritatem cognoscit.

Q V A E S T I O I.

Artic. I.

PRIMO ostendo, quod Spiritus sanctus non fuerit missus ad omnes bonos. Dicitur enim Ioan. 7. ca. Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Si ergo Spiritus sanctus non fuit datus ante Christi glorificationem, cum ante hoc multi boni fuerint, sequitur quod non fuit datus omnibus bonis: ergo neque missus, quia nunquam datur, quin mittatur.

Secundo.

Item non fuit missus Spiritus sanctus ad illum a quo mittitur, sed Christus misit Spiritum sanctum, vt habetur Ioan. ca. 16. ergo non fuit missus ad Christum.

Tertio.

Item secundum, quod dicit Magister. dist. 14. Spiritus sanctus procedit a patre, & a filio temporaliter ad sanctificandam creaturam, sed Angeli beati non crescunt in sanctitate, cum sint in termino: ergo non fuit missus Spiritus sanctus ad Angelos bonos.

Quarto.

Item qui sanctus est non sanctificatur, quia quod fit non est, vt habetur in libr. periherm. ergo cum Spiritus sanctus mittatur ad sanctificandam creaturam, videtur quod ad nullum bonum mittatur Spiritus sanctus.

In oppositum.

CONTRA ad illos mittitur Spiritus sanctus quibus datur: sed omnibus bonis fuit datus Spiritus sanctus, quia datur cum dono charitatis, per quam quilibet habens eam est bonus, sequitur ergo quod ad omnes bonos missus fuerit Spiritus sanctus.

Responso.

RESPONDEO, quod ad omnes bonos bonitate simpliciter, quae bonum reddit dignum vita aeterna, vere fuit missus Spiritus sanctus inuisibiliter. Et hoc declaro sic, quia inuisibilis missio Spiritus sancti est eius manifestatio actu vel habitu, per aliquod donum sibi appropriatum per quod habetur, sed omnes sancti tam Angeli, quam viri, siue ante aduentum Christi, siue post, prius ordine naturae fuerunt, quae haberent Spiritum sanctum: ergo cum Spiritum sanctum acceperunt, eis fuit datus, sed ad omnes illos mittitur quibus datur.

Ad primu.

AD PRIMVM in oppositum cum arguitur per auctoritatem Ioan. Dico quod illa auctoritas intelligenda est de illa missione quae post Christi glorificationem facta fuit die Pentecostes. Vel potest dici quod intelligebat, quod ante glorificationem Christi, non fuerit missus Spiritus sanctus in tanta abundantia communiter sicut postea, quia propter emendam factam pro peccato primorum parentum, quae emenda fuit facta per mortem Iesu Christi, & etiam propter beneficium doctrinae Christi, & per sacramenta nouae legis, quae sunt efficaciora veteribus sacramentis: homi-

nes post passionem Iesu Christi, & eius gloriosam resurrectionem, vt in pluribus fuerunt dispositi ad suscipiendum Spiritum sanctum abundantius, quam illi qui ante. Et dico vt in pluribus, quia ante aduentum Iesu Christi aliqui homines specialis sanctitatis abundantius susceperunt Spiritum sanctum, quam multi boni qui post Christi gloriosam resurrectionem fuerunt.

Ad secundum.

Ad secundum, dico quod Christus in quantum Deus mittit Spiritum sanctum, sed Spiritus sanctus missus fuit ad Christum in quantum Christus est homo, & ita non mittitur ad illum a quo mittitur ratione eiusdem naturae.

Ad tertiu.

Ad tertium, dico quod ad Angelos fuit missus Spiritus sanctus cum prius ordine naturae habuerunt esse; quam habuerunt gratiam, & gloriam.

Ad quartu.

Ad quartum dico quod deficit dupliciter, vnus defectus est, quia & si aliquis sanctus non amplius sanctificaretur: tamen ex hoc non posset concludi quin ad ipsum fuisset missus Spiritus sanctus, quando factus fuit sanctus.

Et praeterea Spiritus sanctus non tantummodo mittitur ad faciendum de non sancto sanctum, sed etiam ad faciendum de sancto magis sanctum.

Q V A E S T I O II.

SECUNDO quaeritur. Vtrum filius mittatur homini quandoque de nouo aliquam veritatem cognoscit. Et videtur quod sic, quia missio filij est eius manifestatio actu vel habitu, per aliquem effectum sibi appropriatum, sed cognitio veritatis est effectus appropriatus filio: ergo in qualibet cognitione veritatis mittitur filius.

Secundo.

Item in quolibet augmento charitatis mittitur Spiritus sanctus: ergo a simili in quolibet augmento scientiae mittitur filius.

Tertio.

Item August. lib. 83. qq. quaest. 53. vult quod soli Deo conueniat illuminare animas, sed in cognitione cuiuslibet veritatis de nouo est aliqua animae illuminatio, quia secundum Apostolum ad Ephes. 5. Omne quod manifestatur lumen est: ergo quandoque homo cognoscit aliquam veritatem, de nouo illuminatur a solo Deo, & hoc est filium mitti.

Quarto.

Item Augustinus in 12. libr. confessio. quasi inter medium & finem libri. Si ambo videmus verum esse quod dicis, & ambo videmus verum esse quod dico, vbi quaeso id videmus verum, nec ego vtique in te, nec tu in me: sed ambo in ipsa, quae supra mentes nostras est incommutabili veritate: ergo quandoque aliqua veritas ab homine cognoscitur, in ipsa prima veritate cognoscitur, quod non esset verum, nisi in qualibet cognitione veritatis de nouo filius mitteretur.

CONTRA

In opposit. CONTRA non dicitur mitti filius, cū aliqua veritas de nouo in lumine naturali cognoscitur, sed in lumine naturali multotiens cognoscitur aliqua veritas de nouo: ergo filius non mittitur quodocunque de nouo aliqua veritas cognoscitur.

Item persona mittitur in dono sibi appropriato, per quod ad fruendum habetur, sed multi peccatores de nouo cognoscunt aliquam veritatem absque hoc quod habeant filium ad fruendū: ergo non semper filius mittitur, quodocunque de nouo aliqua veritas cognoscitur.

Responso. Nō dicitur mitti filius ad quēcumque personam quam quodocunque aliquam veritatem cognoscit. RESPONDEO, quōd loquendo de missione simpliciter dicta per quam persona missa habetur ad fruendum, cum talis missio non sit sine charitate planum est, quōd aliquando ab homine veritas, aliqua de nouo cognoscitur, & tamen tunc sibi filius non mittitur. loquendo autem de missione secundum quid qua persona mittitur per aliquod donum gratiæ gratis datæ, sic etiam potest aliqua veritas de nouo cognosci, absque hoc quōd persona filij mittatur, quā non sic dicitur mitti in quolibet dono gratiæ gratis datæ, nisi restringendo donum ad aliquē habitum illuminatiuum supernaturaliter infusum. Et certum est quōd homo per lumen naturale comprehendendo sub lumine naturali totum lumen quōd datur animā a creatione, potest deuenire in cognitionē de nouo multarum veritatum, sine hoc quōd de nouo sibi infundatur aliquis habitus illuminatiuus, & hoc patet: non est enim dare aliquam potētiam, quę naturaliter non posset exire in actum suum, vel complete, vel incomplete, & si enim ordinetur potentia ad actum tam mobilem quōd complementum illius effectus non possit esse nisi a nobiliori potentia, sicut est potentia generatiua ipsius hominis, quia complementum sui effectus, scilicet, anima intellectiua a Deo est per creationem, tamen potest in actum illum incomplete, quia potest materiam disponere. Potentia ergo intellectiua, & si naturaliter non possit attingere ad perfectissimum sui actum, potest tamen naturaliter aliquam veritatem intelligere de nouo secundum infimum intellectuales cognitionis gradū. Restat ergo quōd filius non mittitur homini quodocunque de nouo aliquam veritatem cognoscit, nisi velles modo insolito & impropriissime loqui de missione.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quōd cognitio veritatis appropriatur filio &c. Dico quōd verum est, sed persona non dicitur mitti in quolibet effectu sibi appropriato, sed in effectu supernaturali sibi appropriato, sed sicut visum est homo potest cognoscere naturaliter aliquam veritatem de nouo.

Ad secundū. Ad secundum cum dicitur, quōd in quolibet augmento charitatis mittitur Spiritus sanctus

&c. Dico quōd non est simile, quia augmentum charitatis non habetur, nisi per infusionem, & per ipsum efficitur homo sanctior. Scientia autem augeri potest per acquisitionem, nec per eius augmentum efficitur semper homo sanctior: immo minus sanctus si cū hoc non crescit proportionaliter bona affectio, in quo non rātum consentiunt sancti, sed ipsi philosophi. Dicit enim Algazel. 5. li. physic. cap. 4. Qui crescit in scientia, & non crescit in bona vita, elongabitur a Deo.

Ad tertium. Ad tertium cū dicitur, quōd soli Deo conuenit illuminare animas &c. Verum est de lumine gratiæ, & de lumine gloriæ, sed lumine acquisitio, quāuis solus Deus illuminet principaliter tanquam doctor primarius, & principalis: homo tamen semetipsum studendo ratiocinando, & aliquando docendo illuminat secundario & non principaliter.

Ad quartū. Ad quartum dico quōd auctoritas August. sic debet intelligi, quōd ista quæ intelligimus communiter intelligimus in veritate quæ supra mentes nostras est: pro tanto, quia intelligimus ista, quæ naturaliter intelligere dicimus in naturali lumine, quod nobis est a prima veritate impressum, sicut dicimus videre in Sole, quia videmus in lumine, quod est ipsius solis effectus.

CIRCA LITTERAM. (Donum est in quantum datur,) idest, in quantum est aptum dari, quia hanc aptitudinem habet ab æterno, quamuis non detur, nisi ex tempore. (Si seipsum dat a seipso procedit & mittitur:) procedit, scilicet, a seipso processione temporali eo quōd semetipsum per effectum sibi appropriatum actu, vel habitu manifestat, nec propter hoc sequitur quōd cum pater seipsum dat a seipso temporaliter procedat, quia processio temporalis includit æternam processionem personæ quæ temporaliter procedere dicitur: pater autem a nullo est. (Nec vt esset Angelus.) Contra Malach. 3. dicitur filius Angelus testamenti quem vos vultis.

Respondeo Christus fuit Angelus officio non natura. Secundum quōd aliquid æternum mente capimus non in hoc mundo sumus, scilicet, quia quamuis in hoc mundo per præsentiam essentialem simus, tamen huic mūdo per effectum nō conformamur, & quantum ad conatum ad illud quod æternum est tendimus. (Principium totius diuinitatis,) idest, filij & Spiritus sancti in quibus est tota deitas. (Vel si melius dicitur deitas.)

Contra idem est diuinitas, & deitas.

Respondeo quamuis idem sint re, non tamen in modo significandi maxime quantum ad vsum. Vnde de homine multū eleuato per contemplationem dicitur quandoque in vfu, quōd est homo diuinus, cum tamen non dicatur quōd sit Deus.

De missione Spiritus sancti qua fit duobus modis, visibiliter et inuisibiliter.

DISTINCTIO XVI.

VNC DE SPIRITV- sancto videndum est præter illam ineffabilem, & æternam processionem qua procedit a patre, & filio, & non a seipso, quæ sit eius temporalis processio quæ dicitur missio, siue donatio. Ad quod dicimus, quia sicut filius duobus modis dicitur mitti, vno quo visibiliter apparuit, altero quo inuisibiliter castis mentibus percipitur. Ita & Spiritus sanctus a patre, & filio ac a seipso duobus modis procedere, siue mitti, siue dari: vno visibiliter, altero inuisibiliter. Datus est enim visibiliter creaturæ demonstratione, sicut in die Penthecostes, alijsque vicibus, & datur quotidie inuisibiliter illabendo mentibus fidelium.

Prius de illo modo missionis qui fit visibiliter agit.

ET PRIMO agamus de illo missionis modo qui fit visibili specie. De hoc Augustinus in secundo libr. de Trinitate: ita ait. In promptu est intelligere de Spiritu sancto, cur missus & ipse dicatur. Facta est enim quadam creaturæ species ex tempore in qua visibiliter ostenderetur Spiritus sanctus, siue cum in ipsum Dominum corporali specie columba descendit, siue cum in die Penthecostes factus est subito de cælo sonus quasi ferretur flatus vehemens, & visa sunt illis lingua diuisa sicut ignis, qui & insedit super vnumquemque eorum. Hac operatio visibiliter expressa, & oculis oblata mortalibus missio Spiritus sancti dicta est, non vt appareret eis ipsa substantia, qua & ipse inuisibilis & incommutabilis est, sicut pater & filius, sed vt exterioribus visis corda hominum commota a temporali manifestatione venientis ad occultam æternitatem semper præsentis conuerterentur. Ecce his verbis aperit Augustinus illum modum missionis qui visibiliter exhibetur, cum tamen ipse Spiritus in sui natura non videatur, qui nec in illis creaturis magis erat, quàm in alijs: sed ad aliud. In illis enim erat, vt per eas ad homines venientes: ostenderetur esse in illis ad quos ille creaturæ veniebant. Non enim Spiritus sanctus temporali motu tunc venit, vel in homines descendit: sed per temporalem motum creaturæ significata est spiritualis, & inuisibilis Spiritus sancti infusio. Et vt apertius dicam, per illum modum missionis Spiritus sancti corporaliter exhibitum: monstrata est spiritualis, & interior missio sancti Spiritus, siue donatio de qua agendum est.

Cum filius sit minor patre secundum formam creatam in qua apparuit, cur non & Spiritus sanctus similiter.

SED PRIUS quærendum est cum filius dicatur minor patre secundum missionem qua in forma creata apparuit: cur & Spiritus sanctus non dicatur similiter minor patre, cum in forma creata apparuit. Nam de filio quod minor sit patre secundum formam qua missus apparuit, aperte ostendit Augustinus in quarto libro de Trinitate dicens. Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vsque adeo paruum vt factum, eo itaque missum: quo factum. Fateamur ergo factum minorem, & intantum minorem in quantum factum, & intantum factum in quantum missum. Ecce habes, quia filius in quantum est missus, idest, factus: minor est patre. Cur ergo Spiritus sanctus non dicitur patre minor, cum & ipse creaturam assumpsit in qua apparuit? Quia aliter Spiritus assumpsit creaturam in qua apparuit, aliter filius. Nam filius accepit per vnionem personæ, Spiritus uero non. Filius enim accepit hominem: ita vt fieret homo. Spiritus uero sanctus non ita accepit columbam, vt fieret columba. De hoc August. in secundo lib. de Trinit. ita ait. Ideo nusquam scriptum est, quod Deus pater maior sit Spiritu sancto, vel Spiritu sanctus minor patre, quia non sic est assumpta creatura in qua appareret Spiritus sanctus, sicut assumptus est filius hominis, in qua forma ipsius Dei verbi persona præsentaretur, non vt haberet verbum Dei, sicut alij sancti sapientes, sed quod ipsum verbum erat. Aliud est enim verbum in carne, aliud verbum caro, idest, aliud est verbum in homine, aliud verbum homo. Caro enim pro homine posita est in eo quod ait: Verbum caro factum est. Non ergo sic assumpta est creatura in qua apparuit Spiritus sanctus, sicut assumpta est caro illa & humana forma ex Virgine Maria. Non enim columbam, vel illum flatum, vel illum ignem beatificauit, sibi que in vnitatem personæ coniunxit in æternum. Ex prædictis aperte ostensum est secundum quid filius dicatur minor patre, & quare filius dicatur minor patre, & non Spiritus sanctus.

Quod filius secundum quod homo factus est nō modo patre, sed Spiritu sancto, & etiam seipso minor est.

NOTANDVM autem quōd filius secundum quod homo factus est, non tantum patre, sed Spiritu sancto, & etiam seipso minor dicitur. Et quod etiam seipso minor dicatur secundum formam serui. August. ostendit in 1. libr. de Trinitat. dicens. Errauerunt homines ea quæ de Christo secundum hominem dicta sunt ad eius substantiam quæ sempiterna est transferentes, sicut illud quod ipse Dominus ait. Pater maior me est, quod propter formam serui veritas dicit, secundum quem modum seipso minor est filius. Quomodo enim non etiam seipso minor factus est, qui seipsum exinaniuit formam serui accipiens. Non enim sic accepit formam serui, vt amitteret formam Dei, in qua erat æqualis patri. In forma ergo Rich. super 1. Sent. K Dei

Dei unigenitus patris equalis est patri. In forma serui etiam seipso minor est. Non ergo immemoro scripturas dicit utrumque, scilicet, & equalis patri filium, & patrem maiorem filio. Illud enim propter Dei formam, hoc autem propter formam serui intelligitur. De hoc eodem in secundo libro de Trinitate August. ait. Dei filius est equalis patri secundum Dei formam in qua est, & minor patre secundum formam serui, quam accepit in qua non modo patre, sed etiam Spiritu sancto, nec hoc tantum, sed etiam seipso minor inuentus est. Propter quod & idem in libr. contra Maximinum ait. Non tantum patre, sed etiam seipso, & Spiritu sancto minor factus est, & etiam minoratus paulo minus ab Angelis. Est ergo Dei filius, ut ipse ait in primo libro de Trinitate: Deo patri natura equalis: habitu minor, id est in forma serui quam accepit. His auctoritatibus ostenditur aperte filius secundum formam serui minor patre, & seipso & Spiritu sancto.

August. libro de Trinitate August. ait. Dei filius est equalis patri secundum Dei formam in qua est, & minor patre secundum formam serui, quam accepit in qua non modo patre, sed etiam Spiritu sancto, nec hoc tantum, sed etiam seipso minor inuentus est. Propter quod & idem in libr. contra Maximinum ait. Non tantum patre, sed etiam seipso, & Spiritu sancto minor factus est, & etiam minoratus paulo minus ab Angelis. Est ergo Dei filius, ut ipse ait in primo libro de Trinitate: Deo patri natura equalis: habitu minor, id est in forma serui quam accepit. His auctoritatibus ostenditur aperte filius secundum formam serui minor patre, & seipso & Spiritu sancto.

cap. 7.

Hylarius aliter dicit, scilicet, quod pater sit maior nec filius tamen minor.

HYLARIUS autem dicere videtur quod pater sit maior filio, nec tamen filius minor patre. Pater enim dicitur maior propter auctoritatem, quia in eo est auctoritas generationis, secundum quam dicit: pater maior me est. Et Apostolus. Donauit ei nomen quod est super omne nomen. Cum ergo ait. Pater maior me est, hoc est, ac si diceret, donauit mihi nomen. Si ergo inquit Hylarius in 9. libr. de Trinitate, donantis auctoritate pater maior est, nunquid per doni confessionem filius minor est. Maior itaque donans est, sed minor iam non est, cui unum esse donatur. Ait enim. Ego & pater unum sumus. Si non hoc donatur Iesu, ut constituendus sit in gloria Dei patris, minor patre est. Si autem in ea gloria ei donatur esse qua pater est: habes & in donantis auctoritate, quia maior est, & in donati confessione, quia unum sunt. Maior itaque pater filio est, & plane maior. Cui tantum donat esse quantus est ipse. Cui innascibilitatis esse imaginem sacramento natiuitatis impartit, quam ex se in forma sua generat. Audisti lector quid super hoc dicat Hylarius, cuius verba ubi cumque occurrerint, diligenter nota, piaque intellige.

DISTINCTIO XVI.

DEUS de Spiritu sancto videndum &c. Superius determinauit Magister de temporali processione Spiritu sancti, & eius missione per comparationem ad principium a quo, & ostendit etiam filium missum fuisse visibiliter, & inuisibiliter. In hac parte determinat de missione Spiritu sancti per comparationem ad modum, & diuiditur pars ista in partes duas, quia primo

distinguit modum missionis Spiritu sancti in modum quo mittitur visibiliter, & in modum in quo mittitur inuisibiliter.

Secundo de utroque modo exequitur, ibi. (Et primo agamus.) Et ista secunda diuiditur in partes duas. Primo agit de modo quo mittitur visibiliter. Secundo de modo quo mittitur inuisibiliter in principio. 17. distinct. ibi. (Iam nunc accedamus.) Prima diuiditur in partes duas. Primo ponit veritatis de missione visibili Spiritu sancti determinationem. Secundo mouet quandam dubitationem, ibi. (Sed prius querendum est.) Et ista secunda diuiditur in partes tres. Primo mouet dubitationem, & ponit dubitationis solutionem reddens rationem, quare Spiritu sanctus propter suam visibilem missionem non dicitur, sicut filius minor patre. Secundo ostendit incidenter, quod filius secundum quod homo minor est tota trinitate, ibi. (Notandum est autem.) Tertio docet sanum intellectum cuiusdam auctoritatis quae male intellecta posset aggrauare falsam opinionem de personarum aequalitate, ibi. (Hylarius autem dicere videtur &c.)

CIRCA HANC distinctionem quaeruntur sex.

Primo utrum Spiritu sancti fuerit aliqua missio visibilis.

Secundo utrum illa missio fuerit utilis.

Tertio utrum facta fuerit visibilis missio patribus veteris testamenti, vel tantum inuisibilis.

Quarto utrum ille species in quibus visibiliter fuit missus Spiritu sanctus facta fuerint ab Angelis.

Quinto utrum quaelibet illarum specierum vere fuerit corporalis.

Sexto utrum Christus esset Angelis minor pro illo statu quo erat passibilis.

ARTICVLVS VNICVS.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod Spiritu sancti non fuerit aliqua missio visibilis, quia causa repraesentatur in omni effectu suo, ut in signo: si ergo diceretur missus visibiliter Spiritu sanctus propter sui manifestationem in aliquo sensibili signo, missus diceretur in quolibet suo effectu, quod falsum est.

Item cum in Sacramentis repraesentetur gratia, ut in signo: posset dici visibiliter missus in quolibet Sacramento, quod tamen falsum videtur.

Item nullus potest scire signo visibili se habere Spiritu sanctum: cum ergo missio sit manifestatio personae emanantis, & ut inhabitantis, videtur quod nulla fuerit visibilis missio Spiritu sancti.

CON-

CONTRA manifestatio Spiritu sancti in effectu inuisibilis est eius missio inuisibilis: ergo a simili manifestatio eius in effectu visibili est eius missio visibilis. Sed Spiritu sanctus pluries fuit in effectu visibili manifestatus: ergo fuit pluries visibiliter missus.

Item quodcumque Angelus visibiliter apparet dicitur visibiliter mitti: ergo a simili quodcumque Spiritu sanctus in aliquo signo visibili apparuit, visibiliter missus fuit.

RESPONDEO, quod Spiritu sanctus fuit visibiliter missus & pluries, quia eius visibilis missio est eius manifestatio actu, vel habitu in aliquo sensibili signo sibi appropriato quo inhabitare, vel dari ostenditur in persona, vel illi personae ad quam mittitur: sed Spiritu sanctus sic pluries fuit manifestatus, quia aliquando in specie ignis, ut habetur Actuum. 2. capit. aliquando in specie columbae, ut habetur Lucae. 3. capit. aliquando in flatu, ut habetur Ioan. 20. capit. ergo Spiritu sanctus pluries fuit visibiliter missus. Quod autem Spiritu sancti visibilis missio sit eius manifestatio actu vel habitu in aliquo signo sensibili quo dari, vel haberi actu vel habitu ostenditur, patet per August. dicentem in libr. 2. de Trinitate. capit. 5. Decem diebus peractis post eius Ascensionem die Penthecostes factus est de celo sonus quasi ferretur flatus vehemens, & visae sunt illis diuersae linguae, sicut ignis qui & insedit super unumquemque eorum, & postquam supradicta verba recitauit, quae scripta sunt Actuum 2. statim immediate subiungit quod haec operatio visibiliter expressa, & oculis mortalibus oblata missio Spiritu sancti dicta est.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod causa repraesentatur in omni suo effectu &c. Dico quod licet omnis creatura repraesentet causam primam secundum esse naturae in seipsa: non tamen secundum effectum gratiae in alio.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod in sacramentis repraesentatur gratia, ut in signo &c. Dico quod sacramentum signum est gratiae mediante humano ministerio, non sic autem visibilis missio.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod nullus potest scire se habere Spiritu sanctum signo visibili, &c. Dico quod verum est secundum legem communem, sed per priuilegium gratiae scire potest vel ille cui fit missio, vel alius de illo.

QVAESTIO II.

SECUNDO QVAERITVR. Vtrum illa missio fuerit utilis. Et videtur quod non, quia missio visibilis sine inuisibili nihil prodest ei cui fit. In inuisibili vero sine visibili sufficit: ergo visibilis superfluit.

Item anima circa sensibilia occupata minus sufficit ad intelligibilia. Vnde Auicenna: 6. naturalium libr. 4. capit. 2. Anima etenim cum occupata fuerit circa interiora non solet curare de exterioribus, & cum occupata fuerit circa exteriora praetermittit gubernare virtutes interiores: ergo cum per missionem visibilem circa sensibilia occupetur, videtur quod huiusmodi missio plus ei noceat, quam profit.

Item si missio visibilis vnquam utilis fuisset, tunc fieret quando magis necessaria esset, sed modo magis esset necessaria, quam vnquam fuerit, quia populus minus est deuotus: ergo cum modo Spiritu sanctus visibiliter non mittatur: videtur quod eius visibilis missio non prodest.

CONTRA, vtilior est manifestatio, quae est ad intellectum, & sensum simul quam quae ad alterum tantum, sed in missione inuisibili fit manifestatio ad intellectum tantum, in missione visibili fit ad sensum: ergo missio visibilis aliqua vtilitatem addit super inuisibilem. Item intellectus noster in hoc corruptibili corpore nihil intelligit de lege communi, sine phantasmate. Vnde Philosophus in lib. 3. de anima. Nequaquam sine phantasmate intelligit anima: ergo cognitioni intellectuali prodest cognitio sensibilis: ergo similiter cum missione inuisibili prodest visibilis.

RESPONDEO, quod missio visibilis Spiritu sancti fuit utilis, sicut concludunt rationes ad hanc partem, & potest etiam alia ratio addi, quia missio inuisibilis fit homini propter seipsum: missio visibilis propter alterum. Vnde prima sit ad dandum illi, & ostendendum plenitudinem sufficientiae in illo ad quem fit missio secundum se. Secunda vero ad ostendendum plenitudinem redundantiae in alios sicut cellarium sine circulo impletur ad sufficientiam proprie familiae. Sed cum apponitur circulus ostenditur plenitudo redundantiae per comparisonem ad alios.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod missio inuisibilis, sine visibili sufficit, &c. Dico quod verum est ei cui fit missio secundum se, & absolute: sed non per comparisonem ad alios propter quos fit missio in aliquo sensibili signo, quae missio visibilis vocatur, quia hic accipitur visibile pro sensibili.

Ad secundum cum arguitur de occupatione animae circa sensibilia. Dico quod occupatio ista absolute, scilicet, ut sensibilia sunt res quaedam: sistendo reddit animam minus sufficientem circa intelligibilia. Sed occupatio animae circa sensibilia, ut sunt signa intelligibilium cognitionem iuuat animam ad intelligendum: vnde & Dionysium primo capitulo de Angelica Hierarchia. Neque aliter posset Rich. super 1. Sent. K 2 sibile

In oppositum.

Responsio. Spiritu sancti fuit aliqua visibilis missio.

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium.

Arg. 1.

Secundo.

Tertio.

In oppositum.

T. com. 30.

Responsio. Missio visibilis Spiritu sancti fuit utilis.

Ad primum.

Ad secundum.

fibile est nobis superlucere diuinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum anagogice circumuelatum.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod magis necessaria est modo visibilis missio, quam vnquam fuerit, &c. Dico quod falsum est. Magis enim fuit necessaria in primitiua Ecclesia, quia tunc pauci erant fideles, qui erant quasi seminaria plantatio totius Ecclesie, nec ita erat veritas in aperto, sicut modo est. Et ideo in primitiua Ecclesia maxime fuit necessaria missio visibilis Spiritus sancti. Nunc vero multi sunt fideles, & euidentior est veritas, & est argumentorum sufficientia per ea quae in primitiua Ecclesia facta sunt, & ideo nunc missio Spiritus sancti visibilis non est ita necessaria.

Q V A E S T I O I I I.

Arg. 1. TERTIO QVAERITVR. Vtrum facta fuerit missio visibilis patribus veteris testamenti. Et videtur quod sic, quia illis apparuit sensibiliter filius. Vnde Daniel. cap. 7. Aspiciebam in visio ne noctis, & ecce cum nubibus caeli quasi filius hominis veniebat, sed sensibilis manifestatio personae emanantis est missio visibilis: ergo in veteri testamento fuit visibiliter missus filius.

Secundo. Item magis debuit ad ipsos visibiliter mitti Spiritus sanctus, quam ad Christum: quia missio visibilis signum est inuisibilis, sed ad Christum facta fuit missio visibilis Spiritus sancti, cum sibi non fieret missio inuisibilis: ergo multo fortius fieri debebat patribus veteris testamenti quibus frequenter fiebat missio inuisibilis.

Tertio. Item Genes. cap. 19. dicitur: venerunt duo Angeli Sodomam vespere, sedente Loth in foribus ciuitatis, & secundum Augustinum in libr. 2. de Trinitate. cap. 11. per illos duos Angelos representabatur persona filij, & Spiritus sancti: ergo Spiritus sanctus in veteri testamento visibiliter missus fuit, cum eius visibilis manifestatio dicatur eius visibilis missio.

In oppositum. CONTRA, Sicut colligi potest ex dictis August. in libr. 4. de Trinitate. cap. 16. 17. & 19. Et si filius, & Spiritus sanctus in veteri testamento sensibiliter apparuerunt, nunquam tamen in veteri testamento fuerunt visibiliter missi.

Responsio. PATRIBUS antiquis non fuit facta visibilis missio Spiritus sancti, quia non erat status plenitudinis. RESPONDEO, quod non fuit facta visibilis missio Spiritus sancti patribus veteris testamenti, quia quamuis in veteri testamento aliqui sancti haberent plenitudinem gratiae ad sufficientiam, & ad redundantiam: non tamen erat status plenitudinis in se, & redundantiae in alios. Talis enim status non fuit vsque ad aduentum Iesu Christi, qua propter dicitur tempus plenitudinis, vt patet ad Galat. cap. 4. Et quia missio visibilis Spiritus sancti non tan-

tum ostendit plenitudinem redundantiae in persona ad quam fit, sed cum hoc ostendit esse tempus plenitudinis gratiae ad redundantiam: ideo patribus veteris testamenti missio visibilis Spiritus sancti facta non fuit, nec etiam filij.

Ad primum. AD PRIMUM cum dicitur, quod illis apparuit filius sensibiliter & caetera. Dico quod illa apparitio non fuit visibilis missio, quia non fuit ad indicandum esse inhabitationem gratiae, & plenitudinem ad redundantiam, sed ad indicandum talem plenitudinem esse futuram. Vnde non fiebant apparitiones in veteri testamento, in aliquo signo apparente super hominem, sed ante vel iuxta.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod magis debuit eis fieri missio, quam ad Christum & caetera. Dico quod falsum est: immo Christo maxime debuit fieri ad ostendendum plenitudinem gratiae in seipso, & quantum ad redundantiam in alios, quia sicut scribitur Ioan. 1. de plenitudine eius nos omnes accepimus. Et cum dicis quod sibi non fuit facta missio inuisibilis. Dico quod verum est post suam conceptionem, & non oportet quod missio visibilis signum sit missionis inuisibilis, quae tunc de nouo fieret, sed sufficit quod sit signum, vel missionis inuisibilis, quae simul sit cum ea, vel alterius quae ante facta fuerat.

Ad tertium. Ad tertium soluendum est, sicut fuit solutum ad secundum.

Q V A E S T I O I I I I.

Arg. 1. VARTO QVAERITVR. Vtrum ille species in quibus fuit visibiliter missus Spiritus sanctus factae fuerint ab Angelis. Et videtur, quod non, quia si Angelus erat motor in apparitionibus illis falsum est, quod dicit scriptura diuina, apparuisse Dominum & locutum fuisse.

Secundo. Item apparitio noui testamenti nobilior est, quam apparitio veteris testamenti: ergo si in veteri testamento apparuit mediante ministerio Angelico, videtur quod in nouo testamento apparuerit in effectu formato immediate a seipso.

Tertio. Item Apostolus ad Hebraeos. 1. cap. Multis modis olim Deus loquens patribus in Prophetis: nouissime diebus istis locutus est nobis in filio: ergo a simili, & si in veteri testamento formae in quibus Deus apparuit factae fuerunt ministerio Angelico, videtur quod in nouo testamento immediate debuerit fieri a Deo.

In oppositum. CONTRA, Augustinus in libr. 3. de Trinitate. capit. 8. Omnia quae patribus visa sunt cum Deus illis secundum suam dispensationem temporibus congruam praesentaretur, per creaturam factam esse manifestum est, & si nos latet, quomodo ea ministris Angelis fecerit.

Ergo

Ergo similiter formae in quibus apparuerunt filius, & Spiritus sanctus factae fuerunt ministerio Angelico.

Item Augustinus in libr. 4. de Trinitate. ca. ultimo. Si quaeritur post incarnationem verbi quomodo sit facta vel vox patris, vel species corporalis, quo Spiritus sanctus demonstratus est: per creaturam quidem facta ista non dubito. Sed si per creaturam fuerunt facta rationabilius est ponere, quod per creaturam Angelicam, quam per aliam.

Responsio. PRIMA OPINIO. RESPONDEO, quod opinio quorundam fuit quod apparitiones veteris testamenti fiebant ministerio Angelico: sed apparitiones, quae fiebant in nouo testamento immediate a Deo pro quibus videtur facere, quod dicit Augustinus in libr. 3. de Trinitate. cap. 11. Quod sermo noui testamenti non per Angelos, sed per filium factus est.

Contra. Sed contra hoc sunt auctoritates Augustinarum vna est in opponendo allegata, nec multum videtur facere pro his illud verbum Augustinus in lib. 3. de Trinitate. quia Augustinus ibi loquitur de sermonibus quos filius Dei protulit per naturam humanam sibi unitam. Ideo mihi videtur dicendum, quod ille species in quibus visibiliter missus fuit Spiritus sanctus formatae fuerunt a Deo mediante ministerio Angelico, quamuis Deus eas per se ipsum immediate tantum potuisset si voluisset formare, sed ad ostendendum affluentiam bonitatis suae ita facere voluit medianibus causis secundis, cui concordat verbum Dionysium. 4. cap. de Angelica hierarchia dicentis. Docet autem & hoc sapienter theologiam per Angelos eam, id est legem ad nos prouenire tanquam diuino legali ordine illud legaliter ponente, hoc est per prima secunda in diuinum reduci, & illud Greg. 28. moral. versus principium dicens. Verbis namque per Angelum loquitur Deus cum nihil in imagine ostenditur, sed superne verba locutionis adiunguntur, sicut dicente domino pater clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te, protinus responderetur. Clarificauit & iterum clarificabo, & paucis interpositis subditur de caelestibus loquens verba sua quae audiri ab hominibus voluit rationabili creatura administrante formauit. Ecce quod vult Gregorius. illa verba patris ad filium quae scripta sunt Io. 12. formata fuisse per Angelum: ergo a simili, & illas formas in quibus Spiritus sanctus in nouo testamento apparuit.

Ad primum. AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod si Angelus erat motor, falsum est quod dicit scriptura Dominum locutum fuisse, vel apparuisse & caetera. Dico quod non est verum, quia operabatur, & loquebatur tanquam vicarius, scilicet, representans ipsum Deum, ideo ipsa actio attribuitur Deo non Angelo, sicut mandatum praeconis attribuitur regi.

Vnde in gestis non scribitur: ita dicit praeco, sed ita dicit rex.

Ad secundum, dico quod quamuis nobilior sit apparitio noui testamenti, quam veteris: non tamen propter hoc oportet, quod omnis apparitio facta in nouo testamento: facta fuerit immediate a Deo tantum. Sed nobilissima apparitio noui testamenti, quae fuit illa in qua filius Dei apparuit in natura humana sibi unita immediate facta fuit a Deo. Species autem in quibus apparuit Spiritus sanctus factae fuerunt mediante ministerio Angelico, & tamen fuerunt apparitiones nobiliores, quam in veteri testamento, quia expressius, & nobiliori modo, & magis de propinquo representabant.

Ad tertium, dico quod Apostolus loquitur de his quae fuerunt a Domino Iesu Christo immediate. Non oportet autem, quod si illa apparitio fuit a Deo immediate quod ille species in quibus apparuit Spiritus sanctus fuerunt a Deo immediate tantum: non enim Spiritus sanctus assumpsit speciem ignis, vel columbae in unitate personae, sicut filius Dei naturam assumpsit humanam.

Q V A E S T I O V.

Arg. 1. VINTO QVAERITVR. Vtrum qualibet illarum specierum in quibus missus fuit Spiritus sanctus vere fuerit corporalis. Et videtur quod non, quia si vere corporales fuisset, vere post peractum officium remansissent. Sed sicut dicit beatus Augustinus in libr. 2. de Trinitate. cap. 6. Ille spiritus ad demonstrandum, quod opus fuit ad tempus apparuerunt & esse postea destiterunt: ergo vere corporales non fuerunt.

Secundo. Item secundum Augustinum. 12. super Genes. ad litteram longe ante medium, ibi tria sunt genera visionum, corporalis, imaginaria, & intellectualis: ergo sicut Spiritus sanctus fuit missus intellectualiter in effectu intellectuali, & visibiliter in effectu corporali, ita debuit mitti imaginabiliter, scilicet, in effectu imaginabili.

Tertio. Item, quod filius apparuit in re corporali dicitur est minor patre. Sed Spiritus sanctus nullo modo potest dici minor patre: ergo in specie corporali nunquam apparuit.

In oppositum. CONTRA Augustinus in libr. 2. de Trinitate. cap. 6. loquens de igne, & columba, in quibus Spiritus sanctus apparuit: dicit sic. Magis ista similia videntur mihi flammae illi quae in rubo apparuit Moyse, & illi columnae quam populus in heremo sequebatur, & fulgoribus, & tonitruis, quae fiebant cum lex daretur in monte. Sed istae res vere fuerunt corporales: ergo ille ignis, & illa columna in quibus Spiritus sanctus sensibiliter fuit missus, res corporales fuerunt.

Rich. super 1. Sent. K 3 RE-

Responsio. **R**ESPONDEO, quod quælibet species in qua legitur in scriptura Spiritum sanctum visibiliter missum; vere fuit res corporalis quæ sensu particulari potuit apprehendi. Unde ille flatus, de quo legitur Ioan. ca. 2. Vere fuit res corporalis. Et illa columba de qua legitur Matth. 2. & illa species ignis, de qua legitur Act. 2. Vere res corporales fuerunt. Sed quamuis ille flatus fuerit vere res corporalis & verus flatus, tamen illa columba ita fuit res corporalis, quod non fuit vera columba, & ille ignis ita corporalis quod non fuit verus ignis, quod videtur etiam sonare scriptura, quia Matth. c. 3. dicitur. Vidi spiritum Dei descendentem sicut columbam, & Act. ca. 2. dicitur. Apparuerunt illis dispartite linguæ tanquam ignis. Ecce per notam similitudinis datur nobis intelligi, quod vna illarum rerum corporalium apparuit in similitudine columbæ, & alia in similitudine ignis, & sicut dicit beatus Augustinus in libr. 2. de Trinitate capit. 6. ille species corporales ad demonstrandum quod opus fuit ad tempus apparuerunt, & esse postea destiterunt. Et quia missio Spiritus sancti visibilis facta fuit Christo ad significandum in eo plenitudinem redundantiam ad generis humani redemptionem. Ideo fuit missus in specie columbæ, quæ offertur pro redemptionem primogenitorum. Et quia missus fuit Spiritus sanctus Apostolis visibiliter post Resurrectionem ad significandam plenitudinem redundantiam in administratione sacramentorum, in quorum digna receptione recipitur à Deo illuminatio intellectus, & inflamatio affectus, quæ sunt spiritualiter sensus, & motus; ideo missus fuit in flatu. Et quia etiam missus fuit ad significandum plenitudinem redundantiam quo ad doctrinam: ideo missus fuit die Penthecostes in linguis igneis.

Ad primam. **A**D PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod si vere corporales fuissent vere post peractum officium remansissent &c. Dico quod non oportet, quia illa flamma quæ in rubo apparuit Moyse, & illa columna quam populus in heremo sequebatur species corporales extiterunt, & post peractum officium præterierunt, quod vult Augustinus in libr. 2. de Trinitate capit. 6.

Ad secundam. **A**D SECUNDVM, quod arguebatur de triplici genere visionis: dico non esse inconueniens dicere donationem Spiritus sancti alicui factam sibi ipsi manifestatam fuisse in aliqua specie imaginabili, si forte talis visio imaginaria magis proprie debet dici reuelatio quam missio.

Ad tertiam. **A**D TERTIVM solui potest per Augustinus in libr. 2. de Trinitate cap. 6. Sic dicentem propter has corporales formas quæ ad eum significandum, & sicut humanis sensibus oportebat demonstrandum temporaliter extiterunt: dicitur missus Spiritus sanctus, non tamen minor patre, Deus est, sicut filius propter for-

mam serui, quia serui formæ inhæsit ad vnitatem personæ, in hoc dans intelligere quod Spiritus sanctus illam speciem columbæ, vel illam speciem ignis, vel illum flatum non assumpsit in vnitatem personæ: immo sicut ipse dixit species corporales fuerunt ad demonstrandum, quod opus fuit ad tempus, & postea esse destiterunt.

QVÆSTIO VI.

SEXTO QVÆRITVR. Vtrum Christus fuit Angelis minor pro illo statu quo erat passibilis. Et videtur quod sic: Psalm. Minuisti eum paulominus ab Angelis.

Item secundum Philof. 3. topic. Si optimus equus melior est optimo asino, tunc equus asino simpliciter melior est; ergo si Christus esset melior optimo Angelo: homo simpliciter esset melior Angelo quod falsum est.

Item ad Hebr. 2. Qui modico quam Angelis minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum.

CONTRA ad Heb. 1. ca. dicit de Christo, quod tanto melior Angelis effectus est, quanto differentius præ illis nomen hereditauit.

Item gloss. super illud ad Hebr. 2. videmus Iesum & cæt. Natura humanæ mentis qualem Christus assumpsit, quæ nullo peccato potuit deprauari solus Deus maior est: non fuit ergo Angelis minor.

RESPONDEO quod Christum fuisse minorem Angelis pro statu passibilitatis potest intelligi quadrupliciter. Aut quantum ad gratiam, & sic non fuit minor, sed simpliciter maior. Aut quantum ad naturam animæ, & sic secundum quosdam, etiam non fuit Angelis minor, quia secundum gloriam: ad Hebr. 2. minor fuit Angelis corpore non mente, quia tamen natura angelica simpliciter nobilior est, quàm humana secundum quod sancti testantur. Ideo alijs videtur quod quantum ad naturalia, anima Christi minor est natura Angelica. Sed de comparatione animæ Christi ad Angelum quatum ad naturalia nihil diffinio hic, quia magis habebit locum in secundo cum quæretur de operatione Angelicæ naturæ ad humanam. Aut quantum ad excellentiam vniouis, & sic simpliciter fuit maior. Aut quantum ad naturam corporis passibilis, & sic fuit minor Angelis, tamen in modico, quia statum passibilitatis in statum gloriæ, & honoris paulo post erat conuertendus: Christus ergo pro statu passibilitatis simpliciter fuit Angelis maior, & minor secundum quid.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur. Minuisti eum paulominus ab Angelis. Dico, quod hoc intelligitur propter statum passibilitatis, & hoc non dicit minoritatem, nisi secundum quid.

AD SECUNDVM, quod arguebatur de triplici genere visionis: dico non esse inconueniens dicere donationem Spiritus sancti alicui factam sibi ipsi manifestatam fuisse in aliqua specie imaginabili, si forte talis visio imaginaria magis proprie debet dici reuelatio quam missio.

AD TERTIVM solui potest per Augustinus in libr. 2. de Trinitate cap. 6. Sic dicentem propter has corporales formas quæ ad eum significandum, & sicut humanis sensibus oportebat demonstrandum temporaliter extiterunt: dicitur missus Spiritus sanctus, non tamen minor patre, Deus est, sicut filius propter for-

Responsio. Licet species quibus visibiliter Spiritus sanctus missus fuit fuerint res corporales, non tamen vere erant, quod apparebat.

Arg. 1.

Secundo. Com. 4.

Tertio:

In oppositum.

Responsio. Christum fuisse minorem in presenti vita mortali quadrupliciter intelligi potest.

Ad primam.

Ad secundam.

Ad tertiam.

Ad primam.

Ad

Ad secundum. **A**D SECUNDVM in oppositum. Dico, quod quamuis natura humana minor sit, quantum ad naturam, quàm natura Angelica: tamen aliquid indiuiduum naturæ humanæ bene maius est, quàm aliquid indiuiduum naturæ angelicæ, si per gratiam: unde si natura humana Iesu Christi non esset vnita personæ filij Dei: adhuc esset maior per gratiam, & gloriâ quocunque Angelo. Et de beata Virgine canit Ecclesia, quod est exaltata super choros Angelorum ad cœlestia regna.

CIRCA litteram. (Seipso minor dicitur.) Sic est intelligendum, quod Christus secundum quod homo minor est seipso, secundum quod est Deus. (Hylarius tamen dicere videtur, quod pater sit maior filio: nec tamen filius sit minor patre.)

Contra. Maior dicitur minore maior.

Respondeo, quod maior non accipitur hic, secundum quod notat inæqualitatem, sed secundum quod dicit relationem principii ad illud: cuius est principium, volens dicere, quod pater est principium filii, non econuerso. Unde Hylarius accipit maioritatem improprie: & non est sermo extendendus, nec proferendus, nisi cum sana determinatione. (Cui innascibilitatis.) Tunc expone sic: cui, id est, filio. (Innascibilitatis.) i. patris, qui est innascibilis. (Impartit.) id est, dat. (Esse imaginem sacram natiuitatis.) id est, sacra, & secreta natiuitatis.

Nota etiam, quod Christus ante Ascensionem suam, Apostolis misit Spiritum sanctum visibiliter: & etiam post suam Ascensionem ad significandum dilectionem ordinari debere ad proximum propter Deum, & principaliter ad ipsum Deum.

De missione Spiritus sancti, qua inuisibiliter mittitur.

DISTINCTIO XVII.

NAM NUNC accedamus ad assignandam missionem Spiritus sancti, qua inuisibiliter mittitur in corda fidelium. Nam ipse Spiritus sanctus, qui Deus est, ac tertia in Trinitate persona, vt supra ostensum est: a patre, & filio, ac seipso temporaliter procedit, id est, mittitur, ac donatur fidelibus. Sed quæ sit ista missio, siue donatio, vel quomodo fiat, considerandum est.

Præmittitur quiddam ad hanc ostensionem necessarium, scilicet, quod Spiritus sanctus est charitas, qua diligimus Deum, & proximum.

Hoc autem vt intelligibilius doceri, ac plenius perspicere valeat, præmittendum est, quiddam ad hoc valde necessarium. Dicitur quidem est si-

pra, & sacris auctoritatibus ostensum, quod Spiritus sanctus amor est patris, & filij, quo se inuicem amant, & nos. His autem addendum est, quod ipse idem Spiritus sanctus est amor, siue charitas, qua nos diligimus Deum, & proximum: quæ charitas, cum ita est in nobis, vt nos faciat diligere Deum, & proximum: tunc Spiritus sanctus dicitur mitti, vel dari nobis: & qui diligit ipsam dilectionem, qua diligit proximum, in eo ipso Deum diligit: quia ipsa dilectio Deus est, id est, Spiritus sanctus.

Auctoritatibus ita esse confirmat.

NE AVTEM in re tanta aliquid de nostro influere videamus, sacris auctoritatibus, quod dictum est, corroboremus. De hoc August. in 8. lib. de trinitate ait: qui proximum diligit: consequens est, vt ipsam præcipue dilectionem diligit. Deus autem dilectio est: consequens ergo est, vt præcipue Deum diligit. Item in eodem. Deus dilectio est, vt ait Ioannes apostolus. Vt quid ergo imus, & currimus in sublimia caelorum, & ima terrarum quærentes eum, qui est apud nos, si nos esse apud eum velimus? Nemo dicat, non noui quid diligam: diligam fratrem, & diligit eandem dilectionem. Magis enim nouit dilectionem qua diligit, quam fratrem quem diligit. Ecce iam potes notiore Deum habere, quam fratrem. Plane notiore, quia præsentiore, quia interior, quia certiore amplectere dilectionem Deum, & dilectione amplectere Deum. Ipsa est dilectio, qua omnes bonos Angelos, & omnes Dei seruos, consociat vinculo sanctitatis. Quanto ergo saniores sumus a timore superbiæ, tanto sumus dilectione pleniore, & quo nisi Deo plenus est, qui plenus est dilectione? His verbis satis ostendit August. quod dilectio ipsa qua diligimus Deum, vel proximum, Deus est. Sed adhuc apertius in eodem libro subdit, dicens: Dilectionem fraternam quantum commendat Ioannes Apost. attendamus. Qui diligit, inquit, fratrem in lumine manet, & scandalum in eo non est. Manifestum est, quod iustitiæ perfectionem in fratris dilectione posuerit. Nam in quo scandalum non est, vtique perfectus est. Et tamen videtur dilectionem Dei tacuisse, quod nunquam faceret, nisi quia in ipsa fraternam dilectione vult intelligi Deum. Apertissime enim in eadem Epistola paulo post, ait: Ita dilectissimi mi, diligamus inuicem, quia dilectio ex Deo est: & omnis qui diligit, ex Deo natus est, & cognouit Deum. Qui non diligit, non cognouit Deum, quia Deus dilectio est. Ista contextio satis aperte declarat eandem ipsam fraternam dilectionem. Nam fraternam dilectio est, qua diligimus inuicem, non solum ex Deo: sed etiam Deum esse tanta auctoritate prædicari, scilicet, Ioannis. Cum ergo Dei dilectione diligimus fratrem, de Deo diligimus fratrem, nec fieri potest, vt eandem dilectionem non præcipue diligamus qua fratrem diligimus, quoniam Deus dilectio est. Item, qui non diligit fratrem non est in dilectione, & qui non est in dilectione, non est in Deo: quia Deus dilectio est. Ecce aperte dixit fraternam dilectionem Deum esse.

Augus. lib. præd. ca. 7. & 8.

1. Ioan. 4. c.

Idem.

1. Ioan. 2. b.

1. Ioan. 4. b.

Ibidem paulo post, in ca. 8.

Rich. super 1. Sent. K 4 Quod

Quod fraterna dilectio cum sit Deus, non est pater, vel filius, sed spiritus sanctus tantum.

Cum autem fraterna dilectio sit Deus, nec pater est, nec filius, sed tantum spiritus sanctus qui proprie in trinitate dilectio, vel charitas dicitur. Vnde

Cap. 19. cir ca finem. Aug. lib. de trin. eodem cap. 17. August. in 15. lib. de Trinitate. Si in donis Dei, nihil est maius charitate: & nullum est maius donum Dei, quam spiritus sanctus: quid consequentius est, quam ut ipse sit charitas, quae dicitur, et Deus, & ex Deo?

Ita enim ait Ioannes. Dilectio ex Deo est. Et in eodem. Deus dilectio est. Vbi manifestat eam se dilectionem dixisse Deum, quam dixit ex Deo: Deus ergo ex Deo est dilectio. Item paulopost, Ioannes volens de hac re apertius loqui. In hoc, inquit, cognoscimus, quia in ipso manemus, & ipse in nobis, quia de spiritu suo dedit nobis. Spiritus itaque sanctus, de quo dedit nobis, facit nos in Deo manere, & ipsum in nobis, hoc autem facit dilectio. Ipse est ergo Deus dilectio. Ipse igitur significatur, ubi legitur: Deus dilectio est. Ex his apparet, quod spiritus sanctus charitas est.

Quod non est dictum per causam, illud: Deus charitas est, sicut illud: Tu es patientia mea, & spes mea. Sed ne forte aliquis dicat illud esse dictum per expressionem causae: Deus charitas est, scilicet, quod charitas sit ex Deo, non sit ipse Deus, sicut dicitur: Deus nostra patientia est, & spes: non quod ipse sit ista, sed quia ista ex Deo sunt. Occurrit Augustinus ostendens hoc non esse dictum per causam, sicut illa in 15. lib. de Trinitate. ita dicens: Non dicturi sumus charitatem, non propterea esse dictam, Deum: quod ipsa charitas sit vlla substantia, quae Dei digna sit nomine, sed quod donum sit Dei, sicut dictum est de Deo: Tu es patientia mea. Non vique ideo dictum est: Tu es patientia mea, quod Dei substantia, est nostra patientia: sed quia ab ipso nobis est. Vnde alibi. Ab ipso est patientia mea. Hunc enim sensum facile refellit scripturarum ipsa locutio. Tale est enim. Tu es patientia mea, quale est: Domine spes mea: & Deus meus, misericordia mea, & multa similia. Non est autem dictum. Domine charitas mea, aut tu es charitas mea, aut Deus charitas mea. Sed ita dictum est. Deus charitas est, sicut dictum est: Deus spiritus est. Hoc qui non discernit, intellectum a Domino, non expositionem quaerit a nobis. Non apertius quicquam possumus dicere: Deus ergo charitas est. Ex praedictis clarescit, quod spiritus sanctus charitas est, qua diligimus Deum, & proximum: vnde facilius est nobis ostendere quomodo spiritus sanctus mittatur, seu detur nobis.

Quomodo spiritus sanctus mittatur, vel detur nobis.

Tunc enim mitti, vel dari dicitur: cum ita in nobis est: ut faciat nos diligere Deum, & proximum, per quod manemus in Deo, & Deus in nobis. Vnde Aug. hunc missionis modum insinuans in 15. lib. de Trinitate. ait: Deus spiritus sanctus qui procedit ex Deo cum datus fuerit homini, accedit eum ad diligendum Deum, & proximum, & ipse dilectio est.

Non enim habet homo vnde diligit Deum, nisi ex Deo. Ecce quomodo datur, vel mittitur nobis spiritus sanctus: secundum quod dicitur datum, siue donum. Quod donum commendat August. ex planans apertius quomodo detur, in eodem lib. Dilectio, inquit, Dei diffusa est in cordibus nostris, ut ait Apostolus, per spiritum sanctum qui datus est nobis. Nullum est isto dono Dei excellentius. Solum est quod diuidit inter filios regni, & filios perditionis. Dantur, & alia per spiritum munera, sed sine charitate nihil profunt. Nisi ergo tantum impartiatur cuiquam spiritus sanctus, ut eum Dei, & proximi faciat amatorem, ille a sinistra non transferatur ad dexteram. Neque spiritus sanctus proprie dicitur donum, nisi propter dilectionem, quam qui non habuerit: & si loquatur omnibus linguis, & habuerit prophetiam, & omnem scientiam, & omnem fidem, & distribuerit substantiam suam, & tradiderit corpus suum ita ut ardeat, non ei prodest. Quantum ergo bonum est, sine quo ad aeternam vitam neminem tanta bona perducunt. Ipsa vero dilectio, vel charitas, (nam vnus rei nome est vtrumque) perducit ad regnum. Dilectio ergo, quae ex Deo est, & Deus: proprie spiritus sanctus est, per quem diffunditur in cordibus nostris Deus charitas, per quam nos tota inhabitat trinitas. Quocirca rectissime spiritus sanctus cum sit Deus, vocatur etiam donum Dei. Quod donum proprie quid, nisi charitas intelligendum est, quae perducit ad Deum: & sine qua quodlibet aliud Dei donum non perducit ad Deum? Ecce hic aperitur, quod supra dictum erat, scilicet, quod charitas sit spiritus sanctus, & donum excellentius, & quomodo hoc donum, id est, spiritus sanctus detur nobis, scilicet, cum ita impartitur alicui, id est, ita habet esse in aliquo, ut eum faciat Dei, & proximi amatorem. Quod cum facit, tunc aut dari dicitur, siue mitti alicui: & tunc ille dicitur proprie habere spiritum sanctum.

Vtrum concedendum sit, quod spiritus sanctus augeatur in homine, vel magis, vel minus habeatur, vel detur.

Hic quaritur, si charitas spiritus sanctus est, cum ipsa augeatur, & minuatur in homine; & magis, & minus per diuersa tempora habeatur: vtrum concedendum sit, quod spiritus sanctus augeatur, vel minuatur in homine; & magis, & minus habeatur? Si enim in homine augeatur, & magis, vel minus datur, & habetur, mutabilis esse videtur. Deus autem omnino immutabilis esse videtur. Videtur ergo, & vel spiritus sanctus non sit charitas, vel charitas non augeatur, vel minuatur in homine. Item charitas, & non habenti datur ut habeat, & habenti, ut plenius habeat. Si ergo spiritus sanctus charitas est: & non habenti datur ut habeat, & habenti ut plenius habeat. Sed quomodo datur non habenti, cum ipse, ut Deus sit vbique, & in omnibus creaturis totus. Et quomodo plenius datur, vel habetur sine sui mutatione.

Responsio ad primam quaestionem. Hic itaque respondemus dicentes, quod spiritus sanctus, siue charitas penitus immutabilis est, nec in se

in se augeatur, vel minuitur: nec in se recipit magis, vel minus, sed in homine, vel potius homini augeatur, & minuitur: & magis, vel minus datur, vel habetur: sicut Deus dicitur magnificari, & exaltari in nobis: qui tamen in se, nec magnificatur, nec exaltatur. Vnde Propheta: Accedat homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Super quem locum, ait auctoritas. Deus non in se, sed in corde hominis grandescit. Si ergo spiritus sanctus homini datur, & datus amplius datur, id est, augeatur, & magis, & minus habeatur: & tamen immutabilis existit.

Responsio ad secundam. CUM QUE vbique sit, & in omni creatura totus: sunt tamen multi qui eum non habent. Non enim omnes spiritum sanctum habent in quibus est, alioquin & irrationabiles creatura haberent spiritum sanctum, quod fidei pietas non admittit.

Auctoritate confirmat vtramque responsionem. Vt autem certius fiat, quod diximus, auctoritate confirmamus. Quod spiritus sanctus magis, ac minus percipiatur, & homini augeatur, & non habenti detur, & habenti ut plus habeatur: Augustinus ostendit super Ioannem, dicens: Sine spiritu sancto constat nos Christum non diligere, & eius mandata seruare non posse, & id nos posse, atque agere, tanto minus, quanto illum percipimus minus. Tanto vero amplius, quanto illum percipimus amplius. Ideoque non solum non habenti, verum etiam habenti non incassum promittitur. Non habenti qui dem ut habeatur: habenti autem ut amplius habeatur. Nam si ab alio minus, & ab alio amplius non habetur: sanctus Elyseus, sancto Helye non diceret. Spiritus qui est in te duplex sit in me. Christo autem qui est Dei filius non ad mensuram datus est spiritus. Neque enim sine gratia spiritus sancti est mediator Dei, & hominum homo Christus. Quod enim est vni genitus est Dei filius aequalis patri, non est gratiae, sed naturae. Quod autem in vnitate personae vni geniti assumptus est homo, gratiae est, non naturae. Ceteris autem ad mensuram datur, & datus additur, donec vnique pro modo suae perfectionis propria mensura compleatur. Ecce expresse habes, quod spiritus sanctus magis, & minus datur, vel accipitur, & homini datus augeatur: & habenti, et non habenti datur: quia spiritus sanctus est, charitas quae non habenti datur, & in habente augeatur, & proficit: Immo ut verius, & magis proprie loquar: homo in ea proficit, & deficit aliquando: & tunc ipsa dicitur proficere, vel deficere, quae tamen, nec proficit, nec deficit in se, quia Deus est. Vnde August. in homel. 9. super Epistolam Ioan. ait: Probet se quisquam quantum in illo profecerit charitas, vel potius, quantum ipse in charitate profecerit. Nam si charitas Deus est, nec deficit, nec proficit. Si ergo in te proficere dicitur charitas, quia tu in ea proficis. Ecce quomodo intelligendum sit, cum dicitur spiritus sanctus augeri in nobis, quia nos in eo, scilicet proficimus, sic & alia huiusmodi.

De spiritu sancto dicitur, quod spiritus sanctus charitas est patris, & filij, qua se invicem diligunt, & nos, & ipse idem est charitas, quae diffunditur in cordibus nostris, ad diligendum Deum, & proximum. Horum alterum omnes Catholici concedunt, scilicet, quod spiritus sanctus sit charitas patris, & filij. Quod autem ipse idem sit charitas qua diligimus Deum & proximum: a plerisque negatur. Dicunt enim. Si spiritus sanctus charitas est patris, & filij, & nostra: eadem ergo charitas est, qua Deus diligit nos, & qua nos diligimus eum. Hoc autem sanctorum auctoritates negare videntur. Dicit enim August. in libro de spiritu, & litera. Vnde est dilectio, nisi vnde, & ipsa fides, id est, a spiritu sancto? Non esset enim in nobis, nisi diffunderetur in cordibus per spiritum. Charitas autem Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos. Sicut iustitia Dei dicitur, qua nos iusti eius munere efficiuntur: & Domini salus, qua nos saluat, & fides Christi, qua nos fideles facit. His verbis videtur monstrari distinctionem inter charitatem, qua nos Deus diligit, & qua nos diligimus. Et sicut iustitia nostra dicitur Dei, non quod ipse sit ea iustus, sed quia ea nos iustos facit. Similiter, & fides, & salus: sic videtur dicta Dei charitas, quae est in nobis: non quod ipse ea diligit, sed quia ea nos diligere facit. De hoc etiam August. in lib. 15. de Trinitate. ait: Cum Ioannes commemorasset Dei dilectionem, non qua nos eum, sed qua ipse dilexit nos, & misit filium suum liberatorem pro peccatis nostris. Ecce, & hic videtur manifeste diuidere dilectionem, qua nos diligimus Deum ab ea, qua ipse diligit nos. Si ergo, inquit, spiritus sanctus dilectio est, qua Deus diligit, & qua nos diligimus: duplex dilectio est, immo duo diuersa est, quod absurdum, & a veritate longe est. Non est ergo dilectio: qua diligimus: sed qua Deus tantum diligit nos.

Responsio ad praedicta determinans auctoritates. Hic respondemus praedictarum auctoritatum verba determinantes hoc modo. Charitas Dei dicta est diffundi in cordibus nostris: non qua ipse nos diligit, sed qua nos diligere facit, & c. His verbis, non diuiditur, nec diuisa ostenditur charitas, qua Deus nos diligit ab ea qua nos diligimus, sed potius cum sit vna, & eadem charitas, & dicatur ipsa Dei charitas: & diuersis de causis, & rationibus Dei, charitas appellari in scriptura ostenditur. Dicitur enim Dei charitas, vel quia Deus ea diligit nos, vel quia nos ea sui dilectores facit.

Determinatio primae auctoritatis. Cum ergo ab Apostolo dicitur charitas Dei, diffundi in cordibus nostris: non est dicta charitas Dei, qua diligit nos, sed qua facit nos diligere, id est, non ibi appellatur charitas Dei, eo quod Deus nos ea diligit: sed eo quod nos ea sui dilectores facit. Et quod ea ratione possit dici charitas Dei, quia nos ea diligit.

Etio est. Non enim habet homo vnde diligit Deum, nisi ex Deo. Ecce quomodo datur, vel mittitur nobis spiritus sanctus: secundum quod dicitur datum, siue donum. Quod donum commendat August. ex planans apertius quomodo detur, in eodem lib. Dilectio, inquit, Dei diffusa est in cordibus nostris, ut ait Apostolus, per spiritum sanctum qui datus est nobis. Nullum est isto dono Dei excellentius. Solum est quod diuidit inter filios regni, & filios perditionis. Dantur, & alia per spiritum munera, sed sine charitate nihil profunt. Nisi ergo tantum impartiatur cuiquam spiritus sanctus, ut eum Dei, & proximi faciat amatorem, ille a sinistra non transferatur ad dexteram. Neque spiritus sanctus proprie dicitur donum, nisi propter dilectionem, quam qui non habuerit: & si loquatur omnibus linguis, & habuerit prophetiam, & omnem scientiam, & omnem fidem, & distribuerit substantiam suam, & tradiderit corpus suum ita ut ardeat, non ei prodest. Quantum ergo bonum est, sine quo ad aeternam vitam neminem tanta bona perducunt. Ipsa vero dilectio, vel charitas, (nam vnus rei nome est vtrumque) perducit ad regnum. Dilectio ergo, quae ex Deo est, & Deus: proprie spiritus sanctus est, per quem diffunditur in cordibus nostris Deus charitas, per quam nos tota inhabitat trinitas. Quocirca rectissime spiritus sanctus cum sit Deus, vocatur etiam donum Dei. Quod donum proprie quid, nisi charitas intelligendum est, quae perducit ad Deum: & sine qua quodlibet aliud Dei donum non perducit ad Deum? Ecce hic aperitur, quod supra dictum erat, scilicet, quod charitas sit spiritus sanctus, & donum excellentius, & quomodo hoc donum, id est, spiritus sanctus detur nobis, scilicet, cum ita impartitur alicui, id est, ita habet esse in aliquo, ut eum faciat Dei, & proximi amatorem. Quod cum facit, tunc aut dari dicitur, siue mitti alicui: & tunc ille dicitur proprie habere spiritum sanctum.

Vtrum concedendum sit, quod spiritus sanctus augeatur in homine, vel magis, vel minus habeatur, vel detur.

Hic quaritur, si charitas spiritus sanctus est, cum ipsa augeatur, & minuatur in homine; & magis, & minus per diuersa tempora habeatur: vtrum concedendum sit, quod spiritus sanctus augeatur, vel minuatur in homine; & magis, & minus habeatur? Si enim in homine augeatur, & magis, vel minus datur, & habetur, mutabilis esse videtur. Deus autem omnino immutabilis esse videtur. Videtur ergo, & vel spiritus sanctus non sit charitas, vel charitas non augeatur, vel minuatur in homine. Item charitas, & non habenti datur ut habeat, & habenti, ut plenius habeat. Si ergo spiritus sanctus charitas est: & non habenti datur ut habeat, & habenti ut plenius habeat. Sed quomodo datur non habenti, cum ipse, ut Deus sit vbique, & in omnibus creaturis totus. Et quomodo plenius datur, vel habetur sine sui mutatione.

Responsio ad primam quaestionem. Hic itaque respondemus dicentes, quod spiritus sanctus, siue charitas penitus immutabilis est, nec in se

in se augeatur, vel minuitur: nec in se recipit magis, vel minus, sed in homine, vel potius homini augeatur, & minuitur: & magis, vel minus datur, vel habetur: sicut Deus dicitur magnificari, & exaltari in nobis: qui tamen in se, nec magnificatur, nec exaltatur. Vnde Propheta: Accedat homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Super quem locum, ait auctoritas. Deus non in se, sed in corde hominis grandescit. Si ergo spiritus sanctus homini datur, & datus amplius datur, id est, augeatur, & magis, & minus habeatur: & tamen immutabilis existit.

Responsio ad secundam. CUM QUE vbique sit, & in omni creatura totus: sunt tamen multi qui eum non habent. Non enim omnes spiritum sanctum habent in quibus est, alioquin & irrationabiles creatura haberent spiritum sanctum, quod fidei pietas non admittit.

Auctoritate confirmat vtramque responsionem. Vt autem certius fiat, quod diximus, auctoritate confirmamus. Quod spiritus sanctus magis, ac minus percipiatur, & homini augeatur, & non habenti detur, & habenti ut plus habeatur: Augustinus ostendit super Ioannem, dicens: Sine spiritu sancto constat nos Christum non diligere, & eius mandata seruare non posse, & id nos posse, atque agere, tanto minus, quanto illum percipimus minus. Tanto vero amplius, quanto illum percipimus amplius. Ideoque non solum non habenti, verum etiam habenti non incassum promittitur. Non habenti qui dem ut habeatur: habenti autem ut amplius habeatur. Nam si ab alio minus, & ab alio amplius non habetur: sanctus Elyseus, sancto Helye non diceret. Spiritus qui est in te duplex sit in me. Christo autem qui est Dei filius non ad mensuram datus est spiritus. Neque enim sine gratia spiritus sancti est mediator Dei, & hominum homo Christus. Quod enim est vni genitus est Dei filius aequalis patri, non est gratiae, sed naturae. Quod autem in vnitate personae vni geniti assumptus est homo, gratiae est, non naturae. Ceteris autem ad mensuram datur, & datus additur, donec vnique pro modo suae perfectionis propria mensura compleatur. Ecce expresse habes, quod spiritus sanctus magis, & minus datur, vel accipitur, & homini datus augeatur: & habenti, et non habenti datur: quia spiritus sanctus est, charitas quae non habenti datur, & in habente augeatur, & proficit: Immo ut verius, & magis proprie loquar: homo in ea proficit, & deficit aliquando: & tunc ipsa dicitur proficere, vel deficere, quae tamen, nec proficit, nec deficit in se, quia Deus est. Vnde August. in homel. 9. super Epistolam Ioan. ait: Probet se quisquam quantum in illo profecerit charitas, vel potius, quantum ipse in charitate profecerit. Nam si charitas Deus est, nec deficit, nec proficit. Si ergo in te proficere dicitur charitas, quia tu in ea proficis. Ecce quomodo intelligendum sit, cum dicitur spiritus sanctus augeri in nobis, quia nos in eo, scilicet proficimus, sic & alia huiusmodi.

De spiritu sancto dicitur, quod spiritus sanctus charitas est patris, & filij, qua se invicem diligunt, & nos, & ipse idem est charitas, quae diffunditur in cordibus nostris, ad diligendum Deum, & proximum. Horum alterum omnes Catholici concedunt, scilicet, quod spiritus sanctus sit charitas patris, & filij. Quod autem ipse idem sit charitas qua diligimus Deum & proximum: a plerisque negatur. Dicunt enim. Si spiritus sanctus charitas est patris, & filij, & nostra: eadem ergo charitas est, qua Deus diligit nos, & qua nos diligimus eum. Hoc autem sanctorum auctoritates negare videntur. Dicit enim August. in libro de spiritu, & litera. Vnde est dilectio, nisi vnde, & ipsa fides, id est, a spiritu sancto? Non esset enim in nobis, nisi diffunderetur in cordibus per spiritum. Charitas autem Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos. Sicut iustitia Dei dicitur, qua nos iusti eius munere efficiuntur: & Domini salus, qua nos saluat, & fides Christi, qua nos fideles facit. His verbis videtur monstrari distinctionem inter charitatem, qua nos Deus diligit, & qua nos diligimus. Et sicut iustitia nostra dicitur Dei, non quod ipse sit ea iustus, sed quia ea nos iustos facit. Similiter, & fides, & salus: sic videtur dicta Dei charitas, quae est in nobis: non quod ipse ea diligit, sed quia ea nos diligere facit. De hoc etiam August. in lib. 15. de Trinitate. ait: Cum Ioannes commemorasset Dei dilectionem, non qua nos eum, sed qua ipse dilexit nos, & misit filium suum liberatorem pro peccatis nostris. Ecce, & hic videtur manifeste diuidere dilectionem, qua nos diligimus Deum ab ea, qua ipse diligit nos. Si ergo, inquit, spiritus sanctus dilectio est, qua Deus diligit, & qua nos diligimus: duplex dilectio est, immo duo diuersa est, quod absurdum, & a veritate longe est. Non est ergo dilectio: qua diligimus: sed qua Deus tantum diligit nos.

Responsio ad praedicta determinans auctoritates. Hic respondemus praedictarum auctoritatum verba determinantes hoc modo. Charitas Dei dicta est diffundi in cordibus nostris: non qua ipse nos diligit, sed qua nos diligere facit, & c. His verbis, non diuiditur, nec diuisa ostenditur charitas, qua Deus nos diligit ab ea qua nos diligimus, sed potius cum sit vna, & eadem charitas, & dicatur ipsa Dei charitas: & diuersis de causis, & rationibus Dei, charitas appellari in scriptura ostenditur. Dicitur enim Dei charitas, vel quia Deus ea diligit nos, vel quia nos ea sui dilectores facit.

Determinatio primae auctoritatis. Cum ergo ab Apostolo dicitur charitas Dei, diffundi in cordibus nostris: non est dicta charitas Dei, qua diligit nos, sed qua facit nos diligere, id est, non ibi appellatur charitas Dei, eo quod Deus nos ea diligit: sed eo quod nos ea sui dilectores facit. Et quod ea ratione possit dici charitas Dei, quia nos ea diligit.

De spiritu sancto dicitur, quod spiritus sanctus charitas est patris, & filij, qua se invicem diligunt, & nos, & ipse idem est charitas, quae diffunditur in cordibus nostris, ad diligendum Deum, & proximum. Horum alterum omnes Catholici concedunt, scilicet, quod spiritus sanctus sit charitas patris, & filij. Quod autem ipse idem sit charitas qua diligimus Deum & proximum: a plerisque negatur. Dicunt enim. Si spiritus sanctus charitas est patris, & filij, & nostra: eadem ergo charitas est, qua Deus diligit nos, & qua nos diligimus eum. Hoc autem sanctorum auctoritates negare videntur. Dicit enim August. in libro de spiritu, & litera. Vnde est dilectio, nisi vnde, & ipsa fides, id est, a spiritu sancto? Non esset enim in nobis, nisi diffunderetur in cordibus per spiritum. Charitas autem Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos. Sicut iustitia Dei dicitur, qua nos iusti eius munere efficiuntur: & Domini salus, qua nos saluat, & fides Christi, qua nos fideles facit. His verbis videtur monstrari distinctionem inter charitatem, qua nos Deus diligit, & qua nos diligimus. Et sicut iustitia nostra dicitur Dei, non quod ipse sit ea iustus, sed quia ea nos iustos facit. Similiter, & fides, & salus: sic videtur dicta Dei charitas, quae est in nobis: non quod ipse ea diligit, sed quia ea nos diligere facit. De hoc etiam August. in lib. 15. de Trinitate. ait: Cum Ioannes commemorasset Dei dilectionem, non qua nos eum, sed qua ipse dilexit nos, & misit filium suum liberatorem pro peccatis nostris. Ecce, & hic videtur manifeste diuidere dilectionem, qua nos diligimus Deum ab ea, qua ipse diligit nos. Si ergo, inquit, spiritus sanctus dilectio est, qua Deus diligit, & qua nos diligimus: duplex dilectio est, immo duo diuersa est, quod absurdum, & a veritate longe est. Non est ergo dilectio: qua diligimus: sed qua Deus tantum diligit nos.

Responsio ad praedicta determinans auctoritates. Hic respondemus praedictarum auctoritatum verba determinantes hoc modo. Charitas Dei dicta est diffundi in cordibus nostris: non qua ipse nos diligit, sed qua nos diligere facit, & c. His verbis, non diuiditur, nec diuisa ostenditur charitas, qua Deus nos diligit ab ea qua nos diligimus, sed potius cum sit vna, & eadem charitas, & dicatur ipsa Dei charitas: & diuersis de causis, & rationibus Dei, charitas appellari in scriptura ostenditur. Dicitur enim Dei charitas, vel quia Deus ea diligit nos, vel quia nos ea sui dilectores facit.

Determinatio primae auctoritatis. Cum ergo ab Apostolo dicitur charitas Dei, diffundi in cordibus nostris: non est dicta charitas Dei, qua diligit nos, sed qua facit nos diligere, id est, non ibi appellatur charitas Dei, eo quod Deus nos ea diligit: sed eo quod nos ea sui dilectores facit. Et quod ea ratione possit dici charitas Dei, quia nos ea diligit.

De spiritu sancto dicitur, quod spiritus sanctus charitas est patris, & filij, qua se invicem diligunt, & nos, & ipse idem est charitas, quae diffunditur in cordibus nostris, ad diligendum Deum, & proximum. Horum alterum omnes Catholici concedunt, scilicet, quod spiritus sanctus sit charitas patris, & filij. Quod autem ipse idem sit charitas qua diligimus Deum & proximum: a plerisque negatur. Dicunt enim. Si spiritus sanctus charitas est patris, & filij, & nostra: eadem ergo charitas est, qua Deus diligit nos, & qua nos diligimus eum. Hoc autem sanctorum auctoritates negare videntur. Dicit enim August. in libro de spiritu, & litera. Vnde est dilectio, nisi vnde, & ipsa fides, id est, a spiritu sancto? Non esset enim in nobis, nisi diffunderetur in cordibus per spiritum. Charitas autem Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos. Sicut iustitia Dei dicitur, qua nos iusti eius munere efficiuntur: & Domini salus, qua nos saluat, & fides Christi, qua nos fideles facit. His verbis videtur monstrari distinctionem inter charitatem, qua nos Deus diligit, & qua nos diligimus. Et sicut iustitia nostra dicitur Dei, non quod ipse sit ea iustus, sed quia ea nos iustos facit. Similiter, & fides, & salus: sic videtur dicta Dei charitas, quae est in nobis: non quod ipse ea diligit, sed quia ea nos diligere facit. De hoc etiam August. in lib. 15. de Trinitate. ait: Cum Ioannes commemorasset Dei dilectionem, non qua nos eum, sed qua ipse dilexit nos, & misit filium suum liberatorem pro peccatis nostris. Ecce, & hic videtur manifeste diuidere dilectionem, qua nos diligimus Deum ab ea, qua ipse diligit nos. Si ergo, inquit, spiritus sanctus dilectio est, qua Deus diligit, & qua nos diligimus: duplex dilectio est, immo duo diuersa est, quod absurdum, & a veritate longe est. Non est ergo dilectio: qua diligimus: sed qua Deus tantum diligit nos.

Responsio ad praedicta determinans auctoritates. Hic respondemus praedictarum auctoritatum verba determinantes hoc modo. Charitas Dei dicta est diffundi in cordibus nostris: non qua ipse nos diligit, sed qua nos diligere facit, & c. His verbis, non diuiditur, nec diuisa ostenditur charitas, qua Deus nos diligit ab ea qua nos diligimus, sed potius cum sit vna, & eadem charitas, & dicatur ipsa Dei charitas: & diuersis de causis, & rationibus Dei, charitas appellari in scriptura ostenditur. Dicitur enim Dei charitas, vel quia Deus ea diligit nos, vel quia nos ea sui dilectores facit.

Determinatio primae auctoritatis. Cum ergo ab Apostolo dicitur charitas Dei, diffundi in cordibus nostris: non est dicta charitas Dei, qua diligit nos, sed qua facit nos diligere, id est, non ibi appellatur charitas Dei, eo quod Deus nos ea diligit: sed eo quod nos ea sui dilectores facit. Et quod ea ratione possit dici charitas Dei, quia nos ea diligit.

in se augeatur, vel minuitur: nec in se recipit magis, vel minus, sed in homine, vel potius homini augeatur, & minuitur: & magis, vel minus datur, vel habetur: sicut Deus dicitur magnificari, & exaltari in nobis: qui tamen in se, nec magnificatur, nec exaltatur. Vnde Propheta: Accedat homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Super quem locum, ait auctoritas. Deus non in se, sed in corde hominis grandescit. Si ergo spiritus sanctus homini datur, & datus amplius datur, id est, augeatur, & magis, & minus habeatur: & tamen immutabilis existit.

Responsio ad secundam. CUM QUE vbique sit, & in omni creatura totus: sunt tamen multi qui eum non habent. Non enim omnes spiritum sanctum habent in quibus est, alioquin & irrationabiles creatura haberent spiritum sanctum, quod fidei pietas non admittit.

Auctoritate confirmat vtramque responsionem. Vt autem certius fiat, quod diximus, auctoritate confirmamus. Quod spiritus sanctus magis, ac minus percipiatur, & homini augeatur, & non habenti detur, & habenti ut plus habeatur: Augustinus ostendit super Ioannem, dicens: Sine spiritu sancto constat nos Christum non diligere, & eius mandata seruare non posse, & id nos posse, atque agere, tanto minus, quanto illum percipimus minus. Tanto vero amplius, quanto illum percipimus amplius. Ideoque non solum non habenti, verum etiam habenti non incassum promittitur. Non habenti qui dem ut habeatur: habenti autem ut amplius habeatur. Nam si ab alio minus, & ab alio amplius non habetur: sanctus Elyseus, sancto Helye non diceret. Spiritus qui est in te duplex sit in me. Christo autem qui est Dei filius non ad mensuram datus est spiritus. Neque enim sine gratia spiritus sancti est mediator Dei, & hominum homo Christus. Quod enim est vni genitus est Dei filius aequalis patri, non est gratiae, sed naturae. Quod autem in vnitate personae vni geniti assumptus est homo, gratiae est, non naturae. Ceteris autem ad mensuram datur, & datus additur, donec vnique pro modo suae perfectionis propria mensura compleatur. Ecce expresse habes, quod spiritus sanctus magis, & minus datur, vel accipitur, & homini datus augeatur: & habenti, et non habenti datur: quia spiritus sanctus est, charitas quae non habenti datur, & in habente augeatur, & proficit: Immo ut verius, & magis proprie loquar: homo in ea proficit, & deficit aliquando: & tunc ipsa dicitur proficere, vel deficere, quae tamen, nec proficit, nec deficit in se, quia Deus est. Vnde August. in homel. 9. super Epistolam Ioan. ait: Probet se quisquam quantum in illo profecerit charitas, vel potius, quantum ipse in charitate profecerit. Nam si charitas Deus est, nec deficit, nec proficit. Si ergo in te proficere dicitur charitas, quia tu in ea proficis. Ecce quomodo intelligendum sit, cum dicitur spiritus sanctus augeri in nobis, quia nos in eo, scilicet proficimus, sic & alia huiusmodi.

De spiritu sancto dicitur, quod spiritus sanctus charitas est patris, & filij, qua se invicem diligunt, & nos, & ipse idem est charitas, quae diffunditur in cordibus nostris, ad diligendum Deum, & proximum. Horum alterum omnes Catholici concedunt, scilicet, quod spiritus sanctus sit charitas patris, & filij. Quod autem ipse idem sit charitas qua diligimus Deum & proximum: a plerisque negatur. Dicunt enim. Si spiritus sanctus charitas est patris, & filij, & nostra: eadem ergo charitas est, qua Deus diligit nos, & qua nos diligimus eum. Hoc autem sanctorum auctoritates negare videntur. Dicit enim August. in libro de spiritu, & litera. Vnde est dilectio, nisi vnde, & ipsa fides, id est, a spiritu sancto? Non esset enim in nobis, nisi diffunderetur in cordibus per spiritum. Charitas autem Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos. Sicut iustitia Dei dicitur, qua nos iusti eius munere efficiuntur: & Domini salus, qua nos saluat, & fides Christi, qua nos fideles facit. His verbis videtur monstrari distinctionem inter charitatem, qua nos Deus diligit, & qua nos diligimus. Et sicut iustitia nostra dicitur Dei, non quod ipse sit ea iustus, sed quia ea nos iustos facit. Similiter, & fides, & salus: sic videtur dicta Dei charitas, quae est in nobis: non quod ipse ea diligit, sed quia ea nos diligere facit. De hoc etiam August. in lib. 15. de Trinitate. ait: Cum Ioannes commemorasset Dei dilectionem, non qua nos eum, sed qua ipse dilexit nos, & misit filium suum liberatorem pro peccatis nostris. Ecce, & hic videtur manifeste diuidere dilectionem, qua nos diligimus Deum ab ea, qua ipse diligit nos. Si ergo, inquit, spiritus sanctus dilectio est, qua Deus diligit, & qua nos diligimus: duplex dilectio est, immo duo diuersa est, quod absurdum, & a veritate longe est. Non est ergo dilectio: qua diligimus: sed qua Deus tantum diligit nos.

Responsio ad praedicta determinans auctoritates. Hic respondemus praedictarum auctoritatum verba determinantes hoc modo. Charitas Dei dicta est diffundi in cordibus nostris: non qua ipse nos diligit, sed qua nos diligere facit, & c. His verbis, non diuiditur, nec diuisa ostenditur charitas, qua Deus nos diligit ab ea qua nos diligimus, sed potius cum sit vna, & eadem charitas, & dicatur ipsa Dei charitas: & diuersis de causis, & rationibus Dei, charitas appellari in scriptura ostenditur. Dicitur enim Dei charitas, vel quia Deus ea diligit nos, vel quia nos ea sui dilectores facit.

Determinatio primae auctoritatis. Cum ergo ab Apostolo dicitur charitas Dei, diffundi in cordibus nostris: non est dicta charitas Dei, qua diligit nos, sed qua facit nos diligere, id est, non ibi appellatur charitas Dei, eo quod Deus nos ea diligit: sed eo quod nos ea sui dilectores facit. Et quod ea ratione possit dici charitas Dei, quia nos ea diligit.

De spiritu sancto dicitur, quod spiritus sanctus charitas est patris, & filij, qua se invicem diligunt, & nos, & ipse idem est charitas, quae diffunditur in cordibus nostris, ad diligendum Deum, & proximum. Horum alterum omnes Catholici concedunt, scilicet, quod spiritus sanctus sit charitas patris, & filij. Quod autem ipse idem sit charitas qua diligimus Deum & proximum: a plerisque negatur. Dicunt enim. Si spiritus sanctus charitas est patris, & filij, & nostra: eadem ergo charitas est, qua Deus diligit nos, & qua nos diligimus eum. Hoc autem sanctorum auctoritates negare videntur. Dicit enim August. in libro de spiritu, & litera. Vnde est dilectio, nisi vnde, & ipsa fides, id est, a spiritu sancto? Non esset enim in nobis, nisi diffunderetur in cordibus per spiritum. Charitas autem Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos. Sicut iustitia Dei dicitur, qua nos iusti eius munere efficiuntur: & Domini salus, qua nos saluat, & fides Christi, qua nos fideles facit. His verbis videtur monstrari distinctionem inter charitatem, qua nos Deus diligit, & qua nos diligimus. Et sicut iustitia nostra dicitur Dei, non quod ipse sit ea iustus, sed quia ea nos iustos facit. Similiter, & fides, & salus: sic videtur dicta Dei charitas, quae est in nobis: non quod ipse ea diligit, sed quia ea nos diligere facit. De hoc etiam August. in lib. 15. de Trinitate. ait: Cum Ioannes commemorasset Dei dilectionem, non qua nos eum, sed qua ipse dilexit nos, & misit filium suum liberatorem pro peccatis nostris. Ecce, & hic videtur manifeste diuidere dilectionem, qua nos diligimus Deum ab ea, qua ipse diligit nos. Si ergo, inquit, spiritus sanctus dilectio est, qua Deus diligit, & qua nos diligimus: duplex dilectio est, immo duo diuersa est, quod absurdum, & a veritate longe est. Non est ergo dilectio: qua diligimus: sed qua Deus tantum diligit nos.

Responsio ad praedicta determinans auctoritates. Hic respondemus praedictarum auctoritatum ver

Psal. 38. diligere facit, ex simili genere locutionis ostendit, sicut dicitur iustitia Dei, qua nos iustificat; & Do-

Ex lib. 16. de Trinitate, cap. 17. SIMILITER, & aliam exponimus auctoritatem, ubi ait dilectionem Dei commemorari, non quoniam nos eum, sed quia ipse dilexit nos, ac si diceret, commemorat dilectionem Dei, non secundum quod, ea nos diligimus Deum, sed secundum quod ipse ea diligit nos.

Aliud obijciunt, SED aliud est, inquit, quod magis urget: dixit enim supra Augustinus, quod dilectio est a spiritu sancto, a quo fides. Sicut ergo fides non est spiritus sanctus, a quo est, ita nec charitas. Quo ergo charitas spiritus sanctus est, si ab ipso est? Nisi ab ipso est, & ipse est: ergo spiritus sanctus a seipso est. Ad quod dicimus, Spiritus sanctus quidem a seipso non est: sed tamen a seipso datur nobis, ut supra dictum est. Dat enim seipsum nobis spiritus sanctus. Et ex hoc sensu dictum est, quod charitas ab ipso est in nobis, & tamen ipsa spiritus sanctus est. Fides autem est a spiritu sancto, & non est spiritus sanctus, quia donum, vel datum, solummodo est, non Deus dans.

Quod alias inducunt rationes, & auctoritates ad idem probandum. ALIAS quoque inducunt rationes ad idem ostendendum, sicut quod charitas non sit spiritus sanctus: quia charitas affectio mentis est, & motus animi: spiritus sanctus vero non est affectio animi, vel motus mentis, quia spiritus sanctus immutabilis est, & increatus. Non est ergo charitas.

Quod charitas est motus, vel affectio animi. QVOD autem charitas sit affectio animi, & motus mentis, auctoritatibus confirmant. Dicit enim Augustinus in lib. 3. de doctrina Christiana. Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum: & se ac proximo propter Deum. Idem in lib. de moribus Ecclesie catholice: tractans illud verbum Apostoli. Nec mors, nec vita poterit nos separare a charitate Dei. Charitas Dei, inquit, dicta est virtus, que animi nostri rectissimi affectio est, qua coniungit nos Deo, qua eum diligimus. Ecce his verbis exprimitur, quod charitas est affectio, & motus animi, ac per hoc non videtur esse spiritus sanctus.

Responsio determinans auctoritates. AD QVOD dicimus, hoc ita dictum esse, sicut dicitur: Deus est spes nostra, & patientia nostra: quia facit nos sperare, & pati. Ita charitas dicitur esse motus, siue affectio animi, quia per eam movetur, & afficitur animus ad diligendum Deum. Non autem mireris si charitas cum sit spiritus sanctus dicatur motus mentis: cum etiam in libro Sapientie dicatur de spiritu sapientie. Qui attingit a fine usque ad finem, qui est actus mobilis, certus, incoinquatus. Quod non ideo dicitur, quod sapientia sit mobile aliquid, vel actus aliquis: sed quia sui immobilitate omnia attingit, non locali motu, sed ut ubi qui semper sit, & nusquam inclusa teneatur. Sic

ergo charitas dicitur motus animi, non quod ipsa sit motus, vel affectio, vel virtus animi: sed quia per eam quasi esset virtus, afficitur mens, & movetur. Sed si charitas spiritus sanctus est, qui operatur in singulis prout vult, cum per eum mens hominis afficiatur, & moveatur ad credendum, vel sperandum, & huiusmodi, sicut ad diligendum: quare non sic dicitur charitas, motus, vel affectio mentis ad credendum, vel sperandum, sicut ad diligendum? Ad quod sane dici potest, quod alios actus, atque motus virtutum operatur charitas, id est, spiritus sanctus mediantibus virtutibus, quarum actus sunt: ut pote actum fidei, id est, credere fidei media; & actum spei, id est, sperare media spe. Per fidem enim, & spem predictos operatur actus. Diligendi vero actum per se tantum, sine alicuius virtutis medio operatur, id est, diligere. Aliter ergo hunc actum operatur, quam alios virtutum actus. Ideoque differenter de hoc, & de alijs loquitur scriptura, que istum specialiter charitati tribuit. Est ergo charitas vere spiritus sanctus. Unde Augustinus premissum verbum apostoli tractans in eodem libro, charitatem dicit esse bonum, quod nil melius est, & per hoc ipsam esse Deum significat, dicens: Si nulla res ab eius charitate nos separat, quid esse non solum melius: sed etiam certius hoc bono potest? Ecce dicit, quia charitate nihil melius est. Charitas ergo spiritus sanctus est, qui est Deus: & donum Dei, siue datum, qui dividit singulis fidelibus dona: nec ipse dividitur, sed indivisus singulis datur. Unde Augustinus. Vbi Ioannes dicit: non ad mensuram Christo dari spiritum, ait: Ceteris vero dividitur, non quidem ipse spiritus, sed dona eius.

An concedendum sit, quod per donum dentur dona. HIC queritur cum spiritus sanctus per quem dividuntur dona ipse sit donum; utrum concedendum sit, & per donum dividantur, ac dentur dona? Ad quod dicimus, quia per donum, quod est spiritus sanctus, singulis propria dividuntur, & ipsum communiter omnes boni habent. Unde Augustinus in 15. li. de trin. ait: Per donum, quod est spiritus sanctus in commune omnibus membris Christi: multa dona que sunt, quibusque propria dividuntur. Non enim singuli quique habent omnia: sed hi illa, alij alia, quamvis ipsum donum a quo cuique propria dividuntur, omnes habeant, id est, spiritum sanctum. Aperte dicit per donum dona donari.

DISTINCTIO XVII.

AM NVNC accedamus. Superius determinavit Magister de modo missionis spiritus sancti, quo mittitur visibiliter. In hac parte determinat de modo missionis spiritus sancti, quo mittitur invisibiliter, que missio, est per infusionem charitatis: & dividitur in partes duas. Primo

Primo ponit opinionis suae confirmationem. Secundo obiectionum opinionis contrariae determinationem. ibi. (Supra dictum est, quod Spiritus sanctus est charitas.) Prima in duas. Primo ponit opinionem suam de charitatis essentia. Secundo de eius augmento. ibi. (Hic queritur si charitas Spiritus sanctus est.) Prima iterum dividitur in duas. Primo probat, quod charitas est Spiritus sanctus essentia liter. Secundo ex hoc manifestat quare Spiritus sanctus dicatur mitti invisibiliter. ibi. (Ex predictis clarescit.) Prima dividitur adhuc in duas; quia primo proponit, quod intendit. Et secundo propositum per auctoritates ostendit. ibi. (Ne autem in re tanta.) Et ista secunda dividitur in duas; quia primo probat, quod charitas est Spiritus sanctus veraciter. Secundo ostendit, quod Spiritus sanctus est charitas essentialiter. ibi. (Sed ne forte aliquis dicat.) Tunc sequitur illa pars que diuisa fuit superius, que ibi incipit. (Hic queritur.) in qua ponit opinionem suam de charitatis augmento. Et dividitur in tres partes. Primo enim movet super hoc dubitationem. Secundo ponit dubitationis solutionem. ibi. (His itaque respondemus.) Tertio solutionis confirmationem. ibi. (Ut autem certius fiat &c.) Tunc sequitur illa pars que diuisa fuit superius que incipit. ibi. (Supradictum est &c.) In qua ponit determinationem obiectionum opinionis contrariae. Et dividitur in partes duas. Primo soluit obiectiones opinionis contrariae que sunt per auctoritates. Secundo illas que sunt simul per auctoritates, & rationes. ibi. (alias quoque inducunt auctoritates, & rationes.) Prima in duas: quia primo opponit. Secundo soluit. ibi. (Hic respondemus.) Tunc sequitur illa pars que ibi incipit. (Alias quoque inducunt auctoritates, & rationes.) In qua pro contraria opinione opponit simul per auctoritates, & rationes. Et dividitur in partes duas: quia primo opponit. Secundo soluit. ibi. (Ad quod dicimus.)

CIRCA hanc distinctionem de duobus modis principaliter querendum est. Primo de charitatis essentia. Secundo de charitatis augmento. Circa primum queruntur quinque. Primo utrum charitas sit aliquid creatum in anima. Secundo utrum sit ex charitate diligenda. Tertio utrum per ipsam Deus immediate diligatur in via. Quarto utrum non habens charitatem scire possit quid est charitas. Quinto utrum aliquis in hac mortali vita possit se scire charitatem habere certam scientiam.

PRIMO ergo ostendo, quod charitas non sit aliquid creatum in anima. Aug. 10. confessio. versus principium. Sicut anima est vita corporis: sic Deus est vita anime, sed anima est vita corporis non per aliam formam mediam: ergo Deus est forma anime non per aliam formam mediam, cum ergo charitas sit vita anime, secundum Hugo dicentem in soliloquio de arara sponse circa principium. Scio anima mea, quia vita tua dilectio est. videtur, quod charitas sit ipse Deus.

Item Aug. 83. q. q. 54. Nec quicquam melius est rationabili anima nisi Deus, sed charitas est melior anima, quia per ipsam coniungitur summæ bonitati, ergo charitas est ipse Deus.

Item charitas videtur æquivalere vitæ æternæ, quia a iusto iudice pro illa redditur vita æterna. Sed non est dare aliquod bonum creatum vni quod æqualeat vitæ æternæ. Cum secundum Boetium lib. 3. de consolatio. parum post principium: sit status omnium bonorum aggregatione perfectus. ergo charitas non est aliquid creatum in anima.

Item Spiritus sanctus aut per se sufficiens est ad eliciendum meritorios actus: aut non: si non, ergo esset insufficientis motor, quod non est dicendum. si sic est, ergo donum creatum superfluit.

Item Io. 4. Deus charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet: & Deus in eo.

Item Aug. 15. lib. de trinitate. ca. 17. ita dictum est. Deus charitas est, sicut dictum est, Deus spiritus est, sed Deus est spiritus per essentialiam. ergo Deus est charitas per essentialiam.

CONTRA per charitatem fit anime reformatio sed reformatio non fit nisi forma informante: ergo charitas est forma animam informans; quod de charitate increata dici non potest.

Item per charitatem anima assimilatur Deo. Unde Io. 3. Videte qualem charitatem dedit nobis Deus pater. & paucis interpositis sequitur. Scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus. in quo dat intelligere, quod ad illam assimilationem venimus per charitatem, sed assimilatio non fit sine forma inherente. ergo charitas est forma inherens: quod de charitate increata dici non potest.

Item anima spirituali vita per aliquid vivit formaliter, quia omne vivens vivit per aliquam formam informantem; sed anima vivit non spiritualiter per charitatem increatam tanquam per formam informantem: ergo oportet ponere in anima charitatem creatam per quam formaliter vivat.

RESPONDEO, quod Magister videtur fuisse huius opinionis, quod non sit in anima aliqua

Ex lib. 16. de Trinitate, cap. 17.

Lib. de Spiritu, & lib. 2. cap. 32. in tom. 3.

Responsio.

Distin. 15. hirta. 4.

Cap. 10.

Cap. 11.

Rom. 8.

Sapient. 7. c. & 8. a.

1. Cor. 12. b.

Non probatur hic Magister sententia.

August. Rom. 8.

August. de moribus eccl. ca. 11. tom. 1.

1. Cor. 12. b.

Tom. 9. tractat. 7. in Ioan. ad fin. in sensu.

Cap. 19.

1. Corint. 9.

Arg. 1.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Sexto.

In oppositum.

Opinio magistri sententiarum.

aliqua charitas creata: nisi secundum, quod charitas accipitur pro actu: sed vult, qd spiritus sanctus sit ipsa charitas: per quam actum dilectionis elicimus, quia enim voluntas, est nobilissima potentia in anima, & alias mouens: ideo quamuis Spiritus sanctus perficiat alias potentias per habitus creatos, tamen voluntatem perficit per seipsum: non sicut forma inherens, sed sicut finis, & exemplar, & motor.

Contra.

Sed hæc opinio modo a magistris communiter non tenetur, quia rationalis non est, & videtur appropinquare errori Pelagij. Non enim Pelagius intendebat a meritorio actu voluntatis excludere generalem Dei influentiam sine qua nulla creatura exire potest in suam operationem: sed prædicta opinio ultra prædictam influentiam nihil videtur ponere in voluntate nisi suam naturalem virtutem, vel dispositionem quam per illam potest acquirere, quod sit necessarium ad meritorium velle.

Enunciatio.

Sed forte dices, qd ad eliciendum meritorium velle Spiritus sanctus non tantum influit generaliter, sed voluntatem mouet speciali motione, quod sufficit ad eliciendum actum voluntatis meritorium: & ad hoc, vt voluntas sit Deo chara.

Contra.

Sed qd hæc responsio fit insufficientis ostendo sic. Voluntas enim iusti non tantum est Deo chara dum est in actu, sed etiam dum non est in actu: vt patet in fomno. Cum ergo tunc non moueatur illa speciali motione a Spiritu sancto, nihil est in ea quare sit Deo chara nisi natura sua, vel dispositio ex naturalibus acquisita. Si autem dicas, qd ex illa motione remanet in ea aliqua habitualis dispositio, per quam remanet Deo chara, illam voco ego habitum charitatis.

Alia enunciatio.

Sed forte dices, qd nulla remanet talis dispositio in voluntate, & tamen remanet Deo chara per gratiam quæ est in essentia animæ: quæ necessaria est ad hoc, vt Spiritus sanctus moueat voluntatem illa speciali motione, quæ requiritur ad hoc, quod in voluntate causetur meritorium velle.

Contra.

Sed contra hanc responsionem arguo sic. Aug. 15. de trini. c. 18. dicit de charitate, qd sola est quæ diuidit inter filios regni æterni, & filios perditionis æternæ. Ex quo sequitur, qd pro nullo tempore est homo Deo charus sine charitate, & qd gratia est realiter idem cum ea: aut saltem ab ea nunquam separatur, quorum contraria includit in tua responsione, cum in voluntate dum actu non agit: nullus sit charitatis actus, & tu neges charitatis habitum.

Si autem dicas, qd positio tua non includit gratiam esse separatam a charitate pro quocunque tempore, quia per gratiam voluntas habet habitualiter spiritum sanctum, qui est charitas: sic dicendo, quamuis vocetenus neges habitum charitatis. tamen realiter ponis ipsum. quia habitus charitatis nihil aliud est

quam habitus per quem a voluntate habetur spiritus sanctus, vt ostenditur lib. 2. in illa quæstione. Vtrum gratia, & charitas realiter idem sint.

Opinio 2. Charitas est aliqd creatum in anima.

Propter prædicta, & ea quæ ad secundam partem quæstionis sunt allegata. Dico, qd charitas est aliquid creatum in anima. est enim habitus a spiritu sancto voluntati infusus quo habilitatur ad diligendum Deum propter se: & super omnia, & proximum propter Deum. Sed hoc totum compositum ex voluntate, & charitate, quod est vnum per accidens non potest per se sufficenter determinare ad ipsum charitatis actum, & se mouere illo motu, quia nulla res per se potest sufficenter determinare, & mouere ad consecutionem sui finis, quia finis vniuscuiusque rei nobilior est illa re. Vnde August. 7. de trinita. c. 3. Pluris penditur semper propter, quod aliquid sit, quam illud propter quod aliud sit. Et infra. c. 10. dicit qd prima vincantur a summis, summa vocans fines. Vnde res naturaliter operantes ab institutore naturæ, ad suos fines determinate sunt: & ad operationes quibus consequuntur illos fines, quos non exequerentur nisi principaliter operante actore naturæ, & aliæ virtutes a charitate per suos actus ordinantur in finem suum in virtute actus superioris, qui est actus charitatis. Cum ergo compositum ex charitate, & voluntate moueatur actu charitatis ad consecutionem sui finis, immo ille actus est directus motio ad finem consecutionem, non potest per se determinare sufficienter ad actum charitatis, nec se illo motu mouere, & quia voluntate charitate formata, non est aliquis motor superior: in cuius virtute possit se sufficienter determinare ad actum suum: & ipsum elicere nisi Deus. Ideo ad hoc requiritur motio spiritus sancti tanquam principaliter agentis. Et quia actus prædictus est omnibus alijs actibus animæ nobilior: & eorum, & omnium animæ habituum finis sub Deo. ideo ad eliciendum illum actum non tantum requiritur generale motio spiritus sancti sicut ad alios actus, sed requiritur motio specialis. Ad tria tamen necessarius est in voluntate charitatis habitus ad hoc, scilicet, vt per ipsum voluntas etiam non actu agens habeat spiritum sanctum: ita vt sibi habitualiter vnita remaneat, & ad hoc vt sit prompta, & digna suscipere eius motionem, & ad hoc vt in mouendo se ad bonum actum efficaciter cooperetur motioni principali motoris.

Ad primam.

AD PRIMVM, in oppositum cum dicitur, qd sicut anima est vita corporis: ita Deus est vita anime &c. Dico, quod similitudo attenditur quantum ad rationem causæ in generali non in speciali, quia Deus est vita animæ finale, & effectiua, & exemplaris, sed non formalis. Anima vero est formalis causa vitæ corporis. Et ideo non viuificat per formam aliam.

Ad

Ad secundum. Prima responsio. 2. som. 24.

Ad secundum cum dicitur, quod charitas est melior, quam ipsa anima &c. potest dici secundum aliquos, qd non comparantur in bonitate, quia secundum Philosophum. 7. phys. Aliqua non comparantur in re quæ non dicitur vniuoce de illis. Vnde vox, & color non comparantur in albedine: bonitas autem non dicitur vniuoce de charitate, & anima, quia anima dicitur bona in quantum apta nata est esse particeps summi boni per cognitionem, & amorem. Charitas autem dicitur bona in quantum est ratio participandi summum bonum. Anima enim est capax summi boni per charitatem, & ideo sicut animal, & dieta non comparantur in sanitate ita anima, & charitas non comparantur in bonitate.

Alia tamen responsio me habet.

Potest tamen aliter dici secundum aliquos cum enim bonum sit de generalibus intentionibus ita, vt conuertatur cum ente quæcumque comparantur in entibus: comparantur in essentiali bonitate, sed charitas, & anima in entitate comparantur. Cum enim anima sit substantia, & charitas sit accidens, possumus dicere, qd anima plus habet de entitate, quam charitas, & ex consequenti plus habet de bonitate essentiali, quam ipsa charitas. In bonitate tamen moris non comparantur: quia anima dicitur bona bonitate morali. In quantum est substantiam huius bonitatis. Charitas autem non potest dici bona ista bonitate, nisi in quantum est ratio qua anima est moraliter bona. Vel dic, qd sicut anima melior est bonitate essentiali, quam charitas, sic charitas melior est bonitate moris, quam anima, quia est forma bonitatis moralis. Vnde bona est formaliter per se ipsam. Anima autem per eam cui condat, quod dicit Philosophus. 3. thop. qd iustitia melior est iusto. Cum enim aliqua duo ita se habent ad aliquid vnum, qd vni illorum conuenit per essentiam, alteri per participationem, comparabilia sunt aliquo modo in illo.

Ad tertiam.

Ad tertium cum dicitur, qd charitas æquiualeat vitæ æternæ &c. Dico, qd charitas creata per se non æquiualeat vitæ æternæ, cum sit pars eius, sed ex diuina liberalitate, quæ hoc statuit, sicut denarius, quamuis sit inferior secundum essentiam, quam panis, tamen ex statuto æquiualeat vni pani: ita quod vnus panis habetur pro vno denario.

Vel potest dici, qd vita æterna redditur habenti charitatem, & in ea perseveranti principaliter propter ipsius charitatis originem, quæ est Spiritus sanctus qui est principalis motor in actibus qui fiunt ex charitate, & habetur per charitatem, quia cum charitate eius persona datur.

Ad quartam.

Ad quartum dico, quod charitas creata requiritur in anima non propter insufficientiam motoris qui est Spiritus sanctus, quia ipse efficit formam illam, sed propter insufficientiam animæ quæ sine charitate creata non posset se

sufficienter in Deum mouere per amorem, & si tantum moueretur ab alio, & non moueret se, non videtur, qd in illo motu mereretur.

Ad quintam.

Ad quintum cum dicitur, qd Deus charitas est. Dico, qd verum est charitas increata, & per charitatem creatam dicitur homo manere in charitate increata, qui est Deus, per hoc, qd anima charitate formata conuersari conatur in intimis Dei per amorem.

Ad sextam.

Ad sextum cum dicitur, qd ita dictum est Deus charitas est, sicut dicitur Deus spiritus est, dico, qd verum est de charitate increata.

Q V A E S T I O I I.

SECUNDO quæritur vtrum charitas creata sit ex charitate diligenda, & videtur, qd non, quia August. 1. lib. de doc. Christi. circa medium non narrat nisi quattuor diligenda ex charitate, scilicet Deum, animam nostram, proximum, & corpus nostrum.

Arg. 1. D. Bon. lib. 1. dist. 17. q. 2. & lib. 3. dist. 28. q. 5.

Item nulla forma exceptis illis quæ dicuntur primæ intentionis denominat se. Vnde albedo non dealbatur, sed dilectio non est de primis intentionibus: ergo dilectio non diligit.

Secundo.

Item fides non creditur, nec spes speratur, ergo a simili charitas non amatur.

Item si dilectio diligeretur alia dilectione diligeretur, pari ratione, & illa secunda dilectio, tertia dilectione diligeretur. Et sic esset processus in infinitum, quod est inconueniens.

Tertio.

Item visus non reflectitur ad videndum perfectionem propriam: ergo similiter nec affectus ad diligendam perfectionem suam, quæ est charitas.

Quarto.

CONTRA Aug. li. 7. de tri. c. 8. Nemo dicat non noui quid diligam, diligat fratrem, & diligat ipsam dilectionem.

In oppositum.

Item non est perfecta cognitio nisi cognoscens cognoscat se cognoscere: ergo a simili non est perfecta dilectio, nisi diligens diligat se diligere.

RESPONDO, qd charitas diligenda est ex charitate, quia diligere est velle bonum. Vnde, & illum diligo siue me, siue alium cui bonum volo, & etiam bonum diligo, quod volo mihi vel proximo. Sed loquendo de dilectione primo modo, charitas creata non est diligenda ex charitate, quia secundum Philosophum. 8. ethico. 2. c. Amabile diuiditur in bonum. i. honestum, & delectabile, & vtile, sed ex charitate non debeo velle charitati bonum vtile, cum vti non possit, neque bonum delectabile, cum delectari non possit, neque bonum honestum, cum per se tale bonum disponat res ad fruendum Deo, vel sit obiectum quo fruendum est vel ipsa fruitio, & ipsa charitas frui non possit.

Responsio. Charitas est ex charitate diligenda quia bonum, quod nobis, vel proximo volumus.

Sed loquendo de dilectione secundo modo sic charitas diligenda est ex charitate, quia ex charitate

charitate debeo mihi, & proximo velle charitatis habitum, & actum, & augmentum, & perfectionem.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum dico, quod cum Aug. nominat illa quatuor diligenda ex charitate sub nomine Dei, & proximi, debet intelligi etiam ratio qua diliguntur. scilicet charitas: vel loquitur de diligibilibus ex charitate secundum, & illud diligo cui bonum volo.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, & nulla forma exceptis primis intentionibus denotat se &c. Dico, & videtur hoc esse falsum secundum August. 7. de trinitate. c. 2. qui dicit, & absurdum est dicere candidum non esse candorem. Vel potest dici, & si illa propositio quam tu assumis vera est, & hoc est loquendo de reflexione que est ex natura formæ, quia loquendo de reflexione, que est ex natura subiecti: sic etiam denominare se bene convenit aliquibus alijs formis quam intentionibus primis, & quia homo per voluntatem reflectitur super se, & charitas est in voluntate, ideo homo ex charitate potest diligere suam charitatem.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, & fides non creditur &c. Dico, & non est simile, quia fides, & spes secundum, & accipiuntur pro actibus non distinctis ab actibus habituum infusorum non habet rationem obiecti actus credendi, & actus sperandi, quia credere, & sperare non sunt nisi respectu rerum absentium. Vnde Apostolus ad Hebr. 11. Fides est substantia rerum sperandarum argumentum non apparentium. Sed actus fidei, & spei presentes sunt ipsi animæ. Vnde secundum Aug. 13. de trinitate. c. j. rerum absentium presens est fides, & rerum quarum foris sunt intus est fides, & rerum quarum non videtur videtur fides, & ideo fides non debet credi, nec spes sperari proprie loquendo de actu credendi, & sperandi, sed in charitate salvatur ratio obiecti charitativæ dilectionis, scilicet, ratio boni. Et ideo charitas potest, & debet ex charitate diligi.

Ad quartum. Ad quartum cum dicitur, & si charitas diligeretur alia dilectione diligeretur &c. Dico, & secundum, & charitas diligitur ut obiectum sic alia dilectione diligitur, quam proximus, & si illa dilectio diligi debeat ut obiectum, alia dilectione in numero diligeretur, & sic in infinitum, secundum similitudinem qua dicimus, & numerus est augibilis in infinitum: hoc est, & semper potest procedi sine fine, & tamen totum acceptum semper est finitum, nec est hoc inconueniens in actibus voluntatis, & intellectus. Vnde & Auic. 3. metaph. c. de relatione. concedit, & relationes que sequuntur actus animæ, possunt multiplicari in infinitum.

Ad quintum. Ad quintum cum dicitur, & visus non reflectitur ad videndum perfectionem propriam &c. Dico, & non est simile de potentijs organicis: & de intellectu, & voluntate, que sunt potentie non organicæ, quia virtus apprehensiva

alligata organo, mediante organo cognoscit, eum ergo organum non sit medium inter ipsam, & actum suum, nec inter ipsum, & organum suum, nec inter se, & essentiam suam, non cognoscit actum, nec organum suum, nec se ipsam, & hanc rationem adducit Auic. 6. naturalium lib. 5. c. 2. ad probandum, & intellectus non cognoscit per organum. Voluntas autem non est virtus organica, & ideo velle potest actum suum.

Præterea actus videndi non ita habet rationem visibilis, nec actus audiendi rationem audibilis, sicut dilectio rationem diligibilis, quia ratio diligibilitatis est bonum. Dilectio autem est bona.

Q V A E S T I O III.

ERTIO queritur vtrum per charitatem creatam Deus immediate diligitur, in via, & videtur, & non, quia secundum Aug. 10. de trinitate. cap. 1. Firmissime nouimus amari nisi nota non posse. Sed Deus immediate non cognoscitur in via: ergo nec immediate diligitur.

Item beatitudo consistit in immediata Dei cognitione, & dilectione: ergo si prima pars beatitudinis non habetur in via: ergo a simili nec alia.

Item libr. 83. q. 35. nullum bonum perfecte noscitur, quod non perfecte amatur: ergo bonum, quod non perfecte cognoscitur, non perfecte amatur. ergo a simili cum Deus in via immediate non cognoscatur: Deus in via immediate non diligitur.

CONTRA Aug. 8. de trinitate. ca. 8. Ecce iam potes notiozem habere Deum, quam fratrem, sed fratrem immediate cognoscimus: ergo, & Deum: ergo a simili, & ipsum immediate diligimus.

Item per lumen a sole corporali influxum immediate videtur sol corporalis: ergo similiter per lumen charitatis a Deo influxum immediate videtur Deus: ergo a simili, & immediate diligitur.

RESPONDEO, & per charitatem creatam Deus immediate diligitur etiam in via: quauis de lege cõi non cognoscatur a nobis in via nisi mediate, quia enim voluntas altior est potentia, quam intellectus. ut inferius loco suo ostendetur. Et quia actio voluntatis incipit vbi intellectus actio terminatur: quia actiones eorum sunt per ordinem se habentes, ideo illud, quod debiliter cognoscimus, quandoq; fortiter diligimus, & quod cognoscimus mediate diligimus immediate: eo, & propter rationes prædictas magis ascendit actio voluntatis, quã intellectus. Vnde in commento super illud verbum calidum acutum, & superferuidum, quod scriptum est. 7. ca. ange. hier. dicitur dilectio supereminet scientiam, & maior est intelligentia: plus. n. diligitur, quã intelligi-

Arg. 1. D. Bon. lib. 3. dist. 27. q. 2. in seq. sepe vbiq; Deo est primum obiectum charitatis. Secundo. Scotus 1. dist. 17. q. 1. & 2. elicitur ne si actio consideretur Tertio. D. Th. 2. 2. q. 27. artic. 4.

In oppositum.

Responsio. Etia in via Deus immediate diligitur per charitatem creatam.

intelligat, & appropinquat dilectio, & intrat, vbi intellectus foris est.

Ad primū. AD PRIMVM, in oppositum cum dicitur, & Deus immediate non cognoscitur in via &c. Dico, & ex hoc conclusio non sequitur, quia propter rationes dictas in corpore questionis: altius ascendit actio voluntatis, quam intellectus.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, & prima pars beatitudinis non habetur in via &c. Dico, & aliter iudicandum est de cognitione, quã habemus de lege cõi de Deo in via, & dilectione, quia illa cognitio est enigmatica: & dispositio ad visionem quæ dispositio cum visione non remanebit, & ideo non est aliquid de essentia beatitudinis, sed dilectio qua Deum diligimus est dispositio, quæ perficietur. Vnde dilectio charitativa qua Deum diligimus est aliqua beatitudinis inchoatio incompleta.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, & nullum bonum perfecte noscitur, quod non perfecte amatur. Dico, & ex hoc non sequitur, & bonum, quod non est immediate cognitum non sit immediate amatum, quia non sequitur est immediate amatum: ergo perfecte amatum, Deum. n. immediate amamus, nec tñ in via ipsum perfecte amamus.

Argumenta ad partem aliam, quibus ratione principalis conclusionis essent concedenda, tamen quia ad illam concludendum vnã falsam conclusionem apparenter concludunt, & defectiue: ideo solueda sunt.

Ad primū. Ad primum cum dicitur, & notiorè potes habere Deum, quam fratrem &c. Dico, & hoc debet intelligi de certitudine cognitionis ex parte cogniti, non ex parte cognoscētis, quia Deus quantum est ex parte sua certius est cognoscibilis, quam aliqua creatura.

Vel si hoc refertur ad certitudinem etiam ex parte cognoscentis, tunc intelligendum est quantum ad intentiones generalissimas, quæ analogicæ dicuntur de creaturis, & de Deo, quæ sunt ens vnum verum bonum. Certius enim cognosco esse aliquid ens, & esse aliquid bonum, quam ego cognoscam fratrem meum.

Ad secundū. Ad secundum cum dicitur, & per lumen a sole corporale influxum immediate videtur sol corporalis &c. Dico, & non est simile, quia sol corporalis magis est proportionatus naturali virtuti oculi corporalis, quam ipse Deus virtuti intellectus nostri, quam de lege cõi habet in via, quia sicut dicit apostolus. 1. ad Thimo. vlt. lucem habitat inaccessibilem: volens dicere, & ad ipsum non attingit intellectus noster immediate videndo, nec per solam virtutem naturæ, neq; per communem gratiam viæ.

Q V A E S T I O IIII.

VARTO queritur vtrum non habens charitatē scire possit, quid est charitas. Et vsq; non, quia Aug. 12. super Gen. versus principium loquens de triplici visione dicit, & cognitio intelle-

Arg. 1. D. Bon. li. 1. dist. 17. q. 4.

Qualis est qua dilectio intellecta conspicit: & eas res continet, quæ non habent imagines sui similes, quæ non sint, & ipse: ergo vbi charitas non est per essentiam, non est per similitudinem: ergo non habens eam non potest scire, quid est ipsa, quia omne, quod cognoscitur per suam essentiam, vel similitudinem cognoscitur.

Item non habens charitatē non potest scire quid sit charitas per speciem innatam, quæ secundum Philosophum. 3. de anima. Anima ante receptionem specierum est sicut tabula rasa in qua nihil est actum, & scriptum, nec cognoscit eam per essentiam: cum non habeat eam, nec per speciem acquisitam, quia intellectus non acquirit species nisi per ministerium sensuum, & charitas non cadit sub sensu. ergo non hñs charitatē nullo modo cognoscit quod est ipsa.

Item secundum Philosophum. 2. de anima. Per cognitionem actum deuenimus in cognitionem potentiarum: ergo similiter in cognitionem habituum, sed non possumus scire, quid est actus charitatis: quia tunc sciremus ipsum distinguere sub certitudine ab actu dilectionis acquisitæ. ergo siue homo habeat charitatē siue non, non potest scire, quid est charitas.

Item sciēs quid est aliqua res potest ipsam recognoscere sub certitudine vbi est, sed homo habens charitatem non recognoscit ipsam esse in se sub certitudine, quia ut dicitur Eccl. 9. Nescit homo vtrum odio vel amore dignus sit. ergo homo siue habeat charitatem siue non, non potest scire quid est charitas.

CONTRA desiderium sequitur cognitionem, sed contingit quandoque, & non habens charitatem desiderat eam habere: ergo non habens charitatem potest scire quid est charitas.

Item Aug. 8. de trinitate. c. 7. Non potest diligere quem iustum esse credit, ob hoc ipsum, quod iustum esse credit si quid sit iustus ignorat. Sed aliquis non habens charitatem diligit alium, quia credit ipsum habere charitatē: ergo scit quid est charus, & quid est charitas.

Item non habens iustitiam potest scire, quid est iustitia. Multi enim iniusti sciunt, & iustitia est reddere unicuique quod suum est. ergo a simili non habens charitatem potest scire quid est charitas.

RESPONDEO, & non habens charitatem potest scire, quid est charitas. Ad cuius intelligentiam sciendum, quod cognitio illius rei ad quã significandam imponitur hoc nomen charitas, quæ est amor existens in voluntate habens sufficientem reuerentiam seu bonitatem quantum ad aliquid est nobis innata: & quantum ad aliquid acquisita. Sed completa non habente charitatem cognosci non potest nisi per reuelationem, vel doctrinam. In generali enim scilicet, inquam est amor boni est nobis innata. Innata est enim in nobis cognitio boni in generali, & etiam amoris.

Secundo. T. com. 14.

Tertio. T. com. 33.

Quarto.

In oppositum.

Responsio. Non habens charitatem potest scire, quid sit charitas incompleta.

ris. In quantum autem est habitus habitans voluntatem ad diligendum Deum propter se. & super omnia eius cognitio acquiri potest per inuestigationem etiam a non habente charitatem quae inuestigatio debet incipere ab obiecto. Cum enim innatum sit homini scire, quod non est amor habens sufficientem bonitatem nisi sit amor boni. Ex hoc potest inuestigando concludere, quod non habet sufficientem bonitatem nisi sit amor summi boni, & talis qui debetur summo bono. Sed inuestigando potest homo scire, quod summe bonum debet amari a nobis propter se, & super omnia: ergo per inuestigationem potest non habens charitatem cognoscere, quod res quam significat hoc nomen charitas est amor summi boni propter se: & super omnia. Et quia per cognitionem actus cognosci potest habitus eius: sequitur, quod non habens charitatem, inuestigando cognoscere potest quid est habitus praedicti amoris. Et quia habitus non habet sufficientem bonitatem: nisi reddat habentem dignum vita aeterna, quod habitui acquisito non conuenit, & hoc non habens charitatem cognoscere non potest per naturalem inuestigationem, sequitur, quod complete non potest cognoscere quid est res, quam significat hoc nomen charitas nisi per reuelationem, vel per doctrinam, sine quorum altero etiam cognoscere non potest, quod ad talem rem significandam sit impositum hoc nomen charitas.

Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod charitas non habet similitudinem aliam a se, &c. Dico, quod verum est loquendo de alia similitudine, quam sit similitudo actus, & obiecti: sed quia habitus relucet in actu: ideo per cognitionem actus potest intellectus inuestigando concipere quid est habitus. Et quia etiam actus aliquo modo virtualiter est in obiecto, & in potentia, quia actus specificatur per obiectum: ideo per cognitionem obiecti potest homo inuestigando cognoscere quid est actus debitus respectu talis obiecti. Ad cognoscendum ergo quid est charitas, non est necessaria alia similitudo, quam cognitio obiecti, & actus. Et ita mediate per illam similitudinem, qua cognoscimus obiectum concipere possumus quid est charitas.

Ad secundum. Ad tertium.

Ex praedictis patet responsio ad secundum. Ad tertium cum dicitur, quod non possumus scire, quid est actus charitatis &c. Dico, quod falsum est, & cum dicis postea, quod tunc sciremus ipsum distinguere sub certitudine ab actu dilectionis acquisitae. Dico, quod non oportet nisi quantum ad speciem suam: cum enim sciamus quid est actus charitatis, & quod est actus dilectionis acquisitae sub certitudine: scimus, quod actus charitatis non est actus dilectionis acquisitae. & tamen in actu singulari propter similitudinem actus dilectionis acquisitae cum actu charitatis, & debilitatem

cognitionis nostrae non possumus de lege communi distinguere sub certitudine inter actum charitatis, & acquisitae dilectionis. Sicut quavis sub certitudine sciamus, quod in mustella non est variolus, tamen propter nimiam similitudinem debilis cognitio in singulari non potest distinguere sub certitudine vnum ab alio. Hoc autem causa exempli dictum est.

Per hoc patet responsio ad quartum: quia quamuis sciam certissime, quid est mulus: tamen si esset animal multum simile mulo: ut gratia exempli. Ponatur vnus magnus asinus: homo debilis visus nesciret, quando videret mulum vtrum esset mulus, vel magnus asinus, ita quamuis homo sciat sub certitudine, quid est actus charitatis, tamen propter similitudinem eius cum actu acquisitae dilectionis, & debilitatem suae cognitionis, nescit sub certitudine vtrum illa dilectio, quam habet in se sit actus charitatis vel dilectionis acquisitae.

Q V A E S T I O V.

QUINTO quaeritur. Vtrum aliquis in hac mortali vita possit scire se charitatem habere certa scientia. Et videtur, quod sic, quia secundum Augustinum 13. de trinitate capitulo secundo. Suam quisque fidem apud seipsum videt: ergo a simili, & suam charitatem.

Item Philosophus 2. poster. Inconueniens est nos habere nobilissimos habitus, & nos lateant: ergo cum charitas sit nobilissimus habitus non latet habentem.

Item August. 8. de trinitate capitulo 8. Magis quis nouit dilectionem qua diligit, quam fratrem quem diligit: ergo cum fratrem nostrum certitudinaliter cognoscamus. videtur, quod habens charitatem sciat se habere eam certitudinaliter.

Item secundum Augustin. 10. de trinitate capitulo 9. cum dicitur menti. Cognosce teipsam: eo actu quo intelligit, quod dictum est: teipsam: cognoscit seipsam, nec ob aliud, quam eo, quod sibi praesens est: ergo similiter cum in habente charitatem: charitas sit animae praesens, anima illa in seipsa cognoscit charitatem.

Item Ioan. in prima cano. sua. capitulo secundo. Qui diligit fratrem suum in lumine manet. charitas ergo lux est. Vnde videtur quod sicut lux corporalis a visu corporali potest cognosci esse ubi est, ita videtur, quod charitas possit cognosci esse in ipsa anima: ab ipsa anima in qua est.

Item intellectus scit se habere sub certitudine speciem illius rei quam intelligit: ergo a simili homo potest scire sub certitudine se habere habitum charitativae dilectionis qua amat.

CONTRA Ecclesiastic. 9. nescit homo vtrum

Ad quartum.

Arg. 1. D. Bon. in 1. dist. 17. q. 3. Scor. ex. 1. dist. 17. q. 1.

Secundo. T. com. 271.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Sexto.

vtrum odio, vel amore dignus sit.

Item Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis, sed per hoc maximum signum non potest homo esse certus se habere charitatem: cum haeretici quandoque sustineant mortem intendentes mori propter Deum: ergo non potest homo certus esse se charitatem habere nisi per reuelationem.

Item carere remorsu conscientiae maximum signum est habenti charitatem: & tamen per hoc non potest homo certus esse se charitatem habere cum dicat apostolus. 1. Corint. 4. Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum: ergo &c.

RESPONDEO, quod nullus homo in hac mortali vita potest scire certa scientia se charitatem habere nisi per reuelationem, & ratio huius est, quia secundum Philosophum. 1. physico. tex. com. 2. Innata est nobis via ex nobis notioribus, & certioribus incertiora natura, & notiora, haec est incertiora, & notiora simpliciter. Ea autem quae nobis sunt notiora: sunt illa quae magis appropinquant ad cognitionem insensibilem, quia intellectus noster secundum statum viae, & de lege communi a cognitione sensibilium procedit ad intelligibilem cognitionem, hinc est, quod in hac mortali vita de lege communi non venimus in cognitionem habituum nisi per actus, & obiecta, & ideo illum habitum qui habet actum quem sub certitudine possumus recognoscendo distinguere ab actu cuiuslibet alterius habitus, possumus scire nos habere certa scientia, & illum habitum cuius actum non possumus sub certitudine recognoscendo distinguere ab actu cuiuslibet alterius habitus non possumus scire nos habere certa scientia de lege communi. Talis autem habitus est charitas, quia enim actus charitatis importat diuinam acceptationem, quae nos laet, & quia magna est similitudo inter actum charitatis: & acquisitae dilectionis, & nostra apprehensio intellectualis debilis est propter aggrauationem corporis corruptibilis, & lumine naturae non potest in supernaturalium cognitionem, & lumen communis gratiae ex diuina ordinatione non ordinatur ad nos certos faciendos de nostra iustitia, & hoc propter nostram humiliationem, ideo actum charitatis non possumus de lege communi recognoscendo distinguere sub certitudine ab actu dilectionis acquisitae in singulari. Ex quo sequitur, quod supra dictum est, quod in hac mortali vita non possumus cognoscere certa scientia nos charitatem habere, nisi per reuelationem.

Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum. Respondetur, quod non est simile de fide, & charitate, quia actus fidei non habet tantam similitudinem cum actibus aliorum habituum, sicut actus cha-

ritatis cum actu dilectionis acquisitae, vel potest dici, quod sicut propter similitudinem actus charitatis cum actu dilectionis acquisitae non possumus de lege communi sub certitudine distinguere vnum ab altero in singulari, & ideo non possumus scire nos habere charitatem: scimus tamen nos habere habitum dilectionis, ita propter magnam similitudinem actus fidei cum actu credulitatis acquisitae non possumus scire vtrum ille habitus: quo credimus sit habitus fidei infusus, vel credulitatis acquisitae. Scimus tamen nos habere habitum quo credimus.

Ad secundum, quod arguebatur per auctoritatem Philosophi. Dico, quod intelligenda est auctoritas de habitibus scientiarum non virtutum, quia actus earum distinctius representat suos habitus, quam actus virtutum propter similitudinem eorum ad actus naturalium virtutum, vel acquiritarum. Vel potest dici, quod sicut non sumus certi vtrum habitus quo diligimus sit acquisitus, vel infusus: scimus tamen nos habere habitum dilectionis, ita non sumus certi vtrum habitus quo scimus sit acquisitus, vel infusus: scimus tamen nos habere habitus scientiae.

Ad tertium cum dicitur, quod magis quis nouit dilectionem qua diligit, quam fratrem quem diligit &c. Dico, quod verum est in generali, scilicet, in quantum dilectio est, non in quantum est dilectio charitativa.

Ad quartum cum dicitur, quod anima cognoscit seipsam, quia sibi praesens est &c. Dico, quod per semetipsam cognoscit seipsam in generali, scilicet in ratione entis, secundum quod videtur sentire Auic. 6. naturalium libr. 1. capi. 1. tamen in cognitione sui ipsius in speciali de lege communi non deuenit nisi per actum. Nec tamen propter hoc sequitur, quod ipsa anima ipsos habitus cognoscat per ipsorum essentiam, etiam in generali: dum est in hoc corpore corruptibili. praesentialitas enim qua anima praesens est sibi ipsi conaturalior est, quem praesentialitas qua habitus est ei praesens. Et ideo non oportet, quod si per sui essentiam seipsam cognoscit in generali, quod propter hoc, habitum praesentem in ea cognoscat per suam essentiam in generali: immo omnem cognitionem, quam habet de habitu de lege communi habet per actum, ostensum est autem supra, quod per actum charitatis non possumus cognoscere sub certitudine nos habere habitum charitatis in speciali, quamuis per ipsum sciamus nos habere habitum dilectionis.

Ad quintum cum dicitur, quod charitas est lux, & caetera. Dico, quod quamuis sit lux, & multum cognoscibilis quantum est ex parte sua. tamen debiliter est nobis cognoscibilis propter aggrauationem Rich. super 1. Sent. L corporis

Ad secundum. Nos non possumus habere nobilissimos habitus, & nos latere quomodo intelligitur.

Ad tertium.

Ad quartum. Licet anima sit sibi praesens, non tamen in speciali cognoscit ex hoc seipsam.

corporis corruptibilis ex parte nostra quæ est vna causa impediens reflexionem nostri intellectus immediate super habitus qui sunt præfentes in anima.

Ad sextã.

Ad sextum dico, qd sicut per actum scimus nos habere speciem qua cognoscimus, ita, & habitum quo ad diligendum prompti sumus, sed nescimus vtrum sit habitus acquisitus, vel ille habitus qui dicitur charitas.

ARTICVLVS II.

CONSEQUENTER queritur de secundo principali circa qd qruntur quinque. Primo vtrum charitas possit augeri.

Secundo vtrum augeatur per additionem nouæ charitatis.

Tertio vtrum augeatur in quolibet motu.

Quarto vtrum possit augeri sine fine.

Quinto vtrum ipsa possit diminui.

QVAESTIO I.

Arg. 1. T. com. 4. D. Bon. lib. 1. dist. 17. q. 1.

PRIMO ostendo, qd charitas augeri non pot: qa fm Philosophũ. 3. phis. Morus augmẽti est in quãtitate, sed charitas non est quid quantũ, immo forma simplex: ergo vñ, qd augeri non potest.

q. 24. art. 4. Secundo. Scot. in 1. dist. 17. q. 3.

Item si charitas augetur non posset augeri nisi fm quantitatem virtutis, sed sic augeri non potest, quia quantitas virtutis attenditur fm obiecta in qua potest virtus, sed quæcunque charitas diligit omnia diligibilia: ergo nulla charitas augeri potest.

Tertio. T. com. 11.

Item fm Philosophum. 7. phis. alteratio nõ inuenitur nisi fm formas sensibiles, sed augmẽtum charitatis, si augetur, videret ur esse alteratio cum esset mutatio secundum qualitatem: ergo cũ charitas non sit qualitas sensibilis: videtur, qd augeri non potest.

Quarto.

Item, quod per essentiam augetur essentialiter mutatur, sed quod essentialiter mutatur non manet idem: ergo si charitas per essentiã augetur non maneret eadem in essentia, quod falsum est.

In oppositũ.

CONTRA Aug. in libr. Enchiri. quasi in fine. Minuitur cupiditas charitate crescente.

Item Aug. 6. dettrini. c. 8. In his que non mole magna sunt, hoc est maius esse, quod est melius, sed charitas in nobis potest meliorari: ergo, & augeri.

Item experimento didicimus, qd actus charitatis augetur in nobis, sed actus proportionatẽ habitibus: ergo habitus charitatis auget.

Responsio. Charitatem per essentiã augeri.

RESPONDEO, qd charitas potest augeri, quia quantitas si non est pfecta augeri potest. Duplex autem est quãtitas. s. molis, & virtutis, & secundum hoc duplex augmentum. s. secundum quantitatem molis, & secundũ quantitates virtutis. Cum ergo charitas sit quanta, quantitate virtutis potest augeri secundũ virtutem, si non sit in suo termino. Et quia chari-

tas est virtus per essentiã, ita, qd essentia charitatis, & sua virtus non differunt nisi secundum rationem, concedendum est, qd charitas per essentiam augeatur.

Ad primã.

EX PRÆDICTIS patet responsio ad primum argumentum in oppositum, quia & si charitas non sit quanta mole: tamẽ est quãta virtute.

Ad secundã.

Ad secundũ dico, qd quantitas virtutis non tantummodo mẽsuratur quo ad numerũ obiectorum: hoc est quasi extensiuẽ fm similitudinem quantitatis discrete, sed ẽt quantũ ad intensiõnẽ actus sup idẽ obiectum. Et hoc magis est secundũ similitudinem quantitatis cõtinuẽ, & sic augetur charitas nõ primo modo.

Ad tertiam. Alteratio stricte non est circa formas sensibiles.

Ad tertium cum dñ, qd alteratio non inuenit nisi fm formas sensibiles &c. Dico, qd ibi Philosoph. loquitur de alteratione stricte. s. de illa quæ consistit in abijciendo aliquid actualitatis per actionem formæ contrariã, & sic p se, & primo non est nisi circa formas sensibiles, & partes sensitivẽ tñ, quãuis per accidens sit circa partem intellectuã, & formas intelligibiles aliquas inquantũ generantur, vel conseruãtur per adiutorium formarũ sensibiliũ, & partis sensitivẽ large: tñ loquendo de alteratione secundũ qd se extendit ad receptionẽ rei prius non habite, sic bene est per se circa spirituales substantias, & qualitates, & sic bene homo alteratur secundũ charitatem cum charitas augetur.

Ad quartã.

Ad quartum cũ dñ, qd illud, quod essentialiter augetur essentialiter mutatur &c. Dico, qd essentialiter mutari dupliciter potest intelligi. Vno modo ita, qd essentia quæ mutatur definit esse in parte, vel in toto, & sic aliquid essentialiter augetur, qd essentialiter non mutatur. Alio modo ita, qd manente prima essentia tota recipiat ipsa aliquod essentialẽ cõplementum, & sic qd essentialiter augetur: essentialiter mutatur, & sic mutatur charitas cũ auget. Sed, qd sic mutatur, non definit esse illud idem in essentia, qd ante erat, sed per essentialẽ cõplementũ aliqua ipsefectio qd nõ erat remouet.

QVAESTIO II.

SECUNDO queritur. Vtrum charitas augetur per additionem nouæ charitatis. Et videtur, qd non, quia secundum Philosophũ. 6. phisic. Simplex additum simplici non facit maius, vt si punctus addatur puncto: ergo cũ charitas sit simplex per additionem charitatis non augetur.

Arg. 1. T. com. 1. D. Bon. lib. 1. dist. 17. q. 2. D. Th. 2. 2. q. 24. ar. 5. Scot. in 1. dist. 17. q. 3. Secundo.

Itẽ quãto charitas simplicior: tanto virtuosior. qa vt dñ 17. propositione de causis. Ois virtus vnita plus est infinita seipsa multiplicata: sed quanto plus ei additur, tanto plus a simplicitate recedit. Ergo si augetẽ charitas p additionẽ nouæ charitatis cũ eẽntia charitatis augetẽ, virtus ei⁹ diminuetẽ, qd falsũ ẽ.

Tertio.

Item secundum Philosophum. 7. metaph. ex duobus

duobus existentibus in actu non fit vnum per essentiam: ergo ex prima charitate, & alia quæ adderetur non posset fieri vnum per essentiã, sed aliter non posset augeri charitas per additionem nouæ charitatis: ergo per illum modum charitas non augetur.

Quarto. En princip.

Item aucto 6. principiorũ. Forma est simplici essentia consistens, sed si charitas augetur per additionem nouæ charitatis iã forma constituta ex prima charitate, & secunda non esset simplex cum haberet partem, & partem: ergo per additionẽ nouæ charitatis charitas non augetur.

Quinto.

Item, quod est diuisibile in partes in quantum quelibet saluatur ratio totius est diuisibile in infinitũ. Vnde quia quælibet pars lineæ est linea: ideo linea est diuisibilis in infinitũ. Sed si charitas augetur per additionem nouæ charitatis forma cõstituta ex illis duabus charitatibus esset diuisibilis in duas partes quarũ quælibet esset charitas: ergo esset diuisibilis in infinitum, quod videtur absurdum.

In oppositũ. T. com. 31.

CONTRA Philosoph. 1. de generatione. Augmentũ est præexistenti magnitudini additamentũ: si ergo charitas augetur per additionem nouæ charitatis augetur.

Item charitas est lumẽ in anima: sicut lumẽ corporale in aere. Vnde 1. Ioan. 2. Qui diligit fratrem suum in lumine manet, sed lumen in aere augetur per additionẽ alterius luminis: ergo, & charitas in anima per additionem alterius charitatis.

T. com. 50.

Item Philosophus. 2. de generatione: videtur velle, qd ex eisdem res generetur: augetur & nutriatur. Sed per diuinam influentiã charitas generatur. ergo per aliquam nouam influentiam a Deo charitas augetur. Huius autem influentia non videtur esse, nisi aliquis nouus charitatis gradus.

Responsio. Prima opinio, quod charitas nõ augetur. T. com. 27.

RESPONDEO, quidam dicunt, qd charitas non augetur per additionem alterius charitatis, quia vt dicit Philosophi. Nulla forma alia a quantitate habet partes per se. Vnde si aliqua qualitas est partibilis, hoc est per accidẽs. s. p partibilitatẽ materiæ sub quantitate. Dicunt ergo, qd sicut secundum Philosophum 7. metaph. qualitas proprie non generatur, sed quale: ita charitas nõ augetur, sed charus fit magis charus. fit autem magis charus per hoc, qd forma qua fit charus perfectius inest ei, quia quãto forma, & subiectum magis accedunt ad vnitatem tanto subiectũ perfectius operatur per illam, & ideo quanto charitas perfectius inest animæ: tãto anima per ipsam potest in perfectiorem dilectionem, & ex cõsequenti est magis chara.

Contra.

Sed contra hanc opinionem aliqui sic conantur arguere, quia secundum eam charitas non videretur augeri, nisi quantum ad esse, quia suũ esse est in esse, & ita charitas per essentiam non augetur.

Præterea forma non dñ perfectius inesse subiecto, quam ante, nisi quia plus est in essentia formæ, quam ante erat: vel quia minus est in subiecto de dispositione repugnante illi forme, quã ante erat: vel quia in subiecto plus est de dispositione concordante illi formæ, qd ante erat, si primo mō ponunt charitatẽ perfectius inesse aĩe cum augetur, sequitur, qd concordant plus sibi esse de essentia charitatis, qd antea, quod contraria opinio negat. Si secundo modo aperte dicunt contra veritatẽ, qa in angelis beatis, & aĩabus nihil est de dispositione repugnante charitati, & tñ aĩa vna perfectius habet charitatem, qd alia, & vnus angelus qd alius. Si tertio modo videntur incidere in idẽ quod volunt vitare, quia dispositio in anima concordans charitati de qua dicunt plus esse in aĩa, quã antea aliqua qualitas est, & sic illa qualitas augetur per hoc, qd ibi est plus de essentia qualitatis, qd antea. Et si dicunt, qd illa qualitas perfectius inest absque hoc, qd ibi sit plus de essentia qualitatis, quam antea, tunc quæro quõ perfectius inest, & procedam fm priorem modum: quia si inest perfectius per hoc qd illa dispositio sibi concordans perfectius inest. quarũ ẽt de illa quõ pfectius, & sic esset procedere in infinitũ. Vnde relinqui videtur, qd nullum subiectum dicatur magis fm aliquam formam, nisi per hoc qd plus est in illo subiecto de essentia illius formæ. Et ita nõ dicitur anima magis chara nisi per hoc, qd ibi plus est de essentia charitatis.

Alia via.

Alij dicunt charitatem aliter non augeri, nisi quia prima euacuatur, & succedit maior.

Contra.

Sed contra hoc est, quia per charitatem patriæ charitas viæ non euacuatur. Vnde apostolus 1. ad Corint. 13. Charitas nunquã excidit.

Præterea cum prima, & secunda sint eiusdẽ speciei. Prima est imperfecta respectu secunde, sed res imperfecta in sua specie nata est eadẽ in numero recipere perfectionem quẽ cõpetit speciei suæ, quia perfectibile suæ perfectio ni non opponitur. Ideo videtur aliis dicendũ qd anima efficitur magis chara per hoc, qd charitati pexistenti in aĩa addit per diuinã virtutẽ aliqũ nouus gradus essentiæ charitatis, ex quo, & gradu charitatis præexistẽte cõstituit vna pfectior charitatis essentia, quia primus gradus erat in potentia ac receptionẽ gradus alterius: sicut res incõpleta ad completiorem gradũ. Nec contra hanc opinionem videntur esse illa inconuenientia quæ a multis contra hanc opinionem adducuntur, sicut melius patebit in solatione argumentorum.

Charitatem augeri per additionem noui gradũ.

AD PRIMVM, in oppositũ cum dñ. Simplex additũ simplici non facit maius &c. Dico, quod charitas, & si sit simplex per carentiam quantitatis molis, habet tamen quantitatem virtutis: immo vt verius loquar est quẽdam quantitas virtualis. Vnde sicut quantum mole additum simili quanto efficit

Ad primũ. Simplex additũ simplici facit maius in virtute nõ in magnitudine, vel facit plus. T. com. 16.

maius in mole: sic gradus quantitatis virtua-
lis additus alij gradui efficit maius in virtu-
te. Vel potest dici, q̄ fm̄ sententiā Philosophi
3. metaph. Et si indiuisibile additū indiuisi-
bili non faciat maius: tñ facit plus. Vnde addi-
tio in charitate quamuis tam illud quod addi-
tur, & illud cui additur sit simplex, ex hoc
tamen efficitur plus in essentia, & ex conse-
quenti melius, & ita maius, quia secundum
August. 6. de trinitat. capi. 8. In his quæ mo-
le magna sunt, hoc est maius esse, quod est
melius esse.

Ad secundū.

Ad secundum cum dicitur, q̄ quanto cha-
ritas simplicior tanto virtuosior &c. Dico, q̄
verum est loquendo de simplicitate, quæ ex-
cludit cōpositionem ex actuali, & potentiali,
& loquendo de tali simplicitate: tanto chari-
tas est simplicior q̄to in ea plus est de essentia
charitatis, quia semper per additionem alicuius
gradus essentia, excluditur aliquis gradus
possibilitatis, qui erat in præexistenti charita-
te, sed loquendo de simplicitate quæ excludit
compositionem ex pluribus gradibus actuali-
tatis: sic quanto charitas est simplicior tan-
to minus est virtuosa, quia tanto minus habet
de actualitate.

Ad tertium.
Ex duobus
existētib;
non fit vñ
c̄c.

Ad tertium cum dicitur, q̄ ex duobus exi-
stentibus in actu nō fit vnum per essentia &c.
Dico, q̄ verum est de duobus existentibus in
actu completo, sed charitas quandiu est augi-
bilis non habet actualitatem completam, sed
incompletam.

Ad quar-
tum.
Forma esse
in essen-
tia simplici
quomodo
trahitur.

Ad quartum cum dicitur, q̄ forma est sim-
plici essentia cōsistens &c. Dico, q̄ ibi loquit̄
auctor ille de simplicitate, fm̄ q̄ excludit cō-
positionem ex materia, & forma non de sim-
plicitate quæ excludit cōpositionem ex plu-
ribus gradibus actualitatis, quia sic oīs for-
ma quæ potest extendi, & remitti cōposita est,
quamuis illi plures gradus actualitatis in il-
la forma non habent actualem distinctionem
sed secundum potentiam.

Ad quin-
tum.
Diuisibile
esse diuisibi-
le in infini-
tum verum
est, ubi sal-
natur q̄ qua-
libet parte
complete ra-
tio totius.

Ad quintum cum dicitur, q̄ illud, quod est
in partes diuisibile, in quarum quælibet salua-
tur, ideo totius est diuisibile in infinitum &c.
potest dici, quod habet veritatem quando in
qualibet parte illius totius saluatur ratio to-
tius æque complete, sicut in qualibet parte li-
neæ æque complete saluatur diffinitio lineæ.
non sic autem est in partibus charitatis, quia
gradus sequens plus videtur habere de ratio-
ne formæ charitatis, quā gradus cui additur,
maxime supposito, q̄ non plus sit de essentia
in gradu cui sit additio, quam in gradu addi-
to. Et videtur primus gradus plus habere de
ratione possibilitatis, vel saltem hoc certum
est, q̄ in charitate constituta ex præcedēte, &
gradu addito non tñ modo ibi est plus de es-
sentia charitatis, quā antea, sed imperfectius
saluat̄ ibi diffinitio charitatis, q̄ antea, q̄ nō
posset dici de linea, ita. n. p̄fecte saluat̄ diffi-

nitio lineæ in linea bipedali, sicut tripedali.
Alij tñ non hñt pro incōuenienti dicere, q̄
charitas sit diuisibilis in infinitū quātū est ex
parte sua. Vnde dicunt, q̄ Deus posset eā di-
minuere, sine fine si vellet per subtractionem
in fluentiæ primo respectu vnus gradus: secū-
do respectu alterius. Et sic sine fine quantum
est de absoluta potestate.

Q V A E S T I O III.

ER T I O quæritur. Vtrum charitas
augeatur in quolibet motu. Et vñ, q̄
sic, quia homo charus Deo non effi-
citur charior, nisi per augmētū cha-
ritatis, sed per quēlibet actū charitatis homo
charior Deo efficitur, cū quilibet actus cha-
ritatis Deo sit acceptus: ergo per quemlibet
actum charitatis charitas augetur.

Arg. 1.
D. Th. 2. 2.
q. 24. art. 6.

Item quicunq; charitas perfectius inest ani-
mæ ipsa augetur, sed per quēlibet actum cha-
ritatis charitas inest p̄fectius, quia per actus
significatur habitus: ergo per quemlibet actū
charitatis charitas augetur.

Secundo.

Item nō minus potest actus charitatis: quā
actus acquisitæ dilectionis, sed per quēlibet
actum dilectionis acquisitæ habitus illius di-
lectionis augetur: ergo per quemlibet actum
charitatis charitas augetur.

Tertio.

Item omnes actus charitatis sunt similes in
hoc, q̄ eiusdem speciei sunt, quamuis vnus sit
fortior, alter debilior: ergo qua ratione cha-
ritas augetur in vno actu: eadem ratione in
quolibet, quamuis in vno plus, & in alio
minus. Sed certum est, quod in aliquo actu
augetur: ergo videtur, quod in quolibet actu
augetur.

Quarto.

C O N T R A secundum Philosophum. 2. lib.
ethic. c. 1. Virtus non vno actu acquiritur, sed
ex consuetudine: dicitur etiam. 1. lib. ethico.
c. 9. Quod vna hirundo non facit ver, neque
vna dies hominem beatum, sed ex eisdem vir-
tus augetur ex quibus acquiritur: ergo vide-
tur, q̄ per vnum actum virtus non augetur.

In oppositū.

Item paruum calidum superueniēs magno
calido: non auget in eo calorem, sed minuit:
ergo a simili paruus actus charitatis superue-
niens magnæ charitati, non auget eam, sed
minuit.

R E S P O N D E O, quod charitas non aug-
mentatur in quolibet actu, secundum, q̄ tenet
communior opinio. Ad cuius intelligentiam
sciendum, q̄ in quolibet actu: quem voluntas
elicit ex charitate, ita intensum, & p̄fectum,
q̄ voluntas per charitatem habitam nō
potest elicere intensiorem, & p̄fectiorem:
augetur in nobis charitas a Deo. Sed loquen-
do de actibus quos voluntas elicit ex charita-
te, non secundum totum conatum, quem po-
test habere per illum habitum, sic non est ve-
rum, quod charitas augetur in nobis in
quolibet actu: quamuis quilibet talis actus
aliquo

Responsio.
Charitatem
non auget
ex quolibet
actu.

aliquo modo nos disponat ad hoc, vt Deus
augeat charitatem in nobis, & cū voluntas tot
actus multiplicauerit tales, q̄ omnes simul
æquiualeant vni actui quem volūtas eliceret
ex toto conatu, quem habere posset per habi-
tā charitatem probabile est, q̄ tunc Deus in
nobis augeat charitatem: & dico, q̄ Deus est
qui auget eam, quia sicut charitas nō acqui-
ritur per exercitiū nostrum, sed Deus eā no-
bis infundit per creationem, quā ad eam sus-
cipiendam disponamus nos per bonorū ope-
rum exercitiū, ita dico, q̄ charitas non auge-
tur in nobis per actū nostrorū exercitiū: sed
Deus in nobis augmētū charitatis infundit:
quamuis per exercitiū actuum nostrorū ali-
quō modo disponamus nos ad recipiendum
a Deo charitatis augmentum.

Ad primū.

A D P R I M U M; in oppositum cum dicitur,
q̄ per quēlibet actū charitatis: homo cha-
rior Deo efficitur &c. Dico, q̄ non est verum
fm̄, q̄ magis charus dicitur a pluribus operi-
bus elicitis ex charitate. Pro quibus opibus,
homo etiam quo ad primū essentiale remune-
rabitur: Præmium. n. essentiale correspondebit
non tñ modo habitui charitatis viæ, sed etiā
habitibus, & actibus simul.

Ad secun-
dum.

Ad secundum cum dicitur, q̄ per quēlibet
actum charitatis charitas inest animæ p̄fecti-
us &c. Dico q̄ inesse p̄fectius pōt intelli-
gi dupliciter. Vno modo vt idē sit, q̄ firmiter
inesse, & sic per quēlibet actum charitatis cha-
ritas inest animæ p̄fectius. Sed sic accipiēdo
inesse p̄fectius non est verum, q̄ quicumque
charitas inest p̄fectius, q̄ augetur. Alio mo-
do, vt idem sit, q̄ inesse intensius: & sic non est
verum, q̄ per quemlibet actum charitatis cha-
ritas inest p̄fectius: sic enim oporteret, quod
in actu quolibet augetur.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, q̄ per quemlibet
actum dilectionis acquisitæ habitus illius di-
lectionis augetur &c. Dicunt aliqui q̄ falsum
est: nisi loquendo de illo actu corresponden-
te habitui quantum ad intentionē: dicunt enim
q̄ per actus debiliores ille habitus non auget
quāuis per tales actus non prohibeantur cor-
ruptibilia ipsius habitus: & fiat dispositio: vt
tandem per aliquem actū illorum in virtutē
præcedentiū habitus augetur. Vel potest di-
ci, q̄ quamuis actus charitatis simpliciter sit
potentior, quam actus dilectionis acquisitæ:
non est tamen potentior quantum ad habitū
augendū, quia sicut habitus dilectionis acq̄si-
tæ acquiritur p̄ exercitiū actū nostrorū: ita
& augetur, non sic autem habitus charitatis.

Ad quar-
tum.

Ad quartum cum dicitur, q̄ qua rōne cha-
ritas augetur in vno actu eadem ratione in
quolibet &c. Dico, q̄ non est verū. Maior est
enim ratio, q̄ Deus in nobis eam auget in
actu quem voluntas elicit ex toto conatu quē
habere potest per charitatem iam habitam,
quam in actu remissiori.

Et præterea si sunt multi actus nō ita in-
tensum: maior tamen ratio est, q̄ Deus in nobis
augeat charitatē in vltimo illorum, q̄ in pri-
mo, vel secundo, eo, q̄ vltimus nos disponit
non tantummodo in sua virtute, sed etiam in
virtute præcedentiū. Sicut potest aliquali-
ter poni exemplum de multis guttis: quarum
nulla præter vltimam facit aliquam cautio-
nem, & vltima non tñ modo in sua virtute: sed
etiam in virtute oīum aliarum quæ præcesserunt.
Argumenta ad partem aliam: quamuis
insufficientem habeant processum: tñ gratia
conclusionis principalis possunt concedi.

Q V A E S T I O IIII.

V A R T O quæritur. Vtrum chari-
tas possit augeri sine fine. Et vñ, q̄
sic, res spirituales non augmentant
se. Vnde videmus, q̄ intellectus po-
test recipere species intelligibiles magis, at-
que magis sine fine, sed partes charitatis
sunt res spirituales: ergo nō coaugmentāt se.
ergo anima potest recipere partes charitatis
magis, atque magis sine fine.

Arg. 1.
D. Th. 2. 2.
q. 24. art. 7.
D. Bona. in
1. dist. 17. q.

Item aīa habens charitatem magis est apta
ad susceptionem amplioris charitatis, quam
qñ nihil habebat de charitate: ergo charitas
facit: animā charitate capaciorem. Et sic quā-
to plus de charitate recipit, tanto est capa-
cior: ergo nunquam tñ potest augeri chari-
tas, q̄ repleatur animæ capacitas charitate.

Secundo.

Item obiectum charitatis est diligibile in
infinitum: ergo cum quantitas virtutis men-
suretur penes obiectum, charitas potest cre-
scere in infinitum.

Tertio.

Item oīs pōt res augeri quandiu est circa
suā p̄fectionem, sed charitas in via non pōt
p̄fici, quia sicut dicit B. Aug. libr. 83. q. 9. 36.
P̄fectio charitatis est nulla cupiditas, sed
cupiditas in via de lege communi totaliter
remoueri nō potest: ergo charitas in via sem-
per plus, & plus potest augeri.

Quarto.

Item non est maioris capacitatis intelle-
ctus, quam affectus: sed scientia sine fine po-
test augeri in intellectu. Vnde videmus homi-
nes in scientia semper proficere: ergo, & cha-
ritas sine fine augeri potest in affectu.

Quinto.

Itē charitas est ignis spiritualis, sed ignis
corporalis si sine fine inueniret materiam si-
ne fine posset augeri: ergo similiter ignis spi-
ritualis, qui est charitas sine fine potest auge-
ri cum obiectum habeat, quod sine fine quan-
tum est ex parte sua plus, & plus debet diligi.

Sexto.

C O N T R A capacitas animæ finita est: cū
eius essentia sit finita: sed p̄fectio non exce-
dit capacitatem p̄fectibilis: ergo charitas
quæ est voluntatis secundaria p̄fectio ter-
minum habet vltra quem augeri non potest.

In oppositū.

Item fm̄ Philosophū. 6. phis. Nullus motus
ordinatus, & rectus est ad illud quod cōsequi
Rich. super 1. Sent. L 3 non

non potest. ergo non esset motus augmen ti in charitate: si terminum istius augmenti anima consequi non posset.

Item Ansel. in lib. de conceptu virginali. c. 18. de beata virgine dicit: q̄ decens erat, vt ea puritate niteret qua maior sub Deo nequit intelligi, sed puritas est per charitatem: ergo tantam habet charitatem, quod nullo modo posset augeri.

Responsio. **Q**uamvis tota charitas acquisita sit finita, potest tamen augeri sine fine. **R**ESPONDEO dixerunt aliqui, q̄ charitas in nobis augeri potest sine fine quamuis semper totum acceptum sit finitum. & hoc patet: & ex parte Dei qui semp plus, & plus potest infundere. Et etiā ex parte charitatis, quæ est quæda similitudo charitatis diuinæ, quæ charitas cum infinita sit, quantumcumque charitas nostra augeretur, nunquam posset illi charitati assimilari perfecte. Patet etiam hoc ex parte ipsius animæ, quæ quanto plus capit de charitate, tanto capacior efficitur. Et ideo quanto plus recipit, tanto plus potest recipere, quia non est simile de capacitate rerum spiritualium, & rerum materialium, quia capacitas rerum materialium limitatur ex materia, & ideo non possunt recipere nisi secundum exigentiam materiæ, sed substantiæ spirituales non limitantur ex materia: sed magis s̄m quantitatem diuinæ bonitatis in eis pceptæ. Et ideo quanto plus additur de bonitate: tãto magis est de potentia ad capacitatem.

Contra. Contra hanc opinionem sic potest argui. Capacitas animæ, aut nominat ipsam potentiam animæ, aut aliquid superadditum potentia. Si primo modo planum est, quod capacitas animæ habet limites determinatos: quia cuius essentia habet determinatos limites, & eius potetia. Si autem capacitas dicit aliquid superadditum potentia, planum est, q̄ illud in potentia animæ recipitur, ergo si illud superadditum posset crescere sine fine, sequeretur, quod ipsa potentia animæ posset capere sine fine, & ita determinatos limites non haberet, quod falsum est.

Præterea secundum illam opinionem sequeretur, q̄ ipse Deus in anima aliqua posset perfectiorem ponere charitatem: quam sit illa quæ est in anima Iesu Christi, quod falsum est. Vnde sine præiudicio videtur mihi dicendum, q̄ si detur, q̄ charitas possit augeri sine fine quantum est ex parte sua, eo q̄ est virtus respectu infiniti obiecti, & ideo eius species determinatum limitē non habeat, quia si semper fieret voluntas alia volūtate nobilior, semper quælibet voluntas posset a Deo recipere habitum charitatis sibi proportionatū: quod non esset verum, si species charitatis determinatos haberet limites vltra quos augeri non posset: tamen ex parte capacitatis creature rationalis, vel intellectualis, quæ finita est, & determinatos habet limites augeri non posset sine fine. Tm̄. n. posset voluntas creature ra-

tionalis vel intellectualis habilitari per charitatem ad diligendum Deū: quod amplius habilitari non posset. Vnde, & voluntas anima Iesu Christi intantum habilitata est per charitatem ad diligendum Deum, q̄ maioris habilitationis capax non est. Vnde secure dicendum, q̄ capacitas voluntatis suæ totaliter charitate repleta est.

Ad primū. **A**D PRIMVM in oppositum cum dicitur, q̄ res spirituales nō coangustant se &c. Dico, q̄ sicut spatium corporale finitū posset capere maiorem, & maiore numerū sine fine rerum individualium quæ sunt puncta: non tm̄ posset capere quantitatem continuā maiore, & maiore sine fine. Ita dico, q̄ finita capacitas ipsius animæ capax est specierū s̄m maiorem, & maiorem numerum sine fine, nec propter hoc sequitur, q̄ sit capax vnus habitus s̄m maiore, & maiorem perfectionē sine fine. Vel potest dici, q̄ & si res spirituales non coangustent se more rerum corporalium, tm̄ quia maior virtus requiritur in intellectu ad retinendum plures species intelligibiles simul, quam paucas: ideo negandum est secundū aliquos, posse in intellectu recipi species intelligibiles plus, & plus sine fine illis speciebus remanentibus quæ primo fuerunt receptæ.

Ad secundū. **A**d s̄m cum dicitur, q̄ anima habens charitatem magis est apta ad susceptionē amplioris charitatis, quam qm̄ nihil habebat de charitate &c. Dico, q̄ non tm̄ potest capere quantum posset, si nihil de ea haberet: tm̄ magis apta est & digna vt sibi detur illud, quod potest capere q̄ antequā nihil haberet, sicut res calefacta non tm̄ potest adhuc capere de caliditate quantum si nihil haberet, quia anteq̄ nihil haberet, poterat capere caliditatem, quam modō habet, & illud qd̄ residuum est, tm̄ cū est calefacta s̄m plene aptior est ad illud recipiendum qd̄ restat de caliditate, quam si frigida esset.

Ad tertium. **A**d tertiu cū dicitur, q̄ charitas virtutis mensuratur penes obiectū &c. Dico, q̄ non tm̄ mensuratur ex parte obiecti, sed etiā ex parte potentia in qua recipitur. Vnde, & si detur, q̄ charitas potest augeri sine fine quantum est ex parte obiecti: non tamen potest augeri sine fine hoc prohibente limitata capacitate subiecti.

Ad quartū. **A**d quartum cū dicitur, q̄ charitas in via nō potest perfici. Dico, q̄ verum est loquendo de perfectione simpliciter, & de lege cōi hoc prohibentibus inordinatis motibus sensualitatis & breuitate t̄pis quo viuūt hoies de lege cōi. Nec p̄ hoc sequitur, qd̄ posset sine fine augeri, tm̄ enim posset quis homo viuere; & tm̄ in habitu charitatis proficere, q̄ ille habitus amplius in eo nō posset augeri: quamuis p̄ defectū clare cognitionis in via non possit attingere ad terminū vltimum perfectionis actus ipsius habitus. Nec mirū. Si enim videmus, q̄ habens habitum, quandoq; propter aliquod impedimentum prohibet ab actu. Possibile etiam

Charitas licet possit quantum est ex parte sua augeri sine fine: tamen non potest ex parte creature recipientis.

etiam esset, quod habens habitum perfectum, propter defectum claræ cognitionis non attingeret ad perfectionem ipsius actus.

Ad quintum. **A**d quintum cum dicitur, q̄ scientia sine fine potest augeri in intellectu, &c. Dico, quod vnus habitus scientiæ non posset augeri in nostro intellectu sine fine. Vnde quod dicunt homines semper in habitu alicuius scientiæ posse proficere, hoc est, propter breuitatem huius vitæ: & quia est tot obscuritatibus inuoluta, quod homo in ea de lege communi, non potest ad completum, & vltimum terminum habitus scientiæ attingere.

Ad sextum. **A**d sextum dico, q̄ illud argumentum non plus cōcludit, nisi q̄ charitas, quantum est ex parte sua, & per comparisonem ad obiectū, sine fine posset augeri. vel potest dici, q̄ ignis posset augeri in infinitum extensiuè, non intensiuè. Et ego etiam dico, q̄ charitas posset augeri in infinitum extensiuè: si essent infinita, quæ ex charitate deberent diligere: sed non propter hoc sequitur, quod perfectio in essentia ipsius habitus, posset crescere sine fine.

Q V A E S T I O V.

Arg. 1. **Q**UINTO quæritur. Vtrum charitas posset diminui. Et videtur, quod sic: peccatum veniale magis opponitur bono gratiæ, quam bono naturæ. Sed quodlibet peccatum veniale aliquid diminuit de naturali humilitate: ergo multo fortius aliquid diminuit de charitate.

Secundo. **C**ōtraria nata sunt, fieri circa idem: ergo cum Cōtraria nata sunt, fieri circa idem: ergo cum augmentum, & diminutio sunt contraria: videtur, quod sicut charitas potest augeri, quod ita etiam possit diminui.

Tertio. Item certum est, quod per peccatum veniale feruor charitatis minuitur: ergo si charitas minui non posset tot possent venialia multiplicari, quod remanente toto charitatis habitu, totus feruor eius tolleretur, quod inconueniens videtur.

Quarto. Item Aug. li. 83. qq. q. 36. Perfectio charitatis, est nulla cupiditas: ergo imperfectio charitatis aliqua cupiditas: ergo quandoque cupiditas augetur, quæ totaliter charitatem non destruit, ipsa charitas minuitur.

Quinto. Item formæ naturales, quæ possunt intēdi, possunt remitti: habitus etiam acquisiti, sicut possunt augeri, ita possunt minui: ergo a simili, sicut charitas potest augeri, ita potest minui.

In oppositum. **C**ONTRA si charitas posset minui, hoc non esset, nisi per veniale peccatum: quia per mortale non minuitur, sed destruitur. Sed per peccatum veniale minui nō potest: quia cum s̄m Philof. 1. Phys. Omne finitum per ablationem alicuius ab eo multotiens secundum eandem quantitatem, non secundum eandem proportionem ad vltimum totaliter destruat:

T. com. 38.

charitas per sola venialia posset destrui, quod falsum est.

Item illud per quod aliud minuitur: videtur ei contrariari, sed peccatum veniale cū sit deordinatio citra Deum, non contrariatur charitati, cum per illam sit coniunctio cum eo: ergo per peccatum veniale, charitas non potest minui.

Itē veniale nihil diminuit de præmio substantiali: quia tūc homo propter veniale posset puniri æternaliter pœna damni, quod rationabile nō videtur. Sed illud per quod charitas minuetur, aliquid diminueret de præmio substantiali: ergo charitas per peccatum veniale non potest minui.

Item forma simplex nō potest minui, quia si aliquid de ea remoueretur: totum remoueretur, sed charitas est forma simplex: ergo non potest minui.

Responsio. **R**ESPONDEO, charitas cum possit augeri, quantum est ex parte sua posset diminui: sed quia causam diminuentem non habet s̄m quod tenet opinio cōior: ideo concedo, quod nunquam minuitur, quantum ad eius essentia, quamuis frequenter minuatur, quantum ad feruorem, & quantum ad suam in aīa radicacionem. Quod aut causam diminuentem non habeat, patet, quia Deus eam nō diminuit: quia enim pronior est ad miserandum, quā ad condemandū: hinc est, q̄ charitatem tribuit cū homo de congruo per liberū arbitrium se disponit: sed charitatem datam, seu aliquid de eius essentia conseruare non desinit: nisi quando homo se totaliter per auersionē indignum charitate reddit. Et tunc Deus totam charitatem illorū conseruare desinit, & sic nō minuitur, sed destruitur. Ex quo patet consequenter, q̄ per peccatū mortale non minuitur, sed destruitur. Patet et vltius, q̄ per peccatum veniale essentia charitatis nō minuitur, quia cū peccatum veniale sit qdam deordinatio citra Deū, eo q̄ deordinatio in qua ex plena deliberatione creatura præponitur creatori, non est peccatum veniale, sed mortale: hinc est, quod per peccatum veniale, homo nō se reddit simpliciter indignum charitate. Et ideo propter peccatum veniale, Deus non desinit conseruare aliquid de essentia charitatis.

Licet charitas minui possit, nunquam tamen minuitur.

Per peccatum veniale, charitas non minuitur.

Præterea, cum charitas nō augetur ex operibus nostris, vt supra visum est: quāuis per actus nostros disponamur ad hoc, vt Deus auget charitatem in nobis, non potest dici, q̄ per nostras veniales deordinationes possit diminui: quamuis per eas disponant se homines, non ad charitatis diminutionem, sed ad destructionem, in quantum veniale, dispositio est ad mortale: ex quo patet vltius, q̄ per peccatum veniale diminuitur radicatio charitatis in anima. Quia etiam per veniale minuitur in anima habitus acquisitus concordans charitati. Ideo habens charitatem, minus feruor.

uens efficitur per peccata venialia: & sic patet quomodo charitas nunquam minuitur, quantum ad essentiam: & tamen minuitur quantum ad feruorem, & suam in aia radicacione.

Ad primū.

AD PRIMVM cum dicitur, qd quodlibet peccatum veniale, aliquid diminuit de naturali humilitate, &c. Dico, qd nihil diminuit de natura animae peccantis absolutum: corrumpit tamē aliquem respectum, utpote aliquem gradum propinquitatis illius naturae ad bonum gratiae. Et ego bene concedo, qd quamuis per peccatum veniale nihil diminuatur de essentia charitatis: minuitur tamen per ipsum eius radicatio in anima, & sic corrumpitur aliquis respectus charitatis ad substantiam: minuitur etiam eius feruor, & sic corrumpitur aliquis gradus promptitudinis, ad actum charitatis.

Ad secundum.

Ad secundum. Contraria nata esse se vi circa idē non semper est verum.

Ad secundum cum dicitur, qd contraria nata sunt fieri circa idem, &c. Dico, qd instāiam habet quando alterū determinate inest. Ignis enim ut dicit Aug. 3. super Genes. versus principium. frigescere non potest. Vel potest dici, qd sicut charitas est augmentabilis, ita est diminuibilis, quantum est ex parte sua, sed causam diminuentem non habet.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, qd tot possent venialia multiplicari, qd remanente tota qualitate, totus eius feruor tolleretur, &c. Dicunt aliqui, qd non oportet: quia semper nouus feruor generatur, quādiu manet ipse habitus, qui est radix feruoris illius: sicut cum herba abscinditur de radice remanente, pululat alia. Potest & aliter dici secundum alios, qd feruor charitatis, aut nominat frequentatio em actus, aut intētionem actus, aut promptitudinem ad actum. Intensio autem in actu diligēdi, & promptitudo, non tantum est ex charitatis habitu, sed etiam ex habitu acquisito charitati consono. Dicunt ergo, qd illud quod ibi est de promptitudine, vel de intensioe, vel de actus frequentia ex parte habitus charitatis; per peccatum veniale non minuitur, nisi per accidēs, inquantū per ipsum minuitur habitus acquisitus charitati cōsonus: quia per eius diminutionem habens charitatem minus intense diligit: & minus promptus est ad dilectionis actum, & minus exercitat se in diligendo. Nec mirādum, si charitas in essentia maior potest esse secundum modum praedictum in feruore minor: cum etiam dicat Gal. & referat Auic. lib. 10. de animalibus. c. de atatibus. Quia in pueris, maior est calor secundum quantitatem; in iuuenibus vero, secundum qualitatem: hoc est dictū, qd in iuuenibus, magis est acutus, secundum qd exponit cito post; & huius signum est, quia magis sunt dispositi ad infirmitates, quae veniunt ex calida, & sicca causa.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, qd perfectio charitatis est nulla cupiditas, &c. Dico, qd intelligenda est, quantum ad actus intensioem, &

frequentationem. Et quantum ad ista, ego concedo charitatem diminui per venialem cupiditatem.

Ad quintum cum dicitur, qd formae naturales, quae possunt augeri, possunt minui, &c. Dico, qd non est simile, quia formae naturales, quae habent causam agentem, habent & causam diminuentem, & similiter habitus acquisiti: charitas autem causam habet agentem, & non habet causam diminuentē, ut in corpore quaestiois declaratum est. Quia autem sunt aliqui qui tenent charitatem diminui per peccata venialia. Ideo ad videndum quomodo causa disputationis; eorum opinio possit defendi, soluendum est aliquo modo ad argumenta, quae contra eam sunt.

Ad quintū.

Potest tene ri per peccatum veniale, charitatem minui, non tamen consumi.

Ad primum cum dicitur, qd omne finitum per ablationem alicuius, multoties ab eo consumitur, &c. Dicunt aliqui, qd non est verū in diminutione charitatis: sicut videmus, qd per subtractionem anguli contingētiē, ab angulo rectilineo, angulus rectilineus minor efficitur: & tamen si infinitis subtraheretur ab eo, nunquam totaliter consumeretur cum certa demonstratione possit ostendi angulum rectilineum quantumcumque paruum esse maiorem angulo contingētiā. Vel potest dici, quod supposita veritate propositionis Philosophi generaliter, qd adhuc secundum istam opinionem non sequeretur charitatem, posse destrui, nisi interueniente peccato mortali: quia per quodlibet peccatum veniale, non diminuit aliquid de essentia charitatis: sed postquam praecesserunt multa venialia, postea per paruum veniale in virtute praecedentium, quae disposuerunt aliquid de essentia charitatis minuitur per hoc, qd aliquid de essentia habitus contrarij causatur; exemplum potest poni de cauatione lapidis per guttam. Non posset autem homo in tantum cōtrarium augere, quod cum ipso nihil posset stare de essentia charitatis, quin homo mortaliter peccaret peccato omissionis. Tenetur enim augmentum habitus cōtrarij prohibere, quod secum nihil compatitur de essentia charitatis.

Ad primū. Omne finitū per ablationem eandem consumitur, quomodo non est semper verum.

Ad secundum dico, qd peccatum veniale, & si non contrarietur charitati directe: contrariatur tamen indirecte, inquantum causat, & auget habitum: cuius perfectio est contraria charitati.

Ad secundū.

Ad tertium dico, qd non est inconueniens secundum illos, qd per veniale diminuatur aliquid de praemio essentiali. Non enim dicitur veniale, quia nihil de illo diminuatur, sed quia per venialia totum non tollitur.

Ad tertium.

Ad quartum cum dicitur, quod charitas est forma simplex, &c. Dico, quod verum est, per exclusionem compositionis ex materia, & forma: tamen sunt in ea plures gradus actualitatis in potentia, & ita diminuibilis est.

Ad quartū.

CIRCA litteram. (Notiorem potes habere Deum, quam fratrem.) quod si intelligatur per naturam, debet exponi quoad condiciones generales. verbi gratia. Certior possum esse, quod Deus est bonus, quam tu sis ille, qui tu es: quia primum scio per necessariam demonstrationem: te autem cognosco per speciem sensibilem, in qua potest esse deceptio. Quandoque enim per speciem sensibilem aestimat homo illud esse, quod non est. (Nullum est isto dono Dei excellentius.)

Contra, quia sapientia est primum, & nobilissimum donorum. Vnde inter dona primo numeratur Isaia 11.

Respondeo inter illa septem dona enumerata Isa. 11. Sapientia donum excellentius est: extendendo tamen nomen doni ad omnes habitus infusos. Charitas nobilissimum donum est, quam sapientia. Principalis enim valor sapientiae est ex charitate. (Cum ubique sit, & in omni creatura totus.)

Contra: ergo est in demonibus. Respondeo, demon non solum nominat creaturam, sed cum hoc etiam nominat initium creaturae secundum communem usum loquendi. Ideo non est concedendum, qd spiritus sanctus sit in demonibus, sine determinatione: dicendo sic, qd est in demonibus per essentiam, inquantum creatura Dei sunt, non inquantum per peccata sunt deformati. (Spiritus qui est in te, duplum sit in me.) Et nota, qd Heliseus hoc petijt, non ex inordinato appetitu propriae excellentiae, sed pro vtilitate Ecclesiae, & necessitate periculosi temporis imminenti. Nec petiuit excellentius habere spiritum sanctum, quam Magister suus habebat: sed duplex officium spiritus sancti, quod erat in Helya. scilicet ad prophetiam, & operationem miraculorum petijt sibi dari. (Christo qui est Dei filius, non ad mensuram datus est spiritus sanctus.)

Contra, charitas Christi, inquantum est homo, finita est: ergo mensurata.

Respondeo, charitas Christi mensurata est in se, & absolute: sed sine mensura in comparationem ad hominum aliorum charitatem.

Virum eadem ratione spiritus sanctus dicatur donum, & datum, siue donatum.

DISTINCTIO XVIII.

PRAEETEREA diligenter considerandum est, cum spiritus sanctus dicatur donum, & datum: utrum & eadem ratione, utrumque nomen ei conueniat, quod utique videri potest.

Quare ita esse videtur.

Cum enim idem sit spiritus sanctus dari, & spiritus sanctus donari, ex eadem ratione videtur spiritus sanctus dici datum, & donum. Hoc etiam videtur Augustinus significare in 15. lib. de trin. cum ait: Spiritus sanctus in tantum donum Dei est, inquantum datur eis, quibus datur: apud se autem Deus est, & si nemini datur. Ecce aperte dicit spiritus sanctum, donum appellari, quia datur. Si autem ex eo tantum appellatur donum, quia datur: non ab aeterno fuit donum, quia non datur nisi ex tempore.

August. cap. 19.

Responso quare datum, siue donatum, dicatur spiritus sanctus.

Ad quod dicimus, quia spiritus sanctus, & donum dicitur, & datum, siue donatum: sed datum, siue donatum ex eo tantum dicitur: quia datur, vel donatur, quod habet tantum ex tempore.

Hic quare donum.

Donum vero dicitur, non ex eo tantum, quod doneitur, sed ex proprietate quam habuit ab aeterno: vnde & ab aeterno fuit donum. Sempiternae enim donum fuit, non quia daretur: sed quia processit a patre, & filio. Vnde Augustinus in 4. lib. de trinitate ait: Sicut natum esse est filio a patre esse: ita spiritus sancto donum Dei esse, est a patre procedere, & a filio. Hic aperte ostenditur, quod spiritus sanctus eo donum est, quod procedit a patre, & a filio: sicut filius eo est a patre, quod natus est ab eo. Non enim idem est filio esse a patre, & spiritus sancto, id est, non ea proprietate filius dicitur esse a patre, qua spiritus sanctus. Nam filius dicitur esse a patre, quia genitus est ab eo. Spiritus sanctus vero dicitur esse a patre, & a filio: quia spiritus sanctus est donum patris, & filij, id est, quia procedit ab utroque. Eo enim dicitur spiritus sanctus quo donum, & eo donum quo procedens. Vnde Augustinus in 5. lib. de trin. ait: Spiritus sanctus qui non est trinitas, sed in trinitate intelligitur: in eo quod proprie dicitur spiritus sanctus, relatiue dicitur, cum & ad patrem, & ad filium refertur, quia spiritus sanctus, & patris, & filij spiritus est: sed ipsa relatio non apparet in hoc nomine. Apparet autem cum dicitur donum Dei: donum est enim patris, et filij, quia & a patre procedit, & a filio. Ecce his verbis aperte ostenditur eadem relatione dici spiritus sanctum, & donum. Donum autem quia procedit a patre, & filio. Proprietas ergo qua dicitur spiritus sanctus, vel donum: processio ipsa est, de qua post plenius agemus cum alijs. Cum ergo ab aeterno processerit ab utroque, & ab aeterno donum fuit: non ergo spiritus sanctus eo tantum dicitur donum, quia donatur. Nam, & ante fuit donum, quam donaretur. Vnde Augustinus in 5. lib. de trin. Semper spiritus sanctus procedit, & non ex tempore, sed ab aeternitate procedit. Sed quia sic procedebat, ut esset donabile: iam donum erat, antequam esset cui donaretur. Aliter enim intelligitur cum dicitur, donum: aliter cum dicitur, donatum. Nam donum potest esse etiam, antequam datur: donatum autem, nisi datum fuerit, nullo modo dici potest. Sempiternae ergo spiritus, est donum; temporaliter autem donatum. His verbis aperte ostenditur, qd sicut spiritus sanctus ab aeterno procedit: ita ab aeterno donum est, non quia donaretur a patre filio, vel a filio

August. cap. 20. Quid sit filio esse a patre, & spiritus sancto.

August. cap. 11.

Eo dicitur spiritus sanctus, quo donum, & eo procedens.

August. cap. 15. Quod semper procedit spiritus sanctus.

filio patri: sed quia ab aeterno processit donabilis. Quæritur cui donabilis.

SED quæritur cui donabilis, utrum patri, & filio, an tantum nobis, qui nondum eramus? Si autem non erat donabilis patri, & filio: sed tantum nobis, & ex eo donum erat, quia sic donabilis procedebat: videtur, quod filius semper eadem ratione doni fuerit, quia ab aeterno processit a patre donabilis nobis in tempore. Nam & de filio legitur, quod datus est nobis. Ad quod dicimus, quia spiritus sanctus nobis tantum non patri, vel filio donabilis processit: sicut, & nobis tantum datus est. Et filius vere datus est nobis, & ab aeterno processit a patre: non ut donabilis tantum, sed ut genitus, qui & donari possit. Processit ergo ut genitus, & donabilis: sed spiritus sanctus non procedit ut genitus, sed tantum, ut donum. Donum autem semper fuit, non solum quia donabilis, sed quia ab utroque processit, & donabilis fuit. Unde Augustinus in 5. libro de trinitate ait: Eo ipso, quod daturus erat eum Deus, iam donum erat etiam antequam daretur. Et ideo donabilis est: sed aliter donabilis, quam filius. Nam, & aliter datur, & aliter processit, quam filius. Filii enim processio genitura est, vel natiuitatis. Spiritus sancti vero processio natiuitas non est, utraque vero ineffabilis est.

Esaiæ 9 b
Quod filius processit ut genitus, & donabilis spiritus sanctus vero ut donum, & donatus: qui a procedit ab utroque, & quia donabilis est.

Cap. 15.

Cap. 26.

Quod sicut filius nascendo accepit, non tantum ut esset filius, sed etiam essentiam: ita, & spiritus sanctus procedendo accepit non tantum ut esset donum, sed etiam ut esset essentia.

ET NOTANDUM, quod sicut filius nascendo accepit, non tantum ut filius sit, sed omnino ut sit, & ut ipsa substantia sit: ita & spiritus sanctus a patre, & filio procedendo accepit, non tantum, ut spiritus sanctus sit, vel donum: sed etiam ut omnino sit, & ut substantia sit, quod utique non accepit ex eo, quod datur. Nam cum non detur nisi ex tempore, si hoc haberet ex eo, quod datur: accepisset ergo ex tempore ut esset. Unde Augustinus in 5. libro de trinitate. Filius non hoc tantum habet nascendo, ut sit filius, sed omnino ut sit. Quæritur ergo, utrum spiritus sanctus eo, quod datur habeat, non tantum ut donum sit, sed omnino ut sit? Quod si non est, nisi quia datur, id est, si non habet esse, nisi eo quod datur, sicut filius nascendo habet, non tantum ut sit filius, quod relative dicitur: sed omnino ut sit ipsa substantia, quomodo iam spiritus sanctus erat ipsa substantia, cum non prius daretur, quam esset cui daretur? Non ergo eo quod datur, sed procedendo habet ut sit donum, & ut sit essentia, sicut filius non eo quod datus est, sed nascendo accepit: non tantum ut sit filius, sed ut sit essentia. Unde Augustinus in 5. libro de trinitate ait: Sicut filio præstat essentiam, sine initio temporis, sine mutabilitate naturæ de patre generatio: Ita spiritui sancto præstat essentiam, sine ullo initio temporis, sine ulla mutabilitate naturæ de utroque processio.

Quæstio ex prædictis videtur, quod filius non tantum sit filius natiuitate, sed etiam essentia; de simili, & spiritus sanctus processione.

HIC oritur quæstio si filius nascendo habet, non tantum ut sit filius, sed ut sit essentia, & spiritus sanctus procedendo, non tantum ut sit donum, sed ut sit

essentia: ergo & filius natiuitate essentia est, & spiritus sanctus processione, est essentia: cum alibi dicitur, quod nec pater eo pater est quo Deus, nec filius eo filius quo Deus, nec spiritus sanctus eo donum quo Deus. Quia ut ait Augustinus in 7. libro de trinitate. His nominibus relativa eorum ostenduntur, non essentia: unde de post plenius agemus. Ad quod breuiter respondentes dicimus, quia nec filius natiuitate essentia est, sed tantum filius. Nec spiritus sanctus processione essentia est, sed donum tantum: et tamen uterque, & ille nascendo, & iste procedendo accepit, ut esset essentia. Non enim, ut ait Hylarius in 5. libro de trinitate per defectiōnem, aut protensionem, aut deriuationem ex Deo Deus est, sed ex virtute naturæ in naturam eandem natiuitate subsistit filius; & ex virtute naturæ in naturam eandem processione subsistit spiritus sanctus.

Exponit verba Hylarij.

QUOD ita intelligi potest, ex patre qui est virtus ingenta, naturam quam habet eandem filius natiuitate, id est, nascendo, & spiritus sanctus processione, id est, procedendo habet. Unde ipse idem apertius eloquens, quod dixerat, aperit dicens: Natiuitas, inquit, Dei non potest non eam de qua perfecta est tenere naturam. Non enim aliud, quam Deus subsistit, quod non aliunde, quam de Deo subsistit. Ecce his verbis aperitur quomodo intelligendum sit illud, de patre generatio præstat essentiam filio: & de utroque processio præstat essentiam spiritui sancto. Non quia ille essentia sit filius, & iste essentia sit spiritus sanctus: immo proprietate personali, sed quia, & ille nascendo, & iste procedendo essentiam habet eandem, & totam quæ in patre est.

Quod spiritus sanctus dicitur donum, & donatum secundum duos prædictos modos processione.

EX PRÆDICTIS patet, quod spiritus sanctus sempiternæ donum est, & temporaliter datum, vel donatum. Ex quo apparet illa distinctio gemine processione, de qua supra egimus. Nam secundum alteram processione dicitur donatum, vel datum, secundum alteram vero dicitur donum.

Secundum hoc, quod donum est, refertur ad patrem, & filium, secundum quod datum ad eum qui dedit, & ad eos quibus dedit.

ET SECUNDUM hoc, quod sempiternæ donum est, refertur ad patrem, & filium: secundum hoc vero, quod dicitur datum, vel donatum, & ad eum qui dedit, refertur: & ad eos quibus datur, & eius dicitur esse qui dat, & illorum quibus datur. Unde Augustinus in 5. libro de trinitate ait: Quod datum est, & ad eum qui dedit, refertur: & ad eos quibus dedit. Itaque spiritus sanctus non tantum patris, & filij, qui dederunt: sed etiam noster dicitur, qui accepimus. Spiritus ergo & Dei est, qui dedit, & noster, qui accepimus: Non ille spiritus noster quo sumus: quia ipse est spiritus hominis qui in ipso est, quamuis, & illum spiritum, qui hominis dicitur, utique accepimus, sed aliter iste, aliter ille noster dicitur. Aliud est enim, quod accepimus, ut essemus: aliud quod accepimus, ut sancti essemus. Quod autem

Pend in cap. ce libri.

Ibidem paulo inferius.

Ex Aug. 15 lib. de Trinitate cap. 26.

Distinct. 14.

Cap. 14.

LUC. I.

NUM. II.

Quod non dicitur spiritus sanctus noster, sed spiritus noster.

Aug. c. 14.

Hec quæstio non soluitur hoc, sed differitur in sequentijs.

tem spiritus sanctus noster dicitur, scriptura ostendit. Scriptum est enim de Ioanne quod in spiritu Helia veniret. Dicitur est Helia spiritus scilicet, spiritus sanctus quem accepit Helias. Et Moysi ait Dominus. Tollam de spiritu tuo & dabo eis, id est, dabo illis de spiritu sancto quem iam dedi tibi. Ecce & hic dicitur est spiritus Moysi. Patet igitur quia spiritus sanctus noster dicitur spiritus, sed quia nobis datus, & datus utique ad hoc ut sancti essemus. Spiritus vero creatus ad hoc est datus ut essemus.

An filius cum sit nobis datus posset dici noster ut spiritus sanctus.

HIC quæritur utrum & filius cum sit nobis datus, dicatur vel possit dici noster? Ad quod dicimus, quia filius dicitur noster panis, noster redemptor & huiusmodi, sed non dicitur noster filius, quia filius dicitur tantum relative ad eum qui genuit. Et ideo noster filius non potest dici, sed patris tantum.

In eo autem quod dicitur datus, & ad eum qui dedit, & ad eos quibus datus est refertur, ut spiritus sanctus qui etiam cum in scriptura, ut supra dictum est dicatur spiritus noster, vel spiritus tuus, vel illius, ut de Moysè & Helia dictum est, nusquam tamen in scriptura occurrit ita dici, spiritus sanctus noster vel tuus, vel illius, sed spiritus noster, vel tuus vel illius, quia spiritus sanctus eo dicitur quo donum, & utrunque relative dicitur ad patrem & ad filium, & hoc sempiternæ relatione. Si tamen aliquando dicitur donum nostrum, accipitur donum pro donato, vel dato. Cum vero donum accipitur eo modo quo spiritus sanctus donum patris & filij dicitur, nonominis: Ita & filius sub hac appellatione non potest dici noster, ut dicatur filius noster, sicut nec dicitur spiritus sanctus noster, & tamen de filio dicitur panis noster, & de spiritu spiritus noster. Ille noster panis, quia nos reficit nobis datus, iste noster spiritus, quia nobis inspiratur a patre & filio, & in nobis spirat sicut vult. Unde Augustinus in 5. libro de Trinitate ait. Quod de patre natum est, ad patrem solum refertur, cum dicitur filius. Et ideo filius patris est, & non noster. Dicimus tamen & panem nostrum da nobis, sicut dicimus spiritum nostrum.

Ut spiritus sanctus ad seipsum referatur.

POST hæc quæritur utrum spiritus sanctus ad seipsum referatur, hoc non videtur ex prædictis posse probari. Si enim quod datur, refertur ad eum qui dat, et ad eum cui datur, & spiritus sanctus datur a seipso, ut prædictum est: ergo refertur ad seipsum. Huius quæstionis determinationem in posterum differimus, donec tractemus de his quæ relative dicuntur de Deo ex tempore, in quibus datum & donatum continentur.

DISTINCTIO XVIII.

HIC QUÆRITUR cum spiritus sanctus &c. Superius determinauit Magister de temporalis processione spiritus sancti per comparisonem ad principium a quo, & per comparisonem ad modum. In hac parte deter-

minat de ea per comparisonem ad proprietatem secundum quam temporaliter procedere conuenit spiritui sancto, hoc est de ipso in quantum est donum. Et diuiditur pars ista in partes quattuor secundum quattuor quæstiones quas mouet. Primo quærit utrum spiritus sanctus sit donum in quo omnia alia dona donantur. Secundo utrum eadem ratione sit donum & datum, ibi. (Præterea diligenter considerandum.) Tertio quare non dicitur filius noster, sicut spiritus noster, cum ita detur filius sicut spiritus sanctus, ibi. (Hic quæritur.) Quarto utrum spiritus sanctus cum sit donum sub hac ratione ad seipsum referatur, ibi. (Post hæc quæritur utrum spiritus sanctus.) Secunda istarum diuiditur in partes quattuor, quia primo determinat spiritum sanctum esse donum ab aeterno & datum ex tempore. Secundo exponit ad contrarium, ibi. (Sed quæritur cui donabilis.) Tertio mouet quandam dubitationem incidenter, & eam soluit, ibi. (Hic oritur quæstio si filius.) Quarto reuertitur ad declarandum spiritum sanctum esse ab aeterno donum, ibi. (Ex prædictis patet.)

CIRCA hanc distinctionem septem quæruntur ad præsens.

Primo utrum esse donum sit proprium spiritui sancto.

Secundo utrum ratio doni sit proprietatis distinctiua personæ spiritui sancti.

Tertio utrum eo sit donum quo Deus.

Quarto utrum esse donum ab aeterno conueniat spiritui sancto.

Quinto utrum per donum, quod est spiritus sanctus dentur omnia alia dona.

Sexto utrum spiritus sanctus possit dici donum nostrum, & spiritus noster.

Septimo utrum spiritus sanctus a patre datur ipsi filio.

ARTICULVS VNICVS.

QUÆSTIO I.

PRIMO ostendo, quod esse donum non sit proprium spiritui sancto, quia omne nomen in diuinis connotans effectum in creatura significat diuinam essentiam. Sed tale est hoc nomen donum connotat enim creaturam cui datur: ergo non est proprium spiritui sancto, sed significat diuinam essentiam.

Item Isai. 9. dicitur, quod filius datus est nobis, sed quicquid datur est donum, non conuenit ergo soli spiritui sancto.

Item super illud ad Philipp. c. 2. donauit illi nomen &c. quia dicit glossa ibi. hoc nomen Deus, sed Deus est nomen essentiæ: ergo ratio doni non conuenit soli spiritui sancto.

Item donum dicitur ab aptitudine donandi, sed filius ab aeterno habuit aptitudinem, ut dona-

Arg. 1.
Secundo.
Tertio.

donaretur in tempore; aliter enim non fuisset datus: ergo conuenit ratio doni etiam filio.

In opposit.

CONTRA, August. 5. libr. de Trinit. c. 14. assignans rationem, quare Spiritus sanctus non est filius: dicit quia exit non quomodo natus, sed quomodo datus: ergo esse donum conuenit sibi ex suo modo procedendi, sed suus modus procedendi est sibi proprius: ergo esse donum est proprium ei.

Item August. 15. libr. de Trinit. cap. 17. dicit. Non frustra in hac trinitate non dicitur verbum Dei nisi filius, nec donum Dei nisi Spiritus sanctus.

Responsio. Donum in diuinitate est proprium Spiritus sancti.

RESPONDEO, quod secundum quod donum accipitur in diuinis, proprium est Spiritus sancto. Et ratio huius est, quia donum prout accipitur in diuinis est res procedens, cui ex suo modo procedendi conuenit prima ratio doni. Prima autem ratio doni amor est.

Commen. 9.

Alijs autem rebus ratio doni competit in uirtute amoris puri. Vnde Philosophus. 3. libr. politico: dicit, quod donum datio est irredibilis, id est, donum est datio liberalis qua fit non intentione retributionis, quia secundum Aui-cen. 6. metaphysic. cap. 5. Verbum liberalis ex sua prima impositione, apud omnes linguas est donatio tribuens alij extra se donum non propter retributionem. Talis autem donatio non procedit, nisi ex amore puro. Illi ergo rei ex suo modo procedendi conuenit prima ratio doni qua procedit ut purus amor. Proprium est autem Spiritus sancto quod procedat ut amor. Pater enim non procedit neque diuina essentia, filius autem quamuis procedat, & sit amor: non tamen procedit, ut amor, quia processio amoris puri est per modum voluntatis liberalis. Filius autem non procedit per modum voluntatis, sed per modum naturae. Restat ergo quod solus Spiritus sanctus est res procedens. Cui ex suo modo procedendi conuenit prima ratio doni: ergo proprium est Spiritus sancto esse donum prout accipitur in diuinis.

Ad primu.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod hoc nomen donum connotat officium in creatura &c. Dico quod non connotat officium in creatura in actu cum Spiritus sanctus ab aeterno fuit donum, ut postea ostendetur & non fuit aliqua creatura nisi ex tempore. Maior autem argumenti intelligenda est de nominibus connotantibus effectum in creatura in actu, sicut creator, gubernator, & similia qua effectum connotant in creatura actiue. Aliter enim esset instantia in hoc nomine incarnatus, quia quamuis incarnare spectet ad totam trinitatem, quia tota trinitas filium incarnauit, tamen solus filius incarnatus est.

Ad secundum. Datum, & donum differunt.

Ad secundum cum dicitur, quod filius datus est nobis &c. Dico quod verum est, sed non est idem esse datum & donum, quia donum dicit rem emanantem per modum voluntatis liberalis sine tempore: in aptitudine, ut detur

ex tempore, datum autem cum sit participium significat cum tempore, & dicitur ab actu. Vnde & Spiritus sanctus quamuis sit donum ab aeterno non est tamen datus, nisi ex tempore: non valet ergo filius datus est nobis: ergo est donum, prout donum accipitur in diuinis.

Ad tertiu.

Ad tertium cum dicitur, quod donari conuenit essentiae &c. Dico quod verum est. Nec tamen ex hoc sequitur, quod sibi conueniat esse donum: proprie loquendo de dono prout accipitur in diuinis.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, quod filius ab aeterno non habuit aptitudinem, ut daretur in tempore &c. Dico quod quamuis hoc sit verum, loquendo de aptitudine, qua est ex natura rei donabilis: non tamen verum est loquendo de aptitudine qua rei competit ex suo modo procedendi, propter quam aptitudinem dicitur donum prout accipitur in diuinis.

Q. V. A. E. S. T. I. O. I. I.

SECUNDO QVAERITVR. Vtrum ratio doni sit proprietas distinctiua personae Spiritus sancti. Et videtur quod non, quia donum dicitur propter habituales respectum ad creaturam, sed nulla persona distinguitur per respectum ad creaturam: ergo donum non est personae Spiritus sancti distinctiua proprietas.

Arg. 1.

Item vnus personae vna est distinctiua proprietas, sed spiratio passiuus est proprietas distinctiua Spiritus sancti, cum qua proprietas doni non videtur esse eadem, quia tunc essent nomina synonyma, quod falsum est.

Secundo.

Item res non distinguitur in actu per illud quod non est in actu. Cum ergo definitio personae Spiritus sancti sit in actu, & per respectum non est per respectum qui non est in actu, sed donum non importat respectum in actu, sed in habitu: ergo non importat proprietatem distinctiuam personae Spiritus sancti.

Tertio.

CONTRA, August. 5. libr. de Trinit. c. 11. dicit in eo quod proprie Spiritus sanctus dicitur, relatiue dicitur: cum ad patrem, & ad filium referatur, quia Spiritus sanctus, & patris, & filij spiritus est, sed ipsa relatio non apparet in hoc nomine. Apparet autem cum dicitur donum Dei: ergo eadem proprietas importatur nomine doni, & nomine Spiritus sancti. Importat ergo distinctam proprietatem.

In opposit.

RESPONDEO, sicut in praecedenti quaestione dictum est. Donum prout accipitur in diuinis est res procedens cui ex suo modo procedendi conuenit prima ratio doni, & prima ratio doni est amor purus, non quicumque sed spiratus. Ex quo sequitur quod eadem proprietates secundum rem importatur nomine Spiritus sancti, & nomine amoris personaliter dicti, & nomine doni: tamen est ibi secundum rationem differentia, quia nomine Spiritus sancti

Responsio. Donum est proprietas distinctiua personae Spiritus sancti, & dicit respectum realem in actu ad patrem & filium.

eti significatur per compositionem ad spirationem passiuam. Vnde dicitur Spiritus sanctus, quia spiratur: nomine vero amoris per compositionem ad modum procedendi. Amor enim dicitur in quantum est res procedens primo per modum voluntatis liberalis: nomine vero doni quo ad respectum donabilitatis superadditum, ut ita loquar, qui respectus prout est in Spiritus sancto est respectus secundum rationem. Dico ergo quod quamuis illud quod significatur nomine doni ratione illius habitualis respectus quem connotat in creatura, & ratione illius respectus qui est in ipso secundum rationem ad creaturam non sit proprietates distinctiua, tamen ratione respectus quem importat ad patrem, & filium a quibus spiratur proprietates est distinctiua. Visum est enim quod realiter importat eundem respectum ad patrem & filium, qui importatur nomine Spiritus sancti.

Ad primu.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod nulla persona distinguitur per respectum ad creaturam, &c. Dico quod verum est, & ideo concessi quod donum non importat proprietatem distinctiuam nisi ratione illius respectus quem habet ad patrem, & filium: a quo tamen respectu ille respectus habitualis quem importat ad creaturam, vel connotat in creatura, separabilis non est.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, quod nomine doni, & nomine Spiritus sancti non importatur eadem proprietates, &c. Dico quod immo eandem proprietatem important secundum rem: differentem tamen secundum rationem, & ideo non sunt nomina synonyma.

Ad tertiu. Donum dicitur tertium respectum.

Ad tertium cum dicitur quod donum non importat respectum in actu, sed in habitu &c. Dico quod connotat habituales respectum in creatura, & ratione huiusmodi non est proprietates distinctiua, dicit etiam in Spiritus sancto quendam respectum secundum rationem ad creaturam, ut in potentia Dei existentem, nec ratione huiusmodi est proprietates distinctiua. Importat etiam respectum realem in actu ad patrem & filium, ut visum est, & ratione huiusmodi est proprietates distinctiua.

Q. V. A. E. S. T. I. O. I. I. I.

Arg. 1.

TERCIO QVAERITVR. Vtrum eo sit donum quo Deus. Et videtur quod non, quia non est eadem ratio communis & proprii, sed Deus est nomen commune, donum est nomen proprium: ergo non est eadem ratione donum qua Deus.

Secundo.

Item August. 7. de Trinit. cap. 2. Non eo verbum quod sapientia: verbum enim relatiue, sapientia vero essentialiter intelligitur: ergo a simili non eo donum quo Deus, quia donum dicitur relatiue, Deus autem essentialiter

Item August. in 15. libr. de Trinit. c. 19. dicit de Spiritus sancto quod in tantum donum Dei est, in quantum datur eis quibus datur. Apud se autem Deus est, & si nemini detur: ergo non eo est donum quo Deus.

Tertio.

CONTRA Spiritus sanctus procedendo habet quicquid habet: ergo per ipsam processionem donum & Deus est.

In opposit.

Item diuersae proprietates non praedicantur de se inuicem, nec ea quae diuersis proprietatibus distinguuntur: ergo si Spiritus sanctus alia proprietate Deus est, alia proprietate donum cum deitate Deus sit, ipsa deitas non praedicaretur de proprietate distinctiua, quae nomine doni importatur, quod falsum est.

Responsio. Eo quod realiter Spiritus sanctus eo donum est quo Deus, quia in diuinis essentia, & proprietates idem sunt secundum rem. Sed loquendo de identitate secundum rationem, si ablatius dicitur habitudinem, quod in ratione formae, sic non eo donum est quo Deus, quia deitate Deus est, & proprietates donum. Proprietates autem & essentia secundum rationem differunt, si autem ablatius importet habitudinem principationis, sic eo donum est quo Deus, quia processio nem habet & essentiam & proprietatem.

RESPONDEO, quod reali identitate Spiritus sanctus eo donum est quo Deus, quia in diuinis essentia, & proprietates idem sunt secundum rem. Sed loquendo de identitate secundum rationem, si ablatius dicitur habitudinem, quod in ratione formae, sic non eo donum est quo Deus, quia deitate Deus est, & proprietates donum. Proprietates autem & essentia secundum rationem differunt, si autem ablatius importet habitudinem principationis, sic eo donum est quo Deus, quia processio nem habet & essentiam & proprietatem.

Responsio. Eo quod realiter Spiritus sanctus eo donum est quo Deus, quia in diuinis essentia, & proprietates idem sunt secundum rem. Sed loquendo de identitate secundum rationem, si ablatius dicitur habitudinem, quod in ratione formae, sic non eo donum est quo Deus, quia deitate Deus est, & proprietates donum. Proprietates autem & essentia secundum rationem differunt, si autem ablatius importet habitudinem principationis, sic eo donum est quo Deus, quia processio nem habet & essentiam & proprietatem.

AD PRIMVM cum dicitur quod non est eadem ratio communis & proprii. Dico quod verum est secundum rationem, tamen bene est eadem secundum rem.

Ad primu.

Ad secundum cum dicitur quod non eo verbum quo sapientia &c. Dico quod verum est loquendo de identitate secundum rationem, tamen filius eo est verbum quo sapientia loquendo de identitate secundum rem.

Ad secundum.

Ad tertium cum dicitur quod Spiritus sanctus in tantum donum Dei est in quantum datur eis quibus datur, &c. Dico quod ibi accipitur donum improprie, scilicet, pro dato. Ex dictis in quaestione patet quid dici debeat ad argumenta ad aliam partem.

Ad tertiu.

Q. V. A. E. S. T. I. O. I. I. I.

VARO QVAERITVR. Vtrum esse donum ab aeterno conueniat Spiritus sancto. Et videtur quod non, quia filius non fuit verbum antequam proferetur: ergo nec Spiritus sanctus donum antequam daretur, datus autem non fuit ab aeterno.

Arg. 1.

Item donum importat relationem ad dantem & ad eum cui datur, relatio vero ponit extrema sua. Cum ergo illud cui datur non sit nisi ex tempore non fuit donum ab aeterno.

Secundo.

Item donum dicit in Spiritus sancto quendam respectum rationis ad creaturam non habituales, sed actuales, quia quicquid potest esse in Deo actu ibi est. Sed respectus actualis ad creaturam non est nisi ad creaturam in actu: ergo donum connotat creaturam in actu quod non

Tertio.

non esset verum si Spiritus sanctus fuisset donum ab aeterno.

In opposit.

CONTRA August. 5. libr. de Trinit. ca. 15. loquens de Spiritu sancto dicit, quia sic procedebat ut esset donabile, iam donum erat, & antequam esset cui daretur, sed ab aeterno sic procedit, ut esset donabilis: ergo ab aeterno fuit donum.

Item eodem li. c. 16. Sempiternae spiritus dicitur donum. Temporaliter autem donatio.

Responsio. Ab aeterno convenit Spiritus sancti esse donum.

RESPONDEO, sicut in prima quaestione praesentis dist. visum est, donum prout accipitur in divinis est res procedens per talem modum, ut sibi ex suo modo procedendi conveniat prima ratio doni quae est amor. Et hoc videtur sonare verba August. allegata ad partem istam in oppositum cum dicit, quia sic procedebat, ut esset donabilis: iam donum erat, etiam antequam esset cui daretur, sed Spiritus sanctus ab aeterno processit per talem modum, quia ab eodem processit per modum voluntatis, ut liberaliter agentis per quem modum non emanat emanatione intrinseca, nisi amor: ergo esse donum ab aeterno convenit Spiritui sancto, & hoc expresse habetur per duas auctoritates Aug. allegatas ad partem istam.

Ad primu.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod filius non fuit verbum antequam proferretur &c. Dico quod verum est, sed ex hoc tua conclusio non sequitur, quia non sic se habet donum ad dari, sicut verbum ad proferri. Sed ita debes concludere, filius non fuit verbum antequam proferretur: ergo Spiritus sanctus non fuit donum antequam procederet per talem modum, quod sibi ex suo modo procedendi convenit prima ratio doni quae est amor, ex hoc enim habet quod sit donum.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, quod relatio ponit extrema sua in actu &c. Dico quod hoc intelligendum est de relatione in actu. Relatio autem doni ad creaturam non est secundum actum, sed secundum aptitudinem.

Ad tertiu. Quicquid potest esse in Deo realiter actu est non tamen ratione, vel ad extra.

Ad tertium cum dicitur quod quicquid potest esse in Deo est ibi in actu, &c. Dico quod verum est de essendo realiter in Deo, sed de essendo in Deo eo modo quo respectus secundum rationem, vel secundum dici in Deo esse dicuntur, non est verum. Aliquis enim respectus secundum rationem, vel secundum dici est in Deo ad creaturam, qui sibi non conveniebat ab aeterno, tamen ab aeterno possunt sibi convenire ex tempore.

Q V A E S T I O V.

Arg. I.

VINTO QVAERITVR. Vtrum per donum quod est Spiritus sanctus dantur omnia alia dona. Et videtur quod non, quia dona Spiritui sancto appropriata non dicuntur donari per filium: ergo nec similiter dona quae approprian-

tur filio debent dici dari per Spiritum sanctum.

Item secundum Philosophum 5. phys. Motus non est motus, neque in ratione principij, neque in ratione termini: ergo a simili doni non est donum.

Secundo. T. com. 10.

Item Isai. 9. Filius datus est nobis, sed non videtur esse datus per Spiritum sanctum, cum dans videtur habere auctoritatem super datum: ergo per donum quod est Spiritus sanctus non dantur omnia alia dona.

Tertio.

CONTRA: prima ad Corinth. 12. Apostolus loquens de donis gratiarum dicit. Haec autem omnia operatur vnus, atque idem spiritus diuidens singulis prout vult.

In oppositum.

Item August. 15. de Trinit. ca. 18. Dantur & alia per spiritum munera, sed qua ratione aliqua eadem ratione omnia.

RESPONDEO, quod per donum, quod est Spiritus sanctus dantur omnia dona, quae dantur: dantur etiam a tota trinitate, sed collatio doni sub ratione qua donum est Spiritui sancto appropriatur, eo quod sibi ex suo modo procedendi convenit prima ratio doni, ut supra visum est, nec tamen datur simpliciter cum quolibet dono suo, sed tantum cum charitate: semper enim cum datur charitas, datur & Spiritus sanctus, quod satis patet ex verbo Apost. ad Ro. 5. dicens. Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Ecce hic dicit simul charitatem datam, & Spiritum sanctum datum.

Responsio. Licet omnia dona quae dantur sint a tota trinitate tamen Spiritui sancto appropriantur.

Ad primu.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod dona Spiritui sancto appropriata non dicuntur donari per filium &c. Dico quod illa dona dantur per filium. De ipso enim dicitur Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt, tamen non dicuntur dari per filium appropriate, sed dona appropriata filio dicuntur dari per Spiritum sanctum appropriata sub ratione qua dona sunt. Vnde & si sapientia sub ratione qua sapientia dicatur dari per filium appropriate, tamen sub ratione qua donum est dicitur dari per Spiritum sanctum appropriate, eo quod Spiritui sancto ex suo modo procedendi convenit prima ratio doni.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, quod motus non est motus &c. Dico quod quamuis motus non principiet alium motum, ut proprium eius terminum & immediatum, tamen certum est quod per unum motum causatur alius, & longe in infinitum: fortius per donum aeternum quod est res subsistens: potest immediate causari donum creatum.

Ad tertiu.

Ad tertium cum dicitur, quod filius non videtur esse datus per Spiritum sanctum &c. Dico quod immo, nec tamen propter hoc oportet quod habeat auctoritatem super filium, sed super effectum per donationem filij connotatum, scilicet, super effectum incarnationis.

Q V A E S T I O VI.

Arg. I.

EXTO QVAERITVR. Vtrum Spiritus sanctus possit dici donum nostrum, & spiritus noster. Et videtur quod non, quia noster importat habitudinem possessionis, sed Spiritus sanctus a nobis possideri non potest: immo ipse possidet iustum: ergo non potest dici donum nostrum, nec spiritus noster.

Secundo.

Item nihil vna & eadem relatione refertur ad aliquid principians ipsum, & ad aliquod sequens. Cum ergo Spiritus sanctus secundum rationem doni, & spiritus referatur ad dantem, & spirantem tanquam ad sui principium: per huiusmodi relationes non poterit ad nos referri: ergo vere non potest dici donum nostrum, nec spiritus noster.

Tertio.

Item quamuis filius sit nobis datus, non tamen propter hoc potest dici filius noster. Vnde August. 5. libr. de Trinit. cap. 14. Filius patris est non noster: ergo a simili videtur quod de Spiritu sancto non possit dici donum nostrum, neque spiritus noster.

In oppositum.

CONTRA, August. in 5. libr. de Trinitate. capit. 18. Spiritus sanctus non tantum patris, & filij qui dederunt, sed etiam noster dicitur qui accepimus.

Item 4. Regum. 2. dicit Heliseus ad Heliam. Obsecro ut fiat spiritus tuus duplex in me, & loquebatur de Spiritu sancto. Spiritus ergo sanctus ibi dictus est spiritus Heliae.

Responsio.

RESPONDEO, quod de Spiritu sancto non potest dici, quod sit Spiritus sanctus noster: potest tamen dici, quod est spiritus noster, & quod est donum nostrum, & quod est datum nostrum, & secundum aliquos dici potest quod Spiritus sanctus est noster.

Possumus dicere de Spiritu sancto, quod est spiritus noster donum nostrum, & spiritus noster, non tamen Spiritus sanctus noster.

Ratio autem quare potest dici Spiritus sanctus noster est, quia per hoc quod dicimus Spiritus sanctus, per hoc intendimus significare personam Spiritus sancti cum illa proprietate tantummodo per quam refertur ad principium a quo spiratur, sine aliquo respectu ad creaturam. Cum ergo dicitur Spiritus sanctus noster notatur ad nos referri Spiritus sanctus tanquam ad principium a quo spiratur, quod impossibile est.

Ratio autem quare potest dici quod est spiritus noster est, quia nomine spiritus importatur relatio non tantummodo ad principium a quo spiratur, sed etiam ad illud cui inspiratur, vel cui aliquod bonum inspirat secundum desiderium voluntatis suae, quia sicut dicitur Ioan. 1. spiritus ubi vult spirat.

Ratio autem quare potest dici aliquo modo donum nostrum est, quia nomine doni, non tantummodo importatur respectus ad principium a quo procedit, sed etiam quidam respectus secundum rationem, & in habitu ad creaturam. Vnde dicitur donum patris & filij, quia

ab eis procedit: ita, ut ex suo modo procedendi sibi conveniat prima ratio doni. Dicitur autem donum nostrum, in quantum nobis est donabile.

Ratio autem quare dicitur datum nostrum, & magis proprie, quam donum nostrum est, quia donum non importat relationem ad creaturam, nisi in habitu. Datum autem connotat in creatura cui datur relationem realem in actu, & in ipso Spiritu sancto cum datur quandam relationem secundum rationem, vel secundum dici in actu.

Ratio autem quare Spiritus sanctus est noster est, quia tunc hoc pronomen noster dicitur habitudinem talem Spiritui sancti ad nos, qualem habet habitum respectu habentis. Omnes autem iusti habent Spiritum sanctum. Vnde August. 15. libr. de Trinit. cap. 19. dicit de donis, quod ipsum donum a quo cuique propria diuiduntur omnes habent, id est, Spiritum sanctum, tamen quia proprie loquendo Spiritus sanctus magis habet iustum, quam habeatur a iusto, videtur quod non potest dici possessio iusti, sed iustus possessio eius. Ideo videtur aliquibus quod ista, spiritus sanctus est noster, non est ad plenum propria, sed aliquid habet de improprietate.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod noster importat habitudinem possessionis, &c. Dico quod quando dicitur de aliquo mediante nota compositionis importate per hoc verbum est absque hoc quod determinetur per aliquid adiunctum, ut cum dicimus de aliqua re: ista res est nostra, tunc notat, vel habitudinem possessionis, vel habitudinem talem qualem habet habitum respectu habentis, quamuis autem Spiritus sanctus a nobis non possideatur, tamen a nobis habetur, & ideo aliquo modo potest dici Spiritus sanctus est noster. Quando autem adiungitur alicui non mediante compositione, ut cum dicimus amicus noster, tunc importat habitudinem secundum exigentiam termini cui adiungitur. Vnde cum dicitur spiritus noster importat talem habitudinem qualem habet spirans ad illud in quod spirat, vel qualem habet in spiratum ad illum cui inspiratur.

Ad secundum, dico quod per illam relationem per quam spiritus referatur ad spirantem, & donum ad dantem non referuntur ad nos, sed spiritus refertur ad nos per quandam relationem, quae est in ipso secundum rationem connotans in nobis aliquam relationem secundum rem, donum etiam refertur ad nos in habitu per quandam relationem quae est in Spiritu sancto secundum rationem, & in habitu connotans in creatura aliquam relationem realem in habitu.

Ad tertium cum dicitur, quod de filio Dei non potest dici quod sit filius noster, &c. Dico quod verum est, quia non importat habitum

Ad primu.

Noster quo modo dixerit importet

Ad secundum.

Ad tertiu.

dinem aliquem, nisi ad patrem: unde si diceretur filius noster signaretur a nobis genitus quod impossibile est. Donum autem dicit aliquam relationem ad creaturam, sicut ad illud cui est donabile, & spiritus sicut ad illud cui aliquod bonum inspirat, vel cui inspiratur. Et ideo aliquo modo de Spiritu sancto potest dici quod est donum nostrum & spiritus noster: & sic patet quid dici debeat ad istam questionem, utrum filius Dei possit dici filius noster. Visum est enim quod non, & huius ratio dicta est, & ideo non oportet in hoc facere questionem.

QVAESTIO VII.

SEPTIMO QUÆRITUR. Utrum Spiritus sanctus a patre detur ipsi filio. Et videtur quod sic, quia quod procedit secundum rationem amoris procedit ut donum, sed Spiritus sanctus procedit a patre in filium, ut amor: ergo in procedendo a patre in filium datur filio.

Secundo. Item quicquid habet filius est a patre datum: ergo amor quo filius diligit patrem est sibi a patre datus, sed filius diligit patrem Spiritu sancto, ut inferius ostendetur: ergo Spiritus sanctus est datus a patre filio.

Tertio. Itē qui liberaliter facit, ut aliquod bonum sit in alio, illud bonum dicitur dare illi, sed pater liberali actione fecit ut Spiritus sanctus esset in filio: ergo Spiritum sanctum dedit illi.

In oppositū. CONTRA, Magister in distinct. presenti dicit, quod sicut Spiritus sanctus ab æterno procedit, ita ab æterno donum est, non quia donaretur a patre filio, vel a filio patri, sed quia ab æterno processit donabilis.

Item dādo alijs Spiritum sanctum causatur in recipiente aliqua relatio ad dātem, sed per hoc quod pater spirat Spiritum sanctum, non causatur in filio aliqua relatio ad patrem: ergo pater spirando Spiritum sanctum non dat ipsum filio.

Responsio. RESPONDEO, quod non datur Spiritus sanctus a patre filio, & ad hoc est triplex ratio, una est, quia cum Spiritus sanctus datur aliqui donum ipsius recipitur in eo, sicut in subiecto per quod oritur in eo, cui datur Spiritus sanctus, noua habitudo qualis est ipsius habentis ad habitum, quod nullo modo dici potest de filio in quantum Deus est. Sic enim intelligimus questionem, quia planum est quod sibi fuit datus Spiritus sanctus in quantum homo.

Alia ratio est, quia donum dicitur a communicatione liberali, & non naturali, quamuis autem Spiritus sanctus sit in filio, eo modo quo una persona est in alia per certam incessionem, hoc habet filius a patre non per communicationem liberalem, quæ est spiratio, sed per naturalem quæ est generatio: per generationem enim accepit filius a patre, ut filius est,

set, & ut Deus esset vnus cum patre, & ut in eo esset Spiritus sanctus modo supra dicto.

Tertia est ratio, quia oportet esse differentiam inter dātem aliquod donum, & illum cui datur. Nullus enim proprie loquendo sibi ipsi dare aliquid dicitur, sed pater & filius vnus sunt in ratione dantis Spiritum sanctum, quia vna spiratione spirant eum, & sunt vnus principium in spirando, & ideo non potest dici quod vnus det alij spiritum.

Ad primum in oppositum cum dicitur, quod Spiritus sanctus procedit a patre in filium, ut amor &c. Dico quod verum est, ut in obiectum non ut in subiectum. Quod autem procedit secundum rationem doni in aliquem procedit in ipsum, ut in susceptibile subiectum secundum se, vel secundum effectum quo habetur, quamuis autem Spiritus sanctus secundum se non procedat in aliquem ut in subiectum, tamen ratione effectus per quem habetur procedit in creaturam cui datur, ut in subiectum.

Ad secundum Ad secundum cum dicitur, quod quicquid habet filius est ei a patre datum, &c. Dico quod verum est per generationem, sed quod datum est respectu eius cui datur, rationem domini non habet, sed tantummodo illud quod datur alij per communicationem liberalem.

Præterea scire debes, quod quamuis Spiritus sanctus sit in filio per certam incessionem non propter hoc potest dici habere Spiritum sanctum eo modo quo habet vim spiratiuam, & alia quæ ad similitudinem forme sunt in eo. Unde non ita proprie dici potest quod pater generando dedit filio Spiritum sanctum, sicut quod dedit filio vim spiratiuam per quam a Deo procedit Spiritus sanctus.

Ad tertium Ad tertium patet solutio ex iam dictis. **C**IRCA LITTERAM. (Spiritus sanctus patris & filij spiritus est, sed ipsa relatio non apparet in hoc nomine. Apparet autem cum dicitur donum Dei,) scilicet, quia non ita bene sonat secundum communem modum loquendi, ut dicatur Spiritus sanctus spiratoris Spiritus sanctus, sicut cum dicitur donum donatoris donum, vel quia hoc quod est esse spiritum frequentius per scripturas essentialiter accipitur quam hoc nomen donum. (Eo ipso quod daturus erat eum Deus iam donum erat.)

Contra tunc filius ab æterno fuit donum, quia ipsum daturus erat Deus: dedit enim ipsum nobis ex tempore.

Respondeo sic debet exponi eo ipso, quod daturus erat eum Deus, id est, eo ipso quod procedebat tali modo ut sibi ex suo modo procedendi conueniret ratio doni, iam donum erat: filio autem conuenit dari ex natura sua, non ex suo procedendi modo. Et ideo quamuis nobis datus sit, rationem tamen doni non habet, secundum quod expositum est in principalibus. q. huius distinct. (Filius natiuitate essentia est,)

Arg. 1.

Secundo.

Tertio.

In oppositū.

Responsio.

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium.

est, scilicet, secundum quod ablatius importat habitudinem originis, quia nascendo accepit ut sit esse. (Non enim, ut ait Hylarius in 6. libr. de trinit. per defectum, aut protensionem, aut diuinationem ex Deo Deus est.) Hic excludit triplicem modum imperfectæ productionis in creaturis. Quorum vnus modus est quo generatur vnus per corruptionem alterius, ut vermīs ex equo. Contra quod dicit. (Neque per defectum.) Alius per extensionem quantitatis, ut vas ex auro. Contra quod dicit. (Aut protensionem.) Alius quo generatur riuulus de fonte. Contra quod dicit. Aut diuinationem. (Tollam de spiritu tuo.) Hæc propositio de, non dicit ibi partitionem substantiæ Spiritus sancti, vel gratiæ quæ fuit in Moysē, sed quod alijs daretur gratia Spiritus sancti in minori abundantia: ita quod haberet quasi rationem partis respectu abundantiæ gratiæ quæ erat in Moysē. Vel loquitur de ablatione quo ad usum sollicitudinis, non quo ad habitum.

Hic de equalitate trium personarum.

DISTINCTIO XIX.

NUNC postquam coæternitatem trium personarum pro modulo factitatis nostræ insinuauimus, iam de earundem equalitate aliquid eloqui superest. Fides enim catholica, sicut coæternas: ita & coæuales tres personas asserit. Aequalis est enim in omnibus patri filius, & patri & filio Spiritus sanctus. Quia ut ait Aug. in lib. de fide ad Petrum, breuiter aperiens quomodo intelligatur, equalitas docet. Nullus horum alium, aut precedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate, quia nec filio, nec Spiritu sancto quantum ad naturam diuinam unitatem pertinet, aut anterior, aut maior est pater filio, nec filius Spiritu sancto. Acternum quippe & sine initio est, quod filius de natura patris extitit, & æternum ac sine initio est, quod Spiritus sanctus de natura patris filijque procedit. Ob hoc ergo tres vnus recte credimus & dicimus Deum, quia una prorsus æternitas una immensitas, una naturaliter est trium personarum diuinitas. Ecce breuiter assignauit Augustinus, in quo trium personarum consistat equalitas, scilicet, quia alia, aliam non excellit, aut æternitate, aut magnitudine, aut potestate.

Quod æternitas, & magnitudo, & potentia in Deo sunt vnū, licet ponantur quasi diuersa.

CUM QUÆ enumerentur ista quasi diuersa, in Deo tamen vnus & idem sunt. scilicet, essentia diuina simplex et incommutabilis. Unde Aug. in 7. libr. de trinit. Non alio magnus alio Deus est, sed eo magnus quo Deus, quia non est illi aliud magnum esse aliud Deum esse. Eadem quippe eius magnitudo est quæ virtus, & eadem essentia quæ magnitudo. Pater ergo & filius simul vna essentia & vna magnitudo. Ita etiam

& potentia Dei essentia diuina est. Unde Aug. in 7. libr. confessionum. Voluntas & potentia Dei Deus ipse est. Æternitas quoque Dei essentia diuina est. Quod Aug. ostendit super illum locum Psalm. In generatione & generationem anni tui. Est generatio generationum quæ non transit collecta de omnibus generationibus. i. sancti. In illa erunt anni Dei qui non transeunt. i. æternitas Dei. Non enim aliud sunt anni Dei, aliud ipse, sed anni Dei, æternitas Dei est. Æternitas vero ipsa Dei substantia est, nihil habens mutabile. Inconcussa ergo teneamus quod vnus & idem est. scilicet, essentia diuina, Dei æternitas, potentia, magnitudo, et tamen consuevit scriptura hæc et his similia quasi distincte ponere. In his ergo verbis trium personarum equalitatem breuiter complexus est Aug. quia alius alius, nec æternitate, nec magnitudine, nec potentia superat. Quod autem æternitate aliqua trium personarum aliam non excedat, supra ostensum est: ubi coæternitas trium personarum insinuata est.

Hic de magnitudine, quod ea aliqua personarum aliam non excedat.

NUNC igitur superest ostendere quod magnitudine, vel potentia alius alium non excedat, et prius de magnitudine videamus.

Quod non est maior vna persona alia nec maius aliquid duæ quam vna, nec tres, quam duæ vel quam vna.

SCIENDUM est ergo quia pater non est maior filio, nec pater vel filius maior Spiritu sancto, nec maius aliquid duæ personarum simul sunt quam una, nec tres simul maius aliquid quam duæ, nec maior est essentia in tribus quæ in duabus, nec in duabus quam in vna, quia tota est in singulis. Unde Ioan. Damascenus ait. Constatemur deitas naturam omnem perfectæ esse in singula suarum hypostaseon, id est, personarum; omnem in patre, omnem in filio, omnem in Spiritu sancto. Ideoque perfectus Deus pater, perfectus Deus filius, perfectus Deus Spiritus sanctus.

Quomodo dicitur esse Deus pater in filio, & filius in patre, & Spiritus sanctus in vtroque, & singulus in singulis.

ET INDE est quod pater dicitur esse in filio, et filius in patre, & Spiritus sanctus in vtroque, & singulus in singulis. Unde August. in lib. de fide ad Petrum. Propter unitatem naturalem totus pater in filio & Spiritu sancto est, totus quoque Spiritus sanctus in patre & filio est. Nullus horum extra quemlibet ipsorum est propter diuinam naturam unitatem. Ecce hic aperit aliquatenus. Non enim plene potest tantum ab homine referari archanum, ex qua intelligentia dicatur singula personarum tota esse in alijs.

Unde etiam Hylar. ista interius perquirens in lib. 3. de trinit. ait. Affert plerisque obscuritatem sermo Domini cum dicit. Ego in patre & pater in me est, nec immerito. Natura. n. intelligentiæ humanæ rationem dicti huius non capit, nec exemplum aliquod rebus diuinis comparatio humana prestabit. Sed quod non intelligibile est homini, Deo possibile est. Cognoscendū itaq; atq; intelligendū est quid sit illud. Ego in patre & pater in me est. Si tamē cōprehēdere hoc ita ut est ualebimus, ut quod natura rerum pati non posse estimamus.

Rich. super 1. Sent. Matur,

Psalm. 101.

Supra egit de æternitate distinct. 9. & 15.

Lib. 6. de trinit. cap. vlt.

Lib. 4. de orthodoxa fide, cap. 6.

Aug. cap. 1.

In exordio libri.

Ioan. 14. b

Paulo infirmo. matur, id diuina veritatis ratio consequatur. Patrem ergo in filio, & filium in patre esse, plenitudo in utroque diuinitatis perfecta est, quia plenitudo diuinitatis in filio, quod in patre est, hoc & in filio est, quod in ingenito est, hoc in genito, alter ab altero, & vterque vnum. Is. s. qui est nihil habens quod non sit etiam in eo a quo est non duo vnus, sed alius in alio, quia non aliud in utroque, vt vnum sint in fide nostra vterque, non vnus, nec eundem virumque, nec aliud confitemur, quia Deum ex Deo natum, nec eundem natiuitas, nec aliud esse permittit. Eandem ergo in vtraque & virtutis similitudinem, & deitatis plenitudinem confitemur, quia veritas dicit. Ego in patre, & pater in me est. Omnia enim filius accepit a patre. Nam si partem eiusdem qui genuit accepit, neuter quoque perfectus est: deest enim ei vnde decessit, nec plenitudo in eo erit qui ex portione consiliterit. Neuter ergo perfectus est, si plenitudinem suam & qui genuit amittit, nec qui natus est consequitur. Fateamur ergo quod pater est in filio, & filius in patre, & Deus in Deo, vt idem Hylarius ait in 7. libr. de trinit. non per duplicem conuenientium generum coniunctionem, nec per insitiam capacioris substantie naturam, sed per naturam vnitam similitudinem, per natiuitatem viuientis ex viuente natura dum res non differt, dum naturam Dei non degenarat natiuitas, dum non aliud aliquid ex Deo, quam Deus nascitur, dum nihil in his nouum est, nihil alienum, nihil separabile. Ecce his verbis prout humana permittit infirmitas, aperitur ex quo sensu Christus dixerit se esse in patre, & patrem in se. Ex eodem etiam sensu intelligitur Spiritus sanctus esse in utroque & singula personarum in singulis, quia. s. in singulis est eadem plenitudo diuinitatis, & vnita similitudo nature, quia non est maior diuina natura in aliqua harum personarum, sed vnus & indifferentis nature sunt he tres persone. Ideoque altera in altera esse dicitur, ut predictum est. Vnde Ambr. predicatorum uerborum sententiam nobis aperiens super epist. 2. ad Corinth. ait. Per hoc intelligitur pater esse in filio, & filius in patre, quia vna est eorum substantia. Ibi enim est vnitas, vbi nulla diuersitas. Ecce tribus illustrium uirorum testimonijs. s. Aug. Hylarij, Ambrosij in idem concurrentibus, reuelatione Spiritus sancti in eis loquentis, pie credere uolentibus ostenditur, tamen quasi per speculum & in enigmate, qualiter accipiendum sit cum dicitur pater in filio esse, uel filius in patre, uel Spiritus sanctus in utroque.

Ad id quod ceperat redit, scilicet, vt ostendat q magnitudine alius alium non superat. SED IAM nunc ad propositum redeamus, ceptoque insistamus, ostendentes quod magnitudine nulla trium personarum aliam superat, quia nulla maior alijs, nec maius aliquid sunt due quam vna, nec tres quam dua, nec maior Deus quam singuli horum, quia singulus horum perfectus est, nec est quo crescat illa perfectio. Quod nulla personarum pars est in trinitate. **N E C E S T** aliqua trium personarum pars Dei uel diuinae essentiae, quia singula harum uerus & plenus Deus est, & tota & plena diuina essentia est, &

ideo nulla istarum in trinitate pars est. Vnde Aug. in 2. lib. contra Maximinum haereticum sic ait. Putas Deum patrem cum filio & Spiritu sancto vnum Deum esse non posse, times enim ne pater sit pars vnus Dei qui constet ex tribus. Noli hoc timere. Nulla enim sit partium in deitatis unitate diuisio, vnus est Deus pater & filius & Spiritus sanctus, id est, ipsa trinitas vnus est Deus. Ergo inquis Deus pater est pars Dei? absit. Tres enim personae sunt pater & filius & Spiritus sanctus, & hi tres, quia vnus substantiae sunt, vnum sunt, & summe vnum sunt, vbi nulla naturarum, nulla est diuersitas voluntatum. Si enim natura vnum essent, & consensione non essent, non summe vnum essent. Si uero natura dispares essent, vnum non essent. Hi ergo tres quia vnum sunt propter ineffabilem coniunctionem deitatis qua ineffabiliter copulantur vnus Deus est. Pars ergo trinitatis esse non potest quicumque vnus est in tribus. In trinitate ergo quae Deus est, & pater Deus est, & filius Deus est, & Spiritus sanctus Deus est, & simul hi tres vnus Deus. Nec huius trinitatis tertia pars est vnus, nec maius aliquid duo quam vnus est ibi, nec maius aliquid sunt omnes quam singuli, quia spiritualis non corporalis est magnitudo. Qui potest capere capiat, qui autem non potest credat, & oret vt quod credit intelligat. Verum est enim quod per Prophetam dicitur. Nisi credideritis non intelligetis. His verbis aperte ostendit indifferentem magnitudinem trium personarum. Item in eodem. Tu nempe dixisti vnum Deum non ex partibus esse compositum, et hoc de patre tantum vis intelligi. Ille inquis virtus est ingenita simplex, & tamen in hac simplici virtute multa uideris commemorare cum dicis. Deus Deum genuit, bonus bonum genuit, sapiens sapientem, clemens clementem, potens potentem. Nunquid ergo bonitas & sapientia, & clementia, & potentia partes sunt vnus virtutis quam simplicem esse dixisti? Si dixeris partes sunt: simplex ergo virtus ex partibus constat. Et simplex ista virtus te diffimiente vnus est Deus: ergo Deum ex partibus compositum esse dicis. Non dico inquis, non sunt partes. Si ergo in una persona patris, & illa inuenis quae plura uidentur, & partes non inuenieris, quia una virtus simplex est. Quanto magis pater & filius & Spiritus sanctus, & propter indiuiduam deitatem vnus Deus, & propter vnus cuiusque proprietatem tres personae sunt, & propter singulorum perfectionem partes vnus Dei non sunt, virtus est pater, virtus est filius, virtus est Spiritus sanctus. Hoc uerum dicis. Sed quod uirtutem de uirtute genitam, & uirtutem de uirtute procedentem, non uis eandem habere naturam, hoc falsum dicis, hoc contra fidem rectam & catholicam dicis. His uerbis aperte docetur, quod tres persone ille non sunt partes Dei, uel diuinae essentiae. Nullaque illarum trinitatis pars dicenda est, nec vna maior alijs.

Cum dicimus tres personas esse vnā essentiam, nec vt genus de speciebus, nec vt speciem de indiuiduis praedicamus, quia non est essentia genus & persona species, uel essentia species & personae indiuidua.

Hic

Paulo infirmo.
Aliquanto post mediū libri.
Ioan. 14. b
Non longe a fine libri.

Aug. ca. 10. tom. 6.
Ibidem, pau. cis interpa. stis.
Ibidem, pau. cis interpa. stis.
Matth. 9. b
Esai. 7. b

1. Cor. 13. b

Hic adijciendum est quod tanta est aequalitas trium personarum atque indifferens magnitudo, quod cum dicamus tres personas vnā esse essentiam uel substantiam, neque vt genus de speciebus, neque vt speciem de indiuiduis praedicamus. Non enim essentia diuina genus est, & tres personae species, uel essentia diuina species, & tres personae indiuidua. Quod Aug. rationibus probabilibus atque irrefragabilibus aperte demonstrat in lib. 7. de trin. dicens. Si essentia genus est, species autem persona, vt nonnulli sentiunt, oportet appellari tres substantias, vt appellantur tres personae, sicut cum sit animal genus & equus species, appellantur tres equi idemque tria animalia. Non enim ibi species pluraliter dicitur & genus singulariter, vt si diceretur, tres equi sunt vnum animal, sed sicut tres equi speciali nomine, ita tria animalia nomine generali dicuntur. Cum ergo tres personas vnā fateamur esse essentiam, non tres essentias, cum tres equi tria animalia dicantur non vnum, patet nomine essentiae non significari genus, nec nomine personae speciem.

Hic probat q non dicitur vt species de indiuiduis. Si uero dicuntur nomine personae non speciem significari, sed aliquid singulare atque indiuiduum, & nomine essentiae speciem intelligi, ut persona non dicitur sicut homo, sed quo dicitur hic homo, uelut Abraam, Isaac, Iacob, uel quis alius qui etiam digito praesens demonstrari possit, sic quoque illos eadem ratio confutabit. Sicut enim dicuntur Abraam, Isaac, Iacob, tria indiuidua, ita tres homines & tria animalia. Cur ergo pater & filius et Spiritus sanctus, si secundum genus & speciem & indiuiduum ista dixerimus non ita dicuntur tres essentiae, ut tres personae.

Alio modo probat idem. ALIO quoque modo idem probat Aug. s. q essentia diuina non est genus, nec personae species, uel essentia non est species, nec personae indiuidua. Vna inquit essentia non habet species, sicut vnum animal non habet species. Pater ergo & filius et Spiritus sanctus non sunt tres species vnus essentiae. Diuina ergo essentia genus non est, sed nec species est essentia diuina, et personae indiuidua, sicut homo species est. Indiuidua autem Abraam, Isaac, & Iacob. Si enim essentia species est vt homo, sicut non dicitur vnus homo esse Abraam, Isaac, & Iacob, ita non dicitur una essentia esse tres persone. Non itaque secundum genus et species ista dicimus.

Nec secundum materialem causam dicuntur tres personae vna essentia. NOTANDUM etiam q essentia diuina non est materia trium personarum, vt Aug. in eod. li. docet, tanquam secundum communem eandemque materiam tres personae dicantur esse vna essentia, sicut ex eodem auro si fierent tres statuae, diceremus tres statuas unum aurum. Non autem sic trinitatem. i. tres personas dicimus vnā essentiam et Deum vnū tanquam ex una materia tria quaedam subsistant. In statu vnus. n. equalibus plus auri est tres simul quā singule, et minus auri est una quā due. In illa uero essentia trinitatis nullo modo ita est. Non ergo secundum materialem causam tres personas vnā dicimus esse substantiam uel essentiam, sicut tres statuae dicuntur unum aurum.

Lib. & cap. eiusdem.
Lib. & cap. eiusdem.
Idem ca. 6.

Nec ita dicuntur tres personae vna essentia, vt tres homines vna natura, uel vnus natura. Hic quoque addendum est, quod tres personas non ita dicimus esse vnā essentiam, ut August. in eodem ait, uel vnus essentia, sicut dicimus aliquos tres homines eiusdem sexus & eiusdem temperationis corporis, eiusdem animi, vnā esse naturam uel vnus naturam. Nam in his rebus non tantum est vnus homo, quantum tres homines simul, & plus aliqui sunt homines duo quam vnus homo, sicut in statu is esse diximus. At in Deo non est ita. Non enim maior essentia est pater & filius simul quam solus pater uel solus filius, sed tres simul illa personae aequales sunt singulis. Ex praemissis patet quod tres personae dicuntur diuina essentia, nec secundum materialem causam, ut tres statuae vnū aurum, nec secundum complexionis similitudinem, ut tres homines vnus naturam, nec ut genus praedicatur de speciebus, uel vt species de indiuiduis, id est, continens de contentis, maius de minoribus.

Quae uidentur aduersari praedictis. HIS autem uidentur aduersari, quae quidam sacre scripturae tractatores Catholici in suis scriptis tradiderunt. In quibus significare uidentur q essentia diuina sit quoddam coe et uniuersale uelut species tres uero personae sunt tria particularia, tria indiuidua numero differentia. Vnde Ioan. Damasc. inter doctores graecorum maximus, in lib. quem de trinitate scripsit, quae & Papa Eugenius transferri fecit, ait Communia & uniuersalia praedicantur de subiectis sibi ipsis particularibus. Coe ergo substantia est particulare uero hypostasis. i. persona. Particulare autem dicitur non quod partem naturae habet, sed particulare numero, ut athomus. i. indiuiduum. Numero enim & non natura differre uidentur hypostases. Item in eodem. Substantia significat communem et circumplexiūam speciem homoy deon. i. similitudinem specie: hypostasis. i. personarum, ut putat a Deo homo. Hypostasis autem indiuiduum demonstrat. s. patrem filium & Spiritum sanctum. Petrum, Paulum, & huiusmodi. Ecce aperte dicit substantiam esse uniuersalem, hypostasim uero particularem, et q Deus est species ut homo, et q pater et filius et Spiritus sanctus sunt indiuidua, sicut Petrus & Paulus, eo q numero differunt, quae praemissa sententia Aug. penitus contradicere uidentur. Quid ergo dicemus ad haec? Hoc utique dicere possumus atque debemus, quod ea quae August. tradidit superius, sine omni hesitatione tenenda sunt.

Quod sane possunt intelligi quae Ioannes dicit, & quomodo, ostendit. HaeC autem quae hic dicuntur, licet in sermonis superficie aliquid a fide alienum resonare uideantur, sane tamen intelligi queunt, piūque lectorem atque intellectorem plurimum efflagitant. In quorum explanatione malle silens alios audire, quam loquendo maleuolis detrahendi occasionem praestare. Videtur tamē mihi ita posse accipi, cum ait. Substantia est commune, & hypostasis est particulare. Non ita haec accepit cum de Deo dicantur, ut accipiuntur in philosophica disciplina. Sed per similitudinem eorum quae a philosophis dicuntur locutus est Rich. super 1. Sent. M 2 vt

Lib. & cap. eiusdem.
Lib. 3 de orthodoxa fide cap. 6. in princip. capituli.
Lib. 3. c. 4.
Verba August. tenenda dicit.
Ex quo intellexit dixerit, quod substantia: Dei sit species, uel uniuersale, & personae indiuidua.

ut sicut ibi comune vel vniuersale dicitur quod predicatur de pluribus, particulare vero vel indiuiduum quod de vno solo, ita hic essentia diuina dicta est vniuersale, quia de omnibus personis simul, & de singulis separatim dicitur. Particulare vero singula quaelibet personarum, quia nec de alijs communiter, nec de aliqua aliarum singulariter predicatur. Propter similitudinem ergo predicationis substantiam Dei dixit vniuersale, & personas particularia, vel indiuidua. Propter hoc idem etiam eadem diuinam essentiam dixit esse speciem communem & circumplectiua similitudinem speciei personarum. Quia sicut haec species homo de suis predicatur indiuiduis, velut de Petro & Paulo & alijs, nec ista specie differunt, sed conueniunt per oia: ita Deus de tribus predicatur personis, quae in diuinitate non differunt, sed per omnia conueniunt. Hanc ergo similitudinem inter res sempiternas, & res temporales perpendens Ioannes, vniuersalitatia & particularitatis nomina, quae rebus temporalibus proprie conueniunt, ad res aeternas transtulit. Augustinus vero maiorem videns dissimilitudinem, quam similitudinem inter res predictas ab excellentia trinitatis predicta nomina remouit.

Ex quo sensu dixerit personas differre numero.

Quod autem Ioannes dicit hypostasies differre numero, non natura, in eo quod non differre natura ait: verissime & sine scrupulo loquitur. Quod vero dicit differre numero, cauendum est quomodo intelligatur. Diuersis enim modis dicuntur aliqua differre numero.

Quibus modis dicatur differre numero, & secundum quem modum possit conuenire personis.

Dicuntur enim aliqua differre numero, quando ita differunt, ut hoc non sit illud nec aliquid quod illud est, vel in ipso est qualiter differunt. Socrates & Plato, & huiusmodi, quae apud Philosophos dicuntur indiuidua, vel particularia. Iuxta quem modum non possunt dici tres personae differre numero. Dicuntur quoque differre numero quae in enumeratione siue computatione non sibi adiunguntur, sed a seinuicem discernuntur, ut cum de aliquibus rebus loquentes dicimus, vna, duae, tres, & secundum hunc modum forte dixit. Ioannes, hypostasies, id est, personas differre numero. Possimus enim dicere: pater est vnus, & pater & filius sunt duo, & pater & filius & Spiritus sanctus sunt tres. Et item. Haec persona est vna, & haec & illa sunt duae, & haec & illa & alia sunt tres. Conuenientius tamen tres ille personae proprietatibus tantum distingui dicuntur, de quarum distinctione secundum proprietates in sequenti tractabitur. Nunc vero ad inceptum redeamus quae dicta sunt repetentes, ut saepius versando familiarius innotescant.

Quod vna persona non est maior alia, nec tres simul, quam vna; & hoc ratione ostendit catholica.

Sciendum est ergo tantam aequalitatem esse in trinitate, ut ait Augustinus in 8. libro de Trinitate. ut non solum pater non sit maior quam filius, sed nec pater & filius simul maius aliquid sunt, quam Spiritus sanctus, aut quaelibet persona minus aliquid sit

quam ipsa trinitas. Quod autem ita sit aliquo modo si fieri potest demonstrandum est. Quantum ergo ipse creator adiuvat attendamus. Inquit Augustinus in Aug. cap. 1. eodem, quomodo in hac trinitate duae vel tres personae, non sint maius aliquid quam vna eorum.

Ratione utitur subtilissima ad ostendendum quod ita sit.

Quod ibi magnum dicitur, aliunde magnum non est, quam eo quo vere est, quia ibi magnitudo ipsa veritas est, & veritas essentia. Non ergo ibi maius est quod verius non est. Non autem verius est pater & filius simul quam pater solus vel filius. Non est ergo maius aliquid vtrunque simul quam singulus eorum. Et quia aequae vere est etiam Spiritus sanctus: ideo pater & filius simul non sunt aliquid maius quam ipse, quia nec verius sunt. Item in essentia veritatis hoc est verum esse, quod est esse, & hoc est esse, quod est magnum esse. Hoc est ergo magnum esse, quod verum esse. Quod igitur ibi aequae verum est, & aequae magnum est. Quod ergo ibi plus veritatis non habet, non habet plus magnitudinis. Plus autem veritatis non habet, quod verius non est. Non est autem verius vna persona quam alia, vel duae quam vna vel tres simul, quam singula. Non ergo plus veritatis habet vna quam alia, vel duae quam vna, vel tres simul, quam singula. Sic ergo et ipsa trinitas non est maius aliquid quam vnaquaeque, ibi persona, sed tam magnum quam singula. Non enim ibi maior est quae verior non est vbi ipsa veritas est magnitudo. Ecce modo conuenienti & ratione catholica ostensum est quomodo indifferens sit magnitudo trium personarum, quia nec vna maior est alia, nec duae maius aliquid quam vna, nec tres simul maius aliquid quam singula. Quod Deus non est dicendus triplex, sed trinus.

Praeterea cum Deus dicatur trinus non tamen debet dici triplex. Ibi enim non est triplicitas vbi summa est vnitas, & indifferens aequalitas. Unde Augustinus in 6. libro de Trinitate ait. Non quoniam Deus trinitas est: ideo triplex putando est, alioquin minor esset pater solus vel filius solus quam simul pater & filius. Cum itaque tantus est pater solus, vel solus filius, vel solus Spiritus sanctus, quantus est simul pater & filius & Spiritus sanctus, nullo modo triplex dicendus est Deus. Non enim pater cum filio & Spiritus sancto maior Deus est quam singuli eorum, quia non est quo crescat illa perfectio. Perfectus autem est, & pater & filius & Spiritus sanctus, & perfectus dicitur Deus singulus eorum. Et ideo trinitas potius quam triplex dici debet.

Quod non est ita in rebus corporeis ut in trinitate. In rebus corporeis non tantum est vna quantum tres simul, & plus sunt duae quam vna res. In trinitate vero summa tantum est vna persona quantum tres simul, & tantum sunt duae quantum vna, & in se infinitae sunt, quia non est finis magnitudinis earum. Ac per hoc aperitur quod superius dictum est, quomodo singula sunt in singulis, & omnia in singulis, & singula in omnibus, & omnia in omnibus, & vnum in omnibus est, & vnum omnia. Ecce iam ostendimus sufficienter, qualiter in trinitate aliqua persona aliam non superet magnitudine.

DISTINCTIO

DISTINCTIO XIX.

Nunc postquam coaeternitatem trium personarum & coequalitatem postquam declarauit Magister esse in Deo essentiae unitatem, & personarum trinitatem, & originem personarum, & ipsarum distinctionem. Hic ostendit personarum omnimodam perfectionem, & aequalitatem. Et diuiditur pars ista in partes tres, quia primo ostendit in quibus consistit aequalitas, scilicet, aeternitate, magnitudine, & potestate. Secundo ostendit in diuinis ista non esse diuersa, quomocumque enumerentur. Tertio ostendit diuinas personas in his tribus aequalis esse ibi. Nunc igitur, superest ostendere. Et ista tertia diuiditur in tres partes, quia primo supposito ex superius dictis quod inter diuinas personas sit aequalitas quantum ad aeternitatem ostendit earum aequalem magnitudinem in essendo. Secundo aequalem potestatem in operando in principio. Tertio ostendit restat. Tertio incidet determinat aliqua de distinctionibus exclusiuis, quomodo in diuinis debeant accipi ostendendo in principio. Hic oritur questio. Prima diuiditur in partes duas. Prima probat quod in diuinis est in magnitudine aequalitas. Secundo probat quod in diuinis nulla est aequalitas, ibi. Sed iam nunc ad propositum redeamus. Prima in duas, quia primo probat personarum aequalitatem in magnitudine per essentiae indiuisiorem. Secundo per illam probat in personis esse circuminceptionem, ibi. Et notandum est quod pater dicitur esse in filio. Tunc sequitur illa pars quae ibi incipit. Sed iam nunc ad propositum, & diuiditur in partes tres. Primo probat quod in diuinis non est totum integrale. Secundo quia disgressionem fecerat, ad suum propositum reuertitur, ibi. Sciendum est igitur tantam aequalitatem. Prima manet indiuisa. Sed secunda diuiditur in partes duas. Primo ostendit quod in diuinis non est totum vniuersale, nec pars totius vniuersalis, ostendendo quod ibi, nec est genus, nec species, neque indiuiduum. Secundo opponit ad contrarium, ibi. His autem aduersari videtur. Prima diuiditur in partes duas. Primo ostendit quod in diuinis non est genus, nec species neque indiuiduum. Secundo quod ibi non est materiale principium, ibi. Notandum est & c. Tunc sequitur illa pars in qua opponit ad contrarium quae ibi incipit. His autem aduersari videtur. Secundo soluit ibi. Haec autem quae hoc dicuntur. Et ista secunda diuiditur in duas. Primo respondet ad principale. Secundo exponit incidenter quoddam dictum in illa auctoritate exponendo. Quomodo hypostasies differre dicuntur numero non natura ibi. Quod autem Ioannes dicit. Tunc sequitur illa pars quae ibi incipit. Sciendum est igitur, in qua ad pro-

positum reuertitur. Et diuiditur in partes tres. Primo ostendit in diuinis esse omnimodam aequalitatem propter omnimodam indiuisiorem per hoc quod omnes personae non maius aliquid quam vna. Secundo per hoc concludit, quod Deus non potest dici triplex, ibi. Praeterea cum Deus dicatur trinus. Tertio ostendit aliter esse in rebus corporalibus, ibi. In rebus corporeis non tantum est vna, quantum tres simul.

Circa hanc distinctionem, quaeruntur tria. Primo quaeritur de aequalitate personarum in generali. Secundo de illis in quibus consistit aequalitas in speciali. Tertio de quibusdam quae repugnant summam aequalitati.

Circa primum quaeruntur tria. Primo, vtrum inter diuinas personas sit aequalitas vera.

Secundo, vtrum aequalitas sit mutua.

Tertio, vtrum aequalitas numero vna.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO I.

Primo igitur ostendo, quod in diuinis non sit aequalitas vera: quia secundum Philosophum in libro Predicamentorum. Proprium est quantitati secundum ipsam aequale, vel inaequale dici, sed in Deo non est quantitas: quia secundum Augustinum de Trinitate. Ipse est sine quantitate magnus: ergo in Deo non est aequalitas. Item vbiunque est aliquorum aequalitas, ibi est eorum commensuratio, quia aequale est, quod nec excedit, nec exceditur: sed in diuinis personis, cum non habeant mensuram, non potest esse commensuratio: ergo nec vera aequalitas. Item secundum Philosophum 5. metaph. c. de simili. Similia dicuntur quorum quantitas vna, sed in diuinis non est quantitas, nisi virtutis. Virtus autem qualitas est: ergo in diuinis non est aequalitas vera, sed similitudo. Item persona habet plures proprietates, & persona habens vnam tantum: non videntur esse vere aequales, sed Spiritus sanctus habet vnam proprietatem tantum, scilicet, spirationem passiuam, pater vero habet tres, scilicet, inscibilitatem, paternitatem, & spirationem actiuam. Filius duas, scilicet, generationem passiuam, & spirationem actiuam: ergo Spiritus sanctus non videtur vere esse aequalis patri & filio.

Contra: in Symbolo Athanasii dicitur quod tres personae coaeternae sibi sunt & coaequales. Item Augustinus de Trinitate. Nec pater nec filius simul maius quid est, quam ipse. Spiritus sanctus: ergo est ibi aequalitas non tantummodo vera, sed etiam summa ex quo plures personae simul non sunt aliquid maius, quam vna.

Respondetur, quod in diuinis est aequalitas non tantummodo vera, sed etiam summa, quia illa sunt aequalia quorum est quantitas vna. In diuinis autem quamuis non sit quantitas molis tantum est ibi quantitas virtutis, quam

Rich. super 1. Sent. M 3 plus

Aug. cap. 1.

Lib. 8. cap. eiusdem.

Iterum aliter idem probat.

August. c. 7.

Cap. 8. eiusdem libri.

Ca. 10. eiusdem libri.

Arg. 1.

D. Bon. dist. eadem. q. 1. & 2.

D. Thom. 1. part. q. 42. artic. 1.

Scot. dist. ea dem q. 1. & in quod. q. 6

Ca. de quantitate.

Secundo.

Tertio.

T. com. 15.

Quarto.

Ad oppositum.

Responsio. Non solum in diuinis est vna aequalitas, sed etiam summa.

plus voluit August. nominare nomine magnitudinis, quam nomine quantitatis, nec ex hoc sapientes æternaliter de Deo acciperent occasione errandi æstimando in Deo esse quantitatem molis replentem orbem. Super autem quãtãtatem virtutis cum sit altior, quam quantitas molis fundatur nobilior æqualitas, quã illa quæ fundatur super quantitatem molis. In diuinis autem personis vna est magnitudo non tantummodo vnitate proportionis, sed etiam vnitate secundũ numerum maior est autem æqualitas quæ fundatur super vnã quantitatem secundum numerum, quam quæ fundatur super duas secundum numerum, quæ dicuntur vna secundum proportionem, eo quod commensurata sunt. Magnitudo autem in diuinis non tantummodo est vna numero, sed etiam summa, vna propter summã illius essentia simplicitatem, propter quam dicit beatus Bern. 5. de consideratione ad Eugenium. c. 20. quod inter omnia, quæ ratione vnum dicuntur arcem tenet vnitas trinitatis, qua tres personæ vna substantia sunt. Oportet ergo quod ibi sit summa æqualitas, quia si est æqualitas in vno quod sit æqualitas in omnibus. Vnde August. 6. de trinit. c. 5. loquens de æqualitate Spiritus sancti dicit sic. Aequalis est ergo etiã Spiritus sanctus, & si æqualis omnibus æqualis propter summam simplicitatem quæ in illa substantia est.

Ad primũ. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod in Deo non est quantitas &c. Dico quod verum est loquendo de quantitate molis, tamen est ibi quantitas virtutis secundum quam bene attenditur æqualitas.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod in diuinis personis non potest esse commensuratio, &c. Dico quod æqualitas quæ est ex cõuenientia in vna quantitate vnitate proportionis commensurationem includit, non sic autem illa æqualitas, quæ fundatur super eandem quãtãtatem in numero proprie loquendo de cõmensuratione, quia commensuratio includit commensurationum terminationem, & adæquationem. Terminatio autem in diuinis esse non potest, & ideo nec cõmensuratio proprie loquendo. Aequalitas vera de suo significato non importat, nisi adæquationem, & ideo in diuinis bene est æqualitas, quamuis non ibi sit commensuratio.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur quod virtus est qualitas &c. Dico quod virtus in creatura bene qualitas est, per comparisonem ad illud cuius est, tñ per comparisonem ad obiecta in quæ potest, modum quãtãtis habet, virtus tamen in creatore qualitas non est, sed est realiter idem cum ipsa diuina substantia, quia ergo substantia virtus & magnitudo idẽ sunt re in Deo secundum rationem differentia: ideo identitas, similitudo, & æqualitas idem sunt re in Deo, differunt tamen secundum rationem.

Ad quartum. Ad quartum cum dicitur, quod persona habens plu-

res proprietates, & persona habens vnã tantum non sunt vere æquales &c. Dico quod falsum est, quia non plus est de virtute in persona habente plures proprietates, quam in habente vnã tantũ, quia eadem virtus est in vtriusque.

Q V A E S T I O II.

SECUNDO QVAERTIVR. Vtrum inter personas diuinas sit æqualitas mutua, & videtur quod non. Dionys. li. de diu. nomi. c. 19. incausatis & causalibus nõ recipimus reciprocationem: ergo cum pater sit principium filij, filius est æqualis patri non econuerso. Item Aug. 6. de trinit. ca. 10. imago si perfectã implet illud cuius est imago ipsa coæquatur ei, non illud imagini suæ: ergo cum filius sit imago patris ipse est æqualis patri non econuerso.

CONTRA: in regulis equiparantiæ sit reciprocatio, æqualitas vero est relatio equiparantiæ: ergo si vna persona est æqualis alij: ita & econuerso. Item maior est æqualitas mutua quam nõ mutua, sed æqualitas diuinarum personarum est maxima: ergo mutua.

RESPONDEO, quod æqualitas potest accipi prout dicit relationem equiparantiæ tantum, & sic filius est æqualis patri & econuerso, aut prout vltra illum respectum importat coæquationem passiuo modo dictum, & hoc modo filius est æqualis patri, quia coæquatur ei. Pater. n. generando ipsum in vnitate suæ substantiæ coæquat sibi eum, hoc est dat ei, vt sit sibi æqualis. Sed hoc modo: pater non est æqualis filio, quia filius non dat patri, vt sibi sit æqualis. Sed quia de virtute sermonis hoc nomen æquale, non videtur importare, nisi relationem equiparantiæ, quia quod importet coæquationem, videtur magis ex modo loquendi secundum quem non consueuimus dicere proprie veritatem. Rex est cum milite, sed miles est cum rege. Ideo de virtute sermonis, nisi essent auctoritates quæ videtur sonare ad contrarium, videretur posse concedi simpliciter, quod pater est æqualis filio. Per hoc patet responsio ad argumenta ad vtranque partem.

Argumenta enim ad partem primam procedunt de æqualitate secundum quod vltra relationem equiparantiæ importat illam coæquationem passiuo modo dictam. Argumenta ad partem aliam procedunt de æquitate secundum quod dicit equiparantiæ relationem tantum.

Q V A E S T I O III.

TERTIO QVAERTIVR. Vtrum inter diuinas personas sit æqualitas vna numero: & videtur quod non, quia relationes numerantur secundum subiecta: ergo cum æqualitas sit relatio in tribus personis sunt tres æqualitates.

Item Auicen. 3. metaphysi. ca. de relatione dicit, quod in duobus fratribus sunt duæ fraternitates.

Arg. 1.
D. Bon. q. 3.
Et dist. 31.
quæst. 3.
D. Thom. ut
supra ar. 2.
Seco. vt sup.
Secundo.

In oppositũ.

Responsio.
Aequalitas
importat
plura.

*Ad argu-
menta.*

Arg. 1.
D. Bon. dist.
31. q. 2. Et
D. Thom. q.
35. artic. 2.
elicitiuẽ.
Scot. di. 31.
q. unica.
Secundo.

ternitates: ergo similiter in duobus æqualibus sunt duæ æqualitates.

Tertio. Item diuersorum patrum in specie, sunt diuersæ paternitates in specie, vt ostendam: ergo similiter distinctorum æqualium in numero sunt distinctæ æqualitates in numero, sed pater, & filius, & Spiritus sanctus sunt tres distincti in numero & æquales: ergo in eis sunt tres æqualitates in numero, maior videtur sic probari. Philosophus enim videtur velle. 5. Physic. quod motus circularis, & rectus differunt specie, quia linea circularis, & recta sunt per quas fundatur differunt specie: ergo similiter videtur, quod ille paternitates differant specie: quarum subiecta in quibus radican- tur, differunt specie.

Quarto. Item diuersorum in specie, diuersa est simplicitas in specie: ergo a simili distinctorum in numero, distinctæ sunt æqualitates in numero. Minor patet per Philosophum. 7. Phys. Qui vult quod duplicitas dicatur æquiuoce de duplicitate in aere & aqua, & ideo non comparantur, quod non esset verum, si essent in eadem specie.

Quinto. Item subiecto manente vno numero respectu plurium terminorum in numero numerantur relationes eiusdem speciei, vt ostendam: ergo videtur a simili quod respectu plurium personarum non obstat, quod in eisdem sit vnum fundamentum æqualitatis, scilicet, vna magnitudo, & numerentur æqualitates: antecedentes patet, quia in vno patre plures filios habente, vt Iacobum & Ioannem: alius est respectus ad Ioannem filium, vt ad illum qui est de substantia sua, & alius respectus ad Iacobum, vt ad illum qui est de substantia sua: cum ergo paternitas formaliter non dicat, nisi respectum ad alium, vt ad genitum in similitudine substantiæ suæ: videtur quod in vno patre respectu plurium filiorum plures sunt paternitates. Et ita numerantur relationes per numerationem terminorum subiecto manente vno.

CONTRA: Si in duobus hominibus esset vna superficies numero: si essent albi, in illis, esset vna albedo in numero: eo quod superficies est immediatum subiectum albedinis: ergo similiter cum quantitas sit immediata causa æqualitatis cum in tribus personis sit vna quantitas virtutis in numero: in illis est vna æqualitas virtutis in numero.

Item Auicen. 6. naturalium parte. 2. cap. 5. dicit, quod in pluribus amicis est vna amicitia: ergo similiter in tribus personis æqualibus vna est æqualitas.

Item similitudo hominis albi ad alium album est eadem similitudo in specie, quia causa huius similitudinis, scilicet, albedo est eadem specie in vtroque: ergo similiter trium personarum est eadem æqualitas in numero, cum vna sit simplex quantitas in vtroque.

RESPONDEO, quod in tribus personis

Responsio.

est vna æqualitas in numero, quia æqualitas numerari non potest, nisi numeretur proximum, & proprium fundamentum illius, proximum autem & proprium fundamentum relationis quæ est æqualitas, est quantitas, ideo nõ numeratur æqualitas in illis in quibus non numeratur quantitas, quia ergo in tribus personis non numeratur spiritualis quantitas, quæ virtus quæ est quantitas spiritualis vna numero, est in tribus: ideo dico, quod in illis non numeratur æqualitas: est ergo vna æqualitas in numero in tribus personis.

In creaturis vero in quibus numeratur quantitas, numeratur hæc relatio, quæ est æqualitas. **A**D PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod relationes numerantur secundum subiecta, &c. Dico quod non est verum, nisi proprium, & proximum fundamentum illius relationis numeretur in illis subiectis.

Vel potest dici quod tres personæ non sunt plura subiecta æqualitatis, sed vnũ subiectum: si nomen subiecti reciperetur in diuinis, quia in illis est æqualitas ratione vnius fundamenti.

AD SECUNDUM cum dicitur, quod in duobus fratribus sunt duæ fraternitates &c. Dico quod verum est, quia in duobus fratribus sunt duo propria & proxima fundamenta fraternitatis, quia aliam substantiam habet vnus frater a patre, & alius aliam, & per aliud & aliud genitum esse, etiam si gemelli nascerentur. In tribus autem personis vnum numero est fundamentum æqualitatis, & ideo in arguendo bonam similitudinem non accipit.

AD TERTIUM cum dicitur, quod diuersorum patrum in specie sunt diuersæ paternitates in specie &c. Dico quod verum, quia in diuersis patribus in specie causa propria, & proxima paternitatis est: alia & alia in specie, siue causa illa ponatur potentia generatiua, siue actus generandi, siue dispositio ex actu generandi in generatẽ derelicta, siue aliquid aliud quod cunque sit illud. In diuinis vero personis non numeratur causa propria, & proxima æqualitatis, vt supra visum est: & ideo in illis est æqualitas numero vna.

AD QUARTUM cum dicitur, quod diuersorum in specie diuersa est duplicitas in specie, &c. Dico quod verum est de illa duplicitate, cuius causa proxima & immediata est alia & alia in specie, aliter non: vnde quia illa duplicitas quæ est in aere, & illa quæ est in aliqua ratione quantitatis nõ habet in aere, & in aqua causam differentem specie, quia quantitas in aere & aqua eiusdem est speciei: ideo illæ duplicitates non differunt in specie, sed quia substantia aeris & aquæ differunt specie: ideo duplicitas, quæ est ibi ratione substantiæ est alia & alia in specie.

AD QUINTUM cum dicitur, quod in vno patre respectu plurium filiorum sunt plures paternitates &c. dicunt aliqui quod falsum est, quia quãuis Rich. super 1. Sent. M 4 ha-

In diuinis personis cum vnũ sit fundamentum æqualitatis vna est æqualitas numero.

Ad primũ.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quintum.

ARTICVLVS II.

habeat plures respectus ad plures filios, vna tamen paternitas est, quia plura accidentia solo numero differentia, non possunt esse in eodem subiecto.

Contra.

Sed hæc responsio dupliciter peccat: distinguit enim inter relationem & respectum, cum tamen relatio formaliter non dicat, nisi respectum; aliter enim non distingueretur contra alia ix. predicamenta. Vnde in hoc quod dicunt in vno patre respectu plurium filiorum vnam esse paternitatem, & tamen esse plures respectus ad illos, vt ad eos qui producti sunt ab eo de substantia sua per generationem, contradictoria dicunt sub diuersis vocabulis. Præterea si non plurificarentur ibi paternitates, aut hoc esset propter absentiam causæ proximæ educantis in esse plures paternitates, aut propter defectum esse conseruantis, aut propter indispositionem subiecti suscipiētis, quia si adest numeratio causarum proximarum productiū & conseruantium & dispositionum suscipiente effectum, plurificatur effectus, sed generatio similis in natura i factio esse, est causa efficiens, & conseruans paternitatem, & istę generationes plurificantur in patre habente plures filios, & si gemelli nasceretur, quia alia & alia esset actio qua virtus informata formasset vnum & alium. Præterea pater propter respectum ad vnum filium non est indispositus ad suscipiēdum respectum ad alium filiū; ergo in vno patre respectu plurium filiorum multiplicatur respectus quibus illos respicit, vt a se productos de substantia sua per generationem sibi similis in natura, paternitates autem formaliter loquendo non nominant, nisi illos respectus in vno: ergo patre respectu plurium filiorum plures sunt paternitates.

Præterea cum ipsi dicunt quod plura accidentia solo numero differentia non possunt esse in eodem subiecto, quia numeralis distinctio accidentium est per substantiam: falsum est de illis accidentibus que aliunde habent causam suam distinctionis, quam a subiecto: hæc autem est relatio. Suum enim esse dependet non tantum a subiecto, sed etiam a termino & a causa.

Soluendum est ergo aliter ad argumentum concedendo maiorem illius: dicendo quod ex hoc non sequitur conclusio, quia plures filij in quantum sunt termini paternitatis plures sunt, quia causæ per quas sunt termini plures sunt. Similiter a parte patris respectu plurium filiorum causæ paternitatis proprię & proximæ plures sunt. Plures autem personæ in re per quam est in eis æqualitas vnum sunt quia tres personæ vnum sunt in quantitate virtutis.

Solutio prima.

Argumenta ad oppositum gratia conclusionis possunt concedi. Medium tamen argumentum peccat in processu, quia cum dicit Auic. quod in pluribus amicis est vna amicitia non accepit amicitiam prout est nomen relatiuū, sed prout est nomen collectiuū plurimū amicitiarum.

CONSEQUENTER querendum est de aliquibus in quibus consistit æqualitas in speciali, scilicet, de æternitate, magnitudine & personarum circuminceptione, & secundum hoc queruntur tria.

Primo vtrum in Deo sit æternitas.

Secundo vtrum magnitudo.

Tertio vtrum quælibet persona sit in alia.

QVÆSTIO I.

PRIMO autem ostendo, quod in Deo non sit æternitas, quia dicitur in commento super secundam propositionem de causis, quod esse quod est æternitatem est causa prima, quoniam est causa ei: ergo in Deo non est æternitas, sed aliquid effectum ab eo.

Item Boet. in 1. lib. de Trinit. ca. 8. Nostrum nunc quod currens tempus facit & sempiternitatem diuinum vero nunc permanens, neque mouens sese, atque consistens æternitatem facit, sed nihil factum est in Deo: ergo æternitas non est in Deo.

Item Exod. 15. Dominus regnabit in æternū & vltra, sed in Deo nulla est duratio vltra quam sit alia: ergo in Deo non est æternitas.

Item æternitas est mensura eius in quo est, sed diuinum esse non mensuratur: ergo æternitas in Deo non est.

CONTRA: Omne quod caret principio & fine est æternum, sed Deus caret initio & fine: ergo est æternus.

Item August. in 1. lib. de doctrina christiana, non multum ante medium. Res quibus fruendum est, quas æternas atque incommutabiles commemorauimus &c. sed vt ipse dicit in eodem lib. versus principium. Res quibus fruendum est sunt pater, & filius, & Spiritus sanctus: ergo in illis est æternitas.

Item in Symbol. Athanas. Aeternus pater, æternus filius, æternus Spiritus sanctus.

RESPONDEO, quod æternitas in Deo est, quia actus existendi est illud quod primo a duratione aliqua mensuratur, quia vnum quodque tandiu est in actu quandiu durare dicitur: vnde ex parte diuersitatis eius oportet quod durationum, siue mensurarum diuersitas assignetur. Res enim diuersorum generum eadem mensura non mensuratur. Non enim dicitur tempus tricubitū, aut linea diurna. Actus vero existendi triplex est, quidam summe perfectus, vt esse diuinum & mensura huius esse est æternitas, quæ realiter est idem cum illo esse propter summam simplicitatem. Diuini esse & sue durationis differunt tamen secundum rationem.

Est alius actus existendi maxime imperfectus existens in variatione, & tale est esse rerum temporalium generabilium, & corruptibilium, & huiusmodi mensura est tempus. Est alius

Ad alia. In oppositum.

Arg. 1. D. Thom. 1. part. q. 10. artic. 1. D. Bon. eadem dist. quæst. 2.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppositum.

Responsio. In Deo est æternitas.

alius actus existendi medio modo se habens, qui non est summe simplex, sed est permixtum potentie in quantum est ab alio, & in quantum non posset conseruari, nisi diuina virtute maneretur, tamen est vniiformiter se habens, vt esse Angelicum, & omnium euiternorum: quauis enim sit alternatio in cogitationibus, & affectionibus eorum: tamen substantiale esse eorum est inuariabile & vniiformiter se habens, & huius mensuræ est æuum. Eternitatem autem esse in Deo concludit summa eius actualitas & eius summa simplicitas, & eius summa immutabilitas. Si enim esset in potentia ad non esse aut initium habuisset essendi, non esset actus purus, immo compositus ex actuali, & possibili, & ita nec esset summe simplex, nec immutabilis, cum ergo superius probauerim summam Dei actualitatem, & summam eius simplicitatem, & summam eius immutabilitatem probauimus ea, quæ de necessitate concludunt in Deo esse æternitatem.

Ad primū.

AD PRIMVM, in oppositum cum dicitur, quod prima causa est causa æternitatis &c. Dico quod ibi accipitur æternitas pro æuo.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, quod diuinum nunc permanens facit æternitatem &c. dico, quod diuinum nunc permanens dicitur facere æternitatem secundum nostram apprehensionem: sicut enim in nostro intellectu causatur apprehensio temporis, quia apprehendimus fluxum ipsius nunc, ita causatur in nobis aliquid apprehensio æternitatis in quantum apprehendimus permanentiam, & stabilitatem, & simplicitatem illius vni, quod est in esse diuino.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, quod dominus regnabit in æternum, & vltra &c. Dico, quod ibi accipitur æternitas pro seculo, quod est periodus cuiuscunque durationis finite, quasi dicat, quod Deus durabit vltra quamcumque durationem finitam volens dicere, quod durante quacunque re alia Deus durat, & vltra quamcumque aliam quæ finem habet, vel posset dici durare vltra æternum, quia quod futurum est cuiuscunque alij durationi iam propter immensitatem præsentis æternitatis Deo præsens est. Et ita iam attingit ad quod nulla alia attingit duratio. Prima tamen solutio magis videtur esse de intellectu textus.

Ad quartum.

Omnium esse qua mensura mensuratur.

Ad quartum cum dicitur, quod diuinum esse non mensuretur &c. Dicunt aliqui quod verum est loquendo de mensura quæ est alia ab ipso secundum rem, tamen bene mensuratur mensura, quæ est realiter idem cum eo secundum rationem differens, quia dicunt ipsi mensura alicuius rei est illud quo intellectus natus est certificari, & potest certificari de re illa. Beati autem videntes Dei æternitatem per ipsam valet perfectionem diuini esse simplici intuitu sine cellatione, & illam videndo certificatur de perfectione cuiuslibet alterius esse, quia secundum quod videtur aliquod esse crea-

tum magis participare de perfectione diuini esse secundum hoc certi sunt, quod illud est esse perfectius. Sic ergo volunt, quod ipse Deus in quantum æternitas est mensura sui ipsius sub ratione qua actus essendi, & mediante ratione actus essendi ratio æternitatis est prima mensura cuiuslibet alterius esse. Nec est inconueniens dicunt ipsi, quamuis diuinum esse sit infinitum ipsum mensurari ratione infinita. Vel potest dici secundum aliquos, quod mensura videtur dici in diuinis, non quia diuinum esse realiter mensuretur, sed magis quia mensurat aliqua. Vnde Aug. 4. super Gen. longe post principium secundum id quod mensura omni rei modum præfigit, & numerus omni rei specie præbet: pondus omnem rem ad quietem ac stabilitatem trahit.

Mensura quæ dicitur esse in Deo.

Ille primitus, & veraciter, & singulariter, ista est quæ terminat omnia, & format omnia & ordinat omnia. Dicunt ergo, quod æternitas, quamuis sit in Deo: ea tamen non mensuratur diuinum esse realiter, sed accipitur ibi ratio mensuræ secundum nostram apprehensionem tantum: est tamen secundum rei veritatem prima mensura cuiuslibet alterius esse.

QVÆSTIO II.

SECUNDO queritur vtrum in Deo sit magitudo, & videtur, quod non, quia magitudo est quantitas continua: sed talis quantitas non est in Deo.

Item magitudo est in rebus per naturam materiam, sed in Deo nulla est materialis conditio.

Item saltem ostendo, quod non est ibi magitudo, quæ debeat distingui contra potestatem: quia in Deo non est nisi quantitas virtutis. Quantitas autem virtutis est magitudo præteritatis.

CONTRA in Psal. Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magitudinis eius non est finis.

Item pro solutione. cap. 2. dicit. Anselmus. Quod Deus est quo nihil maius cogitari potest: ergo magitudo est in Deo.

RESPONDEO, quod in diuina essentia non est quantitas molis, sed virtutis. Virtus autem est vltimum omni, quod res potest. Diuina autem essentia comparatur comparatione secundum rationem ad sui esse durationem, & secundum hunc respectum maximum in quod potest, est duratio sine initio, & sine fine tota simul, & secundum hoc quantitas virtutis in Deo est æternitas. Comparatur etiam ad exteriorem operationem, & secundum hunc respectum maximum in quod potest, est quod possit esse illud quod non includit contradictionem. Et sic quantitas virtutis in Deo est eius omnipotentia, quam magister in litera nominat nomine potestatis. Comparatur etiam ad suam perfectionem intrinsecam, & sic maximum in quod potest est perfectionis immensitas, & sic

Arg. 1. D. Bon. ubi sup q. 2. D. Tho. 1. part. q. 42. artic. 4. Secundo. Scot. di. 19. q. 1. Tertio.

In oppositum.

Responsio. In Deo non est magitudo molis, sed virtutis.

fic quantitas virtutis in Deo sub ratione qua est esse, est essetie infinitas, quæ a Magistro in litera vocatur magnitudo. Cui concordat Augustinus de trinitate c. 8. dicens. In his quæ non mole magna sunt, hoc est maius esse, quod est melius esse. In diuinis: ergo essentia eius bonitas est magnitudo. Ratio autem boni consistit in ratione perfectionis: unde tantum res habet de bonitate, quantum habet de perfectione. Sequitur ergo, quod in comparatione essentia diuinæ ad suam perfectionem attenditur eius magnitudo, & quia illa perfectio est infinita. Ideo omnis essentia magnitudo est infinita. Potest tamen assignari aliqua differentia secundum rationem inter bonitatem diuinæ essentia, & eius magnitudinem, quia bona dicitur propter rationem perfectionis. Magna autem in quantum per illam perfectionem potens est spatio quanto simul se facere præsentem, & infinita magnitudo, in quantum infinitum spacium si esset simul attingeret tota. sic ergo patet, quod in Deo est magnitudo.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod in Deo non est quantitas continua &c. Dico, quod verum est, magnitudo autem spiritualis, quæ in Deo ponimus, quantitas continua non est. Unde cum dicitur, quod magnitudo est quantitas continua verum est de magnitudine molis.

Ad secundū. Ad secundum cum dicitur, quod magnitudo est in rebus per naturam materiae &c. dico, quod hoc intelligendum est de magnitudine molis. Talis autem magnitudinem in Deo non ponimus.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod quantitas virtutis est magnitudo potestatis &c. Dico, quod sicut visum est in corpore quaestionis. Quantitas virtutis est quæ vocatur magnitudo, & sicut operatio diuini esse ad suam durationem, & comparatio diuinæ essentia ad potentiam operantem, & comparatio eius ad suam perfectionem idem sunt secundum rem, sed differunt secundum rationem: ita æternitas potestas, & magnitudo eadem sunt secundum rem, & differunt secundum rationem.

Q V A E S T I O I I I.

Arg. 1.
D. Bon. dist.
9. 4.
D. Th. 4. 4. 2.
art. 4.
Scotus 9. 2.
eiusdem dist.
Secundo.

TERTIO queritur, utrum quælibet persona sit in alia, & videtur, quod non quia si pater est in filio. quicquid est in patre est in filio: ergo si filius est in patre filius, est in filio, quod falsum videtur. Item si unum simpliciter est in alio simpliciter non distinguuntur adinuicem. Unde si duo puncta simul sunt adinuicem non distinguuntur. Cum ergo quælibet persona sit summæ simplex, si vna esset in alia non distingueretur ab illa, quod falsum est.

Tertio. Item si pater est in filio: cum paternitas sit in patre, paternitas esset in filio, quod falsum videtur.

Item Dama. lib. 6. c. 5. probans Deum non posse esse plures deos inter alias rationes ponit istam, quia vbi esset vnus nequaquam ibi esset alter: ergo a simili vna persona non est in alia, sicut vnus Deus non posset esse in alio.

CONTRA Ioan. 14. dicit Saluator. Non credis, quia ego in patre, & pater in me est?

Item omne, quod cognoscitur est in cognoscete per seipsum, vel per similitudinem: ergo cum quælibet persona cognoscat aliam, & non sit in alia per similitudinem differentem a se: quælibet est in alia per seipsam.

Item vbi cūque est tota essentia alicuius, ibi est ipse, sed tota essentia cuiuslibet personæ est in alia, quia eadem est trium personarum essentia, ergo quælibet persona est in alia.

R E S P O N D E O, quod quælibet persona diuina est in alia: & essentia in quælibet persona. & quælibet persona est in essentia, sed modo differenti, quia essentia est in quælibet persona secundum, quod natura est in supposito quælibet persona in essentia secundum quod suppositum est in natura, quælibet autem persona in alia per hoc, quod essentia cuiuslibet personæ est in alia, quia eadem est. Unde Aug. in lib. de fide ad Petrum. c. 2. Propter vnitatem naturalem totus pater in filio, & spiritus sancto est, totus quoque spiritus sanctus in patre, & filio est. Nullus horum extra quælibet ipsorum est propter naturam diuinam vnitatem, & hoc satis potest videri hoc firmissimo fundamento credito, scilicet, quod in tribus personis vna essentia est, ex quo enim quælibet persona est in essentia sicut suppositum in natura, & essentia in quælibet persona sicut natura in supposito, sequitur quamlibet personam per suam essentiam esse in aliam. Alio tamen modo, quam natura sit in supposito, & suppositis in natura. Quia tamen nihil dicitur esse in seipso nisi per accidens si in eo modo consideratur aliqua differentia secundum rationem, quod ideo dixi, quia sapientia Dei est in essentia, quamuis idem sint secundum rem, ideo aliqua differentia requiritur. Vel distincto ad hoc, quod vnus sit in alio, & ideo vnam personam esse in alia est pro essentia vnitatem, & ipsarum distinctionem.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod si pater est in filio: quicquid est in patre, est in filio &c. Dicunt aliqui quod in processu argumenti est fallacia figurae dictionis, quia hoc quod est, quicquid est, notat substantiam, filius rem relatiuam, & ita cum dicitur in minori, filius est in patre, tu mutas quid, in ad aliud. Sed hæc solutio non sufficit, quia ego formabo argumentum, per hunc modum si pater est in filio omnis res, quæ est in patre siue absoluta, siue relatiua, est in filio, & tunc non possit assignari in argumento fallaciae figurae dictionis.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod si pater est in filio: quicquid est in patre, est in filio &c. Dicunt aliqui quod in processu argumenti est fallacia figurae dictionis, quia hoc quod est, quicquid est, notat substantiam, filius rem relatiuam, & ita cum dicitur in minori, filius est in patre, tu mutas quid, in ad aliud. Sed hæc solutio non sufficit, quia ego formabo argumentum, per hunc modum si pater est in filio omnis res, quæ est in patre siue absoluta, siue relatiua, est in filio, & tunc non possit assignari in argumento fallaciae figurae dictionis.

Dico ergo, quod omnis res quæ est in patre, est in filio, vel per se sicut natura diuina, vel ad similitudinem illiusmodi, qui est per accidens. & sic paternitas est in filio in quantum est in patre, qui est in filio. Alio tamen modo: filius est in filio, & paternitas in filio: sicut alio modo filius est in patre, & paternitas in patre. In creaturis autem bene est idem in se ipso per accidens. Unde secundum Philosophum. 4. physic. Quia totum est in partibus & partes sunt in toto: ideo totum per accidens est in se ipso. In diuinis autem, quia ibi non est accidens non pono aliquem modum essendi per accidens, sed modum ad similitudinem illius secundum quandam longinquam similitudinem, quam reperire possumus in creatura.

Dico ergo, quod omnis res quæ est in patre, est in filio, vel per se sicut natura diuina, vel ad similitudinem illiusmodi, qui est per accidens. & sic paternitas est in filio in quantum est in patre, qui est in filio. Alio tamen modo: filius est in filio, & paternitas in filio: sicut alio modo filius est in patre, & paternitas in patre. In creaturis autem bene est idem in se ipso per accidens. Unde secundum Philosophum. 4. physic. Quia totum est in partibus & partes sunt in toto: ideo totum per accidens est in se ipso. In diuinis autem, quia ibi non est accidens non pono aliquem modum essendi per accidens, sed modum ad similitudinem illius secundum quandam longinquam similitudinem, quam reperire possumus in creatura.

In oppositū.

Responsio.

Qualibet persona diuina est in alia, & in essentia, & essentia in quælibet persona licet differenter.

Ad primū. Prima solutio.

Contra.

Responsio: Doc. esse in alio diuersi dicitur.

Q V A E S T I O I.

similitudinem illiusmodi, qui est per accidens. & sic paternitas est in filio in quantum est in patre, qui est in filio. Alio tamen modo: filius est in filio, & paternitas in filio: sicut alio modo filius est in patre, & paternitas in patre. In creaturis autem bene est idem in se ipso per accidens. Unde secundum Philosophum. 4. physic. Quia totum est in partibus & partes sunt in toto: ideo totum per accidens est in se ipso. In diuinis autem, quia ibi non est accidens non pono aliquem modum essendi per accidens, sed modum ad similitudinem illius secundum quandam longinquam similitudinem, quam reperire possumus in creatura.

T. com. 23.

Ad secundum.

Vnum simpliciter distinctum ab alio, & si sit in illo.

Ad tertium.

Ad quartum.

AD SECUNDUM cum dicitur, quod si vnus simpliciter est in alio simpliciter non distinguuntur adinuicem &c. dico, quod non est verum, nisi de illis simplicibus quæ non distinguuntur nisi per solum situm: sicut sunt puncta mathematica. Unde in punctis existentibus in corpore naturali non haberet veritatem. Unde si crearetur aliquid cælum: ita, quod conuexum illius tangeret conuexum istius non tangerent se nisi in puncto: sic si corpus perfecte sphericum poneretur super corpus perfecte planum, non tangeret nisi in puncto, & hæc demonstratione probatur. Ecce quod punctus signatus in vno corpore, & punctus signatus in alio simul esset, & manerent distincti per distinctionem, corpus in quibus essent. Diuina autem supposita non sunt talia simpla, vel ut melius dicam non sunt tale simpliciter, quod distinguantur per situm, sed per relatiuas proprietates.

AD TERTIUM cum dicitur, quod ex dictis sequeretur paternitatem esse in filio &c. Dico, quod non est inconueniens paternitatem esse in filio ad similitudinem illiusmodi, qui est per accidens. quia ex hoc non sequeretur, quod paternitas sit proprietas ipsius filij, quia non est per se in filio, sicut filiatio est in filio.

AD QUARTUM dicendum, quod non est simile de pluribus dijs, & pluribus personis diuinis: quia plures dii non haberet eadem essentiam sicut habent diuinæ personæ. Quod autem vna persona sit in alia hoc est per essentia vnitatem cum ipsarum distinctione.

A R T I C V L V S I I I.

CONSEQUENTER queritur de quibusdam quæ repugnant summæ æqualitati: quæ sunt illa in quibus est totum, & pars.

Et circa hæc queruntur tria.

Primo utrum in diuinis sit totum integrale.

Secundo utrum ibi sit totum vniuersale.

Tertio utrum ab æterno fuerit tantum aliquid totum materiale.

PRIMO igitur ostendo, quod in Deo sit totum integrale, quia natura totius integralis est prædicari de omnibus partibus suis simul, & de nulla per se, sed sic se habet trinitas ad personas ergo est totum integrale.

Item in quælibet collectione quilibet de illa collectione est pars integrale illius, ut homo integral. Populi, sed trinitas est nomen collectiuum personarum: ergo quælibet persona est pars integralis trinitatis.

Item de ratione persona est substantia, & relatio, & tamen ista duo vere manent in diuinis: ergo persona videtur esse integrata ex duobus, scilicet ex substantia, & relatione.

Item ternarius vnitatum integratur ex binario, & vnitatem, sed in diuinis videtur esse ternarius vnitatum, cum ibi sint vnitates personales, ergo in diuinis est totum integratum ex binario, & vnitatem.

CONTRA: Vbi est totum integrale minus aliquid est pars quam totum, sed secundum magistrum in litera tres personæ non sunt maius aliquid quam duæ: ergo ibi neque est pars integralis neque totum integrale.

Item totum integrale dependet ex partibus, & nulla pars per se est ipsum totum: ergo si in Deo esset totum integrale, ipse Deus dependeret ex aliquo, quod non est ipse.

R E S P O N D E O, quod in diuinis non est totum integrale, nec pars integralis, quia totum integrale importat compositum: pars importat imperfectionem: inter partem, & totum oportet esse inæqualitatem, sed in Deo nulla est compositio: cum superius probatum sit, quod in eo sit summa simplicitas nec imperfectio, cum in eo sit summa actualitas nec in diuinis contingit reperire inæqualitatem, cum ut supra ostensum est, ibi sit summa æqualitas.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod natura totius integralis est prædicari de omnibus partibus suis simul, & de nulla per se &c. dico quod verum est, quando hoc prouenit non tantum propter distinctionem aliquorum inter se, sed etiam ratione inæqualitatis totius ad singulas partes. Quod autem trinitas non prædicetur de quilibet personarum per se: hoc est tantum propter distinctionem personarum inter se, non propter aliquam inæqualitatem trinitatis ad singulas personas.

AD SECUNDUM cum dicitur, quod quilibet de collectione est pars integralis illius &c. dico, quod verum est, vbi est collectio secundum rem: hoc est constitutio vnius rei ex rebus diuersis in essentia. In trinitate autem non est constitutio vnius ex rebus in essentia diuersis, & ideo non oportet, quod habeat rationem totius integralis.

AD TERTIUM cum dicitur, quod de ratione personæ,

Arg. 1.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppositū.

Responsio. In diuinis non reperitur totum integrale nec pars integralis.

Ad primū.

Ad secundum.

Ad tertium.

sonæ est substantia, & relatio &c. dico, qd veru est, sed quia relatio comparata ad essentiam realiter, est idẽ qd ipsa essentia, ideo nulla est realis compositio in personis.

Ad quartum.

In diuinis non est vere numerus

Ad quartum cum dicitur, qd in diuinis est ternarius vnitatum &c. dico, qd ista recipi nõ debet, sicut nec ista debet recipi, ibi est ternarius personarum, quamuis enim in diuinis, sit numerus personarum, tamen ille numerus non habet plenam rationem numeri, quia etiam si personæ sunt distincte per suas personales proprietates, tamen conueniunt in vna essentia in numero, numerus vero secundum plenam sui rationem importat numeratorum distinctionem in essentia. Et quia nomine ternarij signatur numerus secundum plenam sui rationem, ideo tres vnitates personales non debent dici constituere ternarium. Sed quia nomine trinitatis signatur numerus quantum ad diffinitionem numeratorum per suas personales proprietates, non quantum ad distinctionem in essentia, quia significat distinctionem cum vnitate, ideo veræ est in diuinis trinitas personarum. Et si dicis vltra tres vnitates personales plures sunt, quam vna, dico, qd verum est, sed tamen non sunt plures in essentia. Totum autem integrale plus est in essentia, quam aliqua eius pars, & omnino tres vnitates personales non sunt totum integrale. Vides ergo ex prædictis, qd quamuis in diuinis vere sit numerus personarum, tamen ille numerus de plena rone numeri diminit, & ideo simpliciter ista non est cõcedenda, qd in diuinis sit totum numerale, sed numerus nisi cum hac additione personarum. Et ex prædictis patet solutio ad illam quæstionem qua queri posset vtrũ in diuinis sit totũ numerale.

Q V A E S T I O I I.

Arg. 1. D Tho. dist. 19. q. 2.

SECUNDO queritur: vtrum in diuinis sit totum vniuersale, & videt, qd sic, quia vniuersale est illud, quod prædicatur de pluribus, sed Deus prædicatur de pluribus personis: ergo Deus est quid vniuersale.

Secundo. T. com. 45.

Item Philosophus. 7. metaph. Non dicitur vniuersale nisi, qd naturaliter est plurium rerum, sed diuina essentia est plurium rerum, scilicet personalium: ergo diuina essentia est aliquid vniuersale.

Tertio.

Item quando aliqua forma simplicior, tanto vniuersalior, sed diuina essentia est simplicissima: ergo vniuersalissima.

Quarto.

Item vniuersale, & particulare differunt sicut commune, & proprium, sed in diuinis est commune, scilicet essentia, & proprium, scilicet proprietates personalis. Ergo in diuinis est vniuersale, & particulare.

Quinto.

Item Dama. lib. 3. c. 6. communia, & vniuersalia prædicantur de subiectis sibiipsis parti-

cularibus, cõmune igitur substantia est particulare hypostaseon, id est persona, ecce, qd videtur velle, qd substantia diuina est quid vniuersale, & persona quid particulare.

Contra.

Contra omnis natura in qua est vniuersale & particulare est in genere determinato, sed superius ostensum est, qd Deus non est in genere: ergo in Deo non est vniuersale, nec particulare.

Item Magister dicit in litera nomine essentia non significat genus, nec nomine persone, speciem. Dicit et postea in eadẽ dif. qd tres personæ non sunt indiuidua, & essentia species: ergo ipsa essentia vniuersale non est.

Item hoc idem vult Aug. 7. lib. de trin. c. 6.

RESPONDEO, qd quamuis in diuinis sit aliquid cõmunicatum, scilicet essentia, quia vna est in tribus personis, & aliquid in cõmunicabile, scilicet persona, tamen nõ est ibi neque vniuersale, neq; particulare, quod pluribus rationibus declaratur, quarum vna est, quia essentia sub ratione qua cõuenit sibi hæc intentio, secunda quæ nominatur nomine vniuersalitatẽ nõ est actu in aliquo esse reali extra intellectum, neq; est in intellectu realiter informans: quamuis eius similitudine informetur intellectus. Vnde suum esse sub ratione qua sibi conuenit intentio supradicta est diminutum esse, quia sub ratione prædicta suũ esse est apprehendi ab intellectu, vel representari intellectui non sub ratione vnitatis, neq; sub ratione multitudinis, & ideo vt sic intellectam non repugnat sibi de pluribus prædicari, neque totam saluari in vno, quia multitudine est quæ impedit aliquam essentiam totam saluari in vno, & vnitas numeralis est quæ prohibet essentiam, cõmunicatam de pluribus prædicari. Quod autem essentia sub ratione, qua sibi competit hæc intentio secunda quæ est vniuersalitas non sit actu in re extra patet, quia quicquid est in re extra singulare est. Vnde Philosophus. 4. metaph. idem vnus homo, & homo, & ens homo, & homo, & non diuersum aliud ostendit secundum dictionem repetitam: homo, & ens homo, & vnus homo.

Responso. In diuinis licet sit aliquid cõmunicatum & aliquid in cõmunicabile non tamen proprie est vniuersale neque particulare.

T. com. 3.

Item Boetius. 5. de consolatione versus finem. Omne, quod sensibus patet si ad rationem referas vniuersale est, si ad semetipsum respicias singulare. Et Auic. 3. metaph. c. de relatione dicit. Cum res intelliguntur aduenit eis aliquid in intellectu, quod non erat eis extra; sunt enim vniuersale, & sunt genus, & differentia &c. nec etiam ipsa essentia, vt vniuersalis est informat intellectũ, sed ei similitudo, quæ repræsentat ipsam essentiam non sub ratione qua vna numero vel plures numero. Vnde essentia, vt vniuersalis est, non est in intellectu subiectiue, nisi sicut obiectum. Aliter enim nõ prædicaretur de pluribus habentibus esse reale extra animam. Nihil enim informans intellectum de talibus pluribus prædicatur. Vides ergo

ergo qd essentia, quæ vniuersalis est, non conuenit de pluribus prædicari nisi per per actionem intellectus, quia sua vniuersalitas est per operationem intellectus, sed diuina essentia existens in esse reali pluribus est communis non per aliquam abstractionem intellectus: ergo diuina essentia non est vniuersalis.

Secunda ratio hæc est, essentia cui secundũ esse intellectum accidit. Hæc secunda intentio quæ est vniuersalitas secundum suum esse reale multiplicatur in indiuiduis, quapropter Abraam, Isaac, & Iacob non possunt vere dici vnus homo, sed tres homines, diuina autẽ essentia secundum suum esse reale non multiplicatur in personis. Vnde pater, & filius, & spiritus sanctus non dicunt tres dii, sed vnus Deus, ergo diuina essentia non est aliqd vniuersale.

Tertia ratio hæc est. Natura vniuersalis in abstractione non prædicatur de seipsa in concretionem, nec de aliquo eius supposito. Vnde ista non recipitur, homo est humanitas, nec ista Socrates est humanitas, quia humanitas importat principia essentialia hominis cum præcisione accidentium omnium, homo autẽ significat principia essentialia non cum præcisione accidentium, quæ necessaria sunt ad esse hominis naturale, essentia autem diuina in abstractione prædicatur de Deo, & de qualibet persona, hæc enim est vera, Deus est deitas, Pater est deitas, Filius est deitas, & Spũs sanctus est deitas: ergo Deus non est aliquid vniuersale, nec psona est aliquid particulare.

Ad primũ. Diffinitiuũ vniuersalis quomodo intelligit.

AD PRIMVM, in oppositũ cum dicitur, qd vniuersale est illud quod prædicatur de pluribus &c. dico qd verum est de pluribus differentibus numero, secundum plenam rationem numeri quæ includit numeratorum distinctionem, ita vt nullam essentiam secundũ esse reale habeant communem. Tres autem personæ, & si inter se habeant distinctionem, non tamẽ sunt quantum ad essentiam separate, quia vna essentia realiter est ens communis, ita qd est in qualibet tota, & ideo vt supra visum est, quamuis in diuinis sit vere numerus personarum, ille tamen numerus plenam rationem numeri non habet.

Ad secundũ.

Ad secundum cum dicitur, qd non dicitur vniuersale, nisi quod naturaliter est plurium rerum &c. dico, qd hoc sic intelligi debet, non qd natura faciat aliquid quod realiter sit in pluribus differentibus numero, sed quia facit aliquid, quod per operationem intellectus sic intelligitur, vt rei sic intellecte conueniat prædicari de pluribus differentibus numero. Essentia vero diuina naturaliter est in pluribus suppositis, nec ad suam cõitatem requiritur aliqua intellectualis abstractio.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, qd quanto aliqua forma est simplicior, tãto est vniuersalior &c. Dico, qd loquendo de vniuersali, quod dicitur vniuersale, quia prædicabile de pluribus

numero differentibus secundum plenam rationem numeri, de quo vniuersali modo est fermo, propositio habet veritatem de illa forma, quæ in suppositis nata est multiplicari: essentia vero diuina non est huiusmodi.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur pro auctoritate Dama. qd substantia cõmune est, particulare vero hypostaseon &c. Dico, qd substantia quid commune est tribus personis, non tamen per illum modum per quem vniuersale commune est suis suppositis: vt patere potest ex dictis in corpore quæstionis. Et cum dicit vltorius, qd particulare est hypostaseon: dico qd ibi accipit particulare in propria. Accipit enim particulare pro incommunicabili.

Ad quintum.

Ad quintum cum dicitur, qd vniuersale, & particulare differunt sicut commune, & proprium &c. dico, qd vniuersale est, quid commune, sed non quodcunque commune est vniuersale, sed illud commune, quod realiter multiplicatur in suppositis, particulare etiam est quid proprium, sed non quodcunque propriũ est particulare: sed illud proprium est quod est suppositum talis naturæ, quæ in suppositis nata est multiplicari, & quia diuina essentia non est nata multiplicari in suppositis, ideo ita est aliquid commune quod nõ est aliquid vniuersale. Et proprietas personalis ita est res propria, quod non est aliquid particulare.

Vniuersale & cõmune proprium a particulare qdõ differunt.

Q V A E S T I O I I I.

TERCIO queritur: Vtrum ab æterno fuerit veritatu aliqd totũ numerale, & videtur qd sic, quia ab æterno verum fuit hominem esse futurum, & asinum esse futurum, sed hæc veritas non est illa, sicut homo non est asinus, cum ergo ab æterno esse non potuerit nisi in Deo ab æterno fuit in Deo numerus veritatum.

Arg. 1.

Item verum, & ens, & res conuertuntur, sed ab æterno fuerunt in Deo plures res, scilicet tres personæ: ergo ab æterno fuerunt in Deo plures veritates.

Secundo.

Item ab æterno fuit in Deo vnitas essentialis, & personalis, ergo a simili veritas essentialis, & personalis, ergo sicut ab æterno fuerunt in Deo tres vnitates personales, ita tres veritates personales.

Tertio.

Item Aug. lib. 2. soliloquij longe vltra medium probat animam esse immortalem propter hoc, qd est subiectũ veritatis, quæ est æterna. Vnde sic concludit: semper veritas manet, semper igitur animus manet, sed constat, qd veritas quæ est in anima nostra, sicut in subiecto, non est veritas diuina: ergo ab æterno fuerunt plures veritates.

Quarto.

Item si non esset Deus adhuc veritas fuisset ab æterno, vt ostendam: ergo ab æterno fuerunt plures veritates. Illa quæ Deus est, & illa quæ fuisset, & si Deus non esset, probatio assumpta

Quinto.

sumpta: si Deus non fuisset, aut aliqua alia veritas fuisset ab aeterno aut non, si sic habeo ppositum, si non, tunc falsum fuisset esse aliquam veritatem: ergo verum fuisset non esse aliquam veritatem.

Item ab aeterno fuit verum materiam esse materiam, quia sua contradictoria semper fuit falsa, haec, scilicet materia non est materia, sed haec veritas non fuit illa veritas, quae Deus est, cum in Deo non sit materia: ergo ab aeterno fuerunt plures veritates.

In oppositum.

CONTRA ab aeterno non fuit nisi Deus: in Deo autem non est nisi una veritas, quia Deus est quicquid in eo est: ergo ab aeterno non fuit numerus veritatum.

Item verum, & ens conuertuntur, sed ab aeterno non fuit nisi unum ens, quia ab aeterno non fuit nisi una essentia: ergo ab aeterno non fuit numerus veritatum.

Responsio.

Prima opinio: plura fuisset ab aeterno vera, non tamen ab aeterno fuerit numerus veritatum.

AD istam quaestionem dixerunt aliqui, quod plura fuerunt ab aeterno vera, nec tamen ab aeterno fuit numerus veritatum, quia ut ipsi dicebant, Deus ab aeterno intellexit istam, propositionem: reprobis damnabuntur: & ista electi saluabuntur. Et haec propositio non est illa, unde ab aeterno fuerunt plures propositiones intellectae, quarum quaelibet vera una tamen veritate, scilicet illa quae Deus est.

SED contra hoc sic potest argui: reprobis damnabuntur, & electi saluabuntur praeter illud esse, quod habuerunt in Deo ab aeterno per suas rationes non habuerunt esse nisi esse intellectae. Certum est autem, quod rationes eorum idem sunt re in Deo sola ratione differentes: quia realiter idem sunt, quod ipse Deus: unde vere sunt una veritate, quae est veritas diuina. In rebus autem non habentibus esse nisi intellectum, non est aliqua veritas in essentia reali. Unde essentiae creaturarum ab aeterno fuerunt intellectae a Deo, nec tamen in illis fuit aliqua veritas ab aeterno in essentia reali, sed sicut creaturae ab aeterno fuerunt intellectae, ita earum veritates intellectae, & non existentes in esse reali. Dico ergo, quod enumerationes praedictae ab aeterno non fuerunt vere formaliter aliqua veritate habente esse reale: cum ergo diuinae veritates ab aeterno habuerint realissimum esse, non fuerunt ab aeterno formaliter vere diuina veritate.

Responsio. Magistri ab aeterno non fuit aliquod unum numerum.

RESPONDEO, ergo ad quaestionem, quod ab aeterno non fuit veritatum aliquod totum numerale, quia ab aeterno nunquam fuit pluralitas veritatum secundum rem, quia omnis veritas consideratur, aut ut est in intellectu: aut ut est in re, sed loquendo de veritate secundum, quod est in intellectu, non fuit ab aeterno nisi una veritas, quia ab aeterno non fuit nisi diuinus intellectus. Veritas autem existens in intellectu diuino non potest plurificari nisi secundum rationem, quia quicquid est in diuino intellectu, realiter idem est cum eo. Si autem loqua-

mur de veritate secundum quod est in re: quadicimus, ista essentia est vera ut lapis verus, vel homo verus, & diuina essentia vera. Sic etiam dico, quod ab aeterno non fuit nisi una veritas secundum rem, scilicet, veritas diuinae essentiae, quia ab aeterno non fuit aliqua essentia nisi diuina, & ideo ab aeterno non fuit aliqua veritas: prout attenditur in ipsa re nisi illa veritas quae est in diuina essentia, & illa non est nisi una, quia realiter est idem, quod ipsa essentia diuina, quamuis autem ab aeterno non fuerit pluralitas veritatum, tamen ab aeterno plures veritates fuerunt intellectae, siue loquamur de veritate secundum quod est in intellectu per comparisonem ad rem, siue in re per comparisonem ad intellectum. Sicut enim essentiae omnium creaturarum ab aeterno fuerunt intellectae a diuino intellectu, quamuis ab aeterno non fuerunt, ita veritates earum quamuis ab aeterno non fuerunt, tamen ab aeterno fuerunt intellectae. Similiter istae enuntiationes, reprobis damnabuntur, & electi saluabuntur, quas enuntiationes format intellectus creatus ex tempore, quamuis ab aeterno formatae non fuerunt, tamen ab aeterno fuerunt intellectae, & earum veritates quae sunt ex tempore in intellectibus formatibus ex tempore tales enuntiationes, intelligas, tamen quod Deus ab aeterno dixit reprobos damnandos, & electos saluandos, sed non formando enuntiationem complexam, sicut facit intellectus noster, sed suo verbo simplicissimo hoc dixit. Unde Aug. 11. confessio, prope medium locum inter principium, & medium li. Non quicquam verbo tuo cedit atque succedit, quoniam vere immortale, atque aeternum est, & ideo verbo tibi coaeterno simul, & sempiterno dicis omnia, quae dicis, & hoc verbum verum est una veritate, quae realiter idem est, quod ipsum verbum, quia & ipsum verbum Deus est, & illa veritas Deus est.

Ad primum.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod ab aeterno fuit verum hominem esse futurum, & asinum esse futurum &c. dico, quod verum est, sed illa veritas non fuit nisi in diuino intellectu, & ideo eadem veritate secundum rem fuit ab aeterno, verum hominem esse futurum, & asinum esse futurum.

Ad secundum.

AD SECUNDUM cum dicitur, quod verum, & ens & res conuertuntur &c. Dico, quod hoc intelligi debet de re essentiali. Ab aeterno autem non fuit nisi una essentia, & ideo ab aeterno non fuit nisi una veritas. Unde tres personae, quamuis sint tres res notionales, tamen verae sunt una veritate. Unde sicut in illis est una essentia, ita una veritas.

Ad tertium.

AD TERTIUM cum dicitur, quod in Deo fuit ab aeterno unitas essentialis, & personalis &c. Dico, quod verum est, sed & hoc non sequitur conclusio, quia in diuinis est distinctio in personis, & unitas in essentia, res autem qua aliquis distinguit ab alio, est sua unitas, & ideo in diuinis est unitas

tas personalis. De ratione autem veritatis rei est eius essentialis, ut ostensum est supra in illa questione: utrum veritas sit solius Dei proprietates, & ideo cum in diuinis non possumus ponere deitatem nisi essentialiter: ita nec veritatem nisi essentialiter.

Ad quartum.

AD QUARTUM cum dicitur, quod veritas quae est in anima nostra sicut in subiecto aeterna est &c. dico, quod hic non intelligitur nisi aperte, post haec. n. sunt verba Aug. Omne, quod in subiecto est: & si semper maneat ipsum, & subiectum semper maneat necesse est: & omnis in subiecto est animi disciplina: necesse est igitur, ut semper animus maneat: si semper manet disciplina. Est autem disciplina veritas, & semper ut in initio libri huius ratio persuadet. veritas manet semper igitur animus manet. Ex his patet, quod non intendebat Aug. dicere veritatem, quae est in anima ut in subiecto esse aeterna a parte ante, cum non intendebat concludere animi perpetuitatem a parte ante, sed tamen a parte post.

Ad quintum.

AD QUINTUM cum dicitur, quod si Deus non fuisset: aut aliqua veritas fuisset ab aeterno aut non &c. Dico, quod si Deus non esset ab aeterno, non fuisset neque veritas, neque falsitas, nec loquendo de veritate secundum, quod est in re: nec secundum, quod est in intellectu: quia tunc nullus fuisset intellectus neque essentia: in qua veritas vel falsitas esse potuisset.

Ad sextum.

AD SEXTUM cum dicitur, quod ab aeterno fuit verum materiam esse materiam &c. dico si detur quod ab aeterno fuit verum materiam esse materiam, hic fuit veritate existente in intellectu per comparisonem ad rem intellectam, loquendo de comparisonem secundum rationem, & quia ab aeterno non fuit intellectus nisi diuinus: ideo materiam esse materiam non potuit esse verum ab aeterno nisi veritate existente in intellectu diuino. Aliqui tamen dicunt quod veritas non est in intellectu, nisi per comparisonem ad rem habentem esse reale. Unde diceret istam esse falsam: Caesar est Caesar, vel nullo asino existente asinus est asinus: & ideo dicunt, quod ab aeterno non fuit verum materiam esse materiam, eo quod materia non fuit ab aeterno, sed de simili materia inferius inquiratur lib. 3. dist. 22.

CIRCA litteram. (Non alio magno alio Deus est) supple loquendo de alienitate secundum rem, quia magnitudo, & deitas idem sunt re, & differunt ratione. (In generatione, & generationem anni tui.) Nota, quod annus quantum ad perfectam durationem, quam importat per rationem circuitiois solis a puncto ad punctum in zodiaco circulo aeternitatis, comparatur quantum autem ad fluxum, & variationem siue temporalem successionem, non. Nota etiam, quod aeternitas quamuis sit simplex dicitur tamen anni in plurali eo quod per suam immensitatem simul comprehendit omnes annos inferioris mensurae, sicut pis (Nec exemplum aliquod diuinis rebus comparatio humana praestabat) quod intelligendum est de exemplo totaliter proprio & per omnia similia, quia nullum exemplum in creatura diuinis rebus potest adaptari, quod plus

non habeat de dissimilitudine, quam de similitudine. (Quod in patre est hoc, & in filio est) & loquitur hic de essentialibus quamuis etiam paternitas posset dici esse in filio non ut proprietates filij distinctiua, sed ad similitudinem illius modi, quo aliqua res est in alia per accidens, & mediate Est. n. proprietates patris distinctiua, qui pater est in filio per personarum circumcessionem, si partem eiusdem, quod genuit accepit, neuter perfectius est, quod intelligendum est de perfectione simpliciter: & summa quae nullam partitionem admittit: (non per duplicem conuenientium generum coniunctionem:) per hoc excludit generationem physicam. Neque per insitiam capacioris substantiae naturam sicut furculus inseritur ramo. (Sed per naturam unitam similitudinem). i. per naturam similitudinem quae est una. (Per natiuitatem viuentis naturae). i. viuentis qui est natura. (In his nouum est) nil alienum, scilicet ab extrinseco insertum. (Nil separabile) quia non est ibi diuersitas substantiae. (Nisi credideritis non intelligetis.) hoc sumitur de Isai 7. secundum aliam translationem. Nota hic, quod intelligere, quid est, quod est quod dicitur per nomen bene praecedat credere, sed intelligere quare ita debet esse, & per quem modum ita est: praesupponit credere in his quae sunt fidei: & sic debet exponi verbum praedictum. Nisi credideritis.

Ostense, quod aliqua personarum aliam non superat magnitudine, nunc ostendit, quod alia non excedit aliam potentia.

DISTINCTIO XX.

UNC ostendere restat quomodo aliqua harum personarum aliam non excellat potentia, ut sicut una & indifferens est magnitudo trium: ita una, & indifferens monstratur potentia trium. Sciendum est

Cap. 14. Isan. 16. d

ergo quia non est potentior pater filio, nec filius, vel pater spiritus sancto. Nec maiorem potentiam habet duo, vel tres simul quam singulus eorum, quia nec plus potest pater simul, & filius quam solus spiritus sanctus. Nec hi tres simul plus possunt, quam singulus eorum, quia omnipotentiam quam habet pater, & filius accepit nascendo, & spiritus sanctus procedendo. Quod Aug. rationibus, & auctoritatibus probabiliter astruit in li. contra Maximinum, qui dicebat patrem meliorem, ac potentioorem filio.

Quod non potest minus filius, quam pater. Nihil inquit patre minus habet ille, qui dicit. Omnia quae habet pater mea sunt. Nam si minus habet in potestate aliquid quam pater, non sunt eius omnia quae habet pater. Sed eius sunt omnia quae habet

bet pater, tantam ergo habet potestatem filius quam pater: equalis ergo est patri. Non enim potest qui accepit oia, inaequalis esse ei qui dedit. Tu autem hoc de potentia sapis, quod potens sit filius, sed potentior pater, ut secundum doctrinam vestram potens potentem potuerit generare, vel gignere, & non omnipotens omnipotentem. Habet ergo pater omnipotentiam quam non habet filius, & si hoc est, falsum est, quod ait filius, omnia quae habet pater, mea sunt.

Hoc verum fatebatur haereticus ex quo progressus ad falsa.

Lib. 3. cap. 15.

SED inquis pater a nemine potentiam accepit, filius autem a patre. Fatemur, & nos filium accepisse potentiam ab illo de quo natus est potens, patri vero potentiam nullus dedit, quia nullus eum genuit. Gignendo enim dedit pater potentiam filio, sicut omnia quae habet in substantia sua, gignendo dedit ei quem genuit de substantia.

Quaestio Aug. qua ardeat haereticum.

Ibidem.

SED quaeritur, utrum tantam, quanta ipsi est potentiam pater filio dederit an minorem? Si tantam non solum potentem, sed etiam omnipotentem genuisse omnipotens intelligitur. Si vero minorem quam omnia quae habet pater filij sunt? Si patris omnipotentia filij non est, non omnia proculdubio quae habet pater filij sunt. At oia quae habet pater, filij sunt: omnipotentia ergo patris etiam est filij. Non est ergo pater potentior filio.

Aliter probat filium aequalem patri.

In lib. 3. q. 50.

ITEM alio modo probat filium aequalem patri contra Maximinum ita dicens. Tu dicis, quod pater genuit filium minorem seipso, in quo & patri derogas, qui si filium unicum minorem genuit, aut non potuit, aut non voluit gignere aequalem. Si dicis, quia non voluit, eum inuidum esse dixisti. Si autem non potuit, ubi est omnipotentia Dei patris? Prorsus ad hunc articulum res colligitur, ut Deus pater aequalem sibi gignere filium, aut non potuerit, aut noluerit. Si non potuit, infirmus. Si noluit, inuidus inuenitur. Sed utrumque hoc falsum est. Patri ergo filius verus aequalis est. Genuit ergo pater sibi aequalem filium, & ab utroque procedit utriusque aequalis spiritus sanctus, si n. formam suam, ut ait Aug. contra eundem, pater in unico filio plenam gignere potuit, nec tamen plenam genuit, sed minorem, cogimini patrem inuidum dicere. Plenum ergo Deum, & aequalem sibi genuit filium.

Per simile ostendit, quod non minorem pater filium genuit.

Lib. 3. c. 15.

HOC autem per similitudinem humanam ita esse demonstrat inquis. Homo pater si potuisset, aequalem filium genuisset. Quis ergo audeat dicere, quod hoc omnipotens non potuit? Adde etiam. Si posset homo maiorem meliorem quem seipso gigneret filium. Sed maius vel melius Deo quicquam esse non potest, Deus ergo cur non aequalem, ut ait filium genuit, cui nec anni necessarii fuerunt, per quos adimpleretur aequalitas, nec omnipotentia defuit. An forte noluit ergo quod absit inuidit. Sed non inuidit, aequalem, ergo genuit filium. Credamus ergo filium ei esse aequalem.

Ex eod. lib. 3. cap. 28.

Opinionem haeretici ponit, ut destruat. SED forte dices eo ipso pater est maior filio,

quia de nullo genitus, genuit tamen aequalem. Ad quod cito respondebo, immo ideo non est pater maior filio, quia aequalem genuit. Originis enim quaestio est ista, quis de quo sit? Aequalitatis autem qualis, aut quantus sit quod est dicere. Ad originem pertinet quaestio qua quaeritur, quis de quo sit, ad aequalitatem vero illa qua quaeritur, qualis aut quantus quis sit. Nec cum dicitur filius a patre genitus, ostenditur inaequalitas substantiae, sed ordo naturae, non quo alter prior esset altero, sed quo alter est ex altero. Non ergo secundum hoc, quod pater genuit, & filius genitus est, vel spiritus sanctus ab utroque procedit, aequalitas, vel inaequalitas ibi existit, quia non secundum hoc alia persona alij aequalis, vel inaequalis dicitur. Ecce aequalitas trinitatis, & una eademque substantia, quantum breuiter potuimus demonstrata est in superioribus, qualiter, aliqua trium personarum quamlibet aliam nec aeternitate, nec magnitudine, nec potentia ex cellat.

A distin. 19 hinc usque.

DISTINCTIO XX.

UNC ostendere restat &c. Superius ostendit magister in diuinis personis esse aequalem magnitudinem in essendo: hic ostendit in eis esse aequalem potestatem in operando, & debet diuidi in partes duas. Quia primo ponit suam intentionem. Secundo ponit sui propositi probationem. ibi. Nihil inquit patre minus habet, & ista diuidit in partes duas: quia primo ponit sui propositi probationem. Secundo soluit contrariam objectionem. ibi. Sed forte dices. Prima diuidit in partes tres. secundum tres rationes, quas adducit ad sui propositi probationem. Secunda. ibi. Item alio modo probat. Tertia. ibi. Hoc autem per similitudinem.

CIRCA hanc distinctionem quaeruntur quattuor.

Primo utrum tres personae sint aequales in potestate.

Secundo utrum valeat hoc argumentum. Quod si pater non genuisset aequalem sibi filium: cum tamen posset, quod in eo esset inuidia.

Tertio utrum inter diuinas personae sit ordo.

Quarto utrum sit ibi ordo naturae.

ARTICVLVS VNICVS.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod tres personae non sunt aequales in potentia, quia pater potest generare: quem actum non potest, nec filius, nec spiritus sanctus.

Arg. 1.

Item maius est posse producere personam aeternam, quam creaturam. Sed si spiritus sanctus non posset producere aliquam creaturam, quam posset

Secundo.

set

set producere pater, & filius, non esset eis aequalis in potentia: ergo multominus est equalis eis: cum non posset producere personam aeternam.

Tertio.

Item sub vniuersalitate entium continentur res relatiuae. Sed per hoc, quod dico opus, sit distributio pro vniuersalitate entium: qui ergo non potest oes actus relationis, non est omnipotens, sed filius non potest generare, spiritus sanctus non potest generare, nec spirare: ergo neuter illorum est omnipotens: ergo cum pater sit omnipotens non sunt aequales sibi in potentia.

Quarto.

Item nihil recipiens potentiam ab alio, est aequale potens ei a quo eam recipit, sed filius accipit potentiam a patre: ergo non est aequale potens ei.

Ad oppositum.

CONTRA, In Symbolo Athan. Omnipotens pater, omnipotens filius, opus spiritus sanctus: ergo aequales sunt in potentia. Item Aug. 1. de trin. c. 4. Pater, & filius, & spiritus sanctus, sicut inseparabiles sunt, ita inseparabiliter operantur: ergo quicquid potest vnus, potest & alius.

Responsio.

Tres personae esse aequales in potentia. Posse generare in filio non est posse, nec spirare in spiritu sancto.

RESPONDEO, quod tres personae, aequales sunt in potentia, & quantum ad possibilitatem extensionem, & quantum ad vigoris potentiam intentionem: sub omnipotentia enim non continentur nisi actus quos posse est posse. Posse autem generare, quamuis hoc sit posse in patre, non esset tamen posse in filio: quia haec includeret ipsum non esse perfectum filium, quod declarari posset per aliqua, quae dicta sunt superius, ubi probata est trinitas personarum. Similiter quamuis posse spirare, sit posse in patre, & in filio: non tamen esset posse in spiritu sancto: non ergo debet dici filius minus potens, quam pater, quia non potest generare, nec spiritus sanctus minus potens patre, & filio, quia non potest spirare. Sunt ergo aequales, quantum ad extensionem possibilitatum, quae posse, est posse respectu cuiuslibet personae. Sunt etiam aequales, quantum ad personarum vigorem, quia eadem est potentia in tribus personis, & aequale nobiliter, & perfecte.

Ad primum.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod filius, & spiritus sanctus non possunt generare, &c. dico, quod verum est, nec ex hoc minus potentes sunt. Tanta enim potentia est in filio posse generari, sicut in patre posse generare.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, quod maius est producere personam, quam creaturam, &c. dico, quod verum est, in patre, & in filio, sed non esset maius in spiritu sancto: quia spiritus sanctus posse producere personam includeret in ipso primatate, &c. actus generandi, vel respectu actus spirandi: & ita sequeretur ipsum non esse spiritum, vel ipsum non esse a genito.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, quod per hoc quod est omnipotens sit distributio pro vniuersalitate entium, &c. dico, quod verum est, pro vniuersalitate entium, quae posse, est posse, aliter non. Non enim sequitur, Deus est opus: ergo potest currere, quia hoc posse, non esset posse in Deo. Generare autem quamuis sit posse in patre, non tamen

est posse in filio. Vnde si dico, pater est opus, sub hoc cadit posse generare: non autem cum dicitur filius est opus. Similiter cum dico, pater est opus, filius est omnipotens, sub hoc comprehenditur posse spirare, quia posse spirare, est posse in patre, & filio: sed cum dicitur spiritus sanctus est omnipotens, sub hoc comprehenditur posse spirare, quia hoc posse, non esset posse in spiritu sancto.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, quod nihil recipiens potentiam ab alio, est aequale potens ei a quo eam recipit, &c. dico, quod propositio habet falsitatem, quando accipiens, accipit eandem potentiam perfecte, & totaliter, quam habet ipse dans: sic autem est in proposito, filius enim accipit a patre perfecte, & totaliter eandem potentiam in numero, quam habet pater, & spiritus sanctus, eandem accipit a patre, & a filio.

QVAESTIO II.

SECUNDO quaeritur, utrum valeat hoc argumentum, quod si pater non genuisset aequalem sibi filium: cum tamen posset, quod in eo esset inuidia: & videtur, quod non: quia tunc sequeretur, cum multa bona posset facere, quae non facit, quod inuidus esset.

Arg. 1.

Item cum multos posset saluari, quos non saluat sine alicuius praedicio, & damno sequeretur, quod inuidus esset, si primum argumentum valeret.

Secundo.

CONTRARIUM dicit Magister in littera, & sumitur ab Aug. lib. 3. contra Maxim. c. 19.

In oppositum.

RESPONDEO, quod illa consequentia de qua est quaestio valet ratione materiae, quia filii natura coegit, ut equetur patri: nec poterat filium producere inaequale, quin esset imperfectio in ipso patre generante. Quod autem aliquis neget alicui rei perfectionem, quam natura rei exigit: cum tamen sine omni difficultate possit eam sibi dare, nec potest denegare illam perfectionem, nisi derogando sibi ipsi sine inuidia essentia non potest. Et ideo sequitur, quod cum potuit generare filium sibi aequalem, si non genuisset, quod inuidus esset. Alij autem dicunt, quod forma argumentandi non valeat realiter, sed tantummodo apparet: & sic voluit arguere Aug. quia quandoque per argumentum apparatus, magis confunduntur obstinati impugnatores veritatis, quam quicquam per argumentum magis existens.

Responsio. Si pater non genuisset, filium sibi aequalem, cum posset, in eo esset inuidia, tenet de materia.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod cum multa bona posset facere, quae non facit, tunc inuidus esset, &c. dicunt aliqui, quod omnibus computatis semper Deus facit in creatura, quicquid possibile est melius fieri. Vnde dicunt, quod pro statu isto nihil melius posset fieri in vniuersitate creaturarum, quam illud, quod factum est, in statu, et post iudicium Deus faciet vniuersum ita bonum, quod ad bonitatem vniuersitatis creaturarum, nihil poterit addi omnibus computatis. Vnde si vnam creaturam quantumcumque bonam post iudicium vniuersitati sic decorat, & ordinat: sicut erit Rich. super 1. Sent. N. post

Alia ratio. Ad primum.

post iudicium, adderet mundus cum illa crea-
tura omnibus computatis, minus bonus esset:
sicut si in psalterio optime proportionato v-
nam nobilissimam chordam superadderet ar-
monia psalterij, cum illa nobilissima chorda
superaddita, minus bona esset.

Alij aut tutius dicunt, quod eo ipso, quod Deus
vult, quod sic fiat, & non aliter: melius est sic fieri,
quam aliter: & ideo bona, quae Deus vult, non
facere: melius est non fieri, quam fieri: & illa
quae vult facere, melius est fieri, quam non fie-
ri. Cum ergo bona, quae vult non facere, melius
sit non fieri, quam fieri, pro non faciendo illa:
nullo modo potest reputari invidus.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod multos posset
saluare, quos non saluat, &c. dico, quod verum est,
& si vellet, quod saluarentur, bonum esset, quod salua-
rentur: & tamen omnibus computatis, melius est,
quod sic fiat: quia in damnatis maxime apparet
Dei iustitia punitiua, nec propter damnatos
pauciores saluabuntur: quia Deus tantum mul-
tiplicabit homines, quod tot erunt boni, quot
replebuntur numerus electorum. Unde pro-
pter damnatos, non frustrabitur numeri ele-
ctorum repletio.

QVAESTIO III.

Arg. I. **Q**VAESTIO III. **Q**UAE-
RITUR, VTRUM INTER DI-
VINAS PERSONAS SIT ORDO: & VIDETUR,
quod sic, quia in imagine est ordo po-
tentiarum, saltem per personarum
comparationem ad actum: ergo & in diuinis
est ordo personarum.

Secundo. Item ubi est pluralitas sine ordine, ibi est con-
fusio, sed in diuinis nulla est confusio: ergo cum
ibi sit pluralitas personarum, ibi est ordo.

Tertio. Item ordo in rebus attestatur perfectioni,
sed in diuinis personis est summa perfectio:
ergo inter diuinas personas est ordo.

In oppositum. **C**ONTRA Aug. 19. de ciu. Dei. c. 13. Or-
do est parium, disparium rerum, sua cuique lo-
ca tribuens dispositio: ergo ordo includit dis-
paritatem, sed inter diuinas personas non est
disparitas: ergo nec ordo.

Item Anic. 4. met. c. 1. Priori, in quantum est
prius, aliquid inest: quod non inest posteriori,
in quantum posterior. Sed nihil est in posteriori,
quod non habeat, id quod est prius. Cum er-
go omnia, quae habet pater sint filij, & e con-
uerso, dicente filio ad patrem, Ioan. 17. Omnia
mea, tua sunt; & tua, mea sunt. Non potest di-
ci, quod inter patrem, & filium sit prioritas,
& posterioritas: ergo, nec ordo.

Responsio. **R**ESPONDEO, sicut non deberet dici, quod
in diuinis sit numerus, nisi cum determinatio-
ne. s. numerus personarum: sic non debet dici, quod
in diuinis sit ordo simpliciter: sed cum determi-
natione. s. ordo originis, non quo vnus sit prior
alio, sed quo vnus, est ab alio: vt filius a patre,
& spiritus sanctus a patre, & filio. Ordo, n. sim-
pliciter importat ordinatum distinctionem,
& distinctorum mutuam habitudinem prioris, &

posterioris gradum: quamuis autem personae in-
ter se sint distinctae, & habeant mutuam habi-
tudinem inter se: gradum tamen prioris, & postero-
ris non habent, quia nulla prior est alia dura-
tione, nec dignitate, nec etiam secundum naturam.
Sed quod dicimus, quod ignis est prior suo splen-
dore: & ideo non debet concedi, quod inter
diuinas personas sit ordo simpliciter.

Ad primum. **A**D PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod
in imagine est ordo potentiarum, &c. dico, quod
ordini, qui est in imagine. Respondet, ordo
originis in summa trinitate.

Ad secundum. **A**D SECUNDVM cum dicitur, quod vbi est pluralitas
sine ordine, ibi est confusio, &c. dico, quod ad
tollendam confusionem, sufficit ordo origi-
nis, nec requiritur ibi ordo simpliciter.

Ad tertium. **A**D TERTIUM cum dicitur, quod ordo in rebus attesta-
tur perfectioni; & dico, quod verum est, vbi perfe-
ctio integrat ex diuersis bonitatibus realiter.
In diuinis autem non est nisi vna bonitas secundum rem.

Argumenta ad oppositum, concludunt, quod
in diuinis non est ordo simpliciter.

QVAESTIO IIII.

Arg. I. **Q**UAE-
RITUR, VTRUM INTER DI-
VINAS PERSONAS SIT ORDO NATURAE: &
VERUM, quod non, quia ibi non est ordo es-
sentiae: ergo non est ordo naturae,
cum idem sit in Deo essentia, & natura.

Secundo. Item non est, nisi vna natura, non potest esse
ordo naturae, quia ordo est relatio, & rela-
tio requirit duo extrema, sed in diuinis per-
sonis non est, nisi vna natura: ergo in diuinis
non est ordo naturae.

Tertio. Item in his, quae simul sunt natura, non est ordo
naturae, sed secundum philosophum in praedic. Videntur ad ali-
quid simul esse natura: ergo inter diuinas per-
sonas, cum sit ad aliquid, non est ordo naturae.

Ad oppositum. **C**ONTRA dicit Magister in littera, & sum-
mitur ab Aug. lib. 3. contra Maximinum. c. 19. quod
cum dicitur filius a patre genitus, non osten-
ditur inaequalitas substantiae, sed ordo naturae.

Item ibi est naturalis origo vnius personae
ab alia. s. filij a patre: ergo ordo originis, qui
est inter patrem, & filium, est per naturam:
& hoc videtur sonare ordo naturae.

Responsio. **R**ESPONDEO, quod inter diuinas personas esse
ordinem naturae, dupliciter potest intelligi: aut
ita, quod natura ordinetur, aut quod natura sit ratio
ordinis secundum Augustinum primo modo non est ibi or-
do naturae. Secundo modo est ibi ordo natu-
rae aliquomodo, quia ordo originis, qui est
inter patrem, & filium, est per naturam.

Ad primum. **A**D PRIMVM cum dicitur, quod ibi non est or-
do essentiae, &c. dico, quod quamuis essentia, & na-
tura idem sint: re tamen non sic potest dici essen-
tiae ordo originis per essentiam, sicut per natu-
ram: quia essentia nominat illud, quod nomi-
nat in ratione principij essendi, natura ve-
ro in ratione principij agendi.

Ad secundum. **A**D SECUNDVM cum dicitur, quod vbi non est, nisi

vna natura: non potest esse ordo naturae, &c. di-
co, quod verum est, ita quod natura ordinetur: tamen
vna natura, bene potest esse ratio ordinis, qui
est secundum originem.

Ad tertium. **A**D TERTIUM cum dicitur, quod in his quae simul
sunt natura, non est ordo naturae, &c. dico, quod
verum est, loquedo de ordine simpliciter, sed
inter talia potest esse ordo originis sine ali-
qua durationis prioritate.

Argumenta ad partem aliam concludunt,
quod ibi est ordo naturae, non ita quod natu-
ra ordinetur, sed ita vt sit, non ordinis qui
est secundum originem, vt in solutione que-
stionis dictum est.

CIRCA litteram, (non potest qui acce-
pit inaequalis esse ei qui dedit.) quod in-
telligendum est de datione, & acceptione, quae
sunt in diuinis: quia ille, qui accepit, accepit
eandem dignitatem in numero, quae est in dante.
(Si autem non potuit vbi est omnipotentia
Dei patris.

Contra, filius non potest gignere filium si-
bi aequalem, quia generare non potest: & ta-
men est omnipotens.

Respondeo, quod non est simile, quia hoc pos-
se in persona patris non est posse: & ideo si
hoc non posset, non posset quicquid posse, esse
posse. In persona vero filij hoc posse, non es-
set posse: & ideo quamuis hoc non possit, non
propter hoc debet dici minus potens.

*Quaeritur quomodo posset dici so-
lus pater, vel solus filius, vel so-
lus spiritus sanctus, cum sint in-
separabiles.*

DISTINCTIO XXI.

HIC oritur questio trahens ori-
ginem ex praedictis. Dicitur est
enim supra, quod tantus est solus pa-
ter, vel solus filius, vel solus spi-
ritus sanctus, quantum sunt illi
tres: & quod dua, vel tres per-
sonae, simul non sunt maius aliquid, quam vna per-
sona sola. Ideo quaerit Augustinus in 6. lib. de trin. Quo-
modo haec sane dici possint, cum nec pater sit solus,
nec filius, nec spiritus sanctus. Sed semper & insepa-
rabiliter, & filius cum patre, & pater cum filio, &
spiritus sanctus cum vtroque. Inseparabiles enim
sunt haec tres personae. Ad quod ita respondet Aug.
in eodem. Solum Deum patrem dicimus, non quia
separatur a filio, vel a spiritu sancto: sed hoc dicen-
tes significamus, quia illi simul cum eo non sunt pa-
ter. Solus, n. pater, pater est, quod non dicitur, quia
ipse sit solus, i. sine filio, vel spiritu sancto, sed per hoc
filius, vel spiritus sanctus a paternitatis consortio ex-
cluduntur. Ita, & cum dicitur, solus filius, filius est;
vel solus spiritus sanctus, est spiritus sanctus: non diui-

ditur filius a patre, vel spiritus sanctus ab vtroque:
sed a consortio filialis proprietatis excluduntur, pa-
ter, & spiritus sanctus; & a consortio processibilis
proprietatis pater, & filius. Cum ergo dicitur, tan-
tus est solus pater, quantum simul illi tres: per hoc
quod dicitur solus, non separatur pater ab alijs, sed
hic est sensus, Solus pater, id est pater, qui ita pater
est, quod nec filius, nec spiritus sanctus, tantus est, &c.
Similiter intellige cum dicitur, Solus filius, vel so-
lus spiritus sanctus. Solus ergo pater dicitur, vt ait
Augustinus in eodem, quia non nisi ipse ibi pater est; &
solus filius, quia non nisi ipse ibi filius est: & solus spi-
ritus sanctus, quia non nisi ipse ibi spiritus sanctus est.

Vtrum possit dici, Solus pater est Deus, so-
lus filius est Deus, vel solus spiritus sanctus est
Deus; vel pater est solus Deus, vel filius est so-
lus Deus, vel spiritus sanctus est solus Deus.

POST haec quaeritur, vtrum sicut dicitur, so-
lus pater est pater, vel solus filius est filius: ita possit
dici, solus pater est Deus, vel solus filius est Deus; ita
& de spiritu sancto: aut pater est solus Deus, filius
est solus Deus. Ad quod dicimus, quia pater, & fi-
lius, & spiritus sanctus dicitur, & est vnus Deus: &
haec trinitas simul proprie dicitur esse solus Deus, si-
cut solus sapiens, solus potens. Sed non videtur de-
bere dici a nobis, verbis nostris vtentibus, nisi vbi
sermo auctoritatis occurrit, solus pater est Deus, vel
pater est solus Deus: ita de filio, & spiritu sancto di-
cimus. Vnde Augustinus in 6. lib. de Trin. ait: Quoniam
ostendimus quomodo posset dici solus pater, vel so-
lus filius, consideranda est illa sententia qua dicitur,
Non esse patrem solum Deum verum solum, sed pa-
trem, & filium, & spiritum sanctum. Ecce habes,
quia non solus pater dicendus est esse solus verus
Deus. Item in eodem: Si quis interrogat, vtrum pa-
ter solus sit Deus, quomodo respondebimus non esse
nisi forte dicamus, ita esse quidem patrem Deum, sed
non esse solum Deum: esse autem solum Deum, dica-
mus patrem, & filium, & spiritum sanctum. Ecce,
& hic habes, quia pater non debet dici solus Deus:
Atque hic solum in parte subiecti tantum accipere
quidam volunt, in parte vero praedicti si sit, conce-
dunt, quod pater est solus Deus. Sed ex verbis Au-
gustini videtur ostendi, quod proprie solus Deus dici
debeat tota trinitas. Et haec trinitas, vt ait Augustinus,
contra Maximinum, intelligitur cum Apostolus di-
cit, Beatus & solus potens: Et ibi, Soli sapienti Deo:
Et ibi, Inuisibili soli Deo. Non enim de solo patre haec
accipienda sunt, vt contendebat Maximinus, & alij
haeretici, sed de Trinitate: sicut & illud, Solus habet
immortalitatem: quia secundum rectam fidem ipsa
Trinitas est vnus solus Deus, beatus, potens, sapiens,
inuisibilis. Vnde Augustinus in eodem: Cum vnus Deus
sit trinitas, haec sit nobis solutio quaestionis, vt intel-
ligamus solum Deum sapientem, solum potentem,
patrem, & filium, & spiritum sanctum, qui est vnus,
& solus Deus.

Quo dicitur trinitas solus Deus, cum ipsa
sit cum spiritibus, & animabus sanctis.
Sed iterum quaeritur, quo ipsam trinitatem dici-
mus solum Deum, cum sit cum spiritibus, et aetibus sanctis.
Rich. super 1. Sent. N 2 Ad

Aug. cap. 7. **I**bi Augustinus non facit mentionem de spiritu sancto.

Aug. lib. 6. c. 9. in prin.

Sensus horum verborum habetur in cap. 7. & 9. li. 6. praecipue in 9. ca. de trin.

Aug. c. 9.

Ibidem.

Quod pater non est solus Deus, sed trinitas.

Lib. 3. contra Maximinum. cap. 9. Ibid. ca. 11. 12. & 13. 1. Tim. 6. d. Rom. 16. d. 1. Tim. 1. d. 1. Tim. 6. c.

Cap. 13. & lib. 1. de tr. cap. 6.

fic habetur: Nemo nouit filium, nisi pater: neque patrem quis nouit, nisi filius: ita ut sit sensus. Nulla natura nouit filium, nisi illa natura, quæ prædicatur de patre, loquendo de notitia comprehensiuæ: neque patrem quis nouit, nisi filius, id est, nullus alterius naturæ, quæ sit filius, nouit patrem, s. notitia comprehensiuæ.

De nominum differentia, quibus utimur loquendo de Deo.

DISTINCTIO XXII.

POST prædicta nobis differendum videtur de nominum diuersitate, quibus loquentes de unitate, ac trinitate ineffabili utimur. Deinde demonstrandum est, quibus modis de ea aliquid dicatur. Illud ergo

Aug. præcipue teneamus, quædam esse nomina distincte ad singulas personas pertinentia, ut ait Aug. in 9. lib. de trinit. quæ de singulis tantum dicuntur personis. Quædam vero unitatem essentiæ significantia sunt, quæ & de singulis singillatim: & de omnibus communiter dicuntur. Alia vero sunt, quæ translative, ac per similitudinem de Deo dicuntur. Vnde Ambr. in 2. li. de trinit. Quo purius nitet fides, tripartita videtur deriuanda distinctio. Sunt enim nomina quædam, quæ euidenter proprietatem, personamque: Deitatis ostendunt. Et sunt quædam, quæ perspicuam diuinæ maiestatis expriment veritatem. Alia vero sunt, quæ translative, & per similitudinem de Deo dicuntur. Proprietatis itaque: indicia sunt generatio, filius, verbum, & huiusmodi. Unitatis vero eterna sapientia, virtus, veritas, & huiusmodi. Similitudinis vero splendor, character, speculum, & huiusmodi.

Præmissis addit quædam esse nomina, quæ temporaliter Deo cōueniunt, & relative dñr.

Aug. c. 16. H I S adijciendum est, quædam etiam nomina esse, ut Aug. ait in 5. lib. de trin. quæ ex tempore Deo conueniunt, & relative ad creaturam dicuntur: quorum quædam de omnibus dicuntur personis, ut Dominus, creator, refugium. Quædam autem, non de omnibus, ut donatus, datus, missus.

De hoc nomine trinitas addit.

PRÆTEREA est unum nomen, quod de nulla persona singillatim dicitur, sed de omnibus simul, id est, trinitas, quod non dicitur secundum substantiam, sed quasi collectiuum pluralitatis designat personarum.

De alijs nominibus, quæ temporaliter Deo congruunt, & non relative dicuntur.

SVNT etiam quædam nomina, quæ ex tempore Deo conueniunt, nec relative dicuntur, ut humanatus, incarnatus, & huiusmodi. Ecce sex nominum differentias assignauimus, quibus utimur loquentes de Deo, de quibus singulis agendum est.

Quod illa nomina, quæ ad singulas pertinent personas proprie relative dicuntur: ea vero quæ unitatem essentiæ significant ad se di-

cuntur, & de singulis, & de omnibus communiter dicuntur personis; & singulariter, non pluraliter in summa accipiuntur.

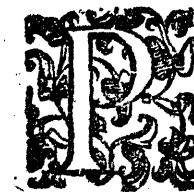
SC I E N D V M est ergo; quæ illa, quæ proprie ad singulas personas pertinent: relative adinueniuntur, sicut pater, & filius, & utriusque donum spiritus sanctus. Ea vero quæ unitatem essentiæ significant ad se dicuntur, & ea quæ ad se dicuntur substantialiter utique dicuntur: & de omnibus cōiter, & de singulis singillatim dicuntur personis, & singulariter non pluraliter accipiuntur in summa, ut Deus bonus, potens, magnus, & huiusmodi. Quæ autem relative dicuntur, substantialiter non dicuntur. Vnde Aug. in 5. lib. de *Aug. ca. 8.* ait: Quicquid ad se dicitur, præstantissima illa, & diuina sublimitas substantialiter dicitur. Quod autem ad aliquid dicitur, non substantialiter dicitur, sed relative. Tantaque est vis eiusdem substantiæ in patre, & filio, & spiritu sancto, ut quicquid de singulis ad seipsum dicitur: non pluraliter in summa, sed singulariter accipiatur. Dicimus enim pater est Deus, & filius est Deus, & spiritus sanctus est Deus, quod secundum substantiam dici nemo dubitat. Non tamen dicimus hæc trinitatem esse tres Deos, sed unum Deum. Ita dicitur pater magnus, filius magnus, & spiritus sanctus magnus, non tres magni, sed unus magnus. Ita etiam opus pater, omnipotens filius, opus spiritus sanctus, non tamen tres omnipotentes, sed unus opus. Quicquid ergo ad seipsum dicitur Deus, et de singulis personis similiter dicitur, & simul de ipsa trinitate, non pluraliter, sed singulariter dicitur. Et quoniam non est aliud Deo esse, & aliud magnum esse, sed hoc idem est illi esse, quod est magnum esse. Propterea, sicut non dicimus tres essentias, sic non dicimus tres magnitudines, sed unam essentiam, & unam magnitudinem.

Quod Deus magnus est, ea magnitudine qua Deus est, sic de bonitate, & de omnibus, quæ secundum substantiam dicuntur.

DE V S enim non est magnus, ea magnitudine, quæ non est, quod ipse, ut quasi particeps eius sit: alioquin maior esset illa magnitudo, quam Deus. Deo autem non est aliquid maius: ea ergo magnitudine, magnus est, quia ipse est. Ideoque nec tres magnitudines dicimus, sed unam magnitudinem: nec tres magnos, sed unum magnum: quia non participatione magnitudinis Deus magnus est, sed seipso magno, magnus est: quia ipse est sua magnitudo. Ita, & de bonitate, & aternitate, et omnipotentia Dei dicendum est: & de omnibus omnino, quæ de Deo possunt pronuciari substantialiter: quibus ad seipsum dicitur, non translative, ac per similitudinem, sed proprie: si tamen de illo proprie aliquid ore hominis dici potest. Ecce aperte docuit, quæ nomina unitatem diuinæ maiestatis significantia, & ad se dicuntur de Deo, sine relatione, & de omnibus personis communiter, & de singulis diuinitim dicuntur, nec pluraliter, sed singulariter in summa accipiuntur. Illa vero nomina, quæ proprie ad singulas personas pertinent, relative, non substantialiter dicuntur. Quod enim proprie singula in trinitate personarum, ut ait Aug. in eodem: nullomodo ad seipsum, sed ad aliam inuicem, vel ad creaturam dicitur. Et ideo relative, non substantialiter dici manifestum est.

D I S T I N C T I O

DISTINCTIO XXII.

POST PRAEDICTA differendum nobis videtur.

Superius determinauit Magister de his, quibus Deus perfectus ostenditur in essendo, agendo de aternitate, & unitate personarum secundum rem in quo ostendit Magister, quid corde credendum.

In hac parte agitur de perfectione Dei quantum ad nominationem, tractando de diuinis nominibus, in quo ostendit Magister quid ore confitendum. Et diuiditur pars ista in duas partes.

Primo enim agit de diuinis nominibus substantialibus.

Secundo de nominibus relatiuis, siue de proprietatibus a quibus nomina imponuntur. 26. di. ibi. Nunc de proprietatibus. Prima in duas.

Primo agit de prædictis nominibus in generali. Secundo de illis in speciali. 23. distinctio. ibi. Prædictis adijciendum est. Prima diuiditur in partes tres.

Primo ponit differentias diuinorum nominum. Secundo superaddit tres alias ibi: his autem adijciendum est.

Tertio dat tres regulas de nominibus illis, ibi. Certificandum est. Et ista in tres.

In prima ponit differentiarum assignationem. In secunda affirmationem ibi. Vnde Aug. In tertia recapitulationem ibi aperte docuit.

CIRCA hanc distinctionem, quæruntur septem.

Primo, utrum sit Deus nominabilis.

Secundo, utrum sit nominabilis pluribus nominibus.

Tertio, utrum illa nomina per prius significant diuinam substantiam, qua conceptum quem facit intellectus noster de illa.

Quarto, utrum omnia illa nomina dicantur de Deo translative.

Quinto, utrum omnia nomina dicta de Deo dicantur secundum substantiam.

Sexto, utrum hoc nomen qui est magis proprie, dicatur de Deo, quam hoc nomen Deus, vel hoc nomen, bonus.

Septimo, quæritur de regulis quas ponit Magister in littera de diuinis nominibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVÆSTIO I.

PRIMO igitur ostendo, quod Deus non sit nominabilis. Dion. 2. de di. nom. c. 1. loquens de diuina natura dicit, Theologi tamquam in nominabilem laudant eam.

Arg. 1.

Secundo.

Item Apuleius lib. 1. de dogmate Plato. re-

fert Platonem docuisse Deum in Deum inno minabilē: cuius naturam inuenire difficile est.

Item oportet esse proportionem nominis ad rem nominatam, sed omne nomen finitum est, Deus autem infinitus est. Cum autem finiti ad infinitum, nulla sit proportio. Nullius nominis ad ipsum Deum proportio est: ergo nullo modo nominabilis est. *Tercio. T. com. 52.*

Item omne nomen significat cum qualitate: & verbum, & participium cum tempore. In Deo vero, nec æqualitas, nec tempus est: ergo nec per nomen, nec per verbum, nec per participium Deus est nominabilis: ergo nec per alias partes orationis, cum istæ sint principales. *Quarto.*

Item Phil. in 1. lib. periherm. dicit, quod voces sunt notæ earum passionum, quæ sunt in anima: ergo per vocem non nominamus, nisi aliquem conceptum mentis, quem conceptum videtur ibi vocare Phil. passionem: sed Deus non est aliquis conceptus mentis nostræ: ergo ipsum per nullam vocem possumus nominare. *Quinto.*

Item Trimegistus de diuin. ad Asclepium, sic dicit: Non spero totius maiestatis effectorem omniumque rerum patrem, vel Deum vno posse, quamuis ex multis composito nomine nuncupari: ergo Deus nominari non potest nomine, vno nomine, neque pluribus. *Sexto.*

CONTRA: Apost. ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Non est autem confessio, sine nominatione: ergo Deum possumus nominare. *In contrarium. Primo.*

Item rem quam non possumus intelligere, quandoque possumus perfecte nominare. Intelligere enim non possumus hominem esse asinum: & tamen hoc perfecte significamus dicendo, homo est asinus: ergo non obstante, quod Deum non possumus perfecte intelligere, possumus eum perfecte nominare. *Secundo.*

Item quicquid nominare intendimus nominare possumus: quia ad hoc significandum, possumus vocem imponere, sed Deum perfecte nominare intendimus: ergo ipsum perfecte nominare possumus. *Tercio.*

Item imponere vocem ad significandum rem aliquam, sicut est: est ipsam nominare perfecte, sed possumus vocem imponere ad significandum Deum, sicut est. Possumus enim dicere, quod talis vox recipiatur, sicut signum existentiae Dei, sicut est: ergo Deum possumus nominare perfecte. *Quarto.*

RE S P O N D E O, quod Deus quantum est parte sua, summe est, sicut est summe intelligibilis: sed à se solo nominatur, quantum ex parte sua nominabilis, sicut à se solo intelligitur, quantum ex parte sua intelligibilis est. Intellectus enim creatus, quia ipsum Deum non potest intelligere, quantum ex parte sua intelligibilis est: ideo intelligibili locutione Deum non potest nominare, quantum ex parte sua nominabilis est, & quia vocem non possumus imponere ad significandum, nisi mediante intellectu suo. *Responsio. Sicut Deus est summe intelligibilis, ita summe nominabilis à seipso, im perfecte tamen a nobis utrumque fieri potest.*

le sua-

lectuali nominatione: ideo per nullam vocem Deum, possumus nominare, quatum ex parte sua nominabilis est, dicitur 22. propositione, de causis, q̄ causa prima est super oē nomen, quod nominatur: quia tñ quod conuenit intelligere, conuenit nominare, vel voce imposita ad significandum, vel quæ de nouo imponi potest, & Deum intelligere possumus, quamuis imperfecte: ideo ipsum nominare possumus imperfecte.

Ad primū.

AD PRIMVM cum dicitur, q̄ Theologi tanquam innotabilem laudant diuinam naturam, &c. Dico, q̄ hoc intelligitur de perfecta nominatione: & sic etiam intelligitur illud, quod dicit August. 5. de trin. cap. 1. Scilicet, q̄ Deo annunciando nulla competit dictio.

Ad secundum.

Ad secundum simili modo soluendum est.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, q̄ omne nomen finitum est, & Deus infinitus, &c. Dico, q̄ quamuis Deus secundum se, sit infinitus: tamē a nobis potest apprehendi finite, & sic potest sibi proportionari nomen finitum, loquendo de proportione, quæ est inter aliqua duo sub ratione, qua vnum est signū, & ad aliud signatum.

Ad quartum.

Nomē significare quantum ad uarietatem, quid sit.

Ad quartum cum dicitur, q̄ nomen significat cum qualitate, &c. Dico, q̄ nomen significare cum qualitate, est significare per modum habitus, & quietis, sub intētionē proprii, si est nomen proprium: vel communis, si est nomē commune: quamuis autē in Deo nulla sit qualitas: tamen Deus significari potest per modū habitus, & quietis: & ideo per hoc nomen nominari potest. Et ut melius dicā, magis Deus debet dici significari per modum per se stantis, quam per modum habitus.

Ad quintum.

Voces esse notas passionum anime quomodo intelligitur.

Ad quintum cum dicitur, q̄ voces sunt notæ earum passionum, quæ sunt in anima, &c. Dico, q̄ hoc sic intelligitur, q̄ ad hoc sunt voces ad significandum impositæ: ut homines sibi inuicem notificare possint suos conceptus formatos de rebus. Vnde enim aliquis profert istas voces. Deus est purus actus, representatur intellectui meo: & ipsa res, quæ purus actus est, & conceptus formatus de illa re in intellectu proferentis.

Ad sextum.

Ad sextum dico, q̄ auctoritas Trimegisti intelligitur de perfecta nominatione. Tūc soluendum est ad argumenta aliqua, quæ probāt Deum posse nominari perfecte a nobis.

Ad primū.

AD PRIMVM cum dicitur, q̄ ore confessio fit ad salutem, &c. Dico, quod illa confessio fit per imperfectam nominationem.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicimus, q̄ rem quam non possumus intelligere, possumus perfecte noīare, &c. Dico, q̄ falsum est, quamuis enim non possit intelligere hominem esse asinum: tñ intelligere possum, quid est homo, & quid est asinus, & quid est nota compositionis, & in intellectu locutione possum perfecte loqui illam enunciationem, & intelligere quid est illa enunciatio.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, q̄ quicquid nominare possumus, &c. Dico, q̄ bene possumus intēdere aliquid nominare perfecte, quod non noīamus perfecte: sicut aliqui volumus aliquid sci re perfecte, qd̄ non scimus perfecte: vnde Anselm. Monol. c. 65. distinguit inter illud, quod per nomen significamus, & illud, quod per nomen significare intendimus.

Per nomen eius significare intendimus illud, quod per nomen significare volumus. Intendere em̄ principaliter actus voluntatis est, sed non sequitur hanc rem perfecte per nomē significare volumus: ergo eam perfecte significamus, vel significare possumus.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, q̄ possumus vocē imponere ad significandum ipsum Deum: sicut est, dico, q̄ verum est: sed ex hoc nō sequitur, q̄ possimus imponere aliquam vocem ad significandum Deum, sed ex hoc sequitur, q̄ vocem possumus imponere ad significandam essentiam Dei esse perfectam.

Istę enim voces Deus, sicut est: significant essentiam Dei perfectam: sed tamen perfecte non significant eam: vnde nec per auditum talium vocum, potest constitui in intellectu audientis apprehensio Dei perfecta.

Q V A E S T I O II.

SECUNDO quæritur, utrū Deus sit nominabilis pluribus nominibus: & videtur, q̄ non, quia signum debet respondere significando, sed Deus est summe vnus: ergo non debet habere nomen, nisi vnum.

Arg. 1.

Item cum quicquid sit in Deo Deus sit, si pluribus nominibus significaretur, essent nomina synonima, quia non significarent diuersa, sed vnum.

Secundo.

Item multiplicatio noīum diuinorum non posset esse ex parte Dei, quia in eo nulla est multiplicitas, nec ex parte nostra intellectus, ut videtur, quia vanus est intellectus, qui non habet fundamentum in re: ergo nullo modo videtur posse multiplicare nomina diuina.

Tertio.

Item in noīando Deum, debet vitari illud, quod simplicibus potest præstare occasionem errandi: sed Deum nominare pluribus nominibus, posset simplicibus esse occasio estimandi multipliciter in Deo: ergo Deus non debet pluribus nominibus nominari.

Quarto.

CONTRA Phil. 1. per iher. Voces sunt notæ earum passionū, quæ sunt in anima, hoc est conceptū, quos intellectus format de rebus: sed intellectus noster plures cōceptus potest formare de diuina perfectione, quamuis sit vna: ergo possibile est, & expedit diuinam perfectionem pluribus nominibus nominare.

In oppositum.

Item Dionys. librum facit de diuin. nom. exprimens in illo plura Dei nomina.

RESPONDEO, q̄ Deus est nominabilis pluribus nominibus.

Oportet esse nominabile pluribus nominibus.

pluribus nominibus. Quædam. n. significant Deum s̄m se, quædam in operatione ad creaturas. Et nominum Deum significantium s̄m se, quædam significant essentiam, quædam personas, quædam notiones. Nomina quæ significant essentiam plura sunt: quia quamuis Deus diuina essentia sit summe simplex, vt superius probatum est: tñ propter infinitatē perfectionis suæ, & nostri intellectus debilitatē, noster intellectus nō potest illam perfectionem vnico conceptu exprimere, sed de illa informat plures cōceptus: tamen si de illa formaret cōceptus sine fine, nunquam per illos cōceptus exprimeret eam perfecte: facit autem intellectus noster alium conceptum de diuina perfectione, sub ratione qua sapientia; alium sub ratione qua posita, & sic de alijs attributis; & secundū hoc multiplicantur nomina, quæ significant essentiam.

Nomina vero quæ significant personas pluriificantur, quia tres sunt personæ. Nomina etiā, quæ significant notiones pluriificantur, quia plures sunt notiones.

Nomina etiam, quæ significant Deum in comparatione ad creaturas, & multiplicantur: quia secundum beatum Dionys. lib. de diuin. nom. c. vlt. Deum per creaturas tripliciter cognoscimus, aut per ablationem conditionum imperfectarum, quæ inueniuntur in creaturis, aut per supereminentiam conditionum perfectarum, aut per causalitatem creaturarum: & secundū hoc Deum in comparatione ad creaturas tripliciter nominamus.

Illā autē nomina quibus nominamus Deum remouendo ab eo imperfectas condiciones, quæ sunt in creaturis pluriificantur: quia plures sunt condiciones imperfectę in creaturis, quas noīando à Deo remouemus: quarū vna est finitas, q̄ remouemus, cum dicimus, Deus est infinitus. Aliā est esse creatum, quā a Deo remouemus, cum dicimus, q̄ Deus est increatus, & sic de alijs. Nomina autē quibus nominamus Deum, sibi attribuendo supereminentur perfectas: condiciones quæ sunt in creaturis pluriificantur secundū quod plures sunt in creaturis, pluriificantur secundū quod plures sunt perfectę condiciones in creaturis, quæ per supereminentiam Deo attribuuntur, sicut sunt, lux, vita. Et sic de alijs.

Nomina quibus noīamus Deum, sub ratione qua est causa, & plura sunt s̄m quod creaturæ referuntur ad ipsum sub alia, & alia habitudine essentia. Referuntur. n. ad ipsum vt ad causam efficientem sui esse, & sic nominatur creator, & vt ad causam finalem, & sic dicitur vltimus finis: sic ergo patet quod Deus pluribus nominibus nominatur.

Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, q̄ signū debet respondere significato, &c. dico, q̄ quamuis Deus noīetur pluribus nominibus: tñ cultum istorum nominum respondet aliquid significatū in Deo, quia quamuis Deus sit summe simplex: tñ ea quæ nominantur pluribus nominibus, sicut sapientia, potētia, & sic de alijs; ibi sunt s̄m veritatem, quamuis per omnimodam simplicitatem: vnde realiter idem est in Deo sapientia, & potentia: & tamen ibi vere est sapientia, & potentia.

Ad secundum cum dicitur, q̄ tunc essent nomina synonyma, &c. dico, q̄ non oportet, quia quamuis significant rem eandem: tamen illa significant sub diuersis rationibus, & a diuersis rationibus imponuntur.

Ad secundum.

Noīa autem synonyma sola voce differunt.

Ad tertium cum dicitur, q̄ multiplicatio nominum diuinorum non posset esse ex parte Dei, nec ex parte intellectus nostri, &c. dico, q̄ falsum est, quia pluralitas noīum personalium, & notionalium: bene est a parte Dei, quia plures sunt personę, & notiones, sed diuersitas essentialiū noīum est a parte intellectus nostri: nec tñ cassus est intellectus, sicut nec illę plures conceptiones sunt cassę, quas de Deo faciemus: quia quamuis eis non respōdeat multitudo essentialis in diuinis: respondet tñ eis plenitudo diuinę perfectionis, per quam oīa illa de quibus nobis formamus plures conceptiones, in Deo sunt per oīmodā simplicitatē.

Ad tertium.

Ad quartum cum dicitur, q̄ pluralitas diuinorum noīum posset esse simplicibus occasio existimandi multiplicatē in Deo, &c. dico, q̄ non est verū, nisi de occasione passiuā, & bonū aliqñ est occasio mali. Est autē occasio actiua, imo, vt melius dicam, manu ductio vt homines sentiāt de perfectione Dei, cum illis pluribus nominibus, exprimantur multę nobilitates de Deo, quæ nō sic possunt a nobis vno noīe exprimi saltē in via: hoc dico propter hoc, quia s̄m aliquos quō in patria videbimus Deum facie ad faciē: tunc omnes perfectiones quas in Deo videbimus, vno nomine intellectualiter poterimus nominare, & vnam vocem ad omnes representandos imponere adducentes ad hoc verbum Zachar. dicentis, cap. vlt.

Ad quartum.

Quod in illa die erit Dominus vnus, & nomen eius vnum.

Q V A E S T I O III.

TERCIO quæritur, utrū illa noīa per prius significēt diuinā substantiā, quam conceptū, quem facit intellectus n̄r de illa: & v̄, q̄ nō, quia cōceptus, quem facit intellectus de re, quæ est verbum rei, est diffinitio. Vnde Aug. 9. de tri. c. 10. Diffinitio, quid sit intēperantia, & hoc est verbū eius apud me, sed illud, quod vox principaliter, & per prius significat, est diffinitio. Vnde Philo. 4. met. Ratio quam significat nomen, est diffinitio: ergo v̄, q̄ nomē non significet per prius ipsum Deum, quam illū conceptum quē format intellectus noster de Deo.

Arg. 1.

T. com. 28.

Item

Secundo.

Item Phil.lib.1. periherm. in princ. Voces sunt notæ earum passionum, quæ sunt in anima, & intellectus, sunt signa rerum.

Cum ergo Phil. idem videatur ibi significare per ipsas passiones, & in ipsos intellectus videtur, quod nomen significet rem, mediante passione intellectus, quæ est quidam conceptus quem intellectus format de re: nomen ergo non significat per prius diuinam substantiam, quam conceptum formatiuum de illa, sed econuerso.

Tertio.

Item vox imponitur ad significandum mediante intellectu locutione, vt supra habitum est. Cû ergo intellectualis locutio fit conceptus quem format intellectus de re, videtur quod non significat rem, nisi mediante conceptu formato in intellectu de illa re: non significat ergo per prius diuinam substantiam, quam conceptum formatum de illa.

Quarto.

Item vox per prius significat illud propter quod imposita est ad significandum, sed magis imposita est ad significandum propter conceptus mentis notificandos, quam propter rem extra intellectum: ergo non significat per prius diuinam substantiam, quam conceptus eius apud intellectum, sed econuerso.

Ad oppositum.

CONTRA illud per prius significatur per vocem, quod primo apprehendit intellectus voce audita: sed intellectus noster audita, hac voce Deus, per prius apprehendit rem ipsam, quam proferentis conceptum: ergo per prius significat diuinam substantiam, quam conceptum formatum de illa.

Item secundum quod B. Aug. dicit in quodam sermone de natiuitate B. Ioannis Baptiste. Vox sonus est, & index cogitationis, verbum vero ipsa cogitatio. Cum ergo conceptus quem intellectus format de Deo sit verbum ille, conceptus est ipsa cogitatio. Sed nomen diuinum, vel prius significat illam rem, quæ Deus est, quam nostram cogitationem: ergo, & per prius illam rem significat, quam nostrum conceptum.

T.com. 10.

Item Phil. 4. met. Quod non significat vnũ, nihil significat: ergo nullum nomẽ significat nisi vnum. Cum ergo negari non possit, quin hoc nomẽ Deus, significet illam rem quæ Deus est: videtur, quod nec primo, nec ex consequenti significat nostrum conceptum.

Item significatio conceptus rei, duas importat significationes, scilicet significationem conceptus, & significationem rei. Sed ordine naturæ simplex est ante compositum: ergo per prius est significatio rei per vocem, quam significatio conceptus quem intellectus format de re.

Ad clarius videndum huius quæstionis veritatem, primo declarandum est, per quẽ modum causatur per naturam in nostro intellectu distincta cognitio rei, quæ apud ipsum realiter præsens non est, vel si est eam per essentiam non intelligit.

Secundo quid est conceptus, quem format

intellectus de illa re.

Tertio ex dictis procedetur ad declarationem propositi.

QUANTVM ad primum sciendum, quod noster intellectus prius ordine naturæ, re cognoscit confuse, quam distincte, quia sicut dicit Phil. 1. Physic. Nobis sunt primo manifesta confusa magis: & quia vt dicunt quidam omne quod non est realiter præsens intellectui, si debeat intelligi, oportet ipsum intelligi in aliquo, quod est præsens apud intellectum, in quo intellectus, sicut in obiecto primario re absentem intuetur: sicut in suo exemplari, seu imagine: ideo oportet ponere, cû intellectus re confuse cognoscit apud ipsum esse aliquid tale indistinctum, rem confuse representans. Quid autem sit illud, videtur sensisse Auempece, quod sit fantasma, fundans se super illud verbum Philos. 3. de anima. Quod intellectuæ anime fantasmatæ ad intellectum sunt, vt sensibilia. Ad sensum, quod nequaquam sine fantasma te anima intelligit. Commentator autem noster, videtur sentire, quod fantasmatæ non sunt in intellectu immediatum, & directum obiectum. Quia tamẽ, vt ipse dicit intellectui vniuersalia colligata sunt cû imaginibus, & quia proportio intelligibilium ad imagines est, sicut proportio coloris ad corpus coloratum: ideo mediante intentione intelligibili, quæ cum eis colligata est, ab intellectu apprehendi possunt, sicut corpus a visu, mediante colore: hæc autem intentio intelligibilis, quamuis ex natura sit fantasmatæ in potentia: tamen non reducit in actum, nisi per operationem intellectus agentis.

Alii autem non improbabiler dicunt in supradicta cognitione essentiam rei indistinctam esse, immediatum intellectus obiectum.

Quod enim operatur ad operationem realem immediata, & realis coniunctio agentis, & patientis, seu virtutis eius: hæc operatur ad prædictam intentionem causationem immediata representationem rei: quia esse rei sub ratione qua intelligibilis non est, aliud quam esse representatum intellectui: ipsa autem forma in intellecta immediate representat intellectui re cuius est species, sicut species coloris in visu, ipsum colorem, & ideo immediate, scilicet, ipse color videtur nõ ipsa species, quæ est ratio videndi, quamuis imaginatio prima, simplicem apprehensionem possit sibi formare exemplaria multarum rerum absentium.

QUANTVM ad secundum articulum sciendum, quod sicut in dicendo rem sensibiliter possunt tria considerari, scilicet, formatio vocis, & ipsa vox formata, & res quæ per vocem significatur, sic intelligendo quidditatem rei distincte, tria possunt considerari, scilicet, formatio conceptus, & conceptus formatus: & quidditas rei distincte intellecta. Cum enim intellectus possibilis, aliquo modo in actu, redu-

Primus articulus. Quomodo acquirimus distinctam rei cognitionem. T.com. 3.

T.com. 301

Secundus articulus. Quid est conceptus formatus de re.

reductus est per confusam intellectionem rei memoriter retentæ, de qua dictum est in articulo præcedenti. Ad hoc vt anima illam rem indistincte cognoscat: procedit principaliter tamen in virtute intellectus agentis diuidendo, & differentiam conuenientem rei confuse cognitæ componendo, differentiam repugnantem abijciendo: & sic procedendo discurrit, quousque attingat ad aliquid couertibile cum re, & per hunc discursum, est formatio: specie autem conceptus formatus est immediatus terminus istius discursus: & est quoddam ens diminutum, quod dicitur ens rationis, quia est quid, constitutum a ratione: & est ipsius rei elaboratum exemplar præsens ipsi intellectui, in quo distincte intuetur rem cuius est exemplar: nec manet in intellectu, nisi quoadu actu intelligitur: & hæc est forma, vt dicunt aliqui, de qua dicit Aug. 11. de ciuit. cap. 4. cum cogitans id quod in memoria cernebatur, destiterit intueri, vel forma, quæ impressa erat in eadem acie remanebit: & hoc est primum obiectum nostræ distinctæ intellectionis: quod dicitur, aut cuius est exemplar, est secundarium obiectum: aliqui tamen tale exemplar negant dicentes, distinctæ intellectionis immediatum obiectum esse quidditatem distincte representatam, & ipsam sic intellectam, vno modo dicunt esse conceptus intellectus. Dicunt etiam ipsam intellectionem distinctam posse dici conceptum intellectus, & dicere est ipsam intellectionem distinguere, & perficere. Sed siue ista opinio probabilior sit, quam prima, siue econuerso. Ad istam tamen sequi videtur, quod in fit intelligere essentialia, & personalia, cum ponat verbum esse actum intelligendi formatum, & quod pater intelligere personali intelligat verbo, quia intellectus intelligit actum intelligendi, & quod in illos qui ponunt nostrum intellectum pure passiuum respectu intellectionis confuse, nostrum verbum non emanat secundum se totum ab intellectu: sed tamen formatio eius ante quod illa eadem intellectio, quæ primo est confusa, non formatur, sed formata succedit loco eius.

Tertius articulus. Prima opinio tenens, nõ primo si quæ conceptus, quam res.

In princip.

QUANTVM ad declarationem propositi sciendum, quod aliqui dicunt, quod nomẽ per prius significat conceptum factum de re, quam rem ipsam: quia modus imponendi nomẽ ad significandum rem: respondet modo intelligendi, sed nostrum conceptum, qui est rei exemplar per prius ordine naturæ intelligimus, quã re cuius est exemplar, quia prius ordine seipsum representat intellectum, quam re cuius exemplar est: & huic videtur concordare Philos. 1. periherm. dicens, litteræ sunt signa vocum, voces sunt primo signa passionum anime conceptiuum, & ipsæ passiones signa rerum: huic etiã concordat, quod si homines mutue, clare, & distincte possent suos videre conceptus nõ fuisset opus voces imponere ad significandum.

Et secundum hanc opinionem dicendum, quod nomina a nobis imposita ad significandum Deum per prius significant conceptum, quem de Deo facimus, quam ipsam diuinam substantiam.

Alij autem dicunt, quod quãuis significatio conceptus per prius fit in intentione proferentis vocem, quam significatio rei: tã contrariũ est in executione, quia per vocem non potest significare alijs suum conceptum, nisi mediante significatio rei: nisi enim scire, quod hoc nomẽ vnum, significat talem rem: per istam vocem non apprehenderem conceptum proferentis de vino: & hi dicunt verbum Phil. lib. periherm. debere intelligi de prioritate quo ad intentionem: & respondent ad rationem factam pro alia opinione de modo intelligendi dicentes, quod quamuis per prius, homo apprehendat suum conceptum de re: quam rem tamen, quia impositio vocis ad significandum est ad placitum: vocẽ potest imponere ad significandum illud primo, quod vltimo est cognitum.

Præterea quamuis hominis conceptus de re per prius sit sibi cognitus, quã res ipsa distincte: tamẽ per prius rem cognoscit, quam conceptum alterius: & quia impositor imponit vocem ad significandum aliquid aliud, non sibi ipsi: ideo imposit vocem ad significandum rem per prius, quam conceptum: & sicut vides, quod quamuis res nõ possit intelligi, nisi per suam veritatem, cum primum apprehensum ab intellectu, non est ratio veritatis: nec ens sub ratione qua verum, sed ens absolute verum: quamuis vox non possit imponi ad significandum rem, nisi prius esset intellecta: tã primum significatum per vocem, non est conceptus factus de re, seu suum esse intellectum: sed ipsa res simpliciter, & secundum hanc opinionem dicendum: quod nomina dicta de Deo per prius, significant illud, quod intelligimus de sua substantia, quam conceptum in mente nostra formatum de illa.

Qui vult tenere hac vltimam opinionem, potest dicere, quod argumenta ad partem primam procedunt de prioritate, quantum ad intentionem. Nihil enim plus concedunt, nisi quod vocem proferens per prius intendit alij exprimere suum conceptum de re, quam rem ipsam. Et quod rem ipsam noscere non posset per vocem, nisi prius aliquem conceptum fecisset de illa. Sed vt visum est, ex hoc nõ sequitur, quod primum significatum per ipsam vocem fit conceptus proferentis, sed res: vnde quia audiens per vocẽ apprehendit rem, apprehendit ex consequenti proferentis conceptum de illa re.

Qui vult tenere primam opinionem debet dicere ad primum contra eam, quod minor est falsa.

Ad secundum dicendum, quod non plus concludit, nisi quod vox significat ipsum conceptum, & hoc est verum, sed ex hoc non sequitur, quod per prius verbum, aut omne quod potest dici verbum, possit dici conceptus, & quomodo cogi-

Secunda opinio tenens, quod per prius nomina vere significant res, quã conceptus.

Ad argumenta secundum istam opinionem.

Ad primam, scilicet primam opinionem.

Ad secundam.

cogitatio fit verbum, declarabitur inferius, cum quæretur de verbo.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, q non significat vnum, nihil significat, &c. dico, q verum est: quia vnũ, & ens conuertuntur: sed ex hoc non sequit, quin aliqua vox possit plura significare, qd si significat plura, vnũ & vnũ significat.

Ad quartum. Ad quartum dicitur, q cum aliquis loquitur mecum, duo apprehendo, s. rem: & loquentis conceptum de illa re, nec vnum sine altero apprehendere possum: quia se habent sicut signum, & signatum: tamen per prius apprehendo in loquente conceptum similitudinem, quem habeo de re illa: & quia conceptus, quem habeo de re illa, mihi representat illam rem: ideo ex consequenti per vocem loquentis mecum, illam rem apprehendo.

Q V A E S T I O I I I I.

Arg. 1. D. Bon. dist. eadem. q. 3. D. Th. 1. p. q. 13. ar. 3. Scot. eadem dist. q. 2.

VARTO quæritur, vtrum omnia illa nomina dicantur de Deo translative: & videtur, q sic, quia s. m. Phil. 3. de anima. Nihil intelligimus sine fantasmate: ergo cum fantasma sit quid sensibile, & sicut res intelligimus, ita eas nominamus: & nullum nomen imponamus Deo, nisi a sensibili proprietate, nullũ tale nomen Deo conuenit, nisi translative.

Secundo. Item Boet. in lib. de edogma: & etiã Alanus de maximis theologie, propositione 19. Omne simplex alio est, & alio dicitur esse: sed nihil tale proprie nominatur. Cum ergo Deus sit summe simplex, nullo proprio nomine nominatur: ergo non noiat, nisi translative.

Tertio. Item in libro de maximis theologie, propositione xx. Omne simplex pprie est, & improprie dicitur esse: ergo cũ Deus sit summe simplex, nunquam proprie nominatur: & si sic non nominatur, nisi translative.

Quarto. Item Deũ magis proprie intelligimus, quã nominamus, quia secundum beatum Augustinum lib. 5. de trinitate. ca. 3. Deus non ita potest dici, sicut cogitari, sed Deum non intelligimus proprie, sed quadam similitudine. Vnde Dionysius 1. c. de angel. hierar. Neque aliter est possibile nobis super lucem, diuinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum anagogice velatum: ergo Deum non nominamus proprie, sed per quadam similitudinem: hoc autem est ipsum nominare translative.

In oppositum. CONTRA ea que de solo Deo dicuntur, sibi proprie conueniunt: sed multa sunt nomina que de solo Deo dicuntur, vt æternus, omnipotens, & sic de alijs: ergo ista proprie, & non translative de Deo dicuntur.

Item Apost. ad Heb. 3. loquens de Deo dicit, q ab ipso omnis paternitas in celo, & in terra noiat: ergo hoc nomen pater, magis proprie de Deo, quam de creatura dicitur.

Item Dam. lib. 1. c. 8. Non est a nobis trans-

latum ad beatam diuinitatem paternitatis, & filiationis, & processions nomen.

RESPONDEO, q non omnia nomina dicuntur de Deo translative, quia quedam sunt nomina que significant, vel potius per que significare intendimus, distinde, & insinuare, quamuis ad sic significandum non attingamus res, que per prius sunt in Deo, & per posterius in creatura: & talia nomina magis proprie dicuntur de Deo, quam de creatura: nõ ratione huius, quod per nomẽ intelligimus distincta insinuari, sed ratione huius, quod per nomen significare intendimus, & sic de Deo non dicuntur translative.

Quaedam autem nomina significant res, que sunt in creatura, & similitudo in Deo: vt leo, agnus, & lapis, & similia: & hæc de Deo translative dicuntur.

Quaedam autem nomina significant rem, que est in Deo, & oppositum in creatura, vt & creatus infinitus: & talia nomina non dicuntur de Deo translative: & nomina opposita, vt creatus, & finitus, nullo modo dicuntur de Deo, neque proprie, neque translative.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, q nihil intelligimus sine fantasmate, &c. dico, q quamuis nostra cogitatio incipiat a sensu, & terminatur ad intellectum, & quamuis nõ intelligamus sine fantasmate: tñ potest imponi nomen, vel a forma intelligibili ad quam terminatur nostra cognitio, vel a sensibili a qua incipit. In primo modo, non est nominatio translatiua, sed secundo modo.

Ad secundum cum dicitur, q omne simplex alio est, & alio dicitur esse, &c. dico, q hoc sic debet intelligi, quia per suam propriam essentiam est: & dicitur esse, per suum effectum, in quantum per suum effectum de eo cognitionem habemus, que nobis necessaria est ad eius nominationem: tamen per talẽ cognitionem bene ipsum nominamus nominibus significantibus rem, que in Deo est: & ideo talia nomina de Deo translative non dicuntur.

Ad tertium cum dicitur, q omne simplex improprie dicitur esse, &c. dico, q non est verũ, quod ad rem significatã, seu illud, quod significare intendimus, sed quo ad modum significandi, quia modo opposito, hoc est per cõparationẽ dicimus ipsum esse, Nomẽ vero translative non dicitur, nisi vbi est translatio rone rei significatã.

Ad quartum cum dicitur, q Deum nõ intelligimus, nisi in quadam similitudine, &c. dico, q quamuis Deũ intelligamus per suos effectus, que sunt quedam similitudines Dei: tñ cognitio nostra nõ sinit in illis effectibus, sed accedit ad cognoscendam Dei virtutem, & diuinitẽ, quãuis in generali, & obscure. Vnde Apost. ad Rom. 1. Inuisibilia Dei per ea q facta sunt a creatura mudi, intellecta cõspiciuntur, semperpiterna quoque virtus eius, & diuinitas: & ita nominare possumus Deum, non tãtũmodo nomi-

Responso. Non omnia nomina dicta de Deo, sunt translative.

Ad primũ.

Ad secundũ.

Ad tertium.

Ad quartũ.

nomine, cuius similitudo est in Deo, sed etiã nomine cuius res in Deo est: quamuis ipsum non possumus nominare, nisi imperfecte.

Q V A E S T I O V.

Arg. 1.

VINTO quæritur, vtrum omnia nomina dicta de Deo, dicantur s. m. substantiam: & videtur, q sic, quia substantia, & accidens sufficienter diuidunt ens, sed nullum nomen diuinum significat accidens: ergo omnia nomina dicta de Deo, dicuntur secundum substantiam.

Secundo.

Item quodlibet diuinum nomen significat aliquid per se existens: sed hæc est ratio substantiã: ergo quodlibet diuinum nomen significat substantiam.

Tertio.

Item nomina diuina, aut significant quid absolutum, aut quid respectiuum: sed in diuinis vtrumq; istorũ est substantia, quia relatio, & substantia realiter in Deo idem sunt: ergo quodlibet nomẽ diuinũ significat substantiã.

Ad oppositum.

CONTRA Aug. 5. de trin. c. 5. sic dicit, Nihil in Deo secundum accidens dicitur: quia nihil in eo mutabile est: nec tamẽ omne quod dicitur, secundum substantiam dicitur.

Item Aug. 5. de trin. c. 5. quamuis diuersum sit pater esse, & filium esse. Non est tamen diuersa substantia, quia hæc non secundum substantiam dicuntur, sed secundum relatiuum.

Responso. Substantia in diuinis, v. p. licet.

RESPONDEO, q substantia in diuinis dupliciter potest accipi, vno modo p re per se stante: & sic diuiditur substantia cõtra accidens, & sic quicquid est in Deo, substantia est.

Alio modo pro re absoluta, & sic accipiendo substantiam dicimus, q in Deo est substantia, & relatio. i. res, que non dicitur, nisi ad se ipsam, quod est dici absolute: & res, que dicitur ad alium, quod est dici relatiue. Primo modo accipiendo substantiam omnia nomina diuina dicuntur s. m. substantiam. Sed accipiendo. Secundo modo substantiam sic dicimus, q diuinorum nominum, quedam dicuntur s. m. substantiam, & quedam s. m. relationem: & sic loquebatur Aug. de substantia. 5. lib. de trin. c. 5. vbi sic dicit, si q dicitur pater ad se ipsum diceretur, non ad filium: & quod dicitur ad se ipsum diceretur filius, non ad patrem secundum substantiam diceretur, & ille pater, & ille filius. Sed, quia pater non dicitur pater, nisi ex eo q est ei filius; & filius non dicitur, nisi ex eo q habet patrem, non secundum substantiam hæc dicitur, quia non quilibet eorũ ad se ipsum, sed ad inuicem, atq; alterutrum ista dicitur.

Solutio argumentorũ.

ET SIC loquendo de substantia procedunt argumẽta que probant, q non omnia diuina nomina dicuntur secundum substantiã. Accipiendo autem substantiam primo modo procedunt argumenta, que probant, q omnia nomina diuina dicuntur s. m. substantiam. Quod enim primo dicebatur, q substantia,

& accidens sufficienter diuidunt ens, &c. planum est hoc debere intelligi de substantia secundum quod accipitur pro re per se stante. Ex dictis patet quid debeat dici ad secundum.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, q relatio, & substantia in Deo realiter idem sunt: tunc dico, q verum est, sed ex hoc non plus concludunt, nisi q etiam nomina significatiua, relationem significant rem, que realiter idem est, q substantia secundum q substantia dicitur a se ipso.

Q V A E S T I O V I.

SEXTO quæritur, vtrum hoc nomẽ qui est, magis proprie dicatur de Deo, quã aliquod aliud nomẽ latinum: & v. q non. Dicit enim Dionys. 3. c. de diu. no. Quod boni nominatio est manifestatiua omnium Dei processioũ: sed talis nominatio maxime est Deo propria, cũ sit principium oĩum rerũ: ergo hoc nomẽ bonũ inter oĩa alia nomina maxime conuenit Deo.

Item cũ Deus sit summe simplex, & summe stabilis, minus conuenienter noiat per verbum, quod significat per modũ fluxus, quam per nomen, quod significat per modũ quietis & noiatione cõposita ex duabus dictionibus, quam per dictionem vnã. Cum ergo qui est, duas dictiones contineat, & hæc dicitio, est, fit verbum: & videtur, quod minime conuenienter nominatur cum dicitur, qui est.

Item non cognoscimus differentiã, nisi per creaturas, dum sumus in hac vita: ergo magis proprie possumus ipsum noiare nomine importante relationem ad creaturas, quam noie non importante huiusmodi relationem. Cum ergo hoc q dico, qui est, nullã importet relationem ad creaturas: videtur, q improprie nominamus Deum, cum dicimus, qui est.

Item illud nomẽ quo expressius distinguitur Deus a creatura, maxime est ei conueniẽs; sed nominando ipsum hoc nomine Deus, expressius distinguimus ipsum a creatura, quã dicendo, qui est, quia etiã creaturæ sunt: ergo non ita proprie noiamus ipsum dicendo, qui est, sicut vocamus cum hoc nomine, Deus.

Item Deus est interminatus: ergo minus conuenienter nominatur per verbum illius temporis, q est maxime terminatum, cuiusmodi est præsens tempus: quia a parte ante, terminatur ad præteritum, & a parte post, ad futurum: ergo minus conuenienter noiat, cũ dicitur, qui est, quam cum dicitur, qui fuit, vel erit.

CONTRA, Exod. 5. cũ Dñs se vellet proprie nominare, dixit Moyse, hoc dices filijs Israel, Qui est, misit me ad vos: ergo videtur, q hoc nomen maxime conueniat Deo.

Item Damasc. lib. 1. c. 19. dicit, Sic principalis omnibus, que de Deo dicuntur nominibus est, qui est: totum enim in seipso comprehendens, velut quiddam substantiã pelagus infinitum, & indeterminatum.

Ad tertium.

Arg. 1.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Ad oppositum.

Responfo. Qui est, in- ter nomina latina, est maxime Deo conueniens.

RESPONDEO, qd hoc nomen, qui est, maxime conuenit Deo inter omnia alia noia latina, & hoc patet ratione triplici. Quarum prima est hæc: quia hoc nomen, qui est, significat ipsum esse. Vnde cum essentia Dei sit purum esse, quod nulli alij essentia conuenit, magis conuenienter nominatur, cum dicitur, qui est, quam aliquo alio latino nomine.

Secunda est hæc, quia alia nomina addunt aliquid super ens, vel secundum rem, vel secundum rationem: & ita quodammodo magis determinant, & contrahunt ipsum intellectum in apprehensione rei nominatae, quam hoc nomen, qui est: sed quanto intellectus noster plus determinat circa illud, quod de Deo intelligit, tanto plus deficit a modo quo Deus in se est: quia simpliciter est indeterminatus, & illuminatus: ergo maxime proprie nominatur hoc nomine, qui est.

Tertia est hæc, quia qui est, significat in presenti esse. Cum ergo in æternitate sit præsens tantum, maxime exprimitur per hoc uerbum, est.

Ad primam.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, qd boni nominatio est manifestatiua omnium Dei processionum, &c. dico, qd bene est intentio Diony. qd hoc nomen bonum maxime conuenit Deo, in quantum est causa: sed ex hoc non sequitur, qd maxime conueniat ei simpliciter, quia esse absolute intelligitur ipsi esse, sub ratione esse.

Ad secundam.

Ad secundum dico, qd quamuis nominatio per duas dictiones, unam dictionem: & per nomen magis, conueniret Deo, quam nominatio per duas dictiones; & per uerbum, ceteris paribus: tamen quia per istas duas dictiones, qui est; quarum una est uerbum, efficacius exprimitur illuminatio super substantialitatis, & actualitatis diuine, quam per aliquam unam dictionem latinam, siue sit nomen, siue sit uerbum, siue pars alia: ideo conuenientius nominatur, qui est, quam per aliquam dictionem latinam.

Ad tertiam.

Ad tertium dico, qd quamuis qui est, non importat respectum ad creaturam, non propter hoc est nomen minus proprium, quia imponitur ad significandum a prima perfectione procedente a Deo in creaturas, quæ perfectio, est ipsum esse.

Ad quartam.

Ad quartum cum dicitur, quod per hoc nomen Deus, expressius distinguimus Deum a creaturis, quoniam cum dicitur, qui est, &c. dico, qd non est uerum, nisi ratione usus, quia ratione proprietatis sermonis, est econuerso: quia scilicet per dicitur Damasc. lib. 1. c. 8. hoc nomen Deus, demonstratiuum est, sed qui est, demonstratiuum est ipsius esse. Magis autem propria est nominatio, quæ imponitur ab esse, quam quæ ab operatione. Et cum dicis, qd creaturæ sunt, dico, qd uerum est, per participationem primi esse, quod Deus est. Nec operatio Dei, magis excellit operationem creaturarum, quam entitas Dei, entitatem earum. Quod autem aliqui dicunt, qd hoc no-

men Deus, est magis proprium nomen, quam ad illud ad quod significandum imponitur: non bene intelligo, quia si uocamus illud ad quod significandum nomen, imponitur illud, quod per nomen de re, exprimitur, ut ex prædictis patere potest Deum esse, magis exprimitur per qui est, quam per hoc nomen Deus.

Si autem nolunt notare illud, ad quod nomen imponitur, hoc quod per nomen significare intendimus sic: uideretur mihi, qd per hoc nomen Deus, non magis intendimus significare id quod Deus est, quam per qui est; per utrumque, uero, significare intendimus Deum, aut substantiam.

Ad quintam.

Ad quintum dico, qd quamuis aliqua conditiones sint in tempore futuro, & aliqua in præterito, quæ magis conuenirent ad exprimendam aliquam, quæ sunt in Deo, quam aliqua conditiones, quæ sunt in presenti, uel in præterito, & maior amplitudo, quæ est in futuro, quia Deus immutabilis est, & æternitas eius omnia tempora complectitur: tamen omnibus computatis conuenientius exprimitur Deus per præsens tempus: quia in æternitate non est, nisi præsens. Vnde diuina æternitas, & actualitas, & simplicitas euentius exprimitur per qui est, quam per qui fuit, uel qui erit. Actualitas autem, & simplicitas ipsius Dei, sunt ratio diuine incommutabilitatis, & æternitatis. Et quæ dicta sunt, de hac quaestione sine præiudicio dicta sunt.

Q V A E S T I O VII.

SEPTIMO queritur sine argumentis; de regulis quas ponit Magister in littera de diu. nom. scilicet utrum ueræ sint.

Ad quod dicendum est sic: & hoc patet si uideamus cuiuslibet illarum re expositionem.

Prima regula est hæc. Omne nomen dictum de Deo, dicitur secundum substantiam, uel secundum relationem, quod est intelligendum de his, dicitur de Deo ab æterno: & ideo non ualet illa instantia quæ ponitur de hoc nomine homo: quia homo dicitur de Deo ex tempore: & ideo quamuis non conueniat tribus personis, nec exprimat habitudines personæ ad personam: non propter hoc supradicta regula falsificatur.

Omnnes regulas de trinitatis nominibus postas a modo ueras. 1. Regula.

Secunda regula est hæc, omne quod dicitur de tribus personis simul, ita quod de qualibet singulariter dicitur secundum substantiam, quod est intelligendum de his, quæ dicitur de qualibet persona per se, & de omnibus simul in singulari: & ideo non ualet instantia, quæ ponitur de hoc, distinctus: quia quamuis pater, & filius, & spiritus sanctus sunt tres distincti per proprietates relatiuas: non tamen sunt per proprietatem relatiuam, unus distinctus.

2. Regula.

Tertia regula hæc est: omne nomen dictum secundum substantiam predicatur de tribus simul singulariter, excepto hoc nomine persona, quod est intelligendum de personis substantialibus: & ideo non ualet instantia, quæ ponitur de hoc nomine equalis, & de hoc nomine coæternus, quia cum substantia relationem importat.

3. Regula.

Quar-

4. Regula.

Quarta regula est hæc. Omne nomen dictum de Deo respectu creaturæ predicat essentiam, quod est intelligendum de his quæ de Deo dicuntur, secundum naturam diuinam tantum, & de respectu ad creaturam non unitam, & per hoc excluditur instantia, quæ ponitur de hoc nomine increatus.

5. Regula.

Quinta regula est hæc. Omne nomen, quod dicitur de Deo ex tempore, & non dicitur de omnibus personis predicat notionem, quia quamuis non oporteat, qd importet eam explicite tamen importat eam implicite, unde ista nomina incarnatus, humanatus, passus, quæ de Deo dicuntur ex tempore implicite important notionem filij de quo solo dicuntur.

6. Regula.

Sexta regula est hæc. Nullum nomen dictum relatiue substantialiter dicitur, nec econuerso, quod est intelligendum de relatiuis secundum esse, & non de relatiuis secundum dici, & ideo non ualet instantia, quæ ponitur ex istis nominibus Deus, & creator, quia non sunt relatiua, secundum esse, sed tantummodo secundum dici.

Q V A E S T I O VIII.

IRCA litteram. Similitudinis uero splendor non enim est simile de luce, & splendore, quia lux importat proprietatem manifestatam, prout est in sua radice. Lumen autem importat eius similitudinem, uel aliquid deriuatum ex luce: splendor uero importat ipsum lumen cum reflexionem, unde cum lumen cadat super superficiem corporis politum, & reflectitur, dicitur, qd circa superficiem illius corporis est splendor: quia ergo de ratione splendoris est reflexio luminis quæ proprie in diuinis non ponitur: ideo non ita proprie dicitur splendor in diuinis sicut lux. Supradicta uero differentia super lucem, lumen, & splendorem trahi potest ex sententia Auicene. 6. naturalium lib. 1. c. j. Quæ autem relatiue dicuntur, substantialiter non dicuntur, hic notandum, qd quædam relatiua secundum dici, & quædam relatiua secundum esse, & quod relatiuorum quædam important relationem ex principali nominis intellectu: quædam ex consequenti etiam primorum nominum: quædam significant relationem qua aliquis refert, ut paternitas filiatio: quædam remouent relationem, qua aliquis refertur, ut ingenitus: quædam significant ipsum, qui refertur, ut pater filius.

Nominum uero importantium relationem ex consequenti quædam importat eam per suppositum, ut cum dicitur Deus generat: quædam per implicationem, ut incarnatus, humanatus passus. Quod autem ad aliquid dicitur non substantialiter, sed relatiue dicitur.

Contra relatiue in Deo est substantia. Ratione, quamuis sint idem re, tamen differunt ratione, & in modo se habendi. Non tres magni. Contra ad istam, contrahunt numerum per

numerationem substantiuorum quibus adiunguntur, sed hoc nomen magnus, nomen adiectiuum est. Ad hoc dicunt quidam, qd quamuis substantiue, non posset dici tres magni, tamen posset dici adiectiue. Sed quia ut dicunt alij hoc nomen magnus non inuenit nomen substantiuum, ideo prædicta distinctio locum non habet. Videtur autem mihi simpliciter dicendum, qd pater, & filius, & spiritus sanctus non sunt tres magni, quia pari ratione posset dici tres veri, & tres boni, nec oportet, qd nomen adiectiuum in diuinis contrahat numerum propter numerationem nominum substantiuorum, de quibus dicitur quamuis hoc possit dici de uerbo. Vnde bene dicimus tres sunt.

De hoc nomine, quod est persona, quod cum secundum substantiam dicatur: tamen pluraliter non singulariter in summa accipitur.

DISTINCTIO XXIII.

PRÆDICTIS adijciendum est, quod cum omnia nomina que secundum substantiam de Deo dicuntur, singulariter, & non pluraliter de omnibus in summa dicantur personis, ut supra ostensum est. Est tamen unum nomen scilicet persona, quod secundum substantiam dicitur de singulis personis, & pluraliter non singulariter in summa accipitur. Dicitur enim pater est persona, filius est persona, spiritus sanctus est persona, et hoc secundum substantiam dicitur. Nec tamen dicitur: pater, & filius, & spiritus sanctus sunt una persona, sed tres persona. Hoc ergo nomen excipitur a prædicta regula nominum, que secundum substantiam de Deo dicuntur, quia cum hoc ad se dicatur, & secundum substantiam, pluraliter tamen non singulariter in summa accipitur.

Dist. præcedenti, para. E. & F.

Auctoritas, quod persona ad se dicatur, & secundum substantiam.

Quod autem persona secundum substantiam dicatur. Augustinus ostendit in 7. libro de trinitate, dicens. Non est aliud Deo esse, aliud persona esse, sed omnino idem. Item in hac trinitate cum dicimus personam patris, non aliud dicimus, quam substantiam patris. Quo circa ut substantia patris ipse pater est, non quo pater est, sed quo est. Ita, & persona patris non aliud quam ipse pater est. Ad se quippe dicitur persona, non ad filium: uel spiritum sanctum, sicut ad se Deus dicitur, & magnus, & bonus, & iustus, & huiusmodi. Et quemadmodum hoc illi est esse, quod Deum esse, quod magnum esse, quod bonum esse, ita hoc est illi esse quod personam esse. Ecce expresse habes, qd persona secundum substantiam dicitur, ut cum dicitur, pater est persona, hic sit sensus. Pater est diuina essentia. Similiter cum dicitur, filius est persona, spiritus sanctus est persona, id est essentia diuina.

Quod pater non eo est pater, quo est.

Rich. super 1. Sent. O Cur

Item persona importat compositum ex natura, & proprietate indiuiduante, sed sicut ostensum est supra: Deus est summe simplex: ergo sibi non conuenit nomen personæ.

Item Aug. 5. lib. de trini. c. 9. dicit, quod dictum est: tres personæ non ut illud diceretur, sed ne taceretur, quod non esset verum si Deo conueniret proprie nomen personæ.

In oppositum. CONTRA persona nomen est dignitatis, sed nomina importantia dignitatem Deo maxime conueniunt, ergo nomen personæ Deo maxime competit.

Item in symbolo dicitur, quod tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales, ergo Deo conuenit nomen personæ.

Responsio. RESPONDEO, quod nomen personæ conuenienter dicitur de Deo, quia persona est suppositum rationalis, vel intellectualis naturæ, distinctum proprietate ad dignitatem pertinente, quamuis autem Deus non sit rationalis natura, tamen est natura intellectualis cuius naturæ pater, est suppositum distinctum proprietate ad dignitatem pertinente, ergo nomen personæ conuenienter dicitur de patre, & simili modo probari potest, quod conuenienter dicitur de filio, & de spiritu sancto.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod indiuiduum est superius ad personam dictam, quod verum est ad personam creatam, sed accipiendum nomen in sua generalitate analogica in quantum, scilicet complectitur personam creatam, & incretam sic, non est verum. Persona enim diuina non est particulare nec indiuiduum, sed tamen res est incomunicabilis. Vnde Ricar. in lib. 4. de trini. c. 22. dicit quod persona diuina est diuinæ naturæ incommunicabilis existentia.

Ad secundū. Ad secundum cum dicitur, quod persona importat compositum ex natura, & proprietate indiuiduante &c. dico, quod in diuinis natura, & proprietate non faciunt compositionem secundum rem, quia proprietate realiter idem est, quod natura.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod dictum est tres personæ non ut illud diceretur &c. dico, quod Augustinus per hoc non intendit negare nomen personæ conuenire Deo, sed ostendere necessitatem propter quam, nomen personæ impositum fuit ad significandum in diuinis suppositum distinctum relationi proprietate.

Q V A E S T I O II.

Arg. 1. **S**ECUNDO, queritur vtrum Deo conueniat nomen substantiæ, & videtur, quod non, quia substantia dicitur a substando, sed Deus nulli substât, quia quicquid est in Deo Deus est: ergo Deo non conuenit nomen substantiæ.

In oppositum. Item illud de quo conuenienter dicitur, quod est superesse non debet nominari substantia: sed secundum Dionysium de diu. no. c. 5. Deus est

super esse, ergo sibi non conuenit nomen substantiæ.

Item omnis substantia est in genere, sed ut ostensum est Deus non est in aliquo genere, ergo sibi non conuenit nomen substantiæ.

Contra Aug. 5. de trini. c. 1. Deus est incommutabilis substantia, vel essentia. Item ratio substantiæ est per se existere, secundum hoc magis conuenit Deo: ergo sibi conuenit maxime nomen substantiæ.

Responsio. RESPONDEO, quod substantia dici potest a substando, vel a per se existendo. Primo modo nomen substantiæ conuenit creaturis, quæ earum substantiæ suis proprietatibus substât, sed hoc modo non conuenit Deo, quia Deus nullus substât realiter. Sed secundum, quod substantia dicitur a per se existendo sic nomen substantiæ multo conuenientius dicitur de Deo, quam de creatura, cum diuinum esse a nullo alio dependeat, omne autem aliud esse dependet ab eo per hoc patet, quid dici debeat ad argumenta ad utramque partem.

Ad argum. Argumenta enim quæ probant, quod substantia non conuenit Deo, procedunt secundum, quod substantia dicitur a substando. Argumenta autem ad partem aliam procedunt, scilicet, quod substantia dicitur a per se existendo.

Q V A E S T I O III.

Arg. 1. **T**ERTIO queritur, vtrum nomen essentia conueniat Deo, & videtur quod non, quia essentia nominat, quod nominat modo absolutissimo, & in quadam abstractione ab actuali esse, sed diuina essentia per intellectum non potest abstrahi ab esse, quia est purum esse; ergo sibi non conuenit nomen essentia.

Secundo. Item secundum Dionysium lib. de diu. no. c. vlti. Non cognoscimus Deum nisi per remotionem conditionum imperfectarum, vel per supereminentiam conditionum perfectarum, vel sub ratione qua causa est, sed sicut res cognoscimus, ita & nominamus, ergo Deum non nominamus, nisi illo triplici modo, sed nomen essentia non dicit remotionem conditionis imperfectæ, nec supereminentiam proprietatis perfectæ, nec importat rationem causæ, ergo Deo non conuenit nomen essentia.

Tertio. Item essentia videtur importare quandam possibilitatem ad esse unde esse vltimus actus essentia, sed in Deo nulla est possibilitas cum sit purus actus, ergo Deo non conuenit nomen essentia.

In oppositum. CONTRA: Aug. 5. de trini. c. 1. loquens de Deo dicit, quod est sine dubitatione substantia, vel si melius hoc appellatur essentia quæ Greci vsam appellant.

Quarto. Item Aug. eod. li. & eo. c. ab eo, quod est esse dicta est essentia, & paucis interpositis postea dicit quod ipsum esse, unde essentia nominata est maxime, ac verissime competit Deo ex quo sequitur, quod Deo maxime conuenit nomen essentia.

RE-

Q V A E S T I O I.

Arg. 1. **P**RIMO igitur ostendo, quod non debet dici tres personæ, quia quicquid est commune tribus in diuinis predicatur de eis in singulari, non in plurali, sed illis tribus qui sunt in diuinis cõe est esse personam: ergo illi tres non debent dici tres personæ, sed vna persona. Item nihil absolute predicatur de tribus pluraliter secundum Boetium 2. lib. de trini. sed persona nomen est absolutum. Non enim est dare correlatiuum ad quod referatur persona. Vnde Aug. 7. de trini. c. 6. Ad se quippe dicitur persona non ad filium vel ad spiritum sanctum, ergo non predicatur de patre, & filio, & spiritu sancto pluraliter.

Tertio. Item Aug. 7. de trini. c. Neque in hac trinitate cum dicimus personam patris aliud dicimus, quam substantiam patris, sed pater, & filius, & spiritus sanctus non sunt tres substantiæ, ergo non sunt tres personæ.

In oppositum. Contra in symbolo dicitur. Alia est persona patris, alia filij, alia spiritus sancti: ergo illi tres sunt personæ.

Responsio. RESPONDEO, quod pater, & filius, & spiritus sanctus debent dici tres personæ, quia cum persona sit suppositum, rationalis, vel intellectualis naturæ distinctum proprietate ad dignitatem pertinente, & pater filius, & spiritus sanctus sunt tria supposita naturæ diuinæ quæ intellectualis est, & quodlibet illorum sit distinctum ab alia proprietate ad dignitatem pertinente, sequitur, quod sicut illi tres dici debent tria supposita, ita dici debent tres personæ.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod quicquid est commune tribus in diuinis predicatur de eis in singulari, & non in plurali &c. dico, quod verum est de hoc, quod est illis commune secundum rem, sicut veritas bonitas, & consimilia, sed persona non dicit aliquid commune patri, & filio, & spiritui sancto secundum rem ut inferius ostendetur.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod persona nomen est absolutum &c. dico, quod impositum fuit nomen personæ propter necessitatem expressionis fidei ad significandum in diuinis rem relationem, & cum Aug. dicit, quod ad se dicitur persona loquitur pro illo tempore quo nomen personæ non erat publice impositum ad significandum rem relationem, & cum dicitur, quod non est dare relationem ad quod persona referatur dico, quod verum est de sua generalitate, sed ex hoc non sequitur, quod non dicat rem relationem. Videmus enim quod non est dare relationem relationis in sua generalitate, nec tamen propter hoc dicimus, quod relatio in sua generalitate dicat rem absolutam, quia est dare correlatiua specialium relationum.

Rich. super 1. Sent. N 3 Ad

Responsio. RESPONDEO, quod nomen essentia conuenit Deo, quia in omni re per se existente est considerare, quod est, & quo est, illud autem quo est essentia est, & ipsum, quod est, est suppositum. Cum ergo Deus sit per se existens in ipso est considerare, & quod est, & quo est, ergo, & essentia, & suppositum, sed aliter, quam in creatura, quia in Deo penitus sunt idem secundum rem non sic autem in creatura.

Ad primū. AD PRIMVM, in oppositum cum dicitur, quod diuina essentia non potest abstrahi per intellectum ab esse &c. Dico, quod verum est loquendo de intellectu, qui diuinam essentiam intelligit secundum veritatem perfectionis suæ, sed ex hoc non sequitur, quod Deo non conueniat nomen essentia, quia quod non possit abstrahi per intellectum ab essentia, hoc est propter maximam sui perfectionem, per quam non differt ab esse suo, nec secundum aliquid absolutum, nec secundum aliquid relatiuum, vel ut alij dicunt, quia non differt ab esse suo neque re, neque intentione.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod Deum non cognoscimus nisi per remotionem, vel supereminentiam, vel sub ratione qua causa est &c. Dico, quod verum est in hac via, & cum dicitur postea quod nomen essentia non importat aliquam supereminentiam dico, quod falsum est, importat enim supereminentiam super essentias creatas. Vnde essentia dicta Deo dicit essentiam simpliciter, essentia autem creata dicit essentiam per participationem, essentia autem simpliciter dicta supereminentiam notat, respectu illius essentia, quæ est essentia per participationem.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod essentia importat quandam possibilitatem ad esse &c. Dico, quod verum est de essentia creata propter hoc, quod ab aliqua essentia habet, ut actu sit, unde a suo esse differt saltem secundum intentionem, & relationem, sed quia diuina essentia perfectissime idem est cum suo esse, cum ab aliqua essentia, essentia, non habeat dico, quod non importat aliquam possibilitatem ad esse, sed est purus actus essendi.

A R T I C V L V S II.

CONSEQUENTER queritur de numeratione nominum predictorum, & circa hoc queruntur tria. Cum enim supra distinct. 7. ostensum sit, quod in diuinis sunt tres, quorum quolibet ibi supposuimus esse personam. Ideo hoc supposito, quod superius probatum est, scilicet, quod in diuinis sunt tres. Queritur hic primo de eo, quod superius suppositum est, scilicet vtrum illi tres dici debeant tres personæ. Secundo vtrum debeant dici tres substantiæ. Tertio vtrum debeant dici tres essentia.

Ad tertium cum dicitur, q̄ cum dicimus personam patris non aliud dicimus, quā substantiam patris &c. dico, q̄ Aug. loquitur pro illo tempore quo nomen personam non erat usitatum nisi ad significandum substantiam absolutam, & notabili proprietate distinctam.

QVAESTIO II.

Aug. 1. D. Bon. dist. eadem q. 1.

SECUNDO quæritur, vtrum debeant dici tres substantiæ, & videtur, q̄ sic Boetius in lib. de duabus naturis, & vna persona Christi. cap. 3. dicimus vnam essentiam, & tres substantias.

Secundo.

Item Ansel. monol. c. vlt. Omnes personæ sic subsistunt separatæ ad inuicem, vt tot sit necesse esse substantias, quot personas, ergo sicut pater, & filius, & Spiritus sanctus dñr tres personæ, ita debent dici, quod tres substantiæ.

Tertio.

Item Aug. 7. de trin. c. 4. dictum est a nostris græcis vna essentia tres substantiæ. Cum ergo græci in hoc non reprehendantur videtur, q̄ Pater, & Filius, & Spiritus sanctus conuenienter possunt dici tres substantiæ.

In oppositum.

CONTRA: omne nomen, significans in diuinis quid absolutum dicitur de tribus simul singulariter nõ pluribus, sed nomen substantiæ est huiusmodi, ergo nõ prædicatur de tribus personis pluraliter.

Item Hierony. ad Dama. papam parum vltra medium. Quis inquam nisi ore sacrilego tres substantias, prædicauit. q. d. nemo.

Responsio. Non est concedendum in diuinis esse tres substantias.

RESPONDEO, q̄ pater, & filius spiritus sanctus non debent dici tres substantiæ, quæ quæuis persona in diuinis se habeat secundum aliqualem similitudinem substantiæ primæ in creaturis, & essentiam secundum aliqualem similitudinem substantiæ secundæ, tamen propter remotionem ambiguitatis, & ne aliquis affirmando tres substantias cogere- tur p hoc in diuinis affirmare tres essentias: ideo nomen substantiæ ex vsu appropriatum est in diuinis ad significandum tantum illud, quod se habet ad similitudinem substantiæ secundæ hoc est essentiam, quamuis autem non debeamus dicere patrem, & filium, & spiritum sanctum esse tres substantias, quia sicut dicit Aug. 7. de tri. c. 4. Non aliter in sermone nõ o. i. latino essentia, quā substantia solet intelligi: tñ cõuenienter dicimus illos tres substantias.

Quattuor nomina græca quibus quattuor latina correspondent.

Ad cuius intelligentiam notandum, q̄ istis quattuor nominibus græcis. Vñ Vñosis: hypostasis proponuntur quattuor nomina latina. scilicet essentia, substantia, subsistentia, persona. Essentia dicitur ipsum quo est: substantia ipsum, quod est. Et hoc in re communicabili.

In re autem incoicabili persona subsistentia nõat ipsam, vt est quid distinctum a persona vero, vt quid distinctum notabili proprietate: eandem re ergo in diuinis nõat subsistentia, & persona quæ non sub eadem rone, & quæ anti-

quitas subsistere accipiebatur prout nõdebat Vñosis: & ita put significabat ipsum quod est rei coicabilis, & substantia prout nõdebat hypostasi, & ita prout significabat rem incoicabilem quibullibet proprietatibus distinguibile, vel distinctam, ideo antiquitus in diuinis magis dicebant tres substantias, quā tres subsistentias, quia tñ ex vsu nomen subsistentiæ accipitur, prout nõdet hypostasi, & substantia put nõdet Vñosis. Ideo modo non licet nobis affirmare in diuinis tres substantias, cum liceat nobis affirmare tres substantias coram simplicibus tamẽ minus prouectis in theologia cũ affirmantur tres substantiæ in diuinis expedit exponere quid intelligatur nomine subsistentiæ eo, q̄ nomen subsistentiæ, & substantiæ primæ occurru videntur esse propinqua.

Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur fm Boetium vnam essentiam tres substantias &c. dico, q̄ loquitur pro illo tpe quo substantia respõdebat hypostasi, sed modo apud nos respondet Vñosis.

Ad secundum.

Ad secundum cum ar. per Aug. dico, q̄ ibi accipit substantiam pro subsistentia.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicit, q̄ græci non reprehenduntur, qui dicunt tres substantias, dico, q̄ verum est, quia apud eos in communi vsu per substantiam hypostasis intelligitur apud nos autem non sic, sed per substantiam intelligimus in diuinis ipsum, quod est rei communicabilis.

QVAESTIO III.

TERTIO quærendum esset vtrum pater, & filius, & spiritus sanctus debeant dici tres essentia, nisi quia hæc q̄stio virtualiter superius determinata est. Dist. secunda vbi ostensum est non esse nisi vnam diuinam essentiam tantum ex quo sequitur, q̄ pater, & filius, & spiritus sanctus non sunt tres essentia.

CIRCA literam dictum est tñ tres personæ non vt illud diceretur, sed ne taceretur oino, quia nisi vrgeret necessitas expressionis fidei non debuisset tunc dici, non quia falsum dictum fuisset, sed quia non erat usitatum: modo autem usitatum est. Verius cogitatur Deus quam dicitur, quia non habemus nomina imposita ad significandum omnia quæ de Deo cogitare possumus.

Propterea dicemus tres personas, quia commune est eis id quod persona est.

Contra ergo pari ratione possimus dicere tres Deos, quia commune est tribus personis id quod Deus est.

Respondeo, q̄ non est simile, quia pater, & filius, & spiritus sanctus distincti sunt in personalitate non in deitate, vnde persona non dicit, quid cõe fm rem patri, & filio, & spiritui sancto, sed Deus nominat quid commune secundum re patri, & filio, & spiritui sancto.

Quid

Quid significetur his nominibus vnus, vel vna, duo, vel dua; tres, vel tria; trinus, vel trinitas; plures, vel pluralitas; distinctio, vel distinctio; cũ his vtimur de Deo loquentes.

DISTINCTIO XXIII.

HIC

IC diligenter inquiri oportet, cũ in trinitate non sit diuersitas, vel singularitas, nec multiplicitas, vel solitudo, quid significetur his nominibus. vnus, vel vna: duo, vel due: tres, vel tria: trinus, vel trinitas: plures, vel pluralitas: distinctio, vel distinctio, cum dicitur vnus Deus, dua personæ, vel tres personæ, plures personæ, distinctio sunt personæ, vel cum dicitur distinctio personarum pluralitas, personarum trinitas, personarum, & huiusmodi. Videtur enim hoc dicentes numerorum quantitates, & rerum multitudinem, vel multipliciter in Deo ponere. Quid ergo ista ibi significant ipso de quo loquimur, aperiente, insinuare curemus.

Magis illa dñr ad excludendū ea, quæ nõ sunt in Deo, quam ad ponendū aliqua.

SI diligenter præmissis auctoritatem verbis intendimus, vt dictorum intelligentiam capiamus: magis videtur horum verborum vsus introductus ratione remouendi, atq; excludendi a simplicitate deitatis, quæ ibi non sunt, quam ponendi aliqua.

Quid per vnū significetur cũ dñ vnus Deus.

CVM enim dicitur vnus Deus, multitudo deorum excluditur, nec numeri quantitas in diuinitate ponitur tanquam diceretur, Deus est, nec multi sunt vel plures dij. Vnde Ambros. in lib. de fide ait. Cum vnū dicimus Deum, vnitas excludit numerū deorū nec quātitatē in Deo ponit, quia nec numerus, nec quantitas ibi est.

Lib. 1. c. 2. & lib. 3. de spiritu sancto, cap. 14.

Quo sensu dñ vnus est p̄, vel vnus est filius.

SIMILITER cum dicitur, vnus est pater, vel vnus est filius, & huiusmodi, ratio dicti hæc est, q̄ non sunt multi patres, vel multi filij, ita & de similibus. Item cum dicimus plures esse personas, singularitatem, atque solitudinem excludimus, nõ diuersitatem, vel multipliciter ibi ponimus, quasi diceret, sine solitudine ac singularitate personas confitemur. Vnde Hylarius in 4. lib. de trin. sic ait. Dixit Deus. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Quæro nunc an solum Deum sibi locutum existimes, an hunc sermonem eius intelligas ad alterum extitisse. Si solum fuisse dicis, ipsius voce argueris dicentis. Faciamus, & nostram. Sicut enim singularitatis, ac solitudinis intelligentiam professio consortij, quia aliquod consortium esse nõ potest ipsi solitario, neq; solitudo solitarij, recipit faciamus. nec alieno a se diceret nostram. Attende lector his verbis, & vide, quia nomine consortij pluralitatem si-

In medio quarti. Genes. 1.

gnificauit. Professio ergo consortij est professio pluralitatis, quam professus est dicens. Faciamus, & nostram pluraliter, enim vtrūq; dicitur. Sed hac professione pluralitatis non diuersitatem, vel multitudinem posuit, sed solitudinem, & singularitatem negauit. Sic ergo cũ dicimus plures, & personas, vel pluralitatem personarum, singularitatis, & solitudinis intelligentiam excludimus.

Quid per ternarium significetur cum dicitur tres personæ.

ITA etiam cum dicimus tres personas, nomine ternarij non quantitatem numeri in Deo ponimus, vel aliquam diuersitatem, sed intelligentiam non ad alium nisi ad patrem, & filium, & spiritum sanctum dirigendam significamus, vt sit huius dicti intelligentia. Tres personæ sunt, vel tres sunt pater, & filius, & spiritus sanctus. i. nec tantum pater, nec tantum filius, nec tantum pater, & filius in deitate sunt, sed etiam spiritus sanctus, & non alius ab his. Similiter non tantum est ibi hæc persona, vel illa, vel hæc & illa, & sed hæc, & illa, & illa, & non alia. Et hoc forte ita intelligendum Aug. satis ostendit vbi dicit, q̄ illo nomine non diuersitatem intelligi voluit, sed singularitatem noluit.

Lib. 7. de tr. Cap. 4.

Quid per duo cum dicitur dua personæ, vel pater, & filius duo sunt.

SIMILITER cum dicitur duo sunt pater, et filius, non dualitatis quantitatem ibi ponimus, sed hoc significamus, q̄ non est tantum pater, nec tantum filius, sed pater, & filius: & hic non est ille, ita & de alijs hmoi. Ita etiam cum dicimus, pater, & filius sunt dua personæ, hoc significamus, q̄ non tantum pater est persona, nec tantum filius est persona, sed pater est persona, & filius est persona, & hæc nõ est illa.

Ex quo sensu dicitur in personis distinctio vel personæ distinctio.

CVM autem dicimus distinctio sunt personæ, vel distinctio est in personis confusione atque permixtionem excludimus, & hanc nõ esse illam significamus. Cumque addimus distinctio sunt personæ proprietatibus, siue differentes proprietatibus, aliam esse hanc personam, & aliam illam suis proprietatibus significamus. Et cum dicimus, aliam, & aliam, non diuersitatem, vel alienationem ibi ponimus, sed confusione Sabellianam excludimus.

Quomodo ibi accipiat discretio.

ITA etiam dicuntur discretæ personæ, vel cum dicitur discretio in personis esse, eadem intelligentia facimus. Eodem modo ibi accipitur distinctio quo discretio. Et congrue dicitur ibi esse discretio, vel distinctio, nõ diuersitas, vel diuisio siue separatio. Vnde Ambros. in 1. lib. de trin. Non est ipse pater qui filius, sed inter patrem, & filium expressa distinctio est.

Cap. 2.

Quomodo trinitas ibi accipiat.

CVM vero dicitur trinitas, id significari videtur, quod significatur cum dicitur tres personæ, vt sicut non potest dici, pater est tres personæ, vel filius est tres personæ, ita non debet dici, pater est trinitas, vel filius est trinitas.

Hoc videtur contrarium esse prædictis.

HIC NON est prætermittendum, quod cum Rich. super 1. Sent. O 4 supra

supra dictum sit Deum, nec singularem, nec multi-
plicem esse confitendum, idque sanctorum auctori-
tatis sit confirmatum. In contrarium videtur
sentire Isidor, dicens, Distinguedum est inter trini-
tatem, & unitatem. Est enim unitas simplex, & sin-
gularis, trinitas vero multiplex, & numerabilis,
quia trinitas est trium unitas. Ecce unitatem dicit
esse singularem, & trinitatem multiplicem, & nu-
merabilem. Sed ad hoc dicimus, quia singularem ac-
cepit sicut, & alij accipiunt unum multiplicem vero
& numerabilem sicut alij dicunt trinum.

DISTINCTIO XXIII.

Ic diligenter inquiri oportet. Superius determinavit magister de nomine personae substantiae, & essentiae. In hac parte determinat de nominibus numeralibus, & diuiditur pars ista in partes quattuor.

In prima parte ostendit, quid significant ista nomina vnus vel plures.

In secunda quid significet ista duo & tres ibi. Ita etiam cum dicimus tres personas.

In tertia quid significet ista nomina discretus, & distinctus ibi. Cum autem dicimus distincte sunt personae.

In quarta quid significant ista nomina trinitas, & trinus ibi. Cum vero dicitur trinitas.

CIRCA hanc distinctionem querenda sunt tria principaliter.

Primo. n. querendum est, de termino significante unitatem.

Secundo de termino significante numerum.

Tertio de termino significante simul unitatem, & numerum.

Circa primum queruntur tria. Supposito cum quod Deus sit vnus: quia hoc probatum est superius. dist. 5. in quaestione illa in qua queritur vtrum vna sit diuina essentia tantum vel plures.

Queritur hic primo vtrum unitas quae est principium numeri sit in Deo. Secundo vtrum unitas ponat aliquid in ipso.

Tertio vtrum in Deo sit unitas personalis, vel tantum unitas se habens modo absoluto.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod unitas quae est principium numeri, sit in Deo, quia vbi est numerus ibi est unitas, quae est principium numeri, sed in Deo est numerus, quia ibi est numerus personarum, ergo in ipso est unitas, quae est principium numeri.

Item unitas quae cum aliqua unitate consti-

tuit numerum, est principium numeri, sed unitas quae est in Deo, & unitas, quae est in creatura, constituunt numerum, quia Deus, & creatura sunt duo, ergo in Deo est unitas quae est principium numeri.

Item Aug. 4. sup Gen. ad literam loque post principium nihil aliud dictum intelligitur. Omnia in numero, & pondere, & mensura disposuisti vbi omnia recte disposuisti, ergo Deus est numerus, pondus, & mensura, sed numero est unitas quae est principium numeri, ergo in Deo est unitas quae est principium numeri.

Item Auic. 3. Metaph. c. 5. Non debet dici, quod decem sint nouem, & vnum vel 5. & 5. sed vnum, & vnum quousque peruenias ad illud, ergo numerus est unitas, & unitas, hoc est plures unitates, sed in Deo est unitas, & unitas, quia ibi est unitas patris, & filij, & spiritus sancti, ergo in Deo est numerus, quod esse non posset nisi ibi esset unitas, quae est principium numeri.

Contra Auic. 3. Metaph. c. 2. dicit quod vnus non significat substantiam alicuius rei, quod maxime verum est de unitate, quae est principium numeri, sed in Deo nihil est, quod non sit substantia Dei, ergo in Deo non est unitas, quae est principium numeri.

Item sicut se habet punctus ad quantitatem continuam, ita unitas, quae est principium numeri ad discretam. Sed punctus non inuenitur nisi in habentibus quantitatem continuam, ergo unitas, quae est principium numeri non inuenitur nisi in habentibus quantitatem discretam: talis autem quantitas in Deo non est.

Respondetur, quod unitatem esse principium numeri, hoc potest intelligi dupliciter, aut ita, quod sit principium numeri effectiue, & sic unitas diuina principium numeri est, quia ab ipsa est omnis numerus. Aut ita, quod sit pars numeri simpliciter, & sic dico quod unitas quae est in Deo, non est principium numeri, quia in Deo, & si sit numerus personarum non tamen est ibi numerus simpliciter, quia numerus personarum non habet plenam rationem numeri simpliciter ut supra declaratum est. dist. 19. in illa quaestione. Vtrum in Deo sit totum integrale in solutione cuiusdam argumenti.

Præterea unitas Dei, & unitas creaturae non constituunt numerum simpliciter, quia quae constituunt numerum simpliciter in aliquo vniuocantur, quia quaecunque simpliciter numerantur sub aliquo communi numerantur. Nihil autem est vniuocum commune unitati Dei, & unitati creaturae. Vnde non debet concedi proprie loquendo, quod hæc creatura significata, verbi gratia: Deus, & lapis sunt duo, quamuis verisimile dicatur quod Deus est vnus, & quod hic lapis est vnus, & quod hic vnus non est ille vnus, possunt tamen dici esse duo eo modo quo aliqua contingit sub vno cõi, de eis analogice dicto numerari.

Ex

Ad argum. Ex dictis patet responsio ad duo prima argumenta in oppositum.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod Deus est numerus &c. Dico quod ibi accipitur numerus pro exemplari numeri. Vnde August. 4. super Gen. longe post principium dicitur Deus numerus sine numero.

Ad quartum. Ad quartum cum dicitur, quod in Deo est unitas & unitas &c. Dico quod verum est, sed unitas & unitas non constituunt numerum simpliciter, nisi sint unitates separatae inter se, ita quod nulla res vna numero sit de ratione vtriusque. Diuina autem essentia realiter communis est tribus unitatibus personalibus. Vnde non sunt separatae, quod attendens Boetius dicit in 1. libr. de Trinitate. capit. 3. quod in Deo nullus est numerus, scilicet, habens plenam numeri rationem.

QVAESTIO II.

SECUNDO QVAERITUR. Vtrum unitas ponat aliquid in Deo, & videtur quod non. Dicit Auic. 9. metaphysic. cap. 1. quod Deus non dicitur vnus, nisi modo negatiuo.

Secundo. Item unitas opponitur multitudini, sicut priuatio habitui secundum Philosophum. 10. metaphysic. ergo unitas in re quae dicitur vna nihil ponit.

Tertio. Item unitas dicta positione est principium numeri, sed in Deo non est unitas quae sit principium numeri, ut ostensum est in quaestione præcedente: ergo unitas non ponit aliquid in Deo.

Quarto. Item secundum Philosophum. 10. metaphysic. sic vnum est indiuisibile, aut non diuisum, indiuisum vero nihil ponit, sed remouere videtur: ergo videtur quod unitas in Deo nihil ponit.

Contra 1. Contra unitas naturaliter est prior multitudine, & constituit multitudinem, priuatio vero vel negatio non est prior habitudine, nec constituit habitum: ergo unitas non dicitur priuatiue vel negatiue. Et hæc ratio sumi potest ex summa. Auic. 3. metaph. c. 6.

Secundo. Item unitas nobilissime est in Deo, sed nobilior est unitas positiua quam priuatiua, vel negatiua: ergo unitas in Deo dicit aliquam positionem.

Tertio. Item si unitas nihil poneret, sed tantummodo remoueret, pari ratione posset dici de non ente, sicut de ente, sed de non ente non potest dici quod sit vnum: ergo unitas aliquid ponit in omni re, quae dicitur vna.

Quarto. Item si unitas non diceret aliquid positiuum super rem quae dicitur vna, nugatio esset dicendo ens vnum, quod falsum est: ergo unitas aliquid ponit in omni re quae dicitur vnum.

Ad clarius videndum huius quaestionis veritatem.

Primo declarandum est vtrum unitas numeralis creaturae substantiae ponat aliquid in ea vltra eius essentiam.

Secundo declarabit propositum.

Quantum ad primum, sciendum quod quidam dicunt unitatem essentialem non dicere cum essentia quae est vna aliquid positiuum distinctionem, sed tantummodo negationem diuisionis. Vnde secundum Philosophum. 10. metaphysic. Vnum est ens indiuisum, ita quod immediatior est unitas essentiae, quam esse. Vnde de Boetius, vni & vno dicit quod res unitate dicuntur ad esse, & unitate in esse custodiuntur: unitas tamen accidentaliter aliquid ponit in substantia, quae est vna.

Sed contra hanc opinionem arguitur, si essentia intellecta, ut prædicabilis de pluribus intelligitur, ut a diuisione abstracta: ergo intelligitur, ut non diuisa, & tamen ut sic intellecta non intelligitur ut numero vna.

Præterea negatio sequitur rem ratione alicuius positionis, quia omnis negatio fundatur in re positiua, sed indiuisio quam dicunt esse de ratione unitatis numeralis, non consequitur ipsam essentiam secundum se & absolute intellectam, quia essentia potest a tali diuisione per intellectum abstrahi: humanitas enim intellecta ut humanitas tantum intelligitur ut quid determinabilem per unitatem, vel multitudinem: ergo oportet quod ipsa numeralis unitas sit in ipsa essentia, quae est vna res vel ratio positiua, vel ipsam consequitur ratione alicuius rei vel rationis positiuae.

Præterea diuisio secundum rei veritatem est negatio vnum totum in partes diuidere est negatio coniunctionis partium, sed indiuisio est negatio diuisionis, negatio autem negationis est affirmatio, ergo indiuisio, quae est de ratione unitatis ponit in essentia, quae est vna, rem, vel rationem positiuam: ideo dicunt aliqui quod unitas super rem vnam addit rationem positiuam. scilicet identitatem rei ad seipsam, & si dicatur contra eos, quod vna res est magis vna, quam alia, & tamen vna non est magis idem sibi ipsi quam alia. Sibi ipsi dicunt hoc esse falsum. Dicunt enim, quod res quae est magis vna, magis est eadem sibi ipsi qua illa quae minus est vna, sit eadem sibi ipsi.

Sed contra hoc arguitur, si esse idem sibi ipsi non tantum conuenit rei, quae est numero vna, sed etiam conuenit essentiae intellectae præter unitatem, & multitudinem numeralem cui, ut sic intellecta est, conuenit esse speciem, vere enim Deus de specie hominis, quod est eadem sibi ipsi, & quod non est eadem cum specie a fini essentia: ergo idem, ipsi non est illud præcise, quod dicit, unitas numeralis cum essentia, quae est numero vna.

Alijs videtur dicendum, quod numeralis unitas conuenit speciei & indiuiduo. Sicut enim dicitur

Prima opinio quod vnum quid positiuum distinctionem a re vna.

T. comm. 2.

Contra.

Alia opinio tenens aliter esse vnum dicitur

ut a nume-
valem spe-
cier & talis
ostendit quid
distinctum
alia indi-
illa debet
bene quid
indivisi-

dicitur quod Petrus est vnus numero, & Pe-
trus, & Iohannes sane duo ita vere dicitur
quod species hominis est vna species nume-
ro, & quod species hominis, & species asi-
ni sunt duo species numero. Omnis autem
vnitas quæ cum aliqua vnitate numerum con-
stituit, potest dici vnitas numeralis. Dicunt
ergo quod vnitas numeralis. Si dicitur de
specie nihil addit super speciem, nisi indivi-
sionem. Vnitas enim humanæ speciei est ip-
sa species humana sub ratione qua indiuisa
in plures species, vnitas vero numeralis quæ
conuenit Petro, vel Ioanni quæ proprie di-
citur vnitas indiuidualis ponit super essen-
tiam rationem indiuiduationis suæ, quæ indi-
uiduatio super essentiam numero vnam po-
nit aliquid ab ea differens, secundum rem vel
rationem, quia ponit actualement existentiam,
& cæt. Eo enim ipso quo res actu existit, vna
numero est. Vnde Auicenna in tertio libro
Metaphysicæ suæ capitulo tertio dicit, quod
esse est de essentia vnitatis: non subiectum ei,
& quamuis intelligi possit essentia vna nume-
ro, absque hoc quod intellectus affirmet
illam actualiter existere, tamen non potest
intelligi numero vna in vnitate indiuiduali,
nisi cointellecta simplici apprehensione eius
actuali existentia: vnde si actualis existentia
nihil addit reali absolutum super essentiam
substantiæ creatæ, vt multi dicunt, tunc illud
positiuum quod addit prædicta vnitas super
essentiam substantiæ creatæ, non dicitur ab ea
secundum rem, sed secundum rationem, vel
intentionem, quia tamen ens in actuali exi-
stentia dicit compositionem ex essentia, &
actuali existentia: ideo vnum super tale ens
nihil addit positiuum, sed tantummodo ne-
gationem diuisionis, quia sicut dicit Auicenna
in tertio libro Metaphysicæ suæ, capi-
tulo tertio: vnitas est esse, quod non diui-
ditur.

Ex prædictis patet quid dicendum ad pro-
positum, quia siue teneatur opinio prima, siue
tertia, quæ inter tres opiniones prænarra-
tas de additione vnitatis super ens creatum
probabiliores sunt, vnitas in Deo ponit di-
uinam essentiam, & nihil aliud positiuum di-
cit cum ea differens ab ea secundum rem, nec
secundum rationem, si actualis existentia di-
uinæ essentia non differt secundum rationem
ab ea: Secundum enim vtramque opinionem
de ratione vnitatis essentialis est essentia, quæ
illa vnitate est vna: cum ergo in Deo non sit
vnitas accidentalis sequitur quod essentia di-
uina est de ratione suæ vnitatis, & diuina per-
sona de ratione suæ vnitatis personalis, cum
etiam secundum opinionem primam vnitas,
quæ non est accidentalis nihil addit positiuum
super rem vnam, differens ab ea secundum
rem, nec secundum rationem: vnitas es-
sentialis in Deo nihil ponit vltra ipsam essen-

tiam differens ab ea secundum rem, nec se-
cundum rationem, sed tantum nominat ip-
sam sub ratione qua indiuisa, nec vnitas per-
sonalis super personam, aliquid addit dif-
ferens ab ea secundum rem, nec secundum
rationem, sed est ipsa persona sub ratione
qua indiuisa. Indiuisio autem negationem
diuisionis importat, quia secundum tertiam
opinionem vnitas, quæ non est accidenta-
lis nihil addit positiuum super rem vnam,
sed eius existentiam actualement: ideo si actua-
lis existentia, diuinæ existentia ab ea non
differt secundum rem vnitas eius, quæ ve-
re est singularis, quamuis sibi non debeat in-
diuidualis, seu particularis vltra ipsam, ni-
hil dicit positiuum differens ab ea secundum
rem, nec secundum rationem, sicut vnita-
tem esse vnam nihil positiuum dicit vltra ip-
sam, sed ponit se tantum, & quia multi pro-
babiliter ponunt diuinam essentiam, & eius
existentiam actualement non differre secundum
rationem inter se, cum intellectus vere intel-
ligens diuinam essentiam non possit alium
conceptum facere de ea à conceptu, quem fe-
cit de sua actuali existentia. Ideo concedunt
quod vnitas Dei ab ipso non differt, nec re
absoluta, nec relatiua, nec secundum ra-
tionem, quia de ratione suæ existentia
est singularitas sua, ita vt nullo modo per
intellectum abstrahi possit a numerali vni-
tate, sicut nec a suâ singularitate. Ad quod
tamen sequitur ipsum esse summe indiui-
sum.

Si autem actualis existentia diuinæ essen-
tiæ secundum rationem aliquo modo differt
ab ea, vt aliqui volunt: tunc vnitas Dei ali-
quid vltra diuinam essentiam ponit in Deo
ab ea differens, secundum rationem tan-
tum, tamen vltra diuinum ens nihil ad-
dit, nisi indiuiduationem eo quod de ratio-
ne diuini entis est Dei essentia, & actualis exi-
stentia.

Ad PRIMVM ad partem primam dicen-
dum quod Auicenna intellexit Deum non dici
vnum, nisi modo negatiuo, quo ad nostrum
modum innotescendi eo quod magis cogno-
scimus ipsum naturali cognitione per nega-
tionem, quam per positionem.

Ad secundum cum dicitur, quod vnitas
opponitur multitudini, sicut priuatio habi-
tui, & cæt. Dico quod hoc intelligendum est,
quantum ad nostrum modum innotescendi,
& significandi, quia sicut dicit Auicenna in
tertio libro Metaphysicæ suæ capitulo tertio:
videtur quod multitudo notior sit apud no-
stram imaginationem, quam vnum: & ideo
vnitatem significamus, & describemus per re-
motionem diuisionis, quia tamen vnitas no-
tior est quo ad intellectum: ideo postea di-
cit quod deinde facimus cognosci multitudi-
nem per vnitatem cognitione intelligibili.

Ad

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, quod vnitas dicta
positione est principium numeri & c. Dico quod
non est verum de qualibet vnitate positue di-
cta, sed tantum de vnitate creata, loquendo de
numero simpliciter, nec tamen verum est de
qualibet vnitate creata, quod sit principium
numeri, qui est quantitas discreta, quia vnitas
substantialis creata, quauis sit principium nu-
meri, non tam est principium numeri qui est
quantitas discreta, vt inferius patebit.

Ad quartum.
Indiuisio ni-
hil ponit.

Ad quartum cum dicitur, quod indiuisio nihil
ponit & c. dico quod falsum est quamuis rem po-
sitiuam significet modo negatiuo, sicut in cor-
porale modo negatiuo significat perpetuita-
tem, & immutabilem stabilitatem.

Ad primum.

Ad PRIMVM ad partem suam cum dici-
tur, quod priuatio non constituit habitum & c.
Dico quod verum est, sed vnitas non signifi-
cat puram indiuisionem, sed significat essen-
tiam cum ipsa indiuisibilitate opposita diui-
sioni, quæ sic i potest sine essentia, quæ diuidi-
tur corruptione qualis est diuisio nature com-
munis in supposita, prædicta autem indiuisi-
bilitate quodlibet indiuiduum est indiuisibi-
le. Petrus enim diuidi non potest sine aliqua
eius corruptione, nec vnitas est constitutiua
illius multitudinis cuius est negatio, quia nõ
negat diuisionem nisi in re vna.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, quod vnitas no-
bilissime est in Deo & c. dico quod verum est,
& in Deo dicit nobilissimam positionem, sci-
licet diuinam essentiam. Si autem cum diuina
essentia poneretur rem aliquam in ipsa non
esset ita nobili modo in Deo sicut est.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, quod de non ente
non potest dici quod sit vnum & c. dico quod
hoc est, quia de significatione vnus est ens, vn-
de vnitas non dicit puram negationem.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, quod si vnitas non
diceret aliquam rem positiuam cum re quæ di-
citur vna, nugatio esset dicendo ens vnum & c.
dico quod non est verum quia cum re quæ di-
citur vna significat indiuisionem, quam non
significat ens.

Q V A E S T I O III.

Arg. 1.
D. Bon. ubi
supra q. 2.

QUÆRTIO QVÆRITVR, Vtrum in
Deo sit vnitas personalis, vel tantum
vnitas se habens modo absoluto, &
videtur quod non sit in Deo vnitas
personalis, quia in Deo non est bonitas per-
sonalis. Nec veritas, cum verum, vnum & bo-
num conuertantur.

Secundo.

Item nihil personale commune est tribus
personis, sed vnitas communis est tribus per-
sonis: ergo nulla vnitas est personalis.

Tertio.

Item eadem est significatio termini in ma-
sculino & in neutro, ergo idem significat vnus
& vnum, sed vnus in diuinis non dicit nisi vni-
tatem essentialem: ergo neque vnus.

Item omnia prædicamenta dicta de Deo
transseunt in substantiam præterquam relatio,
vnde iustitia dicta de Deo non manet quali-
tas, sed relatio in Deo manet, relatio ergo cũ
vnitas reducat ad prædicamentum quanti-
tatis ipsa dicta de Deo transit in substantiam,
non est ergo in Deo vnitas, nisi essentialis.

CONTRA duo & tres plurificant signifi-
catum vnus, sed non plurificant substantiam
cum dicantur de Deo, quia secundum beatum
Ioannem in prima Canonica sua. c. 5. loquen-
tem de patre & verbo & Spiritu sancto hi tres
vnum sunt: ergo oportet in Deo ponere ali-
quam vnitatem personalem.

Item pater est vnus pater per ipsam pater-
nitatem, sed ipsa paternitas est proprietas per-
sonalis: ergo pater est vnus pater per vnita-
tem personalem. In Deo ergo non tantummo-
do est vnitas absoluta modo dicta, sed etiam
personalis.

RESPONDEO, quod in Deo non tan-
tummodo est vnitas dicta modo absoluto, sed
etiam vnitas personale quæ est per propria-
tem relatiuam, sicut enim diuina essentia sub
ratione qua in se indiuisibilis, aut non diuisa
est ipsa vnitas essentialis qua diuina essentia
dicit vna, sic persona diuina sub ratione qua
in se indiuisibilis, aut indiuisa est ipsa vnitas
qua ipsa persona dicitur vna, & sicut persona
non ponit in numerum cum essentia, sic neque
vnitas personalis cum essentiali, sicut enim es-
sentia pater de persona sic vnitas essentialis
pater de vnitate personali, & sicut de ratione
personæ est essentia, sic de ratione vnitatis per-
sonalis est vnitas essentialis.

AD PRIMVM in oppositum cum dici-
tur, quod in Deo non est bonitas personalis,
nec vnitas & c. dico quod non est simile de bo-
nitate & vnitate, quia bonum dicit rationem
perfectionis, veritas autem essentia nominat
essentiam in quantum est conformis vero in-
tellectui. Vnitas autem nominat rem sub ra-
tione qua indiuisibilis, vel indiuisa in plures
res tales. In Deo autem non est, nisi perfectio
essentialis, nec est in Deo aliqua essentia per-
sonalis, & ideo non ponimus in Deo bonita-
tem personalem nec veritatem. Sed quia in
Deo est, & indiuisio essentia, & indiuisio per-
sonæ: ideo in Deo ponimus & vnitatem essen-
tialem & personalem.

Ad secundum cum dicitur, quod nihil per-
sonale commune est tribus personis & c. Dico
quod personale potest significari determina-
te, sicut per nomen paternitatis & filiationis,
vel indeterminate, sicut per nomen personæ,
& vnitatis. Primo modo nihil personale com-
mune est tribus personis, nec secundum rem,
nec secundum rationem, sed personale signi-
ficatum. Secundo modo quamuis non dicat
aliquid commune tribus secundum rem tamẽ
dicit aliquid commune tribus secundum illam
similitudi-

Quarto.

Ad opposi-
tum.

Responso.
In diuinis
non est tan-
tum vnitas
essentiale,
et absoluta,
sed etiam per-
sonale & ve-
lutiua.

Ad primũ.

Ad secun-
dum.

Vnitas in
Deo nullis
positiuum
realiter di-
stinctum ab
essentia di-
cit.

Ad primũ.

Ad secun-
dum.

Ad secun-
dum.

similitudinem qua dicimus quod esse singulare est commune Petro & Paulo.

Ad tertium. Vnus & vnum licet idem significant, tamen diuerso modo.

Ad tertium cum dicitur, quod idem significat vnus & vnum &c. dico quod propter medium significandi diuersum facta est appropriatio, ita quod vnus secundum se dictum appropriatur in diuinis ad significandum vnitatem personalem, & vnum ad significandum vnitatem essentialiam propter hoc quod masculinum genus significat per modum distinctum, & quod neutrum genus significat indistincte. Sed tamen vnus, quam vnus cum adiunguntur ali cui substantiatio, debent vnitatem secundum exigentiam substantiati cui adiunguntur. Vnde cum dicitur vnus Deus ly, vnus dicit vnitatem essentialiam, cum dicitur vnus pater dicit vnitatem personalem. Similiter hoc, cum dicitur vnum verbum, ly vnum dicit vnitatem personalem, & cum dicitur vnum summum bonum ly, vnum dicit vnitatem essentialiam.

Ad quartum cum dicitur, quod vnitatem reducit ad predicamentum quantitatis &c. dico quod non est verum de qualibet vnitatem, vnitatem enim essentialis qua substantia dicitur vna ad predicamentum quantitatis non reducit, tu autem arguis ac si qualibet vnitatem esset reducibilis ad predicamentum quantitatis.

ARTICVLVS SECVNDVS.

CONSEQUENTER queritur de secundo principali & circa hoc querunt tria. Primo ad maiorem sequentium declarationem queritur vtrum ois numerus sit accidens. Secundo vtrum isti termini duo tres dicantur in diuinis aliquam rem positiuam. Tertio vtrum dicantur in diuinis tantummodo rem relatiuam.

QVAESTIO I.

Arg. 1.

PRIMO ostendo, quod omnis numerus est accidens, dicit enim Philosophus 7. physic. quod si numerus esset substantia maior, & minor numerus esset similis speciei. Videtur ergo velle quod nullus numerus est substantia: ergo omnis numerus est accidens.

Secundo.

Item numerus est quid constitutum ex vnitatibus, sed secundum Auicem 3. metaph. ca. 2. In hoc conueniunt ens & vnum quod nullum eorum significat substantiam alicuius rei. Dicunt 3. cap. quod vnitatem substantiam est intentio quae est accidens, ergo omnis numerus est accidens.

Tertio.

Ca. de quantitate.

Item omnis numerus est quantitas discreta: vnde secundum Philosophum lib. predicamentorum. Quantitas discreta diuiditur in numerum & orationem, sed omnis quantitas discreta est accidens: ergo omnis numerus est accidens.

Item, sicut se habet punctum ad quantitatem continuam, ita vnitatem ad discretam. Sed omnis punctus reducitur ad quantitatem continuam: ergo omnis vnitatem ad quantitatem discretam, sed talis quantitas est accidens. Cum ergo numerus constet ex vnitatibus. Omnis numerus est accidens.

Quarto.

CONTRA, in Deo est numerus personarum, & tamen in Deo nullum est accidens.

In oppositum.

Item vnitatem essentialis substantiam est ipsamet substantia. Vnde Philosophus 4. metaph. Idem est vnus homo & homo & postea dicit, quod cuiusque substantia vnum est non secundum accidens: ergo in creaturis sunt quaedam vnitatem quae sunt substantiam: ergo numerus ex illis vnitatibus constitutis non est accidens.

T. com. 3.

RESPONDEO, quod numerus potest considerari secundum suum esse reale, quod habet in ipsis rebus numeratis, & secundum suum esse intellectum & secundum esse imaginatum.

Responsio.

Numerus potest considerari secundum multiplex esse quod potest dici substantiam, vel accidens.

Primo modo, & secundo loquendo de numero, dico quod non est verum, quod omnis numerus sit accidens, quia non est verum quod omnis vnitatem sit accidens. Essentialis enim vnitatem vniuersi cuiusque rei est ipsa res sub ratione qua indiuisibilis, vel indiuisa in plures res tales. Vnde essentialis vnitatem substantiam est ipsamet substantia sub ratione qua indiuisibilis vel indiuisa in plures res tales. Cum ergo ex quibuslibet vnitatibus constituitur numerus, non omnis numerus est accidens secundum suum esse quod habet in re extra, sed currit omnem consequens, nec secundum suum esse intellectum, quia non tantum intelligimus vnitatem quae est accidens, sed etiam illa quae est substantia. Si autem loquamur de numero secundum suum esse imaginatum, sic dico quod omnis numerus est accidens, quia nostra imaginatio non comprehendit substantiam, nisi per accidens, sicut videtur substantiam per accidens: hoc est quia per imaginationem apprehendimus accidentia quibus subest ipsa.

Numerus autem constitutus ex vnitatibus substantialibus non habet esse imaginatum, quamuis habeat esse reale, & intellectum, vt visum est.

Ad primam.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod Philosophus negat numerum esse substantiam &c. dico quod loquebatur de numero, quod causatur ex diuisione continua, qui numerus est quantitas discreta.

Ad secundam.

Ad secundum quod arguitur per Auicem. dico quod ibi opinio Auicem. non est tenenda, & merito reprobat a Commensuper 10. metaphys. vbi tractat aliquas rationes Auicem. & ponit contra ipsum rationes quas domino concedere ponemus lib. 2. vbi queretur ratio indiuiduationis.

Ad tertiam.

Ad tertium cum dicitur quod omnis numerus est quantitas discreta &c. Dico quod non est verum, nisi de illo qui causatur ex diuisione

ne continui, vel ex partibus natis constituere continuum & de tali loquitur Philosophus cum dicit quod est discreta quantitas.

Ad quartam.

Ad quartum cum dicitur, quod sicut se habet punctus ad quantitatem continuam, ita vnitatem ad discretam &c. dico quod non est verum, nisi restringas nomen vnitatem ad illam quae est principium numeri, qui est equalitas discreta.

QVAESTIO II.

Arg. 1. D. Bona hic quaest. 1.

SECUNDO QVAERITVR. Vtrum isti termini duo, tres dicantur in diuinis aliquam rem positiuam, & videtur quod non, quia dicuntur plura positiuam maius aliquid sunt omnia simul quam quodlibet illorum per se, sed in Deo nihil est maius alio: ergo termini significantes pluralitatem nihil dicunt in Deo positiuam.

Secundo.

Item vnitatem dicit indiuisiorem. In diuino vero nihil ponere videtur: ergo cum numerus constet ex vnitatibus termini numerales non dicunt aliquam rem positiuam.

Tertio.

Item August. 7. de Trinitate. cap. 4. dicit quod istis nominibus tres personae non voluit humana inopia diuersitatem intelligi, sed singularitatem noluit: ergo nihil ponunt, sed singularitatem excludunt.

In oppositum.

CONTRA si nihil ponunt, sed tantum excludunt, sicut dicimus in Deo tres personas: ita possumus dicere quinque quod falsum est.

Item aut ponunt, aut negant: si ponunt habeo positum, si negant cum non negent pluralitatem negaret vnitatem: ergo dicendo in diuinis esse tres personas negaremus ibi esse vnam quod falsum est.

Responsio.

Duo tres dicuntur in diuinis aliam rem positiuam.

RESPONDEO, quod isti termini duo tres dicuntur in diuinis aliquam rem positiuam, & hoc patet, quia dicunt plures vnitatem personales vnitatem autem personalem est ipsa persona, vt in se indiuisa persona autem quid positiuum est. Indiuisio vero non dicit, nisi negationem: ergo iste terminus tres in diuinis nominat ipsas personas in quantum qualibet, est in se diuisa & ex consequenti in quantum vna non est alia: ergo in diuinis dicitur rem positiuam quae est persona & negationem diuisionis quae non est res positiuam, & ita cum ipsis personis non dicit aliquam rem positiuam, quia non dicit, nisi ipsas personas in quantum qualibet est in se in diuisa, & ab alia distincta.

Secundum autem opinionem illorum qui dicunt quod vnitatem personalem dicit cum ipsa persona rem aliquam positiuam non tamen differenter ab ea secundum rem, sed tantum secundum rationem. Oportet dicere quod termini numerales dicuntur in Deo cum ipsis personis aliquam rem positiuam differenter a personis secundum rationem tantum.

Ad primam.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod quae dicuntur plura positiuam maius

aliquid sunt omnia simul, quam qualibet persona &c. Dico quod verum est in his quae dicuntur plura propter pluralitatem essentialiam, termini vero numerales in diuinis non ponunt plures essentialias, sed plures personas.

Ad secundam.

Ad secundum cum dicitur, quod vnitatem dicit indiuisiorem &c. dico quod verum est, sed non tantum, quia vnitatem essentialis dicit ipsam essentialiam, vt indiuisam in seipsa & vnitatem personalem dicit personam, vt indiuisam in seipsa.

Ad tertiam.

Ad tertium quod arguitur per auctoritatem Augusti. dico quod intendit dicere, quod termini numerales in diuinis non dicunt diuersitatem essentialiam, & tamen excludunt singularitatem in quantum significant esse plures personas in diuinis: vnde ponendo in diuinis plures personas negant in diuinis esse vnam personam tantum.

QVAESTIO III.

Arg. 1. D. Bona q. 2.

PRIMO QVAERITVR. Vtrum dicantur in diuinis tantummodo rem relatiuam, & videtur quod non, quia dicuntur absolute: ergo dicunt substantiam.

Arg. 1. D. Bona q. 2.

Item Boet. in lib. de trinitate. cap. 6. Vult quod quantitas in diuinis transeat in substantiam: ergo cum numerus sit quantitas numerus in diuinis transit in substantiam: termini ergo numerales in diuinis dicunt substantiam.

Secundo.

Item in Deo sunt plura attributa, sed attributa dicunt diuinam substantiam: ergo termini numerales in diuinis non tantummodo dicunt res regulas, sed etiam absolutas.

Tertio.

CONTRA, nunquam possunt addi termino substantiali ergo nunquam dicunt substantialiter.

In oppositum.

Item omne nomen significans substantiam dicitur de qualibet persona per se, sed de nulla persona per se possunt dici termini numerales duo tres: ergo nunquam significant substantiam.

Responsio.

Duo tres in diuinis non dicunt rem

RESPONDEO cum praedicti termini importent aliquam realem distinctionem, & in diuinis nulla sit realis distinctio in essentialia, & personae realiter distinguantur ab inuicem per relatiuas proprietates sequitur quod non dicuntur in diuinis rem absolutam, sed res distinctas per relatiuas proprietates distinguentes, non tamen dicunt eas determinate, sed indeterminate.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod quae dicuntur absolute &c. dico quod non est verum, quamuis enim personae, vt significate per hoc nomen tres non dicantur ad aliquid, tamen vt significate nominibus determinatis quae sunt pater & filius & Spiritus sanctus dicuntur ad aliquid, immo vt verius dicantur ad aliquem, vt pater ad filium, filius ad patrem & ideo non oportet quod hoc nomen tres dicat substantiam, sicut videtur aliquantulum per simile. Personae enim vt significate generali nomine non dicuntur ad aliquid: & tamen cum dicimus personas res relatiuas significamus,

mus, quæ vt determinatis nominibus significatæ quæ sunt pater & filius & Spiritus sanctus ad se inuicem referuntur.

Ad secundum cum dicitur, quod numerus est quantitas &c. Dico quod verum est de illo numero qui causatur ex diuisione continui, sed iste non transeunt in diuinam prædicationem, sed numerus transcendens: vnde dico quod numerus in Deo non dicit quantitatem, sed pluralitatem distinctorum per relatiuas proprietates, & ideo sicut relatio non transit in substantiam, ita nec numerus qui in diuinis significatur per terminos naturales.

Ad tertium cum dicitur, quod in Deo sunt plura attributa &c. Dico quod verum est, sed illa pluralitas est secundum rationem tantum, sed isti termini duo tres important pluralitatem realem, vbi ex adiuncto determinatur ad pluralitatem diminutam quæ est pluralitas secundum rationem dicendo potentia sapientia bonitas sunt tria attributa ibi ratione adiuncti dicunt tantummodo pluralitatem secundum rationem in substantia.

ARTICVLVS III.

CONSEQUENTER queritur de tertio principali & circa hoc queruntur tria.

Primo vtrum de significato huius nominis quod est trinitas sit essentialis.

Secundo dato quod sit aliquo modo, queritur vtrum illa vnitas sit vnitas summe.

Tertio vtrum illa vnitas & simplicitas sunt in Deo plura attributa.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod de significato huius nominis, quod est trinitas non sit essentialis vnitas, quia aliter esset nugatio dicendo Deus est trinus & vnus.

Item Boet. 1. libr. de trinit. cap. 10. Substantia continet vnitatem, relatio multiplicat trinitatem, ergo de significato huius nominis quod est trinitas non est, nisi vnitas relatiua.

Item si de significato trinitatis esset essentialis vnitas, videtur quod diuina essentia conuenienter posset dici trina, quod tamẽ falsum est.

CONTRA, secundum Isidor. libr. 7. ethym. c. 4. Trinitas dicitur trium vnitas, sed nulla est vnitas trium, nisi illa vnitas est de significato trinitatis.

Item illud est de significato nominis, per quod nomen apprehenditur. Sed in diuinis nomen trinitatis per illud nomen apprehendit non tantummodo tres personas, sed etiam essentia vnitatem: ergo de significato trinitatis aliquo modo est essentialis vnitas.

RESPONDEO, quod de significato trinitatis aliquo modo est essentialis vnitas, quia significat tres personas, & essentia vnitatem,

sed quamuis secundum ethymologiam essentialis vnitas significetur in recto, & tres personæ in obliquo quæ ethymologia, trinitas est trium vnitas tamen habendo aspectum ad illud ad quod nomen imponitur ad significandum, tres personæ significantur in recto & essentialis vnitas in obliquo, non enim imponitur ad significandum essentiam trium personarum, sed ad significandum tres personas vnus essentia: vnde in diuinis idẽ est trinitas quod tres personæ vnus essentia, & sic patet quod principaliter significat tres vnitates personales quam essentialem vnitatem.

Argumenta quæ probant, quod essentialis vnitas clauditur in significato trinitatis quantum ad hæc, essent concedenda si tamẽ per illa intendis probare quod principaliter sit de significato trinitatis nõ concludit, quia non oportet quod si principaliter cadit in nominis ethymologia, quod propter hoc principaliter sit de nominis significato. Et sic patet solutio ad primum argumentum illius partis.

Ad secundum cum dicitur, quod audiens nomen trinitatis apprehendit essentia vnitatem &c. dico quod verum est non tamen primo & principaliter. Primo enim & principaliter apprehendit tres personas & secundo vnã essentiam. Secundo soluendum est ad argumenta quæ probant quod essentialis vnitas non clauditur in significato trinitatis.

AD PRIMUM cum dicitur quod tunc esset nugatio dicendo Deus est trinus & vnus, &c. dico quod non est verum, quia tunc iste terminus trinus cadit a parte significationis suæ, scilicet, ab illa quam non significat principaliter, sicut cum dicitur natus sumus iste terminus sumus iam non significat illud quod significabat non principaliter, cum per se sumebatur. Vnde cum per se sumitur in suo significato clauditur natus non tamen principaliter, sed secundario.

Ad secundum cum dicitur, quod relatio significat & multiplicat trinitatem &c. Dico quod ibi accepit Boetius trinitatem quantum ad illud quod principaliter est de significato trinitatis, quod est tres personæ volens dicere, quod per proprietates relatiuas distinguuntur inter se.

Ad tertium cum dicitur, quod de significato trinitatis esset essentialis vnitas essentia posset dici trina &c. Dico quod non sequitur, quamuis enim trinitas, & trinus idem significant, tamen sub modo alio & alio. Et ideo quamuis ista concederetur essentia est trinitas & essentia est tres personæ, tamen ista non debent concedi essentia est trina, quia enim significat vt in comparatione ad illud de quo dicitur si diceretur essentia est trina videntur significare distinctionem diuinæ essentia in tres essentias.

catu trinitatis non tamen principaliter.

Argumenta in oppositum. Ad primum.

Ad secundum.

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium.

Trinitas trinus differunt in modo significandi.

QVAESTIO II.

SECUNDO querendum hic esset vtrum essentialis vnitas quæ clauditur in significato trinitatis sit vnitas summa, nisi quia hæc questio virtualiter superius determinata est, scilicet Distinct. 8. in illa questione in qua probatum est in Deo esse summam simplicitatem, ex hoc enim sequitur in Deo esse summam vnitatem.

QVAESTIO III.

CONSEQUENTER, quod tertio loco fuit propositum, scilicet, vtrum illa vnitas & simplicitas sunt in Deo plura attributa, & videtur quod nõ, quia intellectus viatoris potest apprehendere vnum attributum nõ apprehendendo aliud. Vnde potest apprehendere sapientiam in Deo non intuendo potentiam, vel iustitiam. Sed intellectus noster non potest Deum intelligere simplicem, nisi intelligendo ipsum vnum: ergo vnitas & simplicitas non sunt plura attributa.

Item essentia non est attributum, sed illud cui attributa attribuuntur. Sed vnitas nihil aliud posituum dicit, quam essentia ergo nõ est magis attributum quam essentia, & si nõ est attributum, nõ est aliud attributum a simplicitate.

Item ratio vnus attributi non est de ratione alterius, sed de ratione simplicitatis est ratio vnitatis, quia simplex est ens indiuisum non compositum ex alijs, neque componibile alijs. Ens autem indiuisum est ratio vnus: ergo vnitas & simplicitas plura attributa non sunt.

CONTRA, aliquid dicitur vnum quod nõ est simplex: ergo alia est ratio simplicitatis & vnitatis, sed talia sunt plura attributa: ergo vnitas & simplicitas sunt plura attributa in Deo.

RESPONDEO extendendo nomen attributi ad omnes perfectiones, & proprietates diuinæ essentia quæ de ea vere & proprie prædicantur, ita vt dicantur attributa sub ratione qua intellectus dicit eas esse in diuina essentia, secundum quem modum dicimus quod qui dicit aliquam rem simplicem vel vnã, attribuit ei simplicitatem vel vnitatem, dico quod simplicitas & vnitas in Deo sunt plura attributa loquendo de pluralitate secundum rationem, quod videtur ex hoc, quia ea quæ excluduntur per ista, scilicet, compositio & diuisio alterius & alterius rationis sunt, quia diuino est quasi opposita compositioni.

Cum ergo ratio vnus sit per negationem diuisionis, & simplicitas per negationem compositionis, sequitur quod simplicitas & vnitas in Deo plura sunt secundum rationem, vnde alium conceptum facit noster intellectus de diuina simplicitate, aliunde diuina vnitate.

Præterea simplicitas cum diuina essentia nominat aliquid posituum, quod tamen non differt a diuina essentia secundum rem, sed tan-

Arg. 1.

Secundo.

Tertio.

In oppositum.

Responsio. Simplicitas & vnitas sunt plura attributa secundum rationem.

tum secundum rationem. Sed diuina vnitas non dicit cum diuina essentia, aliquam rem posituum secundum quorundam opinionem quæ supra exposita est, quia non dicit cum diuina essentia, nisi negationem diuisionis: ergo secundum hanc opinionem planum est, quod vnitas diuina secundum rationem differt a diuina simplicitate. Negatio vero bene dicitur differre secundum rationem, vel cooperatur ad differentiam secundum rationem, quia aliquo modo negationes possunt dici res rationis, in quantum sunt apprehensibiles ab intellectu per oppositam positionem.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod intellectus noster non potest Deum intelligere simplicem, nisi intelligendo ipsum vnum, &c. Dico quod quamuis in Deo idem sunt realiter simplicitas & vnitas, tamen intellectus noster potest intelligere Deum sub vnã ratione non intelligendo ipsum sub alia. Cogitare enim possumus negationem compositionis non cogitando negationem diuisionis.

Ad secundum cum dicitur, quod essentia non est attributum: dico quod verum est, sed ex hoc non sequitur quod vnitas non sit attributum, quia quod nominat esse absolute, nominat vnitas sub ratione indiuisionis.

Ad tertium cum dicitur, quod de ratione simplicitatis est, ratio vnitatis &c. dico quod nõ est verum quia ratio simplicitatis est esse nõ compositum ex alijs, nec compositibile alijs. Ad hæc autem sequitur, quod sit ens indiuisum, sed ex hoc non sequitur quod esse indiuisum sit de ratione simplicitatis. Aliquid enim sequitur ad aliud quod non est de ratione illius ad quod sequitur sicut ad esse hominem sequitur esse risibile, & tamen ratio risibilitatis nõ est de ratione humanitatis.

CIRCA litteram (singularitatem excludimus,) non singularitatem essentia, sed personæ. (Non diuersitas,) scilicet, in essentia. (Non diuisio,) scilicet, virtute. (Vel separatio,) scilicet, in operatione. (Trinitas, trium vnitas) sic exponitur quantum ad ethymologiam, quia quantum ad illud quod significat nomen, sic debet exponi: trinitas, idest, tres personæ vnus essentia.

Quid significatur cum dicitur pluraliter tres personæ vel duæ personæ.

DISTINCTIO XXV.

PRÆTEREA considerandum est, cum hoc nomen persona, vt predictum est, secundum substantiam dicatur, quæ sit intelligentia dicti, cum pluraliter proferatur tres personæ, vel duæ personæ, & cum dicitur. Alia est persona patris, alia est persona filij, alia est persona Spiritus sancti. Si enim in his

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium.

Arg. 1. D. Bon. 9. 2. artic. 3.

Secundo.

Tertio.

In oppositum.

Responsio. Vnitas essentialis est deus, vt de signifi-

in his locutionibus personae vocabulum essentiae intelligentiam facit, plures essentias confiteri videmur. & ita plures Deos. Si vero essentiae significationem ibi non tenet, alia est huius nominis ratio cum dicitur. Pater est persona, vel filius est persona & alia cum dicitur, Pater & Filius & Spiritus sanctus sunt tres personae, & cum dicitur: Alia est persona patris, alia filij, & huiusmodi.

Quod videtur secundum essentiam dici, alia est persona patris, alia filij, siue tres personae, ut cum dicitur pater est persona, filius est persona.

PERSONA enim ut supra ait August. ad se dicitur, & idem est Deo esse personam quod esse, sicut idem est ei esse quod Deum esse. Unde manifeste colligitur, quod essentiam diuinam praedicamus dicentes. Pater est persona, filius est persona, Spiritus sanctus est persona, id est, essentia diuina, & omnino unum & idem significatur nomine personae, id est, diuina essentia cum dicitur, pater est persona, & filius est persona, quod significatur nomine Dei, cum dicitur, pater est Deus, filius est Deus. Ita etiam idem significatur cum dicitur. Deus est Deus, & Deus est persona. Vt utroque enim nomine essentia diuina intelligitur, quia utrunque secundum substantiam dicitur. Cum vero dicitur pater & filius & Spiritus sanctus sunt tres personae, quid nomine personae significamus? an essentiam? Hoc enim videtur si supra posita verba Aug. diligenter scrutemur. Supra enim dixit, quod ideo tres personas dicimus, quia id quod persona est, commune est tribus. Et item quia pater est persona, & filius est persona, & Spiritus sanctus est persona: ideo tres personae dicuntur. Videtur ergo eandem tenere significationem hoc nomen persona cum dicitur tres personae, quam habet cum dicitur. Pater est persona, filius est persona, Spiritus sanctus est persona, quia ut ostendit Aug. hoc dicitur, id est, tres personae propter illud, quia id quod persona est, commune est eis. Id ergo quod commune est eis, id est, patri & filio & Spiritui sancto: videtur significari nomine personae, cum dicitur tres personae.

Quod nomine persona id significatur cum dicitur pater est persona quod si significatur nomine Dei cum dicitur pater est Deus.

Aliter etiam videtur posse ostendi, quod secundum essentiam dicatur: etiam cum pluraliter profertur. ALITER etiam videtur posse ostendi, quod ibi nomine personae significatur essentia cum dicitur tres personae. Vt enim supra dixit August. ea necessitate dicimus tres personas ut responderemus quaerentibus, quid tres, vel quid tria. Cum ergo quaeritur quid tres, vel quid tria, conuenienter respondeatur cum dicitur tres personae. At cum quaeritur quid tres vel quid tria, per quid de essentia quaeritur. Non enim inuenitur quid illi tres sint, nisi essentia. Si ergo quaestioni recte respondemus, oportet ut respondendo essentiam significemus, alioquin non ostendemus quid tres sint. Si vero respondentes essentiam significamus, ipsam essentiam personae nomine intelligimus, cum dicitur tres personae.

Opinio quorundam qui putant essentiam significari nomine personae, cum dicimus tres personas.

Quod videtur secundum essentiam dici, alia est persona patris, alia filij, siue tres personae, ut cum dicitur pater est persona, filius est persona.

Opinio quorundam qui putant essentiam significari nomine personae, cum dicimus tres personas.

QUIBUS DAM videtur quod nomine personae significatur essentia, cum dicitur tres personae. Propterea quia August. dicit ideo dici tres personas, quia commune est eis id quod est persona, ut sit talis intelligentia. Pater & filius & Spiritus sanctus sunt tres personae, id est, sunt tres id habentes commune quod est persona, id est, tres sunt, quorum quisque est persona, id est, essentia. Sed quomodo iuxta hanc intelligentiam dicitur, alia est persona patris, alia filij: Et hoc etiam ita volunt intelligere, scilicet, alius est pater, & alius est filius, id tamen commune habentes quod est persona. Et hoc confirmant auctoritate August. qui in 7. lib. de trinit. ait. Tres personas eiusdem essentiae, vel tres personas unam essentiam dicimus. Tres autem personas ex eadem essentia non dicimus, quasi aliud ibi sit quod essentia est, aliud quod persona est. Hac auctoritate & praemissis conantur asserere in praedictis locutionibus nomen personae essentiam significare. Sed quid respondebunt ad id quod ipse August. in lib. de fide ad Petrum dicit, scilicet, quod alius est pater in persona, siue personaliter, alius personaliter filius, alius personaliter Spiritus sanctus. Quomodo enim alius personaliter pater, alius personaliter filius, alius personaliter Spiritus sanctus, si in esse personam omnino conueniunt. i. si persona essentia tantum intelligentiam facit. Ideo nobis videtur aliter hoc posse dici congruentius iuxta catholicorum doctorum auctoritates.

Aug. lib. 7. de trinit. c. 4. Aug. cap. 6. in medio. In hac distinctione.

quod hoc nomen persona tripliciter in trinitate accipitur, & haec est utilis & catholica doctrina de persona & personis.

quod hoc nomen persona tripliciter in trinitate accipitur, & haec est utilis & catholica doctrina de persona & personis.

SCIENDUM est igitur quod hoc nomen persona multiplicem intelligentiam facit, non unam tantum. Et ut Hylarius ait in libr. 4. de trinita. Intelligentia doctorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei sermo subiectus est. Discernentes ergo dicendi causas huius nominis. s. persona, significationem distinguimus dicentes, quod hoc nomen. s. persona proprie secundum substantiam dicitur, & essentiam significat, sicut supra ostendit August. cum dicitur. Deus est persona, pater est persona. Quadam tamen necessitate ut supra dixit August. translatum est hoc nomen, ut pluraliter diceretur tres personae cum quaeretur, quid tres, vel quid tria: ubi non significat essentiam, id est, naturam diuinam, quae communis est tribus personis, sed substantias vel hypostasises secundum graecos. Graeci quippe, ut supra dixit August. aliter accipiunt substantiam, id est, hypostasim aliter nos. Nos enim substantiam dicimus essentiam, siue naturam. Personas autem dicimus, sicut illi dicunt substantias, id est, hypostasises. Si ergo nos ita accipimus personas, ut illi accipiunt substantias, vel hypostasises. Et illi aliter accipiunt hypostasises quam nos substantiam: aliter ergo nos accipimus personas quam substantiam. Cum ergo dicimus tres personas, non ibi personae nomine essentiam significamus. Quid ergo dicimus? Dicimus quia tres personae sunt, id est, tres substantiae, scilicet, tres entes, pro quo Graeci dicunt tres hypostasises.

Aug. dist. 5. Aug. di. 23. Quid significatur cum dicitur tres personae tres substantiae, vel tres entes non tres essentiae. Aug. lib. 7. de trinit. c. 4.

quod hoc nomen persona tripliciter in trinitate accipitur, & haec est utilis & catholica doctrina de persona & personis.

Hylarius in medio libri.

Hac dist. figno D.

Ibidem.

Ioan. 10. f

Ioan. 5. b

Cap. 3. & 5. in 3. to.

Ostendit verba Aug. conueniri huic sententiae. Et hic sensus adiunatur ex verbis August. praemissis, si interius intelligantur. Quia enim pater est persona, id est, essentia, & filius est persona, & Spiritus sanctus est persona. Ideo dicuntur tres personae. i. tres substantiae, tres entes. Non enim possent dici tres substantiae, vel entes, nisi singularis eorum esset persona. i. essentia. Quia ergo eis commune est id quod est persona. i. essentia: ideo recte dicuntur tres personae, id est, substantiae vel substanties, ut sicut essentia, quae eis est communis vere ac proprie est: ita illi tres vere ac proprie substantiae vel entes intelligantur. Ideoque August. causas doctorum discernens, dicit tres personas esse unam essentiam, vel eiusdem essentiae, non ex eadem essentia, nec aliud intelligatur ibi esse persona, aliud essentia. Tres enim personae. i. substantiae una sunt essentia & unius essentiae. Non autem sunt una persona vel unius persona, licet per persona secundum substantiam dicatur aliquando. Nam si hoc diceretur, confusio fieret in personis.

Obiectioni illorum hic respondet qui nituntur probare personas secundum essentiam accipi, quia respondemus quaerentibus quid tres, vel quid tria.

AD HOC autem quod illi dicunt cum quaeritur quid tres vel quid tria, de essentia quaeritur, quia non inuenitur quid illi tres sint, nisi essentia: per hoc volentes nos inducere, ut nomine personae essentiam intelligamus, cum respondemus tres personas: ita dicimus. Indubitabiliter verum est, quia non inuenitur unum aliquid quod illi tres sint, nisi essentia. Vnum. n. sunt illi tres. i. essentia diuina. Vnde veritas ait. Ego & pater unum sumus. Veruntamen cum quaeritur quid tres, vel quid tria, non de essentia quaeritur, nec ibi quid ad essentiam refertur. Sed cum fides catholica tres esse profiteretur, sicut Ioan. in epist. Canonic. ait. Tres sunt qui testimonium perhibent in caelo, querebatur quid illi tres essent. i. an essent tres res, & quae tres res, & quo nomine ille tres res significarentur, et ideo loquendi necessitate inuentum est hoc nomen persona ad respondendum et dictum est tres personae.

Quid tres res, & quid una res hic dicitur.

NON AITEM te moueat quod diximus tres res. Non enim hoc dicentes diuersarum rerum numerum ponimus in trinitate, sed ita tres res dicimus ut eadem esse unam quandam summam rem confiteamur. Vnde August. in 1. libr. de doctrina Christiana sic ait. Res quibus fruendum est nos beatos faciunt. Res ergo quibus fruendum est, sunt pater & filius & Spiritus sanctus. Eademque trinitas una quaedam summa res est, communis quae fruentibus ea, si tamen res & non rerum omnium causa sit. Non enim facile potest inueniri nomen quod tanta excellentie conueniat, nisi quod melius dicitur trinitas haec unus Deus. Sicut ergo tres res dicuntur, & haec sunt una res ita, tres substantiae dicuntur, & haec sunt una essentia. Ecce ostensum est, quae sit intelligentia huius nominis persona, cum dicimus tres personas.

Ex quo sensu dicatur, alia est persona patris, alia filij, alia Spiritus sancti.

Nunc inspiciamus utrum secundum eandem

rationem & causam dicatur, alia est persona patris, alia filij, alia Spiritus sancti. Quod utique sane intelligi potest, ut sit sensus talis. Alia est substantia vel hypostasis patris, alia substantia filij, alia substantia Spiritus sancti. Et alia substantia pater, alia filius, alia Spiritus sanctus.

Quomodo haec intelligantur, alius in persona pater, alius filius, alius Spiritus sanctus.

DEINDE quaeritur utrum secundum eandem rationem accipiatur, cum dicitur. Alius est pater in persona, alius in persona filius, alius in persona Spiritus sanctus, siue alius personaliter pater, alius personaliter filius, alius personaliter Spiritus sanctus. Ad hoc dicimus, quia & si possit eodem modo accipi, congruentius tamen ex ratione dicti alia variatur intelligentia, ut sit sensus talis. Alius est in persona vel personaliter pater, id est, proprietate sua pater, alius est quam filius, & filius proprietate sua, alius quam pater. Paternali enim proprietate distinguitur hypostasis patris ab hypostasi filij, & hypostasis filij filiali proprietate discernitur a patre, & Spiritus sanctus ab utroque, processibili proprietate distinguitur.

Quod secundum hunc modum etiam in praedictis locutionibus potest accipi.

HOC ETIAM modo sane potest accipi persona in praemissis locutionibus cum dicitur. Alia est persona patris, alia filij, id est, alia est proprietate qua pater est pater, alia qua filius est filius, alia qua Spiritus sanctus est Spiritus sanctus. Ita etiam nomine personae quidam proprietates intelligere volunt, cum dicuntur tres personae, sed melius est, ut substantias, vel hypostasises intelligamus cum dicimus tres personas. Ex praedictis colligitur quod nomen persona in trinitate triplicem tenet rationem. Et enim ubi facit intelligentiam essentiae, & est ubi facit intelligentiam hypostasis, & est ubi facit intelligentiam proprietatis.

Auctoritatibus sanctorum ostendit quod dixit.

QUOD autem secundum substantiam dicatur, et essentiam aliquando significet, supra ex dictis August. aperte ostendimus. Quod vero pro hypostasi at proprietate accipiatur, ex auctoritatibus sanctorum ostendi oportet, ne coniecturis nostris aliquid ausi dicere videamur. De hoc Hierony. in expositione fidei catholicae ad Alippium & August. Episcopos ita ait. Non est prorsus aliquis in trinitate gradus nihilque quod inferius superiusue dici possit, sed tota diuinitas sui perfectione aequalis est, ut exceptis vocabulis, quae proprietatem indicant personarum, quicquid de una persona dicitur, de tribus possit dignissime intelligi, atque ut confutantes Arrium unam eandemque trinitatis dicimus esse essentiam vel substantiam, & Deum unum in tribus personis fateamur. Ita etiam impietatem Sabellij declinantes, tres personas expressas sub proprietate distinguimus, non ipsum sibi patrem, ipsum sibi filium, ipsum sibi Spiritum sanctum esse dicentes, sed aliam patris, aliam filij, aliam Spiritus sancti, esse personam. Non enim nominatim modo, sed et nominum proprietates. i. personas,

Rich. super 1. Sent. P nas,

Dist. 25. fig. B & fig. D. Dist. 23. & in presentibus in tom. 4. in simboli explanatione. Eadem dist. in signo B.

nas, vt græci exprimunt hypostasēs. i. substētias con-
fitemur. Nec pater filij vel Spiritussancti personam
aliquando excludit, nec filius vel Spiritussanctus pa-
tris nomen personamq; recipit, sed pater semper pa-
ter, & filius semper filius, & Spiritussanctus semper
Spiritussanctus. Itaq; substantia unum sunt, sed per-
sonis ac nominibus distinguntur. Ecce hic aperte di-
cit Hiero. proprietates esse personas, et personas esse
substētias. Vnde manifestum fit quod diximus. s.
personæ nomine significari, & hypostasim, & pro-
prietatem. Ioan. etiam Dama. personas dicit esse hy-
postases, & eas dicit entes: ita inquit. In deitate
vnam naturam confitemur et tres hypostasēs secun-
dum veritatem entes, id est, personas.

Lib. 3. de or-
thodoxa fi-
de cap. 5.

DISTINCTIO XXV.

RÆTÈREA considerandū
est & cetera. Supra determinauit
Magister de nominibus diui-
nis in speciali. s. de noīe per-
sonæ, substantiæ, & essentiæ, &
de nominib; numerabilibus.

In hac parte determinat de nomine personæ,
vt expressius declarat illius noīs significatio-
nē. Et primō agit de significatione eius quan-
do adiūgit terminis numeralibus. Secundo
qñ adiungitur relatiuis diuersitatis ibi. Nunc
inspiciamus &c. Prima in quattuor. Primo mo-
uet quæstionem. Secundo opponit ad vnam
partem, ibi præterea enim. Tertio remouet
circa hoc quorūdam positionem ibi. Quibus-
dam videtur. Quarto subdit suam solutio-
nem ibi. Sciendum igitur. Et ista in tres. Quia
primo soluit principalem quæstionem. Secun-
do cōtrariam obiectionem ibi. Ad hæc autem
quōd illi dicunt. Tertio remouet incidentem
ex verbis suis dubitationem ibi. Nō autem te-
moueat, tunc sequitur illa pars in qua agit de
significatione personæ, quando adiungit rela-
tiuis diuersitatis, quæ ibi incipit. Nunc inspici-
amus, & diuiditur in partes duas, quia pri-
mo facit quod dictum est. Secundo distinguit
triplicem acceptionem nominis persona ibi.
Quod autem secundum substantiam &c.

CIRCA hanc dist. qua runtur duo. Primo de
personæ quidditate. Secundo de personæ
cōitate. Circa primum quæruntur tria. Primo
vtrum nomine personæ significet hypostasim.
Secundo vtrū diuina persona possit a nobis dif-
finiri. Tertio vtrū psona creata sit diffinibilis.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVÆSTIO I.

RIMO ostendo, q nomen personæ
non significet hypostasim, sed essen-
tiam, quia rñdetur ad quæstionem fa-
ctam per quid. Item persona signi-
ficat quid cōe tribus, sed non est commune tri-
bus nisi substantia: ergo persona non signifi-
cat nisi substantiam. Item Aug. 7. de trin. c. 6.
Ad se dicitur persona, non ad filium vel Spiri-

Arg. 1.
D. Bon. dist.
25. quæst. 1.

Secundo.

Tertio.

tum sanctum, sicut ad se dicitur Deus & magnus &
bonus, sed magnitudo & bonitas in Deo nun-
quam significat hypostasim: ergo nec personā.

CONTRA Dama. li. 3. c. 5. In diuinitate vnam
naturam confitemur, & tres hypostasēs secun-
dum vertiatatem entis. i. personas. Item Ma-
gister in littera nomē personæ in trinitate tri-
plicem tenet rōnem. Est. n. vbi facit essentiæ in-
telligentiam, & est vbi fuit intelligentia hypo-
stasis & est vbi fuit intelligentia proprietatis.

RESPONDEO, q nomen personæ significat &
essentiā & hypostasim, sed antiquitus parum
erat in vsu in illo sensu in quo significat hypo-
stasim, sed modo non est in vsu quo ad sensum
quo significat essentiā, sed tm̄ quo ad sensum
quo significat hypostasim distinctā propria-
te ad dignitatē pertinente. Et negandū est, mo-
do patrem & filiū & Spiritum sanctū esse vnam
personā, & concedendū est esse tres personas.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur
q cum quæritur quid est pater &c. Dico q ad
quæstionē factam per quid non tantummodo
rñdetur, essentiā quæ se habet quasi ad similitu-
dinē substantiæ secundæ, sed et hypostasim quæ
se habet quasi ad similitudinē substantiæ primæ
quamuis ad quæstionē factam per quid conue-
nientius rñdeatur essentiā. Et ad quæstionem
factam per quis cōuenientius rñdeatur hypo-
stasis, quia ex vsu quis determinatur ad hypo-
stasim, & quid ad essentiā. Ad secundū cū
dicitur q nihil est cōe tribus nisi substantia &c. di-
co q verum est loquendo de cōitate eiusdem
rei in numero & persona eadē in numero non
est cōis tribus. Ad tertium cū dicitur q ad
se dicitur persona &c. dico q loquitur pro illo tpe
quo nomen personæ non erat in vsu, nisi quan-
tum ad illum sēsum in quo significat essentiā.

QVÆSTIO II.

ECUNDO quæritur. Vtrum diuina
persona possit a nobis diffiniri & vi-
detur q sic, quia suppositū genus est
ad diuinā personam, quia prædica-
tur in quid de diuinis personis, & de personis
creatis, quæ in specie non conueniunt, quia si
de persona creata, siue increata quæretur quid
est cōuenienter, respondetur suppositum. Sed
illud quod habet genus potest diffiniri: ergo
diuina persona potest diffiniri. Item illud
quod habet partes differentes secundum ratio-
nem tantum potest diffiniri, quia partes dif-
finitionis, idem significant secundum ratio-
nem aliam, & aliam, quia q significant genus
per modum indeterminati, significat differen-
tiam per modum determinantis: vnde genus
& differentia sunt diffinitæ partes non secun-
dum rem, sed secundum rationem. Sed diuina
persona habet partes differentes secundum ratio-
nem: hypostasim enim & proprietatem distin-
guens, quæ cadunt in intellectu personæ secun-
dum rationem differre videtur: ergo videtur
quod diuina persona possit diffiniri.

In oppositū.

Responso.
Nomen per-
sonæ signifi-
cat hyposta-
sim & essen-
tiā licet di-
ueris modo.

Ad primū.

Ad secundū.

Ad tertium.

Arg. 1.
D. Bon. eadē
dist. quæst. 2.
D. Thom. q.
30. artic. 1.

Secundo.

Item

Itē diffinitio est verbū: vñ Aug. 9. de tri. c. 10.
Diffinitio quid est intēperātia, & hoc est verbū
eius apud me, sed nos possumus cōcipere ver-
bum de diuina persona cum possumus aliquo
modo intelligere eam, vt superius ostēsum est
di. 3. ergo possumus diffinire diuinā personā.
CONTRA Auic. 5. meta. c. 5. Diffinitio se-
cundū hoc q consentiunt auctores artis, com-
posita est ex genere & differentia, sed diuina
persona non est in genere, nec est composita
cū sit Deus: ergo diuina persona diffiniri non
potest. Item eodem libr. cap. 7. id per quod
aliquid diffinitur habet esse in potentia, sed
in diuina persona nihil est in potentia cum sit
purus actus: ergo diffiniri non potest.

In oppositū.

Responso.
Diuina per-
sona propria
diffinitione
diffiniri nō
potest.
T. com. 13.

Item Auic. 8. met. c. 2. dicit q primus qui est
altissimus & gloriosus non hēt diffinitionem.
RESPONDEO, q diuina persona proprie
loquendo de diffinitione a nobis diffiniri nō
potest, quia diffinire est rem dicendo finire, &
ideo diffinitio quandoq; vocatur terminus à
Philo. 7. met. Tunc autem res dicendo finitur,
cum dicendo eius termini attinguntur. Termi-
nos autem diuinæ personæ dicendo attingere
non possumus, quia cum sit infinita terminos
non habet, & ideo a nobis diffiniri nō potest.
Vnde illud quod dicit Boe. Quod persona est
rationalis naturæ indiuidua substātia, & illud
quod dicit Ricar. in li. 4. de trin. c. 18. s. q perso-
na est intellectualis naturæ incōmunicabilis
existentia, & illud quod dicunt Magistri. s. q
persona est hypostasis distincta proprietate ad
dignitatem pertinente non habent veram ratio-
nem diffinitionis respectu diuinæ personæ,
habent tñ aliqualem similitudinē cum diffi-
nitione, quia hypostasis, quā vocat Ricar. exis-
tentiam, & Boe. substantiam eo q se habet ad
similitudinē substātiæ primæ, habet aliqua-
lem similitudinē cum genere, quia significat
rem distinguibilem per q importat propieta-
tem, sicut genus importat aliquid determina-
bile per hanc differentiam vel per illā, & pro-
prietas pertinēs ad dignitatem habet aliqua-
lem similitudinē cū differentia in hoc quod
distinguit, sicut facit differentia: hæc autē duo
in persona diuina idem sūt per omnimodam
simplicitatem. Similiter illa verba quæ pōnit
Boet. s. rationalis naturæ indiuiduam determi-
nant substantiam: per hoc enim q dicitur indi-
uidua determinatur ad substantiam quæ se ha-
bet ad similitudinē substantiæ primæ, quæ sub-
stantia est hypostasis: accipit enim indiuiduū
pro incōmunicabili: vnde vbi Boet. ponit
indiuiduum Ricar. ponit incōmunicabile.
Per hæc autem quod dicitur rationalis natu-
ræ separatur ab hypostasi, quæ non est ratio-
nalis naturæ cui ratio personæ non conuenit.

Ad primū.

T. com. 9.

litas est in diuino supposito. Præterea supposi-
tum nō dicit aliquam communitatem realem
respectu oīum personarum de quibus dicitur.

Ad secundum cum dicitur, q diuina persona ha-
bet partes differētes secundum rationem, &c.
dico q nomen partis non debet recipi in diui-
nis, quia importat imperfectionem, tñ conce-
do q hypostasim, & proprietatem distinguens, dif-
ferunt secundum rationem. Sed talis differen-
tia non sufficit ad hæc q res a nobis possit, dif-
finiri. Oportet enim q res diffinita a nobis ha-
beat terminos. s. terminum possibilitatis à quo
sumatur ratio generis, & terminum actualita-
tis a quo sumatur ratio differētiæ, eo q genus
in esse rationis assimilatur naturæ potētiāli in
esse reali, & differētia formæ, quia sicut forma
determinat materiam, sic dicitur genus. Præterea
si sola ratione differret dicitur a genere sicut spe-
cies differt a genere, genus prædicaret de dif-
ferentia nō tamen sicut communicans de suo
communicato, secundum quem modum præ-
dicatur de ea secundum Auic. 5. meta. c. 6. sed
etiā per se quod negat Philo. 1. topi. vnde non
videtur significare, nisi illud quod actuale est
in diffinito. Vnde Auic. 1. meta. c. 7. Rationale
nō acquirit animali intētionem animalitatis,
sed acquirit ei esse in effectu. Vel si significat
totā essentiā, diffinito vt multi dicunt, quam-
uis sumatur a ratione formæ, significat tamen
illud cum relatione vel in relatione ad illud a
quo distinguit, quia dicitur illud sub ratione actua-
litate per respectum ad genus quod dicitur. il-
lud indeterminate, & sub ratione potentialita-
tis ratio cuius prohibetur prædicatio generis
de ea, quæ prædicta differētia maior est quam
illa quæ est secundum rationem tantum. Inten-
tio enim generis non est de ratione intentio-
nis differentia, sicut est de ratione speciei ra-
tio generis. Ad tertium cum dicitur q diffi-
nitio est verbum &c. dico q verum est, sed nō
omne verbum est diffinitio, sed tantummodo
illud verbum quo distincte attinguntur termi-
ni rei dictæ, tale autē verbum formare nō possu-
mus, nisi de re habente terminos: ita q ab vno
possumus accipere rationē generis, & ab alio
rationem dicitur, quamuis autem diuina perso-
na a nobis diffiniri non possit, tñ ab intellectu
diuino diffinitur, non illa diffinitione, de qua
loquitur Philo. s. quæ ex genere & dicitur, quæ
non cōpetit, nisi rei finitæ, sed accipiendo dif-
finitionem pro verbo perfecte & distincte ex-
primente rem, siue terminos habeat, siue non.
Sic. n. loquendo de diffinitione dicitur de ver-
bo suo, & diffinit diuinā personam, & omnem
rem, quia verbo suo perfecte, & distincte di-
cit diuinam personam, & omnem rem aliam.

QVÆSTIO III.

TERTIO QUÆRITVR. Vtrum
persona creata sit diffinibilis, & vi-
detur quod sic. Boet. libr. de duabus
naturis, & vna persona Christi. capitu. 2. dicit
Rich. super 1. Sent. P 3 quod

Ad secun-
dum.
Nomen par-
tis non poni-
tur in diui-
nis, dicitur e-
nim imper-
fectionem.
Indiffinitio
ne oportet,
quod sit ge-
nus & dif-
ferentia.

Cap. 8.

Ad tertium.

6. Topi c. 4.
& circa.

Arg. 1.
D. Bon. dist.
e. iem q. 2.
elicissime.

quod diffinitio personæ hæc est. Persona est naturæ rationalis individua substantia.

Secundo.

Item species est diffinibilis, sed creata persona est species. Aliquis enim homo est creata persona & est species, cū prædicetur in quid de pluribus differētibus numero, & cū sit conuersa istius propositionis vere aliqua species est homo: ergo creata persona est diffinibilis.

Tertio.

Item diffinitio est orō indicās quidditatem rei, sed creata persona habet suā propriā quidditatem: ergo propria diffinitione est diffinibilis. Item persona creata addit differentiā substantialem super speciem: aliter enim Petrus nō differret substantialiter a Ioanne: ergo sicut species potest diffiniri communi diffinitione omnibus indiuiduis, quia addit differentiā substantialem super genus: ita videtur q̄ quælibet persona creata propria diffinitione sit diffinibilis, cum quælibet addat super speciem differentiam essentialē sibi propriam.

Quarto.

CONTRA per diffinitionem habetur scientia de diffinitio: vnde dicit Philoso. 7. metaph. quod diffinitio est scientifica, sed vt ipse dicit. 3. metaphys. & 7. De singularibus est non scientia: ergo cū quælibet persona sit quid singulare nulla creata persona diffinibilis est.

In oppositum. T. com. 15. 34. & 43. T. com. 20.

T. com. 35.

Item Auic. 5. met. c. 5. dicit q̄ singulare non habet diffinitionem vilo modo. Sed quælibet persona est quid singulare: ergo idē vt prius.

Item Boet. libr. diuisionum dicit quod indiuidua specificis differentijs carentia a diffinitione seclusa sunt.

Responsio. Singulare nullo modo capzum proprie diffinitur.

RESPONDEO, q̄ de persona creata dupliciter possumus loqui, aut modo indeterminato, & non significato secundum quem modum dicimus q̄ singulare vagū rationalis, seu intellectualis naturæ, est persona vt aliquis homo, vel aliquis Angelus, aut modo determinato, & significato secundum quem modum dicimus q̄ hic homo, vel hic Angelus significatus est hæc persona significata. Primo modo persona creata diffinibilis est, quia diffinitio speciei conuertibilis est cum illa, tñ quia diffinitio speciei abstrahitur ab omni vnitate vniuersali, siue significata, siue non significata, a qua non abstrahit persona sicut nec singulare vagū, & si diffinitioni speciei superaddas hoc pronomen aliquod dicēdo, aliquis homo est aliquod animal rationale mortale, iam proprie loquendo nō est diffinitio, quia aliquod animal non est genus, sicut nec aliquis homo est species: ideo non ita proprie conuenit diffinitio personæ sicut speciei. Si autē loquamur de persona modo secundo adhuc dicunt quidam q̄ ex parte sua est diffinibilis diffinitione naturali, quamuis a nobis diffiniri non possit eo q̄ differentiæ substantiales quas addunt significatæ personæ super speciem nobis ignotæ sunt. Alijs autem cōiis videtur dicēdum, q̄ persona significata, vt hic homo significatus. s. Petrus vel Ioannes diffinibilis nō

est, loquēdo de diffinitione eo modo quo de illa loquitur Philo. 7. met. vbi probat nullum singulare diffiniri posse. Diffinitio. n. est oratio cōposita ex genere & differentia distincta, & plene indicans quid est diffinitum aggenerans de illo sciētiam, & cum diffinitio conuertibilis tam in re quam apprhensione nihil amplius continens quam id quod susceptū est explicandum aliter vitiosa est secundum Aug. li. de quantitate aīæ non multum vltra medium. Talis autem oratio nulli singulari significato nec corruptibili, nec incorruptibili conuenit etiam quod solum est in sua specie secundum doctr. Philo. 7. met. Quamuis. n. diffinitio Solis sit conuertibilis in re cum hoc Sole, non tñ in apprhensione. Imaginari. n. possunt plures soles & simplici apprhensione intelligi, quia forma solis quantum est ex parte sua multiplicabilis est, quia de sui ratione non est singularitas sua. Si aut vltra diffinitionem solis superaddas aliquid ipsam approprias huic soli continebit aliquid nō pertinens ad essentialē diffinitio, cum secundum istas singularem diffinitionem essentialē nō addat vltra speciem, quamuis vnum singulare essentialiter differat ab alio in eadem specie. Certum est. n. q̄ nulla res quæ est de essētia Petri est de essētia Ioannis. Petrus enim secundū se totum alius est a Ioan. vt li. 2. ostendetur. Vbi etiam quæretur vtrum Petrus essentialē differentiam addat vltra speciem.

T. com. 33. 35. 42. 43.

Ad primū.

Cap. de substantia.

Ad secundū.

AD PRIMVM dicendum q̄ quamuis hoc singulare significatum diffiniri non possit, tamen illud quod pertinet ad communem rationem singularis diffiniri potest: sic Boet. diffinitio personam & Philo. 1. libr. prædicamentorum substantiam primam. Ad secundum dicendum q̄ minor est falsa, nec valet eius probatio, quia sicut patebit secunda quæstione sequentis articuli. Aliquis homo non prædicatur de singularibus eo modo q̄ species prædicatur de eis. Nec ista aliqua species est homo conuertitur in hanc: aliquis homo est species, quia in prima hic terminus homo significat naturam humanam in cōcretionē, vt abstractam ab omni numerali vnitate tam significata, quā nō significata. In ista autem aliquis homo est species, stat pro supposito nō significato quod includit vnitatem numeralem, quamuis nō significatam, & ita mutatur termini suppositio. Dicit ergo q̄ ista aliqua species est homo conuertitur in hanc, homo est aliqua species, ita vt q̄ iste terminus homo supponat pro natura humana per intellectuā abstracta ab omni vnitate numerali tam significata, quam nō significata. Terminus. n. potest supponere pro supposito, vt pro re significata, & per quæcunq; conueniat sibi prædicatum, propositio est vera.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur quod diffinitio est oratio indicans quidditatem rei, dico q̄ verum est, loquendo de quidditate communi. Quidditas autem singularis significati est ei propria.

Ad

Ad quartum.

Ad quartum patet quid dicendum per dicta in quæstione. Secundum autem opinionem primam potest responderi ad argumentum in oppositum per modum qui sequitur.

Ad primū. Singularibus incorruptibilibus potest esse scientiam.

AD PRIMVM cum dicitur q̄ secundum Philosophum de singularibus non est scientia potest dici illud verbum non debere intelligi de singulari incorruptibili, quia de illo possumus scire si est, & qd est, & quia est, & propter quid est, nec etiam de singulari corruptibili, nisi quo ad suum esse. De ipso enim scire possumus quid est in esse representato, & intellecto, & quid est realiter si est, quāuis non possumus scire q̄ ipsum sit; quia cum abstrahitur a sensu incertum est nobis vtrū sit vel non. Diffinitio autem non indicat diffinitum esse, sed indicat quid est indiffinitum in esse intellecto, vel in esse reali, si esse reale habet.

Auctoritates autem allegatæ ad hanc partem intelligi debent sic. s. quod singulare a nobis diffiniri non potest, eo q̄ nos latent essentialē differentia, quas super suas species addunt, quamuis sicut species super genus addit differentiam essentialē pluribus singularibus commūne, ita singulare addat super speciem differentiam essentialē sibi soli propriam.

ARTICVLVS II.

CONSEQUENTER quæritur de personæ communitate, & circa hoc quæritur tria. Primo vtrum persona dicat quid commune vniuoce personis creatis & increatis. Secundo dato quod non vtrum dicat quid commune vniuoce personis increatis. Tertio vtrum conuenienter possimus dicere tres personas ex eadem essentia.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo quod persona dicit quid commune vniuoce personis creatis & increatis, quia secundum Philosophum lib. prædicamentorum.

Vniuoce sunt quorum nomē est commune, & secundū illud nomen ratio est eadem, sed nomen personæ dicitur de persona creata & increata secundum eandem rationem, sicut enim pater est persona, quid est hypostasis intellectualis naturæ distincta proprietate ad dignitatem pertinēte, ita per eandem rationem Angelus est persona: ergo cum persona Angeli sit persona creata, persona vniuoce dicitur de persona creata & increata. Item cōplementum personæ cōsistit in incommunicabilitate, incōicabilitatis vero ratio est in negatione.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Idem vero potest de quantumcūque distantibus vniuoce secundum negationem prædicari: ergo persona vniuoce dicitur de personis creatis, & increatis. Item cum intellectus intelligit ens in quantum ens abstrahit ab ente creato, & increato; hoc autem non esset, nisi ens diceret quid cōmune creatori, & creaturæ: ergo a simili persona potest nominare quid commune personæ creatæ, & increatæ.

CONTRA, q̄ non conueniunt in aliquo genere, non conueniunt in aliquo quod de ipsis prædicatur vniuoce. Sed Deus nō est in aliquo genere: ergo nihil de Deo & creatura prædicatur vniuoce. Itē de rōne personæ est distinctio, sed alia est rō distinctiois diuinæ personæ, & personæ creatæ, quia diuina persona distinguitur per proprietatē relatam, & persona creata per proprietatē absolutam: ergo nō eis conuenit secundum eandē rationem nomen personæ.

In oppositū.

RESPONDEO, q̄ persona non dicit quid commune vniuoce personis creatis, & increatis, nec tamen dicitur de illis pure æquiuoce, sed analogice, quia persona principaliter conuenit personis increatis, sed ratio personalitatis conuenit personis creatis secundū q̄ habent aliquam habitudinem ad personas increatas: ideo enim Ioānes dicitur persona, quia aliquā habitudinem habet cum persona diuina: tūc enim analogice dicitur aliquid de aliquibus quando dicitur de vno & principaliter & secundum se, de alijs autem non dicitur nisi in quantum habet quandam habitudinem ad illam rem, de qua dicitur principaliter & secundum se, v. g. quia ens principaliter & secundum se cōuenit Deo. Creatoris autem non conuenit, nisi in quantum imitantur Deum: ideo ens dicitur analogice de Deo & creatura. Similiter quia ens creatum proprie principaliter & secundum se conuenit substantiæ, accidētibus autem non conuenit, nisi in quantum habent quandam habitudine ad substantiam, quia secundum Philo. 7. metaph. accidentia sunt entia, quia entis: ideo ens creatum analogice dicitur de substantiā & de accidente. Similiter quia sanitas cōuenit animali principaliter, & secundum se: vrinē autē non conuenit, nisi in quantum est significatiua sanitatis, quæ est in animali: ideo sanitas analogice dicitur de sanitate quæ est in animali, & de sanitate quæ est in vrina, & sic patet q̄ analogia est media inter æquiuocationem, & vniuoocationem, quia illud quod est cōe vniuoce alicui conuenit cuilibet illorū secundum se. In pura aut æquiuocatione non est cōitas, nisi vocis tantum.

Responsio. Persona nō pure æquiuoce, nec vniuoce de creatis, & increatis.

Analogia aliquid dicitur de quibus.

T. com. 2.

Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur q̄ persona dicitur de persona creata & increata secundum eandem rationem & c. dico q̄ non est verum, sicut enim persona analogice dicitur de persona creata & increata: ita etiam hypostasis distincta proprietate ad dignitatem pertinente analogice dicitur de persona creata & increata. Personæ enim increatæ cōuenit principaliter & secundum se, personæ autem creatæ conuenit in quantum in his quæ sunt de ratione personæ, imitatur personā increatam. Vnde si quærat quare Angelus est persona, & velis rōdere, proprie debes dicere, quia imitatur diuinā personam quantum ad rationē hypostasis, & distinctiois, & intellectualitatis: hoc est quantum ad ea quæ sunt de ratione personæ.

substantiam, & tres personas perfectas aequales, taceamus tres hypostasies si placet. Nomen hoc non bonae suspicionis est, cum in eodem verbo sensus dissentiunt. Aut si rectum putatis, tres hypostasies cum interpretationibus suis debere nos dicere non negamus, sed mihi credite, venenū sub melle latet. Transfiguratur enim se Angelus Sathanae in Angelum lucis. His verbis non negat utendū esse nomine hypostasis, sed hereticos eo prae usos ostendit, contra quos cautela opus erat in distinctione significationis, alioquin sibi contradiceret & supra tres hypostasies confiteretur.

De proprietatibus personarum, & de nominibus earum relatiuis.

IAM DE proprietatibus personarum videamus, quae etiam notiones, siue relationes in scriptura plerumque dicuntur in illa sancta trinitate, quae ideo a nobis repetitur, ut cordi nostro tenacius insigatur. Ait Augustinus in libro de fide ad Petrum, aliud est genuisse quam natum esse, aliudque est procedere quam genuisse vel natum esse. Unde manifestum est quod aliud est pater, aliud filius, aliud spiritus sanctus. Et est proprium solius patris, non quia non est natus ipse, sed quia unum filium genuerit, propriumque solius filij, non quia ipse non genuit, sed quia de patris essentia natus est. Proprium vero spiritus sancti, non quia nec natus est ipse, nec genuit, sed quia solus de patre filioque procedit. Ecce breuiter assignauit tres proprietates trium personarum, quarum una non est alia. Hoc enim significauit cum dixit. Aliud est genuisse quam natum esse, aliudque procedere. i. alia proprietates, siue notio est generatio, & alia natiuitas, alia processio, quae alijs nominibus dicuntur paternitas, filiatio. Has proprietates designant nomina personarum. i. pater, filius, & spiritus sanctus, quae relatiua sunt, & ad se inuicem dicuntur, quia notant relationes quae non sunt Deo accidentales, sed in ipsis personis ab aeterno sunt immutabiliter, ut non modo appellationes relatiuae, sed etiam relationes, siue notiones in rebus ipsis, in personis sint.

Quod non omnia quae de Deo dicuntur, secundum substantiam dicuntur, quaedam enim secundum relationem dicuntur, nihil tamen secundum accidens.

QVOCIRCA sciendum est non omne quod dicitur de Deo dicitur dici secundum substantiam, quia quaedam dicuntur secundum relationem, qui non est accidens, quia non est mutabilis. Unde Augustinus in 5. libro de trinitate ait. Nihil in Deo secundum accidens dicitur, quia nihil ei accidit. Nec tamen omne quod dicitur, secundum substantiam de Deo dicitur. In rebus creatis, atque mutabilibus quod non secundum substantiam dicitur, restat ut secundum accidens dicatur. In Deo autem nihil quidem secundum accidens dicitur, quia nihil in eo mutabile est, aut amissibile. Nec tamen omne quod dicitur secundum substantiam dicitur; dicitur enim ad aliquid sicut pater ad filium, & filius ad patrem, quod non est accidens, quia et ille semper est pater, & ille semper est filius, & ita semper, quia semper natus est filius, nec capit unquam esse filius. Quod si aliquando esse cepisset, aut aliquando desineret esse filius, secundum accidens diceretur. Et

quia pater non dicitur pater, nisi ex eo quod est ei filius; et filius non dicitur filius, nisi ex eo quod habet patrem, non secundum substantiam haec dicuntur, sed adinuenientem ista dicuntur, neque tamen secundum accidens, quia & quod dicitur pater, & quod dicitur filius, & aeternum atque incommutabile est eis. Ecce aperte his verbis ostenditur quaedam dici de Deo secundum substantiam, quaedam secundum relationem, nihil tamen secundum accidens. Ostenditur etiam proprietates patris esse quod habet filium, et proprietates filij quod habet patrem. Ideoque cum dixit aeternum & incommutabile esse quod pater dicitur, & quod filius dicitur: ita intelligi uoluit, i. proprietates quae pater est pater, et proprietates quae filius est filius, aeterna est & incommutabilis, quia & pater semper pater, & filius semper filius. Unde & Hylarius proprietates personarum assignans in 12. libro de trinitate ait. Si semper patri proprium est quod semper est pater, necesse est semper filio proprium esse ut semper est filius. Vbi enim semper pater est semper & filius est: ergo qui non semper pater est, non semper genuit. Item in eodem. Natus Deo, manifestum est proprium esse quod filius est.

Quare dicatur esse proprium unigeniti quod est filius Dei, cum etiam homines sint filij Dei.

HIC quaeritur quomodo dicatur proprium nato Deo quod est Dei filius, vel genitus ex Deo, cum etiam homines filij Dei dicantur & sint? secundum illud. Filij excelsi omnes. Et ad Moysen de populo Israel Dominus ait. Filius meus primogenitus Israel. Sed magna est distantia. Homines enim filij Dei sunt factura, non natiuitatis proprietate. Deus autem filius originis proprietate filius est & ueritate natiuitatis, non factura vel adoptione, et illi quidem ante sunt quam filij Dei sunt. Fiant enim filij, non nascuntur filij Dei. Unde Hylarius. solum Deum natum originis proprietate Dei filium ostendens inter ipsos & homines filios Dei euidentissime distinguit in 12. libro de trinitate. ita dicens. Vero Deo patri qui ex Deo nascitur uere filius est & nos quidem filij Dei sumus, sed per facturam. Fuimus enim aliquando filij iracundiae, sed filij Dei per adoptionem effecti sumus, potius quam nascimur, et quia omne quod fit antequam fiat non fuit. Nos cum filij non fuisset, efficitur. Ante enim filij non eramus, sed per gratiam facti sumus non nati, neque generati, sed acquisiti. Acquisiuit enim nos Deus sibi, & per hoc dicitur nos genuisse. Genuisse enim Deum filios, nunquam cum proprietatis significatione cognoscimus dici. Ex adoptione enim homo factus est filius Dei, non ex generatione, neque ei proprietates est, sed nuncupatio, ac per id non uere filius est, quia nec proprie natus dicitur, nec semper fuit filius. Vnigenitus autem Deus, nec fuit aliquando non filius, nec fuit aliquid antequam filius, nec quicquam ipse, nisi filius. Atque ita qui semper est filius, nascibilitatis proprietate ac ueritate filius eius est solius, qui genuit, & ille tantum qui genuit pater ipsius, quia sicut ille filius origine, ita ille pater generatione.

Quod homo dicitur filius trinitatis, & trinitas potest dici pater hominum.

HOMO uero qui filius Dei est factura, non tantum patris, sed et filij, et spiritus sancti filius est. i. totius

tius trinitatis, & trinitas ipsa pater eius dici potest. Unde Augustinus in 5. libro de trinitate dicit. Non potest dici trinitas pater, nisi forte translative ad creaturam propter adoptionem filiorum. Quod enim scriptum est. Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est. Non utique exceptio filio aut spiritus sancto oportet intelligi, quem unum Dominum Deum nostrum recte dicimus etiam patrem nostrum per gratiam suam nos regenerantem. De hoc etiam Hylarius in 6. libro de trinitate ait. Omnibus per fidem Deus pater est, quibus est pater, per eam fidem qua Iesum Christum Deum filium confitemur. Ecce ostensum est quare proprie dicitur esse Dei nati quod filius est, quia scilicet ipse solus natus proprie dicitur. Unde Hylarius in libro 3. de trinitate ait. Dominus dicens clarifica filium tuum non solo nomine contestatus est se esse filium, sed & proprietate. Nos filij Dei sumus, sed non talis hic filius. Hic enim uerus, & proprius est filius origine, non adoptione, ueritate non nuncupatione, natiuitate non creatione.

Quod spiritus sanctus proprie dicitur donum Dei, quia proprietate est donum, ut filius natiuitate, & utroque modo dicitur relatiue, & secundum eandem relationem.

ITA etiam de spiritus sancto dicendum est, qui proprie dicitur donum Dei, cum tamen, & alia plura sint dona Dei. Sed spiritus sanctus ita proprietate est immutabilis, & aeterna donum est, sicut filius proprietate est filius. Eo enim dicitur donum quo spiritus sanctus, & utroque utriusque nomine relatiue dicitur. Eademque relatione dicitur spiritus sanctus, & donum licet ipsa relatio non ita appareat in hoc nomine spiritus sanctus, sicut in hoc nomine donum. Unde Augustinus in 5. libro de trinitate ait. Spiritus sanctus qui non est trinitas, sed in trinitate intelligitur, in eo, quod proprie dicitur spiritus sanctus relatiue dicitur, cum ad patrem, & filium refertur, quia spiritus sanctus, & patris, & filij spiritus est. Sed ipsa relatio non apparet in hoc nomine. Apparet autem cum dicitur donum Dei. Donum enim est patris, & filij, quia a patre procedit, & a filio: ergo spiritus sanctus ineffabilis quaedam patris filijque ratio est. Et ideo fortasse sic appellatur ut ita diximus, nec iterum piget, quia patri, & filio potest eadem appellatio conuenire. Nam hoc ipse proprie dicitur, quod illi communiter, quia etiam pater spiritus, & filius spiritus, & pater sanctus, & filius sanctus. Ut ergo ex nomine quod utriusque conuenit, utriusque ratio significetur, uocatur donum amborum spiritus sanctus. Ecce habes quare spiritus sanctus proprie dicitur donum, & quod relatiue dicitur, siue donum, siue spiritus sanctus, & quod nomen sibi proprium tenet, quod ceteri patri, & filio conuenit, sed diuisim. Et est sciendum, quod cum pater, uel filius dicitur spiritus siue sanctus, neutrum relatiue dicitur, sed secundum substantiam.

An pater, uel filius, uel trinitas, ipsa possit dici spiritus sanctus.

HIC quaeri potest, utrum pater, uel filius, uel etiam ipsa trinitas possit dici spiritus sanctus, sicut diuisim dicitur spiritus, & sanctus. De hoc Augustinus in 5. libro de trinitate sic ait, trinitas nullo modo potest dici

filius, spiritus uero sanctus potest quidem uniuersaliter dici, secundum id quod scriptum est. Quoniam Iohannes 4. Deus spiritus est. Itaque pater, & filius, & spiritus sanctus, quoniam unus Deus est, & utique Deus sanctus est, & Deus spiritus est, potest appellari trinitas, & spiritus sanctus. Sed tamen tunc spiritus sanctus relatiue non dicitur, sed secundum essentiam, quia proprie spiritus sanctus, qui non est trinitas, sed in trinitate, dicitur relatiue.

Quidam putant spiritum sanctum non dici relatiue ad patrem, & filium, quia non uicissim respondent sibi uocabula sed falso.

Quidam tamen putant spiritum sanctum, uel donum, non dici relatiue ad patrem, uel ad filium. Si iniquiunt, haec relatiue ad se dicuntur, suis inuicem sibi respondent uocabulis, ut sicut dicitur pater filij pater, & filius patris filius, ita dicatur pater spiritus sancti, & filius patris spiritus sancti, uel doni patris spiritus, uel doni. Sed non ita est in omnibus relatiuis. Non enim omnia quae relatiue dicuntur, suis ad se inuicem respondent uocabulis. Unde Augustinus in libro de Trinitate. Non tamen moueat, inquit, quoniam diximus spiritum sanctum non ipsam trinitatem, sed unum qui est in trinitate relatiue dici, licet non ei respondeat uicissim uocabulum eius ad quem refertur. Dicimus enim spiritum sanctum patris, sed non uicissim dicimus patrem spiritus sancti, ne filius eius intelligatur spiritus sanctus. Item dicimus spiritum sanctum filij, sed non dicimus filium spiritus sancti, ne pater eius intelligatur spiritus sanctus. In multis enim relatiuis hoc contingit, ut non inueniatur uocabulum quo sibi uicissim respondeat. Cum ergo dicimus donum patris, & filij, non quidem possumus dicere patrem doni, aut filium doni, sed ut haec uicissim respondeant, dicimus donum donatoris, & donatorem doni, quia hic potuit inueniri uocabulum, illic non potuit. Donum sed cap. 11. ergo donatoris, & donator doni cum dicimus, relatiue utriusque ad inuicem dicimus, donator tamen non fuit Deus, nisi ex tempore, cum spiritus sanctus sit donum etiam ab aeterno.

DISTINCTIO XXVI.

NON de proprietatibus personarum &c. Superius determinauit magister de nominibus substantiualibus; hic determinat de nominibus relatiuis, siue de proprietatibus, a quibus nomina imponuntur, & diuiditur pars ista in duas partes: quia primo determinat de illis, quae dicitur relatiue secundum rem, & modum significandi.

Secundo de illis quae dicuntur relatiue secundum modum significandi tantum, uel secundum dici. 3. diff. ibi. Sunt enim quaedam.

Prima in duas, quia primo agit de proprietatibus personalibus. i. personis constitutibus.

Secundo agit de proprietatibus notionalibus, non personalibus. 28. diff. ibi. Prater ea considerare oportet.

Prima in duas, quia primo agit de illis proprietatibus personalibus secundum noia magis visitata.

Secundo secundum nomina magis visitata circa mediū. 27. di. ibi. Hic non est permittendum.

Prima iterum in duas. Primo enim determinat de proprietatibus in generali.

Secundo descendit ad specialem assignationem Aug. & Hylarij in princip. 27. dist. ibi hic queri potest.

Prima iterum in duas, quia primo assignat proprietates personarum determinando.

Secundo procedit dubitationes mouedo, & soluendo quasi circa mediū presentis dist. ibi hic queritur quomodo dicatur &c.

Prima in duas, quia primo de hypostasi determinat.

Secundo proprietates personales assignat ibi. Iam de proprietatibus personarum. Et ista secunda in duas: quia primo ostendit, quare & quor sunt proprietates.

Secundo, quid sunt proprietates ibi. Quo circa sciendum est. Tunc sequitur illa pars in qua procedit dubitationes mouendo, & soluendo, & diuiditur in partes duas, quia primo mouet, & soluit dubitationem incidetem circa personalem proprietatem filij.

Secundo mouet, & soluit dubitationem incidetem circa personalem proprietatem spiritus sancti ibi. Ita etiam de spiritu sancto.

CIRCA hanc distinctionem queruntur quattuor principaliter.

Primo queritur de hypostasi.

Secundo de proprietatibus per comparationem ad hypostasim.

Tertio de proprietate per comparationem ad personas.

Quarto de proprietatibus, secundum se. Circa primum queruntur duo.

Primo utrum in diuinis sit aliqua hypostasis constituta per proprietatem absolutam.

Secundo utrum nomen hypostasis significet intentionem secundam,

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod in diuinis sit aliqua hypostasis constituta per proprietatem absolutam, quia pater, & filius & spiritus sanctus sunt vnus qui creat, quia sunt vnus creator, sed non sunt aliquis vnus constitutus per proprietatem relatiuam: ergo aliquis vnus constitutus per proprietatem absolutam.

Item esse, ut in se existens habet rationem suppositi, sed diuina essentia est in se existens: ergo habet rationem suppositi, sed essentia suppositum est hypostasis.

Item absolutum non existit in relatione: ergo cum diuina essentia sit quod absolutum non existit in relationibus: existit ergo in aliquo absoluto. Sed illud in quo existit essentia est hypostasis;

ergo in diuinis est aliqua hypostasis absoluta.

Item generatio non determinatur immediate ad relationem, ut trahi potest ex verbis Philosophi. 5. phis. ergo in filio est aliqua res absoluta quae generatur cui conuenit filiationis habitudo, cum ergo essentia non generetur sequitur, quod in diuinis est aliqua res absoluta, quae non significat essentiam nec relationem, haec autem non vult esse nisi hypostasis.

Item abstractis per intellectum emanationibus personarum adhuc intelligitur diuina essentia in vna hypostasi existens. Sed constat quod illa hypostasis non esset constituta per proprietatem relatiuam: ergo in diuinis est hypostasis aliqua constituta per proprietatem absolutam.

Item prius est secundum rationem intelligendi ille qui potest generare, quam generet. Sed omnis res prior secundum rationem intelligendi, quam actus generandi res absoluta est, quia ex quo prior est secundum rationem intelligendi generationem: prior est secundum rationem intelligendi paternitatem, & filiationem. Sed res absoluta potens generare non vult esse nisi hypostasis, quia essentia non generat, ut superius dictum est: ergo in diuinis est hypostasis constituta per proprietatem absolutam.

CONTRA si in diuinis est aliqua hypostasis constituta per proprietatem absolutam, composita est patri, & filio, & spiritui sancto, quia quicquid est absolutum in diuinis compositum est tribus: ergo pater, & filius, & spiritus sanctus dominus vnus propter vnam essentiam eis compositam: ita posset dici vnus propter vnam hypostasim eis compositam quod tamen concedendum non videtur.

Item cum persona sit hypostasis intellectualis naturae distincta proprietate ad dignitatem pertinente: si esset in diuinis hypostasis constituta per proprietatem absolutam cum illa esset ad dignitatem pertinens in diuinis esset persona constituta per proprietatem absolutam: ergo cum omne absolutum in diuinis sit commune tribus, pater, & filius, & spiritus sanctus, posset dici vna persona quod non conceditur.

Item in tali hypostasi existeret diuina essentia, & cum vna hypostasis non habeat suum existere in alia: diuina essentia non existeret in persona per proprietatem relatiuam constituta, quod falsum est.

AD hanc rationem dixerunt quidam quod in diuinis est hypostasis constituta per proprietatem absolutam non vna composita tribus personis: sed tres secundum quod tres sunt personae dicentes, quod in persona patris est aliqua res constituta per proprietatem absolutam quae generat, & quae secundum rationem intelligendi consequatur habitudo paternitatis. Similiter in filio aliqua res absoluta, quae generatur, & quam secundum rationem intelligendi consequitur habitudo filiationis. Et in spiritu sancto aliqua res absoluta quae spiratur, & quam secundum rationem intelligendi consequitur habitudo passiuae spirationis, innitentes rationibus quarta, & sexta factis ad hanc partem: dicentes paternitatem non

Quarto.

T. com. 10.

Quinto.

In opposit.

Responsio. Prima opinio, quod per relationem constituitur per absolutam.

non esse constitutum patris sub ratione quia persona est simpliciter, sed tantummodo sub ratione qua persona ad alium se habens. Similiter dicunt de filiatione respectu filij, & de illa habitudine, quae secundum rationem intelligendi consequitur spirationem passiuam respectu spiritus sancti, & dicunt, quod sicut proprietates relatiuae comparatae ad essentiam idem sunt, quod ipsa realiter, & tamen inter se distinguuntur: sic illae res absolute, quas hypostases dicunt comparatae ad essentiam, idem sunt realiter, quod ipsa, & tamen inter se distinctae sunt per aliquid absolutum. scilicet seipsis.

Sed contra hanc opinionem videtur esse summa simplicitas quae est in diuinis: quae non videtur compati in diuinis esse distinctionem penes aliquid absolutum.

Ideo dixerunt alij in diuinis esse aliquam hypostasim constitutam per proprietatem absolutam communem patri, & filio, & spiritui sancto: sicut, & ipsa essentia communis est. Dicit enim, quod illa hypostasis est ipsa diuina essentia, ut in se existens, & dicitur, quod ista est ratio, qua antiquitus nomen personae significabat essentiam. Omnis enim essentia intellectualis in se existens persona est.

Sed contra hanc opinionem videtur esse tertia ratio adducta ad partem aliam. Ideo dicunt alij quibus ego consentio, quod in diuinis non est aliqua hypostasis constituta per proprietatem absolutam, sed tantummodo per proprietatem relatiuam cum diuina essentia. Ipsa enim est de ratione personae, & haec opinio innititur rationibus adductis contra praemissas opiniones duas. Qui tamen vult tenere secundam opinionem, potest aliter euadere argumenta quae sunt contra eam.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod pater, & filius, & spiritus sanctus sunt vnus, qui creat &c. Dico, quod verum est sub hoc sensu, quia sunt vnus Deus qui creat, non quia sint aliqua vna hypostasis. Dicuntur autem vnus Deus propter vnam diuinam essentiam, quae est in eis.

Ad secundum cum dicitur, quod diuina essentia est in se existens &c. Dico, quod non est verum nisi intelligendo sic, quod diuina essentia existens est in persona, vel in hypostasi quae realiter idem est, quod ipsa.

Ad tertium cum dicitur, quod absolutum non existit in relatione, &c. dico, quod verum est de relationibus quae non existunt, sicut sunt relationes creaturarum.

Relationes autem in diuinis sunt subsistentes.

Ad quartum cum dicitur, quod generatio non terminatur immediate ad relationem &c. dico, quod si habet veritatem non tamen verum est, nisi in relationibus non subsistentibus: cuiusmodi sunt relationes inter creaturas. Relationes autem in diuinis subsistentes sunt.

Ad quintum cum dicitur, quod abstractis per

intellectum emanationibus personarum; adhuc intelligitur diuina essentia in vna hypostasi existens &c. dico, quod secundum hanc opinionem non est verum. Vnde gentiles intelligentes, vel intelligere opinantes diuinam essentiam in vna hypostasi intellecta enarratione personarum decipiuntur, cum diuina essentia non sit apta existere nisi in suppositis per relatiuas proprietates constitutis propter summam eius simplicitatem.

Difficultas sexti ar. declarabitur inferius in illa quaestione, qua queritur utrum ideo sit pater quia generat, vel econuerso.

QVAESTIO II.

SECUNDO queritur, utrum nomen hypostasis significet intentionem secundam, & videtur, quod sic quia indiuiduum est nomen intentionis secundae, sed hypostasis est indiuiduum: ergo est nomen intentionis secundae.

Item particulare est nomen intentionis secundae, quia particulare idem videtur, quod pars subiectina speciei. Subiectum autem, & praedicatum secundum Auic. 3. Metaphy. c. vlti. important intentiones secundas, sed hypostasis videtur esse quoddam particulare, quia est res incommunicabilis: ergo videtur, quod sit nomen intentionis secundae.

Item singulare est nomen secundae intentionis opponitur enim vniuersali, quod est nomen intentionis secundae. Sed hypostasis est res singularis: ergo est nomen intentionis secundae.

Item suppositum nomen est secundae intentionis, sed hypostasis idem videtur significare, quod suppositum. Dicitur enim ab hypotesi quod est sub; & thesis, quod est positio, ergo est nomen secundae intentionis.

CONTRA persona non est nomen secundae intentionis, sed hypostasis in substantia intellectuali idem est realiter, quod persona: ergo hypostasis non est nomen secundae intentionis.

Item hypostasis idem videtur, quod res naturae, sed res naturae non videtur nomen secundae intentionis: ergo nec nomen hypostasis.

Item substantia prima non videtur nomen secundae intentionis, sed hypostasis se habet in diuinis ad similitudinem substantiae primae in creaturis: ergo hypostasis non est nomen secundae intentionis.

Item hypostasis idem videtur significare, quod subsistentia, sed subsistentia non est nomen secundae intentionis ergo nec hypostasis.

RESPONDEO quod hypostasis non est nomen secundae intentionis. Est enim intentio prima res, ut intellecta, seu conceptus eius. Intentio autem secunda est aliquid, quod accidit rei secundum suum esse intellectum tantum.

Arg. 1. Scot. distin. 26. q. vnica.

Secundo.

Tertio.

Arg. 1. Ex D. Bon. passim in toto tractatu colligitur. D. Th. q. 30 artic. 4.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In opposit.

Responsio. Hypostasis non est nomen secundae intentionis.

Inventio p-
sona, & se-
cunda quid.

tum. Vnde quia vniuersalitas non accidit rei nisi in quantum intellecta est præter rationem vnitatis vniuersalis, & multitudinis. Ideo vniuersalitas est nomen intentionis secundæ. Et quia logica considerat rem secundum suum esse intellectum, & ea quæ accidunt rebus tantummodo in quantum intellectæ sunt. Ideo benedicat Auic. I. metaphysi. c. 2. q. logica est de intentionibus secundis intellectis quæ appointur intentionibus primis intellectis. Cum ergo hypostasis significet aliquid quod inuenitur in re extra, & non per oppositum nostri intellectus, sequitur, qd non est nomen intentionis secundæ.

Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, qd indiuiduum est nomen intentionis secundæ &c. Dico, qd si indiuiduum dicatur, qd non diuiditur in plura talia, vt indiuiduis homo, qui non diuiditur in plures homines, sed sicut dico, qd non est nomen intentionis secundæ, sic nec vnū numerū. Sed si accipiat indiuiduum pro eo, quod est personale de vno solo, sic imponitur ad significandum ab intentione secundæ, quia prædicabilitas siue de vno solo, siue de pluribus non conuenit rei, nisi secundum suum esse intellectum. Cum autem dicitur in minori, qd hypostasis est indiuiduum &c. dico, qd hypostasis in diuinis indiuiduum dici non debet, & quamuis hypostasis in creatura sit indiuiduum, non tamen propter hoc est nomen intentionis secundæ, quia hoc dicendo nõ aliud dicimus, nisi quod est ipsa res cui secundum esse intellectum accidit indiuidualitas, sicut vides cum dicimus animal est vniuersale, non propter hoc includimus, qd sit nomen intentionis secundæ, sed significamus, qd est illa res: cui secundum intellectum essentia accidit vniuersalitas, quæ est intentio secundæ.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, quod particulare est nomen intentionis secundæ &c. Dico qd verum est, quia particulare secundum, qd opponitur vniuersali imponitur a particularitate in subiiciendo. Talis autem particularitas non accidit rei nisi secundum suum esse intellectum. Quod autem dicitur postea, qd hypostasis est quid particulare, dico, qd non est verum de hypostasi in diuinis quauis sit res incommunicabilis. Hypostasis autem in creatura res particularis est in quantum est res cui secundum esse intellectum accidit particularitas, quæ est intentio secunda nec ex hoc sequitur, quod hypostasis sit nomen intentionis secundæ.

Ad tertium.
Singulari
multipliciter
summitur.

Ad tertium cum dicitur, qd singulare est nomen intentionis secundæ &c. dico qd singulare vagum bene est nomen secundæ intentionis, quia nõ accidit rei nisi secundum suum esse intellectum. Singulare vero si dicatur singulare, quia significatum etiam nomen secundæ intentionis est, quia significari non competit Petro, & Paulo, nisi secundum suum esse intellectum.

si autem singularitas accipiat pro numerali vnitatem sic non est nomen secundæ intentionis, quia conuenit rei præter omnem operationem nostri intellectus. Cum autem dicitur in minori, qd hypostasis est singularis, sic intelligi dicitur, qd hypostasis est ipsa res cui secundum esse intellectum accidit significari, nec ex hoc sequitur qd significet illam significationem, vel signabilitatem.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, qd suppositum est nomen secundæ intentionis &c. Dico, qd aliqui dicunt hanc esse falsam, cum suppositum sit ipsa natura, vt in se existens hoc nomen sibi competit secundum suum esse reale nisi loquaris de suppositione secundum, qd res significata per terminum singularem supponitur a re, vt significata est per terminum vniuersalem in oratione. Cum enim dicimus homo currit. Iste terminus homo potest supponere Petrum, & Ioannem, & sic de alijs. Sic enim verum est, qd esse suppositum non conuenit rei nisi per comparationem intellectus ex hoc tamen nõ sequitur qd hypostasis sit nomen secundæ intentionis, quia & si significaret rem quæ est suppositum non tamen significat ipsam intentionem suppositionis. Vnde cum dicebas in argumento, qd dicitur ab hypotesi, quod est sub, & thesis, quod est positio falsum est, non enim idem significat hypotesis, & hypothesis. Argumenta ad aliam partem: gratia conclusionis essent concedenda. tertium tamen in materia peccat. In hoc, qd dicit, qd substantia prima non est nomen secundæ intentionis. Cum enim substantia secundæ sint genera, & species secundum Philosophum lib. prædicamentorum, & generalitas, & specialitas non competit rei nisi secundum suum esse intellectum, vt superius ostensum est. Et primum dicatur per comparationem ad secundum sequitur, qd primitas est in substantia per intellectum ex quo enim sine operatione intellectus non est substantia secundæ sine operatione intellectus nõ substantia sub ratione qua prima. Quauis ergo substantia non sit nomen secundæ intentionis, & primitas tamen, & secundalitas in substantia nomina sunt secundæ intentionis. Quod autem dicitur in primo argumento, qd hypostasis est persona, & in secundo qd hypostasis est res natura, & in quarto, qd hypostasis est substantia dicendum, qd illud quod significat substantiam sub ratione qua in se existens significat res naturæ secundum, qd supponitur naturæ communi, & hypostasis secundum quod supponitur proprietati. Et illud quod significant hæc tria nomina in qualibet substantia significat persona in substantia rationali, vel intellectuali tantum. Et sic patet ex dictis quomodo differunt ista nomina. Indiuiduum particulare singulare, suppositum persona res natura hypo. substantia prima, & substantia.

A R.

ARTICVLVS II.

CONSEQUENTER quæritur de secundo principali, & circa hoc quæritur duo. Primo vtrum per intellectum possit abstrahi hypostasis a proprietate relatiua.

Secundo vtrum circumscriptis proprietatibus per intellectum remaneant hypostases distinctæ.

QVÆSTIO I.

Arg. 1.
D. Bon. dif.
25. q. 1. &
dif. 26. q. 3.
D. Th. q. 45
art. 3.

PRIMO ergo ostendo, qd hypostasis potest abstrahi per intellectum a proprietate relatiua communius videtur abstrahi per intellectum a proprio, sed hypostasis significat rem magis communem, quam proprietate relatiua: ergo videtur, quod possit abstrahi per intellectum a proprietate.

Secundo.

Item modus significandi consequitur modum intelligendi, sed hypostasis potest significari sine proprietate relatiua: ergo potest intelligi sine proprietate.

Tertio.

Item persona in diuinis est hypostasis distincta relatiua proprietate, sed illud quod primo ponitur in diffinitione alicuius potest abstrahi ab eo, quod sequitur. Vnde quia animal primo ponitur in diffinitione hominis, quam rationale potest abstrahi a rationali: ergo videtur, qd hypostasis in diuinis abstrahi possit a relatiua proprietate.

Quarto.

Item Aug. 7. de tri. c. 2. Omnis essentia quæ relatiue dicitur, est aliquid excepto relatiuo: ergo similiter omnis hypostasis, quæ relatiue dicitur, est aliquid excepta illa relatione. Cui ergo hypostasis diuina relatiue dicatur, ipsa est aliqua res præter illam relationem. Potest ergo abstrahi per intellectum a relatiua proprietate.

In oppositū.
Primo.

CONTRA omnis abstractio fit a concreto, sed in diuinis nulla est cōcretio: ergo in diuinis nulla potest fieri abstractio.

Item hypostasis in diuinis videtur esse ipsa proprietate, vt in se subsistens, quia in diuinis nõ videtur esse nisi essentia, & proprietate: sed proprietate nõ potest abstrahi a se ipsa: ergo nec hypostasis potest abstrahi a proprietate.

Responsio.
Opinio prima.
abstracte quid.

RESPONDEO, quia de ista quæstione sunt duæ opiniones. Dicunt enim quidam, qd hypostasis per intellectum potest abstrahi a relatiua proprietate, quia abstrahere per intellectum est plurimum realiter non separatorum: vnum intelligere non intelligendo aliud, vel alia, cum ergo hypostasis, & proprietate in diuinis realiter non separentur, nec differant, & possumus intelligere hypostasim non intellecta relatiua proprietate, eo qd secundum rationem differunt, & talium possumus vnum intelligere alio non intellecto. vnde possumus intelligere diuinam essentiam non intelligendo

eius scientiam, sequitur, qd per intellectum, vt ipsi dicunt, possumus abstrahere hypostasim in diuinis a relatiua proprietate.

Alia opinio.

Alij autem dicunt contrarium, quia hypostasis intellecta, vt est intellectualis naturæ, vel rationalis non potest abstrahi a ratione personalitatis. Sed intelligendo hypostasim diuinam intelligimus ipsam vt est intellectualis naturæ: ergo diuina hypostasis non potest per intellectum abstrahi a proprietate, sed persona in diuinis non potest abstrahi a relatiua proprietate, quæ est personæ constitutiua, ergo nec hypostasis diuina.

Pro hac opinione videtur facere, quod dicit Boet. in lib. de tri. c. 10. vbi dicit, qd substantia continet vnitatem: relatio multiplicat trinitatem. In diuinis ergo non est nisi substantia, & relatio, ergo nõ intellectus relationibus in diuinis, nihil remanet nisi essentia.

Præterea si hypostasis patris posset intelligi non intellecta paternitate, pari ratione hypostasis filij posset intelligi non intellecta filiatione, & hypostasis spiritus sancti non intellecta passiva spiratione, & sic non intellectus proprietatibus relatiuis in diuinis remaneret tres distincti, & sic videtur, qd vere posset intelligi distinctio in diuinis in aliquo absoluto, qd diuinæ simplicitati repugnare videtur.

Secundum illos qui tenent primam opinionem potest responderi ad argumeta, quæ sunt contra eam per modum qui sequitur.

Ad primū.
In oppositū.

AD PRIMVM cum dicitur, qd omnis abstractio fit a concreto &c. Dico, qd quando est abstractio per intellectum sufficit, qd fiat a concreto sicut apprehensionem intellectus: quis autem pater nõ sit quid cōcretum in re: tñ dicit cōcretum in apprehensione nostri intellectus. Vñ, & alium conceptum facit de patre, vt est hypostasis, & alium de paternitate vt est habitudo.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, qd proprietate non potest abstrahi a se ipsa &c. dico qd quauis proprietate, vt in se existens sit hypostasis, & persona tamen sub alia ratione est hypostasis, & relatiua proprietate. Est enim hypostasis vt in se existens in natura intellectuali, & relatiua proprietate in quantum per ipsam: hypostasis se habet ad alium, & ideo potest intelligi ipsa proprietate sub ratione, qua hypostasis absque hoc, qd intelligatur sub ratione qua relatiua proprietate.

Qui vult tenere secundam opinionem quæ mihi magis videtur concordare diuinæ simplicitati potest respondere ad argumeta quæ sunt contra eam.

AD PRIMVM cum dicitur, qd hypostasis significat rem magis communem, quam proprietate relatiua &c. Dico, quod non est verum in diuinis, quia omnis hypostasis in diuinis est proprietate relatiua vt in se existens.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, quod hypostasis potest significari sine proprietate relatiua &c.

Dico,

Dico, qd falsum est de hypostasi diuina: cu talis hypostasis sit ipsa relatiua proprietate, vt in se existens.

Ad tertium cu dicitur, qd illud, quod prius ponitur in diffinitione alicuius potest per intellectum abstrahi ab eo, quod secundo ponitur in diffinitione, dico qd verum est. Sed cu dicimus, qd persona est hypostasis distincta relatiua proprietate, non est ista diffinitio personae eo modo quo sibi competit diffiniri, sed haec persona est hypostasis intellectualis, vel rationalis naturae distincta proprietate ad dignitatem pertinente. Istud autem totum distincta proprietate ad dignitatem pertinente non est nisi explicatio huius, quod est intellectualis natura. Eo enim ipso quo hypostasis est in intellectuali natura: habet ratione personae. Vnde sicut de ratione diuinæ personae est proprietate pertinens ad dignitatem, ita de ratione hypostasis, vt est in natura diuina, est proprietate pertinens ad dignitatem.

Ad quartum cum dicitur, qd omnis essentia quae relatiue dicitur, est aliquid excepto relatiuo &c. dico, qd intentio Aug. est per hoc declarare qd diuina persona dicit aliquam essentiam cum ipsa relatione volens dicere, qd pater non tantummodo dicitur ad filium, & e converso, & vterque ad spiritum sanctum, & e converso, sed etiam de quolibet ipsorum dicitur aliquid absolutum scilicet diuina essentia.

EX PRAEDICTIS patet solutio ad illud, quod secundo quaerebatur. Secundum enim primam opinionem circumscriptis omnibus proprietatibus relatiuis per intellectum remanent hypostases distincte seipsis, sicut enim circumscripta per intellectum paternitate remaneret hypostasis patris, quamuis non sub ratione qua pater pari ratione circumscripta filiatione remaneret hypostasis filij: quamuis non sub ratione qua filius, & circumscripta relatiua proprietate, spiritus sancti remaneret hypostasis spiritus sancti, quamuis non sub ratione tali.

Secundum autem aliam opinionem, quae magis diuinæ simplicitati concordat, circumscriptis omnibus proprietatibus relatiuis per intellectum non remanent hypostases distinctae, quia nec remaneret aliqua hypostasis, sed tantummodo diuina essentia, circumscriptis tamen per intellectum proprietatibus non personalibus, vt in nascibilitate, & communi actiua spiratione remanentibus paternitate, & filiatione, adhuc remaneret distinctio inter patrem, & filium.

ARTICVLVS III.

CONSEQUENTER quaeritur de tertio principali, & circa hoc quaeruntur duo.

Primo vtrum proprietate ponat aliquid in persona.

Secundo vtrum personae distinguantur per eas.

QVAESTIO I.

PRIMO igitur ostendo, qd proprietate non ponit aliquid in persona, quae diuina essentia propter suam simplicitate, a seipsa distinguitur ab omnia alia ergo similiter diuina persona propter aequalem simplicitatem seipsa distinguitur ab alia.

Item proprietate essentiae diuinæ nihil addunt reale super essentiam: ergo a simili nec proprietate personae dicit aliquid reale in persona.

Item creatura propter essentialem compositionem eius ad Deum, seipsa refertur ad Deum; aliter esset ab ire in infinitum, sed adhuc est essentialior comparatio vnius diuinæ personae ad aliam: ergo seipsis ad se inuicem referunt.

Item relatio in creatura aduenit alicui, & recedit ab eo quandoque sine sui mutatione, quod non esset verum: si poneret aliquam rem in eo: cui aduenit, vel de quo dicitur: ergo a simili relatio non ponit rem aliquam in persona.

Item si proprietate ponunt aliquid in personis videretur etiam compositio in persona, quod est contra simplicitatem diuinam.

Item Boet. in lib. de trinitate. versus finem: vult qd relatio qua pater refertur ad filium, & relatio qua vterque ad spiritum sanctum sunt similes relationibus, quibus idem refertur ad seipsum: sed tales relationes nihil ponunt in relatione, nisi secundum modum intelligendi, ergo nec istae.

CONTRA Gregorius in praefatione dicit, qd in personis proprietate, & in essentia unitas, & maiestate adoretur aequalitas. Constat autem, qd non esset proprietate adoranda in persona: nisi rem aliquam diceret in persona.

Item paternitas, & innascibilitas realiter differunt. Haec enim non est recipienda paternitas est innascibilitas, & tamen ambe sunt in persona patris, ergo videtur, qd dicunt aliquam rem in persona patris.

Item realiter videtur esse alius modus quaerendi de essentia personae, & proprietate, quae de essentia quaeritur per quid: de persona per quis: de proprietate per quae vel quo se habent: ergo videtur quod proprietate rem aliquam dicit in persona.

Item si modus quo se habet pater ad filium & modus quo se habet pater ad spiritum sanctum non distinguerentur realiter, ita esset pater realiter genitor spiritus sancti sicut, & filij, sed illi modi sunt quaedam proprietate: ergo proprietate aliquid reale dicunt in personis.

AD istam quaestionem dicunt quidam, qd proprietate relatiua non ponit aliud reale in persona, quia vt dicunt ipsi relatio non est res aliqua, sed intentio.

Contra, quia secundum Philosophum in praedica-

praedicationis. Relatio est vnum de decem praedicationis quae secundum Porphyri. sunt 10. prima genera.

Præterea illud, quod non est res, non est causa, nec realis effectus, sed relatio aliqua est causa vel cum causa, nec realis effectus: ergo est res aliqua, maior plana est: minor patet per experientiam, quae aedem candelae accensae magis delectat sub vno ordine, quam sub alio, nulla mutatio ne facta in re absoluta, idem soni sub vno ordine magis delectant audientem, quam sub alio. Ordo autem relatio est, & delectatio per visum, & per auditum effectus realis est.

Præterea ex diuersa habitudine partium corporis inter se diuersificantur figurae in corporibus. Sed experientia docet, qd corpora per figuras diuersas aliquando diuersificantur in aliquibus operibus suis.

Præterea si relatio esset realiter idem cum suo fundamento, Relatio fundata immediate super substantiam non esset accidens cuius contrarium dicit Auic. 3. lib. Metaph. suae. c. 10.

Dicunt alij, qd quamuis proprietate relatiua dicat rem aliquam, non tamen est persona, quia ipsa proprietate relatiua, vt in se existens est ipsa persona, & idem non est in seipso.

SECD contra hoc est, quia deitas realiter est: idem qd Deus, & tamen vere dicimus, qd deitas est in Deo. Res enim significata per modum abstracti, & quasi per modum formae potest dici esse in seipsa significata per modum concreti, & per modum per se stantis: ergo a simili non obstante, qd paternitas, vt in se existens sit ipse pater, vere potest dici esse in patre.

Alia est opinio quae dicitur fuisse praepositiuum, scilicet ipsa hypostasis, quae in diuinis idem est, quod persona est ipsa proprietate in quantum significatur modo abstracto secundum modum emphaticae locutionis, secundum quem vocamus benignum benignitatem dicendo, rogo benignitatem tuam, & te benignum.

Sed contra hoc est, quia in eadem persona, vt pote in persona patris sunt plures proprietate, quarum vna non praedicatur de alia sicut innascibilitas, paternitas, & actiua spiratio.

Alia est opinio quae dicitur fuisse Gylbert. Poretani, qd proprietate relatiua non dicit rem aliquam in persona, dicens qd ipsae relationes sunt extrinsecus assistentes non insistentes.

Sed contra hoc esse videtur qd tunc relatiuae proprietate in diuinis realiter differrent ab essentia, & a personis, & ita sequeretur, qd non esset idem realiter, quod Deus, & sic sequeretur, qd adorandae non essent, quod falsum est: cum teneat ecclesia, & dicat Grego. in praefatione de trinitate. quod in personis adoretur proprietate.

Videtur ergo mihi dicendum, sicut tenet communis opinio, qd proprietate relatiua in diuinis dicit rem aliquam quae est in persona: qd autem dicat rem aliquam iam probatum

est in reprobatione primae opinionis.

Et persona aliter non esset realis distinctio inter personas diuinas, quae in essentia vnum sunt.

Quod autem sint in personis patet, quia se habent ad personas ad similitudinem qua deitas se habet ad Deum. Vnde sicut deitas est in ipso Deo, & tamen realiter idem est, quod Deus, sic proprietate relatiua est in ipsa persona, & realiter idem est qd ipsa.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, qd diuina essentia seipsa distinguitur ab omnia alia: propter suam simplicitatem &c. dico, qd verum est pro tanto, quia summa simplicitas non permittit, qd in aliquo conueniat cum aliqua essentia, sed non obstante summa simplicitate quae est in persona. Personae in aliquo reali conueniunt, scilicet in vna essentia: & ideo oportet, qd in ipsis sint proprietate quibus ad inuicem distinguantur, quia tamen illae proprietate realiter idem sunt, qd ipsae personae. Ideo vere dicitur, qd persona vna distinguitur ab alia per rem aliquam, quae realiter idem est, quod ipsa persona.

Ad secundum cum dicitur, qd proprietate essentiae diuinæ nihil addunt reale super essentiam &c. dico, qd verum est, ita qd sit realiter diuersum ab essentia, veram rem tamen in essentia dicunt quae realiter idem est, qd ipsa essentia propter summam simplicitatem. vnde sapientia in Deo vera est sapientia, & tamen realiter idem est in eo, quod diuina essentia. Sic dico, qd proprietate vere est aliqua res in persona, idem tamen realiter, quod ipsa persona.

Ad tertium cum dicitur, qd creatura propter essentialem comparisonem eius est ad Deum, seipsa refertur ad Deum &c. Dico, qd illa non est tota causa, sed cum hoc oportet ponere ad plenam rationem, quia creatura in nullo conuenit cum Deo, personae autem diuinæ in vna essentia conueniunt, nec debet intelligi, qd relatio creaturae ad creatorem sit ipsa creatura absoluta quae ad Deum refertur. Est tamen creatura relatiua, quae seipsa refertur ad Deum non per aliam relationem, quia aliter esset procedere in relationibus in infinitum.

Ad quartum dico, qd quamuis relatio adueniat alicui creaturae, & recedat ab ea sine illius creaturae mutatione penes aliquid absolutum, non tamen sine mutatione quae est penes respectum. Sicut enim dicitur mutari in aliquo absoluto, qui de non albo fit albus, & e converso: ita mutari dicitur secundum respectum qui de non simili fit similis, & e converso. Vnde si duorum alborum alter fiat niger altero remanente albo, ille qui factus est niger, mutatus est secundum aliquid absolutum, & secundum respectum alio secundum respectum, tantum mutato.

Vel potest dici ad argumentum, qd quamuis relatio adueniat alicui creaturae, & recedat ab ea quandoque sine eius mutatione, non

quia est in- sentio scda. c. de relar. Impugna- tio relatiuo est res di- sticta a fun- damento.

Arg. i.

Secundo.

Tertio.

Quarta.

Quinto.

Sexto.

In opposit.

Secunda opi- nio, quod re- latio est ip- sate: per- sona. Contra. Res signifi- cata in ab- stracto po- test dici esse in seipsa per modum concreti. Tertia opi- nio. praepositi- ui.

Impugnat. Quarta opi- nio Gylber- ti, quod re- latio non est in persona, sed extrin- seca.

Improbatio.

Opinio com- munis, qd relatio di- citur rem alia.

Responsio. Opinio re- nens, quod relatio non ponat aliqd in persona.

Ad tertium.

Ad quartum.

An circumscrip- tis pro- prietatibus relatiuis re- maneat hy- postasi. distin- ctae. Prima opi.

Secunda opi.

Ad primu.

Ad secun- dum.

Ad tertiu.

Ad quartum.

non propter hoc sequitur, p non dicat aliqua rem per comparisonem ad terminum, quānis per comparisonem ad subiectum nō differat a suo fundamento nisi secundum rationem. Similiter dico, q res quam dicit pprietas relatiua in persona, non differt a persona, nisi secundum rationem tantum. Præterea argumentum a similitudine relationis creaturæ ad relationem increatam, non habet magnū robur, q a valde dissimiliter est relatio in creatore, & in creatura, cum in creatore sit res subsistens, in creatura non.

Ad quintum.

Ex dictis patet responsio ad quintum, quia illud quod proprietates ponit in persona realiter est idem, quod ipsa persona, non ex hoc sequitur, q sit aliqua in persona compositio.

Ad sextum.

Ad sextum cū dicitur, q relatio patris ad filium, & vtriusque ad spiritum sanctum: sunt similes relationibus quibus idem refertur ad seipsum &c. Dico, q in aliquo est similitudo, & in aliquo est dissimilitudo. Est autem dissimilitudo quo ad vnitatē essentia, sed nō quo ad supposita, quæ referuntur. Suppositū enim patris non est suppositum filij, sed in relationibus quibus idem refertur ad seipsum. Illud idem suppositum, quod est subiectum relationis est terminus eius.

Q V A E S T I O II.

Arg. 1. D. Bon. dist. 26. q. 3. D. Th. q. 40 art. 2.

SECUNDO quæritur vtrum personæ distinguantur per illas proprietates relatiuas, & videtur, q non, quia prima distinctio realis est illa quæ est inter diuinas personas, sed absolutum prius est relatiua: ergo distinctio diuinarum personarum cum sit prima est per aliquid absolutum, non per relationes.

Secundo.

Item illud, quod præsupponit distinctionē inter aliqua non est prima ratio distinctionis illorum, sed relationes præsupponunt distinctionem inter relata: ergo non sunt prima ratio distinctionis eorum.

Tertio.

Item secundum Aug. 1. de trinit. c. 1. Nulla res est quæ seipsam gignat: ergo per gignere, & gigni est prima distinctio inter gignētē, & genitum. Cum ergo gignere sit agere, videtur q pater distinguatur a filio non per relationem, sed per actionem.

In oppositum.

CONTRA Boet. j. lib. de trinit. c. 10. dicit, q relatio multiplicat trinitatē, sed per illud per quod multiplicantur personæ distinguuntur: ergo diuinæ personæ per proprietates relatiuas distinguuntur.

Item dicit Anselmus in lib. de processione spiritus sancti, non multum post principium, q pluralitas sequitur relationem: ergo relationes in diuinis sunt prima ratio pluralitatis personarum, sed pluralitas importat distinctionem: ergo relationes sunt prima ratio distinctionis personarum.

RESPONDEO, q inter personas est considerare principium distinctionis quasi effectiuum, & principium distinctionis quasi formale. Videtur ergo dicendū, q per ipsas emanationes personæ distinguuntur quasi per principia effectiua distinctionis. Generare enim, & generari sunt ratio distinctionis inter patrem, & filium, & spirare, & spirari sunt ratio distinctionis spiritus sancti a patre, & filio, & econuerso ad similitudinem causæ efficiētis. Actio enim ad causam efficientem reducitur per istas autem relatiuas proprietates distinguuntur tanquam per principia formalia distinctionis. Vna enim persona distinguitur ab alia per suam formam constituentem: personalis autem proprietates est personæ constitutiua: ergo personæ distinguuntur ab inuicem per suas proprietates personales, tāquam per principia formalia distinctionis: nō enim potest dici, q formaliter distinguantur per aliquid absolutum, quia hoc cum summa simplicitate diuinæ essentia stare non posset.

Responsio. Diuina personæ distinguuntur per emanationes quasi per principia effectiua distinctionis per relatiuas quasi per principia formalia.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, q distinctio diuinarum personarum, cum sit persona debet esse per aliquid absolutum: cum absolutum sit prius relatiuo &c. Dico, q non est verum, quia quanto distinctio prior est, tanto propinquior est vnitati, & ideo debet esse nō per illud quod maxime distinguit: sed per illud, quod minime distinguit. Planū est autem, q maior est distinctio penes rē absolutam, quam penes relationem, & ideo prima distinctio nō potuit esse per proprietates absolutas, sed relatiuas. Non valet: ergo ista consequentia. Res absoluta prior est relatiua: ergo distinctio penes rē absolutam: prior est distinctio penes rem relatiuam.

Ad primum.

Ad secundum cum dicitur, q relationes præsupponunt distinctionem inter relata &c. dico, q verum est de relationibus inter creaturas, quia non sunt subsistentes, nec ipsa relata constituentes, sed de relationibus, quæ sunt inter personas diuinas, non est verū, quia sunt subsistentes, & ipsas personas constituentes. Vnde necesse est, q sint quasi principia formalia distinctionis personarum. Verum est tamen q ipsa personalis proprietates, in quantum est subsistens, & personam constituens; & eam distinguens prius est secundum rationem intelligendi seipsa: in quantum dicitur habitudinem ad alium.

Ad secundum. Relationes diuinae non præsupponunt distinctionem inter relata.

Ad tertium cum dicitur, q inter generantē & generatum est prima distinctio per genera re, & generari &c. Verum est tanquā per principium distinctionis, quasi effectiua proprietates autem personales sunt principia distinctionis quasi formalia.

Ad tertium.

ARTICVLVS IIII.

CONSEQUENTER quæritur de 4. principali, & circa hoc quærentur duo.

Primo

Primo, vtrum proprietates personarum sint relationes. Secundo, vtrum sint plures, quam quinque notiones.

Q V A E S T I O I.

Arg. 1. D. Bon. dist. 26. q. 2.

PRIMO ostendo, q proprietates personarum non sint relationes. Dicit enim Aug. 5. de trin. cap. 1. Intelligamus Deum si possumus, sine qualitate bonum, sine quantitate magnum: ergo à simili sine relatione patrem, & filium, & spiritum sanctum.

Secundo.

Item relatio inter omnia entia, minus habet de entitate: ergo in ente perfectissimo esse non potest.

Tertio.

Item relatio non manet in diuinis per comparisonem ad personam in qua est: quia tūc esset compositio in persona: si autem manet per compositionem tantummodo ad eum respectu cuius est, nihil ponit in persona: cum ergo proprietates ponat aliquid in personis, vt ante habitum est. Proprietates personarum non sunt relationes.

Quarto.

Item aut proprietates personæ est substantia, aut non: si non, in diuinis est compositio, quod falsum est. Si sic ergo proprietates non est relatio.

In oppositum.

CONTRA, res per quam distinguitur persona a persona est relatio secundum Boet. 1. lib. de trinit. cap. 10. sed proprietates est res qua persona distinguitur a persona: ergo proprietates personæ est relatio.

Item ea quæ transeunt in substantiam realiter non distinguuntur in Deo: vnde sapientia diuina realiter non distinguitur a potentia: sed proprietates personarum realiter distinguuntur inter se: ergo nō transeunt in substantiam, sed manent relationes.

Responsio. Proprietates personarum sunt relationes.

RESPONDEO, q proprietates personarum sunt relationes, quia s̄m Boet. 2. lib. de trin. Quod substantialiter prædicatur in diuinis de singulis, & de omnibus singulariter dicitur, sed nulla proprietates personæ est huiusmodi: ergo nulla proprietates personæ dicitur substantiam. Sed s̄m q videtur velle Boet. 1. lib. de trin. cap. 10. omnis res, quæ est in diuinis, aut est substantia, aut est relatio: ergo proprietates personarum sunt relationes, & tamen per comparisones ad personas in quibus sunt, idem sunt realiter quod ipsæ personæ, & idem realiter q substantia diuina. Ita q in diuinis eadem proprietates, verbi gratia, paternitas s̄m vnam comparisonem est substantia, s̄m per comparisonem ad illum in quo est, & s̄m aliam comparisonem est relatio, s̄m per comparisonem ad illum respectu cuius est: transit ergo in substantiam, quantum ad rationem communem, quam habet cum alijs accidentibus in creaturis, quæ est inherere subiecto, quia accidentis esse, est in esse: manet tñ quantum ad rationem propriam, in quantum relatio est: quia hæc propria ratio non sibi debetur per comparisonem ad subiectum, sed ad terminū: vnde Phyl. lib. prædic. c. de relatione, relationem vocat ad aliquid. Qualitas autē, & quantitas in diuinis simpliciter transeunt in substantiam, quia ratio quæ competit eis, in quantum accidentia sunt in creaturis, & etiam propria ratio cuiuslibet illorum accipitur per comparisonem ad subiectum, v. g. ratio quantitatis, in quantum est quantitas, est q sit mensura substantia: & qualitatis, quod sit dispositio substantia: & ideo si manerent in diuinis, esset ibi aliqua realis compositio de necessitate.

tionem propriam, in quantum relatio est: quia hæc propria ratio non sibi debetur per comparisonem ad subiectum, sed ad terminū: vnde Phyl. lib. prædic. c. de relatione, relationem vocat ad aliquid. Qualitas autē, & quantitas in diuinis simpliciter transeunt in substantiam, quia ratio quæ competit eis, in quantum accidentia sunt in creaturis, & etiam propria ratio cuiuslibet illorum accipitur per comparisonem ad subiectum, v. g. ratio quantitatis, in quantum est quantitas, est q sit mensura substantia: & qualitatis, quod sit dispositio substantia: & ideo si manerent in diuinis, esset ibi aliqua realis compositio de necessitate.

Ex dictis patet responsio ad arg. primum. Ad secundum cum dicitur, q relatio inter omnia entia, minus habet de entitate, &c. dico, q verum est, in creaturis. In diuinis autem summam habet entitatem, quia realiter idem est, cum persona in qua est, & ex consequenti realiter idem, quod diuina substantia: & tamen manet relatio, sicut parum ante ostensum est.

Ad argum.

Ad secundum.

Ad tertium dico, q non manet relatio per comparisonem ad personam in qua est: & tamen relatio aliquam rem ponit in persona, non tamen differentem ab ea secundum rem, sed secundum rationem tantum, quia eadem res, in quantum subsistens, & distincta est persona, & sub ratione qua formale principium distinguendi, est relatio.

Ad tertium.

Ad quartum dico, q proprietates personæ, & est substantia, & est relatio s̄m diuersas comparisones, sicut. n. in creaturis eadē proprietates est accidens per comparisonem ad subiectum, & relatio per comparisonem ad terminum: à simili dico, quod aliquo modo in diuinis eadem proprietates est substantia per comparisonem ad illud in quo est, & relatio per comparisonem ad illum respectu cuius est. Vnde paternitas comparata ad substantiam diuinam realiter idem est, quod diuina substantia: differens tamen secundum rationem, & tamen respectu filij vere relatio est.

Ad quartum.

Q V A E S T I O II.

SECUNDO quæritur, vtrum sint plures notiones, quam quinque: & vtrū sic, quia sicut propriū est patri, q est à nullo: ita propriū spiritus sancti, q nullus est ab eo: sed secundum esse a nullo attenditur notio innascibilitatis in patre: ergo similiter s̄m hoc, q nullus est, a spiritu sancto, debet esse aliqua notio in spiritu sancto.

Arg. 1. D. Bon. dist. 26. q. 2. D. Th. 1. p. q. 2. art. 3.

Item sicut esse innascibile, est aliqua notio in patre: ita videtur, q debeat esse notio in spiritu sancto, quia non nascitur, sed spiratur.

Secundo.

Item sicut per hoc, q pater, & filius spirent, est aliqua cōmunis notio in patre, & in filio, quæ vocatur spiratio actiua: ita videtur, quod non spirari debeat esse aliqua notio in filio. Filius enim non spiratur.

Tertio.

Rich. super 1. Sent.

Q Item

Quarto. Item sicut pater non est ab aliquo per generationem, ita non est ab aliquo per spirationem: ergo sicut in patre est notio innascibilitatis, ita debet esse in eo notio spirabilitatis.

In oppositum. CONTRA ostendo, qd non sint nisi tres notiones, quia notio realiter idem est, cum persona in qua est, sed non sunt nisi tres personae: ergo non sunt nisi tres notiones.

Item Dam. lib. 1. c. 8. dicit, qd in diuinis omnia sunt vnum praeter in generationem, & generationem, & processioem: ergo non possunt nisi esse tres notiones, vt videtur.

Responso. RESPONDEO, qd in diuinis sunt quinque notiones, & non plures, & quatuor relationes, & tres personales proprietates.

Quinque notiones sunt innascibilitas; & paternitas in patre; & spiratio actiua in patre, & filio; & filiatio in filio; & processio, siue spiratio passiuua in spiritu sancto, quae dicuntur notiones, in quantum personae per eas innoscunt, sed tantummodo quatuor istarum sunt relationes, quia innascibilitas proprie non est relatio; nisi per reductionem, sicut negatio reducitur ad idem genus cum affirmatione sibi opposita, secundum quod videtur velle August. 5. de trinit. cap. 7.

Aliae autem quatuor notiones sunt relationes, in quantum per eas personae referuntur ad se inuicem: & illarum quatuor tres, tantum sunt proprietates personales, scilicet, paternitas, filiatio, & processio, quae dicuntur proprietates, in quantum per eas personae distinguuntur; & personales, in quantum per eas personae constituntur; spiratio autem actiua proprie, non dicitur proprietas, quia communis est duobus, scilicet, patri, & filio.

Aliquo tamen modo proprietas dicitur, in quantum per eam pater, & filius distinguuntur a spiritu sancto, nec est personalis, quia nullam personam constituit.

Quod autem non sint, nisi quinque notiones, potest sic declarari, quia de ratione notionis sunt tria; vnum est, quod sit proprietas originis, secundum quod sit proprietas dignitatis.

Tertium autem, quod sit proprietas determinata, & specialis non producere autem personam non pertinet ad dignitatem: & ideo non est notio in spiritu sancto. Esse autem ingentium, vel innascibilem, eo modo quo posset dici de spiritu sancto, non est negatio determinata, & specialis: quia quanto affirmatio magis est specialis, tanto negatio magis est communis: sicut communior est haec negatio, non est animal, quam non est substantia. Et ideo non esse genitum in spiritu sancto, non habet rationem notionis, sed habet rationem notionis in patre, quia in patre negat esse ab alio simpliciter; sed in spiritu sancto negat esse ab alio non simpliciter, sed per generationem. Non spirari autem in filio non

negat esse alio simpliciter, sed per spirationem: & ideo est negatio minus communis, quia est negatio specialis affirmationis; & ideo sicut non genitum non est notio in spiritu sancto, ita non spiratum, non est notio in filio. In spirabilitas etiam non est notio in patre distincta ab innascibilitate, sed comprehenditur ab ea, quia innascibilitas secundum quod est in patre, negat esse ab alio simpliciter. Proprietates etiam essentiae, quibus essentia innoscatur, quia non sunt proprietates originis, & sunt communes tribus omnibus personis: ideo notiones personarum dici non possunt, & sic patet, quod non possunt esse plures notiones in personis, quam quinque. Et patet.

Responso ad argumenta, quae probabant contrarium. Restat ergo soluendum ad argumenta probantia; quod non sunt, nisi tres notiones.

AD PRIMUM cum dicitur, qd notio realiter idem est cum persona in qua est, &c. dico, qd quamuis idem sint in re, tamen differunt ratione: & ideo possunt esse plures notiones, quam personae: sicut vides, quod per substantiam, quamuis sit realiter idem tamen, quia ratione differunt, sunt plures: cum tamen essentia non sit, nisi vna.

Ad secundum, qd arguebatur per Damasc. dico, qd sub nomine generationis intelligit generationem actiuam, & passiuam: & sub nomine processioem, spirationem actiuam, & passiuam, & nomine in generationis innascibilitatem. Sic ergo vides ex multis ante dictis a principio libri, qd in diuinis debemus ponere rem essentialem, & personale, & notionale: & qd aliqua non differentia in esse distinguuntur in re personali, vt ipsae personae: & etiam vt infra declarabitur, & iam aliquo modo patet ex dictis, quod aliqua non differentia in re essentiali, neque in re personali distinguuntur in re notionali, sicut aliqua notiones. Videmus enim, quod in persona patris sunt tres notiones.

CIRCA litteram: (nec tamen esse, quod dicitur secundum substantiam dicitur,) vnde illa diuisio entis qua dicitur, quod omne ens, quod non est substantia, est accidens, debet intelligi in ente creato, si habeat veritatem.

(Omnes homines filij Dei sunt factura,) quod est intelligendum de hominibus puris: Christus enim non debet dici filius Dei factura, sed natiuitate.

(Dicimus donum donatoris,) sed nunquid similiter dicitur spiritum spiratoris: ergo ita apparet relatio in nomine spiritus, in nomine doni.

Respondeo, spiritus non est proprium nomen personae, sed spiritus sanctus.

Responso. Notiones in diuinis sunt quinque ratione.

Ad argum. In oppositum.

Ad primam.

Ad secundam.

Trias sunt de ratione notionis.

Responso.

An easdem proprietates assignent Augustinus, & Hylarius; & an istae sint, quae dicuntur paternitas, filiatio, & processio.

DISTINCTIO XXVII.

Distin. 26.

IC QVAERI potest, vtrum proprietates, quas Hylarius supra assignauit, s. quod pater semper est pater, & filius semper est filius, sint illae eadem proprietates quas Augustinus superius distinxit, dicens proprium esse patris, quod genuit filium, & proprium filij, quod genitus est a patre, & spiritus sancti, quod ab utroque procedit. Ac deinde, vtrum & istae sint illae quae dicuntur paternitas, filiatio, processio. Videtur quod non sint eadem proprietates quas ponit Hylarius, & illae quas ponit Aug. Si enim eadem sunt, idem est ergo patri esse patrem, & genuisse filium: quod vtrique quidam concedunt. Si autem hoc est, cui ergo conuenit vt sit pater, ei conuenit genuisse filium. Natura ergo diuina si pater est, genuit filium; si vero non genuit filium, pater non est. Sed quis audeat dicere, aut quod ipsa genuit filium, aut quod ipsa pater non sit? Si autem ipsa pater est, nec filium genuit, non est ergo idem dicere, aliquid esse patrem, & gignere filium. Et ita non videbitur vna eademque esse proprietas.

Responso, vbi ostendit easdem esse proprietates.

AD QVOD sine prauidicio aliorum dicimus, quod easdem proprietates notauit vterque, licet diuersis verbis. Quod enim Hylarius ait, ita intelligi debet, Proprium patris est, quod semper pater est, id est, proprietas patris est, qua semper pater est: semper vero pater est, quia semper genuit filium. Ita & proprium filij est, quod semper filius est, id est, proprietas filij est, qua semper filius est. Filius vero semper est, quia semper genitus est: Ergo proprietates qua pater semper pater est, est, qua semper genuit: & haec eadem dicitur paternitas, vel generatio. Et proprietates qua filius semper est filius, est, quia semper genitus est a patre: & haec eadem dicitur filiatio, vel genitura, vel natiuitas, vel origo, vel nascibilitas. Sic & proprietas, qua spiritus sanctus est spiritus sanctus, vel donum, est, quia procedit ab utroque: & haec eadem dicitur processio. In praemisissis ergo locutionibus eadem significatae sunt proprietates.

Quo non est omnino idem dicere, esse patrem, & genuisse, vel habere filium, ita & de alijs.

Nec tamen videtur nobis omnino esse idem dicere aliquid esse patrem, & genuisse filium, vel aliquid esse filium, & habere patrem, vel esse spiritum sanctum, & procedere ab utroque: Alioquin pater non esset nomen hypostasis, id est, personae, sed proprietatis tantum: similiter filius, & spiritus sanctus: & ita non per tria nomina significarentur tres persone. Ideoque dicimus, quia patris nomen non tantum relationem notat, sed etiam hyposta-

sim, id est, substantiam significat: ita, & filius, & spiritus sanctus. Relationum vero vocabula, scilicet, paternitas, filiatio, processio, vel gignere, gigni, procedere, ipsas tantum relationes, non hypostases significant, siue habere filium, & habere patrem: vt, verbi gratia, cum dicimus, Deus est pater, nomine patris, & relationem notamus, & diuinam hypostasin significamus: vt sit intelligentia talis, Deus vel diuina essentia est pater, i. ille qui genuit, id est, hypostasis, qua habet filium. Similiter, Deus est filius, id est, hypostasis genita, vel habens patrem. Ita etiam, Deus est spiritus sanctus, id est, hypostasis procedens ab utroque, siue ille qui procedit. Cum vero nomina relationum ponimus in praedicatis, notiones ipsas tantum significamus, non hypostases, vt cum dicimus, Deus genuit, id est, habet filium, & Deus genitus est, id est, habet patrem. Et tunc oportet intelligi in subiectis hypostases tantum, non essentiam, quae illis proprietatibus determinatur.

Quod proprietates determinant hypostases, non substantiam, id est, naturam.

ILLAE enim proprietates singulae singulis proprie conueniunt personis, & per eas persona determinatur, & a se inuicem differunt, sed a se non secedunt. Vnde Ioannes Damascenus: Non differunt ab inuicem hypostases secundum substantiam, sed secundum characteristicam idiomata, id est, determinatiuas proprietates. Characteristica vero, id est, determinatiua, sunt hypostaseon, & non naturae: etenim hypostases determinant. Item, Esse quidem

intemporaliter, & aeternaliter dicimus diuinam.

Verbi hypostasin, simplicem, omnia habentem quae habet pater, vt eius homouision, id est, consubstantialem, natiuitatis modo, & habitudine a paterna hypostasi differentem, nunquam vero a paterna hypostasi secedentem. Idem apertius exprimens personales proprietates, in eodem ait, Differentiam hypostaseon, id est, personarum in tribus proprietatibus, id est, paternali, & filiali, & processibili recognoscimus, insecessibiles autem ipsas hypostases, & indistabiles inuicem, & vnitas quidem inconfusibiliter, (tres enim sunt, etsi vnitas) diuinas autem indistanter. Etenim singula perfecta est hypostasis, & propriam proprietatem, scilicet, existentiam modum proprium possidet, sed vnitas sunt substantia, & non distant, neque secedunt a paterna hypostasi. Ecce

hic habes distinctas tres illas proprietates, quae supra diuersis significatae sunt modis.

Quod sunt alia nomina personarum eadem proprietates notantia, scilicet, genitus, genitor, verbum, imago.

Hic non est praetermittendum, quod sicut pater, & filius, & spiritus sanctus nomina personarum sunt, & proprietates personales designant, ita etiam sunt, & alia nomina personarum, id est, quae ipsas personas significant, & earum proprietates denotant, & easdem quas & nomina praedicta: vnde & relatiue dicuntur, s. genitor, genitus, verbum, imago. Vnde August. in 5. libro de Trinitate ait, Videntur est, inquit, hoc significari cum dicitur genitus, quod significatur cum dicitur filius. Ideo enim filius

Rich. super 1. Sent. Q 2 quia

Libro 3. de orthodoxa fide, cap. 6.

Capit. 7. eiusum.

Lib. 3. c. 5.

Distin. 26.

Aug. c. 7.

cap. 2.

Aug. c. 3.

Libro 7. de trin. cap. 2.

Lib. 7. c. 1.

quia genitus, & quia filius, utique genitus. Sicut autem filius ad patrem, sic genitus ad genitorem refertur, & sicut pater ad filium, ita genitor ad genitum. Idem in 6. lib. de trin. Verbum quidem solus filius accipitur, non simul pater, & filius, tanquam ambo sint unum verbum. Sic enim verbum dicitur quomodo imago: non autem pater, & filius simul ambo imago: sed filius solus est imago patris, quemadmodum, & filius. Idem in 7. lib. de trin. Verbum secundum quod sapientia est, & essentia, hoc est, quod pater, secundum quod verbum: non hoc est, quod pater, quia verbum non est pater, & verbum relative dicitur, sicut filius. Item in eodem. Sicut filius ad patrem refertur, ita & verbum ad eum, cuius est verbum refertur, cum dicitur verbum. Et propterea non eo verbum quo sapientia dicitur, quia verbum non ad se dicitur, sed tantum relative dicitur ad eum, cuius est verbum, sicut filius ad patrem. Eo quippe est filius, quo verbum, & eo est verbum, quo filius. Sapientia vero quo essentia: & ideo quia pater, & filius sunt una essentia, & una sapientia. Item in eodem. Non est pater ipse verbum, sicut nec filius, nec imago. Quid autem absurdius, quam imaginem ad se dici? Idem in 5. Dicitur relative filius, relative etiam dicitur verbum, & imago: & in omnibus his vocabulis ad patrem refertur: nihil autem horum pater dicitur.

Brevisiter summam colligit intelligentiam prædictorum.

APERTE ostensum est, quod sicut filius, vel genitus relative dicitur ad patrem, ita verbum, & imago, & quod eo dicitur verbum, siue imago quo filius, id est, eadem proprietate, siue notione dicitur verbum, & imago qua filius: sed non eo quo verbum, dicitur sapientia, vel essentia, quia non notione qua dicitur verbum, dicitur sapientia. Nam sapientia dicitur secundum essentiam, non secundum relationem.

Generalis regula eorum quæ ad se, & eorum quæ relative dicuntur. Quicquid enim ad se, simul ambo dicuntur, sed non ita in prædictis relative.

ET EST hic advertenda quedam generalis regula eorum quæ ad se, & eorum quæ relative dicuntur de patre, & filio. Quicquid enim ad se dicuntur, (ut ait Augustinus in 6. lib. de Trinitate,) non dicitur alter sine altero, id est, quicquid dicuntur, quod substantiam eorum ostendat, ambo simul dicuntur. Ergo nec pater est Deus sine filio, nec filius sine patre, sed ambo simul Deus, sed non ambo simul pater, non ambo simul filius, vel verbum, vel imago.

An secundum substantiam dicatur Deus de Deo, & huiusmodi.

HIC queritur, cum dicitur Deus de Deo, lumen de lumine, & huiusmodi: utrum dicantur secundum substantiam: Nam secundum relationem constat ista non dici. Si vero secundum substantiam dicuntur simul ambo, scilicet pater, & filius, possunt dici Deus de Deo, lumen de lumine, secundum prædictam regulam. Ad quod dicimus, quia licet Deus secundum substantiam dicatur & lumen,

& sapientia, & huiusmodi, & nunquam relative accipiuntur: aliquando tamen pro relative, id est, pro personis, sed non relative accipiuntur: ut cum dicitur, Deus genuit Deum, alterum pro patre, alterum pro filio ponimus: similiter cum dicitur, Deus de Deo, lumen de lumine. In alijs quoque locutionibus sæpe reperiuntur nomina essentiae ad significationem personarum deducta, ut cum dicitur, Deus natus, Deus mortuus, Deus passus: ubi filius tantum significatur. Ita & de solo filio intelligitur, cum dicitur, Deus de Deo, & huiusmodi. Vnde Augustinus, querens quomodo huiusmodi dicantur, in sexto libro de Trinitate. ait: Quomodo Deus de Deo, lumen de lumine dicitur? Non enim simul ambo Deus de Deo, sed solus filius de Deo, scilicet, pater: nec ambo simul lumen de lumine, sed solus filius de lumine patre.

Quod tantum secundum nomen substantie dicitur illud de illo, non secundum nomina personarum.

ET est sciendum, quod secundum nomina substantie tantum dicitur illud de illo, licet ibi illa nomina substantiam non significant. Secundum vero eadem nomina personarum, nunquam dicitur illud de illo, sicut verbum de verbo, vel filius de filio: quia huiusmodi nomina diversis personis convenire non possunt. Quod Augustinus, licet obscure, in eodem libro ita dicit, Hoc solum de eis dici non potest illud de illo, quod simul ambo non sunt, id est, illo solo nomine non possumus uti ad ostendendum unum de uno, quod simul ambobus non convenit: sicut verbum de verbo dici non potest, quia non simul ambo verbum; nec imago de imagine, nec filius de filio: quia non simul ambo filius, vel imago. Et sicut nomina substantie aliquando intelligentiam personarum distincte faciunt, ita etiam interdum totius trinitatis simul. Vnde Augustinus in lib. 5. ait: In patris nomine, ipse pater per se pronuntiat, in Dei vero nomine, & ipse pater, & filius, & spiritus sanctus: ut cum dicitur, Nemo bonus, nisi solus Deus, quia trinitas est unus solus Deus.

DISTINCTIO XXVII.

HIC queri potest, &c. Superius determinavit Magister de proprietatibus personalibus in generali; hic descendit ad specialem assignationem Hylarij, & Aug. comparando unam ad aliam secundum convenientiam, & differentiam: & dividitur in tres partes: quia primo super hoc movet questionem.

Secundo movet questionis solutionem, ibi. Ad quod sine præiudicio, &c.

Tertio solutionis explanationem ibi. Nec tamen nobis. Et ista dividitur in duas.

Primo ponit prædictæ solutionis explanationem, ut dictum est.

Secundo ostendit per proprietates esse hypothesis, & non substantie determinationem. ibi.

Illæ

Illæ enim proprietates, &c. tunc sequitur illa pars, quæ ibi incipit. Hic non est prætermittendum, in qua determinat de proprietatibus personalibus secundum nomina minus visitata, & dividitur in partes quattuor.

Primo assignat nominum differentias, per quas convenit ipsas proprietates exprimi.

Secundo ponit quandam regulam ad discernendum propria, ibi. Et est verius advertenda.

Tertio opponit contra prædictam regulam, & respondet ibi. Hic queritur.

Quarto ex illa solutione elicit aliam solutionem, ibi. Et sciendum est.

CIRCA hanc distinctionem, queruntur duo principaliter.

Primo, de proprietatibus personalibus in generali.

Secundo, de proprietatibus verbi, in specie. Circa primum, queruntur tria. (ciali.

Primo, utrum proprietates distinguuntur ab invicem.

Secundo, utrum generatio activa, & paternitas, significant eandem proprietatem: & similiter intelligas de generatione passiva, & filiatione.

Tertio, utrum proprietas sit ratio actus personalis, vel e converso.

ARTICULVS PRIMVS.

QVÆSTIO I.

PRIMO ostendo, quod proprietates personales non distinguuntur ab invicem, quia in divinis nulla est distinctio, nisi secundum originem: sed una proprietas non oritur ab alia, quia oriri non convenit proprietati: ergo una proprietas non distinguitur ab alia.

Arg. 1. D. Bon. dist. 36. q. 1.

Secundo.

Itæ quæ simul sunt in uno simplici non conveniunt, sed plures proprietates sunt simul in uno simplici, scilicet innascibilitas, paternitas, communis spiratio, in patre: ergo inter se non opponuntur: sed secundum Anselmum in lib. de processione spiritus sancti, non multum post principium, in divinis non est distinctio, nisi per oppositionem relativam: ergo non distinguuntur inter se, ergo a simili, nec alia.

Tertio. T. com. 19. q. 20.

Item secundum Phil. 3. Physic. Actio, & passio sunt in motu: ergo a simili generatio activa, & passiva sunt in generato: ergo similiter paternitas, & filiatio in filio: ergo ille, qui est filius, est etiam pater: ergo paternitas, & filiatio realiter non distinguuntur.

Quarto.

Item illud per quod ens est, non est, quia ens est per esse, & secundum Boet. de hebdomatibus: Esse nondum est. At vero id quod est accepta essendi forma, est, atque consistit: ergo a simili illud, quod est ratio distinguendi, distinctum non est, sed proprietates sunt ratio distinctio

nis personarum: ergo non sunt inter se distinctæ.

CONTRA, proprietates personales, in quantum sunt subsistentes, sunt ipsæ personæ, sed personæ realiter sunt distinctæ: ergo, & ipsæ proprietates personales.

In oppositum.

Item distinctarum substantiarum, substantiales proprietates distinctæ sunt: ergo similiter distinctarum personarum, personales proprietates distinctæ sunt.

RESPONDEO, quod proprietates personales realiter ab invicem distinctæ sunt: personæ enim distinguuntur per proprietates personales, tamquam per principia formalia distinctionis: & proprietates personales distinguuntur seipsis, sicut vides, quod ea quæ habent differentias, per suas differentias differunt, & ipsæ differentia seipsis. Vnde sicut dicit Avicenna. 5. metaphysic. cap. 6. Non oportet, ut unicuique differentia sit alia differentia.

Responsio. Proprietates personales seipsis realiter ab invicem distinguuntur.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod una proprietas non oritur ab alia, &c. dico, quod quamvis oriri proprie loquendo non conveniat proprietati, sub ratione qua proprietates est, sed personæ est tamen principium formale, personæ quæ oritur, & non tantummodo distinguitur res, quæ oritur a re a qua oritur, sed etiam principium formale rei, quæ oritur a principio formali rei a qua oritur.

Ad primum.

Ad secundum cum dicitur, quod innascibilitas, paternitas, communis spiratio in patre, non habent oppositum, &c. dico, quod solutio huius argumenti patebit in seq. dist. quando queretur de pluralitate notionum in patre.

Ad secundum.

Ad tertium cum dicitur, quod actio, passio, sunt in motu, &c. dico, quod verum est, de actione radicata in motu, quæ actio, nihil aliud est quam motus, ut a mouente: & quia motus, est in re mota, siue in passio: actio autem generandi in divinis, non est radicata in motu. Et ideo dico, quod remanet in agente: unde generatio activa non est in genito, nisi loquamur de esse, per circumincisionem. Sic autem esse in non prohibet distinctionem realem inter res, quarum una, est in alia.

Ad tertium. Actio, & passio, sunt in motu, de quo aliud in unum.

Ad quartum cum dicitur, quod esse non est, &c. dico, quod Boet. intelligit, quod esse, creatum non est, ut quod subsistens in se, est tamen in ente, & ei competit esse, in quantum est ratio existendi: ita dico, quod proprietatibus personalibus convenit distingui, in quantum sunt formales rationes distinctuarum personarum, quæ per eas distinguuntur.

Ad quartum.

QVÆSTIO II.

SECUNDO queritur, utrum generatio activa, & paternitas, significant eandem proprietatem: & videtur, quod non: quia si in baptizando puerum dicamus: Ego baptizo te in nomine genitoris, & geniti, & spirati, non est puer vere baptizatus. Sed oportet, ut dicamus Rich. super 1. Sent. Q 3 Ego

Arg. 1.

Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: ergo generatio actiua, & paternitas, non significat eandem proprietatem, nec generatio passiuua, & filiatio, nec spiratio passiuua. Et illa proprietates, quam intendimus exprimere nomine spiritus sancti.

Secundo.

Item esse patrem dicitur de diuina substantia, sed generare non dicitur de ea: ergo videtur, quod non significant eandem proprietatem.

Tertio.

Itē si significant eandem proprietatem, cuiusque generaret, esset pater, quod falsum est. Ignis enim generat ignem: nec tamē proprie pater ignis geniti dici potest.

In oppositum.

CONTRA, si generatio actiua, & paternitas essent plures proprietates, tunc in personis diuinis essent plures notiones, quā quinque, quod superius falsum esse, ostensum est.

Item inter generationem actiuam, & paternitatem, non est aliqua oppositio: sed secundum Anselmum in libro de processione spiritus sancti, non multum post principium. Sola oppositio relationis, est ratio distinctionis in diuinis: ergo generatio actiua, & paternitas, non sunt proprietates distinctae.

Responsio.

Generatio actiua, & paternitas, generaliter dicuntur in significato, & in modo significandi, sed in diuinis tantum, secundum rationem.

RESPONDEO, quod si loquamur de generatione actiua, & paternitate generaliter, sic differunt in re significata: quia generatio actiua in creaturis, est actio: paternitas autem habitudo consequens istam actionem: non tamen semper, quia generare superius est ad esse patrem, differunt etiam in modo significandi, quia generatio significat, ut nomen verbale: paternitas vero non. Si autem loquamur de istis secundum quod sunt in diuinis tantum: sic dico, quod non differunt, quantum ad rem significatam: unde de se inuicem predicantur: & in concreto, ut cum dicitur pater generat, & in abstracto: ut cum dicitur, paternitas est generatio. Differunt tamen secundum rationem etiam cum significantur in abstracto: & secundum quod significantur in concreto, differunt etiam secundum rationem, & secundum modum significandi, quia esse patrem, significat proprietatem in hypostasi. Generare autem significat proprietatem, quasi per modum egredientis ab hypostasi. Generare etiam significat emanationem; & esse patrem, significat habitudinem: & quamuis illa emanatio, & habitudo differant secundum rationem: sunt tamen eadem proprietates secundum rem: quia generare in Deo, nullā penitus importat mutationem.

Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod non est baptizatus dicendo: Ego baptizo te in nomine genitoris, & geniti, & spirati, &c. dico, quod verum est, quia de forma baptismatis, non solum est res significata, sed etiam modus significandi.

Ad secundum.

Ad secundum enim dico, quod ratio quare diuina substantia dicitur pater, & tamen non generat, est, quia paternitas, & generatio significant realiter aliam, & aliam proprietatem: sed

quia alio modo significatur nomine patris, & alio modo vocabulo generandi. Vides enim, quod quamuis albedo, & album rem eandem significant: quia secundum Philosophum in predicamentis, album solum quantitatem significat: tamen propter diuersum modum significandi, album, predicatur de animali, de quo non predicatur albedo.

Cap. de substantia.

Ad tertium.

Tertium argumentum non plus concludit, nisi quod paternitas, & generatio in creaturis non significant realiter eandem proprietatem, & hoc est verum: quia non omnis generatio creaturæ, est respectu similis in natura, cum generante, & de substantia generantis. Sed in diuinis non potuit esse generatio, nisi talis, quia alia generationes sunt imperfectæ.

Q V A E S T I O I I I .

ERTIO quæritur. Vtrum proprietates sit ratio actus personalis: & videtur, quod non. Dicit enim Magister in littera: quod pater ideo semper est pater, quia semper generat: ergo generare est ratio paternitatis; non econuerso.

Arg. 1. D. Bona. hic quæst. 2. D. Th. 1. p. q. 4. ar. 4. Scot. distin. 28. q. 3.

Secundo.

Item prius est secundum rationem intelligendi generari, quam esse filium: ergo a simili prius est secundum rationem intelligendi generare, quam esse patrem.

Item illud est prius secundum rationem intelligendi, quod prius occurrit intellectui. Sed si volo intelligere aliquem esse patrem, prius occurrit intellectui meo ipsum generare, vel genuisse: ergo generare prius est secundum rationem intelligendi, quam patrem esse.

Quarto.

Item relatiua simul sunt secundum rationem intelligendi, sed generare sic præcedit esse filium: ergo præcedit esse patrem.

Quinto.

Item omnis relatio posterior est, secundum rationem intelligendi suo fundamento, sed fundamentum paternitatis est generatio: ergo generatio est secundum rationem intelligendi, paternitas est posterior.

In oppositum.

CONTRA, generare in diuinis, cum sit actus completus, est ab hypostasi complete constituta: sed hypostasis patris, non est plene constituta, nisi per paternitatem: ergo paternitas secundum rationem intelligendi præcedit generationem.

Item generare conuenit patri, non quia Deus, quia sic conueniret filio, & spiritui sancto: nec quia innascibilis, quia per innascibilitatem non refertur ad filium, nec quia spirator, quia sic etiam conueniret filio: conuenit ergo sibi, quia pater.

Item ipsa paternitas, in quantum subsistens, est hypostasis ipsius patris. Cum ergo hypostasis patris secundum rationem intelligendi, præcedat generare; sequitur quod ipsa paternitas prior sit secundum rationem intelligendi ipsa generatione.

AD

Responsio. Prima opi.

AD ISTAM quæstionem dicunt aliqui, quod proprietates non est ratio actus personalis in patre. Non enim ideo generat, quia pater, sed econuerso. Generat autem in quantum est quedam hypostasis complete, constituta per essentiam, & suam primitatem, quæ secundo includitur in significato innascibilitatis, & distincta complete ab omni hypostasi alterius essentia distinguibilis, per proprietatem relatiuam ab alia hypostasi eiusdem essentia, habens omnimodam primitatem respectu omnis emanationis, per quam est in ea fontalis plenitudo ad omnem emanationem.

Impugnatio.

Alijs autem non placet hic modus dicendi propter rationes factas in opponendo contra opinionem istam.

Item adhuc sic arguunt contra istum modum dicendi, si hypostasis patris, est res aliqua constituta per proprietatem absolutam, pari ratione, & hypostasis filij, & hypostasis spiritus sancti. Et sic in diuinis essent tres distincti secundum aliquid absolutum: quod esse videtur contra simplicitatem diuinam.

Præterea cum hypostasis patris esset persona per proprietatem absolutam: per paternitatem non esset persona, sed tantum pater, quod est contra communem Magistrorum opinionem, qui volunt, quod paternitas, est proprietates constitutiua personæ patris.

Secunda opi. Proprie, est ratio actus personalis.

Ideo dicunt alij, quod proprietates est ratio actus personalis moti, propter ea, quæ nunc dicta sunt, & propter rationes, quæ pro parte ista adductæ fuerunt in arguendo. Dicitur etiam in commento super 51. propositionem, de maximis theologiæ, quod cum dicitur, pater est principium filij, prædicat paternitatem. Dicunt ergo, quod de intellectu paternitatis sunt, & per se subsistentia, & ipsa generatio actiua, & ipsa habitudo ad filium, quæ in paternitate sunt differentia secundum rationem tantum. Ipsa enim proprietates paternitatis, est res subsistens, & est ipsa actiua generatio, & est quedam habitudo ad filium. Dicunt ergo, quod ipsa proprietates paternitatis, in quantum est subsistens, est ipse pater, & quia generare præsupponit secundum rationem intelligendi res subsistentem, cuius sit actus: ideo paternitas, in quantum est subsistens præcedit secundum rationem intelligendi ipsum generare: sed in quantum est habitudo ad filium, sequitur secundum rationem intelligendi generare. Unde si aliquis bene inspiciat, potest dici, quod ideo est pater, quia generat accipiendo paternitatem tantummodo, in quantum est habitudo ad filium. Potest etiam bene dici, quod ideo generat, quia pater accipiendo paternitatem, in quantum est res subsistens hypostasis patris constitutiua. Et per hunc modum forte possent concordari opiniones.

Qui vult tenere hanc vltimam opinionem, potest respondere ad argumenta, quæ videntur esse contra eam.

AD PRIMVM cum dicitur, quod pater ideo semper est pater, quia semper generat, &c. dico, quod verum est, accipiendo paternitatem ratione habitudinis ad filium.

Ad primū.

Ad secundum cum dicitur, quod prius est secundum rationem intelligendi generari, quam esse filium, &c. dico, quod verum est.

Ad secundum.

Sed ex hoc non sequitur propositum, quia generari non est actio geniti, sicut generare est actio generantis.

Ad tertium cum dicitur, quod generare prius occurrit intellectui meo, quā esse patrem, &c. dico, quod verum est, si accipiatur pater ratione habitudinis ad filium, quia ipsa hypostasis patris, quæ est ipsa paternitas, ut est subsistens, prius occurrit intellectui meo, quam generare.

Ad tertium.

Ad quartum dico, quod ex hoc non plus concluditur, nisi quod generare præcedit etiam paternitatem secundum rationem intelligendi, sub ratione qua est, quedam habitudo ad filium.

Ad quartum.

Ad quintum cum dicitur, quod fundamentum paternitatis, est generatio, &c. dico, quod verum est, sub ratione qua paternitas, est quedam habitudo ad filium: non autem sub ratione qua est res subsistens.

Ad quintum.

Qui vult tenere opinionem primam, potest dicere ad argumenta, quæ sunt contra eam, quod non plus concludunt, nisi quod ipsa paternitas, sub ratione qua est res subsistens, quæ est hypostasis patris secundum rationem intelligendi, præcedit generare, & hoc est verum.

Ad argum. Ad primū.

A R T I C V L V S I I .

CONSEQUENTER quæritur de secundo principali. Et circa hoc quæruntr tria. Primo, vtrum verbum vere sit in diuinis. Secundo, vtrum dicatur essentialiter, vel personaliter.

Tertio, vtrum importet respectum ad creaturam.

Quarto, vtrum illa persona, quæ est filius, & verbum expressius nominetur, nomine verbi, quam nomine filij.

Q V A E S T I O I .

PRIMO ostendo, quod non sit vere verbum in diuinis, quia verbum non est necessarium, nisi propter cognitionem: sed pater sufficiens omnia cognoscit in seipso: ergo ibi superflueret verbum, sed nihil superfluum in diuinis est.

Arg. 1. D. Bona. hic q. 1. par. 2. dicitur.

Item si est ibi verbum, hoc non est, nisi ratione actus intelligendi: ergo cum quælibet persona intelligat, quælibet persona produceret verbum, quod falsum est.

Secundo.

Item verbum in creaturis est, quid vanum, & transitorium: sed nihil vanum, & transitorium in diuinis esse potest: ergo in diuinis non est vere verbum.

Tertio.

Rich. super 1. Sent. Q 4 Con-

In opposi-
sum.

CONTRA, Ioann. I. In principio erat
verbum.

Item Apocalyp. 19. dicitur de illo, qui erat
vestitus veste aspersa sanguine, quod nomen
eius vocabatur, verbum Dei.

Responsio.
In dimini-
est vere ver-
bum.
Triplex ver-
bum in no-
bis.

RESPONDEO, quod in diuinis, est ve-
re verbum.

Ad cuius intelligentiam est sciendum, quod
secundum Damasc. lib. I. cap. penult. & secun-
dum Ansel. monol. ca. 9. & etiam ex dictis Au-
gust. lib. 9. de trin. cap. 10. Accipi potest, in no-
bis triplex est verbum; scilicet intelligibile, imagi-
nabile, & sensibile. Verbum intelligibile est,
vel species intelligibilis, per quam intellectus
intelligit, vel ipsa cogitatio intellectus, dicen-
te Augustino in quodam sermone de natiuita-
te S. Ioan. Baptista. Quod vox, est sonus, & in-
dex cogitationis: verbum vero ipsa cogitatio.
Dicit etiam Ansel. monol. cap. 33. Quod cum
mens rationalis seipsam cogitatio intelligit,
ipsa sui cogitatio, est sua imago; & accipit ibi
imago pro verbo. Accipitur etiam verbum in-
telligibile, pro diffinitione intelligibili alicuius
rei, dicente August. 9. de trinit. c. 10. Diffini-
tio quid sit intemperantia, & hoc est verbum
eius: & sic verbum est, formatus conceptus,
quem intellectus format, & sic magis proprie
dicitur verbum: quia verbum dicit rem eman-
antem a dicente. Intelligere vero dicit quid,
vt manens intelligibile, & etiam ipsa species.

Verbum autem imaginabile est, cum ima-
ginamur sonum proferendum, quod nostrum
verbum intelligibile alijs significamus.

Verbum autem sensibile est ipsa vox, quae
exterius profertur.

Inter ista verba, verbum intelligibile magis
assimilatur verbo aeternaliter genito. Verbum
imaginabile assimilatur verbo aeterno, vt in-
carnari prius prauiuso; verbum vero sensibile
assimilatur verbo aeterno, vt iam incarnato.
Verbum vero intelligibile tunc est perfectum,
quando concordat rei, & voluntati, & faculta-
ti, quia tunc est sine fallacia, & displicentia, &
potentiae concordans. Vnde tale verbum in-
telligibile, maxime repraesentat verbum aeter-
num. Secundum vero, quod deficit ab eis con-
ditionibus, minus perfecte repraesentat. Sic er-
go concedo, quod in diuinis est vere verbum
intelligibile, procedens a mente paterna ad
similitudinem, secundum quod verbum nos-
trum intelligibile procedit a mente nostra.

Ad primu.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur,
quod verbum non est necessarium, nisi pro-
pter cognitionem, &c. dico, quod & si ita con-
cedatur non propter hoc sequitur, quod ver-
bum sit superfluum in diuinis, quia in produ-
ctione verbi, diuina bonitas communicatur:
non est autem superfluum diuinam bonitatem
per distinctos modos communicari.

Ad secun-
dum.

Ad secundum cum dicitur, quod non esset
ibi verbum, nisi ratione actus intelligedi, &c.

dico, quod hoc sequitur, quod quaelibet per-
sona producat verbum intelligendo, & rati-
onem huius inueniet expressam superius di-
stinct. 2. in quaestione, qua quaeritur, vtrum in
diuinis sint tres personae tantum: & in corpore
quaestionis, & etiam distinct. 7. in illa quaestione,
vtrum potentia generandi sit in filio ad posse
generare in corpore quaestionis.

Ad tertium dico, quod quamuis verbum in
creatura sit transitorium: non tamen est tran-
sitorium in diuinis. Conditiones enim imper-
fectionis, quae sunt in verbo creato, excludun-
tur a verbo increato.

Q V A E S T I O II.

SECUNDO quaeritur, vtrum in di-
uinis dicatur essentialiter, vel per-
sonaliter: & ostendo, quod essen-
tialiter. Aug. 9. de trin. cap. 10. Ver-
bum quod nunc discernere, & insinuare volu-
mus, est cum amore notitia, sed notitia, &
amor in diuinis dicuntur essentialiter: ergo,
& verbum.

Item Ansel. monol. 63. c. Nihil aliud est sum-
mo spiritui huius dicere, quam quasi cogitan-
do intueri, sed intueri dicitur essentialiter in
diuinis: ergo, & verbum.

Item eodem lib. & eodem c. parum ante au-
thoritatem prius allegatam dicit Ansel. quod
in diuinis quilibet est dicens, sed secundum
Boet. 2. de trinit. Quae substantialiter dicuntur
in diuinis conueniunt tribus: ergo a simili, &
e conuerso: ergo dicere in diuinis accipitur
essentialiter, sed verbum videtur terminus
actus dicendi: ergo verbum in diuinis dicitur
substantialiter.

Item Trimegistus de diuinitate ad Ascle-
pium. Quod non est probabile credidisse ali-
quam distinctionem in diuinis, cum vnitate
substantiae ponit in Deo mentem, & artem.
Vnde dicit, quod cognoscens naturas rerum mi-
retur, adoret, atque collaudet artem, diuinam-
que mentem: sed ars, verbum est. Secundum
enim August. in 6. de trinit. c. 10. & Ansel. mo-
nol. c. 34. verbum, est ars: ergo videtur, quod intel-
ligebat diuinam essentiam esse: & verbum, &
mentem praeter omnem realem distinctionem,
& si sic, verbum dicitur essentialiter.

CONTRA August. 15. de trinit. non dicitur
verbum Dei, nisi filius.

Item Anselm. monol. cap. 63. Dicit, quod
in diuinis non sunt plura verba, sed vnum, &
ipsum non singulorum, aut omnium simul, sed
vnius tantum, quod non esset verum, si sub-
stantialiter dicentur.

RESPONDEO, quod aliquando dixerunt a-
liqui, quod non tantummodo accipiebatur ver-
bum personaliter, sed etiam essentialiter: cum
enim nostrum verbum intelligibile sit, vel ip-
sa species, quae est ratio intelligedi, vel ipsum
intel-

Ad tertiu.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppositi.

Responsio.

intelligere, vel quidam conceptus formatus de
re intellecta, sic dicebant, quod in diuinis potest
dici verbum, vel illud, quod est patri ratio in-
telligendi, & haec est diuina essentia, vel ipsum
intelligere: & hoc etiam realiter accipitur in
diuinis, vel conceptus quem fecit pater de se
ipso, se & omnia alia perfecte repraesentante,
qui conceptus est vnus; eo quod pater vno actu
intelligendi se, & omnia alia intelligit: & hoc
modo verbum accipitur tantum personaliter:
& ideo videbatur eis dicendum, quod ver-
bum in diuinis poterat accipi, & essentialiter,
& personaliter.

Impugna-
tio.

Sed contra hanc opinionem est auctoritas
beati August. & Ansel. quae fuerunt allegatae in
opponendo: dicit enim August. 6. de trin. c. 2.
quod verbum accipitur solus filius, non simul pa-
ter, & filius, tanquam ambo vnum verbum.

Verba in
diuinis dici
personaliter
secundum
dum.

Ideo videtur mihi dicendum, sicut commu-
niter tenetur a Sanctis, & a Doctoribus, quod
proprie loquendo de verbo: verbum in diui-
nis dicitur personaliter tantum. Dicere enim
proprie loquendo, est producere verbum: ver-
bum ergo importat quandam emanationem
a dicente: sed nihil essentialiter in diuinis emanat.
Restat ergo, quod verbum, non est nomen
essentialiter. Accipitur ergo personaliter tantum:
& quia verbum non importat quamcunque emanationem,
sed emanationem, per modum naturae: quae est intellectus: seu per modum natura
intellectualis: ideo non conuenit spiritui
sancto, qui emanat per modum voluntatis: &
quia verbum emanat naturaliter a patre: & est
de substantia patris, patri simile in natura: ideo
sibi competit ratio filij: & sic patet, quod ver-
bum accipitur personaliter tantum, & quod
solus filius, est verbum.

Ad primu.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur,
quod verbum est, cum amore notitia, &c. dico,
quod notitia in nobis potest accipi quatuor
modis, vel quinque, secundum aliquos.

Vno modo pro habitu cognitiuo.

Alio modo pro actu intelligendi.

Tertio modo pro specie, quae est ratio in-
telligendi.

Quarto modo pro conceptu metis, de quo
dictum est superius.

Quinto modo improprie, scilicet pro ipsa re co-
gnita. Dico ergo, quod cum dicitur verbum, no-
titia: ibi accipitur notitia pro conceptu: & quia
conceptus semper importat emanationem a
concipiente: ideo notitia secundum quod di-
citur, de verbo accipitur personaliter tantum.

Verbum
quomodo di-
citur noti-
tia.

Ad secun-
dum.

Ad secundum cum dicitur, quod dicere, est co-
gitando intueri, &c. dico, quod dicere, si accipia-
tur proprie, est verbum producere: improprie
tamen quandoque accipitur pro dispo-
nere, & pro gignere, & facere, & promittere,
vt dicit quaedam Glossa super illud Psalmi. Pos-
tula a me. Improprie igitur accipitur pro in-
telligere, sicut accepit Anselm. in auctoritate

praallegata. Vnde ibi non loquitur de dicere
proprie dicto: & hoc patet, quia non posuit di-
cere simpliciter, sed huiusmodi dicere.

Ad tertium cum dicitur, quod quilibet est di-
cens, &c. dico, quod si dicere accipitur proprie,
scilicet, in quantum idem est, quod producere ver-
bum, sic solus pater dicit. Si autem accipitur
improprie, scilicet per hoc, quod est intelligere in
verbo, sic quaelibet persona dicit: quia quaeli-
bet persona se, & diuinam essentiam, & alias
personas, & omnes creaturas intelligit in ver-
bo. Vnde Anselm. in auctoritate illa accepit
dicere improprie.

Ad quartum dicendum, quod forte Trimegi-
stus aliquid inuenit in libris Prophetarum de
emanatione personarum, vel fuit ab aliquo e-
doctus, vel forte Deus sibi reuelauit per ali-
quam gratiam gratis datam. Deus enim ali-
qua manifestauit Philosophis, quae in lumine
pure naturali inueniri non potuissent, secun-
dum quod videtur consentire Apost. ad Ro. I.

Q V A E S T I O III.

TERTIO quaeritur, vtrum verbum
importet respectum ad creaturam:
& videtur, quod non: quia omne nomen
connotat effectum in creatura, com-
mune est tribus personis, quia sicut dicit Aug.
1. de trinit. c. 4. Sicut pater, & filius, & spiritus
sanctus sunt inseparabiles: ita inseparabiliter
operantur, sed nomen verbi, non est commu-
ne tribus personis: ergo non importat respec-
tum ad creaturam.

Item ea quae important respectum ad crea-
turam, dicuntur de Deo ex tempore: sed ver-
bum est in diuinis ab aeterno: ergo non impor-
tat respectum ad creaturam.

Item quia importat respectum ad patrem
dicentem, dicitur verbum patris: ergo si im-
portat respectum ad creaturas diceretur ver-
bum creaturae: sed hoc est falsum, secundum
Ansel. monol. cap. 33.

Item sicut dicit Aug. 5. de trin. cap. 9. filius
patris est: & non videtur, volens dicere, quod
filius non importat respectum ad nos, sicut
donum, sed in diuinis idem est verbum, & fi-
lius: ergo non importat respectum ad crea-
turam, vt videtur.

CONTRA Ansel. monol. 34. ca. cum sum-
mus spiritus dicit seipsum, dicit omnia, quae
facta sunt: ergo importat respectum ad ea,
quae facta sunt.

Item August. 83. qq. quaest. 63. exponens il-
lud Ioannis: In principio erat verbum, dicit
sic: hoc loco melius verbum interpretatur,
vt non solum significetur ad patrem respec-
tus, sed ad illa, quae per verbum facta sunt
operatiua potentia.

Item in Psal. Dixit, & facta sunt: ergo ver-
bum Dei importat respectum ad facta.

Responfo. Verbum dicere respectum realis ad creaturam, licet principalis respectum reale ad patrem.

RESPONDEO, qd verbum diuinum importat respectum ad creaturam, quia cum patet vno actu intelligendi se, & omnes creaturas intelligat: vno verbo se, & omnia alia dicit, sed illud verbum patris, est expressiuum, non operatiuum. Creaturarum vero est expressiuum, & operatiuum. Artifex enim in verbo suo disponit agenda. Vnde Aug. I. I. li. con- fess. prope medium, inter principium, & me- dium loquens ad Deum dicit. Verbo tibi co- aeterno simul, & sempiterno dicis omnia, quae dicis: & sic quicquid dicis, vt fiat, nec aliter, quam dicendo facis. In quantum vero est ex- pressiuum creaturarum, importat respectum ad eas, in quantum sunt cognitae: & quia ab aeterno actu fuerunt cognitae, quamuis in re actu non essent: ideo dico, qd ille respectus actualis est, non realis: sed secundum rationem tra ex parte verbi ad creaturas cognitae, quam ex parte creaturarum, in quantum sunt cog- nitae ad ipsum verbum, quia ille respectus est secundum rationem: qui non sequitur rem, nisi secundum suum esse intellectum, hoc est, nisi in quantum intellecta est. In quantum vero ver- bum, est creaturarum, potentia operatiua con- notat in creaturis respectum reale ad ipsum, non in actu, sed in potentia: hoc est dicere, qd connotat in creaturam respectum reale pos- sibilem esse, non per potentiam creaturae; quae nulla fuit ab aeterno, sed per potentiam ver- bi: nullo tamen modo importat respectum rea- lem existentem in verbo ad creaturam.

Ad primu.

AD PRIMVM in oppositum dico, quod verbum non tantummodo importat respectum secundum rationem sui ad creaturam, sed etiam principaliter importat realem respectum sui ipsius ad patrem dicentem, qui respectus personalis est. Maior autem argumen- ti intelligenda est, de his, quae non important respectum, nisi ad creaturam.

Ad secundu.

Ad secundum cum dicitur, quod ea, quae important respectum ad creaturam, dicuntur de Deo ex tempore, &c. Dico, quod verum est, de his, quae connotant in creatura respectum realem, & actualem ad ipsum Deum: sicut sunt ista nomina Dominus, & Creator.

Nomine autem verbi non connotatur realis respectus in creatura, in actu ad ipsum Deum, sed in potentia.

Ad tertiu.

Ad tertium cum dicitur, quod si importa- ret respectum ad creaturam, diceretur verbum creaturae, &c. dico, qd verum esset, si importa- ret respectum ad creaturas, vt ad dicentes ip- sum, sicut importat respectum ad patrem, vt ad dicentem. Sed non est ita: vnde sicut scientia Dei, non potest dici scientia creaturarum, quia non est ab eis, quamuis illae creature sci- tae sint. Sic, nec verbum potest dici verbum crea- turarum, quamuis illo verbo dictae sint.

Ad quartu.

Ad quartum cum dicitur, quod id est ver- bum, & filius, &c. dico, qd verum est: tamen dif-

ferunt secundum rationem. Vnde, & verbum aliquem respectum importat ad creaturam, & connotat in creatura: qui nomine filij, nec importatur, nec connotatur.

Q V A E S T I O I I I I.

VIA R T O quaeritur, vtrum illa per- sona, quae est filius, & verbum, ex- pressius nominetur nomine verbi, quam nomine filij: & videtur, qd no:

Arg. 1. D. Bon. dist. 27. dub. 9. litterali.

Aug. 7. de trin. c. 2. eo filius quo verbum, & eo verbum quo filius: ergo videtur, quod non no- minetur expressius vno nomine, quam alio.

Secundo.

Item Christus frequentius se nominat fi- lium, quam verbum: sed probabile videtur, qd se nominabat frequentius nomine expressius suam proprietatem significante: ergo expres- sius nominatur nomine filij, quam verbi.

In oppositu.

CONTRA communiter a Beato Ioanne, nomine verbi: vt patet Ioan. I. & Apocal. 19. in canonica sua. c. vltimo.

Responfo: Expressus nominari dupliciter intelligitur.

RESPONDEO, qd illam personam expres- sius nominari dupliciter potest intelligi, aut habendo respectum ad aeternam eius emana- tionem tantum, aut ad eius emanationem, & incarnationem. Primo modo expressius no- minatur nomine verbi, quia quamuis realiter idem sint natura, & intellectus, & differunt fm rationem: tamen ratio naturae includitur in ra- tione intellectus, sed tota ratio intellectus no- includitur in ratione naturae. Vnde secundum nostram rationem intelligendi formalior vi- detur ratio intellectus, quam ratio naturae: ver- bum autem procedit per modum intellectus, & filius per modum naturae. Illa autem no- minatio est expressior, quae sumitur a forma- liori ratione.

Præterea illa persona ex suo modo procé- dendi importat rationem de clarariam, & o- peratiuam, quam nominauit Apost. ad Heb. I. Qui postquam dixit, qd Deus per filium fecit secula, subiungit: qui cum sit splendor in quo notat rationem eius declaratiuam: & postea di- cit: portansq; omnia verbo virtutis suae, in quo notat rationem eius operatiuam propter qua- eo ipso dicitur per appropriationem. Ioan. I. Quod omnia per ipsum facta sunt. Vnde & a- liqui dicunt, qd quamuis esse prius secundum rationem intelligendi habeat rationem ideae, quam sit productio verbi a dicente, extenden- do nomen ideae ad rationem cognoscitiuam tantum: tamen accipiendo ideam proprie secundum qd nominat rationem cognoscitiuam: & operatiuam prius fm rationem intelligendi, est emanatio verbi, quam essentia habeat rationem ideae: verbum autem expressius nomi- nat proprietatem declaratiuam, & operatiuam quam filius. Verbum enim emanans per intel- lectum ab artifice, emanat vt declaratiuum, & operatiuum: & secundum hunc modum pro- cedit

cedit argumentum ad partem secundam.

Secundo modo expressius nominatur no- mine filij: quia sic in eo consideratur ratio fi- liationis aeterna, & temporalis. Est enim filius patris ab aeterno, & filius matris ex tempore, ad quae significanda expressius vtimur nomi- ne filij, quam nomine verbi: & sic procedunt argumenta ad partem primam.

CIRCA litteram. (Natura igitur diuina, si pater est, genuit filium,) dico, qd non se- quitur, quia pater significat proprietatem in hypostasi. Vnde cum dicitur natura diuina est pa- ter: sensus est, natura diuina est ille, qui est pa- ter, & sic non significatur proprietas determi- natia essentiae. Generare autem non significat proprietatem, vt in hypostasi, sed vt actus eius, de quo dicitur: & ideo cum dicitur essentia generat, significatur, qd generare est actus ipsius essen- tia, quod falsum est. Diuinam verbi hypostasim simplicem, quamuis. n. in ea sunt duae notiones, s. spiratio actiua, & filiatio, quae libet tñ illarum comparata ad ipsam hypostasim verbi, reali- ter est idem cum ipsa, & ideo non impediunt eius simplicitatem. Non eo verbum, quo sa- pientia dicitur, verum est, excludendo identi- tatem secundum rationem, quia alia ratione di- citur verbum, & alia ratione dicitur sapientia.

Et nota, qd filius prius fm rationem intelli- gendi, est sapientia, quam verbum: quia coe- ceptiones magis comuniū, & absolutorū prius naturaliter occurrūt nostro intellectui, quam conceptiones priorum, & relatiuorum. Sa- pientia autem significat quid, commune, & abso- lutum; verbum vero rem propriam, & relati- uam. (Quicquid ad se dicitur, non dicitur alter sine altero.) i. non ita dicitur de vno, quin vero possit dici, de alio: quia quicquid ad se dicitur commune est tribus. De solo filio intel- ligitur cum dicitur, (Deus de Deo.) Con- tra, Spiritus sanctus est Deus de Deo.

Respondeo, ly solus ibi accipitur fm qd ex- cludit patrem tñ. (Nemo bonus, nisi Deus.)

Contra, multi homines sunt boni.

Respondeo, illud verbum intelligitur de bono per essentiam, non de bono per parti- cipationem.

Quod non tantum tres praedictae proprietates sunt in personis, sed etiam aliae, quae alijs significan- tur nominibus, vt ingenuus.

DISTINCTIO XXVIII.

RAETERRA considerare oportet, quod non tantum tres praedictae proprietates, siue notiones in personis sunt: verum etiam aliae, quae alijs notantur nominibus. Nam etiam hoc nomen ingenuus, relatiue dicitur, de pa-

tre tantum, & aliam designat notionem, quam pa- ter, vel genitor. Non est enim idem, esse patrem, & esse ingenuum, id est, non ea notione pater dicitur, qua ingenuus. Pater enim (vt praedictum est,) di- citur secundum proprietatem generationis, ingenu- tus autem secundum proprietatem inaccessibilitatis. Differt ergo pater a filio autoritate generationis, dif- fert etiam proprietate inaccessibilitatis, id est, quia ingenuus. Vnde Augustinus distinguens inter pro-

Aug. c. 6.

prietatem, qua pater dicitur, & illam qua dicitur ingenuus, in 5. libro de Trin. sic ait: Non est hoc di- cere ingenuum, quod est patrem dicere, quia etsi fi- lium non genuisset, nihil prohiberet dicere cum inge- nitum. Etsi gignat quisque filium, non ex eo ipse est ingenuus, quia geniti homines gignunt alios. Non ergo ideo dicitur pater, quia ingenuus. Ideo cum de Deo patre vtrunque dicatur, alia notio est, qua in- telligitur genitor, alia qua ingenuus. Genitor enim dicitur ad genitum, id est, filium. Cum vero ingenuus dicitur, non quid sit, sed quid non sit, ostenditur.

Lib. 5. c. 7.

Hoc exemplis planum faciendum est. Quod dicitur ingenuus, hoc ostenditur, quod non sit filius: sed ge- nitus, & ingenuus commode dicuntur, filius autem latine dicitur. Sed vt dicatur in filius, non admittit loquendi consuetudo: nihil tamen intellectui demit- tur, si dicatur non filius, quemadmodum etiam si di- catur non genitus, pro eo quod dicitur ingenuus, ni- hil aliud dicitur. Ideo non est in rebus considerandum quid, vel simat, vel non simat dici vsus sermonis no- stri, sed quis rerum ipsarum intellectus eluceat. Nō ergo iam tantum dicamus ingenuum, sed etiam non genitum, quod tantum valet. Nunquid ergo aliud dicimus, quam non filium? Negatiua porro particu- la non id efficit, vt quod sine illa relatiue dicitur, ea- dem praeposita substantialiter dicatur: sed id tan- tum negatur, quod sine illa aiebatur: sicut in alijs praedicamentis, cum dicimus, homo est, substantiam designamus. Qui ergo dicit, non homo est, non aliud genus praedicamenti enuntiat, sed tantum illud ne- gat. Sicut ergo secundum substantiam aio, homo est, sic secundum substantiam nego, cum dico, non homo est. At si tantum valet, quod dicitur genitus, quan- tum valet quod dicitur filius: tantumdem ergo valet quod dicitur non genitus, quantum valet, quod di- citur non filius. Relatiue autem negamus dicendo, non genitus. Ingenuus porro quid est, nisi non geni- tus? Non ergo receditur a relatiuo praedicamento, cum ingenuus dicitur; sicut enim genitus non ad se dicitur, sed qd ex genitore sit; ita cum dicitur ingenuus, non ad se dicitur, sed quod ex genitore non sit o- stenditur; vtrunque tamen relatiue dicitur. Quod autem relatiue pronuntiat, non indicat substantiam. Quamuis ergo diuersum sit genitus, & ingenuus, non tamen indicat diuersam substantiam: quia sicut filius ad patrem, & non filius, ad non patrem refer- tur, ita genitus ad genitorem, & non genitus ad non genitorem referatur, necesse est. Ecce euidenter osten- dit, quod ingenuus relatiue dicitur, & de solo patre accipitur: aliaque notio est, qua dicitur ingenuus, alia qua pater; atque tantum valet, cum dicitur in- genitus, quantum non genitus, vel non filius.

An

An sicut solus pater dicitur ingenuus, dici debeat non genitus, vel non filius.

IDEO SOLET queri, vtrum sicut solus pater dicitur ingenuus, ita ipse solus debeat dici non genitus, vel non filius: vt nec etiam spiritus sanctus possit dici non filius, vel non genitus. Quibusdam videtur, quod pater solus debeat dici non genitus, vel non filius: spiritus vero sanctus, sicut non dicitur ingenuus, ita (inquiunt) non est dicendus non genitus, vel non filius. Debet quidem dici, & credi spiritus sanctus non esse genitus, vel non esse filius, sed non debet dici esse non genitus, vel non filius. Alijs autem videtur, quod cum spiritus sanctus non possit dici ingenuus, potest tamen dici non genitus, vel non filius. Quod autem Augustinus supra ait, tantum valere cum dicitur ingenuus, quantum cum dicitur non genitus, vel non filius, etymologiam nominis ostendendo eum hoc dixisse dicunt, non ratione praedicationis.

Quae sit proprietas, secundum quam dicitur pater ingenuus.

SI AVTEM vis scire quae sit proprietas, secundum quam dicitur pater ingenuus, audi Hilarium ipsam vocantem inaccessibilitatem, in 4. lib. de Trinitate. ita aientem: Est vnus ab vno, scilicet ab ingenuo genitus, proprietate videlicet, in vnoquoque, & originis, & inaccessibilitatis. Significata ergo in scripturis personarum intelligentia, & distinctio inaccessibilitatis natiuitatisque sensu, solitarii Deus non est opinandus. Discretio ergo, vel distinctio personarum in scripturis posita est, in nullo autem natura distinctio.

Arriani nitebantur probare alterius substantiae patrem, alterius filium, quia ille ingenuus, iste genitus, quibus respondens Ambrosius, dixit se hoc nomen in scripturis non legisse diuinis.

ILLVD etiam taceri non oportet, quod Arriani ex eo probare nitebantur, alterius substantiae esse patrem, alterius filium: quia ille ingenuus, & iste genitus dicitur: cum diuersum sit esse ingenuum, & esse genitum. Vnde Ambrosius eorum quaestioni respondens, dicit se in diuinis scripturis hoc nomen, scilicet ingenuus, non legisse, ita inquit in libro de incarnationis dominicae sacramento, Cum dudum audierint quidam, dicentibus nobis, filium Dei qui generatus est, patri qui genuit, inaequalem esse non posse, quamuis ille generatus sit, iste genuit: quia generatio est natura, aduersus illam quaestionem vocem sibi arbitrantur occlusam, sed tergiuerfatione damnabili in eodem loco vestigium vertunt, vt mutant mutationem feri quaestioni mutatione sermonis, dicentes, Quomodo possunt esse ingenuus, & genitus vnus natura, atque substantiae? Ergo vt respondeam mihi proposita quaestioni, primo omnium in diuinis scripturis ingenuum nusquam inuenio, non legi, non audiui. Cuius ergo mutabilitatis sunt homines huiusmodi, vt nos dicant ea vsurpare, quae non sunt scripta, cum ea quae sunt scripta dicamus, & ipsi obijciant quod scriptum non sit? Nonne ipsi sibi aduersantur, & auctoritatem ca-

lumniam suam derogant? Attende lector, quoniam hoc nomine ingenuus, nolebat vti Ambrosius propter haereticos. Ita & nos subicere quadam oportet propter calumniantium insidias, quae catholicis, ac pijs lectoribus secure credi possunt. Sunt etenim quaedam quae non tantae sunt religionis, & auctoritatis, vt eis nos oporteat semper confitendo, ac recipiendo inservire verum silentio aliquando praeteriri queunt: nec illius tamen sunt peruersitas, quin, cum opportunum fuerit, eis vti liberum habeamus.

An diuersum sit, esse patrem, & esse filium.

PRAETEREA queri solet, cum supra dictum sit, quia aliud est dicere ingenuum, aliud patrem, & quod diuersum sit, genitum, & ingenuus: vtrum similiter diuersum sit, esse patrem, & esse filium, an idem. Ad quod dicimus, quia ex eodem sensu, quo dicitur diuersum genitum, & ingenuus: & quo dicitur non esse idem dicere genitum, & ingenuum, potest dici non esse idem: sed diuersum esse patrem, & esse filium, vel esse spiritum sanctum, quia non ea notione pater est pater, qua filius est filius, vel qua spiritus sanctus, est spiritus sanctus. Ideoque ex hoc sensu procedimus, quod aliud est esse patrem, & aliud est esse filium, quia alia notio est, qua pater est pater, alia qua filius est filius. Sed si transponas, vt dicas, aliud est patrem esse, aliud filium esse, variatur intelligentia, & ideo non conceditur. Est enim sensus talis, ac si dicatur, aliud est quo pater, non quidem pater, sed est, aliud quo filius est, non quidem filius, sed est, quod penitus falsum est. Eo enim pater est, quo pater Deus est, id est, per essentiam, vel naturam. Ac filius eo Deus est, quo pater est Deus. Eo ergo filius est, quo pater est. Et ita idem est patrem esse, & filium esse, sed non est idem esse patrem, & esse filium. Vnde Augustinus in 5. libr. de Trinitate ait, Quamuis diuersum sit esse patrem, & esse filium, non est tamen diuersa substantia, quia non hoc secundum substantiam dicitur, sed secundum relatiuum: quod tamen relatiuum non est accidens, quia non est mutabile. Ecce diuersum esse dicit, esse patrem, & esse filium, quod iuxta rationem praedictam accipi oportet, quia scilicet alia notio est, qua est pater, alia qua est filius. Non enim secundum essentiam pater dicitur pater, vel filius, filius; sed secundum relationem.

Quomodo dicatur sapientia genita, vel nata, an secundum relationem, an secundum substantiam.

SCIENDVM quoque est, quod sicut solus filius dicitur verbum, vel imago, ita etiam ipse solus dicitur sapientia nata, vel genita: & ideo queritur, vtrum hoc relatiue dicatur: & si relatiue dicitur, an secundum eandem relationem, qua dicitur verbum, & imago. De hoc Augustinus in 7. libro de Trinitate ita ait: Id dici accipiamus, cum dicitur verbum, ac si dicatur nata sapientia, vt sit filius, & imago. Et haec duo cum dicuntur, id est, nata sapientia, in vno eorum, eo quod est nata, & verbum, & imago, & filius intelligatur: & in his

Aug. cap. 7.

omnibus nominibus non ostendatur essentia, quia relationalie dicuntur. At in altero, quod est sapientia, etiam essentia demonstratur: quoniam & ad se dicitur: seipsa enim est sapiens, & hoc est eius esse quod sapere: vnde pater & filius simul vna sapientia, quia vna essentia. Caue lector qualiter hoc intelligas, quod hic dicit Augustinus; videtur enim dicere, quod cum dicitur nata sapientia, ibi sapientia, essentiam significet; & nata, relationem notet. Quod si ita est, cogimur dicere essentiam diuinam esse natam, quod superioribus repugnat. Sed ad hoc dicimus, quod in altero, id est, in eo quod nata est, eadem notio intelligatur, quae notatur cum dicitur, verbum, & imago: in altero vero; scilicet sapientia, demonstratur essentia, id est, demonstratur quod filius sit essentia: quia sapientia secundum essentiam dicitur. Et ideo, cum dicitur nata sapientia, intelligatur quod ipse qui natus est, essentia est: ibi tamen sapientia non pro essentia, sed pro hypostasi facit intelligentiam: vt sicut quando dicitur verbum, vel filius, intelligitur hypostasis cum sua proprietate. Item cum dicitur nata sapientia, idem intelligitur, id est, genita hypostasis. Ideo vigilanter ait idem esse intelligendum, cum dicitur verbum, & cum dicitur nata sapientia, id est, eadem relatio, eademque hypostasis, cui inest illa proprietas. Et ex hoc adiunatur illud, quod superius diximus, scilicet, cum dicitur pater, vel filius, vel spiritus sanctus, non tantum illae proprietates significantur, vt cum dicitur paternitas, filiatio, sed etiam hypostasis cum suis proprietatibus.

Distin. 5.

Distin. 27. littera C.

Aug. c. 1.

Non longe a principio libri.

Quod imago aliquando dicitur secundum essentiam.

ILLVD etiam sciri oportet, quia cum supra dictum sit, imaginem relationalie dici de filio, sicut verbum, vel filius, interdum tamen reperitur secundum substantiam dici: vnde Augustinus in lib. de fide ad Petrum dicit, quod vna est sanctae Trinitatis essentialiter diuinitas, & imago ad quam factus est homo. Hylarius etiam in 5. libro de Trinitate ait, Homo fit ad communem imaginem. Nomen non discrepat, natura non differt. Vna est enim, ad quam homo creatus est, species. Ex his verbis ostenditur, quod imago aliquando essentiae intelligentiam facit: & tunc ad se dicitur, & non relatiue.

DISTINCTIO XXVIII.

PRAETEREA considerari oportet, &c. Superius determinauit Magister de proprietatibus personalibus, i. personarum constituentibus; hic determinat de proprietatibus notionalibus, & non personalibus: & diuiditur pars ista in duas partes. In prima agit de inaccessibilitate. In secunda de communi spiratione secundum quam nomine principij significatur. 2. distinctio. ibi. (Est praeterea aliud nomen.) Prima in duas, quia primo agit de proprietate ingenui, quae est inaccessibilitas. Secun-

do incidenter aliqua determinat de proprietatibus geniti, ibi. (Sciendum quoque.)

Prima diuiditur in partes tres. In prima ostendit quid significetur nomine ingenui.

In secunda inquit, vtrum id significetur nomine ingenui inquirendo, vtrum sicut solus pater dicitur ingenuus: ita dici debeat non genitus, ibi. (Ideo solet queri.)

In tertia ostendit secundum quam proprietatem pater dicitur ingenuus, ibi. (Si autem vis scire.) Et ista tertia diuiditur in tres.

Primo ostendit secundum quam proprietatem pater dicitur ingenuus.

Secundo excludit errorem quorundam circa distinctionem geniti, & ingenui, ibi. (Illud autem tacere non oportet.)

Tertio iuxta hoc mouet incidentem dubitationem, & soluit, ibi. (Praeterea queri solet.) Tunc sequitur illa pars, quae ibi incipit: (Sciendum quoque.) In qua aliqua determinat de proprietatibus geniti: & diuiditur in partes tres.

In prima ostendit, quod filius verbum, imago, sapientia genita, realiter eandem dicunt proprietatem.

In secunda ostendit quomodo sapientia suscipit relationem praedicationem: ibi. (Caue lector.)

In tertia ostendit, quod imago aliquando habet significationem essentialem: ibi. (Illud etiam scire oportet.)

CIRCA hanc distinctionem, quaruntur tria principaliter.

Primo de distinctione notionum in eadem persona. Secundo specialiter de notione inaccessibilitatis in patre. Tertio de proprietate imaginis in filio.

Circa primum quaruntur duo.

Primo, vtrum in patre sint tres notiones tm.

Secundo, vtrum propter eas possit dici pater trinus.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod in patre non sint tres notiones tantum: quia si in patre essent plures notiones videtur persona patris esse composita, sed hoc est falsum: ergo non sunt tres notiones in patre.

Arg. 1. D. Bona. & Scot hic. D. Th. 1. p. quaest. 33.

Item communis spiratio distinguitur a generatione, quia ille spirat, qui generatur: ergo similiter spiratio actiua distinguitur a patre, qui est actus illius, qui distinguitur a patre: sed nihil distinctum est notio patris, quia tunc esset compositio inter notionem, & personam: ergo non sunt, nisi duae notiones in patre, scilicet inaccessibilitas, & paternitas.

Secundo.

Item

Cap. 8. in vmo 2.

Tertio. Item sicut conditio nobilis in patre, est non nasci: ita videtur, quod conditio nobilis sit in patre, & in filio, non spirari. Ergo videtur, quod sicut innascibilitas est notio in patre, quod ita inspirabilitas sit notio in patre, & filio: ergo sunt quatuor notiones in patre.

In oppositum. CONTRA, si in patre non essent tres notiones, aut si ibi essent plures, quam tres in diuinis personis, aut non essent quinque notiones, aut essent plures, quam quinque, quorum utrumque est contra communem Doctorum opinionem.

Item a Sanctis non inueniuntur, neque a Doctoribus, nisi tres notiones in patre, scilicet, innascibilitas, paternitas, & actiua spiratio.

Responsio. *In patre esse tantum tres notiones, & non plures.* RESPONDEO, quod in patre sunt tres notiones, & non plures, scilicet una per quam non refertur ad non genitorem: & haec est illa, quae importatur nomine ingenti, quam vocamus innascibilitatem, quia sicut dicit August. 5. de trinit. c. 7. Sicut filius ad patrem, & non filius, ad non patrem refertur, ita genitus ad genitorem, & non genitus ad non genitorem, ut referatur, necesse est.

Alia qua refertur ad filium, & illa est paternitas. Et alia qua refertur ad spiritum, & illa est spiratio actiua, quae communis est patri, & filio: & istae non distinguuntur per comparisonem ad personam in qua in qua sunt, nec inter se, neque ab ipsa persona: quia comparatae ad ipsam realiter idem sunt cum ipsa: sed distinguuntur per hoc, quod innascibilitas, in quantum est notio ab alijs distincta, significat negationem relationis realis secundum quod videtur velle, August. 5. de trinit. capit. 7. Paternitas vero, & actiua spiratio significant relationes reales. Spiratio vero actiua distinguitur a paternitate, in quantum secundum rationem intelligendi praesupponit filium, quae pater principiauit per generationem actiuam, quae realiter est idem cum paternitate; & ita in quantum spiratio actiua, est actus filij, est quasi per paternitatem mediante filio; vel secundum aliquos, in quantum spiratio est per modum voluntatis, & generatio cum qua paternitas est idem realiter per modum naturae.

Ad primum. AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod si in patre essent plures notiones, videretur persona patris esse composita, &c. dico quod propter hoc non est compositio in patre.

Ad secundum. AD SECUNDUM cum dicitur, quod spiratio actiua debet distingui a patre, quia est actus illius qui distinguitur a patre, &c. dico, quod non est verum. Sicut enim pater generando filium communicauit sibi essentiam sine distinctione essentiae, & absque hoc, quod illa essentia distingueretur a patre, ita communicauit sibi potentiam spiratiuam sine distinctione illius potentiae, absque hoc, quod illa potentia distingueretur a patre: & tamen hoc non obstante spiratio actiua, distinguitur a ge-

neratione actiua, quia amor non procedit, nisi a mente, & conceptu mentis simul: & ideo actiua spiratio, quae est productio amoris spirati; & actiua generatio, quae est productio illius conceptus, qui verbum est, inter se habent distinctionem.

Ad tertium. AD TERTIUM cum dicitur, quod sicut conditio nobilis in patre, est non nasci: ita videtur, quod conditio nobilis sit in patre, & filio non spirari, &c. Dico, quod quamuis utrumque sit nobilitatis: non tamen propter hoc oportet, quod inspirabilitas, siue improceffibilitas dicat notionem communem distinctam ab innascibilitate: quia secundum quod innascibilitas est notio in patre, non tantummodo negat natiuitatem a patre, sed negat simpliciter patrem esse ab alio, quia si non negaret, nisi natiuitatem a patre, non esset negatio ita determinata, & specialis, quod deberet habere rationem notionis, quia tunc esset negatio specialis affirmationis: & quanto affirmatio est specialior, tanto negatio est vniuersalior.

Vel potest dici, quod non spirari, quamuis sit nobilitatis, non tamen habere potest rationem notionis: quia est negatio nimis vniuersalis, cum sit negatio specialis affirmationis: hoc satis declaratum est supra distinctio. 26. in illa quaestione. Vtrum in diuinis sint plures notiones, quam quinque.

Q V A E S T I O II.

Arg. 1. SECUNDO quaeritur, Vtrum pater propter tres notiones, quae sunt in eo possit dici trinus: & videtur, quod sic, quia pater, & filius propter vnam potentiam spiratiuam, dicuntur vnum principium spiritus sancti: ergo similiter videtur, quod pater propter tres notiones possit dici trinus.

Secundo. Item Deus non obstante vnitatem potest dici trinus, propter tres personas: ergo similiter pater, non obstante vnitatem personae, potest dici trinus, propter tres notiones.

Tertio. Item trinus idem est, quod trium vnus, sed pater est vnus trium notionum: est ergo trinus.

In oppositum. CONTRA, trinitas non praedicatur de vno solo: sed idem videtur significare trinitas, & trinus: ergo non potest dici de solo patre.

Item proprietates trahunt numerum a suppositis, non econuerso, maxime si non sunt proprietates constituentes suppositum, sed inter notiones, quae sunt in patre, vna sola est personae patris constitutiua, scilicet, paternitas: ergo propter illas tres notiones, non potest dici pater trinus.

Responsio. *Quamuis in patre sint tres notiones, non tamen potest dici trinus.* RESPONDEO, quod pater propter tres notiones, quae sunt in eo non potest dici trinus: quamuis enim in patre sint tres notiones, vna sola tantum est proprietates personalis, & proprietates personae constitutiua: & haec est paternitas,

nitas. Vnde se habet ad similitudinem differentiae constitutiuae, seu formae substantialis in creaturis. Aliae vero duae, scilicet innascibilitas, & actiua spiratio, non sunt proprietates personales. Nunc autem ita est, quod secundum numerum proprietatum personalium, oportet personas numerari, sicut secundum numerum formarum substantialium completiuarum, oportet substantias numerari in creaturis; secundum vero numerum notionum non personalium non oportet, sic nec secundum numerum formarum, quae non sunt de constitutione suppositi, oportet supposita numerari in creaturis: sic ergo pater propter vnitatem proprietatis constitutiuae ipsius, debet dici vnus: nec propter alias duas cum ista, cum non sint personae constitutiuae, debet dici trinus.

Ad primum. AD PRIMUM in oppositum dico, quod non est simile, quod tu pro simili accipiebas. Pater enim, & filius propter vnitatem essentiae, & potentiae spiratiuae vniuntur: sed pater propter illas tres notiones, nec in se distinguitur, nec numeratur.

Ad secundum. AD SECUNDUM cum dicitur, quod Deus, non obstante vnitatem essentiae dicitur trinus, propter tres personas, &c. dico, quod ex hoc non sequitur propositum, quia illud nomen trinus, implicat distinctionem circa illud, quod supponit, vel significat terminum de quo dicitur: sed pater non supponit illas tres notiones, quae sunt in eo, sicut Deus supponit tria supposita diuinae naturae.

Ad tertium. AD TERTIUM cum dicitur, quod trinus idem est quod trium vnus, &c. dico, quod quamuis illa sit etymologia nominis, tamen quantum ad illud, quod significat nomen, sensus est trinus, id est, tres in vnitatem; & si absolute loquendo diceremus, pater est tres in vnitatem, significare videremur patrem esse tria supposita: hoc tamen negari non debet, pater est tres notiones, & vna persona. Quaelibet enim proprietates, quae est in patre, praedicari potest de patre, non tantummodo in concreto, sed etiam in abstracto.

A R T I C V L V S II.

CONSEQUENTER quaeritur de secundo principali. Et circa hoc quaerunt duo. Primo, vtrum innascibilitas sit realis relatio.

Secundo, vtrum sit idem, quod paternitas.

Q V A E S T I O I.

Arg. 1. *D. Bon. q. 2.* *D. Th. ar. 4.* *Soc. q. 2.* PRIMO ostendo, quod innascibilitas sit relatio realis. Dicit enim August. 5. de trinit. c. 7. quod negatiua particula nullatenus efficit, ut quod sine illa relatiue dicitur, eadem praeposita substantialiter dicatur, sed nascibilitas, est relatio:

ergo, & innascibilitas.

Secundo. Item in diuinis persona non distinguitur a persona, nisi per relationem, sed pater distinguitur ab alia persona per innascibilitatem: ergo innascibilitas est relatio.

Tertio. Item August. 5. de trinit. capit. 7. Dicit, quod sicut filius ad patrem, & non filius ad non patrem refertur: ita genitus ad genitorem, & non genitus ad non genitorem, ut referatur, necesse est: sed innascibilitas importat nomine non geniti: ergo relatio est.

Quarto. Item August. 5. de trin. c. 5. dicit, quod non hoc est dicere ingentum, quod est patrem dicere, & 6. capit. dicit, quod alia est notio, qua intelligitur genitor: alia qua ingentus, secundum quod nullam rem dicit, nullius est notio, nec ab aliqua re distinguitur: ergo innascibilitas nominat rem aliquam, sed non nominat rem absolutam, quia non est communis tribus: ergo nominat relationem realem.

In oppositum. CONTRA negatio rei non est res, quae negatur, sed innascibilitas est negatio realis relationis: ergo non est relatio realis.

Item negatio substantiae non dicitur de substantia, nec econuerso: haec enim est falsa, substantia non est substantia, & econuerso: ergo a simili relatio non praedicatur de negatione relationis: non praedicatur ergo de innascibilitate realis relatio, cum innascibilitas sit negatio realis relationis.

Responsio. *Innascibilitas de principali significato non importat relationem realem.* RESPONDEO, quod innascibilitas, quantum ad illud, quod significat primo, non est realis relatio, sed negatio alicuius realis relationis, quia est negatio emanationis ab alio, quia ly in non est ibi nota priuationis, quia priuatio locum non habet in Deo, cum sit carentia rei debita, vel rei aptae haberi, est ergo ibi nota negationis. Negatio autem nullam rem ponit quantumcunque sit negatio rei specialis: non humanitas enim nullam rem ponit: & ideo oportet concedere, quod quantum ad illud, quod primo significat, non significat relationem realem: quantum tamen ad illud quod importat secundo dicit aliquam rem, scilicet primitarem ad omnem emanationem, quae dicit respectum habitualement ad primum. Vnde videtur in se comprehendere, & illam proprietatem quae formaliter est, ut ita loquar de significato generationis potentiae, & illam quae formaliter est de significato potentiae spiratiuae.

Ad primum. AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod negatiua particula non efficit, ut illud, quod sine ea secundum relationem dicitur eadem praeposita substantialiter dicatur, &c. Dico, quod August. intendit, quod negatio praeposita relationi, quamuis prohibeat praedicationem generis de re cui praepositur: non tamen prohibet reductionem ad illud genus. Ego autem bene concedo, quod quamuis innascibilitas non sit relatio realis: tamen reducitur ad genus relationis realis,

eo modo quo negationes reducuntur ad idem genus, cum suis affirmationibus, per quas haberent cognosci: & hæc reductio non est virtute negationis, quæ quantum est de se nihil ponit, sed ratione rei negatæ: quia in non esse intelligitur esse, & in affirmatione negatio, secundum quod vult Philosophus in libro peryhermen.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod pater distinguitur ab alia persona per innascibilitatem, &c. dico, quod falsum est: quia sicut dicit Augustinus. 5. de trinit. cap. 6. Si filium non genuisset, nihil prohiberet eum dicere ingentum: ergo per innascibilitatem non distinguitur a filio: quasi modo simili posset probari, quod per innascibilitatem, non distinguitur a spiritu sancto: ergo per innascibilitatem non distinguitur ab aliqua persona, sed noscitur esse distincta, in quantum per eam noscitur non esse principia, & aliæ noscuntur esse principia: ut filius, per filiationem: & spiritus sanctus, per passivam spirationem.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod non genitus refertur ad non genitorem, &c. dico, quod hoc intelligi debet de relatione secundum rationem tantum. Ego autem non nego, quin innascibilitas, quantum ad illud, quod primo significat importet relationem secundum rationem, quia negationes possunt dici res rationis, in quantum apprehenduntur a ratione per suas affirmationes.

Relatio autem quæ non consequitur illud, quod per eam refertur, nisi in quantum apprehenditur ab intellectu, non dicitur relatio secundum rem, sed secundum rationem tantum.

Ad quartum. Ad quartum cum dicitur, quod illud quod nullam rem dicit, nullius est notio, &c. dico, quod falsum est: aliquando enim homo noscitur, per non habere illud, quod alij habent: sic & persona patris noscitur per non esse ab alio, cum quælibet alia persona divina sit ab alio.

Argumenta quæ erant ad partem aliam, non concludunt, quin innascibilitas ratione primitatis ad omnem emanationem: quæ primitas secundario est de significato innascibilitatis, importet aliquam realem relationem ad alias personas in aptitudine, non in actu: sed hæc aptitudo semper est coniuncta actu, per paternitatem, & activam spirationem: sed tantummodo procedit de innascibilitate, quantum ad illud, quod primo est de ipsius significato.

Q V A E S T I O II.

Arg. I. D. Bon. q. 3. D. Thom. Scot. ubi supra.

Secundo. **S**ECUNDO queritur. Vtrum innascibilitas sit idem, quod paternitas: & videtur, quod sic: quia sicut se habet innascibilitas ad filium, sic innascibilitas ad patrem, sed nascibilitas est eadem cum fi-

liatione: ergo innascibilitas cum paternitate.

Item Philosophus. 1. libro. Poster. dicit, quod primum, & principium idem dicunt: sed innascibilitas dicit rationem primi, paternitas rationem principij: ergo innascibilitas est paternitas.

Item sicut paternitas soli patri convenit, ita innascibilitas, ergo qua ratione paternitas est personæ patris constitutiva, eadem ratione innascibilitas, ut videtur: sed unus persona non est, nisi una proprietates constitutiva: ergo eadem proprietates, est innascibilitas, & paternitas.

CONTRA relationes distinguuntur per terminos, quia secundum Philosophum. libro. prædicamentorum. Relativorum esse est aliud se habere, sed innascibilitas negat principium a quo fit ille qui est innascibilis, paternitas importat principium alicuius, qui est in patre: ergo sunt distinctæ notiones.

Item Augustinus. 5. de trinit. cap. 6. Non est hoc dicere ingentum, quod est patrem dicere: ergo cum innascibilitas sit notio patris sub ratione qua ingentus, non est eadem notio cum paternitate.

RESPONDEO, quod innascibilitas, quantum ad illud, quod primo est de eius significato, non est eadem notio cum paternitate, quia sic dicit negationem principij: hoc est, negat nascibilitatem esse ab alio: paternitas vero dicit positivam relationem ad principiatum: & ideo dicit Augustinus. 5. de trinit. ca. 6. quod alia est notio, qua pater intelligitur genitor, alia qua ingentus. Si autem consideretur innascibilitas, quantum ad illud, quod secundario est de suo significato: sic dico, quod realiter est idem cum paternitate, & activa spiratione: quia primitas ad omnem emanationem est secundario de significato innascibilitatis. Importat ergo secundario primitatem ad actum generandi, & primitatem ad actum spirandi. Oportet autem quod primitas ad actum generandi sit realiter idem cum paternitate, quia non est quod distinguantur, quamvis tamen ipsa paternitas, ut subsistens, siue ipsa hypostasis patris, & ipsa primitas ad actum generandi, & actus generandi, & habitudo ad filium sint idem secundum rem: differunt tamen secundum rationem. Est. n. paternitas hypostasis patris, sub ratione qua subsistens: & est ipsa primitas ad actum generandi, sub ratione qua non ab alio; & est actus generandi, sub ratione qua talis actio, &c. habitudo ad filium, in quantum per ipsam pater refertur ad filium: ita quod secundum rationem intelligendi, prius est hypostasis patris, siue res subsistens: quia secundum hoc est personæ patris constitutiva: deinde est primitas ad actum generandi. Videtur enim esse illud, quod includitur in eo, quod formaliter nominat potentia generativa: Deinde est actus generandi.

Quarto habitudo ad filium, & hic ordo non est, nisi secundum rationem intelligendi, quia

In oppositum. Cap. de relatione.

Responsio. Innascibilitas, & paternitas, licet idem realiter secundum rationem significent, non tamen idem præter maria.

ista quattuor realiter eadem proprietates sunt ut dictum est. Dico etiam, quod primitas ad actum spirandi realiter idem est cum activa spiratione: ita quod de intellectu spirationis activæ est primo secundum rationem intelligendi ipsa primitas ad actum spirandi. Deinde actus spirandi. Tertio habitudo ad spiratum consequens secundum rationem intelligendi spirationem activam. De significato autem suo non sic est hypostasis sicut de significato primitatis, quia quis realiter idem sit cum hypostasi cuius est actus: non est tamen alicuius personæ constitutiva.

Ad primum. AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod sicut se habet nascibilitas ad filium, ita innascibilitas ad patrem &c. dico, quod falsum est loquendo de innascibilitate, quantum ad illud quod primo est de eius significato, quia nascibilitas, & filiatione positivæ dicuntur: paternitas vero positivæ, & innascibilitas negativæ.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod primum, & principium idem dicunt &c. dico, quod hoc intelligendum est secundum quod primum idem significat quod post quod aliud. Innascibilitas autem quantum ad illud quod primo est de eius significato non importat rationem primi: nisi in quantum primum significat idem, quod ante, quod non est aliud.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod sicut paternitas soli patri convenit ita innascibilitas &c. dico, quod verum est: sed convenire soli non sufficit ad constituendam personam, sed cum hoc requiritur, quod sit realis relatio in actu, innascibilitatis autem quantum ad illud, quod primo est de eius significato, non dicit relationem realem, ut ante demonstratum est, quantum etiam ad illud, quod est secundario de eius significato: non dicit relationem realem: sed aptitudinali. Primitas, enim non importat relationem realem, & actualem: neque ad filium, neque ad spiritum sanctum, sed tantummodo aptitudinali, & ideo innascibilitas non est personæ patris constitutiva, neque ratione huius quod primo est de eius significato, neque ratione huius, quod secundario est de eius significato: hoc est ratione illius primitatis. Quod etiam primitas non possit constituere personam patris patet alio modo: ut enim dictum est supra dist. 7. Potentia generativa dicit diuinam naturam cum modo habendi eam non ab alio. In tali autem modo habendi includitur paternitas ad actum generandi. Talis autem primitas est de ratione potentie generativæ, & est illud, quod formaliter est in ea: potentia autem generativa secundum rationem intelligendi ratione huius, quod formale est in ea: præsupponit hypostasim perfecte constitutam: quia sicut dicit Philosophus 4. Methe. Tunc unum, quodque perfectum est: cum potest generare sibi simile: ergo primitas secundum rationem intelligendi præsupponit hypostasim patris perfecte constitutam.

T. com. 19.

Argumenta quæ sunt ad partem aliam, nihil plus concludunt, nisi quod innascibilitas ratio-

ne huius quod primo est de significato eius, non est realiter eadem proprietates cum paternitate: & hoc est verum.

ARTICULVS III.

COSEQUENTER queritur de tertio principali, & circa hæc queruntur duo.

Primo vtrum imago dicatur essentialiter in Deo.

Secundo vtrum conveniat soli filio.

Q V A E S T I O I.

PRIMO ostendo, quod imago dicatur essentialiter in Deo. Dicit enim Augustinus in libro de fide ad Petrum, non multum post principium, & recitat magister in litera, quod una est sanctæ trinitatis essentialiter diuinitas, & imago ad quam factus est homo: ergo imago in diuinis dicitur essentialiter.

Arg. 1. D. Bon. q. 1. D. Tho. q. 1.

Idem Hylar. 5. libro. de trinitate ante medium: & recitat magister in litera, dicit, quod hoc fit ad communem imaginem, sed illud quod est commune tribus, dicitur essentialiter: ergo imago in diuinis dicitur essentialiter.

Secundo.

Item Genes. 1. dicit Deus. Faciamus hominem ad imaginem nostram: ergo videtur, quod illa imago ad quam fiendus homo erat, communis sit tribus personis: ergo dicitur essentialiter.

Tertio.

CONTRA Aug. 7. de trinitate cap. j. Quid absurdius quam imaginem ad se dici: ergo imago in diuinis nunquam dicitur essentialiter.

In oppositum.

Item imago de ratione sua importat imitationem alterius: imitatio ordinem: ordo in diuinis originem: origo relationem: ergo imago in diuinis non dicitur nisi secundum relationem.

RESPONDEO, quod imago dupliciter accipitur, scilicet communiter, & proprie. primo modo dicit illud ad cuius imitationem alterum producit, & sic imago in diuinis, vel accipitur solum essentialiter, scilicet pro divina essentia, vel essentialiter, & personaliter simul, scilicet pro unitate essentiae, & trinitate personarum: ad quarum imitationem facta est rationalis creatura. Si autem accipiatur proprie sic dicit rem ad alterius imitationem productam: & sic illa imitatio est in diuersitate naturæ: sic creatura rationalis, & intellectualis est imago trinitatis. Si autem illa imitatio est in identitate naturæ, sic convenit tantum uni personæ in diuinis. Et sic dicitur personaliter, & non essentialiter. Imitatio enim includit emanationem in imitante.

Responsio. Imaginis diuine acceptationes, secundum quas soluitur quod.

Ex prædictis potest patere responsio, ad argumenta ad utramque partem.

Prima enim argumenta procedunt de imagine, secundum quod idem est illud ad cuius imitationem alterum producit.

Argumenta autem ad partem aliam procedunt de imagine secundum quod dicit rem ad alterius,

Ad argum. per utramque partem.

Rich. super 1. Sent. R imita-

imitationem productam, nec mireris, si imago ista duplici ratione accipitur. Vides enim q̄ exemplum proprie loquedo accipitur pro exemplari, & interdum accipitur pro exemplo, sic e contrario imago proprie loquendo nominat rem ad alterius imitatione productam. Interdum tamē accipitur pro re: ad cuius imitationem res alia producta est.

Q V A E S T I O II.

Arg. I. **S**ECUNDO quæritur: vtrum imago secundum, q̄ personaliter accipitur, conueniat soli filio; & videtur, q̄ non. Dicit enim. Dam. i. lib. c. pe, q̄ imago patris est filius, & filij spiritus: ergo esse imaginem personaliter dictam conuenit spiritui sancto.

Secundo. Item spiritus sanctus ita expresse imitatur patrem sicut filius: ergo sicut filius est imago patris: ita spiritus sanctus.

Tertio. Item Aug. lib. 83. qq. quæstio. 74. exponens illud ad Col. 1. qui est imago Dei inuisibilis, dicit, q̄ in speculo est imago; quia de alio expressa: ergo cum persona spiritus sancti sit expressa de patre, & filio, videtur, q̄ persona spiritus sancti est imago.

In oppositum. **C**ONTRA, August. 6. de trinit. c. 2. dicit, q̄ solus filius est imago patris.

Item August. 6. de trinita. cap. 2. vult q̄ non possit dici in diuinis imago de imagine eo, q̄ imago non dicit de duobus: cum ergo dicatur de filio planum est, q̄ sibi soli conuenit.

Responsio. **S**OLUS filius proprie imago dicitur patris. **R**ESPONDEO, q̄ in diuinis solus filius est imago secundum, q̄ imago personaliter accipitur, patri enim non conuenit quia non producitur, nec spiritus sancto, quia spiritus sanctus procedit per modum amoris Dei: cuius processionis ratione non est similitudo naturæ ad illum a quo procedit, & ideo quænis similitudo ad illum a quo procedit conueniat amanti qui est spiritus sanctus in quantum est amor diuinus: quia tamen modus procedendi per modum amoris generaliter non requirit similitudinem naturæ in producto ad illum a quo procedit: ideo spiritus sanctus, proprie non dicitur imago, sed quia filius procedit per modum perfectum naturæ, de cuius processionis ratione est similitudo naturæ ad illum a quo procedit, quia generatio perfecta semper requirit similitudinem naturæ in genito ad generantem: ideo sibi proprie conuenit esse imaginem, quia ex suo modo procedendi in quantum talis, est sibi conuenit, q̄ sit ad expressam patris imitationem.

Ad hoc etiam ponunt aliqui aliam rationem cum prædicta. Dicunt enim aliqui, q̄ quia filius representat patrem in producendo diuinam personam: non autē spiritus sanctus: ideo spiritus sancto non conuenit esse imaginem.

Sed vt videtur aliquibus hæc secunda ra-

tio parum valet per se: quia sicut secundum relationes non attenditur in diuinis æqualitas, ita nec similitudo quæ requiritur ad rationem imaginis, attenditur secundum similitudinem in relatione, vt videtur.

Ad primū. **A**D PRIMVM in oppositum cum dicit, q̄ imago filij est spiritus sanctus &c. dico, q̄ doctores græci dicunt communiter spiritum sanctum esse imaginem patris, & filij, accipiētes imaginem largo modo. s. pro omni re producta ab alio in similitudinem substantiæ.

Sed opinio latinorum est conuenientior. Non enim inuenitur in sacra scriptura spiritus sanctus dictus imago patris, & filij: in sacra tamen scriptura inuenitur expressum, q̄ filius est imago. Dicitur. n. ad Colo. 1. de filio, q̄ est imago Dei inuisibilis.

Ad secundū. **A**D SECUNDVM cum dicitur, q̄ spiritus sanctus expresse imitatur patrem sicut filius &c. dico, q̄ verum est, sed hoc non conuenit sibi ex suo modo procedēdi per modum amoris in quantum huiusmodi, sed in quantum procedit per modum amoris diuini. Quamuis. n. in diuinis modus procedendi per modum naturæ, & per modum voluntatis, requirat æqualem similitudinem in producto ad producentem, tamen modus procedendi per modum naturæ generaliter magis requirit similitudinē in genito ad generantem quam modus procedendi per modum voluntatis in spirato ad spirantem.

Ad tertium. **A**D TERTIUM cum dicitur, q̄ in speculo est imago: quia de alio expressa est &c. dico verū est: quia illa expressio est per modum nature. Similitudo enim illa vniuersaliter procedit ab eo a quo est. Quamuis autem persona spiritus sancti sit expressa de patre, & filio: non tñ p̄ modum naturæ, sed per modum voluntatis.

CIRCA litteram (differt pater a filio auctoritate generationis:) ibi accipitur differe pro distinctione actiua per modum naturæ. (Negatiua particularis non efficit, vt q̄ sine illa relatione dicitur eadē præposita substantialiter dicatur:) expone sicut expositum est in quæstione qua quæritur vtrum in nascibilitas sit realis relatio in solutione cuiusdam argumenti. (Ingenitus quid est nisi non genitus: hoc intelligendum est de ingenito prout accipitur in diuinis, quia in Deo locum non habet priuatio. De ingenito autem in creaturis non est verum. (Potest dici non est idem, sed diuersum, esse patrem, & esse filium) quia quamuis in diuinis non sit nisi vnum esse simpliciter, quia ibi non est nisi vna essentia: tamen esse personam esse in diuinis plurificatum: idem est ergo esse, quod simpliciter prædicatur de tribus personis: cum dicimus pater est: filius est: spiritus sanctus est, sed non est idem patrem esse patrē, & filiū esse filiū, & spiritū esse spiritū. (Solutus filius dicitur verbum, Contra

Solum filij dicitur verbum.

CONTRA Aug. i. lib. de trinit. c. 12. si verbum patris loquitur seipsum loquitur, sed qui loquitur gignit: ergo verbum patris gignit seipsum verbū: ergo non solū est filius, sed et p̄r.

RESPONDEO. Verbum patris non loquitur secundum quod loqui est producere verbum: sed secundum quod loqui accipitur pro intelligere in verbo: vel per verbum. Verbum enim intelligit se in seipso, & per seipsum. (Idem dicitur accipiamus cum dicitur verbum ac si dicitur nata sapientia.)

Verbum dici nata sapientia.

CONTRA creatura videtur esse verbum Dei cum sit aliquid ab ipso representans ipsum diuinum conceptum, & tamen creatura non est nata sapientia.

RESPONDEO, q̄ creatura proprie non dicitur verbum Dei: improprie tamen, & quasi p̄ quādam similitudinem potest dici quasi vox verbum Dei: eo q̄ sicut vox sensibilis exterior representat nostrum conceptum interiorum, qui est verbum: sic creatura, quædam sensibilibiter quædam intelligibiliter aliquāter a remotis representant diuinum conceptum: qui proprie est verbum Dei. Et secundum, q̄ creatura potest accipi pro verbo: sic creare pro dicere.

De principio quod relatiuè dicitur & multiplicem notat relationē.

DISTINCTIO XXIX.

ST præterea aliud nomen multiplicem notans relationem, scilicet principium: dicitur enim principium semper ad aliquid. Et dicitur pater principium, & filius principium, et spiritus sanctus principium, sed differenter. Nam pater dicitur principium ad filium, & ad spiritum sanctum. Vnde Aug. in 4. lib. de trinit. ait. (Pater est principium totius diuinitatis. vel si melius dicitur, deitatis: quia ipse à nullo est.) Non. n. habet de quo sit, vel de quo procedat, sed ab eo, & filius est genitus, & spiritus sanctus procedit. Non ergo dicitur principium totius deitatis, quod vel sui, vel diuinæ essentia principium sit, sed quia principium est filij, & spiritus sancti, in quibus singulis tota diuinitas est. Filius ad spiritum sanctum dicitur principium. Spiritus vero sanctus non dicitur principium nisi ad creaturas, ad quas pater etiam dicitur principium, & filius, & trinitas ipsa simul, & singula personarū principium dicitur creaturarum. Pater ergo principium est sine principio. Filius principium de principio. Spiritus sanctus principium de vtroque. i. de patre, & filio.

Cap. 20.

Quo ab æterno pater est principium, & filius, sed spiritus sanctus non: immo cepit esse principium.

ET pater ab æterno principium est filij, & pater, & filius principium spiritus sancti, quia filius est

a patre, & spiritus sanctus ab vtroque. Spiritus vero sanctus non ab æterno principium est, sed esse cepit, quia non dicitur principium nisi ad creaturas. Cum ergo creatura esse ceperunt, & spiritus sanctus esse cepit principium earum. Ita etiam pater, & filius esse cepit cum spiritus sancto vnum principium creaturarum, quia creatura esse ceperunt a patre, & filio, & spiritus sancto. Et dicuntur hi tres non tria, sed vnum principium omnium creaturarum, quia vno eodemque modo principium rerum sunt. Non enim aliter sunt res a patre, & aliter a filio, sed penitus eodem modo. Ideo apostolus intelligens hanc trinitatē esse vnum principium rerum ait. Ex ipso, per ipsum, & in ipso sunt omnia. Cum vero audiuimus omnia esse ex Deo: vt ait Augustinus de natura boni, omnes vti que naturas intelligere debemus, & omnia que natura non seruant: sed vitiānt, que ex voluntate peccantium nascuntur. Omnium ergo que naturaliter sunt, vnum principium est pater cum filio, & spiritu sancto, & hoc esse cepit. Ab æterno autem pater principium, est filij generatione, & pater, & filius vnum principium spiritus sancti. Vnde Aug. in 5. li. de trinita. ait, Dicitur relatiuè pater, idemque relatiuè dicitur principium. Sed pater ad filium dicitur principium vero ad omnia que ab ipso sunt. Et principium dicitur filius, cum. n. diceretur ei. Tu quis es? respondit, principium qui & loquor vobis. Sed nunc quid patris principium est, immo creator se voluit ostendere, cum se dixit esse principium, sicut & pater principium est creatura, quia ab ipso sunt omnia. Cum vero dicimus, & patrem principium, et filium principium: nō duo principia creaturæ est dicimus, quā pater, & filius simul ad creaturam vnum principium est: sicut vnus creator. Si autē quicquid in se manet & gignit, vel operatur aliquid: principium est eius rei quam gignit, vel eius quam operatur, non possumus negare etiam spiritum sanctum recte dici principium, quia non eum separamus ab appellatione creatoris: quia scriptum est de illo, q̄ operetur, & vtrique in se manens operatur. Non. n. in aliquid eorum que operatur ipse mutatur, & vertitur. Vnum ergo principium ad creaturam cum patre, & filio est spiritus sanctus, non duo, vel tria principia. Ecce aperte ostendit Aug. patrem, & filium, & spiritum sanctum esse vnum principium rerum creaturarum. i. vno eodemque modo esse principium, & illū modum satis aperuit: quia. s. operantur omnia, & quia similiter operantur hi tres ideo vnum principium esse dicuntur.

Rom. II. d. Tomo 6. c. 28. eiusdem lib.

Cap. 13. **Ioan. 8. c.**

Hic ostendit quō pater sit principium filij: & ipse, & filius principium spiritus sancti. **D**EINDE in eo. lib. cōmūe ostendit quō pater dicatur principium ad filium, & ad spiritum sanctum ipse filius, dicens ideo esse patrem principium filij, quia genuit eum, & patrem, & filium esse principium spiritus sancti, quia spiritus sanctus procedit vel datur ab vtroque. Ait. n. ita. Si gignens ad id qd̄ gignitur principium est, pater ad filium principium est, quia genuit eum. Vtrum autem, & ad spiritum sanctum principium sit pater, quia dictum est de patre procedit, non parua quæstio est. Quod si ita est non

Aug. lib. 5. de tri. c. 14.

Rich. super i. Sent. R 2 iam

DISTINCTIO XXIX.

ST PRAETEREA aliud nomen. Superius determinavit Magist. de innascibilitate: hic determinat de communi spiratione secundum, q̄ significatur nomine principij. Et diuiditur in partes duas: quia primo determinat de nomine principij, secundum q̄ accipitur siue essentialiter, siue personaliter.

Item secunda secundum q̄ accipit personaliter tantum: (deinde eodem lib. &c.) Prima in tres. Primo ostendit, q̄ principium multipliciter accipitur. Secundo ostendit qualiter, & respectu quorum dicatur. ibi. (Et pater ab aeterno.) Tertio ostendit quomodo dicatur de spiritu sancto specialiter ibi. (Si autem quicquid manet in se) &c.

Secunda pars principaliter, quae ibi incipit. (Deinde in eodem lib.) diuiditur in duas. In prima ostendit, quod pater est principium filij, & ambo principium spiritus sancti. In secunda ostendit, q̄ vna est notio secundum quam pater, & filius sunt principium spiritus sancti, & quae est illa: ibi. (vnde autem principium sunt &c.)

CVM superius distinct. 2. ostensum sit in diuinis esse tres personas, & distinct. 4. q̄ Deus genuit Deum, & distinct. 5. quod filius generatur de substantia patris, & distinct. 9. quod vere est generatio in diuinis: & quod pater ab aeterno genuit filium, & distinct. 10. quod spiritus sanctus procedit per modum voluntatis: & distinct. 11. quod spiritus sanctus procedit a patre, & a filio, superfluum videtur mihi hoc quaerere. Vtrum vna persona sit principium alterius: cum etiam distinct. 11. quaesitum sit vtrum spiritus sanctus procedat a patre, & filio in quantum sunt vnum, & etiam vtrum debeant dici vnus spirator spiritus sancti, & quod vna spiratione spirant spiritum sanctum superfluum, vt mihi videtur esse. hic illa repetere, & ideo pauca quaerenda sunt circa hanc distinctio.

Circa hanc ergo distinctio. quaeruntur quattuor.

Primo supposito, quod pater, & filius sunt vnum principium spiritus sancti: quaeritur vtrum possunt dici idem principium spiritus sancti.

Secundo vtrum principium dicatur vniuoce de principio respectu personae, & respectu creaturae.

Tertio vtrum sit peccatum contrariae opinari de principiatio spiritus sancti.

Quarto vtrum principium significet substantiam cum dicitur principium de principio.

QVAE-

QVAESTIO I. ARTICVLVS I.

Arg. 1. D Bon. q 2 huius dist. D Thom. 1. part. 9 36. art. 4. ad 6. Secundo. 10. metaph T. com. 12.

Tertio.

In oppositi.

Responsio. Prima opi.

Secunda opi. Pater, & filio licet sint

PRIMO ostendo, q̄ pater, & filius possunt dici idem principium spiritus sancti, q̄a nō sunt diuersa principia spiritus sancti: ergo idē principium. Cum idem, & diuersum sufficienter diuidant ens.

Item vt ostensum est supra sunt vnum principium spiritus sancti, quia spirant per vnam potentiam spiratiuā: & spiratione, ergo similiter, q̄a p eandē potentiā spirant, & eadē spiratione debēt dici idem principium spiritus sancti.

Item quia pater est Deus, & filius eadem deitate est Deus: sequitur, q̄ pater, & filius sunt idem Deus: ergo cum pater sit principium spiritus sancti, & filius eadem principiatio spiritus sancti, videtur, q̄ pater, & filius sunt idem principium spiritus sancti.

CONTRA idem est pronomen relatiuum. Sed sicut dicit. Priscianus pronomen relatiuum facit secundam notitiam suppositorum: ergo hoc pronomen idem refert idem suppositum, sed pater, & filius non sunt idem suppositum: ergo haec est falsa pater, & filius sunt idem principium spiritus sancti.

Item in commento super 51. propositionē de maximis theologiae sic dicitur. Quamuis concedatur patrem, & filium esse principium, non tamen concedendum est esse idem principium. Idem enim facit intrinsecam relationem, & ita cum pater esset vnum principium spiritus sancti: filius esset idem principium, & ita non solum spirationis, sed etiam personae in patre, & filio videretur esse identitas.

Item in commento super eandem propositionem dicitur, q̄ non est concedendum patrem, & filium esse aliquod principium spiritus sancti. Sed si essent idem principium spiritus sancti, vt videtur: ergo non sunt idem principium spiritus sancti.

AD istam quaestionem dicunt quidam, q̄ pater, & filius sunt idem principium spiritus sancti, & ratio est quia idem importat identitatem secundum exigentiam eius, quod immediate ei additur. Vnde aliam identitatem importat dicendo idem genere, & dicendo idem specie, quam dicendo idem supposito. Similiter cum dico idem principium notatur identitas in principiando: vnde cum dicitur pater, & filius sunt idem principium spiritus sancti: sensus videtur esse, q̄ sunt idem in potentia spiratiua, & in actiua spiratione per quam principiatur spiritus sanctus: & hoc est verum. Nec ex hoc sequitur, q̄ sint idem supposito: sicut non sequitur. Socrates, & Plato sunt idem in specie: ergo sunt idem supposito, hoc tamen exemplum nimis est dissimile. Alijs non placet haec opinio propter ea quae contra hanc opinionem dicta sunt.

Dicunt ergo, q̄ pater & filius, quamuis sint vnum principium spiritus sancti, nō tñ debēt dici idem principium spiritus sancti. sunt enim vnum principium spiritus sancti, quia per vnā potentiam spiratiuam in vna spiratione principiant spiritum sanctum. Sed hoc non sufficit, ad hoc, q̄ possint dici idē principium spiritus sancti, q̄a sicut idē positū ex parte subiecti referret idē subiectū: ita positū ex parte pdicati refert pdicatum, vt si dicam pater est essentia & filius est eadem essentia. Sed cum dico pater est principium spiritus sancti, non est sensus, q̄ pater sit essentia principians spiritum sanctum, vel notio principians spiritum sanctum. Sed sensus est pater est suppositum principians spiritum sanctum, & ideo cum dico filius est idem principium, oportet, q̄ tunc sit sensus, q̄ filius est idem suppositum principians spiritum sanctum, & hoc falsum est. Cum ergo dicendo pater, & filius sunt idem principium spiritus sancti, nihil aliud dicamus realiter, quam q̄ pater est suppositū principians spiritum sanctum, & filius est idem suppositū principians spiritum sanctum videtur ista falsa virtute sermonis, pater, & filius sunt idem principium spiritus sancti, quamuis haec sit vera, pater, & filius eadem potentia spiratiua, & eadem spiratione principiāt spiritum sanctum.

Qui vult hanc secundam opinionem tenere potest rōdere ad argumenta. In oppositum enim dicitur, q̄ idem, & diuersum sufficienter diuidunt ens. Dico q̄ verum est referendo ad idem. Vnde quia eadem principiatio principiant spiritum sanctū sequitur, q̄ non principiant diuersa principiatio, & quia distincta sunt supposita principiata, sequitur, q̄ nō sint idem suppositum principians.

Ad secundum cum dī, q̄ pater, & filius spirant vna spiratione, iō sunt vnū principium &c. dico q̄ verum est. Sed ex hoc non sequitur, q̄ quia spirant eadem spiratione: sint idem principium spiritus sancti, quia vnum non est relatiuum: vnde non refert suppositum, sed ponit rem suam circa formam sui substantiui. Vt autem dictum est supra hoc pronome idem refert suppositum.

Ad tertium non occurrit mihi quō possint soluere tenendo suam opinionem, nisi ponendo in diuinis aliquid suppositum absolutum cōe patri, & filio, & spiritus sancto: tamen communis opinio non ponit in diuinis tale suppositum, nec mihi videtur ponendum.

Qui vult tenere primā opinionem: potest respondere ad argumenta quae sunt contra eā per modum sequentem.

AD PRIMVM cū dī, q̄ hoc pronome idē refert idē suppositū &c. dico q̄ verū idē suppositū verbi, qñ est ex parte subiecti, vt si dicamus color albus est qualitas, & idē disgregat.

Similiter dico, q̄ suppositum ex parte pdicati refert eandem rem significatam, per Rich. super 1. Sent. R 3 pra-

vñū principium spiritus sancti non tamen idē.

Ad argum. principalia. Ad primū.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad argum. In oppositum.

Ad primū.

Non longe a principio libri.

Distin. 26.

prædicatum: cum ergo hoc nomine principium cum dicitur pater, & filius principium spiritus sancti: significetur ipsa potentia spiratiua, vel ipsa spiratio actiua, vel vtraque simul, videtur quod hoc pronomen idem cum dicitur pater, & filius sunt idem principium spiritus sancti non refertur idem suppositum, sed eandem potentiam spiratiuam, vel eandem actiuam spirationem, vel vtramque simul ita, vt sit sensus pater est principium spiritus sancti, & filius eadem principiatiōe est principium spiritus sancti.

Ad secundum. Ad secundum, & tertium potest dici, quod ille auctor de maximis theolo. qui dicitur fuisse vocatus Alanus, fuit huiusmodi opinionis, quod pater, & filius non debeant dici idem principium spiritus sancti, & ideo qui vult tenere opinionem illam, non deberet recipere verba illius in proposito.

Q V A E S T I O I I.

Arg. I. **S**ECUNDO quæritur vtrum principium dicatur vniuoce de principio respectu personæ, & respectu creature: & videtur quod sic, quia Deus dicitur principium creature, quia creatura est ab eo, & principium personæ, quia persona est ab eo, ergo secundum eandem rationem dicitur principium vtriusque.

Secundo. Item cum dicitur Deus est principium creature, hoc conuenit tribus personis. Sed cum dicitur Deus est principium personæ: hoc non conuenit nisi duabus personis: ergo in vna parte dicitur essentialiter: & in alia personaliter, sed illud, quod conuenit essentialiter, & personæ conuenit eis vniuoce, quia per eandem rationem, vt videtur cum persona realiter idem sit cum essentia: ergo principium vtriusque dicitur vniuoce.

Tertio. Item cum dicitur Deus est principium creature, hoc nomen principium videtur significare quid increatum, & connotant quid creatum. Certum est autem, quod cum dicitur Deus est principium personæ hoc nomen principium significat rem increatam: ergo in vtroque hoc nomen principium significat idem secundum rem: ergo vniuoce dicitur in vtroque.

In oppositum. **C**ONTRA, in commento super 1. propositionem de maximis theologiæ, dicitur vniuoce non videtur dici hoc nomen principium cum pater dicitur principium filij, & principium spiritus sancti: ergo multo fortius cum dicitur principium spiritus sancti, & principium creature.

Item in commento super eandem propositionem scribitur, quod cum dicitur pater est principium filij, hic prædicat paternitatem relationem videlicet patris ad filium, cum dicitur pater est principium spiritus sancti: hic prædicatur spiratio, & in fine commenti super ean-

dem propositionem dicitur, quod relationem creatoris ad creaturas prædicat principium creatoris: cum dicitur Deus est principium creaturarum, sed relationibus personæ ad personam, & relationi ad creaturam est cōe vniuoce, cum vna sit æterna: alia temporalis: ergo principium non dicitur vniuoce de Deo in quantum est principium personæ, & in quantum est principium creature.

RESPONDEO, quod principium non dicitur vniuoce de principio respectu personæ, & respectu creature: quia ratio principij non reperitur æqualiter in vtroque. Est enim principiatio creaturarum quid exemplatum a principiatiōe personæ per prius: ergo magis reperitur ratio principij in principiatiōe personæ, quam creature, nec tamen dicitur pure æquiuoce, quia maior est illa cōitas, quæ solius vocis. Dico ergo, quod ratio principij analogice de Deo dicitur, in quantum est principium creature, & in quantum est principium personæ: & loquor hic de principio ratione ipsius habitudinis: non ratione potentie in qua radicitur ista habitudo.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod Deus est principium creature, quia creatura est ab eo, & principium personæ, quia persona est ab eo &c. dico, quod quæuis reddatur eadem ratio secundum vocem vtriusque; non tamen secundum rem. Esse enim a Deo eo modo quo creatura est ab eo, & esse a Deo eo modo quo vna persona est ab alia, est valde diuersum in re.

AD SECUNDM cum dicitur, quod illud quod conuenit essentialiter, & personæ conuenit eis vniuoce &c. dico quod verum est quando aliquid absolute dicitur de vtroque, vt si dicatur essentia est æterna, persona est æterna, vel quando aliquid dicitur de vtroque in relatione ad creaturam, vt si dicatur, Deus est principium creature, pater est principium creature, ratio principij vniuoce accipitur in vtroque. Sed cum aliquid dicitur de persona in relatione ad aliam personam, & de essentia in relatione ad creaturam, non oportet; quod illud dicatur de Deo vniuoce in vtroque.

AD TERTIUM cum dicitur, quod in vtroque significat quid increatum &c. dico, quod si accipiatur significatum huius nominis principium pro eo cui conuenit ratio principij, sic planum est, quod in vtroque significat idem secundum rem: differens secundum rationem, quia in vna parte significatur substantia, & in alia significatur persona. Sed ego non sic loquor de significato huius nominis, quod est principium in hac quæstione, sed in quantum significat ipsam habitudinem principiatiōis, a qua nomen imponitur ad significandum.

Argumenta ad partem aliam non plus probant nisi, quod ratio principium non reperitur vniuoce in vtroque; & hoc est verum, nec ex hoc sequitur, quod in vtroque reperitur tamen æquiuoce.

Responsio. Principium æquiuoce dicitur respectu personæ, & creature. De hoc supra di. 7. q. 11. in responsione principali.

Ad primū.

Ad secundum.

Ad tertium.

Q V A E S T I O III.

ERTO quæritur vtrum sit peccatum contrarium opinari de principiatiōe spiritus sancti, & videtur, quod sic: quia Aug. 1. de trin. c. 3. loquens de trini. dicit, quod non periculosius alicubi erratur, sed opinari contrarium veritati quæ est de processione spiritus sancti: est errare circa trinitatem: ergo peccatum est contrarium opinari de principiatiōe spiritus sancti.

Arg. I.

Secundo.

Tertio.

In oppositum.

Item opinari contrarium in articulo fidei peccatum est. Sed principiatio spiritus sancti est de articulis fidei: vnde in symbolo dicitur quod ex patre filioque procedit: ergo opinari contrarium vnitati de processione spiritus sancti est peccatum.

Item omnis opinio contra veritatem peccatum est, quia tunc mens discordat a regula recta: ergo maximè peccatum est opinari contra veritatem fidei. Sed opinari contrarium de processione spiritus sancti est opinari contra veritatem fidei: ergo peccatum est.

CONTRA Hierony. in quadam homelia super illud Matthæi. 33. Ecce ego mitto ad vos: quod de scripturis sacris auctoritatem non habet eadem facilitate contemnitur: qua probatur. Sed circa principiatiōem spiritus sancti est aliquid, quod de sacra scriptura auctoritate habere non videtur cum nusquam in sacra scriptura inueniatur: vtpote quod spiritus sanctus procedit per modum nexus patris, & filij: ergo contrarium opinari non est peccatum.

Item in enchy. c. 13. In quibus rebus nihil interest ad capescendum Dei regnum vtrum credantur an non: vel vtrum vera siue sint: siue putent an falsa in his errare, & aliud pro alio putare non est arbitrandum esse peccatum, aut si est minimum atque breuissimum esse, sed aliquid tale est circa principiatiōem spiritus sancti, vtpote procedere per modum nexus: ergo videtur quod opinari contrarium non est peccatum: aut si est: est paruum.

Item Salvator in Euan. secundum Ioannem. 15. c. Si non venissem, & locutus ei non fuisset, peccatum non haberet: ergo illi quibus nihil dictum est de aliquibus pertinētibus ad principiatiōem spiritus sancti: vtpote quod procedit per modum nexus possunt opinari contrarium sine peccato.

Responsio. Opinari contrarium veritati quæritur quomodo est peccatum, et quomodo non.

RESPONDEO, quod opinari contrarium veritati de principiatiōe spiritus sancti quantum ad illud, quod nobis expressum est de ea in scriptura, vel determinatum ab ecclesia peccatum est erroris, & si adsit pertinacia in defendendo, est hæresis. Si autem est aliquid verum annexum de principiatiōe spiritus sancti, quod non sit expressum in scriptura, nec expresse determinatum ab ecclesia opinari contrarium antequam videatur ad illam quæstionem sequi contrarium aliquid veritati expresse de principiatiōe spiritus sancti in scri-

ptura: vel expresse determinate ab ecclesia potest esse sine peccato: si talis opinio non sit cum pertinacia: & non procedat ex negligentia inquirendi: sed postquam videt homo, quod ad illam quæstionem sequitur contrarium alicuius, quod de principiatiōe spiritus sancti expressum est in scriptura, vel expresse determinatum ab ecclesia non potest remanere in illa opinione sine peccato grauis erroris, & si pertinax esset in defendendo deberet hæreticus iudicari.

Ex dictis potest patere responsio ad argumenta ad vtramque partem. primum enim, & secundum bene probant, quod opinari contrarium veritati expresse in scriptura, vel determinate ab ecclesia de principiatiōe spiritus sancti peccatum est, & hoc est verum.

Tertium argumentum speciali in solutione indiget. Cum enim dicit, quod omnis opinio contra veritatem peccatum est &c. dico, quod non est verum accipiendo peccatum pro culpa. Si enim aliquis simplex homo ex sua simplicitate opinetur, quod sol est minor terra: non incurrit propter hoc culpam: quia solem esse maiorem terra non est de fide, nec est necessarium sciri propter mores: vnde qui opinatur contrarium isti veritati non ex præsumptione: nullam penitus culpam per hoc committit. Omnis tamen falsa opinio peccatum est, secundum, quod peccatum dicitur quæcunque deuiatio a regula. Sed non semper talis deuiatio reddit hominem culpabilem coram Deo.

Ad argum.

Argumenta ad oppositum, scilicet primum, & tertium bene probant, quod opinari contrarium alicui, quod annexum est principiatiōi spiritus sancti, quod non sit expresse in scriptura, vel expresse determinatum ab ecclesia potest esse sine peccato: & hoc est verum nisi postquam videret homo, quod ad suam opinionem sequeretur contrarium alicui expresse in scriptura, vel determinato ab ecclesia, & si illa opinio non procedebat ex inquirendi negligentia, nec erat cum pertinacia.

Secundum argumentum quo arguitur per auctoritatem Aug. procedit de falsa opinione contra veritatem, quæ non spectat, neque ad fidem, neque ad mores: nec primo, nec ex consequenti, sed spiritum sanctum esse nexum includitur in veritate fidei. Includitur enim in processione ipsius a patre, & filio.

Q V A E S T I O IIII.

VARTO quæritur sine argumentis vtrum principium significat essentiam, cum dicitur principium de principio.

RESPONDEO, quod cum dicitur principium de principio, ibi accipitur pro principio notionali tam in notatiuo, quam in ablatiuo. Non potest accipi pro principio essentiali vtroque, Rich. super 1. Sent. R 4 quia

D. Bon. de bio x. litterali.
Responsio. Principium non significat essentiam cum dicitur principium de principio.

quia in diuinis principium essentiale non est de principio essentiali: cum in diuinis non sit nisi vnum principium essentiale: nec potest accipi de principio essentiali recto: & pro notionali in obliquo, quia principium essentiali non est de principio notionali, nec econuerso, quia principium notionale non est de principio essentiali, secundum, quod ly de accipitur originaliter, s. secundum, quod accipimus in proposito. Vnde illud, quod dicit Aug. 6. lib. de trini. c. 2. & recitat magister in litera supra dist. 7. c. Et sciendum est, s. quod hoc solum de eis dici non potest illud de illo, quod simul ambo non sunt, non est intelligendum de communitate eiusdem rei in numero tantum, sed etiam de communitate, quae est similis illi communitati secundum quam persona in diuinis est communis patri, & filio, & spiritui sancto. Cuiusmodi autem sit illa communitas declaratum inuenies supra 25. dist. ult. quaestione illius distin.

CIRCA literam (pater est principium totius diuinitatis) i. filij, & spiritui sancti: in quibus est tota diuinitas: vel si melius dicitur deitatis, & hoc dicitur ideo, quia deitas dicit, quid diuinum per essentiam. Diuinitas vero per participationem: vnde & hoc nomen diuinum potest aliquo modo transferri ad creaturam, vt cum dicuntur homines diuini: non sic autem hoc nomen Deus. (confitetur, & filij originem a principio), i. a principiacione.

De his quae temporaliter de Deo dicuntur, & relatiue secundum accidens, quod non Deo, sed creaturis accidit.

DISTINCTIO XXX.

VNT enim quaedam quae ex tempore de Deo dicuntur eique temporaliter conueniunt sine sui mutatione, & relatiue dicuntur secundum accidens, non quod accidit Deo, sed quod accidit creaturis, vt creator, dominus, refugium, datum, vel donatum, & huiusmodi. De his Aug. in 5. lib. de Trin. ait, (Creator relatiue dicitur ad creaturam, sicut dominus ad seruum.) Item. (Non aliquem moueat, quod spiritus sanctus, cum sit coaeternus patri, & filio, dicitur tamen aliquid ex tempore, veluti hoc ipsum quod donatum diximus. Nam sempiternus spiritus sanctus, est donum t. p. aliter aut donatum. Et si dominus non dicitur, nisi cum habere incipit seruum, etiam ista appellatio relatiua ex tempore est Deo. Non enim sempiterna creatura est, cuius ille dominus est, ergo dominum esse non sempiternum habet, ne cogamur etiam creaturam sempiternam dicere, quia ille sempiternus non dominaretur, nisi eum ista sempiternus famulare-

Cap. 13.

Cap. 16.

tur. Sicut autem non potest esse seruus, qui non habet dominum, sic nec dominus, qui non habet seruum.)

Oppositio, quod non ex tempore fit dominus, quia est dominus temporis, quod non est ex tempore.

SED hic aliquis dicet, quod non ex tempore competit Deo haec appellatio, quia dicitur dominus, quia non est tantum dominus rerum, quae ex tempore ceperunt, sed etiam illius rei quae non cepit ex tempore. i. ipsius temporis, quod non cepit ex tempore, quia non erat ante tempus, quam inciperet, & ideo non cepit esse dominus ex tempore. At quod dici potest, quia licet non ceperit ex tempore dominus esse temporis, cepit tamen esse dominus temporis, quia non semper fuit tempus, & ipsius hominis ex tempore cepit esse dominus. De hoc Aug. in eod. lib. continue ita ait, Quisquis exiterit qui aeternum Deum solum dicat: tempora vero non esse aeterna, pp. varietate, & mutabilitatem, sed tamen ipsa t. p. non in t. p. esse cepisse, quia non erat t. p. antequam t. p. inciperent, & ideo non in tempore acciderit Deo, vt dominus esset, quia ipse t. p. dominus erat, quae vtiue non in t. p. esse ceperunt, quid respondebit de homine, qui in tempore factus est? cuius vtiue dominus non erat antequam esset. Certè vt dominus hominis esset, ex tempore acciderit Deo, & vt ois amoueat controuersia, certè vt tuus dominus esset vel meus, qui modo esse cepimus, ex tempore habuit. Quo ergo obtinebimus, nihil secundum accidens dici Deum, nisi qui a ipsius naturae nihil accidit quo mutetur? vt easint accidentia relatiua, quae cum aliqua mutatione rerum, de quibus dicuntur, accidunt, sicut amicus relatiue dicitur, non n. amicus esse incipit, nisi cum amare ceperit. Fit ergo aliqua mutatio voluntatis, vt amicus dicatur. Nummus vero cum dicitur pretium, relatiue dicitur, nec tamen mutatus est, cum esse ceperit pretium, nec cum dicitur pignus. & huiusmodi. Si ergo nummus potest nulla sui mutatione toties dici relatiue, vt neque cum incipit dici, neque cum desinit, aliquid in eius natura vel forma qua nummus est, mutationis fiat, quanto facilius de illa incommutabili Dei substantia debemus accipere, quod ita dicatur relatiue aliquid ad creaturam, vt quamuis temporaliter incipiat dici, non tamen ipsi substantia Dei accidit aliquid intelligatur, sed illi creaturae ad quam dicitur. Qualiter et refugium nostrum dicitur. Refugium n. nostrum dicitur Deus relatiue, ad nos. n. refertur, & tunc refugium nostrum fit, cum ad eum refugimus. Nunquid tunc fit aliquid in eius natura, quod antequam refugeremus ad eum, non erat? In nobis ergo fit aliqua mutatio, qui ad eum refugiendo efficimur meliores in illo autem nulla. Sic & pater noster esse incipit, cum per eius gratiam regeneramur, qui dedit nobis potestatem filios Dei fieri. Substantia ergo nostra mutatur in melius, cum filij eius efficimur. Similiter & ille pater noster esse incipit, sed nulla sua commutatione substantiae. Quod ergo temporaliter dici incipit Deus, quod antea non dicebatur, manifestum est relatiue dici, non tamen secundum accidens Dei, quod aliquid ei acciderit, sed plane secundum accidens eius ad quod dici aliquid Deus incipit relatiue.) Ex his

Cap. 16.

Psal. 9. b

Ioan. 1. b

ARTICVLVS PRIMVS. QVAESTIO I.

bis aperte ostenditur, quod quaedam de Deo temporaliter dicuntur relatiue ad creaturas sine mutatione deitatis, sed non sine mutatione creaturae, & ita accidens est in creatura, non in creatore, & appellatio qua creatura dicitur relatiue ad creatorem, relatiua est, et relatione notat, quae est in ipsa creatura. Appellatio vero illa qua creator relatiue dicitur ad creaturam, relatiua quidem est, sed nullam notat relationem quae sit in creatore.

Hic soluitur quaestio qua quaerebatur vtrum Spiritus sanctus dicatur datum relatiue ad se cum ipse det se.

Dist. 18. l. 1. et 2.

HIC potest solui quaestio superius proposita, vbi quaerebatur cum Spiritus sanctus datum dicatur vel donatum. Quod autem datur refertur ad eum qui dat, et ad illum cui datur, & cum Spiritus sanctus det seipsum, vtrum ad seipsum relatiue dicatur, cum dicitur dari vel donari? Cui quaestioni respondentes, dicimus Spiritus sanctum dici datum vel donatum relatiue, & ad dantem & ad illum cui datur. Dans autem siue donator est pater cum filio & Spiritus sancto. Nec tamen dicimus Spiritus sanctum referri ad se, sed appellatio dati, vel donati refertur ad dantem & ad recipientem, quia non potest aliquid dici datum, nisi ab aliquo & alicui detur. Cum autem Spiritus sanctus dari a se vel datus a se dicitur, relatiue quidem dicitur ad illum cui datur, & est appellatio relatiua, & in illo cui datur mutatio fit non in dante.

DISTINCTIO XXX.

VNT ENIM quaedam & caet. Superius determinauit Magister de nominibus quae dicuntur de Deo, relatiue secundum rem & modum significandi. Hic determinat de nominibus quae de Deo dicuntur relatiue secundum modum significandi tantum, vel secundum dici, & diuiditur in partes duas, quia primo determinat de his quae important relationem ad creaturas. Secundo de his quae dicuntur relationem personarum inter se in principio 31. distinct. ibi. (Præterea considerari oportet.)

Primo in quattuor. Primo ostendit quaedam nomina dici de Deo relatiue ex tempore. Secundo opponit in contrarium & soluit ibi. (Sed hic aliquis dicet.) Tertio determinat modum quo ista de Deo dicuntur ibi. (Quomodo ergo obtinebimus.) Quarto soluit quandam quaestionem superius propositam de Spiritu sancto ibi. (Hic potest solui quaestio.)

CIRCA hanc distin. quaeruntur quattuor. Primo vtrum aliqua dicantur de Deo ex tempore. Secundo vtrum dicantur de Deo per se. Tertio vtrum significant relationem. Quarto vtrum ponat in Deo relationem reale.

PRIMO ostendo, quod nihil dicitur de Deo ex tempore, quia eorum quae distant in infinitum vnum non praedicatur de alio. Sed Deus a quocumque temporali distat in infinitum: ergo nihil ex tempore dicitur de Deo.

Arg. 1. D. Tho. 1. p. q. 13. art. 7. D. Bona. & Scot. eadem distin. & q.

Item omne praedicatum ponit rem circa se, sed nihil temporale potest poni circa Deum, qui mutaretur: ergo nihil ex tempore dicitur de Deo.

Secundo.

Item omne nomen significat quid creatum, aut increatum, sed res increata conuenit Deo ab aeterno, creatum autem falso dicitur de increato: ergo nullum nomen ex tempore dicitur de Deo.

Tertio.

Item omne quod praedicatur de alio, aut dicitur de eo per essentiam, aut per inheretiam, sed nihil Deo conuenit essentialiter ex tempore: ergo cum nulla res inhaereat Deo, quia inhæere proprium est accidentium, vel eorum quae non sunt realiter idem cum eo cui inhaerent: videtur quod nihil ex tempore dicitur de Deo.

Quarto.

Item August. in 12. lib. de ciuit. Dei cap. 15. Ego Dominum Deum aliquando Dominum non fuisse dicere non audeo.

Quinto.

CONTRA esse hominem passum sepultum ex tempore dicitur de Deo.

In oppositum.

Item actio & passio correlatiua sunt: ergo non prius est creare, quam creari, sed creari non est, nisi ex tempore: ergo Deus non creauit, nisi ex tempore.

RESPONDEO, quod aliqua dicuntur de Deo ex tempore. Ad cuius intelligentiam sciendum quod illud quod dicitur de aliquo, aut significat essentiam illius, aut aliquod de essentia, aut aliquid accidens absolutum inherens ei, aut causam illius, aut illius effectum, aut relationem ipsum denominatam, aut actionem illius transuentem in rem exteriorem, aut actionem alterius modo passiuo significatam aut rem vnitam ei de quo dicitur.

Responso. Aliqua dicuntur de Deo ex tempore. Nomen potest diuersa significare sed dicitur quae quo. de alicuius.

Primo modo non potest conuenire aliquid ex tempore Deo, quia quicquid spectat ad essentiam eius sibi conuenit ab aeterno.

Secundo modo nihil conuenit Deo nec ex tempore, nec ab aeterno, quia in Deo nullum est accidens.

Nec tertio modo, quia nulla est Dei causa neque ex tempore, neque ab aeterno.

Sed quarto modo aliquid dicitur de Deo ex tempore, vt cum dicitur quod Deus est patientia nostra & salus nostra, hoc est quia patientia nostra & salus nostra sunt effectus illius.

Quinto etiam modo aliquid conuenit Deo ex tempore, vt esse dominum: Dominus enim significat quandam relationem, a qua Deus denominatur Dominus.

Sexto

Q V A E S T I O II.

ECUNDO quæritur: Vtrum illa quæ de Deo dicuntur ex tempore, dicantur de Deo per accidens: & videtur quod sic: dicit enim Augustinus in 5. libr. de trinit. cap. vlt. de Deo ut dominus tuus esset, aut meus qui modo esse cœpimus ex tempore accidit Deo: ergo Dominus dicitur de Deo per accidens.

Arg. 1. D. Bon. q. 2.

Item Philosophus. 1. poster. Quæ sunt per se necessario insunt rebus, sed quæ dicuntur de Deo ex tempore non conueniunt ei de necessitate: ergo non dicuntur de Deo per se.

Secundo. T. com. 15.

Item accidens est quod adest, & abest præter subiecti corruptionem. Sed ea quæ dicuntur de Deo ex tempore possunt abesse, & adesse præter Dei corruptionem: ergo prædicantur de Deo secundum accidens.

Tertio.

Item secundum Philosophum. 1. topic. quatuor sunt prædicata. s. genus, diffinitio, proprium, accidens. Sed ea quæ dicuntur de Deo ex tempore, non dicuntur de Deo tanquam genus, neque tanquam diffinitio, neque omnia dicuntur de Deo tanquam proprium, quia esse dominum non conuertuntur cum Deo. Restat ergo quod saltem esse dominum dicitur de Deo per accidens.

Quarto.

CONTRA Augustus. 5. de trinita. cap. vlt. & recitat Magister in littera, dicit quod Deo nihil accidit: ergo omnia quæ dicuntur de Deo dicuntur de ipso per se.

In oppositum.

Item omne quod dicitur de aliquo per accidens, ponit in ipso mutationem in actu, vel in potentia, sed Deus mutari non potest: ergo nihil dicitur de eo per accidens.

Item quod dicitur de aliquo per accidens dicitur de alio per se, quia omne per accidens reducitur ad per se, sed creator non dicitur de aliquo alio a Deo: ergo non dicitur de Deo per accidens.

RESPONDEO, quod aliqua dici de Deo per accidens quadrupliciter potest intelligi, aut ita quod illa quæ de Deo dicuntur, sint accidentia ipsi Deo inhærentia, & sic nihil dicitur de Deo per accidens, neque ab æterno, neque ex tempore, quia nullum accidens est in Deo, nisi mediante natura humana sibi vnita, aut quod sint accidentia in alio existentia, & sic creator, & dominus dicuntur de Deo per accidens, aut quantum ad illud quod importatur de eorum significato primo, aut ex consequenti, quia de eorum significato, aut primo, aut ex consequenti est quædam habitudo quæ est in creatura secundum rem, & in Deo secundum rationem & secundum dici. Illa autem relatio realis accidens est creature extendendo nomen accidentis ad omne illud, quod non est substantia, nec pars substantiæ, & ab illa relatione nominatur Deus, sub ratione qua creator, vel sub ratione qua dominus: demonstratum

Responsio. Aliqua dici de Deo per accidens quadrupliciter intelligitur

Sexto modo etiam aliquid potest dici de Deo ex tempore, vt si immediate aliquam rem calefaciat successiue. Cum enim diceremus Deus calefacit istam rem, denominarem ipsum ab actione exterius transeunte, quia secundum Philosophum. 3. phys. Actio quæ radicatur in motu est ab agente in passo.

T. com. 2.

Septimo etiam modo aliquid dicitur de Deo ex tempore, vt cum dicimus Deus, vocaliter laudatur. Laudari. n. vocaliter importat actionem creature passiuo modo significatam.

Octauo etiam modo ex tempore conuenit Deo esse hominem.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur quod eorum quæ distant in infinitum vnum non prædicatur de alio &c. Dico quod verum est de prædicatione per essentiam, vel per alicuius absoluti inhærentiam, sed non est verum de prædicatione quæ est per causam, vel per habitudinem ad alium, vel per vnionem.

Ad primū.

Ad secundum cum dicitur quod omne prædicatum ponit rem suam circa subiectum &c. Dico quod si intelligas de positione secundum rem non semper est verum. Cum enim dico iste honoratur res importata per hoc verbum honoratur, vt non ponitur realiter in honorato, sed magis in honorante secundum Philosophum. 1. Ethycorem, sed de his quæ prædicantur per essentiam, vel per inhærentiam, est verum.

Ad secundum.

Cap. 6.

Ad tertium cum dicitur quod creatum falso dicitur de increato, &c. Dico quod verum est sub istis nominibus quæ sunt creatum & in creatum: hæc enim simpliciter est falsa, increatum est creatum, tamen dico quod res increata quæ Deus est, potest denominari a re creata denominatione quæ est per aliquod extrinsecum. Bene enim subiectum denominatur a re quæ non est in eo. Vnde subiectum dicitur agens ab actione, quæ est ab agente in passo. Omne tamen nomen dictum de Deo ex tempore significat rem increatam, aut primo, aut ex consequenti vt inferius patebit.

Ad tertium.

Ad quartum cum dicitur quod omne quod prædicatur de alio, aut dicitur de eo per essentiam, aut per inhærentiam &c. Dico quod falsum est. Res enim dicitur agens ab actione quæ est ab agente in passo, & sic potest aliquid denominari ab illa re quæ non est in ipso, & hoc patet aperte: Deus amatur ex tempore amore creato, nec tamen amor creatus est in Deo, sed in amante.

Ad quartum.

Aliquid de nominari ab eo quod non est in eo.

Ad quintum, quod arguebatur per auctoritatem Augusti. de ciuitat. Dico quod beatus Augustus in auctoritate allegata accepit dominium secundum quod significat potestatem per quam possunt, coherceri subditi quando habeantur, non prout dicat actualem relationem ad principium: vnde improprie accipitur hoc nomen dominus.

Ad quintum.

Q V A E S T I O III.

ERTIO quæritur: Vtrum ea quæ dicuntur de Deo ex tempore significant relationem: & videtur quod non, quia Deo non potest aduenire de nouo aliqua relatio. Sed ea quæ de Deo dicuntur ex tempore de nouo dicuntur de ipso: ergo non significant aliquam relationem.

Arg. 1. D. Bon. q. 2. Scot. q. 2.

Item si significant aliquam relationem illa relatio esset Dei ad creaturas. Sed talis relatio communis esset tribus personis. Cum ergo aliqua dicantur de Deo ex tempore quæ non conueniunt tribus personis vt esse incarnatum, esse missum, videtur quod non significant relationem.

Secundo.

Item non potest negari quin ista nomina creator, & gubernator dicant diuinam substantiam cum de qualibet dicantur persona. Sed sicut dicit Magister supra distin. 22. ca. sciendum quæ relatiue dicuntur, substantialiter non dicuntur: ergo ista nomina dominus & creator non significant relationem.

Tertio.

CONTRA nomina quæ non significant substantiam significant relationem. Sed ea quæ conueniunt Deo ex tempore non videtur significare diuinam substantiam, quia ab æterno conuenit, Deo ergo significant relationem.

In oppositum. Primo.

Item illud significat terminus a quo imponitur ad significandum, sed hoc nomen dominus imponitur ad significandum habitudinem ad seruum: ergo videtur quod hoc nomen dominus significat relationem.

Secundo.

Item esse hominem dicitur de Deo ex tempore, & cum non videatur significare substantiam, cum non conueniat nisi personæ filij: ergo significat relationem.

Tertio.

RESPONDEO, quod ea quæ dicuntur de Deo ex tempore relationem significant, aut connotant, quia aut ipsam relationem significant primo, aut eam dant intelligere ex consequenti. Eorum enim quæ dicuntur de Deo ex tempore quædam significant rem supra quam fundatur habitudo, sicut creator & gubernator, quæ significant diuinam actionem intrinsecam quæ Deus est, & connotat habitudinem in actu, & quæ est in creatura secundum rem, & opposita habitudo est in Deo secundum rationem. Quædam imponuntur ad significandum ipsam habitudinem, vt ista nomina dominus & superior, & ista significant relationem, quæ est in Deo secundum rationem. Cuius opposita relatio est in creatura secundum rem, & ex consequenti dant intelligere diuinam substantiam, tanquam rem, quæ a tali habitudine denominatur.

Responsio. Quæ dicuntur de Deo ex tempore relationem significant. Distinctio eorum quæ dicitur de Deo.

tum enim est supra quomodo aliquando aliquid potest denominari ab eo quod est in alio realiter.

Tertio modo potest intelligi aliquid dici de Deo per accidens, quia dicitur de Deo contingenter, & sic creare & esse dominum dicuntur de Deo contingenter quantum ad illam habitudinem quam significant, vel connotant in creatura. Deus enim potuit non creare mundum, & ita potuit non esse dominus.

Quarto modo potest intelligi aliquid dici de Deo per accidens quæ dicuntur de ipso ratione nature humanæ sibi vnite, sicut cum dicimus: Deus fuit mortuus, sepultus, & resurrexit. Hæc enim dicuntur de Deo per aliud, quia quauis ista sint vera, Deus est homo, non tamen hæc debet concedi, Deus est humana natura, & ideo quæ conueniunt sibi mediante humana natura, dicuntur sibi conuenire per aliud. Ex his pro magna parte potest patere responsio ad argumenta ad vtranque partem.

AD ARGUMENTVM PRIMVM enim argumentum procedit secundum quod dici de Deo per accidens accipitur secundo modo.

Ad argum. Ad primū.

Secundum autem procedit secundum quod dici per accidens accipitur modo tertio, hoc est produci contingenter.

Ad secundum.

Ad tertium cum dicitur quod accidens est quod adest & abest &c. dico quod illud est accidens rei de qua dicitur si sibi inhæreat, aliter non, illa autem habitudo realiter a qua Deus denominatur creator, vel Dominus, non est aliquid Deo inhærens.

Ad tertium. Diffinitio accidentis de quo intelligitur.

Ad quartum quod arguitur de quatuor prædicabilibus, vel prædicatis intelligi debet quantum prædicatum non importat, neque primo, neque ex consequenti aliquam rem, quæ non sit in subiecto, aliter non est verum. Si enim dico homo est percussus, ipsa percussio non est accidens in percussente, sed in percusso, nec est percussentis genus neque diffinitio, neque proprium. Habitudo autem quæ importatur nomine creatoris, & nomine domini realiter accepta, non est in Deo, sed in creatura.

Ad quartum. Diuisio prædicamentorum de quibus intelligitur.

Vel potest dici quod illud verbum Philosophi non tenet, nisi de his quæ prædicantur de creaturis, vbi reperit genus & diffinitio. Deus autem nec genus habet nec diffinitionem.

PRIMVM argumentum ad partem aliam demonstrat de Deo nihil dici per accidens primo modo.

Ad argum. in oppositū. Ad primū.

Secundum etiam argumentum procedit de primo modo dicendi per accidens, quia secundus modus tertiæ & quartæ nullam mutationem includunt in re, de qua aliquid dicitur per accidens, nec in actu, nec in potentia.

Ad secundum.

Ad tertium cum dicitur quod omne per accidens reducitur ad per se &c. Dico quod intelligendum est de eo quod dicitur per accidens quarto modo. Omne enim quod dicitur de aliquo mediate dicitur de illo mediante

Ad tertium. Omne per accidens reducitur ad per se quando intelligitur.

Quædam autem significant diuinam actionem passiuo modo significatam, vt incarnatus, missus, & dant intelligere realem relationem personæ ad personam, vt personæ missæ ad personam a qua emanat, quia non mittitur nisi persona emanans. Incarnatus etiã dat intelligere habitudinem vnus personæ ad aliã, quæ soli filio conuenit. Connotant etiam illa nomina relationem realem in creatura, & in Deo secundum rationem. Quædam autem significant aliquam creaturam absolutam, sicut homo dictus de Deo significat naturam humanam, & realem relationem in natura humana ad diuinam personam, & in diuina persona, scilicet, in persona filij importat relationem secundum rationem ad humanam naturam. Vnde cum dicitur Deus est homo, esse hominem significat vnionem humanæ naturæ ad diuinam personam, & ex consequenti significat humanam naturam, & diuinam personam: & sic patet quod omnia quæ dicuntur de Deo ex tempore significant relationem, vel connotant diuinam substantiam, vel personam. Soluendum est ergo ad argumenta ad vtranque partem.

Ad argum.
Ad primũ.

AD PRIMVM cum dicitur quod de nouo nõ potest Deo aduenire aliqua ratio &c. Dico quod non plus concludit, nisi qd ea quæ dicuntur de Deo ex tempore non significant, nec connotant aliquam relationem realem temporalem quæ sit in Deo, & hoc est verum.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur quod aliqua dicuntur de Deo ex tempore, quæ non conueniunt tribus personis &c. dico quod verum est. Sed ex hoc non sequitur quod nõ significant, vel connotent aliquam relationem in creatura, sed ex hoc sequitur quod non significant relationem in creatura ad Deum, vt ad principium effectiuum tantum, & hoc est verum: per prius enim importat relationem creaturæ ad Deum, vt ad terminum.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur quod ista nomina creator, & gubernator dicunt diuinam substantiam &c. dico quod verum est, & tamen simul connotant aliquam relationem in creatura. Illud enim verbum Magistri quæ reatiue dicuntur substantialiter non dicuntur, intelligi debet de his quæ reatiue dicuntur ab æterno & loquendo de relatione reali.

Ad primũ.
in oppositũ.

AD PRIMVM argumentum quod fuit ad ad partem aliam, dicendum quod quamuis diuina substantia Deo conueniat ab æterno: non tamen sub illa ratione qua connotat actum realem relationem in creatura.

Ad secundum.

Secundum argumetum ad eandem partem probat, quod hoc nomen dominus significat relationem quæ est in creatura secundum rem, & in Deo secundum rationem, & secundum dici, & hoc est verum, sed ex hoc non sequitur quin ex consequenti det intelligere diuinam substantiam, tanquam rem quæ ab illa relatio-

ne denominatur. Terminus enim non tantum significat illud a quo ad significandum imponitur, quamuis illud formaliter significare videatur.

Ad tertium.

Ad tertium dicendum, quod quamuis esse hominem dictum de Deo det intelligere relationem in natura humana ad filium Dei, vt ad principium a quo est, & etiam ad diuinam substantiam: tamen quia prius significat relationem in natura humana ad filium Dei, vt ad suppositum in quo est, & ideo non oportet quod conueniat pluribus personis.

Q V A E S T I O I I I I.

VARTO quæritur: Vtrum ea quæ dicuntur de Deo ex tempore ponant in Deo aliquam relationem realem ad creaturam: & videtur quod sic, quia 5. metaph. dicitur quod reatiua secundum esse, sunt sicut dominus & seruus, sed reatiua secundum esse ponunt aliquam relationem realem in vtroque extremo: ergo dominus dicit aliquam relationem realem in Deo.

Arg. 1.
D. Bon. q. 3.
Scot. q. 2.

T. com. 10.

Item suppositio est relatio, sed in Deo respectu creaturæ est realis suppositio: ergo est realis relatio.

Secundũ.

Item quod solum dicitur de aliquo secundum rationem cessante actione intellectus, non manet, sed dominium maneret in Deo, etiam si intellectus hoc nullus apprehenderet: ergo dominium non dicitur de Deo secundum rationem, sed secundum rem.

Tertio.

Item realiter est causa creaturæ, sed causa importat realem relationem: ergo in Deo est realis relatio respectu creaturæ.

Quarto.

Item quamuis generatio actiua creata sit in genito: tamen ponit in genitæ realem relationem: ergo multo fortius cum creatio actiua sit in creante, ponit in ipso realem relationem.

Quinto.

Item realis relatio potest aduenire alicui de nouo sine sui mutatione per alterius mutationem, vt si ego sum albus, & alius de nouo fiat albus, aduenit mihi de nouo similitudo sine mei mutatione: ergo a simili per mutationem creaturæ potest aduenire de nouo ipsi Deo aliqua realis relatio sine sui mutatione: ergo non est aliqua ratio ad negandum qd ea quæ dicuntur de Deo ex tempore, ponant in Deo aliquam realem relationem.

Sexto.

CONTRA quicquid est in Deo est æternum. Sed ea quæ dicuntur de Deo ex tempore non ponunt in Deo aliquam relationem æternam ad creaturam: ergo non ponunt in Deo aliquam relationem realem.

In oppositũ.

Item scibile non dependet a scientia: ideo non refertur ad ipsum, nisi secundum dici, scilicet, quia scientia refertur ad ipsum secundum Philosophum. 5. metaph. sed multo minus dependet Deus a creatura: ergo non refertur ad ipsam nisi secundum dici.

T. com. 2.

Item

Itẽ 24. propositione de causis dicitur quod causa prima existit in omnibus rebus secundum dispositionem vnã. Sed si ea quæ dicuntur de Deo ex tempore, ponerent in Deo reales relationes ad creaturam, non existeret in omnibus secundum dispositionem vnã: ergo non ponunt in Deo aliquam realem relationem ad creaturam.

Responsio.
Que dicitur de Deo ex tempore nullam realem relationem important, sed secundum rationem.

RESPONDEO, quod ea quæ de Deo dicuntur ex tempore non ponunt in Deo aliquam relationem realem ad creaturam, sed tantummodo secundum rationem, & secundum dici. Ad cuius pleniorẽ intelligentiam sciendum quod cum relatio requirat duo extrema aliquando est res rationis a parte vtriusque: quando, scilicet, habitudo illa non potest esse inter illa, nisi in quantum intelliguntur, verbi gratia, cum dicimus idem eidem idem. Eiusdem enim ad seipsum non est relatio, nisi secundum esse intellectum tantum in quantum, scilicet, intelligit intellectus aliquid vnum, illo vtitur vt duobus. Similiter relatio quæ est inter ens & non ens: est res rationis tantum a parte vtriusque extremi. Non entis enim non potest esse aliqua realis relatio vt subiecti, quia sicut dicit Auicena. 1. metaphys. cap. 5. si proprietates fuit aliquid, tunc illud de quo illa dicitur: erit aliquid sine dubio. Sed nõ ens non est aliquid. Similiter non ens non potest esse terminus realis relationis: & ideo entis ad non ens, non potest esse realis relatio cum realitas relationis non tantum dependeat ex realitate eius de quo dicitur, sed etiam ex realitate termini. Est tamen inter ea relatio secundum rationem, quia negationes bene sunt res rationis, in quantum apprehenduntur a ratione. Vnde in quantum intellectus intelligit non ens, vt vnum extremum & ens vt aliud: consequitur ea quædam relatio secundum rationem, scilicet, relatio oppositionis.

Quædam vero sunt relationes reales quantum ad vtrunque extremum, vt omnis relatio consequens extrema secundum esse reale, sicut duplum, & dimidium, quæ consequuntur quantitatem, paternitas & filiatio quæ consequuntur actionem, & passionem, & multæ aliæ. Quandoque vero est relatio in vno extremo secundum rem, & in alio secundum rationem tantum, & hoc quando duo extrema non sunt vnus ordinis, vt scientia & scibile. Res enim scibilis, in quantum est res in esse naturali existens: est extra ordinem intelligibilis esse, quia non intelligitur res, nisi in quantum est intellectui representata: & ideo quamuis in scientia sit relatio realis ad rem scibilem, in quantum est in ea quidam ordo ad ipsas res considerandas: tamen in ipsa re scibili, quia in se considerata est extra huius ordinem non est realis relatio ad scientiam, sed secundum rationem tantum, & secundum dici, scilicet,

in quantum intellectus apprehendit rem, vt terminum relationis scientiæ: vnde dicit Philosophus. 5. metaphys. quod non dicuntur reatiue eo quod ipsa referuntur, sed quia alia referuntur ad ipsa. Cum igitur Deus sit extra totum ordinem creaturæ, & omnes creaturæ ordinentur ad ipsum, & non econuerso manifestum est quod omnes creaturæ referuntur ad Deum relatione reali, sed in Deo non est realis relatio ad creaturas, sed secundum rationem & secundum dici tantum in quantum, scilicet, creaturæ referuntur ad ipsum.

T. com. 20.

Ad primũ.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur quod reatiua secundum esse sunt, sicut dominus & seruus &c. Dico quod nõ est reatiuum secundum esse in creatura non in creatore.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur quod in Deo respectu creaturæ est realis suppositio, &c. Dico quod verum est, quantum ad illud super quod fundatur respectus, sed ipse respectus realiter in Deo non est: sed secundum rationem tantum.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, quod dominium maneret in Deo & si nullus intellectus hoc apprehenderet &c. Dico quod verum est quantum ad potestatem per quam sibi subiecit creaturam: non tamen quantum ad respectum in ipso Deo: tamen non est possibile quin apprehendatur illud ab aliquo intellectu, quia semper intelligitur ab intellectu diuino.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, quod causa importat realem relationem ad causatum &c. dico quod verum est de causa creata, de causa autem increata non est verum, nec ex hoc sequitur quod minus realiter sit causa, sed magis quia verissime & realiter est in ea illud per quod producit effectum.

Ad quintum.

Ad quintum dico quod generans creatum, & genitum sunt eiusdem ordinis: & ideo oportet esse realem relationem vtrouque: Deus autem est extra ordinem creaturarum.

Ad sextum.

Ad sextum cum dicitur quod relatio realis potest aduenire alteri sine sui mutatione, &c. Dico quod verum est sine mutatione secundum aliquid absolutum, non tamen sine mutatione secundum rem reatiuam, quia ante non erat in ipso illa res reatiua quæ postea in ipso est. Vel potest dici quod ratio quare non potest aduenire Deo aliqua realis relatio de nouo non est tantum, quia mutaretur; sed etiam quia est extra ordinem creaturarum, quapropter non potest in ipso esse realis relatio ad creaturam.

CIRCA LITTERAM (fit aliqua mutatio voluntatis, vt amicus dicatur) quod nõ habet distantiam inter amantes vbi est mutus amor. (Nummus cum dicitur precium reatiue dicitur relatione,) scilicet, quæ est secundum rationem. Nec enim efficitur nummus precium, nisi interueniente opere rationis (hic potest solui quæstio) quæstio est hæc, cum

cum Spiritu sancto dat seipsum: vtrum ad seipsum relative dicatur, & solutio eius est, quia per hoc non refertur ad seipsum secundum esse sine relatione reali, sed secundum dici sine relatione secundum rationem.

Quomodo dicatur filius aequalis patri, an secundum substantiam, an secundum relationem ita & similis.

DISTINCTIO XXXI.

PRAETEREA considerari oportet cum tres personae coaequales sibi sint: vtrum relative hoc dicatur, an secundum substantiam, & si relative: vtrum secundum relationem, an secundum essentiam consideranda sit aequalitas. Deinde quid sit ipsa aequalitas. Ad quod dicimus quia sicut simile nihil sibi est. Similitudo enim, ut ait Hylarius, sibi ipsi non est: ita & aequale aliquid sibi non dicitur, ac per hoc sicut simile: ita & aequale relative dicitur. Dicitur ergo relative filius aequalis patri, & vtrique Spiritu sancto. Est tamen aequalis patri filius, & vtrique Spiritu sancto propter summam simplicitatem essentiae, & unitatem. Aequalis est ergo filius patri secundum substantiam non secundum relationem. Vnde Augustinus in 5. libro de trinitate ait. Querimus secundum quid aequalis sit patri filius non secundum hoc quod ad patrem dicitur filius aequalis est patri. Restat ergo ut secundum id aequalis sit, quod ad se dicitur. Quicquid autem ad se dicitur, secundum substantiam dicitur. Restat ergo ut secundum substantiam sit aequalis. Eadem ergo est vtriusque substantia. Item in 6. libro. Satis est videre nullo modo filium aequalem esse patri: si in aliquo, scilicet, quod pertinet ad significandam eius substantiam inaequalis inuenitur. In omnibus ergo aequalis est patri filius, & est eiusdem substantiae. Aequalis est etiam Spiritu sancto patri, & filio, & in omnibus aequalis propter summam simplicitatem illius substantiae. Ex his perspicuum fit quod secundum substantiam filius est aequalis patri, & vtrique Spiritu sancto, & appellatio tantum relativa est. Aequalitas ergo patris & filii non est relatio, vel notio, sed naturalis unitas & identitas.

Hic quomodo dicatur similis, & quid sit similitudo. HOC IDEM etiam dicimus de simili, & similitudine. Cum enim dicitur filius similis patri, relative quidem dicitur, sed similis est patri propter unitatem essentiae. Est ergo appellatio tantum relativa. Similitudo vero indifferens essentiae. Vnde quibusdam non indolere videtur nomine aequalitatis, vel similitudinis non aliquid poni, sed remoueri, ut ea ratione dicatur filius aequalis patri, quia nec maior est eo nec minor, & hoc propter unitatem essentiae.

Distinctio XXXI.

Ita & similis dicitur, quia nec diuersus, nec alienus, nec in aliquo dissimilis. Et hoc propter essentiae simplicitatem. Non ergo secundum quod filius est genitus a patre, aequalis vel inaequalis est patri, nec similis vel dissimilis, sed aequalis & similis secundum substantiam.

De sententia sancti Hylarii qua in trinitate personarum propria ostendit.

NON est igitur hic praetermittendum, quod vir illustris Hylarius proprietates personarum assignas: dicit in patre esse aeternitatem, speciem in imagine, & usum in munere. Quae tanta difficultatis sunt verba, ut in eorum intelligentia atque explanatione vehementer laborauerit Augustinus. ut ipse ostendit in 6. libro de trinitate ita dicens. Quidam cum vellet breuissime singularum in trinitate personarum insinuare propria. Aeternitas est inquit in patre, species in imagine, & usus in munere. Et quia non mediocris auctoritatis in tractatione scripturarum, & assertionem fidei vir extitit. Haec enim Hylarius in libris suis posuit. Horum verborum, id est, patris, & imaginis, & muneris aeternitatis speciei, & usus abditam scrutatus intelligentiam quantum valeo, non eum secutum arbitror in aeternitatis vocabulo, nisi quod pater non habet patrem de quo sit, filius autem de patre est ut sit, atque ut illi coaeternus sit. Imago enim si perfecte implet illud cuius imago est, ipsa coaequatur ei, non illud imaginis suae, in qua imagine speciem nominauit. Credo propter pulchritudinem ubi tanta est congruentia, & prima aequalitas, & prima similitudo, nulla in re dissidens, et nullo modo inaequalis, & nulla ex parte dissimilis, sed ad identitatem respondens ei cuius imago est, ubi est prima & summa vita: cui non est aliud viuere & aliud esse, sed idem & primus ac summus intellectus: cui non est aliud viuere, & aliud intelligere, sed idem hoc est vnum tanquam verbum perfectum: cui non desit aliquid, & ars quaedam omnipotentis & sapientis Dei, plena omnium rationum viuentium incommutabilium, & omnes vnum in ea, sicut ipsa vnum de vno cum quo vnum, ibi nouit omnia Deus quae fecit per ipsam.

Hic de Spiritu sancto quare vsus dicatur.

EST AUTEM ineffabilis quidem complexus patris & imaginis qui non est sine perfruitione, sine charitate, sine gaudio. Illa ergo dilectio, delectatio, felicitas vel beatitudo: si tamen aliqua humana voce digne dicitur, vsus ab illo appellatus est breuiter. Et est in trinitate Spiritu sanctus, non genitus, sed genitoris genitrixque suauitas, ingeniti largitate, atque vbertate perfundens omnes creaturas pro captu earum. Itaque illa tria & a se inuicem determinari videntur, & in se infinita sunt. Qui videt hoc vel ex parte, vel per speculum in enigmate: gaudeat cognoscens Deum & gratias agat. Qui vero non videt tendat per pietatem fidei ad videndum, non per caecitatem ad calumniandum, quoniam vnum est Deus, sed tamen trinitas. Ecce habes qualiter verba Hylarii praemissa accipiendae sunt, licet tanta sint profunditatis, ut etiam adhibita expositione vix aliquatenus ea intelligere valeat humanus sensus, cum & ipsa

& ipsa eorum explanatio, quam hic Augustinus edidit: plurimum in se habeat difficultatis, & ambiguitatis.

Quod secundum hanc expositionem non distinguuntur ibi proprietates personarum tres.

DISTINCTIO 26. 27. & 28. NON ENIM secundum praemissam expositionem distinguuntur hic tres ille proprietates superioris assignatae, sed ipse hypostasies distinctae ab inuicem monstratur: Aeternitatis tamen nomine eadem videtur designata proprietates, quam notat hoc nomen ingenitus. Sed videamus quid sit quod ait. Imago si perfecte implet cuius imago est: ipsa coaequatur ei, non illud suae imaginis. Videtur enim dicere quod filius qui est imago patris pariter coaequatur, non pater filio, cum & filius dicatur aequalis patri in scriptura, & pater filio, sed filius hoc habet a patre ut sit ei aequalis, pater autem non habet a filio, & tamen filius plene ac perfecte aequalis est patri, id est, imago ei cuius est imago.

Quare dicatur Hylarius propria personarum assignasse in praedictis verbis: cum ibi non sint expresse proprietates.

PROPRIA ERGO personarum in praedictis verbis assignasse dicitur Hylarius, quia relativa nomina personarum posuit, scilicet, patris imaginis, & muneris, quae relative dicuntur de personis, & proprietates notant quibus distinguuntur personae. Ita enim dicitur Spiritu sanctus munus relative, sicut donum. Veruntamen ipsas proprietates alijs tribus nominibus non significauit, iuxta praedictam Augustini expositionem, nisi solo nomine aeternitatis, quo non ipsam paternitatem, sed eam voluit intelligi notionem qua dicitur ingenitus.

Quod earundem personarum distinctionem notat Augustinus alijs verbis, sine expressione trium proprietatum.

ILLUD ETIAM sciri oportet quod earundem trium personarum distinctionem Augustinus ostendere volens, sine expressione illarum trium proprietatum superioris commemoratarum in 1. libro de Doctrina Christiana sic ait. In patre est unitas, in filio aequalitas, in Spiritu sancto unitatis aequalitatisque concordia. Et haec tria vnum omnia propter patrem, aequalia omnia propter filium, connexa omnia propter Spiritu sanctum. Itaque pater & filius & Spiritu sanctus & singulus quisque eorum Deus est, & simul omnes vnus Deus, & singulus quisque horum plena substantia est, & simul omnes vna substantia. Pater nec filius est, nec Spiritu sanctus, & filius nec pater est, nec Spiritu sanctus. Spiritu sanctus nec pater est, nec filius: sed pater tantum pater, & filius tantum filius, & Spiritu sanctus tantum Spiritu sanctus. Eadem tribus aeternitas, eadem incommutabilitas, eadem maiestas, eadem potestas. In his verbis aperte insinuatur personarum trium distinctio.

Quare patri attribuitur unitas, & filio aequalitas.

SED PLURIMOS mouet quod patri attribuit unitatem, filio aequalitatem. Cum enim unitas dicatur secundum substantiam, non tantum in pa-

tre est, sed etiam in filio & in Spiritu sancto, & aequalitas vna est patris & filii & Spiritu sancti. Cur ergo patri attribuitur unitas, & filio aequalitas? Forte eadem ratione attribuitur patri unitas secundum Augustinum, qua supra eidem aeternitas secundum Hylarium, quia videlicet pater ita est, ut ab alio non sit. Et quia filium genuit unum secum Deum, & Spiritu sanctus ab eo procedit vnus cum eo Deus. Unitas ergo in patre esse dicitur, quia nec est aliquid aliud a quo sit. Non enim ab alio est, nec ab eo aliquis vel aliquid est ab aeterno, quod vnum cum eo non sit: filius enim & Spiritu sanctus vnum sunt cum patre. Vnde veritas ait. Ego & pater vnum sumus.

Quare pater, & filius dicantur esse vnum, vel vnus Deus, sed non vnus, quia res eiusdem naturae recte possunt dici vnum simpliciter esse & cum adiectione. Res vero diuersae naturae non possunt dici vnum, nisi dicatur quid vnum.

HIC DICITUR oportet quod pater & filius & Spiritu sanctus recte dicuntur esse vnum & vnus Deus, sed non vnus. Res enim duae vel plures recte possunt dici vnum esse, si sint vnus essentiae, & earum vna sit natura. Vnus autem vel vna non potest dici de diuersis rebus, nisi addatur quid vnus vel vna. Quo addito recte potest dici de rebus, & vnus & diuersa substantia. Vnde Augustinus in 6. libro de trinitate, sic ait. Nescio utrum inueniatur in scripturis dictum unum sunt quorum est diuersa natura. Si autem & aliqua plura sunt eiusdem naturae & diuersa sentiant, non sunt unum in quantum diuersa sentiunt. Cum ergo sic dicitur unum, ut non addatur quid unum, & plura unum dicuntur eadem natura atque essentia non dissidens, neque dissidens significatur. Vnde Paulus & Apollo, qui & ambo homines erant & idem sentiebant, unum esse dicuntur cum dicitur. Et qui plantat, & qui rigat unum sunt. Cum vero additur quid unum, potest significari aliquid ex pluribus unum factum, quamuis diuersa natura sit, sicut anima & corpus non possunt utique dici unum. Quid enim tam diuersum? nisi addatur, vel subintelligatur quid unum, id est, vnus homo. Vnde Apostolus. Qui adhaeret inquit domino, spiritus vnus est. Non dixit vnus est, vel unum sunt, sed addit spiritus. Diuersi sunt enim natura spiritus hominis & spiritus Dei, sed inherendo fit spiritus hominis vnus spiritus cum Deo, quia participes sit veritatis, & beatitudinis illius. Si ergo de his quae diuersa substantia sunt, recte dicitur quod sint vnus spiritus quanto magis qui vnus substantiae sunt, recte dicuntur vnus Deus esse. Pater ergo & filius vnus sunt utique secundum unitatem essentiae, & vnus Deus. In quo & Arriana haeresis damnatur, quae patrem & filium & Spiritu sanctum, ut ait Augustinus in libro de haeresi: non vult esse vnus eiusdemque substantiae atque naturae, vel ut expressius dicatur essentiae, quae graue dicitur usia, sed filium esse creaturam. Necnon & Sabelliana, quae ut ait Augustinus in eodem libro dicebat Christum eundem ipsum & patrem & Spiritu sanctum esse, ut esset trinitas nominum sine subsistentia personarum. Vtraque pestem,

Ioan. 10. f

Aug. cap. 3. vide & li. 3. cont. Mac. ximi. ca. 22. & Epist. fol. 147.

1. Cor. 3. b

1. Cor. 6. d

Aug. c. 10.

Aug. ibid.

Libr. 3. non longe a fine

Aug. ca. 6.

Cap. 4.

Hylar. li. 2. de Trin.

Aug. lib. 6. de tri. c. 10.

Ibidem.

Tomo 9. tra
Statu 36.

pestem, ut ait August. super Ioan. elidit ueritas dicens. Ego & pater unum sumus. Vtrunque audi & aduerte, & unum, & sumus, & a charibdi, & a scylla liberaberis. Quod enim dicit unum, liberat te ab Arrio, quod dixit sumus: liberat te a Sabellio. Si unum, ergo non diuersum, si sumus, ergo pater & filius. Sumus enim non diceret de uno, nec unum de diuerso. Erubescant ergo Sabelliani qui dicunt ipsum esse patrem, qui est filius, confundentes personas, qui & disti sunt Patristiani, qui dicunt patrem fuisse passum. Arriani uero dicunt aliud patrem esse, aliud filium, non unam substantiam, sed duas: patrem maiorem, filium minorem. Noli hoc dicere tu catholice. In medio ergo nauiga, utrumque periculosum latus deuota, & dic. Pater pater est, & filius filius est. Alius pater, alius filius, sed non aliud: immo hoc ipsum, quia unus Deus. Ecce ostensum est quare unitas in patre esse dicatur, cum tres unum sint.

Ibidem.

Quare dicitur esse æqualitas in filio: cum sit vna æqualitas trium.

NUNC VIDEAMUS quare æqualitas dicatur esse in filio, cum una & summa æqualitas sit trium. Hoc ideo forte dictum est, quia filius genitus est à patre æqualis gignenti, & dono quod ab utroque procedit: & ideo illa tria dicuntur esse æqualia propter filium. Filius enim habet a patre ut sit ei æqualis et Spiritus sanctus, et Spiritus sanctus ab utroque habet, ut sit æqualis utrique. Hoc autem sine asserptionis supercilio & maioris intelligentie præiudicio dicimus, malentes in apertione tam clausorum sermonum peritiores audire, quam aliquid alijs influere.

Quare in Spiritu sancto dicitur esse utriusque concordia vel connexio.

QUOD AUTEM in Spiritu sancto dicitur esse utriusque concordia, & per eum omnia connexa, facilius est intelligentia, nobis præmissa ad mentem reuocantibus. Supra enim secundum auctoritates sanctorum dictum est, quod Spiritus sanctus amor est quo pater diligit filium & filius patrem. Recte ergo Spiritus sanctus dicitur connexio, uel concordia patris & filij, & per eum omnia connexa. Vnde August. in 6. libr. de trinit. Communio quædam consubstantialis patri & filij est amborum Spiritus sanctus.

Distin. 10.

Aug. c. 11.

Ibid. cap. 3.

DISTINCTIO XXXI.

PRÆTEREA considerari oportet &c. Superius determinauit Magister de nominibus relationis importatibus relationes, secundum rationem ad creaturas: hic determinat de nominibus relationis significantibus relationes secundum rationem diuinarum personarum inter se, & diuiditur pars ista in partes tres.

Primo enim determinat illorum nominum significationem.

Secundo eorum appropriationem ibi, (non est prætermittendum.)

Tertio iuxta hæc mouet incidenter duplicem dubitationem. 22. Distin. ibi. (Hic oritur quæstio.) Prima diuiditur in duas partes.

Primo determinat significationem huius nominis æqualis.

Secundo huius nominis similis ibi. (Hoc idem etiam dicimus.)

Secunda pars principalis quæ ibi incipit. Non est prætermittendum diuiditur in duas partes.

Primo assignat appropriata secundum Hylarium. Et secundo secundum beatum August. ibi. (Illud etiam sciri oportet.)

Prima diuiditur in tres partes.

Primo enim assignat prædictam Hylarij appropriationem, & eius secundum August. explanationem.

Secundo ostendit quod illa, quæ Hylarius assignat non sunt propria, sed appropriata, ibi. (Non enim secundum præmissam expositionem.)

Tertio ostendit, quod illa quibus ista appropriantur sunt propria, ibi. (Propria igitur personarum.) Illa pars et quæ ibi incipit. Illud etiam sciri oportet, diuiditur in partes duas.

Primo ponit Magister August. appropriationem.

Secundo appropriationis explanationem, ibi. (Sed plurimos mouet.)

CIRCA HANC distinct. quærentur duo principaliter.

Primo de æqualitatis, & similitudinis significatione.

Secundo de Hylarij & Aug. appropriatione. Circa primum quærentur duo.

Primo, utrum æqualitas & similitudo aliquam rem in Deo ponant.

Secundo, utrum relationem realem significant.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVÆSTIO I.

PRIMO ostendo, quod non ponunt aliquam rem in Deo, quia secundum Euclidē. Aequale est quod alteri comparatum, nec excedit, nec exceditur: ergo dicitur priuatiue, vel negatiue tantum.

Item æqualitas positiue dicta ponit commensurationem. Sed in diuinis non est commensuratio, quia ibi est immensitas: ergo ibi non est æqualitas positiue dicta.

Item Magister in littera quibusdam videtur non indocte nomine æqualitatis, vel similitudinis, non aliquid poni, sed remoueri, ut ea ratione dicatur æqualis filius patri, quia nec maior est eo, nec minor.

CONTRA Philosophus. 5. metaphy. dicit quod similia sunt quorum qualitas vna: ergo similitudo

D. Thom. 1. part. q. 42.

Arg. 1. D. Bon. ead. distinct.

Secundo.

Tertio.

similitudo in diuinis ponit vnā æqualitatem: ergo a simili æqualitas vnā quantitatem.

Item Gregorius in præfatione. Et in maiestate adoretur æqualitas: Sed quod nihil ponit adorari non debet: ergo æqualitas ponit aliquid in Deo.

Item æqualitas verius est in Deo, quam in creatura. Sed verior est æqualitas positiua, quam negatiua: ergo in Deo est æqualitas positiua.

Responsio. Cum æqualitas fundatur super quantitate virtuali in Deo quæ aliquid est ipsa in Deo ponitur aliqd secundum rem, & secundum rationem.

Ad primū.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad argum. In contrarium.

gnitas, & iustitia, quæ tamen realiter idem sunt cum diuina essentia.

QVÆSTIO II.

SECUNDO quæritur: utrum similitudo, & æqualitas significet in Deo aliquam realem relationem, & videtur quod sic: quia omne quod significat essentiam potest prædicari de essentia: sed æquale non potest prædicari de essentia: ergo non significat essentiam: sed quod non significat essentiam in diuinis, significat relationem realem, nisi sit ad creaturam: ergo videtur quod æqualitas in diuinis significet relationem realem, cum illa æqualitas sit inter personas.

D. Thom. artic. 1. D. Bon. & Scot. q. 2.

Item, æqualitate realiter refertur persona ad personam: ergo significat realem relationem.

Item si in duobus hominibus posset esse eadem quantitas in numero, in vno esset realis relatio ad alium super illam quantitatem fundata: ergo similiter non obstante quod in diuinis personis est eadem numero virtualis, quantitas nihilominus est inter ipsas personas realis relatio super ipsam quantitatem fundata: illa autem relatio æqualitas est.

In oppositum.

CONTRA æquale dicit vnum in quantitate: sed vnum in quantitate in diuinis dicitur secundum substantiam: ergo æqualitas in diuinis non significat relationem, nec secundum rem, nec secundum rationem.

Item nihil quod significat relationem realem est commune tribus personis: sed æqualitas est communis tribus personis: ergo non significat relationem realem.

Responsio. Aequalitas in principali significat relationem, quia cum ipsa relatio pro fundamento habeat eandem magnitudinem: ideo ex consequenti significat, vel dat intelligere magnitudinem in obliquo. Vnde cum dicitur æqualitas est plurium distinctorum eadem quantitas: sensus est quod æqualitas est relatio plurium distinctorum in vna quantitate fundata, vel vnitare proportionis, ut in creaturis, vel vnitare indiuisibilitatis, ut in creatore: tamen illa relatio est relatio secundum rationem, quia in essentia non potest esse aliqua relatio secundum rem, nec aliqua relatio realis potest esse communis tribus personis: vnde cum æqualitas sit communis tribus personis, non potest dicere in personis realem relationem. Restat ergo quod in diuinis non dicit, nisi relationem secundum rationem.

RESPONDEO, quod æqualitas principaliter significat relationem, quia cum ipsa relatio pro fundamento habeat eandem magnitudinem: ideo ex consequenti significat, vel dat intelligere magnitudinem in obliquo. Vnde cum dicitur æqualitas est plurium distinctorum eadem quantitas: sensus est quod æqualitas est relatio plurium distinctorum in vna quantitate fundata, vel vnitare proportionis, ut in creaturis, vel vnitare indiuisibilitatis, ut in creatore: tamen illa relatio est relatio secundum rationem, quia in essentia non potest esse aliqua relatio secundum rem, nec aliqua relatio realis potest esse communis tribus personis: vnde cum æqualitas sit communis tribus personis, non potest dicere in personis realem relationem. Restat ergo quod in diuinis non dicit, nisi relationem secundum rationem.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod illud quod non significat essentiam in diuinis, significat relationem realem: Rich. super 1. Sent. S. lem:

Ad primū.

lem: sed non sic ad creaturam, & cat. Dico, quod falsum est. Instantia enim est in æqualitate.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur quod æqualitate realiter refertur persona ad personam, &c. Dico quod si sic intelligatur, quod personæ realiter sint æquales inter se sic verum est propter vnam magnitudinem realem, quæ in eis est. Sed si intelligas quod hoc sit propter aliquem respectum realem eis communem sic verum non est.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod si in duobus hominibus posset esse eadem quantitas in vno esset realis relatio ad alium super illam quantitatem fundata &c. Dico quod secundum aliquos non est verum, quia non esset in illa quantitate, vt in subiecto: cum ipsa quantitas illa relatione non denominaretur, nec esset in illis duobus hominibus, vt in subiecto, quia nõ posset esse, nisi vna numero propter vnitatem fundamenti, & ita videtur eis quod non posset esse nisi secundum rationem tantum. Alij autem concedunt, quod esset relatio realis, nec ex hoc sequitur, quod æqualitas in diuinis dicat realem respectum personæ ad personam, quia diuina simplicitas non permittit relationes reales esse in personis, nisi per originem.

Ad primum in oppositum. ARGUMENTA ad partem aliam gratia conclusionis possunt concedi: excepto primo quod videtur concludere, quod æqualitas in diuinis non significat relationem, nec secundum rem, neque secundum rationem: hoc enim falsum est cum enim dicitur de illo argumento, quod æquale dicit vnum in quantitate &c. Dico quod verum est si principaliter, & formaliter significat respectum in illa quantitate fundatum.

ARTICVLVS II.

CONSEQUENTER QUÆRITVR: de secundo principali, & circa hoc quæruntur duo.

Primo de appropriatione Hylarij.

Secundo de appropriatione Augusti. Hylarius appropriat æternitatem patri, speciem imagini, vsum muneris.

QVÆSTIO I.

Arg. 1. D. Bon. hic quest. 3. D. Thom. 1. part. 93. artic. 8. Scot. quest. vnica.

PRIMO ostendo, quod hæc appropriatio sit inconueniens, quia nihil est in diuinis conueniens, quod potest ad generare errorem: sed quælibet appropriatio est huiusmodi, quia hæc dat occasionem credendi appropriatum esse proprium: ergo nulla appropriatio, nec hæc,

nec alia conueniens est in diuinis.

Item relatiua sunt simul natura, & intellectus: sed pater, & filius sunt correlatiua: ergo non magis debuit patri appropriari æternitas, quam filio.

Item species substantialis in diuinis nulli appropriatur. Species vero accidentalis ibi non est: ergo nullo modo species debuit appropriari imagini.

Item munere hoc est Spiritus sancto fruendum est, non vtendum: ergo vsum non debuit appropriari muneris.

PRO CONTRARIO sufficit auctoritas beati Hylarij superius adducta, quam adducit Magister in presenti distincto.

RESPONDEO, quod appropriatio Hylarij conueniens est: non enim appropriatur patri æternitas, quia magis realiter ei conueniat, quam filio, vel Spiritui sancto. Sed quia primo occurru maiorem habet apparentiam conuenientie, vel assimilationis cum proprio patris, quam cum proprio filij, & Spiritui sancti. Aeternitas enim dicit rem carentem principio. Proprium autem patris est non habere principium originale: quamuis enim filius, & Spiritus sanctus non habeant initiale principium, sicut nec pater, habent tamen principium originale, quia filius originatur a patre, Spiritus sanctus a patre & a filio: sic ergo primo occurru æternitas maiorem habet apparentiam assimilationis cum innascibilitate, quæ nulli personæ conuenit nisi patri, quam cum proprietate filij, vel Spiritui sancti. Species autem secundum quod accipitur pro speciositate conuenienter filio appropriatur in quantum est imago: non quia magis realiter conueniat ei, quam patri, vel Spiritui sancto. Sed ad significandum filium esse imaginem patris expressiuam. Pulchritudo enim imaginis in quantum imago est, attenditur in expressa representatione rei, ad cuius imitationem producta est.

Vsum etiam siue accipiatur proprie, & in significatione actiua, siue accipiatur improprie, scilicet, pro frui conuenienter appropriatur muneris, hoc est Spiritui sancto, non quia magis realiter Spiritui sancto conueniat quam patri, & filio: Quælibet enim persona vtitur creatura, & conuenit tribus personis: tamen quia vti est diligere aliquid propter aliud: & Spiritus sanctus est amor spiratus: ideo vti in quantum est actus amoris primo occurru maiorem habet apparentiam assimilationis cum proprio Spiritui sancti, quod est esse amorem spiratum, quam cum proprio patris, & filij. Vti autem passiuo modo dictum nulli diuinæ personæ conuenit, quia eis non est vtendum: sed fruendum. Frui etiam aliquo est amare illud propter seipsum, & quamuis quælibet persona æqualiter fruatur, & alia, & seipsa tamen

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppositum.

Responsio. Conuenienter patri appropriatur æternitas. filio species & vsum muneris.

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartum.

Arg. 1. D. Bon. q. 3. artic. 2. hic D. Tho. ubi supra.

SECUNDO quæritur: vtrum appropriatio Augusti. sit conueniens: Augusti enim primo libr. de Doctrina christiana versus principium sic dicit in patre est vnitas, in filio æqualitas, in Spiritui sancto vnitatis, æqualitatisque concordia: & hanc appropriationem Magister recitat in littera.

tamen fruitio ratione amoris primo occurru maiorem habet apparentiam appropriationis cum proprio Spiritui sancti, quod est esse amorem spiratum, quam cum proprio patris & filij. Et hæc quæ dicta sunt de ista appropriatione Hylarij concordant verbis beati Augusti. in 6. libr. de trinit. cap. 10. vbi exponit Hylarij appropriationem. Vult enim ibi quod æternitas approprietur patri, quia non habet patrem a quo sit extendens nomen patris ad quodcunque principium originale, vult etiam ibi quod species approprietur imagini propter pulchritudinem. Et etiam vult ibi complexus patris & imaginis non est sine perfruitione, sine charitate, sine gaudio, & videtur velle quod ratione illius fruitionis vsum appropriatur Spiritui sancto: vnde vsum videtur ibi velle accipere pro fruitione.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur quod quælibet appropriatio dat occasionem credendi appropriatum esse proprium &c. Dico quod non dat occasionem actiuam credendi appropriata esse propria, sed magis intelligendi distincte propria. Ex hoc enim quod communia propter maiorem apparentiam assimilationis cum proprijs appropriamus personis, clarius & distinctius, & facilius intelligimus proprietatem in personis.

AD SECUNDUM cum dicitur, quod pater & filius sunt correlatiua, &c. Dico quod verum est, & ex hoc sequitur quod æternitas non magis realiter conuenit patri quam filio. Sed ex hoc non sequitur quin habeat maiorem apparentiam assimilationis cum innascibilitate, quæ non conuenit, nisi soli patri quam cum proprietate ipsius filij.

AD TERTIUM cum dicitur, quod species substantialis in diuinis nulli appropriatur &c. dico quod quamuis species substantialis sub ratione qua substantia, vel essentia nulli approprietur: tamen sub ratione speciositatis, vel pulchritudinis appropriatur filio in quantum est imago.

AD QUARTUM cum dicitur, quod munere: hoc est Spiritui sancto non est vtendum, &c. Dico quod verum est, sed est Spiritus sanctus qui vtitur creatura & vsum in actiua significatione appropriatur Spiritui sancto non in passiuam. Præterea Augusti. videtur ibi accipere vsum non proprie, sed pro fruitione.

QVÆSTIO II.

Et demonstro quod hæc appropriatio non sit conueniens, quia ens & vnum conuertuntur: sed ens nulli personæ appropriatur: ergo patri non debuit appropriari vnitas.

Item Spiritus sanctus dicitur vnitas patris, & filij secundum Augusti. in 6. de trinit. cap. 5. & secundum Magistrum distincti. 10. c. nunc vero: ergo magis debuit vnitas appropriari Spiritui sancto, quam patri.

Item æqualitas in diuinis fundatur supra quantitatem virtutis: sed quantitas virtutis debet appropriari patri, quia sibi appropriatur potentia: ergo æqualitas magis debuit appropriari patri, quam filio.

Item dicitur ad Ephes. 2. De domino Iesu Christo: ipse est pax vestra qui fecit vtrumque vnum: ergo cum concordia sit pax quædam, concordia magis debuit appropriari filio, quam Spiritui sancto.

PRO CONTRARIO sufficiat auctoritas Augusti. præallegata & auctoritas Magistri qui etiam eam appropriat in littera.

RESPONDEO, quod appropriatio Augusti. conueniens est. Vnitas enim appropriatur patri, non quia magis realiter ei conueniat quam filio, vel Spiritui sancto. Sed quia primo occurru maiorem apparentiam habet assimilationis cum eius proprio. Vnitas enim sub ratione qua est conuertibilis cum æternitate, prima est secundum rationem intelligendi inter tres intentiones generales, quæ sunt vnitas, veritas, bonitas: & persona patris, prima est secundum rationem intelligendi inter diuinæ personas. Vnitas etiam sub ratione qua est principium numeri maiorem apparentiam habet assimilationis cum patre, in quantum est principium non principiatum, quam cum filio, vel Spiritui sancto, & quamuis vnitas non sit in Deo principium numeri, nisi loquendo de numero personarum: tamen appropriatur patri. Intelligatur tamen quod illa vnitas quæ appropriatur, est vnitas essentialis, quia vnitas quæ est principium numeri personarum appropriari non videtur, cum qualibet persona suam habeat vnitatem personalem.

Aequalitas etiam appropriatur filio non ratione magnitudinis, quam dat intelligere, vel significat ex consequenti: sed ratione respectus quem formaliter significat, non quia hic respectus magis conueniat filio quam alij diuinæ personæ. Sed ad significandum filium esse expressam imaginem patris in summo: hoc enim esse non posset, nisi esset æqualis patri: vnde æqualitas videtur appropriari filio sub ratione, qua filius est patris imago. Potest etiam appropriari filio, in quantum filius est in trinitate persona secunda, secundum rationem intelligendi, eo quod æqualitas ad minus requiritur duo extrema: & ideo æqualitas in diuinis se-

cundum rationem intelligendi non præcedit filium, & præcedit Spiritum sanctum secundum rationem intelligendi, & ista potuit esse vna ratio: quare filio appropriatur æqualitas, quamuis communis sit tribus personis. Et etiam Spiritui sancto conuenienter appropriatur concordia; non concordia quæ est in amore personali, quia illa est propria Spiritui sancti: nec concordia quæ est in amore notionali in communi spiratione, hæc est in spiratione actiua, quæ est communis patri & filio, quia illa concordia non conuenit Spiritui sancto, sed cõcordia quæ est in amore essentiali, non quia magis conueniat Spiritui sancto, quam patri & filio, sed propter maiorem apparentiam similitudinis cum eius proprio: hoc est cum amore spirato.

Ad primũ. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur quod ens & vnum cõuertuntur &c. dico quod verum est realiter: tamen differunt ratione. Et ideo quamuis patri non debuerit appropriari entitas: tamẽ ibi debuit appropriari vnitas.

Ad secundũ. AD SECUNDVM cum dicitur, quod Spiritus sanctus dicitur vnitas patris & filij, &c. Dico quod vnitas accipitur ibi pro vnione duorum. Vnio autem non est principium pluralitatis, sicut vnitas: sed secundum rationem intelligendi præsupponit eam.

Bene autẽ concedo quod vnio appropriatur Spiritui sancto.

Ad tertium. AD TERTIUM cum dicitur quod quantitas virtutis debet appropriari patri, quia sibi appropriatur potentia, &c. dico quod æqualitas ratione respectus appropriatur filio, non ratione quantitatis virtualis quæ est fundamentum illius respectus.

Ad quartũ. AD QUARTVM cum dicitur, quod Dominus Iesus Christus est pax nostra &c. dico quod ibi loquitur Apostolus de concordia hominis ad Deum quam attribuit filio, quia per mortem suam reconciliauit hominem Deo. Concordia autem essentialis diuinarum personarum est illa quæ appropriatur Spiritui sancto.

CIRCA LITTERAM. (Æqualitas patris & filij non est relatio.) Verum est loquendo de relatione secundum rem, vt dicit opinio communior. (Vel notio.) Verum est non enim debet assignari notio personæ quod conuenit tribus personis. (Est ergo appellatio tantum relatiua,) scilicet, cum dicitur filius similis patri, quia illa similitudo formaliter nominat respectum secundum rationem. (Quibusdam videtur non indocte:) hoc in arguendo positum est, & in solutione argumentorum solutum. (Illustris vir Hylarius proprietatem personarum assignans,) scilicet, assignando appropriata, quæ assimilari magis videntur proprijs personarum: (speciem in imagine,) idest, in filio sub ratione qua est patris imago. (Vsum in munere,) idest, in Spiritui sancto. (Imago non perfectæ implet illud

cuius est; ipsa coæquatur ei non illud imaginis suæ.) Hoc superius Distinctio. XXIX. positum est pro argumento in nostra quæstione, & ex solutione quæstionis videri potest quomodo illud debeat intelligi. (Et prima æqualitas,) idest, in filio: primo secundum rationem intelligendi inuenitur æqualitas, quia secundum rationem intelligendi equalitas non præcedit filium in diuinis, & secundum rationem intelligendi antecedit Spiritum sanctum, (Et ars quædam omnipotentis, & sapientis Dei:) non quia per ipsam artem sit pater sapiens, sed quia est ab ipso patre.) Filium enim ibi vocat artem. (Omnis imago eius rei &c.) hac notula debet poni post illud capitulum. (Non enim secundum præmissam.) Siquis innascibilem: hæc notula debet poni post illud capitulum. (Propria igitur personarum omnia vnum propter patrem,) idest, propter vnitatem quæ appropriatur patri, & tunc ly omnia non distribuit, nisi pro diuinis personis tantum. Omnes etiam creaturæ sunt vnum diuisim accipiẽdo sub hoc sensu. Quod quælibet creatura est vna, & hoc propter vnitatem exemplarem. (A charibdis & scylla liberaberis.) Charibdis est locus periculosus in mari, in quo pelagi vertigo absorbet: ideo significat hæresim Sabellij absorbentem personas. Scylla est locus periculosus propter maris scopulos, per quos naues confringuntur, & significat hæresim Arrianam quæ ponit in personis naturæ inæqualitatem. (Minus fortasse expresse:) hæc notula debet poni post illud capitulum. Hoc dici oportet. (Spiritus sanctus amor est, &c.) Ex hoc oritur quæstio sequens in sequenti distin. (Spiritus sanctus est summa charitas vtrunque coniungens, nosque subiungens.) Nos enim subiungit per virtutum infusionem.

Vtrum Pater vel Filius Spiritus sancto diligat: cum diligere idem Deo sit quod esse.

DISTINCTIO XXXII.

HIC ORITVR quæstio ex prædictis deducta: dictum est enim supra atque sanctorum auctoritatibus ostensum quod Spiritus sanctus est communio patris & filij, & amor quo pater & filius se inuicem diligunt. Ideo queritur. Vtrum pater vel filius per Spiritum sanctum diligat. Quod vtrique videtur oportere dici secundum auctoritates suprapositas: quibus ostenditur Spiritum sanctum esse quo genitus à gignente diligatur: genitoremque suum diligat. Sed e contra si pater vel filius dicatur diligere per Spiritum sanctum: videtur esse per Spiritum sanctum, quia

Aug. ca. 5. quia non est aliud Deo esse, et aliud diligere, sed idem quia ut ait August. in 15. libr. de trinit. Quicquid secundum qualitates in illa simplici natura dici videtur secundum essentiam est intelligendum, vt bonus, magnus, immortalis, sapiens, diligens, & huiusmodi. Ideoque si pater vel filius diligit per Spiritum sanctum, per ipsum spiritum esse videtur, neque tantum essentia sua diligit, sed etiam dono.

Hæc quæstio insolubilis est: humanum superans sensum, in qua auctoritates sibi occurrunt.

HVIC quæstioni cum altitudinem nimia profunditatis contineat, id solum respondemus quod August. significare videtur, scilicet, quod pater & filius se diligant & unitatem seruent, non solum essentia sua, sed suo dono proprio: quod licet suprapositum sit, iterare tamen non piget: quia sic expedit.

Aug. ca. 5. Ait ergo August. in 6. libr. de trinit. ita. Manifestum est, quod non aliquis duorum est quo vterque coniungitur, quo genitus a gignente diligitur genitoremque suum diligit, sintque non participatione, sed essentia sua, neque dono superioris alicuius, sed suo proprio seruantes vnitatem spūs vinculo pacis. Ecce hic dicitur quod essentia sua, & dono suo seruatur vnitas. Idẽ in 15. li. de tri. ait. In illa trinitate quis audeat dicere patrem, nec se, nec filium, nec Spiritum sanctum diligere, nisi per Spiritum sanctum. Hic aperte ostendit patrem non tantum per Spiritum sanctum diligere, non autem simpliciter dicit patrem non diligere per Spiritum sanctum.

Aug. ca. 7. Vtrum pater sit sapiens sapientia quam genuit, sicut diligit amore qui ab ipso procedit. **P**RÆTEREA diligenter inuestigari oportet vtrum pater sapiens sit sapientia quam genuit, quæ tantum filius est. Quod videtur a simili posse probari. Si enim pater diligit amore qui ab ipso procedit, cur non & sapientia, vel intelligentia, quam ipse genuit, sapit vel intelligit? Hanc quæstionem vtrigere videtur, vt ait August. in 7. libr. de trinitate: quod scripsit Apostolus dicens Christi Dei virtutem & Dei sapientiam. Vbi queritur vtrum ita sit pater sapientia, & virtutis suæ: vt hac sapientia sapiens sit quam genuit, & hac virtute potens quam genuit. Sed absit, vt ita sit, quia si hoc est ibi esse quod sapere, non per illam sapientiam quam genuit sapiens dicitur pater, alioquin non ipsa ab illo, sed ille ab ipsa est. Si enim sapientia quam genuit causa est illi vt sapiens sit etiam vt sit: ipsa illi causa est: quod fieri non potest nisi gignendo eum, aut faciendõ: sed nec genitricem, nec conditricem patris villo modo quisquam dixerit sapientiam. Quid enim est insanius? Ergo pater ipsa sapientia est: quæ sapiens est. Filius vero dicitur sapientia patris, & virtus patris: non quia pater per eum sit sapiens, vel potens: sed quia filius sapientia, & virtus est de patre sapientia & virtute. Ex his ergo patet, quod pater non est sapiens sapientia genita: sed seipso sapientia ingenita.

Vtrum filius sit sapiens sapientia genita, vel ingenita.

POST HÆC queri solet a quibusdam vtrum filius sit sapiens sapientia genita vel ingenita. Si

Aug. ca. 1. 1. Cor. 1. d

quia non est aliud Deo esse, et aliud diligere, sed idem quia ut ait August. in 15. libr. de trinit. Quicquid secundum qualitates in illa simplici natura dici videtur secundum essentiam est intelligendum, vt bonus, magnus, immortalis, sapiens, diligens, & huiusmodi. Ideoque si pater vel filius diligit per Spiritum sanctum, per ipsum spiritum esse videtur, neque tantum essentia sua diligit, sed etiam dono.

enim non est sapiens sapientia genita, nec seipso sapiens est. Si vero sapientia genita sapiens est: non videtur sapiens esse sapientia ingenita: & ita non videtur esse sapiens a patre, cum a patre habeat omnia. Ad quod dicimus, quia una est sapientia patris & filij & Spiritus sancti, sicut una essentia: quia sapientia in illius naturæ simplicitate est essentia, & tamen filius tantum est sapientia genita, & pater tantum est sapientia ingenita, vel a sapientia ingenita. Et cum idem sit ibi esse quod sapientem esse: relinquitur vt sapientia genita sit sapiens de sapientia ingenita. Non ergo filius dicitur sapientia Dei tanquam ipse solus intelligens sit, vel sapiens sibi & patri & Spiritui sancto, quia vt ait August. in 15. libr. de trinitate. Si solus ibi filius intelligit & sibi, & patri & Spiritui sancto, ad illam redditur absurditatem, vt pater non sit sapiens de seipso, sed de filio: Nec sapientia sapientiam genuerit, sed ea sapientia pater dicatur sapiens esse quam genuit. Vbi enim non est intelligentia, nec sapientia potest esse. Ideoque si pater non intelligit ipse sibi, sed filius intelligit patri: profecto filius patrem sapientem facit. Et si hoc est Deo esse quod sapere, & ea illi est essentia quæ sapientia, non filius a patre quod verum est, sed a filio potius pater habet essentiam, quod absurdissimum atque falsissimum est. Est ergo Deus pater sapiens ea quæ ipse est sua sapientia, & filius sapientia patris est sapiens de sapientia quæ est pater: de quo est genitus filius. Itã & pater est intelligens ea quæ ipse est sua intelligentia. Non enim esset sapiens qui non esset intelligens. Filius autem intelligentia patris, de intelligentia genitus est quæ est pater: de qua & intelligens est. Proinde pater est sapientia, & filius sapientia, & vterque vna est sapientia, & tamen solus pater est ingenita sapientia, & filius solus genita sapientia, nec tamen alia sapientia pater, alia sapientia filius, sed una eademque est sicut pater est Deus ingenitus, & filius est Deus genitus, neque Deus genitus est Deus ingenitus: non ideo tamen alius Deus est pater, alius filius, sed vnus Deus vterque: non autem vnus. Alius est enim genitus, alius ingenitus, sed non alius Deus: immo vterque vnum, siue vnus Deus. Itã non est sapientia genita sapientia ingenita, sed alia est sapientia genita, alia ingenita: non tamen est alia sapientia, sed vna eademque sapientia.

An filius sit sapiens seipso, vel per seipsum. **E**X PRÆDICTIS constat quod filius non est sapiens a se, neque de se, sed de patre & a patre. Quæri autem solet, vtrum filius sit sapiens seipso vel per seipsum. Quidam dicunt multiplicem hic fieri intelligentiam: & ideo distinguendum fore ita, vt cum dicitur filium esse sapientem seipso, vel per seipsum, si sui natura, & essentia sapientem intelligas, verus sit intellectus. Si vero à seipso, vel de seipso sapientem esse intelligas, falsitati subiectam habens intelligentiam. Alij vero simpliciter, & absque determinatione concedunt huiusmodi locutiones, filius est sapiens per se, sed non à se, vel de se, & filius est Deus per se, & est per se, sed non à se, vel de se. Hoc confirmantes verbis Rich. super 1. Sent. S 3 Hyla-

Post medii
libri.

Hylarij, qui filium non a se, sed per se agere in lib. 9. de trin. ait. Nature inquit cui contradicis hæreticæ hæc unitas est, ut ita per se agat filius, nec a se agat, & ita non a se agat, ut per se agat. Intelligit filium agentem, & per eum patrem agentem, non a se agit: cum pater in eo manere monstratur. Per se agit, cum secundum naturam filij agit ipse quæ placita sunt. Infirmus sit non a se agendo, nisi adeo ipse agit, ut quæ agit placeant: non sit vero in unitate nature si quæ agit, & in quibus placet non per se agit. Si- cut ergo inquit, filius per se agit, sed non a se. Ita & filius debet dici sapiens per se, sed non a se. Sic & ipse per se Deus esse, vel esse dicendus est, ut aiunt, sed non a se, vel de se.

An vna tantum sit sapientia patris.

POST HÆC a quibusdam quæri solet: vtrum vna tantum sit sapientia patris. Quod non esse nituntur probare hoc modo. Filius inquit est sapientia patris genita, qua pater sapiens non est. Est igitur aliqua sapientia patris qua sapiens non est. Est autem & sapientia patris ingenita, et ea pater sapiens est. Est ergo quedam sapientia patris qua sapiens est, & ipsa non est illa sapientia patris qua pater sapiens non est. Non est ergo vna tantum sapientia patris. Item sapientia ingenita est sapientia patris, & sapientia genita est sapientia patris. Non est autem sapientia ingenita sapientia genita. Non est igitur vna tantum patris sapientia. Hæc & his similia tanquam sophistica, & a veritate longinqua cunctis que in theologia peritis patentia abijcimus: responsione indigna aduertentes. Id tamen adiungentes, quia una tantum sapientia patris, sed non uno modo dicitur. Nam sapientia patris dicitur illa quam genuit, & sapientia patris dicitur ea quæ sapiens est. Diversa est ergo ratio dicti. Illa enim dicitur patris, quia eam genuit, & ea dicitur sapientia patris, quia ea sapit. Vna est tamen sapientia patris, quia sapientia genita est eadem sapientia, et ea qua sapiens est, siue ea qua sapiens est intelligatur persona patris, siue essentia patris, quia persona patris quæ intelligitur cum dicitur sapientia ingenita, & persona filij quæ significatur cum dicitur sapientia genita vna eademque sapientia est, quæ essentia diuina intelligitur communis tribus personis.

Quod in trinitate est dilectio, quæ est trinitas: & tamen Spiritus sanctus est dilectio, quæ non est trinitas, nec ideo duæ sunt dilectiones: ita & de sapientia.

ET sicut in trinitate dilectio est, quæ est pater filius & Spiritus sanctus, quæ est ipsa essentia deitatis: et tamen Spiritus sanctus dilectio est, quæ non est pater vel filius: nec ideo duæ dilectiones sunt in trinitate, quia dilectio quæ proprie Spiritus sanctus est, est dilectio quæ trinitas est, non tamen ipsa trinitas est, sicut Spiritus sanctus est essentia quæ trinitas est, non tamen ipse trinitas est. Ita in trinitate sapientia est quæ est pater et filius et Spiritus sanctus, quæ est essentia diuina, & tamen filius est sapientia quæ non est pater, vel Spiritus sanctus. Nec ideo duæ sapientie ibi sunt, quia sapientia quæ proprie est filius, est sapientia quæ est trinitas: ipsa tamen non est trinitas, sicut filius

est essentia quæ est trinitas, ipse tamē non est trinitas.

Qua ratione pater non dicitur sapiens ea sapientia quam genuit, eadem videtur debere dici quod non sit diligens pater, vel filius dilectione quæ ab utroque procedit.

PRAETerea diligenter notandum est quod ea ratione qua pater non dicitur sapiens ea sapientia quam genuit, videtur fore dicendum quod pater non diligit filium, vel filius patrem ea dilectione quæ ab utroque procedit, scilicet, quæ propria Spiritus sanctus est. Sicut enim idem est Deo sapere quod esse: ita est ei idem diligere quod esse. Ideoque sicut negatur pater esse sapiens sapientia quam genuit, qui si ea diceretur sapiens, non ipsa ab eo, sed ipse ab ea intelligeretur esse. Ita videtur non debere concedi quod pater, vel filius diligit dilectione quæ tantum Spiritus sanctus est, quia si ea diligit pater vel filius: non Spiritus sanctus videtur esse a patre & filio, sed pater & filius a Spiritus sancto, quia idem est ibi diligere quod esse. At supra dictum est, atque auctoritate Augustini sancitum, quod in trinitate tria sunt vnus diligens eum qui de illo est, & vnus diligens eum de quo est, & ipsa dilectio, & non est aliquis duorum quo genitus a gignente diligitur, & genitorum suum diligit. Quibus uerbis aperte significatur patrem filium, & filium patrem diligere: ea. s. dilectione quæ non est aliquis eorum, sed tantum Spiritus sanctus. Cum idem ergo sit ibi diligere quod esse, quomodo dicitur pater vel filius non esse ea dilectione qua alter alterū diligit? Cum ideo pater negetur sapere sapientia quam genuit, ne ea esse intelligatur?

Quod & hæc quæstio inexplicabilis est, quæ excellit infirmitatem hominis.

DIFFICILEM mihi fateor hanc quæstionem præcipue cum ex prædictis oriatur quæ similem videtur habere rationem, quod meæ intelligentiæ attendens infirmitas turbatur, cupiens magis ex dictis sanctorum referre quam afferre. Optimus enim lector est inquit Hylarius in 1. libr. de trinit. qui dictorum intelligentiam expectet ex dictis potius quam imponat, & retulerit magis quam attulerit, neque cogat id uideri dictis contineri quod ante lectionem præsumpsit intelligendum. Cum ergo de rebus Dei sermo est, concedamus Deo sui cognitionem dictisque eius pia ueneratione famulemur. Inuestiget ergo diligenter pius lector rationem dictorum si forte dictorum aliquam valeat reperire causam qua nota ipsa præmissa quæstio aliquatenus explicari valeat. Ego autem hanc quæstionem non absoluens, sed errorem excludens profiteor non esse dictum patrem diligere filium, vel filium patrem, ea dilectione quæ ab utroque procedit, quæ non est aliquis eorum, sed tantum Spiritus sanctus tanquam ea dilectione pater sit, vel filius. Sed sic ea pater diligit filium, & filius patrem, ut etiam pater per se ea quæ ipse est dilectione diligit: sic & filius, non autem sic ut pater per se non diligit, & filius: sed per eam tantum. Quis hæc in illa unitate inquit Aug. opinari, vel affirmare præsumat? Eam tamen quæstionem lectorum diligentia plenius diiudicandam, atque absoluendam relinquimus ad hoc minus sufficientes.

DISTIN-

DISTINCTIO XXXII. ARTICVLVS PRIMVS.

QVÆSTIO I.

IC ORITVR quæstio ex prædictis deducta, &c. Superius determinauit Magister nomen relatiuorum significantium relationem secundum rationem personarum inter se, significationem, & eorundem appropriationem. Hic iuxta hoc mouet incidenter duplicem dubitationem. Quia enim circa finem præcedentis distin. dixerat, quod Spiritus sanctus est amor quo pater diligit filium, & filius patrem. Ideo occasione huius hic mouet ex illo verbo dubitationem, & aliam sibi similem. Et diuiditur pars ista in tres partes.

Primo enim mouet principalem quæstionem, scilicet, vtrum pater & filius diligant se Spiritus sancto.

Secundo mouet aliam ista aliquo modo confimilem, quamuis in rei veritate non sit similis ex toto, scilicet, vtrum pater sit sapiens sapientia genita: ibi. (Præterea diligenter inuestigari.)

Tertio reuertitur ad determinandum primam quæstionem, ibi. (Præterea diligenter notandum.) Prima in duas. In prima mouet quæstionem, & opponit. In secunda quæstionem soluit, ibi. (Huic quæstioni.) Secunda pars quæ ibi incipit. (Præterea diligenter inuestigari, &c.) & diuiditur in partes quattuor.

Primo enim mouet istam quæstionem, scilicet, vtrum pater sit sapiens sapientia genita, & eam determinat in partem negatiuam.

Secundo quærit vtrum filius sit sapiens sapientia genita, quam determinat in partem affirmatiuam, ibi. (Post hoc quæri solet.)

Tertio quærit vtrum filius sit sapiens a seipso, quam quæstionem determinat per distinctionem, ibi. (Quæri autem solet.)

Quarto quærit vtrum pater habeat duplicem sapientiam, quam quæstionem determinat in partem negatiuam, ibi. (Post hæc a quibusdam.)

Tertia pars principalis quæ ibi incipit. (Præterea diligenter notandum,) in qua reuertitur ad primam quæstionem. Diuiditur in partes duas, quia primo opponit.

Secundo suam insufficientiam ostendit, & determinationem prudenti lectori relinquit, ibi. (Difficilem mihi hanc quæstionem confiteor.)

CIRCA HANC distinctionem duo principaliter quærentur.

Primo de pertinentibus ad spiritum sanctum.

Secundo de pertinentibus ad filium.

Circa primum quærentur duo.

Primo vtrum quælibet persona se, & quamlibet aliam diligit Spiritus sancto.

Secundo vtrum quælibet persona diligit nos Spiritus sancto.

PRIMO OSTENDO quod non est verum quod quælibet persona diligit se, & quamlibet aliam personam Spiritus sancto, quia diligere Spiritus sancto. f. est spirare Spiritum. f. in dilectum, sicut in obiectum. Sed non est verum quod quælibet persona spiret Spiritum sanctum: ergo non est verum quod quilibet diligit se, & quamlibet aliam sancto spiritu.

Item ablatius importat habitudinem alius cuius principij, sed Spiritus sanctus nullam habitudinem principij habet respectu patris & filij: ergo pater & filius non diligunt Spiritus sancto se & quamlibet aliam personam.

Item secundum quod diligere accipitur essentialiter: non potest dici quod pater, & filius aliquam rem diligant Spiritus sancto, quia tale diligere idem est quod esse, pater autem, & filius non sunt Spiritus. f. Secundum etiam quod diligere accipitur notionaliter non videtur esse verum, quia tale diligere idem est quod spirare, sed pater & filius non spirant Spiritus sancto: non est ergo verum quod quælibet persona diligit se, & quamlibet aliam Spiritus sancto.

Item eiusdem actus notionalis non potest esse idem terminus a quo & in quem: cum ergo dilectionis personalis qua pater diligit, ipse pater sit terminus a quo non potest esse illius terminus in quem. Similiter potest argui de filio: ergo pater non diligit se Spiritus sancto.

Item a simili pater non diligit verbum verbo: ergo a simili non diligit Spiritus sanctum Spiritus sancto.

Item Spiritus sanctus non diligit semetipsum a seipso amore essentiali, quia diligere essentialiter habet a patre, nec dilectione notionali, quia talis dilectio emanat a diligente: ergo Spiritus sanctus a seipso non diligit se: non est ergo verum quod quælibet persona diligit se Spiritus sancto.

CONTRA August. in 6. libr. de Trinitate. capit. 5. Non est aliquis duorum quo vterque coniungitur, quo genitus a gignente diligitur genitoremque suum diligit: ergo pater diligit filium Spiritus sancto, & econuerso: ergo a simili videtur quod quælibet persona se, & quamlibet aliam diligit Spiritus sancto. Vel dicas quare non.

Item non magis diligit pater filium, nec filius patrem, quam quælibet persona seipsum, & quamlibet aliam: ergo dilectione qua pater diligit filium, & filius patrem, quælibet persona diligit se, & quamlibet aliam: cum ergo pater Spiritus sancto diligit filium, Rich. super 1. Sent. S 4 & econ-

Arg. 1.
D. Bona. hic
q. 1. & 2.
D. Thom. 1.
part. 1. q. 37.
artic. 2.
Sco. hic q. 2.

Secundo,

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Sexto.

Dist. 10. ex
Aug. lib. 6.
de Tri. c. 5.

Hyla. in me
dio libri.

Aug. li. 15.
de Tri. c. 7.

& econuerso: videtur quod quælibet persona diligit se & quamlibet aliam Spiritus sancto.

Responso. Qualibet persona se, & quamlibet aliam diligit Spiritus sancto. Quod autem pater diligit filium Spiritus sancto & econuerso declaro sic.

Quædam sunt quæ significant rem suam vt in alio, vt sapientia & bonitas. Quædam quæ significant rem suam, vt ab alio, sicut actio, & sicut ea quæ significant rem suam, vt in alio: possunt denominare illud in quo sint: ita actio quæ significat rem suam vt ab alio potest denominare illud à quo est: vnde sicut hæc est vera. Ista scit scientia: ita hæc est vera. Iste amat amore a se procedente. Quia ergo in diuinis Spiritus sanctus dicit rem suam, vt ab alio: est enim amor emanans a patre & filio: ideo isto amore personali denominari possunt pater & filius a quibus procedit: vnde si verbo diligendi significetur amor personalis vere dicitur, quod pater diligit filium Spiritus sancto, & econuerso, & tunc constructur ablatiuus non in habitudine causæ efficientis, nec habitudine causæ formalis, sed importat habitudinem rei productæ habentis actum formæ in denominando. Si tamen verbo diligendi significetur amor essentialis, sic non est verum quod pater diligit filium Spiritus sancto, nec econuerso, quia ex hoc quod pater & filius amant se amore essentiali, emanat ab eis amor personalis, qui est Spiritus sanctus: actiones enim personales radicatur, vt ita loquar in actibus essentialibus, vt habitum est supra Distinct. 2. in illa quæstione vtrum in Deo sint tres personæ tantum: & ideo sicut non conceditur quod ignis est calidus calefactione, eo quod calefactio est principiat a per esse calidum, nec includitur in eius ratione: ita a simili aliquo modo non est concedendum, quod pater Spiritus sancto diligit filium & econuerso, secundum quod verbum diligere accipitur essentialiter, sed sicut concedimus quod ignis calefacit calefactione, & quod arbor floret floribus: ita dico a simili quod secundum quod amor notionalis, ita significatur quod in significato includatur terminus spirationis, qui est Spiritus sanctus, sicut significatur per diligere notionaliter dictum, sicut optime potest dici quod pater diligit filium Spiritus sancto, & econuerso: quamuis non spiret filium Spiritus sancto, nec econuerso, sicut concedimus quod pater dicit verbo, nec tamen concedendum est quod pater generat verbo.

Dico etiã quod pater diligit se Spiritus sancto, & filius diligit se Spiritus sancto non dilectione essentiali, cuius declaratio est in præ-

cedenti articulo, sed dilectione notionali, vel personali, quia diligere notionaliter aliquem est spirare amorem in ipsum, vt in obiectum: & quia habet amorem, non tantum spirat pater in filium, vt in obiectum, sed etiam in seipsum vt in obiectum, nec etiam filius tantum spirat hunc amorem in patrem, vt in obiectum, sed etiã in seipsum vt in obiectum: ideo hoc amore nõ tantum pater diligit filium, sed etiam seipsum, nec filius tantum patrem, sed etiam seipsum. Dico etiam quod Spiritus sanctus diligit se Spiritus sancto, loquedo de amore essentiali, non tamen a seipso, quia totum quicquid habet, habet a patre & filio. Sed diligit se per seipsum, secundum quod ly per dicit habitudinem quasi similem habitudini formæ, sed amore notionali non diligit se seipso, quia in tali amore requiritur emanatio eius a diligente secundum rem & non tantum secundum modum intelligendi. Constat autem quod Spiritus sanctus non emanat a seipso.

Dico etiam quod pater & filius diligit Spiritus sanctum Spiritus sancto dilectione notionali non essentiali, & tunc per actum diligendi & accusatiuum, & ablatiuum eadem res significatur, sed per actum significatur vt actio: per accusatiuum, vt terminus actus per ablatiuum est aliquomodo similis actui formali in denominando, sicut cum dicitur intelligere actu intelligendi, quia per hoc quod dico intelligo: significo idem vt actum quod significo per intelligere vt terminum, & quod significo cum dico actu intelligendi, vt habens aliquo modo similitudinem formæ in denominando: ita quod cum dicitur pater & filius diligit Spiritus sanctum Spiritus sancto: Spiritus sanctus significatur per actum diligendi prior est secundum rationem intelligendi seipso significato, vt est terminus actus & inquantum significatur per istum ablatiuum Spiritus sancto prior est secundum rationem intelligendi seipso significato per actum, & seipso significato, vt est terminus actus. Non enim est inconueniens, vt idem sub diuersis rationibus sit prius seipso secundum rationem intelligendi.

Ad primũ. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur quod diligit Spiritus sancto est spirare Spiritus sanctum in dilectum, sicut in obiectum, &c. Dico quod verum est si intelligatur de amore notionali non de amore essentiali. Et ego bene concedo quod illa persona quæ non spirat Spiritus sanctum: hoc est ipse Spiritus sanctus nec se, nec aliam personam diligit amore notionali, sed essentiali.

Ad secundũ. AD SECUNDVM importat habitudinem alicuius principij &c. dico quod non est verum in proposito, sed habitudinem principij habentis actum similem actui formæ in denominando, sicut dicimus. Iste homo amat amore.

Ad

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod pater, & filius non spirant Spiritus sancto &c. dico, quod verum est, sed ex hoc non sequitur, quod pater, & filius non diligit Spiritus sancto secundum, quod diligere accipitur notionaliter, quia licet diligere notionaliter, & spirare spiritum sanctum, idem significant in diuinis, non tamen eodem modo, quia diligere significat, & emanationem & personam emanantem. Sed spirare non significat formaliter nisi ipsam emanationem sicut videmus, quod in significato dicendi includitur emanatio verbi, & verbum, non autem in significato generandi: ideo concedimus, quod pater dicit verbo, nec tamen generato, & similiter concedimus, quod pater, & filius diligit Spiritus sancto, nec tamen spirant Spiritus sancto.

Ad quartũ. Ad quartum cum dicitur, quod eiusdem actus notionalis non potest esse idem terminus a quo, & in quem &c. dico, quod verum est, si terminus in quem vocetur res spirata, non autem est verum si terminus in quem vocetur ille, in quem spiratur: sicut in obiectum, pater autem spirat spiritum sanctum in seipsum: vt in obiectum amatum.

Ad quintũ. Ad quintum cum dicitur, quod pater non dicit verbum verbo &c. dico, quod falsum est quãuis non generet verbum verbo.

Ad sextũ. Ad sextum cum dicitur, quod Spiritus sanctus a seipso nõ diligit seipsum amore essentiali &c. dico, quod falsum est, quamuis non diligit seipsum a seipso, quia quod diligit se hæc habet a patre & filio: amor ergo essentiali diligit seipsum a seipso, id est per seipsum hoc est per essentialiam suam, quia ipse est essentia per quam se diligit.

Q V A E S T I O II.

Arg. I. SECUNDO quæritur vtrum quælibet persona diligit nos Spiritus sancto, & videtur quod non, quia omnis diuina actio respectu creaturæ est essentialis, sed non est verum, quod quælibet persona diligit nos Spiritus sancto amore essentiali, cum Spiritus sanctus sit amor notionalis: ergo non est verum, quod quælibet persona diligit nos Spiritus sancto.

Secundo. Item in eodem amore diligit Deus omnem creaturam, quia eodem modo se habet ad omnes res, vt habetur 24. propositione de causis, sed non diligit creaturam irrationalem Spiritus sancto, quia non spirat in eam Spiritus sanctum, ergo nec diligit nos Spiritus sancto.

Tertio. Item pater non cognoscit nos sapientia genita: ergo a simili, nec diligit nos amore spirato, ergo non est verum, quod quælibet persona diligit nos Spiritus sancto.

In oppositũ. CONTRA secundum Magistrum supra distinct. 17. & 10. dist. Spiritus sanctus est amor patris, & filij quo se inuicem amant, & nos. Sed qua ratione pater, & filius diligit nos Spiritus

sancto: eadem ratione a fortiori Spiritus sanctus amat nos Spiritus sancto: ergo quælibet persona diligit nos Spiritus sancto.

Item pater eodem amore amat filium, & creaturam, quia eodem verbo dicit, & se, & filium, & spiritum sanctum, & creaturam. Sed vt habitum est supra, filium diligit Spiritus sancto: ergo nos diligit Spiritus sancto: ergo a simili quælibet alia persona diligit nos Spiritus sancto.

Responso. Qualibet persona diligit nos Spiritus sancto: ad cuius intelligentiam personam diligit nos Spiritus sancto. In diuinis duplex amor.

RESPONDEO, quod quælibet persona diligit nos Spiritus sancto: ad cuius intelligentiam personam diligit nos Spiritus sancto. In diuinis duplex amor. Accipi dupliciter, vel ratione significati, vel ratione effectus connotati. Primo modo non potest dici, quod diligit nos Spiritus sancto, quia prius est secundum rationem intelligendi amor essentialis, quam Spiritus sanctus. Si autem accipiat pro connotato, quod est collatio alij cuius doni gratuiti. Sic dico, quod quælibet persona diligit nos Spiritus sancto appropriate tamen, non proprie, quia collatio illius doni gratuiti est a tota trinitate, sed appropriatur Spiritus sancto. Si autem intelligatur de amore notionali scilicet, quod comprehendit emanationem, & personam verbaliter significatam: sic dico, quod pater, & filius diligit nos Spiritus sancto, quia spirant in nos Spiritus sanctum tantquam in obiectum. Sicut enim pater vnũ verbum producit, quo se, & omnia alia dicit: sic pater, & filius spirant amorem quo se, & omnia alia diligit. Sed Spiritus sanctus non diligit nos Spiritus sancto amore notionali, sed tantum essentiali: quia diligere notionaliter est amorem spirare in dilectum: vt in obiectum: concedi tamẽ debet quod Spiritus sanctus qui est amor personalis, diligit nos seipso amore essentiali: sic intelligendo, quod diligit nos per essentialiam suam, quæ realiter idem est quod ipse.

Ad primũ. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod omnis diuina actio respectu creaturæ est essentialis &c. Dicunt, quidam quod falsum est de illo actu, qui est Dei respectu creaturæ mediante aliqua persona: vnde pater dicendo se, dicit creaturam verbo suo: & tamẽ dicere proprie dictum, non accipitur nisi notionaliter in diuinis. Potest tamen aliter dici ad argumentum, quod quælibet persona diligit nos amore essentiali ratione effectus connotati Spiritus sancto, appropriate tamen: non proprie. Et pater, & filius nos diligit Spiritus sancto amore notionali, & Spiritus sanctus nos diligit a seipso amore essentiali.

Ad secundũ. AD SECUNDVM cum dicitur, quod Deus non diligit creaturam irrationalem Spiritus sancto &c. dico, quod falsum est, quia quãuis pater, & filius non spirent in creaturam irrationalem Spiritus sanctum, vt in subiectum: spirant tamen ipsum in eam, vt in obiectum.

Ad tertium cum dicitur, quod pater non cognoscit

gnoscit nos sapientia genita &c. dico, qd veru est. Sed ex hac non sequitur, qd non diligit nos spiritus sancto, quia cognoscere in diuinis non accipitur nisi essentialiter tantum: dilige re autem accipitur, & essentialiter, & notionaliter. Verum est autem, qd pater non diligit nos spiritus sancto secundum, qd diligere accipitur essentialiter, nisi accipiat dilectio essentialis ratione effectus connotari, qui appropriatur spiritui sancto.

ARTICVLVS II.

COSEQUENTER qritur de pertinentibus ad filium: sicut de secundo principali, & circa hac quaruntur duo.

Primo vtrum pater sit sapiens sapientia genita. Secundo vtrum filius sit sapiens sapientia genita, vel ingenita.

QVAESTIO I.

Arg. 1. D. Bon. q. 1. D. Tho. 1. p. q. 37. ar. 2. Scot. q. 2.

PRIMO ostendo, qd pater sit sapiens sapientia genita, quia omnis artifex est sapiens arte sua, sed secundum August. 6. de trinitate. c. 10. filius est ars omnipotentis, & sapientis Dei, id est patris: ergo est sapiens filio.

Secundo. Item Ansel. monol. 35. ca. Idem est summo spiritui scire, qd intelligere siue dicere. Sed pater dicit sapientia genita quae est verbum: ergo est sciens, & intelligens sapientia genita.

Tertio. Itē 6. de trinitate. c. 10. dixit Aug. loquens de arte patris quae est verbum, qd ibi nouit omnia Deus quae fecit per ipsam. Sed eo in quo omnia nouit sapiens est: ergo pater sapiens est filio: filius autem sapientia genita.

Quarto. Item sicut se habet conceptus mentis nostrae ad mentem: ita sapientia genita ad patrem: sed mens nostra suo conceptu sapiens est: ergo, & pater sapientia genita sapiens est.

Quinto. Item pater est potens potentia qua genuit: quia per illud est potens, per quod operatur. Sed de verbo, quod videtur posse dici potentia genita dicitur Ioannis primo. Quod omnia per ipsum facta sunt: ergo a simili videtur qd pater sit sapiens sapientia genita.

CONTRA Aug. 7. de trinitate. c. 1. In diuinis sapere idem est, quod esse, sed pater non est per sapientiam genitam: ergo non est sapiens per sapientiam genitam: sic arguit August. in loco supradicto.

Item huic opinioni consentit magister in littera.

RESPONDEO, dico, qd haec est falsa: pater est sapiens sapientia genita, & ratio haec est, quia ea quae significant rem suam, vt in alio non denominat nisi per aliquod quod est in re denominata quasi ad modum formae, vt cum dicitur iste est albus albedine, & quia sapere

dicit rem suam, vt in sapiente: ideo pater non dicitur sapiens nisi per aliquid, quod est in eo quasi ad modum formae, & quia verbum non est in patre ad similitudinem qua forma est in aliquo, sed dicit rem suam vt ab alio, & est posterius, quam patrem esse sapientem secundum rationem intelligendi: ideo non potest pater denominari sapiens filio, qui est sapientia genita, sed quia dicere importat rem suam de modo significandi: vt ab alio: & talia possunt denominare illud a quo sunt per aliquid, quod non est in denominato ad modum formae: vt cum dicitur agens agere actione: Et sicut haec est vera pater dicit verbo: & sic verbum sub ratione qua est illud quo fit denominatio, prius est secundum rationem intelligendi se ipso denominante.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, qd filius est ars patris &c. verum est ars producta a patre non quia ad similitudinem formae fit in patre: res autem sapiens non dicitur arte producta ab ea, sed arte quae est in ea sicut forma, vel ad similitudinem formae.

Ad secundum cum dicitur, qd summo spiritui idem est dicere, & intelligere &c. dico, qd ibi Ansel. accepit dicere improprie, scilicet pro intelligere in verbo secundum quem modum alibi dicit, qd tres sunt dicentes.

Ad tertium cum dicitur, qd pater omnia nouit in verbo &c. dico, qd verum est: sed non est idem cognoscere in verbo, & per verbum: sicut non dicimus, qd idem sit cognoscere in libro, & per librum. Auctor enim libri cognoscit omnia quae sunt in libro: non tamen per librum: exemplum tamen minus est dissimile. Dico ergo, qd quaelibet persona videt omnia in seipsa, & in quolibet alia: sed magis proprie in illo cui ex suo modo procedendi conuenit esse declaratio essentiae patris: haec ex hac sequitur, qd pater sit sapiens per verbum: sed per sapientiam quae in Deo est ad similitudinem formae.

Ad quartum cum dicitur, qd sicut se habet conceptus mentis nostrae ad mentem, ita sapientia genita ad patrem &c. dico, qd verum est quod ad aliqua, & quo ad aliqua non. Anima enim nostra intelligit per suum verbum. Vel dic, qd quamuis intellectus nostri actus quo dicit aliquid esse, vel non esse, vel vt aliquid fiat, vel non fiat, seu disponit de agendis super verbum: tamen actus simplicis intelligentiae: non est per verbum nec in nobis: nec in Deo.

Ad quintum cum dicitur qd pater est potens potentia genita &c. dico qd falsum est, & tamen per verbum, quod est potentia genita operatur. Cum enim dicitur, qd pater nouit per verbum: pater potest per verbum, pater operatur per verbum: praepositio notat in casuali aliquam habitudinem principij respectu actus: & quia verbum nullam habitudinem principij habet respectu cognitionis ipsius patris, quia prius

secundum rationem intelligendi cognoscit pater quam generet verbum: nec etiam respectu potentiae patris: quia prius secundum rationem intelligendi est patrem esse potentem, quam generet verbum. Ideo iste sunt false: pater nouit per verbum: pater potest per verbum. Sed quia verbum rationem principij habet respectu actionis exterioris, sicut respectu creationis, & gubernationis. Et sic de alijs. Ideo haec est vera: pater operatur per verbum. Per verbum enim operatus est creaturam, a proprietate tamen, quia per se, & per verbum, & per spiritum sanctum operatus est eam. Et sic patet quomodo debeat intelligi illud verbum Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt.

QVAESTIO II.

Arg. 1. D. Bon. dubio 3. literaliter, et q. 1. art. 2. in re sp. ad pri.

SECUNDO queritur vtrum filius sit sapiens sapientia genita, vel ingenita: & videtur, qd nec sapientia genita, nec ingenita: quia est sapiens sapientia essentiali, quae nec est genita, nec ingenita secundum qd nomen est notionis.

Secundo. Item sapientia genita, & ingenita supponunt pro hypostasi. Sed quamuis actus sit hypostasis, non tamen est per hypostasim, sed per eius formam: ergo quauis sapere sit actus ipsius filii, non tamen est ipsius per sapientiam genitam, nec ingenitam.

Tertio. Item spiritus sanctus non diligit se ipso amore, s. spirato, quia non diligit se ipso, nisi amore essentiali, cum tamen ipse sit amor spiratus: ergo similiter filius non est sapiens sapientia genita, quamuis ipse sit sapientia genita: & multo minus videtur posse dici sapiens sapientia ingenita.

Quarto. Item haec praepositio per eum verbis absolutis notat auctoritatem in re significata per casum cui adiungitur: vt si dicatur. Iste est, vel sapit, vel potest per illum: cum verbis vero transitiuus notat subauctoritatem in re significata per casum cui adiungitur: vt si dicatur. Rex suspendit latronem per balliuum. Sed sapientia genita non habet aliquam rationem auctoritatis, seu principiationis respectu filij, cum ipse sit sapientia genita: ergo non est sapiens sapientia genita.

CONTRA filius Dei dicitur se ipso sapiens est: sed ipse est sapientia genita: ergo est sapiens sapientia genita.

Item Magister in littera. cap. Est ergo Deus: dicit, qd filius non est sapiens a se, sed a patre: sed per illum dicitur aliquis sapiens, a quo est sapiens: ergo filius est sapiens per patrem, qui est sapientia ingenita.

RESPONDEO, qd actus attribui potest alicui tripliciter vel tanquam principio originante illum cuius est actus, vel a quo habet actum ille cuius est: vel tanquam formae per quam suppositum agit: vel tanquam supposito agenti.

Primo modo in creaturis sapere filij attribuitur patri, qui ipsum genuit, & a quo habet scientiam.

Secundo modo attribuitur sapientiae informanti intellectum illius filij.

Tertio modo attribuitur ipsi filio: a simili dico in diuinis, quod filius dicitur sapiens aliquo tripliciter: vno modo tanquam ab eo a quo est sapiens, & sic est sapiens sapientia ingenita, quae est pater, sicut enim a patre habet qd sit: ita a patre habet, qd sit sapiens.

Alio modo tanquam forma, vel re se habente ad modum formae: & sic filius est sapiens sapientia essentiali, quae nec est genita, nec ingenita secundum, qd ingenitum nomen est notionis.

Alio modo tanquam supposito habente illam formam: & sic filius sapiens est sapientia genita: hoc est seipso.

Ex dictis patet responsio ad primum argumentum. Procedit enim secundum quod aliquis dicitur sapiens aliquo tanquam forma, vel se habente ad similitudinem formae. Et sic verum est, qd filius non est sapiens sapientia genita, secundum qd ingenitum dicitur notionem.

Ad secundum cum dicitur, qd sapere non est per hypostasim &c. verum est tanquam per formam, sed bene est per hypostasim, tanquam per suppositum habens ipsam formam, quae est essentialis sapientia.

Ad tertium cum dicitur, qd spiritus sanctus non diligit se ipso amore, s. spirato &c. dico, qd verum est, qd non diligit se ipso, secundum qd diligit nominat dilectionem spiratam, tamen diligit essentialiter se ipso, qui est amor spiratus tanquam supposito habente formam essentialis dilectionis: a simili dico, qd filius non est sapiens se ipso, secundum qd sapere accipitur notionaliter, quia sapere non accipitur nisi essentialiter in diuinis: tamen dico, qd filius sapit per seipsum, qui est sapientia genita, tanquam suppositum habens formam essentialiter sapientiae.

Ad quartum cum dicitur, qd haec praepositio per, cum verbis absolutis notat aliquam rationem principij in re significata, per casum cui adiungitur &c. dico, qd verum est respectu actus, & secundum rationem intelligendi, vel secundum rem: non autem oportet, qd notet illam rationem principij respectu rei, de qua dicitur actus, sequitur habere aliquam rationem principij respectu rei de qua dicitur actus, quod non est in proposito.

CIRCA litteram (si pater vel filius dicitur diligit per spiritum sanctum, videtur esse per spiritum sanctum.) Ad hoc argumentum non respondet expresse magister, sed responsio plana est. Argumentum enim non videtur nisi contra illos qui dicerent, qd pater, & filius diligit per spiritum sanctum amore essentiali: (hic ostendit pater non tantum per spiritum-

spiritum sanctum diligere:) & hoc est verum: quia p[er] essentia sua diligit filium. (Sapientia genita est a sapientia ingenita:) non quia sic sapientia genita, vel ingenita ratione rei significare, sed ratione suppositi. Sed quare similiter non dicitur aeternitas generata de aeternitate ingenita, & potentia genita de potentia ingenita.

Solutio.

Respondeo, q[uod] aeternitas magis significat in abstracto, quam sapientia, quae aliquo modo concernit actum, & ideo non ita competenter supponit personam sicut sapientia. Verum est autem q[uod] potentia non est de maxime abstractis, sed tamen quia non appropriatur filio sicut sapientia: ideo non sic est in usu dicere potentiam genitam sicut sapientiam genitam. (Solutio pater est sapientia ingenita, & filius solus genita sapientia.) Nota tamen, q[uod] si sapientia accipitur pro re significata: una est sapientia patris, & filij: ratione tamen suppositi dicitur sapientia ingenita: & distinguitur una ab alia. (Haec unitas est, ut ita per se agat filius ne a se agat): per se enim agit: quia agit per essentiam suam: a se autem non agit: quia essentiam per quam agit ab alio habet, & non a se. (Intelligere filium agentem: & per eum patrem agentem): hoc expositum est in quaestionibus in solutione cuiusdam argumenti: ubi ostensum est quomodo intelligitur, q[uod] pater operatur per filium.

Utrum proprietates personarum sint ipse persona, vel Deus, id est diuina essentia.

DISTINCTIO XXXIII.

OST supradicta interius considerari atque subtiliter inquiri oportet. Utrum proprietates personarum quibus ipse persona determinantur sint ipse persona, & sint Deus. i. diuina essentia: an ita sint in personis, ut non sint persona, ac per hoc nec diuina essentia. Quod enim in personis sint proprietates, nemo insciari audeat cum aperte clamet auctoritas, quod in personis est proprietates, & in essentia unitas. Superius quoque multis sanctorum testimonijs astruximus, personas per proprietates distingui atque determinari, ipsasque proprietates, tres scilicet, proprijs expressimus vocabulis. Cum ergo proprietates ipse ab aeterno fuerint, quibus ipse persona determinantur, & differunt, quomodo essent, si in eis non essent? & quomodo in eis essent, & ipse persona non essent, quin ibi esset multiplicitas? Quocirca sicut proprietates esse in personis, ita & eas personas esse confitemur, sicut supra auctoritate Hiero. (ut non pigeat reuocare ad mentem) protestati sumus, in expositione fidei ita dicentis,

Dist. 26. signo A. & 27 signo D.

Dist. 25. fig. 28.

tis, (Sabellij haeresim declinantes, tres personas expressas sub proprietate distinguimus. Non enim nomina tantummodo, sed etiam nominum proprietates, id est personas, vel, ut Graeci expriment, hypostasas, hoc est subsistentias confitemur.) Ecce aperte dicit, personas proprietatibus distingui, & ipsas proprietates esse personas: cuius hic verba perstringimus, quia supra latius posuimus.

Quod proprietates sint diuina essentia.

CUMQUE de simplicitate deitatis supra dissereremus, auctoritatibus sanctorum, scilicet Aug. Hilarij, Isidori, necnon, & Boetij, euidenter monstrauimus Deum hoc esse omnino quod in se habet: excepto, quod pater habet filium, nec est filius: & filius habet patrem, nec est pater: & sic esse in natura trinum, ut qui habet, hoc sit, quod habet: & totum, quod ibi est, unum esse, unam vitam esse: quae modo non iteramus, ne fastidium lectori ingeramus. Si ergo proprietates ibi sunt, singula earum est id in quo est, & unum eademque vita singula sunt. Fateamur ergo, & proprietates esse in tribus personis, & ipsas esse personas, atque diuinam essentiam.

Auctoritate astruit, quod proprietates sint natura.

QUOD enim proprietates etiam diuina natura sit, ostendit Hilarius dicens natiuitatem filij esse naturam. Vnde in 7. lib. de trini. ait. Viriisque natura non differt: unum. n. sunt pater, & filius. Habet ergo hoc sacramenti natiuitas, ut complectatur in se, & nomen, & naturam, & potestatem: quia natiuitas non potest non in ea esse natura vnde nascitur filius. Idem in sexto. Natiuitas proprietates est veritas est Idem in 7. dici, quod natura natiuitas sit intelligenda esse in natura Dei. Supra enim dixit, quod proprium patris est quod semper pater est, & proprium filij est, quod semper filius est, significans quod proprietates patris est pater, & proprietates filij est filius. His alijsque pluribus auctoritatibus aperte significari videtur, quod proprietates filij filius sit, sic & Deus: ita & proprietates patris, & proprietates spiritus sancti.

Quidam negant, scilicet proprietates esse personas, & diuinam naturam, & quare.

HOC autem aliqui negant, dicentes quidem proprietates in personis esse, sed non esse personas ipsas, quia ita dicunt esse in personis, vel in essentia diuina, ut non sint interius, sicut ea sunt, quae secundum substantiam dicuntur de Deo, ut bonitas, iustitia, sed extrinsecus affixae sunt. Atque ita esse rationibus probare contendunt. Si enim, inquiunt, proprietates sunt personas, non eis personas determinantur. Contra q[uod] dicimus, quia etiam seipsis personas differunt, sicut supra Hieron. loquens de patre, & filio, & spiritu sancto dicit, Substantia unum sunt, sed personis ac nominibus distinguuntur. Sed iterum addunt. Si proprietates ipsae diuina essentia sunt, cum essentia non differant tres personas, nec proprietatibus differunt. Quomodo enim differt pater a filio, eo quod diuina essentia est, cum in essentia unum sunt?

Responsio ad praemissa, auctoritate nitens.

HORVM doctrinis nouis, & humanis conceptis, statim oppositis,

Tomo. 4. in explanatio ne Symboli ad Damasum.

Dist. 8. signo I.

In medio libri. Hilarij. habet, vniuersa natiuitas nec addit si lins.

In medio libri.

Prima obiectio.

Dist. 25. signo M.

Secunda obiectio.

Lib. de Tri.

principium lib.

mentis, verbo Hylarij respondeo, Immensum est, quod exigitur, & incomprehensibile, extra significantiam est sermonis, extra sensus intentionem: non enuntiat, non attingitur, non tenetur: verborum significantiam rei ipsius natura consumit, sensus contemplationem imperspicabile lumen obcaecat, intelligentiae capacitatem, quod sine nullo continetur, excedit. Mihi ergo in sensu labes est, in intelligentia stupor est, in sermone vero non iam infirmitatem, sed silentium confitebor. Periculosum nimis est de rebus tantis, ac tam reconditis aliquid ultra praescriptum celesse proferre, ut ultra praefinitionem Dei sermo de Deo sit, Forma fidei certa est. Non ergo aliquid addendum est, sed modus constituendus audaciae, quicquid ultra quaeritur, non intelligitur.

Quomodo improbi haeretici insistant alia addentes.

Alia obiectio.

CAETERVM haeticorum improbitas instinctu diabolicae fraudulentiae excitata, nondum quiescit, sed in tanta rerum quaestione addit. Si paternitas, & filiatione in Deo siue in diuina essentia sunt, eadem ergo res sibi pater est, & filius. Nam in quo paternitas est, pater est: & in quo filiatione est, filius est. Si ergo una eademque res habet in se paternitatem, & filiationem, ipsa generat, & generatur: quod dicentes in Sabellianam haeresim pertrahuntur, extendentes patrem in filium cum ipsum sibi filium proponant, & patrem. Si vero negauerint in una Dei essentia paternitatem esse, & filiationem: quomodo ergo dicunt esse Deum? His atque alijs argumentorum aculeis vtuntur in sua opinionis assertionem, ut veritatis formam dissecant.

Responsio contra hanc eorum oppositionem, ubi traditur, proprietates non penitus ita esse in Dei essentia, sicut in hypostasibus dicuntur.

Libro de orthodoxa fide 3. cap. 6.

QUORVM audacia resistentes, atque ignorantia prouidentes audebimus aliquid super hoc loqui. Paternitas, & filiatione non ita esse omnino in diuina substantia dicuntur sicut in ipsis hypostasibus, in quibus ita sunt, quod eas determinat, ut ait Ioan. Dama. Characteristica idiomata sunt, id est, determinatiuae proprietates hypostasios, & non naturae: etenim hypostasim determinat, & non naturam. Ideoque licet paternitas, & filiatione sint in diuina essentia, cum eam non determinent, non ideo potest dici, quod diuina essentia, & generet, & generetur: vel quod eadem res sit sibi pater, et filius. Ita enim proprietates determinat personam, ut hac proprietate hypostasis sit generans, & illa alia hypostasis sit genita: & ita non idem generat, & generatur, sed alter alterum.

Quaeritur quomodo proprietates possunt esse in natura, ut tamen eam non determinent.

Lib. de Tri. 2. non longe a principio.

Sed forte quaeres, cum haec proprietates non possunt esse personis quae eas determinent, quomodo in diuina essentia esse possint, ita ut non eam determinent. Respondeo tibi, & hic cum Hilario, Ego nescio, non requiro, & consolabor me tamen, archangeli nesciunt, angeli non audierunt, secula non tenent, propheta non sensit, Apostolus non interrogauit, filius ipse non adidit. Cesset ergo dolor quaerelarum: non putet homo sua intelligentia generationis sacramentum posse consequi. Absolutè tamen intelligendus est pater, & filius, & spiritus sanctus. Stat in hoc sine intelligentia verborum. Est filius a patre, qui est unigenitus ab ingenito, progenies a parente, viuus a viuo: non natura deitatis alia, & alia: quia ambo unum. Hoc credendo incipe, percurrere, persiste, etsi non perueniturum sciam, tamen gratulabor profecturum. Qui enim pie infinita profectur, etsi non contingat, aliquando tamen proficiet prodeundo. Sed ne te in seras in illud secretum, & arcanum inopinabilis natiuitatis: ne te immergas summam intelligentiae comprehendere praesumens: sed intellige incomprehensibilia esse. His alijsque multis euidenter ostenditur, nobis nullatenus licere maiestatem perscrutari, ius potestati, modum circumscribere infinito.

pheta non sensit, Apostolus non interrogauit, filius ipse non adidit. Cesset ergo dolor quaerelarum: non putet homo sua intelligentia generationis sacramentum posse consequi. Absolutè tamen intelligendus est pater, & filius, & spiritus sanctus. Stat in hoc sine intelligentia verborum. Est filius a patre, qui est unigenitus ab ingenito, progenies a parente, viuus a viuo: non natura deitatis alia, & alia: quia ambo unum. Hoc credendo incipe, percurrere, persiste, etsi non perueniturum sciam, tamen gratulabor profecturum. Qui enim pie infinita profectur, etsi non contingat, aliquando tamen proficiet prodeundo. Sed ne te in seras in illud secretum, & arcanum inopinabilis natiuitatis: ne te immergas summam intelligentiae comprehendere praesumens: sed intellige incomprehensibilia esse. His alijsque multis euidenter ostenditur, nobis nullatenus licere maiestatem perscrutari, ius potestati, modum circumscribere infinito.

Quibus auctoritatibus opinionem suam, scilicet quod proprietates patris, vel filij non sit Deus, muniant.

Veruntamen nondum desistunt, impatientia spiritu agitati, sed opinionem suam etiam sanctorum auctoritatibus munire conantur, quibus ostendere volunt proprietatem quae pater est pater, & proprietatem quae filius est filius, non esse Deum: ad hoc inducentes verba Aug. super illum locum Psalmi, Et non est substantia, ita dicetis, Deus, n. quaedam substantia est. Vnde et in fide catholica sic edificamur, ut dicamus patrem, & filium, & spiritum sanctum unius esse substantiae. Quid est unius substantiae? Quicquid est pater quod Deus est, hoc est filius, hoc est spiritus sanctus. Cum autem pater est, non illud est quod vel quo est. Pater n. non ad se, sed ad filium dicitur: ad se autem Deus dicitur. Eo igitur quod vel quo Deus est, substantia est. Et quia eiusdem substantiae est filius, proculdubio & filius est Deus. At vero quod pater est, quia non substantiae nomen est, sed refertur ad filium, non sic dicimus filium patrem esse, sicut dicimus filium esse Deum. Ex his verbis significari dicunt, quod proprietates patris, vel proprietates filij non sit Deus vel essentia diuina. Cum enim dicit, Eo quod Deus est, substantia est: sed quod pater est, substantia non est: aperte inquit ostendit id esse substantiam, quo Deus est, id vero quo pater est, non esse substantiam. Item cum ait, Pater non illud est quod est ostendit eum non esse patrem, eo quod substantia est. Non enim simpliciter dicit, Pater non est illud quod est; sed ait, Cum pater est non est illud, quod est, significans quo pater est, non esse illud quo est, id est essentiam. Haec illi ita exponentes, sua commenta simplicibus, & incautis vera videri faciunt. Nos autem aliter fore ista intelligenda dicimus. Dicens enim, Eo quod Deus est, substantia est, sed quod pater est, substantia non est, hoc intelligi voluit, quia essentia Deus est, & Deitate substantia est. Eo enim substantia est, quo Deus est: & e conuerso, cuius ea est deitas, quae est substantia, & substantia quae deitas: sed quod pater est, non est substantia, id est, non quo pater est, eo substantia est: quia proprietate generationis pater est, quae substantia non est. Ipsam tamen proprietatem substantiam esse non negauit.

Ioan. 10. f.

Pro. 25. d

Psal. 68. Tomo. 8.

August. habet, quod illud est.

ganit. Ita etiam illud intelligendum est quod ait, Cum pater est, non illud est, quod est: id est, non illo pater est, quod vel quo ipse est, id est essentia, sed notione.

Alijs etiam verbis Augustini vtatur, vt asferant, quod dicunt, scilicet proprietates personarum non esse Dei substantiam.

Dist. 27.

ITEM illis verbis Aug. vehementer insistant superius positus, scilicet quod verbum, secundum quod sapientia est, & essentia, hoc est quod pater, secundum quod verbum, non hoc est, quod pater. Si inquit, verbum non est hoc quod pater, secundum hoc quod est verbum: id ergo quo verbum est, non est illud quod pater est, proprietates ergo qua verbum est, non est id quod pater est: non est igitur diuina essentia. Ad quod dicimus, quia licet secundum quod verbum, non sit hoc quod pater est, ea tamen proprietates qua verbum est, est id quod pater est, id est, diuina essentia, sed non est hypostasis patris.

DISTINCTIO XXXIII.

OST supradicta &c. superius determinauit Magister de nominibus substantialibus, & de nominibus relationalibus: hic determinat de comparatione istorum ad inuicem: & diuiditur pars ista in

partes duas.

In prima determinat de comparatione proprietatum ad personas, & essentias.

In secunda de comparatione personarum ad essentiam. 33. distinct. ibi (prædictis est adiendum.)

Prima diuiditur in partes duas.

Primo narrat veritatem.

Secundo eam defendit contra falsitatem ibi. (hæc autem aliqui.)

Prima in duas.

Primo ostendit qualiter proprietates se habent ad personam.

Secundo qualiter se habent ad essentiam ibi. (Quid enim proprietates.)

Secunda pars principaliter quæ ibi incipit. (Hoc autem aliqui) in qua veritatem propositam, & probatam defendit contra falsitatem. Diuiditur in partes duas.

Primo defendit eam contra impugnationem: quæ procedit per rationes.

Secundo contra illas quæ est per auctoritates: ibi. (Verum tamen nondum desistunt.) Prima in tres.

Primo defendit veritatem contra obiectiones illorum: qui negant proprietates esse diuinam naturam.

Secundo contra obiectiones eorum: qui negant proprietates esse in personis: ibi. (Ceterum hæreticorum.)

Tertio mouet incidentem dubitationem ibi. (Sed forte quærens.)

CIRCA hanc distinctionem quærentur tria principaliter.

Primo de comparatione notionum ad personas.

Secundo de earum comparatione ad essentiam.

Tertio de comparatione earum ad adiectiua essentialia, & personalia.

Circa primum quaruntur duo.

Primo vtrum prius sit secundum rationem intelligendi proprietatem esse, quam ipsam constitutur e personam.

Secundo vtrum proprietates sint ipse personarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVÆSTIO I.

PRIMO ostendo, quod prius sit secundum rationem intelligendi proprietatem esse quam ipsam constitutur e personam, quia forma prius est, quæ compositum: cum principia priora sint principiatio. Sed proprietates se habent ad modum formæ: persona ad similitudinem compositi: quamuis non sit composita: ergo prius est secundum rationem intelligendi proprietatem esse, quam ipsam constitutur e personam.

Item prius secundum rationem intelligendi est esse, quam esse in alio: ergo prius secundum rationem intelligendi est esse proprietatem, quam ipsam esse in persona. Sed non constituit personam nisi in quantum est in ea: ergo prius est proprietatem esse, quam ipsam constitutur e personam.

Item prius est quo non conuertitur consequentia. Sed sequitur ista res constituit personam: ergo est, non e conuerso. aliqua enim sunt quæ personam non constitunt: ergo prius est proprietatem esse, quam ipsam constitutur e personam.

Item proprietatem constitutur e personam importat ipsam esse in relatione ad hypostasim, sed proprietatem esse non importat ipsam esse in relatione ad hypostasim. Cum ergo non relatum prius sit relato secundum rationem intelligendi. Prius est secundum rationem intelligendi proprietatem esse, quam ipsam constitutur e personam.

CONTRA proprietates non est, nisi quia proprietate persona constituta est: quod probatur a simili, quia secundum Philosophum 7. Metaphy. Accidentia sunt entia, quæ entis hoc est dictum, quia non sunt nisi in quantum per ea aliquid est tale: ergo personam constitui per proprietatem est ratio essendi ipsam proprietatem: ita prius est secundum rationem intelligendi.

Item secundum Philosophum 7. Metaphy. Forma non generatur: sed compositum er-

Arg. 1. De his Sec. dist. 2. q. 1. 2. par. & di. 26. q. unica & 7. quolib. copiose.

Secundo.

Tertio. In post prædicamentis Cap. de prioribus.

Quarto.

In contrarium. T. com. 2.

T. com. 27.

go prius est compositum generari, quam formam: & sic prius naturaliter est compositum, quam formam: ergo a simili secundum rationem intelligendi, prius est persona constituta proprietate, quam proprietates.

Item in commento super quintam propositionem de intelligentijs dicitur, quod accidentis esse est a subiecto, sed non potest esse a subiecto, nisi per hoc quod est in subiecto: ergo prius ordine naturæ est ipsum esse in subiecto, quam esse: ergo a simili prius est formam substantialem esse in materia, quam esse videtur: ergo similiter quod prius secundum rationem intelligendi est proprietatem esse in persona, & ipsam constitutur e personam, quam esse.

Item quantum res habet de esse tantum habet de perfectione: sed ratio perfecti prius secundum rationem intelligendi conuenit personarum, quam proprietati: ergo etiam esse secundum rationem intelligendi prius conuenit personarum quam proprietati: quod non esset verum si proprietatem esse prius esset, secundum rationem intelligendi, quam ipsam constitutur e personam.

Responsio. Opinio quorundam esse duplex.

AD hanc quæstionem dixerunt quidam quod cum duplex sit esse, scilicet in intellectu, & in re extra quod loquendo de esse in intellectu prius est secundum rationem intelligendi proprietatem esse quam ipsam constitutur e personam: sicut prius est formam esse in intellectu, quæ compositum. Possum enim intelligere formam apprehensione simpliciter, quæ est sine compositione, & diuisione non intellectu composito, nec e conuerso. Sed loquendo de esse actuali in re extra prius secundum rationem intelligendi, est personam esse constitutam per proprietatem, quam proprietatem esse, vel idem important sine omni differentia: sicut dicunt ipsi a simili aliquid, quod formam esse nihil aliud est, quam esse partem compositi, vel saltem per hoc habet esse, quod est pars compositi, & ita prius est natura ipsum esse partem compositi, quam ipsam esse, vel idem sunt.

Contra opi. T. com. 16.

SED contra hoc est, quod dicit Philosophus 5. Metaph. capitulo de prioribus, & posterioribus, quod accidens est toto prius: vt musicus musico homine. Non enim erit ratio tota sine parte: & ita patet secundum ipsum quod prior est ipsa musica, quam compositum ex homine, & musica: quamuis proprietates non sit accidens: nec realiter differat ab hypostasi, tamen differt secundum rationem intelligendi: & eo modo quo differt videtur, quod proprietates prius sit, quam hypostasim esse constitutam proprietate.

T. com. 79. 30. et circa.

Item Philosophus 7. Metaphy. si. Necessè est priora existerentia, & partes compositi: prius ergo non est forma, quam compositum cum sit pars compositi: ergo videtur, quod quamuis proprietates non sit prius natura, quam persona: eo quod non est realis differentia inter proprietatem & rem: quæ per ipsam constitutur e personam.

quantum est ibi differentia secundum rationem videtur, quod prius sit secundum rationem intelligendi ipsa proprietates, quam persona constituta per proprietatem.

Opin. Ricar.

Videtur ergo dicendum, quod forma vt intellecta per se intelligitur, vt habens imperfectum esse: vt autem intellecta actu pars compositi intelligitur, vt habens perfectionem essendi quæ sibi conuenit. Dico ergo, quod loquendo de esse primo prius uatura est forma, quam compositum, & partes toto. Sed loquendo de esse secundo modo, prius natura est compositum, quam forma, & totum, quam partes: quia perfectio essendi prius natura attingit compositum, & deinde partes eo modo quo eis conuenit. Vnde formam habere esse perfectum: est ipsam esse partem compositi habentis esse perfectum. Aliqualiter dico a simili, quod quamuis in diuinis non possit distingui de esse perfecto, & imperfecto realiter: tamen secundum rationem intelligendi perfectius intelligitur res intellecta sub ratione qua persona, quam sub ratione qua proprietates tantum: dico ergo quod proprietatem esse sub ratione intelligendi imperfecta prius est secundum rationem intelligendi: quam ipsum esse constitutur e personam. Sed loquendo de esse proprietatem sub ratione intelligendi perfecta est, & e conuerso. Ex dictis patere potest quomodo responderi debeat ad argumenta ad vtramque partem.

QVÆSTIO II.

SECUNDO quæritur vtrum proprietates sint ipsa personarum: & videtur, quod non: quia tunc multiplicatis proprietatibus multiplicarentur personarum secundum numerum proprietatum, quod videtur falsum, cum in persona patris sint tres proprietates.

Arg. 1. D. Bon. hic q. 1. D. Thom. 1. part. 2. q. 40. art. 1.

Item proprietates distinguuntur seipsis: & personarum per proprietates: ergo proprietates non est persona.

Secundo.

Item si actiua spiratio est persona: non est ratio quare magis esset persona patris, quam filij persona. Nec videtur rationabile, quod vna proprietates sit duarum personarum, ergo ipsa actiua spiratio non est persona.

Tertio.

Item si proprietates est personarum, & in quantum est persona, non est relatio: videretur verum dixisse Gylbertus Poretanus, quod relationes non sunt in personis, quod falsum est.

In oppositum.

CONTRA proprietates aliqua est: ergo cum sit in persona, vel est ipsa persona, vel esset compositio in persona, quod falsum est.

Item deitas propter summam simplicitatem est Deus, ergo a simili propter summam simplicitatem paternitas est ipse pater.

RESPONDEO, quod proprietates cum sit relatio est alicuius, & ad aliquam. Dico ergo, quod realiter est persona cuius est, sed non est illa ad quam est. Vnde concedo, quod paternitas realiter est ipse pater, & filiatio realiter est ipse filius:

Responsio. Proprietates seu relatio est realiter persona cuius est, sed non est illa ad quam est.

non aliqua filius: vnde proprietates in quantum subsistens sunt ipsa personae: differunt tamen secundum rationem a personis.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod multiplicatis proprietatibus non multiplicatur persona secundum numerum earum &c. dico, quod falsum est, si loquaris de proprietatibus personalibus: sicut enim non sunt nisi tres personae, ita non sunt nisi tres proprietates personales: sed si nomen proprietatis extendas ad notiones sicut plures sunt proprietates, quam personae: & tamen comparatae ad personas in quibus sunt, realiter sunt idem cum eis: quia enim a persona in qua sunt differunt secundum rationem: ideo possunt esse plures persona manente una sicut videmus, quod quia persona secundum rationem differt ab essentia, & in modo se habendi. Videmus, quod essentia manente una plures sunt personae, quavis comparate ad essentiam, realiter idem sunt cum ea.

AD SECUNDUM cum dicitur, quod personae distinguuntur per proprietates &c. dico, quod verum est, & tamen persona non distinguitur re quae est ipsa, sicut non dicimus, quod Deus velit potentia: sed voluntate: & tamen concedimus quod Deus vult re quae est potentia, quia vult per voluntatem quae realiter est idem quod potentia, & sic patet quod non est omnino idem dicere: persona distinguitur seipsa, & distinguitur re quae est ipsa.

AD TERTIUM cum dicitur quod una proprietates non est duae personae &c. dico, quod si extendas nomen proprietatis ad relationem falsum est. Spiratio enim actiua est realiter idem, quod pater, & filius.

AD QUARTUM cum dicitur, quod proprietates in quantum est persona non est relatio &c. dico, quod verum est: tamen re eadem est quae est persona, & relatio: tamen sub alia ratione est persona. scilicet sub ratione qua in se subsistens: & sub alia ratione relatio. scilicet in quantum per ipsam persona est ad aliam. Vnde patet Gylbertum Poretanum male dixisse, quando dixit proprietates non esse in personis, sed extrinsecus assistentes: quia vere in personis sunt, & realiter sunt ipsae personae, in quibus sunt: & tamen per comparisonem ad terminum vere manent relationes.

ARTICULVS II.

CONSEQUENTER quaeritur de secundo principali. Et circa hoc duo quaeruntur.

Primo vtrum proprietates sint ipsa diuina essentia:

Secundo vtrum sint in essentia.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod proprietates non sunt diuina essentia, quia non est idem esse absolutum: & esse ad alterum, sed essentia diuina habet esse absolutum: & proprietates est ad alium: ergo non sunt idem.

Item quaecunque sunt idem secundum rem in quocunque est vnum, est aliud. Sed in aliquo est diuina essentia in quo non est paternitas: ergo paternitas non est realiter diuina essentia.

Item in eadem re, impossibile est aliqua conuenire, & differre: sed personae conueniunt in essentia, & in proprietatibus distinguuntur: ergo proprietates non sunt essentia.

Item quod est substantia non est relatio: sed proprietates in diuinis sunt relationes, ut habitum est supra. distinctio. 26. in quaestione vtrum proprietates personarum sint relationes: ergo in diuinis proprietates non sunt essentia.

CONTRA omnis res aeterna est diuina substantia: sed quaelibet proprietates est res aeterna: ergo quaelibet est diuina essentia.

Item nulla res est adoranda quae non est diuina essentia: sed proprietates est adoranda secundum Grego. in praefatione: ergo quaelibet proprietates est diuina essentia.

RESPONDEO, quod proprietates sint ipsa diuina essentia: quia ut demonstratum est in quaestione praecedenti, proprietates realiter est persona cuius est. Sed ut superius dictum est, & infra ostendetur persona realiter est ipsa essentia: ergo proprietates realiter est ipsa diuina essentia. Et hoc sentit Magister in praesenti distinctio. c. Quod enim hanc opinionem confirmans per Hylar. in 7. lib. de trin. hanc sententiam dicentem.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod non est idem esse absolutum, & esse ad alterum &c. Dico, quod verum est secundum rationem, & quantum ad modum se habendi: tamen realiter res se habens ad alium comparata ad rem habentem modum absolutum: in diuinis realiter idem est cum ea.

AD SECUNDUM cum dicitur quod quaecunque sunt idem secundum rem in quocunque est vnum est aliud &c. Dico, quod instantiam habet quodocunque illa identitas est cum differentia secundum rationem, & cum differentia secundum modum se habendi. Et sic se habet proprietates ad essentiam.

AD TERTIUM cum dicitur, quod in eadem re impossibile est eadem conuenire, & differre &c. dico, quod instantiam habet quando aliqua ita idem sunt re, quid secundum rationem differunt in modo se habendi. Et sic idem sunt re, proprietates, & essentia.

AD QUARTUM cum dicitur, quod illud, quod est substantia, non est relatio &c. dico quod in diuinis habet instantiam. Relatio enim comparata ad rem in qua est, substantia est: & tamen per comparisonem ad terminum manet relatio: cum ergo eadem sit relatio, quae est in una persona ad aliam, relatio eadem in aliquo est substantia: ut ad alium manet relatio.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod proprietates sint ipsa diuina essentia: quia ut demonstratum est in quaestione praecedenti, proprietates realiter est persona cuius est. Sed ut superius dictum est, & infra ostendetur persona realiter est ipsa essentia: ergo proprietates realiter est ipsa diuina essentia. Et hoc sentit Magister in praesenti distinctio. c. Quod enim hanc opinionem confirmans per Hylar. in 7. lib. de trin. hanc sententiam dicentem.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod proprietates sint ipsa diuina essentia: quia ut demonstratum est in quaestione praecedenti, proprietates realiter est persona cuius est. Sed ut superius dictum est, & infra ostendetur persona realiter est ipsa essentia: ergo proprietates realiter est ipsa diuina essentia. Et hoc sentit Magister in praesenti distinctio. c. Quod enim hanc opinionem confirmans per Hylar. in 7. lib. de trin. hanc sententiam dicentem.

QVAESTIO II.

SECUNDO quaeritur: Vtrum proprietates sint in essentia: & videtur quod non: quia illud in quo est realis relatio, realiter refertur: sed diuina essentia realiter non refertur: ergo in ipsa non est proprietates relatiua.

ITEM proprietates in diuinis distinguit rem in qua est ab alia: vnde proprietates, quae est in persona distinguit eam ab alia. Sed proprietates non distinguunt diuinam essentiam: ergo non sunt in ea.

ITEM secundum Philosophum 4. Physic. Nihil est in seipso, nisi per accidens, sed proprietates realiter sunt idem quod diuina essentia, ut habitum est in quaestione praecedenti: nec est ibi ponere accidens: ergo proprietates nullo modo sunt in diuina essentia.

CONTRA, proprietates sunt in Deo, sed Deus est diuina essentia: ergo proprietates sunt in diuina essentia.

ITEM Magister in littera, cap. 2. Quorum audacia, vult quod paternitas, & filiatio sint in diuina essentia.

RESPONDEO, quod proprietates sunt in essentia, alio tamen modo, quam in personis: nam in personis sunt, sicut in personis, & immediate secundum rationem intelligendi: & illae quae dicuntur personales sunt constituentes personas: aliae autem quae non dicuntur personales, scilicet innascibilitas, & actiua spiratio secundum rationem intelligendi praesupponunt naturam constitutam: quamuis, & istae, & illae realiter sunt idem cum personis in quibus sunt. Proprietates vero non sunt in essentia, sicut in supposito, nec immediate secundum rationem intelligendi, sed mediante hypostasi: nec ipsam essentiam constituunt: ex quibus sequitur quod proprietates sunt in essentia aequaliter modo simili, quo proprietates Petri, & Pauli essent in humana specie, si species humana diceret, quid absolutum, & indiuisum realiter existens in illis. Et ex praedictis patet ratio quare per proprietates personae referuntur, & distinguuntur, non autem essentia: quamuis enim sint essentia, non tamen eam determinant, sicut dicit Magister in littera, capitulo. Quorum audacia.

EX praedictis patet responsio ad duo prima argumenta in oppositum.

AD TERTIUM cum dicitur, quod nihil est in seipso, nisi per accidens, &c. Intelligendum est, nisi sit ibi differentia secundum rationem, si illud verbum extenditur ad esse in creatura, & in creatore. Proprietates autem, & diuina essentia differunt secundum rationem.

ARTICVLVS III.

CONSEQUENTER quaeritur de tertio principali, & circa hoc quaeruntur duo.

Primo, vtrum adiectiua essentialia praedicentur de proprietatibus.

Secundo, vtrum adiectiua personalia praedicentur de ipsis.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod omnia adiectiua essentialia praedicantur de proprietatibus, quia adiectiua essentialia sunt ipsa essentia. Sed ipsa essentia praedicatur de proprietatibus: ergo adiectiua essentialia praedicantur de ipsis.

ITEM proprietates verae dicuntur aeternae, immensae: & tamen aeternum immensum, sunt adiectiua essentialia: ergo a simili alia adiectiua essentialia praedicantur de ipsis.

ITEM affirmatio, & negatio non dicuntur de eodem: sed proprietates, & essentia idem sunt, ut supra in eadem dist. habitum est: ergo quod affirmatur de vno, non negatur de alio: ergo adiectiua essentialia, quae de diuina essentia praedicantur, & de proprietatibus praedicantur.

CONTRA, quaedam sunt adiectiua personalia, quae non praedicantur de essentia, sicut generare: ergo a simili quaedam sunt adiectiua essentialia, quae non praedicantur de proprietate.

ITEM creare non dicitur de paternitate, quia actio est suppositi: & tamen est adiectiuum essentialiale: ergo non omnia adiectiua essentialia praedicantur de proprietatibus.

RESPONDEO, quod non omnia adiectiua essentialia praedicantur de proprietatibus. Quaedam enim dicuntur de diuina essentia in oppositione ad creaturam, sicut esse increatum, immensum, aeternum, & sic de alijs: & talia dicuntur de proprietatibus, quia non important aliquem modum proprium actiuae. Alia dicuntur de diuina essentia, ut est essentia cuiuslibet personae, sicut esse communicatum: & talia non dicuntur de proprietatibus. In hoc enim differt ratio essentiae, & proprietatis. Alia dicuntur de essentia, ut est principium actionis, sicut intelligere, velle, creare, & huiusmodi: & talia quamuis dicantur de tribus personis: non tamen dicuntur de proprietatibus, nec de essentia proprie loquedo, quia actio est suppositi, quamuis per formam.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod adiectiua essentialia sunt ipsa essentia, &c. dico, quod ex hoc non sequitur propositum. Quod enim essentia praedicatur de proprietate, non autem intelligere, vel velle: hoc non est propter diuersitatem realem inter essentiam, & suum intelligere, sed propter diuersum modum significandi, quia quod significat essentia non per modum actus significat, intelligere autem, & velle, est per modum actus. Et ideo quauis ista concedatur paternitas est diuina essentia, & diuina voluntas: tamen ista non debet concedi, paternitas intelligit, Rich. super 1. Sent. T nec

Arg. 1. D. Bon. hic q. 2. D. Th. q. 39 art. 1. & 4. art. 1. 1. par.

PRIMO ostendo, quod proprietates non sunt diuina essentia, quia non est idem esse absolutum: & esse ad alterum, sed essentia diuina habet esse absolutum: & proprietates est ad alium: ergo non sunt idem.

Secundo.

Tertio.

In contra.

Responsio. Proprietates sunt in diuina essentia, & realiter.

Ad primu. Esse absolutum, & ad alterum non sunt idem secundum rationem, sed bene secundum rem in diuinis.

Ad tertiu.

Ad quartu.

nec ista paternitas vult, & sic de alijs.

Ad secundum. Ad secundum patet responsio ex dictis in solutione questionis, ubi declaratum est, quare quaedam essentialia attributa dicuntur de proprietatibus, & quaedam non.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod affirmatio, & negatio non dicuntur de eodem, &c. Verum est, de eodem secundum rem, & rationem: aliter enim non est verum, aliquid enim affirmatur de essentia, quod negatur de persona, sicut est dici de pluribus.

Argumenta ad partem illam gratia conclusionis possunt concedi, non gratia formae. Et sciendum, quod creare non dicitur attributum essentialia, quia praedicatur de essentia: sed quia dicitur de qualibet persona per ipsam essentiam: actiones enim sunt suppositorum, quamvis per formam.

QVAESTIO II.

Arg. 1. Secundo. Tertio. In oppositum. **S**ECUNDO quaeritur: Vtrum adiectiva personalia praedicentur de proprietatibus: & videtur, quod sic: quia non tantummodo conceditur, quod ignis calefacit per caliditatem: sed etiam quod caliditas ignis calefacit: ergo similiter non tantum ista est concedenda, Pater generat per paternitatem, sed etiam ista paternitas generat.

Item August. vult 7. de trinit. c. 1. quod candor est candidus: ergo a simili potest dici, quod generatio generat.

Item quaelibet prima forma dicitur de se ipsa denominatiue. Vnde vnitas est vna, sed proprietates sunt formae maxime primae: ergo quaelibet proprietates dicitur de se ipsa denominatiue: ergo vere dici potest, quod generatio generat.

CONTRA, relatio non denominat semetipsam, sed proprietates in diuinis est relatio: ergo sicut relatio non refertur: ita videtur, quod proprietates seipsam non denominatur, quod non esset verum, si actus personales de proprietatibus praedicarentur. Item Philosoph. 5. Phys. vult, quod generatio non est generatio: ergo generatio non generatur, nec generat. Sed generatio est proprietates, generare autem actus personalis: ergo actus personalis de proprietatibus non praedicantur.

Responsio. Actus personales non praedicantur de proprietatibus denominatiue sed bene indentice. **R**ESPONDEO, quod actus personales non praedicantur de proprietatibus per modum denominatiuum, sed praedicatione, quae est per identitatem. Hoc enim est vera, paternitas est generatio actiua: & tamen hoc non debet recipi, paternitas generat, quia quamuis eandem rem significat generare, & generatio: tamen diuerso modo, quia generare significat actum, & per modum actus. Generatio vero non sic, sed per modum quasi cuiusdam formae, & quia actus sunt suppositorum, quamvis per formas: non autem proprie ipsarum formarum ut agentium: sed ut principiorum, per quae supposita agunt: ideo

quamuis haec sit concedenda, per generat: haec tamen non est concedenda, paternitas generat.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod calidus ignis calefacit, &c. Dico, quod haec est impropria, non tamen sicut ista, paternitas generat eo quod caliditas est forma absoluta: paternitas vero forma relatiua. Et etiam quia generare dicitur actum productionis de substantia generantis, loquendo de generatione perfecta, qua pater generat filium. Sic autem agere non conuenit formae.

Ad secundum dico, quod si ista concedatur, candor est candidus, non propter hoc sequitur, quod ista debeat concedi, paternitas generat: quia esse candidum non dicitur actum significatum, ut ab alio, sed ut in alio: unde esse candidum significat actum ut in candore: generare autem significat actum, ut ab alio. Potest tamen dici, quod ista non est satis propria: candor enim est candidus, sed proprie dicendo debemus dicere, rem esse candidam per candorem.

Ad tertium cum dicitur, quod quaelibet prima forma dicitur de se ipsa denominatiue, &c. dico, quod verum est, per modum formae: non tamen per modum actus. De hac materia habemus supra distinct. 17. quaestione 2.

CIRCA litteram. (Sacramenti natiuitas). i. natiuitas sacri secreti. (Sed extrinsecus affirmata sunt.) error fuit Giliberti Poretani, qui dicitur posuisse proprietates, non ita esse in personis, vel in essentia, ut sicut interius insistentes, sed extrinsecus assistentes. Sed ipse hoc retractauit in Concilio Senonum. (Seipsum personae differunt). i. per proprietates, quae realiter idem sunt, quod ipse. (Quomodo differt pater a filio, eo quod diuina essentia est, cum in essentia vnum sint.)

Respondeo, quod non differt ab eo, in quantum est essentia, sed in quantum secundum rationem, & secundum modum se habendi ab essentia differt. (Incomprehensibile,) quantum ad vim receptiuam. (Extra significantiam sermonis,) quantum ad vim interpretatiuam. (Extra sensum intentionem.) quantum ad vim iudicatiuam, in quo paternitas est, pater est: verum est loquendo de eo in quo est, ut in supposito: non est autem in essentia, ut in supposito, ut superius visum est. (Quo in essentia diuina esse possunt, ita ut non eam determinet.) Certe, quia non sunt in essentia, ut in supposito: sed mediante supposito secundum rationem intelligendi, & hoc melius inuenies explanatum supra in illa quaestione. Vtrum proprietates sint in essentia. (Angeli nesciunt,) id est, non faciunt nos scire. (Eo, quod Deus est, substantia est: Sed quod pater est, substantia non est.)

Respondeo in argumento est fallacia accidentis: quamuis enim paternitas, & Deitas differant secundum rationem: non propter hoc sequitur, quin paternitas realiter idem sit, quod diuina essentia.

Opinio

Opinio quorundam, non idem esse personam, & essentiam, vel naturam, dicentium, & eandem essentiam, non posse esse Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum.

DISTINCTIO XXXIV.

PRAEDICTIS autem adijciendum est, quod quidam peruersi sensus homines in tantam prosilierunt insaniam, ut dicerent non idem esse naturam Dei, & personam siue hypostasim, dicentes eandem essentiam non posse esse patrem, & filium sine personarum confusione. Si enim, inquiunt, ea essentia quae pater est, est filius: idem sibi pater est, & filius. Si hanc rem dicit esse patrem, aliam quare quam dicat esse filium. Si vero aliam non quaesieris, sed eadem dixeris, idem genuit, & genitus est. Propter haec, & huiusmodi, inter naturam, & personam diuidunt, ita ut non recipiant, vnam deitatis naturam, & simplicem esse tres personas: idque testimonio Hilarij defendere nituntur, qui in 8. lib. de Trin. quaerens, vtrum Apostolus spiritum Dei nominans, & spiritum Christi, idem significauerit vtroque verbo, inquit ita, Genitum praedicator volens naturam unitatem in patre, & filio docere, ait, Spiritus Dei in vobis est. Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius, qui suscitauit Iesum, &c. Spirituales omnes sumus, si in nobis est Dei spiritus: sed & hic spiritus Dei est, & spiritus Christi. Et cum Christi spiritus in nobis est, eius spiritus in nobis est, qui suscitauit Christum. Et cum eius qui suscitauit Christum in nobis est spiritus, & spiritus in nobis est Christi: nec tamen non Dei est spiritus, qui in nobis est. Discerne ergo de heretice, spiritum Christi a spiritu Dei, & excitati a mortuis spiritum Christi a spiritu Dei Christum a mortuis excitantis: cum qui habitat in nobis spiritus Christi, spiritus Dei sit: & spiritus Christi a mortuis excitati, spiritus Dei tamen sit Christum a mortuis excitantis. Et quaero nunc, in spiritu Dei vtrum naturam, an rem naturam significatam existimes. Non est enim idem natura quod res natura: sicut non idem est homo, & quod hominis est: nec idem est ignis, & quod ipsius ignis est: & secundum hoc non est idem Deus, & quod Dei est. Huius dicti occasione praefati heretici dogmatizauerunt, non idem esse personam, & naturam Dei, asserentes naturam Dei non esse tres personas, intelligentes in his praemissis verbis Hilarij per rem naturam personam, & nomine naturae diuinam naturam. Et ideo dicunt Hilarium interrogasse hereticum, vtrum per spiritum Dei putaret significatam esse naturam, an rem naturam: ut sic ostenderet distinguendum esse inter naturam, & rem naturam, id est, personam.

Hic docet quomodo eis obuiat ipsius scripturae circumstantia, & qualiter praedicta intelligi debeant: & quod Spiritus sanctus est res vnius naturae Patris, & Filij, & est ipsa natura.

Hoc quidem dicunt, non intelligentes pia diligentia scripturae circumstantiam: qua considerata percipi potest, quomodo praemissa dixerit Hilarius. Subsequenter enim in eadem serie ostendit, in spiritu Dei aliquando significari patrem: ut cum dicitur, Spiritus Domini super me: Aliquando significari filium, ut cum dicitur, In spiritu Dei eicio demonia, natura sua potestate se demones eicere demonstrans: Aliquando spiritum sanctum: ut ibi, Es fundamentum de spiritu meo super omnem carnem. Quod dicit consummatum fuisse, cum Apostoli spiritu sancto misso omnibus linguis locuti sunt. Deinde quare hanc distinctionem fecerit, & quod in superioribus per verba Apostoli idem spiritus sanctus significatus sit, & quod ipse sit res vnius naturae patris, & filij, aperte ostendit, inquiens ita: Haec idcirco sunt demonstrata, ut quacunque parte haeretica falsitas se contulisset, finibus veritatis concluderetur. Habitat enim in nobis Christus: quo habitante habitat Deus: & cum habitat in nobis spiritus Christi, non aliud tamen habitat, quam spiritus Dei. Quod si per spiritum sanctum Christus in nobis intelligitur esse, hunc tamen ita spiritum Dei, ut spiritum Christi esse noscendum est: Et cum per naturam Dei, natura ipsa habitat in nobis, indifferens natura filij creditur esse a patre, cum spiritus sanctus, qui est spiritus Christi, & spiritus Dei, res naturae demonstrat vnius. Quaero nunc ergo, quomodo non ex natura vnum sunt? A patre procedit spiritus veritatis, a filio mittitur, & a filio accipit. Sed omnia quae habet pater, filij sunt: & idcirco qui ab eo accipit, per spiritum est, & idem spiritus Christi est. Res naturae filij est: sed & eadem res & naturae patris est, & Dei excitantis Christum a mortuis spiritus est: & idem spiritus Christi est a mortuis excitati. In aliquo differat Christi, & Dei natura, nec eadem sit, si praestari potest, ut spiritus qui Dei est, non sit etiam Christi. Est ergo in nobis spiritus Dei, & est in nobis spiritus Christi: & cum spiritus Christi inest, inest spiritus Dei. Ita cum quod Dei est, & Christi est, & quod Christi est, Dei est: non potest quid aliud diuersum esse, quam Deus est. Deus igitur Christus est vnus cum Deo spiritus, secundum illud, Ego, & pater vnus sumus. In quo docet veritas unitatem esse naturae, non solitudinem vnionis. Ecce si haec verba diligenter attendas, inuenis spiritum sanctum rem naturae dici patris, & filij, & eundem dici esse naturam Dei, ubi dicitur, Per naturam Dei, natura ipsa habitat in nobis, si per spiritum sanctum Christus est in nobis. Itaque in trinitate non ita distinguendum est inter naturam, & rem naturae, sicut in rebus creatis: quia, ut ait Hilarius, comparatio terrenorum ad Deum nulla est: & si qua comparationum exempla interdum afferuntur, nemo ea existimet absolutam in se rationis perfectionem continere. Non enim humano sensu de Deo loquendum est.

Rich. super 1. Sent. T 2 Quod

Paulo in sa. riu. s.

Esa 61. a

Ioel 2.

Mat. 12. c

Ioel 2. g

Act. 2. a

Hilar. pan. lo inferius.

Ephes. 3. d

1. Cor. 3. c

Ioann. 15. d

Ioan. 10.

Li 1. de tri. in medio libri.

Quod propter res creatas illud dixerit, Non idem est natura, & res naturæ.

Ad naturam ergo rerum creaturarum respiciens inquit, Non idem est natura, quod res naturæ, subiiciens exempla de ipsis creaturis. Inde ostendens erroris esse sub mensura creaturarum metiri creatorem, addit, Et secundum hoc, non idem est Deus, & quod Dei est. ac si diceret, Si ad instar creaturarum de creatore sentis, cogere fate-ri, quia non idem est Deus, & quod Dei est: quod dicere, impium est, cum spiritus Dei Deus sit, & Dei filius sit Deus.

Quod non aliud est Deus, & quæ sua sunt, ita ut insint: alia enim sunt quæ insunt, alia quæ non insunt.

Non ergo secundum corporales modos, (ut in eadem subdit serie) accipienda sunt hæc quæ de Deo dicuntur. Vbi euacuans opinionem eorum, qui ita putant aliud Deum esse, & aliud quod Dei est, aliudque naturam Dei, & rem naturæ, ut est in creaturis, aperte docet non aliud esse Deum, & quæ sua sunt, ita ut insint illi, sic dicens, Homo, aut aliquid ei simile, cum alicubi erit, alibi non erit: quia id quod est, illic continetur, ubi fuerit, infirma ad id natura eius, ut ubique sit, qui insitens alicubi sit. Deus autem immensa virtutis, viuens potestas, quæ nusquam non adsit, nec desit usquam: quæ se omnem per sua edocet, & sua non aliud, quam se esse significat: ut ubi sua insint, ipse esse per sua intelligatur: non autem corporali modo cum alicubi sit, non etiam ubique esse credatur, cum per sua in omnibus esse non desinat. Non autem aliud sunt quàm quod ipse, quæ sua sunt. Et hæc propter naturæ intelligentiam dicta sunt. His verbis aperte significatur (si tamen intelligis heretice,) quia diuina natura non aliud est ab his, quæ suam sunt, ita ut insint: & per illa in omnibus suis est, quæ non insunt. Sua enim sunt etiam quæ non insunt: id est, omnes creaturæ, & sua sunt quæ insunt, ut tres personæ, quæ sunt eiusdem naturæ, & eadem natura: sicut supra Augustini testimonio firmamus dicentis, tres personas esse eiusdem essentia, & eandem essentiam, sed non ex eadem essentia, ne aliud intelligatur essentia, aliud persona.

Non tamen diffitemur aliquam distinctionem habendam fore secundum intelligentiæ rationem, cum dicitur hypostasis, & cum dicitur essentia: quia ibi significatur, quod est commune tribus, hic verò non. Est tamen hypostasis essentia, & econuerso. Fateamur ergo vnum atque idem esse tres personas secundum essentiam, differentes autem proprietatibus. Vnde Aug. super locum prætaxatum Psalm. ait: Quæris quid sit pater? respondetur, Deus. Quæris quid sit filius? respondetur, Deus. Quæris quid sit pater & filius? respondetur, Deus. De singulis interrogatus, Deum responde. De vtroque interrogatus, non Deos, sed Deum responde. Non sic in hominibus. Tanta enim est ibi substantiæ vnitas, ut equalitatem admittat, pluralitatem non admittat. Si ergo tibi dictum fuerit, cum dicis filium Dei esse quod pater est, profecto filius pater est: Respon-

de, secundum substantiam tibi dixi, hoc esse filium, quod pater est, non secundum id quod ad aliud dicitur. Ad se enim dicitur Deus, ad patrem dicitur filius. Rursumque pater ad se dicitur Deus, ad filium pater dicitur: quod dicitur ad filium pater, non est filius: quod dicitur filius ad patrem, non est pater: quod dicitur pater ad se, & filius ad se, hoc est pater, & filius, id est, Deus.

Vtrum ita possit dici, vnus Deus trium personarum, vel tres personæ vnus Dei, ut dicitur vna essentia trium personarum, & tres personæ vnus essentia.

Hic considerandum est, cum Deus sit diuina essentia, & ita dicatur vnus Deus esse tres personæ, sicut vna essentia dicitur tres personæ: vtrum ita valeat sanè dici, vnus Deus trium personarum, vel tres personæ vnus Dei, sicut dicitur vna essentia trium personarum, & tres personarum vnus essentia. In his locutionibus scripturæ vsus nobis emulandus videtur, ubi frequenter reperitur ita dictum, Vna est essentia trium personarum, & tres sunt personæ vnus essentia: nusquam autem occurrit legisse vnum Deum trium personarum, vel tres personæ vnus Dei. Quod ideo puto sanctos doctores vitasse, ne ita fortè acciperetur in diuini personis, ut accipitur cum de creaturis simile quid dicitur. Dicitur enim Deus Abraham, Isaac, & Iacob, & Deus omnis creaturæ. Quod vtrique dicitur propter principium creationis, vel gratiæ priuilegium, & creaturæ subiectionem, vel seruitutem. Cum ergo in trinitate nihil sit creatum vel seruiens, vel subiectum, non admittit fides in trinitate talem locutionis modum. Ita etiam econuerso non dicitur de Dei essentia, quod ipsa sit essentia Abraham, Isaac, & Iacob, vel alicuius creaturæ: ne creatoris, & creaturæ naturam confundere videamur.

Quod licet potentia, sapientia, bonitas, de Deo secundum substantiam dicantur in scriptura, tamen solent hæc nomina distinctè ad personas interdum referri.

EX PRÆDICTIS constat, quod sicut essentia, ita potentia, sapientia, bonitas de Deo dicuntur secundum substantiam. Quæ autem secundum substantiam de Deo dicuntur, tribus personis pariter conueniunt. Vna est ergo potentia, sapientia, bonitas patris, & filij, & spiritus sancti: & hi tres eadem potentia, eadem sapientia, eadem bonitas. Vnde aperitur in trinitate summa esse perfectio. Si enim ibi deesset potentia, vel sapientia, vel bonitas, non esset summum bonum. Sed quia ibi est perfecta potentia, infinita sapientia, incomprehensibilis bonitas, rectè dicitur, & creditur summum bonum. Cumque vnum & idem penitus sit in Deo potentia, sapientia, bonitas, in sacra tamen Scriptura frequenter solent hæc nomina distinctè ad personas referri, ut patri potentia, filio sapientia, spiritui sancto bonitas attribuatur: Quod quare fiat, non est otiosum inquirere.

Quare

Quare id fiat, scilicet, quod patri potentia, filio sapientia attribuatur.

ID ERGO sacri eloquij prudentia facere curauit, ne Dei immensitatem similitudine creaturæ metiremur. Dixerat enim scriptura sacra quod Deus pater est, & quod Deus filius est: & audiuit hoc homo, qui hominem patrem viderat, Deum patrem non viderat: & cogitare cepit ita esse in creatore, ut viderat esse in creaturis, à quibus hæc nomina translata sunt ad creatorem, in quibus pater est prior filio, filius est posterior patri: & ex antiquitate in patre defectus, ex posteritate in filio imperfectio sensus solet notari. Ideo occurrit scriptura dicens, patrem potentem, ne videatur prior filio: & ideo minus potens: & filium sapientem, ne videatur posterior patri, & ideo minus sapiens.

Quare spiritui sancto bonitas attribuatur.

DICTVS est etiam spiritus sanctus Deus, & dictus est habere spiritum Deus: & videbatur hoc, quasi nomen inflationis, & tumoris. Vnde humana conscientia ad Deum pro rigore, & crudelitate accedere metuit. Ideoque scriptura temperauit sermonem suum, spiritum bonum nominans, ne crudelis putaretur qui mitis erat: Non quod pater solus sit potens, vel magis potens: & filius solus sapiens, vel magis sapiens, & spiritus sanctus solus bonus, vel magis bonus. Vna est ergo potentia, sapientia, bonitas trium, sicut vna essentia. Ideoque sicut dicitur filius homouision, id est, consubstantialis patri, ita & coomnipotens.

De hoc nomine homouision, ubi in auctoritatem receptum sit, & quid significet.

Hic non est præmittendum quod August. in libro 3. contra Maximinum dicit de hoc nomine homouision, quo Latini tractatores frequenter vtiuntur. Pater, inquit, & filius vnus sunt eiusdemque substantiæ. Hoc est illud homouision, quod in Concilio Nicæno aduersus hereticos Arrianos à Catholicis patribus veritatis auctoritate firmatum est. Quod postea in Concilio Ariminensi, propter nouitatem verbi minus, quam oportuit intellectam (quam tamen fides antiqua pepererat) multis paucorum fraude deceptis, hæretica impietas sub hæretico Imperatore Constantino labefactare tentauit. Sed post non longum tempus, libertate fidei catholice prævalente, postquam vis verbi, sicut debuit intellecta est, homouision illud catholice fidei sanitate longè lateque est defensum. Quid enim est homouision, nisi vnus eiusdemque substantiæ? Quid est, inquam, homouision, nisi, Ego, & pater vnum sumus? Non ergo inter profanas vocum nominates, hoc vitandum est.

De nominibus, quæ translatiuè, & per similitudinem de Deo dicuntur.

PRÆTEREA sciendum est, quod in assignatione distinctionis nominum, inter alia quæ supra supra diligenter executi sumus, quadam diximus translatiuè, & per similitudinem de Deo dici: ut speculum, splendor, character, figura, &

huiusmodi: De quibus pio lectori breuiter trado, quod sentio, ut scilicet ratione similitudinis considerata ex causis dicendi, dictorum intelligentiam assumat, sed catholicam.

Nihil dignum excellentia ineffabilis trinitatis se tradidisse dicit, ad alia transiturus.

DE sacramento vnitatis, atque trinitatis summa, & ineffabilis multa iam diximus: nihil tamen eius ineffabilitate dignum tradidisse profitemur, sed potius ex nobis mirificatam eius scientiam, nec potuisse nos ad illam.

DISTINCTIO XXXIV.

PRÆDICTIS est adijciendum, &c. Superius determinauit Magister de comparatione proprietatum ad personas, & essentiam. In hac parte determinat de comparatione personarum ad essentiam. Et diuiditur pars ista in quattuor partes.

In prima comparat personas ad essentiam, quantum ad realem identitatem.

Secundo quantum ad considerationem ibi: (hoc considerandum est.)

Tertio quantum ad quorundam attributorum essentialium appropriationem: ibi. (Ex prædictis constat.)

Quarto de quibusdā dictis de Deo per metaphoram: ibi. (Præterea sciendum est.) Prima iterum in tres.

Primo ponit errorem quorundam dicentium personas non esse diuinam naturam, & illius opinionis sophysti cam confirmationem.

Secundo ponit ipsorum errantium confutationem, ibi. (hoc quidem dicunt non intelligentes.)

Tertio subdit eorū per quæ conantur suam opinionem munire; solutionem. ibi. (Ad naturam ergo rerum.) Tunc sequitur illa pars, quæ ibi incipit, (Ex dictis,) & diuiditur in in partes tres.

In prima ponit quorundam attributorum essentialium appropriationem.

Secundo reddit appropriationis rationem: ibi. (Id ergo sacri eloquij.)

Tertio determinat huius nominis homouisionis significationem: ibi. (Hic non est præmittendum.)

CIRCA hanc distinctionem, quæruntur tria.

Primo de his, quæ respiciunt personæ, & substantiæ comparationem.

Secundo de spectantibus ad appropriationem.

Tertio de pertinentibus ad translationem. Circa primum quæruntur duo.

Rich. super 1. Sent. T 3 Pri-

Primo, vtrum persona, & essentia realiter idem sunt. Secundo, vtrum persona aliquam rem addat super essentiam.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod persona, & essentia realiter non sunt, idē Boetius in lib. de duabus naturis, & vna persona Christi aliam assignat diffinitionem naturae, aliam assignat diffinitionem personae: sed quorum diffinitio est diuersa, ipsa sunt diuersa.

Item haec est falsa: Socrates est natura humana, quod nec esset verum si realiter esset idē.

Item Philosoph. 2. Topic. Quaecunque vni, & eidem sunt eadem, inter se sunt eadem, sed personae inter se non sunt eadem: ergo cum essentia non sunt idem.

Item Philosoph. 7. Topic. Quantumcunque differentiam assignantes ostendemus, quoniam non idem, sed aliqua est differentia inter essentiam, & personam: quia essentia communicatur persona non: ergo essentia, & persona, non sunt idem.

CONTRA, Boet. 1. lib. de trinit. ca. 3. hoc verē vnum est, in quo nullus numerus: nullum in eo aliud, praeter quam id, quod est. Cum ergo Deus vere sit vnus, vt superius probatum est, nullum in eo est aliud praeterquam id quod est persona: ergo non est res alia a diuina essentia.

Item Alanus 9. propositione, de maximis theolog. Quicquid est in Deo, Deus est: ergo cum personae sint in diuina essentia: sequitur, quod personae realiter idem sint, quod diuina essentia.

RESPONDEO dico, quod qualibet persona comparata ad diuinā essentiam realiter idem est cum ea: aliter enim esset in diuinis realis compositio, quod impossibile est: differt tamen persona ab essentia secundum rationem: non sicut dicimus attributa secundum rationem differre: sed propter differētē modum se habendi: quia in modo se habendi ad alterum differunt secundum affirmationem, & negationem: quia persona se habet ad alium, essentia vero non: & essentia se habet absolute, persona vero non. Et ex hoc est, quod plures sunt personae essentia manente vna, & quod aliquid praedicatur de essentia, sicut communicari, quod non praedicatur de persona: & quod aliqua res praedicatur de persona, quae non praedicatur de essentia: sicut distinguere, & referri. Quomodo autem cum praedictis possint stare, quod relatio vere maneat in diuinis, declaratum est supra dist. 26. in illa quaestione, vtrum proprietates personarum sint relationes.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod alia est diffinitio personae, alia essentiae, & cat. dico, quod verum est, secundum rationem eo modo quo potest esse diffinitio in diuinis.

Ad secundum dico, quod non est simile de natura humana per comparationem ad Socratem: & de natura diuina per comparationem ad diuinas personas: quia natura humana, & etiam Socrates, & Plato, & sic de alijs compositi sunt: nulla autem est compositio in diuina natura, neque in diuina persona.

Ad tertium cum dicitur, quod quaecunque vni, & eidem sunt eadem inter se: sunt eadem, & c. dico, quod verum est, quando sunt eadem illi, & secundum rem, & secundum modum se habendi: sic autem non est eadem persona essentiae.

Ad quartum cum dicitur, quod quantulumcunque differentiam assignantes ostendemus, quoniam non idem, & c. dico, quod verum est, vel secundum rem, vel secundum personam: persona autem non est eadem essentiae secundum rationem, non accipiendo differre, secundum rationem, sicut dictum est, eo modo quo attributa secundum rationem differunt: sed loquendo de diuersitate secundum rationem fundatam super diuersum modum se habendi.

QVAESTIO II.

SECUNDO quaeritur, vtrum persona aliqua rem addat super essentiam: & videtur, quod sic: quia quanto res est cōicabilior, tanto simplicior. Vnde res, quae est genus generalissimū cōicabilior est, quam res, quae est genus subalternum: ergo cum essentia sit cōmunicabilis, persona vero non: simplicior est essentia, quam persona: ergo persona aliquid addit super essentiam.

Item aliqua cōueniunt in essentia, quae non cōueniunt in persona, quod non esset verum, si persona nihil adderet super essentiam.

Item cōcretum addit super abstractum: sed essentia significat per modum abstracti, persona per modum concreti: ergo persona aliquid addit super essentiam.

Item si persona nihil adderet super essentiam, vere diceretur, quod Socrates est humanitas, quod falsum est: si ergo persona addit super essentiam in humanis, videtur quod etiā addit in diuinis, vel quare non.

CONTRA, si persona aliquid addit super essentiam, cum essentia sit de ratione personae, in persona esset realis compositio, quod falsum est.

Item non addit aliquid maius diuina essentia, nec aliquid minus: quia persona non est inferior essentia, nec aliquid aequale: quia sic aliquid esset aequale diuinā essentiae, quod non esset ipsa, & hoc impossibile est.

RESPONDEO, quod personā aliquam rem addere super essentiam, potest intelligi dupliciter vno modo, ita quod cum essentia dicat aliquam rem realiter ab essentia differētem, & sic falsum est. Alio modo, quod in essentia dicat aliquam rem non realiter ab essentia differētem: sed secundum rationem fundatam super diuersum modum se habendi. Et sic verum est: persona enim cum essentia dicit proprietatem, vt subsistentem, quae proprietates relatio est. Vnde credo me superius dixisse, quod relationes in diuinis sunt subsistentes, & ad essentiam comparatae realiter idem sunt cum ea: & tamen vere manent relationes, sicut superius 26. distinctione declaratum est, in illa quaestione, vtrum in diuinis proprietates sint relationes.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod quanto res est cōmunicabilior, tanto simplicior, & c. dico, quod hoc intelligi debet de comunicabilitate rei, quae realiter dicitur in personis, quibus comunicatur, talis autem non est comunicabilitas diuinā essentiae.

Ad secundum cum dicitur, quod aliqua conueniunt in essentia, quae non conueniunt in persona, & c. dico, quod verum est: Sed ex hoc non sequitur, quod de intellectu personae est res differens ab essentia: sed quod de intellectu personae est res differens ab essentia non realiter: sed secundum rationem fundatam super diuersum modum se habendi.

Ad tertium cum dicitur, quod concretum addit super abstractum, & c. dico, quod intelligi debet, vbi est concretio secundum rem: haec autem concretio non est in diuina persona.

Ad quartum dico, quod non oportet, quod si persona addat super essentiam in humanis rem diuersam ab essentia, quod propter haec ita fit in diuinis. Dicunt tamen aliqui, quod in creaturis persona super essentiam nihil addit reale absolutum: sed tantummodo aliquid differens ab essentia secundum rationem tantum, vel secundum respectum: & vtrum hoc sit verum, vel non, propono declarare in li. 2. in quaestione de ratione indiuiduationis.

Argumenta ad oppositum bene ostendunt, quod diuinā personae ultra diuinā essentiam non dicunt aliquid realiter differens ab ea. Sed ex hoc non sequitur, quin de intellectu personae sit res aliqua differens ab essentia tantum, secundum rationem fundatam super diuersum modum se habendi.

ARTICVLVS II.

CONSEQUENTER quaeritur de secundo principali: & circa hoc possent quaeri duo.

Primo an possit fieri aliqua appropriatio in diuinis. Sed hoc non oportet hic quaerere, quia supra distinct. 31. vbi quaesitum est de ap-

propriatione Hilarij in solutione primi articuli ostensa est congruitas faciēdi appropriationem in diuinis: & in hoc concessum, quod ibi possit, & debeat appropriatio fieri.

QVAESTIO II.

SECUNDO quaeritur, vtrum potentia debeat appropriari patri sapientia filio, & bonitas spiritui sancto: & videtur, quod non: quia vt habetur primo celi, & mundi. Virtus est vltimum de potentia. Sed secundum Apost. 1. ad Corin. 1. Virtus appropriatur filio. Vnde dicit Christus Dei virtutem: ergo etiam sibi debet appropriari potentia.

Item Iob 12. In antiquis est sapientia. Sed Daniel. ca. 7. Antiquitas appropriatur patri: vnde ibi per antiquum dierum intelligit patrem, vt videtur: ergo patri debet appropriari sapientia.

Item Isaiā 11. Primum quod appropriatur spiritui sancto est sapientia, vnde ibi dicitur: Requiescet super eum spiritus sapientiae, & intellectus, & c. ergo spiritui sancto magis debet appropriari sapientia, quam filio.

Item Ioannis 16. dicitur, quod spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem, & Math. 10. quod spiritus patris vestri est, qui loquitur in vobis: hi autem actus sunt sapientia: ergo sapientia magis debet appropriari spiritui sancto, quam filio.

AD CONTRARIVM arguitur per auctoritatem Magistri in littera.

RESPONDEO, quod praedicta appropriatio conueniens est, propter appropriationum cum proprijs assimilationem, quia potentia secundum rationem intelligendi praecedit sapientiam: & vtrumque bonam voluntatem in qua maxime consistit bonitas rerum intellectualium. Similiter pater secundum rationem intelligendi praecedit filium, & vterque spiritus sanctum: & hanc rationem videtur tangere Richar. de trinit. lib. 6. capit. 15. Et etiam conueniens propter erroris exclusionem: ne enim exemplo patrum carnalium ratione antiquitatis a simplicibus crederetur pater impotens, attribuitur ei potentia: ne etiam exemplo filij carnalis ratione iuuentutis crederetur insipiens, attribuitur filio sapientia. Et ne spiritus patris, & filij ratione impetuositatis, quae nomine spiritus, importatur in creaturis crederetur crudelis: ideo sibi attribuitur bonitas: & hanc rationem videtur tangere Magister in littera.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod virtus appropriatur filio, & c. dico, quod verum est, eo quod nominat perfectionem potentiae, quae propinquior est actui, quam potentia absolute dicta: & quia dicitur pater operari per filium a proprietate: ideo filio Rich. super 1. Sent. T 4 ap-

Arg. 1. D. Bona hic q. 1. in resp. ad primū. D. Th. q. 39. art. 1. 1. p.

Secundo

Tertio. Cap. 3.

Quarto. Cap. 8.

In oppositum.

Responsio. Qualibet persona est idem realiter cum essentia, non tamen secundum rationem.

Ad primū.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartum.

Arg. 1. D. Bon. q. 1. D. Tho. vbi sup. in sententia.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppositum.

Arg. 1. D. Bon. q. 3. D. Tho. vbi sup. q. 39. art. 7. T. com. 116. et 117.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppositum.

Responsio. Conuenienter patri appropriatur potentia. filio sapientia, & spiritui sancto misericordia.

appropriatur virtus, non ratione potentia, in qua fundatur, sed propter propinquitatem ad actum, ad quem ordinatur. Illud tamen verbum Philosophi i. celi, & mundi, parum facit ad propositum: quia ibi notat virtutem maximam, in quod potest potentia, ut si ista potest ferre 100. libras, & non plus, dicimus, quod haec est virtus eius.

Ad secundum. Ad secundum dicendum, quod quamvis sapientia magis esset approprianda patri, quam filio, habendo respectum, quod sapientia creata, ut frequentius in antiquis hominibus reperitur; tamen rationes dictae in solutione quaestionis praeponderant isti rationi.

Ad tertium. Ad tertium dicendum, quod sapientia appropriatur spiritui sancto, sub ratione qua donum: filio autem appropriatur sub ratione qua importat cognitionem.

Ad quartum. Ad quartum similiter dicendum, quod docere hominem veritatem, & docere ipsum loqui, & ipsum mouere ad loquendum veritatem, appropriantur spiritui sancto, in quantum cognitio veritatis, donum Dei est. Omnia autem dona Dei sub ratione qua dona sunt spiritui sancto appropriantur, quamvis sint aliqua dona, quae sibi non appropriantur sub propriis rationibus. Dicere enim veritatem sub ratione qua est, quaedam illuminatio intellectus, filio appropriatur.

ARTICVLVS III.

CONSEQUENTER quaeritur de tertio principali, & circa hoc quaeruntur duo.

Primo, utrum conueniens sit dici de Deo aliquid translative.

Secundo a quibus rebus debeat fieri ad Deum translatio.

QVAESTIO I.

Arg. 1. **P**RIMO ostendo, quod non sit conueniens dici de Deo aliquid metaphoricè: quia secundum Philosoph. 2. Topic. Peccant, qui extraneis nominibus res appellant. Sed qui de Deo dicit aliquid translative, Deum appellat extraneo nomine: ergo non est conueniens aliquid de Deo dici metaphoricè.

Secundo. Item secundum Philosoph. 6. Topic. Omnes transferentes secundum aliquam similitudinem transferunt. Sed creaturae ad Deum nulla est similitudo, cum similitudo sit relatio aequiparantiae: ergo nihil debet dici translative de Deo.

Tertio. Item Boetius 1. lib. detrit. capit. 2. in diuinis intellectualiter versari oportet, neque deduci ad imaginationem. Sed ea quae dicuntur de Deo translative sumuntur ex imaginibus, & sensibilibus: ergo videtur, quod non sit conueniens dici de Deo aliquid translative.

CONTRA, Apostolus ad Rom. 1. Inuisibilia Dei a creatura mundi per ea, quae facta sunt intellecta conspiciuntur: ergo ad intelligentiam diuinorum prodest aliquid dici de Deo per similitudinem sensibilibus.

Item Dionys. 1. capit. Angel. hierarch. Neque enim aliter nobis possibile est superlucere diuinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum anagogice circumelatum: ergo ad intelligenda diuina, prodest loqui de Deo secundum similitudinem corporalium.

RESPONDEO, quod conueniens est aliqua dici de Deo translative, & propter manifestationem intellectus fidelium, per ista sensibilia nobis magis nota ad cognitionem diuinorum, quae nobis sunt magis abscondita. Innata est nobis via ex magis nobis notis ad minus nobis nota: quae tamen ex parte suae naturae notiora sunt, secundum Philosoph. primo Physicor. Et etiam ut infidelibus velentur diuinorum mysteriorum secreta. Dicit enim Dominus in Euangel. secundum Matth. ca. 7. Quod non sunt spargenda margaritae ante porcos: & hanc eandem rationem assignat Dionysius in libro de Angelica hierarchia, capitulo secundo.

AD PRIMUM in oppositum dicendum, quod dici aliquid de Deo, sicut cum dicitur, ignis consumens, non est Deum appellare extraneo nomine. Ignis enim non est extraneum nomen. Sed qui aliquid diceret de Deo metaphorice, aliquo nomine extraneo, & ignoto, non loqueretur de Deo conuenienter translative.

Ad secundum dicendum, quod creaturae ad Deum est similitudo non participationis, sed imitationis quae est effectus ad causam.

Ad tertium dicendum, quod in diuinis oportet versari intellectualiter, quantum ad terminum nostrae speculationis. Et sic intelligit Boetius: non oportet tamen quo ad initium, eo quod nostra cognitio nata, est tendere a sensibilibus ad intelligibilia.

QVAESTIO II.

SECUNDO quaeritur a quibus rebus debeat ad Deum fieri metaphora: & videtur, quod a spiritualibus cum metaphora fiat secundum similitudinem, & spiritualia sint similia Deo, quam corporalia.

Item in Deo non sunt nisi conditiones nobiles: ergo ad ipsum non debent transferri nomina rerum habentium conditiones viles: cuiusmodi sunt vermis, serpens, & sic de alijs.

Item cum Deus sit, & mitis, & pius, non debuit ad eum transferri nomen rei crudelis, sicut est leo: nec nomen rei durae, sicut lapis.

Item nomina rerum quae transferruntur ad diabolum non debent transferri ad Deum: cum ergo diabolus translative dicatur serpens antiquus, & etiam leo. Vnde 1. Petri cap. vlt. dicitur, quod tanquam leo rugiens circuit quaerens quem deuoret: videtur, quod nomen serpentis, & leonis non debuerunt ad Deum transferri.

In oppositum.

Responsio. Conueniens est aliqua translative dici de Deo propter fideliu instrumtionem.

T. com. 2.

Ad primu.

Ad secundu.

Ad tertiu.

Arg. 1.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

diabolum non debent transferri ad Deum: cum ergo diabolus translative dicatur serpens antiquus, & etiam leo. Vnde 1. Petri cap. vlt. dicitur, quod tanquam leo rugiens circuit quaerens quem deuoret: videtur, quod nomen serpentis, & leonis non debuerunt ad Deum transferri.

CONTRA, Dionys. de Angel. Hierarch. capit. 2. loquens de his, quae de spiritualibus translative dicuntur, dicit, quia nostrum animus reducant magis dissimiles similitudines, non aestimo cuiquam bene sapientu contradicere: cum ergo corporalia sunt Deo dissimiliora, quam spiritualia, conuenientior est translatio facta a corporalibus, quam spiritualibus.

Item omnibus effectibus Dei, est aliqua similitudo ipsius Dei, quia secundum Dionys. 2. capit. de diuinis nominibus: habent causatiua causalium receptas imagines: si ergo translatio fit per aliquam similitudinem ab omnibus effectibus Dei, potest ad Deum fieri translatio.

RESPONDEO, quod nominum creaturarum, quaedam cum essentia creaturarum significant culpam, vel miseriam: & talia non dicuntur ad Deum transferri. Vnde nomen diaboli, nomen mortis: & sic de alijs ad diuinam naturam non debent transferri.

Quaedam significant solam essentiam, & conditionem naturae, & illorum nominum: quaedam significant rem, quae est in creatura, per participationem, & posterius: in Deo autem per essentiam, & per prius, sicut sunt illa de quibus dicit Anselm. monol. 15. capit. Quod quodlibet illorum simpliciter melius est ipsum, quam non ipsum: sicut est esse viuentem, sapientem, potentem, iustum, & bonum, & sic de alijs: & hoc de Deo non translative, sed proprie dicuntur, quantum ad illud, quod per nomen singulare intendimus: quaedam significant conditionem, quae non est in Deo, nisi per similitudinem: & istorum quaedam significant creaturas spirituales: & quaedam substantias corporales nobiliores a quibus raro fit translatio ad diuinam. Quaedam significant creaturas corporales inferiores, a quibus frequentius fit translatio ad diuina: quia secundum beatum Dionys. capit. 2. de Angel. Hierarch. Archanorum magis apta est per dissimiles formationes manifestatio: quia ut postea subdit in eodem capit. magis reducant animum nostrum ad veritatem, ut postea subdit per pretiosiores sacras formationes, consequens est seduci, scilicet, homines.

AD PRIMUM in oppositum dicendum, quod quamvis spiritualia sint similia Deo, quam corporalia omnibus pensatis, tamen si frequenter ab illis fieret translatio ad Deum facilius esset simplicibus occasio errandi, quam translatio frequenter facta a corpora-

libus. Facilius enim crederent homines Deum esse animam, & angelum, quam leonem, vel serpentem. Vnde quamuis similitudo requiratur ad translationem, illa tamen minus debet frequentari, quae facilius in simplicibus posset esse errandi occasio: & praeterea sensibilia magis nobis nota sunt.

Ad secundum dicendum, quod quamvis in Deo non sint, nisi conditiones nobiles: tamen conuenientius est frequentare translationem a creaturis minus nobilibus, quam multum nobilibus, quia minus praestat errandi occasionem: & quia quaedam nobiles Dei conditiones cognoscibilibus nobis representantur in aliquibus creaturis minus nobilibus, quam in alijs nobilioribus, sicut seueritas diuinae ultionis in leone, magis quam in homine.

Ad tertium dicendum, quod nomen lapidis, non recte transfertur ad Deum ratione duritiae, sed ratione firmitatis: nec nomen leonis ratione crudelitatis, sed ratione fortitudinis vehementis in vincendo.

Ad quartum dicendum est, quod nomen serpentis, & leonis, non transferuntur ad Deum, & ad diabolum ratione earundem conditionum: quia serpentis nomen, transfertur ad Deum ratione eleuationis in palo, quae significabat nostram medicinam futuram per eleuationem Christi in cruce. De illa eleuatione serpentis in palo, quomodo percussi a serpentibus illum aspicientes sanabantur: habetur Numeri 21. Ad diabolum autem transfertur ratione veneni, & malitiae: nomen leonis ad Deum ratione fortitudinis, ad diabolum vero ratione crudelitatis. Non est autem inconueniens idem ratione diuersarum conditionum transferri ad diuersa.

CIRCA litteram, (non est idem natura, quod res naturae.) hoc expositum est in solutione secundi articuli primae quaestionis huius distinctio. (In spiritu Dei aliquando significari patrem:) (ut cum dicitur Isaia 61. Spiritus Domini super me,) & tunc est intransitiua constructio. (Comparatio terrenorum ad Deum nulla est:) quia finiti ad infinitum non est comparatio, scilicet, in aliquo vnioco. (Nusquam occurrit legisse vnum Deum trium personarum, vel tres personae vnius Dei:) bene tamen dicitur tres personae vnius essentiae, cuius ratio est: quia essentia significat per modum formae: & ita iste genitrius notat habitudinem similem habitudini causae formalis. Vnde dicendum, quod tres personae vnius essentiae est constructio, quae a grammaticis vocatur ex vi designationis essentiae. Vnde sensus est, tres personae vnius essentiae, id est, tres personae habentes vnam essentiam. Sed hoc nomen Deus, cum significet inconcre-

Ad secundum.

Ad tertiu.

Ad quartum.

In oppositum.

Responsio. Nomina non significantia miseriam, sed creaturas corporales.

tionem, non notat habitudinem similem habitudini causæ formalis: sed similem habitudini causæ efficientis, seu finalis, seu materialis: sed nulla habitudo talis est in diuina essentia respectu trium personarum.

De quibusdam quæ secundum substantiam de Deo dicuntur, quæ specialem efflagitant tractatum, scilicet, de scientia, & de præscientia, & providentia, & dispositione, prædestinatione, voluntate, & potentia.

DISTINCTIO XXXV.

Dist. 22. v. que ad 26.

VMQVE supra differuimus, ac plura dixerimus de his, quæ cõmuniter secundum substantiam de Deo dicuntur, eorum tamen quædam specialem efflagitant tractatum: De quibus modo tractandum est, id est, de scientia, præscientia, providentia, dispositione, prædestinatione, voluntate, & potentia.

Sciendum est ergo, quod scientia, vel scientia Dei, cum sit vna & simplex: tamen propter varios rerum status, & diuersos effectus, plura ac diuersa sortitur nomina. Dicitur enim non tantum scientia, sed & præscientia, vel providentia, dispositio, vel prædestinatio, providentia. Et est præscientia, siue præuidentia de futuris tantum: sed de omnibus, de bonis, scilicet, & de malis: Dispositio vero, de faciendis, Prædestinatio, de hominibus saluandis, & de omnibus bonis, quibus, & hic liberantur, & in futuro coronabuntur. Prædestinavit enim Deus ab æterno homines, ad bona eligendo, & prædestinavit eis, bona præparando. Quod homines prædestinavit, Apostolus ostendit dicens: Prædestinavit quos præsciuit fieri conformes imaginis filij sui: & alibi, Elegit nos ante mundi cõstitutionem, vt essemus sancti, & immaculati. Quod autem bona eis præparauerit: Prophetas Esaias ostendit dicens, Oculis non vidit, Deus absque te, quæ præparasti diligentibus, vel expectantibus te. Ergo ab æterno prædestinavit quosdam futuros bonos, & beatos, id est, elegit vt essent boni, & beati: & bona eis prædestinavit, id est, præparavit. Providentia autem est gubernandum, quæ vtiq; eodem modo videtur accipi, quo dispositio. Interdum tamen providentia accipitur pro præscientia. Sapientia verò, vel scientia de omnibus est, s. bonis, & malis, & de presentibus, præteritis, & futuris, & non tantum de temporalibus, sed etiam de æternis. Non enim ita scit Deus ista temporalia, vt seipsum nesciat: sed ipse solus seipsum perfecte nouit, cuius scientia comparatione omnis creaturæ scientia imperfecta est.

Rom. 8. f. Ephes. 1. a. Esa. 46. b. 1. Cor. 2. b

Vtrum scientia, vel præscientia, vel dispositio, vel prædestinatio potuerit esse in Deo, si nulla fuissent futura.

Hic considerari oportet, Vtrum scientia, vel præscientia, vel dispositio, vel prædestinatio potuerit esse in Deo, si nulla fuissent futura. Cũ enim præscientia sit futurorum, & dispositio faciendorum, & prædestinatio saluandorum: si nulla essent futura, si nihil esset facturum Deus, vel aliquos saluaturus, non videtur potuisse in Deo esse præscientia, vel dispositio, vel prædestinatio: potuit autem Deus nulla præscire futura, potuit non creare aliquid, vel non saluare aliquos: potuit ergo in Deo non esse præscientia, vel dispositio, vel prædestinatio. Ad hoc autem ita à quibusdam opponitur, Si, (inquiunt,) potuit præscientia Dei non esse in Deo ab æterno, & potuit non esse: si verò potuit non esse, cum præscientia Dei, sit eius scientia: & scientia, sit eius essentia: potuit ergo non esse ab æterno, id quod est diuina essentia. Ita & de dispositione, & prædestinatione, quæ est diuina essentia, obijciunt. Addunt quoque & alia, ita loquentes: Si potuit Deus non præscire aliqua, cũ idem sit Deo præscire, quod scire: & scire, quod esse: potuit ergo non esse. Item, Cũ idem sit, Deum præsciũ esse, & Deum esse: si potuit non esse præsciũ, potuit non esse Deus. Potuit autem non esse præsciũ, si potuit nulla præscire. At potuit nulla præscire, quia potuit nulla facere.

Responso, quod præscientia, & dispositio, & prædestinatio, quasi relatiuè dicuntur ad futuras res, vel ad faciendas.

AD HOC iuxta modulum nostræ intelligentiæ, ita dicimus, præscientia, vel dispositio, vel prædestinatio ad aliquid dici videtur. Sicut n. creator ad creaturam relatiuè dicitur: ita præscientia, vel præsciũ ad futura refertur videtur, & dispositio ad facienda, ac prædestinatio ad saluanda. Veruntamen creator ita relatiuè dicitur, vt essentiam non significet: præscientia verò, vel præsciũ, & in respectu futurorum dicitur, & essentiam designat: ita etiam dispositio, & prædestinatio. Ideoque cum dicitur, Si nulla essent futura, non esset in Deo præscientia, vel non esset Deus præsciũ: quia varia est ibi causa dicendi: distingui oportet rationem dicti. Cum ergo dicis, Si nulla essent futura, non esset in Deo præscientia, vel non esset præsciũ, si in dicendo hanc causam attentis, scilicet, quia nulla essent subiecta eius præscientiæ: vnde ipsa posset dici præscientia, vel ipse præsciũ, quod vtrunque dicitur propter futura, verus est intellectus. Sin autem ea ratione id dicis, quod non sit in eo scientia, qua præscit futura: vel quod ipse non sit Deus, qui est futurorum præsciũ, falsa est intelligentia. Similiter, & illæ locutiones determinandæ sunt, Potuit non esse præscientia Dei, vel potuit non esse præsciũ: & potuit Deus non præscire aliqua, i. potuit esse, q. nulla futura subiecta essent eius scientia: & ita non posset dici præsciũ, vel præscire, vel scientia eius præscientia: non tamen eò minus ipse esset, vel eius scientia: sed non posset dici præsciũ, vel præscire, vel præscientia, si eius scientia futura nulla forent subiecta. Similiter

ter de dispositione, & prædestinatione, vel providentia. Hac enim (vt dictum est) ad temporalia referuntur, & de temporalibus tantum sunt.

Quod scientia Dei, non tantum est de temporalibus, sed etiam de æternis.

SCIENTIA verò, vel sapientia, non tantum de temporalibus, sed etiam de æternis est. Ideoque etsi nulla fuissent futura, esset tamen in Deo scientia eadem, quæ modò est: nec minor esset, quàm modò: nec maior est, quàm esset. Sciuit ergo Deus ab æterno æternum, & omne quod futurum erat, & sciuit immutabiliter. Scit quoque non minus præterita, & futura, quàm præsentia: & sua æterna sapientia, immutabili scit ipse omnia, quæ sciuntur. Omnis enim ratio supernæ, & æternæ sapientia, (vt ait Ambrosius) in eo est: quia omnem sapientiam, & essentiam capit sua immensa scientia.

Lib. 5. de fide, cap. 8.

Quare omnia dicantur esse in Deo, & quod factum est habet vitam in eo.

PROPTEREA omnia dicuntur esse in Deo, & fuisse ab æterno. Vnde August. super Genes. Hac visibilia, inquit, antequam fierent, non erant: quomodo ergo nota Deo erant, quæ non erant? Et rursus, Quomodo ea faceret, quæ sibi nota non erant? non enim quicquam fecit ignorans. Nota ergo fecit, non facta cognouit. Proinde antequam fierent, & erant, & non erant, in Dei scientia, non erant in sui natura. Ipsi autem Deo non audeo dicere alio modo innotuisse cum ea fecisset, quàm illo quo ea nouerat vt faceret: vt quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Ecce hic habes, quod hæc visibilia antequam fierent, in Dei scientia erant. Ex hoc ergo sensu omnia dicuntur esse in Deo, & omne quod factum est, dicitur vita esse in ipso: non ideo quod creatura sit creator, vel quia ista temporalia essentialiter sint in Deo, sed quia in eius scientia semper sunt, quæ vita est.

Tomò 3. li. 5. de Genes. ad literam, sep. 18.

Iacobi 1. c.

Ioan. 1. a.

Quod eadem ratione dicuntur omnia ei præsentia.

INDE est etiam quod omnia dicuntur ei præsentia esse, non solum ea quæ sunt, sed etiam ea quæ præterierunt, & ea quæ futura sunt, secundum illud: Qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Quia (vt ait Ambros. in libro de Trinit.) ita cognoscit ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt. Et hac ratione omnia dicuntur esse in eo, vel apud eum, siue ei præsentia. Vnde Augustinus super illum locum Psalm. Et pulchritudo agri mecum est: ideo, inquit, mecum est, quia apud Deum nihil præterijt, nihil futurum est. Cum illo sunt omnia futura, & ei non detrahuntur iam præterita: cum illo sunt omnia cognitione quadam ineffabili sapientiæ Dei. Ecce hic aperit Augustinus, ex qua intelligentia accipienda sint huiusmodi verba, Omnia sunt Deo præsentia, in Deo sunt omnia, vel cum Deo, vel apud Deum, vel in eo vita: quia ineffabilis omnium cognitio in eo est.

Rom. 4. c. Lib. 5. ca. 8.

Tomò 8. in Psal. 49.

DISTINCTIO XXXV.

VMQVE supra differuimus, &c. Superius determinauit Magist. de rebus quibus fruendum est secundum se, s. de vnitate essentiæ, & trinitate personarum: quibus Deus perfectus ostenditur in essendo.

Hic agit de illis rebus quibus fruendus est in comparatione ad creaturas, s. agendo de Dei scientia, potentia, & voluntate, quibus Deus perfectus ostenditur in creaturas causando, & diuiditur in tres partes.

Primo agit de Dei scientia. Secundo agit de Dei potentia. 42. distinct. ibi, (nunc de omnipotentia, &c.)

Tertio de Dei voluntate. 45. distinct. ibi, (nam de voluntate Dei, &c.) Prima in duas.

Primo agit de scientia Dei generaliter. Secundo de prædestinatione, & reprobatione, & electione specialiter distinct. 4. ibi. (Prædestinatio vero de bonis.) Prima in tres. Primo agit de scientia Dei secundum se, distinct. hac.

Secundo de comparatione rerum scitarum ad Dei scientiam s. 7. dist. 36. ibi, (Solet queri.)

Tertio de comparatione scientiæ ad res scitas. 7. distinct. 38. (Nunc ad propositum, &c.) Prima in tres.

Primo ostendit, quod scientia Dei cum sit vna sortitur plura nomina.

Secundo quomodo cum sit æterna sese habeat ad temporalia, ibi. (Hic considerari, &c.)

Tertio quomodo cognoscit non entia, ibi. (Præterea omnia dicuntur esse in Deo.)

CIRCA hanc distinctionem queruntur sex.

Primo, vtrum in Deo sit scientia. Secundo, vtrum Deus habeat sui ipsius scientiam.

Tertio, vtrum sciat alia à se. Quarto, vtrum omnia scita à Deo habeant ab æterno esse essentiæ.

Quinto, vtrum diuina scientia de alijs à se sit practica.

Sexto, vtrum diuina scientia sit de omnibus bonis presentibus certa.

Septimo, vtrum diuina scientia sit semper in actu intelligendi ipsa scita.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVÆSTIO I.

PRIMO ostendo, q. in Deo non sit scientia. Dicit enim Philosoph. 1. Posterio * Oportet credere, & scire rem in huiusmodi habendo syllogismum, quem vocamus demonstrationem. Sed Deus nihil syllogizando cognoscit: er-

Arg. 1. D. Bon. hic dist. 35. 36. & 39. D. Th. 1. p. quæst. 14. Scot. in prologo q. 3. col. later. et dist. 38. q. unica & in 3. dist. 8. q. unica. * T. com. 5.

go nullius rei habet scientiam?

Secundo. Item Philosoph. 5. Metaphys. Scientia realiter refertur ad scibilem. Sed Deus ratione rei scite realiter non refertur ad aliquid: ergo in ipso non est scientia. Si enim esset in eo realiter idem quod ipse.

Tertio. Item scientia Dei uniuoce de scientia cuiuslibet rei dicitur, quia per eadem rationem quæ est scire causam propter quam est res secundum Philos. 1. Poster. Sed nihil uniuoce dicitur de re existente in Deo, & de re existente in creatura: ergo in Deo non est scientia.

In oppositum. CONTRA, nulla perfectio deest Deo, sed scientia est nobilis perfectio: ergo non deest Deo.

Item Apost. ad Roma. 11. O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei.

Responsio. Sciencia est in Deo realiter etiam cum essentia diuina, sed differens secundum rationem. RESPONDEO, quod scientia non secundum quod accipitur pro habitu conclusionum, sed pro re, per quam substantia intelligit expedite, & certitudinaliter. In Deo realiter est idem cum diuina essentia differens ab ea secundum rationem. Quod enim Deus intelligat, patet. Omnis enim forma separata a materia, & conditionibus materiæ est intelligibilis, quamuis non sit intelligens, nisi ex natura conueniat sibi per se existere. Si autem conueniat sibi per se existere naturaliter, non tantum est intelligibilis: sed etiam intellectus, Deus autem est forma non informans, sed in se existens a materia, & conditionibus materiæ separata, cum sit purus actus: ergo non tantum intelligibilis, sed etiam intelligens. Quod autem expedit intelligat, patet, quia intelligere non expedit est propter nimiam elongationem intellectus a perfectione actus: hoc autem includit intellectum esse possibilem: cum ergo in diuinis, intellectus nullo modo sit possibilis, non potest dici, quod intelligat non expedite: sequitur ergo, quod expedite intelligit. Quod autem intelligat certitudinaliter, patet, quia carentia certitudinis in actu intelligendi est, vel ratione imperfectionis potentiæ intellectiue, vel rationis repræsentatiue, vel rei intellectæ, eo quod forte parum habet de entitate. Vnde Auicen. 6. naturalium lib. 5. cap. 5. quæ sunt debilis esse, ut motus, & tempus, & materia. Aliquando est difficile intelligi, eo quod sunt debilis esse: sed in diuino intellectu nulla est imperfectio, neque in sua ratione intelligendi, quia illa est essentia sua: res etiam intellecta non potest esse ratio carentiæ certitudinis in actu intelligendi illius intellectus, qui per essentiam suam tantum intelligit cuiusmodi est diuinus intellectus: restat ergo quod certitudinaliter intelligit, & sic in generali ostensum est, in Deo esse scientiam.

PRIMUM argumentum ad oppositum procedit de scientia secundum quod est habitus conclusionum: & bene concessum est, quod talis scientia in Deo non est.

Ad primū.

Secundum argumentum procedit de scientia dependente a scibili, hoc est de scientia creaturæ cuiusmodi scientia in Deo non est.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod scientia dicitur per eandem rationem de scientia cuiuslibet rei, &c. dico, quod falsum est, quia scientia Dei, est eius essentia: scientia autem creaturæ, creatura est: quia accidens est secundum quod vult Auicen. 3. metaph. cap. 8. Nihil autem uniuoce dicitur de Deo, & de creatura, sed analogice: vnde cognoscere per causam, aliter Deo conuenit, & aliter creaturæ. Creatura enim cognoscit per rem, quæ est causa suæ scientiæ, non tantummodo rei scitæ: Deus autem cognoscit per essentiam suam, quæ non est causa suæ scientiæ, quia realiter idem est cum ea. Sed causa creaturarum, quæ sunt a Deo scitæ.

Q V A E S T I O II.

Secundo. SECUNDO quæritur, Vtrum Deus sui ipsius habeat scientiam: & videtur, quod non: quia 15. propositione de causis dicitur, quod omnis sciens, qui scit essentiam suam, est rediens ad essentiam reditione completa. Sed Deus non redit ad essentiam suam cum non excedat eam: ergo non habet scientiam essentia suæ.

Item qui intelligit se, reflectitur super se. Sed reflexio motus videtur, Deus autem moueri non potest: ergo non potest intelligere se.

Tertio. Item secundum Philosoph. 3. de anima. Intelligere quoddam est pati, sed nec diuinus intellectus. Nec aliqua res potest a se pati: ergo diuinus intellectus non potest intelligere se.

In oppositum. CONTRA, 13. propositione de causis. Omnis intelligētia, intelligit essentiam suam: sed Deus est intelligentia increata: ergo intelligit essentiam suam.

Item Auicen. 8. Metaphysic. ca. vlt. Primus est excellentior, apprehensor, cum excellentiori apprehensione, excellentioris apprehēsi: cum ergo diuina essentia sit excellentius inter omnia apprehensa: videtur, quod ipse Deus quem vocat primum eam intelligit.

Responsio. RESPONDEO, quod Deus intelligit essentiam suam expedite, & certitudinaliter: vnde firmiter tenendum est, quod habet sui ipsius scientiam, quod testatur Apostolus 1. Corint. 2. dicens: Quæ Dei sunt, nemo cognoscit, nisi spiritus Dei. Quod autem intelligat se, patet per rationem sic: Quia secundum quod vult Auicen. 6. naturalium, cap. 2. Ratio quare aliqua potentia cognitiua, sicut est potentia sensitua, non inflectitur super se: est quia operatur per instrumentum, hoc est per organum. Vnde quia potentia intellectiua in nobis non operatur per organum, reflectit se super se: quia tamen est potentia substantiæ, quæ actu informet sensibilem materiam: dum sic est

Q V A E S T I O III.

est non reflectit se perfecte super se: cum autem separata est perfectius, reflectit se super se. Angelus autem quia non est aptus, ut sit forma alicuius materiæ sensibilis: & ita magis elongatus ab impedimento reflectionis perfectæ, perfectius adhuc reflectit se super se: cum ergo diuinus intellectus non intelligat per organum, nec possit esse perfectio materiæ, & summe sit a conditionibus materiæ elongatus: oportet quod summe perfecte intelligat se, & si summe perfecte intelligit se: sequitur, quod se intelligat certitudinaliter, & expedite.

Ad primū. AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod Deus non redit ad essentiam suam, &c. dico, quod falsum est, loquendo de reditione, eo modo quo ibi intendit, quia sicut dicitur in commento super illam propositionem. Non est significatio per reditionem substantiæ ad essentiam suam, nisi quod est stans fixa per se non est indigens in sui fixatione, & sui essentia re aliqua exigente ipsam, quoniam est substantia simplex, & per seipsam sufficiens: & hoc maxime conuenit Deo: quia nulli substantiæ intellectuali conuenit, nisi per ipsius influentiam: quia sicut dicitur 16. propositione de causis: omnes virtutes quibus non est finis, sunt pendentes per infinitum primum, quod est virtus virtutum.

Vel sic breuius ad argumentum, & clarius, quod quia scire, est actus scientis, in quantum est sciens, cum scit seipsum, videtur metaphoricè loquendo esse aliquid ad similitudinem circularis motus, propter hoc quod illius actus, est idem principium: & terminus quod accipiendum est in Deo secundum rationem intelligendi: non est ergo intelligendum sciens essentiam suam exeat, & redeat per quendam motum. Ex hoc patet quomodo soluendum est ad secundum.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod intelligere, est pati, &c. dico, quod falsum est, de diuino intelligere, quia realiter idem est cum diuino intellectu, & cum ratione intelligendi, quæ est diuina essentia: vnde non est possibilis vllō modo: aliqui tamen dicunt, quod sicut noster intellectus primo est passiuus, & postea possibilis, in actum reductus est actiuus, ita quod realiter differunt intellectus, & sua passio in forma, a qua patitur: & actio quæ est ab eo iam reducto aliquo modo in actum per passiuam intellectiōnem: ita aliquo modo valde longinquo diuinus intellectus primo secundum rationem intelligendi, est passiuus: secundo actiuus, ita tamen, quod intellectus, & forma, per quam intelligit, & suum intelligere sunt res vna: nec potest ibi assignari differentia, nisi secundum respectum rationis, nec passio realis in illo intellectu ponenda est vllō modo, sed secundum rationem intelligendi tantum.

Arg. 1. QVÆRITUR, Vtrum Deus sciat alia a se: & videtur, quod non: quia secundum Philos. 3. de anima. Scientiæ secantur in res, sed Dei non est, nisi vna scientia: ergo Deus non scit, nisi vnum: cum autem sciat se, ut in præcedenti quæstione probatum est: videtur, quod nesciat alia a se.

Secundo. Item secundum Philos. 12. Metaphys. Deus non intelligit aliud a se propter nobilitatem sui intellectus.

Tertio. Item August. lib. 83. quæstionum, q. 46. Nec quicquam Deus extra se ipsum intuetur: ergo non intelligit aliud a se.

Quarto. Item intellectus aliquam perfectionem recipit ab intelligibili, sed Deus seipso perfectus est: ita ut nullam perfectionem ab alio a se recipiat: ergo non intelligit aliud a se.

In oppositum. CONTRA, secundum Philos. 2. Physic. Naturalia agunt propter finem, sed non determinant se propter illum finem, quia sic mouerentur a se, quod est contra Philos. 7. Physic. ergo ad illum finem determinantur ab alio: sed naturalia, quæ immediate tantum processerunt a Deo: a nullo alio, quæ a Deo determinari poterunt, ad finem propter quem agunt: ergo ad illum finem determinata sunt a Deo: sed determinare aliquid ad finem propter quod mouetur, vel agit, non est sine cognitione finis, & operis rei, quæ ordinatur ad finem: ergo Deus cognoscit, & finem eorū quæ immediate procedunt ab eo, & ipsas res, & eorum opera: ergo intelligit aliud ab eo.

Item omnes perfectiones, quæ sunt in causatis præhabentur a causa modo uniuoce, vel equiuoce: quia secundum Dionys. 2. c. de diuinis nominibus. Causatiua habent causaliū receptas imagines. Sed quod intellectus creatus intelligat se habet a Deo: quia ut dicit August. lib. 2. soliloquij quasi in medio. Ipse cetera facit intelligi, & Auicen. 8. Metaphysic. cap. 2. dicit, quod Deus est demonstratio de omni, quod est: ergo Deus intelligit creaturam intelligentem semetipsam.

Responsio. RESPONDEO, quod Deus scit alia a se accipiendo scientiam, modo supradicto. Et ratio huius est, quia intellectus cognoscit illud cuius habet apud se similitudinem expressam: sed diuina essentia non est tantummodo repræsentatiua sui ipsius, sed etiam creaturæ: ergo cognoscit aliud a se, quamuis non per aliud a se, quia per essentiam suam cognoscit creaturam.

Ad primū. AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod scientiæ secantur in res, &c. dico, quod non est verum, nisi de scientia creata. Illa enim causatur a rebus: & ideo secundum diuersa media formalia diuersificatur causatæ scientiæ: sed scientia Dei cum increata sit in creaturis non causatur, & a Deo per essentiam suam quæ

quæ vna est omnia, quæ ab eo sunt scita sciuntur: ideo de omnibus vnam habet scientiam.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod Deus non intelligit alia à se, &c. dico, quod verum est, intelligendo per aliud à se: sic enim vilesceret intellectus eius: & sic auctoritas Philosophi debet intelligi.

Ad tertium. Ad tertium modo simili soluendum est: ibi enim vult dicere August. quod Deus non intelligit per aliquid extra se, quamuis intelligat aliud à se.

Ad quartum. Ad quartum cum dicitur, quod intellectus aliquam perfectionem recipit ab intelligibili, &c. dico, quod verum est, de intellectu creato, qui secundaria perfectione perficitur, vel per intelligibilem essentiam, si est intelligibile per essentiam suam intellectum informas, vel per intelligibilem similitudinem per viam superiorem, vel inferiorem habitam. Diuinus autem intellectus nihil intelligit, nisi per essentiam suam, quæ diuino intellectui sufficienter exprimit omnia, quæ intelligit.

Q V A E S T I O IIII.

Arg. I. **Q**UARTO quæritur, Vtrum omnia scita à Deo habuerunt ab æterno esse essentie: & videtur, quod sic: Nihil est quod sciri non potest a quocunque intellectu, quia sicut dicit Phil. 1. Poster. Quod non est, non est scire: sed omnia quæ Deus scit, sciuit ab æterno: ergo omnia scita à Deo habuerunt ab æterno aliquid esse: sed non omnia habuerunt esse in actu: ergo habuerunt esse essentie.

Secundo. Item quod ab æterno non habuit esse existentie, nec esse essentie non fuit ab æterno aliud à Deo, quia esse aliud, vel esse idem præsupponit esse: sed creaturæ ab æterno non habuerunt esse existentie: ergo si creaturæ ab æterno non habuissent esse essentie, non fuissent aliud à Deo: & sic Deus ab æterno non sciisset aliud à se, quod falsum est.

Tertio. Itē nihil nō habet reale exemplar, nec est reale exemplar: sed omne scitū à Deo habet in Deo reale exemplar, vel est ipsum reale exemplar: ergo quicquid est scitum à Deo nō est nihil, sed quod nō est nihil est res aliqua. Cū ergo quicquid est res aliqua habeat esse essentie, & Deus omnia, quæ modo scit ab æterno sciuit omne scitum à Deo habuit ab æterno esse essentie.

Quarto. Item omne sciens in actu, aut agit in scitū, aut patitur à scito, quia actus sciendi est agere, vel pati: sed Deus ab æterno actu sciuit alia à se: ergo cum ab eis non pateretur, ab æterno fuit agens in ipso: sed non potuit agere in ipsa, nisi faciendo ea aliquomodo esse: cum ergo ab æterno ea nō fecit esse in actu per suam scientiam dedit eis esse essentie.

Quinto. Item Ansel. de verita. c. 2. dicit, quod hæc enunciatio, homo est animal, semper vera est, quod

non esset verum, nisi semper homo esse essentie habuisset.

Item ratio essentie, non conuenit essentie asini per esse in effectu, vel in actu: quia essentie, vnde essentie nominat quid indifferens ad esse in actu, & ad nō esse in actu, quod probō per hoc, quod per intellectum potest abstrahi ab vtroque: restat ergo, quod sibi conuenit ratio essentie per hoc, quod habet exemplar in diuina mente.

Item quod est minus longe ab entitate, quā nihil non est nihil, sed res possibilis fieri, sunt minus longe ab entitate, quā nihil: quia nihil est, quod nec est, nec potest fieri: ergo res possibles fieri non sunt nihil.

Item Aug. lib. de doct. christ. longe ante finem. Veritas connexionum non est instituta, sed animaduersa est ab hominibus, nam est in rerum ratione perpetua, & diuinitus instituta, sed rerū connexio non potuisset fuisse perpetua, nisi res habuisset ab æterno esse essentie.

C O N T R A. Ansel. lib. de casu. diab. ca. 12. dicit, quod mundus antequam fieret, nihil erat, quod non esset verum si res habuissent esse essentie antequam factæ essent.

Item si creatura scita à Deo habuisset ab æterno esse essentie, aut hæc fuisset per relationem scientie Dei ad scitū, aut econuerso: non primo modo, quia relatio præsupponit terminum respectu cuius est: nec modo secundo, quia relatio præsupponit subiectum cuius est: ergo creatura quamuis sit scita à Deo, non tamen habuit ab æterno esse essentie.

R E S P O N D E O, quod scitorum à Deo quædam sunt, id quod est ipse, qui scit essentiam suam, & omnes perfectiones eius, & diuinas personas, quæ omnia sunt idem quod est ipse.

Quædam non sunt id quod est ipse, vt creaturæ. Certum est, quod prima scita non tantum habuerunt ab æterno esse essentie, sed etiam esse existentie, quia perfectiones diuine essentie, & etiam personæ diuine, quæ omnia realiter idem sunt, quod diuina essentie ab æterno fuerunt purum esse: sed vtrum scita quæ non sunt id quod Deus est ab æterno habuerunt esse essentie, dubium est. Quidā enim subtiliter, & probabiliter dicunt, quod sicut per voluntatem Dei imperantem res esse sunt quidditates earū in effectu: sic per scientiam Dei, in quantum per eam se intelligit, vt exemplar rerum: habent illæ res distinctæ esse essentie: & quia Deus ab æterno intellexit essentiam suam, vt rerum exemplar: ideo habuerunt ab æterno esse essentie, vt fuerunt res prædicamentales; tunc esse in effectu super essentiam non addit nisi relationem ad Deum, vt ad causam efficientem: sic esse essentie vltra essentiam non dicit, nisi relationem ad Deum, vt ad suā causam extrinsecam, & pro hac opinione multum videntur facere aliquæ rationes factæ ad primā partem.

sed contra hanc opinionem sic potest argui. Crea-

Creari est produci non de aliquo, sed si creatura ab æterno habuisset esse essentie nō fuisset ex tempore producta non de aliquo: quia fuisset producta de esse essentie, in esse essentie, & secundum eos esse essentie nō est nihil.

Præterea illi qui sunt opinionis contrarie ponunt, & probabile est, quod esse creaturæ in effectu vltra essentiam creaturæ, nihil dicunt reale absolutum, sed relationem ad factorem. Si ergo res ab æterno fuisset in esse essentie, nihil finitum esset creatum in creatura, nisi eius relatio ad factorem, quod irrationabile videtur.

Præterea, sicut ab æterno fuit in Deo exemplar essentie creaturæ: ita fuit in eo exemplar actualis existentie creaturæ, & sic Deus ab æterno intellexit creaturæ essentiam: ita intellexit creaturæ actualem existentiam. Vnde videtur, quod non alio modo fuit verum ab æterno essentiam asini esse essentiam, quā actualē eius existentiam esse actualem existentiam. Sed certum est, quod actualis existentia finitatis ab æterno non fuit actualis existentia: ergo nec finitatis ab æterno fuit essentie.

Præterea quāuis prædicta opinio non ponat ideas eo modo quod Aristot. imponit Platoni eas posuisse: tamen videtur illi opinioni fauere, & aliquantulum appropinquare.

Præterea a dño Gulielmo Parisiensi Epō, excommunicatus est iste articulus, scilicet quod multæ veritates fuerunt ab æterno, quæ non sunt ipse Deus: sed si essentie asini, & essentie leonis, & sic de alijs ab æterno fuissent in esse essentie earum, & veritates fuissent in esse essentie, & sicut illæ essentie non fuissent ipse Deus, ita nec veritates earū. Vnde prædicta opinio multum appropinquare videtur illi articulo. Vnde propter supradicta & plura alia, quæ contra prædictam opinionem possunt adduci: videtur mihi dicendum sine præiudicio, quod creaturæ ab æterno non fuerunt nec in esse existentie, nec in esse essentie, nisi voces esse essentie esse intellectum, seu representatum intelligatur. Certum est enim, quod creaturæ ab æterno per suas ideas fuerunt diuino intellectui representatæ, & ab ipso perfectissimè intellectæ.

Ad primū. **A D P R I M V M** in oppositum dicendum quod maior intelligenda est de eo, quod non est in essentie reali, nec in esse præsentato: quamuis autem creaturæ ab æterno nullum habuerunt esse reale, tamen ab æterno fuerunt diuino intellectui representatæ.

Ad secundum. Ad secundum dicendum, quod quamuis creaturæ ab æterno non fuerunt aliud a Deo in aliquo reali esse: tamen fuerunt aliud à Deo in esse præsentato: & possibile erat eas fieri ex tempore aliud a Deo in reali esse. Vnde pro tanto dicitur Deus ab æterno intellexisse aliud a se, quia ab æterno vidit essentiam suam: vt diuersimode immutabiliter a rebus, quæ quando haberent reale esse, realiter essent aliud a se.

Ad tertium cum dicitur, quod nihil habet non reale exemplar, nec est reale exemplar, &c. dico, quod intelligendum est de eo quod nō est aliquid, nec possibile est fieri aliquid per quamcunque potentiam. Sed illud quod nullā penitus habet realitatem: quod tamen possibile est fieri aliquid per potentiam creatoris in creatore habet exemplar: re enim habere esse exemplatum non præsupponit de necessitate ipsam habere aliud esse, quod etiam includitur in dictis eorum qui tenent opinionem contrariam. In hoc enim quod dicunt res habere esse essentie, per hoc quod earum exemplaria sunt in Deo implicite dicunt, quod prius fuit in Deo rei exemplar, quam illa res habuerit esse quoddam aliud ab esse exemplato. Certum enim est, quod causa non præsupponit effectum.

Ad quartum dicendum, quod maior nō est vera, nisi de sciente, qui scit per aliud à se.

Ad quintum dicendum, quod cum prædicari, & subijci sint res rationis secundum quod dicit Auic. 3. Metaph. c. vlt. ad hoc, quod affirmatiua enunciatio sit vera sufficit, quod prædicatum conueniat substantie in esse intellecto, quia sicut dicit Auic. 1. Metaphysic. suæ. ca. 5. enunciaciones re vera non sunt, nisi per illud, quod habet esse in anima. Ad hoc autem non requiritur, quod aliquid esse reale habeant: sed quod si esse reale haberent inter se, realiter conuenirent: quamuis autem homo, & animal ab æterno in esse reali nō conuenirent, cum nullum reale esse haberent: tamen in esse intellecto conueniebant: quia Deus ab æterno intelligit, quod quando essentie hominis haberet esse reale, realiter includeret essentiam animalis.

Aliqui tamen aliter soluunt ad argumentū dicentes, quod auctoritates Ansel. & consimiles intelligendæ sunt supposita existentia rerum. Vnde nullo asino existente ista esset simpliciter falsa, asinus est animal, & asinus est asinus. Sed quia in syllogismo ex oppositis semper conclusio est falsa: & hæc nullus asinus est asinus, est conclusio huius syllogismi ex oppositis. Omnis asinus est animal, nullus asinus est animal: & ideo siue asinus sit, siue non, falsa est hæc enunciatio. Nullus asinus est asinus: ergo semper eius contradictio est vera, scilicet, aliquis asinus est asinus: & ideo prima solutio ad argumentum conuenientior videtur.

Ad sextum dicendum, quod maior est falsa, nec valet eius probatio. Intellectus enim distinguit inter ea, quæ nullo modo realiter differunt: quia quod est simpliciter vnum re, potest esse plura secundum rationem. Vnde sicut nō potest esse color, nisi per hoc, quod est aliquid in diuiduum coloris in actu: & tamē intellectus potest abstrahere colorem à qualibet coloris specie, & à quolibet eius indiuiduo, ita quāuis res nō possit habere esse essentie, nisi per esse in actu: tamen intellectus abstrahere potest essentiam ab esse in actu.

Ad

Opinio Magistri.

Creatura ab æterno non fuerunt esse essentie.

Sexto.

Septimo.

Octauo.

In oppositū.

Responsio.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quintum.

Ad necessitatē propositionis sufficientis prædicati conuenire subiecto.

Ad sextum.

Ad septimum. Ad septimum dicendum, q̄ minor est falsa de rebus, quā nō sunt possibiles fieri, nisi per potentiam creatoris: sicut enim Ansel. in lib. de casu diaboli. cap. 12. in mundo antequam esset nulla erat potentia: ita dico, quōd in eo nulla erat propinquitas ad esse.

Ad octauum. Ad octauum dicendum, q̄ non plus vult dicere illa auctoritas, nisi quōd illā cōnexiones habent perpetuum exemplar in Deo, vt quōd ab aeterno fuerunt à Deo intellectā, & ex tempore per realem institutionē rerum, quā sunt realiter institutā.

Q V A E S T I O V.

Arg. 1. Cap. 1. **V**INTO quæritur, Vtrum diuina scientia de alijs a se sit practica: & videtur, q̄ non: quia Philof. 1. metaph. dicit, q̄ speculatiua sciētia nobilior est, quam practica: ergo cū in Deo non sit: nisi vna scientia, & scientia eius sit nobilissima, non est practica, sed speculatiua.

Secundo. T. com. 3. Item Philof. 3. metaph. Finis scientiæ practicae, est opus: sed Deus scit multa factibilia, quæ nunquam faciet: ergo saltem respectu illorum scientia sua practica non est.

Tertio. Item August. lib. 83. qq. quæst. 21. Deus mali actor nō est, sed respectu eorū non est scientia practica, quæ non sunt operabilia a sciente secundum Auicē. 2. Metaph. cap. 1. Practicae scientiæ sunt de rebus, quæ sunt nostra opera: ergo videtur, quōd scientia Dei saltem respectu malorum non sit practica.

Quarto. Item scientia Dei respectu creaturæ, nō est propter productionem creaturæ, quia scientia Dei est nobilior, quā creaturæ productio: & finis est nobilior his, quæ sunt ad finē: quia secundum Philof. 2. Physic. finis est aliquid optimum, sed scientia practica est propter opus secundum Philof. 2. met. & Auic. 1. met. cap. 1. ergo scientia Dei non est practica.

In oppositū. C O N T R A, August. 1. de liber. arbitr. longe ante medium vult, quōd illa lex, quæ sum paratio nominatur, & cui semper optime parendum est, incommutabilis est, & aeterna: sed lex est scientia practica: ergo scientia Dei est practica.

Item Sapien. 7. omnium artifex instruit me sapientia: & loquitur de sapientia increata: sapientia ergo Dei est ars, sed secundum Philof. 6. Ethic. c. 5. Ars spectat ad cognitionem practica: ergo scientia Dei est practica.

Responsio. R E S P O N D E O, q̄ diuina scientia potest cōsiderari per comparisonem ad res creatas, & ad modum sciendi, & ad voluntatem primo modo respectu aliorum a se practica est, quia sic est respectu operabilium per seipsum.

Secundo modo est respectu aliorum a se. Practica est, & speculatiua, quia ea scit modo speculatiuo. Sic enim diuisiones in suas partes essentielles, & eorum distinctiones, & eo-

rum habitudines ad vniuersalia prædicabilia de ipsis: hic autem modus sciendi operabilia, est speculatiuus. Scit etiam ea modo practico, quia scit ea singulares conditiones eorum intuenso: & singulares habitudines eorum inter se, & ad suam productionem: & hic modus cōsiderandi operabilia, est practicus.

Tertio modo scientia Dei respectu aliorum a se non est plene practica, nec potest dici tantum speculatiua: plene enim practica non est, quia scientia plene practica determinat voluntatem ad volēdum operari illud, quod intellectus practicus per scientiam practica dicitur operandum non determinatione voluntatem nostram necessitante: quia volūtas nostra potest se mouere contra dictam determinationem intellectus, vt inferius ostendetur: sed determinatione inclinante, quia enim intellectus artificis per scientiam ædificatiuam dicitur, quōd lapides ponendi sunt deorsum, & ligna sursum in ædificando: ideo voluntas artificis, sic imperat faciendum. Non sic autem se habebat scientia faciendi mundum in diuino intellectu ad diuinam voluntatem. Non enim quia diuinus intellectus dixit rectum esse creari: ideo voluntas imperauit, vt mundus crearetur: sed quia voluntas, voluit creationem mundi futuram: ideo diuinus intellectus dictabat rectum esse, vt mundus crearetur: ita quōd dictamen intellectus non determinauit voluntatem ad hoc volendum: sed voluntas, hoc volendo determinauit intellectum ad hoc dictandum, quod sic patet. Diuinus enim intellectus dictauit esse, vt mundus fieret, quia rectum erat, vt fieret: non ergo rectum erat, vt fieret mundus, quia diuinus intellectus dictabat rectum esse, vt fieret: aliter enim esset circulario: ergo fuit rectum, vt mundus fieret, quia diuina voluntas hoc volebat: ergo à primo, quia Deus volebat vt mundus fieret: ideo diuinus intellectus dictabat rectum esse, vt fieret.

Præterea si diuinus intellectus dictasset rectum esse, vt mundus fieret: & hoc prius dictasset secundum rationem intelligēdi, quam voluntas hoc voluisset, non potuisset dictasse contrarium: ergo cum voluntas diuina a dictamine diuini intellectus discordare non possit de necessitate mundum creare voluisset, quod falsum est: sic ergo prius secundum rationem intelligēdi diuinus intellectus proposuit, & ostendit voluntati factionem mundi non dictando hoc debere fieri, vel debere non fieri.

Secundo diuina voluntas voluit mundum fieri.

Tertio diuinus intellectus dictauit esse rectum mundum fieri: sic ergo patet, quōd scientia Dei respectu aliorum a se non est plene practica per comparisonem ad voluntatem: nec

nec tamen tam speculatiua: quia nisi intellectus ostendit dicitur voluntati factionem mundi diuina voluntas non voluisset mundum fieri: quia velle secundum rationem intelligendi sequitur aliquam cognitionem: & si Deus non voluisset mundū fieri: mundus non fuisset factus. Factio. n. creaturæ dependet a scientia, quam Deus habet de creatura, & velle facere creaturam præsupponit secundum rationem intelligendi sciētiam de creatura, & quo ad hæc, scientia Dei respectu aliorum a se practica est per comparisonem ad voluntatem. Præterea quia sciētia purè speculatiua nihil dicitur faciendū, vel non faciendū: & diuina sciētia dictauit creaturam esse faciendam, quamuis secundum rationem intelligendi ad hoc dictandum determinaretur diuinus intellectus, per voluntatem ideo per comparationē ad voluntatem non habet plenam rationem scientiæ speculatiuæ. Ex prædictis patere potest in parte, quid dicendum ad argumenta ad vtramque partem.

Ad primū. A D P R I M V M dicendum, est q̄ verum est, q̄ scientia Dei non est nisi vna, & tamen sub vna ratione est simpliciter speculatiua, s. in quantum est respectu sui ipsius: nec obstat quin sub alia ratione sit practica, scilicet in quantum est respectu operabilium per ipsam: sed tamen verū est, q̄ est nobilior sub ratione qua est respectu sui ipsius: quam sub ratione, qua est respectu operabilium per ipsam.

Ad secundū. A D S E C U N D Ū cum dicitur, q̄ Deus scit multa scibilia quæ nunquam faciet &c. dico, quōd verum est: & respectu illorum scientia Dei nō est practica, in quantum scientia dicitur practica propter finem qui est operatio.

Ad tertium. A D T E R T I U M cū dicitur, quōd respectu eorum non est scientia practica: quæ non sunt operabilia, scilicet a scientia &c. dico, quōd falsum est quando sunt talia, quōd per scientiam suam aliquando permittit fieri. & quandoque impedit ne fiant, & facientem ordinat: quamuis autem malum culpæ a Deo non fit, tamen per scientiam suam permittitur ipsum fieri: & quoniam impedit ne fiant, & facientem ordinat in penam.

Ad quartū. A D Q U A R T U M cum dicitur, quōd sciētia Dei de creatura non est propter productionem creaturæ &c. dico, q̄ verū est ibi stando: sed bene est propter productionem creaturæ ipsam referendo in seipsam.

Argumenta ad oppositū concludunt scientiam Dei, respectu aliorum a se practica esse, eo modo, quo concessi eam esse practica in solutione quæstionis.

Q V A E S T I O VI.

Arg. 1. **S**E X T O quæritur vtrum scientia Dei sit de omnibus bonis præsentibus certa, & videtur q̄ non quia per causam remotam, & cōem non habetur de re cognitio certa. Sed diuina essentia per

quam Deus cognoscit, quicquid cognoscit, est aliorum a Deo causa remota: & communis, ergo Deus nō habet de alijs a se scientiā certā.

Itē medium per quod habetur certa cognitio de conclusione de necessitate infert illam conclusionem. Sed diuina essentia per quam Deus cognoscit quicquid cognoscit, non infert de necessitate alia ab ipsa: ergo Deus non habet certam cognitionem de alijs a se.

Item in Commen. super 8. propositionum de causis dicitur, quōd omnis intelligentia, & non apprehēdit res nisi per modum suæ substantiæ. Sed modus substantiæ intelligentiæ increatæ quæ Deus est, alius est quam modus rerum aliarum: ergo non intelligit alia a se secundum modum eorum: sed qui non intelligit modum rei: non habet de illa certam cognitionem.

C O N T R A. Nobilior est certa cognitio quam non certa ceteris partibus. Sed Deus nobilissime cognoscit quicquid cognoscit: ergo certitudinaliter cognoscit, quicquid cognoscit.

Item qui cognoscit aliquam rem, & nō certitudinaliter circa illam rem potest decipi. Sed Deus nō potest decipi circa aliquid, ergo certitudinaliter cognoscit, quicquid cognoscit.

R E S P O N D E O, q̄ scientia Dei creatæ est de omnibus bonis præsentibus: quod potest probari per eandem rationem: per quam fuit probatum in generali, quōd Deus certitudinaliter intelligit: quæ ratio superius posita est in solutione primæ quæstionis huius distinctionis. Quo autē liquido cognoscat omnia bona præsentia alia a se specialiter patet sic cognoscere rem aliquam cognoscendo liquido eius causam proximam, & immediatā: & quod est illius rei causa est rem liquido cognoscere. Sed Deus omnium bonorum præsentium quæ sunt alia a se: ita est causa prima: quod causa proxima, & eorum quorum, est causa mediata, & immediata. non tantummodo efficiens: sed etiam exemplaris, & finalis: sed Deus certissime cognoscit se secundum id quod est: & sub ratione qua est causa aliorum a se ergo certissima habet cognitionem aliorum bonorum a se.

A D P R I M V M in oppositum cum dicitur, quōd essentia Dei est aliorum bonorum a Deo causa remota, & communis &c. dico, quōd immo est causa immediatissima: quod clarum est in eis bonis, quæ immediate tantum egrediuntur a Deo, bonorum etiam quæ egrediuntur ab eo medianibus causis secundis: ipse est immediatior causa sicut inferius ostendetur in libr. 2. Quamuis etiam sit communis causa omnium bonorum factorum in causando: in se tamen habet proprium exemplar: hoc est ideam cuiuslibet boni creati in representando: & efficiendo vt patebit inferius cum quæretur de ideis.

Rich. super 1. Sent. V. Ad

Secunda.

Tertia.

In oppositū.

Responsio. Dei scientia non solum est de omnibus, sed etiam certa.

Ad primū. Deum est cū immediatè omnium.

Responsio. Scientia diuersis comparationibus potest dici practica, & speculatiua.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, quod medium per quod habetur cognitio de conclusione de necessitate infert illam conclusionem, &c. dico quod non est verum, quando habitudo illius conclusionis ad illum medium dependet ab agente per voluntatem, habitudo autem bonorum creatorum ad diuinam essentiam realiter dependet a voluntate diuina.

Vel potest dici, quod habitudo bonorum creatorum sub ratione qua sunt scita necessaria est ad diuinam essentiam sub ratione qua diuinus intellectus est sciens per eam non tantummodo se: sed etiam illa bona.

Ad tertium.

Ad tertium dico, quod intelligentia intelligit res alias secundum modum suae substantiae: in quantum illa quae est nobilioris substantiae res alias nobiliter intelligit, & illa quae maxime intelligit nobiliter maxime intelligit modos aliarum rerum.

QVAESTIO VII.

Arg. 1.

PRIMO quaeritur: utrum diuina substantia sit semper in actu intelligendi ipsa scita: & vtrum non: quia secundum Philosophum. 2. Topi. contingit simul plura scire, intelligere vero non: ergo cum Deus intelligit vnum scitum, non intelligit aliud: ergo sua scientia non semper est in actu intelligendi respectu omnium scitorum.

Com. 24.

Secundo.

Item Agazel. 3. suae metaph. c. 10. Scientia est quasi celata in anima: & ideo in anima non simul coniunguntur plures scientiae: & vtrum ibi vocare scientiam similitudinem: ergo a simili in diuino intellectu non sunt simul plures ideae rerum. Sed per vnam ideam non intelligit plura simul: ergo scientia sua non semper est in actu respectu omnium scitorum.

Tertio.

Item potentia Dei non semper fuit in actu respectu operabilium: ergo a simili nec scientia eius respectu scitorum.

Quarto.

Item aut Deus vnicuique actu intelligit omnia de quibus habet scientiam: aut pluribus: non vno vtrumque intelligere diuinum quo se intelligit causa est illius actus intelligendi quo intelligit creaturas. Creaturas enim intelligit per hanc quod se intelligit, idem vero non est causa sui ipsius, vtrumque ergo pluribus actibus intelligendi intelligit ea de quibus habet scientiam: sed nullum tale est semper in actu intelligendi omnia scita: ergo.

In oppositum.

CONTRA scire in potentia est scire imperfecte. vnde Auicenna. 4. Metaph. suae. c. 2. dicit quod potentia est imperfectio, sed Deus nihil intelligit imperfecte: ergo semper est in actu intelligendi respectu omnium scitorum. Item quandoque est in actu quandoque in potentia mutatur: sed Deus est immutabilis: ergo Deus semper in actu intelligit quidquid scit.

Responsio. Deus omnia actu intelligit.

RESPONDEO, quod diuina scientia semper est in actu intelligendi omnia scita. Deus enim est purus actus summe simplex, & summe perfectus: in pu-

ro actu nulla est potentialitas: in summe simplici nulla compositio: in summe perfecta nulla imperfectio: sed si diuina scientia non semper esset in actu intelligendi omnia quae scit in Deo esset potentialitas ad intelligendum aliquid, quod ante non intelligebat: in ipso et esset aliqua compositio scilicet illa quae est ex actu, & potentia, & in ipso et esset imperfectio: quia intelligere in potentia, est intelligere imperfectum: & tanto in imperfectius, quanto est magis potentia ab actu remota. Vnde videmus quod in nobis imperfectus est intelligere quod est in sola potentia nuda, quod quod est in potentia per habitum principiorum perfecta: & adhuc minus imperfecta est in nobis quod est in potentia non tantummodo perfecta per habitum principiorum, sed et per habitum conclusionum: sed nunquam est in nobis perfecte quousque actu intelligimus: nec adduxi hoc exemplum ad ostendendum, quod Deus intelligat per habitum: immo a me superius negatum est. Ex dictis sequitur, quod scientia Dei semper est in actu intelligendi omnia scita.

Ad primum.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod non contingit plura simul intelligere &c. dico, quod instantiam habet quod plura intelliguntur per vnum: Deus autem se, & omnia alia scita intelligit per vnum scilicet per essentiam suam: sed quod plura intelliguntur per plura ab intellectu creato dimisso suae virtuti naturali, tunc propositio non habet instantiam, si intelligatur de actu intelligendi quo aliquid intelligitur distincte, & perfecte.

Ad secundum.

AD SECUNDUM dicendum, quod Agazel in auctoritate allegata per scientiam intelligebat actum. scilicet aut verbum suum veritatem non haberet: quia certum est habitus scientiae, & plures similitudines scitorum simul posse esse in anima. Vnde ex hoc non potest concludi, quod in Deo non sunt plures ideae simul secundum, quod in Deo non sunt plures actus intelligendi, & hoc verum est.

Ad tertium.

AD TERTIUM dicendum, quod non est similiter de potentia Dei operatiua respectu operabilium de eius scientia respectu scibilium, quia operari creaturam ponit creaturam in actu existendi. Sed intelligere creaturam non ponit creaturam in actu existendi: vnde inferiorius declarabitur intelligi possunt quod non realiter existunt, si modo habeant esse representatum intellectui. Et quia ab aeterno nihil potuit existere realiter nisi Deus: ideo diuina potentia non potuit creaturam producere ab aeterno: vnde in 2. libro declarabitur: intelligere tamen creaturas ab aeterno potuit, quia ab aeterno per suas ideas in diuino intellectu existentes ei representate fuerint.

Ad quartum.

AD QUARTUM dicendum quod Deus vno actu intelligendi intelligit se, & omnia scita: & quamuis per essentiam suam intelligat se, & omnia alia scita, non tamen per hoc sequitur quod actus intelligendi, quo se intelligit sit causa actus intelligendi, quo intelligit alia: quia vnus actus est quo intelligit se, & alia a se, & tamen per essentiam suam intelligit non tantummodo se, sed etiam alia.

CIRCA literam. (Creator ita relative dicitur, ut essentiam non significet) non. scilicet per modum essentiae: vel sub ratione qua essentia: sed sub ratione qua actio, & connotat in creatura quadam relationem realem ad Deum: & in Deo relationem secundum rationem, vel secundum dici ad creaturam. (Si nulla essent futura: nulla esset in Deo praescientia) hoc magister exponit in litera: & quomodo intelligi debeat magis patebit inferiorius quod queritur de Dei praescientia. (Omnia dicitur ei praescientia:) quomodo hoc debeat intelligi inferiorius declarabitur in quadam quaestione, hoc eodem libro.

Utrum concedendum sit omnia esse in Dei essentia, vel in Deo per essentiam, ut omnia dicuntur esse in Dei cognitione, vel praesentia.

DISTINCTIO XXXVI.

SOLET hic quaeri, cum omnia dicuntur esse in Dei cognitione, seu praesentia, vel in Deo per cognitionem, & eius cognitio, vel praesentia sit diuina essentia, utrum concedendum sit, omnia esse in diuina essentia vel in Deo per essentiam. Ad quod dicimus, quia Dei cognitio eius utriusque essentia est, et eius praesentia, in qua sunt omnia, ipsius cognitio est, nec tamen omnia, quae sunt in eius praesentia vel cognitione, in eis essentia esse dici debent. Si enim hoc diceretur, intelligerentur esse eiusdem cum Deo essentiae. In Deo enim dicitur esse per essentiam, quod est diuina essentia, quod est Deus. Habet ergo Deus apud se in praesentia sua, quae non habet in sui natura. Vnde Augustinus de verbis Apostoli ita ait, Elegit nos ante mundi constitutionem. Quis sufficit hoc explicare? Eliguntur qui non sunt, nec errat qui eligit, nec vanus eligit, eligit tamen, & habet electos quos creaturus est eligendos, habet autem apud semetipsum, non in natura sua, sed in praesentia sua. Nondum erant quibus promittebatur, sed & ipsi promissi sunt, quibus promittebatur. Ecce hic aperte dicit, Deum apud semetipsum habere electos ante mundi constitutionem, non in natura sua, sed in praesentia sua: cum tamen eius praesentia non aliud sit, quam eius natura, quia ipsius praesentia eius est notitia. Potest tamen ad electos referri, cum ait, In natura sua, id est, illorum. Illos quippe habuit ab aeterno apud se, non in natura sui, id est, illorum, qui nondum erant, sed in sua praesentia, quia eos ita nouit ac si essent.

Tom. 10. Serm. 11. Ephes. 1. a

Utrum mala debeant dici esse in Deo ubi sunt omnia bona: cum utraque sint in eius cognitione, & praesentia: omnia enim cognoscit.

POST praedicta quaeritur, cum omnia dicantur esse in Deo non per essentiam naturae, sed per cognitionem scientiae, & Deus sciat bona, & mala: utrum

concedendum sit simpliciter mala esse in Deo, siue esse in Deo per cognitionem. Scit enim Deus, & sciuit semper omnia, tam bona quam mala, etiam antequam fierent, & praesciuit ab aeterno ea futura. Ideoque cum omnia bona diximus esse in Deo per praesentiam cognitionis, eadem ratione videtur dicendum, omnia mala esse in eo, cum ea semper nouerit, & per cognitionem ei praesentia fuerint. Praecognouit enim Deus ab aeterno quosdam futuros malos, & eorum malitiam (ut ait Augustinus) praesciuit, sed non praeparauit. Cum ergo peccata omnium sciat, nunquid intelligendum est ea includi in illa generalitate locutionis, qua dixit Apostolus, omnia esse in Deo? Ex ipso inquit, & per ipsum, et in ipso sunt omnia. Sed quis, nisi insanus, dixerit mala esse in Deo? Illa enim esse in Deo intelliguntur, quae ex ipso, & per ipsum sunt, ea vero per ipsum sunt, & ex ipso, quorum autor est, sed non est autor nisi bonorum. Non ergo ex ipso, & per ipsum sunt nisi bona: non ergo non in ipso sunt nisi bona: non ergo mala in Deo sunt: quia licet ea noscat, non tamen ita omnino noscit ut bona. Mala ergo quasi de longe cognoscit, ut ait Propheta, & alta a longe cognoscit, id est, superbiam. Et alibi ad Deum loquens de malis, ait, De absconditis tuis adimpletus est venter eorum. Quod exponens Augustinus. Abscondita inquit, peccata sunt: quae a lumine tuae veritatis absconduntur. Sed quomodo peccata a lumine veritatis diuinae absconduntur, cum a Deo sciuntur? Si enim non sciret, quomodo de illis iudicaret, & pro illis malos damnaret? Alibi propheta dicit, Quia neque ab oriente, neque ab occidente deest. Quae exponens Cassiodorus, inquit, Neque a bonis neque a malis deest Deus, sed omnibus praesens, & cognitor est. Cognoscit ergo Deus, & bona, & mala per scientiam, sed bona cognoscit etiam per approbationem, & beneplacitum, mala vero non. Vnde Cassiodorus super Psal. dicit, Peccata abscondita Deo sunt, quia non nouit, id est, non approbat. Et ex eo sensu Augustinus. Dixit ea abscondita a lumine Dei: qui et in libro ad Euodium insinuat cognitionem Dei varijs modis accipiendam, inquit, Si ad scientiam referas, non ignorat Deus aliquos, vel aliqua: qui tamen in iudicio quibusdam dicet, Non noui vos: sed eorum improbatio hoc verbo insinuata est. Ecce non cognoscere dicitur Deus, quae non approbat, quae ei non placent. Apparet itaque verum esse, quod diximus, scilicet quia quodammodo cognoscit Deus bona, quo non cognoscit mala. Pariter quidem utraque eodem modo noscit, quantum ad notitiam, sed bona etiam approbatione, & beneplacito cognoscit.

Rom. 11. d

Psal. 137.

Psal. 16.

Psal. 64.

Cassiodorus

super Psal. 16.

circa illum

versum, De

absconditis

tuis &c.

Epist. 102.

Matth. 7. d

Hic aperit quare bona tantum dicantur esse in Deo, & non mala.

ET inde est, quod bona tantum dicuntur esse in Deo, non mala, & illa prope, hac longè: quia licet in Deo aliqua dicantur esse propter cognitionis praesentiam, & Deus bona, & mala cognoscit, mala tamen non cognoscit nisi per notitiam, bona vero non solum per scientiam, sed etiam per approbationem, & beneplacitum. Et ob talem cognitionem aliqua dicuntur esse in Deo, scilicet quia ita ea scit, ut etiam approbet, & placeant, id est, ita scit, ut eorum sit autor.

Rom. 11. d

Quod idem est omnia esse ex Deo: & per ipsum, & in ipso.

PROINDE si diligenter inspicimus, idem videtur esse, oia esse ex Deo, & p ipsum, & in ipso. Vnde Ambr. in 3. lib. de Spūsancto, Hæc tria: Ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt oia, unū esse supra diximus. Cum dicit per ipsum esse oia, non negavit in ipso esse oia. Eandē vim habent oia hæc. s. cū ipso, & in ipso, & per ipsum, & vnum in his atque consimile, non contrariū intelligitur. Ecce habes quia ex eadem intelligentia scriptura dicit esse oia in ipso, & per ipsum, & ex ipso, vel cum ipso. Cum ergo ex eadē rōne oia dicantur esse ex Deo, vel per ipsum, non solum quia scit, sed et, quia eorum autor est, consequitur ut eadem rōne ea esse in Deo dicantur, s. quia scit, & eorū autor esse dicitur, quia in illo vivimus, et movemur, & sumus, quia eo autore sumus, movemur, & vivimus. Cum ergo non sit autor nisi bonorum, merito sola bona in eo esse dicuntur, sicut ex ipso, et per ipsum. Cum ergo in eius cognitione, vel presentia sint oia. s. bona, & mala, in eo tamen non dicuntur esse nisi bona quorum auctor est. Vnde Aug. in libr. de natura boni. Cum audimus inquit ex Deo, & per ipsum, & in ipso esse omnia: oēs utique naturas intelligere debemus, quæ naturaliter sunt. Neq; n. ex ipso sunt peccata quæ naturā non servant, sed viciāt, quæ ex voluntate peccantiū nascuntur oia. Hic aperte dicitur, q in illa generalitate locutionis bona tantū continentur.

Quod omnia ex patre, & per patrem, & in patre sunt: ita & de filio & de spiritu sancto est dicendum: licet propter personas fiat distinctio.

PRAETEREA sciendum est, q licet ibi indicetur distinctio personarum, cum dicitur. Ex ipso, & p ipsum, & in ipso, oia tamen ex patre, & per patrem & in patre sunt. Similiter de filio, & de spūsancto accipiendum est. Vnde Aug. in li. de Tri. Non confusē, inquit, accipiendum est, quod ait Apost. Ex ipso, & per ipsum, & in ipso. Ex ipso dicens: p patrem, per ipsum, propter filiū, in ipso, propter spiritum sanctū. Vigilanter autem attende, ne, quia patrem volens intelligi dixit ex ipso, sic intelligas oia esse a patre, ut neges oia esse ex filio, vel ex spūsancto, cū ex patre & per patrem, et in patre oia esse sanē dici possint, similiter, & de filio, & de spūsancto sentiendum est.

Quod non omnia quæ ex Deo sunt etiam de ipso sunt: sed econverso.

ILLUD etiam hic attendendum est, q non oia quæ dicuntur esse ex Deo, et de ipso esse dici debeant. Quia, ut ait Aug. in lib. de natura boni. Non hoc sic significat penitus ex ipso, quod de ipso. Quod. n. de ipso est, potest dici esse ex ipso, sed non omne quod ex ipso est, potest dici esse de ipso: quia non est de sua substantia. Ex ipso. n. sunt cælum, & terra, quia ipse fecit ea, non autem de ipso, quia non de substantia sua. Sicut aliquis homo si gignat filium, & faciat domū, ex ipso est filius, ex ipso est, et domus, sed filius de ipso: domus vero de terra, & ligno, non de ipso.

Quæ dicta sunt summatim colligit. Ex præmissis apertum est, q in Dei cognitione siue presentia sunt omnia, s. bona, & mala: sed non omni modo sunt ibi mala, quo bona, & quod in Deo

bona tantum sunt, sicut ex ipso, & per ipsum, non mala. Et ex quo sensu hæc accipienda sint assignatum est, et quod de ipso non dicitur esse proprie, qd aliud est ab ipso. Ex ipso autem esse dicuntur omnia, quæ eo autore sunt.

DISTINCTIO XXXVI.

SOLLET quæri &c. Superius determinavit Magister de scientia Dei secundum se, hic determinat de comparatione rerum scitarū ad Dei scientiam. Et dividitur pars ista in partes duas.

In prima agit de existentia rerum in Deo. In secunda de existentia Dei in rebus distincti ibi. (Et quando demonstratum est.)

Prima in duas. Primo agit de existentia rerum in Deo. Secundo comparat hoc quod est esse in Deo ad alias habitudines quæ sunt essentia ex ipso, & per ipsum ibi. (Proinde si diligenter.)

Prima in tres.

Primo inquit generaliter vtrum in Deo sint omnia.

Secundo specialiter vtrum in Deo sint mala: ibi. (Post prædicta.)

Tertio reddit vnam rationē quare in Deo dicuntur esse tantum bona: ibi. (Et inde est, q bona tantum.)

Tunc sequitur secūda pars principalis quæ ibi incipit. (Proinde diligenter) & dividitur in tres.

Primo ostēdit, quod idem est esse ex Deo, & per Deum, & in Deo.

Secundo, q omnia sunt a singulis personis hoc triplici modo. Vel melius ostēdit qualiter personis fiat istarum approbatio: ibi. (Præterea sciendum est.)

Tertio specialiter ostendit differentiā inter se de ipso, & esse ex ipso: ibi. (Illud etiam hic advertendum est.)

CIRCA hanc distinctionem querendum est principaliter de duobus.

Primo de rebus quas Deus cognoscit.

Secundo de ideis per quas cognoscit.

Circa primum queruntur tria.

Primo vtrum Deus cognoscat singularia.

Secundo vtrum cognoscat mala.

Tertio vtrum omnia quæ cognoscit sint in ipso vita.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

PRIMO ostēdo q Deus non cognoscit singularia: quia per cām cōm non est cognitio singulariū, sed sicut habitum est supra Deus nihil cognoscit nisi per essentiam suā: cum ergo ipsa sint omnium entium cōis cā: videtur, q Deus non habeat cognitionem singularium.

Item

Item omnis cognitio est per assimilationem, sed idem secundum idem non potest esse simile rebus differentibus in eo in quo differunt: ergo cum singularia inter se differant in sua singularitate, & ideo multa sit diuersitas: videtur, q Deus non habeat similitudinē singularium: ergo non cognoscit singularia.

Item Diony. 2. c. de diui. nomi. vult, q creaturæ in participando de bonitate sic se habent ad Deum: sicut lineæ tractæ a centro ad circumferentiam se habent ad cētrum, & sicut pluresfigurationes factæ ab eodem sigillo se habent ad ipsum, sed per cognitionem centri non est sufficiens cognitio linearum productarum a centro in quantum hæc non est illa: nec p cognitionē sigilli cognitio singulariū figurarū expressarū ab eo: ergo similiter cognitio, quæ Deus habet de sua essentia nō est sufficiens ratio ad cognoscēdum singularia.

Item Ala. 7. propositione de maximis theologia dicit: est sphaera intellectualis, cuius centrum est vbiq; circumferentia nusquam. ibi dicit commentum, q creatura dicitur centrū, & immensitas Dei circumferentia: sed per cognitionem circumferentiæ non cognoscitur cētrum: nisi sub rōne qua centrum, & non quantum ad eius cōditiones singulares: ergo similiter Deus per cognitionem immensitatis suæ non cognoscit creaturas nisi in quantum creaturæ sunt: & non in quantum ad earum cōditiones singulares.

Item Agazel. 3. metaph. suæ. c. 5. Primus nō scit particularia nisi s. m. maneriē vniuersalē.

CONTRA cognoscere rem in vniuersali, & non in singulari non est cognitio perfecta: sed diuina cognitio perfecta est, quia nulla imperfectio in Deo est, ergo non tāmō cognoscit creaturarum vniuersalia, sed etiā singularia.

Itē Damasc. libr. 1. c. 9 vult q Deus dicitur a theaste. i. a cōsiderando omnia. Nulla. n. eum latet: immo omnīū est explanator, quod verum non esset nisi singularia cognosceret.

RESPONDEO, quod Deus cognoscit, & creaturarum vniuersalia, & singularia, & hoc patet triplici rōne, prima est hæc. Quæ de creatura cognoscēs creauit, sed creauit singularia. Quicquid enim a Deo creatum est: singulare est. Vniuersale enim est per operationem intellectus sicut dicit Aui. 3. lib. metaph. suæ. c. 10. non creatur vniuersale in singulari sub ratione qua vniuersale est: nisi forte in potentia: ergo Deus cognoscit singularia.

Secunda rō est hæc. Deus singularibus hominibus prouidet, & electis vitam aternā retribuet: & condemnabit reprobos ad pœnam aternā singulares homines iudicans sicut iudex: sed iustus iudex non iudicat nisi de his q cognoscit: ergo Deus singulares hoies, & singularia eorum merita, & demerita cognoscit.

Tertia ratio est hæc. Deus omnium bonorū singularium est immediata cā, quamuis quo-

rundam immediatā tñ. Quorundam autē mediata, & immediata. Et et eorum cā exemplaris vnumquodque eorum perfectissime representans: & est eorum principalis causa finalis, sed secundum Philosophum. 1. posteriorum. Tūc aliquam rem scimus: cum cognoscimus eius causam secundum id quod est: & tamen cognoscimus, quia est causa illius rei: cum ergo Deus seipsum cognoscat secundum id, qd est, & in quantum est omnium bonorum singularium causa efficiens, exemplaris, & finalis. Sequitur, q omnium bonorum singularium cognitor est.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, q per causam cōm non est cognitio singularium &c. dico, q verum est per causam cōmunem cōmunitate vniuersalitatis. Deus autem est cōmunis causa in efficiendo: & habet propriam rationem cuiuslibet rei singularis in se: & ideo quælibet res singularis expresse suo repræsentatur intellectui.

Ad secundum cum dicitur, q rebus differentibus in eo, q differunt nihil potest esse simile s. m. idem &c. dico, q non est vniuersaliter verum: vbi intelligatur de idēitate s. m. rē, & s. m. rationem Deus. n. rōne eiusdem rei est similis cuiuslibet creaturæ, immo, vt proprius loquar: quælibet creatura similis est ei, s. m. tñ aliam, & aliā rōnem: sicut. n. diuersarum rerū in specie diuersæ sunt rationes in Deo; quia s. m. Aug. libr. 83. q. q. 46. Non eadem ratione conditus est homo qua æquus. Ita diuersarum creaturarū in numero sunt in Deo rationes eis correspondentes. Vnde in eadem quæstione post verba prædicta dicit Aug. q singula proprijs rationibus sunt creata.

Ad tertium dicendum, q non est penitus simile vno in pluribus dissimile de comparatione linearum ad centrum, & de comparatione figurarum a sigillo factarum ad ipsum sigillum, & de comparatione creaturarum ad Deum. Centrum enim non est tota, & sufficiens causa linearum, nec sigillum tota causa figurarum. Sigillū. n. non est cā cere in qua figuræ particulantur, nec centrū cā scitus seu positio nis p quā lineæ particulant: Deus autē est tota sufficiens cā singularium, & singularitatis eorum, quamuis p p cōicationem bonitatis suæ quædam singularia producat mediāntibus causis secundis. In quorum etiam productione ipse immediate operatur.

Ad quartū cū dicitur q per cognitionem circumferentiæ nō cognoscitur centrū nisi sub rōne qua centrū &c. dico q si hoc est verū non hēt veritatē accipiēdo circumferentiā metaphoricē pro diuina immensitate, & centrū pro creatura: quia sic circumferentia est causa sufficiens sui centri: non sic autē est de circumferentia proprie dicta quæ quid creatum est.

Ad quintum dico, q auctoritas Agazel nō recipitur in hac parte.

Rich. super 1. Sent. V 3 QVAE-

Cap. 12. Rom. 11.

Art. 15. f

Tomo 6. ca. 28.

Lib. 6. c. 10

Cap. 27.

T. com. 5.

Ad primū.

Ad secundū.

Ad tertium.

Ad quartū.

Ad quintū.

Q V A E S T I O I I.

Arg. I.

ECUNDO queritur vtru Deu cognoſcat mala, & videtur, quod non: quia malum non eſt in Deo nec per eſſentiam, nec per ſimilitudinem.

Secundo.

Itē ſcientia noſtra cauſatur a rebus, & ſciētia Dei cauſa eſt rerum. Vnde Auguſt. 15. lib. de trinita. c. 13. dicit de Deo, quod vniuerſas creaturas, & ſpirituales, & corporales non quia ſunt ideo nouit, ſed ideo ſunt, quia nouit, ſed ſecundum Auguſt. lib. 82. qq. quaſtione. 21. Deu auctor mali non eſt: ergo non ſcit malum.

Tertio. Et. 5. & 20.

Item Comm. ſuper tertium de anima dicit. Quod ſi aliquis intellectus ſemper ſit in actu non cognoſcit priuationem, ſed ſecundum beatum Aug. lib. 83. q. quaſtione 6. Totum nomen mali de ſpeciei priuatione reptum eſt: ergo cū diuinus intellectus ſemper ſit in actu non cognoſcit malum.

Quarto.

Item Matth. 7. dicitur, quod Deu dicet malis. Non noui vos: ergo mala Deu non cognoſcit.

In oppoſitum.

T. com. 85.

CONTRA Sicut iuſtus iudex punit peccatores propter mala: ergo cognoſcit ea.

Item Philoſophus primo de anima dicit ſic. Sufficiens eſt altera pars cōtrarietatis ſeiſum iudicare, & oppoſitum: recto enim, & ipſum, & obliquum cognoſcimus: ſed malum eſt quādam obliquatio a bono, & bono oppoſitum: ſicut priuatio, quia ſecundum Aug. 11. de ciui. Dei. c. 10. Mali nulla natura eſt, ſed amiſſio boni mali nomen accepit: ergo cum Deu cognoſcat bona, cognoſcit etiam mala.

Reſponſo.

Licet in deo non ſit idea mali. mali tamen per ideam boni cognoſcit.

RESPONDEO, qd ſi Deu non cognoſcat mala approbando certiffima: tamen nouit ea intuendo. Vnde Iob ad Dominum loquens cap. vlti. dicit Nulla te latet cogitatio: nec tantum intendebat ibi de bona: ſed etiam de mala: quare tamen malum ſub ratione qua malum priuatio eſt: vt probatum eſt per auctoritatem Aug. ad partem hanc allegatam: ideam in Deo non habet: ſed cognoſcitur per ideam boni: ſicut tenebra per cognitionē lucis, vt vult Diony. de diui. nomi. cap. 7. dicens lux ſecundum cauſam in ſeiſa cognitionem tenebrarum præambiuit: non aliunde videns tenebras, quam a lumine.

Ad primū.

AD PRIMVM in oppoſitum dico, quod quamuis mala non ſint in Deo, nec per eſſentiam, nec per ſimilitudinem propriam: tamen ſimilitudo bonitatis ſibi oppoſitæ per quam cognoſcitur, in Deo eſt.

Ad ſecundū.

Ad ſecundum dicendum, quod ſcientia Dei cauſa eſt rerum, quæ dicunt etiam eſſentiam quæ in Deo habent ſimilitudinem: malitiæ autem cauſa non eſt: quamuis cauſa cognoſcat cognoſcendo bonitatem ſibi appoſitam.

Ad tertium.

Ad tertium cum arguitur per auctoritatē Commen. dico qd auctoritas illa intelligenda

eſt de primo cognito, quod eſt ratio alia cognoſcendi, & bene verum eſt, qd loquendo de illo cognitiuo non cognoſcit niſi ſeiſum: & per ſeiſum bona creata: & per hæc mala bonis illis oppoſita.

Ad illud quod arguitur 4. per auctoritatē Saluatoris: dico, qd iſta auctoritas intelligitur de notitia approbatiua.

Q V A E S T I O I I I.

ERTIO queritur: vtrum oīa quæ Deu cognoſcit ſint in ipſo vita, & videtur, qd non: quia 3. de anima dicitur lapis non eſt anima: ſed ſpecies lapidis: ergo ſimiliter creatura non eſt in Deo, ſed ſpecies eius. Sed quod nō eſt in Deo non eſt eo vita: ergo cū Deu cognoſcat creaturā non omne cognitū ab ipſo eſt in eo vita.

Itē Deu cognoſcit creaturas quæ nuſquā habent vitam ſicut lapides, & huius ergo nulla cognoſcit quæ non ſunt in ipſo vita.

Itē Deu cognoſcit peccata, & alias priuationes quæ non ſunt in eo, ſed quæ non ſunt in Deo non ſunt in eo vita.

Item Deu non tantū cognoſcit ideas creaturarum: ſed etiam ipſas creaturas: & quāuis idea creaturarum ſint in Deo vita: non tamē creaturæ quarum ſunt ideas ſunt in Deo vita.

CONTRA. Ioan. j. Quod factum eſt in ipſo vita erat: ergo ſaltem ab eo cognita: quorū eſt cauſa in ipſo ſunt vita.

Item Augu. 6. de trinit. ca. 10. dicit qd verbū Dei eſt plena omnium rationum viuentium: ergo rationes omnium rerum viuunt in Deo: ſed ea quorum rationes viuunt in Deo, videntur eſſe in Deo vita: ergo omnia cognita a Deo ſunt in ipſo vita.

Item Aug. ad Oroſium quaſtione 26. Omnia quæ facta ſunt, & vitam non habent, & in ipſo verbo Dei vita ſunt in ſeiſis vita non ſunt: cum ergo omnia facta Deu cognoſcat: videtur qd cognita a Deo in ipſo ſunt vita.

RESPONDEO, quod eorum quæ Deu cognoſcit quædam ſunt mala: quædam bona, & eorum quædam præterita, quædam præſentia, quædam futura, & quædam poſſibilia: quæ nunquam erunt, & omnia iſta poſſunt dici eſſe in Dei ſcientia, quia quamuis ſcientia ſignificet eandem rem cum diuina eſſentia, tamen ſignificat ſub ratione alia, per quam cōnotat quādam relationem rationis ipſius Dei ad rem ſcitam, & ex conſequenti rei ſcite ſub ratione qua ſcita eſt ad ipſum Deum ſub ratione qua eſt ſciens. Qua propter cum aliquid dicitur eſſe in ſcientia Dei: hæc ppoſitio in notat habitudinem ſimilem illi habitudini qd eſt obiecti ad habitū. Quāuis. n. ſcientiæ Dei non ſit habitus: ſignificat tñ p modum habitus: & quia omnia tam mala, quam bona, ſiue præterita, ſiue præſentia, ſiue futura, ſiue poſſibilia

Ad quartum.

Arg. I.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppoſitum.

Reſponſo: Quamuis omnia ſint in Dei ſcientia non tamē oīa ſunt vita increata, ſed illa quorū ſunt ideas in deo.

ſibilia ſunt obiectum diuina ſcientiæ: concedendum eſt, quod ſint in Dei ſcientia. Sed quia Deu ſignificat per modum exiſtentis: cuius eſt agere: ideo cum dicitur aliquid eſſe in Deo, notat habitudinē cauſari ad cauſam. Et quia Deu malorum culpabilium non eſt cauſa: ideo non debet concedi, quod ſint in Deo. Vnde quamuis magiſter in præſenti diſtinct. non neget illa mala eſſe in Dei ſcientia, negat tamen illa in Deo eſſe: quia etiam qd nunquam erit, non reſpicit cauſam, niſi ſub ratione qua poteſt eſſe, & ſub ratione qua repræſentat nec cauſam finalem niſi ſub ratione qua in ipſam poſſibile eſt ordinari, vt in finem: ideo non eſt recipiendum, quod bona poſſibilia quæ nunquam erunt ſint in Deo niſi addendo ſicut in cauſa poteſt producere vel ſicut exemplari repræſentante. Concedendum eſt autem bona alia in Deo eſſe: quia præterita, & præſentia fecit: futura autem facturus eſt: quia vero eſſentia ſignificat per modum formæ: ideo cum dicitur aliqua eſſentia in Dei eſſentia notantur realiter in ipſa eſſentia: & ideo concedendum eſt, quod bona creata non ſunt in Dei eſſentia, ſed ipſorum ideas: quamuis bona creata ſint in Dei ſcientia. Vnde magiſter 1. ca. huius diſtinctionis dicit, qd non omnia quæ ſunt in eius præſentia, vel in eius cognitionem in eius eſſentia dici debent: ſi enim hoc diceretur intelligerentur cum eo eſſe eiufdem eſſentia. Ex prædictis patet: qd nō omnia quæ ſunt in Dei ſcientia ſunt vita, nec viuentia, quia multa non viuentia ſunt obiectum diuina ſcientiæ: nec omnia quæ poſſunt dici eſſe in Deo ſunt vita, vel viuentia, quia multa produxit, & producet, quæ nec vixerunt, nec viuunt, nec viuunt, & quod omnia quæ poſſunt dici in diuina eſſentia ſunt vita. Vnde ideas creaturarum in diuina eſſentia exiſtentes ſunt in ea vita increata, quia realiter idem ſunt, quod diuina eſſentia. Ex prædictis patet ſolutio pro maiori parte ad argumenta ad vtranque partem.

Ad argum. Ad vitæ que partē.

ARGUMENTA ad partem primam concludunt, quod non omnia cognita a Deo ſint in Deo vita, & hoc eſt verum: quamuis bona a Deo cognita ratione ſuarum idearum dicantur eſſe vita in ipſo Deo.

Auctoritates quæ allegatæ ſunt ad partem aliam quæ videntur dicere, quod omnia bona creata ſunt in Deo vita: ſic intelligi debent non, quod omnes creaturæ ſint in Deo vita, ſed quod ideas ipſarum ſunt in ipſo vita. Vnde cum dicit beatus Ioannes, quod factum eſt in ipſo vita erat: intelligendum eſt quantum ad facti ideam: & modo ſimili alię auctoritates gloſandæ ſunt.

ARTICVLVS II.

CONSEQUENTER queritur de ſecundo principali. Et circa hoc queruntur 6.

Primo vtrum in Deo ſit idea per quam cognoſcat. Secundo vtrum diuina eſſentia: conueniat eſſe ideam in quantum eſt cognita. Tertio vtrum in Deo ſint plures ideas. Quarto vtrum in Deo ſint ideas ſingulariū. Quinto vtrum in Deo ſint ideas infinitorū. Sexto vtrum ſit aliqua differentia idearum & attributorum.

Q V A E S T I O I.

RIMO oſtendo, quod in Deo nō ſit idea per quā cognoſcat. Dicit enim Diony. 7. ca. de diui. no. Quod Deu non eſt ſecundum ſpeciem ſingula contemplans, ſed ſecundum vnam cauſam circumſtantiam omnia ſciens, & continens: ſed ideo ſpecies quædam eſt ſecūdam, quod ſpecies accipitur pro ſimilitudine: ergo Deu nō cognoſcit per ideam.

Itē Deu ſimili modo cognoſcit ſe, & alia, quia vni actu cognoſcendi ſe, & omnia alia cognoſcit: ſed non cognoſcit ſe per ideam: ergo nec alia.

Item cum cognitum præſens eſt intellectui per eſſentiam: non requiritur idea ad eius cognitionem: ſed omnes creaturæ Deo per eſſentiam ſunt præſentes: quia cum diuina eſſentia ſit immenſa perfectæ quamlibet attingit creaturam: ergo Deu non cognoſcit creaturas per ideam.

Item intellectus, qui per ſuam eſſentiam ſufficienter exprimit aliquod cognoſcibile, non indiget idea ad ipſum cognoſcendum: ſed diuina eſſentiam ſufficienter exprimit diuino intellectui quamlibet creaturam: ergo non indiget idea ad cognitionem creaturæ.

CONTRA Auguſt. 83. q. q. 46. Sunt ideas principales quædam formæ vel rationes rerū incommutabiles quæ ipſe formatæ non ſunt: ac per hoc terne: ac ſemper eodem modo ſe habentes, quæ diuina intelligentia continentur: & cum ipſe neque oriuntur, neque intereant: ſed eas formari tamen dicitur omne, qd oriri, & interire poteſt, & omne quod oritur & interit: ergo diuinus intellectus habet ideas quæ ſunt rationes creaturarum: ſed per rationes creaturarum cognoſcentur creaturæ: ergo Deu creaturas cognoſcit per ideam.

Item Aug. lib. 11. de ciui. Dei. c. 11. dicit, qd in ſcientia Dei ſunt theſauri rerum intelligibilium in quibus ſunt omnes inuiſibiles atq; incommutabiles rationes rerum etiam inuiſibilium quæ per ipſam factæ ſunt.

Item Boet. 3. li. de cōſo. qd in medio loquēs ad Deum ſic dicit: cuncta qui ſuperno ducis ab exemplo pulcher pulcherrimus ipſe mundus mente gerens ſimilique imagine formās: ergo Deu in ſe habet ſimilitudinem mundi ſecundum quam mundus creauit, & formauit. Rich. ſuper 1. Sent. V 4 RE-

Arg. I.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppoſitum.

Responsio. RESPONDEO, q̄ in Deo est idea per quam cognoscit. Est enim idea in intellectu quædam similitudo rei cognitæ secundum. n. Aug. lib. 83. q. 46. Ideæ vocantur formæ, hoc est similitudines intelligibilium in intellectu: dicuntur enim ab idos, quod est forma. Deus autem in suo intellectu habet similitudines creaturarum, p̄ quas eas cognoscit: cum enim sint in Dei essentia, nisi haberet earum similitudines penes se, non cognosceret eas. Præterea oportet, q̄ causatum habeat similitudinē in causante: quia causa assimilatur sibi causatū. Vnde secundum Diony. 2. de diu. no. Causatiua habent causarum imagines. Præterea beatitudo includit perfectionem intellectus, & effectus quietationem, quæ non potest esse nisi in perfecta coniunctione cum simili. Nulla enim res quietatur in coniunctione cum suo dissimili sub ratione qua est dissimile: ergo oportet in diuino intellectu esse similitudinē creaturæ: hanc autē vocamus ideam, per quam cognoscit.

Quidam autem dicunt Deum non cognoscere creaturā per ideam, cum ipsam cognoscat per causam.

Sed hoc non multum valet. Cognoscere. n. rem per causam, & per ideam non repugnat. Non enim effectus cognoscerentur per causas, nisi in causis essent similitudines effectuum: per quas relucet in eis effectus. Vnde ideo Deus per seipsum tanquā per causam cognoscit creaturas, quia eo ipso, q̄ est summa, & sufficiens causa omnium creaturarum sunt in ipso ideæ earum, per quas relucet in ipso.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum quod arguebatur per auctoritatem Diony. dico, q̄ non intendebat Deū negare cognoscere per ideā nisi vocando ideam similitudinē a rebus cognitis acceptam. Vnde parum ante verbum præallegatum sic dicit: non existentibus existentia discens nouit diuinus animus, sed ex se, & in se secundum causam omnium scientiam, & cognitionem, & essentiam præfert, & ante ambiuit, & tunc immediate subdit verbū præallegatū: & iste intellectus patet per trāslationem abbatis: ubi sic habetur: non singula singulatim inspiciens quasi ex causis vanis ea cognoscens.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, q̄ deus simili modo cognoscit se, & alia &c. dico, q̄ verum est de simili modo secundum rem differentem: tamen secundum rationem, quia diuina essentia in quantum est ratio cognoscendi seipsum non habet rationem ideæ, quia ideatum est res differens ab idea sua: Sed in quantum est ratio cognoscendi, & operandi creaturam habet rationem ideæ, & sic Deus se, & alia cognoscit per idem secundum rem sub alia tamen, & alia ratione.

Ad tertium. Ad tertium dicendum, q̄ quamuis diuina essentia propter sui immensitatem attingat

quamlibet creaturam, & penetret, non tamen ab aliqua creatura penetratur, nec informatur. Maior autem propositio argumenti intelligenda est quando cognitum præsens est intellectui ipsum informando, vel penetrando, vel realiter idem existens cum eo.

Ad quartū cum dicitur, q̄ intellectus, qui per suam essentiam sufficienter exprimit aliquid cognoscibile non indiget idea ad cognoscendum &c. dico, q̄ verum est, loquendo de idea realiter differente ab illa essentia, & tamen cognoscit per ideam: quia ipsa essentia in quantum est sufficienter exprimens ipsum cognoscibile respectu ipsius, habet rationem ideæ extendendo nomen ideæ ad rationem cognoscendi. Postea enim ostenditur in quo differt ratio cognoscendi, & idea.

Q V A E S T I O II.

SECUNDO queritur vtrum diuinæ essentia tantum conueniat esse ideā in quantum est cognita, vt imitabilis a creatura: & videtur q̄ sic, quia idea creaturarum est diuina essentia in quantum apprehenditur a diuino intellectu, vt similitudo creaturarum expressiua ab ipsis imitabilis: ergo de ratione ideæ est ipsa diuina essentia, vt a diuino intellectu cognita modo supradicto: ergo sibi conuenit esse ideam in quantum est intellecta, vt imitabilis a creatura.

Item ideæ in Deo plurificantur per comparisonem ad diuinum intellectum aliter non fuissent plures ideæ ab æterno cum nō plurificantur secundum rem: sed per intellectum non possunt in Deo plurificare nisi in quantum ipse intellectus diuinus intuetur essentiam suam, vt diuersimodē imitabilem: ergo diuina essentia non est idea nisi in quantum a diuino intellectu intellecta, & imitabilis a creatura.

Item Deus non intuetur res per suam essentiam nisi in quantum intuetur eam vt imitabilem. Vnde diuina essentia est a Deo primum cognitum: sed diuina essentia non est idea nisi in quantum est diuino intellectui ratio cognoscendi creaturam, & operandi: ergo non est idea nisi in quantum est a diuino intellectu intellecta, vt imitabilis.

In oppositum. CONTRA. Diuina essentia est idea in quantum est ratio cognoscendi, & operandi creaturam. Sed hoc sibi non conuenit in quantum est forma in diuino intellectu similis creatura: ergo esse ideam non conuenit ei in quantum est intellecta, vt imitabilis.

Item per similitudinem quæ est directum obiectum intellectus non cognoscitur res nisi supposita illius rei alia cognitione. Vnde intuen-

intuendo imaginem Pauli, nunquam per ipsum Paulum cognoscerem, nisi præsupposita aliqua alia cognitione de Paulo. Vnde saltem hoc oportet, quod sciētia illam imaginem esse Pauli, quod includit me habere aliam cognitionem de Paulo, quam per illam imaginē. Sed Deus cognoscit creaturam per ideam non præsupposita alia cognitionem de creatura: ergo suæ essentia, non tantum conuenit esse ideam in quantum est cognita vt imitabilis.

Item intellectus noster cognoscit res per similitudinem, non tamen intuendo eas in obiectum: ergo similiter diuinus intellectus non tantummodo cognoscit res per suam essentiam, in quantum est obiectum sui intellectus, etiam in quantum est forma in suo intellectu similis rebus: cū ergo diuinam essentiam esse ideam includat eam esse rationem cognoscendi, sequitur vt videtur quod sibi non conuenit esse ideam in quantum est intellecta vt imitabilis tantum.

Responsio RESPONDEO, quod idea potest accipi tribus modis. Vno modo secundum quod nominat quidditates istorum sensibilium ab istis sensibilibus realiter separatas, & per se in actu reali existentes, & realem differentiam inter se habentes, quas secundum numerum specierum existētes Aristoteles imponit Platoni potuisse, tanquam exemplaria istorum sensibilium necessaria ad istorum sensibilium cognitionem, & productionem: & hoc modo esse ideam nullo modo conuenit diuinæ essentia. Sic enim non est ponere ideas, vt probat Philosophus. 7. metaphy.

Secundo modo potest accipi idea secundū quod nominat essentiam creature in quantum a diuino intellectu intellecta est: eo quod essentia creature in quantum est a Deo intellecta aliquo modo est exemplar sui ipsius, vt est in essentia realis, & actualis existentie producta, secundū quam significationem credunt aliqui Platonem posuisse ideas quamuis secundum numerum specierum tantum, & sic esse ideam non conuenit diuinæ essentia: essentia enim hominis quamuis ab æterno fuerit a diuino intellectu intellecta, non tamen fuit diuina essentia: non enim fuit in Deo intrinsecus existens, sed fuit secundarium obiectum diuini intellectus.

Idea ponitur in Deo prima opinio. Tertio modo accipitur idea secundum quod dicitur intrinsecus in Deo rationem cognoscitiuam creaturarum & operatiuam, & sic videtur quibusdam quod dupliciter dicitur, vno modo dicitur diuina essentia, in quantum est imitabilis a creatura. Alio modo in quantum est intellecta, vt imitabilis a creatura, & sic idea primo modo dicta prius est secundum rationem intelligendi, quam secundo modo dicta, quia enim diuina essentia est imitabilis a creatura: ideo Deus intelligit eam, vt imitabilem a creatura, non e conuerso: & hoc modo

do idea dicit in Deo respectum rationis, vt in potentia: ad creaturam, & connotat in creatura realem respectum in potentia ad Deum, & sic pluralitas idearum est pluralitas secundum rationem in potentia, & sic Deus cognoscit creaturam per ideam in quantum est forma sui intellectus sibi exprimens ea a quibus est imitabilis.

Secundo modo loquendo de idea sic dicit: in diuina essentia respectum rationis in actu ad creaturam, & connotat in creatura respectum rationis in actu ad Deum, & respectum reale in potentia, & sic pluralitas idearum est pluralitas secundum rationem in actu, & sic Deus per ideam non cognoscit creaturam, quia idea hoc modo accepta præsupponit secundum rationem intelligendi diuina essentia, & creaturæ cognitionem.

Cognitio enim rationis secundum modum intelligendi præsupponit cognitionem vtriusque extremi. Cognoscit enim Deus creaturam in idea sic accepta in quantum intuendo se exemplar creaturæ: videt eam refulgere in se. Non est autem idem dicere rem cognoscere per aliquid & in aliquo. Sed quia secundum prædictam opinionem non tantum diuina essentia esset immediatum obiectum diuini intellectus, sed etiam essentia creaturæ. Ideo alij videntur communius dicere, scilicet, quod eo modo quo conuenit diuinæ essentia esse ideā, non conuenit sibi, nisi in quantum est intellecta vt imitabilis a creatura, quia Deus per essentiam suam non cognoscit creaturam, nisi in quantum intelligit eam vt imitabilem a creatura. Vnde vere per ideam & in idea Deus cognoscit creaturam: quamuis enim diuina essentia sub ratione ideæ non scit ratio cognitionis qua Deus cognoscit creaturam cum eadem cognitione cognoscit se & creaturam: tamen est ratio per quā ipsa cognitio qua Deus cognoscit respicit creaturam: vt secundarium obiectum: hoc est forte quod alij nolunt dicere, scilicet, quod est ratio qua Deus cognoscit creaturam nō per comparisonem ad actum: sed ad cognitum.

Tenere primam opinionem. QUI VULT tenere primam opinionem, potest dicere ad primum argumentum contra eam, quod prima propositio illius non habet veritatem, nisi de idea secundo modo dicta.

Ad secundum. Ad secundum dicendum quod ideæ plurificantur in actu per comparisonem ad diuinum intellectum, vt ab eo intellectæ plurificantur, tamen in potētia per operationem ad diuinum intellectum in ratione formæ.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod essentia Dei est primum cognitum &c. Potest dici quod verum est, accipiendo cognitum pro ratione cognoscendi, sicut dicit Auicenna. 6. naturalium, lib. 2. cap. 2. quod similitudo visus est primum visum. Vel est verum accipiendo primum pro principali. Est enim principale cognitum.

Qui

Secunda opinio. Qui vult tenere opinionem secundam potest respondere ad argumenta contra eam.

Ad primū. AD PRIMVM cum dicitur quod diuina essentia est ratio cognoscendi & operandi creaturam in quantum est forma in diuino intellectu similis creaturæ &c. Potest dici quod falsum est: sed in quantum est cognita ut imitabilis a creatura.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod per similitudinem, quæ est directum obiectum intellectus non cognoscit res, nisi præsupposita illius rei alia cognitione &c. dico quod verum est quando illa res quæ est directum obiectum intellectus representat se intellectui: non tantum secundum id quod est: sed in quantum exemplar & causa, & sic diuina essentia representat se diuino intellectui.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod intellectus noster cognoscit res per similitudines non tam intuendo eas, ut obiectum &c.

Dicunt aliqui quod falsum est hoc confirmantes per Auicem dicentem 6. naturalium, libr. 5. ca. 6. Quod anima intelligit ex eo quod apprehendit in seipsa formam intellectuum nudorum a materia.

Alij dicunt quod intellectus non recipit aliam similitudinem quam intellectionem quodam modo indistinctam respectu cuius intellectus possibilis est pure passiuus, & per quam aliquo modo in actu redactus venatur rei diffinitionem, ut habeat de re cognitionem distinctam prout est sibi possibile.

Q V A E S T I O III.

Arg. I. **T**ERTIO quæritur: utrum in Deo sint plures ideæ, & videtur quod non. In Deo non fuerunt plures ideæ ab æterno ut probabo: ergo nec modo, cum nihil videatur esse in eo, quod in ipso non fuerit ab æterno. Probatio antecedentis idea respectum importat ad ideatum. Sed ratio requirit duo extrema: ergo cum ab æterno non fuerit aliquod ideatum, videtur quod ab æterno non fuit idea: ergo ex consequenti nec pluralitas idearum.

Secundo. Item si esset pluralitas idearum, aut hoc esset ex parte Dei, aut ex parte creaturarum, non ex parte Dei cum sit summe vnus, nec ex parte creaturarum ut videtur, quia idea est causa creaturæ, cum non tantum sit ratio cognoscendi: sed ratio operandi creaturam. Causa autem non videtur plurificari per effectum: ergo in Deo non est pluralitas idearum.

Tertio. Item, sicut idea est ratio cognoscendi, & operandi creaturam, ita exemplar: sed in Deo non est pluralitas exemplarium: ergo nec pluralitas idearum.

Quarto. Item perfectius est vno multa cognoscere, quam pluribus: unde in comen. super 10. propositionem de causis: dicitur quod intelligen-

tia superiores per vnam formam plura cognoscunt, quam inferiores: sed cognitio Dei est perfectissima: ergo per vnam ideam cognoscit omnia.

In oppositum. CONTRA, August. libr. 83. qq. quæst. 46. dicit non eadem ratione conditum hominem quam æquum: sed per illas rationes intelligit ideæ: ergo in Deo est pluralitas idearum.

Item cum Deus producat creaturas distincte, & cognoscat eas distincte, quod esse non posset nisi haberet distinctas rationes cognoscendi, & operandi, & huiusmodi rationes sunt ideæ: sequitur quod in Deo sunt plures ideæ.

Responsio. R E S P O N D E O, quod in Deo sunt plures ideæ: sed earum distinctio non est secundum aliquam rem absolutam in ipso Deo, quia hoc scire non posset cum summa Dei simplicitate, nec secundum aliquam rem relatum, quia in Deo nulla est talis distinctio, nisi personarum inter se, & notionum inter se. Nec secundum aliquam relationem realem in Deo ad creaturam, quia in Deo nulla est realis relatio ad creaturam, nec secundum relationes reales creaturæ ad Deum, quia tunc non fuissent in Deo plures ideæ ab æterno, quod falsum est. Vnde Aug. dicit libr. 83. qq. quæst. 46.

quod ipse ideæ æternæ sunt, nec per comparationem ad diuersas conceptiones intellectus causati, quia sic etiam sequeretur quod non fuissent plures ideæ ab æterno, cum nullus intellectus creatus fuerit ab æterno. Nec per comparationes ad diuersas conceptiones, in intellectu increato, quia in diuino intellectu non sunt diuersæ conceptiones. Vnico enim actu intelligendi intelligit omnia, & vnico conceptu dicit omnia. Restat ergo quod pluralitas idearum in diuino intellectu attenditur secundum diuersas relationes rationes diuine existentia, quæ est forma diuini intellectus ad diuersas creaturas, & quia relatio rationis non consequitur rem, nisi in quantum est intellecta: ideo dico quod pluralitas idearum est in Deo per hoc, quod dicimus intellectus intelligit essentiam suam, ut diuersarum creaturarum representatiuam, & ut ab eis imitabilem, quamuis autem ab æterno non fuerit creatura in essentia reali, neque vna, neque plures: tamen ab æterno fuerunt per diuinam essentiam a diuino intellectu intellectam representata creaturæ diuino intellectui, & ita ab æterno fuerunt in diuina essentia plures relationes secundum rationem ad diuersas creaturas non realiter existentes, sed diuino intellectui representatas. Ex prædictis patere potest responso.

Ad primū. AD PRIMVM argumentum in oppositum: relatio enim rationis non requirit sua extrema in essentia reali. Sed per cõparationem ad intellectum. Ab æterno autem fuit diuina essentia a diuino intellectu intellecta, & pro eam creaturæ representatæ intellectui diuino, Ad

Ad secundum. Ad secundum dicendum, quod ratio pluralitatis idearum non est ex parte creaturarum actualiter existentium, quia ut bene arguebatur pluralitas idearum causa est pluralitatis creaturarum, sed ex parte diuini intellectus intelligentis essentiam suam incomparatione ad res diuersas sibi per essentiam suam representatas. Talis autem pluralitas non repugnat summæ vnitati reali, quæ est in Deo.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod in Deo non est pluralitas exemplarium &c. Dico quod verum est, neque artium, neque sapientiarum, quia ars & sapientia significantur, ut illud quod Deus intelligit per modum formæ tantum: idea autem significat non tantum, ut illud quod Deus intelligit per modum formæ. Sed etiam ut in quo Deus intelligit tanquam in obiecto intellecto in aliud tamen ducere, vel aliud representante, quamuis autem Deus vno intelligat omnia: intelligit tamen illud vnum ut a multis imitabile, & ut multorum representatiuum. Si autem dici non possunt multa exemplaria in Deo, hoc forte est, quia illud nomen imponitur ad significandum totam pluralitatem idearum simul sicut sigillum: simul dicit cõgregationem omnium figurarum, quæ sunt in sigillo. Vnde sicut plures figuræ sunt vnum sigillum, sic multe ideæ simul sunt vnum exemplar, nisi tamen vsus, vel aliqua auctoritas contradiceret, posset dici quælibet creatura habere in Deo proprium exemplar, & sic plurium creaturarum exemplaria plura: vnde Dionys. libr. de diu. nomi. capit. 5. ipsas ideæ vocat paradygmata, pro quo ponit translatio alia exemplaria.

Exemplar impositum ad significandum totam pluralitatem idearum. Posses concedi quamlibet creaturam habere proprium exemplar.

Ad quartum. Ad quartum cum dicitur, quod perfectius est vno plura cognoscere quam pluribus, &c. Dico quod verum est loquendo de vno secundum rem, omnes autem ideæ realiter sunt idem quod diuina essentia, quæ est summe vna, & non differunt, nisi ratione. Vnde postquam August. 6. de trinit. cap. 10. dixit quod verbum est ars plena omnium rationum viuētium &c. Dixit quod omnes in ea vnum sunt.

Q V A E S T I O IIII.

Arg. I. **V**ARTO quæritur: utrum in Deo sint ideæ omnium singularium, & videtur quod non: materia enim prima quid singulare est, & per se existere non potest: cum ergo idea sit rerum quibus potest dari esse per se. Videtur quod materia in Deo non habeat ideam.

Secundo. Item, bene est malum singulare, & tamen nullum malum in Deo habet ideam, quia quæ habent ideam possunt dici esse in Deo: ergo non omne singulare habet ideam in Deo.

Tertio. Item Dionys. 5. c. de di. no. ideæ sunt rationes rerum factiue: ergo in Deo non sunt ideæ singularium possibile fieri, quæ nunquam fiunt.

Item prius ordine naturæ est homo, quam hic homo. Si ergo Deus habet ideam hominis, & huius hominis: prius ordine naturæ est in Deo vna idea, quam alia: quod falsum videtur esse, cum in essentia diuina non sit vnum prius alio secundum naturam.

Quinto. Item species non est res diuersa ab indiuiduo, homo enim prædicatur de Socrate: ergo eadem est idea speciei, & omnium contentorum sub specie.

Sexto. Item sicut genus est superius specie, ita species indiuiduo: sed non inuenitur positum quod alia sit species generis, & speciei: ergo a simili non est alia idea speciei & indiuidui.

Septimo. Item August. 4. Epistola ad Nembridium, quæ est c. 5. in ordine Epistolarum suarum, sic ait: Quotiens demonstrare angulum volo, non nisi vna ratio anguli mihi occurrit: ergo plures angulos cognoscere possumus per vnam rationem: ergo Deus multo fortius omnia singularia cognoscit eiusdem speciei per vnam ideam.

Octauo. Item in eadem Epistola. Quilibet homo vna ratione qua homo intelligitur, factus est: ergo a simili vna ratione cognitus: ergo vna idea speciei sufficit ad cognitionem, & factio nem singularium sub vna specie contentorum.

In oppositum. CONTRA. In eadem Epistola. Quod ad hominem faciendum attinet, hominis quidem tantum non meam, vel tuam ibi esse rationem, quod autem ad orbem temporis, varias hominum rationes in illa sinceritate viuere: ergo videtur quod ibi est idea hominis, & ideæ singularium hominum sibi succedentium secundum temporis orbem.

Item in eadem Epistola. Quadratum nequam scriberem, nisi quattuor simul angulorum rationem intuerer: ergo videtur quod cum ante dixerit in demonstrando angulum, non nisi vna ratio anguli occurrit quod in demonstrando quattuor angulos quadranguli occurrunt quattuor anguli rationes: ergo similiter Deus intelligendo quattuor homines intelligit per quattuor hominum ideæ: in ipso ergo sunt ideæ singularium.

Item in eadem Epistola. Non potuit vniuersi conditor Deus rationes partium non habere: sed singularia sunt partes vniuersi: ergo Deus habet rationes eorum apud se.

Item Deus distinctas species distincte non cognosceret, nec produceret, nisi per distinctas ipsorum ideæ: ergo a simili distincta singularia non cognosceret, nec produceret, nisi per distinctas singularium ideæ.

Responsio. R E S P O N D E O, quod singularium quædam sunt mala, quædam bona, malorum neque quantum ad species, neque quantum ad singularia est idea in Deo, sicut enim dicit Dionys. libr. de diu. nomi. ca. 4. part. 15. malum in Deo non habet ideam. Singularium autem bonorum quædam sunt possibile fieri quæ nunquam

quam fient, & istorum non est idea in Deo proprie loquendo. Idea enim in Deo non tantummodo dicit rationem cognitionis; sed etiam rationem factionis rerum. Vnde etiam Plato ideas posuit esse principium cognitionis, & productionis rerum. August. etiam lib. 83. qq. quæst. 46. secundum eas formari dicit quicquid oritur & interit.

Possibile quæ tamen non erunt licet sint in Deo rationes non tamen ideae. Omnium tamen possibile fieri a Deo, quæ nunquam erunt, sunt in Deo rationes per quas ea cognoscit. Vnde idea videtur spectare ad practicam Dei cognitionem, ratio vero cognoscitiua ad speculationem.

Omnium autem singularium bonorum quidam negant in Deo ideas esse, dicentes singularia non habere aliam ideam quam ideam speciei, & Deum cognoscere per ideam specierum, omnia singularia contenta sub specie.

Sed hoc non videtur verum, sicut enim ostensum est supra. Pluralitas idearum est ex hoc quod diuinus intellectus intellexit essentiam suam, vt diuersarum creaturarum representatiuam, & ab eis imitatum, aut imitandam. Cum ergo Deus intelligat essentiam suam non tantum vt specierum representatiuam, & ab eis imitatum, vel imitandam: sed etiam intelligat eam vt representatiuam singularium, vt ab eis imitatum vel imitandam, sequitur quod non tantum est in Deo pluralitas idearum correspondens pluralitati specierum, sed etiam secundum pluralitatem bonorum singularium factorum & faciendorum.

Ad primam. AD PRIMVM in oppositum dicendum, quod in duobus peccat primo, quia ibi supponit vnum dubium, scilicet, quod materia per se fieri non potest, cuius neutram partem modo assero, quia hoc in 2. libr. tangetur. Alius defectus est in hoc quod supponit, quod idea non est, nisi rerum quibus potest dari esse per se. Principium enim purum possibile pro se fieri non potest a quacunque potentia, & tamen tale quid concreatum est materiae, vt in secundo ostenditur, & habet in Deo suam ideam propriam. Puri enim possibilis bene est idea, purus actus in mente diuina. Dico ergo quod ideae non sunt tantum rerum existentium per se: sed etiam cuiuscunque creaturae quacunque sit illa. Vnde non tantum sunt rerum quæ dicuntur creari, sed etiam rerum quæ dicuntur concreari.

Ad secundam, & tertiam. Secundum argumentum, & tertium concedenda sunt, quia nec malorum, nec autem bonorum possibile fieri, quæ non fient sunt ideae in Deo.

Ad quartam. Ad quartum dicendum, quod quamuis ordine naturæ prior sit homo quam hic homo, non tamen ex hoc sequitur quod prior sit ordine naturæ idea hominis, quam huius hominis: quia sicut rerum corruptibilium sunt in Deo incorruptibiles ideae, & rerum inæqualium æquales ideae in nobilitate, ita dico quod

rerum per ordinem prioris, & posterioris se habentium in Deo simul sunt ideae sine ordine prioritatis, & posterioritatis.

Ad quintam. Ad quintum dicendum, quod sicut maior est distinctio inter duo singularia eiusdem speciei, quam inter singulare & suam speciem. Petrus enim non est Paulus: sed Petrus est homo, aliquo tamen modo differt Petrus ab homine, in quantum illud quod dicit homo sub esse non signato dicit Petrus sub esse signato: & ideo quod dicit homo sub ratione communicabili, dicit Petrus sub ratione incommunicabili: ita dico quod maior est differentia secundum rationem inter ideas singularium existentium sub eadem specie, quam inter ideam speciei, & singularis contenti sub illa specie. Sicut enim species non potest dici aliquid aliud a singulari, ita vt possit dici Petrus & homo sunt duo, ita proprie dici non potest idea hominis, & idea Petri sunt ideae duæ, nec tamen debet dici, quod totaliter sit eadem idea secundum rationem.

Ad sextam. Ad sextum quasi modo soluendum est: Deus enim habet, & ideas generum, & specierum, & magis differunt secundum rationem idearum duarum specierum, quam idearum generis, & speciei contente sub illo genere.

Ad septimum. Ad septimum dicendum, quod nunquam intellectus noster per vnam rationem anguli cognosceret plures angulos, nisi per diuersas applicationes illius rationis ad diuersa: Diuinus autem intellectus vnico simplici actu per essentiam suam intuetur singularia omnia eiusdem speciei.

Ad octauam. Ad octauum cum dicitur, quod qualibet homo vna ratione qua homo intelligitur factus est &c. Dico quod verum est in quantum homo, in quantum tamen hic homo alia ratione fit iste quam ille.

Q V A E S T I O V.

Arg. 1. **Q**UINTO queritur: vtrum in Deo sint ideae infinitorum, & videtur quod non: secundum August. in 12. libr. de ciuit. Dei. ca. 18. Quiquid scientia comprehenditur scienti comprehensione finitur: sed ideae quæ sunt in Deo a scientia Dei comprehenduntur: ergo tali comprehensione finiuntur: non ergo sunt infinitæ.

Secunda. Item vbi non est primum medium, & vltimum non est ordo: sed vbi non est ordo, est inordinatio. Sed in infinita pluralitate non est primum, medium, & vltimum: ergo omnis talis pluralitas est inordinata, nihil autem inordinatum in Deo est.

Tertia. Item ideae non sunt, nisi respectu entium creatorum, & creandorum: sed talia non sunt infinita: Deus enim nec creauit infinita, nec facturus est: ergo in Deo non sunt ideae infinitorum.

CON-

In oppositum.

CONTRA. August. in 11. libr. de ciuit. Dei capit. 11. vna sapientia est in qua sunt infinita quedam eique infiniti thesauri rerum intelligibilium, in quibus sunt inuisibiles atque incommutabiles rationes rerum etiam inuisibilium, quæ per ipsam factæ sunt.

Item August. in 6. libr. de trinit. cap. 10. dicit de verbo, quod ars plena omnium rationum viuendum & incommutabilium. Sed cum verbum sit infinitum: non vere posset dici plenum rationibus in numero finito: ergo ille rationes sunt infinitæ. Sed illæ sunt ideae, vt videtur: ergo in Deo sunt ideae infinitorum.

Responsio.

RESPONDEO, quod in Deo sunt ideae infinitorum extendendo nomen idearum ad rationes cognoscitiuas, quia vt inferius ostenditur diuina essentia infinita est infinitate, quæ dicit perfectionem, & includit positionem. Talis ergo infinitas ponit perfectionem infinitam: perfecto autem infinita modis infinitis est imitabilis: ergo diuina essentia est imitabilis modis infinitis. Intelligit ergo se, vt modis infinitis imitabilem. Sed diuina essentia in quantum imitabilis tali modo vel intellecta, vt imitabilis tali modo, habet rationem vnius idearum: ergo diuina essentia intellecta ab intellectu diuino in quantum est imitabilis modis infinitis habet rationem infinitarum idearum: ergo infinitæ ideae in Deo sunt.

Prima opinio.

QUAMVIS & aliqui magis æstiment non esse in Deo ideas infinitorum: sed quod dicit rationes cognoscitiuas, & operatiuas simul eo quod Deus nunquam producat infinita.

Videtur tamen alijs probabiliter contrarium quod ex triplici suppositione quarum vna iam probata est, & duæ aliæ satis manifeste probant.

Prima suppositio.

PRIMA suppositio quæ iam probata est, scilicet, in precedenti quaestione, hæc est vallet quod in Deo sunt ideae singularium. Aliæ duæ quæ sunt manifestæ, istæ sunt.

Secunda.

Vna est, quod in Deo non est aliqua idea de nouo.

Tertia.

Alia est, quod singularia sicut cognitiones succedent sibi sine fine. Creaturae enim rationales, & beatæ habebunt cogitationum alterationes respectu rerum in proprio genere, & hoc sine fine.

Ex his sic arguunt, aut in Deo sunt ideae finitæ in aliquo numero determinato, aut finitæ non tamen in aliquo numero determinato, aut infinitæ in actu permixto potentia, aut infinita in actu puro non primo modo, quia tunc esset aliquid futurum cuius non est idea in Deo, quia ex quo singularia producentur sine fine excedent communem numerum finitum determinatum, & tamen per primam suppositionem in Deo sunt ideae omnium futurorum singularium, nec potest dici quod ideae in Deo sint in aliquo numero finito indeterminato, quia ea quæ sunt in numero indeterminato,

ita se habent quod ibi est aliquid in actu, & aliquid futurum: in Deo autem non est aliqua idea futura, sicut dicit secunda suppositio. Nec potest dici quod sint infinitæ in actu permixto potentia, quia hoc locum non habet, nisi vbi est aliquid futurum in Deo; aut non erit aliqua idea, nisi illæ quæ iam in Deo sunt. Restat ergo quod in Deo sunt infinitæ in actu puro. Et ex dictis corollarie concluditur, quod cum Deus cognoscat omnia notitia simplicis intelligentia, quorum habet rationes cognoscitiuas; & cognoscat cognitione visionis omnia, quorum habet rationes cognoscitiuas, & operatiuas simul, quod Deus cognoscit infinita bona cognitione simplicis intelligentia, quæ est non tantummodo respectu factorum, & futurorum: sed etiam fieri possibile quæ nunquam erunt, & quod etiam cognoscit infinita bona scientia visionis, quæ non est nisi respectu factorum & futurorum, eo quod omnia quæ futura sunt in actu permixto potentia, iam Deus videt in actu.

Et in hoc soluta est illa quaestio qua queritur: vtrum Deus cognoscat infinita bona. Et ex hoc ulterius patere potest quid respondendum est ad quaestionem qua queritur, & vtrum Deus cognoscat infinita mala, & ideo non oportet de hoc ulterius facere quaestionem.

Ad primam. **A**D PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod quicquid scientia comprehenditur scientis comprehensione finitur, &c. Dico quod hoc sic intelligendum est quod comprehensum a scientia ita perfecta capitur ab illa comprehensione, sicut capitur aliquid finitum ab aliquo comprehendente: ego autem concedo quod diuinus intellectus cognoscendo ita perfecte comprehendit infinita sicut finita.

Ad secundam. Ad secundum cum dicitur, quod vbi non est ordo est inordinatio &c. Dico quod non est verum nisi loquendo de eo, in quo ordo natus est esse, vel debet esse. Inordinatio enim non est carentia ordinis in quocunque: sed in re in qua ordo debet esse, & non est. Inter autem diuinas ideas non debet esse ordo dignitatis, quia cum realiter sint idem quod Deus, æquales sunt in dignitate, nec ordo originis, quia vna non est ab alia.

Ad tertiam. Ad tertium cum dicitur, quod Deus non fecit infinita nec facturus est &c. dico quod verum est in actu puro, faciet tamen infinita in actu permixto potentia mediantibus causis secundis, quia omnes motus cognitionum futurarum, in quantum motus sunt ab ipso Deo facti, mediante causa secunda, cuius etiam effectus immediate producit. Tales autem motus erunt infiniti in actu permixto potentia, & infinitorum in actu permixto potentia. Deus iam habet ideas in puro actu.

QVAE-

QVAESTIO VI.

EXTIO quæritur sine argumen- tis: vtrum in Deo sit aliqua differ- etia secundum rationem idearum & attributorum.

Responsio. Idea & attributa differunt.

RESPONDEO, quod sic ad cuius plenio- rem intelligentiam sciendum quod superex- cellentiæ perfectionum entium creatorum, & creâdorum, & creari possibilium in Deo sunt, & omnes illæ superexcellentiæ in Deo existen- tes, perfectiones dicuntur, & rationes cognos- citiue, & primæ mensuræ entium prædicto- rum, & quædam sunt ideæ, & quædam attribu- ta: sed sub alia & alia ratione: dicuntur enim perfectiones in quantum eis nihil deest de no- tabilitate essendi. Sicut enim perfectio in ge- nere dicitur cui nihil deesse de notabilitate spectante ad ea quæ debentur perfectioni in illo genere: ita perfectio simpliciter dicitur, cui nihil deest de nobilitate essendi simplici- ter: Ille ergo superexcellentiæ sunt quædam perfectiones in Deo.

Dicuntur autem cognoscitiue rationes in- quantum sunt ipsi Deo ratio cognoscendi præ- dicta essentia secundum id quod sunt. Sunt etiam primæ mensuræ entium prædictorum in- quantum per eas Deus cognoscit certitudinaliter gradus entitatis in quolibet ente, hoc est cognoscere quantum quodlibet ens habet de entitate.

Illarum autem superexcellentiarum ille ta- men sunt ideæ quæ sunt respectu bonorum fa- ctorum, & faciendorum, quia communius ac- cipiuntur ideæ secundum quod dicunt ratio- nes cognoscitiuas, & operatiuas simul. Om- nia autem attributa sunt perfectiones: sed non econverso. Attributa enim sunt superexcellen- tiæ perfectionum substantiam creaturæ cir- cumstantium, quarum quamlibet melius est simpliciter habere per modum rei intrinsece, quam non habere in diuina essentia existētes, sicut sunt potentia, sapiētia, & sic de alijs, nec per hæc intelligo, quod simpliciter melius sit habere potentiam & sapientiam, & sic de alijs per modum rei intrinsece, quam non habere, nisi in quantum accipiuntur in generali, scilicet, in quantum per quandam analogiam dicantur de creatore, & creatura, non in quan- tum accipiuntur tantum cum modo quo de- terminantur ad creaturam, & ita patet quod superexcellentiæ perfectionum asinitatis, & leonitatis, & sic de alijs in diuina essentia existen- tes ita sunt perfectiones, quod non attributa. Non enim melius est simpliciter habere per modum rei intrinsece asinitatem, & leonita- tem, & sic de alijs quam non habere. Patet etiam quod superexcellentiæ perfectionum, quæ sunt de essentia substantiæ non sunt attri- buta. Vnde nec diuinam substantiam in Deo

dicimus attributum: sed fundamentum attri- butorum. Vnde diuina essentia quamuis non differat re ab attributis suis, differunt tamen ab eis ratione, quod forte innuere voluit Da- mascen. libr. I. cap. 4. Cum dixit si bonum & si iustum & si sapiens, & si quodcunque dixeris non naturam dices Dei: sed ea quæ sunt circa naturam. Sciendum etiam quod ille perfectio- nes quæ sunt attributa sub alia ratione dicun- tur perfectiones, & sub alia ratione dicuntur attributa. Dicuntur enim perfectiones sub ra- tione qua nihil eis deest de nobilitate essendi simpliciter.

Dicuntur autem attributa, in quantum di- uinæ essentiæ attribuuntur, tanquam de ipsa prædicabilia.

Ex dictis patet quod attributa, & ideæ dif- ferunt in hoc quod quædam superexcellentiæ perfectionum sunt ideæ quæ non sunt attribu- ta, sicut superexcellentiæ perfectionis asinine & leonine sunt ideæ, & non attributa. Ille etiã superexcellentiæ perfectionum quæ sunt attri- buta sub alia ratione sunt ideæ, & sub alia ra- tione sunt attributa. Sunt enim ideæ in quan- tum sunt Deo rationes cognoscendi, & ope- randi. Sunt autem attributa in quantum attri- buuntur diuinæ substantiæ, tanquam de ipsa prædicabilia.

Ideæ etiam dicunt in diuina essentia, res- pectum secundum rationem ad creaturam. At- tributa autem non nisi forte ex consequenti.

CIRCA LITTERAM, (Et non omnia quæ sunt in eius presentia, vel in eius cog- nitionis in eius essentia esse dici debent,) quia quamuis essentia, & scientia idem secundum rem significant in Deo, differunt tamen secun- dum rationem, quia scientia importat res- pectum rationis ad scibile ratione cuius aliqua possunt dici esse in Dei scientia, quæ non sunt in eius essentia. Omnia enim dicuntur esse in Dei scientia, quæ ab ipso sciuntur. (Sed quis nisi insanus diceret mala esse in Deo) quia nõ est cõcedendum aliqua esse in Deo, nisi Deus sit causa illorum, vel nisi sint in Deo per mo- dum rei intrinsece. Mala autē nec sunt in Deo per modum rei intrinsece, nec eorum in quan- tum mala sunt, Deus est causa, nec efficiens, nec exemplaris, nec finalis: & ideo quamuis concedatur quod mala sint in Dei cognitione in quantum ab eo cognita: non tamen con- cedi debet mala in Deo esse. Omnia autem quæ in Deo sunt, sunt in eius cognitione: sed non conuertitur. (Eandem vim &c.) Verum est quantum ad rem, quam significant ex ipso dicit principium primum per ipsum princi- pium sufficientissimum: in ipso dicit princi- pium infinitissimum, & hæc in Deo vnde sunt, & secundum hoc loquitur Ambrosius. Sed si lo- quamur quantum ad ordinem quem conno- tant propositiones secundum diuersas habi- tudines sic sunt appropriata tribus personis, ex ip-

Desumpta sunt hec ex glossa ordi- naria, in il- lud 5. cap. Cant. cant. Quod abijt de lectu iustius To. 2. Epist. 57.

Nõ loquẽ à medio libri.

ex ipso dicit rationem principij primi: vnde primi appropriatur per ipsum dicit rationem medij: vnde filio appropriatur per ipsum di- cit rationem vltimi: ideo Spiritui sancto ap- propriatur. (In ipso viuimus, mouemur, & su- mus,) scilicet, sicut in causa efficienter & con- seruante, & exemplari, & finali: & quia diui- na immensitas omnem creaturam intra se con- cludit loquendo per quãdam similitudinem, sicut circūferentia, centrum, secundum quam translationem loquitur Alanus 7. propositio- ne de maximis theol. qui dicit, quod Deus est sphaera intelligibilis, cuius centrum vbi- que circūferentia nusquam, per cẽtrum in- telligens creaturam, & per circūferentia di- uinam immensitatem, sic exponit super ean- dem propositionem.

Quibus modis dicatur Deus esse in rebus.

DISTINCTIO XXXVII.

QUONIAM demonstratum est ex parte, quomodo omnia di- cantur esse in Deo, addendum vi- detur hic, quibus modis dicatur Deus esse in rebus: si tamen id hu- mana mens vel ex parte digne ua- leat cogitare, vel lingua sufficiat eloqui. Sciendum ergo est, quod Deus incommutabiliter semper in se existens, presentialiter, potentialiter, essentialiter est in omni natura sine essentia sine sui definitione, & in omni loco sine circumscriptione, & in omni tempore sine mutabilitate. Et præterea in sanctis spiritibus & animabus est excellentius, scilicet, per gratiam inhabitans: & in homine Christo excellen- tissime: in quo plenitudo diuinitatis corporaliter in- habitat, ut ait Apostolus. In eo enim Deus habita- uit, non per gratiam adoptionis, sed per gratiam vnionis. Ne autem ista (quia capacitatem huma- nę intelligentiæ excedunt) falsitatis arguere aliqui præsumant, sanctorum autoritatibus munienda mi- hi videntur. Beatus Gregorius super Cantica can- ticorum inquit. Licet Deus communi modo omni- bus rebus in se presentia, potentia, substantia, ta- men familiariori modo per gratiam dicitur esse in illis qui misericordiam operum Dei acutius & fide- lius considerant. De hoc enim eodem August. ad Darda. in libr. de presentia Dei ait. Cum Deus sit natura incorporea & incommutabiliter viuã, æter- na stabilitate in seipso manens, totus adest rebus om- nibus, & singulis totus. Sed in quibus habitat, ha- bent eum pro suã capacitatis diuersitate alij, am- plius, alij minus, quos ipse sibi dilectissimum tem- plum gratiæ suæ bonitatis edificat. Hylarius quo- que in 8. libr. de trinit. apertissime docet Deum vbi- que esse. Deus inquit immense virtutis viuens po- testas quæ nusquam non asit, non desit vsquam, se omnem per sua edocet, vt vbi sua sint ipse esse in-

telligatur. Non autem corporali modo cum alicu- bi sit, non etiam vbi que esse credatur, cum & in omnibus esse non desinat. Ambrosius in libr. 1. de Spi- ritu sancto. Spiritus sanctus probat non esse crea- turam, quia vbi que est, quod est proprium diuini- tatis ita dicens. Cum omnis creatura certis naturæ suæ sit circumscripta limitatibus, quomodo quis au- deat creaturam appellare Spiritum sanctum qui non habet circumscriptionem, determinatamque virtu- tem, quæ & in omnibus & vbi que semper est? quod vti que diuinitatis, & dominationis est proprium. Idem in eodem. Domini est omnia complere qui di- cit. Cælum & terram ego compleo. Si ergo Domi- nus est qui cælum complet & terram: quis ergo po- test Spiritum sanctum iudicare dominationis et diui- nę potestatis exortem qui repleuit orbem? Et quod plus est repleuit, & Iesum totius mundi redempto- rem? Ex his alijs que pluribus autoritatibus aper- te monstratur, quod Deus vbi que in omni creatu- ra essentialiter, presentialiter, & potentialiter est.

Quod in sanctis non modo est, sed etiam habitat, qui non vbi que est habitat.

IN SANCTIS vero etiam habitat in qui- bus est per gratiam: non enim vbi que est ibi ha- bitat, vbi vero habitat ibi est. In solis bonis habi- tat, qui sunt templum eius, & sedes eius. Vnde per Esaiam Dominus ait. Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum, quia in electis qui sunt cælum habitat Deus & regnat, qui eius uo- luntati deuoti obtemperant. Malos vero qui sunt terra: iudicij districtione calcant. Vnde in libr. Sa- pient. dicitur. Thronus sapientiæ animæ iusti, quia in iustis specialius est quam in alijs rebus, in quibus tamen omnibus totus est, quemadmodum anima, vt ait August. in Epistola ad Hieronymum de origine animæ, per omnes particulas corporis tota adest si- mul, nec minor in minoribus, nec maior in maiori- bus, sed tamen in alijs intensius, & in alijs remissius operatur, cum in singulis particulis corporis essen- tialiter tota sit. Ita & Deus cum sit in omnibus es- sentialiter ac totus, in illis tamen plenius esse dici- tur quos inhabitat, id est, in quibus ita est, vt faciat eos templum suum: & hi tales cum eo sunt iam ex parte: sed in beatitudine perfectè. Mali uero & si ibi sint vbi ipse est, qui nusquam deest: non tamen sunt cum eo. Vnde August. super Ioan. Non satis fuit dicere vbi ego sum & illi sint: sed addidit me- cum, quia & miseri possunt esse vbi & ille est, qui nusquam deest. Sed beati sunt cum illo, quia non sunt beati, nisi ex eo quod cum illo sunt, qui fruun- tur eo, & vident illum sicut est. Mali uero non sunt cum illo ut cæci in luce non sunt cum luce, nec bo- ni ita nunc sunt cum eo ut videant per speciem, & si sunt aliquo modo cum eo per fidem. Quomodo autem Deus habitat in bonis, ex illis aliquatenus intelligere valebis quæ supra dicta sunt, cum de Spi- ritu sancti processione temporaliter ageretur, vbi licet ex parte exponitur: ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus, quomodo Spiritus sanctus habitat in nobis, qui non sine patre, & filio in- habitat.

Ambr. c. 7. in princ. & Aug. lib. 1. et 3. contra Maximinũ. cap. 21.

Lib. & cap. eisdem. Hiero. 23. d. Sapient. 1. b. Esaiæ 11. a.

Esaiæ 66. a. & Act. c. 7.

Sapient. 7. d. & 9. a.

To. 2. epist. 28.

Ioan. 17. d. Tomo 9. tra. statu 111.

Dist. 14. 1. Cor. 13. c.

Vbi erat, vel habitabat Deus antequam esset creatura.

SI AUTEM quæris vbi habitabat Deus antequam esset? Dicimus quia in se habitabat. Vnde August. in libr. contra Maximinum. In templo, inquit, suo habitat Deus, scilicet, in sanctis qui sunt templum Dei, modo secundum fidem ambulantes, & templum Dei erunt aliquando secundum speciem, qualiter etiam nunc templum Dei sunt Angeli. Sed dicit aliquis, antequam faceret Deus caelum & terram, antequam faceret sanctos vbi habitabat? In se habitabat Deus, apud se habitabat, & apud se est. Non ergo sancti sic sunt domus, Dei ut ea subtracta cadat Deus. Immo sic habitat Deus in sanctis, ut si ipse discesserit, cadant.

Multi hic breuiter docet, quæ confirmant prædicta. SCIENDVM est etiam, quia ut ait August. in libr. ad Dardanum. Dicit nisi stultissime nequit, Spiritum sanctum non habere locum in nostro corpore, quod totum anima nostra impleuerit. Stultius etiam dicitur angustis alicubi impediri trinitatem, ut pater & filius & Spiritus sanctus alicubi simul esse non possunt. Verum illud est multum mirabile, quod cum Deus vbiq; sit totus, non tamen in omnibus habitat. Quis porro audeat opinari, nisi inseparabilitatem trinitatis penitus ignoret, quam in aliquo possit habitare pater & filius, in quo non habitat Spiritus sanctus. Aut in aliquo Spiritus sanctus in quo non habitat pater & filius. Fatendum est ergo vbiq; esse Deum per diuinitatis præsentiam, sed non vbiq; per inhabitationis gratiam. Propter hanc enim inhabitationem gratiæ non dicitur Pater noster qui est vbiq;, cum & hoc verum sit: sed qui est in ecclesiis, id est, in sanctis, in quibus est quodam excellentiori modo.

Quod Deus inhabitor est quorundam nondum cognoscentium Deum, & non quorundam cognoscentium. ILLVD quoque mirabile est, quia ut ait August. in eodem: Deus est inhabitor quorundam nondum cognoscentium Deum, & non quorundam cognoscentium Deum. Illi enim ad templum Dei non pertinent, qui cognoscentes Deum non sicut Deum glorificant. Ad templum Dei pertinent paruuli sanctificati sacramento Christi & remunerati Spiritu sancto, qui nondum valent cognoscere Deum. Ergo quem potuerunt illi nosse nec habere, isti poterunt habere antequam nosse. Beatissimi autem sunt illi quibus est Deum habere quod nosse. Hic aliquatenus aperit August. quomodo Deus habitat in aliquo, id est, habeatur, cum videlicet ita est in aliquo, ut ab eo cognoscatur & diligatur. Quomodo Deus totus vbiq; sit per essentialiter, non potest intelligi ab humano sensu. Ex prædictis patet quod Deus vbiq; totus est per essentialiter, & in sanctis habitat per gratiam. Cumque superius licet tenuiter ostensum sit qua ratione dicatur habitare in quibusdam, efflagitaret ordinis ratio id etiam assignari, quomodo vbiq; per essentialiter & totus sit, nisi huius considerationis

sublimitas atque immensitas humana mentis sensum omnino excederet. Vt enim ait Chrysost. super Epistolam ad Hebr. Sicut multa de Deo intelligimus quæ loqui penitus non valeamus, ita multa loquimur quæ intelligere non sumus idonei. Verbi gratia. Quod vbiq; Deus est, scimus & dicimus, quomodo autem vbiq; sit, intellectu non capimus. Item quod est incorporea quadam virtus, quæ omnium est causa bonorum scimus, quomodo autem vel quæ ista sit, penitus ignoramus.

Quorundam opinio qui præsumunt ostendere, quomodo Deus vbiq; sit per essentialiter, & presentiam.

QVIDAM tamen immensa ingenio suo metiri præsumentes, hoc ita fore intelligendum tradiderunt, quod Deus vbiq; per essentialiter esse dicitur, non quod Dei essentialiter proprie sit in omni loco, & omni creatura, sed quia omnis natura atque omne quod naturaliter est, in quocumque loco sit, per eum habet esse, & omnis locus in quo illud est. Idem etiam dicunt ideo Deum vbiq; Dei esse per presentiam vel per potentiam, quia cuncta loca sunt ei presentia, & quæ in eis sunt, nec in eis aliquid operari cessat. Nam & ipsa loca, & quicquid in eis est, nisi ipse conseruet, manere non possunt. In eis ergo per substantiam Deus esse dicitur, ut aiunt, quia per virtutem propriæ substantiæ suæ facit, ut etiam loca sint & omnia quæ in eis sunt. Sed licet hæc vera sint quæ asserunt in explanandis intelligentiis prædictorum. In illis tamen verbis quibus dicitur Deus vbiq; esse per essentialiter, plus contineri credendum est, quod homo viuens capere non ualet.

Quod Deus cum sit in omnibus rebus, non tamen sordibus rerum inquinatur.

SOLET etiam ab eisdem quæri quomodo Deus substantialiter insit omnibus rebus, & corporalium sordium iniquationibus non contingatur? quod tam frivolum est, ut nec responsione sit dignum, cum etiam spiritus creatus sordibus corporeis etiam leprosi vel quantumcunque polluti inquinari non possit. Sol quoque radios suos sine sui pollutione effundit super loca & corpora, non solum munda, sed etiam immunda, ac sordibus fetentia, quorum contactu homines & alia quedam res inficiuntur. Solis vero radij impolluti & incontaminati ea contingentes existunt. Non est ergo mirandum, si essentialiter diuina omnino simplex, & incommutabilis omnia replet loca, & omnibus creaturis essentialiter insit, nec tamen cuiusquam rei sordibus contaminatur vel contingitur. Vnde August. in libr. de na. boni. Cum in Deo inquit sint omnia quæ condidit, non tamen inquinant eum illi qui peccant. De cuius etiam sapientia quæ attingit a fine usque ad finem fortiter dicitur. Attingit omnia propter suam munditiam, & nihil inquinatum in eam incurrit. Postremo respondeant, quid potius de Deo respondendum existiment, vel quod nusquam per essentialiter sit, vel vbiq;, vel quod alicubi, ita quod non vbiq;? Sed quis audeat dicere quod nusquam diuina essentialiter sit, vel quod alicubi, & non vbiq; sit? Si enim ita est alicubi, quod non vbiq;, ergo localis est.

Super illud qui cum sit sp. s. dicitur gloriæ: homil. 2.

To 6. c. 28. Sapient. 8 a & 7. d

Hæc ibi non reperitur, sed in comment. super Psalm. 122. circa illud, Qui habitat in caelis.

Tom. 2. Epi. Hol. 57. ad medium.

Matth. 6. b Lucæ 11. a

Eadem Epi. paulo inferius. Rem. 1. c

Est ergo vbiq; tota quæ continet totum, & penetrat totum, quæ nec pro sui simplicitate diuidi, nec pro sui puritate maculari, nec pro sui immensitate villo modo comprehendendi potest. Vnde August. Deus vbiq; est, cui non locis, sed actionibus propinquamus.

Quod Deus vbiq; sit & in omni tempore, non tamen localis est, non circumscriptibilis, nec loco, nec tempore mouetur.

CVM QVE diuina natura veraciter, & essentialiter sit in omni loco, & in omni tempore, non tamen mouetur per loca, vel per tempora, nec temporalis, nec localis est. Localis non est, quia penitus non circumscribitur loco, quia nec ita est in vno loco quod non sit in alio. Neque dimensionem habet, sicut corpus cui secundum locum assignatur principium, medium, & finis, & ante & retro, dextera & sinistra, sursum, & deorsum, quod sui interpositione facit distantiam circumstantium. Duobus namque his modis dicitur in scriptura aliquid locale siue circumscriptibile & conuerso. s. vel quia dimensionem capiens longitudinis, altitudinis, & latitudinis distantiam facit in loco, ut corpus, vel quia loco diffinitur ac determinatur, quoniam cum sit alicubi non vbiq; inuenitur, quod non solum corpori, sed etiam omni creato spiritui congruit. Omne ergo corpus omnimodo locale est. Spiritus vero creatus quodammodo est localis, & quodammodo non est localis. Localis quidem dicitur, quia diffinitione loci terminatur, quoniam cum alicubi præsens sit totus alibi non inuenitur. Non autem ita localis est ut dimensionem capiens distantiam in loco faciat. Diuina ergo sola essentialiter omnino illocalis, & incircumscriptibilis est, quæ nec locis mouetur aliquo modo, scilicet, vel determinatione finita, vel dimensione suscepta, nec temporibus, scilicet, affectu & cognitione. His enim duobus modis, scilicet, loco vel tempore fit mutatio creature, quæ longe est a creatore. Vnde August. super Genes. Deus, inquit, omnipotens incommutabili æternitate, voluntate, veritate semper idem mouet per tempus, & locum creaturam corporalem, ut eo motu naturas quas condidit administrat. Cum ergo tale aliquid agit, non debemus opinari eius substantiam qua Deus est temporibus locisque mutabilem, siue per tempora & loca mobilem: cum sit ipse et interior omni re, qui in ipso sunt omnia, & exterior omni re, quia ipse est super omnia & antiquior omnibus, quia ipse idem est ante omnia et nouior omnibus, quia ipse idem est post omnia. scilicet, post omnium initia. Ecce hic aperte ostenditur, & nec locis, nec temporibus mutatur, vel mouetur Deus. Spiritus autem creatus per tempus mouetur, corporalis vero etiam per tempus & locum. Quid sit mutari secundum tempus.

MUTARI autem per tempus est variari secundum aequalitates interiores, vel exteriores quæ sunt in ipsa re quæ mutatur, ut quando suscipit vicissitudinem gaudij, doloris, scientiæ, obliuionis, vel variationem formæ, siue alicuius qualitatis exterioris. Hæc enim mutatio quæ fit secundum tempus,

variatio est qualitatum quæ fit in corporali vel spirituali creatura, & ideo vocatur tempus.

Opinio quorundam qui dicunt spiritus creatos non moueri loco, nec esse locales.

DE mutatione vero loci magna inter conquirentes disceptatio versatur. Sunt enim qui dicunt nullum spiritum aliquo modo posse mutari loco, ab omni spiritu locum vniuersaliter remouere volentes, quoniam secundum dimensionem tantum et circumscriptiorem locum constare asserunt, atque id solum esse locale, vel in loco esse dicunt quod dimensionem recipit et distantiam in loco facit. Et hoc dicunt August. sensisse mutationem temporis tantum spirituali creaturæ tribuentem, loci vero et temporis corpore.

Hic respondetur eis.

SED ut supra diximus dupliciter dicitur res esse localis, vel circumscriptibilis, scilicet, vel quia dimensionem recipit, & distantiam facit, vel quia loci termino diffinitur, quorum vtrūque conuenit corporeæ creaturæ, alterum vero tantum spirituali. Nam ut supra diximus corporalis creatura ita est localis vel circumscriptibilis quæ determinatur diffinitione loci, & quæ dimensionem recipiens distantiam facit. Spiritus vero tantum diffinitione loci concluditur, cum ita sit alicubi quod non alibi. Sed nec dimensionem recipit, nec distantiam in loco facit, quia si multi essent spiritus hic, non eo coangustarentur locum, quo minus de corporibus continerent. Ideoque August. attribuit mutationem loci corpori, non spiritui, quia licet spiritus transeat de loco ad locum, non tamen ita ut dimensionibus circumscriptus interpositione sui faciat distantiam circumstantium, sicut corpus.

Conclusio ex prædictis quod spiritus creati sunt locales, & circumscriptibiles quodammodo. Spiritus vero Dei omnino incircumscriptibilis.

SUNT ERGO spiritus creati in loco & transeunt de loco ad locum, & quodammodo locales, & circumscriptibiles, sed non omni eo modo quo creaturæ corporeæ. Spiritus autem increatus qui Deus est, in loco quidem est, & in omni loco: sed omnino illocalis, & incircumscriptibilis. Vnde Beda super Luc. ait. Cum ad nos Angeli veniunt, sic exterius implent ministerium, ut tamen ante Deum interius per contemplationem assistant, quia & si Angelus est spiritus circumscriptus, summus tamen spiritus qui Deus est, incircumscriptus est: intra quem currit Angelus quocumque mittatur. Ecce hic dicitur, quia spiritus Angelicus circumscriptus est. Spiritus autem qui Deus est incircumscriptus. Alibi etiam Ambrosius distantiam ostendens inter spiritum increatum, & spiritum creatum dicit Seraphin de loco ad locum transire inueniens, ita in libr. de trinitate. Dixit Esaias, quia missus est ad me vnus de Seraphin. Et spiritus quidem sanctus dicitur missus: sed Seraphin ad unum, spiritus vero ad omnes. Seraphin mittitur in ministerio, spiritus operatur ministerium. Seraphin de loco ad locum transit. Non enim complet omnia: sed ipse repletur a spiritu. Hic aperte ostenditur, quod Angeli quodammodo locales sunt.

Rich. super 1. Sent. X Cum

Supra, list.

Ibidem.

Vbi supra.

Esaiæ 6. b

Comment. prior. lib. 1. ad caput 1. circa illud. Ego sum Gabriel q. astro ante Deum: ex Greg. homilia 34. super 15. cap. Lucæ.

Li. 1. de Spiritu sancto. cap. 9 & 10.

Cum repetitione superiorum confirmat au-
toritatibus Deū esse ubique sine locali motu.

FATEAMUR itaque diuinam naturam pro im-
mensitate sui nusquam deesse, eamque solam omni-
no illocalem, & omnino incircumscripibilem, nul-
lo concludi loco, sed a fine usque ad finem attingere,
nō tamen spatiosa magnitudine, nec locali motu, sed
immensitate, atque immobilitate suæ essentia. Vnde
August. ad Dardanum ait. Non quasi spatiosa ma-
gnitudine opinemur Deum per cuncta diffundi, sicut
sumus, aut lux ista diffunditur, sed potius, sicut in
duobus sapientibus, quorum alter altero corpore
grandior est, sed sapientior non est, vna sapientia est,
nec est in maiore maior, nec in minore minor, nec mi-
nor in vno quam in duobus. Ita Deus sine labore re-
gens & continens mundum, in cælo totus est, in ter-
ra totus, & in utroque totus, & nullo contentus lo-
co, sed in seipso ubique totus. Idem quoque super
Psal. ait. Ad verbum Dei pertinet non esse in par-
te, sed ubique esse per seipsum. Hæc enim est sapientia
Dei quæ attingit a fine vsque ad finem fortiter,
non tamen motu locali, sed immobilitate sui, veluti
si moles aliqua saxa impleat aliquem locum, dicitur
quod attingit a fine illius loci vsque ad finem,
cum tamen alterum non deserat alterum occupan-
do. Non ergo habet motum localem verbum illud,
& sapientia illa solida est, & ubique. Ex prædictis
innotescit quod Deus est ita ubique per essentiam,
quod nec spatiosa magnitudine diffunditur, nec vno
deserto loco alium occupat, quia localem motum
non habet. Ideoque Aug. volens præscindere a Dei
puritate omnem localem motum & localem circum-
scriptionem, potius dicit omnia esse in illo quam ip-
sum esse alicubi, nec tamen ipsum esse locum qui non
est in loco in lib. 83. qq. ita inquit. Deus non alicubi
est, quod alicubi est continetur loco, quod conti-
netur loco, corpus est. Deus autem non est corpus:
non ergo alicubi est, et tamen quia est & in loco non
est, in illo sunt potius omnia quam ille alicubi. Nec
tamen ita in illo ut ipse sit locus. Locus enim in spa-
tio est, quod longitudine, & latitudine, & altitu-
dine corporis occupatur, nec Deus tale aliquid est,
& omnia ergo in ipso sunt, & locus non est, nec in lo-
co est. Locus tamen Dei, sed improprie dicitur tem-
plum Dei, non quod eo contineatur. Id autem nihil
melius quam anima munda intelligitur. Ecce hic di-
cit Deum non esse in loco, sed intelligendum est non
esse in loco localiter, scilicet, quia nec circumscrip-
tionem, nec localem motum habet.

Oppositio qua videtur probari quod Deus
mutetur loco.

AD HOC autem solet opponi sic. Quotidie fi-
unt creaturæ quæ ante non erant, & in eis Deus est,
cum ante non esset in eis: est ergo ubi ante non erat,
ideoque mutabilis esse videtur. Sed licet quotidie in-
cipiat esse in creaturis in quibus ante non erat, quia
ille non erant, hoc tamen sit sine sui mutatione, qua-
liter in mundo cepit esse quem fecit, tamen sine mu-
tabilitate, et similiter desinit esse in quibus ante erat
sine sui mutatione, nec tamen ipse deserit locum, sed
locus desinit esse.

Sapient. 8.

Tomo 2. epi
no. 57.

Tomo 8. in
Psal. 147.
super illud.
Veliciter
aurit.

Epilogus vbi exponitur quare in prædi-
ctam venerit disceptationem.

IAM sufficienter demonstratum esse videtur,
quomodo omnia dicantur esse in Deo, & Deus in
omnibus, quam disceptationem quasi incidenter su-
scipimus, quia id videbatur postulare res, circa
quam noster versabatur sermo. Diserebamur enim
de scientia, siue sapientia Dei, & cum diceremus
Deum scire omnia, quæsitum est utrum propter co-
gnitionem, quam de omnibus habet, dicerentur om-
nia esse in Deo, an alia ratione hoc diceret scriptu-
ra. Huius ergo quæstionis occasio in præmissam
nos deduxit disputationem.

DISTINCTIO XXXVII.

DE QUONIAM demonstratum
est &c. Superius determinauit
Magister de existētia rerum in
Deo, hic determinat de existē-
tia Dei in rebus, & diuiditur
pars ista in duas partes.

Primo assignat modos secundum quorum
Deus est in rebus.

Secundo assignat illos secundū quos Deus
non est in rebus ibi. Cumque diuina natura.

Prima in tres.

Primo agit de modo communiter existen-
di Deum in rebus.

Secūdo specialiter de modo quo est in san-
ctis per gratiam, ibi. In hoc sanctis vero.

Tertio specialiter de modo existendi per
naturam, ibi. Ex prædictis patet.

Media diuiditur in partes quattuor.

Primo ostendit, quomodo Deus habitat
in sanctis.

Secūdo quærit vbi habitabat antequam ef-
fent sancti, ibi. Si autem quæris.

Tertio ostendit, quod tota trinitas habitat
in sanctis, ibi. Sciendum est etiam.

Quarto ostendit, quod non tantum habitat
in sanctis adultis, sed etiam in paruulis rege-
nerantis, & illud quoque mirabile est.

Tunc sequitur illa pars quæ incipit. Ex præ-
dictis, in qua agit specialiter de modo exis-
tendi Deum in rebus per naturam, & diuidit-
tur in partes tres.

Primo ostendit modū quo Deus est in om-
nibus rebus per naturam in comprehēibilem.

Secundo arguit super hoc quorūdam præ-
sumptionem, ibi. Quidam tamen.

Tertio mouet & soluit dubitationem super
hoc incidentem, ibi. Solet etiam. Tunc sequi-
tur illa pars quæ ibi incipit. Continet diuina
natura, in qua remouet modos quibus Deus
non est in rebus, & diuiditur in partes duas.

Primo ostendit, quod Deus non est in re-
bus mutabiliter secundum mutationem loca-
lem, nec secundum mutationem temporalem.

Secundo huius veritatis ponit repetitio-
nem, & confirmationem, ibi. Fateamur itaque.

Prima

A. dist. 35.

D. Bona. hic
dist. 37. per
totum.
D. Thom. 1.
part. 1. q. 8.
per 4. arti.
Scot. hic q.
unica. & in
2. di. 2. q. 5.

Arg. 1.
D. Bon. q. 2.
artic. 3.
D. Th. ar. 3.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Ad opposi-
tum.

Prima in tres. Primo ostendit, quod Deus
non est in rebus mutabiliter.

Secundo de mutatione spirituum creato-
rum mouet & determinat incidentem dubita-
tionem, ibi. (De mutatione loci.)

Tertio ex dictis concludit solum spiritum
increatum esse simpliciter immutabilem, ibi.
(Sunt ergo spiritus creati.) Tunc sequitur illa
pars quæ incipit. Fateamur itaque & diuidit-
tur in partes duas.

In prima ponit superiorum repetitionem,
& confirmationem.

In secunda mouet & soluit quandam dubi-
tationem, ibi. (Ad hoc autem solet opponi.)

CIRCA hanc distinctio. quærentur tria.

Primo de existentia Dei in rebus.

Secundo de existentia Angeli in loco.

Tertio de mutatione angeli de loco ad locū.

Circa primum quærentur quattuor.

Primo, vtrū Deus sit in omnibus rebus per
essentiam, & per præsentiam, & per potētiam.

Secūdo, vtrum sit in oibus rebus æqualiter.

Tertio, vtrum esse vbiq; cōueniat soli Deo.

Quarto, vtrum Deus sit extra omnem locū.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVÆSTIO I.

PRIMO ostendo, quod Deus non sit
in omnibus rebus per essentiam, præ-
sentiam, & potentiam, Ansel. monol.
cap. 22. Si vsus loquendi admitteret
conuenientius dici videretur Deus esse cum
loco, vel tempore, quam in loco & tempore, &
paucis interpositis subiungitur. In nullo ita-
que loco vel tempore dicitur proprie esse, sed
locus res est: ergo Deus nō est in oibus rebus.

Item Damasc. lib. 1. cap. 13. Deus immuta-
bilis existens, & incircumscripibilis in loco
non est: ipse enim sui ipsius locus est, sed lo-
cus res est: ergo Deus non est in oibus rebus.

Item nobilior est causa quæ operatur in sui
absentia, & præsentia, quam quæ operatur in
præsentia tm̄. Sed Deus est nobilissima causa:
ergo operat, & in sui præsentia, & in sua absen-
tia: non est ergo in oibus rebus per præsentia.

Item potentior est Deus, quam natura crea-
ta: sed natura creata in his effectibus dat per
se manēdi virtutem: ergo multo fortius Deus:
ergo non est in omnibus rebus per potētiam.

CONTRA, Aug. de præsentia Dei ad Dar-
danum. Fatendum est vbiq; esse Deum per di-
uinitatis præsentiam, sed non per habitatio-
nis gratiam: ergo Deus est in omnibus locis a
simili: ergo in omnibus rebus.

Item Greg. in glo. super illud Cantorum.
Quo determinauit &c. recitat Magister in lit-
tera quod Deus communi modo omnibus re-
bus inest præsentia, potentia, & substantia.

Item Sapient. 8. dicitur de sapientia incre-
ata, quæ attingit vsque ad finem fortiter, & dispo-
nit omnia suauiter: ergo est in omnibus rebus.

RESPONDEO, quod Deus est in omnibus re-
bus, & corporalibus, & spiritualibus per essen-
tiam, præsentiam, & potentiam. Quod per es-
sentiam, concludit eius immensitas. Est. n. diui-
na essentia infinita infinitate positua, vt infe-
rius ostēdetur, & quia in infinitate est summa
simplicitas in ea: ideo ita est diuina essentia in
omnibus rebus quod in qualibet earum est to-
ta: hoc etiam concludit omnium creaturarum
emanatio immediate a Deo, quamuis quædā
emanent ab ipso immediate tantum, quædam
autem immediate, & cum hoc mediante cau-
sa secunda. Cum enim in Deo idem sit essentia
& potentia, nihil attingit eius potentia, quod
non attingat eius essentia.

Quod etiam sit in omnibus rebus per præ-
sentiam patet ex eius omni scientia. Dicitur
enim aliquis esse præsens omnibus rebus quæ
sunt in conspectu ipsius, sicut omnia quæ sunt
in aliqua domo dicuntur esse præsentia alicui:
& tamen non est secundum suam substantiam
in qualibet parte domus: dicitur ergo Deus
esse in omnibus rebus per præsentiam inquan-
tum omnes res sunt in conspectu ipsius.

Quod etiam sit in omnibus rebus per poten-
tia patet ex eius omnipotentia. Inferius enim
ostēditur quod Deus est omnipotens. Hoc etiam
ostēdit creaturarum debilitas in essendo quæ
semper eget manuteneri per diuinam poten-
tiam quam diu est: vnde Aug. 4. super Genesim
longe ante medium loquens de Dei virtute di-
cit. Quæ virtus ab eis quæ creata sunt regen-
dis, si aliquando cessaret simul & illorum cessa-
ret species, omnisque creatura concideret:
Dicit enim Auic. 6. meta. ca. 1. Quod creatum
eget datore sui esse semper & incessanter quā-
diu habuerint esse. Sic ergo patet quod Deus est
in omnibus rebus per essentiam in quo exclu-
ditur error illorum qui dicebant diuinam es-
sentiam limitatam, nec omnibus creaturis im-
mediatam essendi causam esse. In hoc etiam
quod ostenditur, Deus in omnibus rebus esse per
præsentiam. Excluditur error illorum in quo-
rum persona dicitur Iob 22. Nubes latibulum
eius, nec nostra cōsiderat. In hoc etiam quod
ostēditur esse in omnibus rebus per potentia,
excluditur error Manichæorum qui spiritua-
lia, & incorporalia tantum dicunt esse subie-
cta diuinæ potestati: visibilia vero & corrupti-
bilia non: sed potestati principij contrarij.

AD PRIMVM in oppositum, quod argueba-
tur per auctoritatem Ansel. Dico quod negat
Deum esse in loco, non quia non sit per essen-
tiam præsens loco: sed quia non continetur a
loco, neque circumscripitiue, neque diffiniti-
ue, neque conseruatur a loco, sed econuerso:
vnde non est ita in loco quod debeat dici localis.

Simili modo potest solui ad secundum.
Ad tertium cum dicitur, quod nobilior est
causa quæ operatur in sui absentia, & præsen-
tia, quam in altera tantum: dico quod falsum
Rich. super 1. Sent. X 2 est,

Responso.
Deū esse in
omnibus re-
bus per es-
sentiam, &
potentiam.

Ad primū.

Ad secundū.

Ad tertium.

est, nisi verbum restringatur ad causam creatam, cuius essentia est limitata.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, quod causa creata dat effectibus suis per se manendi virtutem &c. Dico quod falsum est, si per hoc intendas excludere illam manutenentiam qua creatura manentur a Deo. Ex predictis patet, quod Deus est in omni loco per essentiam, presentiam, & potentiam, sicut & in alijs rebus, & quod a nullo loco circumscibitur, nec diffinitur, & quod non debet dici localis: & ideo de istis non oportet facere quaestiones.

Q V A E S T I O II.

Arg. 1. D. Bon. q. 1. artic. 3. D. Th. ar. 3.

SECUNDO queritur: vtrum Deus sit in omnibus rebus aequaliter, & videtur quod sic. Dicitur enim 24. propositione de causis, quod causa prima existit in rebus omnibus secundum dispositionem unam. Sed omnes res non existunt in causa prima secundum dispositionem unam: ergo non obstante, quod creaturae se habent ad Deum inaequaliter: videtur quod Deus sit in omnibus creaturis aequaliter.

Secundo.

Item Commentator super predictam propositionem: Influens existens unum influit super omnes res bonitates aequaliter: res igitur sunt causa diuersitatis influxionis bonitatis super res: proculdubio igitur non inueniuntur res omnes in prima causa per modum unum: ergo idem quod prius.

Tertio.

Item Deus est summe intimus cuilibet creaturae: ergo non est intimior vni quam alij, ergo in omnibus est aequaliter.

In oppositum.

CONTRA, Greg. in gl. super illud Cant. 5. Quo inclinavit, & recitat Magister in littera: dicit quod Deus familiariori modo dicitur esse per gratiam in illis qui mirificetiam operum Dei acutius & fidelius considerant: non est ergo in omnibus aequaliter.

Item Aug. in epist. ad Dard. longe ante medium. Vnde in omnibus sanctis sunt alij alijs superiores, nisi abundantius habendo habitat orem Deum: non est ergo Deus in omnibus aequaliter.

Responsio. Deus licet sit in omnibus rebus aequaliter tribus predictis simul non tamen per influentiam.

RESPONDEO, quod loquendo de illo quo Deus communiter est in omnibus rebus, scilicet per essentiam, presentiam, & potentiam: sic est in omnibus aequaliter, quia cum sit diuina essentia summe intima cuilibet rei omnibus rebus aequaliter praesens est, omnes etiam simplici intuitu aequaliter intuetur sua scientia & esse cuilibet dependet aequaliter a sua potentia. In rebus tamen quae sonant in vilitatem siue spirituales ut diabolus, siue corporales ut infernalis locus non debet dici esse diuina essentia nisi cum hac determinatione. In quantum creaturae sunt. Loquendo autem de modo essendi quo Deus est in creaturis per influentiam: sic dico, quod non est in eis aequaliter. Specialius enim est in illis in quibus est per influentiam gratiae, quam in illis in quibus est per influentiam

tiam naturae tantum. Et ideo spiritualius est in sanctis quam in rebus in quibus non est per gratiam sanctificantem. Spiritualius etiam est in natura humana Iesu Christi, in qua est per gratiae plenitudinem & unionem, quam sit in alio aliquo sancto. Natura enim humana Iesu Christi unita est diuinae naturae in persona ipsius filij, & ideo diuina natura specialissime est in ea.

Argumenta ad partem primam procedunt secundum illum modum quo Deus est in omnibus rebus per essentiam, presentiam, & potentiam.

Argumenta ad partem aliam procedunt secundum illum modum, quo dicitur esse in rebus per influentiam.

Q V A E S T I O III.

PERTIO queritur: vtrum esse vbiq; conueniat soli Deo, & vtrum non, quia locus non est sine corpore, nec corpus sine materia: ergo materia est vbiq;.

Arg. 1. D. Bon. q. 1. artic. 2. D. Th. ar. 4.

Item cum anima sit in quolibet parte corporis sui tota, si nulla esset alia creatura nisi vnus homo, anima esset vbiq;: ergo soli Deo non conuenit posse esse vbiq;.

Secundo.

Item ens creatum est vbiq;e, sed ens creatum non est Deus: ergo soli Deo non conuenit esse vbiq;e. Item Philosophus 1. libro poster. Vniuersale est vbiq;e & semper. Sed vniuersale non est Deus: ergo soli Deo non conuenit esse vbiq;e. Item nihil conuenit Deo ratione diuinae essentiae, quod sibi non conueniat ab aeterno. Sed Deus ab aeterno non fuit vbiq;e, quia ab aeterno nullus fuit locus: ergo esse vbiq;e Deo non conuenit, sed quod non conuenit Deo non conuenit soli Deo: ergo.

Tertio.

Quarto. T. com. 11. & 13.

Quinto.

CONTRA, esse vbiq;e conuenit Deo ratione suae immensitatis: sed nulla creatura est immensa: ergo nulla creatura vbiq;e est.

In oppositum.

Item Ambr. libr. 1. de Spiritu sancto. cap. 6. & Magister recitat in littera. Spiritum sanctum probat non esse creaturam, quia vbiq;e est: ergo esse vbiq;e solius Dei proprium est.

RESPONDEO, quod esse vbiq;e per se & primo est proprium solius Dei: per se enim est vbiq;e, quia quod est vbiq;e est quacumque positione posita de magnitudine loci, vel locorum multitudinem: & primo est vbiq;e quod est vbiq;e secundum se totum. Quod enim conuenit alicui ratione partis non conuenit sibi primo, quia ergo solus Deus facta quacumque positione de magnitudine spatij etiam si poneretur spatium infinitum esset vbiq;e secundum se totum: ideo proprium est solius Dei esse vbiq;e per se, & primo. Per accidens autem & ex consequenti esse vbiq;e competere posset creaturae. Per accidens enim esset vbiq;e illud cui hoc competere non potest, nisi facta aliqua positione de loci paruitate, & sic anima esset vbiq;e: si non esset aliud corpus, nisi illud corpus cuius ipsa est perfectio: ex consequenti autem vbiq;e est, quod est vbiq;e ratione suarum partium, & sic vniuersale est

Responsio. Est proprium solius Dei esse vbiq;e per se et primo.

est vbiq;e ratione suorum singularium, & materia ratione suarum partium. Et similiter dico de ente creato sub quo etiam comprehenditur materia ipsa etenim creata est.

Ad argum. ad quintum.

Ex predictis patet solutio ad prima. 4. arg. Ad quintum cum dicitur, quod nihil conuenit Deo ratione diuinae essentiae, quod sibi non conueniat ab aeterno, &c. Dico quod verum est de his quae nihil connotant actus in creatura, aliter non est verum: Deus enim non fuit Dominus ab aeterno, ut supra visum est, quia Deum esse dominum connotant seruitutem in creatura: ita dico quod Deus non fuit vbiq;e ab aeterno, quia quamuis Deum esse vbiq;e non imponat in Deo aliquam relationem realem ad loca: tamen connotat realem relationem, & actuale omnium locorum ad Deum. Ab aeterno autem nullus fuit locus. Argumenta autem ad partem aliam concludunt conuenire soli Deo esse vbiq;e per se, & primo, & hoc est verum.

Q V A E S T I O IIII.

Arg. 1. D. Bon. q. 2. artic. 1. D. Th. ar. 2.

VARTO queritur: vtrum Deus sit extra omnem locum, & videtur quod sic, quia ille est extra omnem locum, quem omnia loca non capiunt. Sed ad honorem Beatae Virginis dicit Ecclesia: Virgo Dei genitrix quem totus non capit orbis in sua se clausit viscera factus homo: ergo Deus est extra omnem locum.

Secundo.

Item, quod nusquam est videtur esse extra omnem locum. Sed septem propositio de maximis theolog. dicitur quod Deus est sphaera intelligibilis, cuius centrum vbiq;e, circumferentia nusquam, & sicut dicit, Commentum per centrum intelligitur creatura, per circumferentiam diuina immensitas: ergo diuina immensitas est extra mundum.

Tertio. T. com. 99. & 100.

Item Philosophus 1. caeli & mundi, dicit quod extra caelum non est locus, neque vacuum, neque tempus, & paucis interpositis sic subiungit. Vita ergo illic est fixa sempiterna in saecula saeculorum, quia neque finitur, neque deficit, & est melior vita. Si ergo vita sempiterna est extra mundum: sequitur quod Deus sit extra mundum.

In oppositum.

CONTRA, extra mundum nihil est. Sed Deus non est in nihilo: ergo Deus extra mundum non est.

Item Deus in nullo est, quod non sit in ipso: sed extra mundum non est aliquid quod sit in Deo: ergo Deus non est extra mundum.

Responsio. Deum esse extra mundum dupliciter.

RESPONDEO, quod Deum esse extra mundum dupliciter, potest intelligi vno modo ita quod immensitas eius excedit mundum, nec dependet a mundo, nec diffinitur a mundo, & sic verum est Deum extra mundum esse: infinitum enim excedit finitum, nec dependet a finito, nec concluditur a finito. Vnde Bern. libr. 5. de consideratione ad Euge. c. 15. dicit quod Deus non clauditur loco, & Greg. libr. 10. moralium

longe ante finem dicit. Quia agnita est omnis creatura creatori, & hoc patet, quia si de nouo crearetur alius mundus: Deus esset in illo mundo, sicut in isto, & constat, quod non esset per sui translationem de isto mundo ad alium mundum, cum penitus sit immutabilis, sed hoc esset ratione suae immensitatis, quae in infinitum capacitatem mundi huius excedit.

Alio modo potest intelligi Deum esse extra mundum, ita quod sit dare spatium extra mundum, in quo sit Deus, & sic falsum est: hoc enim ponere esset confirmare opinionem illorum qui opinabantur ultra vltimum caelum esse spatium infinitum quae opinio falsa est. Ex dictis patet pro maiori parte responsio ad argumenta ad vtranque partem.

Ad argum.

Ad tertium.

Duo enim prima procedunt secundum quod Deus dicitur esse extra mundum primo modo.

Ad tertium etiam potest dici simili modo, nisi dicatur quod forte Philosophus noluit intelligere illam vitam esse extra vltimum caelum: sed in caelo, ita quod per hoc quod dicit illic demonstratur vltimum caelum, de quo immediate ante locutus est, si tamen intellexit illam vitam esse Deum, & causam esse extra vltimum caelum: eo modo quo concessum est Deum esse extra mundum in corpore quaestionis bene intellexit. Argumenta ad partem aliam procedunt de esse extra mundum ponendo extra mundum aliquod spatium in quo sit Deus, & sic non est verum Deum esse extra mundum.

A R T I C V L V S I I.

CONSEQUENTER queritur de secundo principali, & circa hoc queruntur quattuor. Primo vtrum Angelus sit nusquam. Secundo vtrum non sit in spatio, vel in aliquo impartibili ipsius spatij, sicut in puncto. Tertio vtrum possit esse simul in pluribus locis. Quarto vtrum plures Angeli possint simul esse in eodem loco.

D. Bona. hic dist. 37. ar. 5. & in 2. dist. 2. ar. 4. D. Thom. 1. par. 9. q. 52. Scot. in 2. di. 2. par. 2.

Q V A E S T I O I.

PRIMO ostendo, quod Angelus sit nusquam Boet. in libr. de hebdomadibus dicit, quod incorporalia non esse in loco est communis animi conceptio, quam non vulgus: sed docti comprobant: sed Angelus est incorporealis: ergo angelus non est in loco: sed quod non est in loco, nusquam est.

Arg. 1. D. Bona. in 2. quest. 1. ubi sup. q. 1. D. Tho. ubi sup. ar. 1. Scot. ubi sup. pr. quest. 5.

Item August. 83. qq. quest. 2. Quod alicubi est continetur loco, quod loco continetur corpus est, sed Angelus non est corpus: ergo non continetur in loco: ergo nusquam est.

Secundo.

Item Auicena 2. metaph. cap. 3. dicit quod substantiae intelligibiles non habent situm, nec possunt designari, sed esse tale nusquam est: ergo Angelus nusquam est.

Tertio.

Item Auicena in eodem libr. & eodem cap. Quod non est sensibile, non habet locum vltimo modo, sed Angelus non est sensibilis: ergo Rich. super 1. Sent. X 3 go

Quarto.

go non habet locum vllō modo: ergo nusquam est.

Quinto. Item vltimum cœlum nusquam est, quia secundum Philosophum. 4. phys. Cœlum non est in alio, sed rationabilius est angelū nusquam esse, quam quancunque substantiam corporalem: ergo angelus nusquam est.

Sexto. Item naturę angeli non repugnat nusquam esse, quia si mundus corporalis destrueretur, maneret angelus & nusquam esset: ergo a simili nusquam est mundo corporali manente.

Septimo. Item si negas angelum nusquam esse: hoc non est, nisi quia mundus corporalis manet, quod patet, quia si mūdus corporalis non esset angelus nusquam esset: sed quod hæc ratio non valeat, ostendo sic, quia Deus posset creare alium corporalem mundum isto manente, vt inferius ostendetur, & si angeli sunt in hoc mundo posset eos remouere de isto mundo & ponere in alio; hæc est per se nota, quo facto posset illum alium mundum destruere. Angelis non mutatis: cum non dependeant a loco, quo facto isto mundo corporali manente angeli essent & nusquam essent. Potest ergo dici quod Angeli nusquam sunt non obstante manentia huius machine corporalis.

Obstatio. Item si ad esse locum sequitur Angelos esse in loco, tunc si non esset aliqua creatura corporalis, nisi vnum granum milij omnes angeli essent in illo grano, quod absurdum videtur.

In oppositum. Contra, Damasc. 2. libr. cap. 5. Cœlum est cōtinentia visibilium & inuisibilium creaturarum: intra ipsum enim & intellectuales angelorum virtutes, & omnia sensibilia concluduntur.

T. com. 22. Item Philosophus. 1. celi & mundi. Omnes homines conueniunt in loco corporis huius primi mobilis, quia est locus spiritualium, scilicet, græci & latini, & aliorum qui ex gentibus Deum confitentur, & eius potestatem credunt: cū ergo angeli sint spirituales in celo sunt.

Item Philosophus in eodem libr. Nos autem consueuimus nominare orizonta mundi, & superius cœlum, & dicimus quod illic sunt spiritualia omnia, sed angeli sunt res spirituales: ergo sunt in superiori celo.

Item Cicer. libr. 1. tuscu. quæstionum. Si ergo apud inferos miseri non sunt, nec sunt quidem apud inferos vlli: vbi ergo sunt illi quos tu miseros esse existimas, aut quem locum incolunt: si enim sunt vsquam esse non possunt, sed angeli sunt: ergo nusquam esse non possunt.

T. com. 1. Item Philosophus. 4. phys. Quod non est nusquam est, & illud quod est alicubi est: sed angeli sunt, ergo alicubi sunt.

Item cum prius ordine naturę sit, esse quam operari, videtur quod prius ordine naturę sit esse in loco, quam operari in loco.

Responso. Prima opinio. AD HANC quæstionem dixerunt quidam quod Angelus sine assumpto corpore non est in loco, nisi per operationem, & ratio eorum

fuit, quia omne quod est in loco applicatur ad locum, aut per commensurationem, & sic corpus est in loco aut per informationem corporis existentis in loco, & sic anima est in loco, dum actu informat corpus, aut per hoc quod est terminus rei habentis positionem in loco, & sic punctus est loco. Angelus autem non commensuratur corpori, nec est forma corporis, nec terminus corporis: ergo nulla est ratio suę applicationis ad locum, nisi operatio.

SED CONTRA hanc opinionem est auctoritas: & ratio dicit enim Strabus in glossa Gen. 1. Quod cœlum empyreum statim angelis repletum est, & constat quod non intelligit hoc fuisse per aliquam operationem illorum, quam statim haberet circa locum illum. Item Hugo. 1. de Sacramentis part. 3. ca. 18. illam opinionem expresse videtur redarguere dicens sic: non ignoro quosdam ab omni spiritu locum vniuersaliter remouere voluisse, quoniam secundum dimensionem solum, & circumscriptionem corporalem locum constare comprobauerunt. Sed horum, vt supra diximus, consideratio minus a communi estimatione, & possibilitate recessit.

Præterea supradictam opinionem dogmatizantes, a domino Stephano Parisiensi Episcopo excommunicati sunt.

Contra illam prædictam opinionem sunt plures auctoritates superius in opponendo allegatę.

Etiā in contrarium est ratio. Certum est enim quod angeli mouent aliqua corpora, est enim communis opinio quod moueāt orbes, sed prius ordine naturę est applicatio virtutis motoris ad mobile, quam mobile moueri incipiat a motore: ergo prius ordine naturę virtus angeli applicatur corpori, quam corpus incipiat moueri ab ipso. Si autem illa virtus est in angelo vt in radice: tunc prius ordine naturę angelus applicatur ad corpus quam aliquam operationem corporalem faciat in corpore. Si autem illa virtus non est in angelo, vt in radice: sed in ipso corpore oportet eam esse creatam a virtute quę est in Angelo, vt in radice, & sic cum ratio illius virtutis sit aliqua operatio prius ordine naturę virtutis, quę est in Angelo, vt in radice applicatur illi corpori, quam causet illam aliam virtutem in ipso corpore: cum ergo Angelus præsens sit vbi est præsens virtus existens in ipso, sequitur quod prius ordine naturę angelus præsens est corpori, quam aliquam operationem causet in corpore.

IDEO MIHI videtur dicendum, quod Angelus præter omnem operationem, quam habeat circa locum est in loco non circumscriptione cum non sit res corporalis, sed distinctiue est præsens alicui loco determinato, & si quæratur ratio suę applicationis ad locum, dico quod ratio applicationem efficiens est voluntas

Impugnatio.

Opinio Doctorum. Angelus est in loco distinctiue.

Iuntas Angeli imperans, & sua potentia exequens, vel potentia Dei quę est superior causa. Ratio autem finalis huius applicationis est maior vniuersi unitas. Vel quia quandoque aliquid Angelus intendit operari circa locum. Ratio autem formalis illius applicationis non est circumscriptio a loco, quia nihil potest loco circumscribi, nisi quod est dimensionatum, nec informatio corporis existentis in loco, quia Angelus nullius est corporis forma, nec terminatio magnitudinis existentis in loco, quia Angelus nullius magnitudinis terminus est, nec operatio circa locum potest esse præcisa ratio huius applicationis, vt superius probatum est, nec ordo vniuersi, quia si ordo vniuersi sit ratio huius applicationis non est ratio formalis huius applicationis, sed finalis: dico ergo quod formalis ratio applicationis angeli ad locum est sua similtas cum loco vel cū re in loco existēte. Vnde sicut formalis ratio applicationis corporis ad locum est circumscriptio, sic formalis applicatio Angeli ad locum est similtas sua cum loco vel cum re existente in loco.

Et sic patet responsio ad rationem adductam pro opinione alia: procedebat enim ab insufficienti enumeratione.

Ad argumenta, quę probabant Angelum esse nusquam respondendum est.

Ad primum. Ad primum, quod arguitur per auctoritatem Boetij dicendum, quod non intendit negare incorporea esse in loco per sui similtatem cum loco, vel cum re existente in loco: sed intendit negare quod non sunt in loco circumscriptione. Simili modo solui potest ad alia tria quę sequuntur.

Ad quintum cum dicitur quod vltimum cœlum non est in alio &c. dico quod quauis non sit contentum a loco, tamen per circumscriptionem actiuam applicatum est rei existenti in loco.

Ad sextum cū dicitur quod naturę angeli non repugnat nusquam esse &c. dicunt aliqui quod falsum est ista corporali machina mundi manente. Dicunt enim quod eo ipso quod Angelus, & ista corporalis machina sunt ab vno principio, scilicet, a Deo oportet Angelum esse applicatum alicui parti huius machine: non tamen alicui determinate.

Secunda. Alij autem dicunt quod sicut naturę Angeli non repugnat nusquam esse: ita sibi non repugnat alicubi esse, & ideo sicut nusquam esset, si nulla esset corporalis creatura, ita dico quod alicubi est mundo corporali existente.

Ad septimum dicendum, quod non plus concludit, nisi quod Deus posset facere Angelos non esse in loco isto corporali mundo manente, quod aliquibus non videtur negandum. Videtur enim eis quod quamuis Angelos esse in loco pertingat ad ordinem vniuersi accidentalem, tamen non pertinet ad vniuersi ordinem essentialē simpliciter, qui est participatio pri-

Ad quintum. Vltimum cœlum quo est in loco. Ad sextum.

Secunda.

Ad septimum.

mi etiam secundum diuersos gradus: primum autem ordinem Deus potest immutare secundo ordine remanente. Quæstio autem propo-

Ad octauum dicendum, quod ad esse locum non sequitur Angelos esse in loco loquendo de loco quocunque: sed ad esse mundum, sicut modo ordinatus est sequitur Angelos in loco esse secundum modum qui superius dictus est. Vnde si Deus destrueret, totam creaturam corporalem præter granum vnum milij non oporteret angelos in illo esse: non enim similem habitudinem haberent ad illud granum, sicut modo habent ad mundum.

Argumenta ad partem secundam gratia conclusionis concedenda sunt, vltimū tamen non cognoscit rationem forme, sicut nec istud, prius est esse, moueri ergo prius est esse in tempore quam moueri in tempore, quę consequentia nulla est, quia res per suum moueri est in tempore secundum Philosophum. 4. phys. T. com. 73.

Q V A E S T I O II.

SECUNDO quæratur: vtrum Angelus sit in spatio, vel in aliquo imparitibili ipsius spatij, sicut in puncto, & ostendo quod non sit in spatio. Philosophus. 1. de anima. Quorum locus est indiuisibilis, & ipsa sunt indiuisibilia: ergo a simili quę sunt indiuisibilia non habent locum diuisibile: sed Angelus est indiuisibilis, & omne spatium est diuisibile: ergo Angelus non est in spatio.

Item corpus, quia est diuisibile non potest esse in indiuisibili: ergo a simili angelus, quia est indiuisibilis non potest esse in indiuisibili.

Item cum angelus sit indiuisibilis probabilius videtur quod sit in puncto quod est indiuisibile, quam in spatio. Sed non potest esse in puncto, quia nec anima in puncto corporis est: ergo multo minus potest esse in spatio.

Item quod est in spatio non est in loco intelligibiliter, sed imaginabiliter, sed secundum Damasc. in 1. libr. cap. 13. Angelus dicitur esse in loco, quia adest intelligibiliter: ergo Angelus non est in spatio.

CONTRA, secundum Damasc. 1. lib. c. 13. Angelus est vbi operatur, sed immediate operatur in qualibet parte alicuius spatij: ergo videtur quod Angelus est in aliquo spatio toto.

Item anima quę minus simplex est, quam angelus propter sui simplicitatem est in qualibet parte corporis sui tota, quamuis per modum formę: ergo multo fortius Angelus cum sit simplicior potest esse in aliquo corpore, ita quod in qualibet parte totius, quamuis non per modum formę.

RESPONDEO, quod Angelus est in corporali spatio: ita tamen quod illius spatij cui Rich. super 1. Sent. X 4 libet

Ad octauum.

T. com. 73.

Arg. 1. D. Bona. in 2. ubi supra quæst. 3. D. Th. ar. 2. Scot. quæst. 6. ubi supra T. com. 73.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In oppositum.

Responso. Angelus est in spatio corporali.

libet parti simul potest esse praesens, est dare terminum in maius, non tamen in minus, & cum Angelus non sit dimensionatus, non est ita praesens spatio quod vna pars Angeli sit praesens & vni parti spatij, & alia pars Angeli sit praesens alij parti spatij. Vnde nec commensuratur spatio, nec describitur spatio, sed ita praesens est spatio toti, quod totus praesens est cuilibet parti ipsius spatij.

Simplicitas quadruplex AD CIVVS intelligentiam debes scire, quod est considerare quadruplicem simplicitatem, scilicet, simplicitatem negatiuam magnitudinis, sicut est simplicitas puncti, qui nec est extensus, nec natus extendi. Et simplicitatem magnitudinis priuatiuam, & talis est simplicitas substantiae corporeae, si per diuinam potentiam esset a dimensionibus separata: tunc enim nata esset extendi non extensa. Et simplicitatem immensitatis spiritualis positua, & haec est Dei simplicitas. Simul enim habet simplicitatem & immensitatem, ita quod sua simplicitas in eo est ratio immensitatis. Et simplicitatem positiuam alicuius specialis magnitudinis in infinitum tamen deficiens ab immensitate, & hoc est simplicitas spiritus creati sicut animae & Angeli.

Quia ergo simplicitas Angeli est positua spiritualis magnitudinis finite tamen, quam dicere possumus aliquam longinquam, & debilem diuinae immensitatis imitationem. Ideo ratione huius posituae spiritualis magnitudinis ita potest esse praesens alicui spatio toti simul, quod tamen propter simplicitatem erit in qualibet parte totius.

Ad primu. Indiuisibile potest esse in diuisibili, licet non econtra. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod quorum locus est indiuisibilis, & ipsa sunt indiuisibilia &c. dico quod verum est, quia diuisibile non potest esse in indiuisibili, sed ex hoc non sequitur quod indiuisibile non possit esse in diuisibili, propter hoc, quia est quoddam indiuisibile, cuius simplicitas ponit magnitudinem spiritualem, & talis est indiuisibilitas spirituum. Ex hoc patet responsio ad secundum.

Ad secundum, & tertium. AD TERTIUM dicendum, quod argumentum transcensens est, si enim valeret argumentum sequeretur Angelum nusquam esse, quia si est alicubi, oportet quod sit in diuisibili, vel in indiuisibili. Dicunt ergo aliqui quod non est in indiuisibili, quia indiuisibile non est locus. Vnde cum dicitur, quod probabilius videtur quod indiuisibile sit in puncto, quam in spatio: dicunt quod non est verum de indiuisibili habere spiritualem magnitudinem essentiae cuiusmodi indiuisibile est Angelus.

Alij dicunt quod non obstante, quod punctus non sit locus, Angelus potest esse in puncto propter simplicitatem eius: quamuis enim non sit nusquam, non tamen oportet quod sequatur legem loci, nec potest dici quod ad existendum in puncto requiratur summa simplici-

tas, quia nec punctus summe simplex est. Quod autem dicebas animam non esse in corporis puncto, dico quod non est simile, quia anima est in corpore, sicut est forma, sed punctus non est corpus, nec corporis pars, & ideo non sic potest dici esse in quodlibet puncto sui corporis, sicut est in qualibet parte sui loci, & in quolibet indiuisibili eius quando est a corpore separata.

Ad quartum dicendum, quod Damasc. dicit Angelum esse in loco intelligibiliter ad ostendendum, quod non est in loco circumscriptibiliter. Et quia quauis spatium in quo est Angelus sit imaginabile, ipsum tamen Angelum esse in eo, & modus quo existit in eo non apprehenditur imaginatione, sed ratione.

QVAESTIO III.

TERTIO quaeritur: vtrum Angelus possit simul esse in pluribus locis, & videtur quod sic: Hug. libr. 6. de Sacramentis par. 1. cap. 11. dicit quod Deus potest facere vnum corpus in diuersis locis esse localiter: ergo a simili videtur quod possit facere vnum Angelum simul in diuersis locis.

Item Ricard. in libr. 6. de trinit. cap. penult. dicit quod in duobus sapientibus vna est sapientia: ergo a simili vnus Angelus potest simul esse in duobus locis.

Item dicitur in legenda beati Martini quod beatus Ambrosius dum celebrabat Missam Mediolani obdormiuit super altare coram populo & excitatus a clericis dixit se prebuisse obsequium funeri beati Martini: ergo simul & semel fuit in duobus locis: ergo multo fortius Angelus potest simul esse in pluribus locis.

Item August. in libr. 18. de ciuit. Dei ca. 19. vult quod homine dormiente, & viuo remanent phantasticum eius veluti communicatum in alicuius animalis effigie quandoque apparet sensibus alienis quod esse non posset nisi illud phantasticum simul esset in corpore dormientis, & praesens sensibus alicuius: cum ergo Angelus minus sit limitatus, quam phantasticum hominis simul esse potest in pluribus locis.

Item aqua & aer sunt duo loca: sed Angelus simul potest esse in aliqua parte aqua, & in aliqua parte aeris qui simul iuncte non constituunt maius spatium quam illud cui immediate potest suam essentiam applicare: ergo potest in duobus locis simul esse.

CONTRA: Damasc. li. 2. c. 3. dicit quod Angeli cum sint in celo non sunt in terra, cum ad terram a Deo mittuntur non remanent in celo: ergo videtur quod non possint simul esse in pluribus locis.

Item Damasc. libr. 1. cap. 2. dicit quod Angelus non potest secundum idem in diuersis locis operari, sed vbicumque est Angelus ibi secundum idem operari potest: ergo non potest simul esse in diuersis locis.

RESPONDEO, quod vnus angelus non potest simul esse in diuersis locis saltem per operationem cuiuscunque virtutis creatae. In praecedenti enim quaestione habitum est, quod spatij cui toti simul potest angelus se facere praesentem est dare terminum in maius, quod verum non esset: si angelus posset virtute propria simul esse in diuersis locis: quia qua ratione posset esse in pluribus per vnam leucam distantibus a se inuicem: pari ratione posset esse in quibuscunque distantibus. Sed hoc maius esset quod esse in vno loco quantumcunque magno. Si autem quaeras causam dicti dico, quod talis natura existentiae rei limitate in loco, vt res illa diffiniatur suo loco: sed non diffiniretur suo loco: si existens in illo simul posset esse in alio, & esse hoc ita per se notum: quod non videtur posse probari ex notioribus: ex quo. n. locus angeli est maximum spatium cui toti simul potest essentiam suam immediate applicare: ponere, quod in duobus talibus spatijs simul esse possit propria virtute statim videtur includere contradictionem.

Ad primu. AD PRIMVM dicendum, quod non plus concludit, nisi quod Deus posset facere vnum angelum simul in diuersis locis. Hic autem non est quaestio de eo quod fieri potest diuina virtute supernaturaliter: sed de hoc, quod angelus sua virtute potest facere.

Ad secundum. AD SECUNDUM dicendum, quod auctoritas Ricardi ad hoc, quod habeat virtutem exponi debet de sapientia increata quae quia limitata non est potest simul in pluribus esse.

Ad tertiu. AD TERTIUM dicendum, quod illud quod refertur de beato Ambrosio in praedicta hystoria factum fuit supernaturaliter diuina virtute, vel potest dici, quod in virtute nec corpus beati Ambrosij, nec eius anima interfuit illae sepulturae, sed forte fuit aliquis angelus apparens in specie sancti Ambrosij, & dum illud factum fieret: videbatur sancto Ambrosio soporato, quod illi sepulturae interesset.

Ad quartum. AD QUARTUM dicendum, quod illud, quod dicit Aug. de phantastico hominis non est intelligendum ita, quod realiter exeat homine dormiente, sed quia aliquando contingit, quod homo somniat se esse praesentem alieno conspectui: & dum hoc somniat aliquis spiritus in specie illius hominis apparet illi: in cuius conspectu ille homo dormiens se somniat esse praesentem.

Ad quintum. AD QUINTUM dicendum, quod si angelus est in parte aeris, & in parte aquae, simulque simul iuncte non constituit maius spatium, quod sit maximum spatium: cui toti angelus immediate potest applicare suam essentiam, & virtutem. Illae duae partes respondent angelo pro vno loco.

QVAESTIO IIII.

VARTO quaeritur: vtrum plures angeli possint simul esse in eodem loco: & videtur, quod sic, quia corpus glorificatum simul potest esse cum corpore

non glorificato: ergo a simili, angelus beatus cum angelo malo.

Item angeli simul sunt cum Deo qui est spiritus immensus: ergo multo fortius vnus angelus possit simul esse cum alio angelo.

Item corpus magis replet locum, quam spiritus. Sed vnus angelus simul potest esse cum corpore in eodem loco: ergo multo fortius cum alio angelo.

Item anima est in qualibet parte corporis tota: sed malus spiritus aliquando subintrat humanum corpus: ergo simul est cum anima in eodem loco: ergo a simili vnus angelus potest esse simul cum alio.

Item angelus non replet locum: ergo existentia vnus angeli in loco non potest praesentare impedimentum, quin alius angelus simul possit esse cum eo in eodem loco. Vnde Marci. 5. legitur, quod in quodam obsessio erat legio demonum: ergo erat ibi. 6666. demones: quod non videtur fuisse possibile nisi plures fuissent in eodem loco.

Item duo puncta manentia distincta possunt simul esse, quod patet: si aliquid corpus summe sphericum tangeret aliquid corpus summe planum: in puncto enim tangeret, & punctus signatus in corpore spherico simul esset cum puncto signato in plano: & econuerso. Cum ergo angelus sit indiuisibilis plures possunt simul esse in eodem loco.

Item plures species intelligibiles simul sunt in eodem intellectu: ergo a simili plures angeli cum sint res intelligibiles simul possunt esse in eodem loco.

CONTRA. Sicut se habent corpus ad locum circumscriptiuum: ita se habent Angelus ad locum diffinitiuum, sed secundum Philosophum 4. phys. duo corpora non possunt simul esse in eodem loco circumscribente: ergo nec duo angeli in eodem loco diffiniante.

Item Damasc. lib. j. c. 5. Probat non posse esse plures deos per hoc, quod vbi esset vnus non esset alter, & ita neuter eorum esset vbique a simili videtur, quod nec duo angeli possint simul esse in eodem loco.

RESPONDEO, quod plures angeli non possunt esse simul in eodem loco virtute creata, quia quacunque simul sunt in eodem loco oportet, quod vnum penetret aliud. Vnde si duo corpora simul sunt in eodem loco: oportet, quod vnum penetret aliud: ita dico, quod si duo angeli simul essent in eodem loco vnus alium penetraret. Sed nullus spiritus virtute creata potest alium spiritum penetrare: & ideo duo angeli virtute creata in eodem loco proprio non possunt simul esse.

AD PRIMVM in oppositum dicendum secundum aliquos, quod corpus glorificatum non potest esse cum corpore non glorificato virtute creata: sed virtute increata: qua etiam virtute posset spiritus bonus simul esse cum spiritu malo:

Arg. 1. D. Bon. dist. 2. q. 4. D. Th. ar. 3. Scot. q. 8.

Responsio. Duo Angeli virtute creata simul esse non possunt.

Ad primu.

malo: si Deus vellet. Sed quia ex decreto diuinae sententiae assistit diuina virtus ad faciendum corpus glorificatum simul esse cum corpore, non glorificato ad voluntatem animae perfectantis illud corpus, & ordinauit prudentia diuina, quod anima quandoque illud velit: ideo dicunt corpus glorificatum simul posse esse cum corpore non glorificato. Diuina autem prudentia non ordinauit, quod Angelus bonus simul velit esse cum Angelo malo.

Alia opin.

ALII dicunt, quod Angelus beatus virtute beatitudinis suae posset se facere cum Angelo non bono si vellet. Sed Deus ordinauit, quod hoc nolit, quia non decet.

Ad secundum.

Ad secundum dicendum, quod ratio quare angeli simul sunt cum Deo: est quia Deus eis illabatur. Vnus autem angelus alij illabi non potest.

Ad tertium.

Ad tertium dicendum, quod non est mirum si angelus potest esse simul in eodem loco cum corpore: non tamen cum alio angelo: quia angelus potest penetrare corpus: & non potest alium angelum penetrare.

Ad quartum.

Ad quartum dicendum, quod quamuis malus spiritus aliquando subintret corpus, non tamen simul est cum anima: quia malus angelus cum subintrat hominem non est praesens per substantiam aliquam in parte corporis humani, sed vel in humoribus, vel in vacuis ipsius corporis: qui humores, vel quae vacuitates ab essentia animae non perficiuntur: & voco hic vacuitatem concuitatem non infra quam nihil est: quia non est ponere vacuum: sed infra quam non est nisi aer, vel vapor subtilis secundum vulgarem modum loquendi: quo dicitur, quod vas est vacuum in quo nihil est nisi aer vel vapor subtilis.

Ad quintum.

Ad quintum patere potest solutio ex his quoque dicta sunt in corpore quaestionis. Ratio enim quare plures angeli non possunt esse simul, non est quia locus repletur ab angelo: sicut a corpore: sed quia vnus angelus virtute creata non potest penetrari ab alio.

Ad sextum.

Ad sextum dicendum, quod illi multi Demones existentes in eodem corpore humano non erant in eodem loco primo: sed quilibet per se erat in vna parte illius corporis: sicut enim dictum est supra: quamuis spatium in quo toto potest esse angelus immediate habeat terminum in minus: sed quodlibet continuum potest diuidi sine fine.

Ad septimum.

Ad septimum cum dicitur, quod duo puncta possunt simul esse &c. dicunt aliqui, quod non est verum nisi negatiue in quantum potest contingere, quod inter ea nihil sit medium: sed non potest contingere, quod duo puncta ponantur simul in aliquo tertio puncto.

Secunda.

Sed quia videtur aliquibus hoc esse falsum, eo quod si duae lineae applicentur super aliquid planum, puncta terminantia illas lineas con-

current in eodem puncto quem signabunt in ipso plano. non enim signabunt duo puncta in plano: ut aliqui imaginati sunt: quia secundum quod probat Philosophus. 6. Physic. In eodem continuo inter duo puncta semper est linea media. Ideo videtur eis dicendum, quod quamuis duo puncta possint esse simul: non tamen ex hoc sequitur quod duo angeli possint esse simul: quia punctus est simplex simplicitate negatiua. Angelus autem simplex est simplicitate spiritalis magnitudinis positua.

T. com. 2.

Ad octauum dicendum, quod non est simile de pluribus speciebus intelligibilibus per comparationem ad intellectum: & de pluribus angelis per comparationem ad locum. Species enim intelligibiles sunt in intellectu non sicut res per se stantes: sed sicut accidentia in subiecto secundum Auic. lib. 3. Metaph. c. 8. Angeli autem sunt in loco non sicut accidentia in subiecto: sed sicut res per se stantes supposita Dei influenza generali.

Ad octauum.

ARTICVLVS III.

CONSEQUENTER quaeritur de tertio principali. Et circa hoc quaeruntur quattuor.

Primo vtrum angelus possit se mouere de loco ad locum sine assumpto corpore.

Secundo vtrum mouendo se de loco ad locum oporteat ipsum pertransire medium inter duo loca.

Tertio vtrum possit pertransire in instanti medium inter duo loca.

Quarto vtrum in suo motu sit aliqua mutatio prima.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod angelus non possit se mouere de loco ad locum sine assumpto corpore: quia secundum Philosophum 6. Physic. Esse quod mouetur partim est in termino a quo, & partim est in termino ad quem, sed hoc non potest conuenire angelo cum sit impartibilis: ergo non potest se mouere de loco ad locum sine assumpto corpore.

Arg. 1. T. com. 31.

Item Philosophus. 8. physico. Omne quod mouet se resolubile est in talia duo, quorum vnum est per se mouens, & aliud per se motum. Sed angelus non est resolubilis in talia duo: quia & si in angelo sit natura actualis, & potentialis: tamen natura eius potentialis non habet rationem per se mobilis: ergo angelus non potest se mouere de loco ad locum.

Secundo: T. com. 4.

Item quod mouet se localiter prius pertransit spatium minus vel aequale sibi quam spatium maius secundum Philosophum 6. physico. Sed angelus non potest pertransire spatium minus se: quia nihil est minus indiuisibile: neque aequale

Tertio.

T. com. 9.

aequale sibi: quia tunc primo pertransiret vnum indiuisibile: & pari ratione secundo aliud indiuisibile, & sic deinceps, & ita sequeretur continuum esse compositum ex indiuisibilibus, quod improbatum est 6. physico. ergo angelus non potest se de loco ad locum mouere.

T. com. 1. Quarto.

Item accidens diuisibile non potest esse in subiecto indiuisibili: sed motus est accidens diuisibile: ergo angelus non potest moueri.

Quinto.

Item Philosophus. 3. physico. Imperfectum est cuius motus est actus. Sed angelus est creatura perfecta: ergo in ipso non potest esse motus.

T. com. 5. Sexto.

Item Aug. 8. super Gen. longe ante finem; & recitat Magister in litera. Deus mouet per creaturam spiritualement mouet etiam per tempus, & locum creaturam corporalem. Cum ergo August. illum duplicem motum attribuat creaturae corporali, & alterum tantum, scilicet per tempus attribuat creaturae spirituali: videtur sentire, quod non moueatur secundum locum.

In contrarium.

CONTRA. Damasc. lib. j. c. 13. dicit, quod angelus velocitate naturae: & quia cito pertransit operatur in diuersis locis.

Item Philosophus. 3. physico. Motus est actus entis in potentia secundum, quod huius, sed ut inferius ostenditur est. Angelus est in vno loco determinato: & est in potentia ad alium locum: ergo potest moueri de loco ad locum.

Item cum homo moritur: anima eius sine assumpto corpore pertransit, aut ad infernum, aut ad purgatorium, aut ad caelum empyreum: ergo similiter angelus sine assumpto corpore potest transire de loco ad locum.

Responsio. Angelus mutari potest de loco ad locum.

RESPONDEO, quod angelus potest se mouere de loco ad locum, extendendo nomen motus, ad mutationem de loco ad locum, siue sit successiua, siue non. Infra autem ostendet, quod illa mutatio successiua est. Quod autem possit mutari de loco ad locum declaro sic: quia angelus est in aliquo loco determinato diffinitiuè: quia probatum est, quod in loco est, & non est ubique quia sicut dicit Damasc. lib. 2. c. 3. cum sunt in caelo non sunt in terra: & constat, quod non habet necessariam collectionem ex natura sua ad aliquem locum: quia conseruatio suae naturae a loco non dependet: ergo sicut est in vno loco: ita potest esse in alio: quamuis vnus sit magis sibi congruus, quam alius, ergo mutabilis est de loco ad locum. eo modo quo sibi conuenit esse in loco. Quod autem ipsemet se possit mutare, patet sic: quia ut inferius ostenditur, scilicet libr. 2. angelus compositus est ex natura actuali, & potentiali: ergo qua ratione ipse angelus potest mutari in quantum est aliquid possibile, videtur, quod etiam possit se mutare ratione sui actualis, quod est proportionatum suo possibili: vel praepotens ei: ita ut totus sit mutabilis de loco ad locum ratione sui possibili, & totus mutans ratione sui actualis, quia si-

cut mobile, in quantum mobile est in potentia: ita mouens in quantum mouens est in actu: vnde Philosophus in 3. physico. Species existimatur semper aliqua mouens: ibi accipiens speciem pro forma.

Ad primum.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod omne, quod mouetur partim est in termino a quo, & partim in termino ad quem &c. dico, quod sic debet exponi id est patre habet de termino a quo & parte habet de termino ad quem. Vnde non oportet, quod ista partibilitas ponatur in mobili absolute secundum sui vltima: sed sufficit, quod sit ibi per comparationem ad terminum a quo, & ad terminum ad quem: hoc est secundum habere partem vnus: & partem alterius, & sic vult Auempeche illam partibilitatem intelligi secundum quod refert Commentator super locum praedictum: cuius opinionis dicit se aliquando fuisse, quamuis postea dimisit eam. Angelus autem quamuis sit simplex: tamen bene est in loco partibili: & ideo bene potest habere partem de termino a quo, & partem de termino ad quem.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, quod omne, quod mouet se resolubile est in talia duo: quorum vnum est per se mouens, & aliud per se motum &c. dico, quod hoc intelligendum est de rebus corporalibus: quae se ad motum determinant. Vnde non est intelligenda auctoritas de spiritibus, nec de grauibus, & leuibus quae ad motum quem exequentur cum adiutorio influentiae loci: non se determinant, sed ad illum motum determinata sunt a create: vel a generante: a quo acceperunt naturam sic determinatam.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, quod illud, quod se mouet localiter prius transit spatium minus se, vel aequale sibi: dico, quod hoc semper non est verum: si referatur ad quantitatem mobilis absolute: sed hoc debet intelligi referendo ad quantitatem loci quem sibi diffinit mobile. Vnde mobile quod mouetur de loco ad locum prius acquirit spatium minus illo spatio, quod potest diffinire sibi, quam spatium aequale, vel maius, & ita facit angelus dum de loco ad locum mouetur.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, quod accidens diuisibile non potest esse in subiecto indiuisibili. dico, quod non est verum de illo accidente, cuius plures partes non manent simul, & tale accidens est motus. Vnde potest esse in subiecto indiuisibili per comparationem ad aliquid diuisibile: sicut est spatium.

Ad quintum.

Ad quintum cum dicitur, quod imperfectum est cuius motus est actus &c. dico, quod ibi accipit imperfectum pro ente in potentia ad aliquid quia in potentia esse ad aliquid in summe perfecto esse non potest. Angelus autem in vno loco existens est in potentia ad alium locum.

Ad sextum.

Ad sextum dicendum quod angelus non interdebat

debat remouere a creatura spiritali motu lo-
calem vniuersaliter, sed motum localem ad
motum corporum, quæ commensurantur
spatio.

Q V A E S T I O II.

Arg. 1.
D. Bona in
princ. q. 2.
Sec. q. 12.

SE C V N D O quæritur, Vtrum An-
gelum mouentem se de loco ad lo-
cum oporteat pertransire mediū.
& videtur q non. Dama. lib. I. c. 13.
vult q Angelus intelligibiliter adfit vbi ope-
ratur: sed potest non operari in medio inter
duo loca: ergo potest se mouere de loco ad lo-
cum non pertransiendo medium.

Secundo.

Ita inter duo loca sunt infinite partes me-
dij, quia omne cōtinuum est diuisibile in in-
finitum: ergo si oporteret angelum pertransi-
re medium inter duo loca, non posset pertrā-
sire de loco ad locum, nisi pertransendo infi-
nita, quod falsum est.

Tertio.

Item anima nostra sua cogitatione potest
transire de vno termino ad terminum alium
non per mediū. possum enim cogitare de Pa-
risijs, & postea de Ambianis non cogitando
de locis medijs: ergo multo fortius angelus
cum sit simplicior anima nostra potest transi-
re de loco ad locū non pertransendo mediū.

Ad opposi-
tum.

C O N T R A. Philosophus. 5. phys. Mediū
re mutans, quam in quod vltimum mutat: er-
go angelus cum mutatur de loco ad locum
prius attingit medium quam locum ad quem
mutatur.

T. com. 25.
55. & c.

Item secundum Philosophum 6. phys. Om-
ne motum esse præcedit moueri, sed motum
esse est in termino ad quem: ergo moueri est
ante terminum ad quem, sed non in termino
a quo, ergo in medio: nihil ergo mouetur de
loco ad locum quin pertransiat medium.

Prima opi.

A D hanc quæstionē dixerunt aliqui, quod
angelus potest se mouere de loco ad locum
pertransiendo mediū si vult: vel non pertran-
sendo: quia dicunt angelum non esse in loco
nisi per operationem, & in voluntate angeli
est operari in medio inter duo loca, vel non
operari. Sed fundamentum huius opinionis
superius improbatum est, quia ostensum est,
quod præcisa ratio existente angeli in loco non
est eius operatio circa locum.

Secunda
opin.

A L I I dicunt, q præcisa ratio existētiæ
angeli in loco est sua similitudo cum loco: vel
cum re existente in loco: & ut dicit ipsi in vo-
luntate angeli est se applicare ad locū, vel non
applicare, & ideo dicunt, q trāsire de loco ad
locum potest pertransendo medium, vel nō
pertransendo si placet ei.

Opinio Do-
ctorum.

S E D contra hanc opinionem est commu-
nior doctorum opinio.

Dico ergo, q dū mouetur angelus de loco
ad locum oportet ipsum trāsire per medium:

non tamen eo modo quo res corporales: quia
non commensuratur medio neque actu: ne-
que potentia.

A D P R I M V M in oppositum dicendum
q non fuit intentio Dama. dicere angelū non
esse in loco nisi per operationem, sed quia faci-
lit se præsentem loco, ut ibi aliquid operet,
& q ibi non posset operari nisi etiam præsens
esset loquendo de operatione qua operatur
circa aliquem locum immediate.

A D S E C U N D U M dicendum, quod mobile in
toto motu non est in aliquo spatio sibi equali
in actu vsque ad finem motus: sed tantum in
potentia. Vnde angelus dum mouetur non
diffinit aliquod spatium in actu: sed in poten-
tia, quamuis autem sit impossibile pertransi-
re infinita in actu, non est tamen impossibile
pertransire infinita in potentia.

A D T E R T I U M dicendum, q parum valet: quia
in anima inter species locorum distantium
nulla est distantia: sed inter ipsa loca distātia
est: vnde cum anima cogitat de vno loco, &
postea immediate de alio quāuis cogitet de
rebus distantibus: non tamen cogitat de illis
per species distantes.

Q V A E S T I O III.

T E R T I O quæritur, Vtrum ange-
lus possit pertransire in instāti me-
diū inter duo loca: & videtur, q
sic, quia in proportionabilium mo-
torum improportionabiles sunt mutationes,
sed corpus, & angelus sunt improportionabi-
les motores: ergo motus ipsorum sunt im-
proportionabiles, sed omne tempus omni tē-
pori est proportionabile: ergo cū corpus mo-
ueat in tempore, angelus mouebit se in non
tempore.

Item secundum Philosophum. 4. phys. c. de vacuo.
Si esset vacuum non esset localis
mutatio successiva. Sed angelo non plus resi-
stet planum, quam vacuum: ergo non mouet
se angelus p mediū successive, sed in instanti.

Item aliquæ mutationes quæ sunt a virtute
corporali sunt per medium in instanti, ut illu-
minatio medij secundū Philosophum de sen-
su, & sensato: & 2. de anima: ergo multo for-
tius mutatio angeli de loco ad locum, cum sit
a virtute spiritali potest esse in instanti.

Item dicit cōmentator super octauo phys. c.
se inuenisse in quodam veteri folio ab Arist.
q successio est in locali mutatione: vel ppter
resistentiam medij ad mobile vel mobilis ad
motorem, sed medium non resistit angelo, q
corporale spiritali non resistit, nec ipse resi-
stet sibi ipsi: ergo in eius mutatione nulla est
successio: ergo in instanti.

Item Auicē. lib. 2. phys. c. 8. Impossibile
est vt tempus motus vbi non est refrenatio ha-
beat comparationem ad tempus motus vbi
est

Ad primū.

Ad secundū.

Ad tertiu.

Arg. 1.
D. Bona in
princ. q. 3.
Sec. q. 41.

Secundo.
T. com. 71.

Tertio.
T. com. 10.

Quarto.

Quinto.

est refrenatio: ergo oportet, vt talis motus sit
in non tempore: sed in mutatione angeli per
medium nulla est refrenatio: ergo ipsa est in
non tempore.

Item Dama. lib. 2. cap. 3. Angeli confestim
inueniuntur vbicūque diuinus iusserit nutus
velocitate naturæ, sed confestim, & in instan-
ti idem esse videntur: ergo videtur, q angelus
transeat medium inter duo loca in instanti.

In oppositū.

C O N T R A. si angelus moueret se per me-
diū in instanti, cum instans sit minima men-
sura, tunc diuina virtus nō posset mouere an-
gelum per idem medium in minori mensura:
quod falsum videtur: quia quanto virtus est
fortior, tanto mouet idem mobile per idē spa-
tium in minori mensura.

T. com. 55.

Item Philosophus 6. phys. a partibilitate
magnitudinis est partibilitas in motu: er-
go cum medium inter duo loca sit partibile
mutatio per illud medium a virtute causata
est partibilis, sed secundum Philosophum. 9.
physicorum. Neceffe est esse easdem diuisio-
nes tēporis quæ, & motus: ergo mutatio qua
angelus mutat se per medium inter duo loca
est in tempore non in instanti.

Com. 32.

Item Commentator super 6. phys. c. dicit,
q mutatio indiuisibilis nō est, nisi illa que
est finis motus. Vnde mutatio quæ est de quie-
te in quietem pertransendo medium spatiū,
non potest esse in instanti, quod intelligendū
est si illud, quod mutatur, mutetur a virtute
finita: ergo cum angelus habeat virtutem fini-
tam, non potest mutare se ad spatium mediū
inter duo loca in instanti.

Responsio.
Prima opi-
nio.

A D istam quæstionē voluerunt aliqui di-
cere, q angelus potest pertransire mediū in-
ter duo loca in instanti: quia quamuis virtus
angeli non sit infinita secundum se, tamen in
infinitum excedit quodcūque spatium fini-
tum in quantum spatium nullo modo sibi re-
sistit, sicut videmus, q linea finita secundum
se est in infinitum, tamē excedit punctum, in-
quantum punctus quotienscūque replicatus
non æquatur ei.

Improbatio.

S E D hæc ratio nō est sufficiens, quia quā-
uis spatium non resistat ratione spissitudinis
angelo mutanti se, tamen diuisibilitas spatij
sub ratione qua diuisibilitas contradicit ne a
virtute limitata in instanti valeat aliquid mo-
bile per eam transferri: siue illud mutabile sit
corporale, siue spirituale.

Angelus
non potest
mutare se
in instanti.

V I D E T V R ergo modo dicendum, q an-
gelus nō potest se mutare in instanti per me-
diū inter duo loca, & propter rationem im-
mediate dictam. Et quia si angelus transferat
se de loco ad locum per medium non est da-
re locum signatum in medio in quo non pos-
sit esse in actu, quia vt probatum est supra, po-
test esse in loco diffinitive, sed in omnibus lo-
cis: quibus potest esse in actu est in potentia
permixta actui, sed cum aliquid transferat de

loco ad locum existendo in omnibus locis
intermedij in potentia, & non in actu puro,
transfertur de loco ad locum successive, & ta-
lis translatio non est in instanti.

A D P R I M V M in oppositum cum dicitur
q angelus, & corpus sunt improportionabi-
les motores & c. dico, q & si essentia eorum
sint improportionabiles eo, q vna est indiui-
sibilis, & alia recipit diuisionem, tamen virtu-
tes eorum proportionabiles sunt per compa-
rationem ad motum, quia, & corpus, & ange-
lus mouent virtute finita.

A D S E C U N D U M cum dicitur, q si esset vacuū
non esset per illud vacuum mutatio de loco
ad locum successiva & c. dico quod verum
est loquendo de vacuo: vbi nec essent dimen-
siones in substantia corporea, nec dimensio-
nes etiam separata: quia tunc inter duo lo-
ca, nullum penitus esset medium in actu: &
ideo sic loquendo de vacuo auctoritas nihil
facit ad propositum, & q auctoritas philoso-
phi de tali vacuo ita sic intelligenda, videtur
ex hoc, q in eodem. c. vult, q in vacuo: vbi es-
sent dimensiones separata, nullū corpus pos-
set poni. Ex quo sequitur, quod per tale vacuū
nullum corpus naturaliter posset moueri, nec
mutari.

A D T E R T I U M cum dicitur, quod illuminatio
medij est in instanti dicunt quidam, q falsum
est: quia vt dicunt ipsi, illuminatio est in tem-
pore imperceptibili, & dicunt Philosophum
nunquam sensisse contrarium. vtrum autē di-
cant verum, vel falsum de hoc inquireretur in
secundo: tamen quantum ad absolutionē ar-
gumenti spectat, dico q si concedatur, q illu-
minatio medij est in instanti, adhuc non valet
argumentum, quia & illuminatione medij nō
est aliquid vnum, & idem, quod transeat me-
diū. Sed luminare illuminat vnā partem,
& illa aliam, & sic vsque ad terram, & ideo nō
requirit ibi tempus propter spatium, sicut in
motu angeli, & sic diceretur, q illuminatio
medij est simplicior, quā mutatio angeli per
medium ratione mensuræ: tamen ratione eius
quod mutatur est econuerso.

A D Q U A R T U M cū dicitur, q successio in mu-
tatione locali est vel propter resistētiam me-
dij ad mobile, vel mobilis ad motorem & c. di-
co, q hoc intelligendum est, q causetur suc-
cessio, vel per prædicta, vel per aliquid quod
vicem illorum suppleat quātum ad causationem
successionis. Hoc enim est in proposito
finitas virtutis angelicæ cum diuisibilitate
spatij.

A D Q U I N T U M cum dicitur, q impossibile est
quod tēpus motus vbi non est refrenatio ha-
beat cōparationem ad tempus motus vbi est
refrenatio & c. Dico, q hoc intelligendum est
de tempore, quod expenditur motu ratione
resistentiæ tantum, & non de tempore, quod
expenditur in motu ratione dimensionis si-
circum-

Ad primū.

Ad secundū.

Ad tertiu.

Ad quartū.

Ad quin-
tum.

circumferberetur resistētia medij: & sic etiā potest exponi verbum Philosophi dicentis. 4. physico. q̄ secundum proportionem resistētiā quæ est in vno medio ad resistētiā, quæ est in alio medio est proportio temporis mensurantis motum per vnum medium ad tempus mensurans motum per aliud medium.

Ad sextū.

Ad sextum dicendum, q̄ confestim, & instans non idem significant. Confestim enim nota est temporis brevis: sicut, & statim. Instans autem nullam partem temporis dicit secundum Philosophum 4. physico. & etiam 6. Argumenta ad partem aliam gratia conclusionis ad præfens possunt concedi.

T. com. 167

Q V A E S T I O I I I I.

Arg. I.

QUARTO quæritur, Vtrum in motu angeli sit aliqua mutatio prima, & videtur, q̄ non, secundum Philosophum. 6. physico. a parte principij motus non est dare in quo primo mutatum est. Sed si in motu angeli esset aliqua mutatio prima: esset dare in principio sui motus aliquid in quo primo mutatum est: ergo in suo motu mutatum est: ergo in suo motu non est mutatio prima.

T. com. 49.

Secundo.

T. com. 49.

Item Commentator super locum prædictū dicit: manifestum est, q̄ transmutatio non habet principium, nisi transmutatio esset composita ex indiuisibilibus, & tempus similiter, sed tempus non est compositum ex indiuisibilibus: vt probat Philosophus 6. physico. ergo transmutatio non habet principium, quod non esset verum: si in motu angeli esset aliqua mutatio prima.

T. com. 15.

Tertio.

T. com. 55.

Item Philosophus probat 6. physico. q̄ ante mutari est mutatum esse, & ante mutatum esse mutari: ergo in nullo motu est mutatio prima.

In oppositum.

¶

CONTRA. Sicut se habet tempus ad instans, & linea ad punctum, sic motus ad mutationem, sed linea incipit a puncto, tempus ab instanti: ergo & motus angeli a mutatione.

Item omne, quod habet esse post non esse incipit esse, sed inceptio motus nō potest esse a motu, quia motus est diuisibilis sine fine: ergo inceptio motus est a mutatione.

Responsio.

Mutatio dicitur

pliciter cō-

si leratur.

RESPONDEO, cum secundum Gregor. 5. lib. moralium quasi medio loco inter medium, & finem, mutari sit ex alio ad aliud ire: possumus considerare mutationem angeli secundum locum sub ratione qua est ab aliquo, & sub ratione qua est ad aliquid. Primo modo est prima mutatio in motu angeli secundū locum, quia est aliquid indiuisibile a quo primo recedit. Secundo modo non est dare primum mutatum esse in motu angeli a parte principij motus, quia non est dare aliquid, quod primo acquirat nec diuisibile, quia pars diuisibilis prius acquiritur, quam totum nec indiuisibile, quia in continuo indiuisibile indiui-

Non est da-

re primum

mutatum esse

in motu

angeli.

bili non cōtinuatur, nec contiguatur: ex parte autem finis motus est dare aliquid indiuisibile ad quod primo modo determinatur: sed non est dare instantia a quo mutatum est, neque diuisibile, quia posterius est mutatum esse a parte secunda quam a prima, nec indiuisibile, quia in continuo indiuisibile indiuisibili non continuatur, nec contiguatur. Si autem angelus sit in toto vno continuo, & trāferat se ad aliud spatium illi non continuum, sed contiguum, adhuc non poterit dici q̄ primo acquirat aliquid indiuisibile spatij contigui in actu, quia impossibile est mobile aliquid acquirere in actu siue diuisibile, siue indiuisibile quin quiescat alias adesset, & abesset in actu eidem signo in eodem instanti. Vnde Cōmentator super 6. physico. dicit q̄ intentio Philosophi est declarare, q̄ initium transmutationis non est in actu, sed in potentia: sed finis transmutationis est in actu, & hoc intelligi debet de initio transmutationis in quantum est in aliquid, & sic intelliguntur rationes Philosophi per quas probat 6. physico. q̄ non est principium in quo mutatum est a parte principij motus.

ARGUMENTA ad partem aliam procedunt de mutatione in quantum est ab aliquo: quamuis non sit simile de puncto respectu lineæ, & mutatione respectu motus, quia nō est contra naturam lineæ, q̄ punctus intrans sit in actu: sed contra naturam motus est, q̄ habeat in actu initiantem mutationem in aliquid, quamuis initietur a mutato esse ab aliquo indiuisibili.

CIRCA litteram, (apud se habitabat.) Et sic patet, q̄ hæc præpositio apud, nō semper dicit translationem, & distinctionem secundum rem, sed aliquando secundum modum, & rationem solum. (Vt ab eo cognoscatur, & diligatur) scilicet in actu, vel in habitu. Paruuli enim baptizati Deū habent per gratiam, quamuis ipsum non cognoscant, nec diligant in actu. (Spirituales creatus fordidus corporis etiam leprosi, vel quantumcunque polluti inquinari non potest.) scilicet fordidus corporalibus, tamen anima a carne infecta per peccatum primorum parentum contrahit sordem originalis peccati. (Spiritus creaturæ per tempus mouetur.) motus enim eius siue de loco ad locum, siue secundum cōgitationes, & affectiones, tempore mensurantur large accipiendo tempus, sed eorum esse substantiale est in æuo.

In duobus sapientibus quorum alter altero corpore grādiōr est, sed sapientior nō est: vna sapientia est. i. æqualis, vel vna sapientia per comparationē ad scita unitate proportionis, vel potest dici, q̄ Aug. intendebat dicere q̄ ab illis duobus æqualiter participaretur sapientia in creaturā, quæ est vna.

Ad argu.

Hic

Hic redit ad propositum repetens superius dicta, vt addat alia.

DISTINCTIO XXXVIII.

NUNC ergo ad propositum reuertentes capto insistamus. Supra dictum est, quod præscientia Dei futurorum tantum est, sed omnium tam bonorum, quam malorum. Scientia verò vel sapientia non modo de præteritis, sed etiam de presentibus, & futuris, nec tantum de temporalibus, sed etiā de æternis, quia seipsum nouit Deus. Hic oritur quæstio nō dissimulanda, vtrum, scilicet scientia, vel præscientia sit causa rerum, an res sint cause scientiæ, vel præscientiæ Dei. Videtur enim præscientia Dei causa esse eorum quæ ei subsunt, ac necessitatem eueniendi eis facere, quia nec aliqua futura fuissent, nisi Deus ea præscisset, nec possunt non euenire cum Deus ea præsciuerit. Si autem impossibile est ea non euenire, quia præscita sunt, videtur ergo ipsa præscientia quæ præscita sunt, esse causa eueniendi. Impossibile est autem ea non euenire, cum præscita sint, quia si non euenirent cum præscita sint, falleretur Dei præscientia. At Dei præscientia falli non potest. Impossibile est ergo ea non euenire, cum præscita sint. Sic ergo præscientia causa eorum esse videtur, quæ præscita sunt. Hoc idem, & de scientia dicitur, scilicet, quod quia Deus aliqua nouerit, ideo sint. Cui sententiæ Aug. attestari videtur in 15. lib. de Trinitate. dicens, Non ista ex aliquo tempore cognouit Deus, sed futura omnia temporalia, atque in eis etiā quid, & quando ab illo petitur fueramus, & quos de quibus rebus, vel exauditurus, vel non exauditurus esset, sine initio ante præsciuit. Vniuersas autem creaturas, & spirituales, & corporales, non quia sunt ideo nouit, sed ideo sunt quia nouit: Non enim nesciuit quæ fuerat creaturus: Quia ergo sciuit, creauit, non quia creauit, sciuit, nec aliter sciuit creata, quam creanda: Non enim eius sapientiæ aliquid accessit ex eis, sed illis existentibus sicut oportebat, & quādo oportebat, illa mansit vt erat. Vnde in Eccle. Antequam crearentur, omnia nota sunt illi, sic & postquā constituta sunt. Ecce his verbis videtur August. innuere, scientiam, vel præscientiam Dei causam esse eorum quæ fiunt, cum dicit ideo ea esse, quia Deus nouit. Idem quoque in 6. lib. de Trinitate dicere videtur. Cum, inquit, decedant, & succedant tempora, non decedit aliquid, vel succedit scientiæ Dei, in qua nouit omnia quæ fecit per ipsam. Non enim hæc quæ creata sunt, ideo sciuntur a Deo quia facta sunt, sed potius ideo facta sunt, quia immutabiliter ab eo sciuntur. Et hic etiam significare videtur, Dei scientiam causam eorum esse quæ fiunt, dicens non ideo Deum ea nouisse, quia facta sunt, sed ideo facta, quia nouit ea Deus. Ideoque videtur Dei scientia, vel præscientia causa esse eorum quæ nouit.

Cap. 13.

Cap. 23. d

Cap. 10.

Inconuenientia ostendit, quæ sequerentur si diceretur scientia vel præscientia causa omnium rerum quæ ei subsunt.

QUOD si ita est, est ergo causa omnium malorum, cum oīa mala sciuntur, & præscientur a Deo, quod longè est a veritate. Si enim Dei scientia, vel præscientia causa esset malorum, esset vniue Deus auctor malorum, quod penitus falsum est. Non ergo scientia, vel præscientia Dei causa est omnium quæ ei subsunt.

Quod res futuræ non sunt causa scientiæ, vel præscientiæ Dei.

NEQVE etiam res futuræ causa sunt Dei præscientiæ: licet enim non esset futuræ nisi præscirentur a Deo, nō tamen ideo præsciuntur, quia futuræ sunt. Si enim hoc esset, tunc eius, quod æternum est, aliquid existeret causa ab eo alienum, ab eo diuersum, & ex creaturis dependeret scientia creatoris, & creatum causa esset increati. Origenes tamen super epistolā ad Romā ait. Non propterea aliquid erit, quia id scit Deus futurum, sed quia futurum est, ideo scitur a Deo antequam fiat. Hoc videtur præmissis verbis Augustini obuiare. Hic enim significari videtur, qd res futuræ causa sint præscientiæ Dei, ibi verò, quod præscientia causa sit rerum futurarum.

Quid ex prædictis tenendum sit cum determinatione auctoritatem.

HANC igitur, quæ videtur, repugnantiam de medio tollere cupientes, dicimus res futuræ nullatenus causam esse præscientiæ, vel scientiæ Dei, nec ideo præsciri, vel sciri, quia futuræ, vel factæ sunt: ita exponētes, quod ait Origenes, quia futurum est, ideo scitur a Deo antequam fiat, id est, quod futurum est, scitur a Deo antequam fiat, neque sciretur, nisi futurum esset, vt non nocetur ibi causa, nisi sine qua non fieret. Ita etiam dicimus scientiam, vel præscientiā Dei non esse causam eorum quæ fiunt, nisi talem sine qua non fiunt, si tamen scientiam ad notitiā tantū referamus. Si verò nomine scientiæ includitur etiam beneplacitum atque dispositio, tunc rectè potest dici causa eorum quæ Deus facit. His enim duobus modis (vt superius prætaxatum est,) accipitur cognitio, vel scientia Dei, scilicet pro notitia sola, vel pro notitia simul, & beneplacito. Hoc modo fortè accipit Aug. dicens, Ideo sunt quia nouit, id est, quia sciēti placuit, & quia sciens disposuit. Et hic sensus ex eo adiunatur, quia de bonis ibi tantum agit Aug. scilicet de creaturis, & de his quæ Deus facit, quæ omnia nouit non solum scientia, sed etiam beneplacito ac dispositione. Sic ergo ibi accipitur Dei cognitio, vt non modo notitiā, sed etiam beneplacitum Dei significet. Mala verò scit Deus, & præscit antequā fiant, sed sola notitiā, nō beneplacito: præscit. n. Deus & prædicat etiam quæ non est ipse iacturus: sicut præsciuit, & prædixit infidelitatem Iudeorum, sed non fecit: Nec ideo quia præsciuit, ad peccatum infidelitatis eos coegit, nec præscisset, vel prædixisset eorum mala, nisi essent ea habituri. Vnde Augustinus super Ioannem, Deus, inquit futurorum præsciens per Prophetam prædixit infidelitatem Iudeorum, sed non fecit, neque præscisset mala eorum, nisi ea haberent. Non enim ideo quenquam ad peccatum cogit, quia futura hominum peccata nouit: illorum enim præsciuit peccata, non sua. Ideoque si ea quæ ille præsci-

Obiectio

Lib. 7. explanationis ad 8. c. ad Rom. in te. m. 4.

Li. 15. c. 13

Tract. 53. Esaiam 53.

uit

uit ipforum, non sunt ipforum, nō vere ille præsciuit: sed quia illius præscientia falli non potest, sine dubio non aliis, sed ipsi peccant, quos Deus peccatores esse præsciuit: Et ideo si non malum, sed bonū facere voluissent, non malum facturis prævideretur ab eo, qui nouit quid malum quisque facturus. His verbis aperte ostenditur, si diligenter attendamus, præscientiā Dei non esse causam malorum quæ præscit: quia non ea præscit tanquam facturum, nec tanquam sua, sed illorum qui sunt ea facturum, vel habituri: Præsciuit ergo illa sola notitia, sed non beneplacito auctoritatis. Vnde datur intelligi, quod Deus econuerso præscit bona tanquam sua, tanquam ea quæ facturum est: ut illa præsciendo simul sue rit ipsius notitia, & auctoritatis beneplacitum.

Contra hoc quod dictum est, præscientiam Dei non posse falli, oppositio.

Oppositio. AD hoc autem, quod supra dictum est, scilicet præscientiam Dei falli non posse, solet a quibusdam ita opponi, Deus præsciuit hunc lecturum, vel aliquid huiusmodi, sed potest esse, ut iste non legat: ergo potest aliter esse quam Deus præsciuit: ergo potest falli Dei præscientia: Quod omnino falsum est. Potest æquidem non fieri aliquid, & illud tamen præsciuit est fieri: non ideo tamen potest falli Dei præscientia: quia si illud non fieret, nec a Deo præscitum esset fieri. Sed adhuc vrgent quæstionem, dicentes. Aut aliter potest fieri, quam Deus præsciuit, aut non aliter: si non aliter, ergo necessario cuncta eueniunt: si vero aliter, potest ergo Dei præscientia falli, vel mutari. Sed potest aliter fieri: quia potest aliter fieri quam fiat: ita autem fit, ut præscitum est: aliter ergo potest fieri quam præscitum est. Ad quod dicimus, illam locutionem multiplicem facere intelligentiam, scilicet, Aliter potest fieri quam Deus præsciuit, & huiusmodi: ut, potest non esse, quod Deus præsciuit: &, Impossibile est non esse quod Deus præsciuit: &, Impossibile est non esse præscita omnia quæ fiunt, & huiusmodi. Possunt enim hæc coniunctim intelligi, ut conditio sit implicita, & disiunctim. Si enim ita intelligas, Non potest aliter fieri quam Deus præsciuit, id est, non potest vtrunque simul esse, scilicet, quod Deus ita præsciuerit, fieri, & aliter fiat, verum intelligis. Si autem per disiunctionem intelligas, ut dicas hoc aliter nō posse euenire quā euenit, & quō futurum Deus præsciuit falsum est. Hoc enim aliter potest euenire quam euenit: & tamen Deus hoc modo futurum præsciuit. Similiter, & alia determinatio, scilicet, Impossibile est illud non euenire quod Deus præsciuit, vel cum Deus præscierit: si coniunctim intelligas, verum dicitis: si disiunctim, falsum. Ita etiam, & illud, Impossibile est non esse præscitum omne quod fit, id est, non potest esse vtrunque simul, scilicet, ut fiat, & non sit præscitum: hic sensus verus est. Si vero dicitis Deum non potuisse non præscire omne quod fit, falsum est. Potuit enim facere ut non fieret, & ita non esse præscitum.

DISTINCTIO XXXVIII.

NUNC ergo ad propositum reuertētes &c. Superius magister de scientia Dei secundum se: & de comparatione rerum scitarum ad scientem, & econuerso. hic agit de comparatione scientiæ ad res scitas, & econuerso. Et diuiditur pars ista in partes duas.

Primo inquit de causalitate eius respectu rerum.

Secundo de eius mutabilitate. dist. 39. ibi. Præterea solet quæri. Prima in quatuor.

Primo inquit an præscientia Dei sit causa rerum futurarum.

Secundo vtrum ipsa futura sint causæ præscientiæ Dei: ibi. Neque etiam res futuræ.

Tertio ponit determinationem vtriusque quæstionis: ibi. Hanc igitur quæ videtur.

Quarto mouet, & soluit dubitationē incidentem ex sua determinatione: ibi. Ad hoc autem quod supradictum est.

CIRCA hanc distinctionem quærentur sex.

Primo vtrum in Deo sit præscientia.

Secundo vtrum præscientia Dei sit causa futurorum.

Tertio vtrum futura sint causa præscientiæ.

Quarto vtrum præscientia Dei sit respectu enunciabilium.

Quinto vtrum Deus habeat præscientiam omnium futurorum.

Sexto vtrum omnia futura de necessitate eueniant.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVÆSTIO I.

PRIMO ostendo, quod in Deo non sit præscientia: quia præscientia non nisi respectu futurorum: sed omnia futura sunt realiter æternitati præsentia, quia dicit Aug. lib. 83. q. q. 22. quod apud Deum nihil deest: nec præteritum, nec futurum, sed omne præsens est apud Deum: ergo in Deo non est præscientia.

Item Philosophus. 2. Metaphys. Vnū quodque sicut se habet ut sit: ita ad veritatem: ergo quum futura non sint non habent aliquam veritatem, sed nihil potest sciri nisi verum: quia secundum Aug. 15. de trinitate. c. 10. falsum nō est scire: ergo Deus non habet scientiā futurorū.

Item secundum Auic. 2. Metaph. Prima intentio conceptibilis ab intellectu est ens: ergo non ens nō intelligitur: sed secundum Aug. lib. 83. q. q. 17. omne futurum nondum est: ergo futura non intelliguntur.

CONTRA, Deus nouit totam suam potentiam: sed ipse potest facere aliqua: quæ futura sunt:

D. Bon. hic dist. 33. D. Tho. 1. par. 9. 14. art. 13. Scot. in 1. dist. 41. q. vltima.

Arg. 1.

Secundo. T. com. 4.

Tertio.

sunt: ergo habet scientiam futurorum. Sed scientia futurorum est præscientia: ergo in Deo est præscientia.

Item Augustinus contra Pelagium, & recitat Magister distinct. 39. præcognouit Deus quosdam futuros malos, & eorum malitiam præsciuit, sed non præparauit: ergo in Deo est præscientia.

Responsio. **R**ESPONDEO, quod in Deo est præscientia, quia præscientia est scire aliquid futurum esse, sed Deus scit multa futura esse: ergo in Deo est præscientia.

Ad primū. **A**D PRIMVM in oppositum dicendum, quod si futura sunt realiter æternitati præsentia, quod præscientia Dei non est respectu futurorum per comparationem ad præsens æternitatis: sed per comparationem ad præsens nostrum, hoc est, quod est respectu eorum, quæ sunt præsentia præsentis suo, in quantum sunt futura præsentis nostro.

Ad secundū. **A**D secundum cum dicitur, quod nihil potest sciri, nisi verum, &c. dico, quod verum est, quia scire falsum, sequeretur, falsum est verum. Cū autem dicitur in maiori quod futura non habent aliquam veritatem, dico quod verum est in esse actuali in propria natura, tamen veritatem habent in esse cognito. Vnde sicut non est natura eorum actu in reali existentia, & tamen est intellecta a Deo per suam ideam, ita quamuis veritas eorum non sit actu in reali existentia, tamen est a Deo intellecta.

Ad tertium. **A**D tertium cum dicitur quod non ens non intelligitur, &c. dico quod verum est de non ente, quod nec est in reali existentia, nec habet exemplar in mente diuina: & de modo intelligendi, quo res intelligitur per suam essentiam, vel per suam similitudinem, seu ideam. Bonorum autem futurorum, & etiam possibile quæ nunquam erunt, sunt rationes cognoscitiuæ in mente diuina, & ideo quamuis non sint in reali existentia, nihilominus tamē a Deo intelliguntur.

QVÆSTIO II.

Arg. 1. D. Bon. q. 1.

SECUNDO quæritur, Vtrum præscientia Dei sit causa futurorum, & videtur quod sic: Augustinus libro 15. de Trinitate, capit. 13. diuersas creaturas, & spirituales, & corporales, non quia sunt ideo nouit, sed ideo sunt, quia nouit: ergo notitia Dei respectu futurorum causa est, ut futura eueniant.

Secundo. Item præscientia Dei respectu futurorum, est quasi præscientia artificis respectu artificandorum: sed præscientia artificis est causa ut artificienda fiant: ergo præscientia Dei est causa, ut futura eueniant.

Tertio. Item sicut se habet voluntas ad volita, sic præscientia Dei ad ea quæ præsciuntur: sed vo-

luntas est causa volitorum: ergo præscientia Dei est causa præscitorum.

CONTRA, non omne præscitum a Deo est ab eo causatum, quia mala ab eo sunt præscita, nec tamen est causa eorum: quia sicut dicit Augustinus libro 83. quæstionum, quæstio. vigesima prima. Deus mali auctor nō est: ergo præscientia Dei non est causa omnium præscitorum.

Item Aug. 3. de trin. cap. 10. Voluntas Dei est prima, & summa causa omnium corporaliū specierum atq; motionum, sed præscientia Dei secundum rationem differt a voluntate: ergo præscientia Dei secundum se non est causa futurorum.

RESPONDEO quod secundum Hug. 2. lib. de sacramentis. parte 2. cap. 6. Ad omnem effectum concurrunt tria hæc, potentia, sapientia, & voluntas, nec aliquid absoluit nisi ista affuerint. Voluntas mouet, scientia disponit, potentia operatur: & ita patet, quod Deus nō est causa rerum ratione scientiæ tantum, sed ratione scientiæ dirigētis, & voluntatis imperantis, & potētis exequētis simul: cū ergo Dei præscientia ultra scientiam Dei nihil dicere videatur, nisi antecessionem scientiæ respectu rei scitæ, videtur quod præscientia Dei sub ratione qua præscientia tantum, non est causa ut res sint in effectu, quamuis includatur in ratione causæ. Vnde cum dicitur quod scientia Dei, vel præscientia, est causa rerum, intelligitur de præscientia, ut scientia approbatiua, quæ includit diuinum beneplacitum: simili modo respondet Magister in littera.

AD PRIMVM in oppositum quod arguebatur per auctoritatem Augu. dico quod intelligenda est de notitia approbatiua, quæ includit diuinum beneplacitum.

AD secundum cū dicitur, quod præscientia Dei respectu futurorum, est quasi præscientia artificis respectu artificandorum, &c. dico quod sicut artifex non producit artificium, nisi concurrente ad hoc voluntate imperante, & potentia exequente: sic dico, quod Deus in quantum præsciens tantum non facit, ut futurum sit in actum, nisi concurrente ad hoc voluntate imperante, & potentia exequente.

AD tertium dicendum quod prædicta simul concurrunt ad productionem effectus, non tamen eodem modo, quia scientia requiritur, ut dirigens: voluntas, ut imperans: vnde voluntas scientiam applicat ad opus: quantum ergo ad producendum obiectum proprium in effectu, non sic se habet scientia ad scita, sicut voluntas affectans, ut ita loquar ad volita.

AD PRIMVM ad partem secundam dicendum, quod bene concludit: præscientia enim, nec est causa, nec pars causæ, ut mala culpæ fiant, & tamen Deus præscit ea. Secundū non Rich. super 1. Sent. Y plus

In oppositum.

Responsio. Ad omnem effectum concurrunt potentia, sapientia, & voluntas.

Præscientia Dei, ut præscientia non est causa rerum.

Ad primū.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad argum. in oppositum.

plus concludit, nisi quod præscientia Dei sub ratione qua notitia tantum, non est causa futurorum, quod concessum est.

Q V A E S T I O I I I.

RE R T I O quæritur, Vtrū futura sint causa præscientiæ Dei: & videtur quod sic. Sequitur Deus præscit hoc futurum, ergo hoc erit: ergo ibi est aliqua habitudo localis, non causæ ad effectum, ut habitum est in quæstione præcedenti: ergo ibi est habitudo effectus ad causam.

Item dicit Magister in litera, quod non propterea aliquid erit, quia id Deus sciuit futurum, sed quia futurum est, ideo scitur a Deo antequam fiat: ergo futura causa sunt præscientiæ Dei.

Item quando vnum sequitur ad aliud, aut vnum est causa alterius, aut ambo causantur à tertio: sed non potest dici, quod præscientia Dei, & ipsa futura ab aliquo tertio causata sint, nec præscientia Dei causa est futurorum: ut in quæstione præcedenti habitum est: ergo restat tertium, scilicet, quod futura sint causæ præscientiæ Dei.

CO N T R A, secundum Auic. 6. Metaph. c. 3. Causa dignior est causato: sed futura non sunt nobiliora, quam præscientia Dei: ergo non sunt causa præscientiæ Dei.

Item futura non sunt causa præscientiæ Dei ratione principalis significati, quia principale significatum est diuina scientia, quæ realiter idem est, quod Deus, nec ratione connotati: quia connotatum est ipsum futurum, & nihil est causa sui ipsius: ergo futura non sunt causa præscientiæ Dei.

AD I S T A M quæstionem potest dici, quod præscientia, ultra scientiã, significat quandam relationem rationis, scilicet, prioritatem in duratione respectu rei futuræ, & futurum ultra ipsam rem importat posterioritatem in duratione respectu præscientiæ: dico ergo, quod præscientia sub ratione qua scientia tantum, nullomodo causatur à re futura, sed est causa rerum, in quantum consideratur cum voluntate, & potentia: illius autem relationis, quam dicit præscientia ultra scientiam non videtur esse causa relatio, quam futurum dicit ultra rem, nec econuerso: quia sicut dicit Anselm. monol. c. 3. ipsæ relationes quibus referuntur ea, quæ referuntur ad inuicem, non omnino sunt per se inuicem: quia hæc desunt per subiecta: unde dico, quod relationis, quam dicit præscientia ultra scientiam: & relationis, quam dicit præscientiam ultra ipsam rem præscitam, ipsa scientia Dei, & res scitæ sunt causa, sicut extrema sunt causa relationum inter ipsa: illa tamen relatio, rationis per quam scientia habet rationem præscientiæ, magis est per scientiam, quam per res scitæ: quia scientia Dei approbatiua causa est, ut res fu-

tura eueniat: & illa duo sunt causa illius relationis per quam scientia, dicitur præscientia.

AD P R I M V M in oppositum cum dicitur, quod in ista consequentia Deus scit hoc futurum: ergo hoc erit est aliqua habitudo localis, &c. dico, quod verum est, sed illa habitudo est habitudo relatiui ad relatiuum, sicut hic præscientia est: ergo aliquid præscitum est, & econuerso: & loquor de relatione secundum rationem.

Ad secundum cum arguebatur per auctoritatem Magistri, dico, quod intelligebat, quod res futura, & diuina scientia sit quædam relatio secundum rationem per quam Dei scientia dicitur præscientia, & verum est, quod scientia Dei, & res futura, causa sunt illius relationis, secundum quod extrema possunt dici causa relationum, quæ sunt in ea.

Ad tertium dicendum, quod ipsa scientia Dei approbatiua causa est, quod res futura, sit: relationis autem secundum rationem, quam dicit præscientia super scientiam, & illius relationis, quam dicit præscitum ultra rem præscitam, ipsa diuina scientia, & ipsæ res causa sunt eo modo quo extrema sunt relationum inter se causa. Ex dictis patet quomodo solui debeat ad argumenta ad aliam partem: bene enim probant, quod futuratio rei non est causa scientiæ Dei: sed ex hoc non sequitur quin concurrat ad hoc, quod in scientia Dei sit relatio rationis per quam habet rationem præscientiæ.

Q V A E S T I O I I I I.

VA R T O quæritur, Vtrum præscientia Dei sit respectu enunciabilem, & videtur, quod non: quia præscientia Dei est per ideam: sed in Deo non sunt ideæ enunciabilem: ergo diuina præscientia non est respectu enunciabilem.

Item Philosophus 3. de anima, vult, quod quando intellectus intelligit compositionem, vel diuisionem, sit in eo quædam compositio simplicium intellectuum: sed in diuino intellectu non potest fieri talis compositio: ergo in diuino intellectu non est præscientia enunciabilem.

Item præscire est scire: sed res scitæ, sunt in sciente, sed enunciabilia in Deo non sunt: ergo respectu eorum, nec est Dei scientia, nec præscientia.

Item intelligere compositionem, vel diuisionem, idem videtur esse, quod intellectualiter componere, vel diuidere: sed diuinus intellectus, nihil intelligit componendo, vel diuidendo: ergo non intelligit compositionem, vel diuisionem, sed esse enunciabilem, dicit compositionem, vel diuisionem: ergo Deus, nec scit, nec præscit aliquid enunciabilem.

CO N T R A, secundum Phil. 1. perih. Veritas, & falsitas sunt circa compositionem, vel diuisionem: sed in dictamine diuini intellectus, est veri-

veritas: ergo intelligit componendo, vel diuidendo: ergo ita habet Deus præscientiam enunciabilem in quibus est compositio, vel diuio, sicut rerum.

Item intelligere componendo, vel diuidendo est dicere hoc est hoc, vel hoc non est hoc: sed diuinus intellectus dicit, quod iustitia est bona, & quod iniustitia non est bona: ergo intelligit componendo, vel diuidendo: sed qui sic intelligit, ita potest intelligere compositionem, & diuisionem, sicut rem: ergo diuinus intellectus, ita scit, & præscit enunciabilia, sicut res ipsas.

RE S P O N D E O, quod Deus non tantummodo præscit omnes res futuras: sed omnia futura enunciabilia: non tamen illa præscit componendo, vel diuidendo. Non enim idem est intelligere compositionem, & diuisionem, & intelligere componendo, & diuidendo. Intelligere enim componendo, vel diuidendo est ea, quæ seorsum, & diuisim intelligimus in vnum redigere per modum compositionis, & diuisionis enunciationem formado. Deus autem quia vno simplici actu omnia intelligit: ideo quamuis intelligat compositionem, & diuisionem, non tamen componit, nec diuidit: dico ergo, quod sicut Deus scit materialia per modum immaterialem, ita scit compositionem, & diuisionem per actum intelligendi simplicem.

AD P R I M V M in oppositum cum dicitur, quod in Deo non sunt ideæ enunciabilem, &c. dico, quod ipse Deus per idem est idea, & quidditas rerum, & esse earum, quia in Deo esse, & essentia penitus idem sunt: rem autem esse, vel fore, enunciabilia quædam sunt. Unde ipse Deus per idem est idea rerum, & enunciabilem: vel potest dici, quod in Deo sunt ideæ enunciabilem: sed sicut rei materialis est in Deo idea immaterialis: ita enunciabilem est in Deo idea simplex.

Ad secundum cum dicitur, quod intellectus, quando intelligit compositionem, vel diuisionem fit in eo quædam compositio simplicium intellectuum, &c. dico, quod hoc intelligendum est de intellectu nostro: quia plures res intelligit per plura, nec simul ea intelligit, nisi sub ratione vnus saltem loquendo de intelligere plene, & distincte.

Ad tertium cum dicitur, quod res scitæ sunt in sciente, &c. dico, quod verum est, obiectiue: sed non oportet, quod sint in sciente per modum rei intrinsecæ, nisi ratione suarum idearum.

Ad quartum cum dicitur, quod intelligere compositionem, vel diuisionem, idem videtur esse, quod intellectualiter componere, vel diuidere: dico, quod falsum est, per comparisonem ad intellectum diuinum, eo quod omnia intelligit per vnum simplicissimum actum.

AR G V M E N T A ad partem aliam solueda sunt, quia male procedunt, & falsam conclusionem inferunt non loquendo de conclusione principali: sed in hoc, quod concludunt,

quod Deus intelligit componendo, vel diuidendo: hoc enim falsum est.

DI C O E R G O ad primum, quod illud verbum Philosophi scilicet, quod veritas, & falsitas sunt circa compositionem, & diuisionem, secundum Boet. intelligendum est per comparisonem ad nostrum intellectum.

Ad secundum cum dicitur, quod intelligere componendo, vel diuidendo est dicere, hoc est hoc, vel hoc non est hoc, &c. dico, quod verum est in vno redigendo seorsum intellecta, quamuis autem diuinus intellectus dicat, quod iustitia est bona, & quod iniustitia non est bona: hoc tamen non est in vnum redigendo seorsum intellecta, cum omnia per suam essentiam, quæ est simplicissima: & per vnum actum simplicissimum intelligat: unde dicendo, quod iustitia est bona, & quod iniustitia non est bona: compositionem intelligit, & tamen non componit, nec diuidit.

Q V A E S T I O V.

VI N T O quæritur, Vtrum Deus habeat præscientiam omnium futurorum: & videtur, quod non: quia secundum Philosophum in lib. perih. in propositionibus, de futuro contingenti non est determinata veritas: sed præscientia Dei non est respectu alicuius futuri, quod non habeat determinatam veritatem: ergo non est respectu omnium futurorum.

Item scire non est, nisi non contingentium aliter se habere secundum Phil. 1. Poster. & 6. Ethic. c. 10. sed futura contingentia contingit aliter se habere: ergo cum præscire sit scire, præscientia Dei non est respectu omnium futurorum.

Item Boet. in secundo prologo arithmetice Sapientia est rerum quæ sunt, sui que immutabilem substantiam fortiuntur: sed contingentia non fortiuntur sui immutabilem substantiam: ergo cum præscientia sit scientia, præscientia Dei non est respectu omnium futurorum.

CO N T R A, August. 5. de ciuit. Dei. c. 9. dicit, quod optime, & veracissime de Deo creditur cuncta scire antequam fiant: ergo est præscius omnium futurorum.

Item eodẽ lib. c. 10. Confiteri esse Deum, & negare præscium futurorum apertissima insania est.

RE S P O N D E O, quod præscientia Dei est respectu omnium futurorum, & hoc patet duplici ratione, sicut enim inferius declarabitur: omnia futura æternitati realiter præsentia sunt, in quantum eternitas ratione immensitatis transcendit nostrum præsens. Unde Anselm. in lib. de concordia præscientiæ, & li. arb. longe post principium, dicit de Deo, quod omnia sunt illi simul præsentia. Contingens autem dum videtur, ut præsens perspicue videtur: & ideo quia Deus videt omnia futura, ut sibi realiter præsentia de illis habet certam cognitionem, nec tantum illorum est scientia, sed præ-

Arg. 1.

Secundo.

Tertio.

In oppositum.

Responsio. Præscientia nullo modo causatur a re futura.

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium.

Circa primum.

Responsio. Deus non ita præscit res futuras sed etiam enunciabilia, non tamen componendo, vel diuidendo. Intelligere compositionem, & diuisionem, & componendo differunt.

Ad primum. Enunciabilem in Deo est idea.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad argum. In contrarium.

In contrarium.

Ad primum.

Ad secundum.

Arg. 1.

Circa finem.

Secundo.

Tertio.

In oppositum.

Responsio. Præscientia Dei est etiam respectu omnium futurorum.

scientia, in quantum sunt futura per comparationem ad nostrum praesens.

Ad hoc etiam est alia ratio, Deus scit quae sunt illa bona, quae vult fieri: & quae sunt illa bona, quae non vult fieri: nullus enim, nisi infans negaret Deum esse certum de his quae sunt in sua voluntate: scit etiam Deus, quod nullum bonum potest fieri, nisi in ipso volente: & quod omne bonum, quod vult fieri, fiet. Sequitur ergo, quod Deus liquido scit omnia illa bona, quae fient, & quae sunt illa bona possibilia fieri, quae nunquam fient: ergo habet certam praescientiam omnium futurorum bonorum.

Præterea Deus scit, quae sunt illa mala, quae vult non fieri: & quae sunt illa mala, quae non vult prohibere, cum tamen non velit illa fieri. Scit etiam Deus, quod nullum malum fiet, quod ipse vult non fieri: & ita certus est, quae sunt illa mala, quae non fient. Scit etiam Deus, quod illa mala, quae non vult prohibere euenient: quia cum malitia sit carētia boni debiti, & bonum debitum non eueniat, nisi Deo volente. Sequitur, quod omnis carentia boni debiti eueniat, quam ipse non vult prohibere: & ita sequitur, quod certus est, quae sunt illa mala, quae non euenient: patet ergo, quod Deus habet praescientiam omnium futurorum tam bonorum, quam malorum. Vnde Magister 35. dist. dicit, quod praescientia est de futuris tantum: sed de omnibus, & de bonis, & de malis.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod in propositionibus de futuro contingenti, non est determinata veritas, &c. dico, quod hoc intelligendum est, aut accipiendo determinatam veritatem pro necessaria veritate, aut pro veritate certa per comparationem ad intellectum nostrum suis naturalibus relicto: quāuis autem in illis de futuro contingenti non sit altera pars determinate de necessitate vera, necessitate absoluta: tamen altera pars determinate vera est, & a diuino intellectu certitudinaliter cognita.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod scire non est, nisi non contingentium aliter se habere, &c. dico, quod hoc debet intelligi de scientia dependente a rebus, sicut est scientia nostra: quia secundum Philosophum 10. Metaph. scientia nostra magis mensuratur a re, quam mensuretur. Diuina autem scientia non dependet a rebus, sed magis res dependet ab ea.

Ad tertium. Ad illud, quod arguebatur per auctoritatem Boetij: dico, quod illa auctoritas intelligenda est de immutatione rerum, ratione suarum idearum: cui videtur consentire ipsemet Boetius. exponens, quod illae res sunt qualitates, & quantitates, & plura alia, quae ibi enumerat: & postea dicit, quod ista sunt immutabilis substantiae ratione ingenerata: vel potest dici, quod auctoritas illa intelligitur de immutabilitate rerum, quantum ad suum esse intellectum, quod habet per comparationem ad diuinum intellectum. Omnes enim res

de quibus est scientia fuerunt a Deo intellectae ab aeterno, & secundum illud esse intellectum immutabiles sunt. Mutabilitas enim respicit eas per comparationem ad suum esse in effectu: cui videtur consentire Boetius in eodem prologo dicens de illis rebus, quod participatione corporis permutantur, & tactus variabilis rei inconuertibilem inconstantiam transeunt.

Q V A E S T I O V I.

SEXTO quaeritur, Vtrum omnia futura de necessitate euenient: & videtur, quod sic, secundum Philosophum 1. Priorum. Possibili posito in esse, nullum sequitur impossibile, sed sicut visum est ex questione precedenti omnium futurorum, Deus scit alteram partem perspicue, & determinate: ergo illud potest non fieri si ponatur in esse nullum sequitur impossibile, sed hoc est falsum. Impossibile enim est, quod Deus praesciat aliquid, & postea non eueniat: ergo omnia futura euenient de necessitate.

Item Boetius 5. lib. de consolatio. cap. 5. Si cuncta prospicit Deus, nec falli, nullo modo potest euenire necesse est, quod praevidentia futurum esse praevidet: sed ut habitum est in questione precedenti, Deus praescit omnia futura: ergo omnia futura euenire necesse est.

Item Anselm. in lib. de concord. praescientiae, & lib. arb. parum post principium. necesse est fuisse omne quod fuit, & esse quod est, & futurum esse quod erit: & sicut dicit postea paucis interpositis: nunquam fieri potest, ut res, quae praeterita est, fiat non praeterita: ergo non est possibile, ut illud, quod futurum est, non sit futurum. Sed omne quod de necessitate est futurum, de necessitate eueniat: ergo omnia futura de necessitate euenient.

Item secundum Philosophum 1. Priorum. Ex maiori de necessario, & minori de inesse, sequitur conclusio de necessario: sed omnia praescita de necessitate euenient, & omnia futura sunt a Deo praescita: ergo omnia futura de necessitate euenient.

Item ista propositio est per se, omnia futura euenient. Sed secundum Philosophum 1. Post. necesse est, quae sunt per se inesse: ergo necesse est, quod omnia futura eueniant.

Item omnia futura, quae de necessitate sunt aeternitati praesentia, de necessitate euenient: sed omnia futura de necessitate sunt aeternitati praesentia: quia cum diuina aeternitas sit immensa, de necessitate complectitur omnia futura: ergo omnia futura de necessitate euenient.

Item si antecedens simpliciter est necessarium, & consequentia simpliciter est necessaria: consequens simpliciter, & absolute est necessarium: sed Deum praescire omnia futura est necessarium,

rium, quia est aeternum: & iterum, haec consequentia est necessaria. Deus praescit omnia futura: ergo omnia futura erunt: ergo omnia futura fore simpliciter, & absolute est necessarium.

CONTRA, Augustus 3. de lib. arb. longe post principium. Sicut memoria tua non cogit facta esse, quae praeterierunt: sic Deus praescientia sua non cogit faciendo, quae futura sunt: sed propter nihil aliud, quam propter diuinam praescientiam mouentur homines circa hoc errantes ad concedendum omnia futura fieri de necessitate: ergo concedendum est, quod non omnia futura fient de necessitate.

Item Deus praescit futura, quae fient ex libertate arbitrij, & praescit ea, ut futura ex libertate arbitrij: ergo praescit ea futura contingenter: contingenter ergo euenient, cum eius praescientia falli non possit.

Item si omnia futura de necessitate eueniret, tunc superfluum esset consiliari, & mouere homines ad benefaciendum, quod absurdum est: quia sicut dicit Augustus 3. de lib. arbit. parum post principium. Quisquis existimat non esse mouendum hominem bene viuere de hominum numero existimandus non est.

Item Tullius 3. de fato, & diuinatione. Qui dicunt immutabilia esse, quae futura sunt, nec posse futurum verum conuerti in falsum, fati necessitatem confirmant, & cito post subdit: hi enim hominem voluntate libera spoliant, necessitate fati deuincunt, & cum recitauit Tullius inconueniens ad quod illi ducunt, nisi ita esset: quia ut ipsi dicunt, non omnis enunciatio esset vera, aut falsa, nisi esset. Postea subdit: hic primum si mihi libeat assentire Episcopo, & negare communem enunciationem, aut veram esse, aut falsam, eam plagam potius accipiam, quam fato omnia fieri comprobem. Illa enim sententia habet aliquid disputationis, haec vero non est tolerabilis.

RESPONSIO aliorum est ad hanc questionem, quod omnia futura, in quantum sunt praescita de necessitate euenient: & dicunt quod praescita non possunt non esse praescita. Vnde dicunt futura omnia de necessitate euenire per conditionem diuinam notionis. Per se vero considerata, non debent omnia de necessitate euenire. Cui opinioni videtur consentire Boetius 5. de consol. non multum ante finem lib. ubi dicit sic: Deus ea futura, quae ex arbitrij libertate proueniunt, praesentia conuertitur: haec igitur ad intuitum relata diuinum necessaria fiunt per conditionem diuinam notionis. Per se vero considerata absoluta naturae suae libertate non desinunt: & aliquibus interpositis postea subdit: haec si ad diuinam notionem referuntur, nec si per se considerentur necessitatis esse nexibus absoluta: sicuti omne quod sensibus patet, si ad rationem referas, vniuersale est, si ad semetipsum referas, singulare est.

SED CONTRA hoc arguunt alij sic, si necessarium est Deum praescire omnia futura, ut dicunt: & relata ad diuinam praescientiam sunt de necessitate ventura: videtur, quod omnibus computatis, omnia futura de necessitate euenient.

IDEO VIDETUR alijs dicendum, quod secundum Anselm. in lib. de concord. praescientiae, & lib. arb. non ultra post principium. Duplex est necessitas, vna praecedens, quae facit rem esse: & vna sequens, quae nihil cogit esse: loquendo de prima necessitate, non est verum, quod omnia futura de necessitate euenient: sed loquendo de necessitate secunda, omnia futura de necessitate euenient: quia illa necessitas non plus dicit, nisi necessariam consequentiam euentus rei ad suam futurationem, & Dei praescientiam: & certum tamen est, quod ista consequentia est necessaria, hoc est futurum: ergo eueniet, & hoc est necessarium Deum praescire, quod hoc eueniat: ergo eueniet, sed quia possibile est, ut aliqua futura nunquam fuerint futura: & ita possibile est, ut nunquam fuerint praescita: ideo omnibus computatis, negandum est, quod omnes res futurae de necessitate euenient.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod possibili posito in esse nullum sequitur impossibile, &c. dico, quod si aliqua res, quae est futura: verbi gratia, anima Antichristi ponatur non euenire implicite: ponitur, quod nunquam fuit futura: & ita quod nunquam fuit praescita: vnde si absolute ponatur non euenire, nullum sequitur impossibile, quia possibile est, ut nunquam fuerit futura, & nunquam fuerit praescita: sed non est possibile, quod ista duo stent simul, scilicet, quod scit praescita, & non eueniat.

Ad secundum, quod arguebatur per auctoritatem Boetij dicendum, quod intelligenda est de necessitate consequentiae. Et hoc sufficit ad hoc, quod diuina praescientia falli non possit: quia sicut Deus praescit de aliqua re futura, quod eueniat: ita praescit, quod potest non euenire: & ideo ex hoc quod dicit, quod potest non euenire, non sequitur, quod diuina praescientia falli possit. Vnde Boetius eodem lib. non multum ante finem dicit sic: videbo propositum te qui dem tuum posse deflectere, sed quoniam & id te posse, & an facias quouere conuertas praesens prouidet veritas intuetur, diuinam praescientiam te non posse vitare, sicuti praesentis oculi effugere non possis intuitum, quamuis te in varias actiones libera voluntate conuerteris.

Ad tertium cum dicitur, quod pariter necesse est fuisse omne, quod fuit, & omne quod est, & futurum esse, quod erit, &c. dico, quod hoc sic intelligendum est, quod sicut illud, quod fuit non potest non fuisse: ita non est possibile, ut aliquid sit futurum, & non eueniat coniunctim accipiēdo. Ista enim duo sunt impossibilia:

Rich. super 1. Sent. Y 3 hoc

In oppositum.

Arg. 1. D. Bon. q. 1. art. 2. T. com. 20.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quinto. T. com. 15.

Sexto.

Septimo.

Contra opinionem.

Alia opinio. Necessitas duplex.

Ad primū.

Ad secundum.

Ad tertium.

hoc est futurum, & non eueniat: sed quia im-

Ad quartum.

possibile est, vt nunquam fuerit futurum: ideo non sequitur absolute, necesse est rem euenire, quæ futura est, sicut rem fuisse, quæ præterita est.

Ad quintum.

Ad quartum cum dicitur, q̄ ex minori de necessario, & minori de inesse, sequitur conclusio de necessario, &c. dico, quòd hoc intelligendum est, quando minor est de inesse simpliciter: sed ista quæ fuit minor in argumento, scilicet quòd omnia futura sunt à Deo præscita, nõ est de inesse simpliciter, quia possibile est, vt nunquam fuerint futura, & ita possibile est, vt nunquam fuerint præscita.

Ad sextum.

Ad quintum cum dicitur, q̄ hæc est per se, omnia futura euenient, &c. dico, quòd verum est, ex conditione, vel suppositione, quòd aliqua sunt futura, sicut necessarium est hominẽ esse hominem, vel animal, supplendo q̄ homo fit: tamen quia possibile est hominem non esse in esse actualis existentia, possibile est ipsum non esse animal, in esse actualis existentia: ita dico, quòd sicut possibile est de rebus futuris, quòd nunquam fuerit futuræ, ita possibile est res futuras non euenire in effectu.

Ad septimum.

Ad sextum cum dicitur, quòd omnia futura de necessitate sunt æternitati præsentia, &c. dico, quòd verum est, de conditione, & suppositione q̄ sint futura: sed quia possibile est, vt nunquam fuerint futura, possibile est, vt nunquam fuerit æternitati præsentia.

Ad septimum cum dicitur, q̄ Deum præscire omnia futura est necessarium, &c. dico, q̄ quamuis scire Dei simpliciter sit necessarium: tamen ordinatio rei, quæ futura est ad ipsum scire Dei, est contingens: & ideo quia præscire importat diuinum scire, & ordinationem ad ipsum: ideo potest dici, vt volunt aliqui, quòd ipsum præscire Dei ratione habitudinis rei future, ad ipsum non est necessarium. Et si postea dicas, quòd ordinatio illius futuri ad ipsum diuinum scire, est ab æterno, & ita est necessarium: tunc dicendum est, q̄ quia illa ordinatio rei future ad scire diuinum, nihil ponit reale in diuino scire, nec in ipsa re futura ponit aliquid realiter in actu: ideo dico, quòd possibile est, q̄ nunquam ordinatio fuerit illius futuri ad diuinum scire: non tamen est possibile est, q̄ ista duo stent simul, scilicet, quòd aliquid sit futurum, & non sit à Deo præscitum.

CIRCA litteram. (Nec aliter sciuit creata,) non scilicet, quo ad modum cognitionis ex parte cognoscentis: sed aliter quantum ad modum ex parte cognoscibilis, quia creanda cognoscit esse futura per comparisonem ad præsens creatum, & creata cognoscit esse, & præsentia, & per comparisonem ad præsens creatum. (Dicimus scientiam, vel præscientiam Dei non esse causam eorum, quæ fiunt, nisi talem sine qua non fiunt: si tñ scientiam ad notitiam tm referamus.) Hoc ideo di-

cit, quia si necessarium accipiatur pro notitia approbatiua, quæ diuinum includit beneplacitum: sic Dei scientia vere est causa eorũ bonorum, quæ fiunt: non tamen malorũ, in quantum mala sunt. (Per prophetam prædixit infidelitatem Iudæorum.) Contra, Deus nulli reuelat casum suum ne desperet. Respondeo, casum irreparabilem creaturæ, Deus illi creaturæ non reuelat sub certitudine, & absolute, ne illa creatura desperare cogeretur: tamen casum creaturæ reparabilem aliquando illi reuelat: & quandoque reuelat illi casum suum irreparabilem conditionaliter, tamen & cõminatorie: quia quando fit illa reuelatio, fit salua liberi arb. libertate. (Illorum peccata præsciuit non sua,) q. d. si sua præscientia eos ad peccandum cogeret, non ipsi peccarent: quia coacti facerent, sed ipse coactor.

Casum reparabilem Deum creaturæ reuelat.

Vtrum scientia Dei possit augeri, vel minui, vel aliquo modo mutari.

DISTINCTIO XXXIX.

PRAETEREA quæri solet, vtrum scientia Dei possit augeri, vel minui: vtrumque enim videtur posse probari. Quòd diuina scientia possit augeri, vel mutari, hoc modo probatur, quia potest Deus scire, quod nunquam scit. Est enim aliquis, qui non est lecturus hodie, & tamen potest esse, vt legat hodie: potest. n. hodie legere. Nihil autem potest fieri, quòd nõ possit à Deo sciri. Potest ergo Deus scire huc lecturum hodie: potest ergo aliquid scire, quod non scit: ergo potest eius scientia augeri, vel mutari. Eademq; videtur posse minui: Est enim aliquis hodie lecturus, quæ Deus scit lecturum, at potest esse vt non legat: ergo potest Deus non scire hunc lecturum: potest ergo non scire aliquid quod scit: ergo potest minui eius scientia, vel mutari. Ad quod dicimus, quia Dei scientia omnino immutabilis est, nec augeri potest, vel minui. Nam, (vt ait Aug. in 15. lib. de Trin.) Scientia Dei est ipsa sapientia, & sapientia est ipsa essentia, siue substantia Dei: quia in illius natura simplicitate mirabili non est aliud sapere, & aliud esse: sed quod est sapere, hoc est, & esse. Ideoq; nouit omnia Verbu, quæ nouit pater: sed ei nosse de patre est, sicut esse: nosse. n. & esse ibi unum est. Et ideo patri, sicut esse non est à filio, ita nec nosse. Proinde tanquam seipsum, dicens, pater genuit Verbum sibi coequalis per omnia. Non enim seipsum integrè perfecte; dixisset, si aliquid minus, aut amplius esset in eius Verbo, quam in seipso. Hoc est ergo omnino Verbum quod pater: non tamen est pater, quia iste filius, ille pater. Sciunt ergo inuicem pater, & filius: sed ille gignendo, iste nascendo. Et omnia quæ sunt in eorum scientia, in eorum sapientia, in eorum essentia, vnusquisque eorum simul

Cap. 13.

Cap. 14.

Cap. 14.

simul videt, non particulatim, aut sigillatim: velut alternante conspectu hinc illuc, & inde huc; & rursum inde, vel inde in aliud, vt aliqua, atque aliud, vt aliqua videre non possit, nisi non videns alia: sed omnia simul videt, quorum nullum est quod non semper videat, & sciat. Eius itaque scientia inamissibilis, & inuariabilis est. Nostra verò scientia, & amissibilis, & variabilis, & receptibilis est: quia non hoc est nobis esse, quod sapere, vel scire. Propter hoc sicut nostra scientia illi scientia Dei dissimilis est, sic & nostrum verbum quod nascitur de scientia nostra, dissimile est illi verbo, quod natum est de patre scientia. Ex hac auctoritate clarè ostenditur, scientiam Dei omnino inuariabilem esse, sicut ipsa essentia Dei omnino inuariabilis est: & pater & filius cum spiritu sancto simul omnia sciunt, & vident. Sicut ergo non potest augeri, vel minui diuina essentia, ita nec diuina scientia: Et tamen conceditur posse scire, quod non scit: & posse non scire, quod scit: quia posset aliquid esse subiectum eius scientia, quod non est: & posset non esse subiectum aliquid, quod est sine permutatione ipsius scientia. Oppositio, an Deus possit nouiter, vel ex tempore scire, vel præscire aliquid.

Eodem lib. cap. 13.

Responsio.

Hic opponitur à quibusdam ita. Si Deus potest aliquid scire, vel præscire, quod nunquam sciuit, vel præsciuit. Potest ergo ex tempore aliquid scire, vel præscire. Ad quod dicimus. Potest quidem Deus scire, vel præscire omne, quod potest facere: & potest facere, quod nunquam fiet. Potest ergo scire, vel præscire, quod nunquam fiet, nec est, nec fuit: nec illud scit, vel sciuit: neque præscit, vel præsciuit: quia scientia eius non est, nisi de his, quæ sunt, vel fuerunt, vel erunt: & præscientia non est, nisi de futuris. Et licet possit scire, vel præscire, quod nunquam est, vel erit: non tamen potest aliquid scire, vel præscire ex tempore. Potest vtrique scire, vel præscire, quod nunquam est, nec erit: nec illud scitum, vel præscitum est ab æterno. Nec tamen potest incipere scire, vel præscire illud: sed ita potest modo scire, vel præscire, sicut potest scisse, vel præscisse ab æterno. Si enim dicas eum modo posse scire, vel præscire, quod ab æterno non sciuit, vel præsciuit, id est, ita quod ab æterno non sciuerit, vel præsciuerit quasi vtrumque simul esse possit, falsum est. Si vero dicas, eum posse modo scire, vel præscire, quod ab æterno non sciuit, vel præsciuit, id est, habere potentiam sciendi, vel præsciendi ab æterno, & modo aliquid: nec tamen illud præscitum est, vel futurum, verum est. Non potest ergo nouiter, vel ex tempore scire, vel præscire aliquid, sicut non potest nouiter, vel ex tempore velle aliquid: & tamen potest velle, quod nunquam voluit.

Vtrum Deus possit scire plura quàm scit. ITEM A QUIBUSDAM dicitur Deus posse plura scire, quam sciat: quia potest scire omnia, quæ scit, & potest aliqua facere, quæ nunquam erunt, & illa potest scire, non enim aliqua incognita facere potest. Si vero omnia essent, quæ modo sunt, & alia quedam faceret, quæ non sunt,

nec erunt, & illa omnia sciret. Pro certo plura sciret, quam modo sciat: nec tamen eius scientia augeri potest: quia hoc totum fieri posset sine mutabilitate scientia. Constat ergo Dei scientiam omnino esse immutabilem, nec augeri posse, vel minui, sed ei subiecta.

Quod videtur aduersum illi sententia, quæ supra dictum est, Deum semper, & simul scire omnia.

EI VERO quod prædictum est, scilicet, quòd Deus omnia semper videt, & simul: videtur obuiare, quod ait Hieronymus in expositione Abacuc. Absurdum est, inquit, ab hoc deducere Dei maiestatem, vt sciat per momenta singula, quot culices nascantur; quotue moriantur: quæ pulicum, & muscarum sit multitudo, quotue pisces nant in aquis, & similia. Non sumus tam fatui adulatores Dei, vt dum prouidentiam eius etiam ad ima retrudimus, in nos ipsos iniuriosi simus: eandem irrationabilium, & rationabilium prouidentiam esse dicentes: Hic videtur dicere Hieronymus, quòd Deus illorum minimorum scientiam, siue prouidentiam non habeat, quod si hoc est, tunc non omnia simul scit, & semper. Ex tali itaque sensu illud dictum esse nouerimus, vt Deum illa alternatim, vel particulatim scire neget, nec per diuersa temporum momenta, sic illa cognouit, sicut per varia momenta illorum, quædam deficient, quædam incipiunt. Neque illis alijsque irrationabilibus, ita prouidet quemadmodum rationabilibus. Nunquid enim, vt ait Apostolus, cura est Deo de bobus: Et sicut non est cura Deo de bobus, ita nec de alijs irrationabilibus. Dicit tamen scriptura, quia ipsi est cura de omnibus. Prouidentiam ergo, & curam vniuersaliter de cunctis, quæ condidit habet, vt habeat vnumquodque, quod sibi debetur, & conuenit. Sed specialem prouidentiam, atque curam habet de rationabilibus quibus præcepta tradidit: eisque recte viuendi legem præscripsit, ac premia promisit. Hanc prouidentiam, & curam de irrationabilibus non habet. Ideo dicit Apostolus: quia non est cura Deo de bobus: Prouidet tamen omnibus, & curat, id est, gubernat omnia, qui omnibus Solem suum facit oriri, & pluiam dat. Scit itaque Deus quanta sit multitudo pulicum, culicum, & muscarum, & piscium: & quot nascantur, quotue moriantur: sed non scit hoc per momenta singula, immo simul, & semel omnia. Neque ita scit, vt eandem habet prouidentiam irrationabilium, & rationabilium, id est, vt eodem penitus modo prouideat irrationabilibus, & rationabilibus. Rationabilibus enim, & præcepta dedit, & Angelos ad custodiam delegauit.

Tomo 6. in explanatione cap. 1. Abacuc.

1. Cor. 9. a

Sap. 12. b

1. Cor. 9. a

Breuis summa prædictorum, cum additione quorundam.

SIMVLITATQVE, & immutabiliter scit Deus omnia, quæ fuerunt, & sunt, & erunt tam bona, quàm mala: præscit quoque omnia futura, tam bona, quàm mala.

DISTINCTIO XXXIX.

PRÆTEREA quæri solet. Superius determinavit Magister de causalitate diuinæ scientiæ respectu rerum. In hac parte determinat de ipsius immutabilitate: & diuiditur pars ista in partes tres.

Primo enim determinat Magister, quod diuina scientia non recipit augmentum, vel diminutionem, vel vicissitudinem.

Secundo opponitur contra hoc, quod dictum est de augmento: & super hoc determinat veritatē. ibi. (hic opponitur a quibusdā.)

Tertio opponit contra vniuersalitatē diuinæ scientiæ per auctoritatē Hieron. Et ponit illius auctoritatis expositionem. ibi. (Ei vero quod prædictum est.)

D. Bon. vbi supra. CIRCA hanc distinctionem quæritur de duobus principaliter.

Primo quæritur de immutabilitate diuinæ præscientiæ.

Secundo de vniuersalitate diuinæ prouidentia.

Circa primum quæruntur tria.

Primo, vtrum futura sint realiter præsentia æternitati.

Secundo, vtrum possibile sit Deū non præscire illud, quod præscit.

Tertio, vtrum possibile sit Deum plura præscire, quam præscit.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod futura non sunt realiter præsentia æternitati, quia illa non coexistunt, quæ non existunt, sed futura non existunt: ergo æternitati non coexistunt: ergo non sunt realiter ei præsentia.

Item si futura sunt realiter præsentia æternitati, pari ratione ab æterno fuerunt ei præsentia: sed hoc videtur includere futura fuisse realiter præsentia ab æterno, quod est erroneū.

Item nihil non est præsens alicui rei, nec creatæ, nec increatæ: sed anima Antichristi, quæ futura est adhuc, nihil est: ergo non est realiter præsens æternitati.

Item quod est verum Deo simpliciter verum est: ergo similiter quod est præsens Deo, simpliciter præsens est: ergo si futura realiter sunt æternitati præsentia, futura sunt simpliciter præsentia, quod falsum est.

Item quamuis diuina essentia sit immensa, & cuiuscūque loco præsens: tamen essentiæ, quæ non sunt, non coexistunt sibi in loco: ergo similiter quamuis æternitas sit immensa, vñ quod

res, quæ non sunt sibi indurando non coexistunt, sed futura non sunt: ergo durationi æternitatis realiter non coexistunt.

Item Gloss. super illud ad Rom. 10. qui vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, sic dicit: elegit, & habet electos quos creaturus est eligendos, quos habet apud semetipsum, non in natura sua, sed in præsentia sua: ergo videtur, quod res futuræ non sunt præsentēs in natura sua æternitati: & si sic, non sunt realiter præsentēs æternitati.

CONTRA, a duratione immensa non distat aliqua duratio: quantumcūque sit a nostro præsentī remota, sed æternitas est duratio immensa: ergo futura quantumcūque a nostro præsentī remota, sunt realiter æternitati præsentia.

Item Aug. lib. 83. qq. q. 18. apud Deum nihil deest, nec præteritum igitur, nec futurum: sed omne præsens est apud Deum.

Item Ansel. pro sol. 20. c. loquens ad Deum sic dicit, hoc quoque modo transis omnia et æterna, quia tua, & illorum æternitas tota tibi præsens est, cum illa nondum habeant de sua æternitate, quod venturum est, sicut iam non habet quod præteritum est, sic quippe semper es vltra illa cum semper tibi sis præsens, siue cum illud semper sit tibi præsens ad quod illa nondum peruenerunt: ecce expresse habes, quod aliqua futura duratio iam Deo præsens est.

Item Richar. 20. lib. de trin. cap. antepenult. dicit de Deo, quod sicut eorum quæ nondum nihil est ei futurum, sicut eorum omnium quæ iam non sunt nihil: est ei præteritum, sic eorum omnium, quæ iam præsentia sunt, nihil est ei transitorium.

AD ISTAM quæstionem dicunt aliqui, quod futura non sunt realiter præsentia æternitati: sed ideæ ipsorum, quæ sunt realiter idem quod ipse Deus, per quas ideæ, ita perspicue Deus cognoscit futura, ac si essent ibi realiter præsentia.

Contra quam opinionem dicunt aliqui esse plures auctoritates. Dicit enim Anselm. in lib. de concor. præscientiæ, & lib. arbit. longe post principium, quod quamuis ibi nihil sit, nisi præsens, non est tamen illud temporale, sicut nostrum, sed æternum, in quo cuncta tempora continentur: siquidem quemadmodum præsens tempus continet omnem locum, & quæ in quolibet loco sunt: ita æterno præsentī simul clauditur omne tēpus, & quæ sunt in quolibet tempore. Præterea Anselm. in eodem lib. dicit sic, Sciendum est quoque, quia sicut præscientia non dicitur in Deo proprie, ita nec prædestinatio: quia illi nec ante, nec post, aliquid est, sed omnia sunt illi simul præsentia. Præterea Boet. quinto lib. de consol. de diuina loquens, scientia dicit omnia, quæ iam generantur in sua simplici cognitione considerat: itaque si præscientiam pensare velis, qua cuncta dignoscit non esse præscientiam quasi futuri: sed scientiam nunquam deficientis instantis, rectius estimabis.

Sexto.

In oppositum.

Responsa. Prima opi. Impugnatio.

Alia opin. estimabis. Ideo isti moti prædictis auctoritatibus, & ratione, & alijs auctoritatibus in opponendo allegatis dicunt futura esse realiter præsentia æternitati: quia præsens æternitatis est simplicissimum, & immensum: & ideo totum coexistit nostro præsentī, vel si proprium dictum est nostrum præsens coexistit ei toti: & cum hoc quod ipsum præsens æternitatis totum coexistit nostro præsentī, simul totum excedit nostrum præsens: ita quod est totum ante nostrum præsens in infinitum, & vltra nostrum præsens in infinitum. Dicunt ergo quod præsens æternitatis potest considerari, in quantum totum coexistit nostro præsentī, vel in quantum in infinitum est vltra nostrum præsens: vt ita loquar, si consideretur in quantum totum coexistit nostro præsentī, vel in quantum nostrum præsens ei: sic dicunt, quod futura non sunt realiter præsentia æternitati: quia ex hoc sequeretur, quod essent realiter præsentia in nostro præsentī, quod contradictionem includit: & sic dicunt debere intelligi sententiam quorundam magnorum, qui negare videntur futura esse realiter æternitati præsentia. Si autem consideretur præsens æternitatis, in quantum totum est vltra nostrum præsens in infinitum per summam eius simplicitatem, & immensitatem: sic dicunt, quod ea quæ per comparisonem ad nostrum præsens futura sunt realiter præsentia sunt toti æternitati: & ita patet, quod ex hoc non sequitur illa esse realiter præsentia in nostro præsentī: tamen non concedunt esse præsentia æternitati, nisi in quantum æternitas transcendit nostrum præsens. Et potest ad hoc aliquo modo poni exemplum, quamuis non per omnia simile. Diuina essentia tota præsens est huic loco, & tota transcendit hunc locum, quia tota præsens est cuilibet alij loco: & cum ego dico de aliqua re, quod præsens est diuinæ essentiæ, in quantum præsens est huic loco: sequitur etiam illam rem esse præsentem huic loco: sed si dico de aliqua re quod præsens est diuinæ essentiæ, non in quantum ipsa est præsens huic loco, sed in quantum transcendit hunc locum, ex hoc non sequitur illam rem esse præsentem huic loco, & satis, patet ex dictis, quomodo hoc exemplum ad propositum valeat applicari.

Qui volunt sustinere hanc opinionem secundam, possunt respondere ad argumenta, quæ sunt contra eam.

AD PRIMVM cum dicitur, quod illa non coexistunt, quæ non existunt, &c. dico, quod verum est, quod non coexistunt rei limitatæ non transcendentī nostrum præsens: nec etiam rei illimitatæ, in quantum sibi coexistit nostrum præsens: æternitas autem est duratio illimitata, & ideo futura, quæuis non sint: tamen bene coexistunt æternitati non in quantum æternitas coexistit nostro præsentī, sed in quantum ratione suæ immensitatis est,

vt ita loquar, vltra nostrum præsens in infinitum. Ad secundum dicendum, quod sicut dicimus, quod futura sunt realiter præsentia æternitati, non in quantum coexistit nostro præsentī, nec in quantum transcendit esse præsens creatum in infinitum a parte ante: sed in quantum transcendit præsens creatum in infinitum a parte post, sic dico aliquo modo a simili, quod omnia futura fuerunt æternitati realiter præsentia ab æterno: nec ex hoc sequitur, quod ab æterno fuerunt, quia non ponuntur fuisse realiter præsentia æternitati ante mundum constitutionem, in quantum æternitas fuit ante primum instans temporis in infinitum, sed in quantum complectebatur omnia futura tempora, quia sicut dicit Ansel. pro sol. 20. c. Deus est ante omnia, & vltra omnia.

Ad tertium cum dicitur, quod nihil non est præsens alicui rei, &c. dico, quod si vocas nihil illud, quod non fuit, nec est, nec erit, sic propositio habet veritatem. Si autem vocas, nihil rem, quæ modo non est, & tamen erit: sic dico, quod talis res durationi increatæ, bene præsens est, in quantum duratio increata est vltra nostrum præsens a parte post, in infinitum.

Ad quartum cum dicitur, quod illud quod est verum Deo simpliciter verum est: dico, quod sicut illud simpliciter verum est, quod secundum iudicium Dei verum est: ita dico, quod illud simpliciter præsens est, quod est præsens secundum iudicium Dei, sed futura, & si secundum iudicium Dei sunt æternitati præsentia, in quantum transcendit nostrum præsens in infinitum a parte post: non tamen propter hoc Deus iudicat illa esse præsentia, sed iudicat, quod illa aliquando erunt.

Ad quintum dicendum, quod sicut diuina essentia comprehendit omnia loca, ita æternitas omnia tempora: vnde quamuis ea quæ non sunt, non coexistant diuinæ essentiæ in loco: ex hoc non poterit inferri, quod ea quæ non sunt, non coexistant æternitati, sed debes inferre, quod ea quæ nec fuerunt, nec sunt, nec erunt æternitati realiter non coexistant.

Ad sextum, quod arguebatur per illam glossam ad Roman. 10. dicendum, quod eligendos apud se habuit, non in natura sui ipsius, quia non erant in Deo per modum rei intrinsecæ: nec etiam in natura electorum, in quantum sua æternitas est ante omnia, sed in quantum sua æternitas complectebatur omnia futura: & quamuis natura electorum ab æterno non fuerit, tamen ab æterno omnino futura fuit.

Qui voluerit sustinere primam opinionem potest dicere ad rationē in oppositum, quod quamuis æternitas sit immensa, tamen futura non ei realiter existunt, non propter defectum ex parte immensitatis, quæ quantum ex parte sua potest simul comprehendere omnia præterita

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quintum.

Ad sextum.

Ad rationem in oppositum.

terita, presentia, & futura: sed propter defectum non existentie ex parte reru futurarum.

Ad auctoritatem etiam potest dicere eas posse intelligi de presentiaitate, qua est per ideas, quantum ad bona futura: & de presentiaitate quantum ad esse in cognitione obiective, quantum ad bona, & mala. Omnia enim futura, sunt a Deo cognita, & sunt secundarium obiectum cognitionis: & haec responsio concordare videtur sententiae Magistri, supra 36. distinct. cap. 1. ubi dicitur praesentia Dei, in qua sunt omnia ipsius cognitio est.

Q V A E S T I O I I.

Arg. I.

SECUNDO quaeritur: Vtrum possibile sit Deum non praescire, vel non praesciuisse illud, quod praescit: & videtur, quod non: quia maior est immutabilitas praescientiae Dei, quam nostrae: sed si homo praevidet aliquid, non potest hoc non praevidisse: ergo si Deus praescit aliquid, non est possibile, hoc ipsum non praesciuisse.

Secundo:

Item de eo, quod est, non potest Deus facere quin sit, vel fuerit. Deum autem praescire illud, quod praescit, est in praesenti aeternitatis: ergo Deus non potest facere, quin illud praescire sit, vel fuerit.

Tertio.

Item omne praescire Dei aeternum est: sed nullum aeternum potest non esse, vel non fuisse: ergo praescire Dei non potest non esse, vel non fuisse.

Quarto.

Item postquam Deus creavit mundum, non est possibile Deum mundum non creasse: ergo a simili, cum Deus aliquid praesciuit, non est possibile ipsum hoc non praescire, vel non praesciuisse.

in oppositum.

CONTRA, Deus operabitur omne bonum, quod praescit ad operandum: sed Deus potest non operari aliqua bona, quae operabitur: ergo potest non praescire aliquid quod praescit.

Item scire ultra scire non dicit in Deo, nisi respectum secundum dici, sed sublato respectu secundum dici: non propter hoc fit aliqua mutatio in re: ergo posito, quod Deus non praesciat illud, quod praescit: non propter hoc sequitur, quod sit aliqua mutatio in divino scire. Sed non propter aliud negatur Deum posse non praescire illud, quod praescit, nisi ad vitandum mutabilitatem in divino scire: ergo non est negandum Deum posse non praescire illud, quod praescit.

Responsio.

Prima opi. Quod Deus potest non praescire, quod praescit.

AD ISTEAM quaestionem dicunt aliqui, quod Deum posse non praescire, vel non praesciuisse illud, quod praescit, simpliciter falsum est. Praescire enim duo dicit, scilicet, actum divine scientiae, tanquam principale significatum: & aliquid esse futurum, tanquam connotatum. Actus autem divine scientiae non potest non esse, vel non fuisse.

Iterum ipsum futurum, & si sit in se contingens relatum, tamen ad divinam scientiam est necessarium.

SED CONTRA hoc potest argui sic. Oppositum necessarium est impossibile: ergo si omne futurum est necessarium per comparationem ad divinam scientiam, oppositum cuiuslibet futuri, est impossibile: & ita nulla res, quae est futura, potest non esse futura: sed dicent etiam, quod sicut esse futurum relatum ad divinam scientiam necessarium est: ita oppositum cuiuslibet futuri relati ad divinam scientiam est impossibile: quia sicut animam Antichristi esse futuram, necessarium est per comparationem ad divinam scientiam, quamvis non sit necessarium absolute: ita animam Antichristi non esse futuram impossibile est, per comparationem ad divinam scientiam, quae immutabiliter scit animam Antichristi esse futuram: tamen animam Antichristi non esse futuram possibile est absolute. Sic tamen respondentes non evadent quin omnibus computatis omnes res futurae eueniant de necessitate, quod falsum est.

Contra opi.

Ideo mihi videtur dicendum, quod & si non sit possibile, quod Deus praesciat, quod nunquam praesciuit, vel quod illud quod praescit, postea non praesciat: ita ut non praescire, sit post praescire, nisi in quantum res praescita praesens efficitur: tamen Deum non praesciuisse illud, quod praescit diuinitate accipiendum possibile est. Sicut enim Deus ab aeterno potuit non praescire animam Antichristi esse futuram: ita nunc potest nunquam praesciuisse eam esse futuram: quia in aeternitate nihil transit.

Opinio Magistri.

In praescire enim tria considero, scilicet, actum divine scientiae, & aliquam rem quae futura est, & illius rei futurationem: quia praescire, est scire aliquam rem esse futuram. Actus divine scientiae non potest non fuisse.

Praescientia tria continet.

Item circumscripta futuratione habitudo ipsius rei, in quantum scita est ad diuinum scire, necessaria est. Necessarium est enim Deum scire omnia notitia simplicis intelligentiae. Futurationem tamen ipsius rei scire contingens est, in quantum illa res non euenire potest: & ideo ipsum praescire ratione illius futurationis, sine qua scire Dei, non esset praescire contingens est. Dico ergo, quod possibile est Deum nunquam praesciuisse animam Antichristi esse futuram, sicut futuratio eius est contingens.

Ad primam.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod si homo praevidet aliquid, non potest hoc non praevidisse, & cetera. dico, quod non est simile de praescientia Dei, & praevisione hominis: quia in praevisione hominis, ipse actus praevisionis transit in praeteritum. Actus autem divine scientiae, non transit in praeteritum, quia est in praesenti aeternitatis. Vel potest dici, quod quamvis hominem aliquid praevidisse, esset necessarium ratione actus videndi qui tran-

transit in praeteritum, tamen ipsum praevidisse, contingens est ex parte rei praevise.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, quod de eo, quod est, non potest Deus facere quin sit, vel fuerit, & cetera. dico, quod hoc intelligendum est de praesenti, quod est pure praesens, non includens de suo intellectu futurum: quamvis autem praescire Dei sit vere praesens: tamen praescire eius includit de suo intellectu futurum.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, quod nullum aeternum potest non esse, vel non fuisse, & cetera. dico, quod hoc verum est, de pure, & absolute aeterno: sed non de aeterno, quod includit in se temporale contingenter futurum. Tale autem aeternum est praescire diuinum, quamvis autem ipsum scire, non possit non esse, vel non fuisse: tamen futurationem rei scire possibile est, nunquam fuisse: quia illa futuratio; nec in Deo sciente, nec in re futura ponit aliquid reale in actu.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, quod postquam Deus creavit mundum, non est possibile Deum mundum non creasse, & cetera. dico, quod verum est, sed ex hoc non sequitur conclusio: quia Deum creasse mundum, non includit de suo intellectu futurationem alicuius contingens: sicut Deum praesciuisse animam Antichristi futuram, de suo intellectu includit futurationem animae Antichristi, quae est contingens: & ideo primum est dictum de praeterito pro praeterito. Secundum vero est dictum de praeterito pro futuro.

Q V A E S T I O I I I.

Arg. I.

PRIMO quaeritur, Vtrum possibile sit Deum plura praescire, quam praescit: & videtur, quod non: quia in Deo non possunt esse plures ideae, quam sint. Sed omnia quae Deus praescit, praescit per ideas proprias, vel per ideas suorum oppositorum: ergo Deus non potest praescire plura, quam praescit.

Secundo.

Item non est possibile esse plura infinitis, sed Deus praescit infinita: quia omnia quae sunt futura in potentia permixta actu, Deus in actu puro praescit. Infinita autem sunt futura in potentia permixta actu: ergo Deus non potest praescire plura, quam praescit.

Tertio.

Item qui potest scire plura, quam praescit, praescientia eius potest augeri: sed quod potest augeri, potest variari: sed praescientia Dei invariabilis est: ergo Deus non potest plura praescire, quam praescit.

In oppositum.

CONTRA, Deus potest facere, quod non faciet: sed praescientia Dei est respectu omnium futurorum: ergo Deus potest scire plura, quam praesciat.

Item aliquis potest peccare mortaliter, qui non peccavit: ergo Deus potest scire aliquem mortaliter peccaturum. Potest ergo praescire plura, quam praescit.

RESPONDEO, videtur differre dicere Deum posse praescire aliquid, quod non praescit, & Deum posse praescire plura, quam praescit: quamvis enim Deum posse praescire aliquid, quod non praescit, non sit possibile coniunctim accipiendum praescire, & non praescire: quia Deum praescire aliquid, & illud non praescire, siue simul, siue successiue non est possibile: tamen possibile est accipiendum diuisim.

Responsio. Deus non potest praescire aliquid, quod non praescit, tamen potest plura praescire quam praescit.

Aliquid enim potest euenire, quod non eueniet: & quamvis Deus illud sciat scientia simplicis intelligentiae, tamen Deus illud non praescit, & cum illud idem possit euenire, Deus potest praescire aliquid, quod non praescit. Nec ex hoc videtur sequi, quod Deus possit praescire plura, quam praesciat, quamvis in ipso nulla penitus cadat obliuio, quia praescientia Dei est infinitorum, ut arguebatur in opponendo: infinitum autem non est comparabile infinito, saltem secundum maius, vel minus: aliter non valeret consequentia, quam in quadam demonstratione supponit Philosophus. Physicorum scilicet est minus infinito: ergo finitum est: & ideo secundum hanc opinionem videtur concedendum, quod Deus non possit praescire plura, quam praesciat.

T. com. 7.

SECUNDO tamen opinionem illorum, qui dicunt unam pluralitatem infinitam, maiorem alia pluralitate infinita, ut illa quae causatur ex replicatione ternarij infinities, illa quae causatur ex replicatione binarij infinities: dicendum est, quod Deus potest praescire plura, quam praescit accipiendum diuisim.

Alia opin.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod in Deo non possunt esse plures ideae, quam sunt, & cetera. dico, quod cum pluralitas idearum sit secundum plures respectus rationis ad creaturas, & respectus rationis possit aduenire Deo de nouo sine sui mutatione: in Deo potest esse aliqua idea, quae ibi non est, secundum quod idea dicit rationem cognoscitivam, & operativam: quamvis enim ipsa idea dicat diuinam essentiam cum respectu rationis ad creaturam, & ipsa essentia sit necessaria: tamen ipse respectus est contingens.

Ad primam.

Ad secundum cum dicitur, quod non est possibile esse plura infinitis, & cetera. dico, quod secundum concedentes illam propositionem argumentum verum concludit, nec ex illa conclusione, sequitur, quod Deus non possit praescire aliquid, quod non praescit. Qui autem dicunt unam pluralitatem infinitam possit esse maiorem alia pluralitate infinita: solunt ad istud argumentum per interemptionem maioris.

Ad secundum.

Ad tertium cum dicitur, quod qui potest praescire plura, quam praescit: praescientia eius potest augeri, & cetera. dico, quod non est verum diuisim accipiendum, posse praescire aliquid, quod non praescit: quia per hoc potest praescire, quod non praescit: quia possibile est ipsum ab

Ad tertiam.

æterno hoc præsciuisse: & sic ponere Deum, posse præscire aliquid, quod non præscit: non includit diuinam præscientiam posse variari: quia sic non est sensus, quod possibile sit, vt Deus primo non præsciat aliquid, & postea præsciat illud, secundum quod possibile est, ipsum præsciuisse ab æterno aliquid, quod modo non præscit.

Si per argumenta ad partem aliam intendas concludere Deum posse præscire aliquid, quod non præscit, diuissim accipiendo, tunc de necessitate concludunt.

ARTICVLVS II.

D. Bon. in 2. dist. 25. ar. 1. q. 1. in resp. ad arg. et II. dist. 38. et deinceps aliqua collige. D. Tho. 1. p. q. 22. per 4. articulos. Scot. ibid. & in quolibet. q. 15. & 25. ad calcem. Arg. 1.

CONSEQUENTER quæritur de secundo principali, & circa hoc quæruntur duo.

Primo, vtrum diuina prouidentia habeat rationem scientiæ practicæ.

Secundo, vtrum omnia sint subiecta diuinæ prouidentia.

Tertio, vtrum Deus prouideat omnibus immediate.

QVÆSTIO I.

PRIMO OSTENDO, quod diuina prouidentia non habeat rationem scientiæ practicæ: quia prouidentia non est in Deo, nisi ex tempore: quia secundum Damascen. libro primo, cap. 28. Prouidentia est cura, quæ ex Deo est ad existentia: sed omnis scientia in Deo est ab æterno: ergo prouidentia in Deo non habet rationem alicuius scientiæ.

Secundo. Item Damascen. in eodem lib. & eodem capit. prouidentia est voluntas Dei, propter quâ omnia, quæ sunt conuenientem deductionem suscipiunt: sed voluntas Dei non habet rationem scientiæ practicæ: quia omnis scientia est intellectus: ergo prouidentia Dei non habet rationem scientiæ practicæ.

Tertio. Item dicit Isidorus 10. libro etymolog. ca. 15. quod prouidentia dicitur quasi pro, id est, à longe videns: sed videre, siue de longe, siue de prope, pertinet ad scientiam speculatiuam: ergo prouidentia, cum sit pars præscientiæ, non habet rationem scientiæ practicæ.

CONTRA, Sapient. 9. Tu autem pater gubernas prouidentia: sed ratio gubernandi, est ratio scientiæ practicæ: ergo diuina prouidentia habet rationem scientiæ practicæ.

Item Boet. 10. libro de consolatio. longe ultra medium, temporalis ordinis explicatio in diuinæ mentis adunata prospectu prouidentia est: sed ratio explicandi temporalem ordinem, est ratio scientiæ practicæ: ergo prouidentia Dei rationem habet scientiæ practicæ.

RESPONDEO, quod prouidentia pertinet ad scientiam practicam. Dicit enim Boet.

10. libro de consolatio. longe ultra medium, prouidentia est diuina ratio in summo omnium principe constituta, quæ cuncta disponit: supple ordinando in suum finem. Sed ratio disponendi res, vt in suum finem ordinentur ad scientiam pertinet practicam: ergo prouidentia pertinet ad practicam scientiam.

Præterea, prudentia est scientia practica, quia secundum Philosophum sexto Ethico. 6. relinquitur ipsam practicam esse habitum verum, cum ratione actuum, circa hominis bona, & mala. Sed sicut dicit Tull. & refert Augustinus libro 9. de Trinitate, cap. 11. Prudentia, diuiditur in memoriam, intelligentiam, & prouidentiam: memoriam, scilicet, præteritis: intelligentiam, presentibus: prouidentiam rebus tribuens futuris: ergo prouidentia pertinet ad scientiam practicam.

Præterea, secundum Auicem. primo libro Metaphysic. suæ, cap. 1.

Scientiæ practicæ sunt illæ, quæ sunt de rebus, quæ sunt opera nostra. Prouidentia autem in Deo est respectu creaturarum, quæ sunt opera Dei: ergo videtur, quod pertineat ad rationem practicæ scientiæ.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod prouidentia non est in Deo, nisi ex tempore, & cæt. dicendum, quod falsum est: & cum postea dicitur, quod est cura ad existentia dico, quod ibi cura potest accipi pro proposito. Ratio autem ordinandi creaturas ad suum finem, & propositum huius ordinis exequendi in Deo, fuerunt ab æterno, quamuis explicatio huius ordinis, quæ gubernatio dicitur non fuerit, nisi ex tempore: cui videtur concordare Boetius 10. libro de consolatio. longe ultra medium, volens, quod temporalis ordinis explicatio in diuinæ mentis adunata prospectu, prouidentia sit: eadem vero adunatio digesta, atque explicata temporibus fatum vocetur, quamuis nomen fati, non bene sonet: quia secundum August. libro 5. de ciuitate Dei, cap. 10. ordinem causatum, vbi voluntas Dei plurimum potest, nec negamus, neque fati vocabulo nuncupamus, nisi forte, vt fatum ad fando, dictum intelligimus. Dimisso ergo nomine fati, loco fati, gubernationem ponamus.

Ad secundum cum dicitur, quod prouidentia est voluntas Dei, & cæt. dico, quod hæc auctoritas sic debet intelligi, quod prouidentia includit Dei voluntatem ordinandi res inter se, & in suum finem: vnde sicut videmus, quod non est in nobis prouidentia, nisi in relatione ad voluntatem bene agendi pro loco, & tempore: ita dico aliquammodo a simili, quod ratio ordinandi res in suum finem existens in diuino intellectu, non haberet rationem prouidentie, nisi esset simul in proposito ordinandi res in suum finem pro tempore.

Ad tertium dicendum, quod interpretatio

nominis non semper conuertitur cum interpretato.

Præterea quomodo res debeant ordinari inter se, & in finem pertinet ad scientiam practicam: vnde Philosoph. 2. Metaphys. dicit de practicis, quod & si quomodo se habent intendunt, non tamen secundum se, sed ad aliquid: & nunc speculantur practici.

QVÆSTIO II.

SECUNDO quæritur, Vtrum omnia sint subiecta diuinæ prouidentia: & videtur, quod non: dicit enim Damascen. libro 1. cap. 28. quod ea quæ sunt in nobis, non prouidentia sunt: sed sunt tantum liberi arbitrij: ergo ea quæ in nobis sunt ex nostro libero arbitrio, non sunt subiecta prouidentie Dei.

Item Damascen. eodem lib. & eodem capit. ante auctoritatem prius allegatam. Necessesse est eundem esse factorem eorum, quæ sunt, & prouisorem. Deus ergo non est eorum prouisor quorum non est factor. Sed secundum Augustinum lib. 83. quæstionum, quæst. 21. Deus non est auctor mali: ergo mala non sunt subiecta prouidentia Dei.

Item Apostolus prima ad Corinth. 9. Nunquid de bobus cura est Deo: & videtur velle dicere, quod non: sed ea quorum Deus non habet curam, non sunt prouidentia suæ subiecta: ergo non omnia diuinæ prouidentia subiecta sunt.

Item Augustinus lib. 83. quæstionum, q. 24. Quicquid temere fit, non fit prouidentia: sed mala temere fiunt: ergo non omnia diuinæ prouidentia subiecta sunt.

Item eadem quæstione. Si casu aliqua fiunt in mundo, non prouidentia mundus vniversus administratur: sed secundum Philosoph. 2. Physic. Mala fiunt à casu in hoc mundo: ergo mala sunt, quæ diuina prouidentia non administrantur.

Item omnis sapiens prouisor excludit mala, quantum potest ab his, quæ suæ prouidentia subiecta sunt: sed Deus est sapiens prouisor, & multa mala permittit in rebus, quæ prohibere posset si vellet: ergo videtur, quod non omnia sunt subiecta prouidentia diuinæ.

Item Philosoph. 6. Ethic. cap. 8. prudentia est circa humana, & de quibus est consiliari: ergo cum prouidentia sit pars prudentiæ, est circa ea de quibus est consilium: sed secundum Philosophum eodem lib. & eodem cap. Nullus consiliatur de impossibilibus aliter se habere: ergo talia non sunt prouidentia subiecta: sed omnia quæ de necessitate fiunt non possunt aliter se habere: ergo talia diuinæ prouidentia subiecta non sunt.

CONTRA, Augustinus 9. de ciuit. Dei, cap. 13. Prouidentia Dei summi non fortuita

temeritate regitur mundus: cum ergo nullam creaturam mundi excipiat, videtur velle omnes creaturas diuina regi prouidentia.

Item libro 10. de ciuitate Dei, capit. 14. refert August. Plutinum dixisse, & dictum approbat. Eam quæ à summo Deo prouidentia eius est intelligibilis, atq; ineffabilis pulchritudo, vsque ad hæc terrena, & ima pertingere: ergo omnia quantumcumq; parua diuinæ prouidentia subiecta sunt.

Item Matth. 9. dicit Saluator: Quod nec vnus passer sine patre cælesti cadit super terram: ergo videtur, quod res quantumcumque minime diuinæ prouidentia subiecta sunt.

Item Sapientia duodecimo. Non est alius Deus, quam tu: cui cura est de omnibus: sed omnia de quo est cura Deo diuinæ prouidentia subiecta sunt.

AD HANC quæstionem dixerunt quidam non regi prouidentia mundum, sicut Democritus, & Epicurus, qui posuerunt mundum esse factum à casu.

Alij vero posuerunt incorruptibilia tantum diuinæ prouidentia subiacere, non corruptibilia, nisi quantum ad species, eo quod secundum eos incorruptibilia sunt: ex quorum persona dicitur Iob 21. Nubes latibulum eius. Nec nostra considerat, & cardines cæli perambulat. Rabi Moyses vero, c. 136. Nulla indiuidua corruptibilia dixit diuinæ prouidentia subiacere, nisi homines propter intellectum eorum, qui incorruptibilis est.

SED ILLAR opinioniones falsæ comprobantur, & erroneæ per illa, quæ in opponendo pro vera parte sunt allegata.

Præterea certum est, quod Deus est rex omnipotens, & omnisciens, & optimus. In regno autem talis Regis, nihil sine eius prouidentia geritur: quia cum sit omni sciens, omnia scit ordinare, & disponere, cū sit optimus rectum ordinem, & bonam dispositionem, vult in omnibus facere, & cum sit omnipotens, hanc dispositionem potest exequi.

DICENDVM EST ergo, quod omnia diuinæ prouidentia subiecta sunt, tam bona, quam mala. Vt enim supra habitum est: prouidentia est ratio in summo omnium principe constituta, quæ cuncta disponit. Prouidentia ergo est ratio ordinis rerum inter se, & in finem suum. Certum est autem, quod omnia bona à Deo sunt: & secundum Apostolum ad Romanos 13. Quæ a Deo sunt, ordinata sunt: omnia ergo bona inter se habent ordinem, & ad Deum. Cum ergo in Deo sit ratio omnis ordinis: sequitur, quod omnia bona diuinæ prouidentia subiecta sunt: mala eius omnia, in quantum eis competit ordo, in quantum diuinæ prouidentia sunt subiecta: eis autem non competit ordo per se, vt subiecti, sed per accidens, in quantum mali, propter summa mala, quibus sunt subiecti, iuste ordinantur in peccatum.

scientiam practicam.

Ad primū.

Ad secundum.

Ad tertium.

Responsio. Opinio Philosophorum.

Contra opinionem.

Opinio vera omnia diuinæ prouidentia esse subiecta.

nam. Malo etiam conuenit manifestare ordinem boni sibi oppositi: quia secundum Philosophum 2. Elenchorum. Opposita iuxta se posita magis elucescunt. Et Augustinus in libro Enchyridion, capit. 5. Malum bene ordinatum, & suo loco positum eminentius commendat bona. Vides ergo, quod bona principaliter subiacent diuinæ prouidentia, quam mala, cum mala non subiaceant diuinæ prouidentia, nisi propter bona.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod illa quæ sunt in nobis non prouidentia sunt, sed tantum sunt liberi arbitrij, & cæt. dico, quod quando dicit non prouidentia sunt, intelligit, quod non sunt diuinæ prouidentia tantum: sed etiam quod sunt nostri liberi arbitrij, cum diuina prouidentia: prouidentia enim nostra sub diuina prouidentia continetur.

Ad secundum. Ad secundum quod arguitur pro illa auctoritate Damasceni, dico, quod intellexit, quod Deus omnium est prouisor, quorum est factor. Sed non tantum prouisor est eorum malorum quorum non est factor: sed alio modo quam bonorum, quia bonorum principaliter operando, ut fiant. Malorum vero non nisi propter bona, nec operando, ut fiant: sed quædam prohibendo ne fiant, quædam permittendo fieri, ut eorum occasione maiora bona eliciat. Vnde Augustinus in libro Enchyridion, capit. 5. Neque enim Deus omnipotens rerum, cui summa potestas, cum summe bonus sit: nullo modo sineret aliquid mali esse in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens: & bonus, ut bene faceret etiam de malo.

Ad tertium. Ad tertium dicendum, quod non intendebat Apostolus remouere prouidentiam Dei à bobus, sed intendebat, quod specialius Deus prouideat hominibus, quam brutis animalibus, & hoc est verum.

Ad quartum. Ad quartum cum dicitur, quod quicquid temere fit, non fit prouidentia, & cæt. dico, quod verum est, per comparisonem ad temere facientem. Deus autem nihil temere facit, & si permittit quandoque hominem temere facere, prouide hoc permittit.

Ad quintum. Ad quintum cum dicitur, quod si casu aliqua fiunt in mundo, non prouidentia mundus vniuersus administratur, & cæt. dico, quod hoc intelligi debet si aliqua fierent a casu per comparisonem ad ipsum Deum: quâuis autem nihil eueniat a casu per comparisonem ad Deum, qui est causa prima, & vniuersalis prouisor, & rector: tamen multa veniunt a casu per comparisonem ad causas secundas. Vnde cum Augustinus dicit in eadem questione, quod nihil fit à casu in hoc mundo, intelligendum est per comparisonem ad ipsum Deum.

Ad sextum. Ad sextum cum dicitur, quod omnis sa-

piens prouisor excludit mala, quantum potest ab his, quæ suæ prouidentia subiecta sunt, & cæt. dico, quod aliter videndum est de prouisore particulari, & vniuersali. Particularis enim prouisor excludere debet defectum ab eo, quod eius cura subditur, quantum potest. Sed prouisor vniuersalis bene permittit aliquem defectum accidere in aliquo particulari, ut vniuersum melioretur, vel ne bonum vniuersi peioretur. Deus autem est prouisor vniuersalis: & ideo quandoque permittit defectus accidere, & in agentibus voluntarie, & etiam in vniuersalibus, ne maiora bona in vniuerso impediatur, & ut vniuersum melioretur.

Ad septimum. Ad septimum cum dicitur, quod illa quæ de necessitate fiunt, non possunt aliter se habere, & cæt. dico, quod verum est, per virtutem nostram: tamen cum Deus mundum, & ordinem partium mundi, & naturam voluntarie fecerit, & voluntarie conferuet, non de necessitate, nihil creatum per comparisonem ad Deum est de necessitate: quamuis ergo ea, quæ de necessitate eueniunt per comparisonem ad causas secundas, non subdantur humanæ prouidentia: subiecta tamen sunt prouidentia diuinæ.

QVÆSTIO III.

QUÆSTIO quæritur, Vtrum Deus omnibus prouideat immediate: & videtur, quod non: Augustinus de ciuitate Dei, libro 10. capit. 7. Cura de nobis ad nos ministrata est per Angelos: ergo Deus non prouidet nobis immediate, sed mediante ministerio angelico.

Secundo. Item Augustinus 8. super Genes. longe ante medium loquens de bipartito modo operæ prouidentia naturalis, scilicet, & voluntarie, dicit, quod voluntaria administrantur per Angelorum opera, & hominum: ergo videtur, quod Deus non omnibus prouidet immediate.

Tertio. Item Philosophus 12. Metaphysic. Melius est quædam nescire, quam scire, ut vilia: sed omne quod melius est, Deo est attribuendum: ergo Deus nescit ista vilia, sed eorum quæ nescit non habet immediate prouidentiam.

In oppositum. CONTRA, Iob 34. Quem constituit alium super terram, aut quem posuit super orbem quem fabricatus est: super quem locum dicit Gregor. moral. lib. 24. longe ante finem. Quod mundus per seipsum regit, quem per seipsum condidit.

Responsio. RESPONDEO, quod prouidentia potest accipi pro eo, quod ipsa nominat formaliter: & sic idem est, quod ratio ordinis rerum in finem suum, quæ ratio, est in summo omnium principe constituta. Potest etiam accipi pro executione, & administratione hu-

Licet in in-
uisu diui-
no sit imme-
diata ratio
omniū, non
tamē imme-
diata omnia
gubernat,
& regit.

ius ordinis, quæ gubernatio dicitur, & prouidentia, hoc modo accepta dependet ex prouidentia primo modo dicta. Loquendo de prouidentia primo modo planum est, quod Deus immediate omnibus prouidet, quia in suo intellectu habet immediate rationem omnium eorum minimorum. Loquendo de prouidentia secundo modo: sic dico, quod quibusdam prouidet mediatis alijs, quia inferiora gubernat per superiora: vnde Augustinus de trinit. cap. 4. dicit de Deo, quod tanquam in excelsa, & sancta, & secreta sede prædens, velut in domo sua, & in templo suo inde se quibusdam ordinatissimis creaturæ motibus, primo spiritualibus, deinde corporalibus per cuncta diffundit: & paucis interpositis subiungit: quemadmodum corpora crassiora, & inferiora per subtiliora, & potentiora quodam ordine reguntur: ita omnia corpora per spiritum vitæ, & spiritus vitæ irrationalis, per spiritum vitæ rationalem, & spiritus vitæ rationalis defertor, atque peccator per spiritum vitæ rationalem pium, & iustum, & ille per ipsum Deum, ac sic vniuersa creatura per creatorem suum gubernatur: hæc autem mediata gubernatio non est propter defectum diuinæ virtutis, sed propter abundantiam suæ bonitatis, quæ vult, ut dignitas alicuius causalitatis etiam comunicetur creaturis: hæc autem mediata gubernatio non excludit immediatam gubernationem: sicut illum effectum quem producit mediante causa creata, immediate etiam producit. Vnde omnis effectus qui est a Deo mediante causa creata, est a Deo mediate, & immediate.

Ad argum. EX PRÆDICTIS patet responsio ad duo prima argumenta in oppositum: non enim negat, quoniam aliqua Deus mediatis Angelis gubernat: & tamē Deus cum hoc illa eadem immediate gubernat.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur. Melius est vilia non scire, quam scire, & cæt. dico, quod verum est nobis, in quantum aliquando per ea impedimur à consideratione meliorum, quia non possumus simul distincte intelligere plura. Et in quantum cogitatio malorum, aliquando voluntatem inclinatur ad malum: sed in Deo hoc locum non habet, quia simul omnia videt vno intuitu, & eius voluntas ad malum inclinari non potest.

CIRCA LITTERAM. (Sciunt ergo in uicem pater, & filius: sed iste gignendo, ille nascendo.) Hic hoc gerundinum gignendo notat concomitantiam, & non causam. Gignere enim non est ratio, ut pater sit sciens. (Scientia eius non est nisi de his, quæ sunt, vel fuerunt, vel erunt:) quod intelligendum est de scientia visionis: quia scientia simplicis intelligentia Deus scit præsentia, præterita, & futura, & possibilia fieri, quæ nunquam erant. (Culices.) culex est

paruum animal volatile aculeis permolestum. (Spiritualis prouidentia, atque cura habet de rationalibus.) Vnde cum dicitur Sapientia 6. quod æqualiter cura est illi de omnibus, intelligendum est, vel de æqualitate proportionis: quia secundum proportionem qua rationalia excellunt irrationalia modus prouidendi quo prouidet rationalibus excellit modum prouidendi, quo prouidet irrationalibus, accipiendo prouidentia pro suo effectu qui est gubernatio, quam forte sapiens nominauit nomine curæ: vel potest dici, quod per illud verbum intendebat sapiens remouere à Deo in æqualitatem acceptionis personarum non ordinis.

Quid sit prædestinatio, & quid reprobatio.

DISTINCTIO XL.

PRÆDESTINATIO vero de bonis salutaribus est, & de hominibus saluandis, (ut enim ait Augustinus in libro de Prædestinatione Sanctorum.) Prædestinatio est gratia preparatio: quæ sine præscientia esse non potest. Potest autem sine prædestinatione esse præscientia. Prædestinatione quippe Deus ea præsciuit, quæ fuerat ipse factururus: sed præscire potens est Deus etiam quæ non esset ipse factururus, id est, omnia mala. Prædestinavit eos quos elegit, reliquos verò reprobauit, id est, ad mortem æternam præsciuit peccaturos.

An aliquis prædestinatorum possit damnari, vel reproborum saluari.

PRÆDESTINATORVM nullus videtur posse damnari, nec reproborum aliquis posse saluari. Vnde August. in libro de correptione, & gratia, In Apocalypsi, inquit, dicitur, Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Si alius non est accepturus nisi iste perdidit, certus est electorum numerus, id est, non potest augeri, vel minui. Ad hoc autem obijciunt quidam, nitentes probare Oppositio. numerum electorum posse augeri, & minui, sic. Posset Deus non apponere gratiam quibus apponit, & posset subtrahere quibus non subtrahit: Quod si faceret, vti que damnarentur. Possent ergo damnari isti, qui tamen saluabuntur. Posset itaque minui electorum numerus: ita etiam posset augeri, quia posset apponi gratia quibus non apponitur, per quam saluarentur. Possent ergo saluari habita gratia, qui tamen sine ea damnabuntur: posset itaque augeri numerus electorum. Quibus respondemus, ex ea ratione dictum esse, & verum esse, numerum electorum non posse augeri, vel minui, quia non potest vtrumque simul esse, sicut aliquis saluetur, & non sit prædestinatus, vel ut aliquis prædestinatus sit, & damnatur.

netur. Intelligentia enim conditionis implicite ve-
ritatem facit in dicto, & impossibilitatem in vero.
Si vero simpliciter intelligatur, impossibilitas non ad-
mittitur: ut cum dicitur, Prædestinatus potest, vel
non potest damnari, & reprobatus potest saluari. In
his enim & huiusmodi locutionibus, ex ratione diu-
dicanda est sententia dictionis. Alia namque sit in-
telligentia, si per coniunctionem hæc accipiuntur di-
cta, atque si per disjunctionem: ut supra, cum de præ-
scientia agebatur, prætaxatum est. Si enim cum di-
cis, Prædestinatus non potest damnari, intelligas ita,
id est, non potest esse ut prædestinatus sit, & damnetur
verum dicis: qui a coniunctim intelligis: falsum au-
tem si disiunctim, ut si intelligas istum non posse dam-
nari, quem dico prædestinatum. Potuit enim non esse
prædestinatus, & ita damnaretur.

Quomodo adhuc instant quæstioni.

VERVM TAMEN adhuc instant, & secundum
coniunctionem argumentando ita procedunt, Non
enim, inquit, potest esse ut aliquis prædestinatus
sit, & damnetur. Vtrumque istorum simul esse non
potest, sed alterum horum non potest non esse, scilicet,
quoniam iste sit prædestinatus: ab æterno enim præde-
stinatus est, (& non potest modo non esse prædestina-
tus.) Cum ergo impossibile sit simul vtrumque esse,
& impossibile sit alterum non esse, videtur non posse
alterum esse, scilicet, ut damnetur. Quod si est, ergo
non potest esse, ut non saluetur. In huius quæstio-
nis solutione mallem alios audire, quam docere. Di-
cimus tamen de præscientia simile posse moueri quæ-
stionem. Ideoque tam hic, quam ibi vnam facimus
responsionem, dicentes determinandum fore illud, cui
inmittitur tota hæc quæstio, scilicet, impossibile est al-
terum istorum non esse, scilicet, quoniam iste modo sit præ-
destinatus, ab æterno enim iste prædestinatus est.
Distinguendum enim est, cum ait, Iste non potest
modo non esse prædestinatus, vel, Non potest modo
non esse, quin sit prædestinatus: Hoc enim coniunctim,
vel disiunctim intelligi potest. Non enim potest esse,
ut ab æterno sit prædestinatus, & modo non sit
prædestinatus: nec potest esse simul, ut sit prædesti-
natus, & non sit prædestinatus: sed tamen potuit esse
ab æterno, quod non esset prædestinatus, & potuit
ab æterno non esse prædestinatus. Et sicut ab æterno
Deus potuit eum non prædestinare, ita conceditur a
quibusdam, quod & modo potest Deus eum non præ-
destinasse: ab æterno ergo potest Deus non prædesti-
nasse eum: ergo potest iste non fuisse prædestinatus: Si
verò, non fuisset prædestinatus, nec modo esset præ-
destinatus: Ergo modo potest non esse prædestinatus.
Ita & de præscientia, & de præscitis dicunt: quod in
actionibus vel in operationibus Dei & hominum nul-
latenus concedunt. Ex quo n. aliquid factum est vel
dictum, non concedunt, quod possit non esse vel fuisse: imò
impossibile est non esse vel non fuisse, quod factum
est vel dictum: referentes possibilitatem vel impossi-
bilitatem ad naturam rei existentis. Cum vero de
præscientia vel prædestinatione Dei agitur, possibili-
tas vel impossibilitas ad potentiam Dei refertur, quæ
semper eadē fuit & est: quia prædestinatio, præscien-
tia, potentia, vnum in Deo est.

Quid sit reprobatio Dei, & in quibus con-
sideretur, & quis sit prædestinationis ef-
fectus.

Cumque prædestinatio sit gratiæ preparatio, id est
diuina electio, qua elegit quos voluit ante mundi cō-
stitutionem, (ut ait Apost.) reprobatio econuerso
intelligenda est præscientia iniquitatis quorundā, et
preparatio dānationis eorundem. Sicut n. prædesti-
nationis effectus illa gratia est, qua in presenti iusti-
ficamur, atque ad recte viuendū & in bono perseverā-
dum adiuvamur, et illa qua in futuro beatificamur:
ita reprobatio Dei, qua ab æterno non eligendo quod
dam reprobauit, secundum duo consideratur: quorum
alterum præscit & non præparat, id est iniquitatem,
alterum præscit & præparat, seternam penam. Vnde
Aug. ad Prosperum & Hilarium, Hæc, inquit, regu-
la inconcusse tenenda est, peccatores in peccatis præ-
scitos esse, non præparatos, penam autem esse præpa-
ratam. Preparauit n. Deus (ut ait Aug. in lib. de bo-
no perseverantiæ) in præscientia sua, quibus voluit,
bona sua: & quibuscunque donat, procul dubio se do-
naturum esse præsciuit. Preparauit etiam Deus (ut
ait Fulgentius) malis ignem æternū, illis vtiq; quos
iuste preparauit ad luenda supplicia, nec tamen præ-
parauit ad facienda peccata. Preparauit enim Deus
quod diuina æquitas redderet, non quod humana
iniquitas admitteret. Non enim sicut præparauit
sanctos ad iustitiam percipiendam, sic præparauit
iniquos ad iustitiam amittendam: quia prauitatis
preparator nunquam fuit. Sicut ergo prædestinatio
Dei propriè est præscientia, & preparatio benefe-
riorum Dei, quibus certissime liberantur quicunque
liberantur: ita reprobatio Dei est præscientia mali-
tiæ in quibusdam non finiendæ, & preparatio pena
non terminandæ. Et sicut prædestinationis effectus
est gratiæ appositio, ita reprobationis æternæ quo-
dammodo effectus esse videtur obduratio. Nec ob-
durat Deus, (ut ait Augustinus ad Sixtum,) im-
partiēdo malitiam, sed non impariēdo gratiam,
sicut nec digni sunt. Quibus enim non impartitur,
nec digni sunt, nec merentur: at potius ut non im-
partitur, hoc digni sunt, hoc merentur. Vnde A-
postolus ait, Cuius vult miseretur Deus, & quem
vult indurat: misericordiam appellans prædestina-
tionem, & præcipuè prædestinationis effectum, id
est gratiæ appositionem: obdurationem vero, gra-
tiæ priuationem. Non enim (ut ait Augustinus ad
Simplicianum,) intelligendum est, quod Deus ita
induret, quasi quemquam peccare cogat: sed tamen
quibusdam peccatoribus misericordiam iustificatio-
nis suæ non largitur: & ob hoc eos indurare dici-
tur, quia non eorum miseretur, non quia impellit,
ut peccent. Eorum autem non miseretur, quibus
gratiam non præbendam esse æquitate occultissi-
ma, & ab humanis sensibus remotissima indicat,
quam non aperit, sed clausam miratur Apostolus
Rom. 11. dicens, O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scien-
tiæ Dei.

Ephes. 1. n.

Hoc habe-
tur in gl.or
dinaria, ad
8. ca. ad Ro.
c. 17. 107.

In lib. 1. ad
Monimum,
quæst. 1.

Tomo 2. epi
sto. 105. in-
ter princip.
& medium.

Rom. 9. c

Lib. 1. q. 2.
in tom. 4.

Epist. 105.

Rom. 11. d

DISTINCTIO XL.

PRAEDESTINATIO vero, &c.
Superius determinauit Ma-
gister de scientia Dei in gene-
rali. Hic determinat de præ-
destinatione, reprobatione, &
electione in speciali, & diui-
ditur pars ista in partes duas. Quia primo
agit de prædestinatione, reprobatione, & ele-
ctione quantum ad causalitatem actiuam. Se-
cundo inquit vtrum ex parte prædestinato-
rum, & reprobatorum prædestinatio, & repro-
batio habeant aliquam causalitatem motiuā
in principio sequentis distincti. ibi. (Si autem
querimus.) Prima in duas.

Primo agit de prædestinatione.
Secundo de reprobatione. ibi. Cumque
prædestinatio. Prima in duas.

Primo quid est prædestinatio manifestat.
Secundo inquit, vtrum prædestinatus ne-
cessitatem salutis imponat. ibi. Prædestinato-
rum nullus. Prima in tres.

Primo mouet dubitationem, & apponit, &
subiungit solutionem.

Secundo opponit contra solutionem: ibi.
Veruntamen adhuc.

Tertio subiungit solutionem illius oppo-
sitionis. ibi. In huius quæstionis solutione. Tunc
sequitur illa pars in qua agit de reprobatio-
ne quæ incipit. Cumque prædestinatio, & diui-
ditur in partes duas.

Primo ostendit quid est reprobatio, & quid
connotat.

Secundo ostendit quis sit effectus eius. ibi.
Et sic prædestinatio effectus est &c.

CIRCA hanc distinctionem queruntur
tria principaliter.

Primo de prædestinationis significatione,
& connotatione.

Secundo de eius infallibilitate.
Tertio de reprobatione.

Circa primum queruntur tria.
Primo vtrum prædestinatio passiuè dicta
quo ad principale significatum sit in præde-
stinante.

Secundo vtrum sit æterna.
Tertio vtrum prædestinari solum homini-
bus conueniat.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod prædestina-
tio passiuè dicta non sit in prædesti-
nante, quia ab eo, quod est in præde-
stinante non denominatur prædesti-
natus, sed a prædestinatione passiuè dicta de-

nominator prædestinatus: ergo non est in
prædestinante.

Item in diffinitione illius rei quæ est in præ-
destinante non cadit aliquid creatum, quia
prædestinans Deus est, & omnis res existens
in Deo, Deus est. Sed in diffinitione præde-
stinationis etiam passiuè dictæ cadit aliquid
creatum, scilicet gratia, & gloria. Prædestina-
ri enim est præparari ad finalem gratiam
in presenti, & gloriam in futuro: ergo præde-
stinatio passiuè dicta non est in prædesti-
nante.

Item Philosophus 3. physico. dicit, quod actio
est ab agente in passio. Sed prædestinare est
actio quædam: ergo prædestinatio actiua est
a prædestinante in prædestinato: ergo multo
fortius prædestinatio passiuæ: restat ergo, quod
non sit in prædestinante.

CONTRA. Prædestinantur, qui non sunt
adhuc in natura propria, ergo prædestinatio
passiuè dicta, non est in prædestinato: restat er-
go, quod sint in prædestinante.

Item honor est in honorante, quia sicut di-
cit Philosophus 1. Ethico. capitul. 6. Vi-
detur honor in honorante magis esse, quam
in honorato, sed aliquem prædestinari est
ipsum honorari: ergo prædestinari magis
videtur esse in prædestinante, quam in præ-
destinato.

RESPONDEO, quod prædestinatio
tam actiua, quam passiuæ, quantum ad
illud, quod principaliter significat, est in
prædestinante, & tamen prædestinatio pas-
siua denominat prædestinatum, non præ-
destinantem, & connotat aliquid futurum
in prædestinato: & hæc tria sic parent per
ordinem.

PRAEDESTINATIO enim est præ-
scientia practica salutis alicuius, & ordina-
tionis ipsius in salutem, sed præscientia Dei
practica non est nisi respectu eorum quæ fa-
cturus est, & quicquid facturus est: propo-
nit ab æterno se facturum in tempore, & po-
tuit ab æterno illud operari in tempore: er-
go prædestinatio quamuis formaliter dicat
præscientiam practicam salutis alicuius, &
ordinationis ipsius in salutem: includit tamen
propositum saluandi, & ordinandi in
salutem illum qui prædestinatus est, & po-
tentiam hæc faciendi. Præscire autem ali-
quem saluandum: & ipsum præsciri salu-
andum est in præsciente, & voluntate pro-
ponere aliquid, & aliquid proponi a vol-
untate est in voluntate proponente: tamen
ut dictum est prædestinatio passiuæ denomi-
nat prædestinatum non prædestinantem:
quia sicut præsciri denominat rem futu-
ram non ipsum Deum præscientem, & ta-
men præsciri est in præsciente. Et sicut
amari denominat rem amatam, & ta-
men amari est in amante, & ita di-

Secundo.

Tertio.

In opposi-
tione.

Responsio.
Prædesti-
natio tam
actiua, quæ
passiuæ est
in prædesti-
nante quid.

Prædestina-
re, & prædesti-
nari quomodo
modo differunt.

co, quod prædestinari denominat creaturam prædestinatam, non Deum prædestinantem, & tamen est in Deo prædestinate. Cuius ratio est, quia prædestinare, & prædestinari quantum ad principalem significatum realiter idem sunt: sed secundum rationem, & secundum modum significandi differunt. Connotat tamen prædestinatio aliquid futurum in prædestinatio, scilicet effectum finalis gratiæ, & gloriæ: quia qui prædestinatus est, verè habebit finale gratiam, & gloriam. Vnde Aug. in lib. de prædestinatione sanctorum parum ante medium ibi, & recitat magister in litera. Prædestinatio est gratiæ preparatio: ibi subiungitur: comprehendens etiam gloriam, ita tamen connotat sanctum effectum in prædestinato, quod ille effectus in reali, & actuali existentia, & ipsa prædestinatio simul esse non possunt. Illum enim qui iam saluatus est Deus non prædestinat: sicut rem per quam præfens est, Deus non præficit. Ex dictis patet quomodo prædestinatio se habeat ad præscientiam, & providentiam. Est enim prædestinatio quædam præscientia, & quædam providentia, sed non omnis præscientia, nec omnis providentia prædestinatio dici debet.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum dicitur, quod ab eo, quod est prædestinante, non denominatur prædestinatus &c. dico, quod immo: sicut res præfita denominatur a præcognitione quæ est in præfiente, prout tamen est passivè significata, & amarus denominatur ab amore passivè significato, qui tamen est in amante.

Ad secundum. Ad secundum dicendum, quod gratia, & gloria ponuntur in diffinitione prædestinationis non tanquam de principali significato existentia, sed tanquam connotata: vnde non ponuntur ibi in recto, sed in obliquo.

Ad tertium. Ad tertium dicendum, quod verbum Philosophi intelligendum est de actione fundata in motu, quæ actio transit in materiam exteriorem. Prædestinare autem talis actio non est quantum ad suum principale significatum.

Q V A E S T I O II.

Arg. I. **S**ECUNDO queritur: vtrum prædestinatio sit æterna, & videtur quod non, quia prædestinatio importat ordinem prædestinantis ad prædestinatum: non ad prædestinatum secundum esse, quod habet in Deo: ergo secundum esse, quod habet in genere proprio, quod esse temporale est, sed illud, quod importat ordinem ad aliquid temporale non est æternum: ergo prædestinatio non est æterna.

Secundo. Item secundum magistrum in præfenti diffinitione capit. 5. sententialiter prædestina-

tio est præparatio gratiæ in præfenti, & gloriæ in futuro: sed præparare rem est incipere operari eam: sed inceptio operationis gratiæ, & gloriæ quid temporale est: ergo prædestinatio æterna non est.

Tertio. Item prædestinatio relationem actualem dicit inter prædestinantem, & prædestinatum. Omnis autem in relatio in actu ponit sua extrema in actu: sed prædestinatus non est in actu nisi ex tempore: ergo prædestinatio non est nisi ex tempore.

In oppositū. CONTRA. prædestinatio est species, divini præficientiæ. Sed omnia præfita ab æterno sunt præfita: ergo omnes prædestinati ab æterno sunt prædestinati.

Item omnes electi sunt prædestinati: sed secundum apostolum ad Ephes. I. Deus elegit nos ante mundi constitutionem: ergo prædestinavit nos ante mundi constitutionem: ergo ab æterno.

Responsio. RESPONDEO, quod prædestinatio est æterna, quod sic patet. De intellectu prædestinationis tria sunt, scilicet principale significatum, quod est Dei scientia practica: temporale connotatum, ut futurum, scilicet finalis gratia, & perpetua gloria, & antecessio principalis significati ad connotatum, sed significatum, hoc est scientia Dei practica æternum est: & illa antecessio æterna est, & connotatum ab æterno fuit futurum: ergo prædestinatio ab æterno est.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod illud, quod importat ordinem ad aliquid temporale non est æternum &c. dico, quod verum est cum importat ordinem ad temporale: ut præfens: prædestinatio vero importat ordinem ad aliquid temporale non, ut præfens sit, sed ut futurum.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur, quod prædestinatio est preparatio gratiæ &c. dico, quod hoc intelligitur de preparatione interiori, quæ est in mente, secundum quem modum dicimus, quod artifex disponens aliquid se facturum iam preparat illud opus quamvis nondum exterius cepit operari: sic autem Deus ab æterno preparavit electis gratiam, & gloriam eis in tempore conferendam.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod omnis relatio in actu ponit sua extrema in actu &c. dico, quod eo modo quo prædestinatio importat relationem in actu inter prædestinantem, & prædestinatum, eo modo ponit sua extrema in actu: sed planum est, quod non importat in actu aliquam relationem realem inter prædestinatum, & prædestinantem: quia talis relatio Dei non est in Deo cum ad creaturam nullam sit realis relatio, nec etiam in prædestinato, quia secundum Originem in glossa ad Rom. I. Prædestinatur qui non est, & sicut dicit Avicen. I. Metaphysicæ suæ capitulo I.

Non

Non ens non habet proprietatem quæ est: restat ergo, quod illa relatio sit secundum rationem: ex quo sequitur, quod non oportet quodlibet extremum huius relationis esse realiter in actu, sed unum est realiter in actu, scilicet prædestinatus: aliud autem in esse cognito, scilicet prædestinatus, quia omnes prædestinati ab æterno fuerunt cogniti a Deo.

Q V A E S T I O III.

Arg. I. **T**ERTIO queritur vtrum prædestinari solum hominibus conveniat, & videtur, quod non: quia quibus convenit eligi illis, convenit prædestinari: sed angeli qui modo beati sunt ab æterno fuerunt electi: ergo ab æterno prædestinati: ergo non solum hominibus convenit prædestinari.

Secundo. Item prædestinatio est præordinatio rei in suum finem, sed prædestinari in finem non convenit solum hominibus. Creaturæ enim irrationales in suum finem a Deo præordinate sunt: ergo prædestinari non convenit solum hominibus.

Tertio. Item Ansel. in libr. de concor. præscientiæ, & lib. arb. ante medium. Prædestinatio, non solum bonorum est, sed etiam malorum potest dici: ergo prædestinari non tantum convenit hominibus bonis, & malis: sed etiam angelis bonis, & malis.

In oppositū. CONTRA. Magister. cap. vlt. huius dist. dicit, quod prædestinatio est scientia, & preparatio beneficiorum Dei quibus certissime liberantur quicunque liberantur. Et hoc sumptum est ab Aug. in lib. de bono perseverantiæ quasi circa medium, sed liberari non convenit nisi hominibus. Angeli enim mali non liberantur, & angeli boni nunquam habuerunt miseriam. Liberatio autem non est nisi a miseria: solum ergo hominibus convenit prædestinari.

Item Magister. 35. dist. cap. 2. prædestinatio est de hominibus saluandis cum ergo de alijs creaturis hic non dicat videtur, quod solis hominibus prædestinari conveniat.

Responsio. RESPONDEO, quod fuisse prædestinatum non convenit solis hominibus, sed etiam angelis beatis, qui cum prædestinatio sit præscientia practica salutis alicuius, & ordinationis ipsius in salutem, ut supra visum est, & hoc ab æterno in Deo fuit non tantummodo respectu hominum, sed respectu angelorum: videtur quod non solum hominibus conveniat fuisse prædestinatum, quia tamen prædestinari connotat effectum in prædestinato, ut futurum: ideo cum prædestinari sit præfens temporis, & angeli beati, & animæ beatæ iam habent effectum prædestinationis præfentem, ideo dici non potest propriè loquendo, quod prædestinentur: & sic videtur, quod prædestinari conveniat solum

hominibus saluandis. Ex prædictis patere potest responsio ad argumenta ad utramque partem.

Ad primū. PRIMVM enim argumentum probat, quod angeli boni fuerunt prædestinati, & hoc est verum, sed ex hoc non sequitur, quod eis conveniat prædestinari. cum prædestinari sit præfentis temporis, & ipsi modo non prædestinentur.

Ad secundum. Ad secundum dicendum, quod maior non est vera loquendo de quocunque fine, sed tantum de beatitudine quæ est ultimus finis rationalis, & intellectualis creaturæ.

Ad tertium. Ad tertium dicendum quod Ansel. in illa autoritate accepit prædestinationem pro preparatione cuiuscunque finalis retributionis, & sicut fuisse prædestinatum convenit hominibus, & angelis electis, & reprobis. Vnde Ansel. ibi impropriè accepit nomen prædestinationis.

Ad argum. in oppositū. AD argumenta ad partem aliam dicendum, quod magister ibi accepit prædestinationem pro prædestinare, vel prædestinari, non pro prædestinasse, vel prædestinatum fuisse.

A R T I C V L V S II.

CONSEQUENTER queritur de secundo principali, & circa hoc queruntur tria. Primo vtrum omnes prædestinati salvantur.

Secundo vtrum de necessitate salvantur. Tertio si possibile est, quod numerus prædestinatorum augeatur.

Q V A E S T I O I.

Arg. I. **P**RIMO ostendo, quod non omnes prædestinati salvantur: quia cum omnes prædestinati ab æterno fuerunt prædestinati, ab æterno fuisset ordinatum, qui essent saluandi: & ita quicquid homo prædestinatus faceret, saluaretur: & sic excluderetur sollicitudo bene operandi.

Secundo. Item glossa super illud Luc. 2. Rumpebatur autem rethe. Non tot intrant de iudæis quot apud Deum ad vitam erant præordinati.

Tertio. Item psal. de quibusdam dicit, quod deleantur de libro vite, & cum iustis non scribantur: ergo aliqui scripti sunt in libro vite, qui postea de illo delentur. Sed August. 20. libr. de civitate Dei. capitulo 15. liber vitæ significat prædestinationem eorum quibus dabitur vita: ergo aliqui prædestinati sunt qui non salvantur.

Quarto. Item Gregor. super illud Iob capitulo 34. Conteret multos, & innumerabiles dicit. 25. moral. longe ante medium. Quod locum vitæ alijs cadentibus, alij sortiuntur: ergo videtur, quod non omnes qui prædestinati sunt ad locum vitæ salvantur.

Rich. super 1. Sent. Z 2 CON-

CONTRA. Aug. lib. de prædestinat. Sanctorum ultra medium, vult, quod prædestinatorum nemo perit.

Item eodem libr. non multum post prædictam auctoritatem. Inuertibilis est veritas prædestinationis.

Item Aug. in lib. de bono perseverantiæ, inter medium, & finem libri, dicit. Quod prædestinatio sanctorum est certa, quod non esset verum si aliqui prædestinati non saluarentur.

Responsio.
Omnes prædestinati saluabuntur.

RESPONDEO, quod omnes prædestinati saluabuntur, quia prædestinatio est præscientia Dei præctica salutis aliquorum, & ordinationis ipsorum in salutem. Deus ergo præscit prædestinatos saluandos, & eos saluare proponit, sed præscientia Dei nunquam fallitur secundum Boet. 5. de consola. Propositum etiam Dei nunquam frustratur, & ita ratione diuinæ præscientiæ, & ratione diuini propositi de necessitate concluditur, quod omnes prædestinati saluabuntur, & illos qui saluabuntur, & eorum salutem Deus ab æterno certissime prævidit, & huius probationem requiras superius. 38. dist. in illa quæstione, vtrum Deus habeat præscientiam futurorum.

Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum dicendum, quod quamuis omnes prædestinati saluabuntur non propter hoc debet excludi sollicitudo boni operandi, quia sicut prædestinati sunt, ut saluentur: ita sunt prædestinati, ut per bona eorum opera saluentur, si adulti moriuntur: Deo tamen principaliter operante.

Ad secundum.

Ad secundum cum dicitur, quod non tot intrat de Iudæis &c. dico, quod illa gl. loquitur pro statu primitiue ecclesiæ. quando non tot Iudæi intrauerunt, quod sunt prædestinati de toto Iudæorum genere.

Ad tertium.

Ad tertium dicendum, quod liber vitæ secundum Aug. 20. de ciuita. Dei. c. 2. est præscientia Dei quæ falli non potest in quo sunt scripti. j. ante præcogniti, scilicet ordinati ad vitam æternam: ad vitam autem æternam quidam præsciuntur ordinati secundum prædestinationem diuinam, & isti nunquam delentur de libro, quidam autem secundum præsentem iustitiā non finalem, & isti delentur de libro cum per peccatum mortale finaliter perdunt iustitiam.

Ad quartum.

Ad quartum, quod arguebatur per auctoritatem Gregor. dico, quod loquitur de loco vitæ secundum statum præsentis iustitiæ, non secundum dispositionem æternæ prædestinationis.

QVÆSTIO II.

Arg. I.

SECUNDO queritur: vtrum prædestinati de necessitate saluabuntur, & videtur, quod sic, quia omnis causa quæ deficere non potest imponit necessitatem effectus, sed talis est prædestina-

tio cuius effectus est salus prædestinatorum: ergo prædestinati de necessitate saluabuntur.

Item futuri effectus possibilis aliter se habere non est præcognitio certa, sed Deus certam habet præcognitionem futuræ salutis prædestinatorum: ergo prædestinati de necessitate saluabuntur.

Item Deus proposuit omnibus prædestinatis se daturum salutem, nec potest hoc propositum non seruare, quia propositum eius mutari non potest, sed hæc consequentia est necessaria, Deus proposuit prædestinatis se daturum salutem: ergo prædestinati saluabuntur: cum ergo antecedens sit necessarium, & consequentia necessaria: consequens simpliciter est necessarium.

Item impossibile est prædestinatum esse reprobatum, quia omnes prædestinati ab æterno prædestinati sunt, sed nulli damnabuntur non reprobati: ergo impossibile est aliquem prædestinatum damnari de necessitate: ergo omnes prædestinati saluabuntur.

Item omnis forma quæ non potest subiectū deserere reddit subiectum impossibile ad recipiendum formam compositam, sed prædestinatus non potest prædestinari: ergo prædestinatus est impossibilis ad recipiendam rem prædestinationi oppositam, sed æterna damnatio opponitur prædestinationi: ergo prædestinatus non potest damnari de necessitate: ergo saluabitur.

Item si prædestinati damnarentur, prædestinans falleretur: ergo a simili si prædestinati possent damnari, prædestinans possent falli, sed impossibile est prædestinantem falli: ergo impossibile est prædestinatum damnari de necessitate: ergo saluabitur.

CONTRA, ea quæ necessario ventura sunt, velit, nolit homo euenient, sed prædestinatus non saluabitur, si vellet non saluari: ergo prædestinati non de necessitate saluabuntur.

Item ille effectus ad cuius euentum duplex causa concurrat vna necessaria, & alia contingens, non de necessitate euenit, sed ad nostrā salutem concurrat causa necessaria, & contingens, quia sicut dicit Boet. circa finem quinti libr. de consolat. Manet spectator cunctorum desuper præscius Deus visionisque eius præsens semper æternitas, cum nostrorū actuum futura qualitate concurrat: ergo nostra salus non de necessitate eueniet.

Item Ansel. in libr. de concor. præscientiæ, lib. arb. inter principium, & medium lib. Deus præscit omnia, & multa fiunt ex libera voluntate, quæ antequam sint fieri potest, ut nunquam sint: ergo quamuis Deus præsciat prædestinatum esse saluandum: videtur, quod potest non saluari antequam saluatus sit.

RESPONDEO, quod prædestinati non de necessitate saluabuntur, quod quidem sic declarant: Deus prædestinatos ordinauit ad salu-

Secundū.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Sexto.

In oppositū.

Responsio.

Prædestinati non de necessitate saluabuntur.

salutem consequendam per cooperationem alicuius causæ contingenter operantis, sicut est receptio remedij contra peccatum originale in paruulis, & cooperatio liberi arbitrij in adultis: Deus ergo prædestinatos ordinauit ad salutem consequendam contingenter. Cum ergo diuina prædestinatio frustrari non possit de necessitate sequitur prædestinati sunt: ergo saluabuntur, & etiam de necessitate: sequitur prædestinati sunt: ergo contingenter saluabuntur: & hæc responsio concordare videtur sententiæ Boet. 5. lib. de consola. versus finem dicentis: Fiant proculdubio cuncta quæ futura Deus esse præcognoscit: sed eorum quædam de libero proficiuntur arbitrio: quæ quamuis eueniant existendo, tamen naturam propriam non amittunt, quia prius, quam fierent, etiam non euenire potuissent. Aliter etiam principale propositum a quibusdam declaratur sic. Dicunt enim quod prædestinatos esse saluandos diuini accipiendi contingens est ratione compositionis implicite: hoc enim implicat aliquos esse prædestinatos: quod est contingens: quia sicut Deus ab æterno quemlibet potuit non prædestinare, & prædestinatio ratione principalis significati in præteritum non trahatur, cum sit in præsentem æternitatis, ita quilibet, qui non est consecutus salutem potest nunquam prædestinasse non coniunctim accipiendi, quia aliquem esse prædestinatum, & nunquam fuisse prædestinatum simul: impossibile est, sed diuini accipiendi verum est: quia verum est, quod aliqui sunt prædestinati, & est etiam verum, quod possibile est illos eosdem nunquam prædestinatos fuisse, loquendo de illis, qui non sunt salutem consecuti: quia quamuis scientia diuini intellectus, & propositum diuinæ voluntatis sint actus necessarij, tamen quia prædestinare de suo intellectu includit aliquorum futuram salutem, quæ contingenter eueniet, ideo possibile est, quod nunquam fuerint prædestinati illi qui nondum sunt consecuti salutem: hanc viam videtur tenere Magister in præsentem dist. c. 10.

Ad primū.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod omnis causa quæ deficere non potest imponit necessitatem effectus &c. potest dici non esse hoc verum, quando ad eundem effectum concurrat etiam causa, quæ deficere potest, ut in corpore quæstionis ostensum est. Potest etiam aliter dici, quod prædicta propositio intelligenda est, si illa causa quæ deficere non potest non sit voluntaria, prædestinatio autem causa voluntaria est, & sicut voluntas creata potest esse respectu duorum actuum oppositorum, quamuis non simul: multo excellentius actus voluntatis diuine potest esse respectu duorum obiectorum oppositorum, non tamen simul nec successiue. Vnde illo eodem actu quo vult aliquem esse saluan-

dum, potest velle illum nunquam fuisse saluandum, non tamen coniunctim, nec successiue: quia Deus velle istum saluari, & ipsum hoc nunquam voluisse simul est impossibile.

Præterea Deum primo velle istum saluari, & postea Deum desinere hoc velle est impossibile.

Ad secundum cum dicitur, quod futuri effectus possibilis aliter se habere non est præcognitio certa &c. Dico, quod falsum est loquendo de præcognitione illius, qui ea cognoscit ut sibi præsentia, sed sicut dicit Boetius. 5. de consola. versus finem. Deus ea futura quæ ex arbitrij libertate proueniunt præsentia con-

tuetur. Ad tertium cum dicitur, quod cum antecedens est necessarium, & consequentia necessaria: consequens simpliciter est necessarium &c. dicunt aliqui quod verum est per comparisonem ad omnes, non tamen oportet, quod consequens sit necessarium absolute, quod sic declarant, postquam Christus prædixit, quod Petrus eum esset negaturus: hoc eum prædixisse fuit necessarium.

Item illa consequentia fuit necessaria: Christus hoc prædixit: ergo Petrus Christum negabit, & tamen Petrum negare Christum fuit contingens. Declarant etiam hoc per Ansel. dicentem in lib. de concor. præscientiæ & lib. arb. longe post principium: quoniam Deus non fallitur nec videt nisi veritatem siue ex libertate, siue ex necessitate eueniat, de constituisse apud se immutabiliter, quod apud hominem priusquam fiat mutari potest, & Boet. 5. de consola. versus finem. Fatebor rem solidissime veritatis: sed cui vix aliquis nisi diuini speculator accesserit, respondebo naturam idem futurum cum ad diuinam notionem refertur necessarium, cum vero in sua natura perpenditur liberum prorsus atque absolutum videri.

Potest etiam aliter dici ad argumentum, quod Deus potest nunquam proposuisse dare salutem illis, qui prædestinati sunt, & nondum sunt salutem consecuti, & quomodo hoc sit possibile patet per illam viam per quam ostensum est, quod possibile est Deum nunquam prædestinasse illos qui sunt saluandi, cui sententiæ videtur consentire Ansel. in lib. de concor. præscientiæ, & lib. arb. bene post principium dicens, quod non est necesse Deum velle, quod vult, & finis actus volendi secundum se absolute est non necessarius.

Ad quartum cum dicitur, quod impossibile est prædestinatum esse reprobatum &c. patere potest solutio per illud, per quod ostensum est Deum potuisse non prædestinasse illos, qui saluandi sunt.

Ad quintum cum dicitur, quod prædestinatus non potest non esse prædestinatus &c. dico, quod verum est coniunctim, sed diuini saluum est, quod satis patet ex prædictis.

Rich. super 1. Sent. Z 3 Ad

Ad sextū. Ad sextum cū dicitur, quod si p̄destina-
ti damnarentur, p̄destinans falleretur, &c.
dico; q̄ verum, sed ex hoc non sequitur, quod
si aliquis qui p̄destinatus est, possit dam-
nari, quod p̄destinans possit falli: quia sicut
p̄scit, & vult ipsum esse saluandum: ita p̄-
scit, & vult ipsum contingenter esse saluandū.
Vnde Ansel. in libr. de concor. p̄scientiæ, &
lib. arb. prope principium lib. Non debes di-
cere, quod Deus p̄scit me peccaturum, vel
non peccaturum tantum: sed p̄scit Deus me
peccaturum sine necessitate, vel non pecca-
turum, & ita sequitur, quia siue peccaueris, si-
ue non peccaueris vtrunq; sine necessitate
erit, quia p̄scit Deus futurum esse sine ne-
cessitate hæc quod erit: & in eodem libro lon-
ge post quartum capitu. Quod Deus vult non
potest non esse, cum vult hominis volunta-
tem nulla cogi vel prohiberi necessitate ad
volendum, vel non volendum, & vult effectū
sequi voluntatem: tunc necesse est voluntatē
esse liberam, & esse quod vult.

Q V A E S T I O III.

Arg. I.

P R I M O quæritur, vtrum possibile
sit, quod numerus p̄destinatorū
augeatur, & videtur q̄ non, quia si
aliqui possent p̄destinari, qui nō
sunt p̄destinati: pari ratione possent nō p̄-
destinari illi qui sunt p̄destinati: sed non vi-
detur verum, quod p̄destinatus possit non
esse p̄destinatus: dicit enim Aug. in libr. de
bono perseuerantiæ magis prope finem lib.
quam prope medium; quod non est dubi-
tandum Deum p̄scisse se esse daturum do-
na sua: & quibus daturus fuerit nunquam
potuisse nescire: videtur ergo, quod aliqui
non possint esse p̄destinati, quia non sunt
p̄sciti: & sic numerus electorum non po-
test augeri.

Secundo.

Item Apocal. 3. Tene, quod habes, vt nemo
accipiat coronam tuam: ergo nemo potest or-
dinari coronam, nisi alius cadat ab isto ordi-
ne: ergo ita determinatus est numerus electo-
rum, q̄ non potest maior fieri.

Tertio.

Item August. de fide ad Petrum regula. 32.
dicit: Neque perisse posse aliquem eorum,
quos Deus p̄destinavit ad regnū: nec quen-
quam eorum quos Deus non p̄destinavit
ad vitam vlla ratione posse saluari: sed si nu-
merus p̄destinatorum posset augeri, aliqui
qui nō sunt p̄destinati possent saluari. quia
possent p̄destinari.

In oppositū.

C O N T R A. August. in libr. de bon. perse-
uerantiæ parum ante finem loquens de dono
p̄destinationis dicit. hæc pelagianis opta-
mus, vt habeant: istis autem nostris, vt plenius
habeant. Hoc dans intelligere, quod p̄la-
giani quibus optabat donum p̄destinationis:
illud etiam habeant, & tamen eis opta-

bat, vt haberent: sed non est optandum, quod
non est possibile fieri: ergo possibile est vt ali-
qui p̄destinati p̄destinentur.

Item super illud psal. Qui numerat multi-
tudinem stellarum: dicit glo. nouit Deus qui
sunt eius. Si quis vero ad nō beata fidei spem
se talibus interferit, nouit ille qui nume-
rat, quia supra numerum est. Vnde aliqui
multiplicati sunt super numerum. Si ergo ali-
quis potest interferi numero electorum p̄-
finito a Deo: videtur, q̄ p̄destinatorum nu-
merus possit augeri.

A D istam quæstionem dicunt quidam, q̄
p̄destinatorum numerus non potest auge-
ri, nec minui, dicentes nullum p̄destinatum
posse non p̄destinari, & nullum non p̄-
destinatum posse p̄destinari, & ideo di-
cunt, quod sicut plures non p̄destinabun-
tur, quam illi qui ab æterno p̄destinati sunt.
ita, nec possunt p̄destinari, quod confir-
mant per August. in libro de correctione, &
gratia bene post medium lib. dicentem, q̄ cer-
tus est p̄destinatorū numerus, qui nec augeri
pōt, nec minui. Pro quo etiā v̄r facere ratio,
quia per rationem certi sumus, quod plures
non p̄destinabuntur, quam illi qui ab æter-
no p̄destinati sunt, sed de hoc non posse-
mus esse certi per rationem: si Deus posset
plures p̄destinare illis qui ab æterno p̄-
destinati sunt, quia per rationem non possu-
mus esse certi quæ possibilia sibi vult fieri; &
quæ non.

A L I I dicunt, quod numerus p̄desti-
natorum potest augeri, quia sicut concedunt
p̄destinatum posse nō p̄destinari diuissim
accipiendo non coniunctim, ita concedunt
non p̄destinatos posse p̄destinari: cuius
opinionis videtur fuisse magister, secundum
quod apparet in litera, & pro hac opinione
videtur facere ratio, quia multi possent
saluari, qui non saluabuntur: ergo cum nul-
lus possit saluari nisi sit p̄destinatus, vel
possit p̄destinari videtur, q̄ multi possent
p̄destinari qui non p̄destinabuntur: ergo
videtur, quod numerus p̄destinatorum
possit augeri, & tamen nunquam auge-
bitur.

Qui vult tenere primam opinionem po-
test respondere ad argumenta in contra-
rium.

A D P R I M V M cum dicitur, quod Au-
gust. optabat pelagianis domum p̄destina-
tionis &c. potest dici, quod ibi vocat p̄-
destinationis domum gratiam Dei, quæ est
p̄destinationis effectus, vt videtur declara-
re litera sequens: hoc autem donum opta-
bat pelagianis, quia ignorabat vtrum ali-
quos illorum ab æterno p̄destinasset, quia si
aliqui de illis tales erant, sciebat August. q̄ in
suo errore nō finaliter p̄seuerarent, & q̄
dicit Aug. in eodem lib. longe ante finem,
quod

*Responsio.
Prima opi-
nio.
Non posse
augeri, nec
minui p̄-
destinatorū
numerū.*

*Secunda
opinio.
P̄destina-
torum nu-
merus posse
augeri, &
minui, licet
nunquam hoc
erit.*

Ad primū.

quod fortassis sic p̄destinati sunt quidā, vt
nostris orationibus incedant, & accipiant il-
lam gratiam quam velint: atque efficiantur
electi. i. digni p̄mio electorum.

Ad secundū.

Ad secundum, q̄ arguebatur per glo. super
illud psal. Qui numerat multitudinem stella-
rum. Dico, q̄ illa glosa soluitur p̄ illud, quod
continue sequitur, quia post illud verbū mul-
tiplicati sunt super numerum, immediate sub-
iungitur: quia inter parietes p̄sentis eccle-
siæ plures sunt, quam futuri sint in regno Dei.
Tales ergo sunt in ecclesia ista inferiori vltra
numerum p̄destinatorum: sed cum p̄de-
stinatis triumphantē ecclesiam non intrabūt.

Ad tertiu.

Ad illud etiam, quod in corpore quæstio-
nis dicebatur de opinione illa. Dicunt enim,
quod & si plures possint saluari absolute, quā
saluabuntur, non tamen per comparisonem
ad p̄destinationem diuinam. Qui vult tene-
re secundam opinionem potest responderē
ad argumenta quæ sunt contra eam.

*Ad primū.
In opposi-
tū.*

A D P R I M V M cum dicitur, quod Deus
nunquam potuit nescire quibus daturus erat
bona sua &c. dico, quod hoc intelligendum
est coniunctim accipiendo. Quod enim qui-
bus daturus sit dona sua: & hoc non p̄sciat
est impossibile, sed quia aliquibus daturus est
dona sua, quæ potest non dare: ideo diuissim
accipiendo potest nunquam p̄sciuisse se da-
turum salutem aliquibus: quibus daturus est
eam.

Ad secundū.

Ad secundum, quod arguebatur per aucto-
ritatem Apocal. dico, quod loquitur de coro-
na debita secundum statum p̄sentis iustitiæ:
& sic multi cadunt a corona, nec voluit dice-
re, q̄ nullus secundum illam viam posset ascē-
dere ad coronam nisi alius caderet ab ea. Vn-
de illud verbum sic exponendum est, ne alius
accipiat coronam tuam, scilicet sine te.

Ad tertiu.

Ad illud, quod ergo arguebatur per aucto-
ritatem Aug. de fide ad Petrum dicendum, q̄
intelligendum est coniunctim non diuissim.

A R T I C V L V S I I I.

*D. Bon. hic
dist. 40. &
41.
D. Tho. 1.
par. 9. 23.
art. 3. & 1.
senten. dist.
40. q. 4. per
vires art. &
contra here-
sibus c. vlt.
Sic hic dist.
41. q. vnica.*

C O N S E Q V E N T E R quæritur de tertio
principali, & circa hoc quærentur tria.

Primo vtrum reprobatio idem sit p̄nitus,
quod p̄scientia.

Secundo vtrum obduratio sit p̄na, vel
culpa.

Tertio vtrum obduratio sit a Deo, sicut ab
efficiente causa.

Q V A E S T I O I.

Arg. I.

P R I M O ostendo, quod reprobatio
fit idem p̄nitus, quod p̄scientia,
quia si aliqui homines simpliciter
dicuntur p̄sciti intelliguntur re-
probati & si dicuntur reprobatī, intelligun-

tur p̄sciti: ergo videtur, quod p̄nitus idem
sit p̄scientia, & reprobatio.

Item certum est, q̄ reprobatio dicit p̄-
scientiam, & nihil addit vltra p̄scientiam, vt
ostendam: ergo p̄nitus idem est, quod p̄-
scientia: minor probatur sic. Sapientiæ 11. di-
citur ad Deum. Nihil eorum odisti, quæ feci-
sti, sed reprobatio si aliqd adderet super p̄-
scientiam, hæc non esset nisi odium: ergo vi-
detur, quod reprobatio vltra p̄scientiam
nihil addit.

Item reprobatio est respectu quorundam
qui in finali iniquitate morientur, sed re-
spectu iniquitatis eorum Deus non habet
nisi simplicem p̄scientiam, quia iniqui-
tatis non est auctor: ergo videtur, quod
reprobatio p̄nitus idem sit, quod p̄-
scientia.

C O N T R A. Malach. 1. dicit Deus per Pro-
phetam: Iacob dilexi: Esau autem odio ha-
bit: cum ergo illo verbo exprimat reprobatio,
Esau, videtur, quod reprobatio im-
portat odium, & sic aliquid addit vltra p̄-
scientiam.

Item Magister in p̄senti distinctione. c. 5.
dicit, q̄ reprobatio est p̄scientia malitiæ in
quibusdam non finiende, & preparatio p̄ne
non terminandæ: ergo aliquid addit vltra
p̄scientiam.

R E S P O N D E O, quod reprobatio non
nominat p̄scientiam tantum, sed aliquid ad-
dit secundum rationem, vnde differre vident
differentia simili illi differentia, qua species
differt a genere: eo q̄ p̄scientia generalior
est quam reprobatio. P̄scientia enim est re-
spectu quoruncumque futurorum, sed non re-
probatio. Est enim reprobatio p̄scientia fu-
turæ damnationis quorundam, quos p̄na nō
terminanda damnare proposuit propter eo-
rum iniquitatem finalem. Cui videtur con-
cordare Magister in p̄senti distin. capit. 5.
sic d. Reprobatio est intelligenda p̄scien-
tia iniquitatis quorūdam: & preparatio dam-
nationis eorundem: est ergo reprobatio
quedam pars prouidentie. Ad prouidum
enim rectorem non tantum pertinet ordi-
nare bonam retributionem iustorum, sed
etiam iustam p̄nam malorum. vnde sicut
p̄destinatio est pars prouidentie respectu
illorum qui diuinitus ordinantur in æternam
salutem: sic reprobatio est pars prouidentie
respectu eorum, qui æternam salutem non
consequuntur.

A D P R I M V M in oppositum dicendum
quod generale nomen p̄scientie appropria-
tur reprobationi, eo, quod reprobatio vltra
p̄scientiam non addit rationem talis digni-
tatis, sicut p̄destinatio.

Ad secundum cum dicitur, quod nihil odi-
sti eorum quæ fecisti &c. dicendum, q̄ Deus
omnes creaturas diligit in quantum omnibus
Rich. super 1. Sent. Z 4 vult

Secundo.

Tertio.

In oppositū.

*Responsio.
P̄destina-
tio addit a-
liquid secū-
dum ratio-
nem super
p̄scien-
tiam.*

Ad primū.

Ad secundū.

vult aliquod bonum: aliquos tamen odit in quantum vult eis penam eternam propter finalem iniquitatem eorum.

Ad tertium. Ad tertium dicendum, quod quamvis Deus respectu iniquitatis damnandorum non habeat nisi simplicem prescientiam: ut arguatur: tamen respectu damnationis eorum habet prescientiam practicam: quia damnationis eorum non tantum non est prescognitor, sed etiam preparator tanquam iustae poenae.

QV AESTIO II.

Arg. 1. Et videtur, quod non sit poena, sed culpa.

Secundo. Item Aug. 4. de ciui. Dei. c. 2. vult istam sententiam, quod illud malum quo mali non sumus, est malum poenae: illud autem quo mali sumus, est malum culpa, sed obduratione homo malus est: ergo obduratio est culpa, non poena.

Tertio. Item Aug. in libr. 3. de lib. arbit. longe post medium dicit hanc sententiam. Poena est malum, quod patimur, sed culpa est malum, quod agimus. sed homo est auctor indurationis suae: ergo induratio est culpa, & non poena.

Ad oppositum. Contra. sup illud ad Ro. 9. cuius vult miseretur, & quem vult indurat: dicit glo. obdurare dicitur aliquos, quia non eorum miseretur: non quia impellit, ut peccent, eorum autem non miseretur quibus gratiam non esse praebendam aequitate occultissima, & ab humanis sensibus remotissima indicat, ergo obduratio meritis redditur: sed tale quid est poena.

Item excecatio intellectus est poena: ergo a simili obduratio affectus est poena.

Responsio. Obduratio aicitur per similem in corporalibus. Corpora enim dura sunt, inhabilia ad impressionem suscipiendam, & stabilia in se ad permanendum, & fortia ad resistendum. Similiter anima obdurata dicitur propter eius inhabilitatem ad gratiam susceptionem, & propter firmam ad peccatum adhesionem: vel quia est rebellis diuinis mandatis, & contra diuinam inspirationem.

Obduratio est aliquando poena, aliquando culpa, aliquando speciale peccatum secundum...

PRIMO est passio consequens culpam: & sic ita est poena, & non culpa.

Secundo modo est dispositio cuiuslibet culpa cui homo pertinaciter adharet: ita quod in ea descendat.

Tertio modo est speciale genus peccati. Est enim peccatum in spiritum sanctum: cum

illa rebellio ex malitia procedit.

Ex dictis patet pro magna parte responsio ad argumenta ad vtranque partem.

Ad PRIMVM cum dicitur, quod obstinatio est induratio mentis in malitia, pertinacia &c. dico quod illa auctoritas intelligitur de obduratione secundo modo dicta. Cum ergo dicitur in minori, quod talis pertinacia est culpa: dico, quod non oportet nisi voces culpam dispositionem cuiuslibet pertinacis culpa.

Ad secundum cum dicitur, quod obduratione homo malus est &c. dico, quod verum est: & causatur ex malitia. non tantummodo autem summus mali extendendo nomen malitiae per culpam, sed etiam per culpa sequela: maxime cum illa sequela est dispositio ad aliam culpam, ad permanentiam culpa, cuius effectus. Vel potest dici, quod homo non est malus obduratione formaliter nisi per accidens, scilicet in quantum malus est per culpam quae non separatur ab obduratione: per obdurationem autem tertio modo dicta quae est speciale genus peccati, homo malus est formaliter.

Ad tertium dicendum, quod quamvis culpa sit malum, quod agimus: non tamen omne malum, quod agimus est culpa: sed quoddam malum, quod agimus est sequela culpa: ideo oportet, quod quaecunque obduratio cuius homo est causa sit culpa: sed quaedam est sequela culpa, & quaedam est culpa.

Ad PRIMVM alterius partis cum dicitur, quod illud quod meritis malis redditur est poena &c. dico, quod verum est: & quandoque cum haec est culpa. Vnde quandoque vna culpa est poena alterius culpa, quae dicitur reddi propter priorem culpam: non quia Deus sit eius causa: sed quia propter priorem culpam Deus permittit, ut homo in illam incidat: quia sicut dicit Grego. 25. lib. moral. quasi in medio. Peccatum, quod per penitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.

Ad secundum cum dicitur, quod excecatio intellectus est poena &c. dico, quod non est simile de excecatione intellectus, & obduratione affectus: quia intellectus non sic est liber, sicut voluntas: & ideo non ita habet se excecatio intellectus ad rationem culpa formaliter, sicut potest habere aliqua obduratio affectus.

QV AESTIO III.

ARTIC. I. quae sit a Deo sicut ab efficiente causa, & videtur, quod sic, quia 20. phys. sic dicit Philosophus, quod absentia gubernatoris est causa efficiens euerfionis naui: ergo cum Deus gubernet homines per gratiam suam, videtur, quod quamuis induret gratiam non conferendo, quod nihilominus est causa efficiens obdurationis.

Arg. 1. T. com. 30.

Item

Secundo. Item Deus est causa efficiens cuiuslibet entis creati, sed obduratio illa quae non est culpa, sed sequela, vel circumstantia culpa dicitur entitatem creatam: ergo illius obdurationis Deus est efficiens causa.

Tertio. Item homo non potest digne poenitere de peccato finaliter, ad cuius poenitentiam non est praedestinatus, quia talis poenitentia est per gratiam, & sicut dicit August. libr. de praedestinatione Sanctorum prope medium: gratia est praedestinationis effectus: ergo videtur quod Deus non praedestinando hominem reddit eum impossibilem ad finalem poenitentiam: ergo videtur quod non praedestinando ipsum efficit finalem obdurationem illius.

In contrarium. CONTRA, Anselm. de casu diaboli magis prope principium, quam medium dicit quod malus Angelus, non ideo non accepit perseuerantiam, quia Deus non dedit: sed ideo Deus non dedit, quia ille non accepit: ergo videtur quod causa obdurationis suae sit ipsemet, & non Deus.

Item August. 83. qq. quaest. 3. probat quod Deo auctore non fit homo deterior: sed homo efficitur deterior per obdurationem: ergo Deus non est actor obdurationis suae.

Responsio. Obduratio habet causam efficientem rem. s. liberum arbitrium, & promerentem poenam non efficientem Deum.

RESPONDEO, quod obduratio secundum quod est poena in homine, & non culpa dicitur quaedam priuatio passionem, scilicet, inhabilitatem ad susceptionem gratiae, quae inhabilitas provenit ex peccato Deo permittente iusto iudicio: habet ergo causam efficientem, scilicet, liberum arbitrium non ipsum Deum & causam promerentem, scilicet, peccatum. Haec ergo obduratio cum iusto Dei iudicio permittatur accidere, iustum ordinem habet ad peccatum quod promeruit eam: cum ergo omnis iustus ordo sit a Deo, sequitur quod illa obduratio respicit Deum, tanquam causam ordinatam: dicitur ergo Deus hominem obdurare, non quia illam obdurationem efficiat: sed quia illam ordinat secundum quod ordo illi competit obdurationi, & quia illam obdurationem provenire ex peccato permittit non conferendo adiutorium, per quod illa obduratio posset prohiberi, & praedictis concordat glo. super illud ad Roma 9. Quem vult indurat. d. quis porro tam impie desipiat, ut dicat Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, & quando voluerit, & ubi voluerit in bonum non posse convertere cum voluntati eius nihil resistat, sed cum facit per misericordiam quae gratis datur: obdurat autem secundum iudicium quod meritis redditur. Vnde datur intelligi, ut obduratio Dei sit non misereri, ut non ab illo irrogetur aliquid, quo fiat homo deterior: sed tantum quo fiat melior non irrogetur: haec sententia habetur ab August. 1. libr. ad Simplicianum quaest. 2.

AD PRIMVM cum dicitur, quod absentia gubernatoris est causa efficiens euerfionis naui &c. Dico quod verum est, loquendo de illo nauta qui potest, & tenetur prohibere naui euerfionem. Deus autem quamuis omnem obdurationem posset prohibere, non tamen ad hoc tenetur, & ideo permittendo obdurationem fieri, non prohibendo eam per suam gratiam, non debet dici causa efficiens illius obdurationis, maxime cum omnes qui obdurantur permittat iusto iudicio obdurari.

Ad secundum cum dicitur, quod illa obduratio quae non est culpa, sed culpa sequela dicitur entitatem creatam, &c. Dico quod non est verum, nisi extendas nomen entitatis etiam ad priuationes entium. Est enim quaedam inhabilitas ad gratiae susceptionem. Vnde priuationem dicit sub ratione qua obduratio est.

Ad tertium dicendum, quod quamvis homo non possit digne poenitere finaliter, nisi ad hoc fuerit praedestinatus, tamen Deus ipsum non praedestinando non est causa obdurationis illius, quia Deus nullum praedestinare tenetur: ex mera enim libertate sua praedestinavit praedestinos: vnde si Deus nullum praedestinasset, non posset sibi imponi quod aliquid contra iustitiam fecisset, vel iustitiam ad quam teneretur facere omisisset: verum gl. super illud ad Roman. 9. Quem vult indurat. Vniuersum quippe genus humanum tam iusto Dei iudicio in apostatica radice damnatum est, ut etiam si nullus idem liberaretur, ne mo recte posset vituperare Dei iustitiam.

CIRCA litteram (praedestinatio est bonis salutaribus) est enim de hominibus tanquam de rebus saluandis, & est respectu finalis gratiae tanquam rei per quam praedestinati ordinantur in salutem, & est respectu perpetuae gloriae tanquam rei ad quam consequendam praedestinati sunt ordinati. (Intelligentia conditionis implicite veritatem facit in dicto:) sed in isto dicto istum damnari est impossibile, quia verum est implicando hanc conditionem si est praedestinatus. Et impossibilitatem in vero in isto, scilicet, illum damnari est possibile, quia includendo hanc conditionem, si est praedestinatus iam est impossibile. Quod in actionibus, vel in compositionibus Dei, & hominum nullatenus excedunt: actiones enim & operationes Dei & hominum vocat actiones, vel operationes quae sunt a Deo per hominem quae actiones in praeteritum transeunt. (Effectus praedestinationis est gratiae appositio.) Praedestinatio tamen est causa gratiae in habitu non in actu: & ideo non oportet, quod statim cum fuit praedestinatio fuerit gratia in praedestinato.

Virum aliquod sic meritum obdurat
rationis & misericordiae.

DISTINCTIO XLI.

I A V T E M querimus meritum obdurat
ionis, & misericordiae, obdurat
ionis meritum inuenimus
misericordiae autem meritum non
inuenimus: quia nullum est mi-
sericordiae meritum, ne gratia va-

cuetur si non gratis donatur, sed meritis redditur.
Miseretur itaque secundum gratiam quae gratis da-
tur, obduratur autem secundum iudicium quod me-
ritis redditur. Vnde datur intelligi, ut sicut repro-
batio Dei est nolle misereri, ita obduratio Dei sit non
misereri, ut non ab illo irrogetur aliquid quo sit ho-
mo deterior, sed tantum quo sit melior non erogetur.

Ex his aperte ostenditur quid misericordiam, quid
obduratorem intellexerit Apostolus, & quia mi-
sericordia nullum aduocat meritum: obduratio ue-
ro non est sine merito, & misericordiae verbo hic ac-
cipitur praedestinatio, & praecipue praedestinationis effe-
ctus, obduratorem vero verbo, non ipsa Dei aeterna
reprobatio, quia eius nullum est meritum, sed gra-
tiae priuatio, siue subtractio, quae quodammodo est
reprobationis effectus. Accipitur tamen aliquan-
do reprobatio pro obduratorem, sicut & praedestina-
tio pro suo effectu, qui est gratia appositae. Gratia
enim quae apponitur effectus est praedestinationis:
Cum ergo gratiae quae apponitur homini ad iustifi-
cationem nulla sint merita, multo minus & ipsius
praedestinationis qua ab aeterno elegit Deus quos vo-
luit, aliqua possunt existere merita. Ita nec repro-
bationis qua ab aeterno quosdam praesciuit futuros

malos, & damnandos, sicut elegit Iacob, & repro-
bavit Esau, quod non fuit pro meritis eorum, quae
tunc haberent, quia nulla habebant, quoniam neo
ipsi existebant, nec propter futura merita quae pra-
uideret, ut vel illum elegit, vel illum reprobauit.

Opinio quorundam in qua fuit aliquando
Augustinus, sed postea retractauit.

OPINATI sunt tamen quidam Deum: ideo
elegisse Iacob, quia talem futurum praesciuit, qui
in eum crederet, & ei seruiret, quod aliquando Au-
gustinus se sensisse dicit in libr. retractationum ubi
de praede. aperte ostendit, quod si propter futura merita ele-
ctus esset, iam non ex gratia esset electio. Non ergo
ideo electus est a Deo, quia talis futurus erat: sed
ex tali electione talis est factus ita dicens. Disputans
quid elegerit Deus in nondum nato, cui dixit serui-
turum esse maiorem, & quid in eodem maiore simi-
liter nondum nato reprobauerit ad hoc perduxit ra-
tionationem, ut dicerem. Non ergo elegit Deus
opera cuiusquam in praescientia quae ipsa daturus
est, sed fidem elegit in praescientia, & quem sibi cre-
diturum esse praesciuit, ipsum elegit cui Spiritum san-
ctum daret, ut bona operando etiam aeternam vitam
consequeretur. Ecce hic aperte dicit, non propter

opera eum elegisse, sed propter fidem qua eum pra-
uiderit crediturum, sed quia & infide meritum est, sicut
in operibus, hoc retractauit dicens. Non-
dum diligentius quaesueram, nec adhuc inueneram
qualis sit electio gratiae, de qua dicit Apostolus. Re-
liquiae per electionem gratiae saluae factae sunt, quae utiq;
non ex gratia si ea meriti procedit, ut iam quod
datur, non secundum gratiam, sed secundum debi-
tum reddatur potius cum meritis quam done-
tur. Perinde quod continue dixi. Dicit enim idem
Apostolus. Idem Deus qui operatur omnia in om-
nibus. Nusquam uam autem dictum est. Deus credit om-
nia in omnibus, ac deinde subiunxit. Quod ergo cre-
dimus nostrum est, quod uero donum operamur al-
ius est qui credentibus dat Spiritum sanctum: pro-
fecto non dicerem si iam scirem etiam ipsum fidem
inter Dei munera reperiri, quae dantur in eodem spi-
ritu. Vtrumque ergo nostrum est propter arbitrium
voluntatis, & utrunque datum est per spiritum fi-
dei & charitatis. Et quod paulo post dixi. Nostrum
enim est credere, & uelle. Illius autem dare cre-
dentibus, & uolentibus facultatem bene operan-
di per Spiritum sanctum, per quem charitas Dei dif-
funditur in cordibus nostris. Verum est quidem: sed
eadem regula, & utrunque ipsius est, quia ipse
preparat uoluntatem, & utrunque nostrum, quia
non fit nisi uolentibus nobis: ergo & meritum fidei
de misericordia Dei uenit. Non ergo propter fidem
vel aliqua merita elegit Deus aliquos ab aeterno, uel
apposuit gratiam iustificationis in tempore: sed gra-
tuita bonitate sua elegit, ut boni essent. Vnde Au-
gust. in libr. de praede. sancti. Non quia futuros nos
tales esse praesciuit ideo elegit, sed ut essemus tales
per ipsam electionem gratiae suae, qua gratificauit
nos in dilecto filio suo.

His uidetur contrarium quod alibi ait Au-
gustinus.

HIS tamen aduersari uidetur, quod dicit Au-
gust. super Malachiam Prophetam ubi scriptum est.
Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Cui uult, in-
quit, miseretur Deus, & quem uult indurat: sed haec
uoluntas Dei iniusta esse non potest. Venit enim de
occultissimis meritis, quia & ipsi peccatores cum
propter generale peccatum unam massam fecerunt,
tamen nonnulla inter eos diuersitas. Praecedit ergo
aliquid in peccatoribus, quo quamuis nondum sint
iustificati digni efficiantur iustificatione. Et ita em
praecedit in alijs peccatoribus quo digni sunt obtu-
sione. Ecce hic uidetur August. dicere, quod & ip-
sa Dei uoluntas qua alios elegit, alios reprobat ex
meritis proueniat, sed occultissimis, id est, quae per me-
ritis alios uoluerit eligere, alios reprobare, & quod
pro meritis alijs apponitur gratia iustificationis,
alijs non: unde obtunduntur. Sed quid intelligere uo-
luerit ignoratur, nisi forte hoc dicatur intellexisse
quod supra diximus eam retractasse. Nam ibidem
etiam quaedam alia continue subdit quae in libr. 1. re-
tracta. aperte retractat, quod utrunque legenti pa-
tebit. Vnde uerisimile est in praemisissis etiam hoc re-
tractasse. Quidam tamen ex eo sensu accipiunt fore
dictum, non quia aliquis praedestinetur pro meri-
tis

Aug. episto.
101.

Aug. lib. 1.
ad Simplic.
q. 2. tom. 4.

Rom. 9. c.

Aug. lib. re-
tracta. 1. c. 23.
Et in tom. 4
de praede.
sanct. ca. 3.
& sequenti-
bus expla-
nat senten-
tiam predi-
ctorum uer-
borum.

Locum re-
tractationis
praedicti.
Rom. 11. a

Rom. 11. a
1. Cor. 11. a

Rom. 5. c.

Proverb. 8.
intra 70.

Aug. cap. 9.
in tom. 7.

Aug. q. 68.
in tom. 4.

Aug. lib. 1.
ca. 26. to. 1.

tis, uel iustificationis gratiam mereatur, sed quia
aliqui non adeo mali sunt, ut mereantur sibi gra-
tiam non impartiri. Nullus enim Dei gratiam me-
reri potest per quam iustificatur, potest tamen me-
reri ut non apponatur ut poenitentibus abiciatur. Et qui-
dem aliqui in tantum profundum iniquitatis deue-
nerunt, ut hoc mereantur, ut hoc digni sint: alii ue-
ro ita uiuunt, ut & si non mereantur gratiam iusti-
ficationis, non tamen mereantur omnino repelli, &
gratiam sibi subtrahi. Ideoque dixit in quibusdam pec-
catoribus praecedere quo digni sint iustificatione, &
in alijs quo digni sint obtusione, sed hoc friuolum est.

Opinio quorundam falsa de occultis Dei
differentione carnaliter.

MULTI uero de isto profundo querentes red-
dere rationem, atque secundum coniecturas cordis
sui inscrutabilem altitudinem iudiciorum Dei cogi-
tare conantes, in fabulas uanitatis abierunt dicen-
tes. Quod animae sursum in celo peccant, & secun-
dum peccata sua ad corpora pro meritis diriguntur,
& dignis sibi quasi carceribus includuntur. Ie-
runt hi tales post cogitationes suas, & uolentes di-
sputare de Dei profundo, mersi sunt in profundum,
dicentes, animas in celo ante conuersatas, & ibi ali-
quid boni uel mali egisse, & pro meritis ad corpo-
ra terrena detrusas esse. Hoc autem respuit catho-
lica fides propter euentem Apostoli sententiam
qua ait. Cum nondum nati essent aut aliqui boni uel
mali egissent &c. Melior est ergo fidelis ignorantia
quam temeraria scientia. Elegit ergo quos uoluit
gratuita misericordia, non quia fideles futuri erant,
sed ut fideles essent, eisque gratiam dedit, non quia
fideles erant, sed ut fierent. Ait enim Apostolus.
Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem, non
ait quia fidelis eram: datur quidem & fideli, sed
data est etiam prius ut esset fidelis. Ita etiam repro-
bavit quos uoluit non propter futura merita quae
prauideret, ueritate tamen rectissima & a nostris
sensibus remota.

Questio.
SED queritur: utrum sicut dicitur elegisse quos-
dam ut boni fierent & fideles, ita etiam concedi de-
beat reprobasse quosdam ut mali essent & infideles,
& obdurare ut peccent. Quod nullatenus concedi
oportet. Non enim reprobatio ita est causa mali, si-
cut praedestinatio est causa boni, neque obduratio ita
facit hominem malum, quemadmodum misericor-
dia facit bonum.

An ea quae semel scit Deus, uel praescit sem-
per sciat, praesciat, & semper scierit, uel praescierit.

PRAEETEREA considerari oportet: utrum ea
omnia quae semel scit, uel praescit Deus, semper sciat
& scierit, ac praesciat & praescierit, an olim scierit,
uel praescierit, quod modo non scit, uel praescit. De
praescientia primo respondemus dicentes multa eum
praescisse quae modo non praescit: cum enim eius praescientia
non sit, nisi de futuris, ex quo illa quae futu-
ra erant praesentia fiunt, uel praeteriunt, sub Dei
praescientia esse desinunt, sub scientia uero semper
sunt. Praesciuit ergo Deus omnia ab aeterno quae fu-

tura erant, neque praescire desinit, nisi cum futura
esse desinunt. Neque cum praescire desinit aliqua
quae ante praesciebat minus ea noscitur, quam ante co-
gnoscebat. Non enim dicitur ex defectu scientiae
Dei, quod aliqua praescierit, aliquando quae modo
non praesciat, sed ex ratione uerbi quod est praescien-
tia. Praescire enim est ante scire aliquid quam fiat.
Ideoque non potest dici Deus praescire, nisi ea quae
futura sunt.

Hic de scientia dicens Deum semper scire
quae semel scit.

DE scientia autem aliter dicimus. Scit enim
Deus semper omnia quae aliquando scit: omnem enim
scientiam quam aliquando habet semper habuit, &
habet, & habebit. Ad hoc autem opponitur ita.
Olim sciuit hunc hominem nasciturum qui natus
est, modo non scit eum nasciturum. Sciuit ergo ali-
quid quod modo non scit. Item sciuit mundum esse
creandum, modo non scit eum esse creandum, ali-
quid ergo sciuit quod modo non scit, & alia huius-
modi infinita dici possunt. Sed ad hoc dicimus, quod
idem de natiuitate huius hominis, & mundi crea-
tione nunc etiam scit quod sciebat antequam fie-
rent, licet tunc & nunc hanc scientiam eius diuer-
sis exprimi uerbis oportet. Nam quod tunc futurum
erat, nunc praeteritum est. Ideoque uerba commu-
tanda sunt ad ipsum designandum. Sicut diuersis
temporibus loquentes eandem diem modo per hoc
aduerbium cras designamus, dum adhuc futura est:
modo per hodie dum praesens est, modo per heri dum
praeterita est. Ita antequam crearetur mundus scie-
bat Deus hunc creandum, postquam creatus est, scit
eum creatum, nec est hoc scire diuersa, sed omnino
idem de creatione mundi: sicut antiqui patres cre-
diderunt Christum nasciturum, & moriturum, nos
autem credimus eum iam natum, & mortuum, nec
tamen diuersa credimus, nos & illi, sed eadem. Tem-
pora enim ut ait August. uariata sunt, & ideo uer-
ba sunt mutata non fides. Indubitanter ergo teneamus
Deum semper omnia scire quae aliquando scit.

DISTINCTIO XLI.

I A V T E M querimus &c. Su-
perius determinauit Magi-
ster de praedestinatione, & re-
probatione quantum ad cau-
salitatem actionum, hic inquirit
utrum ex parte praedesti-
natorum, & reprobatorum praedestinatio, &
reprobatio habeat aliquam rationem motam.
Et diuiditur pars ista in partes duas. Primo
enim determinat principaliter propositum.
Secundo mouet quandam questionem de scien-
tia Dei ex praecedentibus incidentem, ibi. (Pre-
terea considerari oportet.)

Prima in duas. Primo determinat ueritate.
Secundo excludit quorundam falsam opinio-
nem, ibi. (Opinati sunt tamen.) Tertio destruit
quorundam hereticorum errorem, ibi. (Mul-
ti uero.)

Aug. de uer-
bis Aposto-
li, sermo. 7.
tomo 10.

Rom. 9. c.
Aug. serm.
20. de uer-
bis Apostoli

1. Cor. 7. c.
Aug. libr.
retracta. 1.
cap. 23.

Aug. tract.
45. in tom.

Secunda istarum diuiditur in duas. Primo ostendit quod electio non est propter meritum præscientiam. Secundo opponit in contrarium & soluit oppositionem illam, ibi. (His tamen aduersari.)

CIRCA hanc distin. quærenda sunt quatuor principaliter.

- Primo de electione.
- Secundo de prædestinatione.
- Tertio de reprobatione.
- Quarto de Dei cognitione.

Circa primum quærentur duo.

- Primo utrum Deus nos elegerit ab æterno.
- Secundo, sine argum. quomodo differunt scientia, præscientia, prouidentia, prædestinatio, propositum, dispositio, & electio.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVÆSTIO I.

Arg. 1. D Thom. 1. part. 1. q. 23. art. 4. & 3. part. 1. q. 18. art. 4. q. 27. artic. 4. D. Bona. di. 40 & 41. Scot. ibid. Secundo.

PRIMO ostendo, qd Deus non elegerit aliquos ab æterno Damasc. lib. 2. cap. 2. Electio est de duobus præiacentibus eligere: hoc est pro altero optare: sed huiusmodi præoptatio non est in Deo secundum affectum: ergo secundum effectum tantum: ergo Deus nullum elegerit, nisi ex tempore.

Tertio.

Item Damasc. eodem libr. & eodem cap. In Deo quidem voluntatem dicimus. Electionem autem principaliter non dicimus: ergo Deus nullos elegerit, neque ex tempore, neque ab æterno.

In oppositum.

CONTRA, secundum Apost. ad Ephes. 1. Elegit nos ante mundi constitutionem.

Responsio Electio qd.

RESPONDEO, quod electio est duorum ostensorum ad aliquid aliud ordinabilium, quod est in potestate eligentis alterum alteri ad illud libere præoptare vel alterum, & non alterum ordinare. Oportet enim quod eligenda per eorum cognitionem ostendantur eligenti. Electio enim præsupponit cognitionem. Oportet etiam quod eligibilia sint ordinabilia ad aliquid aliud. Vnde quia finis non est quid ordinabile ad aliud: ideo respectu finis non est electio secundum Philosophum. 3. ethic. c. 5. Oportet etiam quod ambo eligibilia sint ordinabilia ad illud propter quod est electio. Vnde respectu aquæ & vestis non est electio per comparationem ad induitionem. Oportet etiam qd illud ad quod aliquid eligitur sit possibile. Respectu enim impossibilium non est electio secundum Philosoph. 3. Ethic. c. 5. Oportet etiam quod ita sit possibile quod sit in potestate eligentis. Vnde secundum Phi-

losophum. 3. ethic. c. 5. electio est respectu eorum que eligens estimat fieri per ipsum. Oportet etiam quod illa præoptatio sit libera. Vnde carentibus vsu liberi arbitrij non competit eligere. Vnde secundum Philosophum. 3. ethic. cap. 5. pueris, & brutis non conuenit eligere: cum ergo homines ad salutem æternam sint ordinabiles, & Deo ab æterno cogniti fuerint, & vitam dare æternam sit in Dei potestate, & quosdam ab æterno libere præoptauit ad participationem vitæ æternæ, non ad hoc alios ordinando: sequitur quod ab æterno homines elegerit, & similiter quosdam Angelos. Executio tamen huius electionis non potuit esse nisi ex tempore.

Executio. lectionis, qd fit temporalis ipsa tamen electio est æterna.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod præoptatio non est in Deo secundum affectum &c. Verum est secundum quod affectus sonat in passionem, tamē bene est in Deo secundum affectum si accipiatur affectus pro proposito voluntatis. Vnde illa præoptatio fuit in Deo ab æterno secundum affectum in proposito. Cum autem est secundum affectum in executione non potest esse, nisi temporalis.

Ad primum.

Ad secundum dicendum quod Damasc. ibi loquitur de electione secundum modum quo est in nobis, scilicet, in quantum est conclusio post consultationem.

Ad secundum.

Ad tertium cum dicitur, qd electio sequitur consiliū &c. dico qd hoc non conuenit electioni in quantum electio est, sed in quantum est in natura indigente inquisitione. In Deo autem est certitudo cognitionis præter aliquam inquisitionem. Vnde in Deo illud est superexcellenter perfectè propter quod consiliamur.

Ad tertium.

QVÆSTIO II.

SECUNDO quæritur, quomodo differunt scientia, præscientia, prouidentia, prædestinatio, propositum, dispositio, & electio.

RESPONDEO, quod quæuis ista in Deo realiter sint idem: tamen differunt secundum rationem, & connotata.

Scientia.

Scientia. n. Dei est certa cognitio omnium præteritorum, præsentium, & futurorum, & fieri possibile, & bonorum, & malorum.

Præscientia.

Præscientia vero est scientia respectu futurorum tantum, respectu tamen bonorum, & malorum.

Prouidentia.

Prouidentia est præscientia practica respectu futurorum, in quantum sunt a præsentem in finem ordinabilia. Vnde est respectu futurorum bonorum principaliter, & respectu futurorum malorum propter bona. Ad bonum enim prouisorè spectat non tantummodo bona ordinare: sed etiam quædam in illa prohibere, & quædam mala permittere, & actores eorum punire, secundum quod præuidet expedire ordinationi bonorum in finem.

Prædestina-

Prædestinatio.

Prædestinatio vero est prouidentia non respectu quorumcunque futurorum, sed respectu saluandorum in gloria, & reprobatio est prouidentia respectu damnatorum interminabili pœna. Sic ergo vides quod prædestinatio est prouidentia, & prouidentia est præscientia, & præscientia est scientia: sed non conuertitur. Et quia præscientia practica est respectu operandorum, vel permittendorum, vel prohibendorum a præsentem: ideo prouidentia, & prædestinatio, & reprobatio quæ sunt duæ partes prouidentia includunt propositum voluntatis diuinæ, quamuis respectu aliorum concludat ipsum prædestinatio, quam reprobatio, quia prædestinatio includit propositum voluntatis diuinæ conferendi prædestinatis finalem gratiam & interminalem gloriam: reprobatio vero includit propositum permittendi reprobatos permanere in obduratione finali, & retribuendi eis interminabilem pœnam propter eorum iniquitatem finalem. Propositum vero est actus voluntatis, tam respectu futurorum agendorum, quam permittendorum. Vult enim Deus agere quæ agenda sunt, & permittere quæ permittenda sunt: quamuis enim Deus non velit mala futura: vult tamen permittere quod fiant, prout tamen propositum est de ratione electionis, non est nisi respectu saluandorum.

Reprobatio.

Propositum.

Electio.

Electio vero super propositum addit discretionem electi a suo contrario extendendo nomen cōtrarietatis ad illam differentiam quæ est inter bonos & malos, & inter magis bonos & minus bonos. Deus enim meliores elegerit ad aliquem gradum gloriæ, ad quem alios non elegerit. Et sic patet, quod propositum & electio formaliter dicunt actus voluntatis: & secundum rationem intelligendi præsupponunt cognitionem in intellectu proponibile vel eligibile simpliciter ostendentem, non determinantem voluntatem ad sic proponendum, vel eligendum.

Dispositio.

Dispositio vero formaliter videtur dicere coniunctim propositum & cognitionem.

ARTICVLVS II.

Doctor ubi supra, cum de prædestinatione.

CONSEQUENTER quæritur de secundo principali, & circa hoc quærentur duo. Primo, utrum præscientia meritorum sit ratio prædestinationis saluandorum.

Secundo, utrum in ipso Deo sit aliqua ratio quæcunque sit illa, quia prædestinavit aliquos & non alios.

QVÆSTIO I.

Arg. 1.

PRIMO ostendo, quod præscientia meritorum sit ratio prædestinationis saluandorum. Dicit enim glo. super illud Genes. c. 25. depræcatus est Isaac Dominum pro vxore sua &c. quod san-

ctorum precibus adiuuanda est Dei præsentio.

Secundo.

Et August. in lib. de bono perseuerantiæ inter medium & finem, si qui nondum sunt vocati pro eis vt vocetur oremus. Fortasse enim sic prædestinati sunt, vt nostris orationibus concedantur. Si ergo potest aliquid prædestinari propter merita aliorum: multo fortius propter scientiam priorum meritorum.

Tertio.

Item August. libr. 83. qq. quest. 6. dicit quod voluntas Dei iniustam esse non potest: venit enim de occultissimis meritis.

Quarto.

Item esse saluandum, & esse prædestinatum conuertibilia sunt, sed quod est ratio vnus conuertibilium est ratio alterius. Cum ergo merita saluandi sint causa vt saluentur: videtur quod sint causa vt prædestinentur.

In oppositum.

CONTRA, Magister in præsentem dist. ca. 1. loquens de electione Iacob, & de reprobatione Esau, dicit, quod non propter futura merita, quæ præuidit, vel illum elegerit, vel illum reprobauit.

In oppositum.

Item August. in lib. de prædestinatione Sanctorum non multum ante finem: Elegit nos ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati: non ergo quia futuri eramus: sed vt essemus, & parum post: ideo quippe tales futuri eramus, quia elegerit ipse prædestinans, vt tales per gratiam eius essemus.

Responsio.

RESPONDEO, quod præscientia meritorum esse rationem prædestinationis saluandorum: dupliciter potest intelligi, aut ita quod sit ratio actus prædestinantis & sic falsum est. Ille. n. actus idem est realiter quod ipse Deus, aut ex parte obiecti prædestinationis, & ordinis eius ad actum prædestinationis, & hoc est utrum præordinauit se daturum effectum prædestinationis alicui propter præscientiam meritorum.

Præscientiam meritorum esse rationem prædestinationis dupliciter.

Prima opinio.

AD QVOD dixerunt quidam quod præordinauit se daturum aliquibus effectum prædestinationis propter merita animarum antequam essent corporibus vnite, cui opinioni dicunt quidam Origenem fauisse.

Contra.

SED CONTRA hoc est, qd animæ creatæ non sunt ante corpora quæ informant. Præterea Apostolus ad Roma. 9. loquens de electione Iacob, & reprobatione Esau dicit, cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali vt secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus: sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui.

Secunda opinio.

ALII dixerunt quod ratio prædestinationis electorum fuit præscientia meritorum quantum ad initium bene operandi, dicentes initium operandi ita esse effectum liberi arbitrij, quod non est effectum prædestinationis, cuius opinionis videntur fuisse Pelagiani.

Contra.

SED CONTRA hoc est Apostolus ad Corinth. 3. di. Quod non sufficientes sumus cogitare

tare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Sed primum initium bene operandi est cogitatio bona: ergo initium in nobis bonae operationis non solum est effectus lib. arb. sed etiam praedestinationis.

Tertia opinio.

ALI I dixerunt, quod Deus praedestinavit se aliquibus daturum effectum praedestinationis, quia praesciuit eos illo effectu bene vsuros, sicut rex aliquando dat equum militi quem praescit eo bene vsurum.

Contra.

SED contra hoc est, quia non tantummodo gratia: sed etiam bonus vsus gratiae est praedestinationis effectus. Vnde Aug. in libr. de bono perseverant. prope principium, & etiam inter medium & finem vult, quod perseverantia donum Dei sit, ex quo sequitur quod sit praedestinationis effectus.

Opinio Doctorum.

Videtur ergo mihi dicendum quod si consideremus effectum praedestinationis in particulari, quod praescientia vnius effectus bene est ratio quare Deus praedestinavit se daturum salvando alium effectum, ut quia praesciuit se daturum aliquibus finalem gratiam, ordinavit eis se daturum interminabilem gloriam, & econverso: secundum quod gloria est causa gratiae secundum rationem causae finalis, & gratia causa gloriae secundum rationem meritoriae causae.

Si autem consideramus effectum praedestinationis totaliter, scilicet, accipiendo omnes effectus praedestinationis coniunctim, sic dico quod praescientia meritorum non est ratio quare Deus praedestinavit se daturum aliquibus praedestinationis totum effectum: quia omnis actus qui est in homine ordinans ipsum ad salutem etiam quantum ad initium totum comprehenditur sub effectu praedestinationis, & huius opinionis videtur fuisse Magister, sicut patet in auctoritatibus adductis pro parte ista in opponendo, & etiam Apostolus secundum quod videtur sonare verba ad Rom. 9.

Ad primam.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod Sanctorum precibus adiuuanda est Dei praefinitio &c. Dico quod hoc intelligendum est non respectu totius effectus praedestinationis coniunctim, quia sic sub effectu praedestinationis comprehenditur omnis actus promovens praedestinatum ad salutem, siue sit actus proprius, siue alterius. Vnde oratio vnius qui iuvat alium ad consequendam salutem comprehenditur sub effectu praedestinationis illius, sed orationibus Sanctorum intelligitur iuari Dei praefinitio quantum ad aliquem effectum particularem ipsius praefinitionis.

Ad secundam.

Ad secundum cum dicitur quod electio salvandorum venit de occultissimis meritis, &c. potest dici secundum Magistrum in praesenti. d. August. hoc retractasse in suo simili. i. lib. retractationum. cap. 22. vbi satis claret ex sua sententia, quod si Iacob propter merita electus fuisset iam non ex gratia esset electio.

Ad tertium cum dicitur, quod illud quod est ratio vnius convertibilium est ratio alterius &c. Dico quod hoc non est uniuersaliter verum. Quandoque enim vnum convertibilium est causa alterius, & sic est hic. Nostra enim praedestinatio causa est salutis nostrae.

Q V A E S T I O II.

SECUNDO quaeritur: vtrum in Deo sit aliqua ratio quaecunque sit illa, quare praedestinavit aliquos, & non illos, & videtur quod non, quia facta scriptura totum hoc videtur referre ad Dei voluntatem, absque ratione aliqua, sicut patet in Psal. vbi dicitur: Saluum me fecit, quoniam voluit me, & ad Rom. 9. Cui vult miseretur, & quem vult indurat.

Arg. 1.

Item prima causa, & primae rectitudinis non est quaerenda alia rectitudinis ratio, sed secundum August. in 3. libr. de trinit. cap. 4. Voluntas Dei est prima & summa causa: ergo voluntatis eius non est quaerenda alia ratio.

Secundo.

Item August. super Ioannem tractatu. 26. super illud verbum. Ioan. 6. Nemo potest venire ad me &c. quare hunc trahat, & illum non trahat noli velle diiudicare si non vis errare: ergo videtur quod huius non sit alia ratio, nisi tantum sua voluntas.

Tertio.

CONTRA, Ansel. in libr. de veritate. c. 12. Omnis voluntas sicut vult aliquid, ita vult propter aliquid: ergo si voluntas Dei voluit praedestinare Iacob ad salutem, & non Esau: aliqua ratio fuit propter quam hoc voluit.

Ad oppositum.

Item paribus praedestinare imparia est personam accipere, nisi sit ratio quare hoc fiat. Si ergo ab aeterno non fuit prauiusa disparitas in Esau, & Iacob, quare vnus praedestinaretur ad salutem, alius non. Si non fuit aliqua ratio ex parte Dei praedestinationis illius, fuisset personarum acceptio apud Deum contra illud quod dicit beatus Petrus Act. 10. Quod non est personarum acceptator Deus. Si autem prauiusa fuit illorum disparitas, propter quam Deus sic ordinavit fuit aliqua ratio apud Deum, quare non Esau, sed Iacob elegit.

Prima opinio.

AD ISTAM quaestionem dicunt quidam, quod quamuis praescientia meritorum non sit apud Deum ratio necessitatis praedestinationis quorundam ad effectum praedestinationis praescientia tamen quorundam meritorum est apud Deum ratio cognitionis illius praedestinationis.

Contra.

SED contra hoc videtur, quia effectus praedestinationis non potest esse ratio necessitatis, nec congruitatis, quod homo praedestinatus sit ad illum eundem effectum, & sicut dictum est in quaestione praecedenti. Omnis actus creatus promovens hominem in salutem, comprehenditur sub effectu praedestinationis illius.

Secunda opinio.

ALI I dicunt, quod quamuis praescientia alicuius meriti non possit esse ratio, nec necessitatis, nec congruitatis ordinationis totius effectus praedestinationis ad actum praedestinationis, tamen huius est aliqua ratio apud Deum, quia si non poneremus aliam rationem nisi voluntatem Dei, tunc ratio huius non esset occulta, sed manifesta nobis, quod falsum est: cum propter eius occultationem exclamet Apostolus ad Roma. 11. O altitudo diuitiarum sapientiae, & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viae eius. Dicunt ergo quod ad hoc est ratio congruitatis, quamuis non sit nobis sub certitudine manifesta: vnde potest dici quod quia Deus praesciuit aliquos si relinquerentur naturalibus suis, cum influenza Dei generali tantum, non ita cito consentire malo, vel non tot malis consentire, vel non tantis sicut facerent alij suis, naturalibus relictis: ideo Deus praedestinavit de congruo se daturum istis praedestinationis effectum, & non illis: vel quia praesciuit aliquos cum aequali gratia non ita cito, vel non ita turpiter ab ea cadere, sicut si sibi dimitterentur: ideo de congruo praedestinavit se manutenere istos per se ipsum, ne a gratia finaliter cadant & non alios, non consentire autem malo non semper est meritum, nec semper est cum aliquo actu: & ideo dicunt, quod ad hanc opinionem non sequitur, quod praescientia alicuius meriti sit ratio praedestinationis supradictae.

Contra.

SED CONTRA hanc opinionem videtur esse, quia non tantummodo proficere, sed etiam non cadere in defectu videtur esse effectus praedestinationis diuinae: vnde lib. de ecclesiasticis dogmatibus. cap. 20. Sicut initium salutis nostrae Deo miserante & inspirante habere nos credimus, ita arbitrium naturae nostrae sequax esse diuinae inspirationis libere confitemur: igitur ut non labamur a bono vel naturae, vel meriti sollicitudinis nostrae est, & celestis pariter adiutorij.

Praeterea si est aliqua ratio, quaecunque sit illa, quare Deus praedestinaverit Iacob ad effectum praedestinationis, & non Esau, tunc rationabilius fuit praedestinare Iacob, quam Esau, sed inconueniens est Deum facere factum minus rationabile, dimisso facto magis rationabili: ergo impossibile fuit quod Deus praedestinasset Esau, & reprobasset Iacob. Necessarium ergo fuit ipsum praedestinare Iacob, & non praedestinare Esau. Dicit enim Anselm. libr. 1. cur Deus & huiusmodi cap. 10. Sicut in Deo quodlibet paruum inconueniens sequitur impossibilitas, ita quamlibet paruum rationem si maiori non vincitur communicatur necessitas.

CONTRA autem istam opinionem videtur esse quaedam glossa super illud Ioan. 11. O altitudo diuitiarum. d. quod gratia praestatur indi-

gnis, & quod aequa indignis alijs denegatur.

Tertia opinio. Praedestinationis ratio est sola diuina voluntas.

IDEO dicunt alij ad quaestionem, quod ratio quare Deus praedestinavit quosdam ad effectum praedestinationis, & non alios, quamuis nulla sit ex parte actus praedestinationis, tamen aliqua est respectu ordinis obiecti praedestinationis ad actum praedestinationis. Hoc enim est, quia vult manifestare maxime misericordiam suam in effectu praedestinationis, & iustitiam suam in effectu reprobationis. Vnde August. de ciuita. Dei libr. 21. cap. 12. Si omnes remanerent in poenis iustae damnationis, in nullo appareret misericors gratia redemptis. Rursus si omnes a tenebris transferrentur in lucem, in nullo apparet severitas ultionis, in qua propter ea multo plures quam in illa sunt: ut sic ostendatur quid omnibus deberetur, quod si omnibus redderetur, iustitiam iudicantis iustae nemo reprehenderet: huic etiam videtur concordare Apostolus ad Roma. 9. d. quod si Deus volens ostendere iram, & iram facere potentiam suam sustinuit in multa patientia vasa irae apta in interitum, ut ostenderet diuitias gloriae in vasa misericordiae quae praeparauit in gloriam. Ordinavit etiam Deus hoc volens manifestare decorem vniuersi, & suam magnificentiam, cui videtur concordare Apostolus. 2. ad Ti. 20. ca. In magna domo non solum sunt vasa aurea, & argentea: sed etiam lignea & fictilia, & quaedam in honorem, quaedam in contumeliam comparari vasa honorabilia praedestinationis, & vasa in contumeliam reprobis. Sed si quaeratur ratio praedestinationis istorum signatorum. ver. gra. ut ratio praedestinationis Iacob ad effectum praedestinationis, & non praedestinationis Esau ad illum effectum: sic dicunt quod huiusmodi non est assignare aliquam rationem, nisi Dei voluntatem. Eo enim ipso quo Deus voluit Iacob ordinare ad illum effectum, & non Esau, iustum fuit quod si fuerit, nec iuste potest non praedestinatus de Deo conqueri, quod videtur sentire Apostolus ad Rom. 9. d. Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit quid me fecisti sic. An non habet potestatem figulus ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam. q. d. immo. Idem etiam videtur sentire Hierem. cap. 18. d. Descendi in domum figuli rectae ipsae faciebat opus super rotam, & dissipatum est vas, quod ipse faciebat e luto manibus suis: conuersusque fecit illud vas alterum sicut placuerat in oculis eius ut faceret, & factum est verbum Domini ad me dicens. Nunquid sicut figulus iste non potero vobis facere domus Israel, ait Dominus. Et te, sicut lutum in manu figuli sis vas in manu mea, domus Israel.

Ad hoc etiam est exemplum cum prima materia tota sit in se in formis, quod aliqua pars eius fuerit in principio posita sub forma ignis, & alia sub forma terrae, & sic de alijs: ratio huius fuit

fuit vt esset diuersitas specierum in naturalibus rebus. Sed quare hæc pars significata, quæ prius fuit posita sub forma ignis, non fuit eadem in numero posita sub forma terræ, & ea quæ fuit posita sub forma terræ, nõ fuit eadem in numero posita sub forma ignis huius non fuit assignare aliam causam, quam diuinam voluntatem: vnde eo ipso quod voluit sic fieri, melius fuit sic fieri, quam aliter.

Qui vult tenere hanc vltimam opinionem potest respondere ad argumenta, quæ sunt contra eam.

Ad primũ. AD PRIMVM in oppositum cũ dicitur, quod omnis voluntas, sicut vult aliquid ita vult propter aliquid &c. Dico quod verum est, vel in generali, vel in singulari, & bene dico quod Deus ordinauit Iacob ad effectum p̄destinationis, & nõ Esau propter manifestatione suæ materiæ & iustitiæ, quamuis illis ita potuisset eam manifestare, si voluisset præ ordinare ad effectum p̄destinationis ipsum Esau, & non Iacob: vnde si in singulari quæras rationem quare magis præordinauit ad illum effectum Iacob quam Esau: responderi debet, quia sic voluit, nec alia ratio reddenda est, eo quod voluntas Dei est restitudo prima.

Ad secundũ. AD SECUNDUM cum dicitur, quod paribus præordinare imparia est personas accipere, nisi sit ratio, quare hoc fiat &c. Dico quod verum est. Vbi ordinans ad hoc tenetur ex debito, Deus autem non tenebatur ex debito aliquem prædestinare: sed ex mera liberalitate aliquos prædestinavit ad vitam æternam, & aliquos illorum ad altiore gradum vitæ æternæ, nec propter hoc iuste potest Deus repræhendi de inæqualitate, quia hoc faciendum nulli denegat debitum. In his enim quæ ex mera liberalitate dantur potest dans aliquibus dare, & alijs non dare secundum plus & minus, absque præiudicio iustitiæ, sicut optime ostendit Saluator in parabola Matt. 20. dicens: Vni operariorum murmuratum de hoc quod tantum dabat illis qui tarde venerant, quantum illis qui venerant citius. Tolle quod tuum est, & vade, volo & huic nouissimo dare, sicut & tibi. An non licet mihi quod volo facere.

Ad alia argumenta. Qui vult sustinere vnam de duabus primis opinionibus, potest sic ad argumenta primo facta respondere.

Ad primũ. AD PRIMVM dicendum quod sacra scriptura potissime nobis expressit illam rationem, quam nos expediebat faciliter scire dimittens aliam, vt inuestigaremus cũ Dei adiutorio, & nos humiliantes profunditatem iudiciorum Dei admiraremur.

Ad secundũ. AD SECUNDUM dicendum, quod quamuis diuinæ voluntatis non sit quærenda, nec causa, nec ratio ex parte actus volendi, tamen ex parte ordinationis ipsius voliti ad actum volendi, in quantum vult aliud a se est ratio non necessitatis, sed congruitatis.

Ad tertium. Ad tertium dicendum, quod August. inten- debat per illud verbum extendere rationem necessitatis, non congruitatis causam, & excludere respectu diuini velle.

ARTICVLVS III.

CONSEQUENTER quæritur de tertio principali, & circa hoc quærentur duo.

Primo, vtrum hominis demerita sit ratio reprobationis suæ.

Secundo, vtrum sit aliqua ratio quæcunque sit illa, quare Deus magis reprobauerit Esau, quam Iacob.

QVAESTIO I.

RIMO ostendo, quod hominis demerita sint ratio reprobationis suæ, quia aliquem ordinare ad pœnam non propter demerita iniustum est: ergo cum Deus iniustus non sit nullum ordinavit ad pœnam, nisi propter demerita.

Item glos. super illud ad Rom. 9. Esau odio habui, per iustitiam reprobatus est: ergo propter sua demerita vt videtur.

Ad oppositum. CONTRA, Apostolus ad Rom. 9. loquens de Iacob, & de Esau dicit, cum nondum nati fuissent, aut aliquid egissent mali, aut boni nõ ex operibus, sed ex voluntate dictum est, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau odio habui.

Responsa. RESPONDEO, quod hominis demerita non sunt ratio reprobationis suæ, nisi quantum ad connotatum quod est temporalis obduratio, & futura dãnatio: obdurationis enim sunt causa effectiua, & meritoria: sed ipsius præordinationis ad futuram damnationem, ad quam reprobatus præordinatus est ab æterno, non sunt causa effectiua, neque meritoria.

Ad primũ. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur quod aliquem ordinare ad pœnam non propter demerita iniustum est &c. dico quod verum est sic intelligendo, quod ita præordine- tur vt aliquis damnetur, & non damnetur propter demerita: hoc enim iniustum esset, nec hoc Deus præordinauit. Sed præordinare aliquem ad damnationem: ita tamen quod demerita non sint ratio præordinationis, iniustum non est.

Ad secundũ. AD SECUNDUM dicendum quod illa glo. intelligenda est quo ad temporale connotatum, non quo ad principale significatum.

QVAESTIO II.

SECUNDO quærendum esset: vtrum sit aliqua ratio quæcunque sit illa quare Deus magis reprobauit Esau, quã Iacob, vbique ex supradictis de prædestinatione patere potest intelligenti quid ad istam quæstionem debeat responderi.

CON-

ARTICVLVS IIII.

CONSEQUENTER quæritur de quarto principali, & de hoc quærentur duo.

Primo vtrum Deus sciat quicquid sciuit. Secundo vtrum sciat omnia præsentialiter.

QVAESTIO I.

RIMO ostendo, quod Deus non scit quicquid sciuit, quia Deus sciuit mundũ esse se creandũ, & modo nescit mundũ esse creandũ: ergo nescit quicquid sciuit.

Item secundum Magistrum in presenti dist. c. penult. verum est Deum præscisse multa, quæ modo non præscit: sed sicut se habet præscire ad futurum, ita se habet scire ad verum: ergo sicut Deus desinit aliquem præscire cum de futuro sit præsens, ita videtur quod desinat aliquem scire, cum illud desinit esse verum.

In oppositum. CONTRA, qui nihil obliuiscitur scit quicquid sciuit, sed in Deo non cadit obliuio: ergo Deus scit quicquid sciuit. Item secundum oēs Deus scit scientia simplicis intelligentiæ quicquid sciuit: sed in Deo nõ est scientia nisi simplicis intelligentiæ, quia non intelligit cõponedo, nec diuidedo: ergo Deus scit quicquid sciuit.

Responsa. RESPONDEO, quod Deum scire quicquid sciuit potest intelligi dupliciter: vno modo quod ita sciat esse verũ quicquid sciuit esse verum. Alio modo, ita quod sciat quicquid sciuit scientia simplicis intelligentiæ. Hoc secũdo modo Deus scit quicquid sciuit, quia omnes res, & omnia enunciabilia quæ fuerũt & sunt & erunt & esse possũt simplici cognitione intuetur: ita enim scit quid est hoc enunciabile Christũ nasciturum, sicut sciebat antequã Christus esset natus. Ita enim scit illos terminos, & compositione eorum, & significatiõnem illius compositionis, sicut sciebat antequã Christus esset natus.

Opinio querendum. Loquendo autẽ primo modo sicut adhuc dicunt quidam quod Deus oẽ enunciabile, quod semel sciuit esse verũ semper scit esse verũ, quia dicunt ipsi Christum nasciturũ, Christum nasci, Christum fuisse natum, vnum est enunciabile propter vnitatem rei, quãuis significetur sub diuersis differentijs temporis, sicut idẽ est nomẽ albus alba album propter vnitatem rei, quãuis sub diuersis accidentibus significetur.

Contra. Sed contra hæc arg. sic secũdum Philo. libr. prædicamen. Oratio manens eadem quãque est vera, quãque est falsa, vt si vera sit oratio qua dicitur quendam sedere eo surgẽte falsa est. Sed hoc nõ esset verum si propter rei vnitatem esset vnitatis in enunciatione, quia tũc etiam propter diuersitatem rei esset diuersitas in enunciatione, & tunc ista enunciatio. Petrus sedet, non esset eadem ipso surgẽte, & ipso stante, & sic non esset verum, quod eadem oratio quandoque esset vera, & quandoque falsa. Præterea in hoc quod dicunt idem esse nomen albus alba album, videtur multis quod falsum dicant: quia de essentia nominis est vox & significatio, quia secundum Phil. 2. perihier. Nomen est vox significatiua scdm placitũ sine tempore: cũ ergo di-

cendo albus alba album, vox non sit eadem, videtur quod non sit idem nomẽ propter defectum identitatis ex parte materiæ nominis, quæ est vox, maxime cum non sit identitatis generis: quamuis enim rem significari sic vel sic accidat rei significare: tamẽ essentiale est dictioni.

Opinio Doctorum. VIDETVR ergo mihi dicendum quod Deus nescit esse verum omne enunciabile quod sciuit esse verum nõ propter mutationem factam ex parte scientiæ Dei: sed propter factã mutatione ex parte rerum. Sciuit. n. verum esse me nasciturum, & modo nescit hoc esse verum, quia ego amplius non sum nasciturus, & tñ me esse nasciturũ idem est enũciabile, sicut antequã ego essem natus cũ maneat idẽitas voci significationis, & modi significandi, & rei significate quantũ ad esse significatum. Identitas. n. rei in sua reali existentia non requiritur ad identitatẽ enũciabilis, quia nec requiritur ad identitatem dictionis. Aliter enim destructa non posset manere eãdem dictio, quod falsum est.

Ad argumẽta prima. PRIMA arg. concludunt quod Deus nescit esse verum oẽ enunciabile, quod sciuit esse verum loquendo de veritate, in quantum est quædam rectitudo in hoc, quod enũciabile significat illud ad quod significandũ factũ est, hoc est in quantum significat quod est esse, & quod est non esse.

Ad argumẽta in oppositum. PRIMVM argumentum ad partem aliam bene cõcludit quod Deus scit quicquid sciuit siue sit res, siue enunciabile loquẽdo de scientia simplicis intelligentiæ, & hoc est verum.

Ad secundũ dicendũ quod quamuis Deus vno actu summe simplici sciat omnia, tñ illo actu scit quid est vnumquodque siue res, siue enunciabile, & scit oẽ enunciabile quod est verum esse verum, & oẽ enunciabile quod est falsum esse falsum: primo modo dicit scire scientia simplicis intelligentiæ, quã dicit scire scientia simplicis intelligentiæ quicquid sciuit nõ modo secundo. Vnde argum. procedit de scientia simplicis intelligentiæ, alio modo quod intendimus loqui, cum concedimus simpliciter Deum scire scientia simplicis intelligentiæ quicquid sciuit.

QVAESTIO II.

SECUNDO quæritur: vtrum Deus sciat omnia præsentialiter.

Responsa. RESPONDEO, quod Deum scire oĩa præsentialiter dupliciter potest intelligi: vno modo ita quod aduerbium præsentialiter determinet hoc verbũ scit, & sic est verum: est. n. sensus Deus præsentialiter scit oĩa. Certũ est. n. quod in diuino scire non est præteritũ, neque futurũ, quia est in p̄senti æternitatis. Alio modo potest intelligi quod hoc aduerbiũ præsentialiter determinet hoc quod dico, oĩa per cõparationẽ ad hoc verbum, esse, subintellectũ sub hoc s̄sũ Deus scit oĩa esse præsentialiter, & sic falsum est. Non. n. omnia quæ Deus scit præsentia sunt per comparationẽ ad creatũ præsens. Et quia ex illa quæstione vtrũ omnia sint realiter præsentia æternitati dep̄det, illud quod est difficultatis in quæstione præsentis: ideo de Rich. super 1. Sent. A a ista

Opinio Doctorum. Nõ scit Deus omne enunciabile esse verum quæ prius sciuit

Ad argumẽta prima.

Ad argumẽta in oppositum.

Responsa. Deum scire omnia præsentialiter intelligitur dupliciter.

Deus scit p̄sentialiter omnia nõ tamen scit omnia esse præsentialiter.

Arg. 1. D Bon dist. 41. q. 2. ar. 2 D Thom. 1. part. 9. 14. q. 5. Scot. di. 39. quæst. 1. Secundo.

In oppositum.

Responsa. Deum scire quicquid sciuit dupliciter intelligitur, Deus scit quicquid sciuit scientia simplicis intelligentiæ.

Opinio querendum.

Contra.

Cap de nomine.

ista facilius transeo, & eam feci sine argumen-
tis, & sicut concessum est Deū præsentialiter
scire ea quæ non sunt præsentiā, ita conceden-
dum est Deum immutabiliter scire ea quæ nō
sunt immutabilia: vnico enim actū sciēdi sem-
per præsenti, & immutabili scit futura & præ-
terita non habere esse præsentialiter, & muta-
bilia non habere esse immutabiliter. Vnde
Boet. 5. de consol. parum ante finem. Omne fu-
turum diuinus præcurrit intuitus & ad præsen-
tia proprie cognitionis retorquet atque reuo-
cat, non alternat vt æstimatur nunc hoc, nunc
illud præscendendi vice: sed vno actū mutatio-
nes tuas manēs præuenit atque complectitur.

CIRCA litteram. (Præcedit aliquid in pec-
catoribus, quo quamuis nondum sint ius-
tificati digni efficiuntur iustificatione.) Hic
vocat dignitatem cōgruitatem, scilicet, quan-
dam præparationem ad gratiam, quæ pecca-
tores non reddit dignos gratia: sed dispositos
de congruo ad gratiam. Ex quo illa quæ futu-
ra erant præsentia fiunt vel prætereūt sub Dei
præscientia esse definunt, non est hoc sic in-
telligendum q̄ Deus desinat aliquid præscire
ratione principalis significati præcisciētiæ: sed
ratione ordinis connotati. Cuius alterum ex-
tremum est temporale. s. res præscita. (Sciebat
Deus hunc mūdum creandum postquam crea-
tus est, sciuit eum creatum, nec est hoc scire di-
uersa: sed omnino idem de creatione mundi.)
Potest hic dici q̄ Magister fuit opinionis illo-
rum, qui tunc temporis dicebantur nomina-
les, qui dicebant idem enunciabile. Primo ve-
rum de futuro. Secundo de præsentia. Tertio
de præterito. Qui tamen vellet excusare pos-
set dicere q̄ Magister non dicit quod hoc sci-
re sit scire idem enunciabile: sed eandem rem
significatam per diuersa enunciabilia.

**De omnipotentia Dei: quare dica-
tur omnipotens, quia s. omnia po-
test, & quomodo hoc intelligatur.
DISTINCTIO XLII.**

Quæ qua-
siones mix-
tim dicun-
tur cap. 6.
in tomo 4.

NUNC de omnipotentia Dei agen-
dum est: Vbi prima consideratio
occurrit, Quomodo verè Deus di-
catur omnipotens, an quia om-
nia possit, an tantum, quia ea pos-
sit quæ vult. Quod enim August.
in lib. omnia possit, pluribus autoritatibus compro-
batur. Ait enim Aug. in libr. quæst. veteris ac nouæ
legis. Omnia quidem potest Deus, sed non facit nisi
quod conuenit veritati eius & iustitiæ. Idem in eod-
em, Potuit Deus cuncta facere simul, sed ratio pro-
hibuit, id est, voluntas. Rationem nempe ibi uolunta-
tem Dei appellauit, quia Dei uoluntas rationalis est
et æquissima. Fatendum est ergo, Deum omnia posse.
Quomodo dicatur Deus omnia posse, cum
nos multa possimus quæ ipse non potest.

SED quæritur, quomodo omnia posse dicatur, cū
nos quædam possimus, quæ ipse non potest. Non po-
test enim ambulare, loqui, & huiusmodi, quæ a natu-
ra diuinitatis sunt penitus aliena, cum horum instru-
menta nullatenus habere queat incorporea, & sim-
plex substantia. Quibus id respondendum arbitror, q̄
huiusmodi actiones, ambulatio. s. & locutio, & hu-
iusmodi, a Dei potentia alienæ non sunt, sed ad ipsam
pertinent. Licet enim huiusmodi actiones in se Deus
habere non possit, (non enim potest ambulare vel lo-
qui, & huiusmodi) eas tamen in creaturis potest ope-
rari. Facit enim ut homo ambulet, & loquatur, &
huiusmodi. Non ergo, per istas actiones diuinæ poten-
tiæ detrahatur aliquid: quia et hoc potest facere ops.

De alijs obijcitur.
SED sunt alia quædam quæ Deus nullatenus fa-
cere potest, ut peccata: non enim potest mentiri, non
potest peccare. Sed non ideo omnipotentia Dei in
aliquo detrahatur vel derogatur, si peccare non pos-
se dicitur: quia non esset hoc potentia, sed infirmitatis.
Si enim hoc posset, omnipotens non esset. Non er-
go impotentia, sed potentia imputandum est, quod
ista non potest. Vnde Aug. in 15. libr. de trinit. Ma-
gna, inquit, Dei potentia est non posse mentiri. Sunt
enim quædam, quæ in alijs rebus potentia deputan-
da sunt, in alijs verò minime, & quæ in alijs lauda-
bilia sunt, in alijs verò reprehensibilia sunt. Non er-
go ideo Deus minus potens est, quia peccare non po-
test, cum omnipotens nullatenus sit qui hoc potest.

Item de alijs opponit.
SVNT etiam & alia quædam quæ Deus non po-
test, vnde videtur non omnia posse: Non enim potest
mori uel falli. Vnde Aug. in lib. de symb. Deus omni-
potens non potest mori, non potest falli, non potest mi-
ser fieri, nec potest uinci. Hæc utique & huiusmodi
absit vt possit omnipotens: si enim huiusmodi passio-
nibus atq; defectibus subiecti posset, omnipotens mini-
mè foret. Et inde monstratur ops, quia ei hæc propin-
quare non ualent: Potest tamen hæc in alijs operari.
Quod omnipotentia Dei s̄m duo consideratur.

HIC ergo diligenter considerantibus, omni-
potentia eius secundum duo apparet. s. quod omnia fa-
cit quæ vult, et nihil omnino patitur: secundū utrum-
que Deus omnipotens verissimè predicatur: quia nec
aliquid est quod ei ad patiendū corruptionem infer-
re ualeat, nec aliquid ad faciendum impedimentum
afferre. Manifestū est itaque Deum omnino nihil posse
pati, & omnia facere posse, præter ea sola quibus
eius dignitas lederetur, eiusq; excellentiæ derogare-
tur: in quo tamen non est minus omnipotens. Hoc. n.
posse non esset posse, sed non posse. Nemo ergo Deum
impotentem in aliquo dicere presumat, qui omnia po-
test, quæ posse potentia est: & inde verè dicitur ops.

Quibusdam autoritatibus traditur, q̄ ideo
dicitur omnipotens, quia potest quicquid vult.
EX QVIBVS DAM tamen autoritatibus tra-
ditur ideo verè dici omnipotens, quia quicquid vult
potest. Vnde August. in Enchiridion. Non ob aliud
veraciter vocatur omnipotens, nisi quoniam quic-
quid vult potest, nec voluntate cuiuspiam creaturæ,
voluntatis omnipotentis impeditur effectus. Idem
in libr.

Responsa.

Aug. c. 15.

In lib. x. de
symbolo fi-
de ad cate-
chumenos,
ca. 1. som. 9.

Aug. c. 96.
in tomo 3.

cap. 5. 31.
& ultimo
secundum
rem.

Homil. 2. de
symb. 10. 5.
Psal. 113.
Rom. 9. c.

Quomodo
intelligen-
dum, quic-
quid vult.

Solutio.

Post mediū
libri.

**in libr. de spiritu & littera. Non potest Deus face-
re iniusta, quia ipse est summa iustitia & bonitas.
Omnipotens vero est, non quod possit omnia facere,
sed quia potest efficere quicquid vult, ita ut nihil va-
leat eius voluntati resistere quin compleatur, aut
aliquo modo impedire eandem. Ioan. Chrysost. in ho-
mil. 2. de expositione symboli ait. Omni-
potens dicitur Deus, quia posse illius non potest inue-
niri non posse, dicente propheta, Omnia quæcunque
uoluit fecit. Ipse est ergo omnipotens, vt totum quod
vult possit. Vnde Apostolus, Eius, inquit, uoluntati
quis resistit? His autoritatibus uidetur ostendi, quod
Deus ex eo tantum dicatur omnipotens, quod om-
nia potest quæ vult, non quia omnia possit.**

Determinatio præmissarum autoritatum.
SED ad hoc potest dici, quod August. ubi dicit,
Omnipotens non dicitur quod omnia possit, etc. tam
ample & generaliter accepit omnia, ut etiam mala
includeret quæ Deus non potest, nec vult: non ergo
negauit eum posse omnia quæ conuenit ei posse. Si-
militer cum dicit, Non ob aliud ueraciter dicitur
omnipotens, nisi quoniam quicquid vult potest: non
negat eum posse etiam ea quæ non vult, sed aduer-
sus illos qui dicebant Deum multa uelle quæ non po-
terat, affirmat eum posse quicquid vult, & ex eo ue-
rè dici omnipotentem, non ob aliud quam quia po-
test quicquid vult. Sed caue quomodo intelligas,
Potest quicquid vult, an quicquid vult se posse, an
quicquid vult facere, an quicquid vult fieri. Si enim
dicas ideo omnipotentem uocari, quia potest quic-
quid vult se posse, ergo & Petrus similiter omni-
potens dici potest, vel quilibet sanctorum beatorum,
quia potest quicquid vult se posse, & potest facere
quicquid vult facere. Non enim vult facere, nisi
quod facit, nec posse nisi quod potest: sed non potest
facere quicquid vult fieri. Vult enim saluos fieri qui
saluandi sunt, uerunt amē eos saluare non ualeat. Deus
autem quicquid vult fieri, potest facere. Si enim
vult aliquid fieri per se, potest illud facere per se, &
per se facit: sicut cælum & terram per se fecit, quia
uoluit. Si autem vult fieri per creaturam et per eam
operatur: sicut per homines facit domos & huius-
modi artificialia. Et Deus quidem ex se & per se po-
test: homo autem vel Angelus, quantumcunque bea-
tus est, non est potens ex se uel per se.

Oppositio.
SED fortè dices, Nec Dei filius potest a se, nec
Spiritus sanctus, sed solus pater. Ille enim potest a
se, qui est a se: filius autem, quia non est a se, sed a pa-
tre, non potest a se, sed a patre: & Spiritus sanctus
ab utroque. Ad quod dicimus, quia licet filius non
possit a se, nec operetur a se, potest tamen, & opera-
tur per se, sic & Spiritus sanctus. Vnde Hilarius in
libr. 9. de trinit. Natura, inquit, cui contradicis hæ-
retice, hæc unitas est, ut ita per se agat filius, ne a se
agat: & ita non a se agat, vt per se agat. Per se au-
tem dicitur agere & potens esse, quia naturalem ha-
bet potentiam eandem quam & pater, quia potens est
& operatur: sed quia illam habet a patre, non a se,
ideo a patre, non a se dicitur posse & agere. Homo
autem vel Angelus gratuitam habet potentiam, qua

**potens est. Ideo ergo verè ac propriè Deus trinitas
omnipotens dicitur, quia per se, id est naturali poten-
tia potest quicquid vult fieri, & quicquid vult se
posse. Nihil enim vult fieri, quod non possit facere
per se, vel per creaturam, & nihil vult se posse, quod
non possit: & omne quod vult fieri, vult se posse: sed
non omne quod vult se posse, vult fieri: si enim uellet,
fieret: quia uoluntati eius nihil resistere potest.**

Hic plenè
ostenditur
quare Deus
omnipotens
dicatur.

Rom. 9. c.

DISTINCTIO XLII.

NUNC de omnipotentia Dei &c.
Superius egit Magister de Dei
scientia, hic agit de Dei poten-
tia. Et diuiditur pars ista in 4.
Primo agit de diuinæ poten-
tiæ vniuersalitate.

Secundo de eius immensitate. 34. Distinct.
ibi. (Quidam tamen.)
Tertio de illius perfectione. Distinct. 44. ibi.
(Nunc istud restat.)
Quarto de illius inuariabilitate circa me-
dium. 44. Distinct. ibi. (Præterea quæri solet.)
Prima in duas. Primo ostendit secundum
quid ostenditur Dei omnipotentia.
Secundo determinat auctoritates quæ vi-
dentur dicere in Deo ipsum dici omnipoten-
tem, quia potest omnia quæ vult, ibi. (Ex qui-
busdam tamen.) Prima in tres.
Primo determinat q̄ Deus est omnipotens.
Secundo ad contrarium arguere videtur,
ibi. (Sed quæritur.)
Tertio ostendit in quo consistit Dei omni-
potentia, ibi. (Hic igitur.) Media istarum di-
uiditur in tres instantias quæ superficialiter
videntur contra suam determinationem.
Primo enim videtur ponere instantiam in
actibus corporalibus.
Secundo in actibus culpabilibus, ibi. (Sed
sunt alia quædam.)
Tertio in passionibus pœnalibus, ibi. (Sunt
etiam alia quædam.)

Tunc sequitur illa pars quæ ibi incipit. Ex
quibusdā in qua determinat auctoritates quæ
videntur dicere ideo, Deum dici omnipoten-
tem, quia potest omnia quæ vult. Et diuiditur
in partes duas, quia primo ponit alias aucto-
ritates. Secundo determinat eas, ibi. (Sed ad
hoc potest dici.) Et ista in duas. Primo ponit
ipsarum auctoritatum determinationem.
Secundo contra illam determinationē op-
ponit, & subiungit suæ oppositionis solutio-
nem, ibi. (Sed forte dices.)
CIRCA hanc distinctionē quærentur octo.
Primo vtrum in Deo sit potentia respec-
tu aliorum a se.
Secundo vtrum Deus possit facere mala.
Tertio vtrum possit facere quæcunque bo-
na creaturæ possibilia.
Quarto vtrum possit facere duo contradi-
ctoria simul esse.
Rich. super 1. Sent. Aa 3 Quin-

D. Thom. 1.
part. 1. q. 25.
D. Bona, hic
Scot. ibid.

Quinto vtrum possit facere quod res prae-
terita nunquam fuerit.

Sexto vtru possit aliqd facere contra natura.

Septimo vtrum aliquid dicatur possibile,
vel impossibile secundum causas superiores,
vel inferiores.

Octavo vtrum Deus ideo dicatur omnipo-
tens, quia potest omnia que vult se posse.

ARTICVLVS VNICVS.

QV AESTIO I.

Arg. 1.
D. Th. ar. 1.
D. Bon. q. 2.
Scot. q. vni
ca supponit

PRIMO ostendo, qd in Deo non sit po-
tentia respectu aliorum a se. Dicit
enim Auic. 4. meta. ca. 2. illud quod
est in effectu, bonum est in quantum
sic est. Quod vero in potentia est malum, vel
ab ipso est malum: sed Deus, nec est malus,
nec ab ipso est malum: ergo in Deo non est
potentia villo modo.

Secundo.
T. com. 14.

Item Philo. 5. metaph. c. de ente: diuidit ens
in ens in actu, & in ens in potentia: cum ergo
diuisio sit per opposita, & opposito non sint in
eodem. Videtur cum Deus sit actus simplex,
quod nullo modo est in ipso potentia.

Tertio.
T. com. 15.

Item secundum Philo. 9. meta. Prior est actus
potentia. Sed in Deo nihil est respectu cuius
sit aliquid prius: ergo in Deo non est potentia.

Quarto.

Item, sicut se habet infimum ens ad actum:
ita se habet supremum ens ad potentiam: sed
in infimo ente, hoc est in materia nullus est
actus. Vnde dicit Philosophus. 2. de anima, qd
materia est potentia: ergo in supremo ente,
hoc est in Deo nulla est potentia.

Ad opposi-
tum.

CONTRA, Psalm. ad Deum. Potens es do-
mine, & veritas tua in circuitu tuo: tu domi-
naris potestati maris.

Item Deus est causa efficiens omnis crea-
turae: sed non est causa efficiens sine potentia,
ergo in Deo est potentia respectu alterius a se.

Responso.

RESPONDEO, quod in Deo est poten-
tia respectu alterius a se.

T. com. 17.
Potentia di-
citur mul-
tipliciter.

Ad cuius intelligentiam sciendum qd secun-
dum Philo. 5. meta. c. de potentia. Vno modo
potentia est principium transmutandi aliud,
& hoc est potentia actiua. Alio modo poten-
tia dicitur principium transmutandi ab alio,
& hoc est potentia passiua. Cum ergo agere
conueniat alicui secundum quod est ens actu,
vt vult Philo. 3. physic. Ideo potentia actiua
non repugnat puro actui: & ideo non obstan-
te qd Deus sit purus actus: immo concordante,
in Deo est potentia actiua, qua potest transmu-
rare alia a se: sed quia transmutari conuenit rei
in quantum est possibilis secundum sententiam
Philo. 3. physic. Qui vult qd nihil mouetur, nisi
in quantum est possibile, & in Deo nulla est pos-
sibilitas, cum sit purus actus: ideo in ipso nul-
la est potentia passiua respectu alterius a se.

Ad argum.

TRIA prima argumenta in oppositu pro-
cedunt de potentia passiua.

Ad quartum cum dicitur, quod sicut se ha-
bet infinitum ens ad actum, ita supremum ens
ad potentiam &c. potest dici quod verum est
de potentia passiua que est principium trans-
mutandi ab alio, & hac potentia in supremo
ente non est, & quando etiam dicitur in mino-
ri quod in materia nulla est actualitas, & sup-
ponitur quod est infimum ens: hac dubia sunt
apud aliquos, & de hoc videbitur in secundo.

Ad quartum
sum.

QV AESTIO II.

SECUNDO queritur: vtru Deus pos-
sit facere mala: & videtur qd sic, Phi-
loso. 4. li. top. dicit qd potentie malo-
rum sunt bonae. Sed quicquid est boni
ponendum est in Deo: ergo Deus potest mala.

Arg. 1.
D. Bon. ubi
supra.
D. Th. ar. 3.
Scot. ubi sa-
pra in sent.
Cap. 2.
Secundo.
Cap. eodem.
Tertio.

Item Philosophus. 4. libr. topico. potest di-
ues & studiosus praua agere.

Item August. 12. libr. de ciuit. Dei c. 1. dicit:
Quod vitio valde magno multum laudabilis
ostenditur ipsa natura: ergo posse committe-
re aliquod vitium procedit ex laudabilitate
naturae, cum autem diuina natura sit valde lau-
dabilis videtur quod possit peccare.

Quarto.

Item scire malum est scire, & velle malum
est velle: ergo a simili posse malum est posse:
sed Deus potest quicquid posse est posse, quia
sicut dicitur Exod. 15. ca. omnipotens nomen
eius, quod non esset verum, nisi posset quic-
quid posse est posse: ergo potest malum.

In oppositu.

CONTRA, Ansel. pro sol. 7. c. Qui hoc po-
test quod sibi non expedit, & quod non debet
quanto magis potest, tanto magis aduersitas,
& peruersitas possunt in illu, & ipse minus con-
tra illas: sed aduersitas, & peruersitas non pos-
sunt in Deum, & Deus potentissimus est con-
tra eas: ergo Deus non potest facere aliquid
quod non expediat, & quod debeat non facere.

Item August. in 3. libr. de trinita. cap. 15. di-
cit quod magna est verbi eterni potentia non
posse mentiri: ergo a simili magna eius po-
tentia nullum aliud malum posse.

Responso.
Malum di-
plex.
Deus no po-
test facere
malum cul-
pa.

RESPONDEO, secundum quod distin-
guit Aug. 10. libr. de ciuit. Dei. cap. 2. Est ma-
lum culpa, & est malum poenae. Malum culpa
est auersio a summo bono, vel obliquatio se-
cundum culpa diuiditur in mortalem & ve-
nialem. Deus autem facere non potest qd ipse
auertatur a seipso, vel obliquetur velle facere
istam auersionem, vel obliuationem in alio,
quia iam esset contrarius sibi ipsi: & ideo Deus
non potest malum culpa. Cui veritati non tan-
tum consentiunt sancti, sed etiam Philosophi.
Dicit enim Trimegistus in libr. de diuinitate
ad Asclepium, quod voluntas Dei est omnis
bonitas ex quo sequitur quod non potest pec-
care. Et Auic. 8. metaph. c. 3. dicit quod boni-
tas, pura non est nisi necesse esse per se, & pa-
rum post dicit, quod est bonitas cui non sub-
intrat imperfectio, nec malitia.

Malum

Malum po-
na a Deo e.

Malum vero poenae, quandoque est malum
iustum: vnde malum poenae a Deo est, & de hoc
malo intelligitur illud verbum scriptum. Isaie
11. ca. Ego Dominus & non est alter formans
lucem, & creans tenebras: faciens pacem, &
creans malum: quod verbum recitans Grego.
3. libr. moral. inter principium & medium lib.
subiungit. Creare se mala Dominus indicat,
cum res bene conditas nobis male agentibus
in flagellum format, & sic patet quod malum
poenae est a Deo in alio quamuis in se non pos-
sit esse, neque a se, neque ab alio.

Argumenta ad partem secundam procedebant
de malo culpa, & bene concessum est tale ma-
lum non posse esse a Deo, neq; in se, neq; in alio.

Ad primu.

AD PRIMVM ad partem aliam cum di-
citur, qd potentiae malorum sunt bonae &c. Di-
co, qd verum est non sub ratione qua sunt po-
tentiae malorum: sed in quantum eadem sunt
potentiae bonorum: posse vero malum dicit in-
ordinabilitatem: immo vt proprius loquar de
fecibilitate ipsius potentiae respectu defe-
ctus boni debiti, qui defectus est malum.

Ad secun-
dum.

Ad secundum dicendum est qd illa auctori-
tas intelligenda est de malo poenae, vel si intel-
ligatur de malo culpa dicendum, quod non
accipit ibi Deum proprie: sed vocat Deum
quamcumque substantiam intellectualem separ-
atam, secundum quam significationem loqui-
tur Porphyrius cum dicit, qd sumus rationales
& nos & dii: sed mortale additum separat nos
ab illis. Verum est autem qd quaecumq; substan-
tia intellectualis creata suis naturalibus reli-
cta peccare potest, quod patet: quia quidam
angeli peccauerunt, & cacodemonas facti sunt.

Ad tertiu.

Ad tertium cum dicitur, quod vitio osten-
ditur natura laudabilis &c. dico qd hoc verum
est de natura creata, & per accidens in quan-
tum. s. per vitium, id est, per culpam ostenditur
habere liberum arbitrium, quia si liberum ar-
bitrii non haberet, culpam non committeret.

Ad quartum.

Ad quartum dicendum, quod quamuis sci-
re malum culpa sit scire, & velle illud malum
sit velle, tamen posse illud malum non est pos-
se. Scire enim respicit rem quantum ad suum
esse representatum intellectui: & ideo quia ca-
retia boni debiti representatur intellectui per
similitudinem illius boni debiti, cuius est ca-
rentia: ideo malitia quae est boni debiti caren-
tia potest sciri, & ipsum scire est scire, quia et
voluntas potest velle, vel nolle rem cognitam:
ideo voluntas potest velle malum non tamen
sub ratione qua malum, quamuis sub ratione
mali possit ipsum velle: & ideo velle malum
etiam est velle. Potentia vero respicit obiectu
secundum suum esse reale, & quia malum sub
ratione qua malum non est res aliqua positi-
ua, sed defectus boni debiti: ideo posse malu
sub ratione qua malum est posse deficere, pos-
se autem deficere vere est non posse. Vnde si-
cut dicit Anselm. pro sol. 7. cap. Qui sic potest

non potentia potest, sed impotentia & quan-
to aliquis magis sic potest, tanto inferior est
secundum August. in 13. libr. de trinit. cap. 5.

QV AESTIO III.

ER T I O queritur: vtrum Deus pos-
sit facere quaecumque bona creatu-
rae possibilia: & videtur quod sic.

Arg. 1.
D. Bon. q. 2.
D. Tho. ubi
supra.
Scot. ubi sa-
pra in sent.
Secundo.

Aug. 13. libr. de trinit. cap. 10. dicit:
Quod potestati Dei cuncta aequaliter subiact.
Item August. 5. libr. de ciuit. Dei. cap. 10. di-
cit de Deo. Quod sicut omnium creaturarum
creator est, ita omnium potestatum dator: ergo
creaturae dat posse omnia bona creaturae possi-
bilia: ergo multo fortius ipse Deus potest illa.

Item posse bonu est posse, sed Deus est ops:
ergo potest omne bonum alicui rei possibile.

Item non dicitur omniuolens, quia non vult
omnia: ergo si non posset omnia bona non es-
set omnipotens.

CONTRA, proficere in gratia bonum est,
& hoc potest cum adiutorio Dei creatura: sed
Deus in gratia proficere non potest: ergo non
potest omnia bona creaturae possibilia.

In opposi-
tum.

Item Deus ratione diuinae naturae ambula-
re non potest, nec vocaliter loqui, & tamen isti
sunt boni actus creaturae possibiles: ergo Deus
non potest omnia bona creaturae possibilia.

RESPONDEO, quod bonorum creaturae
possibilium quaedam de sui ratione nullam im-
perfectiorem includunt in quantum conside-
rantur secundum suam rationem generalem,
quamuis imperfectiorem dicant, secundum
esse quod habent in creatura, & talia sunt in-
telligere & velle plura alia, & talia inueniun-
tur principaliter in creatore quam in creatu-
ra, & ea potest efficere, & efficere in creatura.
Quaedam autem de sui ratione imperfectio-
nem includunt etiam considerata in ratione
generali, cuiusmodi sunt ambulare & corpo-
raliter loqui: hac enim ita includunt imperfe-
ctione qd non possunt esse in re aliqua, nisi in-
quantum in illa est aliqua imperfectio. Vnde
dicit Philosophus. 3. physic. c. de motu, quod mo-
tus videtur esse actus, sed imperfectus: quon-
iam imperfectum est cuius est actus, & talia
Deus non potest facere in seipso: illa tamen
efficere in creatura: & ideo sicut dicit Magister
in praesenti Distin. ca. 2. non per istas actiones
diuinae potentiae detrahatur aliquid, quia &
hoc potest facere omnipotens Deus.

Responso.
Bona crea-
tura imper-
fectione no
includunt
sunt i Deo.

Argumenta ad partem primam concludunt
quod omnium bonorum creaturae possibilium
Deus potest esse causa efficiens, & hoc verum
est, quia potest facere qd sint in alio: sed ex hoc
non sequitur qd possit facere qd realiter sint in
seipso, quia hoc posse non esset posse, quamuis
hoc sit posse in creatura quod potest illa face-
re esse in seipso: sicut n. dicit Magister in pra-
esenti Dist. c. 3. Sunt quaedam quae in alijs rebus
potentiae deputandae sunt, in alijs vero minime.

Ad argum.

Argumenta ad partem aliam non plus concludunt, nisi q̄ aliqua bona possunt esse realiter in creatura, quæ realiter in Deo esse non possunt, & hoc est verum.

Q V A E S T I O IIII.

Arg. 1. D. Bon. q. 3. D. Tho. ubi supra. Sco. ubi su.

V A R T O quæritur: vtrū Deus possit simul contradictoria facere, & videtur q̄ sic, quia pila proiecta contra parietem in eodē instanti in quo adest parieti. abest ei, quia alioquin ibi quiesceret quod non videtur: sed ad esse & ab esse idem eidem in eodem instanti includit contradictionem: ergo creatura potest facere contradictoria simul, multo fortius ergo creator.

Secundo.

Item ponatur q̄ faba projiciatur sursum & obuiet lapidi molari descendenti, tunc superficies fabæ & molæ iunguntur in aliquo indiuisibili ipsius aeris in aliquo instanti, & in eodem instanti ab illo indiuisibili separabuntur aliter faba ascendens faceret lapidem descendentem quiescere quod absurdum videtur: ergo videtur, quod etiam potestate creata possunt fieri contradictoria: ergo multo fortius potestate increata.

Tertio.

Item Deus potest creare vnum lapidem in tali dispositione, q̄ superficies eius superior simul sit cum superficie, quæ est in concauo orbis lunæ, & q̄ ignis eius descendit in nullo resistat, nec aliquid sit quod prohibeat lapidis descensum, tunc quæro aut in eodē instanti in quo creatus est, separabitur eius superficies a superficie concaui orbis lunæ, aut in alio: si in alio, cū inter quælibet duo instantia sit tempus medium, vt probatur. 6. Physi. tunc in illo medio tempore lapis quiesceret, quod irrationale videtur, quia nullum corpus extra suum locum quiescit, nisi violenter: sequitur ergo quod in instanti suæ creationis ab illa superficie separaretur, & sic in eodem instanti illi superficie adesset, & non adesset: ergo Deus potest facere duo contradictoria simul.

Quarto.

Itē prima mutatio motus non remanet per totum motum, nec per partē motus: ad quod sequitur quod perdat esse in eodem instanti in quo est: quia si in vno instanti esset, & in alio perderet esse, maneret per totā illā partē motus, quæ esset in tempore medio inter illa duo instantia, illa ergo mutatio in eodē instanti est & nō est: ergo Deus simul facit cōtradictoria.

Quinto.

Item Anselm. in lib. de concor. præscientiæ, & lib. arb. longe post princ. Quæ magis opposita sunt quam adire & abire. Videmus tamē cum trāsit aliquis de loco ad locum, quia idem ire est abire, & adire: ergo opposito simul eueniunt eidem, sed quæ simul eidem conuenire possunt, Deus potest simul facere: ergo Deus potest facere contradictoria simul.

In oppositum.

C O N T R A, Auicen. 4. metaphy. c. 2. Agens non est potens super aliquid cum ipsum non fuerit in se possibile: sed contradictoria simul

esse non est in se possibile: ergo Deus non potest facere contradictoria simul.

Item res non potest esse, nisi per diuinum velle: nec potest perdere esse, nisi Deo non velle: nec potest perdere esse, nisi Deo non velle ipsum esse: ergo si posset eandem rem facere esse, & non esse simul, posset idem velle, & non velle simul, & ita sibi ipsi posset esse contrarius, quod falsum est.

R E S P O N D E O, q̄ Deus non potest facere duo contradictoria simul esse non propter defectum potentia ex parte sui: sed quia illud non habet rationem potentia villo modo. Et si quæretur quare hoc non habet rationem possibilem, dicendum q̄ huius non est alia ratio reddenda, nisi q̄ talis est natura, vel habitudo affirmationis, & negationis, sicut si quæreretur quare omne totum comprehendit partem, & plus non esset reddenda alia ratio, nisi q̄ talis est natura totius & partis, & si aliam rationem velis quærere non esset ratio ita manifesta, sicut illud cuius quæres reddere rationē, nisi recurreres ad causam efficientem & exemplarem: dicendo q̄ talem instituit Deus naturam totius & partis, & q̄ hoc exigit ratio sui exemplaris æterni, quod habet in mente diuina.

Aliqui tamen volunt reddere aliam rationem dicentes, quod omne possibile est respectu alicuius esse sicut termini, vel alicuius nō esse: contradictoria vero sicut esse & non esse, nec possunt esse terminus affirmationis, propter nō esse, nec terminus negationis propter esse, & ideo esse & non esse simul nullo modo habet rationem possibilem. Sed hoc ratio non est ita clara, sicut est illud, cuius vult reddere rationem, q̄ est cōcordia simul non posse esse.

A D P R I M V M in oppositum cum arguitur de pila proiecta ad parietem & c. dicendum q̄ si pila ibi non conquiescit, q̄ per eandem lineam non reuertitur: sed per aliam ita vt processus pile ad parietem, & reuersio eius versus locum vnde proiecta est, sit vnus motus contrarius, & pila non signauit aliquem locum in pariete in actu, alio modo quam mobile est in quolibet spatio medijs sibi æquali dum mouetur, quod non est ibi esse in actu puro: sed in potentia permixta acru.

D I C V N T tñ quidam q̄ pila ibi quiescit tpe imperceptibili, quia virtus per quā adhuc poterat moueri in directum nisi esset paries, non ita cito potest in ea causare motum reflexum.

A d secundum, quod arguebatur de faba obuiante lapidi molari: dico q̄ non faceret lapidem molarem quiescere, nec ex hoc sequitur aliqua contradictio. Sicut enim non est contradictio q̄ aliquid quiescat per se, & moueatur per accidens, sicut patet de homine quiescente in nauī quæ mouetur, ita nō est contradictio q̄ faba obuians lapidi molari per motū illius lapidis reuertatur, sine tēpore intermedio inter suū ascensum & descensum, quamuis de necessitate per se quiescat antequam inci-

Responsio: Deus nō potest facere simul duo contradictoria.

Ad primū.

Alia responsio.

Ad secundum.

Q V A E S T I O V.

V I N T O quæritur: vtrum Deus possit facere, quod res præterita nunquā fuerit: & videtur quod sic, quia sequitur est præsens: ergo non præterijt: sed Deus facere potest de re præterita, quod iterum sit præsens: ergo potest facere, quod res præterita non prætereat.

Arg. 1. D. Bonau. ubi supra. D. Th. ar. 4.

Ad tertium.

Ad tertium, quod arguebatur de lapide si crearetur: ita vt superficies eius contingeret superficiem concaui orbis lunæ, nec violenter ibi detineretur, & c. dici potest secundum aliquos quod instans errationis suæ esset initium temporis mensurantis eius descensum, & ita initium ipsius descensus esset in illo instanti, & ita superficies eius non contingeret in actu superficiem orbis lunæ: sed in potentia secundum modum quo dicimus, quod vltimum mobile est in potentia in quolibet indiuisibili ipsius spatij ante finem motus adesse autem alicui in potentia, & non adesse in actu non contradicunt.

Alia responsio.

A L I Q V I tamen dicunt, quod positione retenta lapis quiesceret in concauo orbis lunæ, quia per concessionem causarum rebus a Deo inditam, & per habitudinem contrarium ad tempus detineretur ibidem.

Ad quartum.

Ad quartum q̄ arguebatur de prima mutatione motus dicendum, quod prima mutatio motus est nunc primo ab esse termino a quo, & ita vltra hoc quod est ab esse termino a quo non videtur dicere, nisi ante hoc instans non abfuisse termino a quo, & ita prima mutatio motus non dicit, nisi ab esse huic signo a quo incipit motus, & immediatam ordinationem ad fuisse illi signo, quia sicut illa mutatio motus est nunc primo esse hic, & ante non fuisse, ita prima mutatio motus est nunc primo non esse hic, quod est non esse hic, & ante hoc instans ibi fuisse: dico ergo quod prima mutatio motus ratione huius quod est non adesse illi signo a quo incipit, motus manet per totum motum: sed immediate ordinatio ipsius non ad esse illi signo ad hoc quod est ad esse illi signo corrumpitur non tamen in instanti, sed in tempore, quia immediata ordinatio eorum nō tollitur nisi per moram intermediam.

Ad quintum.

Ad quintum, quod arguebatur per auctoritatem Anselm. dicendum quod respectu diuersorum adire, & abire composita non sunt quamuis respectu eiusdem sint composita, & respectu eiusdem termini simul esse non possunt, & quod hæc fuerit intentio Anselm. patet per litteram immediate antecedentē, & immediate sequentem auctoritatem præallegatam.

Argumenta ad partem aliam gratia conclusionis concedantur. Sciendum tamen quod Auicen. in auctoritate præallegata non videtur sanum habuisse intellectum: videtur enim ad hoc eā adduxisse, vt ex hoc declararet, non posse fieri aliquid nisi de aliquo.

Item de futuro potest facere, quod nunquam eueniat: ergo a simili de præterito potest facere, quod nunquam fuerit, quia sicut se habet futurum ad fore: ita præteritum ad fuisse vt videtur.

Secundo.

Item hæc veritas: Paulus prædicauit est veritas creata: sed omne creatum Deus potest destruere: ergo potest facere quod non sit verum Paulum prædicasse.

Tertio.

Item Anselm. in lib. de concor. præscientiæ, & lib. arb. non multum post principium. Pariter verum est, quia fuit & est, & erit aliquid non ex necessitate: sed illud quod erit non est ita necessarium quin possit non fore: ergo illud quod fuit non est ita necessarium quin possit non fuisse.

Quarto.

C O N T R A, Anselm. in eodem lib. non multum post principium: non potest fieri, vt res quæ præterita est, fiat non præterita: sicut res quædam quæ præsens est, potest fieri non præsens: & aliqua res quæ non necessitate futura est, potest fieri vt non sit futura.

In oppositum.

Item Philosophus. 6. libr. Ethic. cap. 3. dicit quod recte dixit Agathon dicens, q̄ solo ipso Deus priuatur ingenita facere quæ sunt facta.

R E S P O N D E O, q̄ Deus non potest facere, q̄ præteritum non fuerit præteritum, quia præteritum non fuisse præteritum, non habet rationem possibilem villo modo, eo q̄ contradictionē includit: sicut enim esse & non esse contradicunt: ita fuisse & non fuisse contradicunt: sed rem esse præteritam est ipsam fuisse: ergo rem esse præteritam, & ipsam nunquam fuisse contradicunt: & ideo cum non habeat rationem possibilem, villo modo non subiacet diuinæ potentia. Vnde August. lib. 27. contra Faustum circa medium, quisquis ita dicit. Si ipse Deus est, faciat vt quæ facta sunt non fuerint, nō videt hoc se dicere: si ipse est omnipotens faciat vt ea quæ vera sunt falsa sint.

Responsio. Implicat futurum nō fuisse: ideo non subiacet diuinæ potentia.

A D P R I M V M in oppositum cum dicitur q̄ sequitur est præsens: ergo non præterijt & c. dico q̄ falsum est. Si n. rem quæ præterijt Deus faciat iterum esse præsentem, semper verū est dicere q̄ præterijt quamuis modo sit præsens.

Ad primū.

A d secundū dico q̄ non, est similiter de præterito & futuro, quia si est futurum bonum nō potest actu fieri, nisi Deo principaliter operante, quam operationem Deus potest non facere, & si est futurum malum, non potest fieri præsens, nisi Deo permittente: Deus aut potest prohibere: sed rem fuisse postquam præterita

Ad secundum.

est, nec dependet ex Dei mantenentia, nec ex eius operatione, vel promissione. Vnde si omnis creatura redigeretur in nihilum, adhuc Deus verbo suo dicendo creaturam fuisse, diceret verum.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod omne creaturam Deus potest destruere &c. dico quod verum est, non tamen potest facere quod creatura non sint a Deo intellecta, sicut non potest facere, ut essentia sua non sit creaturarum representatiua: vnde quamuis Deus possit destruere omne esse reale actualis veritatis creature, non tamen potest facere quin veritas creatura sit ab eo intellecta. Vnde si omnis creatura redigeretur in nihilum, adhuc Deus dicendo verbo suo Paulum predicasse, diceret verum: & intelligendo Paulum predicasse, intelligeret veritatem creatam.

Ad quartum. Ad illud quod quarto arguebatur per auctoritatem Anselm. dicens quod intelligebat, quod sicut res antequam esset preterita non erat necessarium ipsam esse preteritam, ita non fuit necessarium creaturam esse presentem antequam esset presentis, nec creaturam esse futuram, nisi cum hac conditione si esset futura.

Q V A E S T I O V I.

Arg. I. **S**EXTIMO queritur: vtrum Deus possit aliquid facere contra naturam, & videtur quod non: August. 6. lib. de ciuit. Dei. cap. 30. dicit de Deo, quod sic administrat omnia quae creauit ut ipsa proprios agere motus finat: ergo Deus nunquam facit contra proprios motus creaturae sibi naturaliter inditos, sed frustra est potentia quae interdum non reducit ad actum: ergo videtur quod Deus nihil possit contra naturalem motum creaturis inditum.

Secundo. Item Boet. 4. libr. de conso. longe ultra medium dicit, quod ordo fatalis ex prouidentiae simplicitate procedit, sed ordinem fatalem videtur vocare connexionem causarum secundum quam res administrantur: ergo videtur quod sicut Deus nihil potest facere contra simplicitatem prouidentiae suae, cum sit ratio constituta in eius mente, ut habetur in eodem libr. ita nihil potest facere contra connexionem causarum rebus inditam, & sic nihil potest facere contra naturam.

Tertio. Item cursus naturalis institutus est secundum rationem rectam: sed Deus nihil potest facere contra rationem rectam: ergo nihil potest facere contra cursum naturalem.

In oppositum. **C**ONTRA, glossa super illud Luc. 1. Et ecce Elisabeth vult quod omnia sint Deo possibilis, quae ordini naturae videntur contraria.

Item virginem parere est contra naturam: sed Deus fecit ut virgo pareret: ergo Deus potest facere contra naturam.

Responsio. **R**ESPONDEO, quod natura potest accipi dupliciter: vno modo pro vi rebus insita, qua explet suos vsitatos cursus, siue in agendo, siue in patiendo, & sic accipiendo naturam Deus multa facit, & plura posset facere si vellet contra naturam.

Alio modo potest dici natura quaedam possibilitas in rebus, ut ex eis possit fieri virtute diuina quod per naturam primo modo dictam non posset fieri, & contra naturam sic dictam: Deus nihil facit nec facere potest, quia hoc rationem possibilis non habet: sed quia in communi vsu natura magis dicitur natura primo modo quam secundo: ideo conceditur simpliciter, quod Deus potest facere contra naturam: & haec distinctio sumi potest ex sententia August. 6. super Genes. ultra medium: vbi sic dicit loquens de conuersione virge in draconem, nec ista cum fiunt contra naturam fiunt, nisi nobis quibus aliter naturae cursus sic innotuit, non autem Deo cui hoc est natura quae fecerit: & parum post loquens de causalibus rationibus mundo inditis: cum primum Deus simul creauit omnia sic vicit: restat ut ad vtrumque modum habiles creaturae sint ad istum quod vsitatissime temporalia recurrunt, siue ad illum quo rara & mirabilia fiunt, sicut Deo facere placuerit quod tempori congruat. Accipitur etiam haec distinctio ex sententia eiusdem. 9. li. super Genes. non multum ante fi. lib. vbi postquam locutus est de natura primo modo dicta: postea de natura secundo modo dicta, sic subiungit, loquens de partu sterili, & locutione asinae: dedit quidem naturis, quas creauit, ut ex eis haec fieri posset: neque enim ex eis illa faceret, quod eis fieri non posset ipse prefigeret, quoniam seipso non est, nec ipse potentior: verum tamen alio modo dedit, ut non hoc haberent in motu naturali: sed in eo quod ita creata essent, ut eorum natura voluntati potentiori amplius subiaceret.

Ad primum. **A**D PRIMVM in oppositum cum dicitur quod Deus sic res creatas administrat, ut eas agere proprios motus finat, &c. dico quod hoc intelligendum est de lege communi, tamen ex dispensatione speciali quandoque facit contrarium.

Ad secundum. **A**D SECUNDVM cum dicitur, quod ordo fatalis ex prouidentiae simplicitate procedit, &c. dico, quod quamuis connexio causarum secundum quam agunt cursus naturales dependat ex simplicitate diuinae prouidentiae, tamen in simplicitate diuinae prouidentiae est, ut contra illa connexionem ab auctore creaturarum aliquid posset fieri: non enim illa connexio rebus temporalibus indita aequat prouidentiae diuinae immensitatem: vnde sicut dicit Boet. in libr. 4. de consolat. parum post auctoritatem praallegatam, sicut ad aeternitatem se habet tempus, & ad punctum medium circulus, ita fati series mobilis ad prouidentiae stabilem simplicitatem.

Ad

Ad tertium. **A**D TERTIUM dicendum, quod ita institutus est cursus naturae secundum rationem rectam, ut procedere debeat, nisi cum Deus ex speciali dispensatione vult, quod eueniat contrarium. Vnde, & secundum rationem rectam est, quod ille cursus intermittatur, quando placet voluntati diuinae. Argumenta ad partem aliam probant Deum posse facere contra naturam primo dictam, quae secundum communem vsum vocatur natura.

Q V A E S T I O V I I.

Arg. I. **S**EPTIMO queritur, vtrum aliquid dicatur possibile simpliciter secundum causam superiorem, vel inferiorem, & videtur, quod secundum causam superiorem. Dicit enim Aug. 6. super Gen. longe ultra medium lib. quod multa secundum inferiores causas sunt futura, sed si ita sunt in presentia Dei vere futura sunt: si autem ibi aliter sunt ita post futura sunt, sicut ibi sunt vbi qui praescit falli non potest: ergo a simili quae suntabilia, secundum causam superiorem vereabilia sunt.

Secundo. Item glossa super illud 1. ad Corinth. 1. non ne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi: hanc Deus stultam fecit possibile fore declarando atque faciendo, quod ipsa impossibile iudicat. Stultum est ergo iudicare aliquid impossibile, quod est apud Deum possibile.

Tertio. Item possibile simpliciter dici debet per comparationem ad potentiam simpliciter: sed sola Dei potentia est simpliciter potentia: ergo simpliciter est possibile, quod illi potentiae est possibile.

In oppositum. **C**ONTRA. Si possibile simpliciter diceretur quicquid potest diuina prouidentia: cum nihil sit impossibile apud ipsam: nihil posset dici impossibile simpliciter, quod falsum videtur.

Item bene dicitur aliquid possibile simpliciter a potentia passiva, sed potentia passiva est causa inferior: ergo possibile simpliciter bene attenditur secundum causas inferiores.

Responsio. **R**ESPONDEO, quod simpliciter possibile potest dici aliquid quantum est ex parte sua: & aliquo modo in comparatione ad aliquam potentiam. Primo modo est simpliciter possibile, quod natum est esse subiectum alicuius potentiae, nisi ex parte potentiae sit defectus, sicut dicimus aliquid simpliciter possibile videri quantum est ex parte sua, quod natum est esse obiectum alicuius visus potentiae nisi ex parte visus potentiae sit defectus. Vnde si omnes potentiae visus essent ita obtusae, quod non possent videre aliquid quod natum est videri a potentia visus si sit acuta, non propter hoc negaremus illud possibile videri quantum est ex parte sua: & sic dico, quod illud est possibile simpliciter, quod contradictionem non includit:

eo enim ipso, quod extrema repugnantia contradictionis non includunt quantum est ex parte sua, nata sunt coniungi per aliquam potentiam nisi ex parte potentiae sit defectus. Et quia diuina potentia nullam penitus habet defectum. Ideo omne illud, quod non includit contradictionem subiectum est diuinae potentiae, & hoc modo possibile non dicitur, quia super ipsum possit causa superior, vel inferior, sed econuerso.

Loquendo autem de possibili in comparatione ad aliquam potentiam: sic dico, quod illud dicitur possibile secundum causam inferiorem super quod potest causa inferior: possibile secundum causam superiorem super quod potest causa superior siue super illud possit causa inferior siue non. vnde pluuia fore possibile secundum causam superiorem quamuis cum hoc sit possibile secundum causam inferiorem animam creari, mortuum resurgere, & plura alia ita suntabilia secundum causam superiorem, quod non suntabilia secundum causam inferiorem: & sic patet, quod omne illud super quod potest causa superior tantum: vel causa superior, & inferior simul est simpliciter, & absolute possibile quantum est ex parte sua: aliter super ipsum non posset, nec causa inferior, nec superior. Ex his patet quid dici debeat ad argumenta ad vtramque partem.

Argumenta ad primam partem concludunt, quod ea quaeabilia sunt causa superiori simpliciterabilia sunt: & hoc est verum, quia nulla potentia potest super aliquid quod non est simpliciter, & absolute possibile quantum est ex parte sua.

Ad argumenta alterius partis simul dicendum, quod concludunt, quod illud est possibile simpliciter, quod est possibile secundum causas inferiores, & hoc est verum, sed hoc non est: eo quod super ipsum possit causa inferior: sed quia omne illud super quod potest causa inferior est simpliciter, & absolute possibile quantum est ex parte sua: nec ex hoc sequitur, quod ratio quare illud est simpliciter, & absolute possibile, quia super ipsum potest inferior causa.

Q V A E S T I O V I I I.

Arg. I. **S**CTAVO queritur, vtrum Deus ideo dicatur omnipotens, quia potest omnia quae vult se posse, & videtur, quod sic, quia ideo est omni sciens, quia scit omnia quae vult se scire: ergo a simili, ideo est omnipotens, quia potest omnia quae vult se posse, & videtur quod sic, quia ideo est omni sciens, quia scit omnia quae vult se scire: ergo a simili, ideo est omnipotens, quia potest omnia quae vult se posse.

Item psal. Ego cognoui, quod magnus est dominus, & Deus noster praesens omnibus dijs omnia quaecumque voluit dominus fecit, hic videtur

Ad argum. pro vtraque parte.

Arg. I. D. Bo. dub. 6. literal. D. Tho. artic. 3.

Secundo:

detur psal. reddere rationem magnitudinis diuinæ potentia per hoc, quod facit quicquid vult: ergo videtur, quod est omnipotens: quia potest quicquid vult se posse.

Tertio. Item non est omnipotens ideo quia potest omnia possibilis creaturæ, nec ideo quia potest omnia possibilis sibi, quia hoc esset dicere, quod ideo est omnipotens, quia est omnipotens. Restat ergo quod ideo est omnipotens, quia potest omnia quæ vult se posse.

In oppositum. **CONTRA.** August. 13. de Trinit. capit. 5. Omnes beati habent, quod volunt: ergo quilibet beatus potest quicquid vult se posse, nec tamen quilibet beatus est omnipotens, sed solus Deus: ergo non ideo Deus omnipotens: quia potest quicquid vult se posse.

Responsio. **RESPONDEO,** quod Deus est omnipotens, & potest omnia quæ vult se posse, sed ipsum posse omnia quæ vult se posse, non est præcisa ratio omnipotentia suæ: sed ideo esse omnipotens dici debet, quia potest omne illud quod est possibile absolute, hoc est possibile, quod in præcedenti questione dictum est possibile quantum est ex parte sua, & hoc est omne illud quod non includit contradictionem.

Ad primū. **AD PRIMVM** in oppositum cum dicitur, quod ideo est omnipotens, quia scit omnia quæ vult se scire &c. dico, quod quamuis sit omnipotens, & sciat omnia quæ vult se scire: non tamen dicitur omnipotens, ideo quia scit omnia quæ vult se scire: sed quia scit omnia scibilia.

Ad secundū. **AD SECUNDUM** dicendum, quod in illo verbo non intendebat psalmus reddere rationem præcisam omnipotentia Dei per hoc quod fecit omnia quæ voluit, sed intendebat talem ostendere effectum diuinæ omnipotentia, quo possent corda hominum reuocari, & manu duci ad facilius credendum magnitudinem diuinæ potentia.

Ad tertium. **AD TERTIUM** dicendum, quod ab insufficienti procedit, quia ideo debet dici omnipotens: quia potest omne illud, quod quantum est ex parte sua est possibile, quod aliqui dicunt possibile absolute, & hoc est omne illud, quod non includit contradictionem ut iam dictum est.

CIRCA literam (potuit Deus simul cuncta facere) cuncta, scilicet quæ fuerunt, & erant. (Sed ratio prohibuit,) id est voluntas. Ex hoc etiā verbo habes, quod ratio quare Deus non facit aliqua quæ posset facere est sua voluntas. (Non potest mori:) quia est pura, & summe simplex vita. (Non potest falli:) quia ipse cognoscit infinita. (Non potest miser fieri,) quia voluntas sua est rectitudo summa. (Nō potest vinci) quia in ipso est omnipotentia. (Omnipotens vero est non quod possit omnia facere:) accipiendo large omnia, puta scilicet distribuit non solum pro habentibus causam effectiuam, sed etiam pro non habentibus nisi causam defectiuam cuiusmodi sunt mala in quantum mala. (Homo, & angelus gratuitam habent potentiam, quia potens est.) contra: potentia eorum est naturalis. Respondeo, gratuitam dicuntur habere potentiam: quia gratis habet eam ab alio, scilicet a Deo; & quia non posset operari nisi continue conferuaretur ab eo a quo est, & tamen hoc etiam concedendum est, quod bonus homo, & bonus angelus aliquam potentia habent ex gratia, quam non habent ex sui natura.

tibus nisi causam defectiuam cuiusmodi sunt mala in quantum mala. (Homo, & angelus gratuitam habent potentiam, quia potens est.) contra: potentia eorum est naturalis. Respondeo, gratuitam dicuntur habere potentiam: quia gratis habet eam ab alio, scilicet a Deo; & quia non posset operari nisi continue conferuaretur ab eo a quo est, & tamen hoc etiam concedendum est, quod bonus homo, & bonus angelus aliquam potentia habent ex gratia, quam non habent ex sui natura.

Opinio quorundam dicentium Deum nil posse, nisi quod facit.

DISTINCTIO XLIII.

VIDAM tamen de suo sensu gloriantes: Dei potentiam sub mensura coarctare conati sunt. Cum enim dicunt, Hucusque potest Deus, & non amplius: quid hoc est aliud, quam eius potentiam, quæ infinita est, concludere, & restringere ad mensuram? Aiunt enim, Non potest Deus aliud facere quam facit, nec melius facere id quod facit, nec aliquid prætermittit de his quæ facit. Istamque primam suam opinionem verisimilibus argumentis, causis que commentariis, necnon, & sacrarum auctoritatum testimoniis munire conantur: dicentes, Non potest Deus facere, nisi quod bonum, & iustum est fieri: Non est autem iustum, & bonum fieri ab eo, nisi quod facit. Si enim aliud iustum est, & bonum eum facere quæ facit, non ergo facit omne quod iustum est, & bonum eum facere: sed quis audeat hoc dicere?

Secunda ratio.

ADDUNT etiam, Non potest facere, nisi quod iustitia eius exigit: sed non exigit eius iustitia, ut faciat, nisi quod facit: non ergo potest facere, nisi quod facit. Eademque iustitia exigit, ut id non faciat, quod non facit: non autem potest facere contra iustitiam suam: non ergo potest aliquid eorum facere quæ dimittit.

Responsio ad prius dictum.

HIS autē respondemus, duplicem verborum intelligentiam aperientes, & ab eis inuoluta euoluentes, sic, Non potest Deus facere, nisi quod bonum est, & iustum, id est non potest facere nisi illud, quod si faceret, bonum, & iustum esset, verum est: sed multa potest facere, quæ non bona sunt nec iusta: quia nec sunt, nec erunt, nec bene fiunt, nec fient: quia nunquam fient. Item quod secundo propositum fuit, Non potest facere, nisi quod iustitia sua exigit, & Non potest id facere, quod iustitia sua exigit ut non fiat: Dicimus, quia exactionis verbum de Deo congruè nō dicitur, nec propriè accipitur: Et in illis locutionibus duplex est sensus. Si enim intelligas, non potest facere, nisi quod sua iustitia exigit, id est, nisi quod voluntas sua iusta vult, falsum dicitur. Iustitia enim ipsius Dei æquissima volun-

Gen. 19 e
In lib. con-
tra secundā
Gaudenij
epist. ca. 22.
tomo 7.

voluntas accipitur: qualiter accipit Augustinus, illa verba Domini in Genes. loquentis ad Loth, Non possum quicquam facere donec illo introeas, exponens: Non posse, inquit, se dixit, quod sine dubio poterat per potentiam, sed non poterat per iustitiam. quasi poterat quidem, sed non volebat: & illa voluntas iusta erat. Si vero per hæc verba intelligis eum non posse facere nisi illud, quod si fieret, iustitia eius conueniret, verum dicitur. Similiter distingue illud, Non potest facere quod sua iustitia exigit, ut non faciat, id est, non potest facere id quod ipse, qui est summa iustitia, non vult facere, falsum est. Si autem his verbis intelligas eum non posse facere id quod iustitia eius conuenire non potest, verum dicitur.

Tertia illorum ratio.

ADDUNT quoque et alia, dicentes, Non potest Deus facere nisi quod debet: non autem debet facere, nisi quod facit: si enim debet alia facere, non ergo facit omne quod debet: si vero facit omne quod debet, nec potest facere nisi quod debet, non ergo potest facere nisi, quod facit. Item, Aut, debet dimittere quod dimittit, ne faciat, aut non debet. Si non debet, non relictè dimittit, si vero debet dimittere, ergo non debet facere. Si autem non debet nec decet, non oportet eum facere: & si non decet nec oportet eum facere, ergo non potest facere: non ergo potest facere nisi quod facit: Nec potest illud dimittere, quod facit, quin faciat: quia debet illud facere, & quod debet facere, non potest illud dimittere. Sed, ut mihi videtur, hoc verbum debet, venenum habet. Multiplicem enim, & inuolutam continet intelligentiam, nec Deo propriè competit, qui non est debitor nobis, nisi forte ex præmissis: nos vero ei debitorum sumus ex commisso. Ut autem venenum euacuetur, distingue verbi sensum, Non potest Deus facere nisi quod debet, id est, nisi quod vult, falsum est: sic enim potest ipse dici debere aliquid, quia vult illud. Si autem dicatur, non potest nisi quod debet, id est, non potest nisi illud, quod si faceret, ei bene conueniret verum est. Addunt quoque illi dicentes, Nihil facit aut dimittit, nisi optima, & rationabili causa, licet nobis occulta sit, secundum quam oportet eum facere ac dimittere, quæ facit vel dimittit. Ratio enim penes eum est, quia illa facit, & illa dimittit: quæ ratio æterna est, & semper manens, præter quam non potest aliquid facere vel dimittere. Illa ergo manente non potest quod facit dimittere, nec quod dimittit facere, & ita non potest facere nisi quod facit. Et ad hoc respondemus, ambiguitatem locutionis determinantes. Cum enim dicitur, Ratio vel causa optima penes Deum est, quæ facit cuncta quæ facit, & dimittit ea quæ dimittit, verum quidem est: quia in eo voluntas est æquissima, et rectissima, quæ facit, & dimittit quæ vult, contra quam facere non potest, nec præter eam facere potest. Nec utique contra eam faceret nec præter eam, si ea quæ facit dimitteret, vel quæ dimittit faceret, sed eadem manente ratione, & causa alia potuit facere, & ista dimittere. Licet ergo ratio sit penes eum, quæ alia facit, & alia dimittit, potest tamen secundum eandem rationem, & dimittere quæ facit, & facere quæ dimittit. Ipsi autem addunt, Ratio est eum face-

re quæ facit, & non alia, & non potest facere, nisi quod ratio est eum facere, & ita non potest facere nisi quod facit. Item, Ratio est eum dimittere quæ dimittit, & non potest non dimittere quod ratio est eum dimittere, & ita non potest non dimittere, quod dimittit. Et ad hoc dicimus, locutiones ambiguas esse, & ideo determinandas. Si enim cum dicitur, Non potest facere nisi quod ratio est eum facere, intelligas eum non posse facere nisi ea quæ rationabilia sunt, & ea, quæ si fierent, rationabilia essent, verus est sensus. Si autem intelligas eum non posse facere alia rationabilia, & bona nisi ea quæ vult, & facit, falsus est intellectus. Item aliud adiungunt dicentes, Si potest Deus aliud facere quam facit, potest ergo facere quod non præsciuit, & si potest facere quod non præsciuit, potest sine præscientia operari: quia omne quod facturum se præsciuit, facit, nec facit aliquid quod non præsciuit. Quod si præter præscientiam eius aliquid fieri impossibile est, omne ergo quod præscitum est, fieri necesse est: ergo aliud fieri quam sit nulla ratione possibile est: ergo non potest a Deo fieri nisi quod sit. Hæc autem quæstio de præscientia facile determinari potest per ea quæ superius dicta sunt, cum de præscientia ageretur.

Auctoritatibus vtuntur in affectionem suæ opinionis.

HIS autem illi scrutatores, qui defecerunt scrutantes scrutina, sanctorum amectunt testimonia. Dicit enim August. in libro de Symbolo, Hoc solum non potest Deus quod non vult, per quod videtur non posse facere aliquid, nisi quod vult: sed non vult nisi quod facit: & ita videtur non posse nisi quod facit. Illud autem ita intelligendum est, Id solum non potest Deus quod non vult, scilicet, se posse. Idem in 7. lib. confess. ad Deum loquens ait, Nec cogaris inuitus ad aliquid: quia voluntas tua non est maior, quæ potentia: esset autem maior, si teipso tuipse maior esses. Ex hoc videtur, quod Deus non possit plura quam vult, sicut non vult plura quam potest. Sicut enim voluntas non est maior potentia, ita nec potentia maior est voluntate. Ideoque sicut plura non vult quæ potest, ita eum non plura posse quam velle dicunt. Sed ad hoc dicimus, quia nec voluntas potentia, nec potentia voluntate maior est, quia vna, & eadē res est potentia, & voluntas, scilicet ipse Deus, qui esset maior seipso, si voluntas maior esset potentia, vel potentia voluntate. Nec hac auctoritate, negatur, Deum plura posse quam velle, quia plura sunt subiecta eius potentia quam voluntati. Fateamur itaque Deum plura posse facere quæ non vult, & posse dimittere quæ facit, quod ut certius firmiter teneatur, scripturæ testimoniis asseramus, Deum plura posse facere quam facit. Veritas ipsa secundum Math. ait, An putas quia non possum rogare patrem meum, et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones? Ex quibus verbis patenter innuitur, quod & filius poterat rogare quod non rogabat, & pater exhibere quod non exhibebat. Vterque ergo poterat licet pariter facere quod non faciebat. Aug. etiam in Enchiridion. ait, Omnipotentis voluntas multa potest facere quæ non vult, nec facit: potuit enim facere ut duodecim legio-

Responsio.

Dist. 38. & 39.

Cap. 4.

Math. 26. e

Hæc habentur in li. de spiritu, & exhibere quod non exhibebat. Vterque ergo poterat licet pariter facere quod non faciebat. Aug. etiam in Enchiridion. c. 34. c. 95. Enchiridion. mo 3.

Responsio.

Cap. 7. in
romo 7.

Ioan. II. f.

legiones angelorum pugnaret contra illos qui Christum ceperunt. Item in eodem. Cur apud quosdam non facta sint virtutes, quae si facta fuissent, egissent illi homines penitentiam, & facta sint apud eos, qui non erant creaturi, tunc non latebit, quod nunc latebit. Nec utique iniuste Deus noluit saluos fieri, cum possint salui esse si vellet. Tunc in clarissima sapientiae luce videbitur, quod nunc piorum fides habet, antequam manifesta cognitione videatur quam certa, & immutabilis, & efficacissima sit voluntas Dei: quam multa possit, & non velit: nihil autem quod non possit, velit. idem in lib. de Natura, & Gratia, Dominus Lazarum suscitavit in corpore. Nunquid dicendum est, non potuit Iudam suscitare in mente? Potuit quidem, sed noluit. His auctoritatibus alijsq; multis aperte docetur, quod Deus multa possit facere quae non vult: quod etiam ratione probari potest: non enim vult Deus omnes homines iustificare, & tamen quis dubitat eum posse? Potest ergo Deus aliud facere quam facit: & tamen si aliud faceret, alius ipse non esset. Et potest aliud velle quam vult, & tamen eius voluntas nec alia, nec nova, nec mutabilis aliquo modo potest esse. Quia etsi possit velle quod nunquam voluit, non tamen noviter, nec nova voluntate, sed sempiterna tantum voluntate velle potest. Potest enim velle quod ab aeterno potest voluisse, habet enim potentiam volendi, & nunc, & ab aeterno, quod tamen nec modo vult, nec ab aeterno voluit.

DISTINCTIO XLIII.

VIDAM tamen de suo sensu gloriantes &c. Superius agit Magister de diuinæ potentiae vniuersalitate. In hac parte agit de diuinæ potentiae immensitate, & diuiditur pars ista in duas partes.

Primo procedit Magister remouendo falsitatem.

Secundo determinando veritatem. ibi. (Fateamur naturam.)

Prima in duas: quia primo opponit per rationes veritatem impugnantes.

Secundo recitat argumenta ad hoc idem ut fiunt per auctoritates ibi. (His autem illi scrutatores.)

Prima in sex secundum, quod ponit sex rationes cum suis solutionibus.

Secunda: ibi. (Addunt etiam.)

Tertia ibi. (Addunt quoque.)

Quarta ibi. (Adijciunt quoque.)

Quinta ibi. (Ipsi autem addunt.)

Sexta ibi. (Item aliqd adiungunt.) Tunc sequitur illa pars, quae ibi incipit. (His autem illi scrutatores.) In qua recitat argumenta quae fiunt per auctoritates: & diuiditur in partes duas.

Primo recitat auctores.

Secundo subiungit responsiones ibi.

(Sed ad hoc dicimus.) Tunc sequitur illa pars quae ibi incipit. (Fateamur itaq;). In qua procedit determinando veritatem, & diuiditur in duas.

Primo determinat veritatem per auctoritatem.

Secundo per rationem ibi. (Quod etiam ratione probari potest.)

CIRCA hanc distinctionem quaeruntur septem.

Primo vtrum essentia Dei sit infinita.

Secundo vtrum eius potentia sit infinita.

Tertio vtru infinitas ponat aliqd in Deo.

Quarto vtrum Deus possit facere aliquod infinitum, quod ex nulla parte esset finitum.

Quinto vtrum Deus possit facere aliquod infinitum in actu secundum dimensionem.

Sexto vtrum Deus possit facere aliquod infinitum in actu secundum multitudinem.

Septimo vtrum aliqua possit Deus de potentia absoluta: quae non potest de potentia ordinata.

ARTICVLVS PRIMVS.

QV AESTIO I.

PRIMO ostendo, quod essentia Dei non infinita. Dicit enim Philosophus. I. physico. Infinitum secundum, quod infinitum ignotum est, sed diuina essentia si est infinita, est infinita in quantum Deus esset ignota, quod falsum est.

Item potentia quae ita potest hoc, quod non illud est finita: ergo a simili essentia quae ita est hoc quod non est illud est finita, sed diuina essentia ita est ipsamet, quod non est alia essentia: ergo ipsa non est infinita.

Item ratio finiti est ratio actus: quia potentia finitur per actum: ergo per contrarium ratio infiniti est ratio possibilitatis: sed diuina essentia est purus actus: ergo ipsa non est infinita.

CONTRA. Ansel. pro sol. cap. 2. loquens ad Deum dicit. Credimus te esse aliquid, quod nihil maius cogitari possit, sed omni finito maius cogitari potest: ergo diuina essentia est infinita.

Item Damasc. lib. 1. c. 8. Expresse dicit, quod credendum est Deum esse infinitum.

RESPONDEO, quod diuina essentia est infinita, quod sic patet, sicut declaratum est supra 8. dist. Deus est summe simplex, ex quo sequitur, quod non componitur ex alijs, nec est componibilis, alij nec aliud componibile sibi, cum ergo non sit componibilis alij: non est eius essentia terminabilis per aliquod in quo recipiatur, & quia non est aliquod componibile sibi non est terminabilis per aliquod, quod recipiatur in ipso: & cum non sit compositus ex alijs

D. Bon. hinc & eadem dist.

Arg. 1.

T. com. 35.

Secundo.

Tertio.

In opposit.

Responsio. Diuina essentia est infinita.

alijs non potest dici, quod in ipso sit pars, & pars: ita ut vna sit terminata per aliam, quod enim non est ex alijs componibile non habet partem, & partem. Restat ergo, quod diuina essentia ex nulla parte terminata est. Sed omne finitum aliquomodo terminatum est: aut versus superius, in quantum in se recipit aliquid quod sibi aliqua actualitas acquiritur: aut versus inferius, in quantum recipitur in aliquo magis possibili aut intrinsecus cum partes habeat de sui essentia quae terminantur adinuicem: ergo restat, quod diuina essentia non est finita: est ergo infinita non infinite opposita illi finitati qua potentia finitur per actum: sed illi qua actus finitur per potentiam. Deus enim cum sit purus actus per nullam potentiam est finibilis neque finitus.

Ad primū. De quo infinito inteligitur, quod sit ignotū.

Ad secundum.

Ad tertium.

Arg. 1. D. Bon. q. 1. D. Th. ar. 2.

Secundo.

Tertio. T. com. 36. & 79.

Quarto.

tiam passiuam sibi proportionatam, quia aliter videretur esse frustra, sed non est aliquid quod pati possit effectum infinitum: ergo nulla potentia actiua est infinita.

Item cum non cognoscamus substantias se paratas nisi per effectus: irrationabile iudicare videtur Dei potentiam infinitam: cum in entibus nullum effectum videamus infinitum.

CONTRA: secundum Philosophum. 8. physic. In magnitudine infinita non potest esse potentia finita: ergo a simili nec in essentia infinita, quae non est corporalis non potest esse potentia finita, sed ut probatum est in quaestione praecedenti diuina essentia est infinita: ergo eius potentia est infinita. Item Dionysius. 8. c. de diuini nomi. Dei virtutem dicit infinitam.

Itē Greg. libr. 9. moral. cito post princip. super illud Iob 9. Sapiens corde est fortis robore sic dicit, tunc verius de nostra infirmitate concutimur: si quae sit immensa potentia iudicis considerando pensamus: sed omnis potentia immensa est potentia infinita.

RESPONDEO, quod potentia Dei est infinita secundum illud quod est, quia ut supra probatum est. dist. 8. diuina essentia summe simplex est: ergo idem est secundum rem cum sua potentia. Cum ergo probatum sit in quaestione praecedenti, quod diuina essentia est infinita, sequitur de necessitate, quod diuina potentia secundum id quod est, est infinita, & ex hoc ulterius sequitur, quod est infinita secundum durationem. Quod enim est infinitum secundum illud quod est: nullo modo potest habere finem suae durationis, neque est principium initians. Vnde Philosophus. 3. physic. c. de infinito. Infiniti non est principium: esset autē utique ipsius terminus. Est etiam infinita per comparisonem ad possibilita secundum extensionem, quia potest multiplicare diuersitatem effectuum sine fine est etiam infinita in vigore, quod patet ex hoc, quod in operando non est sibi necessaria materia de qua operetur, nec in operando est sibi mora necessaria, nec alienum auxilium, quod cooperetur eidem, & sic patet, quod potentia Dei etiam est infinita secundum illud quod est, & secundum durationem, & extensionem, & vigorem.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod potentia Dei exceditur a sua scientia &c. dico, quod falsum est secundum id, quod sunt, quia realiter idem est, & potentia per comparisonem etiam ad suos actus vnum aliud non excedit, quia quicquid Deus scit potest scire, & quod potest scire se posse, sed per comparisonem ad obiecta respectu quorum sunt: plurium est scientia, quam potentia ad operandum, sed non est respectu plurium, quam potentia ad prohibendum, quia & si Deus non possit operari mala, potest tamen prohibere mala. Omnia ergo quae sunt obiecta diuinæ scientiae subiecta sunt diuinæ potentiae, ut potenti

Quinto.

T. com. 78.

Responsio. Potentia Dei est infinita.

T. com. 58. 63. & circa, sed clariss. 8. physic. T. com.

34.

Ad primū.

tenti producere vel prohibere.

Ad secundum. Ad secundum cum dicitur quod hec solum non potest Deus, quod non vult, &c. dico, qd hoc sic intelligendum est, qd hoc solum non potest Deus, quod non vult se posse: & ego dico, quod vult se posse infinita.

Ad tertium. Ad tertium dicendum, qd non esset simile de potentia infinita in corpore, & de potentia infinita in substantia voluntate habente, quia potentia infinita in corpore operaretur de necessitate, & semper secundum totum conatum potentie sue. Potentia autem infinita in substantia habente voluntatem exit in actum secundum libertatem voluntatis sue: & ideo Deus potest mouere aliquod mobile in tempore quando vult, & etiam esset mutatio non motus in instanti si vult.

Ad quartum. Ad quartum cum dicitur, qd omnis potentia actiua habet potentiam passiuam sibi proportionatam, &c. Dico, qd non est verum de illa potentia actiua, quae non praesupponit de necessitate aliquid ad suam operationem, sed potest operari de aliquo, & non de aliquo, cuiusmodi est diuina potentia, quae potentia, cum non ordinatur ad aliud, nec agat propter alium finem a se, dico, quod si nunquam aliquam creaturam produxisset, nec productura esset, non tamen frustra esset.

Ad quintum. Ad quintum dicendum, qd quamuis non sit aliqua creatura infinita, tamen ipse creator arguit esse aliquam infinitam virtutem, quia sunt mutabiles, & per participationem entia, & virtuti alij innitentes, & omne mobile reducit ad aliquam virtutem immobilem simpliciter: & omne ens per participationem ad aliquid ens per essentiam: & omne ens quod alij innititur ad hoc, vt in esse conseruetur ad aliquam potentiam nulli alij innitentem: sed potentia, quae nullo modo est mutabilis, & per essentiam ens, & nulli alij innititur, neque in essendo, neque in operando est infinita.

Q V A E S T I O I I I.

Arg. I. D. Bon. q. 2. ad 7. T. com. 72. **Q**UERTIO quaeritur, Vtrum infinitas ponat aliquid in Deo: & videtur qd non, Philosoph. 3. Physic. loquens de infinito, dicit, qd essentia ipsius priuatio est, sed priuatio nullam rem positiuam dicit: ergo infinitas non ponit aliquid in Deo.

Secundo. Item summa simplicitas est in Deo ratio in finitatis: sed simplicitas non ponit aliquid in Deo: sed negat omnem compositionem, & compossibilitatem: ergo nec ipsa infinitas ponit aliquid in Deo.

Tertio. Item sicut infinitas possibilitatis est negatio terminationis eius per actum. Ita infinitas actus est negatio finibilitatis eius, vel terminabilitatis per potentiam: ergo infinitas quocumque modo accipiatur, non dicit, nisi

negationem: ergo non obstante, quod infinitas Dei sit infinitas actus, non ponit in ipso rem aliquam.

CONTRA, Negatio non dicit aliquam nobilitatem in re de qua dicitur, nisi aliquam includat affirmationem: sed infinitas dicit magnam nobilitatem in Deo: ergo dicit in ipso aliquam positionem.

RESPONDEO, infinitas est in diuina essentia, potentia, & duratione: & in quolibet istorum ponit spirituales magnitudines transcendentem omne futurum, quod est, vel esse potest intelligi: transcendere autem omne finitum, quod positiuum est: quid positiuum est, cui tamen annexa est negatio finis: & quia hoc nomen infinitum, secundum quod dicitur de Deo, imponitur ad significandum ipsam magnitudinem transcendentem omne finitum, imponitur ad significandum a negatione finis: ideo bene dicitur, quod ratione huius ad significandum imponitur importat nobilissimam positionem, & ratione huius a quo significandum imponitur, importat finis negationem, hoc est, quod alij dicunt, quod significat rem positiuam modo negatiuo.

AD PRIMUM in oppositum dicendum, qd illud verbum Philosophi, debet intelligi de infinito opposito finitati, qua potentia finitur per actum, quia per talem infinitatem potentia recipit esse: & ideo infinitas opposita, est priuatio actus essendi. Talis autem infinitas in Deo non est, sed infinitas, quae opponitur finitati, & finibilitati, qua actus finitur, vel est finibilis per potentiam, & quia finibilitas actus per potentiam negat aliquam perfectionem actualitatis: ideo infinitas huic appposito ponit perfectionem actualitatis, quia talis infinitas importat negationem negationis perfectionis.

Ad secundum dicendum, qd quamuis simplicitas nobis describatur per negationem compositionis a qua ad significandum nomen imponitur, tamen rem positiuam significat respectu, cuius compositio importat quasi negationem, vel potest dici, qd abundantia omnium perfectionum in Deo est in ipso ratio infinitatis. Ad tertium patet per ea, quae dicta sunt ad primum.

Q V A E S T I O I I I I.

Arg. I. D. Bon. q. 3. D. Tho. 1. p. q. 7. art. 2. T. com. 79. **Q**UARTO quaeritur, Vtrum Deus posset facere aliquid infinitum, quod ex nulla parte esse finitum: & videtur qd sic, quia secundum Philosoph. 8. Physic. In essentia finita non est virtus infinita: sed quaelibet creatura intellectualis habet virtutem infinitam intelligendo, cum possit intelligere vniuersale, quod sub se virtualiter comprehendit infinita: ergo quaelibet creatura intellectualis habet essentiam infinitam.

Item

Secundo. Item Boetius in libro de hebdom. dicit, qd in ijs, quae defluerunt a primo bono aliud est in eis, qd bona sunt, aliud qd sunt: sed rerum differentium, Deus potest vnam ab alia separare: ergo potest facere quaedam bonitatem per se subsistentem: sed talis bonitas ex nulla parte esset finita: ergo Deus posset facere aliquod infinitum quod ex nulla parte esset finitum.

Tertio. Item Boetius eodem lib. dicit, qd secundum bonum, quod ex eo defluxit, cuius ipsum esse, bonum est, ipsum bonum est: ergo a simili, cum essentia cuiuslibet creaturae defluerit ab eo: cuius esse infinitum est: ita vt ex nulla parte sit finitum: videtur quod esse cuiuslibet creaturae ex nulla parte finitum est.

Quarto. Item Deus potest facere quicquid non est infinitum sibi: sed si esset aliquid aliud a se, quod ex nulla parte esset finitum, adhuc esset finitum Deo: quia ipsemet qui ex nulla parte est finitus, est sibi finitus: quia secundum August. libro 83. qq. quaest. 16. Quod comprehendit se finitum est sibi: Deus autem comprehendit se: ergo videtur, quod Deus posset facere aliquod infinitum, quod ex nulla parte esset finitum.

In oppositum. CONTRA, omne creatum habet esse receptum, sed esse tale finitum est versus superius, s. versus illam actualitatem, quam recipit in se: ergo Deus non potest producere aliquod creatum, quod ex nulla parte sit finitum.

Item infinito, quod ex nulla parte esset finitum, nihil maius cogitari posset: ergo tale infinitum esset Deus, quia secundum Ansel. pro sol. ca. 2. Deus est quo nihil maius cogitari potest. Cum ergo probatum sit superius distinct. 2. quod non possunt esse plures dii, sequitur, qd Deus non possit facere infinitum, quod ex nulla parte esset finitum.

Responsio. Deus nullo modo potest facere aliquid infinitum. RESPONDEO, qd Deus non posset facere aliquod infinitum, quod ex nulla parte esset finitum: quia quicquid Deus potest facere, aut est materia, aut est forma, aut compositum ex utroque sub materia comprehendendo omnem possibilitatem, & sub forma omnem actualitatem: sed aut Deus non posset facere materiam per se: quia secundum aliquos hoc includit contradictionem, aut si materiam per se facere posset adhuc illud non esset quid infinitum secundum omnem respectum: quia etiam si non esset finita per formam, tamen nata esset finiri per eam.

Præterea non esset pura possibilitas, quia puram possibilitatem esse actu per se includit contradictionem: ergo esset ibi actualitas, & possibilitas simul, & terminetur possibilitas ad actualitatem, & actualitas ad possibilitatem: quamuis non secundum eundem modum finitatis. Non posset etiam facere formam secundum omnem respectum infinitam, quia si esset nata recipi in alio nata esset finiri per illud in quo posset recipi. Si autem non esset nata

recipi in alio adhuc esset finita versus superius, in quantum haberet esse receptum ab alio, & in quantum referretur ad creatorem, sicut ad actorem, & conseruatorem sui esse, esset in eo possibilitas, cum actualitate, & esset in ea finitio actualis per possibile, & possibile per actuale. Non posset sic facere compositum ex materia, & forma secundum omnem respectum infinitum: quia si tale compositum esset quoddam corpus infinitum secundum magnitudinem adhuc finitate, quae est secundum essentiam, materia finiretur per formam, & forma finiretur per materiam, per quam finitionem essentia sua esset in determinato genere, & in determinata specie: in quo patet, quod hac quaestio differt a sequenti.

Nec potest dici, qd Deus posset facere actum essendi per se ex nulla parte finitum: quia si esset natus, recipi in alio natus esset finiri per illud in quo posset recipi: si autem non esset natus recipi in alio, sed in se subsistens, adhuc esset limitatus per possibilitatem, in quantum esset per aliud esse: unde ponere, qd Deus possit facere aliquod esse in se subsistens, nullam habeat possibilitatem includit, qd Deus possit facere contradictoria simul esse.

AD PRIMUM in oppositum dicendum, qd quamuis anima, vel Angelus intelligat vniuersale: non propter hoc sequitur, qd habeat virtutem infinitam secundum omnem respectum: sed quod se habet ad infinita in potentia successiue, quod est habere virtutem infinitam secundum quid.

Ad secundum dicendum, qd si Boetius ibi loquebatur de bonitate essentiali rerum: tunc debet dici, qd intendebat de alietate secundum rationem. Non oportet autem qd si aliqua duo differant secundum rationem, qd Deus in effectu possit vnum separare realiter ab alio: & etiam forte sunt aliqua duo realiter differentia, quorum vnum esse in actu alio modo, includeret contradictionem.

Ad tertium dicendum, qd non est simile de bonitate, & infinitate, quia bonitas communis est creaturis, non infinitas.

Ad quartum dicendum, qd Deus potest facere quicquid non est infinitum sibi, &c. dico qd verum esset si cuiuslibet, quod non esset infinitum Deo, creatura capax esset. Creatura autem non est capax infinitatis simpliciter, vel potest dici, qd dicitur Deus finitus sibi: non quia sit finitus secundum aliquem respectum: sed quia ita se comprehendit in intellectu, sicut comprehendit quodcumque finitum.

Q V A E S T I O V.

Arg. I. D. Bon. q. 2. D. Tho. vbi sup. art. 3. T. com. 15. **V**INTO quaeritur, Vtrum Deus posset facere aliquod infinitum actu secundum dimensionem: & videtur qd sic: quia secundum Philosophum 1. Physicor. Infiniti ratio quantitati congruit.

Sed

Sed Deus potest dare quantitatem quicquid ei non repugnat: ergo potest dare quantitatem actualem infinitatem.

Secundo.

Item infinita duratio est per infinitam virtutem: quia si tanta virtus potest rem tam diu conservare in esse: & maior diutius, & maxima diutissime: sed mundus in infinitum durabit: ergo habet infinitam virtutem. Sed secundum philosophum 8. physic. In magnitudine finita non est virtus infinita: ergo videtur quod mundus sit magnitudinis infinite.

Tertio.

Item si esset linea infinita adhuc esset in specie lineae: & superficies infinita in specie superficiei: & soliditas infinita in specie soliditatis. Facere ergo soliditatem infinitam nullam includit contradictionem, sed ut superius dictum est, Deus potest facere quicquid contradictionem non includit, ergo potest facere infinitam soliditatem in actu.

Quarto.

Item infinita magnitudo habet ideam in Deo: quia cognoscit infinitam magnitudinem, & cognitio eius est per ideam: sed Deus potest facere omnem rem in actu, cuius habet ideam, ergo potest facere in actu infinitam magnitudinem.

Quinto.

Item Deus potest facere magnitudinem maiorem & minorem sine fine, sed secundum philosophum 3. physic. c. de infinito, quantum contingit esse aliquid in potentia, tantum in actu esse contingit: ergo Deus potest facere magnitudinem actu infinitam.

In contrarium.

CONTRA, Sicut se habet forma substantialis ad naturam, ita figura ad soliditatem. Unde videtur velle philosophus in praedicatione, quod figura quae est qualitas in quantitate est sicut quantitatis forma, sed Deus non potest facere materiam sine forma, cum omne esse sit per formam, secundum quod dicit Boetius lib. 1. de Trinitate c. 2. ergo Deus non potest facere soliditatem sine figura. Sed soliditas terminatur ad figuram: ergo cum nullum terminatum sit infinitum, Deus non posset actu facere soliditatem infinitam.

Item Augustinus in epistola ad Dioscorum, longe ultra medium, hoc corporum est, ut quaecumque infinita fuerint sint informia, sed secundum Boetium lib. 1. de Trinitate c. 3. Nihil secundum materiam esse dicitur, sed secundum propriam formam: ergo impossibile est aliquid corpus actu infinitum esse.

T. com. 37. 49. et infra

Item secundum philosophum 3. physic. c. de infinito rationabiliter speculantibus videtur infinitum non esse. Si enim corporis ratio est secundum quod planitiae determinatum est non vti que erit corpus infinitum, neque intelligibile, hoc est mathematicum, neque insensibile.

Responsio. Deus licet possit facere

RESPONDEO, quod quamvis Deus possit facere dimensionem maiorem & minorem sine fine: ita tamen quod semper totum acceptum sit finitum quod solet dici infinitum in actu

permixto potentiae vel in fieri: tamen est impossibile quod Deus faciat aliquam dimensionem infinitam in facto esse, quod solet dici infinitum in actu simpliciter.

infinitum corpus per synchrothe. non tamen potest facere corpus in infinitum. sicathe. Ratio aliorum.

Hoc autem quidam sic declarare nituntur dicunt. n. quod omne corpus potest moveri sed corpus infinite dimensionis non posset moveri: ergo facere corpus infinite dimensionis includeret contradictionem quod autem non posset moveri probant sic. Non enim posset moveri motu recto, quia non esset aliquis locus extra ipsum: neque motu circulari, quia in motu circulari oportet quod una pars corporis transferatur ad locum in quo fuit alia pars: quod de corpore infinito vere dici non posset, quia si duae lineae protrahuntur a centro quanto magis elongantur a centro, tanto magis distant inter se, unde si protraherentur in infinitum inter se distarent in infinitum, & sic nunquam una posset ad locum alterius pertingere, quia impossibile est spatium infinitum esse per transitum. unde philosophus 1. posteriorum dicit quod impossibile est infinita transire.

T. com. 6. Instantia.

SED haec ratio quamvis de necessitate concludat quod ponere corpus infinitum secundum omnem dimensionem & quod moveatur in compossibilia sint: tamen non concludit impossibile esse corpus infinite dimensionis quod nunquam moveatur.

Aliorum ratio.

ALII declarant principale propositum sic. Dicunt. n. quod corpus substantia non potest esse infinitum secundum essentiam, quia materia finitur per formam, & forma per materiam: sicut haberi potest ex quaestione praecedenti: sed corporis finiri secundum essentiam non possunt esse infinite dimensiones, quia finita essentiam consequuntur determinata accidentia, & ideo dicunt ipsi, non potest Deus facere corpus, quod habeat infinitam dimensionem.

Contra.

SED haec ratio sufficiens non videtur, quia quamvis per naturam in substantia composita ex partibus finitis per se inuicem non possunt esse infinite dimensiones, non propter hoc probatur esse, quin ibi possent esse per supernaturalem potentiam.

Praeterea cum aliquid est partibile secundum plures respectus sicut motus corporis qui est partibilis, & per comparationem ad mobile, & ad spatium, & ad tempus secundum philosophum 6. physic. potest esse dimensio eius magna per comparationem ad unum, & parva secundum comparationem ad aliud. Unde quantitas velocis motus magna est per comparationem ad spatium, & quandoque parva per comparationem ad tempus: & e contra in tardo motu; & ita posset dici nisi aliud obstaret, quod corpus posset habere finitatem in quantum eius materia & forma finiuntur per se inuicem, & tamen habere infinitatem per comparationem ad dimensiones.

Praeterea Deus posset facere dimensiones separatas

separatas a substantia, sicut videmus in sacramento altaris. Unde & si illud argumentum concluderet, quod in substantia non possent esse dimensiones infinite, non propter hoc sequeretur, quod Deus non posset facere infinitum secundum dimensionem.

Alia ratio.

ALII DICUNT, quod corpus unum dicit, quid terminatum ad superficiem: & ideo corpus infinitum includit contradictionem.

3. Physic. T. com. 40.

SED haec ratio non videtur satis evidens: quia sicut dicit Avicenna 7. Metaph. ca. 2. Non oportet ut in corpore ex hoc, quod corpus est, sit superficies: quia non oportet, quod sit superficies, nisi ex hoc quod est finitum, & parum post. Finito enim accidentale est ei, & concomitans: & ideo ad imaginandum corpus, non est necesse imaginare corpus finitum. Qui autem imaginatur corpus finitum, non imaginatur corpus non corpus.

Alia ratio.

ALII dicunt, quod esse dimensionem infinitam includit contradictionem includendo partem aequalem suo toti, quod declarant sic: Ponatur linea infinita ex utraque parte in quocumque loco signaveris divisionem: diuidis eam in duas partes aequales, quia illae partes si bi supponantur, nulla excedet aliam: tunc pono, quod linea signetur in duobus locis: unum autem signum dicatur a, & aliud b, illa pars lineae, quae est usque ad b, per a, aequalis est alij parti lineae, quae est a, b, & ultra, quia si sibi superponatur non excedat eam, nec excedatur ab ea.

Praeterea illa pars lineae, quae est usque ad a, tantum si comparatur illi parti lineae, quae est ultra b, dimissa parte finita, quae est inter a, & b, aequalis est illi, quia si superponatur sibi non excedet eam, nec excedatur ab ea: sed quaecumque vni, & eidem sunt aequalia inter se sunt aequalia: ergo sequitur, quod illa pars lineae, quae est usque ad a, & illud quod est inter a, & b, simul sint aequales: sed haec secunda est totum respectu primae, quia comprehendit totam primam, & tantum plus, quantum est ab a, usque ad b: & sic pars posset esse aequalis toti.

Contra hanc rationem.

SED haec ratio supponit falsum, in hoc quod supponit, quod ubicumque diuides lineam infinitam, diuidas eam in partes aequales: quia ad hoc sequeretur, quod infinita linea haberet medium, quod est contra philosophum 6. Topicorum, dicentem, quod infinita linea, neque medium, neque finem habet: unde si linea infinita diuideretur in duas partes, ex ea parte qua essent infinite, non haberent aliquam comparationem positivam, nec secundum maius, nec secundum minus, nec secundum aequale: quamvis enim ex parte qua essent infinite, una non esset maior alia, non propter hoc sequeretur, quod una esset aequalis alij: sicut enim dicit philosophus 10. Metaph. non omne est aequale, quod non est maius, aut minus.

Declaratio.

Videtur ergo mihi principale propositum, sic posse declarari essentia creaturae, dicit, quid

indifferens ad fore in effectu, vel non fore, quod patet: quia essentiae creaturarum a Deo ab aeterno intellectae, poterant non esse in effectu: & multae sunt adhuc a Deo intellectae quibus potest dare esse in effectu, & non dare: sed omne indifferens terminatur, cum determinatae contrahitur ad alteram partem esse: ergo in effectu includit terminationem essentiae recipientis esse in effectu: dimensio ergo in effectu existens per suum esse in effectu recipit terminationem, non terminationem, quae determinetur ad genus, vel speciem: quia si nulla superficies esset in effectu, nominaret tamen essentiam spectantem ad genus quantitatis: ergo sequitur, quod per suum esse in effectu terminationem sub ratione, qua diuisio est, recipit: hoc est terminationem secundum terminos longitudinis, vel latitudinis, vel profunditatis. Infinitas ergo repugnat dimensionem per suum esse in effectu.

Ad primum.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod infiniti ratio quantitatis congruit, &c. dico, quod verum est, sub ratione qua quantitatis tantum: sed non sibi congruit sub ratione qua quantitas in effectu.

Ad secundum.

Ad secundum dicendum, quod non sequitur res aliqua in infinitum durabit: ergo habet infinitam virtutem in vigore, sed bene sequitur, vel quod habet infinitam virtutem in vigore, vel quod sua duratio dependet ab aliqua virtute infinita in vigore: virtus autem infinita in vigore, est sola diuina virtus, a qua dependet non tantummodo virtutis creaturae duratio, quae finitur: sed etiam duratio creaturae virtutis, quae non finitur: unde dicitur vigesima sexta propositio de causis, quod omnes virtutes, quibus non est finis, sunt pendentes per infinitum primum, quod est virtus virtutum.

Ad tertium.

Ad tertium dicendum, quod quamvis linea non repugnet infinitas, in quantum linea est in aliqua specie quantitatis: tamen sibi repugnat, in quantum est in effectu: rem enim esse in genere, vel in specie, non includit eam esse in effectu. Si enim nullus esset asinus, adhuc diceremus asinum esse in genere animalis. Ratio enim esse in genere, vel in specie, est ipsam, importare talem essentiam in qua saluetur ratio generis, vel speciei.

Quid est esse in genere.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, quod infinita magnitudo habet ideam in Deo, &c. Dico, quod non est verum, nisi accipiatur idea pro ratione cognoscendi tantum: quia secundum quod accipitur idea pro ratione cognoscendi, & operandi: sic infinita magnitudo in Deo non habet ideam, quia quamuis infinitam magnitudinem cognoscat, non tamen possibile est ab ipso fieri, ut sit infinita magnitudo in effectu.

Ad quintum.

Ad quintum dicendum, quod quantum est Rich. super 1. Sent. B b ali-

aliquid in potentia, tantum contingit esse in actu per comparationem ad operantem, qui non potest operari, nisi de aliquo: sed per comparationem ad Deum, qui potest operari non de aliquo non habet illud verbum Philosophi veritatem.

Q V A E S T I O VI.

Arg. 1. D. Bona. ubi sup. aliquid saltem. D. Tho. ubi sup. art. 4.

Ex t o quæritur, Vtrum Deus possit facere aliquid infinitum in actu secundum multitudinem: & videtur quod sic: quia quamuis in continuo non sint infinita puncta, nisi in potentia: tamen verum est, actu esse in continuo infinita puncta in potentia: quia verum est actu, quod ens in potentia est in potentia: ergo sicut sunt in continuo infinita puncta in potentia, ita existentia rum infinitorum punctorum in potentia, sunt infinita vnitates in actu.

Secundo. Cap. 20. T. com. 69. T. com. 15.

Item secundum Philosophi. 1. priorum, possibili posito in esse, nullum sequitur impossibile: sed sicut habetur ex sententia Philosophi. 3. Physic. & recitat August. 2. super Gen: longe post principium: omne continuum est diuisibile in infinitum: ergo ponere, quod continuum sit actu diuisum in infinitum non est impossibile.

Tertio.

Item sicut declaratum est superius, in Deo sunt infinita ideae, siue rationes cognoscendi per quas cognoscit infinita bona: sed quodlibet bonum cognitum a Deo, Deus potest facere in effectu per se: ergo cum existentia vnus non impediatur existentiam alterius, potest omnia illa bona infinita, quae cognoscit simul facere in effectu.

Quarto.

Item Agazel. 1. Metaph. sua, diuisione 6. dicit sic: Animas humanas, quae sunt separabiles a corporibus per mortem, concedimus esse infinitas numero, quamuis habeant esse simul.

In oppositum.

Contra, Philosophi. 3. Physic. c. de infinito. Neque numerus sic est, sicut separatus, & infinitus: numerabile enim omnis numerus est, aut habens numerum: si ergo numerabile contingit numerare, & transire utique possibile erit in infinitum, quod habet pro inconuenienti.

Item Deus non potest tot facere quin possit facere plura: sed Deus non potest plura facere infinitis: ergo non potest actu facere multitudinem infinitam.

Responsio. Non potest Deus facere multitudinem infinitam in actu.

Respondet, quod Deus non potest facere aliquid infinitum in actu secundum multitudinem, quia qua ratione illam posset facere in incorporalibus eadem ratione in corporalibus: sed Deus non potest facere infinitam multitudinem in incorporalibus: quia tunc illa corpora in multitudine infinita Deus posset continuare: & sic posset facere infinitam quantitatem continuam in actu, quod in precedenti quaestione improbatum est: ergo similiter non posset facere infinitam multitudinem in incorporalibus.

Præterea omnia causata, eo ipso, quod sunt ab vno principio, necesse est habere inter se aliquam vnitatem ordinis: sed hoc est impossibile esse in infinita multitudine: cum ibi non possit esse, nec primum, nec medium, nec vltimum, quæ necessario videntur requiri ad ordinem vnitatem: ergo impossibile est fieri in actu aliquam infinitam multitudinem.

Præterea si ab infinita multitudine in effectu remoueantur duae virtutes tantum, adhuc remanet multitudo infinita: & constat, quod illa est pars totius multitudinis, illas duas vnitates concludentis: si ergo infinitum non est maius infinito: vt videtur velle Philosophi. 8. Physicorum, supponens hanc consequentiam, est minus infinito: ergo est finitum, videtur, quod ad posse esse multitudinem infinitam in effectu, sequitur, posse falsificari istud principium. Omne totum maius est sua parte.

Ad primum in oppositum dicendum, quod omnis veritas, vel est in re, vel est in intellectu. Rerum autem existentium in potentia, non est veritas actu in re: Vnde infinitorum punctorum existentium in potentia, in continuo non sunt veritates actu in re: sed in potentia eo modo, quo illa infinita puncta sunt in potentia: non ergo possunt dici illæ veritates esse in actu, nisi per comparationem ad diuinum intellectum, qui solus intelligit infinita.

Ad secundum cum dicitur, quod omne continuum est diuisibile in infinitum, &c. dico, quod verum est, sic intelligendo, quod potest diuidi sine fine: ita tamen quod semper totum acceptum sit finitum. Et si sic ponas ipsum diuidi, nullum sequitur impossibile: quia ad hoc non sequitur esse in finitum in facto esse, sed in fieri, quod solet dici infinitum in actu permixto potentia.

Ad tertium dicendum, quod quamuis quodlibet bonum cognitum a Deo Deus possit facere in effectu per se, non tamen est possibile, vt ab ipso fiant omnia simul, eo quod infinitam multitudinem esse in effectu includit contradictionem, quia negat ordinem: & inter omnia creata a Deo, oportet esse ordinem: & includit totum non esse maius sua parte, quod contradictionem includit, quia totum dicit partem & amplius: & istud patet ex his, quæ in corpore quaestiones dicta sunt.

Ad quartum quod arguebatur per auctoritatem Agazel dicendum, quod ibi errauit: vnde auctoritas sua hic non debet recipi: quamuis enim aestimauerit impossibile esse in effectu aliquam multitudinem infinitam per se, hoc est multitudinem necessariam ad vnum effectum: tamen aestimauit possibile esse in effectu infinitam multitudinem per accidens: multitudinem, scilicet, non ad effectum necessariam.

Q V A E S T I O VII.

Arg. 1. Scot. quæst. vnicæ.

Septimo quæritur, Vtrum Deus possit aliqua de potentia absoluta, quæ non potest de potentia ordinata: & videtur quod sic: August in lib. de natura, & gratia, cito post principium, Dominus Lazarus suscitauit in corpore: nunquid dicendum est, non potuit iudam suscitare in mente: potuit quidem, sed noluit: noluit autem quia hoc velle inordinatum fuisset: ergo potuit de potentia absoluta, quod non potuit de potentia ordinata.

Secundo.

Item Glossa super illud Gen. 19. Non potero facere quicquam, &c. quod poterat potentia, non poterat de iustitia: sed nullus potest aliquid de potentia ordinata, nisi secundum iustitiam possit illud: ergo aliquid potest Deus de potentia absoluta, quod non potest de potentia ordinata.

Tertio.

Item August. lib. 13. de trinit. c. 10. dicit, loquens de modo liberationis nostræ, non alium modum possibilem Deo defuisse, cuius potestati cuncta æqualiter subiacent: sed sanandæ nostræ miseriam conuenientiore modum alium non fuisse: ergo Deus potuit nos liberare alio modo, quam liberauerit: sed nos alio modo liberare non fuisset ordinatum: cum iste modus liberandi conuenientissimus fuerit: ergo alio modo nos liberare poterat de potentia absoluta: non tamen de potentia ordinata.

Ad oppositum.

Contra, Potentia Dei non potest esse sine ordine: ergo nihil potest esse, nisi de potentia ordinata.

Responsio.

Respondet, quod si dicam posse de potentia ordinata, illud quod ipse facturum proposuit, & rationabiliter disposuit: sic dico, quod aliqua potest de potentia absoluta, quæ non potest de potentia ordinata: quia absolute potest quicquid non includit contradictionem, vt superius ostensum est. Si autem dicatur posse de potentia absoluta, posse illud, quod se facturum proposuit, & irrationabiliter disposuit: vel quod est facturum, potest velle, & rationabiliter disponere: sic dico, quod nihil potest de potentia absoluta, quod non possit de potentia ordinata: nihil enim potest facere, nisi quod potest velle, & disponere se facturum, quia secundum quod dicit Ansel. libro 2. cur Deus, & homo, c. 10. potestas sequitur voluntatem, quod in Deo intelligendum est secundum rationem intelligendi.

Quorundam opinio.

Dixerunt tamen aliqui Deum posse illud de potentia absoluta, quod posset facere si vellet, quamuis non possit illud velle facere, quod nituntur confirmare per Ansel. lib. 2. cur Deus, & homo, c. 16. sic dicentem: Cur quæritur, vtrum idem Deus homo potuerit seruare vitam suam, vt nunquam moreretur, dubitandum non est: quia semper habuit potestatem seruandi, quamuis nequiverit velle seruare, vt

nunquam moreretur: sed prima solutio videtur mihi securior, & conuenientior: & secundum eam facilius est respondere ad vtriusque partis argumenta.

Ad primum dicendum, quod procedit secundum quod posse de potentia ordinata, dicitur posse illud, quod proposuit, & rationabiliter disposuit se esse facturum.

Ad secundum dicendum, quod simili modo distinguatur posse de iustitia, sicut posse de potentia ordinata: si enim dicitur posse de iustitia illud tantum, quod iuste proposuit, & disposuit se facturum: sic Deus potest multa de potentia absoluta, quæ non potest de iustitia. Si autem dicatur posse de iustitia, non tantummodo illud, quod iuste proposuit se facturum: sed etiam quod iuste potest velle se facturum, sic Deus nihil potest facere, nisi iuste. Primo autem modo intelligenda est prædicta Glossa.

Ad tertium potest patere solutio per iam dicta.

Argumenta ad partem aliam procedunt secundum quod posse de potentia ordinata, dicitur posse, non tantummodo respectu illius, quod est propositum, & rationabiliter dispositum: sed etiam respectu illius, quod proponi, & rationabiliter disponi potest: & sic accipiendo posse de potentia ordinata, verum est Deum nihil posse, nisi de potentia ordinata.

Circa litteram. (Iustitia Dei ipsius est quæsiuissima voluntas accipitur.) In quo datur intelligi, quod voluntas Dei est ipsa regula iustitiæ, & quod de eo ipso iustum est aliquid fieri, vel non fieri, quod Deus vult, vt fiat, vel non fiat. (Poterat per potentiam, sed non poterat per iustitiam,) secundum enim quod dicit Anselm. pro sol. ca. 10. Iustitia dicitur, vel exigentia meritorum, vel concedentia diuinæ bonitatis: dico ergo, quod poterat per iustitiam punire Loth: secundum quod dicit concedentiam bonitatis diuinæ, quia si hoc fecisset, bonitatem suam decuisset: sed non poterat de iustitia secundum exigentiam meritorum: quia secundum quod dicit Petrus 2. canon. sua. ca. 2. ipse Loth apectu, & auditu iustus erat habitans apud eos qui de die in diem inueniunt iusti iniquis operibus cruciabantur. (Hoc verbum debet venenum habere.) Hoc ideo dicit, quia debitum ex commissio obligat de necessitate: & tale debitum non cadit in Deo: sed debitum ex promisso magis sonat in gratiam, & liberalitatem, quam in obligationem, & tale debitum aliquomodo est in Deo. (Non est debitor nobis, nisi forte ex promisso: & dicit forte, quia etiam hoc quod promittit Deus ex gratia est: & per consequens promissum reddere gratia est. Dicitur enim debitum quasi de alio habitum: ideo quicquid possumus ei debemus. Ipse vero proprie loquendo nulli debitor est. Eadem manente ratione, & causa alia potuit facere, & ista dimittere: hic non loquitur de ratione secundum quod Rich. super 1. Sent. B b 2 ac-

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad argumentum in oppositum.

Debitum quomodo est in Deo.

accipitur pro idea, sed secundum quod accipitur pro rationali voluntate, qua velle potuit alia facere, quam ista, quae facta sunt, non mutatione sua, sed mutatione volitorum. (Plura sunt subdita eius potentiae, quam eius voluntati:) sic intelligendo, quod plura potest facere, quam proposuerit se facturum, quamuis non possit plura facere, quam possit velle se facturum. (Cur apud quosdam non sunt factae virtutes.) Respondeo secundum Glossam Matth. 11. super illud: Si in thyro, &c. Quod proposuerit Christus fines inde non excedere, ne iustam Pharisaeis, & Sacerdotibus perfectionis occasionem daret: & erant tunc qui in coronam essent vocandi in tyro qui non essent vocandi: nec tamen de contemptu grauius puniendi. (Nunquid dicendum est, non potuit Iudam suscitare in mente.) Dico, quod non ipso Iuda remanente in actu voluntatis malae: sed Deus illum malum actum potuisset remouere, & gratiam sibi conferre.

An Deus possit facere aliquid melius, quam facit, vel meliori modo possit, quam semper, quod potuit semel.

DISTINCTIO XLIIII.

NUNC illud restat discutiendum, utrum melius aliquid possit facere quam facit. Solent enim illi scrutatores dicere, quod ea quae facit Deus, non potest meliora facere: quia si posset facere, & non faceret, inuidus esset, & non summè bonus. Et hoc ex simili astruere conantur: Ait enim Augustinus in libro 83. quæst. Deus quem genuit, quoniam meliorem se generare non potuit, (nihil enim Deo melius) generare debuit aequalem. Si enim voluit, & non potuit infirmus est: si potuit, & noluit, inuidus. Ex quo concluditur, aequalem genuisse filium. A simili volunt dicere, quod si potest Deus rem meliorem facere, quam facit, inuidus est. Sed non valet huius similitudinis inductio, quia filium genuit de substantia sua. Ideoque si posset gignere aequalem, & non gigneret, inuidus esset: alia verò quae non de substantia sua facit, meliora facere potest.

Quaestio qua illi arctantur. **V**ERVM hic ab eis responderi de posco, cur dicant rem aliquam, siue etiam rerum vniuersitatem, in qua maior consummatio expressa est, non posse esse meliorem, quam est: siue ideo, quia summè bona est, ita ut nulla omnino boni perfectio ei desit: siue ideo, quia maius bonum, quod ei deest, capere ipsa non valeat. Sed si ita summè bona dicitur, ut nulla ei perfectio boni desit, iam creatura creatori aequatur. Si verò ideo non potest melior esse, quia bonum amplius, quod ei deest, capere ipsa non valet,

iam hoc ipsum non posse, defectio est, non consummationis: & potest esse melior, si fiat capax melioris boni, quod ipse potest, qui eam fecit. Potest ergo Deus meliorem rem facere, quam facit. Vnde Augustinus super Genesim, Talem potuit Deus hominem fecisse, qui nec peccare posset, nec vellet: & si talem fecisset, quis dubitat eum meliorem fuisse? Ex prædictis constat, quod potest Deus, & alia facere, quam facit, & quae facit, meliora ea facere, quam facit.

Utrum alio, vel meliori modo possit facere quam facit.

POST HAEC considerandum est, utrum alio modo, vel meliori, quam facit, possit ea facere, quae facit. Si modus operationis ad sapientiam operis referatur, nec alius, nec melior modus esse potest. Non enim potest facere aliquid aliter, vel melius, quam facit, id est, alia sapientia, vel maiori sapientia: Nihil enim sapientius potest facere quam facit. Si vero referatur modus ad rem ipsam quam facit Deus, dicimus, quia & alius, & melior potest esse modus. Et secundum hoc concedi potest, quia ea quae facit potest facere melius & aliter quam facit, quia potest quibusdam meliorem modum existendi praestare, & quibusdam alium. Vnde Augustinus in 13. libro de trinitate dicit. Quod fuit & alius modus nostrae liberationis possibilis Deo, qui omnia potest: sed nullus alius nostrae miseriae sanandae fuit conuenientior. Potest ergo Deus eorum quae facit quaedam alio modo meliori, quaedam alio modo aequo bono, quaedam etiam minus bono facere quam facit. Ut tamen modus referatur ad qualitatem operis, id est, creaturae non ad sapientiam creatoris.

Utrum Deus semper possit omne quod olim putauit.

PRAETEREA quaeri solet utrum Deus semper possit omne quod olim potuit? Quod quibusdam non videtur dicentibus. Potuit Deus incarnari, & potuit mori, & resurgere, & alia huiusmodi quae modo non potest. Potuit ergo quae modo non potest, & ita habuit potentiam quam modo non habet: unde videtur potentia eius imminuta. Ad quod dicimus, quia sicut omnia semper scit quae aliquando sciuit, & semper vult quae aliquando voluit, nec unquam aliquam scientiam amittit, vel voluntatem mutat quam habuit: ita omnia semper potest quae aliquando potuit, nec unquam aliqua potentia sua priuatur. Non est ergo priuatus potentia incarnandi, vel resurgendi: licet non possit modo incarnari, vel resurgere. Sicut enim potuit olim incarnari: ita & potest modo incarnatus esse, in quo eiusdem rei potentia monstratur. Ut enim olim sciuit se resurrecturum, & modo scit se resurrexisse, nec est alia scientia illud olim sciuisse, & hoc modo scire: sed eadem omnino. Et sicut voluit olim resurgere, & modo resurrexisse, in quo vnius rei voluntas exprimitur. Ita potuit olim nasci & resurgere, & modo ipse potest natus fuisse, & resurrexisse, & est eiusdem rei potentia. Si enim posset modo nasci & resurgere, non esset idem posse. Verba enim diuersorum temporum, diuersis prolata temporibus

Libro 11. de Genesi ad litteram, c. 7.

Cap. 10.

poribus, & diuersis adiuncta aduerbijs, eundem faciunt sensum: ut modo loquentes dicimus, *Iste potest legere hodie: cras autem dicemus, Iste potest legere hodie: vel potuit legere heri: ubique vnius rei monstratur potentia. Si autem diuersis temporibus loquentes, eiusdem temporis verbis, & aduerbijs utamur, dicentes hodie, Iste potest legere hodie, & dicentes cras, Iste potest hodie legere: non idem, sed diuersa dicimus eum posse. Fateamur ergo, Deum semper posse quicquid semel potuit, id est, habere omnem illam potentiam quam semel habuit, & illius omnis rei potentiam, cuius semel habuit: sed non semper posse facere omne illud quod aliquando potuit facere: potest quidem facere, aut fecisse quod aliquando potuit. Similiter quicquid voluit, et vult, id est, omnem quam habuit voluntatem, & modò habet, & cuiuscunque rei voluntatem habuit, & modo habet: non tamen vult esse, vel fieri omne, quod aliquando voluit esse, vel fieri, sed vult fuisse, vel factum esse. Ita & de scientia Dei dicendum est.*

DISTINCTIO XLIIII.

NUNC illud restat, &c. Superior determinauit Magister de diuinæ potentie vniuersalitate, & immensitate. Hic determinat de eiusdem perfectione: & diuiditur in partes duas.

Primo inquiri si potuit res facere meliores. Secundo, utrum possit facere meliori modo, ibi. (Post hoc considerandum est.) Prima in duas.

Primo ponit errorem quorundam dicentium, quod Deus non potest facere meliora, & ponit suae rationis solutionem.

Secundo opponit contra eorum opinionem ibi. (Verum hoc ab eis.)

Tunc sequitur illa pars, quae ibi incipit: Post hoc considerandum, in qua inquiri, utrum meliori modo possit facere, quam facit: & diuiditur in partes duas.

Quia primo proponit quaestionem, & responder per distinctionem.

Secundo confirmat suam responsionem per auctoritatem, ibi. Vnde Augustinus. Tunc sequitur illa pars, quae diuisa fuit superius.

Præterea quaeri solet in qua agit de diuinæ potentiae immutabilitate: & diuiditur in partes tres.

Primo proponit quaestionem, utrum Deus possit quicquid olim potuit.

Secundo quaestionis solutionem ponit, ibi. (Ad quod dicimus.)

Tertio recapitulat, ibi. (Fateamur igitur.)

CIRCA HANC distinctionem quaeruntur sex.

Primo, utrum Deus possit facere vniuersum melius pro nunc: hoc est quamdiu homi-

D. Tho. 1. p. quæst. 25. D. Bon. dist. hic, & eadem distinct. Scot. ibid.

nes sunt incorruptibili statu.

Secundo, utrum post iudicium posset aliquid addere ad bonitatem vniuersi.

Tertio, utrum potuit facere vniuersum antequam fecit.

Quarto, utrum posset facere aliud vniuersum.

Quinto, utrum istas easdem partes vniuersi adhuc facere possit.

Sexto, utrum diuina potentia hoc vniuersum de necessitate vere produxerit, vel producere potuerit.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO I.

RIMO ostendo, quod Deus non potuit facere vniuersum melius pro statu praesenti: quia dicit Damasc. lib. 2. cap. 29. Si autem voluntas Dei est prouidentia, omnino necesse est omnia, quae prouidentia fiunt secundum rectam rationem, & optimam, & Deo decentissimam fieri, & ut non est melius fieri: sed & ipsum vniuersum regitur prouidentia: ergo non potuit melius fieri.

Item Augustinus. 3. de lib. arb. longe post principium. Neque tu potes melius aliquid in creatura cogitare, quod creatura artificem fugerit: ergo Deus fecit in creatura quicquid melius potest cogitare.

Item Augustinus in lib. Enchiridion. c. 10. loquens de bonis creatis, dicit, quod bona sunt singula, simul vero vniuersa valde bona: quia ex omnibus consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo.

Item arguo, sicut arguit Augustinus libro 10. super Genesim. circa medium: bona facere si non possit, nulla esset potentia: si autem posset, nec faceret, magna esset inuidia: quia ergo est omnipotens, & bonus, omnia bona valde fecit: ergo vniuersum non potest facere melius.

Item in Timeo dicit Plato de Deo vero, quia optimus erat: Ab optimo longe inuidia relegata est: unicuique rei quantum poterat dedit: ergo, nec vniuersum, nec aliquid de vniuerso potuit melius facere, quam fecit.

CONTRA, Hugo primo libro de sacramentis, parte 2. capit. vltimo, dicit de Deo, quod ipse melior esse non potest: sed quod fecit omnia melius esse potest, si tamen ipse voluerit qui potest.

Item Philosophus libr. 3. Topicorum. Quae contrarijs sunt impermixtiora magis talia, ut albius, quod nigro impermixtius: ergo a simili melius est, quod est malo impermixtius. Sed Deus potest facere vniuersum impermixtius malo, quia sit extirpando multa mala, quae sunt

Rich. super 1. Sent. Bb 3 in

Arg. 1. D. Tho. 1. p. D. Bon. q. 1. 2. & 3. Scot. quæst. vnic.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

In oppositum.

c. 32.

in mundo: ergo posset facere vniuersum melius, quam sit.

Responsio. Vniuersum fieri melius potest, quadrupliciter intelligi, sicut & exercitum posse meliorari. Potest enim exercitus meliorari, vel per meliorationem ducis, vel per meliorationem ordinis partium inter se, vel per meliorationem ordinis exercitus ad ducem, vel per meliorationem partium secundum seipsas. Sic & vniuersitatem posse meliorari quattuor modis posset intelligi, scilicet per meliorationem finis, vel per meliorationem ordinis creaturarum inter se, vel per meliorationem ordinis vniuersitatis creaturarum coniunctim respectu finis, vel per meliorationem creaturarum secundum se. Primo modo, nec potest, nec potuit vniuersum melius fieri: quia finis vniuersitatis creaturarum Deus est: quia secundum quod dicitur Proverb. 16. Vniuersa propter semetipsam operatus est Dominus.

Vniuersum non potest meliorari.

Nec etiam secundo modo supposita eadem bonitate creaturarum, quam habent secundum se: quia ita bene ordinate sunt inter se, quod nullo modo possunt melius ordinari, nisi secundum se mutantur in maiorem bonitatem. Nec etiam tertio modo, quia vniuersitas creaturarum simul sumpta, ita bene ordinata est respectu finis, quod seruato eodem statu bonitatis creaturarum secundum se melius ordinari non potest: nec mirum, quia ad exemplar ordinis pulcherrimum ipsum vniuersum est ordinatum, quantum ad ordinem partium inter se, & vniuersi respectu finis. Est enim ordinatum ad exemplar mundi intelligibilis, qui est ratio sempiterna, & incommutabilis in mente diuina: unde August. 1. libro retractat. cap. 3. loquens de Platone, qui posuit mundum intelligibilem, sic dixit: Mundum ille intelligibilem nuncupauit ipsam rationem sempiternam, atque incommutabilem, quia Deus fecit mundum, quam Platonis sententiam August. ibidem approbat. Quarto modo vniuersum posse meliorari adhuc intelligi potest quadrupliciter, vel per aliquarum creaturarum meliorationem secundum se alijs non melioratis, nec peioratis, vel per omnem creaturarum meliorationem substantialem, vel per nouarum substantiarum additionem, vel per omnem creaturarum meliorationem actualem. Primo modo non posset fieri vniuersum melius, quia quauis pars creaturarum esset meliorata secundum se: ex hoc tamen vniuersum secundum se non esset melius: quia per hoc non melioratur proportio partium inter se, & ordo, quia maxime attenduntur in bonitate vniuersi, sicut vides, quod si in Psalterio chorda sonas obscurius: ita clare sonaret, sicut illa, quae clarius sonat, quamuis illa chorda fieret melior secundum se: tamen totum Psalterium esse peioratum, eo quod peiorata esset proportio chordarum inter se: & sicut tu vides, quod quamuis niger color tur-

pis sit secundum se, & quod secundum se pulchrior est albus color: tamen quandoque, si de pulchra pictura varietate decorata velles nigrum remouere colorem vbicumque esset, & loco huius albus ponere frequenter deturparetur pictura. Unde August. 1. de ciuitate Dei, c. 22. Sicut pictura cum colore nigro, & loco suo posita: ita vniuersitas rerum, si quis posset intueri etiam cum peccatoribus pulchra est, quauis per se ipsos consideratos, sua deformitas turpet.

Nec secundo modo posset hoc idem vniuersum in numero fieri melius: quia aut nulla substantia manens eadem in numero potest recipere meliorationem substantialem, aut saltem de multis substantijs, hoc est verum: & ita, aut non remaneret aliqua substantia creata, de his, quae modo sunt: & sic nullo modo remaneret hoc idem vniuersum in numero: aut si aliqua remaneret, & aliqua mutarentur in alias, adhuc non remaneret idem vniuersum in numero secundum se totum, sed secundum partes.

Nec tertio modo posset hoc idem vniuersum in numero fieri melius: quia si adderentur nouae partes huic vniuerso, tunc vniuersum cum illis partibus de nouo additis se haberet ad praesens vniuersum, sicut totum ad partem. Totum autem & pars, quamuis non sint diuersa numero simpliciter, tamen non sunt simpliciter idem numero, sed partim idem: partim diuersa secundum quod videtur innuere Philosoph. 1. Physic. quamuis expresse non determinet: & Commentator super eundem locum dicit, quod vna quaeque partium dicitur esse aliud a toto: sed omnes in simul, non possunt dici simul esse aliud a toto.

T. com. 17. Cap. 17.

Quarto modo, quamuis pro statu moderno vniuersum non possit fieri melius: tamen simpliciter potest melius fieri, quia possunt partes vniuersi accidentaliter meliorari: optima proportione inter earum meliorationem seruata, sicut erit post iudicium, cum multo melius erit vniuersum, quam modo sit, non obstante, quod natura humana Iesu Christi, non meliorabitur secundum se, quia est in summo bonitatis, quam accipere potest. Melioratio enim accidentaliter omnium aliarum partium sine melioratione naturae humanae Iesu Christi, non peiorabit ordinem aliarum partium ad naturam humanam Iesu Christi, quia bonitas sua, ita proportionaliter excedit bonitatem aliarum creaturarum maxime, in quantum est vnica personae filij Dei, in vnitate personae, quod quanto aliae creaturae fient meliores, tanto decentius ordinabuntur ad ipsam.

Vniuersae partes accidentaliter meliorari possunt.

ARGUMENTA ad partem primam procedunt de melioratione vniuersi, quantum ad ordinem partium inter se, & omnium partium simul ad finem, secundum statum bonitatis, quam creaturae habent secundum se, sic verum

verum est, quod vniuersum non posset fieri melius.

Ad argum. in oppositum.

PRIMUM argumentum ad partem aliam procedit de melioratione aliquarum partium vniuersi: & bene concedo, quod possibile est multas partes vniuersi meliorari: & etiam bene procedit de melioratione vniuersi, secundum omnium partium meliorationem accidentalem optima proportione inter earum meliorationem seruata. Et sic, hoc idem vniuersum in numero potest melius fieri.

Ad secundum.

Ad secundum quod arguebatur de impermixtione malorum, solutum est per illud, quod dictum fuit in corpore quaestionis: sicut patet in auctoritate August. quae ibidem fuit allegata, & clarius patet solutio, si bene aduertas, quod propter illos qui damnabuntur, non saluabuntur pauciores in numero, quia Deus faciet, quod impleatur numerus electorum, quem praordinauit ab aeterno.

QV AESTIO II.

SECUNDO quaerendum esset, Vtrum Deus post iudicium posset aliquid addere ad bonitatem vniuersi.

Sed quia haec quaestio magis videtur habere locum versus finem quarti: ideo referuetur vsque tunc. Plures aliae quaestiones possent hic moueri de potentia Dei, quem melius habent locum, alibi quaedam in secundo, quaedam in tertio, & quaedam in quarto, quae in locis suis mouebuntur Domino concedente.

QV AESTIO III.

Arg. 1. D. Bon. q. 4.

PERTIO quaeritur, Vtrum Deus potuit facere vniuersum antequam fecit: & videtur quod non: quia mundus non potuit fieri ab aeterno, vt circa principium secundi declarabitur, & supponatur: sed ante primum instans quo mundus factus est, non fuit nisi aeternitas: ergo ante illud instans, non potuit mundus a Deo fieri.

Secundo.

Item Augustinus 11. de ciuitate Dei, ca. 5. Sicut nullus locus est post mundum, sic nullum tempus fuit ante mundum: sed mundus non potuit fieri, nisi cum tempore, vel in tempore: ergo mundus non potuit citius fieri.

Tertio.

Item si Deus potuisset mundum fecisse antequam fecit, & non fecisset, dicitur, quod summe liberalis non esset, cum liberalitas non tantummodo attenditur dando magna: sed etiam in cito dando. Unde quia Auicenna aestimauit, quod mundus potuisset fieri ab aeterno, dicit, nono Metaphysic. suae. capit. 1. Quod illi qui dicunt Deum non fecisse mundum ab aeterno, haeretici sunt: quia Deo auferant suam liberalitatem: ergo videtur, quod mundus fecit, quam cito potuit.

Item Deum potuisse facere mundum antequam fecerit, praesupponit Deum potuisse facere instans ante illud, quod prius fuit. Sed hoc praesupponit Deum potuisse facere mutationem ante illam, quae fuit prima: quia omne instans praesupponit aliquam mutationem, sed Deum potuisse facere mutationem ante illam, quae fuit prima, praesupponit Deum facere mobile antequam fecerit: quia mutatio praesupponit mutabile: ergo a primo Deum facere mundum, antequam fecerit, praesupponit Deum potuisse facere mundum, antequam fecerit: quod contradictionem includit, quia idem praesupponere seipsum, includit idem seipso esse prius, & non prius: & posterius, & non posterius.

Quarto

CONTRA, Deus potuit facere mundum tardius, quam fecerit: ergo a simili potuit citius fieri, quam factus fuit.

Ad oppositum.

Item Deus posset facere mundum maiorem in extensione: ergo a simili potuit facere ipsum antiquiorem in duratione.

RESPONDEO, quod Deum potuisse facere mundum antequam fecit, potest intelligi dupliciter: vno modo non faciendo aliquam partem temporis, quae primum instans in quo mundus fuit creatus praecessisset: & sic dico, quod mundus non potest fieri, antequam factus est: quia ante instans in quo factus fuit, non fuit aliqua mensura prior, in qua esset prius, & posterius: quia ante illud instans non fuit, nisi sola aeternitas, in qua mundus fieri nullo modo potuit: vel faciendo aliquam partem temporis ante illud instans, in quo mundus fuit creatus: cuius partis temporis, illud instans esset terminus: & sic dico, quod Deus potuit mundum facere antequam fecit, per mille annos ante: & adhuc per mille, & sic deinceps: nec tamen ex hoc sequitur, quod possibile fuerit mundum fieri ab aeterno, sicut numerus semper potest augeri sine fine: & cum semper totum acceptum est finitum, quamuis autem Deus primum instans temporis, non potuit facere esse antiquam fuit: tamen ante illud instans potuit aliud facere, ita quod inter illud instans, quod facere potuit, & non fecit: & illud instans in quo mundus incepit, cucurrissent multa millia annorum si voluisset. Ex dictis patet solutio ad primum in oppositum.

Responsio. Mundum potuisse fieri, antequam fuerit factum, dupliciter intelligitur.

Ad secundum dicendum, quod quauis nullo tempus fuerit ante mundum, tamen sicut Deus potuit facere mundum antequam fecerit, ita potuit facere tempus, quod praecessisset illud instans in quo mundus incepit.

Ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod ad liberalem pertinet facere curialitatem, quam melius est eam fieri: sed melius fuit mundum creari in illo instanti cum quo creatus fuit, quam ante: & ideo diuina liberalitati fuit concordans, vt tunc crearetur, & non ante. Unde verbum Auicenna allegatum, sicut falsum, & erroneum est reprobandum.

Ad tertium.

Ad quartum dicendum, qd Deum potuisse facere mundum antequam fecerit, quamuis includat Deum potuisse facere instans ante illud, quod fuit primum: non tamen hoc presupponit, quia sicut prius ordine nature fuit mundus quam primum temporis instans: sic dico, qd si fecisset mundum antequam fecit prius ordine nature ipsum fecisset, quam illud instans, cum quo factus fuisset: nec ex hoc sequitur, qd factio mundi fuisset in aternitate, vel ab aeterno: sicut nec modo dici potest, qd in aternitate fuerit factus, nec ab aeterno, quamuis eius creationem non precefferit, nisi aternitas: quamuis enim ordine nature creatio mundi precefferit illud instans, cu quo fuisset: prius tamen fluxisset tempus inter illud instans, & illud quod fuit primum, quam creatio mundi: & illud instans, quod fuit primum duratione precefferit. Quod autem dixi in aternitate, vel ab aeterno, hoc ideo dixi, quia si possibile fuisset mundum produci ab aeterno, ut falso imaginantur aliqui: non tamen possibile fuisset ipsum produci in aternitate: ut ostenditur libro 2. De predicta autem questione audiui aliquem afferentem, qd non fuit possibile mundum fieri ante illud instans, cum quo fuit factus: & hoc propter rationes adductas ad primam partem: & quia ita cito potuit Deus facere mundum per voluntatem, sicut potuisset si fecisset ipsum de necessitate nature: sed si ipsum fecisset de necessitate nature, fecisset ipsum quamcunq potuisset: & tamen non fecisset ipsum ab aeterno: quia ut ostenditur lib. 2. creaturae repugnat produci ab aeterno: ergo Deus per voluntatem, ita cito potuit facere mundum, quod citius fieri non potuisset: nec propter hoc sequitur, quod ab aeterno factus fuerit, vel qd possibile fuerit ipsum fieri ab aeterno: & dicebat August. illius opinionis fuisse, & contrarium dicentes per imaginationem esse deceptos, & sicut non potuit fieri citius, ita non potuit fieri tardius: & sic solebat per interemptionem maioris respondere ad primum argumentum ad partem secundam.

Ad secundum autem oportet dicere secundum illam opinionem, quod non procedit per bonum simile, quia augmentatio mundi non presupponit spatium extra ipsum in quo reciperetur eius augmentum, sicut Deum potuisse mundum facere antequam fecerit, presupponit fuisse durationem in qua fuisset prius, & posterius ante illud instans, cum quo mundus incepit. Sed prima opinio est securior.

Q V A E S T I O IIII.

VARTO queritur, Vtrum Deus possit facere aliud vniuersum: & videtur qd non: per Philosophum. 1. c. & mundi: qui dicit, qd tunc ista terra simul moueretur ad centrum istius mundi, &

ad centrum alterius mundi, quod contradictionem includit.

Item Plato in Timeo. Vnum mundum dicimus, quoniam iuxta vnum exemplar formatus est: ergo videtur intentio sua fuisse, qd propter illius exemplaris vnitatem, & perfectionem, ita perfectam fecit vniuersitatem, quod cum illa aliam non potuisset fecisse.

Item quia pater generando, se perfectissime expressit in vno filio: ideo non potest alium filium generare: ergo a simili, cum Deus creando, se ita expressit in vno mundo, sicut per creaturam possit exprimi: ideo non potest alium mundum creare: quapropter etiam Trimegistus de diuinitate ad Asclepium, mundum dicit esse imaginem Dei: videtur, quod cum ista vniuersitate aliam non potest facere, nec potuit.

CONTRA, Infinita potentia non finitur ad aliquem suum effectum: ergo cum hoc vniuerso, Deus potest creare aliud vniuersum.

Item Deo non fuit difficilius facere mundum, quam vnam mundi creaturam. Sed Deus cum vna creatura potuit creare aliam: ergo similiter, cum hoc vniuerso adhuc posset creare aliud.

RESPONDEO, vocando vniuersum, vniuersitatem creaturarum infra vnam superficiem contentarum, quae a nulla alia superficie continetur infra illam vniuersitatem, comprehendendo etiam superficiem continentem: sic dico, quod Deus potuit, & potest adhuc facere aliud vniuersum, quia Deum hoc facere posse nullam includit contradictionem, nec ratione rei de qua: quia Deus fecit mundum non de aliquo, nec ratione receptiui, quia mundus, quantum ad suam totalitatem non est receptus in aliquo spatio: quia sicut dicit Philosoph. 1. de cae. & mundi. Non est extra caelum locus, neque vacuum, neque tempus, quod intelligendum est de supremo caelo. Nec ratione diuinae potentiae, quia cum potentia Dei sit infinita, & istud vniuersum sit finitum, impossibile est, quod adaequet diuinam potentiam.

Nec etiam ratione naturarum infra vnam superficiem contentarum etiam si Deus faceret eas eiusdem speciei, cum creaturis istius vniuersi: quia sicut terra istius vniuersi naturaliter quiesceret in centro huius vniuersi: & ita terra alterius vniuersi, naturaliter quiesceret in centro alterius vniuersi: & si terra illius vniuersi poneretur in centro huius vniuersi, naturaliter ibi quiesceret: & terra huius vniuersi, si a Deo poneretur in centro alterius vniuersi, naturaliter etiam ibi quiesceret: quia si duo loca alicui creaturae naturaliter operanti, essent penitus indifferentia in quocunq illorum primo collocaretur, ibi quiesceret, nec ad alium tenderet: & per hanc opinionem, est sententia domini Stephani Episcopi Parisiensi.

Secundo.

Tertio.

In oppositum.

Responsio. Deus potest & potuit alium mundum facere.

T. com. 69.

rii. & sacrae Theologiae doctoris, qui excommunicauit dogmatizantes, quod Deus non posset facere plures mundos.

Ad primum.

AD PRIMUM in oppositum patet solutio per dicta in corpore quaestionis, in quo satis ostensum est, quod inefficax est ista argumentatio Philosophi.

Ad secundum.

Ad secundum dicendum, quod Plato intellexit Deum de necessitate mundum fecisse, & fecisse melius, quam potuit: sicut autem probatur in vltima quaestione huius distincti. non fecit vniuersum de necessitate nature: nec etiam de necessitate voluntatis, sicut declarabitur in libro 20. Domino concedente: & ideo in isto articulo non multum curandum est de auctore Plato.

Ad tertium.

Ad tertium cum dicitur, qd Deus imperfecte se exprimit in vno mundo, sicut potest per aliquam creaturam exprimi: dico, quod falsum est simpliciter loquendo: tamen compensant nostrae infirmitatis defectum, magis exprimit se per comparationem ad nos, quam faceret in pluribus mundis, eo quod vnus mundi vnitas, vnum videtur expressius nobis declarare auctorem: tamen sicut alium mundum facere posset, ita talis dispositionis facere posset nostros intellectus, ut se nobis in pluribus mundis, declaretur expressius, quam in vno.

Q V A E S T I O V.

Arg. 1. D. Bona. q. vnica, ar. 1. ab omnibus negatur, & implicat.

VINTO queritur, Vtrum Deus easdem partes vniuersi adhuc facere possit: & videtur qd sic: Deus quicquid semel sciuit scientia simplicis intelligentiae, semper scit, ut superius ostensum est: ergo a simili adhuc potest quicquid semel potuit: sed potuit facere hoc vniuersum, & eius partes: ergo adhuc potest.

Secundo.

Item secundum Ansel. in libro de casu diaboli, capit. 12. non tantummodo est potentia praecedens actum: sed etiam potentia coniuncta actui, quae est cum effectu: ergo quamuis non possit facere easdem partes vniuersi, potentia praecedenti actum: potest tamen eas facere potentia coniuncta actui.

Tertio.

Item idem est rem a Deo creari, & rem ab eo conseruari: aliter videretur posse manere creatura sine manutentione Dei, sicut domus facta sine manutentione aedificatoris: sed Deus istas partes vniuersi semper conseruat: ergo istas partes vniuersi semper facit.

In oppositum.

CONTRA, Philosophus libro praedicatorum, cap. de quantitate. Quod dictum est amplius, sumi non potest: ergo a simili quod factum est, amplius non potest fieri.

Item Hugo. primo libro de Sacramentis, parte quinta, capit. 24. Quod potest in praesenti, & si de praesenti non potest: tamen non

nisi ad futurum potest. Deus autem non potest facere, nisi quod futurum est: sed hoc vniuersum, & eius partes in praesenti sunt: ergo Deus non potest facere, hoc idem vniuersum, neque eadem eius partes.

RESPONDEO dicendum, quod Deus posse adhuc facere easdem partes vniuersi dupliciter potest intelligi, scilicet, sicut interueniente earundem partium corruptione, aut non interueniente.

Primo modo concedendum est Deum posse adhuc facere easdem partes vniuersi in numero: quia Deus posset subtrahere influentiam suam, qua partes vniuersi conseruat in esse, qua subtracta destrueretur: & destructas Deus posset easdem in numero reparare, ut ostenditur in quarto.

Secundo autem modo dicendum, non posse adhuc facere easdem partes vniuersi in numero: non ideo, quia Deus minorem habeat potentiam, quam solebat: quia eius potentia, nec augeri potest, nec minui: sed quia istae partes vniuersi, antequam essent factae habebant rationem factibilis, modo non habent, eo quod factae sunt, quia creaturam fieri est ipsam de non esse, in esse produci.

AD PRIMUM dicendum, quod sicut Deus scientia simplicis intelligentiae, scit quicquid sciuit: ita dico, quod habet potentiam super omnem rem, super quam vnquam habuit, quia super illam rem super quam habuit potentiam causa faciendi, antequam facta esset: ita postquam facta est, habet super illam potentiam eam conseruandi, & destruendi, & reparandi destructam: & sicut Deus nescit esse verum, quicquid sciuit esse verum, non propter mutationem factam ex parte scientiae Dei, sed ex parte rei: ita Deus non potest facere quicquid aliquando facere potuit non propter diuinae potentiae mutabilitatem, sed propter mutationem rei a futuratione in praesentialitatem.

Ad secundum dicendum, quod potentia coniuncta actui, dicitur respectu effectus, dum fit, non respectu effectus quando factus est.

Ad tertium dicendum, quod non est idem rem a Deo creari, & conseruari. Quod patet, quia terminus creationis est esse, vel res, in quantum ens: obiectum vero conseruationis fuit res, & permanentia rei, & creaturae in actuali existentia. Existentia vero, & permanentia illius existentiae non sunt idem: nec ex hoc sequitur, quod creatum possit permanere sine manutentione creatoris.

Responsio. Deus his partibus vniuersi remanentibus, non potest easdem facere, sed corruptis re creare potest.

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium. Creari, & conseruari, non sunt idem.

Ad secundum in oppositum.

Arg. 1. D. Bona. q. 4. ar. 1. Et ex omnibus alijs Doctoribus facile conceditur. T. com. 79. & infra.

Arg. 1.

Ex D. Bona colligitur pas-

simum.

Dist. ho. q. 3.

de creatio-

ne art. 15.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

In opposi-

tione.

SEXTO quæritur, Vtrum diuina potentia, hoc vniuersum de necessitate naturæ produxerit, vel producere potuerit: & videtur quod sic: quia Deus creauit mundum per suam bonitatem. Vnde August. 1. de Doct. christiana, longe ante finem. Quia bonus est summus. Sed Deus est naturaliter bonus, & de necessitate: ergo Deus creauit vniuersum naturaliter, & de necessitate.

Item secundum Philosophum 3. Ethic. cap. 5. voluntas est finis, sed Deus nullum habet finem: ergo Deus nihil potest facere per voluntatem: ergo nihil potest agere, nisi per naturæ necessitatem.

Item quamuis ad productionem filij carnalis, concurrat carnalis patris voluntas: tamen producitur à patre naturaliter: ergo similiter quamuis ad creationem concurrat Dei voluntas, non tamen propter hoc sequitur, quando à Deo potuerit naturaliter produci.

Item Dionysius libro 4. de diuin. nominib. sic dicit: Nam quemadmodum Sol iste non cogitatione, aut electione: sed eo ipso, quod est illuminat omnia, quæ pro modo suo participationem lucis admittunt: ita & summum illud bonum Solem superans, non secus obtusam imaginem, primitiua excellenter forma ipsa sua substantia omnibus, quæ sunt pro capto cuiusque totius bonitatis emittit radios. Videtur ergo velle, quod sicut Sol illuminat de necessitate naturæ, ita Deus bonitatem suam communicauit in creatione vniuersi de necessitate naturæ.

CONTRA, omne agens de necessitate naturæ dat, quamcunq; potest effectui omnem perfectionem, quam illi dare potest, intensiue, & extensiue, quia agit secundum conatum virtutis suæ. Sed Deus non dedit vniuerso, ita cito sicut potuisset dare si voluisset omnem perfectionem extensiue, & intensiue, quam illi dare poterat: ergo non creauit vniuersum de necessitate naturæ.

Item quod non potuerit, videtur quod omnis substantia habens intellectum, & voluntatem potens producere exteriorem effectum: cuius productioni non potest præuenire voluntas: imperfecta est si talem effectum potest producere, non directa per intellectum, nec determinata ad producendum per voluntatem: quia ex imperfectione est, quæ natura possit exire in actum, præter regulam, & imperium potentiam superioris. Sed Deus est substantia, habens intellectum, & voluntatem, & est summe perfecta: ergo natura in Deo, quamuis non sit inferior intellectui, & voluntati, eo quod sunt realiter, idem non potest exire in aliquem actum exteriorem, nisi directa, per intellectum: & de terminata, per voluntatem: sed sic producere,

non est producere necessitate naturæ: ergo Deus non potuit producere vniuersum de necessitate naturæ.

RESPONDEO, quod Deus non produxit, nec producere potuit vniuersum de necessitate naturæ. Quod autem de necessitate naturæ non produxerit: patet sic, quia perfectiones communicatæ diuersis partibus vniuersi realiter sunt differentes in ipsis. In Deo autem sunt sublimiori modo, & realiter vnum. Vnde August. 8. Metaph. c. ult. dicit, quod in Deo est multitudo perfectionis, & pulchritudinis, & decoris: & quod intelligit se in tali ultimo perfectionis, & pulchritudinis, & decoris: & quod vnum sunt certissime. Natura autem in quantum natura, non distinguit inter ea, quæ sunt realiter vnum: sed intellectus distinguit inter ea, eo quod contingit ea, quæ sunt realiter vnum esse, secundum rationem differentiam: ergo diuinarum perfectionum communicatio cum reali differentia, non potuit esse, nisi per potentiam directam ab intellectu: sed potentia in operando directa per intellectum determinatur ad operandum per voluntatem: ergo videtur, quod Deus non potuit perfectionem suam communicare diuersis partibus vniuersi, nisi per potentiam directam per intellectum ad operandum, & determinatam per voluntatem: ergo non potuit producere vniuersum de necessitate naturæ.

Præterea Deus non potuit creare vniuersum, nisi propter aliquem finem, qui est ipse: sed omne agens propter finem, aut agit propter finem præstitutum operi suo ab alio, sicut agunt naturalia propter finem, aut à seipso: ergo cum finis propter quem Deus operatur, non potuerit præstitui operibus ab alio, quam à seipso: sequitur, quod ipsemet Deus finem propter quem operatur præstituit operibus suis: præstituit autem finem operi, est ipsum finem cognoscere, & opus suum velle in illum finem ordinari: ergo sequitur, quod Deus non potuit producere vniuersum, nisi cognoscendo vniuersum, & se esse finem vniuersi, & videndo vniuersum ordinari in se, ut in finem: sed sic operari, non est operari de necessitate naturæ: ergo Deus non potuit producere vniuersum de necessitate naturæ.

AD PRIMVM in oppositum dicendum, quod quamuis Deus sit naturaliter bonus, & de necessitate, & vniuersum creauerit propter suam bonitatem: non tamen propter hoc sequitur, quod vniuersum creauerit de necessitate naturæ, quia habitudo vniuersi, ut futuri, vel existētis, non erat naturalis, nec necessaria ad suam bonitatem.

Ad secundum dicendum, quod quamuis Deus finem non habeat: tamen ipse est finis operum suorum, in quantum opera sua vult ordinari.

Ad tertium dicendum, quod filius carnalis generatur a patre naturaliter pro tanto: quia virtus decidens semen, & virtus informans, non agunt directe per intellectum patris carnalis, neque determinantur ad sic operandum per carn-

Responsio. Deus non de necessitate nature, sed materiam per singulas produxit mundum.

Ad quartum.

carnalis patris voluntatem: non tamen generatur filius a patre de necessitate nature pro tanto, quia ex voluntate patris, & matris dependet dari operam tali facto. Vniuersum autem procepsit à Deo per potentiam directam, per intellectum, & determinatam ad producendum per voluntatem, nec aliter produci potuit, ut superius ostensum est: & ideo illa productio non fuit naturalis, nec necessaria, nec esse potuit.

Ad quartum quod arguebatur per auctoritatem Dionysii dicendum, quod non intendebat dicere, quod Deus communicaret bonitatem suam creaturis de necessitate nature, sicut Sol lumen suum: sed intendebat dicere, quod eam communicabat abundanter, sicut Sol lumen suum. Vnde in parte similitudo est, sed lege maior dissimilitudo: nec intendebat negare Deum operari eligendo, nisi accipiendo electionem, secundum quod est, post inquisitionem consilij.

CIRCA litteram. (Talem potuisset Deus hominem fecisse, qui nec peccare posset, nec velle: & si talem fecisset, quis dubitat eum meliorem fuisse?) Vnde simpliciter concedendum est, quod melius fuisset homini simpliciter non posse peccare: sed posse peccare, melius est homini secundum quid, in quantum est occasio maioris gloriæ. Vnde si aliquando dicitur, quod melior est natura, quæ peccare potest, quam quæ peccare non potest: hoc ideo dicitur, quia natura creata, quæ peccare non potest suis naturalibus relictis, non habet liberum arbitrium, quæ quando peccare potest liberum arbitrium habet. (Potuit Deus incarnari, potuit Deus mori, & resurgere, & alia huiusmodi, quæ modo non potest.) Contra, adhuc pater posset incarnari. Respondeo, quod verbum propositum intelligendum est de eadem incarnatione in numero ex parte assumptis, & assumptionis, & nature assumptæ.

De voluntate Dei, quæ essentia Dei est una, & æterna, et de signis eius.

DISTINCTIO XLV.

AM DE voluntate Dei aliquid pro sensu nostri imbecillitate dicendum est. Sciendum est ergo, quia voluntas, siue volens de Deo secundum essentiam dicitur. Non est enim ei aliud vel le, & aliud esse, sed omnino idem. Et sicut idem est ei esse bonum, quod esse Deum, ita idem est ei esse volentem, quod esse Deum. Nam voluntas quæ semper volens est, non affectus, vel motus est, qui in Deum cadere non valet, sed diuina vis, quæ volens est Deus, & huiusmodi.

Quod licet idem sit Deo velle, quod esse, non tamen potest dici Deus esse omnia, quæ vult.

ET licet idem sit Deo velle quod esse, non tamen dicendum est, Deum esse omnia quæ vult: Quod quidam de Dei voluntate non recte sentientes, nobis obijciunt dicentes, Si idem est Deo velle quod esse: ergo cum dicimus Deum velle omnia quæ facit, dicimus eum esse omnia quæ facit: alioquin non ibi illo verbo idem significatur, quod significatur hoc verbo esse, cum de Deo dicitur. Et si ita est, non semper dicitur de Deo velle secundum essentiam. Si vero secundum essentiam non dicitur aliquando, quomodo ergo dicitur de Deo? Relatiue enim nunquam dicitur. Ad quod dicimus, quia licet idem penitus sit Deo velle quod esse: non tamen potest dici esse omnia, quæ vult, sicut idem est Deo esse quod scire: nec tamē sic dicitur scire omnia, ita quoque potest dici esse omnia.

Quis sit sensus horum verborum, Deus scit vel Deus vult: Item, Deus scit omnia, vel vult aliquid, & quid de Deo in his prædicatur.

ET ubicunque Deus dicitur scire, vel sciens, & velle, vel volens, hæc de eo secundum essentiam dicuntur. Cum enim dicitur, Deus scit, vel Deus vult, siue Deus est sciens, vel volens, essentia diuina prædicatur, & Deus esse enunciat. Cum autem additur omnia, vel aliquid, vel aliqua, & dicitur: Deus scit omnia, vel vult aliquid, vel aliqua, essentia quidem diuina prædicatur non simpliciter & absolute, sed ita ut scientiæ, quæ ipse est, omnia subiecta monstrantur, & voluntati, quæ ipsa eadem est, aliquid vel aliqua subiecta esse dicatur: ut talis fiat sensus, Deus scit omnia, i. Deus est cuius scientiæ, quæ ipsius essentia est, omnia subiecta sunt. Similiter Deus vult hæc, vel illa, id est, Deus est cuius voluntati, quæ ipse est, hæc siue illa subiecta sunt. Volens ergo, siue velle dicitur Deus secundum essentiam, cuius voluntas essentia est sempiterna, & immutabilis, (licet ea varientur, & transeant, quæ ei subiecta sunt,) quæ non potest esse iniusta, vel mala, quia Deus est.

Quod Dei voluntas summe bona, causa est omnium, quæ naturaliter sunt: cuius causa non est quærenda, quia nullam habet, cum sit æterna.

HÆC itaque summe bona voluntas, causa est omnium quæ naturaliter fiunt, vel facta, siue futura sunt: quæ nulla præuenta est causa, quia æterna est. Ideoque causa ipsius quærenda non est: Qui enim eius causam quærit, aliquid maius ea quærit, cum nihil ea maius sit. Vnde August. in libro 83. quæst. Qui quærit quare voluerit Deus mundum facere, causam quærit voluntatis Dei. Omnis autem causa efficiens maior est eo quod efficitur. Nihil autem maius est voluntate Dei. Non ergo eius causa quærenda est. Idem in libro contra Manichæos, Si qui dixerint, Quid placuit Deo facere celum, & terram? Respondendum est eis, qui voluntatem Dei nosse desiderant, causas enim voluntatis Dei scire quærent, cum voluntas Dei omnium, quæ sunt, ipsa sit causa. Si enim habet causam voluntas Dei, est aliquid quod

Quæst. 28. tomo 4.

quod antecedit voluntatem Dei: quod nefas est credere. Qui ergo dicit, Quare fecit Deus caelum, & terram? Respondendum est illi, Quia voluit. Voluntas enim Dei causa est caeli, & terra: & ideo maior est voluntas Dei, quam caelum, & terra. Qui autem dicit, Quare voluit facere caelum, & terram? maius aliquid querit, quam est voluntas Dei: nihil autem maius inveniri potest. Compefcatur se ergo humana temeritas, & id quod non est non querat, ne id quod est non inveniat. Ecce his autoritatibus aperte insinuat, quod voluntatis Dei causa nulla est, & ideo querenda non est.

Quod voluntas Dei prima, & summa causa est omnium.

Cap. 4. VOLUNTAS ergo Dei, (vt ait August. in 3. lib. de Trinit.) prima, & summa causa est omnium specierum, atque motionum. Nihil enim fit quod non de interiori, atque intelligibili aula summi Imperatoris egrediatur secundum ineffabilem iustitiam.

Edem c. 1. in fine. Sap. 8. 4. Vbi enim non operatur quod vult, Dei omnipotentis sapientia? que pertingit a fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter, & non solum facit ea quae perseuerantia consuetudinis admirationem amiserunt, sed etiam ea quae propter raritatem, & insolitum euentum mira videntur: vt sunt defectus luminarium, & terra motus, & monstri animantium partus, & his similia: quorum nihil fit sine voluntate Dei: sed plerisque non apparet. Ideoque licuit vanitati Philosophorum etiam causis alijs ea attribue re, cum omnino videre non possent superiorem caeteris omnibus causam, id est, voluntatem Dei. Itaque non nisi Dei voluntas causa prima est sanitatis, & aegritudinis, praemiorum atque penarum, gratiarum, & retributionum. Haec ergo sola est, vnde ortum est quicquid est: & ipsa non est orta, sed aeterna.

Quibus modis in scriptura accipitur Dei voluntas.

Hic non est praetereundum nobis, quod sacra scriptura de voluntate Dei varijs modis loqui consuevit: & tamen non est Dei voluntas diuersa, sed locutio diuersa est de voluntate: quia nomine voluntatis diuersa accipit. Nam voluntas Dei vere ac proprie dicitur, quae in ipso est, & ipsius essentia est: & haec vna est, nec multipliciter recipit, nec mutabilitatem, quae inexplata esse non potest: de qua Propheta ait, Omnia quaecumque voluit Dominus fecit. Et Apost. Voluntati eius qui resistit? Et alibi, Vt probetis quae sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Et haec voluntas recte appellatur beneplacitum Dei, siue dispositio.

Quod secundum figuram dicitur voluntas Dei praecipio, prohibitio, consilium, permissio, operatio: & ideo pluraliter dicitur scriptura voluntates.

ALIQUANDO vero secundum quandam figuram dicendi, voluntas Dei vocatur quod secundum proprietatem non est voluntas eius, vt praecipio, prohibitio, consilium, nec non permissio, & operatio. Ideoque pluraliter aliquando scriptura voluntates Dei pronunciat. Vnde Propheta, Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates

eius: cum non sit, nisi vna voluntas Dei, quae ipse est, pluraliter tamen dicitur voluntates, quia voluntas Dei varijs modis, ac pro diuersis accipitur, (vt dictum est.) Ita etiam idem Propheta propter multos effectus misericordiae, & iustitiae pluraliter dicit, Misericordias Domini in aeternum cantabo: Et alibi, Iustitiae Domini rectae latificantes corda: cum tamen in Deo vna sit misericordia, vna iustitia, & vna eademque sit misericordia, quae iustitia, scilicet diuina vsa.

Quare praecipio, & prohibitio, & consilium dicantur Dei voluntas.

IDEO autem praecipio, & prohibitio, atque consilium, cum sint tria, dicitur tamen vnumquodque eorum Dei voluntas: quia ista sunt signa diuinae voluntatis: quemadmodum, & signa irae dicuntur ira, & dilectionis signa dilectio appellantur, & dicitur iratus Deus: & tamen non est ira in eo aliqua, sed signa tantum, quae foris sunt, quibus iratus ostenditur, ira ipsius nominantur. Et est figura dicendi, secundum quam non est falsum, quod dicitur: sed verum quod dicitur, sub tropi nubilo obumbratur. Et secundum hos tropos diuersae voluntates Dei dicuntur: quia diuersa sunt illa, quae per tropum voluntas Dei dicuntur.

Vbi voluntas Dei pro praecipio, & consilio accipitur.

PRO praecipio Dei, atque consilio potest accipi voluntas, vt ibi, Fiat voluntas tua, sicut in celo, & in terra. Et alibi: Qui facit voluntatem patris mei, qui in celis est, ipse frater meus, & soror, & mater est. Et contra hanc voluntatem multa fiunt. Vnde August. in libro de spiritu, & litera, Infideles, inquit, contra voluntatem Dei faciunt, cum eius euangelio non credunt.

Quod Deus non vult ab hominibus fieri omnia quae praecipit, vel non fieri quae prohibet.

ET SI illa tria dicantur Dei voluntas, ideo quia signa sunt diuinae voluntatis: non est tamen intelligendum, Deum omne illud fieri velle, quod cuiusque praecipit, vel non fieri quod prohibuit. Praecipit enim Abraham immolare filium, nec tamen voluit: nec ideo praecipit vt id fieret, sed vt Abraham probaretur fides. Et in Euangelio praecipit sanato, ne cui diceret: ille autem praedicauit vbique, intelligens Deum: non ideo prohibuisse quin vellet opus suum praedicari, sed vt daret formam homini laudem humanam declinandi.

De permissione & operatione, vbi dicantur Dei voluntas.

PERMISSIO quoque Dei, & operatio, voluntas Dei appellantur: qualiter accipit Augustinus in Enchiridion, dicens, Non fit aliquid, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo, vt fiat, vel ipse faciendo. Nec dubitandum est Deum facere bene, etiam sinendo fieri quaecumque fiunt male: Non enim haec nisi iusto iudicio finit: & profectus bonum est omne quod iustum est. Ecce hic manifeste habemus, Dei voluntatem appellari ipsius operationem, vel permissionem, cum dicit, non fieri aliquid nisi

Cap. 4.

Edem c. 1. in fine. Sap. 8. 4.

Psal. 111. Rem. 9. c Rom. 12. 4

Psal. 110.

Psal. 88. Psal. 18.

Matth. 6. b Matth. 12. d

Cap. 33. in tomo 3.

Genes. 22. a

Marci 1. d

Cap. 95. in fine. & 96. in princ.

nisi omnipotens fieri velit, vbi includit, & bona, & mala omnia, quae sunt. Ideoque aperte distinguit quomodo Deum velle dixerit, ne eadem ratione intelligeretur velle bona, & mala subdens, vel sinendo, vt fiat: hoc quantum ad bona. Mala enim finit fieri, sed non facit, bona vero ipse facit. Ideoque dixit eum velle, quia & volens mala finit, & volens bona operatur: & ob hoc permissio, & operatio, voluntas Dei dicuntur.

Quinque supra sunt proposita, quae dicuntur secundum tropum: & ideo distinguat lector vbiq; pro quo eorum accipiat voluntas.

QUINQUE ergo supraposita sunt, quae dicuntur secundum tropum Dei voluntas: quia signa sunt diuinae voluntatis, quae vna est, & immutabilis, scilicet, Dei beneplacitum. Ideoque diligenter distinguat lector, vbi de voluntate Dei scriptura commouat, iuxta quem modum accipi oporteat, vtrum pro beneplacito Dei, an pro aliquo signorum eius. Magna enim est adhibenda discretio in cognitione diuinae voluntatis: quia & beneplacitum Dei est voluntas eius: & signum beneplaciti eius, dicitur voluntas eius. Sed beneplacitum eius aeternum est, signum vero beneplaciti eius non. Et consonat rerum effectibus beneplacitum ipsius, & ipsi effectus rerum ab illo non discordant. Fit enim omne quod beneplacito vult fieri, & omne quod non vult fieri nequaquam fit. Non ita autem est de signis, quia praecipit Deus multis ea, quae non faciunt, & prohibet, quae non cauent, & consulit, quae non implent.

DISTINCTIO XLV.

AM de voluntate, &c. Superius determinauit Magister de scientia Dei, & potentia: hic determinat de eius voluntate, & diuiditur ista pars in tres.

Primo ostendit quid est diuina voluntas. Secundo inquit, vtrum semper impleatur diuina voluntas, distin. sequenti. ibi. (Hic oritur quaestio.)

Tertio determinat de conformitate nostrae voluntatis ad eam. distin. 48. ibi. (Scientiam quoque est.) Prima in tres.

Primo ostendit, quod diuina voluntas, est ipsa diuina essentia.

Secundo, quod est omnium causa, ibi. (Hoc itaque.)

Tertio, quod est multipliciter dicta: ibi. (Hic non est praeterrittendum.) Prima in duas.

Primo narrat, quod voluntas Dei est diuina essentia.

Secundo super hoc mouet dubitationem, & soluit. ibi. (Et licet.) & ista in duas.

Primo mouet dubitationem.

Secundo subiungit solutionem, ibi. (Ad quod dicimus.)

Tunc sequitur illa pars, quae ibi incipit: hoc itaque, in qua ostendit, quod voluntas diuina

est omnium bonorum creatorum causa: & diuiditur in duas.

Primo ostendit, quod est omnium bonorum causa prima.

Secundo quia est causa generalissima. ibi. (Voluntas igitur.)

Tunc sequitur illa pars, quae incipit, ibi. (Hic non est praeterrittendum: Vbi ostendit, quod voluntas Dei est multipliciter dicta: & diuiditur in tres.)

Primo ostendit modum principalem, qui est secundum quod accipitur pro beneplacito.

Secundo modum non principalem, qui est secundum, quod accipitur pro signo. ibi. (Aliquando vero.)

Tertio epilogat, ibi. (Quandoque igitur.)

Secunda istarum in duas. (Tatis. Quia primo enumerat signa diuinae voluntatis. Secundo de illis exequitur ibi. (Ideo aut.)

CIRCA hanc distinctionem quaerendum est principaliter de tribus.

Primo de voluntate Dei in generali.

Secundo de voluntate Dei sub ratione quae est causa.

Tertio de signis diuinae voluntatis.

Circa primum quaeruntur quinque.

Primo, vtrum in Deo sit voluntas.

Secundo, vtrum velit se.

Tertio, vtrum ideo sit bonus, quia vult se.

Quarto, vtrum velit alia a se.

Quinto, vtrum sit omniuolens.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod in Deo non sit voluntas: quia secundum Philosoph. 3. de anima. Voluntas est mouens, & motum: quia mouetur ab obiecto: sed in Deo nihil est, quod moueatur ab alio: ergo in Deo non est voluntas.

Item voluntas est vertibilis per naturam: sed nihil in Deo est vertibile per naturam: ergo in Deo non est voluntas.

Item voluntas non est sua reuerentia: quia secundum Ansel. lib. de verit. cap. 10. iustitia est reuerentia voluntatis. Voluntas autem non est idem, quod iustitia, quia multae voluntates sunt iniustae, sed quicquid in Deo est, est sua reuerentia: ergo in Deo non est voluntas.

Item voluntas non est sua reuerentia: quia secundum Ansel. lib. de verit. cap. 10. iustitia est reuerentia voluntatis. Voluntas autem non est idem, quod iustitia, quia multae voluntates sunt iniustae, sed quicquid in Deo est, est sua reuerentia: ergo in Deo non est voluntas.

CONTRA, Aug. 21. lib. de cin. Dei, c. 6. si cut non fuit impossibile Deo quas voluit instituire: sic ei non est impossibile in quicquid voluerit quas instituit mutare natura: ergo in Deo est voluntas.

RESPONDEO, quod in Deo est voluntas: quia sicut potentiam sentiendi sequitur appetitus suppositionis, sic potentiam intelligendi voluntas: cum ergo in Deo sit intellectus, & actus intellectus: ita dico, quod in Deo est voluntas, & actus voluntatis: & sicut in Deo idem est

D. Tho. 1. p. 1. q. 19. per 12. art. D. Bona & Scot. hic.

Arg. 1. D. Bona. hic quaest. 1. D. Tho. 1. p. 1. q. 19. art. 1. T. com. 54.

Tertio.

In oppositi.

Responsio. In Deo est voluntas.

est intellectus, & intelligere, & regula intel-
ctus, & substantia intelligens: sic in Deo idem
est voluntas, & velle, & regula voluntatis, &
substantia volens. Vnde diuina voluntas, nec
mouetur ab alio, nec est vertibilis, & est sua
rectitudo.

Ad argum. AD argumenta in oppositum dicendum, qd
non procedunt, nisi de voluntate creata.

Q V A E S T I O II.

Arg. 1. T. com. 32. **S**ECUNDO queritur, Vtrū Deus ve-
lit se: & videtur qd non: quia sū Phil.
6. Physic. Non est motus ad rem ha-
bitam, sed Deus habet se: ergo cum
velle sit quidam motus ratione, cuius Diony-
1. c. angel. hierarc. dicit esse processione[m] ma-
nifestationis luminum a patre moto: videtur,
quod Deus non velit se.

Secundo. Item frustra vult aliquis rem, quæ etiam si-
ne voluntate haberetur: sed Deus se haberet
vellet, nollet: ergo frustra velle se habere, sed
Deus nihil vult frustra: ergo non vult se.

Tertio. T. com. 70. Item sū Phil. 2. Physic. Materia, & efficiens,
non coincidunt: sed volens, est quasi efficiens
volitum, quasi materia actus volendi: ergo
idem non potest esse volens, & volitum.

In opposi-
tum. T. com. 51. **C**ONTRA, secundum Philos. 12. metaph.
Deus intelligit se: ergo a simili vult se.

Responso. **R**ESPONDEO, qd Deus vult se: voluntas
enim sua est rectissima: ergo vult, quod maxi-
me est volibile: ergo cum ipse sit summum vo-
libile vult se.

Præterea cum ipse sit finis omnium volibi-
lium, & volūtas maxime velit finem, quia om-
nia alia vult propter finem, & propter finem
verum, si est recta: sequitur, quod Dei volun-
tas cum sit rectissima vult ipsum Deum.

Ad primū. **A**D PRIMVM in oppositum dicendum, qd
peccat per equiuocationem de motu: verbum
enim Philos. 6. Physicor. intelligendum est de
motu proprie dicto, secundum quod est actus
existentis in potentia. Velle autem Dei, non
dicitur motus, nisi accipiendo motum pro
actu quocunque.

Ad secundū. **A**D secundum dicendum, quod rem habere
non est esse rem præsentem ei a qua haberi di-
citur: sic enim lapides possent dici habere De-
um: quia Deus vbique præsens est per essen-
tiam: sed rem habere est habere facultatem fruē-
di ea, quod sine voluntate esse nō potest: quia
secundum August. lib. 1. de doctr. christia. pa-
rum post principium. Frui est amore inhære-
re alicui rei propter seipsam.

Ad tertiu. **A**D tertium cum dicitur, quod materia, &
efficiens non coincidunt, &c. dico, quod verū
est de materia proprie dicta, quæ est substan-
tiam transmutationis: sed extendendo mate-
riam improprie ad obiectum, falsum est, in
potentijs, quæ super se reflectuntur, sicut sunt
intellectus, & voluntas.

Q V A E S T I O III.

Arg. 1. **T**ERTIO queritur, vtrū Deus sit bo-
nus, quia vult se: & vtrū sic: de ratio-
ne huius, qd est diuinam essentiā esse
bonam est, qd ipsa velit seipsam: nisi
enim seipsam vellet bona nō esset, quia imper-
fecta esset. Sed de ratione huius, qd est ipsam
velle se non est ipsam esse bonā: ergo genera-
lius est ipsam velle se, quam ipsam esse bonā:
sed sicut dicit Boet. 1. lib. de hypothycis syll.
Generale est ratio specialis: vt iccirco est ho-
mo, quia est animal: ergo diuinam potentiam
velle se, est ratio quod ipsa sit bona.

Secundo. Item quia diuinus intellectus intelligit ef-
sentiam suam, vt imitabilem: ideo est imitabi-
lis, quia non est imitabilis, nisi in quantum si-
bi conuenit ratio ideæ, quæ sibi non conuenit
nisi in quantum est a diuino intellectu intelle-
cta: ergo a simili, quia Deus vult essentiā suam
vt amabilem: ideo est amabilis. Sed essentia sub
ratione qua amabile est bonū: ergo quia Deus
vult essentiam suam, ideo est bona. Item nō est
nisi vna prima ratio bonitatis in omni re bo-
na: sed diuina voluntas est prima ratio bonita-
tis in creatura: ideo enim bonum fuit mun-
dum fieri, quia Deus voluit ipsum fieri, non
econuerso: ergo voluntas Dei est ratio bo-
nitatis in diuina essentia.

In oppositū. **C**ONTRA, Si queratur quare Deus vult
essentiam suā conuenienter responderetur, quia
est bona: ergo nō ideo est bona, quia vult eā.

Item sū sententiā Phil. 6. met. bonum est in
rebus: sed si per prius esset in voluntate, quam
in re: magis deberet dici esse in voluntate,
quam in re: per prius ergo est in diuina essen-
tia, quam in eius voluntate.

Responso. **R**ESPONDEO, ad videndum clarius hu-
ius quæstionis veritatem, prius declarandum
est, quid est bonitas.

Secundo, quod in Deo est bonitas.

Tertio, quod in Deo est summa bonitas.

Quarto, quod in Deo non est bonitas, nisi
substantialis.

Quinto, quod in Deo est bonitas rei, & bo-
nitas voluntatis.

Sexto ex hoc declarabitur, quod Deus se-
cūdam aliquam rationem vult se, quia est bo-
nus: & sū aliam, ideo est bonus, quia vult se.

Articulus primus. **P**RI MV M articulum declaro sic: Illud est
bonitas rei, per quod est appetibilis: Vnde
Phil. 1. Ethic. c. 1. dicit: Quod bene enūciat bo-
nū, qd omnia appetunt: & 8. Eth. c. 2. vbi vult di-
uidere bonū in delectabile, & vtile, & bonū. j.
honestū. In hæc tria diuidit amabile. Sed per
hoc, qd res habet entitatem, quam habere de-
bet, est amabilis. Quicumque enim rem ali-
quam amat sub hac ratione eam amat: ergo,
vt ita loquar, habitio entitatis, quam res habe-
re debet, est bonitas eius. Vnde vt ostendetur
lib. 2. malitia in omni re creata mala est caren-
tia alicuius debitæ entitatis.

Secundus ar-
ticulus. **S**ECUN DV M articulum declaro sic: habitio en-
titatis, quā res habere debet, est bonitas eius.
Sed omne ens debet habere illam entitatem,
quam habet: quia eo ipso, qd ens increatum est
ens primū, debet habere illam entitatē, quam
habet, & eo ipso, qd vult quodlibet ens creatum
habere illam entitatem quam habet: ergo in
omni ente tam creato, quam increato est bo-
nitas, qua propter bene dicitur, quod bonum
est conuertibile cum ente.

Tertius ar-
ticulus. **T**ERTI V M artic. declaro sic: eo ipso, qd bo-
nitas est habitio entitatis, quam res habere de-
bet: res potest deficere a summo bonitatis du-
pliciter, scilicet aut quia nō debet habere omnes per-
fectiones entitatis simpliciter, aut quia nō hēt
perfectionem illius entitatis, qd habere debet.

Deficere a
summo bo-
no duplici-
ter. **P**rimo modo oē ens creatum deficit a sum-
mo bonitatis, quia eo ipso quo est ens secūda-
rium, non debet habere perfectiones oīs enti-
tatis simpliciter: & ideo necessariū est oē ens
creatū deficere a summo bonitatis simpliciter.

Secundo modo deficiunt a summo bonita-
tis in specie illa, quæ non attingunt ad summā
entitatem perfectionis in sua specie, quæ etiā
necessariū est deficere a summo bonitatis sim-
pliciter: cum ergo Deus eo ipso, qd est primum
ens simpliciter debeat habere pfectiones om-
nis entitatis simpliciter, & sit indefectibile, qd
includit, vt habeat oēs perfectiones entitatis
quas habere debet: in ipso nulla est ratio defe-
ctus a summo bonitatis necessarium: ergo est,
quod in ipso sit bonitas summa simpliciter.

Quartus ar-
ticulus. **Q**UART V M artic. declaro sic: Deus nō habet
entitatem, nec habere debet, nisi substantialē.
In Deo est
bonitas ran-
tum substan-
tialis. **O**mne enim illud in quo est entitas accidenta-
lis, vel esse debet terminatū est: sed in nullo en-
te limitato potest esse bonitas summa: in Deo
autem summa bonitas est: cum ergo bonitas
non sint in re, nisi per hoc quod habet entita-
tem quam habere debet: in Deo nulla est boni-
tas accidentalis, sed substantialis tantum.

Quintus ar-
ticulus. **Q**UINT V M articulum declaro sic: Oīs substan-
tia volens, qd debet velle, potest considerari,
in quantum res, quæ est substantia, vel in quan-
tum volens id quod debet velle. Primo modo
est in ipsa illa bonitas, quæ dicitur bonitas rei. Se-
cundo modo est in ipsa mediante volūtatis ac-
tu, & potentia volendi: illa bonitas, quæ dicitur
bonitas voluntatis, quāuis generaliter acci-
piendo nomen rei bonitas volūtatis, possit
dici bonitas rei: cum ergo Deus sit substantia
volens id quod debet velle, quia vult seipsam,
& seipsam debet velle in ipso est bonitas rei,
& bonitas voluntatis: quæ bonitates, quamuis
in creatura realiter differant, tamē in Deo nō
differunt, nisi secundum rationem, eo quod in
ipso realiter idem sunt volens, & potentia vo-
lendi, & velle, & primum volitum.

Sextus arti-
culus. **E**X DICTIS 6. artic. declaro sic: Prius sū ra-
tionem intelligendi est Deus amabilis, qd amet
deum aliam se, sicut prius sū rationē intelligendi, est intel-

rationem. **I**gibilis, qd se intelligat, sed vt habitū est supe-
rius. Illud per qd res est amabilis, est bonitas
eius: ergo prius sū rationem intelligēdi est in
Deo bonitas rei, quā amet se, sed volēdo se a-
mat se: ergo loquēdo de bonitate rei, nō ideo
est bonus, quia vult se: sed ideo vult se, quia bo-
nus. Sed quia bonitas volūtatis cōsistit in qua
dā conuenientia actus volendi ad rem volitā,
quæ sū rationē intelligendi præsupponit volū-
tatē velle ipsam rē: ideo loquēdo de tali boni-
tate, nō ideo Deus vult se, quia bonus est: sed
ideo bonus est, quia vult se: quia tñ vtraq; bo-
nitas in Deo idem est sū rem, quāuis inter eas
possit aliquāter assignari differētia sū ratio-
nem, & quælibet perfectionem importat, sine
qua ī Deo summa bonitas esse nō posset: ideo
prius sū rationem intelligendi Deus vult se,
quam sit summa bonitas in eo. Dilectio. n. rei
per quam est aliqua rō bonitatis in re dilecta
p̄supponitur a summa ratione bonitatis rei il-
lius. Prius tñ sū rationem intelligendi est in
Deo summa bonitas, quæ dicitur bonitas rei,
qua se diligit summe, & sic est verum: quia id-
eo se summe diligit, quia summe bonus est.

Ad primū. **A**D PRIMVM dicendū, qd quamuis de rōne
huius, qd diuinā essentiam esse summe bonā sit
ipsam velle se: ex hoc tñ non sequitur, qd sit de
rōne huius, qd est ipsam esse bonam: eo qd prius
sū rōnem intelligēdi, est in ea aliqua ratio bo-
nitatis, quam velit se, vt demonstratum est.

Ad secundū. **A**D secundum dicendum, qd maior falsa est,
immò quia diuinā essentia est imitabilis, diui-
nus intellectus intelligit eā, vt imitabile: cum
autē dicis, qd non est imitabilis, nisi in quantum si-
bi cōuenit ratio ideæ, dico, qd verum est, loquē-
do de conuenientia in actu, vel in aptitudine:
quāuis autē diuinæ essentia non conueniat ra-
tio ideæ in actu, nisi in quantum est a diuino in-
tellectu intellecta: prius tñ secūdam rationem
intelligendi sibi conuenit in aptitudine.

Ad tertiu. **A**D tertium dicendum, qd prima ratio bonita-
tis in oī re, est bonitas diuinæ essentia, quæ dicitur
bonitas rei per quam est in ea bonitas volun-
tatis, per quam est bonitas in rebus creatis.

Quomodo autem procedant argum. ad par-
tem aliam satis potest videri ex supradictis.

Q V A E S T I O IIII.

Arg. 1. **V**ART O queritur, Vtrū Deus velit
alia a se: & videtur qd nō: quia qui ha-
bet quod sibi sufficit non debet vl-
tra velle: sed Deus in habendo se hēt
quod sibi sufficit: ergo non debet vltra velle.

Secundo. **I**tem non potest velle alia a se, nisi volendo
se: ergo actus volēdi se esset ratio actus volen-
di alia a se: cū ergo idem nō sit rō sui ipsius in
Deo essent duo actus volendi, qd falsum est.

Tertio. **I**tē Deus nihil vult, nisi quod voluit ab eter-
no, sed ab æterno non voluit alia a se, quia tūc
ab æterno voluisset, quod non habuisset: ergo
nullo modo vult alia a se.

In oppositum.

CONTRA, In Psalmis dicitur de Deo. Quod omnia quae cunque voluit fecit: sed facta sunt alia a se: ergo vult alia a se.

Responsio. Deus volens de se, vult etiam alia a se.

RESPONDEO, quod Deus vult alia a se non per aliud a se, quia sicut intelligendo se, intelligit alia a se: ita dico, quod volendo se, vult alia a se. Unde sicut sua entitas, & veritas, in quantum cognita est, est ratio cognoscendi alias entitates, & veritates: sic sua bonitas, in quantum volita, est ratio volendi alias bonitates.

Ad primam.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod qui habet, quod sibi sufficit, non debet ultra velle, &c. dico, quod hoc intelligi debet in volentibus ratione indigentiae, non in volentibus ratione affluetiae bonitatis. Deus autem vult alia a se, non quia illis indigeat, sed vult ea ex abundantia bonitatis suae: unde quamuis illa non debeat velle proprie accipiendo nomen debiti: tamen bonitatem suam decet illa velle.

Ad secundam.

AD SECUNDUM dicendum, quod quamuis volendo se, velit alia a se: non tamen actus quo vult se est ratio actus, quo vult alia, quia idem actus est: unde bonitas sua, in quantum volita est, est ratio volendi alias bonitates, non ex parte actus, sed ex parte obiecti, vel ordinationis obiecti ad actum.

Ad tertiam.

AD TERTIUM dicendum, quod Deus ab aeterno habuit, quod habere voluit ab aeterno: sed non voluit ab aeterno habere, nisi se, quamuis ab aeterno voluit esse aliqua a se in tempore.

QVAESTIO V.

Arg. 1. D. Th. ar. 6. in resp. ad secundum.

VINTO quaeritur, Vtrum Deus sit omniulens: & videtur quod sic: quia Deus dicitur omnipotens, quia potest quicquid decet eum posse: sed Deus vult quicquid decet eum velle: ergo Deus est omniulens.

Secundo.

Item Aug. 5. de ciuit. Dei, c. 9. refert de quibusdam Philosophis, & rem dictam approbat: quod causarum ordinem, & connexionem Dei summi tribuunt voluntati: si ergo esse omnium effectuum, & omnes effectus a Dei voluntate dependent: videtur quod Deus sit omnium volens.

Tertio.

Item quia Deus scit omne verum, dicitur omnisciens: ergo a simili, cum Deus velit omne bonum, dici debet omniulens.

In oppositum.

CONTRA, Si Deus nesciret quicquid scit creatura, non esset omnisciens: ergo a simili, cum non velit quicquid vult creatura non est omniulens.

Responsio. Deus non debet dici omniulens: sicut enim non esset omnisciens, nisi sciret omne scibile: nec omnipotens, nisi posset omne possibile: ita non debet dici omniulens, quod non vult omne volibile: quamuis autem Deus velit omnia bona esse, quae sunt, & fore quae erunt: non tamen sequitur, quod velit omnia, quae volibilia sunt. Multa enim sunt volibilia fieri, & volibilia fieri, quae quamuis Deus posset facere, non vult tamen illa facere: & e-

tiam ut postea ostendetur: quamuis velit permittere mala fieri, non tamen vult mala fieri.

Ad primam.

AD PRIMUM in oppositum dicendum, quod ideo Deus dicitur omnipotens, quia potest quicquid decet eum posse, quia Deum posse omne possibile: & posse omne quod decet conuertuntur: & sicut dicit Hug. lib. 1. de sacram. p. 2. cap. 6. Quia omnia potest Deus, quae posse potentia est: ideo vere omnipotens est: sed multa sunt volibilia, quae non decet eum velle.

Ad secundam.

AD SECUNDUM dicendum, quod quamuis ordo, & connexio causarum a Dei voluntate dependeat: non ex hoc tamen sequitur, quod Deus sit omniulens: quia ordo, & connexio causarum, quae sunt non comprehendunt omnia volibilia.

Ad tertiam.

AD TERTIUM dicendum, quod Deus dicitur omnisciens, non quia scit omne verum, quod est, & futurum est tantum: sed quia scit omne verum, quod est, & fuit, & erit, & possibile est esse. Deus autem non vult esse, vel fore omnia bona, quae possibile est fieri: quamuis omnia volibilia fieri, quae nunquam fiunt, vult volibilia fieri.

ARTICVLVS II.

CONSEQUENTER quaeritur de secundo principali: & circa hoc, quaeruntur quattuor.

Primo, vtrum voluntas Dei sit omnium bonorum creatorum prima causa.

Secundo, vtrum immediata causa.

Tertio, vtrum causa necessaria.

Quarto, vtrum diuini velle sit aliqua ratio motiua.

QVAESTIO I.

PRIMO ostendo, quod voluntas Dei non est omnium bonorum creatorum prima causa: quia ad causalitatem bonorum creatorum concurrunt scientia, potentia, & voluntas: sed velle sine ratione intelligendi praesupponit scire: ergo scia magis debet dici bonorum creatorum prima causa, quam voluntas.

Arg. 1. D. Bon. q. 2. ar. 1. D. Th. ar. 5. q. 6. in resp. ad 7. l.

Item Deus non producit bona creata, nisi operando: sed operatio non est actus, nisi potentia: ergo videtur quod voluntas non sit causa rerum, nec prima, nec secunda.

Secundo.

Item causa relatiue se habet ad causatum: sed voluntas Dei relatiue, nunquam dicitur secundum Magistrum in presenti dist. c. 2. ergo voluntas Dei non est bonorum creatorum causa.

Tertio.

CONTRA, Aug. 3. de trin. c. 4. Voluntas Dei prima, & summa causa omnium corporalium specierum, atque motionum. Nihil enim fit visibiliter, atque intelligibiliter quod non de interiori inuisibili, atque intelligibili aula summi Imperatoris, aut iubeatur, aut permittatur.

In oppositum.

Item August. lib. 83. qq. q. 3. dicit de Deo illo auctore: cum dicitur illo volente dicitur, in quo satis exprimit, quod per suam voluntatem est causa rerum: ergo cum ipse sit omnium bonorum creatorum prima causa, sequitur, quod eius voluntas est

Responsio.

Deus est omnium bonorum prima causa per sapientiam voluntatem & potentiam. Quare magis attribuitur voluntati ratione causae.

est omnium bonorum creatorum prima causa.

RESPONDEO, quod Deus est omnium bonorum creatorum causa prima per suam sapientiam dirigentem, & voluntatem imperantem, & potentiam exequentem, quia sicut dicit Hug. 1. lib. de sac. par. 2. c. 6. Cum sint tria in Deo sapientia, voluntas, potentia. Primordiales causae a voluntate quidem diuina quasi proficiscuntur, per sapientiam diriguntur, per potentiam producuntur. Voluntas enim mouet, sapientia disponit, potestas explicat. Haec sunt aeterna fundamenta causarum omnium & principium primum, quia tamen scientia & potentia se habent indeterminate ad multa, & voluntas est quae determinat potentiam ad exequendum determinate hoc vel illud. Ideo actualis productio creaturae magis attribuitur voluntati sicut causae quam scientiae vel potentiae. Et sic concedendum est quod Dei voluntas est prima causa bonorum omnium creatorum.

Ad primam.

AD PRIMUM in oppositum dicendum, quod quamuis scientia prior sit secundum nostram rationem intelligendi quam voluntas, tamen quia determinatio potentiae ad operandum non sic est per scientiam, sicut per voluntatem, ideo magis attribuiamus voluntati rationem causalitatis, quam scientiae.

Ad secundam.

AD SECUNDUM dicendum, quod quia potentia non ponit effectum, nisi in quantum determinatur ad operandum per voluntatem, ideo magis & per prius rationem causalitatis attribuiamus voluntati quam potentiae.

Ad tertiam.

AD TERTIUM cum dicitur quod causa relatiue se habet ad causatum, dico quod verum est secundum esse, vel secundum dici, quamuis autem voluntatis diuinae non sit aliqua relatio realis ad suos effectus sed e conuerso. Est tamen in ea sub ratione qua est causa relatio secundum rationem vel secundum dici ad suos effectus. Quod ergo in presenti dist. negatur voluntatem relatiue dici intelligendum est de relatione secundum rem, quia realiter non referatur, nec ad intrinsecum, nec ad extrinsecum.

QVAESTIO II.

Arg. 1. D. Bon. ubi supra. D. Tho. col. legitur multis in locis & magis q. 2. ar. 3.

SECUNDO quaeritur vtrum voluntas Dei sit omnium bonorum creatorum immediata causa: & videtur quod non: quia in causis efficientibus ordinatae se habentibus illa quae est prior est mediatrix, unde magis mediata est causa prolis ab aui, quam auus: & auus quam pater, sed voluntas Dei simpliciter est causa prima, ergo est causa mediatisima, non est ergo omnium bonorum creatorum immediata causa.

Secundo.

Item idem effectus non videtur posse egredi a duobus agentibus distinctis ita, quod a quolibet egrediatur immediate, & totus, sed cuiuscumque effectus Deus est causa illius est causa secundum se totum, ergo impossibile est quod ef-

fectus egredientis a causa creata Deus sit immediata causa.

Item effectus egrediens a causa creata fit ab ea, ergo si ille idem effectus immediate egreditur a causa increata, fit etiam immediate ab ea: & sic idem effectus factus per unam causam, fit etiam per aliam causam non interveniente corruptione. Sed inconueniens videtur quod aliquid bis fiat nisi corruptio interueniat. Non videtur ergo quod diuina voluntas sit immediata causa effectus egredientis a causa secunda.

Tertio.

Item voluntas Dei nullius boni creati est causa nisi mediante potentia executiua, ergo nullius boni est causa immediata.

Quarto.

CONTRA. Deus est vicinior creaturae quam aliqua alia creatura sibi ipsi. Unde Ber. in 1. lib. meditationum suarum. Multi, multa sciunt & seipsum nesciunt, alios inspicunt, & seipsum deserunt, Deum quaerunt per ista exteriora deserentes sua interiora, quibus intimior est Deus. Si ergo Deus est intimior causae secundae quam ipsa sibi, non est ratio quare effectus egrediens a causa secunda immediate egrediatur ab ea, & non a causa prima.

Ad oppositum.

Item emanationes interiores exemplar sunt emanationum exteriorum, sed persona emanans aut emanat a suo principio immediate tantum ut filius aut mediate & immediate ut spiritus sanctus, ergo similiter ita est in emanatione creaturarum, quod quaedam emanant ab ipso immediate tantum, ut ille quae emanant non mediante causa secunda, & quaedam mediate & immediate ut ille quae emanant a Deo mediante causa secunda.

Item Comen. super primam propositionem de causis dicit quod causa prima est vehementioris adhaerentiae cum re quam causa propinqua, sed hoc esse non posset nisi causa prima cum quod est prima esset rei propinquior quam alia causa: ergo videtur quod effectus egrediens immediate a causa secunda immediatius egreditur a causa prima.

Responsio.

RESPONDEO, quod voluntas Dei est omnium bonorum creatorum immediata causa, & quorundam est immediata causa tantum scilicet eorum quae sunt a Deo non mediante causa secunda, sic intelligendo quod non producit ea mediante aliquo differente a se, quamuis enim voluntas imperet eorum productionem & potentia exequatur, tamen quia realiter idem sunt in Deo potentia, & voluntas, & potentia determinata est ad operandum per voluntatem, ideo effectus, qui eliciuntur a Dei potentia immediate tantum, dicuntur etiam esse a voluntate diuina immediate tantum, quamuis in rei veritate sint a diuina voluntate imperante & a Dei potentia eliciente.

Deus quorundam causarum est immediata causa tantum quorundam vero & mediate.

Effectuum autem bonorum a causa secunda procedentium Deus est causa mediata in quantum causa secunda a qua procedunt a Deo est, & illorum etiam est causa immediata. Rich. super 1. Sent. Cc diata.

diata. Sed in modo ponendi istam immedia-
tionem sunt varia opiniones.

Prima opi.

Quidam.n.dicunt qd immediate sunt a cau-
sa secunda: sicut eliciente, & immediate a Deo
non sicut eliciente, sed sicut per voluntatem im-
perante sine cuius imperio causa secunda no
posset suum effectum producere.

ALIIS non videtur iste modus ponendi
sufficiens, qd voluntas per suu imperium nihil
producit extra voluntatem, nisi per aliqua po-
sitivum imperium exequentem. Si ergo Deus
tantum imperaret operatione causae nihil co-
operando per aliquam potentiam imperium
exequentem: tunc causa secunda suppositio qd
conferuetur in esse non plus posset effectum
suum producere per imperium voluntatis di-
uinae quam sine eius imperio, quod falsum est.

Alia opi.

Ideo dicunt isti, qd ille idem bonus effectus
qui secundum se totum elicitur immediate a
causa secunda, etiam secundum se totum elicitur
immediate a causa prima. i. a Deo, sed sub ra-
tione alia & alia: quia a Deo eo qd est causa ge-
neralisima est ratione generalis intentionis,
qua est ens. A causa autem secunda particula-
ri est sub ratione qua hoc signatu ens: & quia
hoc ens & ens in hac re signata realiter idem
sunt: ideo hic effectus causae secundae totus est
immediate ab ea: & totus immediate a causa
prima.

Contra.

ALIIS autem hunc modum ponendi non
fatis claru reputant, quia quavis hanc rem in-
tellectus possit intelligere sub ratione entis,
non intelligendo eam sub ratione huius entis:
eo qd secundum ratione differunt tamen po-
tentia exequens quaecunq; sit illa non potest
discernere vnum ab alio. Deus. n. non posset
creare ens nisi creando hoc ens, nec econuer-
so, & ideo dicunt se no bene intelligere quo-
modo hac res sit immediate a Deo inquantu
ens, & non inquantum hoc ens: nec quomodo
sit a causa secunda inquantum hoc ens, & non
inquantum ens. Ideo vñ istis dicendum, qd effe-
ctus causae secundae immediate elicitur a causa
secunda secundum se totum, & immediate a cau-
sa prima secundum se totum, sed modo alio &
alio: quia a causa prima elicitur per modu su-
periozem, & a causa secunda per modum infe-
riorem: cui sententiae vñ concordare Comen-
super primam propositionem de causis dicēs.
Causa prima adiuuat causam secundam super
operationem suam, quia omnem operatione
quam secunda efficit: & causa prima efficit, ve-
rum tamen efficit eam per modum altiozem,
& sublimiozem. Dicunt ergo: quod quamuis
sit impossibile eundem effectum secundum se
totum esse immediate ab vna causa: & cu hoc
ipsum secundum se totum esse immediate ab
alia causa loquendo de causis vniuoce agenti-
bus, non est tamen impossibile loquendo de
causis quarum actiones ex parte causarum no
vniuocantur in aliquo, sicut sunt actiones cau-

Tertia opi.

sa primae & causae secundae.
AD PRIMVM in oppositum cu dicitur, Ad primu.
qd causa quanto est prior tanto, mediatioz &c.
dico quod verum est, sed non oportet semper
quod illa mediatio excludat immediazione:
vt in quaestione visum est.
Ad secundu.
Ad secundum cum dicitur quod idem effe-
ctus non videtur posse egredi immediate a
duobus agentibus distinctis: ita quod a quoli-
bet totus &c. dico quod verum est quando es-
se & actio vnius agentis non dependet ab alio,
sed esse & actio causae secundae dependet a cau-
sa prima.
Ad tertiu.
Ad tertium dicendum, quod non est incon-
ueniens eundem effectum fieri duabus factio-
nibus secundum modum qui dictus est absq;
hoc, quod interueniat corruptio, quia illae fa-
ctiones simul sunt in producendo effectum
causae secundae.
Ad quartu.
Ad quartum dicunt quidam, quod in Deo
non sunt nisi duae potentiae communes, scilicet
intellectus, & voluntas, nec in aliqua intellectu a
substantia, eo quod ens non potest esse obie-
ctum naturae intellectuales, nisi sub duplici ha-
bitudine. scilicet inquantum nata est se illi manife-
stare, & inquantum nata est illam allicere, sed
sub prima habitudine non est obiectum nisi
intellectus: in secunda non est obiectum nisi vo-
luntatis. Vnde Deus volendo re fieri facit ipsam
non mediante aliqua potentia executiua.
Contra.
Ad hoc. n. vt voluntas transmutet illud quod
attingit non indiget potentia aliqua exequen-
te. Vnde videmus, quod voluntas in nobis
transmutat sensibilitatem.
Contra.
Sed contra hanc opinionem est expresse
auctoritas Hug. allegata in solutione praecedē-
tis quaestionis, & etiam magister qui alium tra-
ctatum facit de voluntate, & aliu de potentia.
Praeterea contra illud, quod dicunt in nulla
substantia intellectuali esse aliam potentiam
ab intellectu & voluntate, est excommunica-
tio huius articuli; quod intelligentia sola vo-
luntate mouet celum. Nullus. n. hoc dicens ab
hoc intendebat excludere intellectum, nec di-
uinam virtutem.
Praeterea volibile, & operabile secundum
rationem differunt, ergo voluntas, & potentia
exequens eius imperium in Deo differunt se-
cundum rationem, & in substantia intellectuali
creata differunt eo modo quo potentiae distin-
guuntur in eis, nec cogunt rationes pro alia opi-
nionem. Maior. n. primae rationis falsa est. Ens. n.
potest esse obiectum naturae intellectuali sub
ratione qua operabile ab ea, operatione altio-
ri, & secretiori impropotionaliter quam sit
operatio potentiae corporalis.
Secunda etiam ratio non cogit, quia quam-
uis voluntas imperando aliqua immutatione
faciat in voluntate in potentia executiua sibi
correspondente, tñ nostra voluntas nram sensua-
litate transmutat mediante potetia exequente.
Dicen-

Dicendum ergo aliter ad argumentu, quod
quia potentia non ponit effectum nisi deter-
minate ad operandum per voluntatem: ideo
per prius attribuitur & principalius ipsi vo-
luntati productio effectus quam potentiae exe-
cutiuae.

Q V A E S T I O III.

ARTIO quaeritur, vtrum voluntas
Dei sit bonorum Creatorum causa
necessaria: & videtur quod sic philo-
sophus. 5. Meta. potissimus mo-
dus necessitatis est necessitas immutabilitatis.
Sed diuina voluntas est bonorum Creatorum
immutabilis causa: ergo est eorum neces-
saria causa.

Arg. 1.
D. Bon. 40.
q. 1. art. 2.
D. Tho. art.
8.
7. com. 6.

Secundo:

Item processio spiritus sancti quamuis sit
per modum voluntatis, tamen est necessaria
propter illius voluntatis immutabilitatem: sed
aeque est immutabilis diuina voluntas in pro-
ductione boni creati, sicut in productione spi-
ritus sancti: ergo ita de necessitate per ea pro-
ducitur bonum creatum: sicut per eam pater
& filius de necessitate producant spiritum-
sanctum.

Tertio.

Item habitudo scitorum ad Dei scientiam
est necessaria: ergo a simili habitudo volitoru
ad Dei velle est necessaria, cu ergo bona crea-
ta sint a Deo volita, videtur qd Deus per volun-
tate de necessitate causa est bonoru creatoru.

Quarto.

Item ab aeterno fuit in diuino intellectu ra-
tio recta, vt bona quae creata sunt crearentur
quando creata sunt: & illa ratio nunquam po-
tuit non esse in diuino intellectu: nec ab illa ra-
tione recta diuina voluntas potuit discordare:
ergo de necessitate voluit productionem
bonorum creatorum: & sic sequitur quod eo-
rum fuit causa necessaria.

In opposi-
tione.

CONTRA Ansel. lib. 2. cur Deus homo. c.
17. loquens de Deo dicit, quod ipsum aut vel-
le aut nolle, aliquid propter necessitatem aut
impossibilitatem alienum est a veritate.

Item Ansel. in lib. de concor. praescientiae &
lib. arb. longe post principium, non est necesse
Deu velle qd vult: ad quod sequitur, qd diuina
voluntas non est rerum causa necessaria.

Item si voluntas esset causa necessaria reru:
sequeretur quod Deus de necessitate produ-
xit res creatas, quod falsum est. vnde Reueren-
dus Pater Episcopus Parisiensis Dominus Ste-
phanus excommunicauit istum articulum, qd
Deum necesse est facere quicquid immediate
fit ab eo: & dicit quod est error siue intelliga-
tur de necessitate coactionis, quia tollit liber-
tatem arbitrij: siue de necessitate immutabili-
tatis, quia ponit impossibilitate aliter faciendi.

Responsio.
Prima opi.

RESPONSIO quorundam ad hanc qua-
estionem est, qd quorundam effectuum volutas
Dei non est causa necessaria: quia voluit qd co-
tingenter eueniret, & ideo preparauit eis cau-
sas contingenter operantes: sed respectu om-

nium effectuum ab eo procedentium no me-
diante causa. 2. est necessaria causa no neces-
sitate coactionis: sed necessitate immutabilitatis.

SED hac opinio directe videtur esse con-
tra articulum excommunicatum, qui in oppo-
nendo allegatus est.

Impugna.
Opinio do-
ctorum.
Voluntas
Dei respec-
tu creato-
rum no est
causa neces-
saria.

VIDETUR ergo mihi dicendum qd volu-
tas Dei non est bonorum creatorum causa ne-
cessaria, quia & si diuinum velle secundum id
quod est sit necessarium: tamen ordinatio pro-
ductionis bonorum creatorum ad ipsum vel-
le diuinum est contingens: quamuis. n. Deus
de necessitate velit suam bonitatem, & volendo
eam velit alia quaecunq; vult: tamen quia alia
non habent essentialiter ordinatione ad sua
bonitatem: ideo non oportet qui volendo sua
bonitatem velit alia.

Praeterea ad nobilitatem voluntatis spectat
non posse necessitari neq; a se, neq; ab alio cir-
ca ea quae sunt ad finem: ergo cum voluntas
Dei sit summe nobilis, neq; a se, neq; ab alio
potest necessitari in volendo ea quae sunt ad fi-
nem. hoc autem sunt bona creata. Productio
ergo boni creati non fuit a Deo de necessita-
te volita. Cum ergo voluntate Dei esse necessa-
riam causam bonorum creatoru includat, &
actum diuinae voluntatis esse necessarium in
se, & esse necessariu sub ratione qua causa im-
portat futuritione boni creati habere simpli-
citer necessariam ordinationem ad diuinum
velle: videtur concedendum Dei voluntatem
non esse suorum effectuum necessaria causam,
quamuis consequentia sit necessaria: Deus vult
hoc esse futurum: ergo hoc erit. Ita hac est ne-
cessaria: Deus vult hoc esse futurum contingē-
ter, ergo hoc erit contingenter.

Huius sententiae videtur concordare Ansel.
de concor. praescientiae & lib. arb. longe post
principium sic dicens. Quoniam quod Deus
vult non potest non esse, cum vult hominis vo-
luntatem nulla cogi uel prohiberi necessitate
ad uolendum uel non uolendum, & vult effe-
ctum sequi uoluntatem, tunc necesse est uolun-
tatem esse liberam, & esse quod vult: & 2. lib.
cur Deus & homo. c. 17. dicit de Deo, si pro-
ponit se aliquid immutabiliter facturum, qua-
uis quod ponit antequam fiat non possit non
esse futurum, non tamen ulla est in Deo facien-
di necessitas, aut non faciendi impossibilitas,
quoniam sola in eo operantur uoluntas.

AD PRIMVM in oppositum dicendum qd
illa auctoritas parum facit ad propositu, quia
ibi nocat philosophus necessariu necessitate
immutabilitatis, qd habet suam necessitate no
per habitudine ad causam aliqua, & constat qd
effectus creatus sic no potest habere necessita-
te immutabilitatis, quia dependet a causa alia.

Ad primu.

Ad secundum quod arguebatur per pro-
cessionem spiritus sancti dico, quod non est si-
mile de emanatione spiritus sancti per mo-
dum voluntatis, & de emanatione creatu-
Rich. super 1. Sent. Cc 2 ra per

Ad secun-
dum.

re per modum voluntatis, quia emanatio spiri-
tuffancti comprehenditur infra perfectione
bonitatis diuinæ. Vnde sicut pater & filius nō
possunt nō velle perfectionem bonitatis suæ:
ita non possunt non velle emanationem spiri-
tuffancti, sed emanatio creaturarum non com-
prehenditur intra perfectionem diuinæ boni-
tatis: nec ad Deum habet essentialiter habitu-
dinem, & ideo Deus potuit non velle emana-
tionem creaturæ.

Ad tertium. Ad tertium dicendum q̄ quamuis habitu-
do scirorum in quantum scita sunt ad Dei sciē-
tiam sit necessaria, non tamen ex hoc sequitur
q̄ habitudo volitorum ad velle diuinum sit
necessaria diuinitati accipiendo, quia Deus nō
potest non scire suam essentiā perfectæ, & sua
essentia non potest non representare oīa sci-
bilia vel per ideas proprias, vel per ideas suo-
rum oppositorum: & ideo Deus non potest nō
scire omnia scibilia: Deus autem volendo
suam bonitatem, vult creaturas omnes in-
quantum est ab eis imitabilis quasdam in-
quantum est ab eis imitata vel imitanda: quam-
uis autem habitudo creaturæ ad diuinam
bonitatem in quantum est ab ea imitabilis sit
necessaria, non tamen in quantum est ab ea
imitanda.

Ad quartum. Ad quartum dicendum quod sicut in Deo
fuit recta ratio ab æterno vt res crearentur
quando creatæ sunt: ita fuit in illa ratione, vt
contingenter crearentur. Vel potest dici quod
non fuit alia ratio nisi ipsa diuina voluntas, &
ita poterat velle creare, vel non velle creare
absque discordia sui a seipso.

Q V A E S T I O IIII.

Arg. 1. *D. Tb. ar. 5.* *D. Bon. dist.* *41. quæst. 2.* *artic. 1.* *Scor. ibid.* *q. unica.*
QUARTO quæritur vtrū diuini velle
sit aliqua ratio motiua, & videtur
quod sic. Ansel. 1. lib. cur Deus ho-
mo. cap. 8. sufficere nobis debet ad rationem
voluntatis Dei cum aliquid facit, licet non vi-
deamus cur nolit: voluntas nanque Dei nun-
quam est irrationabilis: ergo videtur quod
semper est aliqua ratio sui velle quamuis nos
lateat.

Secundo. Item eodem lib. 12. cap. de illis tantum ve-
rum est dicere: si Deus hoc vult iustum est, quæ
Deum velle non est inconueniens: sed si diuini
velle nulla est ratio motiua: ista conse-
quentia si Deus vult hoc iustum est: vni-
uersaliter esset vera absque quod adderetur
istud: quæ Deum velle non est inconueniens:
ergo videtur quod diuini velle sit aliqua ra-
tio motiua.

Tertio. Item Glo. super illud ad Ephe. 1. Secundum
consilium voluntatis suæ &c. dicit quod volū-
tas Dei est ex ratione.

In opposi- **C**ONTRA Augu. lib. 83. q. q. 28. Qui quæ-
rit quare voluerit Deus facere mundum cau-
sam quærit voluntatis Dei: & in finem quæ-

tionis dicit: quod eius non est causa qua-
renda.

Responso. *Diuini vel-* *le nulla est* *ratio moti-* *ua.*
RESPONDEO, quod ipsius diuini vel-
le nulla est ratio motiua cum ipsum diuinum
velle realiter idem sit quod Deus: tamen ordi-
nationis quæ est inter diuinum velle & ipsum
volitum: bene est ratio aliqua respectu alicuius
voliti: sicut Deus vult me saluandum, quia
vult quod decedam in finali gratia, & ecouer-
so: quamuis non secundum eandem habitudi-
nem causæ: non est tamen horum verum respec-
tu cuiuscunq; voliti significati: verbi gratia.
respectu huius voliti quod est vnum ab æter-
no eligere determinare non alium: vnde qua-
re Deus ab æterno voluit Iacob ordinare ad
omnes effectus electionis coniunctim, & non
Esau non fuit alia ratio, nisi quia ipse ita vo-
luit, & eo ipso quod sic voluit rationale
fuit, & ideo vt dicit Gloss. quæ in opponendo
fuit allegata. Semper voluntas Dei est ex
ratione, quando est ordinatio alicuius vo-
liti ad diuinum velle, vel ex ratione secun-
dum quod Dei voluntas quæ est prima recti-
tudo: & ista iniusta esse non potest, accipit
pro ratione.

Ad primū. **A**D PRIMVM in oppositum, & tertium
patet solutio ex his quæ dicta sunt in corpore
quæstionis.

Ad secundum. Ad secundum dicendum quod illa auctori-
tas non multum valet ad propositum: inten-
debat enim dicere, quod Deus non potest
velle aliquid indecens vocando indecens so-
lum quod est contra immutabilem regulam
iustitiæ. hoc enim non potest velle Deus,
quia sua voluntas rectitudo est, sed si ali-
quid ex parte sua indifferens est, vt fiat vel
non fiat, eo ipso quod Deus vult alteram
partem, illa pars debet rationabiliter iu-
dicari.

Auctoritas Augu. quæ fuit allegata ad par-
tem secundam non plus concludit nisi quod
actus diuinæ voluntatis non est aliqua causa,
& hoc est verum.

A R T I C V L V S III.

CONSEQUENTER quæritur de ter-
tio principali, & circa hoc quærentur
duo.

Primo vtrum diuinæ volūtatis sint tantum
quinque signa.

Secundo vtrum quodlibet illorum signorū
conformetur voluntati beneplaciti.

Q V A E S T I O I.

Arg. 1. *D. Bon. q.* *2. art. 2.* *D. Thom.* *artic. 12.*
PRIMO ostendo, quod diuinæ vo-
luntatis non sint quinque signa,
quia Deus nullum vult malum, er-
go cum permissio sit respectu mali
non est signum diuinæ voluntatis.

Item

Q V A E S T I O II.

Secundo. Item Ansel. in lib. de concor. præscientiæ &
lib. arg. inter principium & medium adire &
abire sunt idem motus: ergo recedere a ma-
lo & facere bonum sunt idem motus: cum er-
go per prohibitionem sit recessus a malo: &
per præceptum accessus ad bonum videtur
quod præceptum & prohibitio sint idem si-
gnum.

Tertio. Præterea cōminatio & permissio signa sunt
diuinæ voluntatis, ergo diuinæ voluntatis nō
sunt. 5. signa tantum.

In opposi- **C**ONTRA Magister in præsentī Di. diuinæ
voluntatis allegat tantum. 5. signa quæ sunt
præceptio, prohibitio, consilium, permissio,
operatio, quæ alio numine vocatur impletio:
ergo sunt diuinæ voluntatis quinque signa
tantum.

Responso. *Tantiū . 5.* *esse signa di-* *uinae volun-* *tatis.*
RESPONDEO, quod voluntatis diuinæ
sunt. 5. signa tantum, quia illa dicantur signa
diuinæ voluntatis æque sunt manifesta causa
illius. Manifestatur autem diuina volūtas aut
per effectum quem Deus facit, & sic est imple-
tio, aut per effectum alienum, quem ipse per-
mittit, & sic est permissio, & hæc duo signa cō-
sistunt in facto, & respectu rei, prout est in fie-
ri: Manifestatur etiam diuina voluntas verbo
approbante aliquid vt ad salutem necessariū,
& sic est præceptio: aut vt ad salutem vtile non
necessarium, & sic est consilium. Manifestatur
etiam diuina voluntas verbo reprobante, &
sic est prohibitio, & hæc. 5. signa norantur hoc
versu. Præcipit, & prohibet, permittit, consilium,
implet.

Ad primū. **A**D PRIMVM in oppositum dicendum
quod quamuis Deus non velit malum tamen
vult bonum quod elicit ex malo, & ideo per-
mittit malum. Vel potest dici quod permissio
non est signum quod Deus velit malum, sed
quod non vult impedire illud malum quod
fieri permittit.

Ad secundum. Ad secundum dicendum quæ quamuis re-
cedere a malo, & accedere ad bonum illi ma-
lo oppositum sint idem motus, tamen a malo
recedere, & ad bonum accedere non illi malo
oppositum nisi sub generali ratione boni, &
mali non est idem motus. Sic autem se habet
bonum de quo est signum quod est præceptio
ad malum, de quo est signum quod est pro-
hibitio: verbi gratia, præcepit Deus hono-
rare parentes, & prohibet fornicationem.
Malum autem fornicationis & bonum hono-
rificationis parentum non opponuntur ni-
si secundum generalem rationem boni, &
mali.

Ad tertium. Ad tertium dicendum quod communica-
tio reducitur ad prohibitionem, & permissio
ad præceptum vel consilium.

Arg. 1. **S**ECUNDO quæritur vtrum quodli-
bet illorum signorum conformetur
voluntati beneplaciti, & videtur
quod non: quia Gene. 22. præcepit
Deus Abrahæ quod immolaret filium suum;
& tamen hoc nolebat fieri vt patet ibidem.

Secundo. Item Isa. 38. dicit Dominus per Isaiam regi
Ezechia, quod moreretur de infirmitate
qua laborabat, & tamen hæc oratio enunciati
ua non fuit consona veritati: cum de illa in-
firmitate non fuerit mortuus: ergo a simili nō
omnis Dei præceptio vel prohibitio concors
est diuinæ voluntati.

Tertio. Item Saluator Matth. 8. leproso quem mun-
daverat præcepit vt nemini diceret: nec tamē
taceri voluit, quod ille mundatus intelligens
factum publicauit: vt habetur Matth. 1. ergo vi-
detur quod præcedit quod non placebat sibi
fieri.

In opposi- **C**ONTRA. Prætendere in signo aliud
quàm habeatur in voluntate, est contra veri-
tatem vitæ, de qua loquitur philosophus. 4.
Ethico. capit. 14. Sed Deus nihil facit contra
veritatem vitæ: ergo quodlibet signum vo-
luntatis diuinæ eius beneplacito conformatur.

Responso. *Quodlibet* *signorum* *conformatur* *voluntati* *beneplaci-* *ti.*
RESPONDEO, quod quodlibet illo-
rum prædictorum signorum conformatur vo-
luntati beneplaciti secundum sensum qui in
signis illis accipitur a Deo significatē: quam-
uis non semper conformetur voluntati be-
neplaciti secundum sensum qui in eis intendi-
tur ab homine cui illa signa præsentantur, &
per comparisonem ad eos intelligendum est
verbum magistri in præsentī Dist. in cap. an-
tepenul.

Ad primū. **A**D PRIMVM in oppositum dicendum,
quod Deus cum præcepit Abrahæ immolare
filium suum, non intendebat significare se
velle hoc fieri: sed intendebat significare se
velle quod Abraham promptam haberet vo-
luntatem hæc faciendi, & ita habuit.

Ad secundum. Ad secundum dicendum quod illa enun-
ciatio fuit vera secundum sensum intentum
a Deo per prophetam enunciante. Intende-
bat enim enunciare Ezechiam moriturum de
illa infirmitate secundum exigentiam causarum
inferiorum, & certum est quod secun-
dum illas erat de illa infirmitate moriturus.
Vnde Augu. 6. super Gene. inter medium & fi-
nem loquens de infirmitate Ezechia dicit,
quod secundum aliquas causas inferiores
iam vitam finierat: secundum autem illas quæ
sunt in voluntate, & præscientia Dei, qui ex
æternitate nouerat quid illo tempore factu-
rus erat, tunc erat finiturus vitam, quando fi-
niuit eam.

Ad tertium. Ad tertium dicendum quod cum Iesus dixit
leproso mundato. Vide nemini dixeris: nō
Rich. super 1. Sent. Cc 3 inten-

intendebat significare se velle illud factum ta-
ceri: sed se velle dare exemplum suis laudem
humanam fugiendi. Vnde Glo. ibidem taceri
iussit: nec tamen taceri potuit: non quod ali-
quid voluit & non potuit, sed dat exemplum
vt sui in magnis quæ faciunt latere velint, & vt
cum profunt alijs probentur inuiti, & Glo. su-
per illud Matth. 1. Vide nemini dixeris. vbi est
mentio de illo leproso mundato, sic dicit: de-
cet nostra beneficia reprimi non tatum a mer-
cede pecuniæ, sed & gratiæ supple humanæ.

CIRCA literam (voluntas relatiuæ nun-
quam dicitur) hoc intelligendum est de
relatione secundum rem. (Qui dicit quare fe-
cit Deus Cælum & terram: respondendum est,
quia voluit.) Contra: ergo pari ratione de om-
ni effectu bono superfluum esset reddere aliã
rationem.

Respondeo quod effectum qui egrediuntur
a Deo mediante causa secunda, potest red-
di causa secunda, sed tandem resoluendo vsq;
ad causam primam oportebit stare in volunta-
te Dei: quod videtur sensisse philosophus. 1.
lib. meteororum, vbi dicit quod aqua est exi-
stens ex aere: & aer est existens ex aqua, per hoc
quod disposuit vtraque sit Deus gloriosus &
sublimis: effectuum etiam qui egrediuntur a
Deo non mediante causa secunda aliquorum
potest reddi ratio congruitatis, & tandem re-
soluendo oportet stare in Dei simplici vo-
luntate sine alia congruitate vt si quærat
quare voluit Deus creare mundum potest di-
ci quia voluit bonitatem suam communicare.
Et si quærat quare voluit bonitatem suam
communicare, dicemus quia voluit, & ibi stan-
dum est, quia si nunquam creaturam produ-
xisset in mundo derogaretur perfectioni suæ.
(Et monstruosi animantium partus.) Nota qd
monstrum duo dicit naturam & naturam vitium,
ratione primi a Deo est, non ratione secundi.
(Placuit vanitati philosophorum etiam cau-
sis alijs ea attribuere:) hic non reprehendun-
tur philosophi, quia istos effectus qui egre-
diuntur a Deo mediantibus causis secundis
attribuantur causis alijs a Deo: sed quia inde
excluebant voluntatem Dei: cum tamen sit
eorum principalissima causa. Nec multiplici-
tatem recepit quia vnico actu simplicissimo
voluntas Dei vult omnia quæ vult, & ideo nul-
lo modo multiplicatur propter plura volita.
(Nec mutabilitatem.) Contra Gene. 6. dicitur
de Deo quod penituit eum hominem fecisse.

Item Iob 30. dixit. Iob ad Deum: mutatus
es mihi in crudelem. Respondeo per Aug. 2.2.
lib. de ciui. Dei. c. 2. dicentem. Cum Deus mu-
tare dicitur voluntatem, vt cui lenis erat, verbi
gratia reddatur iratus illi postquam ipse mu-
tatur, vnde dicitur iratus, quia ad modum irati
se habet dum punit; penitens, quia ad modum
penitentis se habet, dum aliquem suum
effectum destruit, sicut homines quos fecerat

per diluuium destruxerit, quod non fecit
Deus propter aliquam mutationem ex parte
suæ voluntatis, sed propter mutationem homi-
num ad magna mala. Ipsa ergo voluntas Dei
non mutatur quamuis mutetur aliquod eius
volitum. (Sub tropi nubilo obumbratur.)
Tropus sicut dicit donatus est dictio transla-
ta a propria significatione ad non propriam,
vnde tropus grecæ, conuersio latine, quasi cõ-
uersio dictionis a significatione propria ad
non propriam.

*Illi sententia, qua dictum est, Dei
voluntatem non posse cassari,
qua ipse est, quadam videntur
obuiare, & ea soluit ostendit que
mala non omne a Deo.*

DISTINCTIO XLVI.

IC oritur questio dictum est enim
in superioribus, & autoritatibus
communium, & voluntas Dei, quæ
ipse est, quæ beneplacitum eius vo-
catur, cassari non potest: quia illa
voluntate fecit quæcumq; voluit in
celo & in terra: cui teste Apostolo nihil resistit. Que-
ritur ergo quomodo accipiendum sit quod Apost. de Domi-
no ait, Qui vult omnes homines saluos fieri. Cum, n.
non omnes salui fiant, sed plures dammentur, videtur
utiq; non fieri quod Deus vult fieri, humana. suolun-
tate impediende voluntatem Dei. Dominus quoq; in
Euangelio impiam ciuitatem cõpellans. Quoties, in-
quit, uolui congregare filios tuos, sicut gallina con-
gregat pullos suos sub alis, & noluit? Ita hæc dicitur
tanquam Dei voluntas superata sit hominum vo-
luntate, & infirmis nolendo impediendibus, non
potuerit facere potentissimus quod uolebat. Vbi est
ergo illa omnipotentia, qua in celo & in terra, secun-
dum prophetã, omnia quæcumq; voluit fecit? Et quo-
modo voluntati eius, secundum Apostolum, nihil resi-
stit, si colligere filios Hierusalem uoluit, & non fecit?
Hæc enim prædictis plurimum obuiare videntur.

Solutio, quomodo intelligendum sit illud,
Volui congregare, & noluit.

SED audiamus solutionem, ac primum quomo-
do accipiendum sit illud quod Dominus ait, uideamus.
Non. n. ex eo sensu illud dictum est (vt ait Aug. in
Ench. prædictam questionem soluens) quasi Domi-
nus uoluerit congregare filios Hierusalem, & non sit
factum quod uoluit, quia ipsa noluerit, sed potius ip-
sa quidem filios suos ab ipso colligi noluit: qua tamen
nolente filios eius collegit ipse omnes quos uoluit,
quia in celo & in terra non quædam uoluit & fecit,
quædam uero uoluit & non fecit, sed omnia quæcumq;
uoluit fecit. ut sit sensus. Quoties uolui cõgregare fi-
lios tuos & noluit. Quotquot cõgregari mea uolũ-
tate sæper efficaciter nolere feci. Ecce in euidenti posi-

tum est, quod illa Domini uerba superioribus non
repugnant.

Quomodo intelligendum sit illud, Qui vult
omnes homines saluos fieri.

NUNC uidere restat, quomodo etiã præmissa uerba
Apostoli prædictis non contradicant: qui de Deo lo-
quens ait, Vult omnes homines saluos fieri. Quorum
occasione uerborum multi a ueritate deuiauerunt,
dicentes Deum multa uelle fieri quæ non fiunt. Sed
non est intelligendum ea ratione illud esse dictum, quasi
Deus uelit aliquos saluari, & non saluentur. Quis. n.
tã impiè desipiat, vt dicat Deũ malas hominũ volun-
tates, quæ uoluerit, & quãdo uoluerit, & ubi uo-
luerit, in bonũ nõ posse conuertere? Non est utiq; ue-
rũ quod in Psalmo dicitur. Quæcumq; uoluit fecit, si
aliqua uoluit & nõ fecit: & quod est indignius, ideo
non fecit, quoniã ne fieret quod uolebat oþs, uolũtas
hominis impediuit. Ideoq; cum audimus, & in sa-
cris literis legimus, qd uelit oēs homines saluos fieri,
quamuis certũ sit nobis non oēs homines saluos fieri,
non tamen ideo debemus omnipotentissimæ Dei vo-
luntati aliquid derogare, sed ita intelligere quod scri-
ptum est, Vult omnes homines saluos fieri: tanquam
diceretur, nullum hominem fieri saluum, nisi quem
saluum fieri ipse uoluerit: non quod nullus sit homi-
num nisi quem saluum fieri uelit, sed qd nullus fiat sal-
uus, nisi quem uelit saluari, & ideo rogandus est vt
uelit: quia necesse est fieri, si uoluerit. Non est. n. cre-
dendus omnipotens aliquid uoluisse fieri quod factũ
non sit. Sic etiã intelligitur illud, illuminat omnem
hominem uenientem in hunc mundum: non quia nul-
lus hominum est qui non illuminetur, sed quia nisi
ab ipso nullus illuminatur. Potest & alio modo illud
illud intelligi, dum tamen credere non cogamur om-
nipotentem aliquid fieri uoluisse, factumq; non esse:
qui sine uillis ambiguitatibus si in celo & in terra,
sicut ueritas cantat, omnia quæcumque uoluit fecit:
profecto facere non uoluit quæcumque non fecit. Ex
his aperte ostenditur quod Deus ea uoluntate que
ipse est, non uult aliquid fieri quod non fiat, neq; non
fieri quod fiat.

Utrum mala uoluntate fiant, an eo nolente.

IDEO QVE cũ constet omnia bona quæ fiunt,
eius fieri uoluntate, quasi fieri nollet, nullatenus fie-
rent, recte quari solet, utrum & mala omnia quæ fi-
unt, i. peccata, Dei fiant uoluntate, an nolente eo fiat.
Super hoc diuersi uaria sentientes sibi contradicere
inueniuntur. Alij. n. dicunt qd Deus uult mala esse uel
fieri, non tamen uult mala. Alij uero, qd nec uult ma-
la esse, nec fieri. In hoc tamen conueniunt & hi & il-
li, quod utriq; fatentur Deum mala non uelle. Vtriq;
uero rationibus, & autoritatibus innituntur ad mu-
niendam suam asseruionem.

Quare dicunt quidam Deum uelle mala esse
uel fieri.

QUI enim dicunt Deum mala uelle esse uel fie-
ri, suam his modis muniunt intentionẽ: Si. n. inquit,
mala nõ esse uel nõ fieri uellet, nullo modo essent uel
fierent: quia si uult ea non esse uel non fieri, & nõ po-
test id efficere. s. ut non sint uel non fiant, uoluntati
suis & potentia aliquid resistit, & non est oþs: quia

nõ potest oē quod uult, sed impotens est, sicuti & nos
sumus, qui qd uolumus quandoq; non ualeamus. Sed
quia oþs est, & in nullo impotens, certum est nõ posse
fieri mala uel esse nisi eo uolente. Quomodo. n. inuito eo &
nolente posset ab aliquo malũ fieri, cum scriptũ sit, Vult
luntati eius quis resistet? supra etiã dixit Aug. quia
necesse est fieri si uoluerit. Sed uult mala fieri aut nõ
fieri: si uult nõ fieri, non fiunt: fiunt autem: uult ergo
fieri. Item, bonũ est mala esse uel fieri: alioquin sum-
me bonus non permitteret ea fieri. Vnde Aug. in En-
chir. Quamuis ea, inquit, quæ mala sunt, in quantum
mala sunt, non sunt bona: tamen ut non solum bona,
sed etiam sint & mala, bonum est. Nam nisi esset hoc
bonum ut essent & mala, nullo modo esse sinerentur
ab omnipotenti Deo bono: cui procul dubio quã fa-
cile est quod uult facere, tam facile est quod nõ uult
esse nõ sinere. Hoc nisi credamus, periclitatur nostra
confessio, qua nos in patrem omnipotentem credere
confitemur. Ecce hic aperte habes qd bonum est mala
esse: omnis autem boni Deus autor est, qui uult omne
bonum esse quod est. Cũ ergo bonum sit mala fieri
uel esse, ergo & mala uult fieri uel esse. His atq; alijs
huiusmodi rationibus & autoritatibus utuntur qui
dicunt Deum uelle mala esse uel fieri.

Hic ponit rationes illorum qui dicunt Dei
uoluntate non fieri mala uel non esse.

ILLI uero qui dicunt Dei uoluntate mala nõ
fieri uel non esse, inductionibus præmissis ita respon-
dent, dicentes, Deũ nec uelle mala fieri, nec uelle non
fieri, uel nolle fieri, sed tantũ non uelle fieri. Si. n. uel-
let ea fieri uel esse, faceret utiq; ea fieri uel esse, et ita
esset autor malorum: non est autem autor malorum, ut
sanctorũ protestantur autoritates: non ergo eius uolũ-
tate fiunt mala. Itẽ, si nollet mala fieri, uel uellet non
fieri, & tamen fierent, omnipotens non esset, cũ eius
uoluntas humana uoluntatis effectu impidiretur.
Ideoq; non concedunt Deũ uelle mala fieri, ne malo-
rum autor intelligatur: nec concedunt, eum uelle ma-
la non fieri, uel nolle fieri, ne impotens esse uideatur:
sed tantũ dicunt eum non uelle mala fieri, ut nõ au-
tor, sed permissor malorum monstretur. Vnde & euã-
gelista, ubi ostendit Deum autorem esse omnium bono-
rum, dicens, Omnia per ipsum facta sunt: consequen-
ter malorum autorem esse negat, dicens, Et sine ipso
factum est nihil. i. peccatum. Non dixit per eum fa-
ctum esse, uel eo nolente & inuito, sed tantũ sine eo. i.
sine eius uoluntate: quia non eius uoluntate sit pec-
catum. Non ergo Deo uolente uel nolente, sed nõ uo-
lente fiunt mala: quia non subest Dei uoluntati, ut ma-
lum fiat uel non fiat, sed ut fieri sinat: quia bonum est
sinere mala fieri: Et utique uolens sinit, non uolens ma-
la, sed uolens sinere ut ipsa fiant: quia nec mala sunt
bona, nec ea fieri uel esse bonum est.

Quomodo intelligendum sit illud Augusti
ni, Mala fieri bonum est.

QUOD uero Augustinus ait, Mala fieri bonum
est, nec sinerentur mala ab omnipotenti bono fieri, nõ
si hoc esset bonum, ut ea essent, ea ratione dictum
esse asserunt, quia ex malis quæ fiunt, Deus bona eli-
cit: nec ipse permitteret ea fieri nisi de eis boni ali-
quid faceret. Vnde Aug. in eodem lib. Ench. aperte
Rich. super 1. Sent. Cc 4 indi-
Cap. 11:

3. Tim. 2. b
Dist. præce-
diti, para F

Ex Aug en-
chir. ca. 98.

Ibid c. 15.
Psal. 113.

Ibid c. 101
In Enchir.
cap. 103.

Ibidem.
Ioannis 14

Ibidem.

Tropus.

Dist. præce-
dere para. 8

Psal. 113.
Rom. 9. d
Ex Enchir.
Aug. c. 97.
1. Tim. 2. b
Ibidem.
Mat. 23. d

Psal. 113.
Rom. 9. d

Cap. 97.

Psal. 113.

Aliquorum
effectum po-
test reddi
causa.

Responso.

indicans prædictorum verborum esse talem intelligentiam, ait, Deus omnipotens, cui rerum est summa potestas, cum summè bonus sit, nullo modo sineret aliquid mali esse in operibus suis, nisi vsque adeò esset omnipotès & bonus, vt beneficeret etiam de malo. Item in eodè. Melius iudicauit Deus de malis bona facere, quam mala nulla permittere. Ex hoc itaque sensu dictum est, ac verum est, bonum est mala fieri, quia ex malis quæ fiunt, bonis (qui secundum propositum vocati sunt sancti) accedit bonitas. i. vtilitas. Talibus. n. (vt ait Apost.) in bonum cooperantur omnia, etiam mala: quia eis profunt, quæ alijs facientibus obsunt. Vnde etiam aliquando in scriptura legitur malum appellari bonum: vt Hieronymus super Marcum. Malum, inquit, Iudæ, bonum fuit, scilicet nobis: Nec si bonum est illi vel illi, inde sequitur quòd simpliciter bonum sit: Propriè enim ac simpliciter bonum est, quod in se & facienti bonum est.

Cap. 27.

Rom. 8.

Comentario ad c. 14. in vomo 9.

Prima. Secunda.

Tertia.

2. Cor. 2. Quarta.

Cap. 10. & vomo 3.

Quadrupartita boni acceptio. EST enim aliquid quod in se bonum est, & cui fit, sed non est bonum facienti: vt cum subuenitur pauperi, sed non propter Deum: & aliquid bonum in se & facienti, sed non ei cui fit: vt cum veritas propter Deum alicui non obediens prædicatur: & aliquid in se, & facienti, & ei cui fit, bonum: vt cum veritas prædicatur propter Deum credenti. Vnde Apostolus, Bonus odor summus Deo, alijs odor vite, alijs odor mortis. Est autem aliud, quod nec in se bonum est, & facienti nocet, & damnat, nisi pœniteat, vt malum: valet tamen ad aliquid. Vt enim ait Augustinus in Enchiridion. A summè & equaliter & immutabiliter bona Trinitate, bona creata sunt omnia, nec summè, nec equaliter, nec immutabiliter bona, sed tamen bona etiam singula. Simul verò vniuersa valde bona: quia ex omnibus consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo. In qua etiam illud quod malum dicitur, bene ordinatum, & loco suo positum, eminentius commendat bona, vt magis placeat, & laudabiliora sint, dum comparantur malis.

Quod mala vniuersitati valent, & facientibus sua propria, vel patientibus aliena profunt, electis tamen.

HINC patet quòd ex malis quæ fiunt, aliquid provenit bonum, dum bona magis placent, & laudabiliora existunt. Ipsis etiam facientibus, ex malis quæ faciunt, interdum bona proveniunt, si secundum propositum vocati sunt sancti. Talibus enim (vt ait Augustinus in libro de correptione & gratia) vsq; adeò Deus omnia cooperatur in bonum, vt si qui horum deuiant & exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum: quia humiliores redeunt atq; doctiores, vt Petrus. Illa etiam mala quæ ab iniquis fideles piè perferunt, (vt ait Aug. in libro de Trinitate) ipsi vsq; profunt, vel ad delenda peccata, vel ad exercendam probandamq; iustitiam, vel ad demonstrandam huius vite miseriam. Ideoque & Iob Dei manum, & Aposto. satana stimulum sensit: & vterque bene profecit: quia malum bene portauit.

Ex prædictis concludit ostendens esse bonum fieri mala multis modis.

SI quis igitur diligenter attendat quæ scripta sunt, facile est ei percipere ex malis bona provenire, & ex ea ratione dictum esse, quòd bonum est mala fieri vel esse, non quia malum sit bonum, vel quia bonum sit malum fieri. Non est enim bonum, malum fieri ab aliquo: quia non est bonum vt aliquis faciat malum. Si enim hoc esset bonum, profectò huius Deus autor esset, qui est autor omnis boni. Quòd si huius Deus autor est, eo ergo autore homo agit mala: & ita eo autore homo fit deterior. Et si eo autore homo fit deterior, tunc eo volente homo fit deterior. Idem est enim dicere, aliquid fieri Deo autore, quod Deo valente: Deo autem autore homo non fit deterior: ergo non Deo volente: vt Augusti. in libr. 83. Quæst. 3. in mo 4. Quæstio. aperte astruit à minori, dicens ita. Nullo sapiente hominè autore fit homo deterior: tanta enim est ista culpa quæ in sapientem homine cadere nequit. Est autem Deus omni homine sapiente præstantior. Multo minus ergo Deo autore fit homo deterior. Multo enim est præstantior Dei voluntas quam hominis sapientis. Illo autem autore cum dicitur, illo volente dicitur: Ergo est vitium voluntatis, quo est homo deterior. Quod vitium si longe abest à Dei voluntate, ut ratio docet, à quo sit, quærendum est. Ecce aperte dicit Augu. Deo autore vel volente hominem non fieri deteriore, sed vitio voluntatis suæ. Non est ergo Deo autore quòd malum sit ab aliquo: & ita Deo volente mala non fiunt.

Quod in Deo non est causa vt fit homo deterior.

DEINDE idem Augustinus querens quæ sit causa ut homo fit deterior, in Deo non esse asserit, in eodem libro dicens. Vt fit homo deterior, aut in ipso est, aut in alio, aut in nihilo. Si in nihilo, nulla causa est: si in alio, aut in Deo, aut in alio quolibet homine, aut in eo quod neque Deus neque homo sit: sed non in Deo: (bonorum enim Deus tantum causa est) ergo in homine est, aut in eo quod neque Deus neque homo, aut in nihilo. Et ex his aperte ostenditur, quòd non est bonum ut fit homo deterior: quia non est Deus eius rei causa, qui tantum causa bonorum est. Et si non est bonum ut homo fiat deterior, non est ergo bonum ut ab eo fiat malum: non ergo vult Deus ut ab eo fiat malum.

Aliter probat quòd Deo autore non fiunt mala.

ITEM aliter etiam ostenditur quòd Deo autore, id est volente, non fiunt mala: quia ipse non est causa tendendi ad non esse. Tendere enim ad non esse, malum est: ipse autem autor mali non est. Tendit verò ad non esse, qui operatur malum: non ergo Deo autore est, quòd aliquis operatur malum. Nò est ergo bonum & aliquis operatur malum: quia tantum boni Deus autor est. Hoc autè Aug. in eodem lib. aperte explicat, ita dicens. Qui omnium quæ sunt autor est, & ad cuius bonitatem id pertinet ut sit omne quod est, boni tantummodo causa est. Quo circa mali autor non est: & ideo ipse summum bonum est, à quo in nullo deficere bonum est, & malum est deficere. Non est ergo causa deficiendi, id est, tendendi ad non esse, qui, vt ita dicam, effendi

Quæst. 3. in mo 4.

Quæst. 4.

Quæst. 21. in principio & sine.

effendi causa est, quia omnium quæ sunt autor est, quæ in quantum sunt, bona sunt. Ecce aperte habes quòd deficere a Deo qui summum est bonum malum est. Mala ergo facere malum est: non ergo Deo autore vel volente mala fiunt.

Obiectio quorundam sophistica quæ probare nituntur ex Deo esse quòd mala fiunt.

IAM sufficienter ostensum est, quòd Deo autore non fiunt mala. Quidam tamen sophistice incidentes, & ideo Deo odibiles probare conantur ex Deo autore esse quòd mala fiunt hoc modo. Quod mala fiunt verum est. Omne autem verum quod est, a veritate est quæ Deus est. A Deo ergo est quòd mala fiunt. Quod autem omne verum a Deo sit, confirmant auctoritate Augusti. in libr. 83. quæstionum ita dicentis: Omne verum a veritate verum est. Est autem veritas Deus. Deum ergo habet auctorem omne verum. Est autem verum quòd mala fiunt, vel sunt: Deo ergo autore est quòd sunt vel fiunt mala.

Quæst. 10. in mo 14.

Tomo 4. explanation. 1. Cor. 12. a

Responsio vbi concedit omne verum esse a Deo, & sophisma aperit.

QUIBUS facile est nobis respondere, sed indignum responsione videtur quod dicunt. Omne namque verum a Deo est, vt ait August. cui consonat Ambros. qui tractans illud verbum Apostoli. Nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto dicit, quòd omne verum a quocunque dicitur a Spiritu sancto est. Cum itaque verum sit quòd mala fiunt, hoc verum quod dicitur illa locutione, scilicet, mala fiunt, a Deo est, sed non inde sequitur quòd a Deo sit ut mala fiant. Si enim hoc diceretur, auctor malorum Deus esse intelligeretur, quod ex simili manifeste falsum ostenditur. Deus prohibet furtum fieri, sed furtum fieri verum est: ergo prohibet verum, non sequitur.

Partem quæstionis approbat illorum, qui dicunt Deum non velle mala fieri.

HÆC igitur, & alia huiusmodi inania relinquentes, præmissæ quæstionis parti saniori fauentes, quæ sanctorum testimonijs plenius approbatur, dicamus Deum non velle mala fieri, nec tamen velle non fieri, neque nolle fieri. Omne ergo quod vult fieri, fit, & omne quod vult non fieri, non fit. Fiunt autem multa quæ non vult fieri, vt omnia mala.

DISTINCTIO XLVI.

HIC oritur quæstio, &c. Superius ostendit Magister quid est diuina voluntas. Hic inquit: vtrum semper impleatur, & diuiditur pars ista in partes duas.

Primo procedit dubitationes remouendo. Secundo veritatem explicando.

Vel sic, primo ostendit, quòd voluntas Dei nunquam est inefficax.

Secundo ostendit, quòd semper est efficax. 47. distin. ibi. (Voluntas quippe Dei semper efficax est.

Prima in duas. Primo tractat hanc quæstionem vtrum Deus velit aliquid bonum fieri quod non fiat.

Secundo tractat hanc quæstionem vtrum velit aliquid malum non fieri quod fiat, ibi. (Ideoque cum constat.)

Prima in tres. Primo adducit vnam auctoritatem Evangelij, & aliam Apostoli ad mouendum dubitationem.

Secundo determinat auctoritatem Evangelij, ibi. (Sed audiamus.)

Tertio auctoritatem Apostoli, ibi. (Nunc videre.) Tunc sequitur illa pars quæ ibi incipit. Ideoque in qua tractat illam quæstionem vtrum velit aliquid malum non fieri quod fiat, & diuiditur in partes duas.

Primo enim mouet quæstionem & determinat eam secundum aliorum opinionem.

Secundo secundum opinionem propriam. Vel sic primo procedit opiniones recitando. Secundo pro opinione veriori diffiniendo, ibi. (Siquis igitur.)

Prima in quatuor. Primo ponit duas opiniones.

Secundo rationes opinionis minus vere, ibi. (Qui enim dicunt.)

Tertio rationes opinionis verioris ibi. (Illi vero.)

Quarto soluit auctoritates inductas pro opinione minus vera, ibi. (Quod vero.)

Et ista diuiditur in duas. Primo ponit responsionem.

Secundo responsionis explanationem, ibi. (Est enim aliquid.) Et ista in duas.

Primo explanat qualiter verum sit, quòd bonum est mala fieri.

Secundo qualiter Deus elicit bonum ex ipsis malis, ibi. (Hic patet &c.) Sequitur illa pars quæ ibi incipit. Siquis igitur, & diuiditur in duas.

Primo determinat veritatem opinioni secundæ consentiendo.

Secundo remouet dubitationem, ibi. (Iam sufficienter ostensum est.)

CIRCA HANC distinctionem queruntur octo.

Primo, vtrum Deus velit omnes homines saluos fieri.

Secundo, vtrum velit mala fieri.

Tertio, vtrum iuste permittat mala fieri.

Quarto, vtrum omnia mala quæ a voluntate Dei non prohibentur eueniant.

Quinto, vtrum verum sit mala fieri.

Sexto, vtrum bonum sit mala fieri.

Septimo, vtrum malum sit ordinabile.

Octauo, vtrum malum sit de perfectione vniuersi.

D Bona. & Scor. hic D. Tho. ubi supra.

ARTICVLVS PRIMVS. QVAESTIO I.

Arg. I. D. Bon. q. 1. D. Th. ar. 6. in resp. ad 1. Scot. q. uni. ea in resp. ad 1. Secundo.

PRIMO ostendo, quod Deus velit omnes homines saluos fieri, Apostolus. 1. ad Thi. 2. cap. dicit de Deo quod omnes homines vult saluos fieri. Item nullus potest saluari, nisi quem Deus vult saluari: ergo si Deus non vult omnes homines saluos fieri, non omnes homines possunt saluari quod falsum videtur.

Item summe liberalis vult omnibus bona sua communicari quantum possibile est. Sed Deus est ita summe liberalis quod in ipso peccatus nihil est de auaritia. Vnde Auicen. 6. naturalium libr. 4. ca. 2. quod in Deo non est aliqua auaritia: ergo vult bonitatem suam omnibus hominibus communicari quantum possibile est.

CONTRA, Deus non vult saluos fieri, nisi quos praedestinavit, sed non praedestinavit omnes homines: ergo non vult omnes homines saluos fieri.

RESPONDEO, quod Deum velle omnes homines saluos fieri potest intelligi quadrupliciter.

Vno modo vt sit sensus nullum hominem saluum fieri, nisi quem saluum fieri ipse voluerit, & hunc sensum ponit Magister in littera & in isto verum est.

Alio modo vt de qualibet gente velit aliquos saluos fieri, & in isto sensu etiam verum est.

Alio modo vt sit sensus. Quod velit omnes homines saluos fieri antecedenter quod est velle omnem hominem saluum fieri secundum quod consideratur absolute in quantum homo est, & in isto sensu verum est. Vnde Damascen. 2. libr. cap. penultim. Oportet scire quod Deus antecedenter vult omnes saluos fieri, & regno eius potiri, & fortunari. Non enim ad puniendum plasmauit nos: sed ad participandum bonitatem eius vt bonus.

Quarto modo potest esse sensus quod velit omnes homines saluos fieri consequenter, hac est compensatis omnibus conditionibus hominis. Et hoc est simpliciter velle omnes homines saluos fieri, & in isto sensu non est verum quod Deus velit omnes homines saluos fieri. Omnes enim illi quod sic vult saluos fieri saluabuntur: sed sic non vult saluos fieri illos qui moriuntur in peccato mortali. Vnde Damascen. 2. libr. cap. penult. Peccantes autem vult puniri vt iustae, & paucis interpositis subiungit, quod ista est sequens voluntas, & concessio ex nostra causa. Quod ergo dicitur in Deo voluntas antecedens, & consequens non est accipienda ista antecedentia, & consequentia ex parte volentis, sed ex parte volitorum, sicut diceremus quod iustus rex primo vult omnes homines regni sui non affligi

habendo aspectum ad conformitatem naturae, & tamen ex consequenti vult aliquos puniri in quantum sunt mali.

EX DICTIS patet responsio ad primum. Ad secundum cum dicitur. Quam non omnes homines possent saluari, nisi Deus vellet omnes saluos fieri &c. dico quod verum est si non vellet omnes homines saluos fieri neque antecedenter neque consequenter.

Ad tertium cum dicitur, quod summe liberalis vult omnibus bona sua communicari, quantum possibile est &c. dicendum quod verum est si possibile est & decens simul, Deum autem velle simpliciter & absolute omnes homines saluos fieri, omnibus particularibus conditionibus hominum compensatis non est decens. Ex dictis patet de qua voluntate procedat argumentum ad aliam partem.

QVAESTIO II.

SECUNDO quaeritur: vtum Deus velit mala fieri, & videtur quod sic, quia de quolibet affirmatio, vel negatio, hoc est principium, quod maxime defendit Philosophus. 4. metaphysi. Sed non est verum quod Deus velit mala non fieri, quia nihil potest fieri contra voluntatem suam: ergo Deus vult mala fieri.

Item Hug. 1. lib. de sacramentis par. 4. c. 12. Si dicitur Deus vult malum fieri aliquibus interpositis subiungitur refutat hoc mens pia, non quia quod dicitur non bene dicitur: sed quia quod bene dicitur non bene intelligitur: ergo bene dicitur in rei veritate, quod Deus vult malum.

Item cap. sequenti dicit de Deo quod malum esse vult, sed qui vult malum esse vult malum fieri: ergo Deus vult malum fieri.

CONTRA, August. libr. 83. qq. questio. 3. Idem est fieri Deo volente & Deo auctore: sed vt dicitur in eodem libr. q. 21. Deus auctor mali non est: ergo Deus non vult mala fieri.

RESPONDEO, quod malum sub ratione qua malum Deus non vult fieri, quia quamuis actio substrata malitiae a Deo sit tamen ipsa malitia, qua formaliter malum dicitur, malum a Deo non est: & ideo cum idem sit fieri Deo volente, & Deo auctore, sequitur quod Deus non vult malum fieri sub ratione quam malum est.

AD PRIMUM in oppositum dicendum, quod Deum velle mala fieri, & Deum velle mala non fieri non sunt contradictoria. Vtraque enim pars falsa est: sed Deum velle mala fieri, & Deum non velle mala fieri contradicunt, & dico quod ista pars vera est. Vides ergo quod non est idem velle mala non fieri, & non velle mala fieri.

Ad secundum cum dicitur, quod Deum velle malum bene dicitur, &c. dico quod hoc non habet

In oppositum. Responsio. Deum velle omnes saluos fieri quadrupliciter intelligitur.

Ad secundum.

Ad tertium.

Arg. I. D. Bon. q. 1. D. Th. ar. 9.

T. comm. 9.

Secundo.

Tertio.

In oppositum.

Responsio. Deus non vult malum sub ratione mali.

Ad primum.

Ad secundum.

habet veritatem, nisi intelligatur de voluntate signi quae est permissio.

Ad tertium cum dicitur, quod Deus vult malum esse, &c. Dico hoc intelligendum esse de voluntate signi, quae est permissio: quia si intelligatur de voluntate beneplaciti non habet veritatem, nisi sic intelligatur Deus vult malum esse, id est, vult bonum quod elicitur ex existentia mali. Sed praedicta oratio non habet hunc sensum virtute sermonis.

QVAESTIO III.

Arg. I. D. Bon. di. 47. quest. 3. artic. 1. D. Tho. ubi sup. & resp. ad ultimum. et haec & sequentia de hac re possumus deduci ex illa quaestio. unica. Scot. di. 47. ubi sup. & esse & quomodo in Deo permissio. Secundo. Tertio. In oppositum.

tertio quaeritur: vtum Deus iustae permittat mala fieri, & videtur quod non. Prohibere & permittere sunt opposita: ergo quod iustae prohibetur, non iustae permittitur ab illo qui potest impedire.

Item dicit Canon. 83. dist. cap. Error, cum possis prohibere peruersos & non facis nihil aliud est quam fouere: ergo cum Deus possit prohibere mala fieri permittendo, ea fieri videtur malos in sua malitia fouere.

Item nullus rex potens impedire mala regni sui iustae permittit ea fieri: Cum ergo Deus sit rex vniuersae creaturae, & possit impedire in vniuerso mala fieri, non iustae permittit mala fieri.

CONTRA, Li. de ecclesiasticis dogmaticis. cap. 25. Nullum credimus ad salutem, nisi Deo inuitante venire, nullum inuitatum nisi Deo auxiliante salutem suam operari, nullum nisi orante auxilium promereri, nullum voluntate Dei perire: sed permissum pro electione arbitri ne ingenitas potestatis semel homini attributa ad seruilem cogatur necessitatem: hic habes quod Deus permittit aliquos perire in quo includitur, quod permittit in eis malum quo iustae pereunt: cum ergo Deus sit iustissimus, sequitur quod mala permittit, & iustae permittit.

Responsio. Deum iuste permittere mala fieri.

RESPONDEO, quod Deus iustae permittit mala fieri, tam iustitia quae est exigentia demeritorum, vt cum hominem propter vnum peccatum permittit ruere in aliud, & tam iustitia quae est decentia bonitatis suae, quam decet manifestari, & in operibus in quibus maxime relucet misericordia, & in operibus in quibus maxime relucet iustitia. Quia vt dicit Psalm. Vniuersa via Domini misericordia, & veritas, & etiam decet bonitatem diuinam manifestari in his in quibus manifestatur sua sapientia, & potentia, quae maxime manifestantur in hoc quod Deus de malis elicit bona. Vnde August. in 2. libr. de ciuita. Dei. cap. 1. dicit de Deo quod potentius & melius iudicauit, de malis benefacere quam mala esse non finire. Et ideo iuste permittit mala fieri: vnde super illud Iob 12. Abundant tabernacula praedonum dicit Gregor. 1. 1. libr. mo-

ral. non multum post principium. Omnipotens Deus, quod iustae fieri prohibet iustum est vt finat fieri.

AD PRIMUM in oppositum cum dicitur, quod prohibere & permittere sunt opposita &c. dico quod verum est accipiendo permissioem pro concessione mali, vel non punitione mali: non autem verum est accipiendo permissioem pro non cohibitione, & hoc modo permittit Deus mala fieri, scilicet, non cohibendo.

Ad secundum quod arguebatur per illum Canonem dico, quod intelligi debet de illo qui non habet vniuersalem prouidentiam: sed particularem sub alio, nec potest ex omnibus malis peruersorum maiora bona elicere, nec habet auctoritatis plenitudinem, opposita autem conditiones in Deo sunt: est enim vniuersalis prouisor, & potest ex omnibus malis peruersorum maiora elicere bona, & habet auctoritatis plenitudinem.

Ad tertium soluendum simili modo, sicut ad praecedens, vel potest dici quod etiam aliquis rex iuste permittit aliqua mala fieri propter vniuersalem commoditatem regni, quia quandoque aliqua mala fiunt, si vellet omnia prohibere ex illa prohibitione occasionaliter multa bona subtraherentur regno. Et huic sententiae videtur consentire August. in 1. lib. de lib. arb. cap. 8. dicens de quibusdam malis: videtur mihi, & legem istam quae populo regendo scribitur recte ista permittere, & per diuinam prouidentiam vindicari.

QVAESTIO IIII.

quarto quaeritur: vtum omnia mala quae a voluntate Dei non prohibentur, eueniant: & videtur quod non, August. 3. libr. de trinit. cap. 8. Nouimus hominem posse ambulare, & neque hoc posse si non permittatur, volare vero non posse etiam si permittatur: ergo a simili aliqua mala homines non faciunt quia non permittuntur, & aliqua non faciunt etiam si permittantur.

Item si omnia mala euenirent quae Deus non prohibet, tunc si Deus non prohiberet aliqua mala euenirent omnia mala possibilis euenire: sed mala possibilis euenire infinita sunt, & ita sequeretur quod si Deus non prohiberet aliqua mala quod essent infinita mala in actu quod falsum est.

Item esto quod pueri ante usum liber. arb. Deus peccare non prohibeat, non tamen propter hoc peccabunt. Quia sicut dicit Boet. in libr. de lib. arb. inter principium & medium. Infantibus infans, & dormientibus nihil quod faciunt vel bonum vel malum putatur, quia ni mirum sicut suae non sunt compotes mentis, sic nec usum retinent proprie voluntatis, ac per

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad primum.

Secundo.

Tertio.

per hoc nec iudicium libertatis: ergo possibile est Deum aliqua non prohibere, & tamen illa non euenire.

Ad oppositum.

CONTRA, malum est defectus boni debiti: sed omnes defectus boni debiti quos Deus non prohibeat eueniunt: ergo probatio minoris. Si Deus non prohibet defectum boni debiti non mouet creaturam ad faciendum illud bonum, quia mouendo creaturam ad illud bonum faciendum prohiberet defectum illius boni, & si non mouet creaturam ad illud bonum faciendum ipsa non faciet illud bonum, & sic incidet in defectum illius boni debiti: ergo a primo si Deus non prohibet defectus boni debiti sequitur quod eueniunt.

Responsio. Mala quae a Dei voluntate non prohibentur eueniunt.

RESPONDEO, quod omnia mala quae a voluntate Dei non prohibentur eueniunt large extendendo prohibitionem. Prohibet enim Deus malum fieri non dando potestatem creaturae qua nunquam illud malum facere possit, & sic prohibet odium finis, & multa alia mala.

Alio modo non dando potestatem creaturae quae secundum omne tempus aliquid malum facere possit, & sic prohibet peccata fieri a dormiente dum dormit, & ab infano, & infante.

Alio modo non tribuendo potestatem creaturae, qua simul multa distincte intelligere possit per naturam, & sic permittendo hominem cadere in vnam cogitationem malam: pro illo tempore prohibet aliam, habentes in respectu alicuius mali potestatem prohibet ne faciant illud malum cohibendo voluntatem, vel ipsam mouendo ad bonum oppositum illi malo, vel retinendo voluntatem ne illi malo consentiant, etiam quamuis non moueatur ad bonum oppositum illi malo. Et multi sunt alij modi quibus Deus prohibet mala fieri, quos longum esset narrare, & etiam sunt aliqui modi, qui nos latent. Sicut ergo visum est quaedam mala Deus prohibet fieri non tribuendo potestatem, & quaedam prohibet fieri voluntatem cohibendo.

Ad primu.

AD PRIMVM in oppositum dicendum, quod August. ibi. loquebatur de permissione quae opponitur cohibitioni voluntatis, quasi dicat. Esto quod Deus non cohibeat conatum hominis ad volandum, tamen volare non potest, & tamen Deus prohibet ipsum volare non tribuendo volandi potestatem. Ita sunt aliqua mala quae homo non facit, non quia Deus cohibeat voluntatem respectu illius mali, nec arcet sibi datam potestatem, & tamen illud malum homo non facit, quia non accipit potestatem, qua illud malum facere possit, & sic prohibetur diabolus facere mala aliqua, quae non facit. Vnde August. in 3. libr. de trinit. cap. 8. loquens de Angelis malis sic dicit: illi Angeli quaedam possunt facere si permittantur ab Angelis potentioribus imperio

Dei, quaedam non possunt, nec si ab eis permittantur, quia ille non permittit a quo illis est talis naturae modus.

Ad secundum.

Ad secundum dicendum, quod si quis non prohiberet aliqua mala, vel voluntate cohibendo, vel potestatem non tribuendo, tunc dico quod a creaturis fierent omnia fieri possibilia eo modo quo sunt possibilia fieri ad quod non sequitur quod essent vnquam infinita mala in actu in facto esse, nec sic infinita mala sunt possibilia fieri.

Ad tertiu.

Ad tertium dicendum quod & si detur quod Deus infantem non prohibeat a peccato dum infans est voluntatem cohibendo, tamen ipsum prohibet talem potestatem non tribuendo, qua pro illo tempore peccare possit.

Q V A E S T I O V.

VINTO quaeritur: vtrum verum sit mala fieri, & videtur quod non, August. 7. confess. longe vltra medium. Omnia vera sunt in quantum sunt: sed omne ens quod non est Deus a Deo est: ergo omne verum quod non est Deus a Deo est, sed mala fieri a Deo non est: ergo mala fieri verum non est.

Arg. 1. D. Bon. q. 4.

Item glo. super illud Psalm. Diminuta sunt veritates a filiis hominum. Veritas Dei vna est qua illustrantur animae sanctae: sed in hominibus multa sunt veritates, sicut ab vna facie multa in speculis appareret imagines: ergo omne verum quod non est prima veritas est a prima veritate: sed mala fieri non est prima veritas, nec a prima veritate: ergo mala fieri non est verum.

Secundo.

Item Anselm. libr. de veritate. cap. 11. veritas est rectitudo sola mente perceptibilis: sed mala fieri non est rectum: ergo mala fieri non est verum.

Tertio.

CONTRA. Si Ioannes praedicat: Ioannem praedicare est verum: ergo a simili, si malum fit malum fieri est verum: sed multa mala fiunt: ergo multa mala fieri est verum.

In oppositum.

RESPONDEO, quod eo modo quo mala fiunt, mala fieri est verum. In malo autem est considerare ipsam essentiam substratam deformitati, & illa in quantum essentia est, bona est, & per se, & realiter sibi competit fieri, & ratione illius simpliciter mala fieri realiter verum est. Est etiam in malo considerare ipsam deformitatem, qua illa qua forma formaliter mala est. Et dico quasi quia illa deformitas forma non est, nisi extendo nomen formae ad priuationes: illa enim deformitas non est aliqua res positua: sed carentia boni debiti. vnde August. 11. libr. de ciuitat. Dei. cap. 11. Mali nulla est natura: sed amissio boni mali nomen accepit, & ratione illius deformitatis mala non fiunt realiter, nisi per accidens, in quantum, scilicet, fit res aliqua substrata illi defor-

Responsio. Verum esse mala fieri, quo est concedendum. In malo secundo sunt.

deformitati, vel in quantum destruit aliquid in re, ad cuius destructionem sequitur in ea carentia boni debiti. Et sic accipiendo malum, non est verum mala fieri realiter, nisi per accidens: sic enim malum non habet causam efficientem per se. Vnde August. in 12. libr. de ciuita. Dei. cap. 6. Malae voluntatis causa efficiens, si quaeratur nihil inuenitur, quia tamen priuationes sunt res rationis in quantum sunt intellectus vel intelligibiles per oppositos habitus: ideo dicunt aliqui quod per se verum est malitiam fieri loquendo de veritate quae consequatur res secundum suum esse intellectum. Et haec dicitur veritas secundum rationem non secundum rem.

Opinio.

Quicquid autem fit de isto vltimo modo dicendi concedendum est malum sub ratione qua malum non esse verum realiter fieri, nisi per accidens, & sic argumenta ad primam partem procedunt.

Ad argum.

ARGVMENTVM ad partem aliam concludit non de veritate rei qua verum est aliquid fieri per se: sed aut de veritate rationis, aut de veritate qua verum est rem fieri per accidens. Scias tamen quod forma argumenti bona non est etiam ad illam conclusionem, quia si Ioannes praedicat: Ioannem praedicare est verum non tantum veritate rationis: sed etiam veritate rei. Malum autem fieri sub ratione qua malum non est verum veritate rei, nisi per accidens, & forte illi qui antiquitus contendebant verum esse fieri mala sub ratione qua mala, concedebant eam in sensu quo negatio intellecta in priuatione negat fieri: tunc enim est sensus quod verum est non fieri bona debita.

Q V A E S T I O VI.

SEXTO quaeritur: vtrum bonum sit mala fieri, & videtur quod sic: Hugo in libr. 1. de sacramentis part. 4. ca. 5. bonum fuit esse & bona & mala, & voluit vtrunque esse Deus, quia vtrunque esse bonum fuit: sed quod est bonum esse bonum est fieri: ergo bonum est mala fieri. Item idem Hugo. eodem libr. par. eadem. cap. 13. Bonum est esse malum: sed vt prius quod bonum est esse bonum est fieri.

Arg. 1. D. Bon. q. 3. D. Tho. ubi sup. & in 1. sent. dist. 46. quaest. 3.

Secundo.

Item Philosophus. libr. 2. topic. Quorum effectiua bona & ipsa bona: sed malum est ortum ex libero voluntatis arbitrio. Vnde August. 2. de liber. arb. circa principium habemus liberum voluntatis arbitrium, & non nisi eo peccamus: & ita cum liberum arbitrium voluntatis sit bonum malum est a bono: ergo ipsum esse est bonum.

Ad oppositum.

CONTRA, Philosoph. 2. lib. top. Quorum generationes bona sunt & ipsa bona sunt: sed mala non sunt bona vt dicit Hugo. 1. libr. de sacramentis. c. 13. ergo factio mali non est bona.

RESPONDEO, quod bonum esse malum fieri dupliciter potest intelligi, vel simpliciter, vel alicui: dico quod malum fieri non est bonum simpliciter loquendo de malo sub ratione qua malum: hoc ratione illius deformitatis qua formaliter res est mala: sic enim malum fieri est deficere. vnde August. 12. libr. de ciuitat. Dei. cap. 7. Deficere ab eo quod summe est ad quod minus est: hoc est incipere habere voluntatem malam, & hoc est etiam auerti ex eo quod secundum naturam in id quod praeter naturam, secundum Damascen. libr. 4. capit. 12. Deficere autem a summo bono, & auerti ab eo quod est secundum naturam rationis simpliciter malum est.

Responsio. Malum fieri esse bonum intelligi potest dupliciter.

Malum autem fieri bonum esse alicui dupliciter potest intelligi vel per se, vel per accidens.

Malum fieri bonum alicui dupliciter.

PRIMO modo falsum est. Malum enim fieri nulli bonum est per se: sed per accidens quandoque est bonum facienti, in quantum ex factioe alicuius mali recognoscit, quam malum est superbire & incautum esse maxime in his quae spectant ad salutem. Et ex illa consideratione cum adiutorio Dei refurgit humilior & cautior, & sic potest exponi illud verbum Apostoli ad Rom. 8. diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Vbi dicit Gloss. etiam casus in peccatum mortale. Dicit etiam Damascen. 2. libr. cap. 29. Conceditur quis. j. permittitur & in nephariam incidere operationem, quandoque in directionem alterius deterioris passionis, & quandoque etiam per accidens bonum est malum fieri non facientibus ipsum malum, in quantum Deus per suam prouidentiam de malis maiora bona elicit, & sic malum fieri non dicitur recte bonum alicui nisi per accidens, quia illud bonum quod inde provenit, non provenit ex virtute mali: sed ex bonitate & omnipotentia Dei cuncta bene ordinantis.

Ad argum.

DVO prima argum. procedunt secundum quod malum esse, vel fieri bonum est alicui per accidens ratione boni quod Deus ex eis elicit.

Ad tertiu.

Ad tertium cum dicitur, quod quorum effectiua boni, & ipsa bona &c. Dico quod hoc intelligendum est cum effectus efficitur per se ab effectiuo non in quantum deficiens est. Malum vero sub ratione qua malum non est effectum per se: sed per accidens, & est a libero arbitrio ratione defectibilitatis existentis in liberalitate. Argumentum ad oppositum concludit, quod malum fieri est malum per se.

Q V A E S T I O VII.

SEPTIMO quaeritur: vtrum malum sit ordinabile, & videtur quod sic: Hugo. 1. libr. de sacramentis part. 4. ca. 6. dicit de Deo. Videt mala procul quae futura erant cum bonis plusquam erant & confi-

Arg. 1. D. Bon. q. 5. D. Tho. ubi supra.

& consideravit, quia malis adiunctis bona commendantur, & pulchriora fierent comparatione malorum: sed ea per quorum adiunctionem bona commendantur, & pulchriora redduntur sunt ordinabilia: ergo mala sunt ordinabilia.

Secundo. Item August. 5. libr. de ciuitat. Dei. cap. 10. dicit, quod spiritus non creatus creatorum spirituum bonas voluntates adiuuat, malas iudicat, omnes ordinat: ergo malum ordinatur.

Tertio. Item August. 11. libr. de ciuita. Dei. cap. 28. Neque enim Deus vllum non dico Angelorum: sed, vel hominum crearet quem malum futurum esse prescisset, nisi pariter nosset quibus eos bonorum visibus commendaret, atque ita ordinem seculorum tanquam pulcherrimum carmen etiam ex quibusdam quasi antithetis honestaret.

Ad oppositum. **CONTRA,** August. 12. libr. de ciuit. Dei. cap. 8. dicit. Quod malum est contra ordinem naturarum: sed quod est contra ordinem naturarum non est ordinabile: ergo malum non est ordinabile.

Item August. 22. contra Faustum inter medium & finem dicit, quod homo iniquus perturbat quantum in ipso est in se ordinem naturalem quem lex eterna conseruare iubet. Sed quod ordinem naturalem perturbat ordinabile non est: ergo malum ordinabile non est.

Item non ens non est ordinabile aliquo ordine reali: sed secundum quod dicit Dionys. 4. cap. de diui. nomi. non multum ante finem capituli. Malum non est ens, neque in existentibus: ergo non est ordinabile aliquo ordine reali.

Responsio. **RESPONDEO,** quod sicut sanum potest aliquid dici tripliciter, vel sicut subiectum sanitatis, & sicut homo dicitur sanus, vel sicut dispositio ad sanitatem, & sic medicina dicitur sana, vel sicut signum sanitatis, & sic vrina sana dicitur, sic aliquid potest dici ordinabile tripliciter: Vel sicut obiectum ordinis, vel sicut dispositio ad ordinem, vel sicut ordinis ostensiuum.

Primo modo malum sub ratione qua malum, hoc est ratione deformitatis, qua res formaliter dicitur mala non est ordinabile ordine reali per se, quia illa deformitas non est ens, sed priuatio entis debiti, & sic procedebat argumentum vltimum ad partem secundam: ordine tamen reali est ordinabile per accidens, quia essentia in qua est illa deformitas ordinabilis est, scilicet, in poenam propter illam deformitatem. Vnde August. 11. super Genes. longe post principium. Cur itaque tentari non sineret, quam consensurum esse ipse prescibat, cum id facturus esset propria voluntate per culpam, & ordinandus esset illius æquitate per poenam, quia tamen priuationes sunt entia rationis: ideo ipsa deformitas ordinabilis est ordine rationis.

Secundo modo dico quod ipsa deformitas ordinabilis est non ordine naturæ, sed iustitiæ: quia homo per illam deformitatem disponitur ad iustam poenam recipiendam, & sic Deus ordinat malas voluntates, in quantum voluntatibus per malitiam dispositis ad recipiendam iustam poenam infligit eam, & sic procedebat secundum argumentum ad partem primam:

Tertio modo ipsa deformitas est ordinabilis, & ordinata in quantum est ordinis boni ostensiuæ: & sic procedebat argumentum primum ad partem primam, & etiam tertium.

AD PRIMVM alterius partis dicendum quod quamuis malum sub ratione qua malum per se sit contra ordinem naturæ, tamen per accidens ordinabile est modis supradictis. Vnde August. 22. libr. contra Faustum inter medium & finem. Omnia disponuntur a Deo creatore omnium quæ naturaliter sunt, nec auctore, sed tamen ordinatore etiam peccatorum, vt ea quæ peccata non essent, nisi contra naturam essent: sic iudicentur, & ordinentur, nec vniuersitatis naturam turbare, vel turpare permittantur meritorum suorum locis & conditionibus deputata.

Ad secundum eiusdem partis potest pate-
Ad secundum. re solutio ex iam dictis.

Ad tertium solutum est in corpore quæstionis. **Ad tertium.**

Q V A E S T I O V I I I.

CTAVO quaritur: vtum malum sit de perfectione vniuersi: & videtur quod sic, quia omne ordinabile est de perfectione vniuersali: sed malum est ordinabile, vt in præcedenti quæstione visum est: ergo est de perfectione vniuersi.

Item illud sine quo multæ & magnæ perfectiones deessent vniuerso est de perfectione vniuersi: sed si nunquam fuisset peccatum multæ & magnæ perfectiones deessent vniuerso, scilicet, victoriæ martyrum & incarnatio filij Dei: vnde exclamat Gregor. in benedictione cærei Paschalis. O felix culpa quæ talem meruit habere redemptorem: ergo malum est de perfectione vniuersi.

Item bonitas est de perfectione vniuersi: sed ordinatio mali ad bona quæ ex eis eliciuntur est bona: ergo malum est de perfectione vniuersi. **Tertium.**

CONTRA, Auicena. 4. libr. metaphy. ca. 3. Res non est mala, nisi in quantum ipsa est priuatio perfectionis: sed illud quod est priuatio perfectionis, non est de perfectione vniuersi: ergo malum non est de perfectione vniuersi. Item bonum est esse illud quod est de perfectione vniuersi: sed non est bonum esse malum. Superius enim ostensum est quod non est bonum simpliciter & per se mala fieri: ergo malum non est de perfectione vniuersi.

Item

Item illud quo amoto vniuersum est melius, non est de perfectione vniuersi: sed si omnes qui mali sunt essent boni, vniuersum esset melius: ergo malum non est de perfectione vniuersi.

Responsio. **RESPONDEO,** cum sit considerare vniuersi perfectionem essentialem, & accidentalem dico, quod malum ratione ipsius deformitatis non est de vniuersi perfectione essentiali vllò modo. Si autem loquamur de perfectione vniuersi accidentali: sic dico, quamuis malum ratione deformitatis non sit de perfectione vniuersi per se, quia non est accidens bonum, tamen per accidens est de perfectione tali in quantum, scilicet, essentia sibi substrata est de perfectione vniuersi, & in quantum iusta poena quæ propter ipsam infligitur est maior boni manifestatio, quæ est propter oppositionem mali, etiam magna bona quæ a Deo sunt elicitæ ex malis, vel occasione malorum sunt de perfectione vniuersi, sicut cicatrix in corpore matris resurgentis, & plura alia, & sic patet quod vniuersum esset perfectius sine illa deformitate qua res est mala considerata secundum se.

Tamen accepta illa deformitate cum bono, quod eius occasione per Dei providentiam elicitum est: dico quod vniuersum est perfectius, quam si illa duo simul essent substrata de vniuerso, sicut cyphus ligneus ex torculis aureis religatus perfectior est cum factura, & illis circulis aureis, quam si nunquam fuisset factus, nec essent in eo positi circuli aurei.

Ad argum. in oppositum. ARGUMENTA facta ad partem secundam non plus concludunt, nisi quod malum ratione deformitatis non est per se de perfectione vniuersi essentiali, neque accidentali, & hoc est verum.

Ad primam. **AD PRIMVM,** quod arguebatur ad partem aliam dicendum quod ordinabile sub ratione qua ordinabile est de perfectione vniuersi, vel essentiali, vel accidentali: sed malum sub ratione deformitatis non est ordinabile per se: sed per accidens, & ideo nec est per se de perfectione vniuersi, neque essentiali, neque accidentali quamuis per accidens sit de perfectione accidentali.

Ad secundam. Argumentum secundum non concludit malum esse de perfectione vniuersi, nisi ratione boni quod per diuinam providentiam elicitum est ex malo vel ex occasione mali.

Ad tertiam. Ad tertium cum dicitur, quod ordinatio mali ad bona, quæ ex eis eliciuntur est bona & c. dico quod verum est: sed illa ordinatio non conuenit malo, nisi per accidens ex quo sequitur quod malum sub ratione qua malum non sit de perfectione vniuersi, nisi per accidens.

CIRCA LITTERAM (respondent dicentes Deum, nec velle mala fieri, nec velle non fieri, vel nolle fieri: Sed tantum non

velle fieri.) Iannit responsonem talem quod falsum est Deum velle mala fieri, & Deum velle mala non fieri, quod idem est quod nolle fieri: sed verum est Deum non velle mala fieri.

(Vt bene faceret etiam de malo:) hic ista præpositio, de, non est nota habitudinis naturalis, nec efficientis, nec alicuius causæ propriæ dictæ: sed est nota ordinis & occasionis, vt sit sensus, vt bonum faceret post malum occasione mali. (Ex malis quæ fiunt bonis, qui secundum propositum vocati sunt sancti accedit bonitas, id est, vtilitas) huius expositio accipi potest ex dictis in illa quæstione. vtum bonum sit mala fieri. Illud quod dicitur malum fieri ordinatum & loco suo positum. Contra: quod non est ens non habet locum. Respondeo, quamuis malum ratione deformitatis non sit, nisi priuatio, tamen subiectum illius deformitatis res positiua est, quæ ratione illius deformitatis in suo loco congrue collocatur. (Si qui eorum deniant, & exorbitant hoc ipsum eis faciet proficere in bonum) hoc intelligitur de illis qui secundum propositum vocati sunt sancti, sicut patet ex littera quæ procedit quibus exorbitatio, & si per se noceat, proficit tamen per occasionem in quantum redeunt humiliores, atque doctiores, vt patuit in beato Petro. (Ipse non est causa tribuendi ad non esse.) hoc dicitur de Deo. Contra: Deuter. 32. Ego occidam. Respondeo, verbum propositum in littera, vel intelligendum est de non esse moris: vt sit sensus quod Deus non est causa tenendi ad non esse moris si intelligatur de non esse naturæ: tunc exponendum est, quod Deus non est causa tenendi ad non esse ex naturæ institutione: sed ex inflictione. Vel quia non deducit rem ad non esse efficiendo: sed non conseruando.

Quod voluntas Dei semper impletur de homine, quocumque se vertat.

DISTINCTIO XLVII.

VOLUNTAS quippe Dei semper efficax est, ut fiat omne quod uelit, & nihil fiat quod nolit: quæ de homine semper impletur, quocumque se vertat. Nihil enim (ut ait August.) in libero arbitrio constitutum, superat uoluntatem Dei, & si faciat contra eius uoluntatem, tamen contra eius uoluntatem, quæ ipsa est, nihil putandum est ita fieri, tanquam uelit fieri, & non fiat, uel nolit fieri, & fiat. Illa enim uoluntas (ut ait August. in Enchiridion.) semper impletur, aut de nobis, aut a nobis. De nobis impletur: sed tamen non implemus eam quando peccamus. A nobis impletur, quando bonum facimus: **August. in Ench. c. 100 & 6. sequentibus.** **Aug. 1. 107**

facimus : ideo enim facimus, quia scimus placere Deo. Ita & de homine semper Deus implet suam uoluntatem, quia nihil facit homo, de quo Deus non operetur quod uult. Non enim uult Deus ut peccet homo quilibet. Si autem peccauerit, penitenti uult parcere, ut uiuat: in peccatis uero perseverantem punire, ut iustitia potentiam contumax non euadat. Sicut alius ab eterno preparauit ad pœnam, ita alios preparauit ad gloriam. Et hæc sunt magna opera Domini, exquisita in omnes uoluntates eius, & tam sapienter exquisita, ut cum angelica & humana creatura peccasset, id est, non quod ille, sed quod uoluit ipsa, fecisset, etiam per eandem creaturæ uoluntatem, qua factum est quod creator non uoluit, impletur ipse quod uoluit: bene utens etiam malis, tanquam summè bonus, ad eorum damnationem quos iuste prædestinauit ad pœnam, & ad eorum salutem quos benigne prædestinauit ad gratiam. Quantum enim ad ipsos attinet, quod Deus noluit fecerunt, quantum uero ad omnipotentiam Dei, nullo modo id facere ualuerunt. Hoc quippe ipso quod contra eius uoluntatem fecerunt, de ipsis facta est uoluntas eius. Propterea namque magna opera Domini exquisita in omnes uoluntates eius, ut miro & ineffabili modo non fiat præter eius uoluntatem, quod etiam fit contra eius uoluntatem, quia non feret si non sineret: nec utique nolens sinit, sed uolens, nec sineret bonus fieri malè, nisi omnipotens etiam de malo posset facere bene. His uerbis euidenter monstratur, quod uoluntas Dei æterna semper impletur de homine: etiam si faciat homo contra Dei uoluntatem. Sed attendendum est diligenter quomodo in superioribus dicitur fieri aliquid contra Dei uoluntatem, quod tamen non fit præter eam: & qualiter intelligendum sit illud, quantum ad se, fecerunt quod Deus noluit, quantum uero ad omnipotentiam Dei, nullo modo id facere ualuerunt. Videntur enim ista superioribus obuiare, ubi dictum est, uoluntati eius nihil resistere.

Hic aperit, dicens diuersis modis supra accipi Dei uoluntatem. **V**ERVM, ut supra diximus, uoluntas Dei diuersis modis accipitur, quæ diuersitas in prædictis uerbis si diligenter notetur, nihil ibi contradictionis reperitur. Vbi enim dicit non fieri præter eius uoluntatem, etiam quod fit contra eius uoluntatem, dissimiliter accepit uoluntatem, & non ipsam uoluntatem quæ Deus est, & sempiterna est, sed eius signa prædictis uerbis intelligi uoluit, id est prohibitionem siue præceptionem, & permissionem. Multa enim sunt contra Dei præceptum uel prohibitionem, quæ tamen non fiunt præter eius permissionem. Ipsius namque permissione omnia fiunt mala: quæ tamen præter eius uoluntatem sempiternam fiunt. Sicut August. dicit super illum locum Psal. Ut non loquatur os meum opera hominum. Opera enim hominum dicit ea quæ mala sunt, quæ præter Dei uoluntatem fiunt, quæ ipse est, sed non præter eius permissionem, quæ ipse non est. Appellatur tamen ipsa Dei uoluntas, quia Deus uolens sinit mala fieri. Fiunt & contra eius præceptionem uel prohibitio-

nem, sed non contra eius uoluntatem, quæ ipse est: nisi dicantur contra eam fieri, quia præter eam fiunt. Contra eam quippe nihil ita fit, ut uelit fieri quod non fiat, uel noluit fieri, & fiat: quod euidenter ibi August. notauit, ubi ait, Quantum ad ipsos attinet, quod Deus noluit fecerunt: quantum uero ad omnipotentiam Dei, nullo modo id facere ualuerunt. Ac si diceret, fecerunt contra Dei præceptum, quod appellatur uoluntas: sed non fecerunt contra Dei uoluntatem omnipotentem: quia hoc non ualuerunt, illud ualuerunt: & ita per hoc quod fecerunt contra Dei uoluntatem, id est, præceptum, de ipsis facta est uoluntas eius, id est, impleta est uoluntas eius sempiterna, qua eos damnari uolebat. Vnde Gregorius super Iob: Multi uoluntatem Dei peragunt, unde hanc mutare contendunt, & consilio eius resistentes, obsequuntur: quia hoc eius dispositioni militat, quod ei per humanum studium resistat. Hic aperte ostenditur, quia dum mali consilio ac præcepto Dei resistunt, quod uoluntas Dei appellatur, ea faciunt unde uoluntas eius, quæ ipse est, impletur: quæ dispositio uel beneplacitum uocatur. Nam, ut ait August. in Enchiridion: quantumlibet sint uoluntates Angelorum & hominum bonorum, uel malorum, uel illud quod Deus, uel aliud uolentes quam Deus, omnipotentis uoluntas semper inuicta est: quæ mala esse nunquam potest, quæ etiam dum mala irrogat, iusta est: & profecto quæ iusta est, mala non est. Deus ergo omnipotens siue per misericordiam cuius uult miseretur, siue per iudicium quem uult obdurat: nec iniquè aliquid facit, nec nisi uolens quicquam facit, & omnia quacunque uult facit.

Summatim perstringit sententiam prædictorum, addens quare Deus præcepit omnibus bona facere & mala uitare, cum non uelit hoc ab omnibus impleri.

Ex prædictis liquet, quod uoluntas Dei, quæ ipse est, semper inuicta est, nec in aliquo cassatur, sed per omnia impletur. Consilium uero eius & præceptio siue prohibitio non ab omnibus implentur quibus proposita, & data sunt. Neque ideo præcepit omnibus bona, uel prohibuit mala, uel consuluit optima, quod uellet ab omnibus bona quæ præcepit, fieri, uel mala quæ prohibuit, uitari, (si enim uellet, utique & fierent: quia in nullo potest ab homine superari uel impediri eius uoluntas.) sed ut iustitiam suam hominibus ostenderet, & mali esset inexcusabilis: denique ut boni ex obedientia gloriam, mali ex inobedientia pœnam sortirentur, sicut utriusque ab eterno preparauit. Ea ergo quæ omnibus præcepit uel prohibuit, a quibusdam uoluit fieri uel uitari, sed non ab omnibus, & quedam personaliter præcepit & in ueteri et in noua lege, quæ ab eis quibus præcepit, fieri noluit: ut Abraham de immolatione filij, & in Euangelio quibusdam curatis, quibus præcepit ne cui dicerent.

DISTINCTIO XLVIII.

VOLUNTAS quippe Dei, &c. Superius quæsiuit Magister, utrum semper impleatur diuina uoluntas, & processit dubitationes remouendo, & ostendendo, quod diuina uoluntas nunquam est inefficax.

In hac parte procedit ueritatem determinando, & ostendendo quod diuina uoluntas semper est efficax, & diuiditur pars ista in partes duas.

- Primo ponit ueritatis determinationem.
- Secundo mouet incidentem dubitationem ibi. (Sed attendendum:) & ista 2. diuiditur in tres.
- Primo mouet dubitationem.
- Secundo ponit eius solutionem, ibi. (Veruntamen ut supra diximus.)
- Tertio subdit præmissorum quandam recapitulationem, ibi. (Ex supradictis.)

CIRCA HANC distinctionem quaruntur quattuor.

- Primo, utrum aliquid possit fieri contra uoluntatem diuini beneplaciti.
- Secundo, utrum aliquid possit fieri contra uoluntatem signi.
- Tertio, utrum illud quod fit contra uoluntatem signi obsequatur uoluntati beneplaciti.
- Quarto, utrum Deus possit præcipere aliquid mali.

ARTICVLVS PRIMVS. QVÆSTIO I.

PRIMO OSTENDO, quod aliquid potest fieri contra uoluntatem diuini beneplaciti. August. 12. libr. de ciuitat. Dei. capit. 3. Natura non est contraria Deo: sed vitium. Sed nihil est contrarium Deo, nisi quod est contra beneplacitum uoluntatis suæ: ergo uicia fiunt contra uoluntatem diuini beneplaciti.

Secundo. Item omnis causa cuius effectus contingenter euenit, potest in suo effectu impediri: sed beneplacitum Dei est causa multorum, quæ contingenter eueniunt: ergo potest in suo effectu impediri.

Tertio. Item aliquid potest fieri contra beneplacitum illius uoluntatis, quæ effectum producit mediante impedibili causa: sed diuina uoluntas multos effectus producit mediantibus causis secundis impedibilibus: ergo contra beneplacitum illius potest aliquid fieri.

CONTRA, August. 2. libr. de ciuitat. Dei. cap. 2. secundum illam uoluntatem suam quæ cum eius præscientia sempiterna est, prof-

cto in cœlo & in terra omnia quacunque uoluit non solum præterita, uel præsentia: sed etiam futura iam fecit.

Item secundum sententiam Philosophi. 8. phyfi. Omnes corporales motus reguntur per motum & influentiam corporis primi, nisi aliter ordinetur per liberum arbitrium humanum, uel angelicum, uel diuinum: ergo multo fortius omnes uoluntates includuntur secundum beneplacitum plenæ uoluntatis: ergo nec in operibus nature, nec in operibus uoluntatis potest aliquid fieri contra uoluntatem diuini beneplaciti.

RESPONDEO, quod nihil potest fieri contra uoluntatem diuini beneplaciti. Non enim fieri potest, ut Deus uoluntate beneplaciti aliquid uelit, & non eueniat, quia sua uoluntas omnipotens est. Vnde August. in libr. Enchir. c. 59. loquens de reprobis dicit. Quantum ad ipsos attinet, quod Deus noluit, fecerunt: quantum uero ad omnipotentiam Dei nullo modo id efficere ualuerunt. De hac etiã uoluntate dicitur in libr. Enchir. ca. 61. Quod omnipotentis uoluntas semper est inuicta.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod vitium est contrarium Deo &c. Dico quod hoc intelligendum est non quia fit contrarium uoluntati beneplaciti, qua simpliciter & absolute omnibus compensatis uult aliquid fieri uel non fieri: sed quia est contrariu uoluntati, hoc est imperio Dei: unde in principio illius capituli dicit August. dicuntur in scripturis inimici Dei, qui non natura: sed uitijs aduersantur eius imperio.

Ad secundum cum dicitur, quod omnis causa cuius effectus contingenter euenit potest in suo effectu impediri, &c. dicunt aliqui quod uerum est si contingenter eueniat per comparationem ad illam causam: sed omnes effectus a Deo uoliti de necessitate eueniunt per comparationem ad uoluntatem diuini beneplaciti, quamuis aliqui illorum contingenter eueniant propter comparationem ad causas secundas. Sed hoc superius improbatum est. 45. distin. in illa quæstione, utrum uoluntas Dei sit bonorum creatorum causa necessaria, nisi illud intelligatur de necessitate consequentia.

Potest ergo dici, quod maior argumenti non habet ueritatem de causa quæ est uoluntas diuini beneplaciti: quia enim uoluntas illa omnipotens est de necessitate sequitur quod illud quod simpliciter, & absolute omnibus compensatis uult fieri eueniat, & quod uult non fieri non eueniat, & quod eueniat uel non eueniat eo modo quo uult illud esse ueterum, uel non uenturum. Et ita ea quæ uult contingenter euenire de necessitate, sequitur quod eueniant & quod contingenter eueniant.

Ad tertium cum dicitur, quod aliquid potest fieri contra beneplacitum illius uoluntatis Rich. super 1. Sent. Dd tis

Psalm. 110 Aug. in Enchi. c. 100.

Psalm. 110

Rem. 9. e

Dist. 45. p. 1. ragra. F

In uol. 8. enarratio ad Psal. 116.

Aug. in Enchi. c. 100.

Greg. lib. 6. moral. c. 11 super illud Iob 5. Qui comprehendet dicit sapiens.

Aug. e. 104 in uol. 3.

In princip. distinct.

D. Bon. dist. eadem. D. Tho. ubi supra & in 1. Sentent. distin. 47. Scot. di. 46.

Arg. 1. D. Bon. q. 1. D. Tho. ar. 6. & in 1. ubi supra. q. 1. Scot. di. 46. q. unica.

Secundo.

Tertio.

In opposit.

Gen. 22. d. Marc. 1. d. Mat. 8. d. & p. d.

T. com. 75. & circa.

Responso: Nihil potest fieri contra uoluntatem beneplaciti.

Ad primu.

Ad secundu. Primare. responso.

Alia responso.

tis quæ effectum producit mediante impedi- bili causa, & cæc. Dico quod non est verum de illa voluntate cuius potestati plenarie subiacet totus ordo causarum creaturarum, & hæc est diuina voluntas, quia sicut illi effectus causarum secundarum non possunt impediri contra beneplacitum illius voluntatis: ita nec illæ secundæ causæ, quæ quantum est ex parte sua impediuntur, impediri possunt contra beneplacitum illius voluntatis.

Q V A E S T I O II.

Arg. 1. D. Bon. q. 2. D. Tho. ubi sup. in 1. Scot. ubi supra in sent. saltem.

SECUNDO quæritur: vtrum aliquid possit fieri contra voluntatem signi, & videtur quod non: quia signum debet conformari significato: ergo si aliquid posset fieri contra voluntatem, signi aliquid posset fieri contra voluntatem beneplaciti, quod falsum est.

Secundo. Item inter signa diuinæ voluntatis minus conformatur ei permissio cum sit respectu mali: sed contra permissioem nihil potest fieri: ergo multo fortius nihil potest fieri contra aliquam aliam voluntatem signi.

Tertio. Item Augustinus in 2. Genes. contra Manichæos in fine. Dei voluntas superat omnia, nulla ex parte quicquam sentit inuitus: ergo cum ibi non videatur de voluntate distinguere, videtur quod nihil fiat, nec contra voluntatem beneplaciti, nec contra voluntatem signi.

In oppositum. CONTRA, Numeri. 10. cap. Cur inquit transgredimini verbum Domini quod vobis non cedit in prosperum: sed verbum ibi accipitur pro præcepto: ergo potest fieri contra signum, quod est præceptum.

Item Augustinus in primo libro Retractat. capitu. decimoquarto dicit de primis parentibus, quod scientes contra præceptum fecerant.

Responsio. CONTRA signa quæ sunt respectu futuri quæ sunt præceptio, prohibitio, consilium potest aliquid fieri.

Contra signa vero quæ sunt respectu præsentis, cuiusmodi sunt permissio, & impletio nihil potest fieri, quia secundum Philosophum. 1. libr. periherm. Esse quod est quando est, & non esse quod non est, quando non est necesse est.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod signum debet conformari signato, dico quod voluntati signi quo ad illud quod significat de voluntate beneplaciti nihil potest contrariari non propter ipsum signum: sed propter ipsum beneplacitum, tamen bene fit aliquid contra voluntatem signi, quo ad illud quod significare videtur secundum æstimationem illius cui signum proponitur.

Vel potest dici clarius, quod cum Deus præcipit aliquid, non est signum secundum intellectum Dei præcipientis, quia Deus velit illud ab omnibus impleri loquendo de voluntate beneplaciti qua Deus vult simpliciter & absolute quod aliquid fiat omnibus penfatis, quæ dicitur voluntas consequens: sed signum est quod Deus velit transgressores illius præcepti puniri: ita patet quod faciendo contra præceptum non facit homo contra illud quod significabatur per præceptum, quia sic faciens punitionem non euadit, quia secundum Anselmum. 1. libr. cur Deus homo. cap. 12. Deum non decet aliquid inordinatum in suo regno dimittere: & postea concludit. Non ergo decet Deum peccatum impunitum dimittere.

Ad secundum. Ad secundum ostensum est in corpore quæstionis. Quod enim nihil possit fieri contra permissioem est propter hoc quod permissio est respectu præsentis.

Ad quartum. Ad quartum, quod arguebatur per auctoritatem August. dico quod illa auctoritas intelligitur de voluntate beneplaciti.

Q V A E S T I O III.

TERTIO quæritur: vtrum illud quod fit contra voluntatem signi obsequatur voluntati beneplaciti: & videtur quod non. Voluntas beneplaciti, & voluntas signi non contrariantur: sed magis conformes sunt: ergo quod contrariatur vni non obsequatur alij: sed magis repugnat.

Secundo. Item qui facit contra præceptum alicuius iusti principis non obsequatur voluntati illius. Rex enim terrenus si iustus est facientem contra præceptum suum non reputat obsequi suæ voluntati: sed Deus est princeps iustissimus: ergo qui facit contra præceptum eius non obsequatur suæ voluntati.

Tertio. Item Dionys. capit. 10. de diuinis nomini. Neque enim quisquam mali naturam aspiciens ea facit quæ facit: ergo malum est præter intentionem voluntatis: sed quod est præter intentionem voluntatis non obsequatur voluntati: ergo illud quod fit contra voluntatem signi cum hoc facere sit malum, non obsequatur voluntati beneplaciti.

In oppositum. CONTRA, August. in libr. de prædestinatione Sanctorum inter medium, & finem: est in malorum potestate peccare, vt autem peccando hoc vel hoc illa malitia faciat non est in eorum potestate, sed Dei didentis tenebras, & ordinantis eas, vt hinc etiam quod faciunt contra voluntatem Dei non impleatur, nisi voluntas Dei: & ita illud quod peccatores faciunt contra voluntatem signi obsequatur voluntati beneplaciti.

Item

Item Gregor. sexto libr. moral. longe ante medium super illud Iob. 5. c. Compræhendit sapientes in astutia eorum, sic dicit omnipotentis Dei consilio, dum resistere nituntur, obsequuntur, quia sæpe, & hoc eius dispositioni apte militat quod Deo per humanum studium friuole resultat.

Responsio. Quid sit contra voluntatem signi obsequatur voluntati beneplaciti dupliciter potest intelligi, aut per se, & ex intensione facientis: & sic non est verum, aut per accidens, & per prouidentiam Dei cuncta ordinantis, & sic est verum, quod pulchre dicit Anselm. libr. 1. cur Deus homo. ca. 15. & declarat in exemplo sic dicens. Si ea quæ cæli ambitu continentur vellent non esse sub cælo, aut elongari a cælo, nullatenus possent, nisi sub cælo esse, nec fugere cælum, nisi appropinquando cælo. Nam & vnde, & quo, & qua irent, sub cælo essent, & quanto magis a qualibet cæli parte elongarentur tanto magis opposite propinquarent: ita quamuis homo vel malus Angelus diuinæ voluntati, & ordinationi suabiaceret nolit: non tamen eum fugere valet, quia si vult fugere de sub voluntate iubente, currit sub voluntatem punientem, & si quæris qua transit non nisi sub voluntate permittente, & hoc ipsum quod peruerse vult aut agit in vniuersitatis præfatæ ordinem, & pulchritudinem summa sapientia conuertit. Per hoc patere potest responsio ad argumenta ad vtranque partem.

Ad argum. ARGUMENTA ad partem primam procedunt secundum quod aliquid obsequatur voluntati beneplaciti per se, & ex intentione facientis, & sic bene concessum est, quod ea quæ fiunt contra voluntatem signi non obsequuntur voluntati beneplaciti.

Argumenta ad partem aliam procedunt secundum quod aliquid obsequatur voluntati beneplaciti per accidens, & ex prouidentia Dei cuncta bene ordinantis, & sic bene concessum est quod ea, quæ fiunt contra voluntatem signi obsequuntur voluntati beneplaciti.

Q V A E S T I O IIII.

Arg. 1. D. Bon. q. 4. **Q**UARTO quæritur: vtrum Deus possit præcipere aliquid mali: & videtur quod sic, quia Genes. 22. præcipit Deus Abrahæ vt interficeret filium suum, cum tamen esset innocens: sed patrem interficere filium suum innocentem, est malum.

Secundo. Item Osee. 1. Dicit Dominus ad Osee. Vade sume tibi vxorem fornicationum, & fac tibi filium fornicationum: sed fornicari est malum: ergo & c.

Tertio. Item Exod. 11. Præcepit Dominus per Moysen filiis Israel, quod peterent ab Aegyptiis vasa argentea & aurea, & vestes quando de-

berent egredi de Aegypto, vt habetur cap. 12. sic fecerunt & expoliauerunt Aegyptios: sed alium spoliari re sua quam ex amicitia & bona fide accommodat, fraus est, & magnum peccatum.

Quarto. Item 3. Regum. capit. vlt. refertur quod dixit Dominus spiritui mendaci offerenti se ad decipiendum per mendacium Regem Israel: decipies & præualebis, egredere, & fac ita: sed mendacium est malum. Vnde Philosophus. 4. ethico. cap. 14. Secundum se ipsum mendacium prauum est, & fugiendum.

In oppositum. CONTRA, Deus non potest velle malum: sed præceptum signum est voluntatis diuinæ: ergo non potest præcipere malum.

Item ab eodem sapiente non potest idem simul præcipi, & prohiberi: sed Deus ita sapiens est quod nihil potest facere nisi sapienter: ergo cum ipse malum prohibeat, ab ipso non potest malum præcipi.

Responsio. RESPONDEO, quod Deum posse præcipere malum dupliciter potest intelligi: vno modo ita quod possit præcipere malum non obstante præcepto manens malum, & hoc simpliciter est impossibile, quia tunc idem posset præcipere, & prohibere simul: & ita posset contingere quod homo aliquid faciendo mereretur puniri & non puniri.

Alio modo ita quod possit præcipere malum, quod per præceptum iam non fit amplius malum, & sic dico quod Deus potest malum præcipere. Illa autem quæ nullo præcepto possent fieri bona, sunt illa a quibus Deus non potest separare rationem deordinationis, & hæc sunt illa de quorum ratione est ipsa deordinatio, sicut sunt odium Dei, mendacium & multa alia. Vnde talia Deus præcipere non potest. Illa autem a quibus per præceptum Dei posset remoueri ratio malitiæ, sunt illa de quorum ratione non est ipsa deordinatio sicut interficere hominem innocentem, & multa alia, & talia Deus posset præcipere: hic autem descendere ad illa mala a quibus Deus posset separare rationem malitiæ & a quibus non posset coaptando ad præcepta decalogi in speciali non oportet, quia magis habet locum in tertio, vbi quæretur Deo dante, si in præceptis decalogi potest aliquis dispensari.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum dicendum, quod præcipere innocentem interficere, non est præcipere malum, quod per præceptum non posset fieri bonum: sicut enim Deus posset iuste flagellare innocentem vt per illam flagellationem aueretur præmium innocentis patienter flagellationem sustinentis: ita posset præcipere interficere innocentem vt illam mortem patienter sustinendo, maius præmium mereretur. Vel potest dici quod si Isaac innocens erat peccato actuali, obligatus tamen erat peccatis temporalibus; quia natus fuerat in peccato originali.

Rich. super 1. Sent. Dd 2 Po-

Potest & aliter dici, quod Deus illis verbis non intendebat præcipere, vt Isaac interficeretur, quamuis hoc Abraam intellexerit: sed intendebat præcipere, quod Abraham haberet promptum animum hoc faciendi. Prima tamen solutio videtur clarior.

Ad secundum.

Ad secundum dicendum, quod non fuit intentio Domini, quod Osæ fornicaretur: sed quod acciperet in vxorē mulierem prius fornicariam: ita quod filij ex ea nati dicerentur filij fornicationum, non quia nati ex fornicatione: sed quia nati de fornicaria.

Ad tertium.

Ad tertium dicendum, quod filij Israel non spoliauerūt de mandato Domini Aegyptios iniuste, quia cum Deus sit dominus omnium transferre potuit iuste dominium illorum vaforum, & vestium Aegyptiorum in filiorum Israel: vnde filij Israel hoc acceperunt, sicut rem suam non sicut alienam. Si autem aliqui de filiis Israel in petendo illa vasa & illas vestes habuerunt fraudulentam intentionem, & malignam, hoc non præcepit eis Dominus, & forte ratio congruitatis quare Deus illas diuitias ab Aegyptiis voluit transferre in filios Israel, fuit quia filij Israel pluribus annis graui seruitute seruierant Aegyptiis, nec ab eis debitam receperant mercedem.

Ad quartum.

Ad quartum dicendum, quod illud verbum imperatiui modi, quod refert Michæas Deum dixisse spiritui mendaci, intelligi debet permissiue non imperatiue, vel potest dici quod sicut in scriptura verbum indicatiui modi aliquādo accipitur imperatiue: vt Exodi. 20. Non habebis Deos alienos coram me; ita verbum imperatiui modi aliquando accipitur indicatiue, vt in proposito.

Argumenta ad partem aliam non plus concludunt, nisi quod Deus non potest præcipere malum post præceptum manens malum, & hoc est verum.

Contra. Solutio.

CONTRA LITTERAM. (Quos iuste prædestinavit ad pœnam.) Contra: prædestinatio est de bonis salutaribus. Respondeo non accipitur hic prædestinatio proprie: sed pro præparatione cuiuslibet præmii siue boni, siue mali. (Opera hominum dicit ea quæ mala sunt quæ præter voluntatem Dei fiunt; quæ ipse est: sed non præter eius permissionem quæ ipse non est.) Contra: actio Dei Deus est. Respondeo permissio non dicit actionem per modum positionis se habentem: sed per modum negationis. Permittere enim est non cohibere: (Neque ideo præcepit omnibus bona, vel prohibet mala, vel consulit optima, quod vellet ab omnibus bona quæ præcepit fieri, vel mala quæ prohibet vitari.)

Contra. Solutio.

Contra: præceptum est signum verum voluntatis Dei. Respondeo. Dicit potest quod est signum voluntatis antecedentis non consequentis, & ipse bene vult aliquid voluntate antecedente. Quod non vult voluntate con-

sequente, vel dicendum quod præceptum est signum, quod Deus vult pœnam illius qui transgreditur præceptum. (Quædam personaliter præcepit, & in veteri, & in noua lege, quæ ab eis quibus præcepit noluit fieri, vt Abraham de immolatione filij. Et in Euangel. quibusdam curatis, quibus præcepit ne cui dicerent.) Contra: Abraham volendo filium occidere conformauit voluntatem suam voluntati diuine. Respondeo: Deus noluit quod puer Isaac occideretur: sed voluit quod Abraham hoc vellet.

Contra. Solutio.

Quod aliquando homo bona voluntate aliud vult quam Deus: & aliquando mala, id quod Deus bona voluntate vult, & bona voluntas Dei per malam hominis impletur.

DISTINCTIO XLVIII.

CIENDVM quoque est, quod aliquando mala est voluntas hominis idem volentis quod Deus vult fieri, & aliquando bona est voluntas hominis aliud volentis quam Deus. Vt enim bona sit hominis voluntas, oportet attendere quid congruat ei velle, & quo fine. Tantum enim interest inter voluntatem Dei, & voluntatem hominis, vt in quibusdam aliud congruat Deo velle, aliud homini. Vnde Aug. in Enchirid. Aliquando bona voluntate homo vult aliquid, quod Deus non vult bona multo, amplius, multoq; certius voluntate. Nam illius mala voluntas esse nunquam potest: tanquam si bonus filius patrem velit viuere, quem Deus bona voluntate vult mori. Et rursus fieri potest vt hoc velit homo voluntate mala, quod Deus vult bona: velut si malus filius velit mori patrem, velit etiam hoc Deus: Nempe ille vult quod non vult Deus: iste vero id vult quod vult & Deus: & tamen bonæ Dei voluntati pietas illius potius consonat, quamuis aliud volentis, quam huius idē volentis impietas. Multum enim interest, quid velle homini, quid Deo congruat, & ad quem finem suam quisque referat voluntatem, ut approbetur vel improbetur. Potest enim velle bonum quod congruat ei velle, & potest velle bonum quod congruit, sed non refert ad finem rectum, & ideo non est bona voluntas.

Qualiter voluntas nostra diuina conformetur.

Aug. c. 101 in principio tomo 3.

Quod bona Dei voluntas mala hominum voluntate impletur, vt in passione Christi contigit, vbi quiddam factum est, quod Deus bona, & Iudæi mala voluntate voluerunt: voluerunt tamen & aliquid quod Deus non voluit. ILLVD quoq; non est præmittendū qd aliquando Dei voluntas bona per malam hominis voluntatem

Contra. Responsio.

tem impletur: vt in crucifixione Christi factum est: quem Deus bona voluntate mori voluit. Iudæi vero impia voluntate eum crucifixerunt. Et volebant Iudæi mala voluntate quiddam quod Deus voluit bona: volebat, scilicet, vt Christus pateretur, moreretur: sed volebant, & aliquid aliud quod Deus nolebat, scilicet, occidere Christum, quod fuit mala actio & peccatum. Actum quippe Iudæorum non voluit Deus, passionem vero Christi voluit, sicut & in ipso Psalm. Christus ad patrem ait. Tu cognouisti sessionem meam, id est, voluisti, & approbasti passionem meam: tibi enim placuit. Voluit itaque tota trinitas vt Christus pateretur, nec tamen voluit vt Iudæi occiderent, quia voluit pœnam Christi: sed non voluit culpam Iudæorum, nec tamen noluit: si enim nolisset, nec fuisset.

Aug. 10. 8. Psalm. 138.

Oppositio.

SED AD hoc opponitur sic: si voluit Deus vt Christus pateretur, voluit utique vt pateretur a Iudæis, vel non. Si voluit vt non pateretur a Iudæis, cum passus sit, factum est itaque quod voluit Deus non fieri. Si autem voluit eum pati a Iudæis, ergo voluit eum occidi a Iudæis: uoluit itaque ut Iudæi occiderent eum. Ad quod respondentes dicimus, simpliciter concedendum esse, quod Deus uoluit Christum pati & mori: quia eius passio bonum fuit & causa nostræ salutis. Cum autem dicitur, uolebat eum pati uel occidi a Iudæis, hic distinguendum est. Si enim intelligitur sic, uolebat eum sustinere passionem siue crucifixionem a Iudæis illatam, uerus est sensus. Si uero intelligitur sic, uolebat ut Iudæi occiderent eum, falsum est. Non enim uolebat Deus actionem Iudæorum, quæ mala erat: sed uolebat passionem bonam: & hæc uoluntas per malas Iudæorum uoluntates impleta est. Vnde August. in Enchirid. Deus quasdam uoluntates suas utique bonas implet per malorum hominum uoluntates malas: sicut per maleuolos Iudæos bona uoluntate patris Christus pro nobis occisus est: Quod tantum bonum fuit, ut Apostolus Petrus, quando id fieri uolebat, Satanas ab ipso qui occisus est, diceretur. Ecce manifeste habes, magnum bonum fuisse quod Christi occisus est, & hoc bonum quia Petrus nolebat, ideo redargutus est.

Aug. c. 101 Tomo 3.

Math. 16. d.

Vtrum placuerit uiris bonis, quod Christus pateretur, & moreretur: placuit quidem intuitu nostræ redemptionis, sed non ipsius cruciatus.

EX quo soluitur questio, qua quæri solet, utrum uiris sanctis placere debuerit quod Christus pateretur uel occideretur. Debit enim eis placere intuitu nostræ redemptionis, sed non intuitu ipsius cruciatus. Voluerunt ergo, ac uehementer cupierunt Christum mori propter liberationem hominis, & implementationem diuinæ uoluntatis, sed non voluerunt delectatione ipsius afflictionis. De eodem ergo lætabantur, & tristabantur: sed ob aliud gaudebant, & propter aliud dolebant. Volebant ergo Christum mori pro hominis redemptione: & tamen de morte ipsius diuersis de causis corda eorum variè mouebantur.

Quomodo sentiendum sit de passionibus sanctorum, an uelle, an nolle debeamus.

SI uero queritur, utrum eodem modo sentiendum sit de passionibus, & martyrijs sanctorum: Dicimus aliquam esse differentiam inter passionem capitis, & membrorum: Christi namque passio causa est nostræ salutis, quod non est passio alicuius sancti. Nullius enim passione redempti sumus nisi Christi. Profuerunt quidem non modo eis qui passi sunt, uerum etiam alijs fidelibus ipsorum passionibus: ueruntamen nostræ redemptio non sunt: hoc enim passio illius sola potuit qui Deus est, & homo. Illius ergo passionem credentium piæ mentes uoluerunt, & optauerunt fieri, sicut futurum credebant: passionibus uero sanctorum possumus uelle, & nolle, & utrumque bona uoluntate, si rectos nobis proponamus fines. Cui enim placuit Pauli passio eo fine, quia præmium eius per hoc auctum, & paratum cernebat, bonam uidetur habuisse uoluntatem, quæ uoluntati eius congruebat: quæ cupiebat dissolui, & esse cum Christo. Qui autem uoluit eum declinare passionem, & effugere manus iniquorum compassione pietatis, & ille habuit bonam uoluntatem. Vnde August. in Enchirid. Bonæ apparebant uoluntates piorum fidelium, qui nolebant. Apostolum Paulum Hierusalem pergere, ne ibi pateretur mala, quæ ibi Agabus propheta prædixerat: Et tamen hoc illum Deus pati uolebat pro annuntianda fide Christi, exercens martyrem Christi: Neque ipse bonam uoluntatem suam impleuit per Christianorum uoluntates bonas, sed per Iudæorum malas: & ad eum potius pertinebant, qui nolebant quod uolebat, quam illi per quos uolentes factum est, quod uolebat: quia id ipsum mala uoluntate fecerunt quidem, sed ipse per eos bona. Ita & in passione Christi factum est: Quod enim Deus uoluit, hoc idem Iudas, Iudæi, & diabolus: sed illi mala uoluntate, Deus uero bona uoluntate, ut Christus moreretur. Veruntamen illi actum uoluerunt, quem Deus non uoluit.

Phillip. 1. d.

Aug. c. 101 167. 21. c.

DISTINCTIO XLVIII.

CIENDVM quoque est, &c. Superius ostendit Magister, quid est diuina uoluntas, & quod semper impletur. Hic determinat de conformitate uoluntatis nostræ ad diuinam, & diuiditur pars ista in partes duas.

Primo ostendit, quod conformitas uoluntatis nostræ ad diuinam in uolito non sufficit ad nostræ uoluntatis rectificationem.

Secundo mouet & soluit incidenter duplicem dubitationem, ibi. (Ex quo soluitur questio.

Prima in tres. Primo ostendit conformitatem in uolito non sufficere ad nostræ uoluntatis rectificationem.

Secundo ostendit, quod aliquando bona Dei uoluntas impletur per alicuius malæ uoluntatis operationem, ibi. (Illud quoque non est præmittendum.)

Tertio contra hoc opponit, & suæ opposi- tionis subiungit solutionem, ibi. (Sed ad hoc opponitur.) Tunc sequitur illa pars in qua mouet & soluit duplicem dubitationem, quæ ibi incipit. Ex quo soluitur quæstio. Et diuiditur in duas.

Primo mouet dubitationem & soluit de passione capitis.

Secundo de passione membrorum, ibi. (si vero quadrupliciter &c.) Et ista secunda in duas.

Primo ostendit differentiam inter passionem capitis & membrorum.

Secundo inquirat & ostendit quomodo possumus velle passionem eorum, ibi. (Passiones vero sanctorum.)

D. Bon. & Scot. hic. D. Thom. in 1. Sentent. distin. 48. CIRCA hanc distinctionem quærentur tria. Primo quæritur de conformitate voluntatis nostræ ad diuinam generaliter.

Secundo specialiter.

Tertio de quibusdam dubitationibus, quæ mouentur in littera incidenter.

Circa primum quærentur duo.

Primo, vtrum possibile sit voluntatem nostram conformari voluntati diuinæ.

Secundo, vtrum teneamur ad illam conformitatem.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVÆSTIO I.

Arg. I. D. Bon. q. I. artic. 1. D. Tho. q. I. PRIMO ostendo, quod non est possibile voluntatem nostram conformari voluntati diuinæ, Gloss. super illud Psalm. Rectos decet collaudatio, quantum distat Deus ab homine, tantum voluntas Dei a voluntate hominis: sed non est possibile naturam humanam conformari naturæ diuinæ: ergo nec voluntatem voluntati.

Secundo. Item infinita distantia inter distantes nullam compatitur propinquitatem: sed voluntas humana cum sit creatura in infinitum, distat a voluntate diuina: ergo nullam potest habere ad illam propinquitatem: sed conformitas importat aliquam propinquitatem inter res conformes: ergo voluntas humana non potest habere ad voluntatem diuinam conformitatem.

Tertio. Item conformitas videtur esse ratio æquiparantiæ: sed diuina voluntas non videtur posse conformari voluntati humanæ: ergo nec econuerso.

Quarto. Item Isai. 55. capit. Sicut exaltantur cæli a terra: sic exaltata sunt viæ meæ a vijs vestris, & cogitationes meæ a cogitationibus vestris: sed terra non potest conformari cælo: ergo nec viæ hominis viæ Dei, nec cogitatio hominis cogitationi Dei: ergo a simili, nec voluntas voluntati.

In oppositum. CONTRA, Apostolus ad Philippen. 2. c. Deus est qui operatur in nobis velle, & perfici

pro bona voluntate: sed possibile est effectum conformari causæ: ergo possibile est voluntatem nostram conformari voluntati diuinæ.

Item omnis obediens alij voluntarie, format voluntatem suam voluntati illius: sed boni voluntarie Deo obediunt: ergo conformant voluntatem suam voluntati illius.

RESPONDEO, quod vnam rem alij conformari dupliciter potest intelligi vno modo per participationem alicuius rei vniuoce dictæ de illis, & sic voluntas nostra non potest voluntati diuinæ conformari, quia nihil potest esse commune vniuoce creatori, & creaturæ. Alio modo participando aliquam alterius rei similitudinem per quam rem aliam expressius imitetur, sicut videmus quod ista corpora inferiora, per hoc quod in se recipiunt lumē, quod est similitudo lucis, aliquo modo conformantur luci solari, & secundum hanc similitudinem possibile est voluntatem nostram conformari diuinæ voluntati. Potest enim in se recipere a Deo quandam imitationem rectitudinis voluntatis diuinæ exemplatam a rectitudine diuinæ voluntatis, & hæc est rectitudo voluntatis nostræ.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod non est possibile naturam humanam conformari naturæ diuinæ &c. dico quod verum est per participationem vniuoce rei vniuoce dictæ de illis: sed habendo aliquid per participationem quod Deus habet per essentiam potest natura humana conformari naturæ diuinæ: hoc est habendo in se aliquid, per quod, quamuis a remotis, imitatur diuinam naturam.

Ad secundum cum dicitur, quod infinita distantia inter distantes nullam cõpatitur propinquitatem &c. potest dici, quod verum est secundum conuenientiam proportionis: sed non secundum conuenientiam proportionalitatis: quamuis enim linea finita non proportionetur lineæ infinitæ, tamen proportio lineæ finitæ ad finitam in aliquo assimilatur proportioni lineæ infinitæ ad infinitum, ita potest dici in proposito quod quamuis rectitudinis voluntatis nostræ ad rectitudinem voluntatis diuinæ nulla possit esse proportio, tamen potest dici quod habitudo nostræ voluntatis ad suam rectitudinem in aliquo similis est, & habet aliquam approximationem, longinquam tamē, vt ita loquar ad habitudinem voluntatis diuinæ ad suam rectitudinem.

SED hæc solutio non videtur ad plenum satisfacere argumēto, quia habitudo voluntatis nostræ ad rectitudinem suam in infinitum distat ab habitudine voluntatis diuinæ ad rectitudinem suam. Ideo videtur alijs dicendū, quod infinita distantia inter distantes nullam cõpatitur approximationem ex parte qua est infinita, si tamen ex vna parte est infinita, ex alia parte

Responsio. Vnam rem alteri conformari dupliciter intelligitur.

Ad primū.

Ad secundum.

Contra.

parte finita compatitur approximationem ex illa parte qua finita est. Distantia autem inter voluntatem nostram, & voluntatem diuinam quamuis ex parte diuinæ voluntatis sit infinita, ex parte, tamen nostræ voluntatis est finita. Vnde, & ex parte voluntatis nostræ compatitur secum approximationem quamuis longinquam, vt ita loquar.

Alia opin. Vel potest dici quod quamuis infinita distantia non compatiatur inter distantes aliquam approximationem, quæ est secundum participationem alicuius communis vniuoce, tamen compatitur secundum approximationem, quæ est secundum conformitatem in imitando.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur quod conformitas videtur esse ratio æquiparantiæ &c. dico quod in quantum conformitas cum relatione æquiparantiæ importat imitationem: sic voluntas nostra potest conformari voluntati diuinæ, non econuerso. Conformitas autem significata hoc verbo conformari cum relatione æquiparantiæ importare videtur imitationem, & ideo non sic concedimus Deum posse conformari voluntati nostræ, sicut ipsum posse nostram voluntatem conformare suæ.

Ad quartum. Ad illud quod 4. arguebatur per auctoritatem Isa. dici potest, quod ibi loquebatur de hominum cogitationibus malis, & malis vijs, vel potest dici ad minorem, quod terra potest conformari celo recipiendo similitudinem alicuius qualitatis, quæ est in celo, sicut patet in receptione luminis, & ita dico aliquantulum a simili, quod voluntas nostra potest conformari diuinæ voluntati recipiendo aliquam similitudinem rectitudinis diuinæ voluntatis, quæ est quædam illius rectitudinis imitatio, qua formaliter voluntas nostra dicitur recta.

QVÆSTIO II.

Arg. I. D. Bon. sup. ponit. D. Tom. q. 3. art. 1. SECUNDO quæritur, vtrum teneamur conformare voluntatem nostram voluntati diuinæ, & videtur quod non, Aug. 1. lib. retr. c. 14. Reum tenere quæquam, quia non fecit, quod facere non potuit summæ iniquitatis & insanis est, sed voluntates confirmate in malo non possunt se conformare voluntati diuinæ: ergo ad hoc non tenentur.

Secundo. Item non tenemur conformare intellectum nostrum diuino intellectui, quia tunc nullus posset saluari cum falsa opinione: ergo a simili non tenemur conformare voluntatem nostram diuinæ voluntati.

Tertio. Item si teneremur conformare voluntatem nostram diuinæ voluntati, quamdiu eam non conformaremus, continue peccaremus, vt videtur.

Quarto. Item si teneremus conformare voluntatem naturam diuinæ voluntati, aut teneremur eam conformari voluntati beneplaciti, aut voluntati signi, non voluntati beneplaciti, quia

aliquando præcepit, quod non placet sibi fieri exemplum de præcepto immolandi Isaac, sed non tenemur ad aliquid contra præceptum Dei, nec voluntati signi, quia potentior est voluntas beneplaciti, quam voluntas signi, si ergo, vt statim ante probatum est non tenemur voluntatem naturam conformare voluntati beneplaciti, multo minus voluntatis signi tenemur eam conformare.

In oppositum. CONTRA quilibet tenetur velle rectitudinem, sed sicut dicit Ansel. in lib. de concor. præscientiæ, & lib. arg. inter medium, & finem. Nullus vult rectitudinem, nisi rectitudinem habens, nec potest aliquis rectitudinem velle, nisi rectitudinem habeat, ergo quilibet tenetur habere voluntatis rectitudinem, sed per rectitudinem voluntas natura conformatur voluntati diuinæ: ergo quilibet tenetur ad huius conformitatem.

Item Glo. super illud psal. Declinantem a me malignum non cognoscebam, declinat omnis qui dissimilis est a me, quem proposui eis imitandum: ergo omnes qui non efficiuntur Deo similes per imitationem ab ipso declinant, sed omnes tenentur non declinare a Deo, ergo omnes tenentur voluntates suas conformare per imitationem voluntati diuinæ.

RESPONDEO, quod de ista conformitate conuenit loqui dupliciter aut quantum ad habitum, aut quantum ad actum. Loquendo ad habitum sic dico, quod omnes tenentur ad hanc conformitatem semper, & ad semper ad hoc, vt sunt digni vita æterna quamdiu, enim creatura rationalis caret illa conformitate habituali indigna est vita æterna, non tamen oportet, quod quandiu caret illa habituali conformitate semper nouum peccatum committat, quia tali tentione, quam non implendo nouum peccatum, incurritur, non tenetur homo ad illam habituales conformitatem semper, & ad semper, sed semper tenetur se præparare loco, & tempore quantum se est, vt Deus illam conformitatem sibi tribuat, & ita tenetur ad eam semper, sed non ad semper. Loquendo autem de illa conformitate quantum ad actum, sic cum illa conformitas attendatur non tantummodo in volendo ad implere præcepta affirmatiua, sed etiam in non volendo facere contra negatiua. Et præcepta affirmatiua obligant semper, sed non ad semper, sed pro loco, & tpe. Præcepta vero negatiua obligant semper, & ad semper. Semper enim, & ad semper tenetur homo non mæchari, & sic de alijs, ideo dico, quod ad actum illius conformitatis qui attenditur in volendo ad implere præcepta affirmatiua, tenemur semper, sed non ad semper. Quantum autem ad illam conformitatem, quæ est in non transgrediendo præcepta negatiua tenemur semper, & ad semper. Semper enim, & ad semper tenemur non velle dicere falsum testimonium, quamuis non

In oppositum.

Responsio. Semper tenemur conformare voluntatem naturam diuinæ habituales conformitatem non tenentur semper actualiter nisi in præceptis negatiuis.

non pro qualibet hora teneamur velle non dicere falsum testimonium. Multum. n. differt non velle dicere, & velle non dicere, quia in secunda affirmatiua actus volendi in prima non. Vnde velle nō dicere falsum testimoniū, præceptum est affirmatiuum, non velle dicere falsum testimonium præceptum est negatiuum. Quando autem est locus, & tempus quo tenemur exire in actum præcepti affirmatiui magis debet declarari in 3. lib. quàm hic.

Ad primū. AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod reum tenere quenquam, quia non facit, quod facere non potuit, summę iniquitatis est, & insanix &c. dicendum, quod hoc debet intelligi, quando non potuit facere, aut, quia cogebatur non facere, aut, quia nūquam habuit potentiam, qua hoc posset. Voluntates vero obstinatę, non coguntur se non conformare voluntati diuinę, quia volūtarię se auertunt, & aliquando fuerunt in statum in quo cōformare se potuerunt. Vel potest dici secundū alios, quod in via nulla est obstinatio, quę remoueri non possit. Obstinatio vero est in damnatis, quę remoueri nō potest, ab illo præcepto absoluit, quo ad hoc, quod non conformando se nō committunt nouam culpam, sed quia se non conformauerunt, quando potuerunt perpetuam sustinent pœnam. Vtrum autem aliquam nouam culpam committunt dānati, de hoc inquiretur in lib. 2. domino concedente.

Ad secundū. Ad secundum dicendum, quod non ita tenemur ad conformitatem intellectus, sicut affectus, quia magis est in nostra potestate velle quàm scire, & liberior est in nobis affectus, quàm intellectus, quantum ad aliqua tenemur conformare nostrum intellectum, intellectui diuino. s. in assentiendo articulis fidei.

Ad tertium. Ad tertium solutum est per dicta in corpore quæstionis.

Ad quartū. Ad quartum dicendum, quod tenemur cōformare voluntatem nostram, volūtati beneplaciti Dei quantum ad illud, quod de ea manifestatur nobis per signa, quę sunt præceptū, & prohibitio; Nec est dicendum, quod præcipiat aliquid fieri, quod velit non fieri secundum sensum, qui ibi intenditur a præcipiente, sicut in præcedenti dist. declaratum est in illa quæstione, vtrum Deus possit præcipere aliquid mali.

ARTICVLVS II.

CONSEQUENTER quæritur de secundo principali, & circa hoc quæruntur duo.

Primo vtrum voluntati diuinę teneamur conformare voluntatem nostram in volito.

Secundo vtrum in forma volendi.

Q V A E S T I O I.

PRIMO ostendo, quod voluntati diuinę non tenemur voluntatem nostram conformare in volito, quia Deus vult aliquos homines damnari, quia iusta pœna a voluntate Dei est, sed nulus tenetur velle damnari: ergo non omnes tenentur conformare voluntati diuinę voluntatem suam in volito.

Item Deus in transgredientibus sua præcepta non vult gratiam suam conseruari, sed nulus tenetur gratiam suam velle non conseruari in seipso: ergo non tenetur quilibet se conformare Deo in volito.

Item Deus magis vult salutem vnus, quàm alterius, sed nulus tenetur magis velle salutē alterius, quā sui ipsius: ergo in hoc volito nulus tenetur se conseruare voluntati diuinę.

Item non teneor velle, quod vult prælatus meus, nisi præcipiat, ergo a simili non teneor, velle, quod vult Deus, nisi præcipiat, sed multa vult Deus, quę non præcipit, ergo non teneor velle quicquid Deus vult.

Item Aug. in lib. Enchi. 4. ca. Aliquando bona voluntate homo vult aliquid, quod Deus non vult, quod non esset verum si teneretur conformare voluntatem suam voluntati diuinę in volito.

CONTRA quilibet tenetur velle, quod iustum est, sed Deus non vult nisi, quod iustum est ergo, quælibet voluntas tenetur conformare voluntati diuinę in volito.

Item Glo. super illud psal. Non adhæsit mihi cor prauum. i. cor tortum, quod habet qui non vult omnia, quę Deus vult.

Item secundum Tul. lib. de amicitia longe post principium lib. Amicitia nihil aliud est nisi omnium diuinarum humanarumq; rerū cum beneuolentia, & charitate consensio, sed quilibet tenetur esse amicus Deo: ergo quilibet tenetur velle illud, quod Deus vult, & nollet, quod Deus non vult.

Item Matth. 12. qui non est mecum contra me est, ergo qui non conformat se Deo in volito est contra Deum, sed quilibet tenetur non esse contra Deum, ergo quilibet tenetur se cōformare Deo in volito.

RESPONDEO, quod non tenetur homo velle nisi, quod præcepit Deus ipse velle implicite, vel explicite, nec tenetur non velle nisi, quod Deus prohibet ipsum velle implicite, vel explicite. Nec. n. sufficiūt ad salutem cum Dominus dicat Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: Deus autem aliqua vult fieri, quę non videtur præcipere nobis, nec implicite, nec explicite velle fieri, & aliqua non vult fieri, quę nec implicite, nec explicite videtur prohibere nos velle fieri: ergo non tenemur voluntatem nostram conformare diuinę voluntati in omni volito, sed nostram voluntatem

Arg. 1. D. Bon q. 2. artic. 2. D. Tho q. 2. art. 1.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

In oppositum.

Responsio. Homo tenetur velle, quę Deus præcipit, & nolle, quę prohibet &c.

tatem conformare suę voluntati in aliquo volito est necessitas. Et sunt aliqua volita in quibus conformare voluntatem nostram, diuinę voluntati est congruitatis non necessitatis, sicut sunt volita a Deo, quę nobis exprimuntur signo consilij, & pro hac opinione videtur esse Magister in præfenti dist. in c. 1. & Aug. in in quadā auctoritate superius allegata in opponendo, & Glo. quadam super illud psal. Rectos decet collaudatio.

Alia opinio. ALII dicunt, quod voluntate deliberatiua tenemur velle absolute, & omnibus pensatis. Quicquid scimus Deum velle voluntate absoluta omnibus pensatis, dum tamen nobis congruat illud velle, & dicunt hoc implicari in radice decalogi, quę est amor Dei.

Qui vult tenere primam opinionem potest respondere ad argumenta in oppositum.

Ad primū. AD PRIMVM cum dicitur, quod quilibet tenetur velle, quod iustum est &c. dico, quod verum est loquendo de eo, quod iustum est, & cadit sub præcepto nō de eo, quod iustum est, & non cadit, nisi sub consilio, quod dicitur iustum alio modo iustitiz.

Ad secundū. Ad secundum cum dicitur, quod ille habet cor tortum qui non vult omnia, quę vult Deus &c. dico, quod hoc intelligendum est de voluntate signi, quod est præceptum.

Ad tertium. Ad tertium dicendum, quod illud verbum, quod dicit Tullius intelligendum est de amicitia supererogationis vel perfectæ.

Ad quartū. Ad quartum cum dicitur, quod qui non est mecum contra me est &c. dico, quod sic exponendum est super Glof. 1. qui dissimilia in eis opera facit mihi contrarius est. Et accipitur ibi dissimilitudo pro contrarietate. Qui autē conformat voluntatem suam Dei præcepto quamuis non velit facere illud, quod Deus cōsulit non facit opera contraria operibus Dei, quamuis faciat opera imperfecta in respectu operum, quę Deus consulit.

Qui vult tenere opinionem secundam potest respondere ad argumenta in contrarium.

Ad argum. In oppositum. AD PRIMVM cum dicitur, quod nulus tenetur velle damnari &c. dico, quod verū est, quia non congruit homini hoc velle. Alij tamen dicunt, quod quamuis nulus teneatur velle damnari habendo aspectum ad naturam suā, & absolute, tamen aliquis tenetur velle damnari sub hac conditione si decedit in peccato mortali.

Ad secundū. Ad secundum dicendum, quod nulus tenetur gratiam Dei velle non conseruari in seipso, quia hoc non congruit homini velle. Alij tamen dicunt, quod homo tenetur velle hoc sub hac conditione si transgreditur velle Dei.

Ad tertium. Ad tertium dicendum, quod nulus tenetur magis velle salutem alterius, quam suā, quia hoc homini velle non congruit.

Ad quartū. Ad quartum cum dicitur, quod non teneor velle, quod vult prælatus meus &c. Dicunt ali-

qui, quod si scire, quod prælatus meus veller, quod ego aliquid facerem, quod tenerem tentione necessitatis illud facere, quod durum videtur, nisi scirem, quod in voluntate sua intenderet hoc mihi præcipere per obedientiā meñraliter, & quod præceptum verbōtenus aliqua de causa explicare nō auderet: potest ergo dici, quod non est idem dicere, quod si prælatus meus vult aliquid fieri, quod ego uelim illud fieri, & si vult, quod ego faciā aliquid, quod ego uelim illud facere, quod patet. Vellet aliquando prælatus meus aliquid fieri per unum hominem, qui non est in obedientia sua, & tamen possem velle hoc non fieri sine peccato mortali, ita potest dici, quod quamuis teneor velle facere illud, quod scio Deum velle me facere, non tamen teneor omne illud velle fieri, quod scio Deum velle fieri, quia forte hoc uelle mihi non congruit.

Ad quintum dicendum, quod procedit de his, quę nobis velle non congruit.

Q V A E S T I O II.

SECUNDO quæritur, vtrum teneamur conformare uolūtatem nostrā voluntati diuinę in forma uolendi: & uidetur, quod non, quia quicquid Deus vult ex charitate vult. Sed si homo in articulo necessitatis vult honorare parentes nō tamen ex charitate, sed ex naturali pietate nō peccat: ergo non tenetur ad cōformitatem in forma uolendi.

Item aliter quandoquē aliquid nō ex charitate uellemus, mortaliter peccaremus, quod durum uidetur.

Item nullus tenetur ad aliquid, quod non est in sua potestate: sed uoluntatem nostram conformari uoluntati diuinę in forma uolendi non est in nostra potestate, quia habere charitatem non est in potestate nostra.

CONTRA Deuter. 19. Iuste, quod iustum est prosequeris: ergo non sufficit nobis velle, quod iustum est, nisi uelimus illud iuste, non sufficit: ergo nos Deo conformare in uolito, nisi conformemus nos sibi etiam in forma uolendi.

Item prima ad Thi. 1. finis præcepti est charitas, sed magis tenetur quis ad finem, quam ad ea, quę sunt ad finem: ergo magis teneamur ad conformandum nos Deo in forma uolendi, quę est charitas, quàm ad conformandum nos ei in uolito, quod præceptum est.

RESPONDEO, cum ut superius habitū est, teneamur conformare uoluntatem nostrā voluntati diuinę in rectitudine, & uolūtas nostra non sit recta, nisi Deo sit conformis in forma uolendi concedendum est, quod teneamur cōformare uoluntatem nostram uoluntati diuinę, non tantummodo in uolito, sed etiā in forma uolendi: tenemur enim ad habēdū habitū illius

Ad quintum.

Arg. 1. D. Bon q. 1. art. 2. D. Tho. vbi supra.

Secundo.

Tertio.

In oppositum.

Responsio: Tenemur conformare uolūtatem nostram uoluntati diuinę in forma uolendi.

Q V A E S T I O I.

illius formæ ad hoc, quod fumus digni vita æterna, quia illa forma charitas est, sine qua nullus est dignus vita æterna. Vnde Apostolus 1. ad Corin. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum: ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, non tamen semper peccamus quamdiu charitatem non habemus, quia tali tentione, quam non implendo nouum peccatum incurritur, nõ tenemur habere charitatem semper, & ad semper, quamuis semper teneamur nos præparare pro loco, & tempore quantum in nobis est, ad hoc, vt Deus nobis eam infundat. Ad habendum etiam actum istius formæ quamuis semper teneamur, non tamen tenemur ad semper. Exire autem in actu charitatis præceptum affirmatiuum est. Quando autem est alia opportunitas exeundi in actum illum, ita quod si tunc homo non eliciat actum ex charitate, incurrit peccatum, magis debet declarari in tertio libro, quam hic.

Ad primũ. AD PRIMVM in oppositum dicendum, quod non plus concludit, nisi quod non tenemur ad conformitatem in forma volendi semper, & ad semper loquendo de tali tentione, quam non implendo nouum peccatum incurritur.

Ad secundum. Ad secundum simili modo est solvendum.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod habere charitatem non est in nostra potestate &c. dico, quod quamuis non sit in nostra potestate causare charitatem in nobis, tamen in nostra potestate principaliter mota a diuina virtute, quæ semper parata est nos iuuare est, præparare nos ad recipiendum charitatem, qua præparatione habita Deus liberaliter in anima nostra charitatem infundit.

Ad argum. in oppositum. Argumenta ad partem aliam non concludunt, quod ad illam conformitatem teneamur semper, & ad semper tentione absoluta, sed quod ad illam tenemur occurrente tali oportunitate, quod si tunc non conformemur Deo, voluntatem nostram in forma volendi diuinam voluntatem contemnemus.

ARTICVLVS III.

CONSEQUENTER quæritur de tentia principali, & circa hæc quæruntur duo.

Primo si sancti voluerunt passionem Christi.

Secundo si volunt penas reprobatorum.

RIMO ostendo, quod sancti non voluerunt passionem Christi: quia sancti non volunt penas innocentum, sed Christus fuit summe innocens: ergo sancti noluerunt eius passionem.

Item secundum auctorem sex principiorum. Passio est effectus illatioque actionis, sed qui non vult causam non vult effectum, cum ergo sancti noluerunt malam actionem iudeorum, videtur, quod noluerunt Christi passionem.

Item Augu. 14. de ciui. Dei c. 25. Dolor est dissensio ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt, sed beata Virgo multum doluit de passione Iesu Christi vnde, & illi dictum est in Euangel. secundum Lucam. c. 2. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius: ergo noluit passionem Iesu Christi.

CONTRA In passionem Christi, voluntas sanctorum videtur fuisse contraria voluntati diaboli, sed sicut dicit Gloss. super illud Matth. 27. Misit ad eum vxor eius, diabolus per mulierem volebat Christum, de manibus iudeorum liberare, ne per mortem eius mortis amitteret imperium: ergo sancti noluerunt Christum liberari.

Item Matth. 16. cum Christus prædicasset Discipulis suis passionem, & Petrus dixisset absit a te Domine, non erit tibi hoc. Sathanas a Domino appellatus est, reprehensibile: ergo fuit nolle Christi passionem: ergo ipsum vellet fuit laudabile.

RESPONDEO passionem Christi contingit considerare dupliciter, vel sub ratione qua fuit afflictio innocentis naturæ, & sic nullus debuit velle eius passionem, vel in quantum per illam passionem, Deus ordinauerat humanum genus redimendum, & sic homines hoc mysterium scientes debuerunt velle Christi passionem, & sic multi boni vehementer desiderauerunt, qui hoc mysterium Deo reuelante cognouerant. In quorum persona dixit Isa. 64. c. Vtinam dirumperes Cælos, & descenderes. Vnde Magister in præsentia dist. c. Ex quo soluitur dicit, quod viri sancti voluerunt, & vehementer cupierunt Christum mori propter liberationem humani generis, & impletionem diuinæ voluntatis, sed noluerunt delectationem ipsius afflictionis.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod sancti noluerunt penas innocentum, dico, quod verum est per se in quantum est afflictio innocentis, poterunt tamen velle iuste passionem Christi, innocentis habendo respectum ad redemptionem humani generis per illam passionem fiendam, & ad diuinæ voluntatis ordinationem.

Ad secundum dicendum, quod sancti noluerunt, nec etiam ipse Deus malam iudeorum actionem, quæ iniustissima fuit, sed voluerunt

Arg. 1. D. Bona. dub. 5. literal. & q. vltima ex D. Tho. dicto. habetur in fine libri in expositione textus. Secundo. Tertio.

In oppositum.

Responsio. Sancti viri noluerunt passionem Christi, vt afflictionem nocentis naturæ bene tamen, vt redemptiua humani generis.

Ad primũ.

Ad secundum.

Inerunt ipsam Christi passionem, per quam nos redemit, quod exprimitur in hoc versiculo.

Actio non placuit, passio grata fuit. Vnde possibile est voluntatem non velle causam, & tamen velle effectum illius causæ propter aliquid ad quod ordinatur ille effectus per diuinam prouidentiam.

Ad tertium. Ad tertium cum dicitur, quod beata Virgo doluit de passione Iesu Christi &c. dico, quod verum est in appetitu sensibili, & voluntate naturali habendo respectum ad ipsam afflictionem absolute secundum se, tamé habendo respectum ad redemptionem humani generis, quæ per illam passionem erat fienda, & ad diuinæ voluntatis ordinationem, & patietis gloriam accidentalem illam passionem voluit voluntate deliberatiua.

Ad argum. in oppositum. ARGUMENTA ad partem aliam nõ plus videntur concludere nisi, quod sancti voluerunt passionem Christi, non propter ipsam passionem, sed propter humani generis redemptionem, & diuinæ voluntatis ordinationem, vt dictum est.

Q V A E S T I O II.

SECUNDO quæritur, vtrum sancti volunt penas reprobatorum, & videtur, quod non: Glo. super illud psal. Conuertantur peccatores in infernum ita exponit, vt sit vox prædicentis non optantis: ergo videtur, quod quamuis sancti prædixerat damnationem reprobatorum, quod tamen eam non voluerunt.

Secundo. Item Ber. lib. 5. de consideratione ad Eugenium. c. 7. dicit. Angelos affectu benignos religionem pios, sed tales nolunt alicuius malum: ergo sancti Angeli nolunt penam reprobatorum: ergo a simili, nec alij sancti eam volunt.

Tertio. Item eiusdem vitij est letari de alieno malo, & tristari de alieno bono, sed sancti non tristantur de alienis bonis: ergo nec letantur de alienis malis: ergo nec volunt ea, quia si cum dicitur prouer. 13. Desiderium si compleatur delectat animam.

In oppositum. CONTRA Ber. de diligendo Deo. ca. 26. Vbi iam non erit miseræ locus, aut misericordiarum tempus nullus profectio esse poterit miseracionis affectus, sed in Paradiso non est miseræ locus, nec in inferno misericordiarum tempus: ergo sancti in Paradiso non compatiuntur penas reprobatorum in inferno, sed nisi eis placeant penas reprobatorum compaterentur eis, vt videtur.

Item psal. Letabitur iustus cum viderit vitam dictam, sed nullus letatur, nisi de re quam vult: ergo sancti volunt vindictam Dei in penas reprobatorum.

Responsio. RESPONDEO, quod sancti volunt penas

nas reprobatorum, non quia odio habeant ipsorum naturam, sed quia diligunt Dei iustitiam, quæ exigit, vt reprobi pena interminabili puniantur, quia tamen adhuc in sanctis viatoribus locum habet compassionis affectus, quamuis voluntate deliberatiua velle debeant damnationem reprobatorum qui iam sunt in inferno, & reprobatorum qui sunt in via, quorum est eis iam reprobatio reuelata, tamen eis compati possunt. Sed quia in sanctis, qui iam beati sunt locum non habet compassio secundum, quod includit passionem, quamuis adhuc in eis locum habeat secundum, quod accipitur pro voluntate subueniendi illis, quibus subueniri potest, ideo ipsi ita volunt penas eorum, qui iam damnati sunt quod eis non compatiuntur, nec ratione voluntatis subueniendi cum eis subueniri non possit, nec etiam ratione alicuius passionis.

AD PRIMVM in oppositum cum dicitur, quod Glo. super illud psal. Conuertantur peccatores in infernum, exponit ita, quod sit vox prædicentis non optantis &c. dico, quod verum est, quia illud verbum dictum est a sancto Viatore de reprobis viatoribus, & sanctus Viator non debet optare affectu deliberatiua absolute alicuius viatoris damnationem, nisi illius esset sibi reprobatio sub certitudine reuelata.

Ad secundum patet solutio ex dictis in quaestione.

Ad tertium dicendum, quod sancti gaudet de malo penæ damnatorum non propter odium naturæ, quia tunc tale gaudium esset inuidia, vel annexam haberet inuidiam, sed gaudent de malo penæ eorum ex amore diuinæ iustitiæ, & tale gaudium, nec est inuidia, nec annexam habet inuidiam.

CIRCA literam (occidere Christum fuit mala actio, & peccati,) nec propter hoc oportet, quod passio Christi fuerit mala in genere moris, sed fuit bona, quia ex optima voluntate sustinuit passionem, & iudei ex mala voluntate occiderunt eum, quia tamen illa actio fuit immediata causa illius passionis in genere naturæ, ideo illa passio fuit mala in genere naturæ, sicut & illa actio. Vnde illa actio duplicem habuit malitiam. scilicet naturæ, & moris. (Voluit tota trinitas vt Christus pateretur) contra Deus non vult mala fieri. Respondeo quod quamuis tota Trinitas non voluerit malam iudeorum actionem, sed permiserit: voluit tamen Christi passionem propter redemptionem generis humani, & accidentalem gloriam patientis, & illa passio per comparisonem ad bonam voluntatem patientis, & ad finem, ad quem ex diuina prouidentia ordinata fuit, bona fuit. (Nullus enim passione redempti sumus nisi Christi), & paucis interpositis dicitur. (Hic enim illius passio sola potuit qui Deus est, & homo,) quia Deus ratione diuine

Contra. Solutio.

Sancti voluntati penas reprobatorum.

Ad primũ.

Ad secundum.

Ad tertium.

næ naturæ pati non potuisset, & passio puri hominis non suffecisset. (Quia Deus voluit hoc idem Iudas, & iudæus, & diabolus, sed illi mala voluntate, (scilicet, propter malam intentionem. (Deus vero bona voluntate,) scilicet, propter bonam intentionem. (Veruntamen illi actum voluerunt, quem Deus non voluit,) quia ut superius habitum est. Actio non placuit, passio grata fuit, quia eam Christus ex bona voluntate sustinuit propter generis humani redemptionem, & diuinæ ordinationis implementationem. Vnde pater ex magna misericordia fi-

lium suum pati voluit. Et filius ex magna misericordia passionem sustinere voluit. Vnde Ansel. 2. lib. cur Deus homo. c. 20. Quid mihi misericordius intelligi valet, quam cum peccatori tormentis æternis damnato, & vnde se se redimat, non habenti Deus pater dicit. Accipe unigenitum meum, & da pro me, & ipse filius tolle me, & redime te, cuius redemptionis efficaciam, & effectum nobis omnibus, & specialiter mihi tribuat Dominus Iesus Christus, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat per omnia secula seculorum.

*Explicit scriptum super primum sententiarum Clarissimi Doctoris
Magistri Ricardi de Media Villa Ordinis Minorum.*

